Ndruna

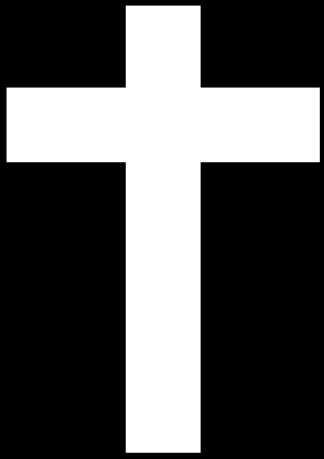

Ndrǔna: Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhǔkù New Testament

Ndruna

Ndrǔna: Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhǔkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrǔna (Ngiti)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 17 May 2025
abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12

Contents

Màtayò 1
Mǎrkɔ̀ 52
Lukà 84
Yùwanɨ̀ 136
Uvitatálɛ 175
Pbàrɔmà 225
1 Pbàkòritò 248
2 Pbàkòritò 271
Gàlàtiyà 285
Ɛ̌fɛsɔ̀ 293
Fìlipì 301
Kɔ̀lɔ̀sayì 307
1 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 313
2 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 318
1 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 321
2 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 327
Titò 332
Fìlìmonì 335
Pbàɛ̀bràniyà 337
Yàkɔbhɔ̀ 355
1 Pɛ́tɛrʉ̀ 361
2 Pɛ́tɛrʉ̀ 368
1 Yùwanì 372
2 Yùwanì 378
3 Yùwanɨ̀ 379
Yudhà 380
Upfòta tó bhǔkù 382

Màtayò
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkŭrù
Yàrí bhŭkù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhŭkù nandí ní Màtayò. Ngǎtsi ndɨ Màtayò-ɔvɔ̀ nɨ'ì Lawì (Mrk 2.14). Ka nɨ'ì Mùyàhudì, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ (9.9). Ní Yěsù náanzi ka ndínǐ pbìndà kasʉ nʉbhà tí, ndàdù òngo pbìndà uvitatálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ tí (10.3).

Màtayò náandí pbìndà bhŭkù fǐyɔ̀ ní, yà ì núgèrɛ̀ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí. Ɨ Pbàyàhúdí núunɨ Ungbòta-Ayí tɔ́ Andítá mběyi nyú. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎránà pbìndà andítá nípbì rɔ̌ ndɨ Ungbòta-Ayí ɔ̀ ka kandí dhu rɔ̌.

Màtayò náandí pbìndà bhŭkù, rìtè dhu kpangba Yěsù ràrǐ ndɨ yà Pbàyàhúdí náarɔ́dɔna ìrà rírà dhu tí Màsiyà (2.6).

Yěsù ka kʉgʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rǐ'ì ádrùngbǎ kamà tí Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì, Ìsràyelì, dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ (2.1,15). Ní, kǎdù pbìndà kasʉ ɔ̀pè Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsalɛmà, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrùngbǎ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Ìsràyelì níi'ì Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrùngbǎ kamà nónyù idzi dɔ̀ná rɔ́. Ní, wɔ̀ ndɨ ádrùngbǎ kamà nóongónà ndì ndónyù idzi dɔ̀yá pbìrì ùndà yà ndì ndúlɨ ɨ pbìrì ɔ̌ pbàlìwálí-otù ɔ̌. Ní, Yěsù-ànyǎ natdì ndínǐ ka koho tí nɨ'ì lìwalì Pìlatɔ̀.

Bhŭkù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù Krístɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀ mà kʉgʉ ka kí dhu mànà (1.1–2.23).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì náanzì pbìndà kasʉ tí dhu (3.1-12).
- Yěsù rǐ bàtizò àlŭ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì rǐ Kà-afí ùmvŭ dhu mànà (3.13–4.11).
- Yěsù rǐ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (4.12–18.35).
- Yěsù rǐ abhi ɔ̀pɛ̀ pbìndà kasʉ nà Gàlìlayà rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu (19.1–20.35).
- Yěsù rǐ pbìndà kasʉ ùtsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ràrà àhʉ ndùtɔ̌ ka kí mùsàlabhà dɔ̌ dhu ɔ̀ dhu (21.1–27.66).
- Yěsù rǐ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvù rɔ̀, ndìtè ndì pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ndàdù dhu ɔ̀vɔ̀ fǐyɔ̀ ndínǐ «Ídzì Màkŭrù» nʉnɔ tí kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tsù-tɨdɔ̀ tɔ̀ dhu (28.1-20).

Yěsù t'ábhúna-ɔvɔ̀
(Luk 3.23-38)

1 Yàrí ní Yěsù Krístɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀. Yěsù Krístɔ̀ nɨ'ì Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Dàwudì nɨ'ì Àbràhamù-dhú bvʉ̌ alɛ.
2 Àbràhamù náadhì Ìsakà, Ìsakà náadhì Yàkɔbhɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ náadhì Yudhà mà adɔ́na mànà.
3 Yudhà náadhì Pàrezì mà Zǎrà nà. Abádhí-tsánà nɨ'ì Tàmarì. Pàrezì náadhì Ɛ̀srɔmù, Ɛ̀srɔmù náadhì Àramù.
4 Àramù náadhì Àmìnàdabhù, Àmìnàdabhù náadhì Nàsɔnì, Nàsɔnì náadhì Sàlmɔnì,
5 ndɨrɔ̀, Sàlmɔnì náadhì Bɔ̀azà. Bɔ̀azà-tsánà nɨ'ì Ràhabà. Bɔ̀azà náadhì Ɔbɛdɛ̀. Ɔbɛdɛ̀-tsánà nɨ'ì Rútà. Ɔbɛdɛ̀ náadhì Yěsɛ̀,
6 Yěsɛ̀ náadhì Ádrùngbǎ kamà Dàwudì, ndɨrɔ̀, Dàwudì náadhì Sɔ̀lɔ̀mɔnì. Sɔ̀lɔ̀mɔnì-tsánà nɨ'ì yà Ùriyà-fɔ́ rɔ̀ Dàwudì akɔ̀ tsìbhálɛ.
7 Sɔ̀lɔ̀mɔnì náadhì Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamù, Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamù náadhì Àbiyà, Àbiyà náadhì Asà,
8 Asà náadhì Yɔ̀sàfatà, Yɔ̀sàfatà náadhì Yɔ̀ramà, Yɔ̀ramà náadhì Ùziyà,
9 Ùziyà náadhì Yɔ̀tamù, Yɔ̀tamù náadhì Àhazì, Àhazì náadhì Zèkíyà,
10 Zèkíyà náadhì Mànasì, Mànasì náadhì Àmɔsɛ̀, Àmɔsɛ̀ náadhì Yɔ̀síyà,
11 ndɨrɔ̀, Yɔ̀síyà náadhì Yɛ̀kɔ̀nɨyà mà adɔ́na mànà, yà Pbàìsràyélí ka kʉmba kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ nínganí.
12 Pbàìsràyélí ka kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̀kɔ̀nɨyà náadhì Sàrtìyɛlɛ̀, Sàrtìyɛlɛ̀ náadhì Zèrùbàbelì.
13 Zèrùbàbelì náadhì Àbìhudì, Àbìhudì náadhì Èlìyàkimù, Èlìyàkimù náadhì Àzɔrɔ̀.
14 Àzɔrɔ̀ náadhì Zàdhokì, Zàdhokì náadhì Àkimù, Àkimù náadhì Èlìhudì,
15 Èlìhudì náadhì Èlìyèzerì, Èlìyèzerì náadhì Màtanì, Màtanì náadhì Yàkɔbhɔ̀,
16 Yàkɔbhɔ̀ náadhì Yɔ̀zɛfù, ndɨ Yɔ̀zɛfù nɨ'ì Màrɨyà bhà alɛ. Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ, Yěsù, yà Krístɔ̀ tí kátɨna alɛ nadhì.
17 Ní kɔ́rɔ́ ɨ rùgànda-bvʉ níi'ì yà dhu bhěyi: rɔ̀pɛ̀ ndì Àbràhamù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Dàwudì rɔ̌, nɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná ɨfɔ nà rùgànda. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ Dàwudì rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ

Pbàìsràyélí nʉ́mba ka kí kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tó pbìrì ɔ̀ dhu ɔ̀, nɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná ìfɔ nà rʉ̀gànda. Ndɨrɔ̀ rɔ̀pè ndì Pbàìsràyélí ka kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tó pbìrì ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Yĕsù Krístò nʉ́gʉ ka kí dhu ɔ̀, nɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná ìfɔ nà rʉ̀gànda.

Yĕsù nʉ́gʉ ka kí dhu
(Luk 2.1-7)

18 Yĕsù Krístò nʉ́gʉ ka kí dhu nɨ́ɨ'ì yà dhu bhĕyi: kà-tsánà, Màrɨyà, nɨ́ɨ'ì ɨwà Yɔ̀zɛfʉ̀
órì ró. Pbétʉ̀, ɨnzá ì àpè 'ʉ̀mbă rórɔ̀, Màrɨyà náatù ndɨ̀ ɔ̀na nà Ɨlĭlă-Alafí bhà ɔbɨ nĭ.
19 Yɔ̀zɛfʉ̀, yà kà mà rĭ 'ʉ̀mbă nà alɛ, nɨ'ì obhónángatálɛ. Pbétʉ̀, kăzè nzá kà-nyɨ̀ nɨ́wʉ̆
ndì ndí ibí alɛ nzínzì ɔ̌ dhu. Nɨ́ kăzè ndɔ̀dhɔ̀ ka ɨnzá ìndrŭ nʉ́nɨ rórɔ̀.
20 Wɔ̀ dhu nírɛ̀ kà rĭ rórɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndì ɔnyʉ-bvʉ̀ kà tɔ̀ ndàtɨ:
«Yɔ̀zɛfʉ̀, Dàwudì-dhú bvʉ̆ alɛ́, ìnzĭ ɔnzɨ Màrɨyà nídyì nyɨ nyí pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ tí dhu-ɔdɔ̀.
Obhó tí, kà rĭ'ì nà ari ní Ɨlĭlă-Alafí bhà ɔbɨ nĭ kŏdyì.
21 Kʉ̆gʉya kpatsìbhíngba, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nóvɔ̀ Yĕsù tí, ka ní ndɨ pbìndà alɛ nɨgʉ́ya fĭyó
nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ nídhunĭ.»
22 Kóró wɔ̀ dhu náanzì ndɨ̀, ndínĭ angyí Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì otù ɔ̌ dhu náaká
tí. Kătɨ:
23 «Kànĭ ɨnzá àpè kpatsìbhálɛ nʉ́nĭ tsìbhíngba nɨ́ɨ'ɨya ɔ̀na nà.
Ndɨrɔ̀ kʉ̆gʉya kpatsìbhá ngbángba,
kadʉ̀ ɔvɔ̀na nóvɔ̀ Mànolì tí*.»
Kà-tɨ̀ ní: «Kàgàwà rĭ'ì atdíkpá àlĕ mànà.»
24 Ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndìvà ndì rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ náanzì yà Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà bhà màlàyikà
nʉ́nɔ̀nà fĭndà dhu. Nɨ́ kădʉ̀ Màrɨyà nídyì pbìndà tsìbhálɛ tí.
25 Pbétʉ̀ kʉ̆pbá nzá kà-ngbɔ̀, ràrà àhʉ kà rĭ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ dhu ɔ̀. Nɨ́ Yɔ̀zɛfʉ̀
náadʉ̀ ndɨ ngbángba-ɔvɔ̀ nóvɔ̀ Yĕsù tí.

2

Abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá rĭwu Yĕsù tó ngbángba nándà dhu
(Luk 2.8-20)

1 Yĕsù ka kʉgʉ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀, Bètèlèhɛmʉ̀ tí kátɨna ɔ̀, ádrʉ̀ngbă kamà Hèrɔdè
bhà atɔ ɔ̌. Ndɨ níganí, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá níiwú adyifɔ̀
náarí ndɨ̀tɔ ɨnă rɔ̀, 'ìwŭ ùvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
2 Nɨ́ abádhí níivú dhu ìndrŭ-tsʉ̆ 'àtɨ: «Yà ka kʉ̀gʉ̀ Pbàyàhúdí tó ádrʉ̀ngbă kamà rĭ'ì
ìngbɔ̀ró? Mă màla kàbhà alalì ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ adyifɔ̀ arí ndɨ̀tɔ ɨnă rɔ̀. Nɨ́ mă mìwŭ ka
nífʉ.»
3 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ádrʉ̀ngbă kamà Hèrɔdè mà kóró Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mànà
nɨ́irɛ̀ nga abhɔ nyʉ́, dɔ̀ya ràdʉ̀ ndìnza atdídɔ̌.
4 Nɨ́ kŭndu pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà kóró,
ndìvŭ Krístò nʉ́gʉ ka kàmbènà ì nga tsʉ̀yá.
5 Nɨ́ abádhí náadù ɔtɛ kà tɔ̀ 'àtɨ: «Bètèlèhɛmʉ̀, Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà
bhà nabì náandí dhu angyí, ndàtɨ:
6 ‹Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Bètèlèhɛmʉ̆, Yudhà bhà pbìrì ɔ̌ nyɨ nyí'ì rɔ̀,
nyɨ ní nzĭ pótsɔ̀ kɨgɔ̀ Yùdɛyà ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌.
Obhó tí, ʉ̀nʉ́ rɔ̀ ní ndɨ atdí kamà răhʉ.
Ndɨ kamà ní ndɨ Pbàìsràyélí, pbàkà alɛ nʉndaya*.›»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kamà Hèrɔdè náanzi kŏkò ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá ɨnzá ngʉ̆kpà alɛ nʉ́nɨ
rórɔ̀, ndìvŭ alalɨ abádhí ala dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ tsʉ̀yá.
8 Nɨ́ kădʉ̀ abádhí nóvì Bètèlèhɛmʉ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́
awáwʉ̀ wɔ̀ ngbángba dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ka nyĭ nyòtù rɔ̀, ní nyàdʉ̀ nyìbho màkʉ̆rʉ̀ idù, ndínĭ
ma madʉ̀ tí àrà kɨ̀fʉ átɔ̀.»
9 Ádrʉ̀ngbă kamà Hèrɔdè bhà ɔtɛ ì ìrì dhu-dzidɔ̌, abádhí náadì dɔ̀ya 'òwù. Nírɔ̀ ní
ndɨ yà abádhí álaná adyifɔ̀ arí ndɨ̀tɔ ɨnă rɔ̀ alalɨ náadì angyi abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌,
ndàrà ìde yà ngbángba rĭ'ì ɔ̀ná ngari-dɔ̀tsírɔ.
10 Abádhí níitdègu wɔ̀ alalɨ nálă, ní abádhí-dhè nɨ́ika ndì atdídɔ̌ nyʉ́.
11 Nɨ́ abádhí náatsù ányì-dza, 'àdʉ̀ ngbángba mà nála íyànà Màrɨyà mànà. Nɨ́ abádhí
nʉ́ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ì rìfʉ ndɨ ngbángba. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉnga fĭyó bhɔlɔ-tsʉ̀,
'àdʉ̀ pɛrɛ̀ núbho, 'ɔ̀dhè ka nĭ. Ɨ pɛrɛ̀ nɨ'ì: ɔrɔ̀ mà, mbĕyi arónguʉ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì ndì rɔ̀
alɨndra-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ mbĕyi arónguʉ akyɛ-tɨdɔ̀, mànèmanè tí kátɨna mànà.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉnɔ dhu ɔnyʉ-bvʉ̀ abádhí tɔ̀, ìnzĭ ì nadù tí Hèrɔdè bhà
nană. Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'àdu fĭyó pbìrì ɔ̀ ngătsi otu ɔ̌.

---

* **1:23 1.23** Ìsa 7.14 * **2:6 2.6** Mík 5.1

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kótse Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu

13 Kɔ̌kɔ̀ abhɔ ɨnga nɩ́nɩ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɩ̀ rɔ̌ arí ʼɔ̀nzɩ dhu dɔ̌ alɛ-akpá nádu ɩ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɩ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ ɔnyʉ-bvʉ̀, ndàdʉ̀ àtɩ̀nà kànɩ̌: «Ívà nyɩ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, nyadʉ̀ ɔ̀kʉ nà Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɩ̀rɔ̀, nyàdʉ̀ nyòko ányɩ̀ ràrà àhʉ ma mɩ́ nyǎvɩ̀ nyǎdu nyɩ̌ ányɩ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀. Obhó tɩ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɩ̌ ngbángba nábhʉ̌ kambɛ ɔ̀nɛ̀nà dɔ̌, ndɩ́nɩ̌ ka koho tɩ́.»

14 Nɩ́ ndɩ ɨku ɔ̌ tɩ́, Yɔ̀zɛfʉ̀ nɩ́ɨvà ndɩ̀ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndɔ̀kʉ̀ nà Mísrì tɔ̀ pbìrì ɔ̀.

15 Abádhí adʉ̀ òko ányɩ̀, ràrà àhʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu ɔ̀. Wɔ̀rɩ́ dhu náanzɩ̀ ndɩ̀ ndɩ́nɩ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì-otù ɔ̌ dhu náaká tɩ́. Kǎtɩ: «Ma mánzì idhùdu ràhʉ Mísrì rɔ̀*.»

Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɩgɔ̀ ɔ̌ kpabhá nzónzo nɔ́kyɛ ka kɩ́ dhu

16 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɩ́itdègu dhu nɔ́sʉ̀ ʉ̀trǎ tɩ́ abhɔ ɨnga nʉ́nɩ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɩ̀ rɔ̌ arí ʼɔ̀nzɩ dhu dɔ̌ alɛ-akpá rʉ̀trǎ ndɩ̀, nɩ́ kà-afí-ɔ̌nga nɩ́ɨwa ndɩ̀ atdídɔ̌. Nɩ́, kǎvì pbìndà pbànówí rɔ̀kyɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nà kpabhá nzónzo mà, ɨnzá àpɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nísɛ̌ kpabhá nzónzo mànà kɔ́rɔ́, Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɩgɔ̀ mà, tɩná arí'ɩ̀ kɔ́rɔ́ pbanga mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzɩ̀ wɔ̀ dhu àdhàdhɩ̀ yà ɨ abhɔ ɨnga nʉ́nɩ alɛ-akpá nábhʉ fɩ́ndà alalɩ ɩ̀ ala ɔ̀ná kàsʉmɩ dɔ̌ awáwʉ̀ rɔ̌.

17 Nírɔ̀ nɩ́ ndɩ yà nabì Yɛ̀rɛ̀mɩyà nʉ́ʉnɔ kpangba dhu náaká. Kǎtɩ:

18 «Alɛ-tù ɩ̀rɩ ndɩ̀ Ramà tɔ́ kɩgɔ̀ ɔ̀.

Ìndrǔ rɔ̌dzɩ, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀hʉ dɔ̌ atdídɔ̌.
Ràkelì nɩ́ ndɩ rɩ́ pbìndà inzo nɔ́dzɩ.
Kòzè nzá kopè afína mà,
ɨwà ɨ inzo nʉ́vɛ nídhunɩ̌*.»

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kíngo Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu

19 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɩ̀ ɔnyʉ-bvʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀.

20 Ndɩ màlàyikà náatɩ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɩ̌: «Ívà nyɩ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, nyadʉ̀ nyadu abádhí nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Obhó tɩ́, yà ndɩ ngbángba nazè ʼòhò alɛ nʉ́vɛ wà.»

21 Nɩ́, Yɔ̀zɛfʉ̀ nɩ́ɨvà ndɩ̀, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndàdu ndɩ̀ nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀.

22 Pbɛ́tʉ̀, kɩ̌tdègu dhu nɩ́rɩ Àrkɛ̀lawʉ̀ ràrɩ̌ ndɩ àbanà Hɛ̀rɔdɛ̀ dzidɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɩ́, nɩ́ kǎdʉ̀ ndɩ pbìrì ɔ̀ ndɩ̀ ndárà àdɩ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzì. Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ dhu fɩ́ndà ɔnyʉ-bvʉ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ náadʉ̀ àrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

23 Kǎdʉ̀ àrà àdɩ Nàzàretì tɩ́ kátɩna atdí kɩgɔ̀ ɔ̀. Ndɩ dhu náanzɩ̀ ndɩ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndɩ́nɩ̌ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ dhu náaká tɩ́. Kǎtɩ: «Ka kanziya ka Nàzàretì ɔ̌ alɛ tɩ́*.»

3

Bàtizò nubhónà Yùwanɩ̀ rɩ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu
(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Wɔ̀ ndɩ kàsʉmɩ̀ ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɩ̀ nɩ́ɨtɔ ndɩ̀ Yùdɛyà tɔ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Kǎmbɛ́nà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàrà àtɩ̀nà rɔ̌:

2 «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɩ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Obhó tɩ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndɩ̀.»

3 Yùwanɩ̀ nɩ́ ndɩ, yà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu dɔ̀ná alɛ, ndàtɩ:
«Kànɩ̌ atdí alɛ-tù rɩ̌ ndɩ̀rɩ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:

‹Nyɔ̀bhɔlɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtǒ kàbhà otu*.›»

4 Ndɩ Yùwanɩ̀ rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nɩ'ɩ̀ ngàmɩyà tɩ́ kátɩna ɩ̀zǎ-ká nɩ̌ ka kódyù. Ndɩ̀rɔ̀ kɩ̌sónà ɔ̀na asé tɔ́ kùkyɛ̌ nɩ̌. Kɔ̌ngónà àdʉ̀ ndòngù índù mà, ɨrí ɔ̌ ɨtɩ-dha mànà nɩ̌.

5 Nɩ́ ìndrǔ nóongónà ìwu kà-tɩ'ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɩgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndɩ̀rɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-bɩdɔ̌ arí'ɩ̀ kɔ́rɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtí.

6 Abádhí nʉ́ʉnɔ́nà fɩyɔ́ nzɛ́rɛnga kpangba kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɩ̌, Yùwanɩ̀ ràdʉ̀ bàtizò núbho fɩ̌yɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀.

---

* **2:15 2.15** Ɔsɛ 11.1 * **2:18 2.18** Yèr 31.15 * **2:23 2.23** Màt 21.11 * **3:3 3.3** Ìsa 40.3

7 Bàtizò nubhónà Yùwanì náala ábhɔ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tɨna ɔ̀ rówu
ìwu rɔ̀ ndínɨ̀ ì alʉ́ tí bàtizò rɔ́. Nɨ́ kǎtɨ abádhí nɨ̀: «Nyɨ̀, ámvɔ̀ tɔ́ osu-tsè! Ádhɨ ndɨ dhu
nɔ́vɔ̀ fʉ̀kʉ̀ ndínɨ̀ nyɨ̀ nyotse tí yà rírà Kàgàwà bhà nàwí-tsʉ̀ rɔ̀?
8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ̀ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̀, nyʉ̀bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu návì rí dhu.
9 Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyìrɛ̀ nga afíkʉ ɔ̀, nyǎtɨ: ‹Àbràhamʉ̀ nɨ́ abhukà!› Ma mí dhu nʉ́nɔ
kpangba fʉ̀kʉ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀ kǎkàrí odu mà nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Àbràhamʉ̀ t'ídhúna tí.
10 Àlɔ̀ ka kìlɨ wà itsu-pfɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̀ ka kɨ'à tí ɨ itsu-vɛ́ nɨ̀. Nɨ́ kɔ́rɔ́ itsu yà ìnzɨ arí ídzì
itsu-kpɔ̀ ní'ɔ̀, nʉ́kɛ̀rɛ̀ ka kí, kadʉ̀ àwànà kàzʉ ɔ̀.
11 Ɨma, ma mí bàtizò núbhɔ̀ fʉ̀kʉ̀ ɨdha nɨ̀, ndínɨ̀ ɨwà nyɨ̀ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̀ nyʉ̀bhà fʉ̀kʉ́
nzɛ́rɛnga dhu navì tí. Pbɛ́tʉ̀, dzidu dɔ̀ rírà alɛ náaraya bàtizò núbho rɔ̀ fʉ̀kʉ̀ Kàgàwà
bhà Ɨlɨ̀lǎ-Alafí nɨ̀, ndɨrɔ̀ kàzʉ nɨ̀. Ndɨ alɛ rɨ̀'ɨ ɔbɨ nà atdídɔ̀ ròsè dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá
mʉwà kà-pfɔ̀ rɔ̀ kàyìtò mà.
12 Kàlʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̀nga t'ílɛ̀ta tɔ́ kanyà-tɨdɔ̀ fɔ́ná. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̀ pbìndà odhó-dɔ̀nga nátsu,
ndàdʉ̀ nganʉ̀-kpɔ̀ nípfo kɛ́léna ɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̀ pbìndà nganʉ̀-kpɔ̀-tsʉ̀ núndǔ ɔ́ngɔ̀lɨ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀
dzɛ́ngɛ́léna nʉ́bì ìnzɨ aráva ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀.»

Yɛ̀sù rɨ̀ bàtizò nálʉ̀ dhu
(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22)

13 Atdíku, Yɛ̀sù nɨ́ira Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨrà àhʉ Yùwanì-tɨ'ɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-
akpà-tsʉ̀, ndínɨ̀ kǎbhʉ̀ tí bàtizò fɨ́ndà.
14 Nɨ́ Yùwanì núuvó ndɨ kà-rɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Ɨma nɨ́ ndɨ, ma màmbɛ̀nà bàtizò
nálʉ̀ fʉnʉ́, nɨ́ ádhu nyɨ nyádʉ̀ ìrà kònzì fudú nɨ̀?»
15 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̀sù náadʉ̀ ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzɨ úvɔ̀ nyɨ! Ítsè kà rɨ'ɨ ndɨ dhu bhɛ̀yi.
Obhó tí, kòmbí dhu àkǎ àlɛ̀ rɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu Kàgàwà nózè ka dhu bhɛ̀yi.» Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ
Yùwanì náadʉ̀ Yɛ̀sù nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù, ndàdʉ̀ bàtizò nábhʉ kà tɔ̀.
16 Bàtizò ndì ndàlʉ̀ rɔ́rɔ̀ tí, Yɛ̀sù rǎhʉ ɨdha ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ náangbɛ ndì kà tɔ̀.
Nɨ́ kǎla Kàgàwà bhà Ɨlɨ̀lǎ-Alafí ɔrʉ̀ rɔ̀ rífo àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ rɔ́, ndɨ àmbò ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná.
17 Ndɨrɔ̀ Gàgàwà-tù náadʉ̀ ndɨrì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̀ ma mózè,
nyìkpɔ́du nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̀ Yɛ̀sù-afí númvǔ dhu
(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̀lǎ-Alafí náabhʉ̀ Yɛ̀sù ràrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndínɨ̀ Pfɔ̀mvɔ
núumvú tí afína.
2 Nɨ́ Yɛ̀sù nʉ́ʉtsɨ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ìfɔ kumì ɨdhɔ tí, ìnzɨ ndàrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ rɔ̀
adyíbhengá màtí ndɨrɔ̀ kùbhingá màtí. Nɨ́ àwù náadʉ̀ kàlʉ atdídɔ̀.
3 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ pfɔ̀mvɔ nɨ́ira àhʉ kà-tí, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ Kàgàwà t'Ídhùnà
nyʉ́ tí, nɨ́ ávì kàrí odu rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'òngò mʉ̀gatì tí.»
4 Nɨ́, Yɛ̀sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ:
‹Ɨnzɨ ní mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̀ ndɨ ìndrǔ tɔ̀ rǎdʉ̀ ípìrɔ̀nga nábhʉ,
pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ kɔ́rɔ́ ɔtɛ nɨ́ ndɨ rǎdʉ̀ ípìrɔ̀nga nábhʉ ìndrǔ tɔ̀*.›»
5 Tdítdɔ̀, Pfɔ̀mvɔ náarà kà nà Yèrùsàlɛmà, ìlɨ̀lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rùpò Kàgàwà bhà
ɨdza dɔ̀-tsírɔ́ ɔrʉ́ ngari dɔ̀,
6 ndàdʉ̀ àtìnà kànɨ̀: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tí, nɨ́ ɔ́bè pɛ́ nyɨ obvò. Obhó tí,
Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ:
‹Kàgàwà rɨ̀ dhu nʉ́yǎ pbìndà màlàyikà tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀,
ndínɨ̀ nyɨ nɔkɔ tí ɔrʉ́ rɔ̀ ɔtsʉ́na-tsírɔ́,
akyɛ odu nɔ́ɔbɛna pfɔ̀nʉ nɨ̀*.›»
7 Nɨ́ Yɛ̀sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu átɔ̀ katɨ:
‹Dhu-àkǎ nzá nyumvǔ pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-afí*.›»
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pfɔ̀mvɔ abhʉ̀ Yɛ̀sù rùpò ádzɨ pbìrì-akpà dɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ yà adzɨ dɔ̀
ádrɔ̀drɔ̀ kámá tɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ ɔ̀yá ònzì mànà nítɛ̀ kà tɔ̀.
9 Kǎdʉ àtìnà Yɛ̀sù nɨ̀: «Nyɨ nyapɛ́ nyɔkɔ̀ ɔtdyʉ̀nʉ dɔ̀ ɔnzìdú nyɨfʉ ma, nɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu
núbhǒ ma mí ɨndʉ̀.»
10 Nɨ́ Yɛ̀sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Índrɨ̀ nyɨ́ àwú, Sìtanɨ̀! Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka
kándǐ dhu katɨ:
‹Dhu àkǎ nyʉlɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̀ nífʉ atdírɔ̀.›»

---

* **4:4 4.4** Tɔ̀r 8.3 * **4:6 4.6** Zàb 91.11-12 * **4:7 4.7** Tɔ̀r 6.16

11 Nírò ní ndɨ Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ ndìvà, ndàrà kà-tí rɔ̀. Kàgàwà bhà màlàyíká náadʉ̀ ìwu
Yěsù-tɨ'ɔ̀, àdʉ̀ àmbɛ kà kàsʉ̌ nɔ́nzɨ̀ dɔ̌.

Yěsù rǐ pbìndà kasʉ nɔ́pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)

12 Yěsù níitdègu bàtizò nubhónà Yùwanì ka kósò imbi ɔ̀ dhu nírɨ, ní kǎdʉ̀ àrà fɨndá
dhu nǐ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
13 Ányì, kǎdì nzá Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àrà àdɨ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ arí'ì kɨgɔ̀,
Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna ɔ̀. Kàpɛ̀rnàwumù nɨ'ì Zàbʉ̀lɔnà mà, Nɛ̀ftalì mànà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀
ɔ̌ kɨgɔ̀.
14 Kórɔ́ wɔ̀ dhu náanzɨ ndɨ, ndínǐ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbɨndà nabì Ìsayà-otù ɔ̌ dhu náaká
tí. Kǎtɨ:
15 «Ɔ̀ɔ! Zàbʉ̀lɔnà bhà pbìrì mà, Nɛ̀ftalì bhà pbìrì mànǎ,
ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ rárà ngʉdhà,
Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzè nǎ rɔ̀ rí'ì pbìrì, Gàlìlayà,
yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí náaróko ɔ̀na pbìrì!
16 Yà ínɔ̀ ɔ̌ aróko kórɔ́ alɛ nála wà ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀.
Yà ɔvɛ-sɨsì tɔ́ ínɔ̀ níibvú ndɨ dɔ̀ná pbìrì ɔ̌ aróko alɛ dɔ̌nga
awáwʉ̀ náwʉ̀ wà*.»
17 Kàpɛ̀rnàwumù ndì ndàrà àhʉ rɔ̀ ní ndɨ, Yěsù apɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀,
ndàrà àtɨnà rɔ̌: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzérɛnga. Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì.»

Yěsù rǐ ìfɔ àwěrù núnzi dhu
(Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ndì ndúbhi rórɔ̀, Yěsù náala atdí alɛ bhà ɔ́yɔ̌ inzo. Abádhí nɨ'ɨ
àwěrù. Atdí-ɔvɔ̀ nɨ'ì Sìmonì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ'ì Pétɛrʉ̀. Ndirɔ̀ kà t'ádɔ̀nà-ɔvɔ̀
nɨ'ì Àndɛ̀rɛyà. Abádhí ubhínà ìbhɛ̀ nɔ́kyɛ̀ rɔ̌ imbi nǐ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀.
19 Ní Yěsù atɨ abádhí nǐ: «Nyìwǔ owùdu ɔ̌! Ma mí nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyǒngò ìndrǔ-tsʉ̀ núndu
róngo, ndínǐ owùdu nʉngʉ tí alɛ tí.»
20 Ní ʉ́rɔ́ rɔ̀ tí, abádhí nʉ́ʉbhà fɨyɔ́ ìbhɛ̀-mbǐ, 'àdʉ̀ òwu kǒwù ɔ̌.
21 Tdítdɔ̀ Yěsù náandrì ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̀ inzo nála. Ɨ inzo nɨ'ɨ
Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanì mànà. Abádhí níɨ'ì fɨyɔ́ ibhú ɔ̀, àbayà Zɛ̀bɛ̀dayò mànà, fɨyɔ́
ìbhɛ̀-mbǐ nɔ́bhɔlɔ ì í rɔ́. Ní Yěsù adʉ̀ abádhí nánzì.
22 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, abádhí adʉ̀ àbayà nʉ́bhà ibhú mànà, 'àdʉ̀ òwu Yěsù-owù ɔ̌.

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ, ndàdʉ̀ andɨtálɛ nígʉ dhu
(Mrk 1.9; Luk 4.44; 6.17-18)

23 Yěsù nóongónà ùbhi kórɔ́ ngari ɔ̀na Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Kǎránà dhu ùdhe rɔ̌ undutadzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ
tɔ̀. Ndirɔ̀ kǎránà kórɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nígʉ rɔ̌, ndàdʉ̀ kórɔ́ otsu-tɨdɔ̀ nígʉ.
24 Ní kɔ̀yǐ náaká kórɔ́ Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndirɔ̀, ka kowúnà dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nǐ arándɨ
alɛ nʉ́mbà rɔ̌ kà-fɔ'ɔ̀. Ɨ alɛ nɨ'ì yà nzérɛ-alafí nà arí'ì ɔ̀yà alɛ mà, símvɔtálɛ mà, ndirɔ̀
ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ mànà. Ní Yěsù náaránà ɨ alɛ nígʉ rɔ̌ kórɔ́.
25 Ábhɔ̀ ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀,
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzè rɔ̀
màtí, ì rùbhi kǒwù ɔ̌.

5

Yěsù rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 3.13; Luk 6.12-13)

1 Yěsù níitdègu ihé-yà nálǎ, ní kǔpò pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Ní kàbhà ábhàlǐ náadʉ̀
ìwu kà-tɨ'ɔ̀.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àtɨnà dɔ̌:

Hirò nɔnzɨya alɛ
(Luk 6.20-23)

3 «Hirò nɔnzɨya alɛ ní
yà nǎkʉ̀ tí arí'ì alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ní abádhí tɔ́ nídhunǐ!
4 Hirò nɔnzɨya alɛ ní,

---

* **4:16 4.16** Ìsa 8.23–9.1

yà kòmbí aróko nyìya-dha ɔ̌ alɛ,
Kàgàwà nóopéya abádhí-afí nídhunǐ!
5 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
yà ìyɔ̀nga ɔ̌ aróko alɛ,
abádhí nóokoya yà adzɨ-kàmǎ tɨ́ nídhunǐ.
6 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
yà obhónánga ɔ̀nzɨ ì ɨ́ dhu tɔ́ àwù nà arɨ́'ì, àdhàdhì ɔ̀nyʉ̀ mà ɨdha mànà-atdyú òho ka karɨ́ dhu bhěyi alɛ,
Kàgàwà náadʉ̀ya abádhí ózè dhu nábhʉ ràkǎ abádhí tɔ̀ nídhunǐ.
7 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
ɨzʉ nábà arɨ́ ɔdhíya dɔ̌ alɛ,
Kàgàwà náabáya ɨzʉ abádhí dɔ̌ nídhunǐ.
8 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ ílǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ alɛ,
abádhí náalaya Kàgàwà-ngbɔ̀ nídhunǐ.
9 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
màrʉ̀ngà ɔ̌ arɨ́ ìndrǔ nábhʉ̌ rɔ̀kɔ̀ alɛ,
Kàgàwà náanziya abádhí pbìndà inzo tɨ́ nídhunǐ.
10 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
obhónánga ɔ̀nzɨ ì arɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka karávu rɔ̀yá alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi nɨ'ɨya abádhí tɔ́ nídhunǐ.
11 Ndɨrɔ̀, hirò nɔnzɨya nɨ́ nyǐ,
yà nyǐ nǐ ka karɨ́ dhu nʉ́nɔ,
kavu rʉ̀kʉ́,
kadʉ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ náwɛ dʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
12 Nɨ́ nyìlè nyǐ, nyǎdʉ̀ òko dhɛ̀dhɛ ɔ̌, nyǐ nyabáya ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀kìmbà nyʉ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nídhunǐ. Wɔ̀ dhu bhěyi tɨ́ nɨ́ ndɨ ka kavù angyi ɨ'ì Kàgàwà bhà pbànábí rɔ̌.»

Yěsù-owù nʉ́ngʉ̌ arɨ́ alɛ nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ iko mà, awáwʉ̀ mànà dhu
(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

13 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ihé-yà nǐ: «Nyǐ nɨ́ iko yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, iko-òvǔ náapɛ́ ìku, nɨ́ ka kádʉ̀ kàbhʉ rɔ̀kyè àdhu nǐ tdítdɔ̌? Kà kàsʉ̌ rǐ mbǎ àdʉ̀ ì'ì tdítdɔ̌. Kà rǎdʉ̀ àkǎ koyì iri, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀nánga nótsì dɔ̌ alɛ-pfɔ̀ nǐ.
14 Nyǐ nɨ́ ndɨ awáwʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbìrì dɔ̌ ka kɔ́sì kɨgɔ̀ náarɨ́ nzǐ ndòru.
15 Ndɨrɔ̀, ka kínzǐ àdʉ̀ tarà nɔ́bì, kadʉ̀ àtsìnà ìtǎ-tsì. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì, kadʉ̀ ìlìnà tarà ʉ̀lǐ ka karɨ́ ɔ̀ná ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ kà rǎdʉ̀ ɨdzá rɨ́'ì kɔ́rɔ́ alɛ-nyǐnga náwʉ̀.
16 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, dhu àkǎ fʉ̀kʉ́ awáwʉ̀ ràwʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyǐnga, ndínǐ abádhí ala tɨ́ ídzì kàsʉ̌kʉ, 'àdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Àbakʉ Kàgàwà nífʉ.»

Yěsù rǐ dhu núdhě Ʊyátá nífʉ̌ ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu

17 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Àpɛ́ nyìrɛ̀ nga ma rírà Músà bhà Ʊyátá mà, pbànábí nʉ́ʉnɔ dhu mànà dhu núgolo. Ma mírà nzá abádhí núgolo, pbɛ́tʉ̀, ma mírà ndínǐ ma mabhʉ̀ tɨ́ ɨ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu rɔ̀nzì ì.
18 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: òko yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà nóko rɔ́rɔ̀, atdí andítá-nyìkpɔ́-tʉ́tʉ̌ngba mà ɨ Ʊyátá ɔ̌ náawíya nzǐ, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì dhu ɔ̀.
19 Nírɔ̀, atdí alɛ náapɛ atdí akɛkpá Ʊyátá-ngba mà nʉ́kɔ̀ kɔ̀rɨ́ Ʊyátá nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ùdhe ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ rɔ̀wù kʉ̀kɔ̀ rɔ̌ átɔ̀ ndɨ bhěyi, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ'ɨya ndɨ ákɛ̌kpá alɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ Ʊyátá nífʉ̌ rǐ, ndàdʉ̀ dhu ùdhe ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ rìfʉ ka átɔ̀ ndɨ bhěyi alɛ, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ'ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.
20 Obhó tɨ́, ma mátɨna nyǐ nǐ: nyǐ nyarɔ́nzɨna obhónánga náapɛ́ nzǐ òse Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà tɔ́ obhónánga dɔ̀nǎ, nɨ́ nyǐ nyotsúya nzǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̀.»

Yěsù rǐ dhu núdhě ìndrǔ rǎkɔ̌ dhu dɔ̌ dhu

21 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Nyǐ nyírì wà abhúkʉ tɔ̀ Kàgàwà ʉyá dhu ndàtɨ: ‹Dhu àkǎ nzá nyohò abvo. Abvo nòhò alɛ nákǎ kɔtdì ànyǎna.›
22 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, matɨ: ɔdhìnà rɔ̌ akɔ̌ alɛ, nákǎ kɔtdì ànyǎna. Ndɨrɔ̀, ɔdhìnà nàtì kìdhɔmà tɨ́ alɛ, nákǎ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arɨ́ alɛ rɔ̀tdì anya dɔ̀ná. Ndɨrɔ̀, ndɨ

alɛ ràtɨ ɔdhìnà nɨ̌: ‹Ɨnyɨ ní àrɨ̌tálɛ!› Ní ndɨ alɛ àkǎ, kobvù yà ìnzɨ́ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀.
23 Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ì pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyɨ nyí màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ rɔ́, dhu ràdʉ̀ ìse ʉ̀nʉ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ ìnè nzɛ́rɛ dhu ràrɨ̌'ì nzínzìkʉ ɔ̌ adɔ̀nʉ nà,
24 ní dhu àkǎ nyʉbhà ndɨ pɛrɛ̀ màzàbahʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, nyadʉ̀ nyadu, nyǒwù ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì dhu nítɔ̀ angyi adɔ̀nʉ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, nyɨ nyádʉ̀ nyadu, nyɨrà pbʉ̀kʉ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀.
25 Dhu nà nyɨ̌ nyarí'ì nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔdhìnʉ náapɛ́ àmbɛ àrà dɔ̌ nyɔbhʉ̀, nyǎdʉ̀ òko nyǎmbɛ òwu dɔ̌ atdíkpá ka mànà dhʉ̀wanì ɔ̀, ní dhu àkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyɨ̌rì nyɨ̌, nyɨ̌tɔ̀ ndɨ dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ òwu ùvò anya t'ɨ́tdìta t'álɛ-ɔ̀nzɨ́ rɔ́rɔ̀. Ɨmbǎ kì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kà rǎdʉ̀ nyabhʉ kɔtdì ànyǎnʉ, kadʉ̀ nyabhʉ pùrʉ̌sì rɔ̀sò nyɨ imbi ɔ̀.
26 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyí nzɨ́ àdʉ̀ àhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ nyùbho dʉ̀nʉ́ ka kɔ̀tdì dhu rìku kórɔ́ rórɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě mʉ̀nyɔ̀nì dɔ̌ dhu
(Mrk 9.43,47-48)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Nyɨ̌ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ: ‹Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì.›
28 Pbétʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ ngǎtsi alɛ-ve dɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ kǎtdyú nóhò, ní ndɨ alɛ nónzì wà mʉ̀nyɔ̀nì ndì tsìbhálɛ nà afína ɔ̀.
29 Ní dhu náapɛ́ ɨ'ì, fangà tó nyìkpónʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní dhu àkǎ nyɨtǎ ka, nyadʉ̀ ìtùnà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tí, dhu àkǎ wà nyiwɨ̌ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, rɔ̀sè kórɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kí ìnzɨ́ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.
30 Ndɨrɔ̀, dhu náapɛ́ ɨ'ì, fangà tó ɔtsʉ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní dhu àkǎ nyɔtdì ka, nyadʉ̀ òbvùnà ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tí, dhu àkǎ wà nyiwɨ̌ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, rɔ̀sè kórɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kí ìnzɨ́ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ 'ʉ̀bhǎ
pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.9; Mrk 10.11-12; Luk 16.18)

31 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Ka katɨ átɔ̀: ‹Pbìndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ rí alɛ nákǎ ndàndɨ̌ ʉbhátá tó bhàrʉwà, ndàdʉ̀ àbhʉnà kà-fɔ́.›
32 Pbétʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ‹Atdí alɛ mà náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ ɨnzá ní mʉ̀nyɔ̀nì kɔ̀nzìnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, ní ndɨ alɛ nítsu wà pbìndà tsìbhálɛ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀, ndɨ tsìbhálɛ mà rǎdʉ̀ òwu 'ʉ̀mba ngǎtsi kpatsìbhálɛ nà nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔ̀dhɔ ka kɔ̀dhɔ̀ tsìbhálɛ nà ì nʉ̀mbǎ alɛ nádʉ̀ ɨ'ì ɨwà mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì átɔ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě dhu t'ɔ́tsɔta dɔ̌ dhu

33 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Nyɨ̌ nyírì wà yà abhúkʉ tɔ̀ ka kʉyá dhu, katɨ: ‹Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu tìtɔ̀ dɔ̌, pbétʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̌nzì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyɔ́tsɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu tí dhu*.›
34 Pbétʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu akɛkpá màtí. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, Kàgàwà náarádɨ dɔ̀ná tombi ní ndɨ nídhunɨ̌.
35 Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, Kàgàwà náarí pfɔ̌na ʉ̀lɨ̌ rónga ní ndɨ nídhunɨ̌. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ádrʉ̀ngbǎ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kɨgɔ̀ ní ndɨ nídhunɨ̌.
36 Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu dʉ̀kʉ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ìnzɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ atdí àyɨ̌-vɛ́-ngba mà nábhʉ rɔ̀tì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ròpfò nídhunɨ̌.
37 Obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì obhó dhu tí. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ́ ní obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì ìnzɨ́ ní obhó dhu tí. Wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kísěna ngʉ̌kpà dhu nádʉ̀ ɨ'ì nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ bhà rɔ̀ ìrà dhu.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě nzɛ́rɛ dhu núbhɔ̌ ka kɨ́ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Luk 6.29-30)

38 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ: ‹Alɛ-nyìkpɔ́ alɛ-nyìkpɔ́ arì ɔ̌, ndɨrɔ̀ alɛ-kù alɛ-kù arì ɔ̌*.›
39 Pbétʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, dhu ràkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nɨ̌. Atdí alɛ náapɛ́ ngàngànʉ ɔ̀pbɨ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ní dhu àkǎ nyʉgèrɛ̀ ígù dɔ̀nǎ ngàngànʉ kà rɔ̀pbì átɔ̀.

---

* **5:33 5.33** Law 19.12; Ɔzt 30.3; Tɔ̀r 23.22-24 * **5:38 5.38** Law 24.20; Tɔ̀r 19.21

40 Atdí alɛ náapɛ́ ndòzè ndàrà nyɔbhù dhùwanì ɔ̀, ndínǐ ndakò tí rùnú sìmisì, ní dhu àkǎ nyɨwà rùnú kotì átɔ̀, nyabhu kà tɔ̀.
41 Atdí alɛ náapɛ́ nyutǔ ɔbɨ nǐ nyanɔ̀ dɔ̀ná dhu, nyarà nà atdí kìlòmɛ̀tɛ̀rɛ̀ tí, ní dhu àkǎ nyanɔ̀ ka, nyarà nà ɔ́yɔ̀ kìlòmɛ̀tɛ̀rɛ̀ tí.
42 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ònzi funú, ní dhu àkǎ nyabhu ndɨ dhu kà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ dhu ònzi ndùwu funú, ní dhu àkǎ nzá nyuvǒ nyɨ ndɨ dhu rɔ̀.»

Yěsù rǐ dhu núdhě òmvǔ nózè ka kí dhu dɔ̀ dhu
(Luk 6.27-28,32-36)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adù àtìnà: «Nyǐ nyírì wà yà ka kunɔ dhu átɔ̀, katɨ: ‹Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnu, nyadù pbùkù òmvǔ nɔ́ndrɔ̀.›
44 Pbɛ́tù ɨma, ma mátɨna nyǐ nǐ: Dhu àkǎ nyɔ̀zè fùkú òmvǔ, nyǎdù òwu nyǐtsɔ̀ rɔ̀ rùkú arávu alɛ dɔ̀.
45 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyǎdù òngo ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbaku Kàgàwà bhà inzo tí. Obhó tí, ka ní ndɨ adyifɔ̀ nábhǔ arí rìkà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà dɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎrí igye nábhǔ rìkɔ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̀, ìnzǐ arí kɔ̀nzɨ alɛ mànà.
46 Nyǐ nyapɛ́ yà nyǐ nózè alɛ kɛ̀lɛ̀ nózè, ní ádhu Kàgàwà adùya àbhunà fǔkù pɛrɛ̀ tí? Pàratà tó pbàndɔ́mbɛ́ mà náatí obhó dhu nónzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tí?
47 Ndɨrɔ̀ adɔ́ku-tsǔ tí nyǐ nyí mùlɛ̀mbɛ̀ nóngù rɔ̀, ádhu ndɨ ádrùngbǎ dhu tí nyǐ nyarɔ́nzɨna? Ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ mà náatí obhó dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀?
48 Ní, dhu àkǎ nyǐ'ì mbǎ afátá nà alɛ tí, àdhàdhì ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbǎku Kàgàwà narí mbǎ afátá nà alɛ dhu bhěyi.»

6

Yěsù rǐ dhu núdhě pɛrɛ̀ núbho ka kádù tí dhu dɔ̀ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adù àtìnà: «Nyàndà nga mběyi ìnzǐ nyɔ̀nzì ídzì dhu tí rí'ì dhu ìndrǔ tɔ̀ ìndrǔ-nyìkpó ɔ̀ rɔ̀, ndínǐ ka kala tí nyǐ. Ndɨ dhu bhěyi nyǐ nyapɛ́ kɔ̀nzɨ, ní ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbaku Kàgàwà rǐ nzǐ ádù pɛrɛ̀ núbho fǔkù.
2 Ní, pɛrɛ̀ nábhǔ nyɨ nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzùnà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhu ka ìkǔ ɔ̀, àdhàdhì ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarí kɔ̀nzɨ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀ ndɨrɔ̀ ngudhà ɔ̀ rɔ̀ màtí dhu bhěyi. Abádhí náarí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi ndínǐ ka kifu tí ì. Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù: abádhí nábà wà fɨyɔ́ mùkìmbà angyangyɨ.
3 Pbɛ́tù ɨnyɨ, pɛrɛ̀ nábhǔ nyɨ nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzùnà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhu ígù tó ɔtsúnu rùnɨ fangà tó ɔtsúnu rǎbhǔna dhu.
4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ nyàbhu pɛrɛ̀ rǎdù àdɨ ɔ̀dhǔ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Àbanu Kàgàwà, yà ɔ̀dhǔ ɔ̀ dhu nálǎ arí alɛ, ní rǎdù mùkìmbà nábhu ɨndù.»

Yěsù rǐ alɛ nítsɔ̀ ka kádù tí dhu núdhě dhu
(Luk 11.2-4)

5 Tdítdɔ̀ Yěsù adù àtìnà: «Nyǐtsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì nyǐ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarí 'ɔ̀nzɨ dhu bhěyi. 'Ɨtsɔ̀ ì í rɔ̀, abádhí náarí 'òzè 'ìtsɔ̀ ì ɔrú ì ìkò rɔ́rɔ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ otu-yàgá ɔ̀ rɔ̀ màtí, ndínǐ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ì. Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù, abádhí nábà wà fɨyɔ́ mùkìmbà.
6 Pbɛ́tù ɨnyɨ, nyɨtsɔ̀ nyɨ nyí ɔ̀ná kàsumì ɔ̀, dhu àkǎ nyotsù pbùkù kàluga ɔ̀, nyadyì tsùnu ányì, nyadù nyɨtsɔ̀ yà ányì rí'ì ɔ̀dhǔ ɔ̀ Àbanu Kàgàwà rɔ̀. Ní, ɔ̀dhǔ ɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna dhu àlǎ arí ndɨ Àbanu Kàgàwà, rǎdù pɛrɛ̀ nábhu ɨndù.
7 Ní, nyǐtsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyǔnɔ̀ ìmbǎ tǐya nà ɔtɛ abhɔ, yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhěyi. Abádhí náarí ɨnga nírɛ̀, abhɔ ì ɔ̀tɛ̀ rɔ̀ nga ràrǐ ndɨ Kàgàwà rǎdù ì únɔna dhu nírì nǐ.
8 Ní, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì nyǐ abádhí bhěyi. Obhó tí, Àbaku Kàgàwà núnɨ wà àkǎ àkǎ fǔkù dhu, ɨnzá nyǐ nyàpè ndɨ dhu ònzi fɔná rɔ́rɔ̀ màtí.
9 Ní, kànǐ nyǐ nyádù nyǐtsɔ̀ tí dhu:
‹Ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakà Kàgàwǎ,
Ábhǔ ɔvɔ̀nu rìlè ndì,
10 ábhǔ idzi ɔ̀nyu nyɨ nyí dɔ̀ká ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ,
ábhǔ nyɨ nyɔ̀zè dhu rɔ̀ngò ndɔ̀nzì yà adzɨ dɔ̀, ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí ndɔ̀nzɨ dhu bhěyi.
11 Íbhò yà bìlíngànà nyɨ nyaríbhona ɔ̀nyù indo fǎkà.
12 Ʊbà fàká afátá fǎkà,
àdhàdhì mǎ marí dhu núba ɔnzìká dhu nùfǎ alɛ tɔ̀ dhu bhěyi.
13 Ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyabhù pfɔ̀mvɔ rùmvǔ afíka,

pbɛ́tù, ɔ́dɔ mǎ wɔ̀ ndɨ Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀.
[Obhó tí, Idzi t'ɔ́nyʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà nákǎ ɨnyɨ nà tí dhòdhódhónga nà. Àmìnà.›]

14 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ dhu nʉ́bà ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
15 Pbɛ́tù, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ dhu nʉ́ba ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní Àbakʉ Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ dhu nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì ka kádʉ̀ tí dhu dɔ̌ dhu

16 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ̌ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̌kò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi. Abádhí náarí nyìya wɔ̀yɔ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ì ʉ̀tsì dhu. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: abádhí nábà wà fɨyɔ́ mʉ̀kìmbà angyangyɨ.
17 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu-àkǎ nyu'o nyìnʉ rìlǎ, nyadʉ̀ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nútri dʉ̀nʉ rɔ̌ àyɨ̌ ɔ̀,
18 akyɛ kɔ́rɔ́ alɛ náalana ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, Àbanʉ Kàgàwà yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ rí'ì ányì, ní ndɨ àkǎ ndʉ̀nɨ ka. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Àbanʉ Kàgàwà, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna dhu nálǎ arí, náadʉ̀ya pɛrɛ̀ àbhʉ ɨndʉ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ka kí ongyéngá-tsʉ̀ núndʉ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Luk 12.33-34)

19 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ nzá nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ányì, akuku mà kéngezé mànà náarí dhu ìnzǎ, ndɨrɔ̀ ányì ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀ nʉ́kɔ̌, 'ádʉ̀ ɔ̀yá dhu nʉ́mbà ɨ.
20 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà ìnzɨ̌ akuku mà kéngezé mànà náarí dhu ìnzǎ ɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀ nʉ́kɔ̌, 'ádʉ̀ ɔ̀yá dhu nʉ́mbà ɨ.
21 Obhó tí, pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá náarí'ì ɨ nga ní ndɨ afínʉ rǎdʉ̀ ì'ì nɨ̌.»

Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà dhu
(Luk 11.34-36)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà. Ní, nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì'ì ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì'ì awáwʉ̀ ɔ̌.
23 Pbɛ́tʉ̀ nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì'ì andɨ nà, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì'ì ínɔ̀ ɔ̌. Nírɔ̀, afínʉ ɔ̀ rí'ì awáwʉ̀ náapɛ́ òngo ínɔ̀ tí, ní ndɨ ínɔ̀-yà tí mbǎ àdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́?»

Kàgàwà-kàsʉ̌ mà yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà
(Luk 16.13)

24 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ́yɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌ nónzì atdíkpá, atdí kàsʉmì ɔ̌. Kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndǎdʉ̀ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎlɛ nózè. Ndɨrɔ̀, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí alɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi alɛ nídzɛ̀lɛ̀. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà-kàsʉ̌ nónzì atdíkpá yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà.»

Ɨnzá dhu àkǎ kitʉ̌ alɛ-afí yà adzɨ ɔ̌ dhu nɨ̌ dhu
(Luk 12.22-31)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌: «Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: dhu ràkǎ nzá nyɨ̌tʉ̌ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga mà ngbɔ̌kʉ mànà dhu nàndà dhu nɨ̌, nyǎmbɛ àtìnà dɔ̌: nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ɔ̀nyʉ, nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ɔ̀mvʉ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ʉ̀fɔ̌ rʉ̀kʉ́. Ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga nósè tí nzá ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ? Ndɨrɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ nósè tí nzá mbɛrʉ̀ dɔ̀nǎ?
26 Nyàndà pɛ́ ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀: abádhí arí nzɨ̌ ɨnga nóbhì, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nógu. Abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ mà núndʉ̌ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà náarí abádhí nóngù. Ní nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ́dà tí nzá ɨ àrɛ̀ kɔ́rɔ́?
27 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndì ndìtʉ̌ abhɔ dhu rǎdʉ̀ ɨdhɔ̀na nítrɔ atdí ɨdhɔ nɨ̌ mǎtí yà adzɨ dɔ̌?
28 Ndɨrɔ̀, ádhu nyɨ̌ nyarí afíkʉ nítʉ̌ rʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyʉ́fɔ̌na dhu nɨ̌ ní? Nyàndà pɛ́ ɨnga ɔ̌ màuwà náarí ìnga tí dhu: abádhí arí nzɨ̌ kasʉ nónzɨ, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̌ mbɛrʉ̀ nódyù.
29 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kɔ́rɔ́ pbìndà ònzì-íyà ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, náafɔ́ nzá fɨndá aya rǎkǎ àdhàdhì kɔ̌kɔ̀ màuwà nzínzì ɔ̌, atdí màuwà tɔ́ aya nà mǎtí atdí mbɛrʉ̀ mà.
30 Ɨrí-bɨ̌ ní indo tí ríngа ɨnga ɔ̌, kadʉ̀ òbvùnà tsútsǎ tí kàzʉ ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náarí abádhí ʉ̀fɔ̌ mbɛ̌yi nyʉ́. Ní Kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌fɔ mbɛ̌yi nyʉ́ ròsè ɨ ɨrí-bɨ̌ dɔ̀nǎ, nyɨ̌, ákɛ̌ a'uta nà alɛ́?
31 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̌tʉ̌ afíkʉ nyǎtɨ: ‹Mǎ mí àdhu ɔ̀nyʉ? Mǎ mí àdhu ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ rɔ̀ká mǎ mí àdhu ʉ̀fɔ̌?›

32 Obhó tí, ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ ní ɨ afíya nítǔ arí, àmbɛ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́mɛ̀ dɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà nyɨ̀ ràrǐ'ì kɔ́rɔ́ ɨ dhu-atdyú nà.
33 Ní wɛmbɛrɛ̀ tí, dhu àkǎ pɛ́ nyɔ̌mɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi,
fɨndá obhónánga mànà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ, Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí námà àma tí
fʉ̌kʉ̀.
34 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̀tǔ afíkʉ tsútsǎnga tó dhu nɨ̌. Tsútsǎnga tó dhu nándà nga
tsútsǎnga nà tí, ndɨrɔ̀ indonga tó àpbɛ̀ nákǎ wà indonga nà tí.»

7

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ t'ɨ́tdɨ̀ta dɔ̌ dhu
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Dhu àkǎ nzá nyɨ̀tdɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ-ànyǎ, akyɛ Kàgàwà
náadʉ̀ya ànyǎkʉ ɨ̀tdɨ̀ nɨ̌.
2 Obhó tí, Kàgàwà nɨ́ɨtdɨya ànyǎkʉ àdhàdhɨ̀ nyɨ̀ nyarí ìndrʉ̌-ànyǎ nítdɨ̀ dhu bhɛ̌yi.
Ndɨrɔ̀ kʉ̌dhèya dhu fʉ̌kʉ̀ yà nyɨ̀ nyarí dhu ùdhɛ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔ̀nǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌ tí.
3 Ádhu nyɨ nyí ɔdhìnʉ-nyìkpó ɔ̀ ɨtsì kɨ̌kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌ nálǎ, ìnzɨ nyadʉ̀ yà nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ rí'ì
itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè nɨ̌?
4 Nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi ɔdhìnʉ nɨ̌: ‹Ítsè midyi wɔ̀ nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̌-
ngba›, àzɛ̀mbè itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nóongó ì'ì nyɨ̀kpónʉ ɔ̀?
5 Nyɨ ní ɔyɔyɔ ɨdàna nà alɛ. Ípfɔ̌ pɛ́ nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba angyi, ndɨrɔ̀
ní ndɨ, nyɨ nyádʉ̀ ɔdhìnʉ-nyìkpó ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀ nídyì nyɨ nyí tí dhu nála mbɛ̌yi.
6 Dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ Kàgàwà tɔ̀ ka kútri dhu ɨ̀tsɛ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyǎwà fʉ̀kʉ́
yɔ̀kpɔ́ àdʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, akyɛ abádhí adʉ̀na kà-ɔ̌nga òtsì pfɔ̌ya nɨ̌, ndɨrɔ̀ akyɛ abádhí adʉ̀na
'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀ka nyɨ̀ nɨ̌.»

Dhu òonzi ka kí dhu mà, dhu ɔ̀nɛ ka kí dhu mà, tsǎtsʉ̀ ɨ̀tdɔ̌ ka kí dhu mànà
(Luk 11.9-13)

7 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Dhu àkǎ nyɔ̌nzì nyɨ̀ nyí atdyúna nóho dhu, nírɔ̀ ní ndɨ ka
kádʉ̀ kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyɔ̌mɛ̀ nyɨ̀ nyí atdyúna nóho dhu, nírɔ̀ nɨ̌ ndɨ, nyɨ̀ nyádʉ̀
kàbà. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyɨ̀tdɔ̌ tsǎtsʉ̀, nírɔ̀ ní ndɨ, ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀.
8 Dhu nònzì alɛ tɔ̀ ní ndɨ ka kádʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ ní ndɨ rǎdʉ̀ ndɨ dhu
àbà, ndɨrɔ̀ tsǎtsʉ̀ nítdɔ̌ alɛ ní ndɨ, ka kádʉ̀ kàpfò fɨndà.
9 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rádʉ̀ odu àbhʉ pbì ɨngba tɔ̀, mʉ̀gatì kònzì fɔná rɔ̀?
10 Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀bhɛ̀ pbì ɨngba ònzì fɔná rɔ̀ rǎdʉ̀ osu àbhʉ kà tɔ̀?
11 Nyɨ̀ nyʉ́, nzɛ́rɛ alɛ tírɔ̀, nyɨ̀ nyarí ídzì dhu núbhɔ̌ fʉ̀kʉ́ inzo tɔ̀. Ní, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì
Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ àdɨ ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi ɨnzá ndɨ ndàbhʉ fɔná ka kònzì ídzì dhu ɨ dhu
nònzì fɔná alɛ tɔ̀ rɔ́rɔ̀?
12 Dhu àkǎ nyɔ̌nzì ídzì dhu ngʉ̌kpà alɛ rɔ̌, àdhàdhɨ̀ nyɨ̀ nyòzè abádhí rɔ̀nzì ka rʉ̀kʉ́
dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀rí ní ndɨ Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu mànà
nʉ́ʉnɔ dhu.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ndɨ̀ nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 13.24)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Dhu àkǎ nyɔ̌tsù ndɨ̀ nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɔ̌. Obhó tí, yà
ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga rǎwɨ̌ dhòdhódhónga nà ɨ ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́,
ányɨ̀ rárà otu ràdʉ̀ ì'ì íhǔ nyʉ́. Ndɨrɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀ ɔ̌ rótsù, 'àdʉ̀ òwu ányɨ̀ alɛ náarádʉ̀ ì'ì
ibí nyʉ́.
14 Pbɛ́tʉ̀, dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà ka kí ɨ, ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ narí ndɨ̀ nípbɔ̌
tsǎtsʉ̀, ányɨ̀ rárà otu ràdʉ̀ ì'ì ákɛ̌kpá otú-ngba nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ tsǎtsʉ̀ àlǎ rí, 'òtsù ɔ̀ná,
'àdʉ̀ òwu ndɨ otu ɔ̌ alɛ náarádʉ̀ ì'ì ngúfe nyʉ́.»

Itsu nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na rɔ̌ dhu
(Luk 6.43-44)

15 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̀ mbɛ̌yi tɨ̀tɔ̀ tó pbànábí rɔ̌ rɔ̀. Abádhí náarítsù
nzínzìkʉ ɔ̌ tàmà-ndɨ ɨ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rórɔ̀, pbɛ́tʉ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ 'àdʉ̀ ì'ì ɔ̀rɔ̌rʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nyʉ́.
16 Nyɨ̀ nyádʉ̀ abádhí nʉ́nɨ fɨ̌yó nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌. Vɨ̌nyò-kpɔ̀ nɔ́pɛ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀ okpɛ̀na
nà itsu dɔ̌? Ndɨrɔ̀ mʉ̀tinì-kpɔ̀ nɔ́pɛ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀ ɨlɛ́ dɔ̌?
17 Kɔ́rɔ́ ídzì itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́dhɨna ní ídzì itsu-kpɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́dhɨna ní
nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌.
18 Ídzì itsu-tɨdɔ̀ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ídzì
itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì.

19 Kórɔ́ itsu, yà ìnzɨ arí ídzì itsu-kpɔ̀ nɔ́dhɨ, nʉ́kɛ́rɛ̀ ka karí kawà kàzʉ ɔ̀.
20 Ní ndɨ dhu bhɛ̀yi tí, nyɨ̀ nyádʉ̀ tìtɔ̀ tɔ̀ pbànábí nʉ́nɨ fɨ̃yɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̀.»

Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi ɔ̀ otsúya alɛ
(Luk 13.25-27)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̀sù adʉ̀ àtìnà: «Ìnzɨ ní kórɔ́ alɛ, yà mɨtdɛ̀ arí ʼàmbɛ àtìnà dɔ̀: Ádrʉ̀ngbălɛ, Ádrʉ̀ngbălɛ́, ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà ɨdzi ɔ̀ otsúya, pbɛ́tʉ̀ ányì otsúya alɛ ní kăkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà ózè dhu nónzɨ arí alɛ kɛ̀lɛ̀.
22 Ndɨ níganí, ábhɔ̀ alɛ nóowuya àtìnà rɔ̀ ma nɨ̀: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ, Ádrʉ̀ngbălɛ́! Tí obhó mă ndɨ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̀rʉ̀ mă mʉnɔ ìndrʉ̀ tɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀? Tí obhó mă ndɨ nzɛ́rɛ-alafí mă mipfo ìndrʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ tí obhó mă ndɨ mă manzì ábhɔ̀ wɨwì nyʉ́ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀?›
23 Nírɔ̀ ní ndɨ ma maraya dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀ matɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ́nɨ nyɨ̀ akɛkpá màtí, nyìndrɨ̀ nyɨ̀ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀, nyɨ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tírɔ̀.›»

Ɔyɔ̀ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Luk 6.47-49)

24 Kʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̀, Yɛ̀sù adʉ̀ àtìnà: «Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ rí, ndàdʉ̀ ɔ̀nzìnà alɛ, ní rɨ̀ ndìlɨ̀ nyìkpɔ́na ótdyù alɛ, yà bhalabhala dɔ̀ pbìndà ɨdza narʉ̀ bhɛ̀yi.
25 Igye níikó, ɨdha rùtʉ̀ nɨ̀. Ní igye-dha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ ɨdza rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨdza náadʉ̀ nzá ndàdrù, bhalabhala dɔ̀ ka karʉ̀ kà-pfɔ̀ nídhunɨ̀.
26 Pbɛ́tʉ̀, yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ rí ìnzɨ ndàdʉ̀ ɔ̀nzìnà alɛ, ní rɨ̀ ndìlɨ̀ nyìkpɔ́na ɔ̀ ìwɨ̀ nà alɛ, yà ɔsɔkpɔ́ dɔ̀ pbìndà ɨdza nasì bhɛ̀yi.
27 Igye níikó, ɨdha rùtʉ̀ nɨ̀. Ní igye-dha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ ɨdza rɔ̀. Ní ndɨ ɨdza náadrù ndì drùù!»

Ɨdhɔ rɨ̀ ìndrʉ̀ nʉ́kɔ̀ Yɛ̀sù núdhe dhu tí fɨ̃yɔ̀ dhu dɔ̀ dhu
(Mrk 1.22; Luk 4.32)

28 Yɛ̀sù níitdègu ihé-yà tɔ̀ ndì ndùbhi ùdhenà rɔ̀, dhu tʼúdheta nítɔ, ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ɨ ihé-yà kà rɨ̀ dhu núdhɛ̀ fɨ̃yɔ̀ tí dhu dɔ̀.
29 Obhó tí, kàbhà dhu tʼúdheta nɨ́ɨ'ì mbă àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tɔ́ dhu tʼúdheta bhɛ̀yi, ndɨrɔ̀ kăránà dhu núdhe rɔ̀ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà.

8

Yɛ̀sù rɨ̀ kɨ́kɨ́ nà atdí alɛ nígʉ̀ dhu
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

1 Yɛ̀sù níitdègu àwʉ̀ pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ní ihé-yà adʉ̀ òwu kɔ̀wù ɔ̀.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ kɨ́kí nà atdí alɛ níitɔ ndì, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyùna dɔ̀ Yɛ̀sù-ɔ̀nzɨ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Ádrʉ̀ngbălɛ́, nyɨ nyòzè ka nɨ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɨgʉ̀ ma.»
3 Ní Yɛ̀sù agba ɔtsʉ́na ndàpbàlă kà-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Ɨwà ma mòzè wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu. Ní ógʉ̀!» Ní ányì rɔ̀ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ-rɔ̀ kɨ́kí náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀.
4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̀sù àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Ɨ́rɨ dhu mbɛ̀yi! Àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyìlɨ nyɨ tí dhu pbàkùhání tɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̀ ɨwà nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu navì tí kórɔ́ alɛ tɔ̀.»

Yɛ̀sù rɨ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbălɛ bhà kasʉtálɛ nígʉ̀ dhu
(Luk 7.1-10; Yùw 4.46-54)

5 Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yɛ̀sù rɔ̀tsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̀, atdí mɨyà pbànówí dɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbălɛ níira Yɛ̀sù-tɨʼɔ̀.
6 Kădʉ̀ ndɨtsɔ̀ kà-rɔ̀, ndònzì mʉ̀dzʉ̀nà fɔ́ná,
6 ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbălɛ́, pbàkà kasʉtálɛ rɨ̀'ì ara dɔ̀ ndì ndàyi ɨdzá rɔ́. Kà-ngbɔ̀ nʉ́vɛ wà, ní kà rănɨ̀ atdídɔ̀ nyʉ́.»
7 Ní Yɛ̀sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: «Àrà ma márà pbʉ̀kʉ̀, madʉ̀ kɨgʉ̀.»
8 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbălɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̀sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbălɛ́, dhu-àkă nzá nyarà àhʉ pbàkà, ɨnzá ma mìlɨ ma nyɨ nyádʉ̀ òtsù pbɨ ɨdza alɛ bhɛ̀yi nídhunɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, órì atdí dhú-ngba kɛ̀lɛ̀, ní pbàkà kasʉtálɛ rădʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̀.
9 Ɨma nyʉ́, yà ma mí'ì ɨró rɔ̀, ma mí'ì ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ nà, ndɨrɔ̀ ma mí'ì ìnè ma marúvĩna pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨna atdí mùnowì nɨ̀: ‹Árà ndălʉ̀!›, ní kà rădʉ̀ àrà ányì. Ma mapɛ́ àtɨna ngătsi mùnowì nɨ̀: ‹Ɨrà àzú!› Ní ka rădʉ̀ ìrà. Ndɨrɔ̀ ma mapɛ́ àtɨna pbàkà kasʉtálɛ nɨ̀: ‹Ɔnzɨ yà dhu!› Ní kà rădʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì.»
10 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbălɛ nʉ́nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Yɛ̀sù atdídɔ̀. Ní kădʉ̀ àtìnà owùna ɔ̀ rúbhì ìwu rɔ̀ alɛ nɨ̀: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̃kʉ̀. Ɨnzá ma màpɛ̀ yà dhu bhɛ̀yi aʼuta-tɨdɔ̀ nà alɛ nálă atdí màtí Pbàìsràyélí tɔ̀ pbìrì ɔ̀.

11 Ní ma mátɨna kpangba nyɨ nɨ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwúya adyifɔ̀ náarí ndìtɔ ɨnǎ rɔ̀ màtí
ndɨrɔ̀ adyifɔ̀ náarótsù ɨnǎ rɔ̀ màtí, àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà,
Yàkɔbhɔ̀ mànà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌.
12 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌ àkǎnà ʼòkò alɛ nyʉ́ ní ka
kipfoya, kawà iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányì nɨʼɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù tʼátrita mànà.»
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù àdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Árà pbʉ̀kʉ̀! Wɔ̀ nyɨ
nyàʼù ndɔ̀nzì rádʉ̀ dhu tí dhu, nákǎ ndɔ̀nzì ndì ɨndʉ̀.» Ní wɔ̀ dhu Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌ tí, wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ dòtsí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù arà Pɛ́tɛrʉ̀ bhà. Ní ɨdza ndì ndòtsù rɔ̀, kǎtù Pɛ́tɛrʉ̀ bhà agʉna-
àyi ara dɔ̌ àyi rɔ́, atdídɔ̌ andɨ àbhʉ kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na nǎ nídhunɨ̌.
15 Ní Yɛ̌sù apbálá kɔ̌tsʉ́-ngbɔ̀, kà ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌. Ní kǎdʉ̀ ndɨ̀và, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ Yɛ̌sù tɔ̀.
16 Pbítsɔ̀ngánǎ, ka kʉmba ábhɔ̌ alɛ yà nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ɨ̀ ɔ̀yà, kiwʉ̌ nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ní
Yɛ̌sù náaránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ abádhí ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ tí, ndàdʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ kɔ́rɔ́.
17 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu náaká. Kǎtɨ:
«Kɨ̌tdu àlɛ̌ tɔ́ ivívínga,
ndàdʉ̀ àlɛ̌ rɔ̌ andɨ tɔ́ ìtʉ̌nga nánɔ̀*.»

Yɛ̌sù-owù nòzè ʼʉ̀ngʉ alɛ
(Luk 9.57-62)

18 Yɛ̌sù níitdègu ihé-yà nálǎ ngbɔ̌na nàkpɔ̀rɔ̀ rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàda
rɛ̀rʉ̀-adzè.»
19 Nírɔ̀ ní ndɨ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò náandrì Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌:
«Màlimɔ̌, ma móngo ùbhi owùnʉ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ nyúbhi ɨ nanǎ.»
20 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ayívɛ̌ mà náarí ìnè bhʉ̌ya nà, ndɨrɔ̀ yà ɔrʉ́
arángɨlɨ àrɛ̀ mà náarí'ɨ̀ ìnè ɨdzàya nà. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rɨ̌ ndɔ̀kɔ̀, ndìlɨ dɔ̀na obvò
rɔ́nga mà náarí'ɨ̀ mbǎ.»
21 Ndɨrɔ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítsè mara mɔtdʉ́ pɛ́
àbadu angyi.»
22 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ír̀à owù-du ɔ̌, ʉ́bhà kɔ̌kɔ̀ abvo rʉ̀tdʉ̌ fɨyɔ́ abvo.»

Yɛ̌sù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

23 Yɛ̌sù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ùpo átɔ̀ kɔ̌wù ɔ̌.
24 Ní kòmbómbí tí, ádrʉ̀ngbǎ àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì atdídɔ̌ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, mʉ̀kʉrà ràdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀
ʼàwà ì ibhú ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀ ì'ɨ̀ ɔ̀dhɔ̀ ndì ndɔ̀dhɔ̀ rɔ́.
25 Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨ'ɔ̀, 'ìnga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ígʉ̌ àlɛ̌! Kànɨ̌
àlɛ̌ kʉ́vɛ!»
26 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyí ɔdɔ ɔ̀nzɨ nɨ̌? Nyɨ ní ákɛ̌ aʼuta
nà alɛ!» Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ndɨ̀và ndìdè, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ ɔ̌
ɨdha mànà nɨ̌, ɨnga ràdʉ̀ ìnè bhìì. 27 Ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌, ràdʉ̀ ʼɔ̀pè ʼɔ̀tè nzínzì yà
ɔ̌ ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨ́ngbǎgà alɛ-tɨdɔ̀ yà, awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ɨdha mànà dhu náarí tsʉ̀ná dhu
níri?»

Yɛ̌sù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ɨ̀ ɔ̀yà ɔ́yɔ̌ alɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 5.1-20; Luk 6.26-39)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù níitdègu àrà àhʉ rɛ̀rʉ̀-adzè, Pbàgɛ̀rasì tɔ́ pbìrì ɔ̀, ní ɔ́yɔ̌ alɛ yà
nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ɨ̀ ɔ̀yà, núuvò yà ìndrʉ̌ ʉ̀tdʉ̌ ka karí ɔ̀ná ngari ɔ̀ rɔ̀, 'ìwʉ̌ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ɨ alɛ
ní'ɨ̀ atdídɔ̌ arí ɔ̀rʉ̀ alɛ, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà ràdʉ̀ àrà ndòzè rɔ̌ ndʉ̀dà ndɨ ngari ɔ̀nǎ.
29 Ní abádhí adʉ̀ ɔ̀kù, 'àtɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Kàgàwà tʼÍdhùnǎ? Nyɨ
nyìrà tí ɨrɔ́ ndínɨ̌ nyavù tí rɔ̀ká angyangyɨ, àdɨ̌ ndɨ avuta-ɨdhɔ̀ nádɨ rɔ́rɔ̀?»
30 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àdʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ màhò níi'ɨ̀ ɨtsɛta abádhí tí rɔ̀, ànyʉ̌ ì ányʉ rɔ́.
31 Ní kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí níitsɔ̀ ì Yɛ̌sù rɔ̌, 'àtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyipfo mǎ kǎkà
alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní óvì mǎ mɔ̌wù ɔ̀tsù ndǎkà àdʉ̀ tɔ́ màhò ɔ̀.»
32 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu ányì.» Ní nzɛ́rɛ-alafí núuvò kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ ɔ̀
rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ɔ̀tsù kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ ɔ̀. Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̀rí àdʉ̀ tɔ́ màhò náadrú pbìrì ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ì
rʉ̀pbà ì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀vɛ ányì.

---

* **8:17 8.17** Ìsa 53.4

33 Ndɨrɔ̀, ɨ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rúbhɨ alɛ náatsè ɔyɨ nà kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀ abádhí náawɛ wɔ̀ ɨ́ nɔ̀nzɨ̀ dhu tó màkʉ̌rʉ̀, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà ɔ́yɔ̌ alɛ-rɔ̌ ndì nɔ̀nzɨ̀ dhu mànà kórɔ́.
34 Ní kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ́ivà ì kórɔ́, ì rìwʉ̌ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ní Yɛ̌sù ì àla rɔ̀, abádhí náadʉ̀ Yɛ̌sù nónzì rìvà ndɨ̀ ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.

9

Yɛ̌sù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-26)

1 Yɛ̌sù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, ní kǎdà rɛ̀rʉ̀-adzè, ndàdʉ̀ àrà fɨ́yɔ́ kɨgɔ̀ nyʉ́ ɔ̀.
2 Ní ányì kàrà àhʉ rɔ̀, ka kiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nà kà-tɨ'ɔ̀ ótdù dɔ̌ ka kànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ní abádhí tó a'uta ndì ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù náatɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ótù afínʉ pbànɨ̌ngbá! Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì!»
3 Nírɔ̀ ní ndɨ ányìrɔ̌ ɨ'ì Músà bhà Ʊyátá tó ngúfɛ màlímó náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àtɨ: «Wɔ̀rí alɛ rɨ̌ dhu nʉ́nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌!»
4 Yɛ̌sù níitdègu abádhí tó ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ̌, ní kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí'ì kɔ̀rí nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta nà afíkʉ ɔ̀ ní?
5 Ɨsó rɔ́'ɔ dhu ní ìngbǎgà? Tí katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì›, ndɨrɔ̀, tí katɨ: ‹Ɨ́và nyɨ nyubhi?›
6 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà ndʉ̀bà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga yàrí adzɨ dɔ̌.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyitdù pbʉ̀kʉ̀ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.»
7 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ ndìvà ndìdè, ndàdʉ̀ àrà pbìndà.
8 Ní wɔ̀rí dhu ì àla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isí ʉrʉ́ ɨ'ì ihé-yà ɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ Kàgàwà nɨ́fʉ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ kɨ̌bhò ìndrʉ̌ tò nɨ́dhunɨ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ Màtayò nánzi dhu
(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

9 Yɛ̌sù níitdègu ndìvà wɔ̀ ndì ndì'ì rɔ́rɔ̀, ní ʉ̀da ndì ndʉ́da rɔ́rɔ̀, kǎla Màtayò tí kátɨna atdí alɛ pàratà nʉ́fɔ̌ ka karí ɔ̀ná ɨdza ɔ̌ àdɨ rɔ́. Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» Ní Màtayò adʉ̀ ndìvà ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, ndàrà kɔ̌wù ɔ̌.
10 Wɔ̀ dhu lutìnǎ, Yɛ̌sù adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nyʉ̀ Màtayò bhà ɨdza. Ní Yèsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ányì-dzá rɔ̀, ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ níiwú dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá abádhí mànà. Ɨ alɛ ni'ì pàratà t'ʉ́fɔ́tá tó pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà ngʉ̌kpà alɛ mànà.
11 Ní Pbàfàrìsáyó níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, ní abádhí náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu fʉ̀kʉ́ màlimò rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tó pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ mànà nɨ̌?»
12 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tò ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ rí'ì andɨ nà alɛ náarí nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú nóho, pbɛ́tʉ̀ andɨ nà rí'ì alɛ kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ mʉ̀ngangà-atdyú nóho arí.
13 Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu-tɨ. Ndɨ andítá rǎtɨna: ‹Ma mózè dhu ní ìndrʉ̌ dɔ̌ ka kí ɨzʉ àbà dhu, ìnzɨ̌ ní ɨzǎ tó pɛrɛ̀ núbhɔ̌ ka kí ɨdù dhu*.› Obhó tí, ma mírà nzá obhónángatálɛ alɛ núnzì, pbɛ́tʉ̀ mà mírà nzɛ́rɛngatálɛ núnzì.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ka kí dhu dɔ̌
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̀ 'àtɨ: «Ádhu mǎ'ɨ, Pbàfàrìsáyó mànà, mǎ marí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ bìlɨ̌ngananà, ìnzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ ràdù kʉ̀tsì átɔ̀ nɨ̌?»
15 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tò ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí ɨnga, àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ ràrǎdʉ̀ òko ɨzʉ̀ya ɔ̌, àzèmbè ìnè akpa-tsi rɨ̌'ì nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ ní'ɨya ìnè, yà akpa-tsi nódyì ka kí ɔ̀ná kowù nà abádhí-nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga ní ndɨ abádhí adʉ̀ya ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ̀ nɨ̌.
16 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tó kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-ayí ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi kʉ̀pbǎ ka rɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ rǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ayí-ɔ̌nga ʉ̀dha rʉ̀fà ndì, ndɨ ʉfàta-bhu rǎdʉ̀ àhʉ ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́.
17 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ka kádʉ̀ dìvayì-ɔwʉ́tá nʉ́dhɔ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ka kʉ̀dhɔ ka rɔ̀, ndɨ dìvayì-ɔwʉ́tá rǎdʉ̀ ìvʉ̀ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀-ayí nʉ́fà, dìvayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò. Ní dhu àkǎ kʉdhɔ dìvayì-ɔwʉ́tá kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ kàmʉdzɛ̀ adʉ̀ tí ndʉ̀fà, dìvayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò.»

---

* **9:13 9.13** Ɔsɛ 6.6

Yěsù rǐ atdí tsìbhálɛ nígʉ̌ ndàdʉ̀ atdí tsìbhíngba níkyɛ dhu
(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

18 Yěsù rǐ dhu nɔ́vɔ Yùwanì bhà ábhàlǐ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ atdí
ádrʉ̀ngbǎlɛ níira àhʉ Yěsù-tí, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ kɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Màlimɔ̌, ma
mʉ̀bhà ìvàdú-ngba kòmbí tí afína ìtdɛ̌ ró. Ní ma mɔ̀zè nyìrà, ndínǐ nyìli tí ɔtsʉ́nʉ
kà-dɔ̌, kà ràdʉ̀ ìkyɛ.»
19 Ní Yěsù adʉ̀ ndìvà, 'àdʉ̀ ɔ̀wu atdíkpá pbìndà ábhàlǐ mànà wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ-owù ɔ̌.
20 Ní, otu ɔ̌ abádhí rɔ̌wu rórɔ̀, atdí tsìbhálɛ náandrì olùnǎ rɔ̀ Yěsù-tí'ɔ̀, ndàpbàlǎ kà-rɔ̌
mʉ̀dzarʉ̀ bìdɔ̀-ngbɔ̀. Ndì tsìbhálɛ nì'ì yà vèbhálɛ tó ɔgɔ́bhà tó azu náarírà rɔ̀ná, ràrà
àhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí. 21 Obhó tí, ka nì'ì afína ɔ̀ ríràà ɔ̀tɛ rɔ̌, ndàmbɛ àtìnà
dɔ̌: «Kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ma mapbálána gukyè, ní ma mɔ́gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»
22 Ní Yěsù agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olùnga, ndàla wɔ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba
fíndà ndàtì: «Ótù afínʉ pbà nǐ tsìbhíngbá! Pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ wà nyì.» Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí,
wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌.
23 Yěsù níitdègu àrà àhʉ wɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà, ní kǎtù rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mì rí alɛ
mà* ihé-yà mànà atdídɔ̌ tsìya náva ì ányì-dzá ró.
24 Ní kǎtì: «Nyùvò àwú-dza rɔ̀! Wɔ̀ tsìbhíngba nɔ́vè nzá, pbɛ́tʉ̀ kàyi àyǐ tí!» Ní kɔ̀rí
alɛ náadʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu gàyà nónzì ɔ̀nzì tí.
25 Ní kɔ̀rí alɛ ndì ndàbhʉ rùvò ìdza rɔ̀ rɔ̀, Yěsù atsù, ndàlʉ̌ tsìbhíngba ɔtsʉ́na rɔ̌, kà
ràdʉ̀ ìkyɛ.
26 Yěsù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yǐ náadʉ̀ ndʉ̀gà kórɔ́ wɔ̀ ndì pbìrì ɔ̌.

Yěsù rǐ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ nʉ́ngbɛ̌ dhu
(Màt 20.29-34)

27 Ʉrɔ́ rɔ̀ Yěsù ìvà ndì rɔ̀, ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú adʉ̀ ɔ̀ko, 'àmbɛ ɔ̀wu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌. Abádhí
owúnà ùkǔ rɔ̌ 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ábà ìzʉ dɔ̀ká, Dàwudì t'Ídhùnǎ!»
28 Ní ìdza Yěsù àrà àhʉ rɔ̀, kɔ̀rí ndùmùndúmú náandrì Yěsù ì. Ní Yěsù ivú dhu abádhí-
tsʉ̌, ndàtì: «Nyǐ nyà'ù tí wà dhu ʉ̀ngbɛ̌ ma ràrǎdʉ̀ nyìkpɔ́kʉ nʉ́ngbɛ?» Ní abádhí adʉ̀
dhu àdu kà tɔ̀ 'àtì: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ìwà mǎ mà'ù.»
29 Ní Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lì abádhí-nyìkpɔ́ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ ndì dhu rɔ̀nzì
ndì fʉ̌kʉ̀ yà nyǐ nyà'ù ka dhu bhěyi!»
30 Ní abádhí-nyìkpɔ́ náadʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí. Yěsù náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ɔbì nyʉ́ nà abádhí
tɔ̀, ndàtì: «Nyìrì yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi! Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀nì wɔ̀ rʉ̀kʉ́ ndì
nɔ̀nzì dhu!»
31 Pbɛ́tʉ̀, abádhí níitdègu 'ìvà, 'òwù Yěsù-tí rɔ̀, ní abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'òwù yà Yěsù ɔ̀nzì
rɔ̀yá dhu náwɛ rɔ̌ kórɔ́ ndì pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.

Yěsù rǐ atdí ìnzǐ arí ɔ̀tɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 12.22-24; Luk 11.14-15)

32 Abádhí rǔvò, àmbɛ ɔ̀wu dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ka kiwú atdí alɛ, yà ɔ̀nà rí'ì nzɛ́rɛ-alafí
nʉ́tsì tsùna, ìnzǐ rònɡò ɔtɛ nà Yěsù-tì'ɔ̀.
33 Ní Yěsù níitdègu nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní ndì alɛ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ ányìrɔ̌
rɔ̀ tí. Ní ìdhɔ nʉ́ukɔ ányìrɔ̌ ì'ì ihé-yà atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ìnzá mǎ màpɛ̀ yà
dhu bhěyi dhu-tìdɔ̀ nálǎ atdíku màtí Pbàìsràyélí tó pbìrì ɔ̌.»
34 Pbɛ́tʉ̀, Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ àtìnà: «Sìtanì, nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ndì arí
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbì nábhʉ̌ kà tɔ̀, kà ràmbɛ nzɛ́rɛ-alafí nódì dɔ̌ nǐ.»

Yěsù rǐ ìzʉ àbà ihé-yà dɔ̌ dhu

35 Yěsù núubhì kìgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndìrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtí kórɔ́. Kǎránà dhu núdhe rɔ̌ Pbàyàhúdí
tó unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndìrɔ̀ kǎránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tó Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà kórɔ́ andì nígʉ rɔ̌, ndàdʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ tó kórɔ́ ivívínga
nígʉ.
36 Ní Yěsù níitdègu ihé-yà nʉ́lì ì tí dhu nálǎ, ní ìzʉ ʉ̀ka ka atdídɔ̌, abádhí níngyɛ̌ ì, 'àdʉ̀
ìfàlà, ìmbǎ ʉ̀ndana rí alɛ rǐ'ì tàmà bhěyi nídhunǐ.
37 Nírɔ̀ ní ndì kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ɔ̀nyʉ̀ nɔ́'ɔ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ ndì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndǔ
rí alɛ rǐ ì ngúfe.
38 Ní kìtsɔ̀ alɛ ìnga-àbadhi rɔ̌ ndínǐ kasʉtálɛ-bvʉ nìtrɔ́ tí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ t'únduta tɔ̀.»

---

* **9:23 9.23** Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ka kongónà rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mì arí alɛ mà, mběyi arɔ́dzì vèbhálɛ mànà nósò òso tí ɔdzì tɔ̀ ìndrǔ ɔ̀vɛ̀ rɔ́.

10

Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀
(Mrk 3.13-19; Luk 6.12-26)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náanzi pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ nzérɛ-alafí nípfo abádhí rǎdʉ̀ nǐ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ kórɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nígʉ nǐ kórɔ́ ivívínga mànà ádrùngbǎnga tó ɔbɨ nábhʉ fǐyɔ̀.

2 Yàrí ní ndɨ ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tí ní Sìmonì, Pɛ́tɛrʉ̀ tí kátɨna mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Abádhí dzidɔ̌ ní Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanì mànà,

3 Fìlipò mà, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò mànà, ndɨrɔ̀ Tʉ̀masì mà, Màtayò mànà. Angyi ndɨ Màtayò nɨʼì pàratà tʼʉ́fótá tó ndɔmbɛ̀. Ngʉ̌kpà uvitatálɛ ní Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò tʼídhùnà mà, Tàdayò mànà.

4 Ndɨrɔ̀ Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndì nugyénà fǐyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ mà, Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yěsù nipfo ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ mànà.

Yěsù rǐ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ núvǐ dhu
(Mrk 6.7-13; Luk 9.1-60)

5 Yěsù núuví kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀ya fǐyɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tó pbìrì ɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòtsù Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtɨ́.

6 Pbɛ́tʉ̀, nyòwu Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̌ bhà, yà ùwǔwǐ tàmà bhěyi ɨ nʉ̀lɨ bvʉ̀.

7 Ányì nyǐ nyówu rɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀, nyɔ̌wù àtɨnà rɔ̌: ‹Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì.›

8 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌wù andɨtálɛ nígʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌wù ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ níkyɛ rɔ̌. Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌wù kíkítálɛ nígʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌wù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀. Nyǐ nyàbà kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzɨ nyǐ nyí nǐ ɔbɨ tírɔ̌rɔ̀, ní nyǐ nyàkǎ nyɔ̌wù ɨ dhu nɔ́nzɨ rɔ̌ tírɔ̌rɔ̀.

9 Àpɛ́ nyùgu ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà mànà nyʉ̌fɔ̌ ngbɔ̌kʉ ɔ̀.

10 Àpɛ́ nyùgu bhɔlɔ abhi tɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌ mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́ rʉ̀kʉ́. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò mà, mùgǒ mànà. Obhó tí, kasʉ ɔ̀nzɨ rí alɛ nákǎ ndàbà ndì ndɔ́nyʉna dhu pbìndà kasʉ ɔ̀ rɔ̀.

11 Ɨngbǎ tí ìlɨ ndì kɨgɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìngbǎ tí ìlɨ ndì pbanga ɔ̌ màtɨ́ nyǐ nyòwu ùvò rɔ̀, nyǐ nyowuna nyǎkɔ rádʉ̀ alɛ-tɨdɔ̀ nɔ́mɛ̀ rɔ̌. Ndɨ alɛ àkɔ nyǐ rɔ̀, nyǐ nyowuna òko rɔ̌ kàbhà ɨdzá ràrà àhʉ ányì rɔ̌ rɔ̀ nyǐ nyúvò, nyɔ̌wù dhu ɔ̀.

12 Atdí alɛ bhà ɨdza nyǐ nyòtsù rɔ̀, nyǐ nyowuna ányì-dzá-bhà nátsɛ̀ rɔ̌, nyǎtɨ: ‹Kàgàwà àkǎ ndàso nyǐ.›

13 Ányì-dzá-bhà nákɔ nyǐ mběyi rɔ̀, Kàgàwà arana abádhí àso rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá abádhí àkɔ nyǐ mběyi rɔ̀, Kàgàwà arana nzǐ abádhí náso rɔ̌.

14 Atdí ɨdza ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà nóowuna gukyè ʼùvo rɔ̌ ìnzǐ ʼàkɔ nyǐ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ʼìrì nyǐ nyʉ́nɔna dhu, ní nyǐ nyowuna òwu rɔ̌ ányìrɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́ʼɔ̀ ányìrɔ̌.

15 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rǐ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ dɔ̌ ka kɨtdìya dhu ròsè yà Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà dɔ̌ ka kítdìna dhu dɔ̀nǎ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ìndrǔ rɔ̌ ka kavùya, rǎdʉ̀ àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 13.9-13; Luk 21.12-17)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨnà pbìndà uvitatálɛ nǐ: «Kɔ̀nǐ ma mùvǐ nyǐ tàmà bhěyi atdídɔ̌ arórʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀. Ní nyàbhʉ nyìkpɔ́kʉ rɔ̀tdyù osu-nyìkpɔ́ ótdyù dhu bhěyi, nyǎdʉ̀ òko yɔrɔwà ɔ̌ àmbò bhěyi.

17 Dhu àkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyǐ mběyi! Ìndrǔ nóowuya nyǐpfo rɔ̌, ʼàdʉ̀ nyǎbhʉ kɨtdì ànyǎkʉ. Ndɨrɔ̀ abádhí nóowuya nyʉ̌vɨ rɔ̌ asé nǐ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.

18 Ìndrǔ nóowuya òwu rɔ̌ nyǐ nà lìwalì-ɔ̀nzǐ, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà dhu-ɔ̀nzǐ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndínǐ nyǐ nyɨʼɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-ɔ̀nzǐ, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ, yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzǐ màtɨ́.

19 Nyǐ nà ka kòwù ùvò ànyǎkʉ nítdì ka kí ɨ rɔ̀, àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyǐ nyʉ́nɔna dhu nǐ, ndɨrɔ̀ nyǐ nyí kʉ̀nɔ tí dhu nǐ. Nyǐ nyowuya nyǐ nyʉ́nɔna dhu nábà rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí.

20 Ɨnzǐ ní nyǐ ndɨ nyǐ nyowuya ɔtɛ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Àbakʉ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí náaraya ndɨ ɔ̀tɛ rɔ̌ ʉ̀kʉ nǎ rɔ̀.

21 Ngǎtsi alɛ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndínǐ ka koho tí. Ndɨrɔ̀ nzónzo tʼábána nóowuya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí fǐyɔ́ inzo rɔ̌. Nzónzo nɨ́ívàya dhu ɨ̀ nɔ́dhì alɛ rɔ̌, ʼàdʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyɛ̀.

22 Kórɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kórɔ́, ràrà àhʉ kórɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndi ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya.
23 Yà nyɨ nyí'ì ɔ̀ná kigɔ̀ ɔ̀ ka kɔ̀pɛ̀ kavu rʉ̀kʉ́, nyàmbɛ àpbɛ̀ àbà dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyowuya òtse rɔ̀ ngǎtsi kigɔ̀ ɔ̀. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̀kʉ̀, nyɨ nyasòya nzɨ Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̀ kigɔ̀ kórɔ́, inzá Ìndrʉ̀ t'ídhùnà níngò rórɔ̀.
24 Dhu núdhě ka kí fíndà alɛ bhà irèta náarí nzɨ òse pbìndà màlimò bhà irèta dɔ̀nǎ, ndirɔ̀ kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga náarí nzɨ òse kasʉ ɔ̀nzi kà rɨ fíndà alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ.
25 Ní, inga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, dhu ùdhě ka kí fǐndà alɛ ròngò pbìndà màlimò bhěyi. Ndirɔ̀ inga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, kasʉtálɛ ròngò pbìndà kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ bhěyi. Ìndrʉ̀ apɛ́ idza-àbadhi nyʉ́ nánzi Bɛ̀lìzèbulì tí, ní kàbhà idzá bhà dɔ̀ abádhí tí nzɨ àdʉ̀ nzérɛ ɔvɔ nyʉ́ nóvɔ̀!»

Ádhi ndi àkǎká kɔnzì ɔdɔ̀na?
(Luk 12.2-7)

26 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ ábhàlɨ nɨ: «Dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì kɔ̀kɔ̀ dhu bhěyi alɛ-ɔdɔ̀. Kórɔ́ dhu-tsí yà ì nuru, núuvòya kpangba. Ndirɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí, yà ɔ̀dhʉ̀ ɔ̀ aróko, núuvìya ì kpangba kórɔ́ alɛ tɔ̀.
27 Yà ínɔ̀ ɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̀kʉ̀ dhu nákǎ nyǒwù ìpfonà rɔ̀ awáwʉ̀ ɔ̀, ndirɔ̀ yà bhèlʉ ɔ̀ ka kʉ́nɔna ró nyɨ nyìrì dhu nákǎ nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̀ ìkʉ̀ ɔ̀ idza dɔ̀ rɔ̀.
28 Ní dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzi alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̀ nóho rí, ìnzɨ ndàdʉ̀ alɛ-afí nóhò átɔ̀ alɛ-ɔdɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyɔ̀nzì Kàgàwà-ɔdɔ̀, yà alɛ-ngbɔ̀ mà, alɛ-afí mànà nábhʉ rádʉ̀ rògbè, yà ìnzɨ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀.
29 Ɔ̌yɔ̀ àrɛ̀-tʉ́tʉ̀-nzo nódzi ka ka tí obhó atdí fʉ̀rangà-kpɔ̀ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, atdí abádhí nzínzì ɔ̀ mà náarí nzɨ ìtsì obvò inzá Àbakʉ Kàgàwà nózè rórɔ̀.
30 Nírɔ̀ nyɨ, Kàgàwà nʉ́ni wà ìfe màtí dʉ̀kʉ-ká-vɛ́ náarí ì'ì dhu.
31 Ní dhu àkǎ inzá nyɔ̀nzì ɔdɔ̀. Obhó tí, nyɨ nyʉ̀dà ábhɔ̀ àrɛ̌-nzo itsɛ nyʉ́.»

Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kí dhu mànà dhu
(Luk 12.8-9)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ nɨ: «Ndi alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba ibí alɛ-ɔ̀nzɨ, ndàti ndi ràrɨ pbàkà alɛ, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ màtí, ma madʉ̀ya dhu nʉ́nɔ̀ átɔ̀ kpangba mati, ndi alɛ ràrɨ pbàkà alɛ.
33 Pbɛ́tʉ̀, ndi alɛ nʉ́unɔya gukyè dhu kpangba ìndrʉ̀-ɔ̀nzɨ, ndàti inzá ndì rʉ́ni ma, ní ma madʉ̀ya dhu nʉ́nɔ̀ átɔ̀ kpangba ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ mati, inzá ma rʉ́ni ka.»

Ìndrʉ̀-ɔ̀nga rɨ ndʉ̀ndɔ Yěsù bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

34 Tdítdɔ̀ Yěsù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ nɨ: «Àpɛ́ nyìrɛ̀ nga ma rírà yà adzi dɔ̀ alɛ àbhʉ ròkò màrʉ̀ngà ɔ̀. Ma mírà inzá màrʉ̀ngà nà, pbɛ́tʉ̀ ma mírà nà dhu ní ali.
35 Ma mírà ingba mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ àbanà nà, tsìbhíngba mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ íyànà nà, ndirɔ̀ àdhìngbǎ mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ pbìndà agʉna-àyi nà.
36 Ìndrʉ̀ rɔ̀ òmvʉ̀ naraya ì'ì rɔ̀ ndi alɛ bhà idzá bhà kɛ̀lɛ̀.
37 Atdí alɛ náapɛ́ àbanà mà, ndirɔ̀ íyànà mà nózè, ròsè dùdunǎ, ní ndi alɛ nákǎ inzá ndàtì ndì owùdu nʉ́ngʉ alɛ tí. Ndirɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ idhùnà mà, ndirɔ̀ ivànà mà nózè, rósè dùdunǎ, ní ndi alɛ nákǎ inzá ndàtì ndì owùdu nʉ́ngʉ alɛ tí*.
38 Ìnzɨ rí pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀, ndàdʉ̀ owùdu ʉ̀ngʉ nà alɛ, nákǎ inzá ndàtì ndì owùdu nʉ̀ngʉ alɛ tí.
39 Pbìndà ípìrɔ̀nga nózè rí ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka, pbɛ́tʉ̀ pbìndà ípìrɔ̀nga níwɨ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ náadʉ̀ya kàbà àbà tdítdɔ̀.»

Yěsù-owù nʉ́ngʉ alɛ nàkɔ alɛ náabáya pɛrɛ̀
(Mrk 9.41)

40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ nɨ: «Atdí alɛ apɛ́ nyǎkɔ̀, ní iwà ma nàkɔ átɔ̀. Ndirɔ̀, ima nàkɔ alɛ ní iwà ma nivi alɛ nàkɔ.
41 Atdí alɛ náapɛ́ Kàgàwà bhà nabì nákɔ̀, Kàgàwà bhà nabì tí kà rɨ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndi alɛ náabáya Kàgàwà bhà nabì àkǎ ndàbà pɛrɛ̀. Ndirɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ obhónángatálɛ nákɔ̀, obhónángatálɛ tí kà rɨ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndi alɛ náabáya obhónángatálɛ nákǎ ndàbà pɛrɛ̀.

---

* **10:37 10.37** Tɔ̀r 33.9

42 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí alɛ náapɛ́ ìrǐre ɨdha tó kɔ́pà-tsí dhu mà nábhʉ̌
kǎkà owùdu nʉ́ngʉ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí àkyǎkyɛ̀ alɛ tɔ̀, owùdu kʉ̀ngʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ
alɛ náabáya àbà pbìndà pɛrɛ̀.»

11

Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ pbìndà ábhàlǐ nóvì
rǒwu dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu
(Luk 7.18-35)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlǐ tɔ̀ ndì ndúbhi ʉ̀yanà rɔ̀ dhu
t'ʉ́yátá nítɔ, ní kǎdʉ̀ ndìvà, ndàrà ányìrɔ̀ rɔ̀. Kǎrà dhu núdhe ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ.
2 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì níi'ì imbi ɔ̀ ka kósò ró. Ní imbi ɔ̀ ndì ndí'ì
rɔ́rɔ̀, kǐrɨ Krístɔ̀ rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̀ dhu-ɔ̀yǐ. Ní kǎdʉ̀ pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ nóvì,
ròwù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ:
3 «Nyɨ tí yà mǎ máróɔna ndínǐ ɨra tí alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tí mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòwu nyʉ̀nɔ yà nyǐ nyírɨna dhu, ndɨrɔ̀ yà
nyǐ nyálǎna dhu Yùwanì tɔ̀.
5 Ɨ dhu ní: ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ rǒwu 'ʉ̀ngbɛ rɔ̀, 'àdʉ̀ ɨnga àla. Òtsótsù alɛ rǒwu
ùbhi rɔ̀ mbɛ̌yi. Kíkí nà alɛ ràrǒwu ʉ̀gʉ rɔ̀, ìwǐ ràdʉ̀ ɨnga nírì. Ʊ̌vʉ̌vɛ alɛ rǒwu ìkyɛ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ rǒwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nírì rɔ̀.
6 Hirò nɔnzɨya alɛ ní nzǐ yà ma mʉ́nɔna dhu rǎbhʉ̌na ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ.»
7 Yùwanì bhà ábhàlǐ nívà ì, 'àmbɛ 'àdu dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu ihé-yà tɔ̀
Yùwanì dɔ̌. Kǎpɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyǐ nyówù àndànà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀? Tí
awɛ rǐ ɔ̀nánga nʉ́tdyǎ ízò?
8 Ádhɨ nyʉ́ nyǐ nyawù àndànà? Tí atdídɔ̌ áya mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ? Pbɛ́tʉ̀, atdídɔ̌ àya
mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ náaróko ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌.
9 Ní ádhu nyʉ́ nyǐ nyówù àndànà? Tí Kàgàwà bhà nabì? Obhó tí, nyǐ nyówù Kàgàwà
bhà nabì nándà. Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna nyǐ nǐ, ɨwà kà ròsè Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí
dɔ̀nǎ màtí.
10 Yùwanì ní ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá rǐ dhu ʉ̀nɔ kpangba dɔ̀ná ndàtɨ:
‹Kɔ̀nǐ ma mí pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì angyi ɨndʉ̀,
ndínǐ pbʉ̀kʉ̀ otu nɔbhɔlɔ tí ɨndʉ̀*.›
11 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, yà vèbhálɛ ʉ́gʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Bàtizò nubhónà
Yùwanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀ná pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga ósè alɛ rǐ mbǎ ì'ì. Pbɛ́tʉ̀, yà ákɛ̌
alɛ tí ka kálǎna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, ní rǐ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́
tí, ròsè Bàtizò ùbhǒ arí Yùwanì dɔ̀nǎ.
12 Rɔ̀pɛ̀ ndì yà ndɨ Bàtizò ùbhǒ arí Yùwanì apɛ̀na ndɔ̀nzì pbìndà kasʉ, rìrà àhʉ indo nga
ɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi náarí ìnè ɔbɨ nǐ ka karúgyena rɔ́,
ndɨrɔ̀ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ alɛ náarí kàpà fǐyɔ̀ ɔbɨ nǐ.
13 Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí mànà kórɔ́, rìrà àhʉ Yùwanì ɔ̀, náapɛ̀
ʉ̀nɔ̀ dhu angyangyɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀, ma mʉ́nɔna dhu ná'ù nyǐ nyádʉ̀ nánǐ, ma màmbɛ̀nà àtɨna nyǐ nǐ, Yùwanì
ràrǐ ndɨ Ɛliyà, yà ìrà ríra dhu tí ka katɨ.
15 Ɨnga t'írɨta tó bǐna nà rí alɛ níri yà dhu mbɛ̌yi!
16 Yà indo arí alɛ núdhe ma mádʉ̀ àdhà bhà rɔ̌? Abádhí ʉ̀lɨ ì yà pbanga-tsi dɔ̌ ì nùndu
nzónzo bhɛ̌yi. Atdídhená ràdʉ̀ òwu ɔdhíya núnzì rɔ̀ ìkǔ ɔ̌ àtɨ:
17 ‹Mǎ mʉ̀mì mbǎ ɔbɛ́ tó adyi rʉ̀gɛ̌ ɔ̌ màtí fʉ̌kʉ̀,
ní nyǐ nyàdʉ̀ ɨnzá ɔ̀bɛ̀.
Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀yʉ̀ mbǎ ɨzʉ tó adyi mà fʉ̌kʉ̀,
ní ɨzʉ àdʉ̀ ɨnzá nyʉ̌ka.›
18 Obhó tí, Yùwanì níira, ìnzǐ ndàdʉ̀ àrà dhu ɔ̀nyʉ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ndàdʉ̀ àrà dhu mà
nómvʉ̀ rɔ̀. Ní ìndrǔ adʉ̀ àtɨnà nzɛ́rɛ-alafí ràrǐ'ì kà'ɔ̀.
19 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Ìndrǔ t'ídhùnà nírà ndàrà dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ arà dhu nómvʉ̀ rɔ̀. Ní
ìndrǔ arádʉ̀ kàtì ɔ̀na óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arí ndɔ̀mvʉ̀ alɛ tí. Ndɨrɔ̀ abádhí arádʉ̀ kàtì
pàratà tó pbàndómbɛ́ mà, yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà ì nózè alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà
arí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu tó obhónga náarí ndàvǐ kpangba kà rɔ̌nzɨna dhu-nyʉtsì.»

Yɛ̌sù rɔ̌rʉ̀ yà ɔ̀yá alɛ núvǒ ì ìnzǐ ì a'u tí ndì ndʉ́nɔna dhu kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 10.13-15)

---

* **11:10 11.10** Màl 3.1; Mrk 1.2

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù apɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ atdídɔ̀ yà ábhɔ̌ wɨwì nyʉ́ ndɨ̀ ndɔ́nzì ɔ̀yá kɨgɔ̀ dɔ̌, ɨnzá ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì, ʼʉ̀bhà fɨ́yó nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ:

21 «Kɔ̀ràzinì mà, Bɛ̀tɛ̀sàyidà mànà tɔ́ kɨgɔ̌, yà ʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀nzì wɨwì nɨ́ʼìyana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu tí, ní ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ́ʼìyana angyí ì ʉ́fɔ̌ gɔ̀níyà mbɛrʉ̀ tí rɔ̀yá, ʼàdʉ̀ ohu nʉ́trɔ dɔ̀ya ɔ̀, ndínɨ̌ ì ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ʼʉ̀bhà fɨ́yó nzɛ́rɛnga dhu navì tí ró. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌ Kɔ̀ràzinɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌ Bɛ̀tɛ̀sàyidǎ.

22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀. Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì níganí, kɨ̌tdìya dhu dʉ̀kʉ́ abhàbhó nyʉ́, ròsè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndítdìna dhu dɔ̀nǎ.

23 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ, Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, yà ʉ̀nʉ́ ndì nɔ́nzì wɨwì nɨ́ʼìyana gukyè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nanzì dhu tí, ní Sɔ̀dɔmɔ̀ nɨ́ʼìyana ìnè indo màtí. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnyɨ, Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, nyɨ nyà'ù tí dhu, ìdzɨ̌ Kàgàwà ràrǎdʉ̀ nyɨdzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀? Ɨnzɨ̌ rádʉ̀ nyɨdzɨ, akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ nyifɔ̌ obvò, ndàdʉ̀ nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀.

24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàpɛ̀rnàwumù ɔ̌ bhǎ, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì níganí, kɔ̌tdíya dhu Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ abhɔ nyʉ́, ròsè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndɔ́tdìna dhu dɔ̀nǎ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ mʉ̀hɛtʉ̀ àbhʉ afíya rìngyɛ̌ ɨ alɛ núnzi tɨna ɔ̀ dhu
(Luk 10.21-22)

25 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Ɔ̀ɔ, Àba Kàgàwà, ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ mànà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìfʉ nyɨ atdídɔ̀ yà ɨnga nʉ́nɨ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na alɛ-rɔ̌ nyɨ nyarù dhu ní nyɨ nyábhʉ àkyǎkyè alɛ nyʉ́ rʉ̀nɨ nídhunɨ̌.

26 Obhó tí Àbá, nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzì ndì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.»

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà: «Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga fudú. Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Kàgàwà t'ídhùnà, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ ní kà t'Ábanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá kà t'Ábanà, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ ní Ɨma kà t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà ma mózè mɔvɔ̀ ka fɨ́yɔ̀ alɛ mànà.»

28 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà: «Nyìwʉ̌ tɨdu ɔ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ yà nyɨ̌ nyìngyɛ̌ nyɨ̌, nyǎdʉ̀ ì'ì ì nà'ɛ ànɔ̀ nà dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Ní ma mí asota nábhʉ fʉ̌kʉ̀.

29 Nyòsò yà tudú rí'ì kɔ̀mɔ̀ átɔ̀ tukʉ́, ndɨrɔ̀ nyɨrɨ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́yǎna dhu. Obhó tí, ɨma ní ndɨ ɨyɔ̀ arádɨ, ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ afína nà alɛ. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ asota nábà afíkʉ ɔ̀.

30 Obhó tí, pbàkà kɔ̀mɔ̀ ní ɨsɔ́ rɔ́'ɔ kɔ̀mɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ànɔ̀ ní ɨsɔ́ ɨnzá ndì nà'ɛ ànɔ̀*.»

12

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ́ mànà náambɛ́nà ʉ̀da dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlɨ́ nɨ́ʼì àwù nà atdídɔ̌. Ní ɨ ábhàlɨ́ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀, ʼòwù otu-igì dɔ̌ rí'ì nganʉ̀ náfà rɔ̌, ʼʉ̀tsɛ̀rɛ̌ kpɔ̌na liya ɔ̀, ʼàdʉ̀ ʉ̀kanà.

2 Ní Pbàfàrìsáyó níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, ní abádhí adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ándà pɛ́ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ́ rɨ̌ ɨnzá àkǎ kɔnzì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nónzɨ.»

3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí obhó Dàwudì mà, rɔ̀ná alɛ mànà náanzì atdíku àwù nà ì í'ì rɔ̀ dhu nózʉ̀*?

4 Àbadhi náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì núgù, ì rɔ̀nyʉ̀ rɔ̀ná alɛ mànà. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɨ'ì ɨnzá àkǎ àbadhi mà, rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀nyʉ̀ mʉ̀gatì. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀nyʉ̀ rádʉ̀ alɛ nɨ'ì pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀*.

5 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɔ́zʉ̀ tí obhó Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu, katɨ: ‹Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ɨdzá, ìnzɨ̌ ʼìfʉ ndɨ ɨdhɔ pbàkùhání, ní dɔ̌ ka ràrɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ ndɨ dhu nózʉ̀ afátá tí?›

6 Pbɛ́tʉ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: yà ɨrɔ́ rí'ì dhu nósè ɨwà Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̀nǎ màtí.

7 Dhu í'ìná gukyè ɨwà nyɨ̌ nyʉ́nɨ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu-tì dhu tí, yà ìtí rátɨna: ‹Ma mózè dhu ní ɨzʉ ábà ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu, ìnzɨ̌ ní ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ núbhɔ̌ ka kí idù dhu kɛ̀lɛ̌*›, ní nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà nzɨ̌ anya nítdì yà ìmbǎ rí'ì afátá nà alɛ dɔ̌.

8 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ní ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

---

* **11:30 11.30** Kà-tì ní: ma mávĩna nyɔ̀nzì dhu ní ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu, ndɨrɔ̀ ma mábhʉ̌na nyǎnɔ̀ ànɔ̀ ní ɨsɔ́ rɔ́'ɔ ànɔ̀. * **12:3 12.3** 1Sà 21.3-7 * **12:4 12.4** Law 24.9 * **12:7 12.7** Ɔsɛ 6.6

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsʉ́na ótsù alɛ ní̱gʉ̌ dhu
(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Ʉrɔ́ rɔ̀ Yɛ̌sù nɨ́ivà ndɨ̀, ndàrà òtsù fɨyɔ́ unduta-dzà ɔ̀.
10 Nɨ́ ɔtsʉ́na ótsù atdí alɛ nɨ́i'ì ányɨ̀ ɨdza. Ányɨ̀ rɔ̌ ì'ì alɛ náazè 'ɔ̀bhʉ̀ Yɛ̌sù. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Àlɛ̌ tó Ʉyátá návi tí àvǐ ìndrǔ kɨgʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?»
11 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ náapɛ́ ì'ì atdí tàmà nà tí, ndɨ tàmà ràdʉ̀ ìtsì ádzǐ ibhu-akpà ɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, nɨ́ ndɨ alɛ tí nzǐ àdʉ̀ òfo ndɨ ibhu-akpà ɔ̀, ndàrà kìdyì ányɨ̀ rɔ̀?
12 Ìndrǔ òsè tí nzá tàmà dɔ̀nǎ! Nɨ́rɔ̀, Músà bhà Ʉyátá návi wà kɔnzɨ̀ ídzìnga ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌.»
13 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ǵgba ɔtsʉ́nʉ.» Nɨ́ ndɨ alɛ náadʉ̀ ɔtsʉ́na nígbà, ndɨ kɔ̌tsʉ́ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀, ròngò yà ídzì rɔ̌ rɔ̀ rɨ̌'ì ngǎtsi kɔ̌tsʉ́ bhɛ̌yi.
14 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó núuvò, 'òwù 'ùndu, ndɨ́nɨ̌ ì ɨrɨ tí ì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtí ì í Yɛ̌sù nábhʉ̌ kohò dhu dɔ̌.

Yɛ̌sù nɨ́ fɨ́ndà Kàgàwà ɔ́pɨ̀ kasʉtálɛ dhu

15 Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ dhu nɨ́rɨ, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨvà ányɨ̀ rɔ̌ rɔ̀ ndàrà. Nɨ́ ábhɔ̌ alɛ́-yà náadʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌, kà ràdʉ̀ andɨ nà rí'ì alɛ nígʉ kórɔ́.
16 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌yá dhu ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀, ìnzǐ àdhɨ màtí ndì ndí'ì dhu nʉnɔ tí ìndrǔ tɔ̀.
17 Wɔ̀ dhu anzì ndɨ ndínɨ̌ yà Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì Ìsayà-otù ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
18 «Kànɨ̌ ma mɔ́pɨ̀ pbàkà ɨnɔ-akpà,
yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ, ndɨrɔ̀ afídu arí ɨdha nɔ́mvʉ̀ pbìndà dhu dɔ̌ alɛ.
Ma mí kìrǎ pbàkà Ɨlǐlǎ-Alafí nɨ̌,
ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ obhónánga ɔ̀vɔ kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.
19 Kà rɨ̌ nzǐ tsʉ̀na nálɛ̀ atdí alɛ nà màtí, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ nzǐ ɔtɛ ɔrʉ́ tǔna nà. Atdí alɛ mà rɨ̌ nzǐ kà-tù ìrɨ ngʉdhà ɔ̌ rɔ́tɛ rɔ́.
20 Kà rɨ̌ nzǐ ndì nàtdo ízò nʉ́kɔ̀,
ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ nzǐ núnúnú rɔ́rʉ̀ tarà nɨ́vɛ̌,
ràrà àhʉ mʉ̀lɛ̀mà nábhʉ̌ kà rɨ̌ obhónánga tɔ̀ dhu ɔ̀.
21 Nɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náapbáya afíya kà-rɔ̌ tí*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtɛ nádǔ ndɨ̀ nɔ̀bhʉ̀ alɛ tɔ̀ dhu
(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ìndrǔ níiwú nzɛ́rɛ-alafí arí ɔ̀nà atdí alɛ nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ'ì ndùmùndúmú, ndɨrɔ̀ ìnzǐ aróte alɛ. Nɨ́ Yɛ̌sù ɨgʉ́ ka, ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀, ndàdʉ̀ ɨnga àla.
23 Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kórɔ́ ányɨ̀rɔ̀ ì'ì alɛ, abádhí ràdʉ̀ àtɨ̀nà: «Tí nzǐ Dàwudì t'ídhùnà yà?»
24 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rʉ̌nɔna dhu nìrì Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí alɛ náarí nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tí kátɨna pfɔ̀mvɔ ɔ̌ kamà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌.»
25 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na dhu, nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ náapɛ́ ambɛ 'ùgyè dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ rǎdʉ̀ ndɔ̀dì ɔ̀dì tí. Atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ atdí ɔdhɨ mà náapɛ́ àmbɛ anya nɔ́nzì dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, nɨ́ ɨ kɨgɔ̀ náarí nzǐ àpɛrɛ, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ tó ɔdhɨ-tì náarí nzǐ ìde.
26 Nɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dì pfɔ̀mvɔ, nɨ́ ka nádʉ̀ ì'ì ndùgye rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ. Nɨ́ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?
27 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ ì'ì Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nɨ̌ ma márí nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tí, nɨ́ fʉ̀kʉ́ inzo náarádʉ̀ kòdì àdhɨ bhà ɔbɨ nɨ̌? Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, abádhí nɨ́itdìya ndɨ ànyǎkʉ.
28 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ ma márí nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tí, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nírà wà àhʉ bvʉ̀kʉ̀.
29 Ɨnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ òtsù ɔbɨ nɨ̌ ìdzǐdzɔ̀ alɛ bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà, ɨnzá ndì ndʉ̀tsì ndɨ ìdzǐdzɔ̀ alɛ angyi rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ka ndì ndʉ̀tsì dhu-dzidɔ̌ nga nɨ́ ndɨ kà rǎdʉ̀ kórɔ́ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà nɨ̌.
30 Ɨmbǎ rí'ì tɨdu ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ nɨ́ pbàkà ɔ̀mvǔ. Ndɨrɔ̀ ìnzǐ rí dhu-tsʉ̀ ùndǔ* atdíkpá ma mànà alɛ, nɨ́ rɨ̌ dhu ìnda ìnda tí rùdú rɔ̀.
31 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mí kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: ìndrǔ náabáya àbà kórɔ́ fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga mà, Kàgàwà nɨ̌ ì arí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà dhu tó ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya nzǐ ʉbàta akɛkpá màtí.

---

* **12:21 12.21** Ìsa 42.1-4 * **12:30 12.30** Ɨrɔ́ dhu-tsʉ̀ ùndǔ ka kí dhu-tì rǎdʉ̀ ì'ì tàmà-tsʉ̀ ùndǔ ka kí dhu tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔnzɨ-bvʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndǔ ka kí dhu tí.

32 Ìndrǔ t’ídhùnà nɨ̌ rí nzɛ́rɛ dhu ṵ̀nɔ alɛ náabáya àbà ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà
Ɩ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rí nzɛ́rɛ dhu ṵ̀nɔ alɛ náabáya nzɨ̌ ʉbàta, yà kombí rí’ì kàsʉmì ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀
olù rírà kàsʉmì ɔ̌ màtí.»

Itsu nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na rɔ̌
(Luk 6.43-45)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdí itsu náapɛ́ ɨ̀’ì ídzì itsu-tɨdɔ̀ tí, ní ndɨ itsu rǎdʉ̀
ɨ̀’ɔnà ní ídzì itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ itsu náapɛ́ ɨ̀’ì nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ tí, ní ndɨ itsu rǎdʉ̀ ɨ̀’ɔnà ní
nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Obhó tí, itsu nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na rɔ̌.

34 Nyɨ̌, ámvɔ̀ tɔ́ osu tɔ́ rʉ̀ànda tírɔ̀, ídzì ɔtɛ rǎdʉ̀ àhʉ ìngbǎ dhu bhěyi likʉ ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè
nyɨ̌ nongó ɨ̀’ì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́? Obhó tí, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu ní alɛ-afí àlè nɨ̌ ɨrɛ̀ta.

35 Ídzì afína nà alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu ní ídzì dhu, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ afína nà alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀
aráhʉ dhu ní nzɛ́rɛ dhu.

36 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ ìtdɨ̀ nínganí, kǎraya ìndrǔ návi
rɔ̌ ràwɛ yà ì ʉnɔ ìmbǎ tǐna nà dhu mà kɔ́rɔ́.

37 Obhó tí, tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌ ní ndɨ ka kɔzʉ́ya nyɨ obhónángatálɛ tí, ndɨrɔ̀ tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌ ní
ndɨ ka kɔtdíya anya dʉ̀nʉ́.»

Yěsù àvɨ̌ ka kɨ́ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó mà, ngúfe Pbàfàrìsáyó mànà náatɨ
Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, mǎ mòzè nyɔnzì wɨwì ndínɨ̌ mǎ mala tí.»

39 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Indo arí’ì alɛ narí nzɛ́rɛ alɛ, ndɨrɔ̀ abádhí
náarí nzɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí òzè kɔnzì wɨwì kɛ̀lɛ̌ fíyɔ̀, ní ka kɨ́ nzɨ̌ atdí wɨwì
mà nónzɨ abádhí tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ ka kávǐna dhu ní nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì wɨwì
kɛ̀lɛ̌.

40 Àdhàdhì nabì Yɔ̌nà náadhɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ ádrʉ̀ngbǎ ɨ̀bhɛ̌-yà-ba ɔ̀ dhu bhěyi tí, ní ndɨ
dhu bhěyi tí, Ìndrǔ t’ídhùnà nɔ́ɔdhɔ́ya ɨ̀bhʉ ɨdhɔ adzɨ ɔ̀.

41 Nabì Yɔ̌nà rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ì ɨ̀rì rɔ̀, Nìnawè tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ì,
’ʉ̀bhà fíyɔ́ nzɛ́rɛnga. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, Nìnawè
ɔ̌ bhà nɨ́ɨvàya ì ’ìkò indo arí alɛ-nyɨ̀kpa rɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Ndɨrɔ̀ yà ɔnzɨ̀kʉ́ ìdè
alɛ nósè wà Yɔ̌nà dɔ̀nǎ.

42 Músùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ arí’ì Sabà tí kátɨna pbìrì ɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ́ɨra yà adzɨ-
tsʉ̀ ɔ́dì ndì ɨ rɔ̀, ndìrà yà dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉnɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì rʉ̌nɔna ɔtɛ
nírì. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, íyàdhíyà nɨ́ɨvàya ndì,
ndìdè indo arí alɛ-nyɨ̀kpa rɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Pbɛ́tʉ̀, yà ɔnzɨ̀kʉ́ ìdè alɛ nósè
wà Sɔ̀lɔ̀mɔnì dɔ̀nǎ màtí.»

Nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌ ndàdǔ tdítdɔ̌ yà ndì ndáhʉ ɔ̀nà rɔ̀ alɛ ɔ̀ dhu
(Luk 11.24-26)

43 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhʉ atdí alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ àrà, ndùbhi
rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀nǎ, ndàmbɛ ndì ndárà ndàso rónga nómɛ̀ dɔ̌, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ àbànà.

44 Ní kà rǎdʉ̀ àtɨ̀nà afína ɔ̀: ‹Ma mí madǔ yà ma mahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ pbàkà ɨdza ɔ̀.› Ányì
kàdu ndì rɔ̀, kà rɨ̌ ndɨ ɨdza nótù tírɔ̌rɔ̀, ɨwà ka kàtsù ɔ̀nánga, kadʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà mběyi nyʉ́
rɔ́.

45 Nírɔ̀ ní ndɨ kà rǎdʉ̀ àrà àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ-alafí, yà atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀ rɔ̀sè dɔ̀na nǎ
núnzì, ’ìwǔ ɔ̀tsù mànà atdíkpá ndɨ alɛ ɔ̀. Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ bhà ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ɨ̀’ì nzɛ́rɛ
nyʉ́ rɔ̀sè yà angyi ɨ’ì kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. Ní ndɨ dhu nɨ́ɨ’ɨya ndɨ dhu bhěyi tí yà indo arí
nzɛ́rɛ alɛ tɔ̀.»

Yěsù tsánà mà kà t’ádɔ́na mànà
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

46 Yěsù rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀nà kàsʉmì ɔ̌, kà-tsánà mà kà t’ádɔ́na mànà níiwú ùvò kà
rɨ̌’ì ɔ̀nà ɨdza-lí. Ní abádhí níitsi iko irinǎ rɔ̀, ’àdʉ̀ ’òzè ndínɨ̌ ì ɔtɛ tí Yěsù nà.

47 Ní atdí alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mànà rɨ̌’ì irí, ní abádhí òzè ’ɔ̀tɛ̀
ɨnyɨ nà.»

48 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu ndɨ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨ́yàdu ní àdhɨ, ndɨrɔ̀ adɔ́du ní àdhɨ mà?»

49 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ pbìndà ábhàlǐ nítè ɔtsʉ́na nɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kànɨ̌ íyàdu mà, adɔ́du
mànà.

50 Obhó tí, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu ní yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ì Àbadu Kàgàwà ózè dhu
ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

13

Ɔnyù-tsè ɔrɛ rí alɛ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)

1 Ndɨ nínganí tí, Yɛ̌sù náahù ɨdza rɔ̀, ndàdù àrà àdɨ rɛ̀rù-bɨdɔ̌.
2 Ní, ádrùngbǎ ihé-yà nyʉ́ núundu ì, ì ràkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdù ùpo, ndàdɨ ibhú ɔ̀. Ihé-yà náadù òko rɛ̀rù-bɨdɔ̌.
3 Yɛ̌sù nʉ́ʉnɔ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɨ: «Atdí alɛ náahù ndàmbɛ ɔ̀nyù-tsè nórɛ̀ dɔ̌. 4 Ní yà ɔ̀nyù-tsè nórɛ kà rɨ̌ pbìndà ɨnga ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdídhená ɨtse náawà ì otu-gì dɔ̌. Ní àrɛ̀ náadù ìwu, ʼùbhɨ̀ ɨ ɨtse otu-gì dɔ̀ rɔ̀.
5 Ngʉ̌kpà-tsí náadù ʼàwà ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì abhɔ dɔ̀ná odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Ɨ ɨtse níɨnga kòmbómbí, ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì abhɔ tsìyà nídhunɨ̌.
6 Pbɛ́tù, adyifɔ̀ níitdègu ìka, ní kǎdù wɔ̀ ìngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nʉ́bì, ràdù òtdyù, ɨnzá ɨvɛ́ya nótsù ádzàdzɨ̀ adzɨ ɔ̀ nídhunɨ̌.
7 Atdídhená ɨtse náawà ì okpèya nà ɨtsukpó-nzo nzínzì ɔ̌. Ɨ okpèya nà ɨtsukpó-nzo náadù òvi kòmbómbí, ʼàdù wɔ̀ ìngɨngà ídzì ɔ̀nyù nʉ́tsì.
8 Pbɛ́tù ngʉ̌kpà ɨtse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Ní ɨ ɨtse-tsí náaʼɔ̀, atdídhená rɔ̀dhì atdátdí mɨyà ɨtse, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì azàzá kumì ɨtse, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ràdù ɨbhìbhʉ́ kumì ɨtse nɔ́dhì.»
9 Yɛ̌sù adù àtìnà tdítdɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ɨnga tʼírɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí'ì alɛ nákǎ ndɨrì yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ ní?
(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨʼɔ̀, ʼàdù dhu nívu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu nyɨ nyarí dhu nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌ tí nɨ̌?»
11 Ní Yɛ̌sù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà nábhʉ wà nyɨ̌ nyʉ̌nɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà bhà idzi-nyʉtsì ndɨ nórù dhu, pbɛ́tù abádhí nʉ́nɨ nzá ka.
12 Obhó tí, dhu nà arí'ì alɛ tɔ̀, ka kabhùya dhu abhɔ, ràdù ì'ì dhu nà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Pbɛ́tù, akɛkpá arí'ì dhu nà alɛ, ní-fɔ́ rɔ̀ ka kakɔ̀ya ndɨ ákɛ̌ fɛ́nángba mà kɔ́rɔ́.
13 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma márí dhu nʉ́nɔ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndínɨ̌ abádhí nóowu tí ɨnga nándà rɔ̀, ìnzɨ̌ ʼàdù dhu nála. Abádhí nóowu tí bɨ̌ya níkpèlɛ̀ rɔ̌, ìnzɨ̌ ʼàdù dhu nírì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdù dɔ̀ya nálʉ.
14 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu rǎdù àkǎ. Kǎtɨ:
Kàgàwà rǎtɨna: ‹Nyɨ̌ nyí ɨnga nírɨ ìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tù ìnzɨ̌ yà nyɨ̌ nyìrɨ dhu ràdù dùkʉ àlʉ akɛkpá màtí.
Nyɨ̌ nyí ɨnga nándà àndà mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛtù ìnzɨ̌ nyǎdù atdí dhu mà nála.
15 Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzɨ̌ kàrí alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɨ̌ bɨ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɨ̌ nyìkpɔ́ya,
akyɛ ì alana nga nɨ̌,
akyɛ ì ɨrɨna nga nɨ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
ʼàdù ʼùgɛ̀rɛ̀ ʼùbhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga,
madù ì nígʉ nɨ̌*.›
16 Pbɛ́tù, nyɨ̌ ní ndɨ hirò nyɨ̌ nyɔ́nzì, yà nyìkpɔ́kʉ náarí ɨnga nálǎ, ndɨrɔ̀ bɨ̌kʉ ràdù ɨnga nírì rɔ̀.
17 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kù, ibí pbànábí mà, obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà, náazè ʼàla yà kombí nyɨ̌ nyálǎna dhu, pbɛ́tù abádhí náadù nzá kàla. Abádhí náazè ʼìrì yà nyɨ̌ nyírɨna kòmbí dhu, pbɛ́tù abádhí náadù nzá kìrì.»

Ɔnyù-tsè ɔrɛ rí alɛ tɔ́ mbólí-tì
(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

18 Yɛ̌sù adù àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyìrɨ pɛ́ yà ɔ̀nyù-tsè nórɛ rí alɛ tɔ́ mbólí-tì.
19 Ɔrù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ rí alɛ, ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdù dɔ̀ya àlʉ, nʉ́lɨ ì yà ɨtse náawà ì ɔ̀yá otu-gì-dɔ bhɛ̌yi. Pfɔ̀mvɔ rǎdù ìrà, ndàdù yà abádhí-afí ɔ̀ ka kòzò ɔtɛ nʉ́wa abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀.
20 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà ɨtse náawà ì ɔ̀yá, ìmbǎ ábhɔ̌ adzɨ nà dɔ̀ná odu-kɛngɛrɛ-dɔ bhɛ̌yi. Abádhí rɨ̌ Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, ʼàdù àkɔnà dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
21 Abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdù kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndɨ afíya ɔ̀. Pbɛ́tù, abádhí rǎdù ì àpba ndɨ ɔtɛ rɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Ní yà àpbɛ̀ mà, avuta mànà nópɛ̀ ì Kàgàwà bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdù fɨyɔ́ aʼuta nʉ́bhà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.

---

* **13:15 13.15** Ìsa 6.9-10

22 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí tdítdɔ̌, nʉ́lɨ ɨ̀ yà itse náawà ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ okpèya nà itsukpó-nzo bhɛ̌yi.
Abádhí rɨ̌ Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ɨrɛ̀ta mà, yà adzɨ dɔ̌ ònzì náarábhʉ̌na
tʉ̀tɔ̀ tɔ̀ dhɛ̀dhɛ mànà dhu ràdʉ̀ ndɨ ɔtɛ nʉ́tsì ìnzɨ̌ rɔ̀dhì itse.
23 Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ yà itse náawà ɨ̀ ɔ̀ná ídzì adzɨ bhɛ̌yi. Ɨ alɛ náarí Kàgàwà bhà
ɔtɛ nírɨ, ʼàdʉ̀ à ʼùnà. Ndɨrɔ̀ abádhí ní ɨ itse ɔ̀dhì rádʉ̀: atdídhená rɔ̀dhì ka atdátdí mɨyà,
ngʉ̌kpà rɔ̀dhì ka azàzá kumì, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀ ɨbhìbhʉ́ kumì nɔ́dhì.»

Nganʉ̀ nzínzì ɔ̌ ìngà nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náawɛ ngǎtsi mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Kànɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí alɛ náazò ídzì nganʉ̀-tsè pbìndà ɨnga ɔ̌.
25 Ní atdíku kúbhingánǎ, ɨdhɔ ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ʼɨ̀ rɔ́rɔ̀, òmvʉ̌ níɨra, ndɔ̀zɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́
itse ndɨ nganʉ̀ nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà.
26 Wɔ̀ nganʉ̀ níitdègu ɨnga, ndɔ̀vì, ndàdʉ̀ ndìtù, ní wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ náadʉ̀ ìnga, ndɔ̀vì
átɔ̀.
27 Ní wɔ̀ ɨnga-àbadhi bhà kasʉtálɛ níiwú kà-tɨʼɔ̀, ʼìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
nyɨ nyazò ɨnga ɔ̌ dhu nɨʼɨ̀ tí obhó ídzì nganʉ̀-tsè? Olu, wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nádʉ̀ ìrà àdhà
rɔ̀?›
28 Wɔ̀ ɨnga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu kasʉtálɛ tɔ̀ ndàtɨ: ‹Òmvʉ̌ ní ndɨ wɔ̀ dhu nɔ́nzì.›
Kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ náadʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: ‹Nyɨ nyòzè tí nzá mɔ̌wù ɨ nzɛ́rɛ ɨrí
nɔ́drʉ̀?›
29 Ní ɨnga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɨnzá ma mòzè nyɔ̌wù kɔ̀drʉ̀, akyɛ
nyɨ̌ nyadʉ̀na nganʉ̀ nɔ́kpɔ̀ átɔ̀ kɔ̀drʉ nyɨ̌ nyí rɔ̀ nɨ̌.
30 Nyìtse pɛ́ abádhí rovi atdíkpá, ràrà àhʉ nganʉ̀ nótsè ka kowuya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Ndɨ
nínganí ní ndɨ ma matɨya nganʉ̀ nótse rí alɛ nɨ̀: Nyɔ̀drʉ pɛ́ wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí nyʉ̌tsì dɔ̀na tí,
ndínɨ̌ kʉbì tí kàzʉ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyòtse nganʉ̀, nyàdʉ̀ ùndunà nyʉ̌lɨ óngɔ̀lɨ̌ ɔ̀.›»

Hàràdalì-kpɔ̌ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

31 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ngǎtsi mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ ndì pbìndà ɨnga ɔ̌ atdí alɛ níidyi ndòzò hàràdalì-kpɔ̌ bhɛ̌yi.
32 Ndɨ hàràdalì-kpɔ̌ ní ákɛ̌kpá dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ kɔ́rɔ́ itse nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ ìnga,
ndàdʉ̀ òvi, ní kǎrádʉ̀ òse yà ɨnga ɔ̌ ka karí òzòna kɔ́rɔ́ itsukpó dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kǎrádʉ̀
òngo itsú-yà-ba tí, àrɛ̀ mà ràdʉ̀ òwu ɨdzàya nɔ́sì rɔ̌ ɔpbína nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Luk 13.20-21)

33 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí ngǎtsi mbólí náwɛ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ ndì yà tsìbhálɛ rɨ̌dyina ndàngbɔ̌ nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná
imbò nà kìlo ɔ̀ afi bhɛ̌yi. Ní ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɨ idyi nábhʉ rìvʉ̀ kɔ́rɔ́.»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ̌?
(Mrk 4.33-34)

34 Yɛ̌sù náawɛ kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu mbólí ɔ̌ ihé-yà tɔ̀. Kǎránà nzɨ̌ atdí dhu mà nʉ́nɔ̀ rɔ̌ abádhí
tɔ̀ ɨnzá ndɨ ndàwɛ mbólí ɔ̌ rɔ́rɔ̀,
35 ndínɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
«Ma mʉnɔya dhu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ma mawɛya yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko yà Kàgàwà anzìna yà adzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu
abádhí tɔ̀.»

Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù nʉ́ʉbhà wɔ̀rí ihé-yà, ndàdʉ̀ òtsù ɨdza. Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀
òtsù kà-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Áwɛ̌ pɛ́ wɔ̀ ɨnga ɔ̌ ɨnga nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀ fǎkà.»
37 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ídzì itse òzò rí alɛ ní Ìndrʉ̌ tʼídhùnà.
38 Itse òzò ka kí ɔ̀ná ɨnga ní yà adzɨ. Ndɨ ídzì itse ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
rɨ̌ ídzì ɔ̀nyʉ dɔ̀yá alɛ. Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ ní Nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ bhà inzo.
39 Yà ndɨ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nózò ɔ̀mvʉ̌ ní Pfɔ̀mvɔ. Nganʉ̀ nótse ka kí ɨnga ɔ̌ rɔ̀ dhu ní yà
adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ ɔ̀ná ɨdhɔ. Ndɨrɔ̀, nganʉ̀ òtse rí alɛ ní Kàgàwà bhà màlàyíká.
40 Ní àdhàdhì ka karí nzɛ́rɛ ɨrí núndʉ̌ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ kʉbì kàzʉ ɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndɨ dhu ɔnzɨya
ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dɨ nínganí.
41 Ní, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà náavìya pbìndà màlàyíká rìwʉ̌ yà ngʉ̌kpà alɛ nábhʉ̌ arí rɔ̀nzɨ
nzɛ́rɛnga alɛ mà, yà nzɛ́rɛnga nɔ́nzɨ arí alɛ mànà nípfo pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌
rɔ̀.
42 Ɨ màlàyíká náadʉ̀ya abádhí náwà yà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Ányɨ
nɨʼɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù tʼátrita mànà.

43 Ní, obhónángatálɛ náambɛ̀ya ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀ bhɛ̌yi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbayà Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌. Ɨnga t'írɨta tɔ́ bǐna nà rí'ì alɛ, nákǎ ndɨ̀rì yà ma mʉ́nɔna
dhu.»

Ɨnga ɔ̌ ka kórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu tɔ́ mbólí

44 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù atɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níli ndì ɨnga ɔ̀ ndɨ
nórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu bhɛ̌yi. Atdí alɛ náapɛ́ kàbà, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ kìdyì, ndòrù tdítdɔ̌
ndɨ ɨnga ɔ̌ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rǎdʉ̀ àrà, ndùdzǐ kórɔ́ fɔ́ná arí'ì
dhu-tsí, ndàdʉ̀ ìrà ndɨ ɨnga nódzì fǐndà.»

Ábhɔ̌ odzìna nà yɔ̀kpɔ́ tɔ́ mbólí

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù atɨ ihé-yà nǐ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níli
ndì ʉ̀yʉ̌ya yɔ̀kpɔ́ nómɛ rí ndòdzì dhu t'údzítátálɛ bhɛ̌yi.
46 Ɔrʉ́ odzìna rǐ'ì atdí yɔ̀kpɔ́ ndì ndàbà rɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ àrà, ndùdzǐ kórɔ́ fɔ́ná arí'ì dhu,
ndàdʉ̀ ndɨ yɔ̀kpɔ́ nódzì.»

Ɨbhɛ̀-mbǐ tɔ́ mbólí

47 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nǐ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níli
ndì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ ka kùpe ɨ̀bhɛ̀ t'óhota tɔ́ imbi bhɛ̌yi. Ndɨ imbi rǎdʉ̀ kórɔ́ ɨ̀bhɛ-tɨdɔ̀ nótsì.
48 Kǎpɛ́ àle ɨ̀bhɛ̀ nǐ, ní ka nùpenà alɛ rǎdʉ̀ kàdhà, 'ìpfo ɨdha-bɨdɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò
ɨ̀bhɛ̀-ɔ̌nga t'óvòta tɔ̀. Abádhí rǎdʉ̀ ídzì ɨ̀bhɛ̀ nʉ́dɔ fǐyɔ́ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛ-tsí náwà.
49 Dhu ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì nínganí. Kàgàwà bhà
màlàyíká níiwúya, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ nípfo obhónángatálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
50 Abádhí náadʉ̀ya ɨ nzɛ́rɛngatálɛ náwà ɨ̀nzǐ arávɛ dhòdhòdhónganà kàzʉ̀ ɔ̀. Ányì
nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà.»

Dhu-ɔwʉ́tá mà, dhu-ayí mànà tɔ́ mbólí

51 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu pbɨ̀ndà ábhàlǐ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ma màwɛ kórɔ́ dhu
nálʉ̌ tí wà dʉ̀kʉ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨwà dɔ̀ka nàlʉ̌.»
52 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ atɨ̀nà abádhí nǐ: «Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ka kúdhe dhu fǐndà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò, rǎdʉ̀ ndɨ̀lɨ
atdí ɨdza-àbadhi, yà pbɨ̀ndà ongyéngá nódɔ ndɨ ndarí ɔ̀nà dhu ɔ̀ rɔ̀ arí dhu-ɔwʉ́tá mà,
dhu-ayí mànà nípfɔ̌ bhɛ̌yi.»

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà ná'ù nzá Yɛ̌sù dhu
(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

53 Yɛ̌sù níitdègu kɔ̌kɔ̀ mbólí t'áwɛta nítɔ, ní kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀.
54 Kǎdʉ̀ àrà yà ndɨ ndavì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu núdhe rɔ̌ ɨndrǔ tɔ̀ fɨyɔ́
unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ní yà kà rʉ̌nɔna dhu níri rí alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí náambɛ́nà
àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta-tɨdɔ̀ mà wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ mànà ní kǎbà àdhà?
55 Ka tí obhó sàpàtɨ t'ídhùnà? Kà-tsánà-ɔvɔ̀ tí obhó Màrɨyà? Ndɨrɔ̀, kà t'ádɔ́na tí obhó
Yàkɔbhɔ̀ mà, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Sìmonì mà, Yudhà mànà?
56 Ndɨrɔ̀ kórɔ́ kà t'áwɛ́na nátí obhó òko ɨrɔ́ àlɛ̌-nzínzì ɔ̌? Ní kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu kǎbà àdhà?»
57 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowúnà nzǐ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù rɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù
adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nabì nífʉ̌ ka karí kórɔ́ ngari ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ nyʉ́ ka kadhì ɔ̀ná kɨgɔ̀
ɔ̌, ndɨrɔ̀ fí-dzá bhà nzínzì ɔ̌, kǎrí'ì mbǎ ɨfʉta nà.»
58 Ní wɔ̀ ɨ̀mbǎ abádhí rǐ'ì a'uta nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá ábhɔ̌ wɨwì nónzɨ ányɨ̀rɔ̌.

14

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔvɛ
(Mrk 6.14-29; Luk 9.7-9)

1 Hɛ̀rɔdɛ̀ níi'ì Gàlìlayà tɔ́ pbɨ̀rì ɔ̌ lɨwalì tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǐrɨ Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu.
2 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nǐ: «Bàtizò nubhónà Yùwanì ní wɔ̀ ndɨ nɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kà rǐ'ì wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ nà.»
3 Wɔ̀ ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ ní ndɨ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanì, kadʉ̀ ʉ̀tsɨ̀nà kɨdɔ̀ imbi ɔ̀. Kǎnzɨ ndɨ
dhu, adɔ̀nà Fìlipò-ve, Hɛ̀rɔ̀diyà-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Obhó tí, Yùwanì ongónà àtɨ̀nà ɨnzá dhu ràkǎ Hɛ̀rɔdɛ̀ rìdyì Hɛ̀rɔ̀diyà venà tí.
5 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà ndòzè ndàbhʉ Yùwanì kohò. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà
ihé-yà ɔdɔ̀ nónzɨ, kórɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨ dhu Yùwanì ràrǐ Kàgàwà bhà nabì nídhunǐ.
6 Ní atdíku, Hɛ̀rɔdɛ̀ rǐ ndì ka kadhì ɔ̀ná ɨdhɔ nírɛ̀ nínganí, Hɛ̀rɔ̀diyà bhà tsìbhíngba
náabɛ̀ yà Hɛ̀rɔdɛ̀ núnzìnà alɛ-ɔnzǐ, ndɨ ɔbɛ́ ràdʉ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-nyɨ̀kpɔ́ nófɔ̀ atdídɔ̌.
7 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔtsɔ̀ ndàtɨ, ndɨ ràrǐ kórɔ́ dhu-tsí yà ndɨ tsìbhíngba
rɔ̌nzina-fɔ́ná nábhʉ̌ kà tɔ̀.

8 Ní íyànà ɔ̀vɔ̀ fĩndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ tsìbhíngba náadʉ̀ àtɨ̀nà Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ̌: «Íbhò
bàtizò ùbhɔ̌ arí Yùwanì-dɔ fudú ɨrɔ́ tsàlìtsalì dɔ̌!»
9 Ní ɨzʉ nʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ atdídɔ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, angyangyɨ ndì
ndɔ̀tsɔ̀nà dhu yà ndì ndùnzìnà alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndínɨ̌ kabhʉ̀ tí
Yùwanì-dɔ kà tɔ̀.
10 Ní kǎdʉ̀ atdí alɛ návi ràrà Yùwanì-dɔ nókɛ̀rɛ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀.
11 Wɔ̀ alɛ adʉ̀ ɨ̀rà Yùwanì-dɔ nà tsàlìtsalì dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà wɔ̀ tsìbhíngba-fɔ́, kà
ràdʉ̀ àrà àbhʉnà íyànà-fɔ́.
12 Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kǎ-bvò nídyì, ʼòwù ɔ̀tdʉ̀nà. Abádhí adʉ̀ òwu wɔ̀ ndì
nɔ̀nzì dhu ɔ̀yɨ̌ nà Yɛ̌sù tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

13 Bàtizò nubhónà Yùwanì nóvɛ̀ dhu ndì ndɨ̀rì rɔ̀, Yɛ̌sù nɨ́ivà ndì ʉrɔ́ rɔ̀ ibhú ɔ̌, ndàrà
atdí rɔ̀ atdí rʉ̀ngʉ̀ tí rí'ì ngari ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎrà dhu nɨ̀rì ihé-yà náadʉ̀ ùvò fĩyó kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀,
ʼòwù kɔ̌wù ɔ̌ pfɔ̃ya dɔ̌, ɨdha-gì dɔ̀nǎ.
14 Ibhú ɔ̀ rɔ̀ ndì ndàhʉ rɔ̀, Yɛ̌sù náala ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, ndàdʉ̀ ɨzʉ nábà atdídɔ̌ abádhí
dɔ̌. Ní kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨgʉ̌ abádhí ìwʉ̌ nà andɨtálɛ.
15 Pbítsɔ̀ngǎnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níiwú kà-tɨ'ɔ̀, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnga nátɨ ɨwà, ndɨrɔ̀
ɨrɔ́ nga rɨ̌'ì igi. Ní ávɨ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ ràdʉ ì pbanga-tsidɔ̀, ndínɨ̌ ì udzí tí ɔ̀nyʉ̀ fĩyɔ̀.»
16 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnzá dhu àkǎ abádhí ròwù pbanga-
tsidɔ̀! Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ abádhí tɔ̀.»
17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ʼàtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ tí mǎ mí'ì nà ɨrɔ́ dhu ní imbò
mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ mànà kɛ̀lɛ̌.»
18 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìwʉ̌ ɨ dhu nà àzú fudu ɔ̀.»
19 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ kɔ̀rí alɛ́-yà návi ròkò obvò ɨrí dɔ̌. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì
núgù, ɔ́yɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ Kàgàwà
nónzì ràso ɨ dhu. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́,
abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-yà-fɔ́.
20 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu, ì rùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu-bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌
núundu ɔ̀dɔ̀dì ɔ̀nyʉ̀-go-tsʉ̀, ɨ rìrǎ ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ nɨ̌.
21 Dhu nanyʉ̀ alɛ-bvʉ ní'ì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ kpabhálɛ, ɨnzá ka kɔ̀zʉ̀ vèbhálɛ mà,
nzónzo mànà rórɔ̀.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 6.45-52; Yùw 6.15-21)

22 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yɛ̌sù náavì pbìndà ábhàlɨ̌ rùpò ibhú ɔ̀, ndínɨ̌ ada tí angyi fĩndà rɛ̀rʉ̀-
adzè, ihé-yà návɨ̌ ndì ndí ràdu ì ɨbha ɔ̀na nǎ.
23 Abádhí ndì ndàdu dhu lutìnǎ, kǎdʉ̀ ùpo pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨ̀tsɔ̀. Ní ɨnga nátɨ rɔ̀, kǎtù
ndì atdírɔ̀ ányì.
24 Ibhú náadʉ̀ ì'ì ɨwà ndì ndàrà ɨtsɛ nyʉ́ ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀ rɔ́. Mʉ̀kʉrà núubhínà ndʉ̀pbì rɔ̌
ibhú rɔ̌, awɛ rɔ̌pili tʉ̀mbà tí abádhí-nyìkpa rɔ̌ nídhunɨ̌.
25 Ní à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, Yɛ̌sù adì ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀ ɨdha dɔ̌ ndì ndúbhi
rɔ́rɔ̀.
26 Ní, ɨdha dɔ̌ kà rʉ̌bhi dhu ì àla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Mìgìngɔ̀ ní
yà!» Ní abádhí náapɛ̀ ʼàmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌ ɔdɔ rɨ̌ ʼɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ tʉ̌na nápfò abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ! Ɨma ní yà, ɨ̀nzɨ̌
nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
28 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ tí kǎpɛ́ ì'ì, ní ávɨ̌ ma marà tɨnʉ ɔ̀ ɨdha
dɔ̌.»
29 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Írà nà!» Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ifo ibhú ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdha dɔ̌
Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndì ndárà rɔ̀.
30 Pbɛ́tʉ̀, awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nà dhu ndì ndàla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isí àbadhi ɔ̀. Ní ɨdha ɔ̀ ndì ndɔ̀pɛ̀
ndòsù rɔ̀, kǎkù: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ ígʉ̌ ma!»
31 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàlʉ̌ ka, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ, ákɛ̌ a'uta
nà alɛ, ádhu afínʉ rʉ̌guru nɨ̌?»
32 Ní abádhí náadʉ̀ ùpo ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kɔ́rɔ́ ibhú ɔ̀, awɛ ràdʉ̀ opilita nʉ́bhà.
33 Nírɔ̀ ní ndɨ ibhú ɔ̀ ì'ì̀nà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ʉkɔ ì kɔ̀nzɨ̌, ì rìfʉ ka, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Obhó
nyʉ́, nyɨ ní Kàgàwà t'ídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ andɨtálɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 6.53-56)

34 Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà níitdègu rèrʉ̀ náda, ní abádhí awù ùvo Gènèzàretì tó
pbìrì ɔ̀.
35 Ndɨ pbìrì ɔ̌ bhà nʉ́ʉnɨ Yěsù. Ní abádhí náadʉ̀ ìndrǔ núvi ròwù dhu nóvɔ̀ kɔ́rɔ́
kyèrɔ̀kyèrɔ̀ rí'ì pbanga ɔ̀na nǎ. Ní ìndrǔ náadʉ̀ andɨ nà rí'ì kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́mbà Yěsù-tɨ'ɔ̀.
36 Abádhí náadʉ́nà Yěsù nítdè ìtdè tí rʉ̀bhà ɨ andítálɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀
kèlě. Ní ka nʉ̀pbàlǎ alɛ nóowúnà ʉ̀gʉ rɔ̌ dòtsí.

15

Pbàyàhúdí t'ábhúya nóongónà ùdhenà mànd̶ʉ
(Mrk 7.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà níiwú Yèrùsalɛmà
tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'ìwǔ ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ:
2 «Ádhu pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ náarí nzǐ àlě t'ábhúna tó mànd̶ʉ nífʉ̌ nǐ? Obhó tí, abádhí náarí
nzǐ ɔtsʉ́ya nú'ǒ tdʉ̌ ɨ̀ ɔnyʉ̀ dhu rɔ̀.»
3 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tó, ndàtɨ: «Olu nyǐ, ádhu nyǐ nyarí nzǐ Kàgàwà bhà
Ʊyátá nífʉ̌, pbétʉ̀ nyǎdʉ̀ abhúkʉ tó mànd̶ʉ kèlě nífʉ nǐ?
4 Obhó tí, Kàgàwà náatɨ: ‹Ɨfʉ̌ àbanʉ mà ɨyànʉ mànà.› Ndɨrɔ̀ kǎtɨ: ‹Àbanà nǐ ndɨrɔ̀
ɨyànà nǐ màtí dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ, nákǎ kohò, rɔ̀vè.›
5 Pbétʉ̀ nyǐ, nyǐ nyarí àtɨna, atdí alɛ rapé dhu ɔ̀vɔ kpangba àbanà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨyànà tɔ̀
màtí, ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nónzɨ ma màmbɛ̀nà nǐ fudú rí'ì dhu, ní ma mùtri wà pɛrè tí
Kàgàwà tɔ̀.›
6 Ní ndɨ alɛ rǐ mbǎ àbanà mà ɨyànà mànà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu-atdyú nà. Ní ndɨ
dhu bhěyi, nyǐ nyóhò wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ fʉ̀kʉ́ mànd̶ʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Nyǐ, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́! Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́, ndàtɨ:
8 ‹Kàrí alɛ náarí mɨfʉ̌ tsʉ̀ya-kpɔ̀ dɔ̌ tí, afíya ràdʉ̀ ɨ'ì ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀.
9 Yà abádhí arí mʉ̀lě nǐ ʉ̀létá ní kɔkórɔ̀ nga tó.
Abádhí náarúdhěna ìndrǔ tɔ̀ ní ìndrǔ tó ʉyátá*.›»

Ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ dhu
(Mrk 7.14-23)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù anzi ihé-yà, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna dhu,
nyǎdʉ̀ àlʉnà mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀.
11 Ɨnzǐ ní alɛ-lí ɔ̀tsù dhu ndɨ ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Pbétʉ̀, ìndrǔ
nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ dhu ní ndɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu.»
12 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ìndri kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Nyɨ nyʉ̀nɨ tí wà
Pbàfàrìsáyó-ɔ̌nga níwà ndì tí, wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu níri ɨ́ í rɔ̀ dhu?»
13 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ́rɔ́ ɨtsukpó, yà ɨnzá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu
Kàgàwà náazò ní ka kɔngbéya kɔ́rɔ́ ɨvéya mànà.
14 Nyʉ̀bhà abádhí. Ndùmùndúmú ní kɔ̌kɔ̀ rí ndùmùndúmú nʉ́nda. Ndɨrɔ̀, atdí
ndùmùndúmú náapɛ́ àmbɛ ngǎtsi ndùmùndúmú nʉ́ndà dɔ̌, ní abádhí rǎdʉ̀ 'àwà ɔ́yɔ̌
kɔ́rɔ́ ɨbhu ɔ̀.»
15 Ní Pétɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Áwě pɛ́ wɔ̀rí mbólí-tɨ̀ fǎkà.»
16 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Nyǐ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ tí obhó dʉ̀kʉ átɔ̀?
17 Nyǐ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà alɛ-lí rótsù, ràrǎdʉ̀ ʉ̀da alɛ ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ alɛ ɔ̀
rɔ̀ ɔtsɔ́ dɔ̀ ka kòwù rɔ̀?
18 Pbétʉ̀, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu ní alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní ndɨ arádʉ̀ ìndrǔ
àbhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌.
19 Obhó tí, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarúvò nǐ. Ɨ dhu ní: nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta, abvo
òho ka kí dhu, mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ ka kí dhu, màkunì ɔ̀nzɨ ka kí dhu, ogbo ɔ̀nzɨ ka kí dhu, tɨ̀tɔ̀
nʉ́nɔ ka kí alɛ t'ɔ́dhína dɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ìndrǔ nǐ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà.
20 Kɔ̀rí ní ɨ ìndrǔ àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Pbétʉ̀, ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ ka kí ɨnzá ka
kù'o alɛ-ɔtsʉ́ rɔ́rɔ̀ dhu, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌.»

Atdí ìnzǐ ní Mʉ̀yàhudì-àyi rǐ Yěsù ná'u dhu
(Mrk 7.24-30)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù nɨ́ɨvà ndì ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Tirò mà, Sìdɔnà mànà tó pbìrì ɔ̀.
22 Ní ndɨ pbìrì ɔ̌ arádɨ Kànanà tó pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́ira àhʉ Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè
ndùkǔ, ndàmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Dàwudì t'Ídhùnǎ, ábà ɨzʉ dùdú! Nzɛ́rɛ-alafí
rǎvu atdídɔ̌ ɨvàdú-ngba rɔ̌.»

---

* **15:9 15.9** Ìsa 29.13

23 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀. Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náandrì Yɛ̌sù-tɨ́'ɔ̀,
'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ávɨ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ ràdu ndɨ̀ àlɛ̌-owù ɔ̌ rɔ̀, ìkʉ̌ nà kà rʉ̌bhi àlɛ̌-owù ɔ̌
nídhunɨ̌.»
24 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà ívì ma Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̌ bhà-okú
dɔ̀ rɔ̀, kǎkà ùwʉ̌wɨ̀ tàmà bhɛ̌yi ì nʉ́lɨ alɛ.»
25 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ìrà, ndɔ̀kɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu!»
26 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá dhu ɔ̀fɔ̀ nga kidyì nzónzo tó ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀
òbvùnà ìtsɛ̌-nzo tɔ̀.»
27 Wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́. Pbɛ́tʉ̀, ìtsɛ̌-nzo mà náarí abáya rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà dɔ̌ rɔ̀ ì nàwà
ɔ̀nyʉ̀-ú'ù nónyʉ̀.»
28 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ìgyò! Yà tsìbhálɛ́, pbʉ̀kʉ̀ a'uta rɨ̌'ì
ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́. Wɔ̀ nyɨ nyòzè dhu nákǎ ndɔ̀nzɨ ndì ɨndʉ̀ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè ka dhu
bhɛ̌yi.» Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ t'ívànǎ-ngba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̀ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 7.31-37)

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù nɨ́ivà ndì ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Gàlìlayà tó rèrʉ̀-bɨdɔ̀. Ní ányì kǎdʉ̀ ùpo
atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò.
30 Nírɔ̀ ní ndɨ abhàbhɔ́ alɛ nà ɔ̀yá ihé níiwú ngbɔ̌ya ʉ́vɛ kɔ́rɔ́ alɛ mà, ndùmùndúmú
mà, otsutálɛ mà, ìwɨ̌ mà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà andɨtálɛ mànà nà 'ìwʉ̌ ʉ̀lɨnà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, kà
ràdʉ̀ abádhí ìgʉ̀.
31 Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ihé-yà atdídɔ̌ nyʉ́ ìwɨ̌ rɔ̌tɛ dhu, ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ-ngbɔ̀ rʉ̌gʉ̀ dhu,
otsutálɛ rʉ̌bhi dhu, ndɨrɔ̀ ndùmùndúmú mà rɨ̌ ɨnga àlǎ dhu ì àla rɔ̀. Ní abádhí náadʉ̀
'ɔ̀pɛ̀ ì rìfʉ̀ Pbàìsràyélí tó Kàgàwà atdídɔ̌ nyʉ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ ìfɔ lʉ̀fʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 8.1-10)

32 Wɔ̀ dhu-dzi dɔ̌, Yɛ̌sù náanzi pbìndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí kǎkàrí
alɛ-ɨzʉ̀ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌. Kɔ̀nɨ̌ mǎ mòkò ìbhʉ̀ku abádhí mànà mbàlìmbàlì, ndɨrɔ̀ abádhí
rɔ̌nyʉ̀na dhu rɨ̌'ì mbǎ. Ní ma mòzè nzá mabhʉ̀ abádhí ròwù ɨnzá dhu nɔ̀nyʉ̀ rɔ́rɔ̀, akyɛ
sàzì arana abádhí àbhʉ̀ ràwà ì otu ɔ̌ nɨ̌.»
33 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Yàrí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àlɛ̌ kówu yà dhu
bvʉ̌ tí ihé-yà nóngù àlɛ̌ kí nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nábà àdhà?»
34 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyí'ì mʉ̀gatì nà ìfe?» Ní abádhí adʉ̀
dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀, ndɨrɔ̀ ngúfe ìbhɛ̀ nzo mànà.»
35 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ihé-yà návi ròkò obvò.
36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì mà, kɔ̌kɔ̀ ìbhɛ̀ mànà núgù ndʉ̀lʉ̌ fɔná,
ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà
ábhàlɨ̌-fó, abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-yà tɔ̀.
37 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bvʉ̌. Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì ɔ̀nyʉ̀-
go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.
38 Dhu nanyʉ̀ alɛ-bvʉ̀ nɨ'ì ìfɔ lʉ̀fʉ̀ kpabhálɛ, ɨnzá ka kɔ̀zʉ̀ vèbhálɛ mà nzónzo mànà
rɔ́rɔ̀. 39 Kɔ̀rí ihé-yà ndì ndàvì ràdu ì ɨbha dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ àrà
Màgàdanì tí kátɨna pbìrì ɔ̀.

16

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà rɨ̌ Yɛ̌sù návɨ̌ rɔ̀nzɨ wɨwì dhu
(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

1 Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà náawù ùvò Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ní kà-afí ì omvú tí nɨ̌,
abádhí náavì ka rìtɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà atdí ize fɨ̌yɔ̀.
2 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnga rǎtɨ rɔ̀, nyɨ̌ nyáróngo àtɨ̀nà: ‹Igye rɨ̌
nzɨ̌ ìkɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̌nga nílìlu tí nídhunɨ̌.›
3 Ndɨrɔ̀ bhɔ̌tsʉngá, nyɨ̌ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Indo igye rɔ̌gye ògye, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̌nga nítì
ìtì tí nídhunɨ̌.› Nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ nyɨ̌ nyàla dhu rɨ̌tɛ̀na dhu kɛ̀lɛ̌, ìnzɨ̌
nyǎdʉ̀ ìrà rírà kàsʉmì ɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɨ.
4 Indo arí alɛ ní nzɛ́rɛ alɛ, ndɨrɔ̀ abádhí náarí nzɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí ózè
kɔnzì wɨwì fɨ̌yɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ka kí nzɨ atdí wɨwì mà nónzɨ abádhí tɔ̀. Abádhí tɔ̀ ka kávɨ̀na dhu
ní nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì wɨwì kɛ̀lɛ̌.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nʉ́bhà, ndàdʉ̀
àrà fɨndá dhu nɨ̌.

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tó afi
(Mrk 8.14-21)

5 Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà níitdègu ada rɛ̀rʉ̀-adzè, ní mʉ̀gatì nídyì ɨ ɨ́ dhu náadzò
Yěsù bhà ábhàlǐ ɔ̀nă rɔ̀.
6 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ɔ̀ɔ! Nyàndà nga mběyi! Nyɔ̀dɔ nyǐ Pbàfàrìsáyó mà,
Pbàsàdùkáyó mànà tó afi rǒ rɔ̀.»
7 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ka rɔ̌tɛ wɔ̀ dhu
bhěyi ɨnzá àlɛ̀ kìdyì mʉ̀gatì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
8 Ní Yěsù náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyǐ
nyátɨna nzínzìkʉ ɔ̌, ìmbă àlɛ̀ kí'ì mʉ̀gatì nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ràrǐ ndɨ nǐ? Nyǐ ní ákɛ̌
aʼuta nà alɛ!
9 Kàpɛ̀ tí obhó dʉ̀kʉ àlʉ̌? Nyǐ nyàpɛ̀ tí nzá imbò mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ̀kɔ, imbò lʉ̀fʉ̀ alɛ
ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà dhu ìrɛ̀? Ndɨrɔ̀ nyǐ nyìrɛ̀ tí ɨnzá yà nyǐ nyadʉ̀ ɔ̀wunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tó
sɛ̌ngɛ̀-bvʉ?
10 Nyǐ nyìrɛ̀ tí ɨnzá àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ̀kɔ, ɨfɔ lʉ̀fʉ̀ alɛ rɔ̀nyʉ̀ dhu? Ndɨrɔ̀ nyǐ
nyìrɛ̀ tí ɨnzá yà nyǐ nyadʉ̀ ɔ̀wunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tɔ̀ sɛ̌ngɛ̀-bvʉ?
11 Ɨngbà dhu bhěyi dhu, ɨnzá nyǐ nyàdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, ìnzǐ ràrǐ mʉ̀gatì ma mɔ́tɛ dɔ̀ná, yà
ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ matɨ, nyǐ rɔ̀dɔ nyǐ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tó afi rǒ rɔ̀
rɔ̀.»
12 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù bhà ábhàlǐ nádʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, Yěsù rɔ̌tɛ dɔ̀na dhu ràrǐ nzǐ mʉ̀gatì
nɔ́nzɨ ka karí nǐ afi. Pbɛ́tʉ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná dhu ràrǐ Pbàfàrìsáyó mà Pbàsàdùkáyó mànà
náarúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Yěsù nátɨ Krístɔ̀ tí dhu
(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù Kàyìsàriyà-Fìlipì tó kɨgɔ̀-bɨdɔ̀ rí'ì
pbìrì ɔ̀. Ní kǐvú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu ìndrʉ̌ nàarʉ́nɔna Ìndrʉ̀ tʼídhùnà
dɔ̌?»
14 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ʼàtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrǐ Bàtizò nubhónà
Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà nyɨ ràrǐ nabì Ɛliyà. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀
àtìnà nyɨ ràrǐ nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ nyɨ ràrǐ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí
nabì.»
15 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyǐ, nyǐ nyarátɨna ma ràrǐ àdhɨ?»
16 Ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní Krístɔ̀, ɨnzǐ arɔ́vɛ̀ Kàgàwà
tʼídhùnà.»
17 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ atìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Nyɨ nyɔ̀nzì wà hirò, Sìmonì, Yùwanì tʼídhùnă!
Ɨnzǐ ní ìndrʉ̌ ndɨ wɔ̀ dhu nàbhʉ nyʉ̀nɨ. Pbɛ́tʉ̀ ka nàbhʉ nyʉ̀nɨ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu
Kàgàwà.
18 Ní, ma mátɨna nyɨ nǐ: Nyɨ ní Pɛ́tɛrʉ̀, bhalabhala tó odu. Ndɨ bhalabhala tó odu dɔ̌
ní ndɨ ma mɔsíya pbàkà Kànɨsà. Ɔvɛ-bvʉ̀ ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ nɔ́ɔnzɨya nzǐ atdí dhu mà
ndɨ Kànɨsà rɔ̌.
19 Ma mabhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ka kótsù nǐ fʉ̀ngʉ̀là
fʉ̀nʉ́. Kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyʉ̀tsì, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí. Ndɨrɔ̀
kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyʉ̀nga, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀nga ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí.»
20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́ya pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ ìnzǐ dhu nʉ̀nɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí
ndì ràrǐ Krístɔ̀.

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 8.31–9.1; Luk 9.22-27)

21 Rɔ̀pɛ̀ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, Yěsù apɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu kpangba pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ ndàtɨ, dhu ràkǎ
wà ndàrà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ pbàkʉ̀rʉ̀ mà, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀
Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà náabhʉ̀ tí ndì ndàbà àpbɛ̀ abhɔ ányì. Abádhí ràrǐ
ndàbhʉ̌ kohò ndì, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀, ndɨrɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, ndì radʉ̀ya ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.
22 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kìdyì ndàrà nà igi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ kà-dɔ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
Kàgàwà àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ! Ɨnzá dhu àkǎ wɔ̀ dhu rɔ̀nzì ndì rʉ̀nʉ́.»
23 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ ndàgɛrɛ, ndàtɨ Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Índrǐ nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanǐ! Nyɨ
nyí dhu ɔ̀nzɨ nyitsu ma nzérɛnga ɔ̀. Obhó tí, nyɨ nyí nzǐ ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí ɨnga ìrɛ̀
dhu bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyí ɨnga nírɛ̀ ìndrʉ̌ náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi.»
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ atìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè ndùbhi
owùdu ɔ̌, ní kàkǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndàʼù ndànɔ̀ pbìndà mʉ̀sàlabhà, ndàdʉ̀ ùbhi
owùdu ɔ̌.

25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndìgʉ̌ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ rí pbìndà ípìrɔ̌nga
níwǐ alɛ, náadʉ̀ya kàbà àbà tdítdɔ̌.
26 Ìndrʉ̌ rǐ yà adzɨ ɔ̌ dhu nóngyè kɔ́rɔ́, pbìndà ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ àwǐ dhu tó ídzìnga nɨ́
àdhu? Atdí dhu mà tɨ́ ìnè, yà ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ àbhʉnà pbìndà ípìrɔ̌nga nʉwʉ̀ tí?
27 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ́iraya Àbanà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̌ pbìndà
màlàyíká mànà. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ya ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà núbho ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ
rɔ̌.
28 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɨrɔ́ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉvɛ̀ya nzǐ ɨnzá
ì àla Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rǐrà pbìndà idzi tó ádrʉ̀ngbǎnga ɔ̌ dhu rɔ́rɔ̀.»

17

Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Mrk 9.2-13; Luk 9.28-36)

1 Azà ɨdhɔ̀ dzidɔ̌, Yɛ̌sù núugu Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà Yùwanì
mànà, 'àdʉ̀ òwu nà lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ ádzǐ pbìrì-akpà dɔ̀.
2 Ní Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì abádhí-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Kà-nyì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀mbìlì adyifɔ̀
bhɛ̌yi, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ tdyé awáwʉ̀ bhɛ̌yi.
3 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Músà mà Ɛ̌lɨyà mànà nʉ́ʉtɔ ì, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yɛ̌sù mànà.
4 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ rɔ̀kò ɨrɔ́. Ní nyɨ nyòzè ka
nǐ, ma mí ìbhʉ hɛmɛ̌-dzà núpɛ̌ ɨrɔ́, atdí nɨ́ pbʉ̀kʉ̀, ngǎtsi nɨ́ Músà bhà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́
Ɛ̌lɨyà bhà.»
5 Wɔ̀ dhu nʉ́nɔ Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɨnga àwʉ̀ rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndì, ndàtsì
abádhí sɨsìna nǐ. Ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù ɔ̀ rɔ̀, atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndìrɨ, ndàtɨ: «Yàrí nɨ́ Idhùdu,
atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Kǎrí nyìkpɔ́du nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ. Ní, nyìrɨ kà-tsʉ̌ dhu.»
6 Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ níitdègu wɔ̀rí alɛ-tù nírɨ, ní ɔdɔ nɨ́ísí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. Abádhí adʉ̀
'àwà obvò, ì rʉ̀pbǎ nyìya adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌.
7 Ní Yɛ̌sù náandrì abádhí-tɨ'ɔ̀, ndàpbàlǎ abádhí-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà: «Nyìvà nyǐ, Ɨnzǐ
nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
8 Ní kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ nɨ́ivà ì 'àndà nga, 'àdʉ̀ Yɛ̌sù kɛ̀lɛ̌ nála atdírɔ̀.
9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́
nyàwɛ ya nyǐ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, ràrà àhʉ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rǐ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀
dhu ɔ̀.»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá
tó màlímó náarátɨna Ɛ̌lɨyà ràkǎ pɛ́ ndɨrà angyi nǐ?»
11 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tí, Ɛ̌lɨyà nákǎ wà ndɨrà, kɔ́rɔ́ dhu nyìtì
ndì ndohú tí.
12 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna Ɛ̌lɨyà nírà wà àhʉ, ìnzǐ ìndrʉ̌ ràdʉ̀ Ɛ̌lɨyà tɨ́ kà rǐ'ì dhu nʉ́nɨ. Ndɨrɔ̀
abádhí náadʉ̀ àvu kà-rɔ̌ afíya nózè dhu bhɛ̌yi. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, abádhí náavùya
Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rɔ̌.»
13 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, yà Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná fǐyɔ̀ alɛ ràrǐ
Bàtizò nubhónà Yùwanì.

Yɛ̌sù rǐ símvɔ nà ngbángba nígʉ̌ dhu
(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43a)

14 Yɛ̌sù mà, pbìndà ìbhʉ ábhàlǐ mànà níitdègu ìwu ùvò ihé-yà rǐ'ì rɔ́, nɨ́ atdí alɛ níindri
Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndɔ̀kɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kɔ̀nzǐ,
15 ndàdʉ̀ àtìnà kànǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábà ɨzʉ idhùdu dɔ̌. Kà rǐ'ì símvɔ nà, ndɨrɔ̀ kǎrí
àndɨ atdídɔ̌. Bìlǐngana kǎrí ndàwà kàzʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀ màtɨ́.
16 Ma mìrà kà nà ndínǐ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ nɨ́igʉ́ tí, nɨ́ abádhí àdʉ̀ nzá kìgʉ.»
17 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Hàkà! Nyǐ, ìmbǎ a'uta nà alɛ tó rʉ̀gànda, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌
kokoya nyǐ mànà ìfe kàsʉmì tí? Ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ma mondúya ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ̀ tí?
Nyìwʉ̌ ndɨ ngbángba nà àzú fudu ɔ̀!»
18 Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀tɛ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà wɔ̀ ngbángba ɔ̀ rɨ́'ì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀
àhʉ ndɨ ngbángba ɔ̀ rɔ̀. Ní ndɨ ngbángba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
19 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ òndri Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ atdírɔ̀ kà rǐ'ì rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌,
'àtɨ: «Ádhu ɨnzá mǎ mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nǐ?»
20 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyǐ nyìpfo nzá ka fʉ̀kʉ́ ákɛ̌ a'uta-okú dɔ̀
rɔ̀. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: fʉ̀kʉ́ a'uta nɨ́'ìná gukyè hàràdalì-kpɔ̌ náarí'ì dhu bvʉ̀tí
màtɨ́, ní nyǐ nyambɛ̀nà àtɨna yàrí pbìrì nǐ: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀ nyarà ndǎlʉ̀,› nɨ́ ndɨ pbìrì
àmbɛ̀nà àdʉ̀ ndìngbɛ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, lɛ̀màkʉ nɔ́nzɨ rɨ́ atdí dhu mà námbɛ̀nà ì'ì mbǎ. [

21 Pbétʉ̀, wɔ̀rí nzérɛ-alafí-tɨdɔ̀ nábhʉ̀ rádʉ̀ ràhʉ̀ dhu ní ɨtsɔ̀ta mà, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉ̀ta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta mànà kèlɛ̌.»]

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu 'òtù atdíkpá Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kí Ìndrǔ t'ídhùnà nípfɔ̌, kabhʉ̀ ìndrǔ-fɔ́.

23 Ní ɨ alɛ rɨ̌ kòho, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbétʉ̀ ìbhʉ̀ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.» Ní wɔ̀ dhu ɨ ìrì rɔ̀, ɨzʉ̀ náadʉ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ka atdídɔ̌.

Yɛ̌sù mà Pétɛrʉ̀ nà rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ dhu

24 Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu owu ùvò Kàpèrnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ níindri Pétɛrʉ̀-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Fʉ̀kʉ́ màlimò náatí Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ ʉ̀fɔ̌?»

25 Ní Pétɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ̀fɔ̌ arʉ́fɔ̌na.» Ní ɨdza Pétɛrʉ̀ òtsù rɔ̀, Yɛ̌sù náapè ɔtɛ angyi, ndìvǔ dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyìrɛ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌, Sìmonǐ? Ádhɨ ndɨ yà adzɨ ɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pàratà nʉ́fɔ rádʉ̀? Ndɨrɔ̀, ádhɨ ndɨ ùdzǐna ndɨ̀ ndí dhu-dɔ nátsà rádʉ̀ abádhí tɔ̀? Tí abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, tí ìwǔ tí íwǔ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ?»

26 Ní Pétɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ìwǔ tí íwǔ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Wɔ̀rí ní ìtí ka kátɨna, ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀fɔ.

27 Pbétʉ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràbhʉ̀ abádhí ròtsù nzérɛnga ɔ̀. Ní, ndɨ dhu bhěyi kà rɨ̌'ɨ rɔ̀, árà rèrʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ínè nóbvù ɨdha ɔ̀. Ní angyi nyɨ nyíbvùna ìbhè-li'ɔ̀ nga nyángbě, nyadʉ̀ fùrangà-kpɔ̌ nídyì lina ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ fùrangà ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ pàratà náfɔ nɨ̌ àlɛ̌ tɔ̀, ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́.»

18

Ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níindri Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ?»

2 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ atdí ákɛ̌ ngbángba nánzì, ndɨ̀lɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzɨ̌.

3 Kǎdʉ̀ àtìnà: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapé nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌lɨ nyɨ̌ nìní nzónzo bhěyi, ní nyɨ̌ nyotsúya nzɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ akɛkpá màtí.

4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ndìfɔ̌ rí obvò ndɨ̀tírɔ̀, ndɨ̀lɨ ndɨ̀ yàrí ngbángba bhěyi alɛ, nɨ'ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ.

5 Ndɨrɔ̀, yà dhu bhěyi ngbángba nákɔ̌ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní ɨwà ɨma nàkɔ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ alɛ.»

Ìndrǔ àbhʉ̌ ka kɨ́ ròtsù nzérɛnga ɔ̀ dhu-rɔ̌ rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ɔ̌, atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rí ròtsù nzérɛnga ɔ̀ alɛ, ní dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́ kosò ádrʉ̀ngbǎ odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rèrʉ̀ tɔ́ lùlù ɔ̀.

7 Àpbɛ̀ ní ndɨ yàrí adzɨ tɔ̀, ìndrǔ àbhʉ̌ kǎrí ròtsù nzérɛnga ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ìndrǔ rǎdʉ̀ ɔ̀tsù ɔ̀tsù nzérɛnga ɔ̀. Pbétʉ̀, ìndrǔ nábhʉ̌ rí ròtsù nzérɛnga ɔ̀ alɛ rɨ̌'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌.

8 Dhu apé ɨ'ɨ ɔtsʉ́nʉ mà, ndɨrɔ̀ pfɔ̌nʉ mà náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzérɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdɨ ndɨ ɔtsʉ́nʉ mà ndɨ pfɔ̌nʉ mànà, nyadʉ̀ àwànà ɨtsɛ nyʉ́ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà, ndɨrɔ̀ atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, rɔ̀sè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ mà, ɔ́yɔ̌ pfɔ̌nʉ mà nódɔ nyɨ nyí ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù nà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.

9 Ndɨrɔ̀, dhu apé ɨ'ɨ nyɨ̀kpónʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzérɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ítǎ ka, nyadʉ̀ ɨ̀wànà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́, nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀ atdí nyɨ̀kpónʉ nà, rɔ̀sè ɔ́yɔ̌ nyɨ̀kpónʉ nódɔ nyɨ nyí ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

Àwǎwí, ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Luk 15.3-7)

10 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mběyi, ìnzɨ̌ nyɔ̀nzì kǎkàrí nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà gàyà. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ abádhí

tó màlàyíká náaróko bìlǐnganà, ʼàmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà-nyìkpa nándà dɔ̌. [

11 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɩ́ɩra àwǎwí alɛ nígʉ.]

12 Ní, ádhu nyɨ́ nyɩ́rɛ̀na yà dhu dɔ̌? Atdí alɛ náapɛ́ ì'ì atdí mɩyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀ àwǐ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ní ndɩ alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà nʉ́bhà pbìrì dɔ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà yà àwǎwǐnà tsí nómɛ̀?

13 Kǎpɛ́ kàbà, ní ma mátɩna nyɨ́ nɨ̌: kà rǎdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ndɩ tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀, rɔ̀sè yà àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà, yà ɩ̀nzá ùwǐnà dɔ̀nǎ.

14 Ní ndɩ dhu bhɛ̌yi tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà nózè nzá atdí ngbángba mà rǎwǐ kǎkàrí nzónzo nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu.»

Dhu nàfǎ nyɩ nɨ̌ ɔdhìnʉ nɔ́nzɩ nyɩ nyádʉ̀ tí dhu

15 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔdhìnʉ náapɛ́ dhu àfǎ nyɩ nɨ̌, ní dhu àkǎ nyarà kòtù, nyadʉ̀ kàbhà afátá nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ nyɨ́ nyɩ́'ì kà mànà rɔ́rɔ̀. Kǎpɛ́ nyɩ nyʉ̀nɔ̀ dhu nírɩ, ní nyɩ nyìgʉ̌ wà ndɩ ɔdhìnʉ.

16 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvǒ ìnzɨ̌ ndìrì tsʉ̀nʉ́ dhu, ní ádʉ̀ nyidyi atdí alɛ mà, ndɩrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ mà, nyǒwù mànà kà-tɩ'ɔ̀, ndínɨ̌ ɔ́yɔ̌, ndɩrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ ngàmbì mà nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ ka kadʉ̀ tí ndɩ dhu nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

17 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvǒ ìnzɨ̌ ndìrì abádhí-tsʉ̌ dhu, ní ádʉ̀ nyipfo ndɩ dhu Kàgàwà ná'ù alɛ tó mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̀. Ndɩrɔ̀ kǎpɛ́ ndùvǒ ìnzɨ̌ ndìrì ì alɛ mà, ní ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka ɩ̀nzá Kàgàwà ná'ù alɛ tí, ndɩrɔ̀ ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka pàratà t'ʉ́fɔ́tá tó atdí ndɔmbɛ̀ bhɛ̌yi.»

Dhu ʉ̀tsɩ ka kɩ́ dhu mà, dhu ʉ̀ngǎ ka kɩ́ dhu mànà

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kórɔ́ dhu-tsí yà adzɩ dɔ̌ nyɨ́ nyʉ̀tsì, nóngo ì'ì ɩwà ndì nʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí. Ndɩrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzɩ dɔ̌ nyɨ́ nyʉ̀nga, nóngo ì'ì ɩwà ndì nʉ̀nga ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí.

19 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀: nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ mà náapɛ́ 'ìrɩ yà adzɩ dɔ̌, 'ònzì yà ì òzè kórɔ́ dhu-tsí, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɩ dhu nábhʉ àbhʉ̌ abádhí tɔ̀.

20 Obhó tí, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ alɛ mà núndu ì ɔvɔ̀du rɔ̌ rɔ́, ní ma mí'ì ìnè abádhí nzínzì ɔ̌.»

Dhu àkǎ kʉbà dhu alɛ t'ɔ́dhìnà tɔ̀ dhu

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ náandrì Yɛ̌sù-tɩ'ɔ̀ ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɩ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mádʉ̀ dhu ʉ̀bà ìfe-gʉ̀na dhu nàfǎ ɔnzìdú ɔdhìdu tɔ̀? Ma tí àdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na?»

22 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɩ: «Ma mí nzɨ̌ atɩna nyɩ ràrǎdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì, àrʉ̀bhʉ̀-ràdɔ̌-gʉ̀na.

23 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɩ ma mátɩna, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rílɩ ndì atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà yà pbìndà wànzá nà arí'ì pbìndà kasʉtálɛ nazè rùbho ɩ wànzá bhɛ̌yi.

24 Ní, kɨ̌tdègu ɩ wànzá nà arí'ì alɛ-ɔvɔ̀ nópɛ̀ ndùnzì, ní ka kiwú atdí kasʉtálɛ, yà fʉ̀rangà tó lʉfʉ̀-tsʉ̀ tó wànzá nà rí'ì nà kà-tɩ'ɔ̀.

25 Wɔ̀ ndɩ alɛ rɨ̌ ndɩ wànzá núbhǒ nɨ̌ atdí dhu mà nɩ́ɩ'ì mbǎ kà-fɔ́. Ní kàbhà ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀ya, ndínɨ̌ ka kudzí tí ndɩ alɛ mà, pbìndà tsìbhálɛ mà, pbìndà nzónzo mà, kórɔ́ fɔ́ná arí'ì dhu mànà, ndínɨ̌ ka kubhò tí ndɩ wànzá nɨ̌.

26 Ní wɔ̀ kasʉtálɛ náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̌ ndàtɩ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhǒ ma mí wɔ̀ wànzá núbhǒ kórɔ́ ɩndʉ̀.›

27 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɩzʉ àbà atdídɔ̌ kà dɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà ìnzɨ̌ kà ràrɨ̌ atdí dhu mà núbhǒ fǐndà. Ní kǎdʉ̀ kʉ̀bhà ràrà.

28 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ ndìvà ndì rɔ̀, wɔ̀ kasʉtálɛ náatù yà ì arí kasʉ ɔ̀nzɩ mànà alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɩ alɛ nɩ́ɩ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɩyà dìnarì tó kàbhà wànzá nà. Ní, kǎkɔ̀ wɔ̀ alɛ dàna-tsì rɔ̌, ndɩ rìpbǒ dàna-tsì, ɩhɛ̀na rɔ̀rì, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Úbhǒ pbàkà wànzá!›

29 Ní wɔ̀ kà t'ɔ́dhìnà náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kà-pfɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̌, ndàtɩ: ‹Ʉ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhǒ ma mí pbʉ̀kʉ̀ wànzá núbhǒ.›

30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí alɛ náazè nzá ndɩrì kà rʉ̌nɔna dhu. Ní, kǎdʉ̀ kàbhʉ kosò imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndì ndí rùbho pbìndà wànzá dhu ɔ̀na nǎ.

31 Ní, yà abádhí arí kasʉ nónzɩ mànà atdíkpá ngʉ̌kpà kà t'ɔ́dhína, níitdègu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nálǎ, ní ɩzʉ nʉ́uka abádhí atdídɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ ɔ̀wu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu náwɛ kórɔ́ fǐyɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀.

32 Nírò ní ndɨ wɔ̀ ádrùngbǎlɛ náavì kanzì ndɨ kasʉ́tálɛ, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Nyɨ ní nzérɛ
kasʉ́tálɛ nyʉ́! Nyɨ nyìtsɔ̀ nyɨ rùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màtɨ ìnzɨ̌ nyɨ ràrɨ̌ atdí dhu mà
núbhɔ̌ idù.
33 Ní nyɨ nyàmbɛ̀nà àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀ ɔdhìnʉ tɔ̀, àdhàdhì ma mʉ̀bà dhu ɨndʉ̀ dhu
bhɛ̌yi.›
34 Ní wɔ̀ ádrùngbǎlɛ náakó atdídɔ̌, ndàdʉ̀ wɔ̀ kasʉ́tálɛ nábhʉ kosò imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndɨ
ndí ndínɨ̌ kórɔ́ pbɨndà wànzá nubhò tí dhu ɔ̀nă.»
35 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu
Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì rʉ̀kʉ́, ɨnzá ìngbàtí ílì ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ núbà dhu atdí afína
nyʉ́ nà adɔ̀nà tɔ̀ rɔ̀.»

19

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ 'ʉ̀bhǎ pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 10.1-12)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà ndɨ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ dhu t'údheta nítɔ, ní kɨ̌và ndì Gàlìlayà tɔ́
pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì-alàdɔ, yà Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-apkà-adzènǎ rɔ̀ arí'ì ɔ̀.
2 Ní abhàbhó alɛ nà ɔ̀yá ihé náadʉ̀ òwu kɔ̌wu ɔ̌, kà ràdʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ andɨ nà alɛ
nígʉ ányɨ.
3 Ní ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndínɨ̌ ì omvú tí kà-afí. Ní, abádhí níivú dhu
kà-tsʉ́ 'àtɨ: «Àlɛ̌ tó Ʉyátá návi tí wà atdí kpatsìbhálɛ mà rɔ̀dhɔ̀ pbìndà tsìbhálɛ ìngbǎ tí
ílì ndì afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí?»
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí obhó Kàgàwà bhà Andítá
náarʉ́nɔna kpangba dhu nɔ́zʉ̀? Kǎrátɨna: ‹Mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà náanzì kpatsìbhálɛ
mà, tsìbhálɛ nà.›
5 Ndɨrɔ̀ kǎrátɨna: ‹Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà, ɨ́yànà mànà nʉ́bhà,
'àdʉ̀ 'ùngbò pbìndà tsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ rǎdʉ̀ òngo atdí alɛ-ngbɔ̀ tí.›
6 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, abádhí ní nzɨ̌ àdʉ̀ ì'ì ɔ́yɔ̌ alɛ tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò wà atdí
alɛ-ngbɔ̀ tí. Ní dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà úngbò alɛ-ɔ̌nga.»
7 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu, ádhu Músà nʉ́ʉyá dhu ndàtɨ,
dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ kandɨ̌ ʉbhátá tó bhàrʉwà kabhʉ tsìbhálɛ-fó, ndɨ tsìbhálɛ òdì ka kí rɔ̀
nɨ̌*?»
8 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Músà náabhʉ̀ nyɨ̌ nyǒngo fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ nódì
odú afíkʉ náarɔ́'ɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, ndɨ dhu níi'ì mbǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
9 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀
òdìnà, ɨnzá ní mʉ̀nyɔ̀nì kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzì ngǎtsi kpatsìbhálɛ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ní ngǎtsi
tsìbhálɛ ndì ndàmbà rɔ̀, ka nádʉ̀ ì'ì ɨwà mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì.»
10 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi kpatsìbhálɛ mà nzínzì ɔ̌
dhu rɨ̌'ì tsìbhálɛ mànà rɔ̀, ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ʉ̀mbǎ dhu tó ídzìnga rɨ̌'ì mbǎ.»
11 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ ní kórɔ́ alɛ wɔ̀rí Ɔtɛ náarí dɔ̀ya àlʉ̌,
pbɛ́tʉ̀ kǎrí dɔ̀ya àlʉ̌ alɛ ní kǎkà Kàgàwà ábhʉ kà ràlʉ̌ dɔ̀ya alɛ kɛ̀lɛ̌.
12 Kpabhálɛ-tsʉ̀ àtɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀mbǎ vèbhálɛ dhu-tsʉ̀ rɨ̌'ì ibí. Obhó tí, atdídhená
kpabhálɛ náarí nzɨ̌ vèbhálɛ ʉ̀mbǎ ʉ̀dhɨ̌ tí ka kʉdhí ì àmǎ tírɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ngʉ̌kpà
kpabhálɛ náarí nzɨ̌ vèbhálɛ nʉ́mbǎ, ɔbɨ nɨ̌ ka ka kʉ́gɛ̀rɛ̀ ì, 'ɔ̀ngò àmǎ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náaróko àmǎ bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ 'ʉ̀mbǎ vèbhálɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi-okú dɔ̀ rɔ̀. Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu rɨ̌ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ nákǎ kà ràlʉ̌ dɔ̀na!»

Yɛ̌sù rɨ̌ nìní nzónzo násɔ̌ dhu
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ìndrʉ̌ níiwú nìní nzónzo nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ kʉ̌lɨ tí ɔtsʉ́na dɔ̀yá,
ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ dɔ̀yá. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ òko 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ ɨ alɛ dɔ̌.
14 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwʉ̌ tɨdu ɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nyàtɔ̀
abádhí-tsʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ní abádhí bhɛ̌yi ì nʉ́lɨ alɛ tó
nídhunɨ̌.»
15 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ ɨ nzónzo dɔ̌, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà ányìrɔ̌ rɔ̀.

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ atdí ònzìtálɛ nà dhu
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ níira Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, àdhu
ndɨ ídzì dhu tí ma màkǎ mɔnzì, ndínɨ̌ ma mabá tí dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga?»

---

* **19:7 19.7** Tɔ̀r 24.1-4

17 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ́ dhu ìvʉ̌ tsʉ̀dú ídzì dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu dɔ̌ nɨ̌? Atdí alɛ kèlɛ̌ nɨ́ ndɨ ídzì alɛ tɨ́ rɨ́'ì. Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, nɨ́ dhu àkǎ nyɨfʉ Músà bhà Ʊyátá.»

18 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Íngbǎgà Ʊyátá ɨ?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyʉnɔ̀ tìtò ɔdhìnʉ dɔ̌.

19 Dhu àkǎ nyɨfʉ àbanʉ mà ɨ́yànʉ mànà, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.»

20 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ kpatsìbhíngba náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ma mɨ́fʉ wà kɔ̌kɔ̀rɨ́ Ʊyátá kɔ́rɔ́, nɨ́ ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔnzì tdítdɔ̌?»

21 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyɨ'ì àkǎkǎ alɛ tɨ́, nɨ́ árà, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ nyɨ nyarí'ì nà dhu núdzi, nyadʉ̀ ɨ dhu ɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ nyɨ nyadʉ̀ya òonzì nábà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.

22 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kpatsìbhíngba níitdègu wɔ̀ ɔtɛ nɨ́rɨ, nɨ́ kǎdʉ̀ àrà ányìrɔ̌ rɔ̀ atdídɔ̌ ɨzʉ nʉ́ka ndì rɔ́rɔ̀, atdídɔ̌ ndì ndónzì nɨ́dhunɨ̌.

23 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu nɨ́ odú dhu nyʉ́.

24 Ndɨrɔ̀, ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌: ngàmɨyà rɔ̌tsù, ndʉ̀dà sìndanì-bhu ɔ̌ dhu rɨ̌'ì ɨsɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́ rɔ̀sè.»

25 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌'ì rɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?»

26 Nɨ́ Yɛ̌sù andà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ìndrʉ̌ tɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rɨ̌ àkǎ àkǎ.»

27 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɨ́rɨ, mǎ mʉ́bhà kɔ́rɔ́ dhu mǎdʉ̀ owùnʉ nʉ́ngʉ, nɨ́ ádhu ndɨ mǎ mabáya?»

28 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ 'ʉ̀wʉ̌, 'òngò ɔwʉ́tána tɨ́ rɔ̀, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà náadɨya pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ tombi dɔ̌. Ndɨ níganí, nyɨ̌, yà owùdu nyɨ̌ nyʉ́ngʉ rɔ̀, nyɨ̌ nyokoya átɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà tombi dɔ̌, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀ganda-tsʉ̀-ànyǎ nítdì dɔ̌.

29 Ndɨrɔ̀ ìngbàtɨ́ ílɨ ndì alɛ mà, yà okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɨ́ pbìndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, àbanà, ɨ́yànà, pbìndà ɨnzo, ndɨrɔ̀ pbìndà ɔnzɨbvʉ mà nʉ́bha, náabáya ɨ dhu atdí mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.

30 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ yà kòmbí arí'ì wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ nóongoya olù alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tɨ́ arí'ì kòmbí alɛ náadʉ̀ya òngo wɛmbɛrɛ̀ tɨ́.»

20

Vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzɨ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí

1 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ́: «Obhó tɨ́, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí ɨdza-àbadhi náahʉ̀ bhɔ̀tsʉngáná ɨdza rɔ̀, ndàmbɛ kasʉtálɛ nómè dɔ̌, ndínɨ̌ owu tɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ pbìndà vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̀.

2 Abádhí nɨ́rɨ ì ɨ kasʉtálɛ mànà atdí dìnarì-kpɔ̌ dɔ̌ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà tɨ́. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ nóvì rɔ̀wù vɨ̌nyò tɔ́ pbìndà ɨnga-bvʉ̀.

3 Tdítdɔ̌, kǎhʉ̀ ìbhʉ adyifɔ̀-sɨsì kútsingá nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̌ róko ìmbǎ kasʉ́na rɔ́.

4 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ alɛ nɨ̌: ‹Nyɨ mà átɔ̀, nyòwu nyɔnzɨ kasʉ vɨ̌nyò tɔ́ pbàkà ɨnga ɔ̀, tdʉ̌ ma mádʉ̀ fʉ̀kʉ́ mʉ̀kìmbà núbho àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi.›

5 Nɨ́ ɨ alɛ náadʉ̀ òwu ndɨ vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̀. Wɔ̀ ɨdza-àbadhi náahʉ̀ tdítdɔ̌ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́.

6 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kǎhʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà adyifɔ̀-sɨsì pbítsɔ̀ngǎ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̌ òkò, ìnzɨ̌ ì í atdí dhu mà nɔ́nzɨ rɔ́rɔ̀ rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Ádhu, rɔ̀pɛ̀ ndì kútsingáná rɔ̀ rìrà àhʉ kòmbí, nyɨ̌ nyòkò ɨrɔ́ ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ atdí dhu mà nɔ́nzɨ rɔ́rɔ̀ nɨ̌?›

---

* **19:19 19.19** Uvt 20.12-16; Law 19.18; Tɔ̀r 5.16-20

7 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ʼàtɨ: ‹Ɨnzá ní atdí alɛ mà nápè mǐtsǔ pbìndà kasʉ ɔ̀.›
Ní kǎdʉ̀ àtìnà ɨ alɛ nɨ̌: ‹Olu nyɨ̌ mà átɔ̀, nyòwu nà nyɔ̀nzɨ kasʉ pbàkà vǐnyò tó ɨnga ɔ̀.›
8 Ní pbítsɔ̀ngánǎ, wɔ̀ ɨnga-àbadhi náatɨ pbìndà kasʉtálɛ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: ‹Únzi
kasʉtálɛ, nyadʉ̀ fɨyɔ́ mʉ̀kìmbà núbhɔ. Nyɨ nyí kɔ̀pè yà olù kasʉ nɔ̀pè alɛ rɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀
àrà kʉ̀tsà yà angyi kasʉ nɔ̀pènà alɛ rɔ̌.›
9 Ní yà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà adyifɔ̀-sisì pbítsɔ̀ngǎ nga tó ɔ̌ kasʉ nɔ̀pè alɛ níiwú, kadʉ̀
ngǎtsi alɛ bhà atdí dìnarì nábhʉ ndɨ alɛ tɔ̀.
10 Yà angyi kasʉ nɔ̀pènà alɛ níiwú ùvò átɔ̀. Abádhí níirè nga fǐyɔ̀ ka kúbhǒna mʉ̀kìmbà
ràrǒse òse yà olù kasʉ nɔ̀pènà alɛ tó mʉ̀kìmbà dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí mà átɔ̀ náadʉ̀
atdátdí dìnarì kɛ̀lɛ̌ nábà.
11 Ní kàkɔ̌ ì í rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ alɛ náapè ʼàmbɛ ònu dɔ̌ ɨnga-àbadhi nɨ̌.
12 Abádhí atɨ kà nɨ̌: ‹Kǎkà kasʉtálɛ níwǔ ùvò olù, ʼàdʉ̀ kasʉ nónzì atdí adyifɔ̀-sisì kɛ̀lɛ̌
tí. Ní nyɨ nyàdʉ̀ tí mʉ̀kìmbà núbhɔ abádhí tɔ̀ àdhàdhì mǎ mànà, àzèmbè mǎʼɨ ní ndɨ
bìlǐ mǎ mɔ̀nzì kasʉ, adyifɔ̀ ràdʉ̀ mɔ̌bì rɔ̀?›
13 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́ ma mɔ̀nzì nzá nyɨ
nzɛ́rɛ. Nyɨ nyàʼùnà tí nzá atdí dìnarì rɔ̌ nyɨ nyí kasʉ nɔ́nzɨ atdí ɨdhɔ ɔ̌ dhu?
14 Nírɔ̀, ákɔ̌ ɨndʉ́ mʉ̀kìmbà, nyadʉ̀ àrà ɨndʉ́ dhu nɨ̌. Ma mòzè mabhʉ ka wɔ̀ olù ɨ̀ànà
alɛ tɔ̀ àdhàdhì ɨndʉ̀ ma màbhʉ ka dhu bvʉ̀ tí.
15 Ma mádʉ̀ pbàkà fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ ma mòzè ka dhu bhěyi. Tí nzɨ̌ obhó? Ndɨrɔ̀ yà ma
mɔ̀nzì ídzì dhu nyɨ nyàla tí nzérɛ dhu ma mɔ̀nzì dhu tí?›»
16 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Yà kòmbí arí'ì olù alɛ tí alɛ nóongoya wɛmbɛrɛ̀ tí, ndɨrɔ̀
yà kòmbí arí'ì wɛmbɛrɛ̀ tí alɛ náadʉ̀ya òngo olù alɛ tí.»

Ɨbhʉ rí kìsě nɨ̌ Yěsù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndúpo rɔ́rɔ̀, Yěsù náanzi pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà
ábhàlɨ̌ igi. Ní otu ɔ̌ ì ówu rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌:
18 «Kànɨ̌ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ányì ka kí Ìndrǔ tʼídhùnà nípfǒ kabhʉ
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà fɔ́. Abádhí rɨ̌ anya
nótdì kà-dɔ̌ ndínɨ̌ ka koho tí ka,
19 ʼàdʉ̀ kàbhʉ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-fɔ́. Ɨ alɛ rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ àkyǎkyè alɛ tí, ʼàdʉ̀ kʉ̀vɨ asé nɨ̌.
Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, rɔ̀vè, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, ɨbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya
ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»

Zèbèdayò bhà ɨngba-tsánà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi
Yěsù-fɔ́ pbìndà ɔ́yɔ̀ inzo tɔ̀ dhu
(Mrk 10.35-45)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zèbèdayò bhà ɨngba-tsánà mà, pbìndà ɔ́yɔ̀ inzo mànà náandrì Yěsù-
tɨʼɔ̀. Ní ndɨ ɨngba-tsánà náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndonzi tí dhu kà-fɔ́.
21 Ní Yěsù ivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ:
«Pbʉ̀kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi ɔ̌, ábhʉ̌ kǎkà pbàkà ɔ́yɔ̀ inzo ròkò tɨnʉ́, atdí ràdɨ ɨndʉ́ fangà
dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.»
22 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyɨ̌ nyónzina fudú dhu. Nyɨ̌
tí àdʉ̀ yà ma mómvʉ̀na àpbè tó kópà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀?» Ní wɔ̀ ɨngba-tsánà mà náadʉ̀
dhu àdu Yěsù tɔ̀, àtɨ: «Ɔ̀mvʉ̀ mǎ mádʉ̀ ɔ̀mvʉ̀nà.»
23 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Obhó tí, ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyɔmvʉ́ya ma mómvʉ̀na kópà-tsʉ̀.
Pbɛ́tʉ̀ ìndrǔ nílɨ̌ ka kí ràdɨ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ idú ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ dhu ní nzɨ̌ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ
ngari ní yà Àbadu náabhɔ̀lɔ̀ ka fǐyɔ̀ alɛ tó.»
24 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, atdí kumì ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àkɔ̌ àkɔ̌ tí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ atdí iya bhà
alɛ rɔ̌.
25 Ní Yěsù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ nánzì tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà yà
ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ ɨ alɛ nʉ́lɨ fɨyɔ́ ɨnɔ tí, ʼàmbɛ avu dɔ̌ rɔ̀yá
dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà yà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarádʉ̀ ɔbìya à'ɛ ìndrǔ dɔ̌ tí dhu.
26 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì ndɨ dhu bhěyi nzínzìkʉ ɔ̌. Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́
ndòzè ndàdɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ní kà rǎdʉ̀ àkǎ ndì'ì fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tí.
27 Ndɨrɔ̀ atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndàdɨ wɛmbɛrɛ̀ tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ àkǎ ndì'ì
fʉ̀kʉ́ ɨnɔ tí.
28 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Ìndrǔ tʼídhùnà nírà nzá ndínɨ̌ ka kɔnzɨ tí kasʉ fǐndà. Pbɛ́tʉ̀
kɨ̌rà ndínɨ̌ ndɔnzɨ tí kasʉ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga nábhʉ ábhɔ̌ alɛ nʉwʉ̀
tí.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

29 Yɛ̌sù mà rʉ̌vò pbìndà ábhàlɨ̌ mànà Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀nà kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà náadʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.
30 Nɨ́ yà otu-gì dɔ̌ ì̀ òkò rɔ́ ì̀'ì̀ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nɨ́ɨrɨ Yɛ̌sù rʉ̌da dhu. Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ́, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
31 Ihé-yà náadʉ̀ òko 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ abádhí dɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí návi rìnɛ̀. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ ndùmùndúmú náadʉ̀ ùkʉ̌ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà tdɨ́tdɔ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Dàwudì t'ídhùnǎ, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
32 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ìde, ndànzì abádhí, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyòzè mɔnzì fʉ̌kʉ̀?»
33 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábhʉ̌ nyìkpɔ́ka ràla ɨnga.»
34 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɨzʉ nábà abádhí dɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-nyìkpɔ́-ngbɔ̀ nʉ́pbala. Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àla ɨnga, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.

21

Yɛ̌sù rʉ̌tsù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Ɨkyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nókò Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ì̀ owu tɨ́ ùvò rɔ́rɔ̀, nɨ́ abádhí nʉ́ʉtɔ ì̀ Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ì'ì̀ mìzèyìtunì tɨ́ kátɨna itsu náarɨ́'ì̀ dɔ̀ná pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌. Nɨ́ Yɛ̌sù náavì ɔ́yɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ ròwù angyi,
2 ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́'ì̀ fʉ̌kʉ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́ ndɨ pbanga ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ́rɔ̀, nyɨ̀ nyɨ́ kayinǒ-yà nótù ɔ̀sò ka kòsò rɔ́, pbìndà ɨngba ràdʉ̀ ì̀'ì̀ tɨ́ná. Nɨ́, nyʉ̀nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu abádhí nà kɔ́rɔ́ tɨdu ɔ̀.
3 Nɨ́ atdí alɛ mà nʉ́ʉnɔna gukyè dhu abádhí dɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na àtìnà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ì̀ abádhí-atdyú nà.› Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ka kadʉ̀na abádhí nʉ́bhà nyɨ̀wʉ̌ nà.»
4 Wɔ̀rɨ́ dhu náanzì ndì ndɨ́nɨ̀ angyí nabì Zàkàrɨyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ:
5 «Nyàtɨ Sàyunì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba nɨ̌:
‹Ándà! Kànɨ̀ pbʉ̀kʉ̀ kamà rɨ̌rà tɨnʉ ɔ̀!
Kà rɨ̌rà ì̀yònga nyʉ́ ɔ̌, kayinǒ-yà dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀,
kayinǒ-yà bhà ɨngba dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀*.›»
6 Nɨ́ ábhàlɨ̌ náawù, 'àdʉ̀ yà Yɛ̌sù àvinà fɨ̌yɔ̀ dhu nónzì.
7 Abádhí níiwú kayinǒ-yà nà pbìndà ɨngba mànà, 'àdʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ núhu dɔ̀yá, Yɛ̌sù ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná.
8 Ábhɔ̌ ihé-yà núuhu rɔ̀yá mbɛrʉ̀ otu ɔ̌. Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ itsu-dɔ̀ká nɔ́kɔ̀, 'àdʉ̀ ùhunà otu ɔ̌.
9 Nɨ́ yà angyi rówu Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ alɛ mà, kǒwù ɔ̌ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà ùkʉ̌ dɔ̌, 'àtɨ: «Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ tɔ̀! Kàgàwà nákǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà alɛ! Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì̀ Kàgàwà tɔ̀!»
10 Nɨ́ Yɛ̌sù rʉ̌tsù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tsì náava ndì, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀rɨ́ alɛ tɨ́ àdhì?»
11 Nɨ́ ihé-yà noowúnà dhu àdu rɔ̌ abádhí tɔ̀, 'àtɨ: «Nabì Yɛ̌sù nɨ́ yà, Nàzàretì-alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu núdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náatsù Kàgàwà bhà-dza ɔ̀, ndàdʉ̀ ányɨ-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu òdzi alɛ mà, ányì-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ mànà dhu nódì kɔ́rɔ́. Kǎdʉ̀ fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́wʉ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌ fʉ̀rangà nʉ́wʉ̌ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà mà, àmbò núdzɨ̌ rɨ́ alɛ nókò dɔ̀yá tombi mànà dhu nátdi.
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà ɨ alɛ nɨ̌: «Kàgàwà bhà bhʉ̌kʉ̀ ɔ̀ Andítá rǎtɨna: ‹Pbàkà ɨdza nɨ́ ka kanziya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ́ nyàdʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarɨ́ 'ùru ɔ̀ná ngari tɨ́.›»
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndùmùndúmú mà, otsutálɛ mànà níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌, ka ràdʉ̀ ì̀ nígʉ.
15 Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náakó yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna wɨwì ì̀ àla rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzónzo rʉ̌kʉ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá dhu ì̀ ɨrì rɔ̀. Ɨ nzónzo ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ Dàwudì dhú-bvʉ̌ alɛ tɔ̀.»
16 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Nyɨ tɨ́ kɔ̌kɔ̀ nzónzo rʉ̌nɔna dhu nírɨ ìrɨ?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìrɨ ma mírɨna! Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá Kàgàwà bhà bhʉ̌kʉ̀

* **21:5 21.5** Zàk 9.9

ɔ̀ ka kándĭ dhu nɔ́zʉ̀? Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Nyɨ nyábhʉ nzónzo mà, ndɨrɔ̀ ɨrɛ́-nzo mànà dhu ràmbɛ nyɨfʉ dɔ̌.›»

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ ndɨ̀và pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà tɨ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àrà ɔ̀dhɔ̀.

Yěsù rɨ̌ mùtinì tɨ́ kátɨna itsu nófù dhu
(Mrk 11.12-14,20-25)

18 Tsútsǎ níganɨ́ kútsingánǎ Yěsù rɨ̌ngo Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, kɨ̌'ì àwù nà.

19 Nɨ́ kǎla mùtinì tɨ́ kátɨna atdí itsu otu-gì dɔ̀, ndàdʉ̀ òndri tɨna ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ndɨ itsu-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nótù. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ itsu nófù ndàtɨ: «Rɔ̀pɛ̀ ndì indo, atdí itsu-kpɔ̀ mà nákǎ nzá ndɔ̀'ɔ̀ dʉ̀nʉ́ tdítdɔ̀.» Nɨ́ ányìrɔ̀ rɔ̀ tɨ́ wɔ̀ itsu náadʉ̀ òtdyù atdídɔ̀.

20 Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náala wɔ̀ dhu, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʉ̀kɔ atdídɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Wɔ̀rɨ́ mùtinì nótdyù atdídɔ̀ kòmbómbí tɨ́ ɨngbà-dhu bhěyi?»

21 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì a'uta nà ìnzɨ̀ afíkʉ ràdʉ̀ ùguru, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ wɔ̀ itsu rɔ̌ ma mɔ̀nzɨ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ àtìnà yà pbìrì nɨ̌ màtɨ́: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ʉ́rɔ́ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà ìtsì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀!› Nɨ́ ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzɨ̀ yà nyɨ̌ nyʉ̀nɔ̀ ka dhu bhěyi tɨ́.

22 Nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì a'uta nà, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kórɔ́ dhu-tsí nábà àbà.»

Yěsù bhà ádrʉ̀ngbǎnga nɨ́rà àdhà rɔ̀?
(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù atsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́ pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhɨ nyɨ návi nyongò kórɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu nɔ́nzɨ? Ádhɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀ nyongò ɨ dhu nɔ́nzɨ̀ nɨ̌?»

24 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nívʉ̀ tsʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyapɛ́ ndɨ dhu nádʉ̀ idù, nɨ́ ma mádʉ̀ ma márɨ́ ɨ dhu nɔ́nzɨ pbìndà ɔbɨ nɨ̌ alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀.

25 Ádhɨ Yùwanì nivi rìrà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀? Tɨ́ Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ tɨ́ ìndrʉ̌?» Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɨrɛ̀ nga nzínzìya ɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̀ Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ kǎdʉ̀na dhu ìvu àlɛ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: ‹Olu, ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀ Yùwanì nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù nɨ̌?›

26 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna, ìndrʉ̌ ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ àlɛ̌ kɨ́ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, kórɔ́ alɛ náarɨ́ Yùwanì nɔ́zʉ̀ Kàgàwà bhà nabì tɨ́ nídhunɨ̌.»

27 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ mʉ̀nɨ.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mɨ́ nzɨ̌ ɨ dhu nɔ́nzɨ ma márɨ́ nɨ̌ ɔbɨ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Atdí àba bhà ɔ́yɔ̀ kpabhínzo tɔ́ mbólí

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ yà ma máwɛ̌na mbólí dɔ̌? Atdí alɛ nɨ́ɨ'ì ɔ́yɔ̀ pbìndà kpabhínzo nà. Nɨ́ kʉ̀nɔ dhu atdí ɨngba tɔ̀ ndàtɨ: ‹Pbànɨ̌ngbá, árà nyɔnzɨ kasʉ vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̀ indo.›

29 Wɔ̀ ɨngba náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ma márà àwólò!› Pbɛ́tʉ̀ olù nyʉ́, kʉ̌gɛ̀rɛ̀ pbìndà ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga-bvʉ̀.

30 Tdítdɔ̀ wɔ̀ alɛ nʉ́ʉnɔ àdhàdhì dhu kɛ̀lɛ̌ ngǎtsi pbìndà ɨngba tɔ̀. Nɨ́ ndɨ-tsí náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Àrà ma márà àbá.› Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá àrà ndɨ ɨnga-bvʉ̀.»

31 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ kpabhínzo nzínzì ɔ̀, àbanà òzè dhu nanzì?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Yà angyi àbanà àvinà ràrà kasʉ ɔ̀nzì ɨngba.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nóowuya ùvò angyi rʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà ɨdzi ɔ̀.

32 Obhó tɨ́, bàtizò nubhónà Yùwanì nɨ́ira bvʉ̀kʉ̀, ndàdʉ̀ obhónánga tɔ́ otu nɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù. Pbɛ́tʉ̀ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nɨ́ ɨ kà rʉ̌nɔna dhu na'u. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà nyɨ̌ nyàla rɔ̀, nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu ná'ù.»

Vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̀ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̀rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ ngǎtsi mbólí. Atdí alɛ náazò pbìndà vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ vɨ̌nyo-kpɔ̀ náhà ka kóngo ɔ̀ná ibhu nógyè, ndàdʉ̀ ini nósì ndɨ ɨnga ɔ̀ ɔdɔ́tálɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, àbadhi mà náadʉ̀ 'ɨrì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ̀ róngo

alɛ mànà, ndínɨ̌ ɨ̀ owu tí ndɨ ɨ̀nga ɔ̌ ɔ̀'ɔ̀ dhu-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ rɔ̌ ɨ alɛ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀.

34 Ní ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ nópɛ̀ ka kí ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kǎvì ngúfe alɛ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ ròwù fǐndà ka kútù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nákɔ, ndɨ ɨ̀nga-kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ-fɔ́.

35 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí alɛ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ùví ka kùví alɛ nʉ́lʉ ùlʉ̌ tí. Abádhí náavì atdí, 'àdʉ̀ atdí nóhò, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌-tsí núbvu odu nɨ̌.

36 Tdítdɔ̌ wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi náavì ibí ngʉ̌kpà kasʉtálɛ, ròsè yà angyi ɨ́'ì dɔ̀na nǎ. Ní kɔ̌kɔ̀ vǐnyò tó ɨ̀nga-kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ náadʉ̀ ɨ alɛ nónzì yà angyi ɨ'ì alɛ ì anzì dhu bhɛ̌yi tí.

37 Ní kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi náavì idhùnà nyʉ́ ràrà kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà ɨ̀nga-kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ɨ̀nga ɨ̀rɛ̀ afína ɔ̀ ndatɨ: ‹Ɨfʉ̌ abádhí rɨ́ idhùdu nyʉ́ nífʉ̌.›

38 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vǐnyò tó ɨ̀nga kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ níitdègu wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi t'ídhùnà nálǎ, ní abádhí atɛ̀ nzínzìya ɔ̌ 'àtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̌, ɨ̀nga-àbadhi tí ongoya olù alɛ nyʉ́ ní wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndínɨ̌ ɨ̀nga adʉ̀ tí àdɨ àlɛ̌ tɔ̀.›

39 Ní abádhí náalʉ́ ɨ̀nga àbadhi t'ídhùnà, 'ìpfo ɨ̀nga ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òhònà!»

40 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ̀, wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi rɨ̌rà àhʉ níganí, kɔ̌nzɨya wɔ̀ vǐnyò tó ɨ̀nga-kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi?»

41 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Kɔ̌kyɛya kɔ̌kɔ̀ nzérɛ alɛ ɨ̀mbǎ ɨzʉ́ na, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò tó ɨ̀nga-kàsʉ̌ nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́. Ɨ alɛ ní ɨ, kà tɔ̀ róngo àdʉ̀ òwu yà kà tɔ̀ ì ùtù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nábhʉ rɔ̌, ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ ì ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌.»

42 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ́ nyàpɛ̀ tí obhó Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándǐ dhu ɔ̀zʉ̀? Ndɨ Andítá rǎtɨna:
‹Yà odu-dzà nósì arí alɛ náabvù igi odu,
ní ndɨ adʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu tí.
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ní ndɨ ndɨ dhu nanzì,
ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní ɨdhɔ rɨ̌ àlɛ̌ nʉ́kɔ̌ nɨ̌.›

43 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌: ka kakɔ̀ya Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi fʉkʉ́ rɔ̀, kadʉ̀ àbhʉnà yà ndɨ idzi-ɔ̌nga nà àkǎ itse nɔ́dhì rádʉ̀ alɛ tɔ̀.

44 [Yà ndɨ òbvù ka kabvù odu dɔ̌ rítsì alɛ ní ɔ̌nga nɨ́ikɔ̀ya ndɨ ɨ̀kɔ̀ tí, ndɨrɔ̀ ndɨ odu rɨ̌tsì dɔ̀ná alɛ ní ɔ̌nga kɨ̌nyɨrɨya ɨ̀nyɨrɨ tí.»]

45 Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà níitdègu kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù àwɛ mbólí níri, ní abádhí adʉ̀ dhu nósʉ̀ ì ràrɨ̌ ndɨ Yɛ̌sù rɔ̌tɛ dɔ̀yá.

46 Ní abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù nálʉ̌ ɨ'í ɔ̀ná otu. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nónzì, kórɔ́ alɛ nʉ́unɨ dhu Yɛ̌sù ràrɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nídhunɨ̌.

22

Àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tó mbólí
(Luk 14.15-24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náapɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu tdítdɔ̌ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɨ:

2 «Kànɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nófɔ̀ ndɨ nà dhu: ‹Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà náahʉ̀ ndɔ̀nzì mʉ̀hɛndʉ̀ idhùnà bhà ndrʉ̌-àyi ka kʉ̀ndà rɔ̀.

3 Ní kʉ̌ví pbɨ̀ndà kasʉtálɛ ròwù ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tí ndɨ ndúnzì alɛ návi rìwʉ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ náadʉ̀ nzá 'òzè 'ìwʉ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›

4 Ní kǎdʉ̀ ngʉ̌kpà kasʉtálɛ núvi tdítdɔ̌ ròwù, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya fǐyɔ̀, ndàtɨ: ‹Nyàtɨ, yà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tí ma múnzì alɛ nɨ̌: mʉ̀hɛndʉ̀ tó ɔ̀nyʉ̀ níye wà, pbàkà ìkyì-akpá mà, ivu nà ɨ̀zǎ mànà ní ka kàzè wà. Kórɔ́ dhu-tsí àkǎ wà, ní nyìwʉ̌ àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›

5 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu náatdú nzá kɔ̌kɔ̀ ùnzi ka kùnzì alɛ-afí mà. Abádhí adʉ̀ òwu ì òzè dhu nyʉ́ nónzɨ. Atdí alɛ náarà pbɨ̀ ɨ̀nga-bvʉ̀, ngǎtsi alɛ adʉ̀ àrà pbɨ̀ndà udzítá tó dhu-otù ɔ̌,

6 ngʉ̌kpà alɛ-tsí náadʉ̀ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kasʉtálɛ nʉ́lʉ, ì ràvu rɔ̀yá nzérɛ nyʉ́, 'àdʉ̀ ɔ̀kyènà.

7 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà náakó atdídɔ̌. Kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà pbànówí nóvì ròwù kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nɔ̀kyɛ̀ alɛ nókyɛ̀, ndɨrɔ̀ ràdʉ̀ ɨ alɛ tó kɨgɔ̀ nʉ́bì.

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɔ̀dɔ̀dì kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tó ɔ̀nyʉ̀ níye wà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nɔnyʉ tí ma múnzì alɛ nákǎ nzá 'òtsù mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà ɔ̀.

9 Ní nyòwu otu-yàgá ɔ̀nǎ, nyǎdʉ̀ ányɨ nyɨ́ nyótùna alɛ núnzì kórɔ́, rìwʉ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›

10 Ní kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ náawù ádrɔ̀drɔ̌ ngʉdhà ɔ̀, ɨ rùndu kórɔ́ ányɨ ɨ̀ òtù alɛ, nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ídzìnga ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà, mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà-ɔ̌nga ràlè ìndrʉ̌ nɨ̌.

11 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà náaròtsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàhʉ kɔ̌kɔ̀ ka kùnzì alɛ nándà. Ní kǎla atdí alɛ ɨ̀nzá mʉ̀hɛndʉ̀ tó mbɛrʉ̀ nàfɔ̌ rɔ́.

12 Nɨ́ kɨ̌vú dhu wɔ̀ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́, nyɨ nyìtsù ìngbǎ dhu bhěyi àzú-dza, ìmbǎ nyɨ nyí'ì mʉ̀hɛndʉ̀ tó mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ́rɔ̀?› Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ alɛ rǎdǔna dhu nɨ́i'ì mbǎ atdí màtɨ́.
13 Nɨ́ kamà adʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Nyʉ̀tsɨ wɔ̀ alɛ-pfɔ̀, kɔ̌tsʉ́ mànà, nyǎdʉ̀ kìtdù, nyǒbvù iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányɨ nɨ́ ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà tó ngari.›»
14 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ ihé-yà nɨ̌: «Ùnzi ka kúnzì alɛ rɨ̌'ì abhɔ, pbɛ́tʉ̀ òvò ka kóvò alɛ rɨ̌'ì ngúfe.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ pàratà t'ʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pbàfàrìsáyó náawù mʉ̀hanʉrà nónzì, 'àdʉ̀ 'ìrì ìngbǎ dhu bhěyi ì'í dhu ìvǔ Yěsù-tsʉ̌, ndínɨ̌ ì omvú tí kà-afí nɨ̌ dhu dɔ̌.
16 Nɨ́ abádhí adʉ̀ ngúfe fɨ̌yɔ́ ábhàlɨ̌ mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà nóvì ròwù àtìnà Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ rarí obhó dhu nʉ́nɔ. Nyɨ nyarí obhó dhu núdhě Kàgàwà òzè ìndrǔ ròkò tí dhu dɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí nzɨ̌ ìndrǔ rǎdʉ̀ ìrɛ̀nà dhu ɔdɔ̀ nónzɨ, ìnzɨ̌ nyɨ nyarí ìndrǔ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nándà nídhunɨ̌.
17 Nɨ́, ádǔ pɛ́ dhu fǎkà yà mǎ mívǔna tsʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌. Àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvɨ̌ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà bhà pàratà?»
18 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù nʉ́unɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na nzɛ́rɛ dhu angyangyɨ. Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́, ádhu nyɨ̌ nyí afídu númvǔ nɨ̌?
19 Nyɨ̀tɛ̀ pɛ́ ndɨ pàratà nʉ́fɔ̌ ka kárí nɨ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌ mandà.» Nɨ́ abádhí adʉ̀ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ nábhʉ Yěsù-fɔ́.
20 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyìna-wɔ̀yɔ̌, kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi ɨrɔ́ alɛ nɨ́ àdhɨ?»
21 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyùbho Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà-fɔ'ɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho Kàgàwà-fɔ'ɔ̀.»
22 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù àdu fɨ̌yɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí náadʉ̀ Yěsù nʉ́bhà, àdʉ̀ ɔ̀wu fɨyɔ́ dhu nɨ̌.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌
ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-40)

23 Ndɨ níganí tí ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yěsù-tɨ'ɔ̀. Abádhí nɨ́ ɨ arátɨna ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ:
24 «Màlimǒ, Músà náatɨ atdí alɛ rapɛ́ tsìbhálɛ námba, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɨnzá ì ɔ̀dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀, nɨ́ dhu ràkǎ ndɨ alɛ t'ádɔ̀nà rùndu yà pbìndà kpatsìbhálɛ ɔ́vɛ̀ tsìbhálɛ-tsʉ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ abádhí rǎdʉ̀ nzónzo nɔ́dhì wɔ̀ àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.
25 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tí, fàrábvʉ̌ atdí alɛ nɨ́i'ì kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Nɨ́ sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɨnzá ì ɔ́dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀. Kǎdʉ̀ venà nʉ́bhà lunatìnǎ adɔ̀nà-fɔ́.
26 Dhu adʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí kà-dzidɔ̀ kà t'ádɔ̀nà rɔ̌, ndɨrɔ̀ ìbhʉ rí kìsě kpatsìbhíngba rɔ̌ màtɨ́, ràrà àhʉ kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rɨ̌ku dhu ɔ̀.
27 Kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ kpabhínzo nʉ́vɛ dhu lutìnǎ, wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.
28 Nɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ níganí, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨ'ɨya àdhɨ-ve, kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nʉ́umbá ka nídhunɨ̌?»
29 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyùwɨ̌ ɨtsɛ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà dhu-ɔkú dɔ̀ rɔ̀.
30 Obhó tí, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ níganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nʉ́umbáya nzɨ̌ ì. Pbɛ́tʉ̀ abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu bhěyi.
31 Ndɨrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí nzá Kàgàwà nʉ́unɔ kpangba fʉ̌kʉ̀ dhu nózʉ̀? Kǎtɨ:
32 ‹Ɨma nɨ́ Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà.› Kàgàwà nɨ́ ípìrɔ̌rɔ̀ arí'ì alɛ tó Kàgàwà, ìnzɨ̌ nɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tó Kàgàwà.»
33 Wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ukɔ ihé-yà atdídɔ̌ kà rǔdhěna dhu dɔ̌.

Ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sè kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ
(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 Pbàfàrìsáyó nɨ́itdègu Yěsù àdu Pbàsàdùkáyó tɔ̀ dhu nábhʉ abádhí rìnè dhu ìrɨ, nɨ́ abádhí náadʉ̀ 'àndu 'ɔ̀tɛ̀.

---

* **22:24 22.24** Ɔpt 38.8; Tɔ̀r 25.5-8

35 Nírò ní ndɨ abádhí nzínzì ɔ̀ atdí alɛ, Músà bhà Ʊyátá tó màlimò, náazè ndòmvù
Yěsù-afí. Ní kǐvú dhu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ:
36 «Màlimǒ, ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá ròsè kórò Músà bhà Ʊyátá dònǎ nɨ̌ ìngbǎ Ʊyátá?»
37 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kórò
afínʉ mànà, kórò atdyúnʉ mànà, ndɨrò kórò pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta mànà.
38 Wɔ̀rí ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tó ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá ròsè kórò Ʊyátá dònǎ.
39 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ ɔyɔ rí kìsě Ʊyátá, yà ndɨ nɔ̀fɔ angyi rí'ì Ʊyátá nà: Dhu àkǎ nyozè
ɔdhìnʉ yà ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨtírɔ̀ dhu bhěyi.
40 Kórò Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí náarúdhěna kórò dhu mànà nípbì
ì kǒkɔ̀ óyǒ Ʊyátá rɔ̌.»

Krístɔ̀ nátí Dàwudì t'ídhùnà?
(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Pbàfàrìsáyó níɨ'ì ùndǔ ì ùndu ì ró. Ní Yěsù níivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:
42 «Ádhu Krístɔ̀ dɔ̀ nyɨ̌ nyárí ìrɛ̀na? Ádhɨ t'ídhùnà ndɨ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà
tɔ̀, 'àtɨ: «Krístɔ̀ ní Dàwudì t'ídhùnà.»
43 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Olu ádhu, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rɨ̌ ndʉ̀nda rɔ̀,
Dàwudì náatɨ ka pbìndà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí nɨ̌? Ndɨ Dàwudì atɨ:
44 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
írà nyadì ɨdú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.›
45 Ní Dàwudì rì'ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí Krístɔ̀ nánzi, ní Krístɔ̀ rǎdʉ̀ ì'ì ìngbǎ dhu bhěyi kà
t'ídhùnà tí?»
46 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu Yěsù tɔ̀. Ndɨrɔ̀
rɔ̀pɛ̀ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ndòmvù ndɔ̀ngʉ̀ dhu Yěsù-tsʉ̌ tdítdɔ̌.

23

Yěsù rɨ̌ ìndrǔ-nyɨkpó nítdyǔ Pbàfàrìsáyó mà
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náavɔ̀ dhu ihé-yà mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà tɔ̀, ndàtɨ:
2 «Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà ní tó kasʉ narí 'àwɛ Músà bhà
Ʊyátá-tɨ̀ ìndrǔ tɔ̀.
3 Ní dhu àkǎ nyɨ̌rì abádhí-tsʉ̌ dhu, nyǎdʉ̀ abádhí àvi fʉ̌kʉ̀ kórò dhu ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀, dhu
àkǎ nzá nyɔ̀nzì nyɨ̌ abádhí náarí 'ɔ̀nzi dhu bhěyi. Obhó tí, abádhí náarí nzɨ̌ àdʉ̀ yà ì
údhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu nónzì.
4 Abádhí náarí ì nà'ɛ ànɔ̀ nʉ́tsɨ, 'àdʉ̀ ʉ̀gbanà ìndrǔ-ʉdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ 'òzè 'ʉ̀pbàlǎ
ɨ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́ya-dɔ nɨ̌ màtí.
5 Abádhí náarí kórò fɨyó dhu nónzɨ ndínɨ̌ ìndrǔ náala tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ
abádhí náarí yà nyɨya-ndrìnǎ màtí, ndɨrɔ̀ tsʉyatsʉ̀nǎ màtí ì arúsǒna ísɔ̀wʉ̌-nzo* nɔ́bhɔlɔ
rì'ì íhìhǔ. Ndɨrɔ̀ abádhí arádʉ̀ fɨyó mbɛrʉ̀-bɨdɔ̀ rɔ̀ bhɛ̀lɛ̀bhɛ́lɛ́ nónzì rì'ì ádzàdzɨ nyʉ́.
6 Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, abádhí arí 'òzè 'òkò ndàvɨ̀ rí ngari ɔ̀. Ndɨrɔ̀ unduta-dzà ɔ̀, abádhí arí
'òzè 'òkò angyinǎ rɔ̀ rí'ì ɨfʉta tó tombi dɔ̌.
7 Pbanga-tsidɔ̀ ìndrǔ arí 'ùndǔ ɔ̀yá ngari ɔ̀, abádhí arádʉ̀ 'òzè katsɛ̀ ì ɨfʉta nyʉ́ nà,
'àdʉ̀ 'òzè kanzì ì ‹Màlímó› tí.
8 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyǔnzì dɔ̌ ‹Màlímó› tí. Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ì
Màlimò nà atdí tí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní atdí àba bhà alɛ.
9 Ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌, dhu àkǎ nzá nyǎnzì atdí alɛ mà àbakʉ tí. Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ì Àbakʉ
nà atdí tí. Ndɨ Àbakʉ ní Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ.
10 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyǔnzì dɔ̌ ‹Ìndrǔ ʉ̀nda arí alɛ› tí. Obhó tí,
nyʉ̌nda arí ní atdí alɛ kɛ̀lɛ̌. Ndɨ alɛ ní Krístɔ̀.
11 Nzínzìkʉ ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí'ì alɛ náadìya fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tí.
12 Ndìdzɨ̌ rí ndìtírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ, ní Kàgàwà ifoya ìfɔ̌ tí. Ndɨrɔ̀ ndìfɔ̌ rí ndìtírɔ̀ alɛ, ní Kàgàwà
ɨdzíya ìdzɨ̌ tí.»

Yěsù rɔ̌rʉ̀ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kí'ì dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.40; Luk 11.39-42,47-52; 20.47)

13 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̀, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó
mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà

* **22:44 22.44** Zàb 110.1 * **23:5 23.5** Ɨ ísɔ̀wʉ̌-nzo ɔ̀ abádhí ʉlínà dhu ni'ì Ʊyátá ka kúndɨ̌ dɔ̀yá dhu.

Kàgàwà bhà idzi ɔ ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ nápbǐ ìndrǔ rɔ̌. Nyǐ nyarí nzǐ ɔ̀tsù ányì nyǐ-tírɔ̀ màtí, ndírɔ̀ nyǐ nyarí nzǐ àdʉ̀ ányì ì nɔ̀zè ʼɔ̀tsù alɛ mà nábhʉ rɔ̀tsù ányì.

14 [Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ ídàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyárí abvo-ayí-fɔ́ dhu nʉ́dhǎ kɔ́rɔ́, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyǐtsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzǐ, ndínǐ kati tí nyǐ ídzì alɛ tí. Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi ka kɔtdíya anya dʉ̀kʉ́ rɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀ná!]

15 Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ ídàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyarúbhi kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ yà adzi dɔ̌, ndírɔ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̀ná màtí, ndínǐ nyǐ nyabá tí atdí alɛ mà, nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ rɔ̀ngò fʉ̀kʉ́ ábhàlǐ tí. Ndi alɛ nyǐ nyàbà rɔ̀, nyǐ nyarádʉ̀ kàbhʉ rɔ̀ngò ìnzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ ogbeya alɛ tí ɔyɔ-gʉ̀na rɔ̀sè dʉ̀kʉ nǎ.

16 Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, yà ndùmùndúmú tírɔ̀ nyǐ nyárí ìndrǔ nʉ́nda rɔ̀! Nyǐ nyarátina, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà idza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní ndi dhu rɔ̌nzina dhu ràrǐ'ì mbǎ. Pbétʉ̀, ndi alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà idzá dhu ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ nǐ ɔrɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndi alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.

17 Nyǐ ní ìmbǎ dɔ̀ya nà alɛ, ndírɔ̀ ndùmùdúmú! Ádhu ndi ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè? Tí ɔrɔ̀, ndírɔ̀ tí Kàgàwà bhà idza, wɔ̀ ndi ɔrɔ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ rɔ̀ngò Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ dhu tí?

18 Nyǐ nyárádʉ̀ àtìnà átɔ̀, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní ndi dhu rɔ̌nzina dhu ràrǐ'ì mbǎ. Pbétʉ̀, ndi alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ndi màzàbahʉ̀ dɔ̌ rí'ì pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndi alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.

19 Nyǐ ní ndùmùndúmú! Ádhu ndi ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè? Tí yà Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀? Ndírɔ̀, tí màzàbahʉ̀, wɔ̀ ndi pɛrɛ̀ nʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀ngò Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ìlǎ dhu tí?

20 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndi màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, kɔ́rɔ́ dɔ̀ná rí'ì dhu mànà.

21 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà idza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndi Kàgàwà bhà idza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndírɔ̀ ányì-dzá arádi Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌.

22 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu Kàgàwà bhà tombi-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndírɔ̀ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndi tombi dɔ̌ àdi Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌.

23 Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ ídàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyárí ɔ̀nyʉ̀-dzi nábhʉ̌ arí rɔ̀ngʉ̀ mbɛ̌yi írí-bǐ-tidɔ̀ mà, pbabǐ ɔ̀bhɔlɔ ka karí nǐ írí-bǐ-tidɔ̀ mà, ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̌ arí rɔ̀vù mbɛ̌yi írí-bǐ-tidɔ̀ mànà tɔ́ atdínga idrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Pbétʉ̀, nyǐ nyarádʉ̀ Músà bhà Ʊyátá nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̀ Ʊyátá nyʉ́ nʉ́bhà ìnzǐ nyǐfʉ. Ɨ Ʊyátá ní: Obhó dhu nónzi ka kí dhu mà, izʉ àbà ka kí ìndrǔ dɔ̌, kadʉ̀ dhu ʉ̀bà fǐndà dhu mà, ndírɔ̀ dhu ka kɔ̀tsɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀nzi ka kí dhu mànà. Kɔ̌kɔ̀ ní i àkǎkǎ nyɔ̌nzì dhu, inzá nyǐ nyʉ̀bhà ngʉ̌kpà Ʊyátá nífʉ̌ nyǐ nyí dhu rɔ́rɔ̀.

24 Nyǐ, ndùmùndúmú tí rɔ̀ nyǐ nyárí ìndrǔ nʉ́nda rɔ̀! Nyǐ nyárí ɔ̀mvʉ̀na nyǐ nyí dhu nʉ́rɔ̌ ʉ̀rɔ̌ tí, akyɛ nyʉngʉnyʉngʉ mà nʉ́ʉdàna ɔ̀nà nǐ, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyarádʉ̀ ngàmìyà nyʉ́ nɔ́tɔ̀ ʉ̀kʉ̀!

25 Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ ídàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyárí kɔ́pà mà sǎnì mànà-ngbɔ̀ nú'ɔ̌, pbétʉ̀ i kɔ́pà mà, i sǎnì mànà ɔ̀nga ràdʉ̀ ì'ì ùlè tí i ùlè ogbo ɔ̌ nyǐ nyùwɛ̌ dhu mà, ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ nyǐ nyʉ̀dhǎ ɔbi nǐ dhu mànà nǐ.

26 Ɨnyi, ndùmùndúmú tɔ́ Mʉ̀fàrìsayɔ̌, ú'ɔ̌ pɛ́ kɔ́pà ɔ̀ nga angyi rìlǎ, ndírɔ̀ ní ndi kà-ngbɔ̀ rǎdʉ̀ ìlǎ átɔ̀.

27 Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ ídàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyʉ́li nyǐ ùtrǐ ka kùtri rɔ̀wʉ̀ adzi-dɔ bhɛ̌yi. Ɨ adzi-dɔ rǎdʉ̀ ʉ̀ya atdídɔ̌ iri nǎ rɔ̀, pbétʉ̀ ɔ̀yà rɔ̀ ʼàdʉ̀ ì'ì ùle tí i ùle ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ-kpa mà, kɔ́rɔ́ ʉ̀mʉ̌mɔ dhu-tidɔ̀ mànà nǐ ró.

28 Nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, nyǐ nyarólo ídzì alɛ bhɛ̌yi nyǎndà rí alɛ-nyìkpó ɔ̌. Pbétʉ̀ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ pbání ùlè tí nyǐ nyùlè ɔyɔyɔ alɛ-idà mà, nzɛ́rɛnga mànà nǐ rɔ́rɔ̀.»

29 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyǐ ní ɔyɔyɔ idàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyǐ nyárí ibhu nógye Kàgàwà bhà pbànábí ka kʉtdʉ́ tí ɔ̀yà, nyǎdʉ̀ obhónángatálɛ-adzì-dɔ tɔrɔ̀ nónzì.

30 Ndírɔ̀ nyǐ nyarádʉ̀ àtìnà: ‹Mǎ mi'ìna gukyè yà abhúka níi'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní mǎ mirina nzǐ mǎ abádhí mànà mʉ̌fʉ̀ Kàgàwà bhà pbànábí-azù.›

31 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndi, nyǐ nyà'ù wà dhu nyǐ-tírɔ̀, nyǐ ràrǐ yà Kàgàwà bhà pbànábí nakyɛ̀ alɛ tɔ́ pbàdzʉkʉrʉ.

32 Nírɔ̀, nyɔ̀nzi i abhúkʉ náapɛ̀ kasʉ, nyɔ̌wù ʉ̀tsànà!

33 Nyǐ ní osu! Atdídɔ̌ arɔ́rʉ̀ ámvɔ̀! Nyǐ nyʉgʉ̀ya ìngbǎ dhu bhɛ̌yi anya ìtdì ka kí dʉ̀kʉ́ kawà nyǐ yà ìnzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu ɔ̌ rɔ̀?

34 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí Kàgàwà bhà pbànábí mà, dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ
alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà núvĭ ròwù bvʉ̀kʉ̀. Nyĭ nyɔkyɛya atdídhená
alɛ abádhí nzínzì ɔ̌, nyǎdʉ̀ ngʉ̌kpà nʉ́tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Nyĭ nyadʉ̀ya ngʉ̌kpà nɔ́vì asé
nĭ fʉ̀kʉ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àvu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ.
35 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ka kɨtdìya yà ìmbǎ afátá na ndɨ nʉfʉ azu-ànyǎ kɔ́rɔ́ dʉ̀kʉ́,
rɔ̀pè ndì Àbělì, obhónángatálɛ-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Zàkàrɨyà, Bèrèkiyà t'ídhùnà-azù ɔ̀.
Ndɨ Zàkàrɨyà nyĭ nyahò màzàbahʉ̀ mà yà ‹atdídɔ̌ ílǎ ngari› tí kátɨna kàluga mànà nzínzì
ɔ̌ rɔ̀.
36 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà nɨ́ɨtdìya kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ-azù-ànyǎ kǎkà indo arí'ɨ̀
alɛ dɔ̌!»

Yěsù rĭ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 13.34-35)

37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù apè ɔtɛ ndàtɨ: «Yèrùsàlɛmǎ, Yèrùsàlɛmǎ, Kàgàwà bhà pbànábí
nɔ́kyɛ nyɨ nyarí, nyǎdʉ̀ Kàgàwà òvì tɨnʉ ɔ̀ alɛ núbvu odu nĭ rɔ̀, ma mómvù mandu ʉ̀nʉ́
aróko alɛ-tsʉ̀ ìfe-gʉ̀na, àdhàdhɨ à'ʉ̌-yà-ba náarí pbìndà inzo nándǔ pékéléna-tsì dhu
bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyádʉ̀ nzá ndɨ dhu nózè!
38 Nírɔ̀, kànĭ Kàgàwà rĭ pɛ́ yà ʉ̀nʉ́ arí'ɨ̀ pbìndà ɨdza nʉ́bha ròngò rʉ̀ngʉ̀ tí.
39 Ma mí dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pè ndì kombí nyĭ nyí nzĭ malǎ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ nyĭ nyowuya
àtɨ̀nà ɨma nĭ: ‹Kàgàwà àkǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rírà alɛ› dhu ɔ̀!»

24

Yěsù rĭ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 13.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yěsù àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ndàmbɛ àrà dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlĭ náandrì
kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ka kɔ́sì tí dhu nítɛ̀ kà tɔ̀.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Nyĭ nyàla tí wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu? Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngǎtsi nínganí atdí odu mà nɔ́ɔdíya nzĭ ngǎtsi odu dɔ̌ yà ɨrɔ́ ka kɔ̀rʉ̀
odu nzínzì ɔ̌, ɨnzá ka kùgolo ndì rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rɔ̌tɛ tdʉ̌ ndì ndingo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ abáya àpbè dɔ̌ dhu
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

3 Yěsù àdɨ Mìzèyìtunì tí kátɨna itsu náarí'ɨ̀ dɔ̀ná pbìrì dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kàbhà ábhàlĭ náawù
ɔ̀yá kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ʊ́nɔ pɛ́ wɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ndì ɔ̀ná kàsʉmì fǎkà.
Ndɨrɔ̀, ádhu ndɨ nyɨ nyíngo ɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rĭ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì nɨtɛ̀ya
fǎkà?»
4 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyǎbhʉ̀ atdí
alɛ mà rʉ̀trǎ nyĭ.
5 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du rɔ̌, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ɨma ní Krístɔ̀.› Ndɨrɔ̀ abádhí
nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ nyʉ́.
6 Nyĭ nyɨrɨya ɨla-ɔ̀yĭ mà, 'ɔ̀nzɨ rí ila-gìrìtĭ mànà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyǎbhʉ̀ya ɔdɔ rìsĭ ʉ̀kʉ̀.
Obhó tí, dhu àkǎ wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzì ì. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí nɨ'ɨya nzĭ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rĭ
ndɔ̀dì kɔ́rɔ́ dhu.
7 Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀ nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ
kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mà, nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.
Àgǎyì mà mùtìtì mànà nɨ́ɨ'ɨya dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ.
8 Kɔ́rɔ́ ndɨ àpbè nɨ́ɨ'ɨya àdhàdhì yà ari ɔ̀pè ndàkà ndì ɔ̀ná tsìbhálɛ náarábàna àpbè
bhěyi.
9 Kɔ̌kɔ̀ dhu rĭ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ìndrǔ nóowuya nyĭpfo rɔ̌ ndínĭ ka kavù tí rʉ̀kʉ́,
kadʉ̀ nyɔ̌kyè. Kɔ́rɔ́ alɛ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ nɔ́ɔndɔ́ya nyĭ okúdu dɔ̀ rɔ̀.
10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉbhàya fɨyɔ́ a'uta. Abádhí nɔ́ɔndɔ́ya ì nzínzìya
ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nzínzìya ɔ̌, abádhí nóowuya ì nípfo rɔ̌, 'ùbho ì òmvǔ-fɔ́.
11 Tìtɔ̀ tɔ́ ábhɔ̌ pbànábí nʉ́ʉnyàya ì, 'àdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́tra.
12 Nzérɛnga nɔ́ɔtrɔya yà adzɨ dɔ̌, ràdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ àzè nábhʉ ràzo.
13 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kɔ́rɔ́, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rĭ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndɨ
ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya.
14 Ka kʉnɔya pɛ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà ɨdzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyi
kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌, ndínĭ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ tí ìrìnà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya
ndɔ̀dì.»

Yěsù rɔ̌tɛ ɔdɔ̀na rɔ̌'ɔ ìndrǔ-tsè ɔ̀tdì rí dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Nyɨ̌ nyalaya yà Kàgàwà bhà nabì
Dànyɛlɛ̀ nʉ́ʉnɔ ‹ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ atdídɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̀ alɛ› tí ka kátɨna alɛ, Kàgàwà
bhà ɨdzá ìlǐlǎ ngari ɔ̀ ìdè rɔ́. Yàrí dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̀ ka mbɛ̌yi dɔ̀na ɔ̀!
16 Ní ndɨ níganí, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ì nòtù alɛ náakáya òtsè pbìrì-akpá dɔ̀.
17 Pbì ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nòtù alɛ, náakáya nzɨ̌ ndìfɔ̀, ndɨ̀rà pbì
ɨdzá dhu nʉ́mbà ndɔ̀kʉ̀ nà.
18 Ndɨrɔ̀, ɨnga-bvʉ̀ ndì nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ndòngò ɨbha, ndàrà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀
nídyì.
19 Ndɨ níganí, ɔ̀ya nà rí’ì vèbhálɛ mà, ɨba nóndo rí nzónzo rɨ̌’ì fɔyá vèbhálɛ mànà
níɨ’ɨya ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌!
20 Nyìtsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyángɨlɨ dhu níɨ’ɨya tí yà igye àmɔ̌ ɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ gìrì
nà kàsʉmì mà, ndɨrɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ mànà ɔ̌.
21 Ndɨ níganí, ìndrǔ náabáya àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè kɔ́rɔ́ yà ì abà yà Kàgàwà náanzìna
yà adzɨ rɔ̀ rìrà àhʉ indo àpbɛ̀ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ ndɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ níɨ’ɨya mbǎ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí.
22 Ɨnzɨ̌ Kàgàwà núungòna gukyè wɔ̀rí ɨdhɔ-ɔ̌nga, ní atdí alɛ mà náagʉ̀na nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀
kǔngò ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga ròngò ídǒ yà fǐndà oko tí ndì ndavò alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Atdí alɛ mà náatɨya gukyè nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà! Kànɨ̌ Krístɔ̀ rɨ̌’ì ɨrɔ́!› ndɨrɔ̀ ndàtɨ: ‹Ndǎnɨ̌
kà rɨ̌’ì ndɔrɔ́!›, ní àpɛ́ nyǎ’uya ka.
24 Tìtɔ̀ tɔ́ Krístɔ̀ mà, tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà nʉ́ʉnyàya ì, ’àmbɛ ádrɔ̀drɔ̌ wɨwì mà, ɨnzá
apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu ɔ̀nzì dɔ̀, ndínɨ̌ ì ʉtrá tí fǐndà Kàgàwà
avò alɛ mà, àkǎkǎ fǐyɔ̀ nɨ̌.
25 Kɔ̀nɨ̌, ma mɔ̀vɔ̀ wà ndɨ dhu angyangɨ fʉ̌kʉ̀!
26 Ìndrǔ owuya gukyè àtìnà rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà, ndǎnɨ̌ kà rɨ̌’ì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀,› ní àpɛ́ nyǒwuya
òwu rɔ̌ ányì. Ndɨrɔ̀, ìndrǔ owuya gukyè àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Kànɨ̌ kà rɨ̌’ì kàluga ɔ̌,› ní àpɛ́ nyǎ’uya
ɨ alɛ rʉ̌nɔna dhu.
27 Obhó tí, Ìndrǔ t’ídhùnà rɨ̌rà dhu níɨliɨya ndì àdhàdhì ɔvɔ náarámbɨlɨ ɔ̀rʉ̀-akpà rɔ̌,
ndìtɔ̀ ndì adyifɔ̀ náarí ndɨtɔ ɨnǎ rɔ̀, ndʉ̀dà adyifɔ̀ náarótsù ɨnǎ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
28 Abvo rɨ̌’ì rɔ́nga ní ndɨ pbàsɛ̀gɛ̀ núunduya ì ɔ̀yá.»

Ìndrǔ t’ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Mrk 13.24-27; Luk 21.25-28)

29 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlǐ nɨ̌: «Wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dzidɔ̌ tí adyifɔ̀ nʉ́ʉtìya, àbɨ̌
ràdʉ̀ ɨnga t’áwʉ̀ta nʉ́bhà. Alalɨ náawáya ì ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɨ nà arí’ì
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-tsí níivìya.
30 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya Ìndrǔ t’ídhùnà rɨ̌ngo dhu ìtɛ̀ rí dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌. Ní yà adzɨ
ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ náambèya ’ʉ̀hʉ dɔ̌ atdídɔ̀. Abádhí náalaya Ìndrǔ t’ídhùnà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
rɔ̀ rírà ádrʉ̀ngbǎ àpbù dɔ̌, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́.
31 Ádrʉ̀ngbǎ wàndà nɔ́ɔngɔ́ya, Ìndrǔ t’ídhùnà, ràdʉ̀ pbìndà màlàyíká núvi ɨ̀fɔ yà adzɨ-
pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ, ndínɨ̌ fǐndà ndɨ ndavò alɛ-tsʉ̀ nundu tí, rɔ̀pɛ̀ ndì yà adzɨ náapɛ̀ ndì ɨ rɔ̀, ràrà
àhʉ kà-tsʉ̀ náarà ndɔ̀dì ɨ.»

Mùtinì tí kátɨna itsu tɔ́ mbólí rǎvǐna dhu
(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Nyìrɛ̀ pɛ́ mùtinì-kpa dɔ̀ rɔ́tɛ mbólí
rʉ̌nɔna dhu: yà kà-bɨ̌ nípbànà ndì tsànda ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌pbí náapɛ́ ì’ǎ, bɨ̌na ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàtà,
ní nyʉ̀nɨ dhu lábhú tɔ́ kàsʉmì rìrà wà.
33 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ ’ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌ nyʉ̀nɨya dhu
Ìndrǔ t’ídhùnà rɨ̌ngo ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà, ndɨrɔ̀ kà ràrɨ̌’ì tsǎtsʉ̀nǎ.
34 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kǎkà kòmbí rí’ì alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́ ɨnzá kɔ̌kɔ̀ dhu nónzì
ì rɔ́rɔ̀.
35 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzɨ̌ akɛkpá
màtí.»

Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Yɛ̌sù ingoya ɔ̀ná ɨdhɔ dhu
(Mrk 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

36 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlǐ nɨ̌: «Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá ɨ dhu nɔ́ɔnzɨya ì ɔ̀yá ɨdhɔ
mà ndɨ kàsʉmì mànà, ìmbǎ rí’ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ì màlàyíká màtí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɨ’ì Kàgàwà
t’ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ ní Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
37 Obhó tí, yà Nʉwà bhà atɔ ɔ̌ ì nanzì dhu nɔ́ɔnzɨya ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà Ìndrǔ t’ídhùnà
rɨ̌ngo níganí.

38 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀, tdʉ̀ ɨdha núutú ràmbìlǐ kórɔ́ yà adzɨ rɔ̀, ìndrʉ̌ ongónà ʼɔ̀nyʉ̀, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà ʼʉ̀mba, ʼàdʉ̀ fɨyɔ́ nzónzo nábhʉ rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ Nʉwà rǒtsù sàfinà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

39 Ìndrʉ̌ níɨlɨ nzá afíya atdí dhu dɔ̌ màtí, ràrà àhʉ ɨdha rʉ̌tʉ̌ ràmbìlǐ yà adzɨ, ràdʉ̀ ìndrʉ̌-tsè nɔ́tdɨ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀. Ní ndɨ dhu nɔ́ɔnzɨya ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tí Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rǐngo nínganí.

40 Ndɨ nínganí, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù ɨnga-bvʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.

41 Ndɨrɔ̀, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù dhu ɔ̀ʼù ì'í odu dɔ̌ rɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí tsìbhálɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́bhà.

42 Nírɔ̀, nyàndà nga mběyi, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ níɨraya ɔ̀ná ɨdhɔ nídhunɨ̌.

43 Ndɨrɔ̀, nyàlʉ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀: ɨdza-àbadhi náapɛ́ àdʉ̀ ogbotálɛ rɨ̌rà pbìndà kúbhingá ɔ̀ná kàsʉmì nʉ́nɨ angyangyɨ, ní kà rǎdʉ̀ àdɨ ípìrɔ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ pbìndà ɨdza-tsù nábhʉ ogbo rʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀ná dhu ʉ̀mbà.

44 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ípìrɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà níɨraya yà ɨnzá nyɨ̌ nyìrɛ̀ kà rǎdʉ̀ ɨrà ɔ̀ná dhu tí kàsʉmì ɔ̌.»

Ídzì kasʉtálɛ mà nzɛ́rɛ kasʉtálɛ mànà tɔ́ mbólí
(Luk 12.41-46)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Ádhɨ pbà kasʉtálɛ yà ndɨ̀ nífʉ, ndɨrɔ̀ nyìkpɔ́na ótdyù, yà pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níɨlɨ kasʉtálɛ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, rɔ̀ngò ɔ̀nyʉ̀ núbho kasʉtálɛ tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌?

46 Hirò nɔnzɨya ní wɔ̀ ndɨ kasʉtálɛ, yà ndàdʉ̌ ndɨ̀ ndí rɔ̀ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǒtùna fǐndà ka kavì kasʉ nɔ́nzɨ arí rɔ́ alɛ.

47 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̀kʉ̀, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níɨliya ka ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, rɔ̀ngò kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí nɔ́dɔ̀!

48 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kasʉtálɛ níɨ'ɨya gukyè nzɛ́rɛ alɛ tí, ndàdʉ̀ àtìnà afína ɔ̀: ‹Pbàkà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní nzɨ̀ ndɨ̀ nadùya tsàkàtsàkà,›

49 ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vì ì arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá ɔdhína, ʼàdʉ̀ òwu dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá òri aróri alɛ mànà,

50 ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ ndàdʉ̌ ɨnzá kìrɛ̀nà ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá kʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌ nínganí,

51 kǒdíya ka kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ànyǎna nɔ́tdɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ-ànyǎ nítdɨ̀ ka karí dhu bhěyi. Ányɨ̀ nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù tʼátrita mànà.»

25

Ɨdrɛ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ nʉ́nɨ̌ vèbhínzo tɔ́ mbólí

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níɨliya ndɨ̀ yà dhu bhěyi: Ɨdrɛ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ nʉ́nɨ̌ vèbhínzo núugu fɨyɔ́ tarà ndínɨ̌ ì owu tí amba-akpà-tsí nákɔ. 2 Ní imbò abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ pbàdhɔ́má, ndɨrɔ̀ imbò nadʉ̀ ì'ì nyìkpɔ́ya ótdyù.

3 Pbàdhɔ́má tɔ́ imbò tsí núugu fɨyɔ́ tarà, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ olù dzʉ̀nàya nɔnzɨna tarà ɔ̀ ɨdha nídyì.

4 Pbɛ́tʉ̀, yà nyìkpɔ́ya ótdyù tsí, náadʉ̀ fɨyɔ́ tarà núgù, ʼàdʉ̀ olù dzʉ̀nàya nɔnzɨna tarà ɔ̀ ɨdha nídyì ngǎtsi wìtʉ̀ ɔ̌.

5 Ní ìnzɨ̌ amba-akpà-tsí rɨ̌rà tsàkàtsàkà rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀ vèbhínzo-nyìkpɔ́ náapɛ̀ ʼɔ̀rì, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʼɔ̀dyì.

6 Nírɔ̀ ní ndɨ ìkʉ̌ náarà àta iku-alìkpa ɔ̌: ‹Kànɨ̌ amba-akpà-tsí nírà wà! Ní nyùvò nyǒwù kàkɔ!›

7 Ní kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀ vèbhínzo níɨvà ì ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fɨyɔ́ tarà.

8 Ní pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náatɨ yà nyìkpɔ́ya ótdyù tsí nɨ̌: ‹Kànɨ̌ fàká tarà rǎvɛ, ní nyìbho fʉ̀kʉ́ tarà ɔ̀ ɨdha akɛ fǎkà.›

9 Ní yà nyìkpɔ́ya ótdyù tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ʼàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ fɔ́ká rí'ì ɨdha rǎkǎ àlɛ̌ tɔ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà! Ní nyòwu nyòdzi fʉ̀kʉ́ kùdzǐ arí alɛ-fɔ́.›

10 Ní kɔ̌kɔ̀ pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náadʉ̀ òwu tarà ɔ̀ ɨdha nódzì. Pbɛ́tʉ̀, ányɨ̀ abádhí òwù rɔ́ ní ndɨ, amba-akpà-tsí adʉ̀ ndɨ̀tɔ̀. Ní yà imbò vèbhínzo, nyìkpɔ́ya ɔ́tdyù, yà angyangyɨ rúbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌, náadʉ̀ òtsù atdíkpá àbadhi mànà amba ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, kadʉ̀ tsǎtsʉ̀ nápbi atdídɔ̌.

11 Ní olù nyʉ́ ní ndɨ, ngʉ̌kpà imbò vèbhínzo níiwú ùvò. Abádhí níitsi ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkʉ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà!›

12 Pbɛ́tʉ̀, amba-akpà-tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀:
Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌!›»
13 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ndɨ
ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmɨ̀ mànà nɨ́dhunɨ̌.»

Atdí alɛ bhà ɨ̀bhʉ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Luk 19.11-27)

14 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà
idzi nɨ́lɨ ndɨ̀ yà dhu bhěyi: Atdí alɛ náazè ndàrà abhi ɔ̀. Ní kǎnzi pbɨ̀ndà kasʉtálɛ, ndàdʉ̀
pbɨ̀ndà malɨ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá.
15 Atdí alɛ-fɔ́ kǎbhʉ̀ imbò tàlatà*, ngǎtsi-fɔ́ kǎbhʉ̀ ɔ́yɔ̌ tàlatà, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ rí kìsě alɛ-fɔ́
kǎbhʉ̀ atdí tàlatà. Ngǎtsi alɛ tɔ̀ kǎránà kàbhʉ rɔ̌ ndɨ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-bvʉ
rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀.
16 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà imbò tàlatà nabà alɛ náarà mùtùruzì ɔ̀nzɨ̀ ndɨ fʉ̀rangà dɔ̌, ndàdʉ̀
ngǎtsi imbò tàlatà nóngyè.
17 Yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nàbà alɛ náanzì dhu ndɨ dhu bhěyi tí, ndàdʉ̀ ngǎtsi ɔ́yɔ̌ tàlatà nóngyè.
18 Pbɛ́tʉ̀, yà atdí tàlatà nabà alɛ náarà ibhu nógyè, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ
bhà malɨ̀ nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà.
19 Ní ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ dzidɔ̌, wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náarà ndàdu abhi ɔ̀ rɔ̀. Ní kǎdʉ̀
pbɨ̀ndà kasʉtálɛ núnzì ndɨ́nɨ̌ ngǎtsi alɛ nʉ́unɔ tí ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi màtɨ́ ndɨ̀ ndɔ́nzɨ̀ kasʉ
fɔná ka kabhʉ̀ tàlatà nɨ̌ dhu.
20 Ní yà imbò tàlatà ka kabhʉ̀ fɔná alɛ nɨ́ɨra, ndɨ̀tɛ̀ yà ndɨ̀ ndóngyè ngǎtsi imbò tàlatà,
ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ ɨ nyibho imbò tàlatà fudú, ní kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi imbò
tàlatà.›
21 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ ní ídzì kasʉtálɛ,
ndɨrɔ̀ mběyi arí fɔná ka kìlɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́
mběyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨlɨ̌ nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malɨ̀ nyʉ́ nódɔ̀. Ɨrà
àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá nyɨ mànà!›
22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nabà alɛ nɨ́ɨra, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ ɨ nyibho
ɔ́yɔ̌ tàlatà fudú. Ní kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà tàlatà.›
23 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ ní ídzì kasʉtálɛ,
ndɨrɔ̀ mběyi arí fɔná ka kìlɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́
mběyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨlɨ̌ nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malɨ̀ nyʉ́ nódɔ̀. Ní
ɨ́rà àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá nyɨ mànà.›
24 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, yà atdí tàlatà nabà alɛ nɨ́ɨra átɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma
mʉnɨ dhu nyɨ ràrɨ̌ atdídɔ̌ arɔ́rʉ̀ alɛ. Nyɨ nyarí dhu ògu ɨnzá nyɨ nyazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌,
ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndʉ̌ ɨnzá nyɨ nyarɛ̀ itse ɔ̀ná ɨnga ɔ̌.
25 Ma mɨ'ì ɔdɔ nà atdídɔ̌, ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma marà pbʉ̀kʉ̀ tàlatà nɔ́tdʉ̀ adzɨ ɔ̀.
Ní, ákɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ malɨ̀ fudú rɔ̀.›
26 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Nyɨ ní nzɛ́rɛ, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌na
áyɨ̌ kasʉtálɛ! Nyɨ nyʉnɨ wà dhu ma rarí dhu ògu ɨnzá ma mazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀
ma rarí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndʉ̌ ɨnzá ma marɛ̀ itse ɔ̀ná ɨnga ɔ̌.
27 Ní dhu akána tí obhó nyarà pbàkà fʉ̀rangà nɨ́lɨ yà fʉ̀rangà ɔ̀dɔ arí alɛ-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ ma
mí madʉ̌ nínganí, ma madʉ̀ya t'ítsi àkɔnà ɨwà dɔ̀ná nɨ̀dɔ̀ rɔ́rɔ̀.›
28 Wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: ‹Nyàkɔ wɔ̀ atdí tàlatà kà-fɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀
àbhʉnà yà ɨdrɛ̀ tàlatà nà rí'ì alɛ tɔ̀.
29 Obhó tí, dhu nà arí'ì alɛ tɔ̀ ka kabhʉ̀ya dhu, àbadhi ràdʉ̀ ɨ̀'ì dhu nà abhɔ nyʉ́ ròsè.
Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ arí'ì dhu nà alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛkpá kǎrí'ì nà dhú-ngba mà.
30 Ní nyìdyi wɔ̀ àkyǎkyɛ̀ kasʉtálɛ, nyɔ̌bvù iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ'ɨya ɔdzɨ mà alɛ-kù t'átrita
mànà.›»

Ìndrǔ t'ídhùnà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ tí dhu

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ìndrǔ t'ídhùnà mà rɨ̌wu pbɨ̀ndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà màlàyíká mànà nínganí, kǎdɨ̀ya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
awáwʉ̀ tɔ́ pbɨ̀ndà tombi dɔ̌.
32 Ní kɔ́rɔ́ yà adzɨ dɔ̌ alɛ-tɨdɔ̀ núunduya ɨ̀ kɔ̀nzɨ̌, kà ràdʉ̀ ɔ̀yánga nʉ́ndɔ̀ àdhàdhì tàmà
nʉ́nda arí alɛ náarí tàmà mà nzínzì ɔ̌nga nútǔ ɨ̀ndrì mànà dhu bhěyi.
33 Kʉ̌lɨya tàmà pbɨ̀ndà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɨ̀ndrì nʉ́lɨ pbɨ̀ndà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.

---

* **25:15 25.15** Atdí tàlatà ní mbɛ̀mbɛ̀ imbò àbɨ̌ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̌.

34 Nírò ní ndɨ Ádrùngbă kamà náadʉ̀ya àtìnà pbìndà-fangà dònă rò rí'ì alɛ nɨ̌: ‹Nyìwʉ̌, nyɨ̌ yà Àbadu náaso nyɨ̌ rò, nyŏkò yà angyangyɨ kăbhòlò fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ ndì ndanzì níganí Ádrùngbă kamà bhà ɨdzi-kàmă tí.
35 Obhó tí, ma mɨ'ì àwù nà, ní nyɨ̌ nyibho ònyʉ̀ mɔnyʉ̀. Ma mɨ'ì ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ̌ nyibho ɨdha mɔmvʉ̀. Ma mɨ'ì olo tí, ní nyɨ̌ nyakò ma mbĕyi.
36 Ma mɨ'ì tírŏrò, ní nyɨ̌ nyʉ̀fó ma. Ma mɨ'ì andɨ nà, ní nyɨ̌ nyiwú mandà. Ndɨrò ma mɨ'ì imbi ò, ní nyɨ̌ nyiwú mandà.›
37 Nírò ní ndɨ obhónángatálɛ nɔ́ɔngʉ́ya dhu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ́, ɨ́ngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ àwù nà nyí'ì ró, mădʉ̀ ònyʉ̀ nábhʉ nyɔnyʉ̀ nɨ̌? Ɨngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ ɨdha-atdyú nà nyɨ nyí'ì ró, mădʉ̀ ɨdha nábhʉ nyɔmvʉ̀ nɨ̌?
38 Ɨngbàngá nga ndɨ nyɨ nyɨ'ì olo tí, mădʉ̀ nyakɔ mbĕyi ní? Ndɨrò, ɨ́ngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ tírŏrò nyɨ nyí'ì ró, mădʉ̀ mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ rʉ̀nʉ́ nɨ̌?
39 Ɨngbàngá nga ndɨ, mă mala nyɨ andɨ nà nyɨ nyí'ì ró, mădʉ̀ òwu nyandà ní? Ndɨrò, ɨ́ngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ imbi ò nyɨ nyí'ì ró, mădʉ̀ òwu nyandà nɨ̌?›
40 Ní Ádrʉ̀ngbă kamà, adʉ̀ya dhu àdu abádhí tò, ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ma apɛ́ ɨ'ì ɨwà nyɨ̌ nyanzì kŏkò dhu yà ɨnzɨ̌ ka karózʉ̀na dhu tí adódu nzínzì ŏ atdí alɛ rŏ màtí dhu tí, ní nyɨ̌ nyanzì wà ka rùdú.›
41 Tdítdŏ, Ádrʉ̀ngbă kamà náadʉ̀ya àtìnà fɨndá ígù dònă rò rí'ì alɛ nɨ̌: ‹Nyìndrĭ nyɨ̌ ɨtsɛ tɨdú rò, yà Àba Kàgàwà afù nyɨ̌ rò. Nyòwu yà kăbhòlò Pfɔ̀mvɔ mà, pbìndà màlàyíká mànà tò ɨnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ò!
42 Obhó tí, ma mɨ'ì àwù nà, ní nyɨ̌ nyibho nzá dhu mɔnyʉ̀. Ma mɨ'ì ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ̌ nyibho nzá ɨdha mɔmvʉ̀.
43 Ma mɨra olo tí bvʉ̀kʉ̀, ní nyɨ̌ nyakò nzá ma. Ma mɨ'ì tírŏrò, ní nyɨ̌ nyʉ̀fó nzá ma. Ma mɨ'ì andɨ nà, ndɨrò ma mɨ'ì imbi ò ka kósò ma ró, ní nyɨ̌ nyiwú nzá mandà.›
44 Ní kɔ̌kò ígù dònă rò ɨ'ìnà alɛ náadʉ̀ya dhu ònguʉ̀ átò kà-tsʉ̌, 'àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ́, ɨ́ngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ àwù rɨ̌ nyoho ró, ɨdha-atdyú rɨ̌ nyoho ró, olo tí nyɨ nyìrà fàrábvʉ̀ ró, tírŏrò nyɨ nyí'ì ró, andɨ nà nyɨ nyí'ì ró, ndɨrò imbi ò ka kósò nyɨ ró, ɨnzɨ̌ mădʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì ɨndʉ̀ nɨ̌?›
45 Ní Ádrʉ̀ngbă kamà náadʉ̀ya dhu àdu abádhí tò, ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kŏkò ɨnzá nyɨ̌ nyanzì yà ɨnzɨ̌ ka karózʉ̀na dhu tí adódu nzínzì ŏ atdí alɛ-rŏ màtí dhu, ní nyɨ̌ nyanzì nzá rùdú.›
46 Ní abádhí nóowuya dhòdhódhónga tó àpbɛ̀ ò, pbɛ́tʉ̀ obhónángatálɛ náadʉ̀ya òwu dhòdhódhónga tó ípìrŏnga ò.»

26

Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ìrɨ Yĕsù ɨ oho tí dhu
(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yĕsù níitdègu yà ndɨ ndúbhi ùdhenà rŏ ìndrŭ tò dhu t'údheta nɨ́tɔ kóró, ní kădʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
2 «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu Pásɨ̀ka tó Mʉ̀hɛndʉ̀ ràrɨ̌'ì óyò ɨdhɔ dzidŏ. Ní ka kí Ìndrŭ t'ídhùnà nípfŏ, kabhʉ ònvŭ-fó, ndɨ́nɨ̌ ka kʉtó tí mʉ̀sàlabhà dŏ.»
3 Wò ndɨ kàsʉmì ŏ ní ndɨ, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí tó pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, núundu ɨ Kàyafà bhà ádrʉ̀ngbă ɨdzá-yà-ba ŏ. Kàyafà nɨ'ì pbàkùhání dŏ kamà.
4 Ní, abádhí níirɨ ɨ ndínɨ̌ ɨ alʉ́ tí Yĕsù ɨnzá kóró alɛ nʉ́nɨ rórò, 'àdʉ̀ àbhʉnà kohò.
5 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ àtìnà: «Dhu àkă nzá àlĕ ràlʉ̌ ka mʉ̀hɛndʉ̀ ŏ rò, akyɛ ìndrŭ níivàna dhu nɨ̌.»

Yĕsù-dɔ̀tsirò nútrĭ atdí tsìbhálɛ rɨ̌ ndrùù róngʉ akyɛ nɨ̌ dhu
(Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

6 Yĕsù níi'ì Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbangá-ngba ŏ, Sìmonì tí kátɨna atdí alɛ bhà ɨdzá. Ndɨ Sìmonì ní yà kíkí nà ɨ'ì alɛ.
7 Ní atdí tsìbhálɛ náandrì kà-tɨ'ò. Ndɨ tsìbhálɛ níi'ì àlbatrò tí kátɨna odu nɨ̌ ka kóbhòlò tsúpà nà fɔná. Ndɨ tsúpà ò ɨ'ì dhu ní ndrùù róngʉ, ndɨrò ɔrʉ́ odzìna nà akyɛ. Ní ònyʉ̀ nónyʉ Yĕsù rɨ̌ ònà kàsʉmì ŏ, kădhò ndɨ akyɛ Yĕsù-dɔ̀tsíró.
8 Ní wò dhu ɨ àla rò, Yĕsù bhà ábhàlɨ̌ náapè 'ònù nzínzìya ŏ, 'àmbɛ àtìnà dŏ: «Hɔ̀kò! Ádhu kà rɨ̌ wòrí akyɛ nínză wò dhu bhĕyi ní?
9 Ka kàmbènà tí obhó ndɨ akyɛ nábhʉ̌ kodzì ɔrʉ́ odzi ŏ, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndò nằkʉ̀tálɛ tò?»
10 Ní Yĕsù níitdègu wò abádhí rʉ̌nɔna dhu nɔ́sʉ̀, ní kădʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyʉ̀va wò tsìbhálɛ-tsì nɨ̌? Yà rùdú kònzì dhu ní ídzì dhu nyʉ́ ròsè.

11 Obhó tí, nyɨ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí nzɨ ongo òko nyɨ
mànà bìlǐnganà.
12 Wɔ̀ akyɛ kɔ̀dhɔ̀ dùdu-tsíró dhu nɨ̌, kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà ngbɔ̌du angyangyɨ ɔtdʉ́ tɔ̀.
13 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kɔ́ró ngari ɔ̌, yà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ka kí
yà adzɨ ɔ̌ ɨnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzɨ dhu àwɛ ìndrǔ tɔ̀, kowù kìrɛ̀ rɔ̌ rɔ̀ná.»

Yudhà rɨ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ ndàbhʉ̀ òmvǔ-fɔ́ dhu
(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà
tí kátɨna, náarà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tí ʼɔ̀,
15 ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyòzè nyɨ̀bhò idù ndínɨ̌ ma mipfo tí Yɛ̌sù mabhʉ̀
fʉkʉ́?» Ní abádhí náadʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ìbhʉ̀ kumì fùrangà-kpɔ̌ nɔ́zʉ̀, ʼàbhʉ̀ kà-fɔ́.
16 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yudhà náadʉ̀ Yɛ̌sù nípfɔ̌ ndɨ ndí, ndàbhʉ̀ abádhí-fɔ́ nɨ̌ ídzì otu nópɛ̀
ndɔ̀nɛ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návɨ̌ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Mrk 14.12-21; Luk 22.7-14; 6.21-23; Yùw 13.21-30)
17 Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì ka kɔnyʉ́nà ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ ɔ̌, Yɛ̌sù bhà
ábhàlɨ́ náawù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ nyòzè Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀
ɨndʉ̀ nɨ̌?»
18 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ́ nɨ̌: «Nyòwu kɨgɔ̀ ɔ̀ atdí alɛ bhà, nyǎdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌,
Màlimò rǎtɨna ɨwà pbìndà ɔvɛ tɔ́ kàsʉmì-tsʉ̀ rìndù ndɨ. Ní ì ràrɨ̌ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́
ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá pbìndà ábhàlɨ́ mànà pbʉ̀ ɨdzá rɔ̀.»
19 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ náanzɨ yà kàvinà fɨ̌yɔ̀ dhu, ʼàdʉ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀
nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
20 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òko ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
ábhàlɨ́ mànà.
21 Ní dhu nónyʉ̀ ì í ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù náatɨ abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀,
nzínzìkʉ̀ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ mipfɔ̌, ndàbhʉ̀ ma òmvǔ-fɔ́.»
22 Ní ɨzʉ nʉ́ʉka Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ atdídɔ̀ nyʉ́, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀ngʉ̀ dhu atdátdírà ɔ̌ kà-tsʉ̌,
ʼòwù àtìnà rɔ̌: «Tí ɨma ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́?»
23 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà atdíkpá mǎ mʉ̀fɔ̌ ɔtsʉ́ka nà kyàwì ɔ̀ alɛ
ní ndɨ rí mipfɔ̌, ndàbhʉ̀ ma ɔ̀mvǔ-fɔ́.
24 Ìndrǔ tʼídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dɔ̀ná dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, kìpfɔ̌ rí
ndàbhʉ̀ ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ rɨ̌ʼì ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌! Dhu akána nzɨ kɔdhì ndɨ alɛ mà!»
25 Ní Yudhà, yà Yɛ̌sù nípfɔ̌ rí ndàbhʉ̀ ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ, náakɔ̀ ɔtɛ, ndìvǔ dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Tí ɨma ndɨ Màlimɔ̌?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Mrk 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kò 11.23-25)
26 Dhu ɔ̀nyʉ̀ ì'í ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù idyi mʉ̀gatì, ndàlʉ̌ fɔná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndɨ ndàbhʉ̀
Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà pbìndà ábhàlɨ́-fɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà
abádhí nɨ̌: «Nyàkɔ yà dhu, nyǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Ngbɔ̌du ní yà.»
27 Tdítdɔ̌ kɨ̌dyi dɨvayì rɨ̌'ì ɔ̀nà kópà ndàlʉ̌ fɔná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndɨ ndàbhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàbhʉ̀ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà: «Nyɨ̌'ɨ kɔ́ró, nyɔ̀mvʉ̀ ka.
28 Yàrí ní azùdu, yà ìndrǔ nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndirɔ̀ ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ
nʉ̀fʉ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉbà tí ìndrǔ tɔ́ nzérɛnga abádhí tɔ̀.
29 Ma mátɨna nyɨ nɨ̌: Rɔ̀pɛ̀ ndɨ kòmbí, ma mí nzɨ yàrí dɨvayì nɔ́mvʉ̀ tdítdɔ̀, ràrà àhʉ̀
dɨvayì ɔwʉ́tá nɔ́mvʉ̀ àlɛ̌ kowuya atdíkpá nyɨ mànà Àbadu Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
idzi ɔ̌ dhu ɔ̀.»
30 Adyi* ì ʉ̀yʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òwu mìzèyìtunì tí kátɨna itsu náarí'ì dɔ̀ná pbìrì
dɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)
31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ́ nɨ̌: «Indo, yàrí iku ɔ̌, nyɨ kɔ́ró, nyɨ nyí
mʉbha atdírɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà bhà bhǔkù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Ma mohoya tàmà tʼʉ́ndatatálɛ,
tàmà ràdʉ̀ ʼɨfàlà kɔ́ró ngari ɔ̀nǎ*.›
32 Pbɛ́tʉ̀, ma mìngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.»

---

* **26:30 26.30** Ka kʉyʉ́nà ní Zàb 113–118 * **26:31 26.31** Zàk 13.7

33 Ní Pɛ́tɛrù apɛ̀ ɔtɛ, ndàdù àtìnà Yěsù ní: «Ngǔkpà alɛ mà rǐ mbǎ nyʉbha, ní ma mí nzǐ
nyʉbha akɛkpá màtí.»
34 Ní Yěsù adù àtìnà kà ní: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ indù: ‹Indo, yàrí iku ɔ̀, inzá à'ʉ̌-akpà
nápè ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyi nyi'ina iwà nyi nyàti ìbhʉ-gùna inzá nyi rʉ́ni ma rɔ́.›»
35 Ní Pɛ́tɛrù adù dhu àdu kà tɔ̀, ndàti: «Ma mí nzǐ àtina akɛkpá màtí inzá ma rʉ́ni nyi,
ìmbǎ dhu i'ina atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ nyi mànà dhu màtí.» Ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ ngǔkpà ábhàlǐ náadù
dhu ʉ̀nɔ̀ ndi dhu bhěyi tí.

Yěsù rǐ ndìtsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì rɔ̀ dhu
(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-49)

36 Tdítdɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì tí kátina atdí ngari ɔ̀.
Ní kǎdù àtìnà abádhí ní: «Nyòko irɔ́ ndǎlù ma márà mitsɔ̀ ɔna nǎ.»
37 Ní kǎdù Pɛ́tɛrù mà, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo mànà núnzì, 'àdù òwu mànà ányì. Ní
kǐ'ì izʉ nà atdídɔ̌, afína ràdù ndɔ̀pɛ̀ ndìnza ndì.
38 Nírɔ̀ ní ndi kǎdʉ àtìnà abádhí ní: «Afídu rǐ'ì ábhɔ̌ izʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma mɔ́vɛ̀ dhu
bhěyi. Ní nyòko irɔ́, ndirɔ̀ nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, yà ma mádi dhu bhěyi.»
39 Kǎdù àrà itsɛta akɛ, ndàdù ndìbvu obvò, ndàpbǎ nyìna adzikpa nyʉ́ rɔ̌. Ní kǎdù
ndìtsɔ̀, ndàti: «Àbá, ndi dhu rǎdù ndɔ̀nzì nánǐ, índrǐ wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà itsɛ rùdú rɔ̀.
Pbɛ́tù, ndi dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì ma mòzè ka dhu bhěyi, kàkǎ ndɔ̀nzì ndì yà nyi nyʉ́
nyi nyòzè ka dhu bhěyi.»
40 Ní kǎdù ndàdu kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ ábhàlǐ-ti'ɔ̀, ndàdù abádhí nótù iwà ʉ̀dhɔ rɔ́. Ní kǎdù dhu
ìvu Pɛ́tɛrù-tsʉ̌, ndàti: «Nyǐ nyàdù tí obhó òko ípìrɔ̌ rɔ̀ ma mànà atdí adyifɔ̀-sisì màtí?
41 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndirɔ̀ nyitsɔ̀ nyǐ akyɛ nyǐ nyotsúna umvútá ɔ̀ ní. Alafí nózè ndɔ̀nzì
ídzì dhu, pbɛ́tù alɛ-ngbɔ̀ rǐ ndi ì'ì ìvíví i dhu t'ɔ́nzita tɔ̀.»
42 Ɔyɔ rí kìsě ní, kǐndrí ndì itsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí rɔ̀, ndàdù ndìtsɔ̀ yà dhu bhěyi: «Àbadú,
yàrí àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà náapé ì'ì ìnzǐ rʉ́da dùdu nǎ inzá ma mɔ̀mvù rɔ́rɔ̀ dhu tí, ní ítsè afínʉ
òzè dhu rɔnzi ndì!»
43 Ní, ábhàlǐ-ti'ɔ̀ ndi ndàdu ndì rɔ̀, kǎdù abádhí òtù iwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ idhɔ rǐ'ì
nyìkpɔ́ya ɔ̀ nídhunǐ.
44 Yěsù níivà ndì, ndìndrǐ ndì itsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí rɔ̀. Ní ìbhʉ rí kìsě ní, kǎdù ndìtsɔ̀,
ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndì ndárà ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌.
45 Tdítdɔ̌ kǎdù ndì ábhàlǐ i, ndàdù àtìnà abádhí ní: «Nyǐ pbání òko nyǐ nyòko ɔ̀dhɔ̀
nyǐ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́! Nyǐ pbání nyǎsɔ̌ nyǐ? Nyàndà! Kànǐ Ìndrǔ t'ídhùnà nábhʉ̌ ka kí
nzérɛngatálɛ-fɔ́ ní kàsʉmì nákǎ wà.
46 Ní nyìvà nyǐ, kòwu! Kànǐ ma àbhʉ̌ rí òmvǔ-fɔ́ alɛ nírà wà!»

Yěsù nálʉ̌ ka kí kosò dhu
(Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

47 Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀nanǎ, Yudhà, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̀ atdí alɛ, níitɔ
ndì ábhɔ̌ ihé-yà mànà owùna ɔ̀. Ɨ alɛ-fɔ́ ni'ì obhí-akpá mà, mùgǒ mànà. Abádhí nivi
ni'ì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̀ pbàkùrʉ̌ mànà.
48 Ndi Yudhà yà Yěsù nípfǒ rí ndàbhʉ rí òmvǔ-fɔ́ alɛ, ni'ì iwà ndì ndɔnzina Yěsù ka
kʉni tí rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà ihé-yà tɔ̀. Kǎti abádhí ní: «Ma mámbɔ̌na alɛ ni'ina ndi nyǐ nyí
atdyúna òho alɛ. Ní nyàlʉ̌ ka dòtsí.»
49 Ní Yudhà náandrì ányìrɔ̌ rɔ́ tí Yěsù-ti'ɔ̀, ndàdù kàtsɛ̀ ndàti: «Yǎmbʉ̀ Màlimò!» Kǎdù
kàmbo.
50 Ní Yěsù adù dhu àdu kà tɔ̀ ndàti: «Ɔdhí, ɔ́nzi nyi nyìrà ɔ̀nzìnà dhu!» Nírɔ̀ ní ndi
ngǔkpà alɛ náadù ìndri, àlʉ̌ Yěsù, àdù òsònà.
51 Ní Yěsù mà ní'ì mànà alɛ nzínzì ɔ̀, atdí alɛ níidhá pbìndà ila tɔ́ obhi-akpà, ndù'à
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bì ní.
52 Ní Yěsù àdù àtìnà kà ní: «Ádǔ pbʉ̀kù obhi fìndá ngari ɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ yà obhi
ùgu arí ìndrǔ tɔ̀, nʉ́uvɛ̀ya obhi nǐ tí.
53 Nyi nyìrɛ̀ tí dhu ìnzǐ ma ràmbɛ̀nà mʉ̀dzʉ̀nà nónzi Àbadu Kàgàwà-fɔ́, ràdù atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà dɔ̀nǎ róse ila t'úgyeta tɔ́ pbìndà màlàyíká tɔ́ pìkɔ̀ níbhò idù ányìrɔ̌ rɔ̀ tí?
54 Pbɛ́tù, ndi dhu bhěyi kì'ì rɔ̀, yà àndǐ ka kandí Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ dhu náakána
ìngbǎ dhu bhěyi? Obhó tí, ndi Andítá rǎtina kà ràkǎ ndɔ̀nzì ndì ndi dhu bhěyi.»
55 Ndi kàsʉmì ɔ̀, Yěsù adù àtìnà ihé-yà ní: «Ádhu nyǐ nyíwu ma nálʉ fʉkʉ́ obhí-akpá
mà, mùgǒ mànà nà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhěyi ní? Bìlǐnganà ma múbhì àdi rɔ̀ mambɛ
dhu ùdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà idza ɔ̌ rɔ̀, ìnzǐ nyǎdù ma àlʉ.
56 Pbɛ́tù, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nónzì ì ndínǐ Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu náaká tí.» Nírɔ̀
ní ndi kɔ́rɔ́ ábhàlǐ nʉ́ubhà àbadhi, 'àdù òtse.

Yɛ̌sù rɨ̌'ì Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

57 Yà Yɛ̌sù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Kàyafà tɨ́ kátɨna bhà, yà Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà núndu ì ì.
58 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yɛ̌sù-owù ɔ̌, ndàrà àhʉ pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-li'ɔ̀. Ní kǎtsù ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò atdíkpá sàndɨ̌rì mànà, ndɨ́nɨ̌ ndì ndala tɨ́ wɔ̀ dhu rǎrà ìku tɨ́ dhu.
59 Ní pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arɨ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà kɔ́rɔ́, náambɛ́nà tìtɔ̀ dɔ̌ màtɨ́ ka kɨ́ Yɛ̌sù nɔ́bhʉ dɔ̀ná dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kadʉ̀ tɨ́ kòhò.
60 Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ tìtɔ̀ tó ábhɔ̌ ngàmbì mà níiwú, 'ʉ̀nɔ̀ tìtɔ̀ kà-dɔ̌, ní abádhí náabà nzá atdí dhu mà. Nírɔ̀ ní ndɨ ɔ́yɔ̌ alɛ núʉtɔ ì,
61 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Wɔ̀rɨ́ alɛ átɨ: ndì ràrǎdʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza núgolo, ndàdʉ̀ ɔ̀sɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
62 Ní pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níɨvà ndì, ndìdè, ndàtɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ tɨ́ obhó dhu àdʉ̌? Ádhu kɔ̌kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́?»
63 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tɨ́. Ní wɔ̀ kamà adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Yà ìnzɨ̌ arɔ́vɛ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ma mɔ̀zè nyɔtsɔ̀ dhu nyʉ́. Nyɨ tɨ́ Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́?»
64 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mí obhó dhu núnɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, nyɨ̌ nyɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nálǎ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà arɨ́'ì Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyalaya ka átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbù dɔ̌ rírà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́.»
65 Ní pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà núʉfa rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌: «Kʉ̀nɔ̀ dhu nzérɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌! Ɨmbǎ àlɛ̌ kɨ́'ì ngàmbì-atdyú nà tdɨ́tdɔ̌. Nyɨ̌ nyɨ̀rì wà kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ dhu.
66 Ní ádhu nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ kà dɔ̌?» Ní ihé-yà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Kàkǎ wà ndɔ̀vɛ̀.»
67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí núuso ɨsɔ Yɛ̌sù-nyɨ̀kpó ɔ̀, 'àdʉ̀ kùdù ùngùrʉ̌ ì ùngùrʉ̌ ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà kʉ̀pbì rɔ̌,
68 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ Krístɔ̌, átɨ pɛ́ nyɨ nɔ̀pbì alɛ fǎkà!»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yɛ̌sù dhu
(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

69 Pɛ́tɛrʉ̀ níɨ'ì irí ndì ndàdɨ ɨdza-lí rɔ́. Ní kasʉ tó atdí tsìbhálɛ níindri kà-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́'ì atdíkpá Yɛ̌sù, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.»
70 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ dhu nágò kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu.»
71 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-li'ɔ̀. Ní kasʉ tó ngǎtsi tsìbhálɛ náala ka, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ányɨ̀rɔ̌ ì'ì alɛ nɨ̌: «Yàrɨ́ alɛ mà ní'ìnà atdíkpá Yɛ̌sù, Nàzàretì alɛ mànà!»
72 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ ʉ̀nɔ̀ dhu nágò tdɨ́tdɔ̌, ndàdʉ̀ dhu nyʉ́ ɔ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ alɛ.»
73 Ní ɨnzá kàsʉmì nʉ́dà abhɔ màtɨ́ rɔ́rɔ̀, ányɨ̀rɔ̌ ì'ì alɛ náandrì Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Obhó tɨ́, mǎ mʉ̀nɨ nyɨ yà nyɨ nyɔ́tɛ tɨ́ dhu rɔ̀.»
74 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ádʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀, ndàtɨ abádhí nɨ̌: «Kàgàwà nákǎ ndɔ̀tdì ànyǎdu! Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu matɨ, ɨnzá ma rʉ́nɨ wɔ̀ alɛ!» Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.
75 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà fɨ̌ndà dhu nírɛ̀. Kǎtɨ: «Ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ína ɨwà nyɨ nyàtɨ ìbhʉ-gʉ̀na, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.» Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzì ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

27

Yɛ̌sù nà ka kówu ùvò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 15.1; Luk 23.1-2; Yùw 18.28-32)

1 Kútsingánǎ nyʉ́, pbàkùháɲí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà kɔ́rɔ́, níɨrɨ ì atdíkpá, ndɨ́nɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ Yɛ̌sù kohò.
2 Ní abádhí náabhʉ̀ ka kʉtsì, 'àdʉ̀ òwu àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ́. Ndɨ Pìlatɔ̀ nɨ'ì Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ lìwalì.

Yudhà rɨ̌ ndʉ̀tsɨ dhu
(Kas 1.18-19)

3 Yudhà, yà Yɛ̌sù nípfo ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, níitdègu kà-dɔ̌ ka kɔ̀tdì anya ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu nírɨ, ní kǎpɛ̀ ndìrɛ̀ nga yà ndì ndɔ̀nzì dhu dɔ̌, ɨzʉ ràdʉ̀ ndʉ̀ka atdídɔ̌. Ní

kǐdyi yà ndì ndàkɔ ìbhʉ kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌, ndàrà àdunà pbàkʉ̀hání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà fɔ'ɔ̀.
4 Kǎdʉ̀ àtʉ̀nà abádhí nǐ: «Ma máfǎ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́, ìmbǎ afátá nà alɛ ma mípfo ɔvɛ tɔ̀ nídhunǐ.» Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtì: «Ɨnzá wɔ̀ dhu àndà mǎ. Ɔ̌tɛ̌nʉ ní ndì!»
5 Ní Yudhà adʉ̀ wɔ̀ fʉ̀rangà nívɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdʉ̀ àhʉ, ndàrà ndʉ̀tsì.
6 Pbàkʉ̀hání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉwá wɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌, 'àdʉ̀ àtʉ̀nà: «Àlɛ̌ tó Ʉyátá návi nzá àlɛ̌ rʉ̀lì yàrí fʉ̀rangà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà bhà ɨdzá fʉ̀rangà nʉ́lǐ ka karí ɔ̀nà sàndukù ɔ̀. Obhó tí, ndì fʉ̀rangà ní ìndrʉ̌-azù ka kɔ̀dzì rɔ̀ná fʉ̀rangà.»
7 Abádhí níitdègu 'ìrì ndì fʉ̀rangà dɔ̌, ní abádhí adʉ̀ òwu ɨtǎ ɔ̀rʉ arí alɛ bhà ɨnga nódzì kà-rɔ̌, ndínǐ ka kongó tí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nʉ́tdʉ ɔ̀ná.
8 Ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndì, ndì ɨnga nánzi ka kárí indo màtí «azu tó ɨnga» tí.
9 Ndì dhu bhěyi ní ndì, yà Kàgàwà bhà nabì Yèrèmìyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká. Kǎtì: «Abádhí níidyi ìbhʉ kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌ yà Pbàìsràyélí níirì ì dɔ̀ná ka ka kodzi tí rɔ̀ná.
10 Abádhí adʉ̀ ndì fʉ̀rangà nídyì, 'àbhʉ ɨtǎ nɔ́rʉ arí alɛ bhà ɨnga rɔ̌, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉyá idù dhu bhěyi*.»

Pìlatɔ̀ rǐ dhu nɔ́ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ dhu
(Mrk 15.2-5; Luk 23.3-5; Yùw 18.33-38)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níidè lìwalì-ɔ̀nzǐ. Ní lìwalì níivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtì: «Nyì tí Pbàyàhúdí tó Ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtì: «Ɨnyì ní ndì ka nyì nyʉ̀nɔ̀.»
12 Tdítdɔ̌ pbàkʉ̀hání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náadʉ̀ kɔ̀bhʉ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu.
13 Nírɔ̀ ní ndì Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtʉ̀nà kà nǐ: «Nyì nyìrì tí nzá wɔ̀ kórɔ́ ka kʉ̀nɔ̀ dʉ̀nʉ́ dhu?»
14 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ lìwalì nʉ́kɔ atdídɔ̌.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdì ka kí ndínǐ ka koho tí dhu
(Mrk 15.6-15; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

15 Bìlǐ, yà Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhěyi, lìwalì bhà màndʉ nɨ'ì ndɨ̀kɔ̀lɔ̀ atdí alɛ, yà ihé-yà nózè kɨ̀kɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
16 Ní ndì nínganí, yà atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndì Bàrabà tí kátɨna atdí alɛ, nɨ́ɨ'ì imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́.
17 Ní ihé-yà níitdègu 'àndʉ̌, ní Pìlatɔ̀ ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtì: «Ádhì nyì nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Tí Yěsù Bàrabà? Ndɨrɔ̀ tí Yěsù, yà Krístɔ̀ tí kátɨna alɛ?»
18 Pìlatɔ̀ nʉ́ʉnì dhu mběyi nyʉ́ abádhí rìwʉ́ kà nà fɔna ɔ̀ kǎdhà nɔ́nzì ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Ní Pìlatɔ̀ àdì anya t'ítdìta tó tombi dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kà-ve níivi tǔna kà tɔ̀, ndàtì: «Nzǐtsʉ̌ nyì wɔ̀ ìmbǎ rí'ì afátá nà alɛ bhà dhu ɔ̀. Obhó tí, indo kúbhingá, ma màbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ɔnyʉ-bvʉ̀ kɔ̀kú dɔ̀ rɔ̀.»
20 Pbɛ́tʉ̀, pbàkʉ̀hání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínǐ Bàrabà nonzi tí kɨ̀kɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ Yěsù nóhò.
21 Ní lìwalì náakɔ̀ ɔtɛ tdítdɔ̌, ndìvʉ̌ dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtì: «Ádhì ndì kǎkà ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ nyì nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtì: «Bàrabà!»
22 Ní lìwalì adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtì: «Olu, ádhu ndì Yěsù Krístɔ̀ tí ka kátɨna alɛ nǐ ma mónzɨna?» Ní kórɔ́ alɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtì: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
23 Ní Pìlatɔ̀ níivú dhu tdítdɔ̌ ndàtì: «Ádhu nyʉ́ ndì kǎfǎ?» Nírɔ̀ ní ndì abádhí adʉ̀ ɨdʉ̀ àrǐ nyʉ́ tí, 'àtì: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhé!»
24 Dhu ɔ̀nzì lɛ̀màna dhu mà, ìndrʉ̌-tsì àva ndì tí dhu mànà dhu ndì ndàla rɔ̀, Pìlatɔ̀ níidyi ɨdha, ndù'o ɔtsʉ́na nǐ ihé-yà-ɔ̀nzǐ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtʉ̀nà abádhí ní: «Wɔ̀ alɛ-azù àbhʉ̌ ka kí rʉ̀fʉ̀ ndì dhu ɔ̀ ma mí mbǎ ì'ì! Ɔ̌tɛ̌kʉ ní ndì.»
25 Ní kórɔ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtì: «Kǎzù àkǎ ndàdì dɔ̀ka-tsírɔ́ fàká nzónzo mànà.»
26 Nírɔ̀ ní ndì Pìlatɔ̀ adʉ̀ Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎdʉ̀ Yěsù àbhʉ kʉvì asé nǐ, ndàdʉ̀ àbhʉnà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rǐ Yěsù ìwǎ dhu
(Mrk 15.16-20; Yùw 19.2-3)

27 Pìlatɔ̀ bhà pbànówí náawù Yěsù nà lìwalì bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-ba ɔ̀, kórɔ́ pbànówí tó pìkɔ̀ ràdʉ̀ 'àndu rɔ̀ná.

---

* **27:10 27.10** Yèr 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15; Zàk 11.12-13

28 Nɨ́ abádhí nʉ́ʉwa kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀, ʼàdʉ̀ òlɔ̀lù kanzʉ̀† náfɔ kà-rɔ̌.
29 Tdítdɔ̌ abádhí akpɔrɔ okpèna nà itsukpó-nzo tó mʉ̀kàkʉ́, ʼàdʉ̀ àfɔnà kà-dɔ rɔ̌.
Abádhí adʉ̀ ízò‡ nábhʉ kà ràlʉ̌ fangà tó ɔtsʉ́na nɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nóowúnà ʼʉ̀kɔ
rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌, ʼàdʉ̀ òwu kɨ̀wa rɔ̌, ʼɔ̀pbì sàlutì fɨ́ndà, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Yǎmbʉ̀
Pbàyàhúdí tó Ádrʉ̀ngbǎ kamà!»
30 Abádhí nóowúnà ɨsɔ núso rɔ̌ kà-dɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu ízò nídha rɔ̌ kà-fɔ́ rɔ̀, ʼʉ̀tɨ̀ kà-dɔ̀tsirɔ̀
nɨ̌.
31 Wɔ̀ dhu bhěyi ɨ̀ àvu kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí nɨ́iwa òlɔ̀lù kanzʉ̀ kà-rɔ̌ rɔ̀, ʼàdʉ̀ kà-
rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nyʉ́ nʉ́fɔ kà-rɔ̌ tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òwu kà nà, ʼòwu ʉ̀tɔnà
mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

32 Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ́ úvò rɔ́rɔ̀, abádhí náatù ɨ̀ Kùrenì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ nà. Ndɨ
alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Sìmonì. Nɨ́ pbànówí adʉ̀ kʉ̀tʉ ránɔ̀ Yěsù bhà mʉ̀sàlabhà.
33 Nɨ́ abádhí awù ùvò atdí ngari Gɔ̀lɔ̀gɔtà tɨ́ kátɨna ɔ̀. Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tɨ̀ nɨ́ alɛ dɔ̀-kpa tó ngari.
34 Ányì abádhí náabhʉ̀ tdyɔkpó nà ka kàngbɔ̌ dìvayì ndínɨ̌ Yěsù ɔmvʉ́ tɨ́. Nɨ́ ka ndì
ndìnè rɔ̀, Yěsù adʉ̀ nzá kòzè ndɔ̀mvʉ̀.
35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉtó ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌, ʼàdʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá
ngàlà ɔ̌ ɨ̀ ɔ̀vɨ̀ rɔ́rɔ̀. 36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òko obvò, ʼàmbɛ kà-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌.
37 Kà-dɔ̀nǎ, abádhí apbá àndɨ̌ ka kàndɨ̌ dhu dɔ̀ná bháwʉ̌-ngba. Ɨ andítá nɨ'ɨ̀ kà-ànyǎ ka
kɔ̀tdì ndínɨ̌ ka koho tɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ afátá nítè rɨ́. Ndɨ andítá nɨ'ɨ̀: «Yàrɨ́ nɨ́ Yěsù, Pbàyàhúdí
tó Ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
38 Ndirɔ̀ ka kʉtó ɔ́yɔ̌ ogbotálɛ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kà mànà, atdí alɛ kà tó fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ndirɔ̀ ngǎtsi alɛ kàbhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
39 Ányìrɔ̌ rʉ́da alɛ nóowúnà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kà nɨ̌, ʼàdʉ̀ òwu dɔ̀ya nóbhì rɔ̌.
40 Abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ ka nɨ̌: «Ɨnyɨ, yà Kàgàwà bhà ɨdza nyɨ nyátsǔ nyugolo, nyadʉ̀
ɔ̀sìnà ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀! Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tɨ́, nɨ́ ífo pɛ́
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.»
41 Pbàkùhánɨ́ tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌
mànà nʉ́ʉgbɔ́ ka ndɨ dhu bhěyi tɨ́, ʼàtɨ:
42 «Kɨ̌gʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìgʉ ndìtírɔ̀! Ka ná tɨ́ Pbàìsràyélí tó
Ádrʉ̀ngbǎ kamà? Kìfo pɛ́ kombí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndirɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ madʉ̀na kà'ù.
43 Kǎ'u Kàgàwà, ndirɔ̀ kǎtɨ: ‹Ɨma nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà.› Nɨ́ kàndà pɛ́ Kàgàwà rɨ̌ kɨgʉ̌
kombí dhu.»
44 Ndirɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà-tɨ́ ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ogbotálɛ nʉ́ʉnɔ dhu kà nɨ̌ ndɨ dhu bhěyi
tɨ́.

Yěsù rɔ̌vè dhu
(Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

45 Rɔ̀pè ndì azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tó ɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì
adyídɔ̌ nga tó ɔ̀, ínɔ̌-yà níibvú ndì kórɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.
46 Nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì ɔ̌, Yěsù náakù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Èloyì,
Èloyì, lamà sàbàkàtanì?» Kà-tɨ̀ nɨ́: «Pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwǎ, ádhu nyɨ nyʉ̀bhà
ma nɨ́*?»
47 Ngúfe alɛ kɔ̌kɔ̀ ányì rɔ̌ ɨ'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ́irɨ wɔ̀ dhu, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kà rɨ̌ Ɛliyà nánzi.»
48 Nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náakʉ̀, ndìdyì sìfɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyǒgyè dìvayì ɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kɨ̀wa ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ àvanà Yěsù-tsʉ̌ ndínɨ̌ kǎndʉ́ tɨ́ ɔ̀nà rí'ɨ̀
dìvayì.
49 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàndà pɛ́ Ɛliyà rɨ̌rà kɨgʉ dhu.»
50 Yěsù adʉ̀ òkù tdítdɔ̌ àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́, afína ràdʉ̀ ɨtdɛ̌.
51 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Kàgàwà bhà ɨdzá ka kúsò mbɛrʉ̀ náadù ndìfa, ɔ̀nánga rùtù ndɨ ɔyɔ,
rɔ̀pè ndɨ ɔrʉ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ obvò. Mùtìtì náabhʉ̀ adzɨ rìvi, bhalabhala tó odu ràdʉ̀ ʼʉ̀fa.
52 Ndirɔ̀, ìndrǔ ka kʉtdʉ́ ɔ̀yà ibhu-li'ɔ̀ náadʉ̀ ʼʉ̀ngbɛ. Nɨ́ yà Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ ɨ̀ arí'ɨ̀
rɔ́rɔ̀ ʉvè alɛ náadʉ̀ ʼʉ̀ngbɛ.
53 Abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ Yěsù ɨ̀ngbè ndɨ dhu-dzidɔ̌, abádhí àdʉ̀ òtsù Yèrùsàlɛmà
ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ ɨ̀ àla ányì.
54 Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, yà Yěsù-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌
ùbhinà pbànówí mànà, náala mùtìtì nábhʉ adzɨ ràmbɛ ìvi dɔ̌ dhu, kórɔ́ ndɨ nɔ̀nzɨ dhu

† **27:28 27.28** Òlɔ̀lù kanzʉ̀ nɨ'ɨ̀ Pbàrɔ́má tó pbànówí nʉ́ʉfɔ́nà mbɛrʉ̀. ‡ **27:29 27.29** Ndɨ ízò nʉ́ʉwʉ̀ dhu nɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ́ mùgɔ̌. * **27:46 27.46** Zàb 22.2

mànà. Ní ɔdɔ níísí atdídǒ abádhí ɔ̀, abádhí ràdù àtìnà: «Obhó nyú, yàrí alɛ ní'ì Kàgàwà t'ídhùnà.»
55 Ábhɔ̀ vèbhálɛ níí'ì ányì rɔ̀ 'àmbɛ 'ɔ̀nzì rí dhu àndà dɔ̀ ìtsɛ rɔ̀. Ì vèbhálɛ ní'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwǔ Yěsù-owù ɔ̌, 'òwù kà-kàsǔ nónzì rɔ̌ vèbhálɛ.
56 Abádhí nzínzì ɔ̌ ì'ì ní: Màgàdalà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ Màrìyà mà, Màrìyà, Yàkɔbhɔ̀ mà Yɔ̀zɛfù mànà tsánà, ndírɔ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo tsánà mànà.

Yěsù nɔ́tdù ka kí dhu
(Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)
57 Pbítsɔ̀ngǎnǎ, atdí ɔ̀nzɔ̀nzì alɛ níìra àhu Pìlatɔ̀ bhà. Ndì alɛ ní'ì Àrìmàtayò tí kátìna kígɔ̀ ɔ̌ alɛ, ndírɔ̀ kɔ̌vɔ̀ ní'ì Yɔ̀zɛfù. Ka ní'ì Yěsù bhà ábhàlǐ átɔ̀.
58 Ní kǎrà Pìlatɔ̀-tì'ɔ̀, ndàdù Yěsù-abvò nónzì. Ní Pìlatɔ̀ àdù ndì abvo návi kabhu kà-fɔ́.
59 Ní Yɔ̀zɛfù adù ndì abvo nídyì, ndàkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na yà abvo ɔ̀tdù ka karí ɔ̀ná mbɛrù-ɔwútá nǐ.
60 Kǎdù àrà kɔ̀tdù yà ndì nyú ka kɔtdúya tí ɔ̀ná ndì ndabhù kogyè bhalabhala ɔ̀ ibhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù ádrùngbǎ odu-íyà-ba nígèrè ndàpbǐ ndì ibhu-lì'ɔ̀ nǐ, ndàdù àrà.
61 Màgàdalà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ Màrìyà mà, ngǎtsi Màrìyà mànà náadù òko ányìrɔ̌, ibhu-tsùnǎ.

Pbànówí rǐ Yěsù-adzìdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ dhu
62 Tsútsǎ níganí, sàbatù-ìdhɔ̀ tɔ̀ ìndrǔ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ná ì ɔ̀ná ìdhɔ dzidɔ̌ ùbho ìnga ɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà náawù atdíkpá Pìlatɔ̀ bhà.
63 Abádhí adù àtìnà kà nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, wɔ̀ tìtɔ̀-ba núunɔ ìnzá ndì ndàpɛ̀ ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀ dhu nísè wà ɔ̀ká. Kǎtì, ìbhu ìdhɔ dzidɔ̌ ndì rìngbèya ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀.
64 Ní ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nyavi kɔdɔ̀ wɔ̀ adzìdɔ-ngbɔ̀ ràrà àhu ìbhu ìdhɔ ɔ̀. Obhó tí, kàbhà ábhàlǐ rǎdù ìwu kǎ-bvò nówè, 'òwù nà, 'àdù àtìnà ìndrǔ nǐ ìwà kà rìngbè ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀. Ní wɔ̀ ndì tìtɔ̀ nádù ì'ì nzɛ́rɛ nyú, rɔ̀sè yà angyi ì'ì dɔ̀nǎ.»
65 Ní Pìlatɔ̀ adù àtìnà abádhí nǐ: «Kànǐ pbànówí sàndírì tí oko tí. Ní nyòwu, nyǎdù ndì adzìdɔ-ngbɔ̀ nábhu kɔdɔ̀ mběyi yà nyǐ nyòzè ka dhu bhěyi.»
66 Ní abádhí awù, 'àdù ize níli ibhu-tsù ka kàpbǐ nǐ odu rɔ̌, 'àdù pbànówí núli ràmbɛ ndì adzìdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌.

28

Yěsù rǐ ndìngbɛ̀ dhu
(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)
1 Tsútsǎ níganí, sàbatù-ìdhɔ̀ dzidɔ̌ rùbho ìnga ɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ Màrìyà mà, ngǎtsi Màrìyà mànà náawù màmbì ɔ̌ Yěsù ka kɔ̀tdù rónga nándà.
2 Ní ùrɔ́ rɔ̀ tí, ádrùngbǎ mùtìtì níísí, Kàgàwà bhà màlàyikà ràdù ìfo ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀. Kǎdù odu nɔ́gèrè igi, ndàdù àdì dɔ̀ná.
3 Kílì ndì ɔvɔ námbìlì dhu tɔ́ awáwù bhěyi, kà-rɔ̌ mùdzarù ràdù ɔ̀wu tdyé, mbìlìkàkù bhěyi.
4 Ní ádrùngbǎ ɔdɔ níísí yà ibhu-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndírì ɔ̀. Abádhí adù 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ìvi dɔ̌, ndírɔ̀ 'àdù 'àwà obvò ìwà ùvɛ alɛ bhěyi.
5 Ní màlàyikà náapè ɔtɛ, ndàtì vèbhálɛ nǐ: «Ìnzǐ nyɔ̀nzì ɔdɔ. Ma mùnì wà dhu nyǐ nyómɛna alɛ ràrǐ Yěsù, yà mùsàlabhà dɔ̌ ka kútɔ̌ alɛ.
6 Kà rǐ mbǎ ì'ì ìrɔ́, kìngbè wà ndì yà ndì ndunɔ dhu bhěyi. Nyìwǔ nyàndà pɛ́ kǎ-bvò ka kílì ràyi rónga.
7 Ní nyòwu nyùnɔ dhu tsàkàtsàkà kàbhà ábhàlǐ tɔ̀ nyǎtì, ka rìngbè wà ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀, ndírɔ̀ kà ràrǐ àrà nyɔ̌dɔ̀ kòmbí Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányì nga ràrǐ ndì nyǐ nyí ndàlǎ nǐ. Kònǐ ma mì'ì nà fùkù ma munɔ tí dhu ní wɔ̀.»
8 Ní abádhí níívà ì, 'òwù tsàkàtsàkà ibhu-tsùnǎ rɔ̀, ùlè tí ì ùlè ɔdɔ mà, ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ mànà nǐ rɔ́rɔ̀. Ndírɔ̀ abádhí adù òtse 'òwù màkǔrù nà Yěsù bhà ábhàlǐ tɔ̀.
9 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yěsù ìra, ndìrà ndùsò abádhí mànà, ndàdù abádhí nátsɛ̀, ndàtì: «Yǎmbù.» Abádhí adù ìndri kà-tì'ɔ̀, 'ùlǔ ì kà-pfɔ̀ rɔ̌, 'àdù kìfu. 10 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ìnzǐ nyɔ̀nzì ɔdɔ. Nyòwu nyùnɔ dhu adɔ́du tɔ̀, ròwù Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányì nga ní ndì, abádhí rǐ malǎ nǐ.»

Pbànówí rǒwu Yěsù ìngbè ndì dhu nɔ́vɔ̀ dhu
11 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ rǐ'ì rɔ́rɔ̀, yà Yěsù adzìdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ rúbhi pbànówí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náadù ì Yèrùsalɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀. Abádhí náawù kɔ̌kɔ̀ kɔ́rɔ́ ì nɔ̀nzì dhu náwɛ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀.
12 Ní ì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkùrǔ mànà núundu ì, 'àdù 'ìrì ndínǐ ì ubhò tí ábhɔ̌ fùrangà nyú pbànówí tɔ̀.

13 Abádhí adù dhu ùya ɨ pbànówí tɔ̀ ʼàtɨ: «Nyɨ̌ nyowuna dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba nyǎtɨ,
kàbhà ábhàlɨ̌ rìwǔ kǎ-ɓvò nówè kúbhingá ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀dhɔ̀ ró.
14 Ndɨrɔ̀ lìwalì níɨrɨna gukyè ndɨ dhu, nɨ́ mǎ mùnɨ wà mǎ mí kà-afí nábhǔ rùkɔ̀ ndì tí
dhu, ndɨrɔ̀ mǎdù nyǐgu ìnzɨ̌ nyǎbá tí àpbɛ̀!»
15 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Sàndǐrì náakɔ̀ fùrangà, ʼàdù wɔ̀ fɨ́yɔ̀ ka kùyǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Nɨ́ ndɨ màkǔrù
náadù ndùgà Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, rìrà àhu indo màtí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.5-8)

16 Yɛ̌sù bhà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ náawù Gàlìlayà yà kìtɛ̀nà fɨ́yɔ̀ pbìrì dɔ̀.
17 Nɨ́ ábhàlɨ̌ níitdègu Yɛ̌sù nálǎ, nɨ́ abádhí níifu ka. Pbɛ́tù, dhèdhè abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ
náaʼu nzá dhu Yɛ̌sù nyɨ́ ràrɨ̌ ndɨ.
18 Nɨ́ Yɛ̌sù adù ìndrɨ abádhí-tɨʼɔ̀, ndàdù àtìnà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà níibho wà kɔ́rɔ́
ádrùngbǎnga fudú ɔ̀rù-akpà ɔ̀ dhu-tsí dɔ̌, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí dɔ̌ màtí.
19 Nírɔ̀, nyòwu kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-bvù, nyǎdù abádhí nábhu rùgɛ̀rɛ̀ ì, ʼòngò pbàkà ábhàlɨ̌
tí. Ndɨrɔ̀, nyùbho bàtizò abádhí tɔ̀, Àba Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ka tʼídhùnà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɬlǐlǎ-
Alafí-ɔvɔ̀ rɔ̌.
20 Ndɨrɔ̀, nyùdhe dhu abádhí tɔ̀ rìfu yà kɔ́rɔ́ ma muyá fǔkù dhu. Ndɨrɔ̀, nyùnɨ dhu ma
ràrɨ̌ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà, ràrà àhu kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsù náaraya ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

Mǎrkɔ̀
andí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhʉ̌kù nandí nɨ́ Mǎrkɔ̀, yà átɔ̀ ka kanzínà Yùwanì Mǎrkɔ̀ tɨ́. Ka nɨ'ì Màrɨyà t'ídhùnà, ndɨrɔ̀ ndɨ Màrɨyà nɨ'ì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 12.12, 25). Mǎrkɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɨ'ì nzɨ̌ uvitatálɛ, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ì Pɛ́tɛrʉ̀ t'ɔ́dhìnà, yà atdíkpá abádhí arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà (1Pɛ́ 5.13). Ndɨrɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌ ní ndì kɨ̀rì Yɛ̌sù dɔ̌ rótɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Mǎrkɔ̀ ʉnda andànà Bàrnabà mà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mànà fɨyó wɛmbɛrɛ̀ tó abhi ɔ̌ (Kas 12.25; 13.5). Olùnǎ rɔ̀, Bàrnabà níidyi Mǎrkɔ̀ ndínɨ̌ ara tɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ tdítdɔ̀ Kìpurɔ̀ tó pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ (Kas 15.36-39). Olùnǎ rɔ̀ nyʉ́ tdítdɔ̀ ní ndɨ, Mǎrkɔ̀ mà náadʉ̀ òwu 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà yà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kósò Pɔlɔ̀ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ (Fìl 1.24; Kɔ̀l 4.10).

Mǎrkɔ̀ andí pbìndà bhʉ̌kù yà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tó pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ndɨ bhʉ̌kù ɔ̀, kɨ̌lɨ pbìndà ɔtɛ-ɨvɛ́ Yɛ̌sù-kàsʉ̌ dɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ kǎrúdhěna dhu dɔ̌. Kɨ̌tɛ̀ Yɛ̌sù «Kàgàwà t'Ídhùnà tɨ́» (1.1; 15.39), pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtírɔ̀ ràdʉ̀ ndàtì «Ìndrʉ̌ t'ídhùnà tɨ́» (8.31,38) «Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-tì» ní, Kàgàwà ábhʉ kórɔ́ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ fɔná alɛ. Kà rɨ̌ dhu ìtɛ̀ átɔ̀, Yɛ̌sù rɨ'ì ìndrʉ̌ obhó nyʉ́.

Yɛ̌sù apɛ̀ pbìndà kasʉ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ (1.1–9.50), ndàdʉ̀ àrà àhʉ nà Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀, ròsè dòtsí nɨ́ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ (10.1–16.20).

Bhʉ̌kù-nyìtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Bàtizò nubhónà Yùwanì rɨ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu (1.1-13).
- Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà kasʉ ɔ̀pɛ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà àhʉ nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu (1.14–10.52).
- Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu (11.1–16.8).
- Yɛ̌sù rɨ̌ ndìtɛ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ tdʉ̌ ndì ndɔdzí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu (16.9-20).

Bàtizò nubhónà Yùwanì rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 3.1-12; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Yàrɨ́ nɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà dɔ̌ rótɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ náapɛ̀ ndì tɨ́ dhu.
2 Àdhàdhì nabì Ìsayà náandí dhu pbìndà bhʉ̌kù ɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndàtì: «Kàgàwà rǎtìna: ‹Ma mí pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì angyi ɨndʉ̀. Kà rɨ̌ otu nówɛ̀ ɨndʉ̀*.›
3 Ndì mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndàtì: ‹Nyɔ̀bhɔlɔ ngʉdhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, nyùtɔ̀ kà rʉ̌bhi ɔ̀ná otu*!›»
4 Nɨ́ Yùwanì nɨ́itɔ ndì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndàmbɛ bàtizò núbho dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà dhu nóvɔ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtì: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̀ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ bàtizò nálʉ, ndínɨ̌ Kàgàwà adʉ̀ tɨ́ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga núbà fʉ̌kʉ̀.»
5 Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mànà níiwúnà kórɔ́ kà tɨ'ɔ̀. Abádhí nʉ́ʉnɔ́nà fɨyó nzɛ́rɛnga kpangba, Yùwanì ràdʉ̀ bàtizò núbho fɨ̌yɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tó ɨdha-akpà ɔ̀.
6 Yùwanì náafɔ́nà ngàmɨyà tɨ́ kátɨna ìzǎ-ká nɨ̌ ka kódyù mʉ̀dzarʉ̀, ndàdʉ̀ mvʉna'ɔ̀ níso asé tó kùkyɛ̌ nɨ̌. Kǒngúnà ndì índù mà nɨ̌, ɨrí ɔ̌ ɨtɨ-dha mànà.
7 Kǎránà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ihé-yà tɔ̀ ndàtì: «Olù rírà dzidu dɔ̌ alɛ rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà atdídɔ̀ rɔ̀sè dùdunǎ. Ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma mʉnga kàpfɔ̀ rɔ̀ kàyìtò-mbɨ̌* mà.
8 Ɨma, ma marí bàtizò núbhɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, àbadhi náaraya bàtizò núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí nɨ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13–4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

9 Yùwanì arí bàtizò ùbhɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù nɨ́ira Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀, Nàzàretì tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀, ndɨrà àhʉ Yɔ̀rɔ̀danì tó ɨdha-akpà ɔ̀, Yùwanì ràdʉ̀ bàtizò nábhʉ fɨ̌ndà.
10 Nɨ́ ɨdha ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù rǎhʉ rɔ̀, kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndìkpa rɨ́ rɔ́, Ɨlǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ ìfo ɔ̀ná kà-dɔ̌ àmbò tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
11 Ndɨrɔ̀, kɨ̌rì atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rótɛ rɔ́, ndàtì: «Ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu, yà atdídɔ̀ ma mózè alɛ, ɨdhèdu náarí ndìkǎ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀.»

---

* **1:2 1.2** Màl 3.1 * **1:3 1.3** Ìsa 40.3 * **1:7 1.7** Alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ t'ʉ́ngata nɨ'ì inɔ-kàsʉ̌.

12 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ɬlɨ̌lǎ-Alafí nʊ́ʊtʊ Yěsù ràrà rʊ̀ngʊ̀ ɔ̀.
13 Nɨ́ kǎnzì ìfɔ kumì ɨdhɔ ányì, Sìtanì ràdʊ̀ àmbɛ kà-afí númvu dɔ̌. Kǎdì ɨrí ɔ̌ ìzǎ
náaróko ɔ̀ná ngari ɔ̀, màlàyíká ràdʊ̀ àmbɛ dzʊ̀nàna nɔ́nzì dɔ̌.

Yěsù rǐ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pɩ̀ndà ábhàlǐ núnzi dhu
(Màt 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

14 Yùwanì ka kósò imbi ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náarà Gàlìlayà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̀, ndàmbɛ Kàgàwà
bhà Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ nʊ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.
15 Kǎránà àtìnà rɔ̌: «Kàsʊmì nákǎ wà. Ɔrʊ̀-akpà ɔ̌ Ádrʊ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-
tsʊ̀ níndù wà ndì. Nɨ́, nyʊ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̀ nyʊ̌bhà fʊ̀kʊ́ nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ nyà'ʊ Ídzì Màkʊ̌rʊ̀.»
16 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʊ̀-bɨdɔ̌ ndì ndúbhi rórɔ̀, Yěsù náala ɔ́yɔ̌ àwěrù, Sìmonì† mà adɔ̀nà
Àndɛ̀rɛyà nà, ɩ̀bhɛ̀ nóho rí imbi nɨ̌ rɛ̀rʊ̀ ɔ̌ rɔ́.
17 Nɨ́ Yěsù náatɨ abádhí nɨ̌: «Nyìwǔ owùdu ɔ̌, ma mí nyʊ̌gɛ̀rɛ̀ nyǒngò ìndrǔ tɔ́ àwěrù‡
tí.»
18 Nɨ́ ʊ̀rɔ́ rɔ̀ tí, abádhí nʊ́ʊbhà fɩyɔ́ ɩ̀bhɛ̀-mbɩ̌, 'àdʊ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌.
19 Tdítdɔ̌, Yěsù náandrì ɨtsɛta akɛ, ndàdʊ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà
nála. Abádhí nɨ́i'ì fɩ́yɔ́ ibhú ɔ̀, fɩyɔ́ ɩ̀bhɛ̀-mbɩ̌ nɔ́bhɔlɔ ì'í rɔ́.
20 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yěsù náanzi abádhí. Nɨ́, abádhí adʊ̀ àbayà Zɛ̀bɛ̀dayò nʊ́bhà ibhú ɔ̀
kasʊtálɛ mànà, 'àdʊ̀ òwu Yěsù-owù ɔ̌.

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì atdí alɛ nígʊ̌ dhu
(Luk 4.31-37)

21 Yěsù mà pɩ̀ndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́,
Pɩ̀ayàhúdí tɔ́ asota-dhɔ̀ ɔ̌, Yěsù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdʊ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ányì-dzá
ì'ì alɛ tɔ̀.
22 Nɨ́ Yěsù rʊ̌nɔna dhu nírɨ rí alɛ ɨdhɔ nʊ́ʊkɔ atdídɔ̌, kàrǐ dhu núdhě tí dhu dɔ̌. Obhó tí,
kàbhà dhu t'údheta nɨ́i'ì mbǎ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tɔ́ dhu t'údheta bhěyi. Ndɨrɔ̀,
kǎmbɛ́nà dhu núdhe dɔ̌ ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʊ́ nà.
23 Nɨ́ wɔ̀ kàrǐ dhu núdhě ɔ̀ná kàsʊmì ɔ̌ tí, nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì atdí alɛ náatsù ndɨ
unduta-dzà ɔ̀, ndàdʊ̀ òkù ndàtɨ:
24 «Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyìrà tí tsěka nyɨ nyɔtdí
tí? Ma mʊ̀nɨ wà dhu mběyi nyʊ́ nyɨ ràrǐ àdhɨ. Nyɨ nɨ́ Kàgàwà ívì ɬlɨ̌lǎ alɛ.»
25 Nɨ́ Yěsù náarʊ̀ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ínè, áhʊ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
26 Nɨ́ wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí nɨ́iyà wɔ̀ alɛ-ɔ̌nga ɔbɨ nyʊ́ nà, ndàdʊ̀ àhʊ kà ɔ̀ rɔ̀ ádrʊ̀ngbǎ
ìkǔ nyʊ́ nà.
27 Kórɔ́ alɛ ɨdhɔ nʊ́ʊkɔ, ràmbɛ dhu nóngʊ̀ dɔ̌ tsʊ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ínngbà
dhu-tɨdɔ̀ wɔ̀? Màkʊ̌rʊ̀-ɔwʊ́tá nyʊ́ nɨ́ yà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʊ́ nà ka kʊ̀nɔ̀! Yàrí alɛ rǐ
nʊ́yǎ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ màtí, ràdʊ̀ tsʊ̀ná dhu nírì!»
28 Nɨ́ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ nʊ́ʊgà ndì kòmbómbí kórɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̌.

Yěsù rǐ andɨ nà ábhɔ̌ alɛ nígʊ̌ dhu
(Màt 8.14-17; Luk 4.38-41)

29 Unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀ ɨ 'ùvò dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà náadʊ̀ òwu ʊ̀rɔ́ rɔ̀ tí Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà
nà mà t'ídza. Abádhí awù atdíkpá Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì mànà nà.
30 Nɨ́ ányì-dzá, Sìmonì bhà agʊna-àyi nɨ́i'ì ara dɔ̀ ndì ndàyi ró, atdídɔ̌ kàzʊ ʊ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na
nǎ nɨ́dhunɨ̌. Nɨ́, yà Yěsù ɩ̀rà àhʊ rórɔ̀ tí, ka kavɔ̀ ɨ́yàdhíyà rǎndɨ dhu kà tɔ̀.
31 Nɨ́ Yěsù náandrì kà ɨ, ndàlʊ̌ kɔ̀tsʊ́, ndàdʊ̀ kɨvà ɔrʊ̀. Nɨ́ kà-ɔ̌ ì'ì kàzʊ náavɛ̀, kà ràdʊ̀
àdɨ ndàmbɛ ɔ̀nyʊ̀ ùbho dɔ̌ abádhí tɔ̀.
32 Pɩ́tsɔ̀ngǎ, adyifɔ̀ nótsù dhu-dzidɔ̌, ka kowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà arí'ì kórɔ́ alɛ nà Yěsù
tɨ'ɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì alɛ mànà.
33 Nɨ́, kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ núundu ɨ kórɔ́ Yěsù rǐ'ì ɔ̀nà ɨdza-lí.
34 Nɨ́ Yěsù nɨ́igʊ́ dhèdhɛ̀rɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌ arándɨ ábhɔ̌ alɛ nyʊ́. Kǎránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo
rɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̌ alɛ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎránà nzɨ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nʊ́bhà rɔ̌ rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʊ́nɨ Yěsù
ràrǐ àdhɨ dhu nɨ́dhunɨ̌.

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ nʊ́nɔ Gàlìlayà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̌ dhu
(Luk 4.42-44)

35 Tsútsǎ nínganí bhɔ̀tsʊngá, ɨnzá ɨnga nápɛ̀ àwʊ̀ rórɔ̀, Yěsù nɨ́ivà ndì ndàhʊ kɨgɔ̀ ɔ̀
rɔ̀, ndàrà igi rʊ̀ngʊ̀ ɔ̀ ndàdʊ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndìtsɔ̀ ndì ányì.
36 Nɨ́, Sìmonì mà ɔdhína mànà náawù kɔ̀mè.
37 Nɨ́ Yěsù ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, kórɔ́ alɛ rǐ nyɔmɛ.»

---

† **1:16 1.16** Ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʊ̀ átɔ̀ (Mrk 3.16). ‡ **1:17 1.17** Kà-tì nɨ́: Ìndrǔ-tsʊ̀ ùndu róngo Kàgàwà-owù nʊngʊ tí alɛ.

38 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kòwu kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́'ì ngʉ̌kpà pbanga ɔ̀. Ányì, ma màkǎ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mɨra nídhunɨ̌.»

39 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ ùbhi Gàlìlayà ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̌, ndàrà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ pbìrì ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ abádhí rɨ̌'ì ɔ̀yà alɛ ɔ̀ rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ kíkɨ́ nà alɛ nábhʉ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Luk 5.12-16; 17.12-19)

40 Atdíku, kíkɨ́ nà atdí alɛ nɨ'ɨra Yɛ̌sù ɨ, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀ kàrɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè ka nɨ̌, nyɨ nyínè nyabhʉ ma mɨlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.»

41 Nɨ́ Yɛ̌sù náabà ɨzʉ kàdɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàpbàlǎ kàngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨwà ma mòzè. ɨlǎnà!»

42 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kɨ́kɨ́ níikù wɔ̀rɨ́ alɛ rɔ̌ rɔ̀, kà ràdʉ̀ ìlǎ.

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ʉyá dhu kà tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ kàvi ràrà,

44 ndàtɨ nɨ̌: «Ándà nga mbɛ̌yi, àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀ árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu kùhanì tɔ̀, ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉyá pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu nɨtɛ̀ tɨ́ kórɔ́ alɛ tɔ̀*.»

45 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀rɨ́ alɛ níitdègu àrà, náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà rɔ̀ná ndì nɔ̀nzì dhu náwɛ rɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́, ndʉ̀gà ndɨ dhu-ɔ̀yɨ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Wɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù náadʉ́na nzɨ̌ àrà òtsù rɔ̌ kpangba atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ kǎránà àdɨ rɔ̌ lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀. Nɨ́, ìndrʉ̌ owúnà ìwu rɔ̌ kà-tɨ'ɔ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀.

2

Yɛ̌sù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ ndàdʉ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga nʉ́bà dhu
(Màt 9.1-8; Luk 5.17-26)

1 Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Yɛ̌sù níingo tdɨ́tdɔ̌ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, kórɔ́ alɛ ràdʉ̀ dhu ìrì, ìnè kà ràrɨ̌'ì ɨdzá*.

2 Nɨ́ ábhɔ̌ alɛ́-yà núundu ì Yɛ̌sù rɨ̌'ì ɔ̀nà ɨdza ɔ̌, ìmbǎ alɛ-pfɔ̀ kafɔ́ rɔ́nga mà rì'ì ndɨ ɨdza-lí màtɨ́. Yɛ̌sù náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀.

3 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ngʉ̌kpà alɛ níiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ìfɔ alɛ nánɔ̀ ɔ́tdù dɔ̌ rɔ́rɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ndɨ alɛ nítsù Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ dhu nɨ́ɨ'ì ɔbɨ tɨ́ ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ abádhí nʉ́ʉngbɛ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ yà Yɛ̌sù nádɨ ɔ̀ná ngari dɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ wɔ̀rɨ́ alɛ nífo ɔ̀ná ótdù mànà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.

5 Nɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ tɔ́ a'uta ndì ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù atɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɔdhɨ́, ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.»

6 Nɨ́, yà ányìrɔ̌ ì òkò rɔ́ ɨ'ì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó, náambɛ́nà ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:

7 «Ádhu wɔ̀ alɛ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ nɨ̌? Ádhɨ ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀, ɨnzá nɨ́ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́bà ka rɔ̀?»

8 Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na afíya ɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ́'ì wɔ̀rɨ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà nɨ̌?

9 Katɨ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: ‹Ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga›, ndɨrɔ̀ katɨ: ‹Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà›, nɨ́ kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ dhu nzínzì ɔ̌ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu nɨ́ àdhu?

10 Nírɔ̀, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndʉ̀bà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga yà adzɨ dɔ̌.» Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌:

11 «Ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.»

12 Nɨ́ ányìrɔ̀ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ́ɨvà ndì kórɔ́ alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ndìtdù fɨndá ótdù, ndàdʉ̀ àrà pbìndà. Ɨdhɔ nyʉ́ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ì'ì alɛ́-yà kórɔ́ atdídɔ̌, ràdʉ̀ Kàgàwà nífʉ 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi dhu-tɨdɔ̀ nálǎ!»

Yɛ̌sù rɨ̌ Lawì nánzi owùna nʉngʉ tɨ́ dhu
(Màt 9.9-13; Luk 5.27-32)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndì Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Nɨ́, ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ kà ɨ, kà ràdʉ̀ àmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ fɨ̌yɔ̀.

14 Nɨ́ ʉ̀da ndì ndʉ́da rórɔ̀, kǎla Lawì†, Àlʉ̀fayò t'ídhùnà pàratà t'ʉ́fótá-dzà ɔ̌ àdɨ rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù atɨ kà nɨ̌: «Írà owùdu ɔ̌.» Nɨ́, Lawì adʉ̀ ndɨvà ndàrà kɔ̌wù ɔ̌.

---

* **1:44 1.44** Law 14.2-31 * **2:1 2.1** Ndɨ ɨdza nɨ'ì ngǎtsi nɨ̌ Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà mànà màtɔ́ (Mrk 1.29). † **2:14 2.14** Ngǎtsi ndɨ Lawì ɔvɔ̀ nɨ'ì Màtayò (Màt 9.9).

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pɛ̀ɛ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náawù dhu nɔ́nyʉ̀ ndɨ Lawì bhà ɨdza.
Nɨ́, pàratà tɔ́ ibí pɛ̀ɛ̀ndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛnga tɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà nɨ́ɨ̀ atdíkpá abádhí
mànà ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ. Obhó tɨ́, ibí ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nóongónà ndɨ ùbhi kɔ̌wù ɔ̌.
16 Nɨ́ Pɛ̀ɛ̀fàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó nɨ́ɨ̀ ìnè ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ abádhí
níitdègu Yɛ̌sù mà rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ̀ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ mà, pàratà tɔ́ pɛ̀ɛ̀ndɔ́mbɛ́ mànà dhu
nálǎ, náatɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ádhu kàrɨ̌ dhu nɔ́nyʉ̀ pàratà tɔ́ pɛ̀ɛ̀ndɔ́mbɛ́ mà ndɨrɔ̀
nzɛ́rɛngatálɛ mànà nɨ́?»
17 Nɨ́, wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ atɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ rɨ́ɨ̀ andɨ nà alɛ náarɨ́ nzɨ̌
mʉ̀ngangà-atdyú nóho, pɛ́ɛ́tʉ̀ mʉ̀ngangà-atdyú òho arɨ́ alɛ nɨ́ andɨ nà rɨ́ɨ̀ kɛ̀lɛ̌. Ɨnzá ma
mɨra obhónángatálɛ núnzì, pɛ́ɛ́tʉ̀ ma mɨra ùnzìnà nɨ́ nzɛ́rɛngatálɛ.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Luk 5.33-39)

18 Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà Pɛ̀ɛ̀fàrìsáyó mànà nóongónà ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-
tsʉ̀ nʉ́tsì. Nɨ́ atdíku, ìndrǔ iwú dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà
Pɛ̀ɛ̀fàrìsáyó tɔ́ ábhàlɨ̌ mànà náarɨ́ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ, ìnzɨ̌ pɛ̀ʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kʉ̀tsì
átɔ̀ nɨ̌?»
19 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨrɛ̀ tɨ́ nga àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà
nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ ràrǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì, àzɛ̀mbè inè akpa-tsi rɨ̌ɨ̀ nzínzìya
ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́! Kɔ́rɔ́ kàsʉmì yà ìnè ì ɨ́ɨ̀ ɔ̀ná atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̌, abádhí
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì.
20 Pɛ́ɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ nɨ́ɨ̀ya ìnè, yà akpa-tsi nódyì ka kɨ́ ɔ̀ná abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ
rǎkǎ níganí ní ndɨ, abádhí nʉ́utsɨya ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀.
21 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tɔ́ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-ayɨ́ ɔ̌, akyɛ ndɨ
kɛ̀lɛ̀mʉ̀ náadʉ̀na ndàduru ndɨ mbɛrʉ̀ ka kù'o rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ayɨ́ nʉ́fà, ndɨ ʉfàta-
bhu ràdʉ̀ àhʉ̀ íhǔ nyɨ́ tdítdɔ̌ nɨ̌.
22 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ka kɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ dìvayì-ɔwʉ́tá nísɨ kàmʉdzɛ̀-ayɨ́ ɔ̀, akyɛ ndɨ dìvayì
nɨ́ɨvʉ̀na kàmʉdzɛ̀-ayɨ́ ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀ nʉ́fà, ndɨ dìvayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò nɨ̌. Nɨ́rɔ̀
dhu-ɔ̀fɔ̀ nga kɨsɨ̌ dìvayì-ɔwʉ́tá kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta Pɛ̀ɛ̀yàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Atdíku Pɛ̀ɛ̀yàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pɛ̀ɛ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náambɛ́nà ɔ̀wu
dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀wù otu-igì dɔ̌ rɨ̌ɨ̀
nganʉ̀ náfà rɔ̌.
24 Nɨ́ wɔ̀ dhu nàla Pɛ̀ɛ̀fàrìsáyó náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ándà pɛ́ dhu, ádhu pɛ̀ʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɨ̌
ɨnzá àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá ávi dhu ɔ̀nzɨ àsàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ nɨ́*?»
25 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ ɨnzá Dàwudì náanzì dhu nɔ́zʉ̀*?
Atdíku, àbadhi mà rɔ̀ná alɛ mànà nɨ́ɨ̀ àwù nà, ìmbǎ ì ɔ́nyʉna dhu ràdʉ̀ ì'ì.
26 Nɨ́, kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì nídyì ndɔ̀nyʉ̀.
Obhó tɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá rǎtɨna wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ̀ rádʉ̀ ràrɨ̌ pɛ̀ʉ̀kùháni kɛ̀lɛ̌ vǐya dɔ̌ rɔ̀.
Pɛ́ɛ́tʉ̀ Dàwudì nɨ́idyi ka ndɔ̀nyʉ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ̀ átɔ̀ ì ùbhi mànà pɛ̀ɛ̀ndà alɛ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ
dhu náanzì ndɨ Àbìyàtarì nɨ́ɨ̀ pɛ̀ʉ̀kùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tɨ́ níganí.»
27 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ìndrǔ ka kanzì nzá sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ tɔ̀, pɛ́ɛ́tʉ̀ sàbatʉ̀-
ɨdhɔ̀ ka kanzì ìndrǔ tɔ̀.
28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma Ìndrǔ t'ídhùnà, ɨma ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
dɔ̌ màtɨ́.»

3

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Ngǎtsi níganí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náatsù tdítdɔ̌ unduta-dzà ɔ̀. Nɨ́ ɔtsʉ́na ótsù atdí
alɛ nɨ́ɨ̀ ányì-dza.
2 Ányɨ̀rɔ̌ ì'ì ngʉ̌kpà alɛ náambɛ́nà Yɛ̌sù nándà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndínɨ̌ 'ala tɨ́, kàrà
tɨ́ wɔ̀ alɛ nígʉ̌gʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tɨ́ kɔ̀bhʉ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Nɨ́ Yɛ̌sù atɨ wɔ̀ ndɨ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidè ʉrɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌.»
4 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ dhu nívu yà ányɨ̀rɔ̌ ì'ì alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá návi tɨ́ kɔnzì ídzì dhu
ìndrǔ tɔ̀, ndɨrɔ̀ tɨ́ kɔnzì nzɛ́rɛ dhu ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌? Tɨ́ kɨgʉ̌ ìndrǔ bhà ípɨrɔ̀nga,
ndɨrɔ̀ tɨ́ kʉbhà ndɨ alɛ rɔ̀vɛ̀?» Pɛ́ɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tɨ́.

---

* **2:24 2.24** Tɔ̀r 23.25 * **2:25 2.25** 1Sà 21.1-6

5 Ní, Yĕsù náandà abádhí-dɔ̀ nga kɔ́rɔ́ akótá nyʉ́ nà, ɨzʉ ràdʉ̀ ndʉ̀ka atdídɔ̌ abádhí tɔ́ odú alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kădʉ̀ àtìnà ndɨ alɛ nɨ̌: «Ígba ɔtsʉ́nʉ!» Kà ràdʉ̀ kɨ̀gbà. Ní kɔ̌tsʉ́ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.

6 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Pbàfàrìsáyó núuvò unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ùndu Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà, ndínɨ̀ 'ɨrɨ tí ɨ̀ ìngbǎ dhu bhěyi màtí ka kí Yĕsù nábhʉ̌ kohò dhu dɔ̌.

Ihé-yà rĭwu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀ Yĕsù rĭ'ɨ̀ ɨ dhu
(Màt 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ɨdhá ɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀, ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ihé-yà ràdʉ̀ òwu owùya ɔ̌. Ɨ alé-yà níiwú Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀,

8 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Ìdùmɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danɨ tɔ́ ɨdha-akpà-adzènǎ rɔ̀ arí'ɨ̀ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí iwú Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀. Ɨ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ihé-yà níiwú Yĕsù ɨ, kărɔ́nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ ɨ̀ írɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

9 Ní, Yĕsù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ návi rʉ̀lɨ atdí ibhú fĭndà, akyɛ ndɨ ihé-yà níipbóna ndɨ̀ nɨ̌.

10 Obhó tí, ibí alɛ nígʉ̌ kărí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ andɨ nà rí'ɨ̀ nóowúnà 'ɔ̀dzì rɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ ɨ, ndínɨ̀ 'apbálá tí kàngbɔ̀.

11 Ndɨrɔ̀ Yĕsù ɨ̀ àla rɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà yà ɨ̀ arí'ɨ̀ ɔ̀yà alɛ nábhʉ rɔ̌ rʉ̀kɔ ɨ̀ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ Yĕsù-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ òwu abádhí àbhʉ rɔ̌ rùkŭ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨnyɨ, nyɨ ní Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́.»

12 Pbɛ́tʉ̀ Yĕsù adʉ́nà àrà dhu nʉ́ya rɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ìnzɨ̌ àdhɨ màtí ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu nʉnɔ tí.

Yĕsù rɨ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò ndʉ̀lɨ uvitatálɛ tí dhu
(Màt 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù núupò atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀ ndòzè ndùnzì alɛ núnzì, ɨ alɛ ràdʉ̀ ìwu tɨna ɔ̀.

14 Kădʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nʉ́lɨ, ndàdʉ̀ ɔvɔ̀ya nɔ́vɔ̀ «uvitatálɛ» tí. Kʉ̌lɨ abádhí ndínɨ̀ 'ongó tí oko mànà atdíkpá. Kʉ̌lɨ abádhí, ndínɨ̀ ndongó tí ùvinà ròwù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrŭ tɔ̀,

15 ndɨrɔ̀ ndínɨ̀ ɨ'ɨ tí ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà 'òwù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ nɨ̌ ìndrŭ ɔ̀ rɔ̀.

16 Yàrí ní ndɨ yà kăvò atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Uvitatálɛ-ɔvɔ̀: Sìmonì (Yĕsù adʉ̀ ngǎtsi kɔ̌vɔ̀ nɔ́vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tí),

17 Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanì nà. Abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo. Yĕsù adʉ̀ ngǎtsi abádhí-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Bɔ̀wànɛrgɛ̀ tí, kà-tì ní ɔvɔ bhà inzo.

18 Àndɛ̀rɛyà, Fìlipò, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò, Màtayò, Tʉ̀masì, Yàkɔbhɔ̀ (Àlʉ̀fayò t'ídhùnà), Tàdayò, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ nugyénà fɨyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ,

19 ndɨrɔ̀ Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yĕsù ìpfo adʉ̀ àrà ndàbhʉ òmvŭ-fɔ́ alɛ.

Yĕsù àtɨ ka kí dɔ̀na ɨ̀nza ndɨ̀ dhu tí
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà dhu tí dhu

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù náadù ndɨ̀ ɨdza. Ní, ihé-yà náadʉ̀ 'àndu tdítdɔ̌ kà-tí, Yĕsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ ɔ̀ná kàsʉmì mà ràdʉ̀ ì'ɨ̀ mbǎ.

21 Ní wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, kà mà t'ídzá-bhà náadʉ̀ kàtì ɨwà dɔ̀na ɨ̀nza ndɨ̀ dhu tí. Ní, abádhí adʉ̀ ìwu kòdyì ɔ̀wùnà.

22 Ndɨrɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwŭ Yĕsù-tɨ'ɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Pfɔ̀mvɔ Bɛ̀lìzèbulì rɨ̌'ɨ̀ kà ɔ̀.» Ndɨrɔ̀ abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ndɨ arí kàbhʉ̌ ròdì kɔ̌kò ɨ nzɛ́rɛ-alafí.»

23 Ní Yĕsù anzi abádhí, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Sìtanì, rădʉ̀ ndòdì ìngbǎ dhu bhěyi ndìtírɔ̀?

24 Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ náapɛ́ àmbɛ 'ùgyè dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ní ndɨ kamà bhà idzi náarí nzɨ̌ àpɛrɛ.

25 Ndɨrɔ̀, atdí ɔdhɨ náapɛ́ àmbɛ anya nónzì dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ní ɨ alɛ tɔ́ ɔdhɨ-tì náarí nzɨ̌ ìde.

26 Nírɔ̀, Sìtanì náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùgyè ndɨ̀ ndìtírɔ̀, kàbhà idzi-ɔ̌nga ràdʉ̀ ndùtu, ní kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ àpɛrɛ, kàbhà idzi-tsʉ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀dì.

27 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rădʉ̀ òtsù ɔbɨ nɨ̌ ìdzɨ̀dzɔ̀ alɛ bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà, ɨnzá ndɨ̀ ndàlʉ̌ pɛ́ ka ndʉ̀tsì angyi rɔ́rɔ̀. Ka ndɨ̀ ndàlʉ̌ ndʉ̀tsì dhu-lutìnǎ ní ndɨ, kà rădʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà.

28 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ìndrŭ náabáya àbà kɔ́rɔ́ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ ʉbàta, ndɨrɔ̀ abádhí náabáya àbà Kàgàwà nɨ̌ ɨ arí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu tɔ́ ʉbàta mà.

29 Pbɛ́tʉ̀, Ɨ̀lìlǎ-Alafí nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ náabáya nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá màtí. Obhó tí, kàbhà nzɛ́rɛnga ní dhòdhódhónga nà rádɨ nzɛ́rɛnga.»

30 Yɛ̌sù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi abádhí nɨ̌, abádhí àtɨ ndɨ̀ ràrɨ̌'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nà ɔ̀nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ Yɛ̌sù-tsánà, kà t'ádɔ́na, kà t'áwɛ́na mànà?
(Màt 12.46-50; Luk 8.19-21)

31 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù-tsánà mà kà t'ádɔ́na mànà níiwú ùvò Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɨdza-lí. Abádhí itsɨ ìko irinǎ rɔ̀, 'àdʉ̀ atdí alɛ návi ràǹzì Yɛ̌sù ɨdza rɔ̀.

32 Ihé-yà níi'ɨ̀ kà-tí ɨ̀ òkò, 'àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀ rɔ́. Nɨ́ ka kadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Kànɨ̌ ɨ́yànʉ mà adónʉ mà awɛ́nʉ mànà rɨ̌'ɨ̀ iri. Abádhí rɨ̌ nyɔmɛ.»

33 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨ́yàdu, ndɨrɔ̀ ádhɨmà ndɨ adódu?»

34 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ yà tɨná ókò 'àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na alɛ dɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kànɨ̌ ɨ́yàdu mà adódu mànà.

35 Kàgàwà òzè dhu nónzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ ndɨ, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu.»

4

Ɔnyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Luk 8.4-8)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ ndàrà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Nɨ́ ányɨ ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎpɛ̀ ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ tdɨ́tdɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà nyʉ́ núundu ɨ̀, 'àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdɨ ányɨ. Ndɨ ibhú níi'ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀ òko rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.

2 Nɨ́ kǎmbɛ́nà ábhɔ̌ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ pbɨ̀ndà dhu t'údheta ɔ̌, kǎwɛ dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ:

3 «Nyɨ̀rɨ pɛ́! Atdíku, atdí alɛ náahʉ̀ ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ̀ ɨnga ɔ̌.

4 Nɨ́ yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nóvɔ kàrɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdídhená itse náawà ɨ̀ otu ɔ̌. Nɨ́, àrɛ̀ adʉ̀ ìwu, 'ùbhɨ̌ ɨ̀ itse otu ɔ̌ rɔ̀.

5 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ɨ̀ ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Kɔ̀rɨ́ itse náadʉ̀ ɨ̀nga kòmbómbí, ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀yá abhɔ nídhunɨ̌.

6 Nɨ́ adyɨfɔ̀ níitdègu ɨ̀ka, náadʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nóbì, ràdʉ̀ òtdyù, ɨ̀mbǎ ɨvɛ́ya rɨ̌'ɨ̀ ádzàdzɨ̀ nídhunɨ̌.

7 Atdídhená itse náawà ɨ̀ okpèna nà itsukpó nzínzì ɔ̌, ɨ okpèna nà itsu náadʉ̀ àta, 'àdʉ̀ òvi, 'àdʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ngɨngà ídzì ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì, ɨ̀nzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀.

8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ɨ̀ ídzì adzɨ ɔ̌. Nɨ́ ɨ ɔ̀nyʉ̀ níinga, 'òvì, 'àdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́. Atdídhená náadhɨ̀ itse ɨ̀bhʉ kumì-gʉ̀na ròsè, ngʉ̌kpà náadhɨ̀ azà kumì-gʉ̀na ròsè, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà-tsí náadʉ̀ ɔ̀dhɨ atdí-mɨyà-gʉ̀na ròsè.»

9 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨnga t'ɨ́rɨta tó bɨ̌na nà rɨ́'ɨ̀ alɛ nɨ́rɨ ka.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tɨ̀ náwɛ̌ dhu
(Màt 13.10-17; Luk 8.9-10)

10 Yɛ̌sù níitdègu ndìndrɨ̌ itsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀, nɨ́ yà kà-tí aróko alɛ mà, kàbhà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà náavì ka ràwɛ kɔ̌kɔ̀ mbólí-tɨ̀.

11 Nɨ́ kǎdù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̌kʉ̀ nyʉ́, ka kítɛ̀ wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-nyʉ-tsì ndɨ̀ nórù dhu. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ náarɨ́ kɔ́rɔ́ dhu nírɨ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,

12 ‹ndínɨ̀ ɨ̀ owu tí ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí dhu mà nála,
ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ nga nírɨ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ,
akyɛ ɨ̀ owuna 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ dhu nʉ́bà fɨ̌yɔ̀ nɨ̌*!›»

13 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí nzá yàrɨ́ mbólí rʉ̌nɔna dhu? Olu, nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà mbólí rʉ̌nɔna dhu nʉ́nɨ ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi?

14 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tɨ̀: Ɔnyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ nórɛ̀ dhu nɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ.

15 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ náwà ɨ̀ ɔ̀ná otu bhɛ̌yi. Abádhí rɨ̌ ndɨ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nírɨ, ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí Pfɔ̀mvɔ ràdʉ̀ ɨ̀rà, ndàdʉ̀ ndɨ ɔ̀rɛ ka kɔ̀rɛ̀ Ɔtɛ nípfo abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀.

16 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ odu-kɛngɛrɛ-dɔ yà ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ kà'ù dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí.

17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dɨ ndɨ afíya ɔ̀, 'àdʉ̀ 'àpba kà-rɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ kɛ̀lɛ̀ tí. Nɨ́, yà àpbɛ̀ mà avuta mànà nópɛ̀ ɨ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ abádhí á'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ 'àwà dɔ̀tsí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀.

18 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí nʉ́lɨ ɨ̀ okpèna nà itsu nzínzì ɔ̌ itse náwà ɨ̀ ɔ̀ná ɨnga bhɛ̌yi. Abádhí náarɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nírɨ,

---

* **4:12 4.12** Ìsa 6.9-10

19 Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ dɔ̌ ka kóko tɨ́ dhu tɔ́ ɨrèta mà, ònzì náaríbhona ʉtrátá tɔ́ dhɛ̀dhɛ mà,
ngʉ̌kpà dhu-atdyú mànà rǎdʉ̀ òtsù abádhí-afí ɔ̀. Nɨ́, kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu rǎdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ nʉ́tsì,
'àdʉ̀ àbhʉnà ìnzɨ̌ rɔ̀dhì itse.
20 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì ídzì adzɨ ɔ̌ itse náwà ì ɔ̀ná ɨnga bhěyi. Ɨ alɛ náarí Kàgàwà
bhà Ɔtɛ nírɨ, 'àdʉ̀ à'ùnà. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ náarádʉ̀ ídzì itse nɔ́dhì: atdídhená alɛ rɔ̀dhì
ka ìbhʉ kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì ka azà kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀
kɔ̀dhì atdí-mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè.»

Tarà tɔ́ mbólí mà Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɨ̌ ìndrʉ̌-dɔ àlʉ̌ dhu tɔ́ mbólí mànà
(Luk 8.16-18)

21 Tdítdɔ̌, Yěsù ivú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ka katí tarà ɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀ àtsìnà ìtǎ-tsì?
Ndɨrɔ̀, ka katí kɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀ ìlinà ara-tsì? Ka katí nzɨ̌ kɔ̀bɨ kɨlɨ ɔrʉ́, mběyi kàrɨ̌ ɨnga náwʉ̀
rɔ́?
22 Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ndì narù náalaya ndì kpangba, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌
ɔ̀ arádɨ náavìya ndì kpangba awáwʉ̀ ɔ̀.
23 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bǐna nà rí'ì alɛ nákǎ ndìrì ka!»
24 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyàndà nga mběyi yà nyɨ̌ nyírɨna dhu nà. Ka
kudhèya dhu fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà nyɨ̌ nyarí dhu núdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, kadʉ̀ àmànà
àma tí.
25 Obhó tí, dhu nà arí'ì abhɔ alɛ tɔ̀, ka kabhʉ̀ya dhu abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ dhu
arí'ì abhɔ fɔ́ná alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛ kǎrí'ì nà dhu mà*.»

Vɨ̌yà dɔ̌ rɔ̀ rínga itse tɔ́ mbólí

26 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Yàrí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi
nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí alɛ nɨ́ɨvà ndì ndɔ̀rɛ̀ nganʉ̀-tsè pbì ɨnga ɔ̌.
27 Ní yà ɨnga náarátɨ, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhěyi, kǎráyi ɨnga nátɨ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndìvà ɨnga
núbho rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè náaráta, ndàdʉ̀ ìnga ɨnzá àbadhi nʉ́nɨ ìngbǎ dhu
bhěyi màtí kà rǐnga dhu rɔ́rɔ̀.
28 Adzɨ rǎdʉ̀ wɔ̀rí nganʉ̀ ní'ɔ ndìtírɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tí kà rɨ̌ kàbhʉ̌ rìngà, ɔyɔ rí kìsě nɨ̌
ndàdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀vì, kà rǐku dɔ̀ ná rɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìtù ndì, ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀.
29 Wɔ̀ nganʉ̀ nɔ́'ɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, wɔ̀ alɛ rǎdʉ̀ kasʉ nɔ́pè pbìndà obhi nɨ̌, nganʉ̀
t'ótseta tɔ́ kàsʉmì nákǎ wà nídhunɨ̌.»

Hàràdalì-kpɔ̌-tʉ́tʉ̌-ngba tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32,34; Luk 13.18-19)

30 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ádhu àlɛ̌ kádʉ̀ àtìnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
bhà Idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu tí? Ndɨrɔ̀, ínghà mbólí ndɨ kà dɔ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ àwɛnà rìtè ka?
31 Kɔ̌fɔ̀ ndì hàràdalì tɔ́ itsukpó-tsè nà. Adzɨ ɔ̀ ka kí kòzò ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ka ní ákɛ̌
dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ itse dɔ̀nǎ.
32 Pbɛ́tʉ̀, yà ní ka kí kòzò adzɨ ɔ̀, ní kà rɔ́vi, ndàdʉ̀ òngo ádrʉ̀ngbǎ itsukpó tí, rɔ̀sè
kɔ́rɔ́ itsukpó-tɨdɔ̀ dɔ̀nǎ. Kɔ̌pbí rǎdʉ̀ òvi ádzàdzɨ̌ nyʉ́, àrɛ̀ mà ràdʉ̀ ɨdzàya nɔ́sì kà-bɨ̌ tɔ́
sísí ɔ̌*.»
33 Ndɨ dhu bhěyi tí, Yěsù nʉ́unɔ́nà Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ábhɔ̌ yàrí mbólí-tɨdɔ̀ ɔ̌.
Kʉ̌nɔ́nà ka àdhàdhì yà ndì ndʉ́nɔna dhu nírɨ rí alɛ-dɔ nálʉ rádʉ̀ dhu bhěyi.
34 Kɔ̌tɛ́nà nzɨ̌ abádhí nà ɨnzá ndì ndʉ̀nɔ̀ mbólí ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀yá ì ɔ̀tù ì pbìndà ábhàlɨ̌
mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǒngónà àdʉ̀ ɨ mbólí-tì náwɛ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

35 Ndɨ nínganí tí pbítsɔ̀ngǎ, Yěsù náatɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàda rèrʉ̀-adzè.»
36 Ní, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà ihé-yà, 'àdʉ̀ òtsù yà Yěsù rɨ̌'ì ɔ̀nà ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀ òwu.
Ngʉ̌kpà ibhú náadʉ̀ ì'ì ìnè ányìrɔ̌.
37 Nírɔ̀ ní ndɨ àpùpú náapè ndɔ̀pìlì ɔbɨ nyʉ́ nà, mʉ̀kʉrà ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'àwà ì ibhú ɔ̀, ibhú
ràdʉ̀ àmbɛ àle dɔ̌ ɨdha nɨ̌.
38 Yěsù náadʉ̀ ì'ì ibhú tɔ́ kɔ̀bhɛ́ ɔ̀ ndì ndàyi ndìpbì dɔ̀na kùsé rɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ ndɔ̀dyì rɔ́.
Ní kàbhà ábhàlɨ̌ nɨ́inga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌ ìkʉ̌ nyʉ́ ɔ̌: «Màlimǒ, yà àlɛ̌ kʉ́vɛ
dhu nátdʉ̌ tí obhó afínʉ akɛkpá màtí?»
39 Ní ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndìvà ndì rɔ̀, Yěsù náarʉ̀ awɛ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà rèrʉ̀ nɨ̌: «Ínè! Ʉtsɨ
tsʉ̀nʉ!» Ní awɛ náadʉ̀ opilita nʉ́bhà, ɨnga ràdʉ̀ ɨnè bhìì.

---

* **4:25 4.25** Wɔ̀ dhu-tì ní, fíndà ka kùdhe dhu arí dɔ̀na àlʉ̌ alɛ, ní ka kabhʉ̀ya rʉ̀nɨ nga abhɔ. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ dɔ̀na arí fíndà ka kùdhe dhu àlʉ̌ alɛ, ní dɔ ɔ̀ rɔ̀ ka kipfoya yà kǎrí'ì nà ákɛ̌ ɨrètá-ngba mà kɔ́rɔ́. * **4:32 4.32** Zèk 17.23; 31.6; Dàn 4.12,21

40 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ádhu nyǐ nyí ɔdɔ nɔ́nzɨ nǐ? Nyǐ nyàpɛ̀ t’óbhó ɨ̀’ì a’uta nà?»
41 Ní, ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nyʉ́ nɨ́isí abádhí ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌ ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ yà, awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ mànà dhu náarí tsʉ̀ná dhu nɨ́rɨ?»

5

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafí nà arí’ì ɔ̀nà alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 8.28-34; Luk 8.26-39)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-adzè, Pbàgɛ̀rasì* tɔ́ pbìrì ɔ̀.
2 Ní yà Yěsù ìfò ibhú ɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀ tí, atdí alɛ náahʉ̀ ìndrǔ ʉ̀tdʉ̌ ka karí ɔ̀ná ngari ɔ̀ rɔ̀, ndìrà kà-tɨ’ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ’ì nzɛ́rɛ-alafí nà arí’ì ɔ̀nà alɛ.
3 Kǒngónà ɔ̀dhɔ̀ ndɨ ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀ kà sɔ̀wɔ̀rɔ̀ nɔ́nzɨ rí ndʉ̀tsì àdrà-mbǐ nǐ atdí alɛ mà nɨ́i’ì mbǎ.
4 Obhó tí, bìlǐnganà ka kʉtsínà kàpfɔ̀ sìngà-mbǐ nǐ, kadʉ̀ kɔ̀tsʉ́ nʉ́tsì àdrà-mbǐ nǐ. Ní kǒngónà àdʉ̀ ɨ àdrà-mbǐ nátdɨ, ndàdʉ̀ sìngà-mbǐ nátdɨ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, kàlʉ̌ rí ndɔ̀nzì lɛ̀màna alɛ nɨ́i’ínà mbǎ atdí màtí.
5 Bìlǐnganà, yà ɨnga náaráti, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhěyi, kǐtúnà ndì ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ìndrǔ nʉ́tdʉ̌ ka karí ɨnanǎ, ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nǎ, ndàmbɛ ùkǔ dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ngbɔ̀na àzè rɔ̌ kpùwǎkpùwǎ odu nǐ.
6 Ní kǎla Yěsù ɨtsɛ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀, ndìbvu kɔ̀nzǐ, ndʉ̀kɔ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌.
7 Kǎdʉ̀ ɔ̀kù àrǐ nyʉ́ tí ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè ma nà Yěsù, kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí’ì Kàgàwà t’Ídhùnǎ? Ma mìtdɛ̀ nyɨ ɨtdɛ̀ tí, Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ìnzǐ àvǔ rùdú.»
8 Wɔ̀ dhu kʉ̌nɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, Yěsù aránà àtìnà rɔ̌ kà nǐ: «Nzɛ́rɛ-alafí, áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
9 Ní Yěsù adʉ́nà àrà dhu ìvu rɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nʉ ní àdhɨ?» Kà ràdʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du ní ‹Ihé›, ibí rɔ̀ mǎ mí’ì nídhunǐ.»
10 Ní, kǎdʉ́nà àrà Yěsù nónzì rɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà, ìnzǐ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nabhʉ̀ tí ròwù ɨtsɛ ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
11 Ányìrɔ̌, àdʉ̀ tó ádrʉ̀ngbǎ màhɔ̌-yà nɨ́i’ì pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ ɨ̀ ányʉ ró.
12 Ní ɨ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ Yěsù ìtdɛ̀ ɨtdɛ̀ tí, ’àtɨ: «Óvì mǎ mɔ̌wù ndǎkà àdʉ̀ nzínzì ɔ̀, ndínǐ mǎdʉ̀ tí ùtsǔ abádhí ɔ̀.»
13 Ní Yěsù adʉ̀ ndɨ dhu ná’ù abádhí tɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̀kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núuvò wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ òwu òtsù àdʉ̀ ɔ̀. Ní kɔ́rɔ́ kɔ̀kɔ̀ àdʉ̀ tó màhɔ̌-yà, mbɛ̀mbɛ̀ óyɔ̌ lʉ́fʉ̀, náadrú pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ɨ rʉ̀pbà ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsěya rɔ̀tdì ì.
14 Kɔ̀kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rúbhi alɛ náatsè, ’òwù ɔyɨ nà kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ igigi rí’ì pbanga ɔ̀na nǎ. Ní ìndrǔ náadʉ̀ ìwu, ’ìwǔ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu àndà.
15 Abádhí níiwú ùvò Yěsù tí, ’àdʉ̀ wɔ̀ ndɨ ibí nzɛ́rɛ-alafí arúbhi ɨ̀’ì rɔ̌ ɔ̀nà alɛ nála. Ndɨ alɛ nɨ́i’ì obvò ndì ndàdɨ, ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀, pbìndà ɨrɛ̀ta ràdʉ̀ ndàdu rɔ́. Ní ɔdɔ náadʉ̀ ìsǐ abádhí ɔ̀.
16 Yà ndì nɔ̀nzì dhu nàlanà alɛ náadʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ mà àdʉ̀ mànà rɔ̌ ɨ nɔ̀nzìnà dhu náwɛ abádhí tɔ̀.
17 Ní abádhí náadʉ̀ ɔ̀pɛ̀ ’ɨtdɛ̀ Yěsù ndínǐ ndì nɨvà tí, ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
18 Ní yà Yěsù rǔpo ibhú ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, yà nzɛ́rɛ-alafí núvònà ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nɨ́itdɛ̀ Yěsù ndínǐ ’owu tí mànà atdíkpá.
19 Ní Yěsù náa’u nzá ndɨ dhu kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àtìnà ndɨ alɛ nǐ: «Ádǔ nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨndʉ́ alɛ-tɨ’ɔ̀, nyadʉ̀ yà ɨndʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu náwɛ abádhí tɔ̀, ɨzʉ kàbà dʉ̀nʉ́ dhu mànà.»
20 Ní wɔ̀ alɛ náadì dɔ̀na ndàrà, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ yà Yěsù nónzì fǐndà kɔ́rɔ́ dhu Dɛ̀kàpolì tí kátɨna pbìrì ɔ̌. Ní, yà kà rʉ̌nɔna dhu nìrì alɛ kɔ́rɔ́ ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌.

Yàhirò bhà tsìbhíngba mà Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ napbálá tsìbhálɛ mànà
(Màt 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Tdítdɔ̌ Yěsù náadà ibhú ɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè. Ní ɨdha-gì dɔ̌ kìdè rɔ́rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ndì ndàkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀.
22 Ní, unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tí kátɨna, nɨ́ira àhʉ ányìrɔ̌. Ní Yěsù ndì ndàla rɔ̀, kǐbvú ndì obvò kà-pfɔ̀ rɔ̌.
23 Kǎdʉ̀ kìtdɛ̀ atdyúna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨvàdú-ngba rǐ’ì afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́. Ní, ɨ́rà ɔtsʉ́nʉ nyɨ nyʉ̀lɨ tí kà-dɔ̌, ndínǐ kɔ̌gʉ́ tí, ndàdʉ̀ àdɨ nyìkpɔ́na nà.»

---

* **5:1 5.1** Ndɨ pbìrì nɨ’ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì.

24 Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òwu Yàhirò nà, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà ràdʉ̀ ndìdhɔ̀ owùya ɔ̀ Yɛ̌sù ɨ̀ ìpbɔ̀ nzínzìya ɔ̀ rórɔ̀.
25 Ɨ alɛ nzínzì ɔ̀ nɨ'ì atdí tsìbhálɛ, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà atɔ tí azu nóongónà ɨ̀rà rɔ̀ná.
26 Kǎbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ibí pbàngángá-bvʉ̀nǎ, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ fɔ́ná ongyéngá-tsè nótdɨ̀ ányì. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu adʉ́nà nzɨ̌ àrà kà dzʉ̀nà nɔ́nzì rɔ̌, kà rɔ̌ andɨ ràdʉ̀ àrà ɔ̀trɔ rɔ̌ atdídɔ̀.
27 Ní, Yɛ̌sù dɔ̀ ka kʉ́nɔna dhu ndɨ̀ ndírì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̌ra ihé-yà nzínzì ɔ̀, ndàpbàlǎ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ olùnǎ rɔ̀.
28 Ka nɨ'ì afína ɔ̀ ríra ɔ̀tɛ rɔ̌ ndàmbɛ àtìnà dɔ̀: «Ma mapɛ́ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nápbàlǎ, ní ma mógʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»
29 Ní Yɛ̌sù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ kàpbàlǎ rórɔ̀ tí, yà kà-rɔ̌ arírà azu náadʉ̀ ìde, kà ràdʉ̀ ndìnè ɨwà ndɨ̀ ndɔ̀gʉ̀ pbìndà andɨ ɔ̀ rɔ̀ ró.
30 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̀ tí, Yɛ̌sù níinè ndɨ̀ ɨwà ìndrǔ t'ígʉ́tá tɔ́ pbɨ̀ndà ɔbɨ nɔ́nzì kasʉ rɔ́. Ní kǎgɛ́rɛ ndɨ ihé-yà nzínzì dɔ̀, ndìvǔ dhu ndàtɨ: «Ádhɨ rùdú mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ?»
31 Ní kàbhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyàla wà ihé-yà nákpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʉ 'ìpbɔ̌ nyɨ tí dhu. Ní, nyɨ tí àdʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ ràrɨ̌ àdhɨ ngbɔ̌nʉ nàpbàlǎ?»
32 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàndà kɔ́rɔ́ ihé-yà-dɔ̀ nga, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndala tí ràrɨ̌ àdhɨ ndɨ dhu nɔ̀nzì.
33 Ní ndɨ tsìbhálɛ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nɨ̌, ɨwà ndɨ̀ ndʉ̀nɨ rɔ̀ná ndɨ̀ nɔ̀nzì dhu nídhunɨ̌. Ní kǎdʉ̀ ìrà ndìbvǔ ndɨ̀ Yɛ̌sù-pfɔ̀-rɔ̌, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ obhó dhu nʉ́nɔ̀ fǐndà.
34 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Pbà nɨ̌ tsìbhíngbá, pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ wà nyɨ. Ní, árà mbɛ̌yi, nyadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ ɔ̀ rɔ̀.»
35 Wɔ̀ dhu nʉ́nɔ Yɛ̌sù rɨ̌ rórɔ̀ ní ndɨ, ɔyɨ nà ríwu unduta-dzà ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ Yàhirò bhà rɔ̀ alɛ nʉ́utɔ ì, 'àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba nɔ́vɛ̀ wà, ní ádhu nyɨ nyí Màlimò-tsì àvǎ tdítdɔ̀ nɨ̌?»
36 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù náadʉ̀ nzá afína mà níli abádhí rʉ̌nɔna dhu dɔ̌. Kǎdʉ̀ àtìnà Yàhirò nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ, í'ì a'uta nà tí.»
37 Kǎdʉ̀ nzá atdí alɛ mà nózè rʉ̀ndà ndɨ̀ ányì, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ùnzìnà rʉ̀ndà ndɨ ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanɨ mànà kɛ̀lɛ̌.
38 Ní abádhí awù ùvò unduta-dzà ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà. Ní ányì, Yɛ̌sù náatù ìndrǔ tsìya náva ì, 'àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà rɔ́.
39 Ní kǎtsù ɨdza, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tsìkʉ náva ndɨ̀ nɨ̌? Ádhu nyɨ̌ nyódzɨ nɨ̌? Yàrí ngbángba nɔ́vɛ̀ nzá, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí.»
40 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu-gàyà ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tí. Ní Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nípfo ɨdza rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ ndɨ ngbángba t'ábanà mà kà-tsánà, ndirɔ̀ pbìndà ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌ mànà kɛ̀lɛ̌ núnzì, 'ɔ̀tsù mànà ndɨ ngbángba-abvò rɨ̌'ì ɔ̀nà kàluga ɔ̀.
41 Ní kǎlʉ́ ndɨ ngbángba ɔtsʉ́na rɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Tàlità kumì.» Kà-tɨ̀ ní: «Tsìbhíngbá, ma mátɨna: ‹Ɨvà nyɨ, nyidè!›»
42 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ tsìbhíngba nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndùbhi. Obhó tí, kàbhà atɔ nɨ'ì ɨwà áhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà atɔ tí. Wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ányɨ̀rɔ̀ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̀ nyʉ́.
43 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ atdídɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ dhu nabhʉ̀ tí atdí alɛ mà rʉ̀nɨ. Tdítdɔ̀ kǎdʉ̀ àtìnà ndɨ ngbángba t'álɛ nɨ̌: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ akɛ kà rɔ̀nyʉ̀!»

6

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ bhà ná'ù nzá Yɛ̌sù dhu
(Màt 13.53-58; Luk 4.16-30)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù nɨ́ɨvà ndɨ̀ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, ndàrà ndɨ ndavì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ òwu owùna ɔ̀ ányì.
2 Ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̀, kǎdì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀. Ní ábhɔ̀ alɛ yà kà rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ rí, ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̀. Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̀: «Kɔ́rɔ́ wɔ̀ ɔtɛ-tɨdɔ̀ nà kɨ̌rà àdhà rɔ̀? Wɔ̀rí dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ mà, ndirɔ̀ wɔ̀ wɨwì nɔ́nzɨ kǎrí nɨ̌ ɔbɨ mànà dhu kǎbà àdhà?
3 Tí obhó ka ndɨ sàpàtɨ, Màrɨyà t'ídhùnà? Ka tí obhó Yàkɔbhɔ̀ mà, Yɔ̌sɛ̀ mà, Yudhà mà, Sìmonì mànà t'ádɔ̀nà? Ndirɔ̀ kà t'áwɛ́na t'óbhó òko atdíkpá ɨrɔ́ àlɛ̌ mànà?» Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìndrǔ nóowúnà nzɨ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù rɔ̌.
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nabì nífʉ̌ ka karí kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndɨ̀ nyʉ́ ka kadhɨ̀ ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀, ndirɔ̀ fǐndá alɛ nzínzì ɔ̀, ndirɔ̀ pbɨ̀ ɨdzá-bhà nzínzì ɔ̀ màtí, ka karí nzɨ̌ kìfʉ̌.»
5 Yɛ̌sù náadʉ̀ nzá atdí wɨwì mà nɔ́nzì ányɨ̀rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ ngúfe andɨtálɛ dɔ̀ tí, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ fɨyɔ́ andɨ ɔ̀ rɔ̀.

6 Nɪ́ ɪdhɔ nʉ́ʉkɔ Yɛ̌sù atdídɔ̌, ìmbǎ fɪ̀yɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌ bhà rɪ̌'ì a'uta nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yɛ̌sù rɪ̌ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɪ̌ núvɪ̌ dhu
(Màt 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yɛ̌sù náaránà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɪ́'ì pbanga ɔ̀nǎ, ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

7 Nɪ́ kǎnzi pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɪ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùvɪ̌ abádhí ɔyɔ̌yɔ́ rɔ̀. Kʉ̌ví abádhí ɪwà ndì ndàbhʉ nzɛ́rɛ-alafí nódì abádhí rǎdʉ̀ nɪ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ fɪ̀yɔ̀ rɔ́rɔ̀.

8 Kǎdʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ ndàtɪ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyùgu mùgɔ̌ kɛ̀lɛ̌. Àpɛ́ nyùgu mʉ̀gatì mà, bhɔlɔ mà, fʉ̀rangà mà ngbɔ̌kʉ ɔ̌.

9 Nyʉ̀fɔ̌ kàyìtò pfɔ̌kʉ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌ mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́ rʉ̀kʉ́.»

10 Ndɪrɔ̀, kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɪ̌: «Nyɪ̌ ka kàkɔ atdí ɪdza ɔ̌ rɔ̀, nyɪ̌ nyowuna òko rɔ̌ ányɪ̀-dzá, ràrà àhʉ ányɪ̀rɔ̌ rɔ̀ nyɪ̌ nyúvò nyɔ́wù dhu ɔ̀.

11 Atdí pbanga ɔ̌ alɛ nóowuna gukyè 'ùvo rɔ̌ ìnzɪ̌ 'àkɔ nyɪ̌, ndirɔ̀ ìnzɪ̀ 'ìrì nyɪ̌ nyʉ́nɔna dhu, nɪ́ nyɪ̌ nyowuna òwu rɔ̌ ányɪ̀rɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀, ndínɪ̌ abádhí tɔ́ afátá nitɛ̀ tí abádhí tɔ̀.»

12 Nɪ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɪ̌ náawù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, 'òwù àtɪ̀nà rɔ̌, dhu ràkǎ abádhí rʉ̀gèrè ì 'ʉ̀bhà fɪ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga.

13 Abádhí nóowúnà ábhɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu andɪ nà ábhɔ̌ alɛ nútri rɔ̌ akyɛ nɪ̌, ɪ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔvɛ
(Màt 14.1-12; Luk 9.7-9,19-20)

14 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀* nɪ́ɪrɪ Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu, kɔ̌vɔ̀ nɔ́tɔ̀ ndì kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nídhunɪ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɪ̀nà rɔ̌: «Bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì níngbɛ̀ wà ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɪ, kǎbà wɪwì t'ɔ́nzɪta tɔ́ ɔbɪ.»

15 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ owúnà àtɪ̀nà rɔ̌: «Ɛ̀liyà nɪ́ wɔ̀.» Ngʉ̌kpà ràdʉ̀ àtɪ̀nà tdítdɔ̌: «Angyí ɪ'ì pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí nabì bhɛ̌yi alɛ nɪ́ wɔ̀.»

16 Nɪ́ wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ atɪ: «Bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì nɪ́ wɔ̀. Ma mábhʉ kàdɔ kɔtdì, nɪ́ ka nɪ́ wɔ̀ wà ndì nìngbɛ̀.»

17 Wɔ̀ ndɪ Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɪ́ ndɪ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanì, ndàdʉ̀ àbhʉnà kʉtsì, kadʉ̀ ìlinà imbi-dzà ɔ̀. Hɛ̀rɔdɛ̀ náanzì ndɪ dhu, adɔ̀nà Fìlipò-fɔ́ rɔ̀ ndì ndakɔ̀ tsìbhálɛ nóokú dɔ̀ rɔ̀. Ndɪ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɪ'ì Hɛ̀rɔ̀diyà.

18 Kǎnzì ndɪ dhu, Bàtizò nubhónà Yùwanì nóongónà àdʉ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌, ɪnzá dhu ràkǎ kà ràkɔ adɔ̀nà-ve nídhunɪ̌.

19 Hɛ̀rɔ̀diyà náakó atdídɔ̌ Yùwanì rɔ̌, ndàdʉ̀ kòzè ndàbhʉ kohò. Pbɛ́tʉ̀, ndɪ dhu náadʉ̀ ì'ì odú kà tɔ̀.

20 Obhó tí, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà Yùwanì-ɔdɔ̀ nónzì obhónángatálɛ tí, ndɪrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ tí ndì ndʉ̀nɪ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɪ́ kɔ̌ngónà àdʉ̀ Yùwanì-ngbɔ̀ nódɔ̀ atdídɔ̌. Yùwanì rʉ̌nɔna dhu nɪ́rɪ ndì ndí rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà ɪrɛ̀ta nóongónà àdʉ̀ ndìnza atdídɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌ngónà àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu òzè ndìrì atdídɔ̌.

21 Nɪ́ atdíku, Hɛ̀rɔ̀diyà náabà Yùwanì àbhʉ̌ ndì ndí kohò ɔ̀ná otu. Ndɪ dhu nɪ'ì yà Hɛ̀rɔdɛ̀ rɪ̌ ndì ka kadhì ɔ̀ná ɪdhɔ nírɛ̀ ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀-ɪdhɔ̀ ɔ̌ dhu. Nɪ́ Hɛ̀rɔdɛ̀ unzi rìwʉ̌ ndɪ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ alɛ nɪ'ì: yà ì arí kasʉ ɔ̀nzɪ mànà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbìndà pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndirɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbangá-nzo ɔ̀nǎ arí'ì ɪfʉta nà atdídɔ̌ alɛ mànà.

22 Nɪ́ Hɛ̀rɔ̀diyà bhà tsìbhíngba náatsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔbɛ̀ atdídɔ̌. Ndɪ ɔbɛ́ náafɔ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-nyìkpó atdídɔ̌ yà ndì ndùnzìnà alɛ mànà. Nɪ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtɪ̀nà wɔ̀ tsìbhíngba-ɔwʉ́ nɪ̌: «Ónzi afínʉ òzè dhu fudú, nɪ́ ma mí ndɪ dhu àbhʉ̌ àbhʉ̌ ɪndʉ̀.»

23 Kǎdʉ̀ dhu nɔ́tsɔ̀ ndɪ tsìbhíngba-ɔ̀nzɪ̌ ndàtɪ: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndínɪ̌ ma mabhʉ̀ tí nyɪ nyónzina dhu ɪndʉ̀, ìmbǎ ɪ'ɪna yà idzi ma mɔ́nyʉ̀ dɔ̀ná pbìrì tɔ́ atdínga ɔ́yɔ̌ dɔ̌ mà nábhʉ̌ ma mí ɪndʉ̀ dhu màtí.»

24 Nɪ́ wɔ̀ tsìbhíngba náahʉ̀ àwú-dza rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nívu ɪ́yànà-tsʉ̀ ndàtɪ: «Ádhu ndɪ ma màkǎ monzì?» Nɪ́ kà-tsánà adʉ̀ dhu àdu ndàtɪ: «Bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì-dɔ.»

25 Nɪ́ tsìbhíngba náangbó ndì kòmbómbí ádrʉ̀ngbǎ kamà-tɪ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ònzì fɔ́ná ndàtɪ: «Ma mòzè nyibhò Bàtizò ùbhɔ̌ arí Yùwanì-dɔ kòmbí fudú tsàlìtsalì dɔ̌ rɔ̀.»

26 Nɪ́ ɪzʉ nʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà atdídɔ̌ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, kà rɪ̌ ndùvɔ̌ Yùwanì-dɔ rɔ̌ dhu nɪ́ɪ'ì ɔbɪ tí, yà ndì ndùnzìnà alɛ-ɔ̀nzɪ̌ rɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **6:14 6.14** Ndɪ Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔvɔ̀ nɪ'ì Àtìpasì. Ka nɪ'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà.

27 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kǎdʉ̀ ngbɔ̀na nɔ́dɔ arí pbànówí nzínzì ɔ̀ atdí mùnowì nóvì, ndʉ̀yǎ
dhu fǐndà ndínǐ ɨra tí Yùwanì-dɔ nà fɔná. Ní wɔ̀ mùnowì nɨ́ìvà ndì ndàrà imbi-dzà ɔ̀,
ndìtsì Yùwanì-dɔ nókèrè.
28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ ìrà ndɨ alɛ-dɔ nà tsàlìtsalì dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà wɔ̀ tsìbhíngba-
fɔ́, ndɨ tsìbhíngba ràdʉ̀ àbhʉnà íyànà-fɔ́.
29 Ní Yùwanì bhà ábhàlǐ níitdègu wɔ̀ dhu nɨ́rɨ, ní abádhí adʉ̀ ìwu, ʼàdʉ̀ kǎ-bvò nídyì
ʼòwù ɔ̀tdʉ̀nà.

Yěsù rǐ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

30 Yěsù bhà uvitatálɛ náandu ì kà-tí, ʼàdʉ̀ yà ì ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ yà ì ùdhe ìndrǔ
tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu mànà dhu náwɛ kà tɔ̀.
31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, abádhí-tɨʼɔ̀ ríwu alɛ mà, abádhí tí ɔ̀ rɔ̀ rí ʼàdǔ alɛ mànà níìʼì
abhɔ nyʉ́, ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ abádhí rǐ ɔ̀ná kàsʉmì mà ràdʉ̀ ìʼì mbǎ. Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà
uvitatálɛ nǐ: «Nyìwǔ rʉ̀ngʉ̀ tí ríʼì atdí ngari ɔ̀, ndínǐ nyǐ nyaso tí nyǐ akɛ.»
32 Ní abádhí náadʉ̀ òwu vǐyà dɔ̌ rɔ̀ ibhú ɔ̌ rʉ̀ngʉ̀ tí ríʼì atdí ngari ɔ̀.
33 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náala abádhí rǒwu dhu, ʼàdʉ̀ abádhí rǒwu ɨ nga nʉ́nɨ. Ní ìndrǔ
náadʉ̀ ʼìvà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, ʼòwù tsàkàtsàkà nyʉ́ pfɔ̌ya dɔ̌ ányì, ʼàdʉ̀ òwu ùvò angyi
abádhí rɔ̌.
34 Ní Yěsù náhʉ ibhú ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, kǎla wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, abádhí-ɨzʉ̀ ràdʉ̀ ndàlʉ atdídɔ̌,
ìmbǎ ʉ̀ndana rí alɛ rǐʼì tàmà tɔ́ màhò bhěyi abádhí nʉ́lì ì nídhunǐ. Yěsù adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ
ábhɔ̌ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀.
35 Ɨnga rǎtɨ dhu níitdègu ndìndù, ní kàbhà ábhàlǐ níindri kà-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ àtìnà kà nǐ:
«Ɨrɔ́ nga ríʼì rʉ̀ngʉ̀ tí, ndɨrɔ̀ ɨnga nátɨ wà.»
36 Ní, ávǐ kɔ̌kɔ̀ alɛ ròwù ɨnga nóbhì ka karí ɔ̀yà ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀ kyèrɔ̀kyèrɔ̀ ríʼì pbanga
ɔ̀, ndínǐ ɔ̀nyʉ̀ nudzí tí fǐyɔ̀.
37 Yěsù adʉ̀ ɔtɛ nádu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyǐ-tírɔ̀!» Ní ábhàlǐ
náadʉ̀ dhu nívu Yěsù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí mǒwù mʉ̀gatì nódzì ɔ́yɔ̌ mɨyà dɨ̀narì† rɔ̌,
ndínǐ mǎ mabhʉ̀ tí abádhí rɔ̀nyʉ̀?»
38 Ní Yěsù adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ífe mʉ̀gatì nyǐ nyíʼì nà? Nyàndà pɛ́ ka.»
Ní kà-bvʉ ì ʉ̀nɨ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu nádu kà tɔ̀ àtɨ: «Mǎ míʼì imbò mʉ̀gatì nà, ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌
ìbhɛ̀ nà.»
39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù avì pbìndà ábhàlǐ ràbhʉ kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̀kò tsʉ̀na rɔ̌ obvò ɨrí dɔ̌.
40 Abádhí adʉ̀ òko tsʉ̀na tí: atdídhená ngari ɔ̌ atdátdí mɨyà alɛ, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ngari ɔ̌
imbìmbó kumì alɛ.
41 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù núugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì, ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Ní, ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ nga àndà ndì ndí rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ,
ndùbho pbìndà ábhàlǐ-fɔ́, ndínǐ abádhí nʉ́ʉndɔ tí ìndrǔ tɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ nʉ́ndɔ̀
átɔ̀ abádhí-fɔ́ kɔ́rɔ́.
42 Ányìrɔ̌ ìʼì kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu ʼùlè nǐ.
43 Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ɔ̀dì ɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, ìbhɛ̀-go mànà, ʼàdʉ̀ atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ níra nǐ.
44 Ndɨ mʉ̀gatì nanyʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, kpabhálɛ níìʼì imbò lʉfʉ̀ tí.

Yěsù rǔbhi ɨdha dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Yùw 6.16-21)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀ tí, Yěsù náabhʉ̀ pbìndà ábhàlǐ rùpò ibhú ɔ̀, ndínǐ ada tí angyi fǐndà
rɛ̀rʉ̀-adzè, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨnǎ rɔ̀, yà ndì nyʉ́ tírɔ̀ ndì ndí ihé-yà návǐ rɔ̀wù ɨbha ɔ̀nanǎ.
46 Ihé-yà nà ì ʉ̀bhǎ ì ùdhe dzidɔ̀, kǎdʉ̀ àrà pbìrì dɔ̀, ndàrà ndìtsɔ̀.
47 Ɨnga nátɨ rɔ̀, ibhú níìʼì rɛ̀rʉ̀-alìkpa ɔ̀ ábhàlǐ nà, Yěsù ràdʉ̀ ndʉ̀bhà atdírɔ̀ olù ɨdha-
adzè.
48 Ní Yěsù ala ɔbɨ tí ibhú tʼɔ́tʉ̀ta rǐʼì pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu, tʉ̀mbà tí awɛ rǒpili abádhí-
nyìkpa rɔ̌ nídhunǐ. Ní àʼʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, kǎrà pbìndà ábhàlǐ-tɨʼɔ̀, ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdha
dɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì angyi ndʉ́da abádhí tɔ̀ dhu bhěyi.
49 Ní, kà rǔbhi ɨdha dɔ̌ dhu ì àla rɔ̀, abádhí náadʉ̀ kàtì mìgìngɔ̀ tí, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkǔ,
50 ábhɔ̌ ɔdɔ nyʉ́ nà kàlǎ rí kɔ́rɔ́ alɛ níìʼì nídhunǐ. Pbɛ́tʉ̀ ʉrɔ́ rɔ̀ tí, Yěsù adʉ̀ tǔna àpfò
abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ, ɨma ní yà! Ɨnzǐ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
51 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ abádhí-tɨʼɔ̀, awɛ ràdʉ̀ opilita nʉ́bhà atdídɔ̀. Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ
abádhí atdídɔ̀ nyʉ́.
52 Obhó tí, Yěsù ɔ̀nzì wɨwì, ndìtrɔ̌ mʉ̀gatì dhu náalʉ́ nzá abádhí-dɔ: abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta rǐ
ndɨ dhu-tì nálʉ̌ dhu níìʼì odú.

† **6:37 6.37** Yěsù bhà kàsʉmì ɔ̌, atdí dɨ̀narì nɨʼì atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà.

Yɛ̌sù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̌ anditálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 14.34-36; Yùw 6.22-25)

53 Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu rɛ̀rʉ̀ náda, nɨ́ abádhí náasò fɨ̀yɔ́ ibhú kìfukù ɔ̌, ʼàdʉ̀ òtsù Gɛ̀nɛ̀zàretì tó pbìrì ɔ̀.
54 Nɨ́ ibhú ɔ̀ rɔ̀ abádhí núvò rɔ́rɔ̀ tɨ́, ìndrʉ̌ náadʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́nɨ.
55 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ àngilɨ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼʉ̀mbà anditálɛ, ʼòwù òwu rɔ̌ nà ótdù dɔ̌, Yɛ̌sù-bvʉ ka kɔ̀ʼɨ̀ ɔ̀yà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀na nǎ.
56 Ndirɔ̀, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɨnanǎ, pbanga ɔ̀nǎ, kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndirɔ̀ ɨnga nóbhì ka karɨ́ ɨnǎ màtɨ́, ìndrʉ̌ nóowúnà ìwu rɔ̌ anditálɛ nà, ʼʉ̀lɨ pbanga-tsidɔ̌ ìndrʉ̌ náarí ʼùndʉ̀ ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu Yɛ̌sù nónzì rɔ̌ rʉ̀bhà ɨ alɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ìngbàtɨ́ ílɨ ndì alɛ mà yà kàbhà mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ, náaránà ɔ̀gʉ̀ rɔ̌ dòtsí.

7

Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ
(Màt 15.1-9; Luk 11.37-41)

1 Pbàfàrìsáyó mà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó mànà núundu ɨ̀ Yɛ̌sù tɨ́.
2 Nɨ́, abádhí náala Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ, ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nɨ̌ rówu dhu nónyʉ̀ rɔ̌, kà-tì nɨ́ ɨnzá ɨ̀ ùʼo ɔtsʉ́ya yà fɨ̀yɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nónzì ka dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀.
3 Pbàfàrìsáyó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí mànà nɨ́ifʉ abhúya tɔ́ mànduʉ atdídɔ̀. Nɨ́, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ɨnzá ɨ̀ ùʼo ɔtsʉ́ya mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́rɔ̀.
4 Ndirɔ̀ kɔ̀bɨ̌ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ìngò rɔ̀, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzɨ̌ dhu ɨnzá ɨ̀ ùʼo ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí nɨ́ifʉ yà ɨ́ abà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà mànduʉ átɔ̀. Ɨ mànduʉ niʼɨ̀: kɔ́pà núʼɔ̌ ka kɨ́ mbɛ̌yi nyʉ́ dhu, ìtǎ mà, sʉma nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɨ̀tǎ mà, dɔ̀yá ka karóyì dhu mànà núʼɔ̌ ka kɨ́ mbɛ̌yi nyʉ́ dhu mànà.
5 Nɨ́, Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu ɨnzá pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ nífʉ àlɛ̌ tʼábhúna tɔ́ mànduʉ, ʼàdʉ̀ àmbɛ dhu nónyʉ̀ dɔ̌ ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nɨ̌ nɨ́?»
6 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ afíya nà alɛ yà kǎndí dhu bhɛ̌yi tɨ́, ndàtɨ:
‹Kàgàwà rǎtɨna: kàrɨ́ alɛ náarɨ́ mɨfʉ̌ tsʉ̀ya ɔ̌ tɨ́,
afíya ràdʉ̀ ɨ̀ ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀.
7 Abádhí náarɨ́ mʉlɛ̌ kɔkɔ́rɔ̀.
Abádhí arúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ ʉyátá kɛ̀lɛ̌*.›»
8 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyárɨ́ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́bha igi, nyǎdʉ̀ nyǎpba ìndrʉ̌ ɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu rɔ̌ tɨ́.
9 Nyɨ̌ nyárɨ́ Kàgàwà bhà Ʊyátá nódhɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ nápba fʉ̀kʉ́ mànduʉ rɔ̌ tɨ́.
10 Obhó tɨ́, Músà nʉ́ʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: nyɨ ràkǎ nyɨfʉ àbanʉ mà ɨ́yànʉ mànà, ndɨrɔ̀ àbanà mà ɨ́yànà mànà nɨ̌ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ ràkǎ kohò òho tɨ́.
11 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyárɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ nyǎtɨ: ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba àbanà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ́yànà tɔ̀ màtɨ́ ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nónzɨ ma màmbɛ̀nà nɨ̌ fudú rɨ́ʼɨ̀ dhu nɨ́ Kɔ̀rbanì, kà-tì nɨ́: Kàgàwà tɔ̀ ka kùtri pɛrɛ̀.›
12 Nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌ mbǎ àbanà mà, ndirɔ̀ ɨ́yànà mà dzʉ̀nà nónzɨ ndɨ̀ ndɨ́ dhu-atdyú nà. Nɨ́ nyɨ̌ nyarádʉ̀ ndɨ dhu kɛ̀lɛ̌ náʼù ndɨ alɛ tɔ̀.
13 Nɨ́ ndɨ dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyárɨ́ Kàgàwà bhà ɔtɛ-òvʉ̌ nítɔ, yà nyɨ̌ nyarúdhěna fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ mànduʉ nɨ̌. Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyarɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu-tɨdɔ̀ nónzɨ abhɔ nyʉ́.»

Ìndrʉ̌ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàhà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 15.10-20)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náanzi ihé-yà tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu, ndirɔ̀ nyàlʉ̌ ka dʉ̀kʉ ɔ̀.
15 Ɨnzɨ̌ iri rɔ̀ rótsù ìndrʉ̌ ɔ̀ atdí dhu mà, rǎdʉ̀ ìndrʉ̌ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu nɨ́ ndɨ kàbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
16 [Ɨnga tʼírita tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́ʼɨ̀ alɛ, nákǎ ndɨ̀rì wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu*.»]
17 Yɛ̌sù níitdègu ihé-yà nʉ́bha ndàdʉ̀ òtsù ɨdza, nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ ndɨ mbólí-tì nívu kà-tsʉ̌.
18 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ tʼóbhó dʉ̀kʉ átɔ̀? Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tʼóbhó dhu, ìnzɨ̌ iri rɔ̀ rótsù ìndrʉ̌ ɔ̀ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ ìndrʉ̌ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌?

---

* **7:7 7.7** Ìsa 29.13 * **7:16 7.16** Wɔ̀rí andítá rɨ́ʼɨ̀ mbǎ ábhɔ̌ angyè andítá ɔ̀.

19 Obhó tí, ndɨ dhu nótsù nzá ndɨ alɛ-afí ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kòtsù ndɨ alɛ-fi-tsʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɔtsó dɔ̀ ndɨ alɛ àrà rɔ̀.» Wɔ̀ ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ɔ̌, Yěsù náavɔ̀ dhu kpangba ɔ̀nyʉ ka ràrǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nónyʉ̀.

20 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu ní ndɨ rádʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

21 Obhó tí, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ arúvò nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta náarí ndɨ ìndrǔ nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu. Ɨ nzɛ́rɛ dhu ní: mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ t'ɔ́nzɨta, ogbo t'ɔ́nzɨta, abvo t'óhota,

22 màkunì t'ɔ́nzɨta, ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ɨ̀ dhu dɔ̌ ka kí alɛ-afí ɨ̀lɨ́ dhu, ɔ̀rʉ̀ ka kórʉ̀ dhu, ìndrǔ t'ʉ́trátá, ìnzɨ̀ ka kí ʉyátá-ɔdɔ̀ nónzɨ dhu, adha t'ɔ́nzɨta, ìndrǔ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu, alɛ ɔ̀yɔ̀ ka kí dhu, àrɨ̌ bhěyi ka kí alɛ ɔ̀nzɨ dhu.

23 Kɔ́rɔ́ kɔ̀rí nzɛ́rɛ dhu náarúvò ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

Ɨnzɨ̌ ní Mùyàhudì-àyi rɨ̌ Yěsù ná'u dhu
(Màt 15.21-28)

24 Ʉrɔ́ rɔ̀, Yěsù ɨvà ndɨ̀ ndàrà Tirò tí kátɨna kɨgɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Ní kǎtsù atdí ɨdza ɔ̀, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ atdí alɛ mà nózè rʉ̀nɨ ányìrɔ̌ ndɨ ndí'ɨ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ ndòru dhu níɨ'ɨ̀ odú.

25 Obhó tí, atdí tsìbhálɛ yà nzɛ́rɛ-alafí náarávu pbìndà tsìbhíngba rɔ̌, níɨrɨ Yěsù dɔ̌ ka káwěna dhu. Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ɨyàdhíyà náadʉ̀ ìrà Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò kàpfɔ̀ rɔ̌.

26 Ndɨ tsìbhálɛ nɨ'ɨ̀ ìnzɨ ní Mùyàhudì-àyi, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ɨ̀ Sìrò-Fòyìnikì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ. Ní kɨ̌tsɔ ndì Yěsù rɔ̌, ndínɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tí pbìndà tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.

27 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ʉ́bhà pɛ́ nzónzo rɔ̀nyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ angyi. Obhó tí, dhu ɔ̀fɔ̀ nzá nga kidyì nzónzo tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀ ɔ̀bvùnà ìtsɛ̌-nzo tɔ̀.»

28 Ɨyàdhíyà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbɛ́tʉ̀ mɨzà tsìnǎ rí'ɨ̀ ìtsɛ̌ mà náarí nzónzo-fɔ́ rɔ̀ ɨ̀ nàwà ɔ̀nyʉ̀-ú'ǔ-nzo mà nónyʉ.»

29 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyàdu ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ádǔnà nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨwà nzɛ́rɛ-alafí náhʉ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.»

30 Ní kǎdù ndɨ pbìndà, ndàdʉ̀ pbɨ̀ ɨngba nótù ara dɔ̌ àyi rɔ́, ɨwà nzɛ́rɛ-alafí náhʉ ɔ̀nà rɔ̀ rɔ́.

Yěsù rɨ̌ ìnzɨ̌ arí ɨnga ɨrɨ ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 15.29-31)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ɨvà ndɨ̀ tdítdɔ̌ Tirò tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndʉ̀dà Sìdɔnà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndàdʉ̀ ìngo Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ndɨ ndʉ̀dà rórɔ̀.

32 Ní, ka kiwú ìnzɨ̌ bɨ̌na arí nga ɨ̀rɨ, ndirɔ̀ ìnzɨ̌ arɔ́tɛ mběyi atdí alɛ nà Yěsù tɨ 'ɔ̀. Ka kadʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tí, ndínɨ̌ ɔtsʉ́na nɨ̀lɨ tí ndɨ alɛ dɔ̌.

33 Ní Yěsù náadʉ̀ kɨ̀dyì atdírɔ̀ ndàràna lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ ihé-yà ɔ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nʉ́fɔ wɔ̀ alɛ-bɨ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ɨsɔ nísɔ̀ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ rɔ̌, ndàpbàlǎ kɨ̌dà-dɔ-ngbɔ̀ nɨ̌.

34 Tdítdɔ̌, Yěsù andà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga, ndàdha ɨhɛ̀na, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ɛ̀fatà!» Kà-tɨ̀ ní «Ángbɛ̌ nyɨ!»

35 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ-bɨ̀ nʉ́ngbɛ ɨ̀, ɨdàna ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ ɨsɔ́ ɔtɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ mběyi.

36 Yěsù adʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nísɔ ìnzɨ̌ ndɨ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí, pbɛ́tʉ̀ yà kàrɨ̌ abádhí nósɔ̀ dhu náaránà ìndrǔ názɨ rɔ̌ àzɨ̌ tí ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ndɨ dhu dɔ̌.

37 Ní ɨdhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kà rɔ̌nzɨna dhu ní kɔ́rɔ́ ídzì dhu nyʉ́. Ndirɔ̀, kà rǎrà bɨ̌ya ʉ́rɨ̌ alɛ-bɨ̀ mà nʉ́ngbɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ ìnzɨ̌ arɔ́tɛ alɛ mà nábhʉ rɔ̀tɛ̀.»

8

Yěsù rɨ̌ ɨ̀fɔ lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 15.32-39; Mrk 6.30-44)

1 Ndɨ nínganí, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ɨ̀ tdítdɔ̌. Ní ìmbǎ abádhí rɨ'ɨ̀ ɔ̀nyʉna ɨ̀ í dhu nà nídhunɨ̌, Yěsù anzi pbìndà ábhàlɨ̌ ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:

2 «Ma mí'ɨ̀ ɨzʉ nà atdídɔ̀ kǎkà alɛ dɔ̌. Mǎ mòkò wà abádhí mànà ɨ̀bhʉku mbàlìmbàlì, ndirɔ̀ abádhí rɨ̌ mbǎ ɨ'ɨ̀ ɔ̀nyʉna ɨ̀ í dhu nà.

3 Ma mapɛ́ abádhí àvɨ̌ ròwù àwù nà fɨrábvʉ̀, ní sàzɨ rǎrà abádhí nábhʉ ràwà ɨ̀ otu ɔ̌. Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ níwǔ ɨtsɛ rɔ̀ nyʉ́.»

4 Ní, kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ka kówu abádhí nóngù ka kí nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nótù àdhà yàrí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌?»

5 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyí'ɨ̀ mʉ̀gatì nà ìfe?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Mǎ mí'ɨ̀ mʉ̀gatì nà àrʉ̀bhʉ̀.»

6 Nɨ́ Yɛ̌sù avì ihé-yà rɔ̀kɔ̀ obvɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì núgù ndʉ̀lʉ̌ fɔ́ná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndínɨ̌ abádhí ʉ̀ndɔ tɨ́ ihé-yà tɔ̀. Nɨ́ ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɨ mʉ̀gatì nʉ́ndɔ̀ ɨ alɛ tɔ̀.

7 Abádhí nɨ́i'ì ngúfe ìbhɛ̌-nzo nà átɔ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ ìbhɛ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ návi rʉ̀ndɔ̀ ɨ ìbhɛ̌-nzo átɔ̀.

8 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.

9 Ányìrɔ̌, ìndrǔ nɨ́i'ì mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ lʉ́fʉ̀ ráhʉ̀ dhu bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí àvi rɔ̀wù.

10 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà núupò ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀ òwu Dàlmànutà tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̀.

Pbàfàrìsáyó rɨ̌ Yɛ̌sù àvɨ̌ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Màt 16.1-4; 12.38-39)

11 Atdíku, Pbàfàrìsáyó níiwú ùvò Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì kà nà kǎfí ì omvú tɨ́. Nɨ́, abádhí náavì ka rɔ̀nzì atdí wɨwì, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà rɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́rà dhu navì tɨ́.

12 Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ ìnzɛ Yɛ̌sù rɔ̌ atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà: «Heè! Ádhu indo arɨ́'ì alɛ nózè wɨwì kɛ̀lɛ̌ 'àla nɨ̌? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ka kɨ́ nzɨ̌ atdí wɨwì mà nónzɨ abádhí tɔ̀.»

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndì abádhí-tɨ́ rɔ̀, 'àdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà, 'àdʉ̀ àda rɛ̀rʉ̀-adzè.

Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà
(Màt 16.5-12)

14 Mʉ̀gatì nídyì ì ɨ́ àkǎkǎ dhu bvʉ̀tɨ́ dhu náadzò Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ ɔ̀nǎ rɔ̀, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀tù atdí mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ nà fɔyá ibhú ɔ̀.

15 Nɨ́ Yɛ̌sù nʉ́ʉyá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi* mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà dhu rɔ̌ rɔ̀.»

16 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌ ìmbǎ ì ràrɨ̌'ì mʉ̀gatì nà.

17 Nɨ́ Yɛ̌sù náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyátɨna, ìmbǎ nyɨ̌ ràrɨ̌'ì mʉ̀gatì nà nɨ̌? Ndɨ dhu àpɛ̀ t'óbhó dʉ̀kʉ̀ àlʉ̌? Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá ndɨ dhu àlʉ̌ dʉ̀kʉ̀ ɔ̀? Fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ dhu òsè t'óse tɨ́?

18 Nyìkpɔ́kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌ t'óbhó ɨnga nálǎ? Bɨ̀kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌ t'óbhó ɨnga nɨ́rɨ*? Nyɨ̌ nyìrɛ̀ t'óbhó

19 ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌ màtɨ́ nyɨ̌ nyundu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rùlè dhu, yà imbò mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ́kɔ imbò lʉ́fʉ̀ alɛ tɔ̀ nínganí?» Abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.»

20 Ndirɔ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Yà àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ́kɔ ìfɔ lʉ́fʉ̀ alɛ tɔ̀ nínganí, nyɨ̌ nyundu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rùlè ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu, 'àtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.»

21 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nɨ́ ndɨ dhu àpɛ̀ tɨ́ nzá dʉ̀kʉ̀ àlʉ̌ kòmbí màtɨ́?»

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Yùw 9.1-11)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Nɨ́ ányì, ìndrǔ níiwú atdí ndùmùndúmú nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ìtsɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ ndínɨ̌ kà-ngbɔ̀ napbálá tɨ́.

23 Nɨ́ Yɛ̌sù náalʉ́ wɔ̀rɨ́ ndùmùndúmú ɔtsʉ́na rɔ̌, 'ùvò nà pbanga ɔ̀ rɔ̀. Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ ɨsɔ nísò kànyìkpɔ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ kà dɔ̌. Ndirɔ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tɨ́ atdí dhu mà nálǎ àlǎ?»

24 Nɨ́ wɔ̀ ndùmùndúmú náangbɛ nyìkpɔ́na, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ma mɨ́ ìndrǔ nálǎ itsu bhɛ̌yi rólo rɔ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí rʉ̀bhi ùbhɨ̀.»

25 Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ tdítdɔ̌ kànyìkpɔ́ dɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨnga nála kpangba. Ndirɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu àla mbɛ̌yi nyʉ́.

26 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ kàvi ràdu ndì pbìndà, ndàdʉ̀ àtìnà: «Àpɛ́ nyotsú wɔ̀ pbanga ɔ̀.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù nátɨ Krístɔ̀ tɨ́ dhu
(Màt 16.13-20; Luk 9.18-21; Yùw 6.67-71)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù Kàyìsàriyà-Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ tɨ́ rɨ́'ì pbangá-nzo ɔ̀. Nɨ́ otu ɔ̌, kɨvú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ìndrǔ arátɨna ma ràrɨ̌ àdhɨ?»

---

* **8:15 8.15** Yɛ̌sù rǎtɨna afi tɨ́ dhu nɨ́, ìnzɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà rɨ̌ dhu à'u dhu. * **8:18 8.18** Yɛ̀r 5.21; Zɛ̀k 12.2

28 Abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ’àtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrɨ̌ bàtizò nubhónà
Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà nyɨ ràrɨ̌ Ɛ̀lɨyà†. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtìnà
nyɨ ràrɨ̌ angyí ɨ’ì ngʉ̌kpà pbànábí nzínzì ɔ̀ atdí alɛ.»
29 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, nyɨ̌ nyarátɨna ma ràrɨ̌ àdhɨ?» Ní Pɛ́tɛrʉ̀
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ ní Krístɔ̀.»
30 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ abádhí nísɔ ìnzɨ̌ wɔ̀ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

Yěsù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.21-28; Luk 9.22-27)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náadì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀. Kǎtɨ: «Dhu
àkǎ Ìndrǔ t’ídhùnà ràbà àpbɛ̀ atdídɔ̌. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà nɔ́ɔdhɔya ka. Ndɨrɔ̀, ka kohoya ka, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà.
Pbɛ́tʉ̀ ɨbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌ kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»
32 Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu abádhí tɔ̀ kpangba nyʉ́. Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kìdyì ndàrà nà igi, ndàdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ dɔ̀ná.
33 Ní Yěsù agéré ndì ndàndà pbìndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndàtɨ: «Índrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ
tɨdú rɔ̀ Pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̌! Nyɨ nyí nzɨ̌ ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi nídhunɨ̌,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyí ɨnga nírɛ̀ ìndrǔ bhěyi.»
34 Tdítdɔ̌, Yěsù náanzi ihé-yà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ndɨ alɛ
náapɛ́ ndɔ̀zè ndùbhi owùdu ɔ̌, ní ndɨ alɛ àkǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà’ù ndànɔ̀ pbìndà
mʉ̀sàlabhà‡, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu ɔ̌.
35 Obhó tí, pbìndà ípìrɔ̌nga nɔ̀zè ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ rí pbìndà ípìrɔ̌nga níwɨ̌ alɛ, níɨgʉ́ya ka.
36 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ ònzì nábà, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga níwi dhu tó ídzìnga ní
àdhu?
37 Ìndrǔ rǎdʉ̀ àbhʉnà pbìndà ípìrɔ̌nga ndʉwʉ̀ tí nɨ̌ atdí dhu mà tí’ì ìnè?
38 Indo arí’ì alɛ ní nzérɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ’ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ. Ní ndɨ alɛ-nyɨ
náapɛ́ ìwʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ kɔ̀rí ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, ní Ìndrǔ t’ídhùnà-
nyì níiwʉya átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ɨ ítsi ìwu ìlɨ̌lǎ màlàyíká mànà Àbanà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó
awáwʉ̀ ɔ̌ nínganí.»

9

1 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà ɨrɔ́ rí’ì alɛ nzínzì
ɔ̌, ngʉ̌kpà alɛ nʉ́ʉvɛ̀ya nzɨ̌ ɨnzá ɨ àla ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rɨ̌rà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà dhu rɔ́rɔ̀.»

Yěsù-wɔ̀yɔ̌ rɨ̌ ndʉ̀gèrɛ̀ dhu
(Màt 17.1-13; Luk 9.28-36)

2 Azà ɨdhɔ dzidɔ̌, Yěsù náanzi Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà, ’ádʉ̀ ùpo mànà
ádzɨ pbìrì-akpà dɔ̀. Ányɨ abádhí náatù ɨ ɔ̀yá. Ní Yěsù-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgèrɛ̀ ndɨ abádhí-nyɨkpó
ɔ̌ rɔ̀.
3 Kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ náapɛ̀ ndʉ̀mbìlì atdídɔ̌, ràdʉ̀ ɔ̀wʉ̀ tdyé, ìnzɨ̌ yàrí adzɨ dɔ̌ atdí alɛ mà
rǎdʉ̀ dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rɔ̀wʉ̀ dhu bhěyi.
4 Tdítdɔ̌, nabìƐ̀lɨyà mà Músà mànà nʉ́ʉtɔ ɨ abádhí tí, ’ádʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yěsù mànà.
5 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ ròkò ɨrɔ́. Mǎ mí ɨ̀bhʉ
hɛmɛ̌-dzà núpě, atdí ɨndʉ̀, atdí Músà tɔ̀, ndɨrɔ̀ atdí Ɛ̀lɨyà tɔ̀.»
6 Pɛ́tɛrʉ̀ nʉ́ʉnɨ nzá àdhu mà nʉ́nɔ ndì ndí dhu. Obhó tí, àbadhi mà ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌
mànà níi’ì ɔdɔ nà atdídɔ̌.
7 Ní ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndì, ndàtsì abádhí sisìna nɨ̌. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndìrì
wɔ̀ àpbù ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Nyìrɨ kà-tsʉ̌ dhu.»
8 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̌kɔ̀rí ábhàlɨ̌ náandà tɨyá nga, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ àdʉ̀ atdí alɛ mà nála. Yěsù
kɛ̀lɛ̌ náadʉ̀ ɨ atdírɔ̀ abádhí-tí.
9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, Yěsù nʉ́ʉyá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyàwɛ
yà nyɨ̌ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí, ràrà àhʉ ɨma, Ìndrǔ t’ídhùnà, ma mí mɨngbɛ̀ dhu ɔ̀.»
10 Ní abádhí náalʉ́ wɔ̀ fǐyɔ̀ ka kʉ̀yǎnà dhu dɔ̀ya ɔ̀, àzèmbè ɨ í dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá nzínzìya
ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ìndrǔ rɨ̌ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-tì ní àdhu?»

---

† **8:28 8.28** Ɛ̀lɨyà níi’ì mbɛ̀mbɛ̀ ɨmbò mɨyà atɔ ɔ̌ angyinǎ rɔ̀ Yěsù tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Pbàyàhúdí ongónà ɨnga ìrɛ̀ kà rɨraya angyinǎ rɔ̀ Màsiyà tɔ̀ (Màl 3.23). ‡ **8:34 8.34** Pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀ ìndrǔ rɨ̌ dhu-tì ní, ndɨ alɛ rɨ̌ ndà’u ndàbà àpbɛ̀ àdhàdhì Yěsù abà apbɛ̀ dhu bhěyi dhu.

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó
náarátɨna, Ɛ̀lɨyà ràkǎ pɛ́ ndɨ̀rà angyi nɨ̌*?»
12 Nɨ́ Yěsù adù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tɨ́, Ɛ̀lɨyà nákǎ wà ndàdu ndɨ angyi, ndɨ̀rà
kɔ́rɔ́ dhu-nyɨ̀tɨ̀ nóhù*. Pbɛ́tʉ̀, ádhu Kàgàwà bhà Andítá náarátɨna átɔ̀ ìndrǔ t’Ídhùnà
rabáya àpbɛ̀ abhɔ, kadʉ̀ ɨtsɨ̀na nɔ́nzɨ̀ nɨ̌?»
13 Pbɛ́tʉ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: Ɛ̀lɨyà bhěyi atdí alɛ níira wà àhʉ, ìndrǔ ràdʉ̀ àvu rɔ̀ná
ɨ̀ òzè dhu bhěyi*, àdhàdhɨ Andítá nɔ́vɔ̀ kà dɔ̌ dhu bhěyi.

Yěsù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí ìpfɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́tɛ, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɨ̀nga ɨ̀rɨ̀ ngbángba ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 17.14-21; Luk 9.37-43a)

14 Yěsù mà kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌ mànà níiwú ùvò ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌-tɨ́. Nɨ́ abádhí náala
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà ɨ ábhàlɨ̌-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ rɔ́. Ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náadʉ̀
òko ’àmbɛ ’àgò dɔ̌ abádhí mànà.
15 Nɨ́, ìndrǔ níitdègu Yěsù nálǎ, nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, ’àdʉ̀ òtse ’òwù Yěsù
nátsɛ̀.
16 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu abádhí mànà nyɨ̌ nyɨ́ nyǎgò dɔ̀ná?»
17 Nɨ́ ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mɨ̀rà idhùdu
nà fʉnʉ ɔ̀. Nzɛ́rɛ-alafí yà kàbhʉ̌ arí ɨ̀nzɨ̌ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nɨ́ rɨ̌’ɨ̀ kà ɔ̀.
18 Kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí nívà dhu kà rɔ̌ rɔ́, kǎrɨ́ kà-ɔ̌nga níbvǔ obvò, ɨsɔ́-yà
rùpbò ndɨ̀ liná, ràdʉ̀ àmbɛ kǔna nátri dɔ̌, kàngbɔ̀ ràdʉ̀ ndɨ̀flrì ndɨ̀dzɔ̀. Nɨ́ ma màvi
pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rìpfo ndɨ nzɛ́rɛ-alafí kà ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí nádʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà nɔ́nzɨ̀.»
19 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba ndàtɨ: «Hàkà! Nyɨ̌ ɨ̀mbǎ a’uta nà alɛ́! Àlɛ̌
kokoya nyɨ̌ mànà ɨfe kàsʉmì tí tdítdɔ̌? Ma mí fʉ̀kʉ́ dhu-dzi nóndù ràrà àhʉ ɨfe ɨdhɔ tí?
Nyɨ̀wǔ ndɨ ngbángba nà tɨdu ɔ̀.»
20 Nɨ́ ka kadʉ̀ ìwu kà nà Yěsù-tɨ’ɔ̀. Ʊrɔ́ rɔ̀ tí, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí níitdègu Yěsù nálǎ, nɨ́ kɨ̌ya
ndɨ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ràdʉ̀ ìtsì obvò, ràmbɛ ndùbolo dɔ̌ adzɨ ɔ̌, ɨsɔ́-yà ràdʉ̀
ndùpbò liná.
21 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà t’ábanà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Wɔ̀ dhu ɔ́pɛ̀ ndɨ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ngá kà rɔ̌?» Kà
t’ábanà náadʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Àdɨ̌ kàdɨ ngbángba nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́, nzɛ́rɛ-alafí náarí kàbhʉ̌ ràwà ndɨ̀ kàzʉ ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀
màtí, ndínɨ̌ ɔvɛ́ tí. Nɨ́, ɨ̀mbǎ màtí dhu ɨ’ɨ, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ̀ nyɨ ɨ nyádʉ̀ nánɨ̌, ábà ɨzʉ dɔ̀ká
nyɔnzɨ̀ dzʉ̀nàka.»
23 Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ pbánɨ́ àtɨna, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ̀ nyɨ ɨ nyádʉ̀ nánɨ̌? Kɔ́rɔ́
dhu rǎdʉ̀ àkǎ a’uta nà rɨ́’ɨ̀ alɛ tɔ̀.»
24 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ ngbángba t’ábanà náafà ndɨ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀nè ma mɨ́’ɨ̀ a’uta nà! Nɨ́
ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu nyɨtrɔ̌ ka!»
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ala ihé-yà tɨya ɔ̀ rítse rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ kà
nɨ̌: «Yà ngbángba nábhʉ̌ arí ɨ̀nzɨ̀ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̀ ràmbɛ nga nírì dɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí,
ma mátɨna nyɨ nɨ̌: ‹Áhʉ̌ yà ngbángba ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ àpé nyadù nyɨ ɨ tdítdɔ̌ kà ɔ̀.›»
26 Nɨ́ wɔ̀rí nzɛ́rɛ-alafí náakù, ndɨ̀yà wɔ̀ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àhʉ kà ɔ̀
rɔ̀. Wɔ̀ ngbángba níilɨ ndɨ̀ ɨwà ɔ̀vɛ̀ alɛ bhěyi, ányɨ̀rɔ̌ ɨ’ɨ ábhɔ̌ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ɨwà ɔ̀vɛ̀.»
27 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náadʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndɨ̀và, rìdè.
28 Yěsù níitdègu ndàdʉ̌ ɨdza, kàbhà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ ’òtù ɔ̀yá kà mànà, nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu
ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu ɨnzá mǎ mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌?»
29 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ vurò dhu rǎdʉ̀ wɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀
nípfo. Pbɛ́tʉ̀ kìpfo rádʉ̀ nɨ́ ɨtsɔ̀ta kɛ̀lɛ̌.»

Yěsù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ kɔ̀tdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu
(Màt 17.22-23; Luk 9.43b-45)

30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ívà ɨ̀ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, ’àdʉ̀ ʉ̀da Gàlìlayà tɔ́
pbɨ̀rì ɔ̀na nǎ. Kǎzè nzá kʉnɨ ɨ̀ngbɔrɔ́ màtí ɨ̀ ɨ́’ɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà dhu.
31 Obhó tí, kǎmbɛ́nà dhu ùdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ka kɨ́ mipfɔ̌,
ɨma Ìndrǔ t’Ídhùnà, kabhʉ ma ìndrǔ-fɔ́. Nɨ́ ɨ alɛ rɨ̌ moho, kadʉ̀ mɔtdʉ̀. Ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ
dzidɔ̌, ma mádʉ̀ mɨngbɛ̀ ɨ̀ngbɛ̀.»
32 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rɨ́ ɔtɛ náalʉ́ ɨnzá kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌-dɔ, ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ kà-tsʉ̌ ɨ̀ ɨ́ dhu ɔ̀ngʉ̀
dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tí.

Ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè nɨ́ àdhɨ?
(Màt 18.1-5; Luk 9.46-48)

---

* **9:11 9.11** Màl 3.23 * **9:12 9.12** Màl 3.24 * **9:13 9.13** Mrk 6.14-29; Yùw 1.19-27

33 Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ɨdzá ɨ̀ í'ì rɔ́rɔ̀, Yěsù níivú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyǐ nyúbhi nyǎgò rɔ̌ dɔ̀ná otu ɔ̌?»

34 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ɨnɛ̀ ɨnɛ̀ tí. Obhó tí, otu ɔ̌, abádhí ubhínà 'àgò rɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ndínǐ ɨ̀ ʉnɨ tí ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè nzínzìya ɔ̌ ràrǐ àdhɨ.

35 Ní Yěsù adì obvò, ndàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ núnzì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndɔ̀zè ndɨ'ì wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí, ní ndɨ alɛ àkǎ ndɨ'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ arádɨ olù alɛ tí, ndàdʉ̀ ɨ'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ tí.»

36 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ákɛ̌ ngbángba nídyì, ndìlɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzǐ. Kídyi ndɨ ngbángba ndàtdʉ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ:

37 «Yàrí ngbángba bhěyi atdí ngbángba nàkɔ okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nádʉ̀ ɨ'ì ɨwà ɨma nàkɔ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma nàkɔ alɛ nákɔ ɨnzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kàkɔ ɨma nívì alɛ átɔ̀.»

Ɨmbǎ rí'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvǔ tí alɛ ní àlɛ̌-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ì alɛ
(Luk 9.49-50)

38 Yùwanɨ náatɨ Yěsù nǐ: «Màlimɔ̌, mǎ màla atdí alɛ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ rí ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɔ́. Ní mǎ màtsǔ mǐsɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ɨnzǐ ndɨ alɛ náarúbhi atdíkpá àlɛ̌ mànà nídhunǐ.»

39 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀nzǐ nyìsɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ɨ̀nzǐ ìndrǔ rǎdʉ̀ wɨwì nónzì ɔvɔ̀du rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ nzɛ́rɛ ɨma nǐ kòmbómbí tí nídhunǐ.

40 Ɨnzǐ ndɨ alɛ náapɛ́ ɨ'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvǔ tí, ní ka ní àlɛ̌-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ì alɛ.

41 Obhó tí, ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɨdha mà nábhʉ̌ rí nyɔ̌mvʉ̀ Krístɔ̀ bhà alɛ tí nyǐ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, náadìya nzǐ ɨnzá ndì ndàbà pbìndà pɛrɛ̀ rɔ́rɔ̀.»

Nzɛ́rɛnga rɔ̌rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Màt 18.6-9; Luk 17.1-2)

42 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rí rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ-tú, dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́ kosò dhu ɔ̀'ù ka karí dɔ̀ná odu-ba, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀.

43 Dhu apɛ́ ɨ'ì ɔtsʉ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdì ka. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga atdídɔ̌ ɨndʉ̀, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, rɔ̀sè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ nà nyɨ nyárà ɨ̀nzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.

44 [Ányì, alɛ-ngbɔ̀ nónyʉ rí rìpbà ndì asa náarí nzǐ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarí nzǐ àvɛ akɛkpá màtí.]

45 Dhu apɛ́ ɨ'ì pfɔ̌nʉ náarí nyabhʉ̌ nyòtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdì ka. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, rɔ̀sè ɔ́yɔ̌ pfɔ̌nʉ nà ka kí nyobvù ɨ̀nzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.

46 [Ányì alɛ-ngbɔ̀ nónyʉ rí rìpbà ndì asa náarí nzǐ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarí nzǐ àvɛ akɛkpá màtí.]

47 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì atdí nyìkpónʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ítù ka nyobvù. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ atdí nyìkpónʉ nà, rɔ̀sè ɔ́yɔ̌ nyìkpónʉ nà ka kí nyobvù ɨ̀nzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.

48 Ányì alɛ-ngbɔ̀ nónyʉ arí rìpbà ndì asa náarí nzǐ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarí nzǐ àvɛ akɛkpá màtí*.

49 Obhó tí, Kàgàwà núu'oya kɔ́rɔ́ alɛ kàzʉ nǐ rìlǎ nyìkpóna ɔ̌, àdhàdhì ka karí pɛrɛ̀ tí ka kúbhǒna kà tɔ̀ dhu nú'ɔ̌ iko nǐ rìlǎ kà-nyìkpó ɔ̌ dhu bhěyi*.

50 Iko ní ídzì dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, iko-ɔ̀vǔ náapɛ́ ìku, ní ka kádʉ̀ kàbhʉ rɔ̀kyè àdhu nǐ tdítdɔ̌? Nyàbhʉ ɔ̀vǔkʉ rì'ì iko nǐ ka kɔ̀sì dhu-ɔ̀vǔ náarí'ì dhu bhěyi, nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.»

10

Yěsù rǐ dhu ùdhě kpatsìbhálɛ mà rǐ 'ʉ̀bhǎ pbɨndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.1-12; Luk 16.18)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níivà ndì Kàpɛ̀rnàwumù rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndàdʉ̀ àda Yɔ̀rɔ̀danɨ tí kátɨna ɨdha-akpà-adzè. Ní, ábhɔ̌ ihé-yà náadʉ̀ 'ùndu kàtí tdítdɔ̌, kà ràdʉ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ ndùdhe tdítdɔ̌ fíyɔ̀ yà bìlǐngana ndì ndarɔ́nzɨna dhu bhěyi.

2 Ní ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú kà ɨ ndínǐ ɨ̀ omvú tí kǎfí. Abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ àtɨ: «Músà bhà Ʊyátá návi tí wà kpatsìbhálɛ rɔ̀dhɔ̀ pbìndà tsìbhálɛ ndàdʉ̀ ɔ̀dìnà?»

---

* **9:48 9.48** Ìsa 66.24 * **9:49 9.49** Law 2.13

3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌?»
4 Abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà: «Músà náatɨ, kpatsìbhálɛ ràrǎdʉ̀ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà nándi, ndàbhʉ ndɨ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ kòdì*.»
5 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Músà náandí wɔ̀rí Ʊyátá fʉ̌kʉ̀ odú afíkʉ náarɔ́'ɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà náanzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu nínganí, kǎnzì kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ nà*.
7 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà ɨ́yànà mànà nʉ́bhà, 'àdʉ̀ òwu 'ùngbò atdíkpá pbɨ̀ndà tsìbhálɛ mànà,
8 abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ràdʉ̀ òngo atdí alɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí ní nzɨ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò ɨwà atdí alɛ tí.
9 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà úngbò alɛ-ɔ̌nga.»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu 'àdʉ̌ ɨdza, ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ kà-tsʉ̌ tdítdɔ̌ ndɨ dhu dɔ̌.
11 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi tsìbhálɛ nídyì, ní ndɨ kpatsìbhálɛ nɔ́nzɨ̀ wà mʉ̀nyɔ̀nì, ndàdʉ̀ dhu àfa angyì pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌.
12 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, atdí tsìbhálɛ náapɛ́ pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ nʉ́bha, ndàdʉ̀ ndɔ̀kʉ̀ ngǎtsi kpatsìbhálɛ tɔ̀, ní ndɨ tsìbhálɛ nɔ́nzɨ̀ wà mʉ̀nyɔ̀nì.»

Yɛ̌sù rɨ̌ nìní nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 Atdíku, ìndrǔ níiwú nzónzo nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ kʉ̌lɨ tí ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ àsonà. Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí ɨ alɛ dɔ̌.
14 Ní, wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù-ɔ̌nga náadʉ̀ ndɨwà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwǔ tɨdu ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyʉ̀tɔ̀ abádhí-tsʉ̀. Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ní abádhí bhɛ̌yi ɨ̀ nʉ́lɨ alɛ tɔ́.
15 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɨ̀nzɨ̌ rí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nákɔ̌ ngbángba náarí dhu àkɔ̌ dhu bhɛ̌yi alɛ, náadʉ̀ya nzɨ̌ òtsù ányì akɛkpá màtí.»
16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ nzónzo númbo, ndʉ̀lɨ ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ abádhí náso.

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ atdí ònzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Luk 18.18-30)

17 Yɛ̌sù níitdègu ɨ̀sɨ̌ otu ɔ̌ ndàmbɛ àrà dɔ̌, ní atdí alɛ níikʉ ɔngʉ tí kà-tɨ'ɔ̀. Kɨ́tsi ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ídzì Màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎ mɔnzɨ̀ ndínɨ̌ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
18 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyí manzi ídzì alɛ tí nɨ̌? Ɨmbǎ ídzì alɛ rɨ̌'ì atdí màtí, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
19 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà bhà Ʊyátá: ‹dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nì, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɔnzɨ̀ ogbo. Dhu àkǎ nzá nyadɨ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ ngàmbì tí ɔdhìnʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyugù ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ dhu ʉtrátá ɔ̌. Dhu àkǎ nyɨfʉ àbǎnʉ mà ɨ́yànʉ nà.›»
20 Wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mɨ́fʉ kɔ̌kɔ̀rí Ʊyátá kɔ́rɔ́ rɔ̀pè ndɨ̀ idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀.»
21 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ kàndà àzè nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Atdí dhu ní ndɨ rʉ̀nʉ́ ndɨ̀ nʉ̀bhà: Árà, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ nyɨ nyarí'ì nà dhu núdzi, nyadʉ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ nyɨ nyabáya ònzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.»
22 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ alɛ níitdègu wɔ̀ ɔtɛ níri, ní kànyɨ-ɔ̌nga náadʉ̀ ɨ̀fà ɨ̀fà tí, ndàdʉ̀ àrà ɨzʉ nyʉ́ nà, ábhɔ̌ ònzì nyʉ́ nà ndɨ̀ ndí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ní, Yɛ̌sù náandà tɨná nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ònzìtálɛ rɔ̌tsù Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu ní odú dhu nyʉ́!»
24 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Pbànɨ̌nzó, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu ní odú dhu nyʉ́.
25 Ngàmɨyà rɔ̌tsù ndʉ̀dà sìndanɨ̀-bhu ɔ̀nǎ dhu rɨ̌'ì ɨsó nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́ rɔ̀sè.»
26 Ɨdhɔ náadʉ̀ ábhàlɨ̌ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè angyi ɨ̀'ìnà dɔ̀nǎ, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Olu, ádhɨ nyʉ́ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?»

---

* **10:4 10.4** Tɔ̀r 24.1 * **10:6 10.6** Ɔpt 1.27; 2.24

27 Ní, Yɛ̌sù andà pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ìndrʉ̌ tɔ̀ ndɨ dhu rǐ nzǐ àdʉ̀ àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ àkǎ. Obhó tí, Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu náarí àkǎ àkǎ.»

28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ kà nǐ: «Ɨ́rɨ, mǎ mʉ́bhà kɔ́rɔ́ dhu, mǎdʉ̀ owùnʉ nʉ́ngʉ.»

29 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí alɛ mà náapɛ́ pbìndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, íyànà, àbanà, pbìndà nzónzo mà, pbìndà ɔnzɨbvʉ mànà nʉ́bha okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀,

30 ní yà kòmbí àlɛ̌ kí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎbáya ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, ayína, inzo, ɔnzɨbvʉ mànà atdí mɨyà-gʉ̀na ròsè, kadʉ̀ àvu rɔ̀ná átɔ̀. Ndɨrɔ̀ olù ríràà kàsʉmì ɔ̌, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌ngа nábà.

31 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ yà kòmbí arí'ì wɛmbɛrɛ̀ tí, nóokoya olù alɛ tí. Ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tí arí'ì kòmbí alɛ nóokoya wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí.»

Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ nǐ, Yɛ̌sù rǐ ndɨ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ,
ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Luk 18.31-34)

32 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlǐ mànà nɨ́ɨ'ì Yèrùsàlɛmà ì úpo ɔ̀ná otu ɔ̌. Ní, Yɛ̌sù náadì ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi abádhí tɔ̀. Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kàbhà ábhàlǐ atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-dzidɔ̌ ríwu alɛ náadʉ̀ ì'ì ɔdɔ nà. Ní Yɛ̌sù náanzi atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ tɨna ɔ̀ tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ rɔ̀ná rí ndɔ̀nzɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌ dhu fɨ́yɔ̀.

33 Kǎtɨ abádhí nǐ: «Nyɨ̀rɨ dhu, kànǐ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà. Ní ányì, ka kí Ìndrʉ̌ t'Ídhùnà nábhʉ̌ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà-fɔ́. Abádhí rǐ anya ɔ̀tdì kà-dɔ̌ ndínǐ ka koho tí, ndɨrɔ̀ abádhí rǐ kàbhʉ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-fɔ́.

34 Ɨ alɛ rǐ kà gàyà nɔ́nzɨ, ì rùso ɨsɔ kà-dɔ̀, 'ʉ̀vɨ ka asé nǐ, 'àdʉ̀ kòhò, kadʉ̀ kɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀, ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»

Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà rǐ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi Yɛ̌sù-fɔ́ dhu
(Màt 20.20-28)

35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, àdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Mǎ mòzè nyɔnzì fʉnʉ́ mǎ mónzina dhu fǎkà.»

36 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyòzè mɔnzì fʉ̌kʉ̀?»

37 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ àtɨ: «Pbʉ̀kʉ̀ Idzi tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ nyɨ nyótsù nínganí, nyɨ nyabhʉ̀ya mǎ mǒkò tɨnʉ́, atdí alɛ ràdɨ ɨndʉ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.»

38 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyǐ nyònzì dhu. Nyǐ tí àdʉ̀ yà ma mɔ́mvʉ̀na àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ nyǐ tí àdʉ̀ yà ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizò nálʉ àlʉ̌?»

39 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ àtɨ: «Ɔ̀nzɨ mǎ mádʉ̀ lɛ̀màna nónzì.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Obhó tí, ɔ̀mvʉ̀ nyǐ nyɔmvʉ́ya ma mɔ́mvʉ̀na àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀, nyǎdʉ̀ ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizò nálʉ.

40 Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ nílǐ ka kí ràdɨ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ idú ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ dhu ní nzǐ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ ngari ní Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ka fɨ́yɔ̀ alɛ tɔ́.»

41 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, atdí-kumì ngʉ̌kpà ábhàlǐ náadʉ̀ àkǒ àkǒ tí Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà rɔ̌.

42 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nánzì kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ nyʉ́nɨ wà yà ìndrʉ̌ ʉ̀nda rí dhu tí ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ 'à'ɛ yà ì ʉ́ndana alɛ dɔ̌ tí dhu. Ndɨrɔ̀, nyǐ nyʉ́nɨ wà ìndrʉ̌ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ òko 'àmbɛ ɔbìya kɛ̀lɛ̌ nívì dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

43 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndɨ wɔ̀ ndɨ bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌. Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɨ'ì ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ní kàkǎ ndɨ'ì fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tí.

44 Ndɨrɔ̀, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɨ'ì wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí, ní kàkǎ ndì'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnɔ tí.

45 Obhó tí, ɨma Ìndrʉ̌ t'ídhùnà, ma mɨra nzá ndínǐ ma mabhʉ̀ tí ìndrʉ̌ rɔ̀nzì kasʉ idù, pbɛ́tʉ̀ ma mɨra ìndrʉ̌-kàsʉ̌ ma mɔnzɨ tí, madʉ̀ pbàkà ípìrɔ̌ngа nábhʉ kɔ́rɔ́ alɛ nʉwʉ̀ tí.»

Yɛ̌sù rǐ Bàràtìmayò tí kátɨna ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Màt 20.29-34; Luk 18.35-43)

46 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlǐ mànà níiwú ùvò Yɛ̀rɨkɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ abádhí rʉ̌vò pbìndà ábhàlǐ mànà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí ndùmùndúmú Bàràtìmayò tí kátɨna, Tìmayò t'ídhùnà, náadì otu-igì dɔ̌ ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̌ ìndrʉ̌-fɔ́.

47 Ní, kĩtdègu dhu níri Yěsù, Nàzàretì ɔ̃ alɛ ràrĩ wɔ̀ ríràà, ní kǎpɛ̀ ndùkǔ, ndàmbɛ àtìnà
dɔ̃: «Yěsù, Dàwudì t'Ídhùnǎ, ábà izu dùdú!»
48 Ábhɔ̃ alɛ náambɛ́nà ɔ̀rù dɔ̃ kàdɔ̃ ndínĩ kĩnɛ̀ tí. Pbɛ́tù, kǎdù àdi ndàmbɛ ùkǔ dɔ̃ àrĩ
nyú tí tdítdɔ̃, ndàmbɛ àtìnà dɔ̃: «Dàwudì t'Ídhùnǎeè, ábà izu dùdú!»
49 Ní Yěsù adù ìde, ndàdù àtìnà: «Nyànzi pɛ́ ka!» Ní abádhí náadù wɔ̀ ndùmùndúmú
nánzì, 'àdù àtìnà nĩ: «Ótù afínu! Ívà nyi, kànĩ kà rĩ nyanzi!»
50 Ní kǎbvù pbìndà ɔrú mùdzarù, ndàdù ndìbɛ̀ ndìdè, ndàdù àrà Yěsù-ti'ɔ̀.
51 Ní Yěsù níivú dhu kà-tsŭ ndàti: «Ádhu nyi nyòzè mɔnzì indù?» Ní wɔ̀ ndùmùndúmú
náadù ɔtɛ kà tɔ̀ ndàti: «Màlimǒ, ma mòzè mala nga tdítdɔ̃.»
52 Ní Yěsù adù àtìnà kà nĩ: «Árà, iwà pbùkù a'uta nígŭ nyi.» Ní ányìrɔ̃ rɔ̀ tí kǎdù nga
nópè ndàla, 'àdù òwu atdí otu ɔ̃ Yěsù mànà.

11

Yěsù rǒtsù Ádrùngbǎ kamà bhěyi Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Yěsù mà pbìndà ábhàlĩ mànà rĩ Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ níndù ɔ̀ná kàsumì ɔ̃, abádhí
náawù ùvò íkyèrɔ̃ Bètɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tànìyà mànà tí kátina pbangá nzo tí. I pbangá nzo
níi'ì Mìzèyìtunì tó pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̃. Ní Yěsù avì pbìndà ábhàlĩ nzínzì ɔ̃ ɔ́yɔ̃ alɛ,
2 ndàdù àtìnà abádhí nĩ: «Nyòwu wɔ̀ angyi rí'ì fŭkù pbanga ɔ̀. Ní ányì nyĩ nyótsù
rɔ́rɔ̀ tí, nyĩ nyí atdí kayinǒ-ngba nótù òsò ka kòsò rɔ́, yà inzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ùbhi dɔ̀ná
angyi. Ní nyùnga ka, nyǎdù ìwu nà irɔ́.
3 Ndirɔ̀, atdí alɛ mà níivúna gukyè dhu tsùkú ndàti: ‹Ádhu nyĩ nyí wɔ̀ dhu ɔ̀nzi okúna
dɔ̀ rɔ̀?› Ní nyĩ nyadùna àtìnà ndi alɛ nĩ: ‹Ádrùngbǎlɛ rĩ kǎtdyú nóho, ndirɔ̀ kà rĩ kàdǔ
kòmbí tí.› »
4 Ní abádhí náadù òwu, àdù kayinǒ-ngba nótù irí, tsǎtsù tí ka kòsò ngudhà-bidɔ̃ rɔ́.
Ní abádhí adù kùnga.
5 Ngúfe alɛ, wɔ̀ ányìrɔ̃ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̃, níivú dhu abádhí-tsŭ 'àti: «Ádhu wɔ̀ nyĩ
nyónzina? Ádhu nyĩ nyí wɔ̀ kayinǒ-ngba núngǎ nĩ?»
6 Ní kɔ̀kɔ̀ ɔ́yɔ̃ ábhàlĩ náadù yà Yěsù ɔ̀vɔ̀nà fĩyɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̃ nádu abádhí tɔ̀, kadù abádhí
núbhà rɔ̀wù.
7 Abádhí níiwú wɔ̀ kayinǒ-ngba nà Yěsù-ti'ɔ̀. Abádhí adù rɔ̀yá ɔrú mùdzarù núwà,
'ùhu ndi kayinǒ-ngba dɔ̃, Yěsù ràdù àdi dɔ̀ná.
8 Ibí alɛ náadù rɔ̀yá ɔrú mùdzarù núwà, 'ùhu otu ɔ̃. Ndirɔ̀ ngŭkpà alɛ náadù yà inga
ɔ̃ ì à'à àwǎ-dɔ̀ká núhu otu ɔ̃.
9 Ní, yà angyi rówu Yěsù-ɔ̀nzĩ alɛ mà, kǒwù ɔ̃ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà ùkǔ dɔ̃ 'àti:
«Hɔ̀sanà*!
Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà nákǎ ndàso ɔvɔ̀na rɔ̃ ríràà alɛ!
10 Kàgàwà nákǎ ndàso yà ríràà àlɛ̃ t'ábanà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì bhà Idzi!
Hɔ̀sanà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà tɔ̀*!»
11 Ní Yěsù náarà àhu Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̀, ndàdù òtsù Kàgàwà bhà idza. Ní, tiná rí'ì
kɔ́rɔ́ dhu ndì ndàndà dhu-dzidɔ̃, abádhí náadù ùvò 'òwù pbìndà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̃ nà
ábhàlĩ mànà Bɛ̀tànìyà tí kátina pbanga ɔ̀, inga rĩrà ndínĩ ndatì tí nídhunĩ.

Yěsù rĩ ìnzĩ arɔ́'ɔ̀ mùtinì tí katina itsu nófù dhu
(Màt 21.18-19)

12 Tsútsǎ níganí, Yěsù mà pbìndà ábhàlĩ mànà rŭvò Bɛ̀tànìyà rɔ̀ ɔ̀ná kàsumì ɔ̃, Yěsù
níi'ì àwù nà.
13 Ní itsɛ rɔ̀, kǎla mùtinì tí kátina itsu atdídɔ̃ bĩna núkǔ rɔ́. Ní kǎdù àrà ndi itsu dɔ̀
nga nándà, ndínĩ ndotú tí itsu-kpɔ̃ kàdɔ̀. Ní íkyèrɔ̃ ndì ndàrà àhu ndi itsu-tí rɔ̀, kǎtù
kà-bĩ kɛ̀lɛ̃, ndi kàsumì ni'ì ìnzĩ ndi itsu-tidɔ̀ náarɔ́'ɔ̀ ɔ̀ná nídhunĩ.
14 Ní Yěsù atɛ̀ wɔ̀ itsu nĩ ndàti: «Dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tɔ̀ dùnú rɔ́'ɔ̀ itsu-kpɔ̃
ìngbàngá màtí!» Kàbhà ábhàlĩ náadù wɔ̀ kùnɔ̀ dhu níri.

Yěsù rĩ Kàgàwà bhà idzá rɔ̀ rí dhu núdzĩ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

---

* **11:9 11.9** Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̃, Hɔ̀sanà-tì ní: Igŭ mǎ kòmbí. * **11:10 11.10** Zàb 118.25-26

15 Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà náawù ùvò tdítdɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ kătsù
Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndòdì ányì-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu núdzĭ alɛ. Kăránà fʉ̀rangà-
ɔ̌nga nʉ́wʉ̀ ka kɨ́ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà nótdì rɔ̌†, ndàdʉ̀ àmbò núdzĭ rɨ́ alɛ nókò dɔ̀yá kitì náwà.
16 Ndɨrɔ̀ kăránà nzĭ atdí alɛ mà nábhʉ rɔ̌ ràno dhu dɔ̀ná, ndʉ̀dà nà Kàgàwà bhà ɨdza
ɔ̀na nă.
17 Nɨ́ kădʉ̀ dhu ùdhe abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìllĭlă Andítá ɔ̀, Kàgàwà rătɨna: ‹Pbàkà ɨdza ka
katɨya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀*.› Pbɛ́tʉ̀ nyĭ, nyĭ nyádʉ̀ kʉ̀gèrɛ̀ ròngò ogbotálɛ
náarɨ́ ʼòtù ɔ̀ná ngari tɨ́*.»
18 Nɨ́ Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà nɨ́irɨ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu. Nɨ́
abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pè ʼɔ̀nè Yĕsù nábhʉ̌ ì ɨ́ kohò ɔ̀ná otu. Obhó tɨ́, abádhí ambɛ́nà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzì
dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ rărà kà rŭdhĕna dhu dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Ɨnga rătɨ dhu-tsʉ̀ dɔ̌, Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà náadʉ̀ ùvò ʼòwù Yèrùsàlɛmà rɔ̀.

Yĕsù rĭ dhu ùdhĕ aʼuta mà dhu tʼʉ́bàta mànà dɔ̌ dhu
(Màt 21.20-22)

20 Tsútsă níganí kútsingánă, otu ɔ̌ ʼʉ́da rɔ́rɔ̀, Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà náala yà
Yĕsù ófùná mùtinì tɨ́ kátɨna itsu ɨwà òtdyù ɨvɛ́na mànà rɔ́.
21 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yĕsù ʉ́nɔ̀ná ndɨ itsu nĭ dhu nɨ́rɛ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kànĭ: «Màlimŏ, ándà
pɛ́ yà nyɨ nyófùná mùtinì nótdyù wà atdídɔ̀ dhu.»
22 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlĭ nĭ: «Nyàʼu Kàgàwà.
23 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, atdí alɛ náapɛ́ atɨna yàrɨ́ pbìrì nĭ: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ʉrɔ́ rɔ̀,
nyadʉ̀ àrà ɨtsì ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›. Nɨ́, ìnzĭ kăfí náapɛ́ ùguru, pbɛ́tʉ̀ kà ràdʉ̀ yà ndì ndʉ̀nɔ̀
dhu rĭ ndɔ̀nzɨ dhu ná ʼù, nɨ́ ndɨ dhu rădʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ kà tɔ̀.
24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mátɨna nyĭ nĭ, Kàgàwà-fɔ́ nyĭ nyónzina ɨtsɔ̀ta ɔ̌ kɔ́rɔ́
dhu, nákă nyăʼù ɨwà nyĭ ràbà ndɨ dhu. Nɨ́ kà rădʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
25 Ndɨrɔ̀, nyĭ nyìkò nyămbɛ nyĭtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyĭ nyapɛ́ ì ìnè dhu nà
afíkʉ ɔ̀ ɔdhìkʉ dɔ̌, nɨ́ dhu àkă nyʉ̌bà ndɨ dhu kà tɔ̀, ndínĭ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́ʼì Àbakʉ náadʉ̀
tɨ́ fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀. [
26 Pbɛ́tʉ̀, ìnzĭ nyĭ nyapɛ́ dhu nʉ́ba ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́ʼì Àbakʉ rĭ nzĭ àdʉ̀
fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀ akɛkpá màtɨ́.]»

Yĕsù arɨ́ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nĭ?
(Màt 21.23-27; Luk 20.1-8)

27 Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà náadù ì tdítdɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ Kàgàwà bhà
ɨdzá Yĕsù rŭbhi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó
mà, Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níiwú kà ɨ.
28 Nɨ́ abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu nónzɨ nyɨ nyárɨ́ àdhɨ-tù rɔ̌? Ádhɨ
ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀ nyongò ɨ dhu nónzì nĭ?»
29 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́ atdí dhu kɛ̀lĕ nívŭ tsʉ̀kʉ́. Nyĭ nyapɛ́
ndɨ dhu nádŭ idù, nɨ́ ma mádʉ̀ yà ma marɨ́ ɨ dhu nónzɨ pbìndà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nĭ
alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
30 Ádhɨ Yùwanɨ nívì rɨ̀rà bàtizò núbho ìndrŭ tɔ̀? Tɨ́ Kàgàwà, ndɨrɔ̀ tɨ́ ìndrŭ? Nyàdu
pɛ́ ka idù.»
31 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náapè ʼɨ̀rɛ̀ ɨnga nzínzìya ɔ̌, ʼambɛ àtìnà dɔ̌: «Àlĕ kapɛ́ dhu àdŭ:
‹Kàgàwà nɨ́ ndɨ ka nívì›, nɨ́ kădʉ̀na dhu ìvu àlĕ-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Olu, ádhu ɨnzá nyĭ nyádʉ̀
Yùwanɨ nʉ́ʉnɔ dhu náʼù nĭ?›
32 Ndɨrɔ̀, àlĕ kapɛ́ àtɨna: ‹Ìndrŭ nɨ́ ndɨ ka nívì…›» Abádhí náambɛ́nà ihé-yà-ɔdɔ̀ nónzì
dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨ dhu Yùwanì ràrĭ Kàgàwà bhà obhóná nabì nyʉ́ nídhunĭ.
33 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yĕsù tɔ̀ ʼàtɨ: «Ɨnzá mă mʉ̀nɨ.» Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ:
«Nírɔ̀, ɨma mà átɔ̀, ma mɨ́ nzĭ ɨ dhu nónzɨ ma marɨ́ nĭ ɔbɨ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

12

Vĭnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 21.33-46; Luk 20.9-19)

1 Tdítdɔ̀, Yĕsù náapè ndàwɛ ɔtɛ mbólí ɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náazò vĭnyò tó
ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nĭ. Kădʉ̀ ndɨ vĭnyò-kpɔ̌ náhà ka kóngo ɔ̀ná ibhu
nɔ́bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ ini nósì ɔdɔ́tálɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kădʉ̀ ndɨ ɨnga nʉ́bhà kasʉ ɔ̀nzì róngo
kà ɔ̌ alɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ àrà abhi ɔ̀.

† **11:15 11.15** Fʉ̀rangà-ɔ̌nga tʼʉ́wʉtatálɛ nɨ́ʼì yà Pbàyàhúdí tɔ́ fʉ̀rangà rɔ̌ rádʉ̀ Pbàrómá mà Pbàgìrɨ́kí mànà tɔ́ fʉ̀rangà nʉ́wʉ alɛ. Ɨ fʉ̀rangà dɔ̌ rɨ́ʼì alɛ-nyɨ-wɔ̀yɔ̌ nɨ́ʼì afátá Pbàyàhúdí tɔ̀. * **11:17 11.17** Ìsa 56.7 * **11:17 11.17** Yèr 7.11

2 Ní ndɨ vǐnyò-kpɔ̀ nópè ka kí ɔ̀ná kàsʉmì nákǎ rɔ̀, kǎvì atdí pbìndà kasʉtálɛ ràrà fǐndà
ka kútù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nákɔ ndɨ ɨnga-kàsʉ́ nónzɨ arí alɛ-fɔ́.
3 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náalʉ́ wɔ̀ ka kìvìnà alɛ ʼɔ̀ngbʉ̀, ʼàdʉ̀ àdunà ròngò ɔtsʉ́na-kpa nà.
4 Ní, ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi kasʉtálɛ ràrà abádhí-tɨʼɔ̀. Ní abádhí nʉ́ʉvɨ ndɨ alɛ-dɔ̀-
tsirɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ nǐ.
5 Ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi alɛ tdítdɔ̌ ányɨ̀, abádhí ràdʉ̀ ndɨ-tsí nóhò. Ndɨrɔ̀, kʉ̌ví ibí
ngʉ̌kpà kasʉtálɛ ányì, ní abádhí náavì atdídhená-tsí, ʼàdʉ̀ ngʉ̌kpǎkà nókyɛ̀.
6 Ní, wɔ̀ ɨnga-àbadhi-fɔ́ arà ɔ̀dì ní atdí kà tʼídhùnà yà atdídɔ̌ kɔ̌zè kɛ̀lɛ̌. Ní kà rǐku dɔ̀ná
rɔ̀ nǐ, kǎvì ndɨ idhùnà abádhí ɨ, ndàdʉ̀ ɨnga nírɛ̀ afína ɔ̀ ndàtɨ: ‹Ɨfʉ̌ abádhí rǐ idhùdu
nífʉ̌.›
7 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vǐnyò tó ɨnga-kàsʉ́ nónzɨ arí alɛ náadʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌ ʼàtɨ: ‹Kɔ̀nǐ ɨnga-
àbadhi tí ongoya olù alɛ ní wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndínǐ ndɨ ɨnga náadɨ̀ya tí àlɛ̌ tɔ̀.›
8 Ní abádhí náalʉ́ kà tʼídhùnà ʼòhò, ʼàdʉ̀ abvòna nóbvù ɨtsɛ ndɨ ɨnga ɔ̌ rɔ̀.»
9 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà? Kà rǎdʉ̀ ìrà,
ndɔ̀kyɛ̀ wɔ̀ ɨnga-kàsʉ́ nónzɨ arí alɛ, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò tó ɨnga nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́.
10 Nyɨ́ nyózʉ̀ tí nzá yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu:
‹Yà odu-dzà nósì arí alɛ náabvù igi odu*,
náadʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nódɔ arí odu tí.
11 Kɔ̀nǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náanzì dhu,
ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní ɨdhɔ rǐ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nǐ atdídɔ̌ dhu*.›»
12 Ní Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náasʉ̀ dhu ì ràrǐ ndɨ Yɛ̌sù rǐ ì ʉ̀nɔ mbólí ɔ̌. Ní abádhí apɛ̀
ʼɔ̀mè Yɛ̌sù nálʉ̌ ì í ɔ̀ná otu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nónzì. Ní abádhí adʉ̀ kʉ̀bhà,
ʼàdʉ̀ òwu fɨyɔ́ dhu nǐ.

Ìndrʉ̌ rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà tʼʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Màt 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náavì ngúfe Pbàfàrìsáyó mà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀,
ndínǐ kà-ɨda-dɔ nidyi tí ɔtɛ̌na ɔ̌.
14 Ní abádhí náawù, ʼàdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ rárí obhó dhu
nʉ́nɔ, ndɨrɔ̀ nyɨ rárí nzǐ atdí alɛ-ɔdɔ̀ mà nónzɨ. Obhó tí, nyɨ nyarí nzǐ ìndrʉ̌-nyì-kpa
nándà, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyárí Kàgàwà bhà otu núdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ obhónga dɔ̌. Ní, àlɛ̌ tó Ʊyátá
návi tí àvǐ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ Rɔmà tó pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pàratà? Ndɨrɔ̀, kǐsɔ̌ tí
ka ìsɔ̌? Àlɛ̌ tí àdʉ̀ kʉ̀fɔ ʉ̀fɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tí nzǐ àdʉ̀ kʉ̀fɔ?»
15 Pbɛ́tʉ̀, òru tí abádhí òrù yà ì írɛ̀na afíya ɔ̀ dhu dhu ndì ndʉ̀nɨ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà
abádhí nǐ: «Ádhu nyɨ́ nyí afídu númvʉ̌ nǐ? Nyìbho pɛ́ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ fudu ɔ̀, ndínǐ
mandá tí.»
16 Ní abádhí náadʉ̀ ìwu fʉ̀rangà-kpɔ̌ nà atdí Yɛ̌sù-fɔ ɔ̀. Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌
ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyìna-wɔ̀yɔ̌, kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi alɛ ní àdhi?» Ní abádhí adʉ̀ dhu
àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàyìsarà.»
17 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ndɨ dhu bhěyi kà rǐʼì rɔ̀, nyùbho kámá dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà tɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho
Kàgàwà tɔ̀.» Wɔ̀ dhu bhěyi Yɛ̌sù àdu dhu náadʉ̀ abádhí àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌.

Pbàsàdùkáyó rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 22.23-33; Luk 20.27-40)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀. Abádhí ní ndɨ arátɨna ìnzǐ ʉ̀vʉ̌vɛ̀
alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ:
19 «Màlimɔ̌, Músà náandí dhu yà dhu bhěyi fǎkà: ‹Atdí alɛ tʼádɔ̀nà náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndàdʉ̀
tsìbhálɛ nʉ́bhà ìmbǎ atdí ngbángba nà màtí fɔná, ní dhu àkǎ ndɨ alɛ rùndu adɔ̀nà ʉ̀bhà
abvo-àyi-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ nzónzo nódhì nà yà ɔ̀vɔ̀vɛ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.›
20 Ní, atdí alɛ níiʼì kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Ní sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìnzǐ
ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà.
21 Ní kà lutìnǎ kpatsìbhíngba náadʉ̀ wɔ̀ abvo-àyi-tsʉ̀ núndu, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀ ìnzǐ
ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà. Ndɨ dhu náanzì ndì ndɨ dhu bhěyi tí ìbhʉ rí kìsě
kpatsìbhíngba rɔ̌.
22 Ní kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo wɔ̀ tsìbhálɛ nʉ́mbǎ ndì fǐyɔ̀, nʉ́ʉvɛ̀ kórɔ́ ìnzǐ ʼʉ̀bhà
atdí ngbángba mà. Abádhí nʉ́vɛ kórɔ́ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.
23 Ní kòmbí, kórɔ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨʼɨya àdhi
bhà? Obhó tí kórɔ́ kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nʉ́ʉmbá wà ì ndɨ tsìbhálɛ nà.»

---

* **12:10 12.10** Odu rǐtɛ̀na ní Màsiyà * **12:11 12.11** Zàb 118.22-23 * **12:19 12.19** Tɔ̀r 25.5-10

24 Nɪ́, Yĕsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɪ: «Nyɪ̀ nyùwɪ̀ wà fʉ̀kʉ́ ɪrɛ̀ta ɔ̌: nyɪ̀ nyʉ̀nɪ nzá
Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dhu mà, ndɪrɔ̀ nyɪ̀ nyʉ̀nɪ nzá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbăngа tɔ́
ɔbɪ mà.
25 Obhó tí, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɪ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà
nʉ́ʉmbáya nzɪ̀ ì, pbétʉ̀ abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyɪ́ká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
bhĕyi.
26 Ndɪrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɪ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyɪ̀ nyàpɛ̀ tí nzá atdí ngari nɔ́zʉ̀
Músà bhà Andítá ɔ̀, yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná ìnzɪ̀ rógbe rɔ́rɔ̀ kɪ̀dzʉ̀mbà dɔ̌? Ányìrɔ̌ nga nɪ́ ndɪ
Kàgàwà atɪ Músà nɪ̌: ‹Ɨma, Ɨma nɪ́ Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɪrɔ̀
Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà*.›»
27 Yĕsù adʉ̀ àtɪ̀nà tdítdɔ̌: «Kàgàwà nɪ́ nzɪ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà, pbétʉ̀ ka nɪ́ ípìrɔ̌ rɔ̀
arɪ́'ì alɛ tɔ́ Kàgàwà. Nɪ́ nyɪ̀, nyɪ̀ nyùwɪ̀ atdídɔ̌ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɪrɛ̀ta ɔ̌.»

Ádrʉ̀ngbă Ʊyátá rɔ̀sè kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nă
(Màt 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó nzínzì ɔ̌ atdí màlimò nɪ́ɪrɪ Yĕsù mà rɪ̌ 'àgò Pbàsàdùkáyó
mànà dhu. Kăla Yĕsù nádu dhu mbĕyi nyʉ́ Pbàsàdùkáyó tɔ̀ dhu. Nɪ́ kăndrì Yĕsù ɪ, ndàdʉ̀
dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɪ: «Ɨ́ngbà Ʊyátá ndɪ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nă ósè?»
29 Nɪ́ Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɪ: «Kànɪ̀ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nă ósè Ʊyátá: ‹Ɨrɪ dhu Ìsràyelɪ̌,
àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà nɪ́ ndɪ atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ.
30 Dhu àkă nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ nà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ nà, kɔ́rɔ́
pbʉ̀kʉ̀ ɪrɛ̀ta nà, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔbìnʉ mànà*.›
31 Ndɪrɔ̀ kànɪ̀ ɔyɔ rɪ́ kìsě Ʊyátá: ‹Dhu àkă nyozè ɔdhìnʉ yà nyɪ nyʉ́ nyɪ nyózè nyɪ
nyɪ-tírɔ̀ dhu bhĕyi.› Kɔ̌kɔ̀rɪ́ ɔ́yɔ̌ Ʊyátá dɔ̀nă róse ngătsi ʉyátá rɪ̌'ì mbă*.»
32 Nɪ́ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò náadʉ̀ àtɪ̀nà Yĕsù nɪ̌: «Nyɪ nyɔ̀tɛ̀ mbĕyi nyʉ́ Màlimɔ̌.
Nyɪ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɪ́ obhó dhu: Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà nɪ́ ndɪ atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ, ndɪrɔ̀ ngătsi
kà bhĕyi Kàgàwà rɪ̌'ì mbă.
33 Nɪ́ dhu àkă ìndrʉ̀ rɔ̀zè Kàgàwà kɔ́rɔ́ afína nyʉ́ nà, kɔ́rɔ́ pbɪ̀ndà ɪrɛ̀ta nyʉ́ nà, ndɪrɔ̀
kɔ́rɔ́ ɔbìna nyʉ́ mànà. Ndɪrɔ̀ dhu àkă kà rɔ̀zè ɔdhìnà yà ndì nyʉ́ ndì ndózè ndì ndɪ̀tírɔ̀
dhu bhĕyi. Wɔ̀rí nɪ́ ndɪ ídzì dhu nyʉ́ rɔ̀sè Kàgàwà tɔ̀ ka kɪ́ ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ nʉ́bɪ màzàbahʉ̀
dɔ̌, kadʉ̀ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-tɪdɔ̀ núbho kà tɔ̀ dhu dɔ̀nă.»
34 Yĕsù náala wɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò nádu dhu fĭndà mbĕyi nyʉ́ ndɪrɔ̀ ídzì
ɪrɛ̀ta nyʉ́ nà dhu. Nɪ́ kădʉ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Ìmbà nyɪ nyɪ́'ì ɪtsɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà
Kàgàwà bhà Idzi rɔ̌ rɔ̀.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ mà náamvù nzá ndìvʉ̌ dhu tdɪ́tdɔ̌ Yĕsù-
tsʉ̌.

Krístɔ̀ ná tɪ́ Dàwudì t'ídhùnà nyʉ́?
(Màt 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Yĕsù rɪ̌ dhu núdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɪdzá rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɪ ɔ̌, kɪ̀vú dhu ndàtɪ:
«Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɪna ìngbă dhu bhĕyi Krístɔ̀ ràrɪ̌ Dàwudì t'ídhùnà?
36 Ɨ̀lɪ̀lă-Alafí rɪ̌ ndʉ̀nda rɔ̀, ádrʉ̀ngbă kamà Dàwudì nyʉ́ ndɪ̀tírɔ̀ náatɪ:
‹Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà náatɪ pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ nɪ̌:
ɪ́rà nyadì idú fangà dɔ̀nă rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.›
37 Dàwudì nyʉ́ ndɪ̀tírɔ̀ rɪ̌ kànzi Ádrʉ̀ngbălɛ tí. Nɪ́ kà rădʉ̀ ì'ì ìngbă dhu bhĕyi átɔ̀ Dàwudì
t'ídhùnà tí?»

Yĕsù rɪ̌ ihé-yà návɪ̌ rɔ̀dɔ̀ ɪ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Luk 20.45-47)

Ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà Yĕsù rʉ̌nɔna dhu nɪ́rì rɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà.
38 Yà ndì ndúdhĕna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu ɔ̌, Yĕsù ubhínà àtɪ̀nà rɔ̌ ɪ alɛ nɪ̌: «Nyɔ̀dɔ nyɪ̀ Músà
bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí arózèna dhu nɪ́ 'ùbhi ádzàdzɪ̀ kanzʉ̀ ɪ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀
ìndrʉ̌ nózè ràtsè ì ɪfʉta nyʉ́ nà ìndrʉ̌ arí 'ùndʉ̌ ɔ̀yá ngari ɔ̌.
39 Unduta-dzà ɔ̌, abádhí arí 'ɔ̀zè 'ɔ̀kò ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ngari ɔ̌, ndɪrɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀
ɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀zè 'ɔ̀kò ɪfʉta tɔ́ ngari ɔ̌.
40 Abádhí arí abvo-ayí-ɪdzà ɔ̌ dhu òvo kɔ́rɔ́, àzèmbè ì'í 'ɪtsɔ̀ ádzàdzɪ̀ ndínɪ̀ ka katɪ tí ì
ídzì alɛ tí rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kɪtdìya anya abádhí dɔ̌ ɔbɪ nyʉ́ nà.»

---

* **12:26 12.26** Uvt 3.1-6 * **12:30 12.30** Tɔ̀r 6.4-5 * **12:31 12.31** Law 19.18 * **12:36 12.36** Zàb 110.1

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rǐ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Luk 21.1-4)

41 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náadì Kàgàwà bhà ɨdzá, Kàgàwà tɔ̀ ka karí pɛrɛ̀ nʉ́dɔ̌ ɔ̀nà sàndukù-tí. Ní kǎdì ndàmbɛ ìndrǔ rǐ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌ ndɨ sàndukù ɔ̀ tí dhu nándà dɔ̌. Ònzì tɔ́ ibí alɛ nʉ́ʉdɔ fʉ̀rangà abhàbhɔ́.

42 Ní nǎkʉ̀ tɔ́ atdí abvo-àyi níira, ndàdʉ̀ ìnzɨ rí ábhɔ̌ kasʉ mà nɔ́nzɨ ɔ́yɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo kɛ̀lɛ̌ nídɔ̀ wɔ̀ sàndukù ɔ̀.

43 Ní Yěsù anzi pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Wɔ̀rí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nídɔ̀ fʉ̀rangà sàndukù ɔ̀ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nǎ.

44 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ núbho ìmbǎ rí'ì kasʉ nà fǐyɔ̀ fʉ̀rangà kɛ̀lɛ̌ fɔyá rí'ì fʉ̀rangà dɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ pbìndà nǎkʉ̀ ɔ̌, wɔ̀ abvo-àyi núbho dzʉ̀nàna nɔ́nzɨ ǎmbɛ̀nà pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ fɔná rí'ì fʉ̀rangà kɔ́rɔ́.»

13

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yěsù rǎhʉ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nǐ: «Màlimɔ̌, ándà pɛ́! Ɨngbàtí ʉ̀ya odu kǎkà! Ɨngbàtí ka kasì ɔsí-tɨdɔ̀ yà!»

2 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyàla tí wà kǎkà ɔsí-abábá? Kàrí ɔsí-abábá ka kósì nǐ odu nzínzì ɔ̌, atdí odu mà rǐ nzǐ ndʉ̀bha ngǎtsi odu dɔ̌. Ka kí abádhí núgòlɔ̌ kɔ́rɔ́.»

Yěsù rɔ̌tɛ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ nɨtɛ̀ya ize dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Luk 21.7-19)

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adì Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̌, ndàmbɛ Kàgàwà bhà ɨdza nándà dɔ̌ nyìna-kpa tí. Ní ɔ̀yá ì ɔ̀tù ì Yěsù mànà rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mà, Àndɛ̀rɛyà mànà níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ:

4 «Ʉ́nɔ pɛ́ ìngbǎ kàsʉmì ɔ̌ màtí wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ndì dhu fǎkà? Ndɨrɔ̀, ínɡbà ize ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rǐ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì nɨtɛ̀ya?»

5 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, ìnzǐ nyǎbhʉ nyɨ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ.

6 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du rɔ̌, 'òwù àtìnà rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀›. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ nyʉ́.

7 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɔpɛ́ya gukyè nyɨ̌rì ɨla rǐ ndɔ̀nzɨ dhu mà, ɨla dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu mànà, ní àpɛ́ nyɔ̌nzɨya ɔdɔ. Dhu àkǎ wà kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzì ì, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ dhu nɨ'ɨya nzǐ ɨwà yàrí adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nódì ndì dhu.

8 Atdí pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ì ngǎtsi pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ì ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, mùtìtì náabhʉ̀ya dhèdhèrɔ̀ pbìrì rìvi, ndɨrɔ̀ àgǎyì níitsɨya yà adzɨ ɔ̌. Ndɨ dhu níi'ɨya àdhàdhì ari rǐ ndɔ̀pɛ̀ ndàkà ndì ʉgʉta tɔ̀ dhu bhěyi.

9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyàndà nga mběyi. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ anya ʉ̀nɔ arí alɛ rìtdì ànyǎkʉ. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ kʉvɨ nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ nyɔ̌nzì mʉ̀sambà lìwálí-ɔ̀nzǐ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɔ̀nzǐ rɔ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndínǐ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-ɔ̀nzǐ.

10 Obhó tí, dhu àkǎ pɛ́ kʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyinǎ rɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.

11 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nà abádhí ɔ̀wù ànyǎkʉ ka kɨtdì tí rɔ̀, àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ angyangyɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu nǐ. Pbɛ́tʉ̀, dhu akáya nyɔ̌wù tsʉ̀kʉ dɔ̌ ìsɨ̌ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌. Obhó tí, ɨ ɔtɛ nóowuya nzǐ ùvò rɔ̌ ʉ̀kʉ̌ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí náaraya ndɨ kìlì rɔ̌ tsʉ̀kʉ dɔ̌.

12 Ìndrǔ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndàbhʉ kohò, ndɨrɔ̀ ɨngba t'ábanà náaraya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí pbì ɨngba rɔ̌. Nzónzo níivàya dhu ì nɔ́dhì alɛ rɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyè.

13 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà níigʉ́ya alɛ ní kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi nóndù rí kɔ́rɔ́ ràrà àhʉ ɨ dhu rǐku dhu ɔ̀ alɛ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 24.15-28; Luk 21.20-24)

14 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyalaya gukyè ‹ɔdɔ̀na rɔ̌'ɔ atdídɔ̌ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ alɛ› tí ka kátɨna alɛ, yà ɨnzá ndì ndàkǎnà ndìdè ɔ̀ná ngari ɔ̌ ìdè rɔ́ (Yàrí dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̌ ka mběyi dɔ̀na ɔ̀), ní Yùdɛyà ɔ̌ ì nòtù alɛ náakáya 'òtsè pbìrì-akpá dɔ̀.

15 Pbì ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nòtù alɛ, náakáya nzǐ ndìfò, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ndɔ̀tsù ndàhʉ atdí dhu mà nídyì ɨdza rɔ̀.

16 Ndɨrɔ̀, ɔnzɨ-bvʉ̀ ndɨ̀ nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ndòngò ɨbha, ndàrà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀
nídyì.
17 Ɨ ɨdhɔ ɔ̌, ɔ̀ya nà rí'ì vèbhálɛ mà, ɨba òndo rí nzónzo rɨ̌'ì fɔyá vèbhálɛ mànà níɨ'ɨya
àpbè ɔ̌.
18 Nyìtsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya tí ì ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌.
19 Obhó tí ɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrʉ̌ náabáya àpbè abhɔ, rɔ̀sè yà Kàgàwà anzìna yàrí adzɨ rɔ̀,
rìrà àhʉ indo ì arí àbàna àpbè dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ ɨ àpbè-tɨdɔ̀ níɨ'ɨya ìmbǎ akɛkpá màtí tdítdɔ̌.
20 Ɨnzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadùna gukyè wɔ̀rí ɨdhɔ-ɔ̌nga, ní atdí alɛ mà náagʉ̀na
nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdù ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga rɔ̀dì ídǒ, fíndà ndì ndóvò pbìkì alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
21 Atdí alɛ mà náatɨya gukyè nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà, kànɨ̌ Krístɔ̀ rɨ̌'ì ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌,
‹nyàndà, ndǎnɨ̌ kà rɨ̌'ì ndɔ̀rɔ́!› Ní àpɛ́ nyǎ'uya ka!
22 Obhó tí, tìtɔ̀ tɔ́ krístɔ̀ mà, tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà nʉ́ʉnyàya ì ʉ̀nyà. Abádhí náambèya
wɨwì mà, ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu mànà nɔ́nzì dɔ̌, ndínɨ̌ 'ʉtrá tí yà Kàgàwà óvò fíndà
alɛ nɨ̌, àkǎ ka rǎdʉ̀ àkǎ fɨ́yɔ̀ nɨ̌.
23 Ní nyɨ̌, nyàndà nga mbɛ̌yi! Ma mɔ̀vɔ̀ wà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ angyangyɨ.»

Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Luk 21.25-28)

24 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Pbɛ́tʉ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ àpbè tɔ́ kàsʉmì dzidɔ̌, adyifɔ̀ nʉ́ʉtɨya, àbɨ̌
ràdʉ̀ ɨnga t'áwʉ̀ta nʉ́bhà.
25 Alalɨ náawáya ì ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɨ nà arí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
níivìya*.
26 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya ìndrʉ̀ t'Ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà ádrʉ̀ngbǎ àpbù ɔ̌,
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́*.
27 Ní kʉ̌vìya pbìndà màlàyíká ìfɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ, rùndu yà ndì ndavò fíndà pbìndà
alɛ-tsʉ̀, rɔ̀pè ndì yà adzɨ-tsʉ̀ náapè ndì ɨ rɔ̀, ràrà àhʉ kà-tsʉ̀ arà ndɔ̀dì ɨ*.»

Mùtinì tí kátɨna ɨtsu tɔ́ mbólí rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 24.32-35; Luk 21.29-33)

28 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà: «Nyìrɛ̀ pɛ́ mùtinì tí kátɨna ɨtsu tɔ́ mbólí rɔ̌vɔna dhu: kɔ̌pbí náapɛ́
ì'ǎ, kà-bɨ̌ ràdʉ̀ ndɔ̀pè ndàtà, ní nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu adyifɔ̀ tɔ́ kàsʉmì ràrɨ̌'ì ɨ́kyèrɔ̌.
29 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌
nyʉ̀nɨya dhu kà rɨ̌ngo dhu ràrɨ̌'ì ɨ́kyèrɔ̌, ndɨrɔ̀ kà ràrɨ̌'ì tsǎtsʉ̀nǎ.
30 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, yà kòmbí rí'ì rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu
nɔ́nzì ì rɔ́rɔ̀.
31 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzɨ̌ akɛkpá
màtí.»

Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́nɨ ndɨ Yɛ̌sù ɨngoya ɔ̀ná ɨdhɔ dhu
(Màt 24.36-44)

32 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ma míngo ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà dhu nàndà dhu
nɨ̌, atdí alɛ mà nʉ́nɨ ɨnzá ka, ìmbǎ rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rí'ì màlàyíká màtí, ìmbǎ rí'ì Kàgàwà
t'ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ ní Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
33 Nyàndà nga mbɛ̌yi, nyòko nyìkpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ndɨ kàsʉmì nídhunɨ̌.
34 Ndɨ dhu níiliya ndɨ ɨ̀dhàdhì abhi ɔ̀ rárà alɛ náarí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi: kà rǎhʉ pbì
ɨdza rɔ̀, ndʉ̀bhà ndɨ ɨdza kasʉtálɛ-fɔ́. Kà rɨ̌ ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ ngǎtsi alɛ rɔ̌nzɨna kasʉ nítɛ̀ ndɨ
alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya ɨdza-li'ɔ̀ nódɔ rí sàndɨ̌rì tɔ̀ ràdɨ nyìkpóna nà.
35 Nírɔ̀, nyòko nyìkpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ɨdza-àbadhi rɨ̌ngo ɔ̀ná kàsʉmì nídhunɨ̌. Nyɨ̌
nyʉ̀nɨ nzá dhu kà ràtí ndàdʉ̌ pbítsɔ̀ngǎnǎ, ngǎtsi nɨ̌ iku-alìkpa ɔ̌, ngǎtsi nɨ̌ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌
ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kútsingánǎ.
36 Kìtɔ̀ ndì ɨnzá nyɨ̌ nyìrɛ̀ kàsʉmì ɔ̌ nɨ̌, dhu àkǎ nzá kà ròtù nyɨ̌ ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́.
37 Yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ní ma mʉ̀nɔ̀ wà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Nyòko nyìkpɔ́kʉ nà!»

14

Pbàyàhúdí ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ìrɨ Yɛ̌sù nálʉ̌ ka kí, kadʉ̀ òhònà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 26.1-5; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mà, Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mànà níɨ'ì
ɔyɔ ɨdhɔ̀ya nɔ́dì rɔ́. Ní Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
náapè ɔ̀nè Yɛ̌sù nálʉ̌ ì'í ɨnzá kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ ɔ̀ná otu, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí àbhʉnà kohò.

* **13:25 13.25** Ìsa 13.10; 34.4; Zèk 32.7; Yɔ̀w 2.10; 3.4 * **13:26 13.26** Dàn 7.13 * **13:27 13.27** Tɔ̀r 30.4; Nèh 1.9; Zàk 2.10

2 Obhó tí, abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràlʉ̀ ka mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ rɔ̀,
akyɛ ìndrʉ̀ níívàna dhu nɩ̌.»

Atdí tsìbhálɛ rɩ̌ ndrʉ̀ù róngʉ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yɛ̌sù-dɔ̀tsírɔ́ dhu
(Màt 26.6-16; Luk 7.36-50; 22.3-6; Yùw 12.1-8)

3 Yɛ̌sù níí'ì Bɛ̀tànɩyà tí kátɩna pbanga ɔ̌, Sìmonì tí kátɩna alɛ bhà ɩdzá. Ndɩ alɛ níí'ì
kíkí nà angyinǎ rɔ̀. Ní ɔ̀nyʉ́ nónyʉ Yɛ̌sù rɩ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí tsìbhálɛ náatsù àlbatrɔ̀
tí kátɩna odu nɩ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná. Ndɩ tsúpà ɔ̀ ɩ'ì dhu ní ɔrʉ́ odzìna nà ndrʉ̀ù
róngʉ akyɛ. Ndɩrɔ̀ ndɩ akyɛ nɩ'ì nardɔ̀ tí kátɩna ɩrí-vǐ nɩ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ akyɛ. Ní íyàdhíyà
nʉ́ʉkɔ̀ ndɩ tsúpà-tsʉ̀, ndàdʉ̀ ndɩ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yɛ̌sù-dɔ̀tsírɔ́.

4 Ní ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌, dhèdhè alɛ náakó, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ àtɩ: «Ádhu
kàrɩ̌ wɔ̀rí akyɛ nínzǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɩ̌?

5 Ka kambɛ̀nà tí obhó kàbhʉ̌ kodzì ìbhʉ mɩyà dɔ̀nǎ róse fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌*, kadʉ̀ ndɩ
fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀!» Abádhí náadʉ̀ àkɔ̌ atdídɔ̀ nyʉ́ wɔ̀rí tsìbhálɛ rɔ̌.

6 Pbétʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɩ̌: «Nyʉ̀bhà wɔ̀ tsìbhálɛ ràdɩ. Ádhu nyɩ̌ nyʉ̀va kà-tsì
nɩ̌? Yà rùdú kɔ̀nzì dhu ní ídzì dhu nyʉ́.

7 Obhó tí, nyɩ̌ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà. Ndɩrɔ̀, nyɩ̌ nyòzè ka ɔ̀ná kɔ́rɔ́
kàsʉmì ɔ̌, nyɩ̌ nyóngo adʉ̀ abádhí-dzʉ̀nà nɔ́nzì ɔ̀nzɩ. Pbétʉ̀ ɩma, àlɛ̌ kínzɩ ongo òko nyɩ̌
mànà bìlǐnganà.

8 Ɩyàdhíyà ɔ̀nzì dhu ní lɛ̀màna nɔ́nzɩ ndì ndí dhu: kùtri wà ngbɔ̌du, ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀
angyangyɩ ɔtdʉ́ tɔ̀.

9 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ka kí yà adzɩ ɔ̌ kɔ́rɔ́
ngari ɔ̌ ɩnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzì dhu náwɛ ìndrʉ̀ tɔ̀ átɔ̀, kadʉ̀ ɔ̀wu kɩ̀rɛ̀ rɔ̌
rɔ̀ná.»

Yudhà rɩ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzɩ ndìpfo, ndàbhʉ pbàkùhání ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Luk 22.3-6)

10 Yɛ̌sù bhà ɩdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɩ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tí kátɩna, náarà
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tɩ'ɔ̀, ndínɩ̌ ndì ndipfo tí Yɛ̌sù ndàbhʉ abádhí-fɔ́.

11 Ní, Yudhà ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, abádhí-dhɛ̀ níika ndì atdídɔ̀. Abádhí adʉ̀ àtìnà ì ràrɩ̌
fʉ̀rangà nábhʉ̌ kà tɔ̀. Ní Yudhà náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù ìpfɔ̌ ndì ndí ndàbhʉ abádhí-
fɔ́ ɔ̀ná ídzì kàsʉmì.

Yɛ̌sù mà rɩ̌ Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀ tó ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ pbìndà ábhàlɩ̌ mànà dhu
(Màt 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Yùw 13.21-30)

12 Ɩmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tó mʉ̀hɛndʉ̀ tó wɛmbɛrɛ̀ tó ɩdhɔ, yà tàmà-akpá-nzo-zǎ ka
kʉbínà ɔ̀ná ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɩ̌ níivú dhu kà-tsʉ̌ 'àtɩ: «Ádhànga ndɩ nyɩ nyòzè mɔ̌wù
Pbàyàhúdí tó Pásìka tó ɔ̀nyʉ̀ nóbhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà ɩndʉ̀?»

13 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlɩ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ nóvì, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɩ̌: «Nyòwu
kɩgɔ̀ ɔ̀, ní nyɩ̌ nyí atdí alɛ nótù ɩdha nànɔ̀ andu ɔ̌ rɔ́. Ní nyàdʉ̀ nyòwu kɔ̌wù ɔ̌.

14 Ní kà rǎrà ɔ̀tsù ɩdza rɔ́, nyɩ̌ nyatɩna ndɩ ɩdza-àbadhi nɩ̌: ‹Màlimò nívʉ̀ dhu ndàtɩ: Mǎ
mí Pbàyàhúdí tó Pásìka tó ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlɩ̌ mànà kàluga rɩ̌'ì ngbɔrɔ́?›

15 Ní, kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rí'ì ádrʉ̀ngbǎ kàluga nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀, yà angyangyɩ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́
dhu ɔ̀nà. Ányì nga ní ndɩ, nyɩ̌ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɩ̌.»

16 Ní, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɩ̌ níivà ì 'ɔ̀wù kɩgɔ̀ ɔ̀. Abádhí náadʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nótù yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà
ka fǐyɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, 'àdʉ̀ Pásìka tó ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

17 Pbítsɔ̀ngánǎ, Yɛ̌sù mà pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɩ̌ mànà náawù ùvɔ̀ wɔ̀
ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà ngari ɔ̀.

18 Ní, yà abádhí ɔ̀kɔ̀ 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ mɩzà dɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù atɩ: «Ma mí
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɩ̌ ɩma nípfɔ̌ ndàbhʉ ma ɔ̀mvʉ̌-fɔ́. Ndɩ alɛ ní
yà atdíkpá mǎ mí dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ.»

19 Ní, ɩzʉ nʉ́ʉka kɔ̌kɔ̀ ábhàlɩ̌ atdídɔ̀ nyʉ́, ràdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu atdátdí-rà ɔ̌ kà-tsʉ̌, 'ɔ̀wù
àtìnà rɔ̌: «Tí ɩma ndɩ?»

20 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɩ: «Ndɩ alɛ ní nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ, yà atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà nyɩ̌ nyí'ì rɔ̀, yà atdíkpá mǎ mí ɔtsʉ́ka ʉ̀fɔ̌ mànà sǎnì ɔ̀ alɛ.

21 Obhó tí, ìndrʉ̀ t'Ídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dɔ̀ná dhu bhɛ̌yi. Pbétʉ̀,
ìndrʉ̀ t'Ídhùnà nípfɔ̌ rí ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ rɩ̌'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Dhu akána nzɩ̌ kɔdhì ndɩ alɛ
mà!»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nábhʉ̌ rí kɩrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-35; Luk 22.7-20; 1Kò 10.16-17; 11.23-26)

---

* **14:5 14.5** Ɩbhʉ mɩyà fʉ̀rangà-kpɔ̌ ní mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ tó kasʉ tó mʉ̀kìmbà.

22 Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà rĭ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, Yĕsù níidyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌
fɔ́ná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kʉ̌kɔ kà-ɔ̀nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà pbìndà
ábhàlĭ-fɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Nyàkɔ yà dhu, ngbɔ̀du ní yà.»
23 Tdítdɔ̀ kĭdyi dìvayì rĭ'ì ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔ́ná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-
dzidɔ̀, kʉ̌dʉ̀ kàbhʉ abádhí tɔ̀, abádhí kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀nà.
24 Yĕsù adʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Yàrí ní azùdu, yà ìndrʉ̌ nùngbò Kàgàwà mànà azu,
ndirɔ̀ yà ábhɔ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndì nʉ̀fʉ̀.
25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ma mí nzĭ dìvayì nómvʉ̀ tdítdɔ̀ akɛkpá màtí, ràrà àhʉ
dìvayì-ɔwʉ́tá nómvʉ̀ ma maraya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ɔ̀ná
ɨdhɔ ɔ̀.»
26 Adyi* ì ʉ̀yʉ̀ dhu-dzidɔ̀, abádhí náadʉ̀ òwu Mìzèyìtunì tó pbìrì dɔ̀.

Yĕsù rĭ Pɛ́tɛrʉ̀ rĭ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

27 Yĕsù atɨ pbìndà ábhàlĭ nĭ: «Nyĭ kɔ́rɔ́, nyĭ nyí mʉbha ʉ̀bha. Obhó tí, Kàgàwà bhà
Andítá ɔ̀ ka kándĭ dhu katɨ: ‹Ma mohoya tàmà t'ʉ́ndatatálɛ, tàmà ràdʉ̀ 'ɨfàlà kɔ́rɔ́ ngari
ɔ̀nă.›
28 Pbɛ́tʉ̀, ma mìngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̀, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̀dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.»
29 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nĭ: «Ngʉ̌kpà alɛ mà rĭ mbă nyʉbha, ní ɨma, ma mí nzĭ
nyʉbha.»
30 Ní Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀, ɨndo yàrí ɨku ɔ̀ tí,
ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ
rʉ́nɨ ɨma rɔ́.»
31 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà: «Ma matɨna nzĭ akɛkpá màtí ɨnzá ma
rʉ̀nɨ nyɨ, ɨ̀mbă dhu ɨ'ɨna atdíkpá àlĕ kʉ́vɛ dhu màtí.» Ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ábhàlĭ náadʉ̀
dhu ʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu bhĕyi tí átɔ̀.

Yĕsù rĭ ndìtsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì tí kátɨna ɨnga ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Luk 22.39-46)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà náawù ùvò atdí ngari Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì tí
kátɨna ɔ̀. Ní Yĕsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlĭ nĭ: «Nyòko ɨrɔ́ mɨtsɔ̀ ma márà ɔ̀nană.»
33 Nírɔ̀ ní ndɨ kădʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà núgù 'òwù mànà. Ní, kăpɛ̀
ndì'ì ádrʉ̀ngbă ɔdɔ nà, ndàdʉ̀ ì'ì ábhɔ̀ ɨzʉ nà.
34 Ní kădʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Afídu rĭ'ì ábhɔ̀ ɨzʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma mɔ́vɛ̀ dhu bhĕyi. Ní,
nyòko ɨrɔ́, ndirɔ̀ nyòko ípìrɔ̀ rɔ̀.»
35 Kădʉ̀ àrà ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò. Ní kădʉ̀ ndìtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínĭ kàkă nĭ,
ndɨ àpbɛ̀ tó kàsʉmì nʉ́ʉdà tí dɔ̀na nă.
36 Ní kămbɛ́ná àtìnà dɔ̀: «Ɔ̀ɔ Àbá, lɛ̀mànʉ ɔ̀nzɨ rí dhu náarí'ì mbă. Ní índrĭ wɔ̀ àpbɛ̀
tó kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu àkă nzá ndɔ̀nzɨ ndɨ ma mɔ̀zè ka dhu bhĕyi, kàkă
ndɔ̀nzɨ ndɨ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyɔ̀zè dhu bhĕyi.»
37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kădʉ̀ ndàdu kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ ábhàlĭ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́.
Ní kădʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nĭ: «Sìmonì, nyɨ tí ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí? Nyɨ nyàdʉ̀ tí obhó àdɨ ípìrɔ̀ rɔ̀
atdí adyi màtí?
38 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndirɔ̀ nyìtsɔ̀ nyĭ, akyɛ nyĭ nyotsúna umvútá ɔ̀ nĭ. Alafí nózè wà kɔnzì
ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ rĭ'ì ivíví.»
39 Tdítdɔ̀, Yĕsù indrí ndɨ abádhí tí rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀ ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndɨ ndʉ̀nɔ̀nà ɔtɛ
kɛ̀lĕ.
40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kădʉ̀ ndàdu pbìndà ábhàlĭ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́,
atdídɔ̀ ɨdhɔ rĭ'ì nyìkpɔ́ya ɔ̀ nídhunĭ. Ní abádhí náadʉ̀ nzá kà tɔ̀ ì ádʉ̌na dhu nʉ́nɨ.
41 Ɨbhʉ rí kìsĕ nĭ, Yĕsù adù ndɨ pbìndà ábhàlĭ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Nyĭ nyòko
tí òko ɔ̀dhɔ̀ nyĭ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́? Nyĭ tí nyăsŏ nyĭ nyí rɔ́? Ɨwà àkă wɔ̀ dhu-bvʉ̀tí! Kàsʉmì nákă
wà! Nyàndà, kànĭ ka kí Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nípfŏ kabhʉ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́.
42 Nyìvà nyĭ, kòwu! Kànĭ ma nípfŏ rí ndàbhʉ ma òmvʉ̌-fɔ́ alɛ nírà wà àhʉ íkyɛ̀rɔ̀!»

Yĕsù nósò ka kí dhu
(Màt 26.47-56; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

43 Ní ányìrɔ̀ rɔ̀ tí, yà Yĕsù rɔ̌tɛ ɔ̀nană, Yudhà, yà ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlĭ nzínzì ɔ̀ atdí
alɛ, níitɔ ndì ihé-yà mànà owùna ɔ̀. Ɨ alɛ-fɔ́ nɨ'ì obhi-akpá, mùgŏ mànà. Abádhí nivi
nɨ'ì pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà.
44 Yudhà, yà Yĕsù nípfŏ rí ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ, nɨ'ì ɨwà ndì ndɔnzɨna Yĕsù ka kʉnɨ tí
rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà ihé-yà tɔ̀. Kătɨ: «Ma mámbɔ̀na alɛ nɨ'ɨna ndɨ yà nyĭ nyí atdyúna nóho
alɛ. Ní nyĭ nyalʉ́na ka, nyădʉ̀ òwu nà mbĕyi nyĭ nyɔ́dɔna rɔ́rɔ̀.»

---

* **14:26 14.26** Zàb 113–118

45 Yudhà níitdègu ndìtɔ, ní kǎndrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Màlimò!» Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàmbo.
46 Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Yěsù nálʉ, 'àdʉ̀ òsònà.
47 Ní, ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ níidhá pbì obhi-akpà, ndìtsà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bì nɨ̌.
48 Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ɨma àlʉ nyɨ́ nyíwu rɔ̀, nyɨ́ nyàdʉ̀ tí ìwu fʉkʉ́ obhi-akpá
nà mùgɔ̌ mànà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhěyi?
49 Bìlǐnganà ma múbhì àdɨ rɔ̌ tikʉ́, madʉ̀ àmbɛ dhu núdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀,
ìnzɨ́ nyǎdʉ̀ malʉ. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ dhu rɨ́ ndɔ̀nzɨ ndínɨ̌ Andítá ʉ́nɔ̀ dhu náaká tí.»
50 Nírɔ̀ ní ndɨ ábhàlɨ́ nʉ́ʉbhà àbadhi, 'àdʉ̀ òtse kórɔ́.
51 Atdí kpatsìbhíngba náadì ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yěsù-owù ɔ̌, atsìta tɔ́ mbɛrʉ̀ kɛ̀lɛ̌ ndì
ndòbvù rɔ̀ná rɔ́rɔ̀. Ní ka kadʉ̀ àbadhi nálʉ.
52 Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀ nángɔlɔ rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ nzìnzí rɔ̀.

Yěsù rɨ́'ì Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ́ dhu
(Màt 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

53 Yà Yěsù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà, yà kórɔ́
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà núndu ì
ɨ.
54 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta, ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yěsù-owù ɔ̌, ndàrà òtsù pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀. Ní ányɨ, abádhí náadʉ̀ òko atdíkpá
sàndǐrì mànà, 'àmbɛ kàzʉ nɔ́vɔ̀ dɔ̌.
55 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya
nítdì arí mànà, náambɛ́nà Yěsù nɔ́bhʉ ka kí dɔ̀ná dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí ànyǎna
nɔ́tdì kohò. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náabà nzá atdí dhu mà.
56 Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ nóowúnà ìwu rɔ̌, 'àdʉ̀ Yěsù nɔ́bhʉ̀ tìtɔ̀ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔ̀tɛ̌
nóowúnà nzɨ 'àsò rɔ̌.
57 Ngúfe alɛ níivà ì, 'ɔ̀bhʉ̀ ka tìtɔ̀ dɔ̌, 'àtɨ:
58 «Mǎ mírì kà rǎtɨna: ‹Ma mí yà ìndrʉ̌ asì ɔtsʉ́ya nɨ́ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌, madʉ̀
ngǎtsi-tsí, yà ìnzɨ ìndrʉ̌ rɨ́ kàsʉ̌na nɔ́nzɨ ɔtsʉ́ya nɨ́ nɔ́sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.›»
59 Ní wɔ̀ ndɨ ɔbhʉta dɔ̌ màtí, abádhí-ɔ̀tɛ̌ náasò nzá ì.
60 Ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivà ndì ndìdè kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ́, ndàdʉ̀ dhu ìvu
Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ t'óbhó dhu àdʉ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌?»
61 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ́nà àrà ìnɛ̀ rɔ̀ ìnɛ̀ tí, ìnzɨ́ ndàdu atdí dhu mà. Ní pbàkùhání tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí Krístɔ̀, yà mǎ márí ɨfʉ̌na
Kàgàwà t'Ídhùnà?»
62 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Obhó, ɨma ní ndɨ. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ kórɔ́, nyɨ́ nyalaya Ìndrʉ̌
t'ídhùnà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ́
nyalaya ka átɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ àpbù ɔ̌ ríra rɔ́.»
63 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nʉ́ʉfà rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga
nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ádhu tɔ́ ngàmbì àlɛ̌ kí'ì atdyúna nà tdítdɔ̌!
64 Nyɨ́ nyìrì wà kʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ́ dhu. Ní, ádhu nyɨ́ nyìrɛ̀ kà dɔ̌?» Ní,
kórɔ́ alɛ adʉ̀ anya ɔ̀tdì kà-dɔ̌, 'àtɨ kà ràkǎ kohò.
65 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náapɛ̀ 'ùso ɨsɔ Yěsù dɔ̀. Abádhí owúnà kà-nyɨ nátsì
rɔ̌, 'àdʉ̀ kùdù ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ̀nɨ rɔ̀, átɨ pɛ́ nyɨ
nɔ̀pbì alɛ fǎkà.» Ndɨrɔ̀ sàndǐrì náalʉ́ Yěsù, 'àdʉ̀ ʉ̀pbìnà ɔtsʉ́ya nɨ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yěsù dhu
(Màt 26.69-75; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

66 Pɛ́tɛrʉ̀ àdɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-lí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨ kamà
bhà kasʉ tɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ níitɔ ndì.
67 Ní, kǎla Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ nɔ́vɔ rí rɔ́, ndàdʉ̀ nyìkpɔ́na nɔ́dì rɔ̀ná, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Ɨnyɨ
átɔ̀, nyɨ nyì'ì atdíkpá Yěsù yà Nàzàretì ɔ̌ alɛ mànà.»
68 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nágò ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ, ndɨrɔ̀ ɨnzá dùdu àlʉ̌
wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu.» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndìvà ndɨ ɨdza-lí rɔ̀, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌
kàlì-lí'ɔ̀, [à'ʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.]
69 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kasʉ tɔ́ tsìbhálɛ náala àbadhi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu tdítdɔ̌ ányìrɔ̌ ì'ì
alɛ tɔ̀ ndàtɨ: «Yàrí alɛ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ!»
70 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ dhu nágò àgò tí tdítdɔ̌. Ní ákɛ̌ kàsʉmì dzidɔ̌, ányìrɔ̌ ì'ì alɛ náatɨ
Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌ tdítdɔ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, nyɨ ní Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌
alɛ átɔ̀ nídhunɨ̌.»

71 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàtɨ: «Dhu apɛ́ ɨ̀ tìtɔ̀ nʉ́nɔ ma mí dhu tí, ní Kàgàwà àkǎ
ndɔ̀tdì ànyǎdu. Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu nyʉ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna alɛ.»
72 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ rí kìsě nɨ̌. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yěsù
ʉ̀nɔ̀nà fíndà dhu nírɛ̀: «Ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ
nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.» Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzì.

15

Yěsù rɨ̌'ɨ̀ Lɨ̀walɨ̀ Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Yùw 18.28-38)

1 Kútsingá nyʉ́, Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà núundu ɨ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá
tɔ́ màlímó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí mànà, ndínɨ̌ ɨ̀
ɨrɨ tí ɨ̀ Yěsù dɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ Yěsù àbhʉ kʉtsì, 'àdʉ̀ òwu nà 'òwù àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀.
2 Ní Pìlatɔ̀ ivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní
Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyʉ̀nɔ̀.»
3 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náambɛ́nà Yěsù nɔ́bhʉ̀ dɔ̌ ibí otu ɔ̌.
4 Ní Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ nyàdu tí nzá atdí dhu mà? Nyɨ nyìrì
wà abádhí rɨ̌ nyɔbhʉ dɔ̀ná kɔ́rɔ́ dhu!»
5 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu, ɨdhɔ ràdʉ̀ Pìlatɔ̀ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdì ka kí, ndínɨ̌ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-26; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

6 Yà Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhěyi, Pìlatɔ̀ nóongónà atdí
alɛ níkɔ̀lɔ̀ yà imbi ɔ̀ rí'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ alɛ nongónà ɨ̀'ɨ̀ yà ihé-yà nózè kɨ̀kɔ̀lɔ̀ fíyɔ̀
alɛ.
7 Ní, Bàrabà tí kátɨna atdí alɛ níɨ'ɨ̀ imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́. Ka kusó abádhí atdíkpá yà abvo
nóhò alɛ mànà. Ɨ alɛ náahò ndɨ abvo yà dhu ɨ̀ ìvà ìnzɨ̌ àmbɛ kamà-tsʉ̌ dhu nírì dɔ̌ ɔ̀ná
kasʉmì ɔ̌.
8 Ní, ihé-yà níivà ɨ̀ 'òwù Pìlatɔ̀ bhà, 'àdʉ̀ kàvi rɨ̀kɔ̀lɔ̀ atdí alɛ fíyɔ̀, yà bìlǐ ndɨ ndarónzɨna
Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ dhu bhěyi.
9 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyòzè tí mɨkɔ̀lɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà fʉ̌kʉ̀?»
10 Obhó tí, kʉ̌nɨ dhu mběyi nyʉ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ Yěsù nà fɔna ɔ̀ kǎdhà
ɔ̀nzɨ ɨ̀'í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ Bàrabà kɛ̀lɛ̌ nonzi tí
kɨ̀kɔ̀lɔ̀ fíyɔ̀.
12 Ní, Pìlatɔ̀ níivú dhu tdítdɔ̌ ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ̌ nyòzè mɔnzì yà
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí nyɨ̌ nyarí ànzina alɛ nɨ̌?»
13 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ìkʉ́ nyʉ́ ɔ̌ àtɨ: «Ʊ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
14 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kɔ̌nzì nzɛ́rɛ dhu tí?» Ní,
abádhí adʉ̀ ɨdʉ̀ àrǐ nyʉ́ tí 'àtɨ: «Ʊ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
15 Pìlatɔ̀ náazè ndɔ̀nzì ihé-yǎ-dhɛ̀ níkǎ rí dhu. Ní kǎdʉ̀ Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Yěsù nábhʉ kʉvɨ asé nɨ̌, ndàdʉ̀ àbhʉnà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rɨ̌ Yěsù ìkpǒ dhu
(Màt 27.27-31; Yùw 19.2-3)

16 Pbànówí náawù Yěsù nà lɨ̀walɨ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-ba-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì
ɔ̀. Abádhí adʉ̀ kɔ́rɔ́ pbànówí tɔ́ pìkɔ̀ núnzì rìwʉ̌ ányìrɔ̌.
17 Ní, abádhí náafɔ̌ ɔ̀lɔ̀lù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ Yěsù rɔ̌, 'àdʉ̀ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́
nákpɔ̀rɔ̀, 'àfɔ̌ kà-dɔ rɔ̌.
18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náapɛ̀ 'àtsɛ̀ Yěsù 'òwù àtɨ̀nà rɔ̌: «Yǎmbʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà!»
19 Abádhí nóowúnà kà-dɔ̀tsirɔ̀ nɔ́vɨ rɔ̌ ízò nɨ̌, 'àdʉ̀ ɨsɔ núso kà-dɔ̀. Ndirɔ̀, abádhí adʉ́nà
òwu 'ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, 'àgʉ̌ ɨ̀ obvò nyʉ́ kɔ̀nzɨ̌.
20 Ka ɨ̀ ìkpǒ dhu-lutìnǎ, abádhí níiwa ɔ̀lɔ̀lù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kàrɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀
nʉ́fɔ kàrɔ̌ tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ùvò kànà iri, 'àdʉ̀ òwu kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

21 Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ, Sìmonì tí kátɨna, núubhínà ʉ̀da rɔ̌ ányìrɔ̌ ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ndɨ
ndírà rɔ́rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ Àlɨ̀sandʉrʉ̀ mà Rufù nà mà t'ábanà. Ní pbànówí nʉ́ʉtʉ ka ránɔ̀
Yěsù bhà mʉ̀sàlabhà.

22 Abádhí náawù Yɛ̌sù nà, ʼòwù ùvò nà Gɔ̀lɔ̀gɔtà tɨ́ kátɨna ngari ɔ̀. Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tɨ̀ nɨ́ «alɛ-
dɔ-kpa tɔ́ ngari.»
23 Abádhí náatsú ʼàbhʉ mànɛ̀manɛ̀ tɨ́ kátɨna itsu-dha nà ka kàngbɔ̌ dɨ̀vayì Yɛ̌sù tɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá kɔ̀mvʉ̀.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Abádhí adʉ̀ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀
fɔyá, ngàlà ɔ̌ ì ɔ̀vì rɔ́rɔ̀. Abádhí avì ngàlà ndɨ́nɨ̌ ì ʉnɨ tɨ́ ngǎtsi alɛ ràrɨ̌ ngbǎgà-tsí nábà.
25 Ka kʉtɔ́ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ìbhʉ adyifɔ̀-sɨsì kútsingá nga tɔ́ ɔ̌.
26 Kòho ka kɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ka kɨ̀tɛ̀ ɔ̀nà andítá náatɨ: «Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà.»
27 Ndɨrɔ̀, abádhí nʉ́ʉtɔ́ ɔ́yɔ̀ ogbotálɛ átɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Yɛ̌sù tɨ́: atdí alɛ ka kʉtɔ́, kɔdì
Yɛ̌sù bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́tɔ, kɔdì Yɛ̌sù bhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
28 [Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká. Ndɨ Andítá
rǎtɨna: «Ka kazʉ̀ ka nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̀*.»]
29 Nɨ́, ányìrɔ̌ rʉ́da alɛ nóowúnà dɔ̀ya nóbhì rɔ̌, ʼàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kà nɨ̌, ʼàtɨ: «Ɔ̀hɔ̀! Ɨnyɨ,
yà nyɨ nyátsʉ̌ nyugolo Kàgàwà bhà ɨdza, nyadʉ̀ tɨ́ ɔ̀sìnà ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀,
30 ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ ìfo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀!»
31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
nʉ́ʉgbɔ́ Yɛ̌sù, ʼàdʉ̀ ɔ̀wu àtɨ̀nà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Kɨ̌gʉ́ ngʉ̌kpà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kàrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìgʉ
ndìtírɔ̀!
32 Dhu àkǎ Krístɔ̀, Pbàìsràyélí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà, rìfò kòmbí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌
mǎ mala tɨ́, mǎdʉ̀ kà'ù.» Yà Yɛ̌sù tɨ́ ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ, náambɛ́nà dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌
átɔ̀ kà nɨ̌.

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

33 Adyíbhengá nga tɔ́ azà adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndì kórɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ
adyídɔ̌ nga tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̀.
34 Nɨ́ adyídɔ̌ nga tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌, Yɛ̌sù náakù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ndàtɨ: «Èloyì,
Èloyì, lamà sàbàkàtanì.» Kàtì nɨ́: «pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwà, ádhu nyɨ nyʉ̀bhà ma
nɨ́?»
35 Ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ dhu nɨ̀rì atdídhená alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyìrɨ pɛ́, kà rɨ̌ nabì
Ɛ̀lɨyà nánzi!»
36 Atdí alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náakʉ̀ ndìdyì sìfɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyògyè dìvayì ɔ̀. Kǎdʉ̀ kʉ̀wà
ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀-dɔ̌, ndàbhʉ ndɨ́nɨ̌ Yɛ̌sù andʉ́ tɨ́ ɔ̀nà rɨ́'ì dìvayì ndɔ̀tɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyìtse
pɛ́! Kàndà pɛ́ Ɛ̀lɨyà ràtɨ́ kìfo ìfɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀!»
37 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀kù àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́, afína ràdʉ̀ ìtdɛ̌.
38 Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀-ɔ̌nga náadʉ̀ ndɨfa ɔ̀nánga rùtù ndì
ɔyɔ, rɔ̀pɛ̀ ndì ɔrʉ̀ rɔ̀ rìsɨ̌ obvò.
39 Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ nɨ́ɨ'ì Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ ndì ndìdè rɔ́.
Nɨ́ Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ tɨ́ dhu ndì ndàla rɔ̀, kǎtɨ: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́'ì obhó nyʉ́ Kàgàwà t'Ídhùnà!»
40 Ngúfe vèbhálɛ nɨ́ɨ'ì átɔ̀ ányìrɔ̌, ʼàmbɛ dhu àndà dɔ̌ ɨtsɛ rɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì nɨ́,
Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̌-ngba mà Yɔ̌sè mànà-tsánà mà,
Sɔ̀lɔmì mànà.
41 Abádhí núubhì Yɛ̌sù-owù ɔ̌, ʼàdʉ̀ ɔ̀wu kà-kàsʉ̌ ɔ̀nzì rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ kɨ̌'ì rɔ̀. Ibí
ngʉ̌kpà vèbhálɛ yà kà mànà upò atdíkpá ʼòwù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ nɨ́ɨ'ì ìnè átɔ̀ ányìrɔ̌.

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kɨ́ dhu
(Màt 27.57-61; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

42 Ɨnga rǎtɨ dhu-tsʉ̀ dɔ̌, yà tsútsǎ níganí Sàbatʉ̀ nɨ́ɨ'ɨna rɔ́rɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ ì ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná
ɨdhɔ ɔ̌,
43 Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ́ɨra àhʉ. Ka nɨ'ì Àrìmàtayò tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì atdídɔ̌ ka
kɨ́fʉ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì átɔ̀ arɨ́
ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rɨ̌rà dhu nódɔ atdyúna nà alɛ. Nɨ́, kǎrà
ìmbǎ ɔ̀nà ɔdɔ́na Pìlatɔ̀ bhà, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nónzì kàfɔ́.
44 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pìlatɔ̀ atdídɔ̌ ɨwà Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ Pbàrɔ́má
tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ návi kanzì, ndàdʉ̀ angyí màtɨ́ Yɛ̌sù nɔ́vɛ̀nà
dhu nívu tsʉ̀ná.
45 Nɨ́ wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nádu fɨ̌ndà dhu ndì ndìrì rɔ̀, kǎdʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ návi rìdyì
Yɛ̌sù-abvò.

---

* **15:28 15.28** Ìsa 53.12

46 Yɔ̀zɛfù náadʉ̀ abvo t’ɔ́tdʉ̀ta tɔ́ mbɛrʉ̀* nódzì. Kǎdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌
rɔ̀, ndàkpɔ̀rɔ̀ ndɨ mbɛrʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àrà ndɨ abvo nà, ndàrà ɔ̀tdʉ̀nà, ndʉ̀lɨ bhalabhala ɔ̀
ka kóbhì rɔ̀tsù ibhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ odu-ɨ́yà-ba nígɛ̀rɛ̀, ndàpbǐ ndɨ
ibhu-li’ɔ̀ nǐ.
47 Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà Yɔ̌sɛ̀-tsánà mànà, náadʉ̀ ɔ̀ko ’àmbɛ kɔ̀tdʉ̀
ka kí rɔ́ nga nándà dɔ̌.

16

Yɛ̌sù rǐ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

1 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nʉ́dà dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̀-
tsánà mà, Sɔ̀lɔmì mànà núudzí ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ, ndínǐ ’owu tí Yɛ̌sù-abvò-ngbɔ̀ nútri
nǐ.
2 Ní kútsingá nyʉ́, Sàbatʉ̀ dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, adyifɔ̀ rǐ ndɨ̀tɔ rɔ́rɔ̀, abádhí náawù Yɛ̌sù
ka kɔ́tdʉ̀ ɨ.
3 Ní otu ɔ̌, abádhí owúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhɨ wɔ̀
odu-ɨ́yà-ba nógɛrɛ rí àlɛ̌tɔ̀ ibhu-lí rɔ̀?»
4 Pbɛ́tʉ̀, yà ì ʉ̀bɛ̀ nga ’àndà rɔ̀, abádhí ala wɔ̀ odu ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́. Obhó tí, ndɨ
odu ɨ’ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́.
5 Ní abádhí atsù ibhu ɔ̀, ’àdʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀ nàfɔ̌ kpatsìbhíngba* nála fangà dɔ̀nǎ rɔ̀
àdɨ ányì rɔ́. Ní ɔdɔ náadʉ̀ ɨ̀sǐ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.
6 Ní, wɔ̀ kpatsìbhíngba adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨ̀nzǐ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, nyǐ nyónɛna ní Yɛ̌sù,
Nàzàretì ɔ̌ alɛ, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉ́tɔ̀. Kɨ̀ngbɛ̀ wà ndì, ní kàrǐ ɨ̀mbǎ ɨrɔ́. Nyàndà, kànǐ
kǎ-bvò ka kɨ̀lɨ ràyi rɔ́ nga.
7 Nyòwu nyɨ̀nɔ dhu Pɛ́tɛrʉ̀ mà tɔ̀, ngʉ̌kpà ábhàlǐ mànà nyǎtɨ, kà ràrǐ àrà nyɔ̌dɔ̀
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányì ní ndɨ nyǐ nyí kàlǎ, yà fʉ̌kʉ̀ kʉ̌nɔ ka dhu bhěyi.»
8 Ní abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ ɔ̀tse ɨtsɛ nyʉ́ ndɨ ibhu tí rɔ̀. Obhó tí, abádhí ambɛ́nà
ìvi dɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ ’ʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉnɔ nzá atdí dhu mà atdí alɛ tɔ̀ màtí, ɔdɔ
nà ì í’ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yɛ̌sù rǐ ndàvǐ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Yùw 20.11-18)

9 [Yɛ̌sù níitdègu ndìngbɛ̀, ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ ɔ̌, kǎvì ndì angyi
Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀. Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ àrʉ̀bhʉ̀ nzɛ́rɛ-alafí kǐpfo ɔ̀nà rɔ̀.
10 Ɨyàdhíyà adʉ̀ àrà ndɨ dhu nʉ́nɔ̀ yà Yɛ̌sù mà níì’ì mànà alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ níì’ì ɨzʉ nà, ’àdʉ̀
àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌.
11 Pbɛ́tʉ̀, abádhí níitdègu Màrɨyà rǎtɨna Yɛ̌sù rìngbɛ̀ wà ndì, ndɨrɔ̀ ɨwà ndì ràla ka dhu
níri, ní abádhí náadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná’ù.

Yɛ̌sù rǐ ndàvǐ pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Luk 24.13-35)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náavì ndì pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̀ alɛ tɔ̀. Kǎvì ndì abádhí tɔ̀
ìnzǐ abádhí rǐ ndʉ̀nǐ ɔ̀ná vurò wɔyɔ̀ ɔ̌. Ɨ ábhàlǐ núubhínà ɔ̀wu rɔ̌ atdí pbanga ɔ̀.
13 Ní ɨ ábhàlǐ náadʉ̀ ’àdu, ’ɔ̀wù ndɨ dhu nɔ́vɔ̀ ngʉ̌kpà ábhàlǐ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨ ábhàlǐ náadʉ̀
nzá abádhí rʉ̌nɔna dhu ná’ù.

Yɛ̌sù rǐ ndàvǐ pbìndà ɨdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.6-8)

14 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, Yɛ̌sù náavì ndì pbìndà ɨdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlǐ tɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ
abádhí rǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ní Yɛ̌sù apɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ abádhí dɔ̌ ndàtɨ: «Nyǐ nyí’ì mbǎ a’uta nà,
ndɨrɔ̀ afíkʉ rǐ’ì odú nyʉ́, ɨnzá nyǐ nyà’ù yà ma mìngbɛ̀ ma dhu nàla alɛ rʉ̌nɔna dhu
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòwu yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, nyǎdʉ̀
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.
16 Nyǐ nyʉ́nɔna dhu ná’u rí, ndàdʉ̀ bàtizò nálʉ alɛ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzǐ rí nyǐ
nyʉ́nɔna dhu ná’u alɛ dɔ̌ ka kɔtdíya anya.
17 Kàrí ní ɨ yà nyǐ nyʉ́nɔna dhu nà’ù alɛ nʉ́nɨ rɔ̌ ka kowuya rɔ̀yá ize: abádhí nóowuya
nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̀ ɨndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀du rɔ̌. Abádhí nóowuya ɔ̀tɛ rɔ̌ yà ɨnzá ì àpɛ̀ ʉ̀nǐna
angyangyɨ alávà ɔ̌.

---

* **15:46 15.46** Abvo t’ɔ́tdʉ̀ta tɔ́ mbɛrʉ̀ ní’ì kìtanì tí kátina itsukpó-nzo-ɨmvɔ̀ nǐ ka kódyù mbɛrʉ̀.
* **16:5 16.5** Ndɨ kpatsìbhíngba ní’ì Kàgàwà bhà màlàyikà.

18 Abádhí nóowuya mbǎ osu mà nʉ́lʉ rɔ̀ ɔtsʉ́ya nɨ̀, ʼàdʉ̀ ìndrʉ̀ òho rɨ̀ itsu mà nómvʉ̀,
ní atdí nzɛ́rɛ dhu mà náaraya nzɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ abádhí rɔ̀. Abádhí nóowuya ɔtsʉ́ya nʉ́lɨ rɔ̀
andɨtálɛ dɔ̀, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.»

Yɛ̌sù rɨ̀ ndàdʉ̀ Kàgàwà ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Luk 24.50-53; Kas 1.9-11)

19 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nóvɔ̀ dhu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̀ tɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Kàgàwà
náadʉ̀ kòdyì tɨna ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, kà ràdʉ̀ àdɨ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.

20 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̀ adʉ̀ òwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náaránà abádhí-dzʉ̀nà nɔ́nzɨ̀ rɔ̀ ndɨ kasʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà abádhí
rʉ̌nɔna ɔtɛ tɔ́ obhónga nábhʉ rɔ̀ ràvɨ ndɨ̀ wɨwɨ̀-otù ɔ̌[†].]

[†] **16:20 16.20** Mrk 16.9-20 rɨ́ʼì ìmbǎ ibí ngʉ̌kpà angyè Andítá ɔ̀.

Lukà
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní Lukà tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà (Kɔ̀l 4.14) náandí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Kǎndí ka Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mbɛ̀mbɛ azà kumì atɔ mà àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ Lukà nɨ'ì nzɨ̌ Yěsù bhà uvitatálɛ, pbɛ́tʉ̀ kǎtɛ̀ Yěsù nʉnda alɛ mànà ndínɨ̌ ndì ndʉnɨ tí Yěsù bhà ípìrɔ̌nga nɨ́ɨ'ì yà adzɨ ɔ̌ tí dhu. Ndirɔ̀, kʉ̌nda Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tó atdídhená kàbhà abhi ɔ̌ (Kas 16.10-17; 20.5–21.1). Ka nɨ'ì nzɨ̌ Mʉ̀yàhudì (Kɔ̀l 4.10-14).

Lukà andí ndɨ bhʉ̌kù Tòfilò tí kátɨna Mùgìrikì tɔ̀. Ndɨ alɛ ɨ'ì ɔrʉ́ ngarí ɔ̌. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̌, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ yà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-tɨdɔ̀ tó pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Kǎzè dhu ní abádhí-dɔ ràlʉ̌ dhu Yěsù rɨra ì nígʉ̀ átɔ̀ atdíkpá Pbàyàhúdí mànà.

Lukà àndà nga nà atdídɔ̌ alɛ ní ɨtsìya ɔ̀nzɨ ka karí alɛ: vèbhálɛ, nzónzo, nzɛ́rɛngatálɛ, nǎkʉ̀tálɛ, andɨtálɛ, nzɛ́rɛ-alafí írǎ alɛ, ndirɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí. Kàbhà ɔtɛ-lùkpɔ̌ ní: ɨtsɔ̀ta, Ɨ̌lílǎ-Alafí, hirɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kí dhu, nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta, ndirɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo dhu tɔ̀ dhu.

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kǎndí ndɨ «Uvitatálɛ kàsʉ̌ tó bhʉ̌kù.»

Bhʉ̌kù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhʉ̌kù-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì ʉ̀gʉ ka kí dhu mà Yěsù ʉ̀gʉ ka kí dhu mànà dhu (1.5–2.52).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu (3.1-20).
- Yěsù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì rɨ̌ kà-afí ùmvʉ̌ dhu mànà dhu (Luk 3.21–4.13).
- Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ Yěsù anzɨ kasʉ (4.14–9.50).
- Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ Yěsù anzɨ kasʉ (9.51–19.44).
- Yèrùsàlɛmà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀ Yěsù anzɨ dhu mà kʉ̌dà ɔ̀yá dhu mànà (19.45–24.53).

Yàrí bhʉ̌kù Lukà andí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Kas 1.1-3)

1 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nómvù wà ì ràndɨ̌ dhu yà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ ndì nɔ́nzɨ dhu dɔ̌.
2 Abádhí nándɨ̌ ɨ dhu àdhàdhì, yà ɨ dhu rɨ̌ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nzì ì dhu nala nyìkpɔ́ya nyʉ́ nɨ̌ alɛ náawɛ àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi. Ɨ alɛ ní ɨ adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀ ndɨ ɔtɛ ìndrʉ̌ tɔ̀.
3 Ní ɨma mà átɔ̀, ma mádʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨ dhu tó obhónga nɔ́nɛ̀ mʉnɨ mběyi nyʉ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ yà ɨ dhu náapɛ̀ ì rɔ́rɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilɔ̌, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòzè mandɨ̌ yà ma mónɛ̀ mʉnɨ fìndá obhónga dhu ɨndʉ̀,
4 ndínɨ̌ nyɨ nyʉnɨ tí dhu, yà ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́.

Bàtizò nubhónà Yùwanì nʉ́gʉ ka kí dhu tó màkʉ̌rʉ̀
(Zǒz 13.12; 1Sà 1.1)

5 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ɨ'ì Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Zàkàrɨyà nɨ'ì kùhanì. Ndɨ Zàkàrɨyà nɨ'ì atdí kùhanì yà Àbiyà bhà pbàdzʉkʉrʉ tí ɨ'ì pbàkùhání nzínzì ɔ̌. Kàbhà tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Èlìzàbetì, Àrɔ̌nì-dhú bvʉ̌ tsìbhíngba. Ndirɔ̀, ndɨ Àrɔ̌nì nɨ'ì pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.
6 Ní Zàkàrɨyà mà Èlìzàbetì mànà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ì obhónángatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndirɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʉyátá nífʉ̌ arí atdídɔ̀ alɛ.
7 Pbɛ́tʉ̀ abádhí nɨ́ɨ'ì ìmbǎ atdí ngbángba nà màtí, Èlìzàbetì nɨ'ì ìngò-àyi nídhunɨ̌. Ndirɔ̀ abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ì ɨwà óngò mʉ̀là tí alɛ.
8 Ní atdíku, yà Zàkàrɨyà mà náarí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá pbàkùhání tó rʉ̀wʉ ɔ̌, Zàkàrɨyà adì ndàmbɛ pbìndà kasʉ nónzì dɔ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
9 Ní, yà pbàkùhání tó mànduʉ nʉ́nɔ dhu bhěyi, ɔdhína náavò Zàkàrɨyà ngàlà nɨ̌, ndínɨ̌ otsú tí yà pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vǐyà dɔ̌ rɔ̀ nóotsúnà ɔ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀. Kǎhʉ̀ ndrùù arónguʉ alɨndra-tɨdɔ̀ nóbì pɛrɛ̀ tí màzàbahʉ̀ dɔ̌.
10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òko àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̌ irinǎ rɔ̀.
11 Nírɔ̀ ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́ɨtɔ ndì Zàkàrɨyà tí, ndàdʉ̀ ìde alɨndra nʉ́bɨ kà rɨ̌ dɔ̀ná rɔ̀ màzàbahʉ̀ tó fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.
12 Ní wɔ̀ màlàyikà ndì ndàla rɔ̀, Zàkàrɨyà-afí náabɛ̀ ndì atdídɔ̀, ɔdɔ ràdʉ̀ ìsɨ̌ ɔ̀nà.

13 Pbɛ́tʉ̀ màlàyikà adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Zàkàrɨyǎ, nzǐ ɔnzɨ ɔdɔ, Kàgàwà nírì wà pbʉ̀kʉ̀
ɨtsɔ̀ta nídhunǐ. Pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ Èlìzàbetì rǐ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ ɨndʉ̀, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na
nóvɔ̀ Yùwanì tí.
14 Ní kŏkú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀nʉ nɨ́ikaya ndì, nyadʉ̀ àdɨ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ibí alɛ
nyʉ́ nóokoya dhɛ̀dhɛ ɔ̌, ka kʉ̀gʉ̀ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
15 Ndɨ ngbángba nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Kɔ̌mvʉ́ya nzǐ dìvayì mà, ndɨrɔ̀
kɔ̌mvʉ́ya nzǐ alɛ òrì rádʉ̀ atdí ɨwa-tɨdɔ̀ mà. Kàgàwà nɨɨráya ka pbìndà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nǐ,
àdàdì ɨ́yànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀ rórɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, ka ní ndɨ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌ ibí alɛ nabhʉ̀ya rìngò fɨyó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-
tɨ'ɔ̀.
17 Kàgàwà-ɔ̀nzǐ kʉ̌bhìya nà alɛ-afí-tɨdɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-tɨdɔ̀ nɨ'ɨya yà
Kàgàwà bhà nabì Ɛ̀lɨyà nɨ́'ì nà alɛ-afí mà, ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mànà-tɨdɔ̀. Kǎbhʉ̀ya
inzo mà rùngbò ì abáya mànà, ndàdʉ̀ ìnzǐ arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ alɛ nábhʉ rʉ̀gèrɛ̀ ì,
'òngò obhónángatálɛ tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kɔ̌bhɔlɔya ìndrǔ angyangyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà tɔ̀.
18 Zàkàrɨyà níivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu tó obhónga nʉ́nǐ ma
mí àdhu rɔ̌? Obhó tí, ɨma ní mʉ̀là-akpà nyʉ́, ndɨrɔ̀ pbàkà tsìbhálɛ bhà atɔ mà nárà wà
ádzǐ nyʉ́ átɔ̀.»
19 Ní wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma ní Gàbrìyelì, yà bìlǐ ma marí ìde
Kàgàwà-ɔ̀nzǐ, mambɛ kàbhà kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ. Ní Kàgàwà ìvì ma tɨnʉ ɔ̀, mɨrà wɔ̀rí ídzì
màkʉ̌rʉ̀ nóvɔ̀ ɨndʉ̀.
20 Pbɛ́tʉ̀ yà ɨnzá nyɨ nyà'ù yà ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rǐ 'ɔ̀nzɨ fɨyó kàsʉmì ɔ̌ dhu dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyóngo ìwǐ tí, ìnzǐ nyongò ɔ̀tɛ, ràrà àhʉ ɨ dhu nóowuya 'ɔ̀nzì ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̀.»
21 Wɔ̀ Zàkàrɨyà mà rɔ̌tɛ màlàyikà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà náadʉ̀ òko 'àmbɛ
Zàkàrɨyà nódɔ̀ dɔ̌ irí rɔ̀. Ní, ìnzǐ kà rǎhʉ sɛsɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ɨdhɔ
nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌.
22 Ní Zàkàrɨyà níitdègu àrà àhʉ ányɨ rɔ̀, ní kǎdʉ̀ nzá ɔ̀tɛ ìndrǔ mànà. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àdɨ
ndàmbɛ ɨnga nʉ́dhɔ̀ dɔ̌ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nǐ, ìnzǐ ndì ndɔ́tɛ rórɔ̀. Ní ìndrǔ adʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀, ɨwà
Kàgàwà ràvi ndì Zàkàrɨyà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzì kà-dɔ̀ dhu bhěyi dhu tó ófɔ̀ ɔ̌ ndɨ kàluga ɔ̌.
23 Zàkàrɨyà mà tó rʉ̀wʉ níitdègu ìku, ní kǎdù ndì ndàrà àhʉ pbìndà.
24 Ní ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Èlìzàbetì, kàbhà tsìbhálɛ náangò ɔ̀na tí. Kǎdʉ̀ ndòrù, ràrà àhʉ
imbò àbǐ tí. Kɔ̌ngónà àtìnà afína ɔ̀:
25 «Kànǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ónzì idù dhu. Àbadhi nípfo wà ma yà nyɨdu àbhʉ̌ arí
ràmbɛ ìwʉ dɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ dhu-ɨ́yà ɔ̌ rɔ̀.»

Yěsù nʉ́gʉ ka kí dhu tó màkʉ̌rʉ̀
(Màt 1.18-23; Ìsa 7.14)

26 Atdíku, azà àbǐ tó ɔ̀na nà Èlìzàbetì rǐ'ì rórɔ̀, Kàgàwà náavì pbìndà màlàyikà
Gàbrìyelì ràrà Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀, Nàzàretì tí kátɨna atdí pbanga ɔ̀.
27 Ányì kǎrà atdí tsìbhíngba, ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nǐ tɨ'ɔ̀. Ndɨ tsìbhíngba nɨ'ì ɨwà
Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfʉ̀ órì. Kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Màrɨyà.
28 Màrɨyà tí ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ màlàyikà náatsɛ ka, ndàtɨ: «Ílè nyɨ Màrɨyǎ, ɨwà nyɨ
nyàbà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ídzìnga, ndɨrɔ̀ ìnè Kàgàwà rǐ'ì nyɨ nà.»
29 Wɔ̀ ɔtɛ ndì ndìrì rɔ̀, Màrɨyà-afí náabè ndì atdídɔ̌. Kǐrɛ̀ nga afína ɔ̀ ndàtɨ: «Yàrí
mʉ̀lèmbɛ̀-tì nyʉ́ ní àdhu?»
30 Ní màlàyikà adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Ìnzǐ ɔnzɨ ɔdɔ Màrɨyǎ, Kàgàwà bhà ídzìnga nyɨ nyàbà
wà nídhunǐ.
31 Kònǐ nyɨ nyóngo ʉ̀nʉ tí, ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉgʉya kpatsìbhá ngbángba, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nóvɔ̀
Yěsù tí.
32 Ka nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka kanziya ka kórɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí.
Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadʉ̀ya kìlɨ ràdɨ abhunà, kamà Dàwudì bhà tombi dɔ̌.
33 Kɔ̌nyʉya idzi Yàkɔbhɔ̀-dhú dɔ̌, ndɨrɔ̀ kàbhà idzi nɨ'ɨya dhòdhódhónga tɔ́.»
34 Ní, Màrɨyà níivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ dhu rǎkǎ ìngbǎ dhu bhěyi idù, yà
ɨnzá ma màpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nǐ rɔ̀?»
35 Ní, màlàyikà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀lǐlǎ-Alafí rǐfo dʉ̀nʉ́, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu dɔ̌
arí Kàgàwà rǐ nyatsì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nǐ sísí bhěyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ
nyʉ́gʉna ngbángba nɨ'ɨya Kàgàwà ɔ́pì fíndà, ndɨrɔ̀ ka kanziya ka Kàgàwà t'ídhùnà tí.
36 Kònǐ, a'ɛ̀nʉ Èlìzàbetì rǐ'ì azà àbǐ tó ɔ̀na nà, àzèmbè ɨwà ka katɨ ndì ìngò-àyi tí rórɔ̀.
Kà rǐ kpatsìbhíngba nʉ́gʉ mʉ̀là dɔ̌ rɔ̀,
37 ìmbǎ Kàgàwà lɛ̀mà nónzɨ rí dhu náarí'ì nídhunǐ.»

38 Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà náadʉ̀ àtìnà màlàyikà nɨ̌: «Ma ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨnɔ-àyi. Ní, ítsè ndɨ dhu rɔnzɨ ndì yà nyɨ nyʉ̀nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà náadʉ̀ ndìvà ndàrà kà-tí rɔ̀.

Màrɨyà rǎrà Èlìzàbetì nándà dhu

39 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Màrɨyà náadʉ̀ ndìvà ndàrà kòmbómbí, yà Yùdhà bhà pbìrì ɔ̌ arí pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀.

40 Ní ányì, kǎtsù Zàkàrɨyà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà tsìbhálɛ Èlìzàbetì nátsɛ̀.

41 Èlìzàbetì níitdègu Màrɨyà nátsɛ̀ ndì dhu níri, ní kà-fitsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga kà'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náadʉ̀ Èlìzàbetì níra ɨ̀lǐlǎ-Afína nɨ̌.

42 Ní, Èlìzàbetì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ Màrɨyà nɨ̌: «Kàgàwà náso wà nyɨ atdídɔ̌ ròsè kórɔ́ vèbhálɛ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kàso wà finʉ-tsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba átɔ̀.

43 Ɨngbà dhu-bvʉ̀tí dhu yà, pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-tsánà nyʉ́ náarírà mandà nɨ̌?

44 Ándà, nyɨ nyàtsɛ̀ ma dhu nítdègu ɨ̀sɨ̌ bɨ̌du ɔ̀, ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà fidu-tsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba nádʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga fidu-tsʉ̀ ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.

45 Ɨnyɨ, nyɨ nyɔ̀nzì wà hirò, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ dhu nyɨ nyà'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Màrɨyà rɨ̌ Kàgàwà nílè dhu
(1Sà 2.1-10; Zàb 113)

46 Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà atɨ: «Ma mí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nílè atdyúdu nyʉ́ nà,

47 ndɨrɔ̀ afídu rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̌, Kàgàwà pbàkà Ɔ̀gʉ̀ba ɔ̀.

48 Kàgàwà nírɛ̀ ma, yà ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu tí pbìndà ɨnɔ-àyi. Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndì kombí, kórɔ́ alɛ rɔ̌ngo matì hirò nónzì tsìbhíngba tí.

49 Kórɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔbɨ nà Kàgàwà nónzì ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́ idù. Kɔ̌vɔ̀ ní ɨ̀lǐlǎ ɔvɔ.

50 Ndɨrɔ̀, yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌ kǎrí ɨzʉ nábà bìlǐnganà.

51 Kǎvi ɔbìna nyʉ́, ndòpfòlò yà ɨdzítá tɔ́ afíya nà arí'ì alɛ-ɔ̌nga.

52 Kífo ádrɔ̀drɔ̌ kámá fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ yà ìnzɨ̌ ka karózʉ̀na dhu tí alɛ nídzɨ, ndʉ̀lɨ ádrɔ̀drɔ̌ ngari ɔ̌.

53 Kǎbhʉ ìmbǎ dhu arɨ'ì fɔyá alɛ rònzì atdídɔ̌, ndàdʉ̀ ònzɔ̌nzì alɛ nítu, ndòdì ròwù ɔtsʉ́ya-kpa nà.

54 Kɔ̀nzì pbìndà ɨnɔ, Pbàìsràyélí dzʉ̀nà, ndàdʉ̀ pbìndà ɨzʉ nírɛ̀ dɔ̀yá,

55 àdhàdhì yà angyangɨ ndì ndavɔ̀ àlɛ̌ t'ábána, Àbràhamʉ̀ mà, pbìndà pbàdzʉkʉ̌rʉ mànà tɔ̀, bìlǐnganà ndì ndongó tí ɔ̀nzìnà dhu bhɛ̌yi.»

56 Ní Màrɨyà mà náadʉ̀ òko atdíkpá Èlìzàbetì mànà, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ àbɨ̌ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndìvà, ndàdu ndì pbìndà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì nʉ́gʉ ka kí dhu
(Luk 1.13-17; 3.4-9)

57 Èlìzàbetì rɨ̌ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní kǎdʉ̀ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ̀.

58 Ní, Èlìzàbetì mà aróko mànà atdíkpá pbanga ɔ̌ alɛ mà, kà mà t'ɨ́dzá-bhà mànà níitdègu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nábà ɨzʉ Èlìzàbetì dɔ̌, rʉ̀gʉ̀ ngbángba dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nírɨ, ní abádhí-ɨdhɛ̀ níika ndì atdíkpá Èlìzàbetì mànà.

59 Ní, wɔ̀ ngbángba nónzì atdí yɛngɛ̀ rɔ̀, abádhí iwú, kadʉ̀ kɔ̀nzɨ̌nga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí azè kɨlɨ àbanà Zàkàrɨyà-ɔvɔ̀ kà-dɔ̌.

60 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngbángba-tsánà Èlìzàbetì náadʉ̀ àtìnà: «Ìnzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàkǎ kɔvɔ̀ ɔvɔ̀na Yùwanì tí.»

61 Ní, kɔ̌kɔ̀ Èlìzàbetì mà rɨ̌'ì mànà alɛ náadʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ Yùwanì tí kátɨna ɔvɔ náarí ɨ'ì pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà nzínzì ɔ̌ alɛ dɔ̌.»

62 Ní, abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà t'ábanà-tsʉ̀ ɔtsʉ́ya nɨ̌, ndínɨ̌ ɨ ʉnɨ tí kà ròzè kɔvɔ̀ pbìndà ɨngba-ɔvɔ̀ àdhɨ tí.

63 Ní, Zàkàrɨyà adʉ̀ dhu àndɨ̌ karí dɔ̀ná odu-afǎ-ngba nónzì ɔtsʉ́na nɨ̌ kiwʉ̌ nà, ndàdʉ̀ yàrí dhu àndi dɔ̀ná: «Kɔ̌vɔ̀ ní Yùwanì.» Ní ɨdhɔ adʉ̀ kɔ̀rí alɛ nʉ́kɔ kórɔ́.

64 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí Zàkàrɨyà-tsʉ̀ náadʉ̀ ndàngbɛ, Zàkàrɨyà ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀, ndàmbɛ Kàgàwà nílè dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà.

65 Ɔdɔ nɨ́isí kórɔ́ ányɨ̀rɔ̌ arí'ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ pbanga ɔ̌ alɛ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ arí'ì pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ pbanga ɔ̌, ìndrʉ̌ nóowúnà wɔ̀ ndì nɔ̀nzì kórɔ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ náwɛ rɔ̌.

66 Ní, kɔ̌kɔ̀ ɨ nɔ̀nzì kórɔ́ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nɨ̀rì alɛ náadɔ̀ ɨ dhu afíya ɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrí ngbángba nɨ'ɨya ìngbà dhu bhɛ̌yi ngbángba-tɨdɔ̀?» Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́i'ì ndɨ ngbángba nà.

Zàkàrɨyà rɨ̌ Kàgàwà nílè, Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi dhu

67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nɨ́ɨ́rá Zàkàrɨyà, wɔ̀rɨ́ ngbángba t'ábanà, ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ̌. Nɨ́,
Zàkàrɨyà adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi, ndàtɨ:
68 «Ilèta nákǎ kabhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Pbàìsràyélí tó Kàgàwà tɔ̀,
kɨ̌rà pbìndà alɛ nándà, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà nídhunɨ̌.
69 Kǎdʉ̀ obhónánga tó ʉwʉta níbhò àlɛ̌ tɔ̀,
pbìndà ɨnɔ-akpà Dàwudì bhà ɨdzá-bhà tírɔ̀.
70 Kàgàwà náavɔ̀ dhu angyí nyʉ́ pbìndà ɨ̀lɨ̀lǎ pbànábí-otù ɔ̌, ndàtɨ:
71 Ndɨ rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tó òmvǔ-fó rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ndɨ rɨgʉ́ya àlɛ̌ kórɔ́ alɛ yà àlɛ̌ nóndrɔ̀-fó rɔ̀.
72 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kɨ̌tɛ̀ pbìndà ɨzʉ àlɛ̌ t'ábána tɔ̀,
ndàdʉ̀ abádhí tɔ̀ ndɨ ndanzì pbìndà ɨ̀lɨ̀lǎ ungbòta tó làká nɨ́rɛ̀.
73 Kǎnzì ndɨ dhu àdhàdhì yà àlɛ̌ t'ábanà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndɨ ndatsɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
74 Kǎtɨ, ndɨ rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tó òmvǔ-fó rɔ̀,
ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tɨ́ kàsʉ̌na nónzì ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ ɔdɔ ɔ̀nzɨ rórɔ̀.
75 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ kokoya ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ tɨ́ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ obhónángatálɛ tɨ́,
kórɔ́ kàsʉmɨ̀ yà òko àlɛ̌ kòko àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà ɔ̀ná ɔ̌.
76 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ pbànɨ̌ngbá, ɨnyɨ nɨ'ɨya kórɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà bhà nabì.
Obhó tɨ́, nyɨ nyadìya angyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, otu nyɨ nyɔbhɔlɔ tɨ́ kà tɔ̀.
77 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya dhu ɔ̀vɔ̀ kàbhà alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí ʉnɨ tɨ́ dhu, kà ràrɨ̌ ɨ̀rà ì nígʉ,
ndàdʉ̀ fɨyó nzɛ́rɛnga nʉ́bà fɨ́yɔ̀.
78 Obhó tɨ́, àlɛ̌ tó Kàgàwà nɨ́ atdídɔ̀ arɨ́ ìndrǔ-ɨzʉ̀ nálǎ Kàgàwà:
kǎbhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ awáwʉ̀ ràwʉ̀ àlɛ̌-dɔ̌nga, àdhàdhì ndɨtɔ rɨ́ adyifɔ̀ náarɨ́ alɛ-dɔ̌nga
náwʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
79 Kǎbhʉ̀ya yà ínɔ̀ ɔ̌ aróko, yà ɔvɛ-sisì níibvú ndì dɔ̀yá alɛ-nyɨ̌nga ràwʉ̀.
Ndɨ dhu adʉ̀ya àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngʉ màrʉ̀ngà tó otu.»
80 Wɔ̀rɨ́ ngbángba náambɛ́nà òvi dɔ̌, afína ràdʉ̀ àmbɛ ɔbɨ ɔ̀tsì dɔ̌. Kɔ̌ngónà àdɨ rʉ̀ngʉ̀
ɔ̀, ràrà àhʉ Pbàìsràyélí-ɔ̀nzɨ̌ ndì ndaraya ndàvi kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

2

Màrɨyà rɨ̌ Yɛ̌sù nʉ́gʉ dhu
(Màt 1.18-25; 5.1-2; Ìsa 9.5)

1 Ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà Ògústò náabhʉ̀ ʉyátá ndàtɨ, pbìndà
pbìrì ɔ̌ aróko kórɔ́ alɛ ràkǎ kandɨ̌ físì ɔ̀.
2 Wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tó andítá náanzì ndì yà Kùrèniyò nɨ́ɨ'ì lìwalì tɨ́ Sìriyà tó pbìrì dɔ̌
nínganí.
3 Kórɔ́ alɛ náawù ì àndi, ngǎtsi alɛ ràrà ndàndi fɨyó pbanga nyʉ́ ɔ̀.
4 Nɨ́, Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ́ɨvà ndì átɔ̀, ndùpò Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ pbanga, Nàzàretì tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀,
ndàrà Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀, ndàrà àhʉ Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì ka kʉgʉ ɔ̀ná
pbanga ɔ̀. Kǎrà ányì Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ tɨ́ ndì ndɨ́'ì nídhunɨ̌.
5 Àbadhi mà náawù ányì yà ndì ndórì pbìndà tsìbhálɛ Màrɨyà nà, ɔ̀na nà rɨ́'ì rórɔ̀,
ndínɨ̌ ka kandí tɨ́ ì físì ɔ̀.
6 Nɨ́ ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Màrɨyà rɨ̌ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná ɨdhɔ náaká.
7 Nɨ́, kʉ̌gʉ pbìndà sengba tó kpatsìbhá ngbángba, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀ nɨ̌.
Kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nílì ràyi ɨzǎ arɨ́ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨ̀walì ɔ̀, ɨ̀mbǎ ngari rɨ̌'ì olo-dzà ɔ̀
abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.

Màlàyíká rɨ̌ 'àvɨ̌ mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ tɔ̀ dhu
(Màt 2.1-15; Ìsa 41.27)

8 Ndɨ pbìrì ɔ̌, mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ nɨ́ɨ'ì fɨyó tàmá tó màhò nódɔ ɨ'ɨ́ kúbhingá ɨrɨ́ ɔ̌ rɔ́.
9 Nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́ɨtɔ ndì abádhí tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ràdʉ̀ ndàtsì abádhí dɔ̌. Nɨ́ ɔdɔ nɨ́ísí abádhí-afí ɔ̀ atdídɔ̀.
10 Pbɛ́tʉ̀, màlàyikà náadʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ìnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mìrà kórɔ́ alɛ-ɨdhɛ̀ rɨ̌
ndìkǎ nɨ̌ ídzì màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.
11 Indo yàrɨ́ iku ɔ̌, ka kʉ̀gʉ̀ Ɔgʉ̀ba fʉ̌kʉ̀, Dàwudì bhà kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ Ɔgʉ̀ba nɨ́ Krístɔ̀
Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
12 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀ná dhu: nyɨ̌ nyɨ́ ɨrɛ́-ngba nótù mbɛrʉ̀ ɔ̀ ka kàkpɔ̀rɔ̀
ngbɔ̌na, kadʉ̀ ɨ̀lìnà ràyi ɨzǎ náarɨ́ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨ̀walì ɔ̀ rɔ́.»
13 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ nɨ́ ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyíká tó ihé-yà náandu ì wɔ̀rɨ́ màlàyikà rɔ̌, ì rìlè
Kàgàwà, àtɨ:

14 «Ilèta nákǎ kabhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà tɔ̀!
Ndìrɔ̀, màrʉ̀ngà nákǎ ndì'ì yà adzì dɔ̌ ídzì afíya nà alɛ tɔ̀!»

Mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ rɔ̌wu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ dhu

15 Màlàyíká nívà ì tìyá rɔ̀, 'àdu ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌ 'àtì: «Kòwu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, ndínǐ àlɛ̌ kala tí ányì ndì nɔ̀nzì dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu.»

16 Ní, abádhí náawù ányì tsàkàtsàkà, 'àdʉ̀ Màrìyà mà nótù Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà, ndìrɔ̀ ngbángba ràdʉ̀ ì'ì ìzǎ arí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kìwalì ɔ̀ ndì ndàyi ró.

17 Ndì ngbángba ì àla rɔ̀, abádhí náawɛ yà màlàyikà nʉ́nɔ̀nà fǐyɔ̀ kà-dɔ̌ dhu.

18 Ní kɔ́rɔ́ alɛ, yà mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ rʉ̌nɔna dhu nìrì ní ìdhɔ nʉ́ʉkɔ wɔ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu dɔ̌.

19 Pbɛ́tù, Màrìyà náadɔ̀ wɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ afína ɔ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ ìnga nírè dɔ̌ dɔ̀ná atdídɔ̌.

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ náadù ì Kàgàwà nífʉ̌ ì'í, 'àdʉ̀ àmbɛ ìlènà dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ì ìrì, 'àdʉ̀ àlanà nɔ́nzì ì yà abádhí tɔ̀ màlàyikà nʉ́nɔ̀nà dhu bhɛ̌yi tí nídhunǐ.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ ka kí dhu

21 Atdí yɛngɛ̀ níitdègu àkǎ wɔ̀ ngbángba ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌, ní ka kadʉ̀ kɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ka kadʉ̀ ndì ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tí, àdhàdhì yà màlàyikà nʉ́ʉnɔ ìnzá kà-tsánà àpɛ̀ òngo ɔ̀na tí rɔ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nítɛ̀ ka kówu Kàgàwà tɔ̀ Kàgàwà bhà ìdzá rɔ̀ dhu
(Law 12)

22 Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Màrìyà nà rǐ 'ù'ɔ̌ 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ̀ná ìdhɔ náaká àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi. Ní abádhí idyi Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba 'òwù nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀, 'òwù ìtɛ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀.

23 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kandí dhu katì, sengba tí ka kʉ̀gʉ̀ kpatsìbhíngba nɔ́pì ka ràrɔ̌ngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀.

24 Ní abádhí náadʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ pɛrɛ̀ núbho átɔ̀. Ɨ pɛrɛ̀ nì'ì ɔ́yɔ̌ aliri, ngǎtsi nǐ ɔ́yɔ̌ àmbɔ̌-nzo.

25 Wɔ̀ ndì kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ, Sìmìyonì tí kátìna níì'ì ìnè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀. Ndì alɛ nì'ì ídzì alɛ nyʉ́. Ka nì'ì obhónángatálɛ, ndìrɔ̀ Kàgàwà nífʉ̌ arí atdídɔ̌ alɛ. Ndìrɔ̀, kɔ̌ngónà Pbàìsràyélí ndì ndìgʉ́ tí rírà alɛ nódɔ̀. Ní Kàgàwà níírá ka pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ,

26 ndì Ɨlǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyì kà tɔ̀ ndàtì: ìnzǐ kà rɔvɛ́ya ìnzá ndì ndàla Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǐvìna Krístɔ̀ rɔ́rɔ̀.

27 Ní, Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ ndʉ̀nda rɔ̀, kǎrà òtsù Kàgàwà bhà ìdza. Nírɔ̀ ní ndì Màrìyà mà, Yɔ̀zɛfʉ̀ nà níiwú Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà, ndínǐ yà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu náaká tí.

28 Ní, Sìmìyonì náakɔ̀ ngbángba ndàtdǔ, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndàtì:

29 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, kòmbí nyì nyí mbǎ pbʉ̀kʉ̀ ìnɔ-akpà nʉ́bha rɔ̀vè,
àdhàdhì yà angyangyì nyì nyavɔ̀ idù dhu bhɛ̌yi.

30 Obhó tí, ma màla wà pbʉ̀kʉ̀ rɔ̀ ìrà ɔ̀gʉ̀ nyìkpódu nyʉ́ nǐ.

31 Ndì ɔ̀gʉ̀ ní yà nyì nyʉ́ nyì nyabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.

32 Ka ní yà ìnzá àpɛ̀ nyʉnǐ kɔ́rɔ́ yà adzì ɔ̌ alɛ-nyǐnga náwʉ̀ rí awáwʉ̀.
Ndìrɔ̀ ka ní ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀*.»

Sìmìyonì rǐ Yɛ̌sù ɔnzìya dhu nɔ́vɔ angyangyì, Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi dhu

33 Yɛ̌sù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà ìdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, wɔ̀ Sìmìyonì rʉ̌nɔna Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nǐ dhu níri ì'í rɔ̀.

34 Sìmìyonì náaso abádhí, ndàdʉ̀ àtìnà kà-tsánà Màrìyà nǐ: «Yàrí ngbángba rǐ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nábhʉ̌ ràwà ì, ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nídì. Ndìrɔ̀, ka ní ize yà ìndrǔ àbhʉ̌ rí ràgò ì nzínzìya ɔ̌,

35 ndínǐ yà ábhɔ̌ alɛ núuru afíya ɔ̀ ìrɛ̀ta núuvì tí ì kpangba. Ndìrɔ̀ ìnyì Màrìyǎ, pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ rǐ ndìlǐ ìla tɔ́ obhi-akpà ka kòdù, rɔ̀sʉ̀ afína alɛ bhà àpbɛ̀ bhɛ̌yi.»

Tsìbhá nabì Anà rɔ̌tɛ Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba dɔ̌ dhu

36 Wɔ̀ ndì kàsʉmì ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà atdí tsìbhá nabì, Anà tí kátìna, níì'ì ìnè átɔ̀. Anà nì'ì Àserì-dhú-bvʉ̌ alɛ, Fànolì t'ívànà. Ka nì'ì mʉ̀là-àyǐ-ngba nyʉ́. Abádhí náakɔ̀ yà tsìbhíngba tí rɔ̀ ì ʉmbá ì nà alɛ nà àrʉ̀bhʉ̀ atɔ kɛ̀lɛ̌ tí, ndì alɛ ràdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.

37 Ní, kǎdʉ̀ àdì abvo-àyi tí, ràrà àhʉ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ nɔ́nzì ndì ndí dhu ɔ̀. Kɔ̌ngónà nzì àhʉ iri Kàgàwà bhà ìdzá rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌ngónà Kàgàwà bhà ìdzá kasʉ kɛ̀lɛ̌

* **2:32 2.32** Ìsa 42.6; 49.6; 52.10

nɔ́nzì adyíbhengá màtí ndirɔ̀ kúbhingá màtí. Kɔ̌ngónà àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì, ndàdʉ̀ àmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌.

38 Ní, ndi tsìbhá nabì Anà níitɔ ndì wɔ̀ Sìmìyonì rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀. Ndirɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba dɔ̌, yà Kàgàwà rɨ̌ Yèrùsàlɛmà nʉ́wʉ̌ dhu nɔ́dɔ arí kɔ́ró alɛ tɔ̀.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kóngo Nàzàretì dhu

39 Yɛ̌sù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà níitdègu kɔ́ró dhu nɔ́nzi yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi, ní abádhí adʉ̀ 'àdu Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ fɨyɔ́ kigɔ̀, Nàzàretì tí kátina ɔ̀.

40 Ní, Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba adʉ̀ àdi ndàmbɛ ovi dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ɔbi àbà dɔ̌. Kàgàwà níirá ka dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ irèta nɨ, kɔ́ró kà rɔ̌nzina dhu ràdʉ̀ Kàgàwà-nyìkpó nɔ́fɔ̀ atdídɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌'ì Kàgàwà bhà idzá, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà dhu
(Luk 2.41; 1Sà 1.3,7,21-28)

41 Yà atɔ náarírà dhu bhɛ̌yi, Yɛ̌sù t'ábanà mà kà-tsánà mànà nóongónà òwu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀, Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.

42 Ní, Yɛ̌sù níitdègu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nísɛ̌, ní abádhí náawù atdíkpá Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba mànà àdhàdhì yà angyi ì arɔ́nzina dhu bhɛ̌yi.

43 Ní, mʉ̀hɛndʉ̀ ìku rɔ̀, Yɛ̌sù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadù ì, 'òngò ibha. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba náadʉ̀ àdi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀, inzá àbanà mà, íyànà mànà nʉ́ni rɔ́rɔ̀.

44 Abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù àtì ìnè rí'ì ɔdhína mànà ì úbhi atdíkpá rɔ́ dhu tí. Nírɔ̀ ní ndi iwà ì ùbhi, rɔ̀pɛ̀ ndì kútsingánǎ, ràrà àhʉ pbítsɔ̀ngǎ rɔ́rɔ̀, abádhí apɛ̀ 'ɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù, fɨyɔ́ alɛ mà, ɔdhíya mànà nzínzì ɔ̌.

45 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ nzá kàla. Ní, ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náadù ì tdítdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀, 'òwù kɔ̀mɛ̀.

46 Ní, ìbhʉ idhɔ dzidɔ̌ ní ndi, abádhí náawù kòtù Kàgàwà bhà idzá àdi Ʊyátá tɔ́ màlímó nzínzì ɔ̌ rɔ́. Kǎmbɛ́nà Ʊyátá tɔ́ màlímó rʉ̌nɔna dhu níri dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ abádhí-tsʉ̌.

47 Kɔ́ró alɛ, yà kà rʉ̌nɔna dhu níri rí nʉ́kɔ rɔ̌ idhɔ aránà atdídɔ̌, kàbhà inga t'ʉ́nita mà, kà rǎrà tsʉ̀ná ka kìvʉ̌ dhu nádu rɔ̌ tí dhu mànà dhu dɔ̌.

48 Ní, kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà níitdègu kàlǎ, ní idhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Ní, kà-tsánà adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Pbànɨ̌ngbá, ádhu wɔ̀ nyi nyɔ̀nzì rɔ̀ká? Ándà pɛ́, ima, àbanʉ mànà, mǎ mɔ̀nɛ̀ nyi ádrʉ̀ngbǎ izʉ nyʉ́ nà.»

49 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàti: «Ádhu nyɨ̌ nyúbhi mɔmɛ̀ rɔ̌ fɨ́ndà? Nyɨ̌ nyʉ̀ni tí nzá dhu ma ràrɨ̌'ì Àbadu bhà idzá ma mónzina kasʉ nà?»

50 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀ dhu náadʉ̀ nzá kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà-dɔ nálʉ.

51 Ní, Yɛ̌sù mà náadʉ̀ ì àdu abádhí mànà 'òwù Nàzàretì. Kɔ̌ngónà abádhí-tsʉ̌ dhu níri atdídɔ̌, ndirɔ̀ kà-tsánà ongónà àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu nódɔ̀ kɔ́ró afína ɔ̀ tí.

52 Ndirɔ̀, Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba náadì ndàmbɛ òvi dɔ̌ ngbɔ̌na ɔ̀ rɔ̀, dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà irèta ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌. Kɔ̌ngónà àdʉ̀ Kàgàwà-nyìkpó nɔ́fɔ̀ rí dhu nɔ́nzì, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌-nyìkpó nɔ́fɔ̀ rí dhu nɔ́nzì átɔ̀.

3

Bàtizò nubhónà ìndrʉ̌ tɔ̀ Yùwanì nʉ́ʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Yùw 1.6-8,19-28)

1 Tìbèriyò Kàyìsarà ni'ì Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ní, atdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ tí kɔ̌nyʉ̀ idzi rɔ́ atɔ náhʉ rɔ́rɔ̀, Pòtiyò Pìlatɔ̀ ni'ì Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lìwalì. Ndirɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ ni'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Hɛ̀rɔdɛ̀ t'ádɔ̀nà, Fìlipò ràdʉ̀ ì'ì Ìtùriyò mà, Tràkònitì mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndirɔ̀, Lìsànìyà ni'ì Àbìlenì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà.

2 Wɔ̀ ndi kàsʉmì ɔ̌, Anà mà Kàyafà mànà ni'ì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kámá. Ní, rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ Zàkàriyà t'ídhùnà Yùwanì rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavɔ̀ pbìndà ɔtɛ kà tɔ̀.

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi Yɔ̀rɔdanì tɔ́ idha-akpà-bidɔ̌ arí'ì kɔ́ró pbìrì ɔ̀na nǎ. Kǎránà ìndrʉ̌ núnzì rɔ̌ bàtizò tɔ̀, ndàrà àtìnà rɔ̌: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ bàtizò nálʉ. Ní, Kàgàwà rǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà fʉ̌kʉ̀.»

4 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndi, nabì Ìsayà náandí pbìndà bhʉ̌kù ɔ̀ dhu náaká. Kǎti:
«Kɔ̀nɨ̌ atdí alɛ-tù rɨ̌ ndìri rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:
‹Nyɔ̀bhɔlɔ Àdrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtɔ̌ kà rʉ̌bhi ɔ̀ná otu.

5 Ɨbhʉ̀ rɨ̌ʼɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyʉ̌trɔ adzɨ ɔ̀yá rùlè,
nyǎdʉ̀ pɩ̀rì-akpá mà pɩ̀rɨ̌-nzo mànà núgolo,
nyǒhù ròngò kyɛ̀ngyɛ̀rʉ̀ tí.
Ɨ nʉ́tdya otu nákǎ nyʉ̌tǒ rìkò tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́,
ndɩ̀rɔ̀, kulukulu arí'ɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyǒhù mbɛ̌yi.
6 Ndɩ̀rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kórɔ́ alɛ rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ nɩ́gʉ̌ tí dhu nálǎ.›»
7 Nɨ́, ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Yùwanì-tɨʼɔ̀, ndɩ́nɨ̌ Yùwanì núubhò tɨ́ bàtizò fɨ̌yɔ̀. Nɨ́, Yùwanì aránà àtìnà rɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nɨ́ ámvɔ̀ tó osu-tsè! Ádhɨ ndɨ dhu nóvɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, nyɨ̌ ràrɨ̌ ʉ̀gʉ yà rírà Kàgàwà bhà anya tʼítdìta ɔ̌ rɔ̀?
8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dhu návɨ̌ rí dhu. Ndɩ̀rɔ̀, àpɛ́ nyìrɛ̀ nga afíkʉ ɔ̀ nyǎmbɛ àtìnà dɔ̀: ‹Àbràhamʉ̀ nɨ́ abhukà.› Ma mí dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà rǎdʉ̀ kàrí odu mà nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Àbràhamʉ̀ tʼídhúna tɨ́.
9 Àlɔ̀ ka kɨ̀yǎ wà kɨlɨ itsu-pfɔ̀ rɔ̌. Nɨ́ kórɔ́ itsu, yà ìnzɨ arí ídzì itsu-kpɔ̀ nɨʼɔ̌, nʉ́kɛ̀rɛ̌ ka kí, kadʉ̀ àwànà kàzʉ ɔ̀.»
10 Nɨ́ ihé-yà níivú dhu Yùwanì-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbǎ tí?»
11 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔyɔ rɨʼɨ̀ mʉ̀dzarʉ̀ nà alɛ, nákǎ ndàbhʉ ka atdí yà ìmbǎ rɨʼɨ̀ kà nà alɛ tɔ̀. Ndɩ̀rɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ rɨ̌ʼɨ̀ fɔ́ná alɛ nákǎ ndʉ̀ndɔ̀ ka ìmbǎ rɨʼɨ̀ kà nà alɛ tɔ̀.»
12 Pàratà tó pbàndómbɛ́ níiwú átɔ̀, ndɩ́nɨ̌ ɨ̀ alʉ́ tí bàtizò. Nɨ́ abádhí níivú dhu Yùwanì-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Màlimǒ, mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtɨ́?»
13 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu pàratà tʼʉ́fótá tó fʉ̀rangà-bvʉ nótdì rɔ̌ ɔrʉ́ nyʉ́, ròsè yà ʉyátá ɔ̀ ka kótdì ka tí dhu dɔ̀nǎ.»
14 Ndɩ̀rɔ̀, pbànówí níivú dhu átɔ̀ Yùwanì-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Olu mǎʼɨ́ na, mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtɨ́?» Nɨ́, Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu atdí alɛ-fɔ́ fʉ̀rangà mà nídha rɔ̌ ɔbɨ nɨ̌. Ndɩ̀rɔ̀, àpɛ́ nyòwu ìndrǔ nɔ́bhʉ̀ rɔ̌ tìtɔ̀ dɔ̀, nyǎdʉ̀ fɔ́ná fʉ̀rangà nákɔ. Pbétʉ̀, nyòwu yà àbɨ̌ dɔ̀ ka karí nyʉ̌bhǒ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ mʉ̀kìmbà kɛ̀lɛ̌ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ nyǎlʉ̌.»
15 Ʊ̀rɔ́ ɨ̀ʼɨ̀ alɛ kórɔ́ náambɛ́nà ndɔ̀nzɨ rí dhu nɔ́dɔ̀ dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndɩ́nɨ̌ ɨ̀ ala tí. Ndɩ̀rɔ̀ abádhí kórɔ́ náambɛ́nà nga nɩ́rɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Yùwanì ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀.
16 Nɨ́, Yùwanì adʉ̀ àtìnà kórɔ́ ɨ alɛ nɨ̌: «Ɨma, ma mí bàtizò núbhǒ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌. Pbétʉ̀, dzidu dɔ̌ rírà alɛ rɨ̌ʼɨ̀ ɔbɨ nà ròsè dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá mʉnga kàpfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ mà. Ndɨ alɛ náaraya bàtizò núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, ndɩ̀rɔ̀ kàzʉ nɨ̌.
17 Kàlʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̀nga tʼílɛ̀ta tó kanyà-tɨdɔ̀ fɔ́ná, ndɩ́nɨ̌ ndipfo tí nganʉ̀-kpɔ̀ nɨ̌ kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, kǔnduya nganʉ̀-kpɔ̀-tsʉ̀ pɩ̀ndà ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, ndàdʉ̀ dzɛ́ngɛ́lɛ́na nʉ́bì ìnzɨ arávɛ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀.»
18 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Yùwanì náaránà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Kǎránà ìndrǔ àkǎ ʼòkò tí dhu nóvɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.
19 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yùwanì adʉ̀ lìwalì Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà nzɛ́rɛnga nóvɔ̀ kà tɔ̀, adɔ̀nà-ve Hɛ̀rɔ̀diyà kǎkɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɩ̀rɔ̀ abhɔ kʉ̌fǎ ngʉ̌kpà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Nɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ dhu àfa tdítdɔ̀ atdídɔ̀ nyʉ́ ròsè, ndàbhʉ Yùwanì kosò imbi ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13-17; Mrk 1.9-11; Yùw 1.32-34)

21 Kórɔ́ alɛ níitdègu bàtizò nálʉ̌, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ bàtizò nálʉ átɔ̀. Nɨ́, Yɛ̌sù rɨ̌ ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ náangbɛ ndì,
22 Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ràdʉ̀ ìfo ɔrʉ̀ rɔ̀, àmbò tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdɨ kàdɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀, alɛ-tù náadʉ̀ ndìrì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̀ ma mózè, nyìkpódu nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

Yɛ̌sù tʼábhúna-ɔvɔ̀
(Ɔpt 5; 11.10-27; Màt 1.1-17)

23 Yɛ̌sù rɨ̌ pɩ̀ndà kasʉ nópè ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà atɔ níiʼɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ kumì tí ndɨ ndáhʉ ró. Nɨ́ ìndrǔ ongónà dhu ɨ̀rɛ̀ Yɛ̌sù ràrɨ̌ Yɔ̀zɛfʉ̀ tʼídhùnà. Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨʼɨ̀ Helì tʼídhùnà.
24 Helì nɨʼɨ̀ Màtatì tʼídhùnà. Màtatì nɨʼɨ̀ Lawì tʼídhùnà. Lawì nɨʼɨ̀ Mèlekì tʼídhùnà. Mèlekì nɨʼɨ̀ Yanà tʼídhùnà. Yanà nɨʼɨ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ tʼídhùnà.
25 Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨʼɨ̀ Màtàtiyà tʼídhùnà. Màtàtiyà nɨʼɨ̀ Àmɔsɛ̀ tʼídhùnà. Àmɔsɛ̀ nɨʼɨ̀ Nàhumù tʼídhùnà. Nàhumù nɨʼɨ̀ Èsilì tʼídhùnà. Èsilì nɨʼɨ̀ Nàgayì tʼídhùnà.
26 Nàgayì nɨʼɨ̀ Matì tʼídhùnà. Matì nɨʼɨ̀ Màtàtiyà tʼídhùnà. Màtàtiyà nɨʼɨ̀ Sìmeyì tʼídhùnà. Sìmeyì nɨʼɨ̀ Yɔ̌sè tʼídhùnà. Yɔ̌sè nɨʼɨ̀ Yudhà tʼídhùnà.
27 Yudhà nɨʼɨ̀ Yɔ̀wanà tʼídhùnà. Yɔ̀wanà nɨʼɨ̀ Rɛsà tʼídhùnà. Rɛsà nɨʼɨ̀ Zèrùbàbelì tʼídhùnà. Zèrùbàbelì nɨʼɨ̀ Sàrtìyɛlɛ̀ tʼídhùnà. Sàrtìyɛlɛ̀ nɨʼɨ̀ Nerì tʼídhùnà.
28 Nerì nɨʼɨ̀ Mèlekì tʼídhùnà. Mèlekì nɨʼɨ̀ Adì tʼídhùnà. Adì nɨʼɨ̀ Kɔ̀samà tʼídhùnà. Kɔ̀samà nɨʼɨ̀ Èlìmàdamʉ̀ tʼídhùnà. Èlìmàdamʉ̀ nɨʼɨ̀ Erì tʼídhùnà.

29 Erì nɨ'ì Yèsʉwà t'ídhùnà. Yèsʉwà nɨ'ì Èlìyèzerì t'ídhùnà. Èlìyèzerì nɨ'ì Yòrimù
t'ídhùnà. Yòrimù nɨ'ì Màtatà t'ídhùnà. Màtatì nɨ'ì Lawì t'ídhùnà.
30 Lawì nɨ'ì Sìmìyonì t'ídhùnà. Sìmìyonì nɨ'ì Yudhà t'ídhùnà. Yudhà nɨ'ì Yɔ̀zɛfʉ̀
t'ídhùnà. Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ì Yɔ̀namà t'ídhùnà. Yɔ̀namà nɨ'ì Èlìyàkimù t'ídhùnà.
31 Èlìyàkimù nɨ'ì Mèlɛyà t'ídhùnà. Mèlɛyà nɨ'ì Méná t'ídhùnà. Méná nɨ'ì Màtatà
t'ídhùnà. Màtatà nɨ'ì Nàtanà t'ídhùnà. Nàtanà nɨ'ì Dàwudì t'ídhùnà.
32 Dàwudì nɨ'ì Yɛ̌sè t'ídhùnà. Yɛ̌sè nɨ'ì Ɔ̀bɛdè t'ídhùnà. Ɔ̀bɛdè nɨ'ì Bɔ̀azà t'ídhùnà.
Bɔ̀azà nɨ'ì Sàlmɔnì t'ídhùnà. Sàlmɔnì nɨ'ì Nàsɔnì t'ídhùnà.
33 Nàsɔnì nɨ'ì Àmìnàdabhʉ̀ t'ídhùnà. Àmìnàdabhʉ̀ nɨ'ì Àdìmìnì t'ídhùnà. Àdìmìnì
nɨ'ì Arnì t'ídhùnà. Arnì nɨ'ì Hɛ̀srɔmì t'ídhùnà. Hɛ̀srɔmì nɨ'ì Pàrezì t'ídhùnà. Pàrezì nɨ'ì
Yudhà t'ídhùnà.
34 Yudhà nɨ'ì Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà. Yàkɔbhɔ̀ nɨ'ì Ìsakà t'ídhùnà. Ìsakà nɨ'ì Àbràhamʉ̀
t'ídhùnà. Àbràhamʉ̀ nɨ'ì Tɛrà t'ídhùnà. Tɛrà nɨ'ì Nàhorì t'ídhùnà.
35 Nàhorì nɨ'ì Sèrugù t'ídhùnà. Sèrugù nɨ'ì Rewù t'ídhùnà. Rewù nɨ'ì Pèlegì t'ídhùnà.
Pèlegì nɨ'ì Èberì t'ídhùnà. Èberì nɨ'ì Sɛlà t'ídhùnà.
36 Sɛlà nɨ'ì Kàyìnanà t'ídhùnà. Kàyìnanà nɨ'ì Àrʉ̀fàsadì t'ídhùnà. Àrʉ̀fàsadì nɨ'ì Semù
t'ídhùnà. Semù nɨ'ì Nʉwà t'ídhùnà. Nʉwà nɨ'ì Làmekì t'ídhùnà.
37 Làmekì nɨ'ì Mètùsilà t'ídhùnà. Mètùsilà nɨ'ì Ɛ̀nɔkà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔkà nɨ'ì Yɛ̀rɛdè
t'ídhùnà. Yɛ̀rɛdè nɨ'ì Màhèlelì t'ídhùnà. Màhèlelì nɨ'ì Kàyìnanà t'ídhùnà.
38 Kàyìnanà nɨ'ì Ɛ̀nɔsà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔsà nɨ'ì Setì t'ídhùnà. Setì nɨ'ì Àdamʉ̀ t'ídhùnà.
Àdamʉ̀ nabhɔ̀lɔ̀ nɨ'ì Kàgàwà.

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̌ Yɛ̌sù-afí númvʉ̌ dhu
(Ɔpt 3.1-6; Màt 4.1-11; Mrk 1.12-13)

1 Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nírǎ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náadù ndɨ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndɨ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí
ràdʉ̀ ndʉ̀ndà ndàrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀.
2 Ní ányì, Pfɔ̀mvɔ núumvú kà-afí ɨ̀fɔ kumì ɨdhɔ tí. Kɔ̌kɔ̀rí ɨdhɔ́-yà nʉ́ʉdà ìnzɨ̌ kà rɔ̀nyʉ̀
atdí dhu mà, àwù ràdʉ̀ kàlʉ atdídɔ̌.
3 Ní ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, Pfɔ̀mvɔ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí, ní ʉ́gɛ̀rɛ̀
pɛ́ wɔ̀rí odu ròngò mʉ̀gatì tí.»
4 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna: ‹Ɨnzɨ̌ ní mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌
ndɨ ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ̀ rádʉ̀.›»
5 Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ kàbhʉ ràrà ɔrʉ́ nyʉ́ ndì nángbɛ ngari ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ ràndà yà adzɨ
dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tó pbìrì kɔ́rɔ́ ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ tí.
6 Kǎdʉ̀ àtɨnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ma mí nyabhʉ̌ nyɔnyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ kǎkàrí pbìrì dɔ̌, nyadʉ̀ àdɨ
ɨ pbìrì tó ádrɔ̀drɔ̌nga mà, ɔ̀yá ònzì mànà dɔ̌ kɔ́rɔ́. Ka kibho wà ka idù, ní ma mádʉ̀
kàbhʉ ma mòzè alɛ tɔ̀.
7 Nírɔ̀, nyɨ nyapɛ́ nyɔkɔ̀ ɔnzɨ̀dú, nyɨfʉ ɨma, ní ma mí kɔ̌kɔ̀rí dhu núbhɔ̌ kɔ́rɔ́ ɨndʉ̀.»
8 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Andítá rǎtɨna: ‹Dhu àkǎ nyɨfʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbʉ̀kʉ̀
Kàgàwà, nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lɛ atdírɔ̀.›»
9 Tdítdɔ̀, Pfɔ̀mvɔ adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ ràrà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza
tɔ́ mʉ̀narà dɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí, ní ɔ́bɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀
nyɨsɨ̌ obvò.
10 Andítá rǎtɨna:
‹Kàgàwà rǎdʉ̀ pbìndà màlàyikà návi rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ.›
11 Ndɨrɔ̀, ndɨ Andítá rǎtɨna tdítdɔ̀:
‹Abádhí rɨ̌ nyitdù ɔtsʉ́ya-tsírɔ́,
akyɛ odu abhʉ̀na pfɔ̌nʉ ràvɔ nɨ̌*.›»
12 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Pfɔ̀mvɔ tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna: ‹Ɨnzá dhu àkǎ
nyumvʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà-afí*.›»
13 Ní Pfɔ̀mvɔ níitdègu Yɛ̌sù-afí númvʉ̌ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌, ní kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛ Yɛ̌sù-tí rɔ̀, ràrà àhʉ
ngǎtsi kàsʉmì náaraya ndìbhò dhu ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ dhu
(Ìsa 61.1-3; Màt 4.12-17; Mrk 1.1-15)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndɨ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀, ɨwà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nírǎ ndɨ pbìndà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌ rɔ́rɔ̀. Ní kà rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ́ nʉ́ʉgà ndɨ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.

---

* **4:11 4.11** Zàb 91.11-12 * **4:12 4.12** Tɔ̀r 6.16

15 Kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ ɔ̀wu
ndì kɛ̀lɛ̌ nífʉ rɔ̌.

Nàzàretì ɔ̌ bhà rǐ 'ùvɔ̌ ɨnzǐ 'a'u tí Yɛ̌sù dhu
(Màt 13.53-58; Mrk 6.1-6)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Nàzàretì tɔ́ pbanga yà ndì nyʉ́ ndɨ ndavì ɔ̀ná ɔ̀. Ní,
sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kǎtsù unduta-dzà ɔ̀, yà bìlǐ ndì ndarí ɔ̀nzɨna dhu bhɛ̌yi. Ní, kǐvà ndɨ
ndìdè, ndínǐ ndì ndɔzʉ́ tí Kàgàwà bhà Andítá.

17 Ní, ka kadʉ̀ nabì Ìsayà náandí bhǔkù nábhʉ kà-fɔ́. Ní, kǎngbɛ ndɨ bhǔkù, ndàdʉ̀
ìsǐ yà dhu bhɛ̌yi ka kándǐ dhu ɔ̀ná ngari dɔ̌:

18 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ'ì dùdú.
Kǔtri ɨma, ndínǐ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀.
Kǐvì ɨma, ndínǐ ma mɔvɔ tí ɨmbi ɔ̀ ka kúsɔ̀ alɛ nʉ́kɔ̀lɔ̌ ka kí dhu ɨ alɛ tɔ̀,
madʉ̀ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ rǐ ì nʉ́ngbɛ̌ dhu nɔ́vɔ̀ ɨ ndùmùndúmú tɔ̀.
Kǐvì ɨma, ndínǐ ma mʉkɔlɔ tí yà rɔ̀yá ka karávu alɛ, ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀,

19 madʉ̀ ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǐ pbìndà ídzìnga návǐ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná atɔ nɔ́vɔ̀ ìndrǔ
tɔ̀*.»

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ wɔ̀rí Andítá nápbi, ndàdʉ̀ àdunà unduta-dzà ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ
alɛ-fɔ ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Ní wɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ ɨ'ì kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ nyɨ̀kpɔ́ya nʉ́dɨ Yɛ̌sù rɔ̌
tí.

21 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pè, ndàtɨ abádhí nǐ: «Wɔ̀ nyǐ nyìrì ma mɔ́zʉ̀na rɔ́ Andítá
nákǎ wà indo.»

22 Ní kɔ́rɔ́ alɛ náa'u wɔ̀ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu, ɨdhɔ ràdʉ̀ ì ʉ̀kɔ kà-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ídzì ɔtɛ níri
ɨ'í rɔ̀. Abádhí ambɛ́na àtìnà dɔ̌: «Tí obhó Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà nyʉ́ wɔ̀?»

23 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Obhó tí, nyǐ nyínè ì'ì nyʉ̌nɔ̀ yàrí mbàyì idù, nyǎtɨ:
‹Mʉ̀ngangǎ, ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀.› Ndɨrɔ̀, nyǐ nyínè ì'ì nyǎtɨ ɨma nǐ átɔ̀: ‹Mǎ mírì wà
Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ nyónzɨ kɔ́rɔ́ dhu. Nírɔ̀, ónzɨ pɛ́ ɨ dhu átɔ̀ yà fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.›»

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà: «Ma mí kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, obhó dhu nyʉ́ ní ndɨ:
Kàgàwà bhà atdí nabì mà nákɔ̌ ka karí nzǐ mbɛ̌yi yà ndì nyʉ́ ka kʉ́gʉ̀ ɔ̀ná pbanga ɔ̌.

25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nabì Ɛ̀liyà bhà atɔ ɔ̌, abvo-ayí nɨ́i'ì ìnè ìbí nyʉ́
Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndɨ atɔ ɔ̌, igye náadɨ ìnzǐ ndɨ̀kɔ̌ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbǐ nà tí,
ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràdʉ̀ ìtsì kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.

26 Ní, Kàgàwà náavì nzá nabì Ɛ̀liyà ràrà kɔ́rɔ́ ɨ abvo-ayí-bvʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ kòvì ràrà
pbìndà ní Sìdɔnà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Sàrɛ̀patà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí abvo-àyi kɛ̀lɛ̌.

27 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà nabì Èlisà bhà atɔ ɔ̌, kɨ́kɨ́tálɛ nɨ́i'ì ìnè ibí nyʉ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì
ɔ̌. Ní, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̌ kɨ́kɨ́ náagʉ̀ nzá. Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀ná kɨ́kɨ́ náagʉ̀ ní Sìriyà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Nàmanì tí kátɨna kɛ̀lɛ̌*.»

28 Ní, wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, kɔ́rɔ́ wɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ ɨ'ì alɛ náakó atdídɔ̌.

29 Ní abádhí adʉ̀ 'ìvà, 'àdhà Yɛ̌sù, 'ìpfo kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ abádhí adʉ̀ ùpo kà
nà ndɨ kɨgɔ̀ ka kɔ́sì dɔ̀ná pbìrì dɔ̀-tsirɔ̀ ɔ̀, ndínǐ 'idzì tí ka rɔ̀bɔ̀lɔ̀ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̀, ràrà ìtsì
pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀.

30 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàwɨlɨ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà fìndá dhu nǐ.

Yɛ̌sù rǐ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 4.13-16; 8.14-18; Mrk 1.21-39)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányɨ kǎdì,
ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌.

32 Ní kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, kà rǐ dhu núdhě ádrʉ̀ngbǎlɛ bhɛ̌yi nídhunǐ.

33 Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná atdí alɛ nɨ́i'ì unduta-dzà ɔ̌. Ní, ndɨ alɛ akù àrǐ nyʉ́
tí ndàtɨ:

34 «Áà! Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyìrà tí tsɛ̌ka nyɨ
nyɔtdí tí? Ma mʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́ nyɨ ràrǐ àdhɨ. Nyɨ ní Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ alɛ.»

35 Ní, Yɛ̌sù náarʉ̀ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà wɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ínè! Áhʉ̌ wɔ̀ alɛ
ɔ̀ rɔ̀!» Ní wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí níibvú wɔ̀ alɛ-ɔ̌nga kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá ndì
ndɔ̀nzì atdí nzɛ́rɛ dhu mà kà-rɔ̌ rɔ́rɔ̀.

36 Ní, kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔtɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Ínɡbà dhu bhɛ̌yi ɔtɛ-tɨdɔ̀ wɔ̀? Wɔ̀ alɛ rǐ dhu nʉ́yǎ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhɛ̌yi,
ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ ùvò ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀!»

37 Ní, Yɛ̌sù-ɔ̀yǐ náadʉ̀ ndʉ̀gà kɔ́rɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.

---

* **4:19 4.19** Ìsa 61.1-2 * **4:27 4.27** 2Ká 5.1-14

Yěsù rǐ ábhɔ̀ alɛ́ nígʉ̌ fìyó andɨ ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 8.14-17; Mrk 1.29-34)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù náahʉ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Sìmonì bhà ɨdza. Ányɨ̀ ɨdzá, Sìmonì bhà agʉna-àyi nɨ́ɨ'ì atdídɔ̀ kàzʉ ʉ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na nǎ rɔ́. Nɨ́, ka kadʉ̀ Yěsù návi, ndɨ́nǐ ka nígʉ́ tɨ́.

39 Nɨ́, ányɨ̀-dza ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, Yěsù náagú ndì agʉna-àyi dɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà kàbhà andɨ dɔ̀, ndɨ andɨ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Nɨ́, wɔ̀ agʉna-àyi adʉ̀ ndɨ̀và ányɨ̀rɔ̀ rɔ̀ tɨ́ ndòyè ɔ̀nyʉ̀ ìndrǔ tɔ̀.

40 Adyifɔ̀ rǒtsù rɔ́rɔ̀, yà dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nà rɨ́'ì ɨdzàya ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ alɛ, níiwú ɨ andɨtálɛ nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Nɨ́, Yěsù nʉ́ʉlɨ ɔtsʉ́na ɨ andɨtálɛ dɔ̀, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.

41 Nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ ùvò átɔ̀ ibí andɨtálɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ùkǔ rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Nyɨ nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà!» Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náaránà ɔ̀rʉ̀ rɔ̀ ɨ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̀, ìnzɨ̀ ndàdʉ̀ abádhí à'ù rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʉ́nɨ ndì ràrɨ̀ Krístɔ̀ nídhunǐ!

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu
(Màt 4.23; Mrk 1.35-39)

42 Ɨnga níitdègu ubho, nɨ́ Yěsù ahʉ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà atdí ngari lèngèlèngè rɨ́'ì ɔ̀. Nɨ́, ihé-yà adʉ̀ 'ɔ̀pè ɔ̀mè ka. Abádhí níitdègu owu kòtù, nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ùvo kàrɔ̀ ìnzɨ̀ ara tɨ́ nzínzìya ɔ̀ rɔ̀.

43 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ma ka kivi, ndɨ́nǐ ma mʉnɔ tɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ marà kʉ̀nɔ̀ átɔ̀ ngʉ̌kpà kɨgɔ̀ ɔ̀.»

44 Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pè ndʉ̀nɔ̀ ka Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ unduta-dzà ɔ̀nǎ.

5

Yěsù rǐ pbìndà ábhàlǐ nɔ́pɛ̀ ndùnzì dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Yùw 1.35-51; 21.1-11)

1 Atdíku, Yěsù idè Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Nɨ́, ihé-yà adʉ̀ 'àndu ɨ́kyɛ̀rɔ̀ nyʉ́ kàtɨ́, ndɨ́nǐ ì ɨrɨ tɨ́ kà rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ.

2 Nɨ́, Yěsù ala ɔ́yɔ̀ ibhú rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Ɨ ibhú ɔ̀ ì'ì àwěrù náadʉ̀ ìfo, 'àmbɛ fìyó ìbhɛ̀-mbǐ nú'o dɔ̀.

3 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ ùpo ɨ ibhú nzínzì ɔ̀ atdí ibhú ɔ̀. Ndɨ ibhú nɨ'ì Sìmonì bhà ibhú. Nɨ́ kǎdʉ̀ Sìmonì àvi rɔ̀tʉ̀ ibhu rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ rɔ̀, ròndrì akɛ ɨdha ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àdɨ ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndùdhe dhu ihé-yà tɔ̀.

4 Nɨ́, Yěsù itdègu ndì ndúbhi ùdhenà rɔ̀ dhu nítɔ, nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Sìmonì nǐ: «Ɔ́tʉ̀ ibhú, ròndrì ádzì ɨdha rɨ́'ì rɔ́.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, nyàdʉ̀ nyùpe fʉ̀kʉ́ ìbhɛ̀-mbǐ ɨdha ɔ̀.

5 Nɨ́, Sìmonì adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mɔ̀nzì kasʉ kurà, ìnzɨ̀ mǎbà atdí dhu mà. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàvi ka dhu bhěyi, ma mɨ́ kùpě ùpě.»

6 Nɨ́, ìbhɛ̀-mbǐ ì ùpe rɔ̀, Sìmonì mà ɔdhína mànà náadʉ̀ ábhɔ̀ ìbhɛ̀-ɨ́yà nyʉ́ nɔ́tsì, abádhí tɔ́ ìbhɛ̀-mbǐ ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ʉ̀drʉ ì ìbhɛ̀ à'ɛ ndì dhu nǐ.

7 Sìmonì mà adʉ̀ ngǎtsi ibhú ɔ̀ ì'ì ɔdhíya nánzì, rìwǔ dzʉ̀nàya ɔ̀nzì. Nɨ́, ɨ abádhí t'ɔ́dhíya níiwú, 'àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ ibhú níra ìbhɛ̀ nǐ. Ɨ ibhú náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'àmbɛ usu dɔ̀ ɨdha ɔ̀, ìbhɛ̀ ná'ɛ ì atdídɔ̀ ɔ̀yà nídhunǐ.

8 Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ níitdègu wɔ̀ dhu àlǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀ Yěsù-ɔ̀nzɨ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Índrǐ nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨma nɨ́ nzɛ́rɛngatálɛ nídhunǐ.»

9 Obhó tɨ́, ɔdɔ nɨ́ísí atdídɔ̀ nyʉ́ Sìmonì mà, yà atdíkpá ì í'ì mànà kɔ́rɔ́ ɔdhína mànà ɔ̀ yà abhɔ nyʉ́ ì ɔ̀kyè ìbhɛ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Sìmonì t'ɔ́dhína: Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà ɔ̀ ɔdɔ nɨ́ísí ndɨ dhu bhěyi tɨ́. Ɨ kà t'ɔ́dhína nɨ'ì Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Sìmonì nǐ: «Ìnzɨ̀ ɔnzɨ ɔdɔ, Sìmonǐ! Rɔ̀pè ndì indo, nyɨ nyóngo ìndrǔ tɔ́ àwěrù tɨ́.»

11 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí náawù fìyó ibhú nà ɨnga-kpa dɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ fɔyá ì'ì dhu nʉ́bhà ányɨ̀rɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̀ 'àdʉ̀ Yěsù-owù nʉ́ngʉ.

Yěsù rǐ kɨ́kɨ́ nà atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Mrk 1.40-45; Luk 17.12-19)

12 Atdíku, Yěsù nɨ́ɨ'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́, kɨ́kɨ́ álʉ̌ ngbɔ̀na kɔ́rɔ́ atdí alɛ nɨ́itɔ ndì, ndàdʉ̀ Yěsù nála. Nɨ́ kǐra, ndìtsì ndìbvu Yěsù-ɔ̀nzɨ̀, ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ Yěsù rɔ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè ka nǐ, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɨgʉ̌ ma.»

13 Nɨ́ Yěsù agba ɔtsʉ́na, ndàpbǎlǎ kàngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ɨwà ma mòzè ka. Nɨ́ ɔ́gʉ̀ nà!» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̀ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ rɔ̀ kɨ́kɨ́ náadʉ̀ ndàwʉ.

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ʉ̀ya wɔ̀ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyʉ́nɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu kùhanì tɔ̀, nyadʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉ́nɔ pɛrɛ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨwà nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu navì tɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.»

15 Wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɨ̌ nʉ́ʉ́gà ndì atdídɔ̌. Nɨ́, ihé-yà náadʉ̀ àndu Yɛ̌sù tɨ́, ndínɨ̌ ì ɨrɨ tɨ́ kà rʉ̌nɔna dhu, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ kɨ̌gʉ́ tɨ́ nyʉ́yatsì rɨ́'ì andɨ.

16 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ́nà àrà ndìvà rɔ̌, ndàrà àdɨ lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ rɨ́'ì ngari ɔ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ ányì.

Yɛ̌sù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Zàb 103.3; Màt 9.1-8; Mrk 2.1-12)

17 Atdíku Yɛ̌sù adì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́, Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níiwú, 'òkò Yɛ̌sù tɨ́. Abádhí níiwú Gàlìlayà mà Yùdɛyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nă rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nă rɔ̀ màtɨ́. Ndɨrɔ̀, yà Yɛ̌sù rɨ́'ì nà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ náaránà kàbhʉ rɔ̌ rɨgʉ̌ andɨ nà alɛ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀.

18 Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrʉ̌ níiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nà ótdù dɔ̌ ì ànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ɨdza ì itsu tɨ́ ka, 'ádʉ̀ ì̀linà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.

19 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ kìtsʉ̌ tɨ́ ányì-dza dhu nɨ́ɨ'ì ɔbɨ tɨ́, ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, abádhí núupò kà nà ɨdza dɔ̀, 'ádʉ̀ ɨdza dɔ̀-tsirɔ̀ nʉ́ngbɛ, 'ìfo wɔ̀ alɛ pbìndà ótdù mànà imbi rɔ̌ ɔ̀ná, 'ádʉ̀ ì̀linà ihé-yà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.

20 Nɨ́, Yɛ̌sù itdègu kɔ̀rɨ́ alɛ rɨ̌'ì nà a'uta nálă, nɨ́ kădʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Yà alɛ́, pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì.»

21 Nɨ́, Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náadʉ̀ òko 'àmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ wɔ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌? Ádhɨ ndɨ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀ ɨnzá nɨ́ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́bà ka rɔ̀?»

22 Nɨ́, Yɛ̌sù asʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́'ì wɔ̀rɨ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà afíkʉ ɔ̀ nɨ̌?

23 Ádhu ndɨ ɨsó rɔ́'ɔ ʉ̀nɔna ka kɨ́ rɔ̀? Tɨ́ katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì›, ndɨrɔ̀ tɨ́ katɨ: ‹Ívà nyɨ, nyubhɨ?›

24 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ìnè Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ nà yà adzɨ dɔ̌, ndʉ̀bà ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga.» Nírɔ̀ ní ndɨ kădʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: ‹Ívà nyɨ, nyitdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀!›»

25 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ níivà ndì ndìdè, kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ yà ndì ka kànɔ̀nà dɔ̀ná ótdù nídyì, ndàdʉ̀ àrànà pbìndà Kàgàwà nílè rɔ̌ ndì ndárà rɔ́rɔ̀.

26 Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉ́kɔ atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà Kàgàwà nílè dɔ̌ atdídɔ̌, ùlè tɨ́ ì ùlè ɔdɔ nɨ̌ rɔ́rɔ̀, 'ádʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Indo mă màla dhu nɨ́ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu!»

Yɛ̌sù rɨ̌ Lawì nánzi dhu
(Màt 9.9-13; Mrk 2.13-22)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ pàratà tɔ́ atdí ndɔmbɛ̀, Lawì tɨ́ kátɨna nála pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ bìrɔ ɔ̌ àdɨ rɔ́. Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.»

28 Nɨ́ Lawì adʉ̀ ndɨvà, ndʉ̀bhà kɔ́rɔ́ fɔná ì'ì dhu-tsí, ndàdʉ̀ àrà kɔ̌wù ɔ̌.

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Lawì adʉ̀ ádrʉ̀ngbằ mʉ̀hɛndʉ̀ nónzì Yɛ̌sù tɔ̀ pbìndà dzá. Ányì-dzá, abádhí nɨ́ɨ'ì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă atdíkpá pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ ibí pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà.

30 Nɨ́, Pbàfàrìsáyó mà, fɨyɔ́ Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà ònu dɔ̌ nzínzìya ɔ̌. Nɨ́, abádhí ivú dhu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ dhu ɔ̀nyʉ, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ mànà nɨ̌?»

31 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbă rɨ́'ì andɨ nà alɛ náarí nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú nóho. Pbɛ́tʉ̀ kătdyú òho arɨ́ nɨ́ andɨ nà rɨ́'ì alɛ kɛ̀lɛ̌.

32 Ma mírà nzá ídzì alɛ núnzì. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà ùnzìnà nɨ́ nzɛ́rɛngatálɛ, ndínɨ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Mrk 2.18-22)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà, nzínzìya ɔ̌ Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Bàtizò núbhɔ̌ arɨ́ Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà, fàká ábhàlɨ̌ mànà náarí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ, 'ádʉ̀ àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ àpàpì. Pbɛ́tʉ̀, pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ kɛ̀lɛ̌ náarádʉ̀ òko 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌, 'ádʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀mvʉ̀ dɔ̌.»

34 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨrɛ̀ tɨ́ dhu nyɨ̌ ràrădʉ̀ àdhìngbằ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̀ alɛ nágo ɔbɨ nɨ̌ ìnzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔnyʉ tɨ́, àzèmbè ìnè ì nɨ́'ì atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌?

35 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nɨ́i'iya ìnè, yà akpa-tsi nívà ka kí abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná. Ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ní ndɨ, abádhí nʉ́utsɨya ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀.»

36 Yěsù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ tí ndɨ̀ ndílɨ̌na dhu nífa mbɛrʉ̀-ɔwʉ́tá ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àpbanà mbɛrʉ̀-ayí ɔ̌. Kǎpɛ kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, ní rǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ɔwʉ́tá nínza ìnzǎ tí. Ndɨrɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ mà rɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ ɨ̀ àkɔ mbɛrʉ̀-ayí nà.

37 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ka kádʉ̀ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá nʉ́dhɔ andu-ayí ɔ̀, akyɛ ndɨ dɨ̀vayì nɨ́ivʉ̀na ɨ andu-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ɨ andu nɔ́trɛ̀, ndɨ dɨ̀vayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò nɨ̌.

38 Nírɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga kʉdhɔ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá andu-ɔwʉ́tá ɔ̀.

39 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ dɨ̀vayì-ayí nɔ̀mvʉ̀ alɛ rǎdʉ̀ ndɔ̀zè ndɔ̀mvʉ̀ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá tdítdɔ̌, kà rǎdʉ̀ àtɨ̀nà dɨ̀vayì-ayí ràrɨ̌ ndɨ ɔ̀vɔ̀vù nídhunɨ̌.»

6

Yěsù bhà ɨrɛ̀ta sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-14; Mrk 2.23–3.6; Luk 13.10-17; 14.1-6)

1 Atdíku, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náakò 'àmbɛ owu dɔ̌ nganʉ̀ tó ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'òwù otu-igì dɔ̌ rí'ì nganʉ̀ náfà rɔ̌, 'àdʉ̀ òwu ìnyìnà rɔ̌ ɔtsʉ́ya-tsírɔ́, 'àdʉ̀ kpɔ̀na nʉ́ka.

2 Ní, ngúfe Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí ɨnzá àlɛ̌ tó Ʊyátá návi kɔnzì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nónzɨ ní?»

3 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpè tí obhó Dàwudì anzì atdíku, àwù nà ɨ̀ í'ì rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀ dhu nɔ́zʉ̀?

4 Àbadhi náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì núgù ndɔ̀nyʉ̀. Kǎdʉ̀ kʉ̀bhà átɔ̀ rɔ̀ná alɛ tɔ̀, àzèmbè àlɛ̌ tó Ʊyátá nóongó àtɨ̀nà ndɨ mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ̀ rádʉ̀ ràrɨ̌ pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀?»

5 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ɨ̀ndrʉ̌ t'ídhùnà, ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

Yěsù rɨ̌ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Mrk 3.1-6)

6 Ngǎtsi nínganí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní, atdí alɛ, fangà tó ɔtsʉ́na ótsù níi'ɨ ányì-dzá.

7 Ní Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náambɛ́nà Yěsù nándà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ala tí kàrà tí àdʉ̀ wɔ̀ alɛ nígʉ̌ ɨ̀gʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, abádhí azè 'àbà kɔ̀bhʉ̀ ɨ̀ ádʉ̀ dɔ̀ná dhu.

8 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù nʉ́unɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na dhu. Ní, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidè ndɔrɔ́ kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.» Ní, wɔ̀ alɛ adʉ̀ ndɨ̀và, ndìdè wɔ̀ Yěsù ɨ̀tɛ̀ rɔ́.

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí dhu nívʉ̌ tsʉ̀kʉ́: àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvɨ̌ kɔnzì ídzì dhu mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kɔnzì nzɛ́rɛ dhu mà ìndrʉ̌ tɔ̀? Ndɨrɔ̀, kǎvi tí àvɨ̌ kɨgʉ̌ ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kʉbhà ndɨ alɛ rɔ̀vɛ̀?»

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù andà kórɔ́ kɔ̀rí alɛ dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ɨ́gba ɔtsʉ́nʉ!» Wɔ̀ alɛ náadʉ̀ ɔtsʉ́na nígbà: ndɨ ɔtsʉ́na ràdʉ̀ ndàto, ndɔ̀gʉ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náakó atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ɨ̀ nzínzìya ɔ̌, àdhu mà àkǎ ɨ̀ rɔ̀nzì Yěsù-rɔ̌ dhu dɔ̌.

Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ nóvò dhu
(Màt 10.1-4; Mrk 3.13-19; Kas 1.13)

12 Atdíku Yěsù núupò pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨtsɔ̀. Ní, kǎdì ányɨ, ndɨtsɔ̀ ndì kurà Kàgàwà rɔ̀.

13 Ní ɨnga núbho rɔ̀, Yěsù núunzi pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò nzínzìya ɔ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ abádhí ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ uvitatálɛ tí. Yàrí ní ndɨ ɨ alɛ-ɔvɔ̀:

14 Sìmonì, yà Yěsù adʉ̀ ɔvɔ̀na nóvɔ̀ átɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tí mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà. Fìlipò mà Bàrtɔ̀lɔ̀mayò nà.

15 Màtayò mà, Tʉ̀masì nà. Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò t'ídhùnà mà, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ nugyénà fɨyó pbìrì dɔ̌ alɛ mànà.

16 Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà mà, Yudhà Ɨ̀skàrìyɔtà, yà Yěsù nipfo ndàbhʉ̀ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ mànà.

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě, ndàdʉ̀ àrà andɨ nà alɛ nígʉ̀ rɔ̌ dhu
(Màt 4.23-25; 5.2-12; Mrk 3.7-13)

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà, pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà uvitatálɛ mànà náawú pbìrì
dɔ̀ rɔ̀, ʼìwǔ ùvò kyèngyèrù dɔ̌, yà ábhɔ̌ ngǔkpà pbìndà ábhàlǐ rǐʼì rɔ́. Ányìrɔ̌, ábhɔ̌ ìhé-
yà nɨ́ɨʼì átɔ̀. Ɨ alɛ níiwú Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yěrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrùngbǎ
rɛ̀rù-bɨdɔ̀ arɨ́ʼì kɨgɔ̀, Tirò mà Sìdɔnà nà tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀.
18 Abádhí níiwú, ndɨ́nɨ̌ ì ɨrɨ tɨ́ Yěsù rǔnɔna dhu, ndɨrɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kɨ̌gɨ́ tɨ́ nzínzìya ɔ̌ rɨ́ʼì andɨ
nà alɛ. Nɨ́ Yěsù adù abádhí nzínzì ɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ nígu.
19 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà andɨ nà rɨ́ʼì, nóowúnà ʼòzè rɔ̌ ʼàpbàlǎ Yěsù-ngbɔ̀. Obhó tɨ́, kà-nyutsì rɔ̀
ráhu ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náaránà kɔ́rɔ́ alɛ nígu rɔ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀.

Hirò nɔnzɨya alɛ mà, àpbɛ̀ ɔ̌ okoya alɛ mànà
(Màt 5.1-12)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù pbìndà ábhàlǐ dɔ̀ nga àndà, ndàdù àtìnà ɨ ábhàlǐ nɨ̌:
«Nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà hirò yà nǎkù tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ʼì rɔ̀,
Kàgàwà nɔ́ɔnyuya idzi dùkú nídhunɨ̌.
21 Nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà hirò yà àwù nà nyɨ̌ nyarɨ́ʼì kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyulèya ɔ̀nyù nɨ̌ nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà hirò yà nyɨ̌ nyarɨ́ ɔ̀dzɨ kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ugbɔ́tá ɔ̌ nídhunɨ̌.
22 Nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà hirò yà ìndrǔ nɔ́ndrɔ̀ nyɨ̌, ʼàdù nyǐtu nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, ʼàdù òwu dhu ùnɔ̀
rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ʼàdù òwu nyɔ̀zù rɔ̌ nzɛ́rɛ alɛ tɨ́ Ìndrǔ tʼídhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
23 Nyàbhu ɨdhèku rìka ndì, ndɨrɔ̀ nyɔ̀bhè nyɨ̌ dhèdhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, fùkú pɛrè níiʼiya
ádrùngbǎ nyú ɔ̀rù-akpà ɔ̀ nídhunɨ̌. Obhó tɨ́ wɔ̀ dhu bhěyi tɨ́ abádhí tʼábáya náavù
pbànábí rɔ̌.
24 Pbɛ́tù, nyɨ̌ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌, nyɨ̌ ònzìtálɛ tɨ́ rɔ̀,
nyɨ̌ nyábà wà nyǎbhǔ rɨ́ nyɔ̀nzì hirò dhu nídhunɨ̌.
25 Nyɨ̌ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌ yà kòmbí nyɨ̌ nyarɨ́ʼì ɔ̀nyù nà abhàbhɔ́ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya àwù nà nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌, yà kòmbí nyɨ̌ nyarɨ́ ɔ̀ko ugbɔ́tá ɔ̌ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ɨzu ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǎdù àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ nídhunɨ̌.
26 Nyɨ̌ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌ yà kɔ́rɔ́ alɛ náarɨ́ nyǐlè rɔ̀,
ndɨ dhu bhěyi tɨ́, abádhí tʼábhúya níilè tùtɔ̀ tɔ́ pbànábí nídhunɨ̌*.»

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě òmvǔ nózè ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 5.38-48; 7.12a)

27 «Pbɛ́tù, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyɨ́ ma múnɔna dhu nírɨ rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Nyòzè fùkú òmvǔ.
Nyɔ̀nzɨ ídzìnga yà nyɨ̌ nɔ́ndrɔ̀ alɛ tɔ̀.
28 Nyàso nyǒfù arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ nyǔdhǔ arɨ́ alɛ dɔ̌.
29 Atdí alɛ náapɛ́ atdídhená bɨnu-bhu nɔ́pbɨ, nɨ́ ágèrě ngǎtsi kà rɔ̀pbì átɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí
alɛ náapɛ́ pbùkù ɔrú mùdzarù nídyì, nɨ́ àpɛ́ nyúvǒ nyɨ ìnzɨ̌ kà rìdyì pbùkù sìmisì átɔ̀.
30 Dhu nɔ̀nzì funú alɛ tɔ̀ dhu àkǎ nyarà ndɨ dhu àbhu rɔ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ ɨndú
dhu nídyì, nɨ́ dhu àkǎ nzá nyudyɔ̀ ka.
31 Ɔ̀nzɨ dhu ngǔkpà alɛ tɔ̀ àdhàdhì nyɨ nyózè abádhí rɔ̀nzì ka ɨndù dhu bhěyi.
32 Nyɨ̌ nyapɛ́ yà nyɨ̌ nózè alɛ kɔ̀lě nózè, nɨ́ nyɨ̌ nyìrè tɨ́ nga nyɨ̌ ràrǎdù ídzìnga nábà
àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà nózè yà ì nózè alɛ átɔ̀!
33 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyapɛ́ ídzìnga nɔ́nzɨ yà fǔkù arɨ́ kɔ̀nzɨ alɛ tɔ̀ tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyìrè tɨ́ nga nyɨ̌
ràrǎdù ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà náarɨ́ dhu ɔ̀nzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tɨ́!
34 Nyɨ̌ nyapɛ́ dhu ùwǔ yà nyɨ̌ nyà'ù ndɨ dhu àdu rádù fǔkù alɛ tɔ̀ tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyìrè tɨ́
nga nyɨ̌ ràrǎdù ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà átɔ̀ náarɨ́ dhu ùwǔwǔ yà fɨ́yɔ̀ rádù
kàdu alɛ tɔ̀!
35 Pbɛ́tù nyɨ̌, nyɔ̀zè fùkú òmvǔ, nyǎdù ídzìnga nɔ́nzì fɨ́yɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdù nyùwu dhu
ìndrǔ tɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyìrè nga abádhí rǎdǔna fǔkù dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌
nyabáya ádrùngbǎ pɛrè. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́ʼì alɛ náanziya nyɨ̌ pbìndà
inzo tɨ́. Obhó tɨ́, kǎrɨ́ ídzìnga nɔ́nzɨ yà ìnzɨ̌ arɨ́ fɨ́yɔ̀ ka kɔ̀nzì dhu tɔ́ ídzìnga núnɨ̌ alɛ tɔ̀,
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɔ̀ màtɨ́ átɔ̀.
36 Nyàvi fùkú ídzìnga ìndrǔ tɔ̀, àdhàdhì Àbaku Kàgàwà náarɨ́ kàvǐ dhu bhěyi.»

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě ìndrǔ-ànyǎ tʼítdìta dɔ̌ dhu
(Màt 7.1-5)

37 «Dhu àkǎ nzá nyǔnɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ, akyɛ Kàgàwà náaraya ànyǎku ùnɔ̀ nɨ̌. Dhu àkǎ
nzá nyǐtdì anya ìndrǔ dɔ̌, akyɛ Kàgàwà náaraya anya ìtdì dùkú nɨ̌. Dhu àkǎ nyǔbà dhu
ìndrǔ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà náadùya tɨ́ dhu ùbà fǔkù.

---

* **6:26 6.26** Ìsa 5.22

38 Dhu àkǎ nyǎbhʉ fʉkʉ́ rí'ì dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà adʉ̀ya tí dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀. Ka kɨtrɔ̀ya dhu fʉ̀kʉ́ ísɔ̀wʉ̌ ɔ̀ ídzì mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, ràlè, ròyì ndì, kadʉ̀ òsònà, kape, kadʉ̀ ìranà mběyi nyʉ́. Obhó tí, ka kudhèya dhu fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà nyɨ́ nyarí dhu núdhě ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌.»

39 Yěsù adʉ̀ yàrí mbólí ʉ̀nɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Atdí ndùmùndúmú t'ádʉ̀ ngǎtsi ndùmùndúmú nʉ́ndà ʉ̀nda? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí: abádhí rǎdʉ̀ 'àwà óyɔ̌ kórɔ́ ibhu ɔ̀.

40 Ɨnzɨ̌ atdí ábhàlɨ̌ bhà ɨrɛ̀ta mà náaróse pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ. Pbétʉ̀, mběyi ka kùdhe dhu fɨ́ndà ábhàlɨ̌ bhà ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀ àkǎkǎ pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta nà.

41 Ádhu nyɨ nyádʉ̀ nyozè nyala ɔdhìnʉ-nyìkpó ɔ̀ ìtsì kɨ́kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌, ìnzɨ̌ nyadʉ̀ nyìkpónʉ ɔ̀ ìtsì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ níně nɨ̌?

42 Nyɨ nyádʉ̀ àtìnà ìngbà dhu bhěyi ɔdhìnʉ nɨ̌: ‹Ɔdhí, ítsè midyi nyìkpónʉ ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀,› àzèmbè nyɨ nyongó ì'ì ìnzɨ̌ nyɨ nyí nyìkpónʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ níně rɔ́? Ɨnyɨ, ɔyɔyɔ ɨdàna nà alɛ́, ídyì pɛ́ nyìkpónʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba angyi, ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ nyádʉ̀ ɔdhìnʉ-nyìkpó ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀ nídyì nyɨ nyí tí dhu nála mběyi.»

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě itsu nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na rɔ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 7.16-20; 12.33-35)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzɨ̌ ídzì itsu-tɨdɔ̀ rǎdʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌ nɨ́'ɔ. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ rǎdʉ̀ ídzì itsu-kpɔ̌ nɨ́'ɔ.

44 Kórɔ́ itsu-tɨdɔ̀ nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na nyʉ́ rɔ̌. Ɨnzɨ̌ ka kádʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ɨlɛ́ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ka kádʉ̀ vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ okpèna nà itsu dɔ̌.

45 Ídzì afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ nzɛ́rɛ dhu. Alɛ-tsʉ̀ náarí òrìna dhu nɨ́ alɛ-afí rʉ̀bhi ìrɛ̀nà rɔ̌ atdídɔ̌ dhu.»

Ɔyɔ̌ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Màt 7.24-27)

46 «Ádhu nyɨ́ nyárí mɨtdɛ̀, nyǎmbɛ àtìnà dɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ! Ádrʉ̀ngbǎlɛ́›, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɔ̀nzì nɨ́?

47 Ma mí pɛ́ tɨdu ɔ̀ rírà alɛ, ndìrì ma mʉ́nɔna dhu, ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì, nɨ́ rǎdʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ nà alɛ nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀.

48 Ndɨ alɛ níli ndì yà pbìndà ɨdza napɛ̀ ndɔ̀sì alɛ bhěyi. Kǎgyè pbìndà ɨdza-bhu mběyi nyʉ́ ndàrà ìsɨ̌ bhalabhala dɔ̌, ndàdʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ nórʉ̀ ndɨ bhalabhala dɔ̌. Nɨ́, igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ìnzɨ̌ ngbɔ̌na mà ràdʉ̀ ndàyà, mběyi nyʉ́ ka kasì ndɨ ɨdza nídhunɨ̌.

49 Pbétʉ̀, ma mʉ́nɔna dhu níri rí, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndɨ dhu nɔ́nzì alɛ, níli ndì yà adzɨ-vǐ ɔ̌ pbìndà ɨdza nasì ɨnzá ndì ndògyè bhʉ̌na rɔ́rɔ̀ alɛ bhěyi. Igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ràdʉ̀ ndùgòlò ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ràdrù ndɨ̀ atdídɔ̌.»

7

Yěsù rɨ̌ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.5-13; Yùw 4.46-54)

1 Yěsù níitdègu yà ndɨ ndúbhi ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu t'ʉ́nɔta nítɔ, nɨ́ kǎdʉ̀ àrà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

2 Ányì, Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ níɨ'ì afína rɔ̌ ka kódɔna ró. Ndɨrɔ̀ ndɨ kasʉtálɛ nɨ'ì atdídɔ̌ kɔ̀zè.

3 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ níitdègu Yěsù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu níri, nɨ́ kǎvì Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ngúfe pbàkʉ̀rʉ̌ ròwù Yěsù nánzì, ndɨ́nɨ̌ ɨra tí pbìndà kasʉtálɛ nígʉ.

4 Kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ náawù ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɨtsɔ̀ ì atdídɔ̌ Yěsù rɔ̌, 'àtɨ: «Yà mǎ nìvì tɨnʉ ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ wà nyɔnzì dzʉ̀nàna.

5 Àbadhi nózè tɨkàdɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, ka nɨ́ ndɨ fàká unduta-dzà nábhʉ kɔsì.»

6 Nɨ́, Yěsù mà náadʉ̀ òwu atdíkpá kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà. Nɨ́, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ abádhí òkò wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdza-li'ɔ̀ ì owu tí ùvò rórɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɔdhína nóvì ròwù dhu ʉ̀nɔ̀ Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎtɨna nyɨ nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nzɨ̌tʉ̌ afínʉ! Ɨnzá ma mìlɨ ma nyɨ nyádʉ̀ òtsù pbìndà ɨdza alɛ bhěyi.›

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma màdɨnà ìnzɨ̌ marà ma-tírɔ̀ tɨnʉ ɔ̀. Pbétʉ̀, órì atdí dhu kɛ̀lɛ̌, nɨ́ pbàkà kasʉtálɛ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.

8 Ɨma nyʉ́, yà ma mí'ì rɔ̀, ma mí'ì ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, ma mí'ì ìnè ma marúvǐna pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨna atdí mùnowì nɨ̌ ‹Árà!› Nɨ́ kà rǎdʉ̀ àrà. Ndɨrɔ̀ ma mapɛ́ àtɨna ngǎtsi nɨ̌ ‹Ɨrà!›, nɨ́ ndɨ tsí rǎdʉ̀ ìrà. Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ àtɨna pbàkà kasʉtálɛ nɨ̌ ‹Ɔnzɨ yà dhu!›, nɨ́ kà rǎdʉ̀ kɔ̀nzì.»

9 Nɨ́ Yɛ̌sù nɨ́itdègu wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrùngbǎlɛ nɨ́nɔ̀ dhu ìrɨ, nɨ́ ɨdhɔ nɨ́ɨ́ukɔ atdídɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù adɨ̀ ndàgɛrɛ ndàtɨ yà owùna ɔ̌ rúbhi ìwu rɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ɨnzá ma màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi a'uta-tɨdɔ̀ nà alɛ nálǎ Pbàìsràyɛ́lí tó pbìrì ɔ̌ màtɨ́.»

10 Kɔ̌kɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrùngbǎlɛ nóvìnà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ɔdhína nɨ́itdègu 'àdǔ, 'ìwǔ ùvò ɨdza, nɨ́ abádhí náatù wɔ̀ andɨ nà ɨ'ìnà kasɨ́tálɛ ɨwà ɔ̀gɨ̀ rɔ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí abvo-àyi bhà ɨngba nɨ́kyɛ̌ dhu

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Nàyinà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Kàbhà ábhàlɨ̌, ábhɔ̌ ihé-yà mànà náadɨ̀ kɨ̀ndà ányì.

12 Nɨ́, pbanga ɔ̀ kótsù rɔ́ kàrà àhɨ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ka kubhínà òwu rɔ̌ atdí abvo nà, ndɨ́nɨ̌ ka kowu tɨ́ ɔ̀tdɨ̀nà. Ndɨ abvo nɨ'ɨ̀ atdí tɨ́ arɨ́'ɨ̀ atdí abvo-àyi-fɔ́ ngbángba-abvò. Ndɨ pbanga ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyɨ́ nɨ́ɨ'ɨ̀ atdíkpá ɨ̀ ówu ndɨ abvo-àyi mànà kàbhǔlì ɔ̀ rɔ́.

13 Nɨ́ ka ndì ndàla rɔ̀, Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù náabà ɨzɨ̀ atdídɔ̌ kàdɔ̌, ndàdɨ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nzɔ̌dzɨ iyá!»

14 Nɨ́ kǎdɨ̀ ìndri ndàlɨ̌ ótdù-ngbɔ̀, ka nànɔ̀ alɛ ràdɨ̀ ìko. Nɨ́ Yɛ̌sù adɨ̀ àtìnà: «Mɨ̌lɛ̌-ngbá, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: ívà nyɨ.»

15 Nɨ́ wɔ̀ ɔ̀vɔ̀vènà alɛ nɨ́ívà ndɨ, ndàdɨ sùnátù dɔ̌, ndàdɨ̀ ɔtɛ nópè. Nɨ́ Yɛ̌sù adɨ̀ kàdu ɨ́yànà-fɔ ɔ̀.

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔdɔ nɨ́ísí kórɔ́ alɛ ɔ̀. Nɨ́, abádhí nɨ́ilè Kàgàwà, 'ádɨ̀ àtìnà: «Kàgàwà bhà ádrùngbǎ Nabì náhɨ̀ wà àlɛ̌-nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà nɨ́rà ɨwà pbìndà alɛ-kɨ̀mbà nónzì.»

17 Wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɨ̌ náadɨ̀ àkǎ kórɔ́ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌, tɨná arɨ́'ɨ̀ ngɨ̌kpà pbanga mànà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ ròwù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsɨ̌ dhu
(Màt 11.2-19)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ náadɨ̀ wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu náwɛ kórɔ́ fɨyɔ́ màlimò tɔ̀. Nɨ́, Yùwanì náanzi ɔ́yɔ̌ alɛ abádhí nzínzì ɔ̌,

19 ndàdɨ̀ ɔ̀vìnà ròwù dhu ìvu Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù-tsɨ̌ 'àtɨ: «Nyɨ tɨ́ yà mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna, ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ alɛ? Ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tɨ́ mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»

20 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì nívì alɛ nɨ́itdègu ìwu ùvò Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, nɨ́ abádhí nɨ́ivú dhu Yɛ̌sù-tsɨ̌ 'àtɨ: «Bàtizò núbhɔ̌ arɨ́ Yùwanì nívì mǎ mɨ̌wǔ dhu ìvu tsùnɨ́, nyɨ ràtɨ́ yà mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna, ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ ràkǎ tɨ́ mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»

21 Wɔ̀ ndɨ kàsɨ̌mì ɔ̌ tɨ́, Yɛ̌sù nɨ́ɨ́gɨ́ ibí alɛ nyɨ́ fɨyɔ́ andɨ mà, nzérɛ arɨ́ ɨ̀ ɔ̀nzɨ dhu mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎránà nzérɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdɨ̀ ibí ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ nábhɨ̀ rùngbɛ ɨ̀.

22 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdɨ̀ dhu àdu Yùwanì ìvìnà alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyòwu nyàwɛ yà nyɨ̌ nyálǎna dhu mà, yà nyɨ̌ nyírɨna dhu mànà Yùwanì tɔ̀. Kà tɔ̀ nyɨ̌ nyáwɛ̌na dhu nɨ́: ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ ràrɔ̌wu 'ɨ̀ngbɛ rɔ̌, 'ádɨ̀ ɨnga àla. Òtsótsù alɛ ràrɔ̌wu ɨ̀gɨ̀ rɔ̌, 'ádɨ̀ ùbhi mbɛ̌yi. Kɨ́kɨ́ nà alɛ ràrɔ̌wu ɨ̀gɨ̌ rɔ̌, ìwɨ̌ ràdɨ̀ òwu ɨnga nɨ́rì rɔ̌. Ɨ́vɨ̌vɛ alɛ ràrɔ̌wu ɨ̀kyɛ rɔ̌, ɨ̀tdɨ̌ ka kɨ̀tdɨ̌ alɛ ràdɨ̀ 'ɨ̀ngbɛ. Ndɨrɔ̀, nǎkɨ̀tálɛ ràrɔ̌wu Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ nɨ́rɨ̀ rɔ̌.

23 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́ yà ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ 'àwà okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ.»

24 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì ìvìnà alɛ nɨ́itdègu 'ɨvà 'òwù, nɨ́ Yɛ̌sù adɨ̀ ndɔ̀pè ndàwɛ dhu ihé-yà tɔ̀ Yùwanì dɔ̌. Kǎpè ndɔ̀ngɨ̀ dhu abádhí-tsɨ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ̌ nyawù àndànà rùngɨ̀ ɔ̀? Tɨ́ awɛ rɨ̌ ɔ̀nánga nɨ́tdyǎ ízò?

25 Ádhɨ nyɨ́ nyɨ̌ nyawù àndànà? Tɨ́ ɔrɨ́ odzìya nà mɨ̀dzarɨ̀ nàfɔ̌ alɛ? Pbɛ́tɨ̀, ɔrɨ́ odzìya nà mɨ̀dzarɨ̀ nɨ̀fɔ̌ alɛ, 'ádɨ̀ òko ɔ̀nzì ɔ̌, nótù nyɨ́ nyádɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌.

26 Nɨ́ ádhɨ nyɨ́ nyɨ̌ nyawù àndànà olu? Tɨ́ Kàgàwà bhà nabì? Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyawù Kàgàwà bhà nabì nándà. Pbɛ́tɨ̀ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ɨwà kà rɔ̀sè nabì dɔ̀nǎ màtɨ́.

27 Kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ ka kandí dhu katɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ma mɔ̀vì pbàkà mɨ̀kɛ̀ngyɛ̀ angyi ɨndɨ̀,
ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɨ́bhi ɔ̀ná otu nɔbhɔlɔ tɨ́*.›

28 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, yà tsìbhálɛ nyɨ́ nɨ́ɨ́ugɨ́ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Yùwanì dɔ̀nǎ ɔ̀sè alɛ rɨ̌'ɨ̀ mbǎ. Pbɛ́tɨ̀, yà ákɛ̌ alɛ tɨ́ ka kálǎna ɔ̀rɨ̀-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, nósè wà Yùwanì dɔ̀nǎ.

29 Yùwanì rǔnɔna dhu nírì kórɔ́ alɛ, pàratà tó pbàndɔ́mbɛ́ mànà, náa'u Kàgàwà ózè ɨ̀ rɔ̀nzì dhu, 'ádɨ̀ bàtizò àlɨ̌ Yùwanì-fɔ́.

30 Pbɛ́tɨ̀, Pbàfàrìsáyó mà, Ɨ́yátá tó màlímó mànà náadhɔ̀ Kàgàwà òzè 'ɔ̀nzì dhu. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náadɨ̀ nzá 'òzè 'àlɨ̌ bàtizò Yùwanì-fɔ́.

31 Yà indo arɨ́ alɛ nyɨ́ núdhe ma mádɨ̀ àdhà bhà rɔ̌? Abádhí nɨ́lɨ ɨ̀ àdhà bhà bhɛ̌yi?

---

* **7:27 7.27** Uvt 23.20; Màl 3.1

32 Abádhí n�lɨ ì yà pbanga-tsidɔ̌ ì nùndu nzónzo bhěyi. Atdídhená rǎdù òwu ɔdhíya
nùnzì rɔ̌ ìkǔ ɔ̌, ʼàtɨ: ‹Mǎ mùmì mbǎ ɔbɛ́ tɔ́ adyi rùgɛ̌ ɔ̌ màtí fǔkù, ní nyɨ̌ nyàdù nzá ɔ̀bè.
Ndɨrɔ̀, mǎ mùyù mbǎ làngáyí tɔ́ adyi mà fǔkù, ní nyɨ̌ nyàdù nzá ɔ̀dzɨ.›
33 Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì níira, ìnzɨ̌ ndàrà ɔ̀nyù nɔ́nyù rɔ̌, ìnzɨ̌ ndàdù dhu
mà nómvù. Ní, nyɨ̌ nyadù àtìnà, nzére-alafí ràrɨ̌ʼì kà-ɔ̀.
34 Ndɨ dhu bhěyi tí, Ìndrǔ tʼídhùnà nírà, ndàrà dhu ɔ̀nyù rɔ̌, ndàdù dhu ɔ̀mvù. Ní,
nyɨ̌ nyarádù kàtì ɔ̀na óvò ale, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arí ndɔ̀mvù ale tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyarádù kàtì
pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà nzére̱ngatále mànà ì nózè ale tí.
35 Pbétù, dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ obhónga náarí ndàvì kà-nyʉtsì rɔ̀ àhʉ dhu-otù ɔ̌.»

Yěsù rɨ̌ dhu nʉ́bà nzére̱nga tɔ́ tsìbhále tɔ̀ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)
36 Atdí Mùfàrìsayò náanzi Yěsù ʼòwù dhu ɔ̀nyù mànà pbìndà. Ní, Yěsù arà, ndòtsù
kàbhà ɨdza, ndàdù àdɨ ndàmbɛ dhu ɔ̀nyù dɔ̌.
37 Ní kòmbómbí tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ nzére̱nga tɔ́ atdí tsìbhále níirɨ Yěsù rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ
Mùfàrìsayò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu. Ní kǎdù ìrà àlùbatrɔ̀ tí kátɨna odu nɨ̌ ka kóbhɔ̀lɔ̀ tsúpà
nà fɔ́ná Yěsù-tɨʼɔ̀. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ì'ì dhu ní ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ.
38 Ní, kɨ̌tsi ìde Yěsù tí olù nǎ rɔ̀, ndàdù ndɔ̀pè ndɔ̀dzì. Ní ɔ̀dzɨ ndì ndɔ́dzɨ rɔ́rɔ̀, kǎdù
ndàgu ndàmbɛ Yěsù-pfɔ̀-ngbɔ̀ nímɔ dɔ̀ nyìna-dha nɨ̌, ndàdù ùndonà dɔ̀na-ká nɨ̌. Tdítdɔ̀,
kǎdù Yěsù-pfɔ̀ námbo, ndàdù ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nʉ́dhɔ dɔ̀yá.
39 Ní wɔ̀ Yěsù nànzìnà ɔ̀nyù tɔ̀ Mùfàrìsayò níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, náadù ndɔ̀pè ndàmbɛ
àtìnà dɔ̀ afína ɔ̀: «Yàrí ale ɨʼìná gukyè Kàgàwà bhà nabì nyʉ́ tí, ní kàmbènà pɛ́ wɔ̀ ngbɔ̌na
nʉ́lʉ̌ rí tsìbhále ràrɨ̌ àdhɨ dhu nʉ́nɨ̌. Kàmbènà pɛ́ dhu nʉ́nɨ̌ ɨyàdhíyà ràrɨ̌ nzére̱nga tɔ́
tsìbhále.»
40 Ní, Yěsù apè ɔtɛ ndàtɨ wɔ̀ Mùfàrìsayò nɨ̌: «Sìmonɨ̌, ma mòzè mʉnɔ̀ atdí dhu ɨndù.»
Ní Sìmonì adù àtìnà: «Màlimǒ, ʉ́nɔ nà ndɨ dhu.»
41 Ní Yěsù adù àtìnà: «Atdí ale náabhù fùrangà ɔ́yɔ̀ ale rùwʉ fɔ́ná: atdí ale tɔ̀ kǎbhù
imbò mɨyà fùrangà-kpɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ale tɔ̀ kǎbhù imbò kumì fùrangà-kpɔ̌.
42 Ní ìmbǎ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ ale rɨ̌ʼì kórɔ́, wɔ̀ ì ʉwù fùrangà nádǔ ì'í nɨ̌ fangà nà rɔ̀, wɔ̀ ale
náadù dhu ùbà ɔ́yɔ̀ kórɔ́ abádhí tɔ̀, ìnzɨ̌ rùbho fɨyɔ́ wànzá. Ní, ádhɨ ndɨ nyɨ nyùnɨ rɔ̀,
kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ ale nzínzì ɔ̌ atdídɔ̌ rádù wɔ̀ fùrangà nʉwù fíndà ale nózè?»
43 Sìmonì adù dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mùnɨ rɔ̀, atdídɔ̌ rádù wɔ̀ ale òzè ale ní yà
ábhɔ̌ fùrangà tɔ́ wànzá ka kùbà fíndà ale.» Ní, Yěsù adù àtìnà Sìmonì nɨ̌: «Nyɨ nyùnɔ̀
wà obhó dhu nyʉ́.»
44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù ndàgɛre, ndàndà wɔ̀ tsìbhále, ndàdù àtìnà Sìmonì nɨ̌: «Nyɨ
nyàla tí wà wɔ̀ tsìbhále, Sìmonɨ̌? Ándà, ma mìtsù pbùkù ɨdza, ní nyɨ nyìbhò nzá ale-pfɔ̀
tɔ́ ɨdha mà idù. Pbétù, wɔ̀ tsìbhále nú'o pfɔ̌du nyìna-dha nyʉ́ nɨ̌, ndàdù ngbɔ̌na núndo
dɔ̀na-ká nyʉ́ nɨ̌.
45 Nyɨ nyàmbɔ̌nà nzá ɨma, nyɨ nyí makɔ̌ rɔ̀. Pbétù, yà pbùkù ɨdza ma mìtsùnà rɔ̀,
ɨyàdhíyà rɨ̌ʼì ìnè pfɔ̌du námbo rɔ̌ ndì ndárà rɔ́.
46 Nyɨ nyìtděnà nzá akyɛ mà dùdu-tsí rɔ́. Pbétù, ɨyàdhíyà nʉ́dhɔ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ
nyʉ́ pfɔ̌du dɔ̌.
47 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí dhu nɔ́vɔ kpangba ɨndù. Wɔ̀ tsìbhále návi ádrùngbǎ
àzè nyʉ́ idù. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mùbà wà kàbhà nzére̱nga kórɔ́. Pbétù, akɛkpá
dhu ka kùbà fíndà ale bhà àzè narí ákě kèlě yà fíndà dhu nùbà ale tɔ̀.»
48 Yěsù adù àtìnà wɔ̀ tsìbhále nɨ̌: «Ma mùbà wà pbùkù nzére̱nga.»
49 Ní kɔ̌kɔ̀ Yěsù mà rǔbhí dhu ɔ̀nyù rɔ̌ mànà ale náadù ʼɔ̀pè ʼàmbɛ àtìnà dɔ̀ afíya ɔ̀:
«Ínngbà ale-tɨdɔ̀ yà ìndrǔ bhà nzére̱nga mà nʉ́bà rádù ìndrǔ tɔ̀?»
50 Pbétù, Yěsù adù àtìnà wɔ̀ tsìbhále nɨ̌: «Pbùkù aʼuta nígʉ̌ wà nyɨ. Ní árà mběyi.»

8

Yěsù-owù ɔ̌ ubhì vèbhále
1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù núubhì kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtí. Kǎránà Ídzì Màkʉ̌rù
nʉ́nɔ̀ rɔ̌, ndàdù àrà ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ màkʉ̌rù nɔ́vɔ̀ rɔ̌
ìndrǔ tɔ̀. Ní, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà kàbhà ábhàlɨ̌ mà,
2 yà kɨ̌pfo nzére-alafí ɔ̀yà rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà kɨ̌gʉ́ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ ngúfe vèbhále mànà, nóowúnà
ùbhi rɔ̌ atdíkpá kà mànà. Yàrí ní ɨ vèbhále-ɔvɔ̀: Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà, yà àrùbhù
nzére-alafí Yěsù ipfo ɔ̀nà rɔ̀,
3 Zǎnì, Kʉzà bhà ɨngba-tsánà. Ndɨ Kʉzà nɨʼì Hèrɔdè bhà malì nɔdɔ́nà ale. Ndɨrɔ̀ nɨʼì
Sùzanà mà, ibí ngʉ̌kpà vèbhále mànà. Ɨ vèbhále ní yà Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà ní
dzùnà ɔ̀nzɨ rɔ̌ owúnà fɔyá dhu nɨ̌ vèbhále.

Ɔnyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ́ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Mrk 4.1-9)

4 Atdíku, ìndrʉ̌ níiwú Yɛ̌sù-tɨ́'ɔ̀ dhèdhèrɔ̀ pbanga ɔ̀nă rɔ̀. Ní, ádrʉ̀ngbă ihé-yà náandu ɨ̀'ì Yɛ̌sù-tí. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ yàrí mbólí náwɛ abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
5 «Atdí alɛ níivà ndì, ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ̀ pbìndà ɨnga ɔ̌. Ní yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ kà rɨ̌ ɨnga ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdídhená itse náawà ɨ̀ ndɨ ɨnga-gìnǎ ʉ́dà otu ɔ̌, ìndrʉ̌ ràdʉ̀ ɔ̀yánga nótsì pfɔ̌ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àrɛ̀ adʉ̀ ìwu, 'ùbhɨ̌ ɨ itse otu ɔ̌ rɔ̀.
6 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ɨ̀ ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Ní, ɨ tsí níinga, adyifɔ̀ ràdʉ̀ ɨtdyunà, ìmbǎ ɔ̀dɔ̀dʉ̀ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ abhɔ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ɨ̀ okpèya nà itsukpó-vɛ́ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà adzɨ ɔ̌. Ní, ɨ okpèya nà itsu-kpó náadʉ̀ àta, 'òvì atdíkpá kɔ̀ ɨ̀ngɨngà ɔ̀nyʉ̀ mànà, 'àdʉ̀ ɨ òvi róvi ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ɨ̀ ídzì adzɨ ɔ̌. Ní, ɨ tsí níinga, 'òvì, 'àdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀, ngǎtsi ràrà atdí mɨyà itse nɔ́dhì rɔ̌.» Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌ tdítdɔ̌: «Ɨnga t'írɨta tɔ́ bɨ̌kʉ nà nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀'ì, ní nyìrɨ nga mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ̌?
(Màt 13.10-17; Mrk 4.10-12)

9 Ní wɔ̀rí mbólí ɨ̀ ìrì dhu-lutìnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níivú ndɨ mbólí-tì kà-tsʉ̌.
10 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-nyʉtsì ndì nórù dhu. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka karí kàwɛ̌ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndínɨ̌ abádhí owu tí ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí dhu mà nála,
'àdʉ̀ òwu ɨnga nírì rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè tɔ́ mbólí-tì náwɛ̌ dhu
(Màt 13.18-23; Mrk 4.13-20)

11 «Yàrí ní ndɨ wɔ̀rí mbólí-tì: Ɔnyʉ̀-tsè ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
12 Atdídhená alɛ nʉ́lɨ ɨ yà itse náawà ɨ̀ ɔ̀ná otu bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà ɔtɛ abádhí ìrì rɔ̀, Pfɔ̀mvɔ rǎdʉ̀ ìrà, ndìpfo ndɨ ɔtɛ abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ abádhí a'u tí dhu, 'àdʉ̀ ʉ̀gʉ.
13 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ yà ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ-dɔ bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà ɔtɛ ɨ̀ ìrì rɔ̀, abádhí rɨ̌ kà'u dhèdhɛ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ 'àpbǎ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí Kàgàwà bhà ɔtɛ rɔ̌, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndì afíya ɔ̀. Ní, alɛ-afí ùmvʉ̌ rí dhu-tɨdɔ̀ nópɛ̀ ndì rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ fɨyɔ́ a'uta nʉ́bhà atdídɔ̌.
14 Okpèna nà itsu-vɛ́ nà adzɨ bhɛ̌yi ɨ̀ nʉ́lɨ alɛ ní, yà Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ arí, ìnzɨ̌ yà ɨ̀ ìrìnà ɔtɛ ràdʉ̀ itse nɔ́dhì. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀nzì mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ka kóko dhu tɔ́ dhèdhɛ mànà, náarádʉ̀ abádhí-afí nʉ́tsì.
15 Ídzì adzɨ bhɛ̌yi ɨ̀ nʉ́lɨ alɛ ní, yà Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ arí atdí afíya nyʉ́ nà, 'àdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀, 'àdʉ̀ 'àpba rɔ̀ná alɛ.»

Tarà tɔ́ mbólí
(Mrk 4.21-25)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ tarà nóbì, ndàdʉ̀ àtsì nà ìtǎ-tsì. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̀bì, ndàdʉ̀ ìlìnà ara-tsì. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì kɨlɨ ɔrʉ́, ndínɨ̌ ɨdza rítsù alɛ-nyɨ̌nga nawʉ̀ tí.
17 Kórɔ́ dhu tsí, yà ùru ɨ̀ nuru núuvìya ɨ̀ kpangba. Ndɨrɔ̀, kórɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko, ní ka kʉniya kórɔ́, ràdʉ̀ 'ùvi kpangba awáwʉ̀ ɔ̀.
18 Nyàndà nga mbɛ̌yi yà fʉ̌kʉ̀ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ nyɨ̌ nyárí tí dhu nà. Obhó tí, dhu nà arí'ɨ̀ abhɔ alɛ náabáya dhu abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ arí'ɨ̀ kà nà alɛ-fɔ́ rɔ̀ ka kakɔ̀ya yà kǎrí ìrɛ̀na ndì ndí'ɨ̀ nà dhu tí dhu mà.»

Yɛ̌sù-tsánà mà Yɛ̌sù t'ádɔ́na mànà
(Màt 12.46-50; Mrk 3.31-35)

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù-tsánà mà, kà t'ádɔ́na mànà níiwú Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ ɨ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɔ̌wu ùvò kà-tí dhu níi'ɨ̀ ɔbɨ tí ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Ní, ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, katɨ: «Ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mànà níkò irí. Ní, abádhí ɔ̀zè 'àla ngbɔ̌nʉ.»
21 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà yà tɨná ɨ̀'ɨ̀ kórɔ́ alɛ nɨ̌: «Ɨ́yàdu mà, adɔ́du mànà ní yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ nírɨ arí, 'àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzì alɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Mrk 4.35-41)

---

* **8:10 8.10** Ìsa 6.9

22 Atdíku, Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà núupò atdí ibhú ɔ̀. Ní, kǎtɨ abádhí nǐ: «Kàda rɛ̀rʉ̀-adzè.» Ní, abádhí adʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ ʼòwù ányɨ.
23 Ní ɨdha dɔ̌ ɨ̀ ówu rɔ́rɔ̀, Yěsù náayì, ɨdhɔ rɔ̀dyì ndɨ̀. Ní, kɔ̀mbɔ́mbí tí àpùpú náapɛ̀ ndɔ̀pìlì rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ɨdha ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tsù ibhú ɔ̀. Ní, ibhú ɨ'ɨ̀ íkyɛ̀rɔ̌ ndínǐ ndɨ ndabì tí abádhí nà ɨdha ɔ̀.
24 Nírɔ̀ ní ndɨ ábhàlǐ náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'ìnga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, àlɛ̌ kìku wà!» Ní, Yěsù nɨ́ívà ndɨ̀, ndìsɔ̌ awɛ mà, mʉ̀kʉrà mànà rìkò. Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, awɛ nʉ́ʉbhà opilita, ɨdha ràdʉ̀ ɨ̀nɛ̀ bhìì.
25 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyǐ nyàpɛ̀ tí obhó ɨ'ɨ̀ a'uta nà?» Ní ɔdɔ nɨ́isí abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ 'ʉ̀kɔ. Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨ́ngbà dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ yà? Kǎrɔ́tɛ awɛ mà, ɨdha mànà dhu dɔ̌, ràdʉ̀ tsʉ̀ná dhu ɨ̀rì!»

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àvu rɔ̀ná atdí alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 8.28-34; Mrk 5.1-20)

26 Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Pbàgɛ̀rasɨ̀ tó pbìrì ɔ̀. Ndɨ pbìrì nɨ́i'ɨ̀ Gàlìlayà tó rɛ̀rʉ̀-adzènǎ rɔ̀.
27 Ní, ibhú ɔ̀ rɔ̀ Yěsù ìfò, ndàhʉ ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ nɨ́ira àhʉ kɔ̀nzǐ. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ ibí nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́'ɨ̀ ɔ̀nà. Ndɨrɔ̀, kǐ'ɨ̀ mbǎ mbɛrʉ̀ nà rɔ̀ná ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí. Kǒngónà nzǐ àdɨ atdí ɨdza ɔ̌ màtí. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà àdɨ kàbhǔlì ɔ̀.
28 Ní, Yěsù ndɨ̀ ndàla rɔ̀, kǎkù, ndàdʉ̀ ɨ̀rà ndìbvu obvò Yěsù-ɔ̀nzǐ. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vò Yěsù tɔ̀ ɔrʉ́-tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Hîì! Àdhu àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rǐ'ɨ̀ Yěsù, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ɨ̀ Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mìtsɔ̀ ma ɨ̀tsɔ̀ tí nyʉ́ rʉ̀nʉ́, nzǐ àvǔ rùdú.»
29 Obhó tí, Yěsù adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu nʉ́ya dɔ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rǐ'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀, ndínǐ àhʉ tí kà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ibí-gʉ̀na ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ongónà dhu ɨ̀và kà rɔ̌. Ní, ka kongónà àdʉ̀ ndɨ alɛ nódɔ̀ àdrà-mbǐ nǐ ka kʉ̀tsɨ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ sìngà-mbǐ nǐ ka kʉ̀tsɨ pfɔ̌na mà rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà kɔ̌kɔ̀ ndɨ ka kʉ̀tsɨ̀ nǐ imbi nátdɨ kɔ́rɔ́. Ndɨrɔ̀, kà'ɔ̀ rǐ'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nóongónà àdʉ̀ kìdzì ràrà ɨ̀mbǎ ɨndrǔ arí'ɨ̀ ɨ nanǎ.
30 Ní, Yěsù níivú dhu wɔ̀ alɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nʉ ní àdhɨ?» Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du ní ‹Ihé-yà.›» Obhó tí, ibí nzɛ́rɛ-alafí nyʉ́ náatsù kà ɔ̀.
31 Ndɨrɔ̀, ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ́itsɔ̀ ɨ̀ Yěsù rɔ̌, ɨ̀nzǐ dhu nʉya tí fíyɔ̀ ʼòwù òyǐ ɔ̀.
32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àdʉ̀ tó màhò nɨ́i'ɨ̀ ɨ̀nè ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀ ányʉ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ́. Ní, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ 'ɨ̀tsɔ̀ Yěsù rɔ̌, ndínǐ rʉsà nʉfà tí fíyɔ̀, 'òwù òtsù ɨ àdʉ̀ ɔ̀. Ní, kǎdʉ̀ ndɨ rʉsà ʉ̀fà abádhí tɔ̀.
33 Kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ 'ʉ̀nyà wɔ̀ ɨ ɨ́'ɨ̀ ɔ̀nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu òtsù àdʉ̀ ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨ àdʉ̀ tó màhò náadʉ̀ àdrǔ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, 'òwù 'ʉ̀pbà ndɨ pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀ rǐ'ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsěya rɔ̀tdɨ̀ ɨ̀.
34 Wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rǔbhi alɛ náatsè kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ ndɨ dhu ɔyǐ nʉ́gà kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtí.
35 Ìndrǔ náawù wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu nándà. Ní abádhí adʉ̀ òwu Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvò ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nótù kà-tí nyʉ́ àdɨ rɔ̀ná mbɛrʉ̀ mànà, ndɨrɔ̀ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nyʉ́ rɔ́. Ní, ɔdɔ náadʉ̀ ɨ̀sɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.
36 Wɔ̀ ɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu nàla alɛ náawɛ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àvu rɔ̀ná alɛ nɔ́gʉ̀ tí dhu kɔ̌kɔ̀ ìwǔ ìwǔ alɛ tɔ̀.
37 Ní Pbàgɛ̀rasɨ tó pbìrì ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ náadʉ̀ Yěsù nónzì rɨvà ndɨ̀ fɨrábvʉ̌ rɔ̀, atdídɔ̌ ɨ̀'ɨ́ ɔdɔ nónzɨ nídhunǐ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu abádhí-bvʉ̀ rɔ̀.
38 Wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvònà ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nɨ́itsɔ̀ ndɨ̀, ndínǐ ɨ̀ owu tí atdíkpá Yěsù mànà. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù àdʉ̀ ndùvo ùvǒ tí kàrɔ̌, ndàtɨ:
39 «Ádǔ nyɨ pbʉ̀kʉ̀ nyadʉ̀ Kàgàwà ɔ̀nzì rʉ̀nʉ́ kɔ́rɔ́ dhu náwɛ.» Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ àrà, ndàdʉ̀ àmbɛ Yěsù ɔ̀nzì fɨ́ndà dhu náwɛ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌.

Yěsù rǐ Yàhirò bhà tsìbhíngba mà atdí tsìbhálɛ mànà nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 9.18-26; Mrk 5.21-43)

40 Yěsù níitdègu ndàdǔ, ndàdà rɛ̀rʉ̀-adzè, ní ányɨ ihé-yà nyʉ́ náadʉ̀ kàkɔ, angyangyɨ ɨ̀ úbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌ nɨ́dhunǐ.
41 Ní kombómbí tí, Yàhirò tí kátɨna atdí alɛ nɨ́ira àhʉ ányɨ̀rɔ̌. Ka nɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí tó unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní, kǐbvú ndɨ̀ Yěsù-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kàrɔ̌, ndínǐ ara tí pbìndà.
42 Kǐtsɔ̀ ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi, yà atdí tí arí'ɨ̀ fɔ́ná tsìbhíngba rǐ'ɨ̀ afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba ɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí kumì dɔ́nà ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà. Ní, Yàhirò bhà Yěsù rǎrà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà nyʉ́ níibòlò ɨ̀ kà-rɔ̌, 'ìpbǒ ka átsǐ.

43 Ndɨrɔ̀, atdí tsìbhálɛ, yà vèbhàlɛ tɔ́ ɔgɔ́bhà tɔ́ azu náarɨ́ ìrà rɔ̀ná, ràrà àhʉ atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà atɔ tɨ́, nɨ́ɨ'ì ìnè abádhí nzínzì ɔ̌. Ka nɨ'ì ɨwà fɔ́ná ongyéngá-tsè nótdì
pbàngángá dɔ̀nă ndì ndarɨ́ ùbhi rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí mʉ̀ngangà mà náadʉ̀ nzá kʉ̀gʉ.
44 Nɨ́, wɔ̀ tsìbhálɛ náawè ndì Yěsù-dzidɔ̀ nă rɔ̀, ndàpbàlă kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀. Nɨ́
ányìrɔ̌ rɔ̀ tí wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌ arɨ́ ìrà azu náadʉ̀ ìde.
45 Nɨ́, Yěsù ivú dhu ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ngbɔ̌du nàpbàlă?» Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ 'àgò àgò
tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Màlimò, ihé-yà nyʉ́ nɨ́ ndɨ ngbɔ̌nʉ
nàkpɔ̀rɔ̀, 'ìpbɔ̀ nyɨ átsɨ̌!»
46 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨwà atdí alɛ nápbàlă ngbɔ̌du! Ma mʉ̀nɨ wà dhu mběyi
nyʉ́, atdí ɔbɨ ràhʉ wà nyʉdutsì rɔ̀.»
47 Nɨ́, wɔ̀ tsìbhálɛ níitdègu ɨwà Yěsù nósʉ̀ wɔ̀ ndɨ ndɔ̀nzì dhu dhu nálă, nɨ̌ kădʉ̀ ìrà ìvɨ̌
ndì ndívi rórɔ̀, ndìbvǔ ndì Yěsù-ɔ̀nzɨ̌: Nɨ́, kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, kădʉ̀ Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-
ngbɔ̀ ndì ndàpbàlă okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ ndì ndɔ̀gʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí dhu mànà dhu
náwɛ.
48 Nɨ́ Yěsù ádʉ̀ àtìnà ɨ́yàdhíyà nɨ̌: «Pbà nɨ̌ tsìbhíngbá, ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ nyɨ! Nɨ́
árà màrʉ̀ngà ɔ̌.»
49 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ nɨ́ira Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ atdí
ádrʉ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tí kátɨna bhà rɔ̀. Nɨ́, kɨ̌tsi àtìnà ndɨ Yàhirò nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨvànʉ́-
ngba nóvɛ̀ wà! Nɨ́ nzɨ̌ àvǎ Màlimò-tsì.»
50 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù níitdègu wɔ̀ Yàhirò tɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́rɨ, nɨ́ kădʉ̀ àtìnà ndɨ Yàhirò nɨ̌:
«Nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ! Ɨ'ì a'uta nà tí! Nɨ́ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba rɔ̌gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»
51 Nɨ́ Yàhirò bhà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, Yěsù náa'u nzá atdí alɛ mà rɔ̀tsù ɨdza owùna ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, kǎ'u ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanì mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, wɔ̀ ngbángba t'ábanà mà, kà-tsánà
mànà kɛ̀lɛ̌.
52 Ányìrɔ̌ ì'ì kórɔ́ alɛ náambɛ́nà ɔ̀dzɨ dɔ̌, ɨzʉ̀ ràdʉ̀ 'ʉ̀ka atdídɔ̌ wɔ̀ ngbángba bhà ɔvɛ-
okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ìnzɨ̌ nyɔ̀dzɨ, ɨnzá wɔ̀ ngbángba nóvɛ̀!
Kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí.»
53 Nɨ́ ìndrǔ adʉ̀ Yěsù rʉ̌nɔna dhu ʉ̀gbɔ ʉ̀gbɔ̌ tɨ́, ì ʉ̀nɨ dhu ɨwà wɔ̀ tsìbhíngba rɔ̀vɛ̀
nídhunɨ̌.
54 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ wɔ̀ tsìbhíngba nálʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌ndà ɔrʉ́ tǔna nyʉ́
nà, ndàtɨ: «Pbànɨ̌ngbá, ívà nyɨ!»
55 Nɨ́, kà-afí náadʉ̀ ìngo, ndàdʉ̀ ndɨvà ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí. Nɨ́ Yěsù adʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ àvi kabhʉ kà
tɔ̀.
56 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhíngba t'ábanà mà, kà-tsánà mànà nʉ́kɔ ìdhɔ adʉ̀ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù
adʉ̀ abádhí nísɔ ìnzɨ̌ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nɔvɔ tɨ́ atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́.

9

Yěsù rɨ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà pbìndà ábhàlɨ̌ núvɨ̌ dhu
(Màt 10.5-15; Mrk 6.7-13)

1 Yěsù andu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̀, ndàbhʉ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fɨ́yɔ̀.
Ndɨ ɔbɨ nɨ'ì kórɔ́ nzɛ́rɛ-alafí nípfo abádhí rǎdʉ̀ nɨ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, 'ádʉ̀ dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀
nà alɛ nígʉ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.
2 Nɨ́, kǔví abádhí rɔ̀wù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀
ìndrǔ tɔ̀, 'ádʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ.
3 Kʉ̌yá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀. Àpɛ́ nyùgu mùgɔ̌ mà,
bhɔlɔ mà, mʉ̀gatì mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́.
4 Nyɨ̌ ka kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyɨ̌ nyowuna ɔ̀ko rɔ̌, ràrà àhʉ ányìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyí nyɨ̌và nyɔ̌wù
dhu ɔ̀.
5 Ndɨrɔ̀, ɨnzá ka kàkɔ nyɨ̌ ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ùvò rɔ̌, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀
nó'ɔ̀ ányìrɔ̌, ndínɨ̌ abádhí tɔ́ afátá nɨtɛ̀ tí abádhí tɔ̀.»
6 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ nɨ́ivà ì 'ɔ̀wù, ì rùbhi dhèdhèrɔ̀ pbanga ɔ̀na nă, 'àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nʉ́nɔ̀ dɔ̌, 'ádʉ̀ ɔ̀wu ìndrǔ nígʉ rɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nă.

Hɛ̀rɔdɛ̀-dɔ rɨ̌ ndìnzǎ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu ìrɨ ndì ndí rɔ̀ dhu
(Màt 14.1-12; Mrk 6.14-29)

7 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ nɨ́irɨ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌. Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ kàdɔ àbhʉ rìnza
ndì atdídɔ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtìnà rɔ̌, bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì rìngbɛ̀ wà
ndì.
8 Ngʉ̌kpà alɛ adʉ́nà ɔ̀wu àtìnà rɔ̌, Ɛ̀liyà ràrɨ̌ wɔ̀ ndì nìtɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadʉ́nà
ɔ̀wu àtìnà rɔ̌, yà angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràrɨ̌ wɔ̀ ndì nìngbɛ̀.

9 Pbɛ́tʉ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ma mávi wà bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì-dɔ kɔ̀kɛ̀rɛ̀. Nírɔ̀, ádhi pbá alɛ nyʉ́ wɔ̀ ma márà ɔ̀nzina rí dhu-ɔ̀yǐ nírì rɔ̌?» Nírɔ̀ ní ndi Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ ndɔ̀zè ndàla Yɛ̌sù.

Yɛ̌sù rǐ imbò lʉ́fʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Yùw 6.1-15)

10 Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ níitdègu ʼàdǔ, ní abádhí adʉ̀ ì ɔ̀nzi dhu àwɛ Yɛ̌sù tɔ̀ kórɔ́. Ní, Yɛ̌sù mà, i ábhàlǐ mànà adʉ̀ ùvò atdíkpá, ʼòwù lèngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ rǐʼì ngari ɔ̀, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátina kigɔ̀-tiʼɔ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀ ihé-yà níitdègu abádhí òwù ndi ngari ɔ̀ dhu ìri, ní ihé-yà adʉ̀ òwu ányì átɔ̀. Ní, ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí àkɔ, ndàdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàwɛ fǐyɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndirɔ̀, kǎdʉ̀ ì nòzè ndìgʉ̌ ì alɛ nígu átɔ̀.

12 Ní inga níitdègu ndɔ̀pɛ̀ ndàti, ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ìwu kà-tiʼɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ʼàti: «Ìrɔ́ àlɛ̌ kíʼì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Ní, óvì ihé-yà ròwù kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ ríʼì pbanga mà, inga òbhì ka karí ɔ̀yá ngari mànà ɔ̀nǎ. Ányì nga ní ndi abádhí rǐ ɔ̀nyʉ̀ mà, idhɔ tɔ́ ngari mànà dhu nábà nǐ.»

13 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyǐ-tírɔ̀!» Ní, ábhàlǐ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàti: «Mǎ mí imbò mʉ̀gatì mà ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ kɛ̀lɛ̌ mànà nà. Ní, nyi nyòzè tí mǒwù ɔ̀nyʉ̀ ùdzi mǎ-tírɔ̀ kɔ̌kɔ̀ alé-yà tɔ̀ kórɔ́!»

14 Ányìrɔ̌ kpabháleʼì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉ́fʉ̀ tí. Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlǐ àvi ràbhʉ kɔ̌kɔ̀ alɛ, ròkò obvò, imbìmbó kumì rɔ̀ tsʉ̀na tí.

15 I ábhàlǐ adʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndi dhu bhɛ̌yi tí, ʼàbhʉ kórɔ́ alɛ ròkò obvò.

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ mànà, ndʉ̀lʉ̌ fɔ́ná. Ní, kǎdʉ̀ ɔrʉ̀-akpà-ɔ̀nga àndà, ndàdʉ̀ wɔ̀rí ɔ̀nyʉ̀ náso. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà ábhàlǐ-fɔ́, ndínǐ abádhí nʉ́ʉndɔ tí ihé-yà tɔ̀.

17 Ní, kórɔ́ alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ ʼùlè nǐ. Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go mà, ìbhɛ̀-go mànà-tsʉ̀ núndu, ʼàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ níra nǐ.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Yɛ̌sù nátí Kàgàwà bhà Krístɔ̀ tí dhu
(Màt 16.13-19; Mrk 8.27-30; Yùw 6.66-71)

18 Atdíku, Yɛ̌sù núubhínà ndìtsɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀, ìnè pbìndà ábhàlǐ rǐʼì tiná rórɔ̀. Ní, kǐvú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàti: «Yà ìndrǔ rɔ̌tɛ dùdú rɔ̀, abádhí náaróngo àtìnà ma ràrǐ àdhi?»

19 Ní abádhí náadù ɔtɛ kà tɔ̀ ʼàti: «Atdídhená alɛ náarátina nyi ràrǐ yà bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarátina nyi ràrǐ Ɛliyà. Ndirɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtìnà nyi ràrǐ angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ndì níngbɛ̀ atdí alɛ.

20 Ní, kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàti: «Olu, nyǐ nyʉ́, nyǐ nyarátina ma ràrǐ àdhi?» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàti: «Nyi ní Kàgàwà bhà Krístɔ̀.»

Yɛ̌sù rǐ ndì ndɔvɛ́ya kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.20-28)

21 Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí níso obi nyʉ́ nà ìnzǐ ndi dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

22 Kadʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ tdítdɔ̀: «Dhu àkǎ Ìndrǔ tʼídhùnà ràbà àpbɛ̀ atdídɔ̀. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tó màlímó mànà dhu nɔ́ɔdhɔya ka. Ka kohoya ka, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Ndirɔ̀, ìbhʉ idhɔ ɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»

Yɛ̌sù-owù nʉ́ngʉ̌ ka kí tí dhu
(Mrk 8.30–9.1)

23 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ ìʼì kórɔ́ alɛ nǐ: «Ndì nòzè ndùbhi owùdu ɔ̌ alɛ nákǎ ndàdzo rɔ̀nà rɔ̀, ndàdʉ̀ ndàʼù ndànɔ̀ pbìndà mʉ̀sàlabhà kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndàdʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.

24 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ rí pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ alɛ, níigʉ́ya ka.

25 Ìndrǔ rǐ yà adzi ɔ̌ kórɔ́ ɔ̀nzì nábà, pbìndà ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ndìnza, ngǎtsi nǐ ndì nyʉ́ ndàdʉ̀ àwǐ dhu tó ídzìnga ní àdhu?

26 Ìndrǔ-nyì náapɛ́ ìwʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí, ní Ìndrǔ tʼídhùnà-nyì níiwʉya átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ndì ndítsi ìrà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ mà Àbanà bhà awáwʉ̀ mà ndirɔ̀ ìlǐlǎ màlàyíká tó ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ mànà ɔ̌ nínganí.

27 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngʉ̌kpà alɛ, yà irɔ́ rǐʼì alɛ nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉvɛ̀ya nzǐ inzá ì àla Kàgàwà rǐ idzi nónyʉ ìndrǔ dɔ̌ dhu rórɔ̀.»

Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Màt 17.1-9; Mrk 9.2-10)

28 Mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ ɨdhɔ dzidɔ̌, wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɔ́tɛ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náanzi Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanɨ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà, ʼàdʉ̀ ùpo nà pbìrì dɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ ɨtsɔ̀ tí ɨ̀.
29 Ní, Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kà-nyɨ̀-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ, ndàmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ alɛ-nyɨ̀kpó nóho rí dhu bhɛ̌yi.
30 Ní ányɨ̀rɔ̌, ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ̀, ʼàmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yɛ̌sù mànà. Ɨ alɛ nɨʼɨ̀ Músà mà Ɛliyà nà.
31 Ní ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ ɨ̀ ʉ̀tɔ̀ ɨ̀ rɔ̀, abádhí náambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ Yèrùsàlɛmà Yɛ̌sù rǎrà pbìndà kasʉ nʉ́tsà nɨ̌ abhi dɔ̌.
32 Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ɔdhína mànà níɨʼɨ̀ ɨwà ɨdhɔ nʉ́dà nà atdídɔ̌ rɔ́. Ní, ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ɨ̀và ɨ̀ rɔ̀, abádhí náala Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, kɔ̌kɔ̀ tɨ́ná ìkò ɔ́yɔ̌ alɛ mànà.
33 Ní, kɔ̌kɔ̀rí alɛ rɨ̌ Yɛ̌sù nʉ́bha ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ rɔ̀kò ɨrɔ́. Kʉ̀dɨ̌ ɨ̀bhʉ hɛmɛ̌-dzà, atdí ɨndʉ̀, ngǎtsi Músà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi Ɛliyà tɔ̀.» (Pɛ́tɛrʉ̀ nʉ́ʉnɨ ɨnzá àdhu mà nʉ́nɔ ndɨ̀ ndí dhu.)
34 Wɔ̀ dhu nótɛ kà rɨ̌ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndɨ, ndàtsì abádhí sɨsɨ̀na nɨ̌. Ní ɔdɔ nɨ́ísí Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ ɔ̀, wɔ̀ àpbù rɨ̌ ndàtsì dɔ̀yá dhu ɨ̀ àla rɔ̀.
35 Wɔ̀ àpbù ɔ̀ rɔ̀, atdí alɛ-tù nɨ́ɨrɨ ndɨ, ndàtɨ: «Yàrí ní Idhùdu, idù ma mɔ́pɨ̀ alɛ. Ní, nyɨ̀rɨ kà-tsʉ́ dhu.»
36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadʉ̀ ndɔ̀tù atdírɔ̀ tí ányɨ̀rɔ̌. Kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ àla dhu nódɔ̀ afíya ɔ̀ tí, ɨ̀nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nʉ́nɔ̀ ɨndrʉ̌ tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná ngbángba nígʉ̀ dhu
(Màt 17.14-21; Mrk 9.14-29)

37 Tsútsǎ níganí, Yɛ̌sù mà, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀. Ní, ihé-yà náadʉ̀ ìwu Yɛ̌sù tí ɔ̀.
38 Ní, ɨ ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mɨ̀tsɔ̀ mà ɨ̀tsɔ̀ tí nyʉ́ rʉ̀nʉ́, ágɛ̀rɛ̌ pɛ́ nyɨ nyàndà idhùdu. Obhó tí àbadhi arí'ɨ̀ atdírɔ̀ tí fudú.
39 Nzɛ́rɛ-alafí ɔ̀tsù kà ɔ̀ rɔ̀, ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí kǎrókù, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ ɔ̀nánga níyà ɔbɨ nyʉ́ ná, ɨsɔ́-yà ràdʉ̀ ndùpbò liná. Ndɨ nzɛ́rɛ-alafí náarí àrà kʉ̀bhà pbǎ ngbɔrɔ́ rɔ̀, ɨwà ndɨ̀ ndàbhʉ ka rìngyɛ̌ ndɨ̀, ndʉ̀vɛ̌ kpàna atdídɔ̀ nyʉ́ rɔ́rɔ̀.
40 Ní, ma mɨ̀tsɔ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndínɨ̌ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tí kà ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àdʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ̀.»
41 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hàkà! Nyɨ̌ indo arí'ɨ̀ alɛ tí rɔ̀, nyɨ̌ ní ɨ̀mbǎ arí'ɨ̀ aʼuta nà alɛ! Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ ní nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌ kokoya atdíkpá nyɨ̌ mànà ɨ̀fe kàsʉmɨ̀ tí? Ndɨrɔ̀, ma mondúya fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ràrà àhʉ ɨ̀fe ɨdhɔ tí?» Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbángba tʼábanà nɨ̌: «Ɨ́rà ndɨ idhùnʉ nà ɨrɔ́!»
42 Ní, Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀ ndɨ ngbángba rɔ̌ndri ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nzɛ́rɛ-alafí níibvú kà-ɔ̌nga obvò, ndàdʉ̀ kà-ɔ̌nga níyà ɔbɨ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀ ɔrʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, wɔ̀ ngbángba ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nádu àbanà-fɔ ɔ̀.
43 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ɨʼɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̌, Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɨ̀ àla rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu
(Màt 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Òko ɨndrʉ̌ òko ɨdhɔ rɨ̌ ʼʉ̀kɔ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ̀ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀, ní kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀.
44 Kǎtí: «Nyʉ̀dɨ̌ bɨ̌kʉ nyɨ̌rɨ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ mbɛ̌yi: Obhó tí, ka kí Ɨndrʉ̌ tʼídhùnà nípfǒ kabhʉ ɨndrʉ̌-yà-fɔ́.»
45 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ɔtɛ náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ àlʉ. Obhó tí, ndɨ ɔtɛ-tʉ̀ náarù ndɨ̀ òru tí abádhí rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ abádhí ʉnɨ tí. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ ɨ'í ndɨ ɔtɛ-tʉ̀ nívʉ̌ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tí.

Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ
(Màt 18.1-5; Mrk 9.33-37)

46 Ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼàgò ɨ̀ nzínzìya ɔ̌. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní ádhɨ?»
47 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta angyangyɨ. Ní, kǎdʉ̀ ákɛ̌ ngbángba nídyì ndɨ̀lɨ rìdè tɨ́ná nyʉ́,
48 ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ngbángba nàkɔ ɔvɔ̀du rɔ̌ alɛ nákɔ wà ma. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nívì alɛ. Obhó tí, nzínzìkʉ ɔ̌ kɔ́rɔ́, ákɛ̌ alɛ tí rɨ̌'ɨ̀ alɛ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

Ɨnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tí, ní ndɨ alɛ ní àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ
(Mrk 9.38-41)

49 Yùwanɨ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, mǎ màla atdí alɛ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ ɾɔ́. Nɨ́ mǎ mìsɔ̌ ka ɛ̀nzɨ̌ kǎɾɨ́ ùbhi atdíkpá mǎ mànà owùnʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

50 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɛ̀nzɨ̌ nyɨsɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀. Obhó tɨ́, ɛ̀nzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ɛ̀'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ.»

Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà rɨ̌ 'ùvɔ̌ ɛ̀nzɨ̌ 'àkɔ Yɛ̌sù dhu

51 Yɛ̌sù rɔ̌dzɛ̀ ya adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ ndìndù ndɨ̀ rɔ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎká ndàrà Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

52 Nɨ́, kǎdʉ̀ pbìndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì ròwù angyi fɨ́ndà. Nɨ́ ɨ alɛ uvò 'òwù, 'òwù òtsù Pbàsàmàríyá tɔ́ atdí pbanga ɔ̀, ndínɨ̌ ɛ̀ ɔbhɔlɔ tɨ́ kàkɔ̌ ka kɨ́ tɨ́ dhu.

53 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ pbanga ɔ̌ bhà adʉ̀ nzá Yɛ̌sù àkɔ fɨ̀rábvʉ̌, Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ kà rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

54 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ mànà níitdègu wɔ̀ dhu àlǎ, nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè tɨ́ wà mɔ̌nzì kàzʉ rìfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdì kɔ̌kɔ̀ alɛ-tsè?»

55 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàndà abádhí dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ abádhí dɔ̌.

56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náadʉ̀ ùvò, 'òwù ngǎtsi pbanga ɔ̀.

Yɛ̌sù-owù nòzè 'ʉ̀ngʉ alɛ
(Màt 8.19-22)

57 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌wu rɔ́rɔ̀, atdí alɛ náavɔ̀ dhu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma móngo ùbhi owùnʉ ɔ̌, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ nyúbhi ɨ nanǎ.»

58 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ayíwɛ̌ mà náaɾɨ́'ɨ̀ ìnè bhʉ̌ya nà. Ndɨrɔ̀, yà ɔrʉ́ arángɨlɨ ɛ̀rɛ̀ mà náaɾɨ́'ɨ̀ ìnè ɨdzàya nà. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrʉ̀ t'ídhùnà, rɨ̌ ndɔ̀kɔ̀, ndɨ̀lɨ dɔ̀na obvò rɔ́nga mà náaɾɨ́'ɨ̀ ɛ̀mbǎ.»

59 Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ngǎtsi alɛ nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌!» Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́fà rʉsà idù, marà pɛ́ àbadu ɔ̀tdʉ̀ angyi.»

60 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́bhà kɔ̌kɔ̀ abvo rʉ̀tdʉ̌ fɨ́yɔ́ abvo. Pbɛ́tʉ̀, árà nyʉnɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀.»

61 Ngǎtsi alɛ náatɨ tdítdɔ̌ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mòzè mʉngʉ owùnʉ. Pbɛ́tʉ̀, ʉ́fà pɛ́ rʉsà angyi idù, marà pbàkà ɨdzá-bhà nóvì.»

62 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ɨnga nɔ̀pɛ̀ ndòbhì alɛ náapɛ́ olùnga àndà, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ nzá ndɔ̀nzì kasʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.»

10

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ núvɨ̌ ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ dhu
(Màt 10.7-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náavɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ngʉ̌kpà alɛ. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ núvi ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ ròwù angyi fɨ́ndà, yà ndɨ nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ndɨ ndàkǎnà ndàrà ɔ̀yà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ ngari mànà ɔ̀.

2 Tdʉ̌ abádhí òwu rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ t'óguta-kàsʉ̌ rɨ̌'ɨ̀ abhɔ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ògu rɨ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ngúfe. Nɨ́ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ ɨnga-àbadhi rɔ̌, ndínɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ t'óguta-kàsʉ̌ t'álɛ-bvʉ nɨtrɔ́ tɨ́.

3 Nɨ́rɔ̀, nyòwu: Kɔ̀nɨ̌ ma mùvɨ̌ nyɨ̌ tàmà bhɛ̌yi tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀.

4 Àpɛ́ nyùgu ɨ́sɔ̀wʉ̌ mà, bhɔlɔ mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò. Àpɛ́ nyòwu ìko rɔ̌ ìko tɨ́ otu ɔ̌, atdí alɛ mà nátsɛ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀.

5 Atdí ɨdza ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ányɨ̀ ɨdzá-bhà àtsɛ̀ rɔ̌ angyi nyǎtɨ: ‹Màrʉ̀ngà àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ àzú-dzá.›

6 Màrʉ̀ngà nòzè atdí alɛ mà nɨ́'ɨ̀ ányɨ̀-dzá rɔ̀, nɨ́ wɔ̀ nyɨ̌ nyòzè rɨ̀'ɨ̀ ányɨ̀-dzá màrʉ̀ngà náarana ɛ̀'ɨ̀ rɔ̌ ndɨ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɛ̀mbǎ nyǎkɔ̌ rɨ̌ màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ nɨ́'ɨ̀ rɔ̀, ndɨ màrʉ̀ngà arana ndàdu rɔ̌ fʉkʉ ɔ̀.

7 Nyɨ̌ ka kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyɨ̌ nyowuna òko rɔ̌ ányɨ̀-dzá tɨ́. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyowuna fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nyʉ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́mvʉ̀. Obhó tɨ́ kasʉtálɛ nákǎ ndàbà pbìndà mʉ̀kɛ̀mbà. Àpɛ́ nyòwu ʉ̀da rɔ̌ atdí ɨdza ɔ̀ rɔ̀ ngǎtsi ɨdza ɔ̀.

8 Atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, kadʉ̀ nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu nɔ́nyʉ̀ rɔ̌ ɔ̀nyʉ.

9 Nyɨ̌ nyowuna ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ andɨ nà alɛ nɨ́gʉ rɔ̌, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌: ‹Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ dʉ̀kʉ́ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndɨ̀.›

10 Pbɛ́tʉ̀, atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, ɛ̀nzɨ̌ kadʉ̀ nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ùvò rɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀-tsidɔ̌ ngʉdhà ɔ̀, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌:

11 ‹Kànɨ̌, mǎ mɔ̀ʼɔ̀ wà pfɔ̌ka-tsítsírɔ́ ì nʉ̀pbǎ fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ àhʉ̀ ròngò dʉ̀kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ nyʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà rɨ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ ìndrǔ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì rìndù wà ndì.›

12 Ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, wɔ̀rí kɨgɔ̀ dɔ̌ kɔ̌tdíya anya, ròsè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndatdì anya dɔ̀nǎ.»

Ɔ̀yá alɛ́ núvɔ̌ ɨ ɨ̀nzɨ̌ ʼaʼu tí Yɛ̌sù dhu
(Màt 11.20-24)

13 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ Kɔ̀ràzinì tɔ́ kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɔ́ kɨgɔ̌! Obhó tí, yà ʉ̀kʉ́ ɨ nɔ̀nzì wɨwì ní'ìyana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ nɔ́nzì dhu tí, ní ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ní'ìyana angyí nyʉ́ ɨ ʉgɛ̀rɛ̀ ì, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ́. Abádhí ɨ'ìyana ɨwà ì ʉfɔ́ gɔ̀nɨ̌yà mbɛrʉ̀ tí rɔ̀yá, 'àdʉ̀ ohu nʉ́trɔ dɔ̀ya ɔ̀ rɔ́.

14 Nírɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, kɨ̌tdìya dhu dʉ̀kʉ́ abhàbhɔ́ nyʉ́, ròsè Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndɨtdì dhu dɔ̀nǎ.

15 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Kàpɛ̀rnàwumǔ, nyɨ nyà'ù tí dhu ɨ̀dzɨ̌ Kàgàwà ràrǎdʉ̀ nyɨdzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀? Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ nyifɔ̌ obvò, ndàdʉ̀ nyabhʉ nyarà àhʉ ɔvɛ-bvʉ̀.

16 Tsʉ̀kʉ́ dhu nɨ̀rì alɛ nírì wà tsʉ̀dú dhu. Ndɨrɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nàkɔ alɛ nákɔ nzá ɨma átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨnzá ɨma nàkɔ alɛ nákɔ nzá yà ɨma nívì alɛ.»

Àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ rɨ̌ ɨ àdǔ dhu

17 Kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù ʉvinà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbìndà ábhàlɨ̌ náadù ɨ atdídɔ̌ nyʉ́ ɨdhɛ̀ya níka ì rɔ́rɔ̀. Ní, abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nzɛ́rɛ-alafí mà nírì tsʉ̀ká dhu, ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ mǎ mòdì ɨ rɔ̀!»

18 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma màla àlǎ Sìtanì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rítsì, ràmbɨlɨ ɔvɔ bhɛ̌yi rɔ́.

19 Kɔ̀nɨ̌ ma màbhʉ wà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔbɛ́ tí osu mà áwìya nɨ̌ arí ìndrǔ ʉ̀bɨ̌ àwǔ-tɨdɔ̀ mànà-ɔ̌nga nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ma màbhʉ wà ɔbɨ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí wɔ̀ òmvǔ bhà kɔ́rɔ́ ɔbɨ lɛ̀mà nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyɔ̌nzɨ rí nzɛ́rɛ atdí dhu mà rɨ̌ì ìmbǎ.

20 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ɨdhɛ̀kʉ rìka ndì nzɛ́rɛ-alafí rɔ̌wu tsʉ̀kʉ́ dhu ìrì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Dhu àkǎ kà rìka ndì ɨwà ka kúndɨ̌ ɔvɔ̀kʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Yɛ̌sù-ɨdhɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀kǎ dhu
(Màt 11.25-27; 13.1-17)

21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náabhʉ̀ Yɛ̌sù ɨdhɛ̀na rìka ndì atdídɔ̌. Ní kǎtɨ: «Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwà, ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìlè nyɨ atdídɔ̌ nyʉ́, yà ɨnga nʉ́nɨ, 'àdʉ̀ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta nʉ́nɨ alɛ rɔ̌ nyɨ nyarù dhu ní nyɨ nyábhʉ ìnzɨ̌ ka kádʉ̀ ɔzʉ̀nà dhu tí alɛ nyʉ́ rʉ̀nɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí Àbá, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzì ndì.

22 Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu fudú, ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá àdhɨ mà ràrɨ̌ Kàgàwà tʼídhùnà, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ ní kà tʼÁbanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Àba ràrɨ̌ àdhɨ mà dhu, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ ní kà tʼídhùnà kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ yà kɔ̌zè ndɨtɛ̀ ka fɨ́yɔ̀ alɛ mànà.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndɨ pbìndà ábhàlɨ̌ dɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ tí ɔ̀yá, ndàtɨ: «Hirò nɔ̀nzì alɛ ní yà nyɨ̌ nyálǎna dhu àlǎ rí alɛ.

24 Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ábhɔ̌ pbànábí nyʉ́, ábhɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkámá mànà níi'ì dhu-atdyú nà 'àla yà nyɨ̌ nyálǎna dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá ɨ dhu nála. Ndɨrɔ̀, abádhí ɨ'ì dhu-atdyú nà 'ìrì yà nyɨ̌ nyírɨna dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá ɨ dhu nírì.»

Ídzì afína nà Mʉ̀sàmàrɨyà tɔ́ mbólí
(Màt 22.34-40; Mrk 12.28-34)

25 Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò nɨ́ivà ndì ndìvǔ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ kà-afí ndì ndomvú tí nɨ̌, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔnzɨ, ndínɨ̌ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»

26 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádhu àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ɔ̀ ka kándɨ̌? Ádhu kà ɔ̀ nyɨ nyarí ɔzʉ̀na?»

27 Wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ nyʉ́ nà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ nà, kɔ́rɔ́ ɔbìnʉ nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta mànà. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.»

28 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyɔ̀tɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́. Ɔ̀nzɨ ka, ní nyɨ nyádʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà.»

29 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Ʊyátá tɔ́ màlimò náazè ndòlè dhu fɨ́ndà. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɔdhìdu ní àdhɨ?»

30 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ. Kǎtɨ: «Atdí alɛ núubhínà àwǔ rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yɛ̀rikɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní otu ɔ̌, ogbotálɛ náakɛ̀rɛ̀ ka, 'àdʉ̀ kòngbʉ̀, 'àdʉ̀ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́dha, 'àdʉ̀ òwu fɨyɔ́ dhu nɨ̌, 'ʉ̀bhà àbadhi ɨwà ɔvɛ-ngbɔ̀ nɔ̀fɔ̀ rɔ́.

31 Nɨ́ pbǎ ngbɔ̀ɔ́ rɔ̀, atdí kùhanɨ̀ núubhínà ʉ̀da rɔ̌ wɔ̀ otu ɔ̌. Nɨ́ ndɨ alɛ ndɨ̀ ndàla rɔ̀, wɔ̀ kùhanɨ̀ nʉ́ʉdà otu-igì dɔ̀, ndàdʉ̀ àrà fɨ̀ndá dhu nɨ̌.
32 Ndɨrɔ̀, atdí Mʉ̀lawì nʉ́ɨra àhʉ ányìrɔ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́. Nɨ́, kǎndrì ndàla wɔ̀rɨ́ alɛ, ndàdʉ̀ pbìndà otu nága igi, ndàdʉ̀ àrà.
33 Pbɛ́tʉ̀, Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, wɔ̀ ndɨ otu ɔ̌ rárà, náarà àhʉ wɔ̀ ngbɔ̌na àvɔ alɛ tɨ́. Nɨ́ ka ndɨ̀ ndàla rɔ̀, àbadhi náadʉ̀ ɨzʉ àbà atdídɔ̌ kàdɔ̌.
34 Nɨ́, kǎdʉ̀ òndri tdɨ́tdɔ̀ ɨ́kyèrɔ̌ nyʉ́ kà-tɨ'ɔ̀, ndɨ̀ rʉ̀dhɔ akyɛ, dìvayì mànà kà-rɔ̌ otú dɔ̌, ndàdʉ̀ ndɨ otú nʉ́tsì. Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ kìtdù ndɨ̀lɨ pbìndà kayinò dɔ̌, ndàdʉ̀ àrànà olo-dzà ɔ̀. Ányì, kǎdʉ̀ kàngbɔ̀ nódɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́.
35 Tsʉ̀tsǎ nínganí, kɨ̌dyi ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌ ndàbhʉ olo-dzà-àbadhi-fɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Ɔ̌dɔ yàrɨ́ alɛ mbɛ̌yi. Tdɨ́tdɔ̌ ma mʉ́da ɨrɔ́ rɔ̀, ma mítsi kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyìwɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ dhu núbho ɨndʉ̀ ma-tɨ́rɔ̀.›»
36 Wɔ̀rɨ́ mbólí dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ alɛ nzínzì ɔ̌ ndɨ̀ nàvi nyìkpɔ́nʉ ɔ̌ wɔ̀ ogbotálɛ angbʉ̀ alɛ t'ɔ́dhìnà tɨ́?»
37 Nɨ́, Ʉyátá tó màlimò náadʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Yà ídzìnga nɔ̀nzì kà tɔ̀ alɛ.» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, árà, nyadʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ Màrɨtà mà, Màrɨyà mànà mà t'ɨ́dzá dhu

38 Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌'ɨ̀ abhi ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ abádhí awù òtsù atdí pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga ɔ̌, Màrɨtà tɨ́ kátɨna atdí tsìbhálɛ náakɔ̀ abádhí pbì ɨdzá.
39 Ndɨ Màrɨtà nɨ́ɨ̀ ìnè Màrɨyà tɨ́ kátɨna awɛ̀nà nà. Nɨ́, ndɨ Màrɨyà náadì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɨ́ ɨ́kyèrɔ̌ nyʉ́, ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu nɨ́rì dɔ̌.
40 Pbɛ́tʉ̀, Màrɨtà adʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdídɔ̌ ɨdzá ábhɔ̌ kasʉ náva tsìna rɔ́. Nɨ́, ɨ́yàdhíyà arà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ awɛ̀du ʉ̀bhà ɨma, mambɛ kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ atdírɔ̀ dhu nónzì tɨ́ nzá atdí dhu mà rʉ̀nʉ́? Nɨ́rɔ̀, ávɨ̀ ka rɨ̀rà dzʉ̀nàdu ɔ̀nzì.»
41 Nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Màrɨtà! Màrɨtà! Nyɨ nyɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ abhɔ, tsìnʉ ràdʉ̀ ndàva ábhɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ àkǎkǎ dhu tɨ́ rɨ̌'ɨ̀. Màrɨyà òvò ídzì dhu nyʉ́, yà ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àkɔnà fɔná rɔ̀.»

11

Yɛ̌sù rɨ̌ alɛ ɨtsɔ̀ ka kádʉ̀ tɨ́ dhu núdhě pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 6.9-13; 7.7-11)

1 Atdíku Yɛ̌sù náadì ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ atdí ngari ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ kɨ̌tdègu ɨtsɔ̀ta nítɔ, nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, údhě mǎ màkǎ mɔ̀ngò mɨ́tsɔ̀ tɨ́ dhu fǎkà, àdhàdhì Bàtizò nubhónà Yùwanì núudhè ka pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.»
2 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀, nyòngò àtìnà:

‹Àbakǎ,
ɔvɔ̀nʉ àkǎ kʉ̀nɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ Ɔvɔ tɨ́.
Ábhʉ̌ dɔ̀ká nyɨ nyɨ́ ídzi ɔ̀nyʉ ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ.
3 Óngò mǎ'ɨ nà rákǎ ɔ̀nyʉ̀ níbhò fǎkà bìlɨ̌nganá.
4 Ʉ̌bà fàká nzɛ́rɛnga fǎkà,
átɔ̀ mǎ marɨ́ dhu ʉ̀ba ɔnzɨ̀ká dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀ nídhunɨ̌.
Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyabhʉ̀ mǎ mɔ̌tsù umvútá ɔ̀.›»
5 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rɨ̀'ɨ̀ ɔdhìnà nà, ndàdʉ̀ ndɨvà ndàrà iku-alìkpa ɔ̌ ndɨ ɔdhìnà bhà, ndìtsì àtìnà kà nɨ̌:
6 ‹Ɔdhí, íbhò pɛ́ ɨ̀bhʉ mʉ̀gatì mʉwʉ fʉnʉ́, atdí ɔdhìdu nírà àhʉ pbàkà, abhi ɔ̀nǎ rɔ̀, nɨ́ ma mábhʉ̌na kà rɔ̀nyʉ̀ dhʉ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ akɛkpá màtɨ́ fudú.›
7 Nɨ́, ɨdza nǎ rɔ̀ wɔ̀ alɛ náapɛ́ àdʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ávǎ tsìdu. Tsǎtsʉ̀ ka kàpbɨ̀ wà. Mǎ mòyì wà pbàkà inzo mànà. Nɨ́, ma mɨ́ nzɨ̌ mɨvà marà mʉ̀gatì àbhʉ ɨndʉ̀.›
8 Nɨ́ ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: wɔ̀ alɛ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ àdɨ ɨ̀nzɨ̌ ndɨvà ndì, ndìrà mʉ̀gatì àbhʉ kà tɔ̀ ɔdhìnà tɨ́ kà rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ ndɨvà, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu yà kà rɨ̌ atdyúna òho nábhʉ kà tɔ̀ dhu nɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndɨ́ ndɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ kà rʉ̌bhi kònzì rɔ̌ dhu.
9 Nɨ́rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: dhu àkǎ nyɔ̌nzì dhu, ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kádʉ̀ kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyɔ̌nɛ̀ dhu, nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ kàbà. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyɨ̌tdɔ̌ tsǎtsʉ̀, nɨ́ ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀.
10 Obhó tɨ́, dhu nònzì alɛ tɔ̀ ka kádʉ̀ dhu àbhʉ. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ, rǎdʉ̀ dhu àbà. Ndɨrɔ̀, tsǎtsʉ̀ nɨ̀tdɔ̌ alɛ nɨ́ tɔ̀ ka kádʉ̀ tsǎtsʉ̀ àpfò.
11 Ádhɨ pbá alɛ t'ábanà ndɨ idhùnà nónzì ɨ̀bhè fɔná rɔ̀ rádʉ̀ osu nábhʉ kà tɔ̀?
12 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, idhùnà nónzì à'ʉ̌-bhɨ̌ fɔná rɔ̀, kà t'ádʉ̀ áwìna nɨ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ ʉ̀bɨ̌ àwʉ̌-tɨdɔ̀ nábhʉ àbhʉ̌ kà tɔ̀?

13 Nírò nyǐ nyʉ́ ngà, nzɛ́rɛ alɛ tírò nyǐ nyárí ídzì dhu núbhǒ fʉ̀kʉ́ nzónzo tò rò, òrʉ̀-
akpà ò arí'ì Àbakʉ rǎdʉ̀ àdɨ ìngbà dhu bhěyi ìnzǐ ndàbhʉ ɪ̀lǐlǎ-Alafí ka nònzì fɔná alɛ
tò?»

Yěsù rǐ ɔtɛ nádǔ ndì nɔ̀bhʉ̀ alɛ tɔ̀ dhu
(Màt 12.22-30; Mrk 3.22-27)

14 Atdíku Yěsù adì ndàmbɛ atdí alɛ nábhʉ ròngò ìwǐ tí nzɛ́rɛ-alafí nípfo dɔ̌ ndɨ alɛ ò rò.
Ní nzɛ́rɛ-alafí níitdègu àhʉ, ní ndɨ alɛ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ ihé-yà nʉ́kɔ atdídɔ̌.
15 Pbɛ́tʉ̀, ngúfe alɛ adʉ̀ àtìnà: «Kàrǐ nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tí kátɨna nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɔbɨ nǐ.»
16 Ngʉ̌kpǎkà-tsí náazè 'òmvù Yěsù-afí. Ní, abádhí náavì ka rɔ̀nzì atdí wɨwì, ndínǐ
ɔ̀rʉ̀-akpà ò rò kàbhà ɔbɨ írà dhu navì tí.
17 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù nʉ́ʉnɨ abádhí rǐrɛ̀na dhu angyangyɨ. Ní kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Atdí
ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga náapɛ́ àdʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀, ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà
idzi-tsʉ̀ rǎdʉ̀ ndɔ̀dì ɔ̀dì tí, ɔ̀ná ɨdza ràdʉ̀ 'ùgolo, atdídhená ɨdza ràdrù ɨ̀ ngʉ̌kpà ɨdza dɔ̌.
18 Ní Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ àmbɛ ndùgyè dɔ̌ ndìtírò, ní kàbhà idzi rǎdʉ̀ àdɨ ìngbà dhu bhěyi
ìnzǐ tsʉ̀na rɔ̀dì ndì, wɔ̀ nyǐ nyátɨna Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nǐ ma rarí nzɛ́rɛ-alafí nódì rò?
19 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nǐ ma marí nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ alɛ
náarádʉ̀ kòdì àdhɨ bhà ɔbɨ nǐ? Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rò ní ndɨ, ɨ fʉ̀kʉ́ alɛ nʉ́ʉnɔya ndɨ ànyǎkʉ.
20 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ma marí nzɛ́rɛ-alafí nípfǒ modì ìndrǔ ò rò Kàgàwà bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nǐ dhu tí, ní nyʉ̀nɨ dhu Kàgàwà rǐ idzi ɔ̀nyʉ dʉ̀kʉ́ ɔ̀ná ɨdhɔ nákǎ
wà.
21 Ɔbɨ nà atdí alɛ, ndàdʉ̀ ì'ì kórɔ́ fɨndá màtsǔmù nà, náapɛ́ àmbɛ pbìndà pbanga-ngbɔ̀
nódò dɔ̌, ní kàbhà dhu-tsí rǎdʉ̀ òko mběyi, ìnzǐ kɨnza.
22 Pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi alɛ yà ɨ̀dzǐdzɔ̀ ròsè kà dɔ̀nǎ náapɛ́ àdʉ̀ ìrà àhʉ, ndàdʉ̀ kà lɛ̀mà nɔ́nzì,
ndʉ̀dhǎ yà kǎrí ndɔ̀yɔ̀ rɔ̀yá kórɔ́ kà-fɔ́ màtsǔmù, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ kà-fɔ́ rɔ̀ ndɨ ndʉ̀dhǎ
dhu núndɔ̀ ɔdhína tɔ̀.
23 Ɪmbǎ rí'ì tɨdu ɔ̀nǎ rò alɛ ní pbàkà òmvǔ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ rí dhu-tsʉ̀ ùndǔ atdíkpá ɨma
mànà alɛ ní rǐ dhu ìnda ìnda tí.»

Nzɛ́rɛ-alafí rǎdʉ̀ ndàdu ndì ndahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ alɛ-ɔ̀ tdítdɔ̌ dhu
(Màt 12.43-45)

24 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhʉ atdí alɛ ɔ̀ rò, ní ndɨ nzɛ́rɛ-alafí náarí
àrà, ndʉ̀bhɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀nǎ màtí ndàmbɛ ndì ndárà ndàso rónga nómè dɔ̌. Ní ɨnzá ndì ndàbà
ka rò, kà rǎdʉ̀ àtìnà: ‹Ma mí madǔ yà ma mahʉ̀ ɔ̀nà rò pbà ɨdza ɔ̀.›
25 Ányì ndì ndàrà àhʉ rò, kà rǐ ányì-dzá nga nótù ɨwà ka kàtsù, kadʉ̀ nyìnatì òhù
mběyi nyʉ́ ró.
26 Nírò ní ndɨ kà rǎdʉ̀ àrà àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ-alafí, atdídɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-ɔbɨ ósè
pbìndà ɔbɨ dɔ̀na nǎ núnzì, 'ìwǔ òko mànà atdíkpá ndɨ alɛ ɔ̀. Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ
bhà ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ì'ì nzɛ́rɛ nyʉ́ ròsè yà angyi ì'ì kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ màtí.»

Hirò nɔnzɨya alɛ

27 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí tsìbhálɛ náatɨ kà nǐ ihé-yà nzínzì ɔ̀ rò:
«Ɪndʉ́ ari ayɔ̀ finatsʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ɨbàna ɔ̀ndò tsìbhálɛ nónzì wà hirò.»
28 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Hirò nyʉ́ nónzì alɛ ní yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ níri arí,
'àdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ rʉ̌nɔna dhu nónzì alɛ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ihé-yà nózè kɔnzì wɨwì fɨ́yɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 12.38-42)

29 Ihé-yà níitdègu 'ɔ̀pɛ̀ 'àndu ɨ̀ Yěsù tí, ní Yěsù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàtɨ: «Indo arí'ì alɛ narí'ì
nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́. Abádhí nózè kɔnzì wɨwì kɛ̀lɛ̌ fɨ́yɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kí nzǐ atdí ngǎtsi wɨwì mà
nítɛ̀ abádhí tɔ̀, ɨnzá ní Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì dhu kɛ̀lɛ̌ nádɨ wɨwì tí abádhí tɔ̀ rò.
30 Àdhàdhì yà nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì dhu níi'ì wɨwì tí Nìnawè ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu bhěyi,
Ìndrǔ t'ídhùnà rɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu níi'ɨya wɨwì tí kǎkà indo arí'ì alɛ tɔ̀.
31 Ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ nítdì ka kí nínganí, Sabà tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá kamà níivàya
ndì, ndìdè indo arí alɛ-nyìkpa rɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Obhó tí, kɨ̌ra yà adzɨ-tsʉ̀ adɨ
ndì ɨ rò, ndìrà dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì rʉ̌nɔna dhu nírì. Ndɨrɔ̀
nyʉ̀nɨ dhu, yà ɔnzìkʉ́ ìdè alɛ nósè wà Sɔ̀lɔ̀mɔnì dɔ̀nǎ màtí.
32 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ-ànyǎ nítdì ka kí nínganí, Nìnawè ɔ̌ bhà níivàya ɨ̀, 'ìkò kǎkà indo arí
alɛ-nyìkpa rɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Obhó tí, Nìnawè ɔ̌ bhà nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ɨ̀, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ
mʉ̀tsɔ Yɔ̌nà rʉ̌nɔna dhu ɨ̀ ìrɨ rò. Ndɨrɔ̀ nyʉ̀nɨ dhu ɨrɔ́ rí'ì alɛ rʉ̀dà wà Yɔ̌nà dɔ̀nǎ màtí.»

Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà
(Màt 5.15; 6.22-23)

33 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ ìse ndàtɨ: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ tarà nɔ́bì, ndàdʉ̀ ìlɨnà ndì
nórù ngari ɔ̌, ngǎtsi nɨ̌ ndàdʉ̀ àtsìnà ìtǎ-tsì. Pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ kɔ̀bì, ndàdʉ̀ àgʉ̀rʉ̀nà ɔrʉ́,
ndínɨ̌ ɨdza rítsù alɛ-nyɨ̌nga nawʉ̀ tí.
34 Nyìkpɔ́nʉ rɨ̌ʼì àdhàdhì ngbɔ̌nʉ náwʉ̀ rí tarà bhɛ̌yi. Nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì̀ʼì ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní
kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì̀ʼì awáwʉ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì̀ʼì mbǎ ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ
rǎdʉ̀ ì̀ʼì ínɔ̀ ɔ̌.
35 Ní dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɔdɔ̀ afínʉ ɔ̀ rí̀ʼì awáwʉ̀ mbɛ̌yi, ìnzɨ̌ ongo tí ínɔ̀ tí.
36 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ náapɛ́ àwʉ̀, ìmbǎ rʉ̀nʉ́ atdí ngari mà rì̀ʼì ínɔ̀ ɔ̌, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ
rǎdʉ̀ àwʉ̀, àdhàdhì yà atdídɔ̌ ráwʉ̀ tarà nátdyi ngbɔ̌nʉ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɔ̌rʉ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà dɔ̌ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.38-40; Luk 20.45-47)

37 Wɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, atdí Mʉ̀fàrìsayò náanzi ka ràrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀
pbìndà. Ní, Yɛ̌sù atsù kàbhà ɨdza, ndàdɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ.
38 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ wɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò atdídɔ̌ nyʉ́ yà Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́pɛ̀ ndɔ̀nyʉ̀ ɨnzá ndì
ndù̀ʼo ɔtsʉ́na rɔ́rɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀.
39 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ atìnà kànɨ̌: «Nyɨ̌, Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, Nyɨ̌ nyárí kópà mà
sǎnì mànà ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nú̀ʼǒ, pbɛ́tʉ̀ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ nyǎdʉ̀ ì̀ʼì ùlè tí nyɨ̌ nyùlè ogbo tʼɔ́nzɨta
mà, nzérɛnga tʼɔ́nzɨta mànà-atdyú nɨ̌ rɔ́.
40 Nyɨ̌ ní ìmbǎ dɔ̀ya nà alɛ. Kàgàwà, yà alɛ-ngbɔ̀ nanzì, náanzì tí obhó alɛ-afí átɔ̀?
41 Ní dhu àkǎ nyʉ̌bho afíkʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ
nyɨ̌ nyádʉ̀ ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.
42 Nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ̌ arí ròvù ɨrí-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà,
kɔ́rɔ́ ìtɔ̀-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀, nyǎdʉ̀ àdzo obhónánga
ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu mà, Kàgàwà òzè nyɨ̌ nyí dhu mànà dhu rɔ̌ rɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ ní ɨ àkǎkǎnà nyɔ̀nzì
dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàdzo kɔ̌kɔ̀ angyangyɨ nyɨ̌ nyarónzɨna ngʉ̌kpà dhu rɔ̌ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.
43 Nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌, nyɨ̌ nyárí nyɔ̌zè
nyɔ̌kò angyinǎ rɔ̀ rí̀ʼì tombi dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ arí ʼùndʉ̀ ɔ̀yá ngari ɔ̌, nyɨ̌ nyárí nyɔ̌zè kowù
nyǎtsɛ̀ rɔ̌ ɨfʉta nyʉ́ nà!
44 Nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyʉ́lɨ nyɨ̌ ìnzɨ̌ arí ʼàlǎ adzɨdɔ, yà ìndrʉ̌ arúbhi dɔ̀yá ɨnzá ì ʉ̀nɨ
rɔ́rɔ̀ bhɛ̌yi.»
45 Tdítdɔ̌, Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimǒ, wɔ̀ nyɨ nyɔ́tɛna ɔtɛ ɔ̌, nyɨ
nyʉ̀nɔ̀ wà dhu mǎ nɨ̌ átɔ̀.»
46 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌, Ʊyátá tɔ́ màlímó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌
átɔ̀! Obhó tí, nyɨ̌ nyárí odú rɔ́ʼɔ ànɔ̀na ka kí rɔ̀ ànɔ̀ nʉ́gbǎ ìndrʉ̌ dɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyɔ̌zè
nyǎpbàlǎ ɨ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́kʉ-dɔ nɨ̌ màtí.
47 Nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyárí Kàgàwà bhà pbànábí-adzìdɔ nórʉ, àzèmbè pbání abákʉ
kɛ̀lɛ̌ náakyɛ̀ abádhí rɔ́rɔ̀!
48 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ nyɨ̌ nyìtɛ̀ dhu kpangba ɨwà nyɨ̌ rà̀ʼù abákʉ anzì dhu. Obhó tí,
abádhí náakyɛ̀ Kàgàwà bhà pbànábí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarádʉ̀ ɨ pbànábí-adzìdɔ nórʉ̀.
49 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà náavɔ̀ dhu kpangba dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ pbìndà
ɨrèta nɨ̌ ndàtɨ: ‹Ma mí pbàkà pbànábí mà, pbàkà uvitatálɛ mànà núvɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̀. Ní
abádhí nɔ́ɔkyɛya kɔ̌kɔ̀ ma mòvì alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ, ʼàdʉ̀ àvu ngʉ̌kpà-tsí rɔ̌.›
50 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kàgàwà nɨ́itdìya yà indo arí̀ʼì alɛ-ànyǎ, yà yà adzɨ Kàgàwà
anzìna rɔ̀ ndì nʉfʉ Kàgàwà bhà pbànábí-azù-okú dɔ̀ rɔ̀,
51 rɔ̀pɛ̀ ndì Àbɛ̌lì-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Zàkàrɨyà-azù ɔ̀. Ndɨ Zàkàrɨyà ka kahò Kàgàwà
bhà ɨdzá màzàbahʉ̀ mà atdídɔ̌ ílǎ ngari mànà nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ma mí kʉ̀nɔ kpangba
fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà nɨ́itdìya yà àkyɛ ka kakyɛ̀ alɛ-abvò-ànyǎ yà indo arí̀ʼì alɛ dɔ̌.
52 Nyɨ̌, Ʊyátá tɔ́ màlímó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí̀ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyɨ́wà ɨnga tʼʉ́nɨta tɔ́ tsǎtsʉ̀ tɔ́
fʉ̀ngʉlà, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyɔ̌zè nyɔ̌tsù nyɨ̌-tírɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǎdʉ̀ nyʉ̌vo ì nòzè ʼòtsù
kà ɔ̌ alɛ rɔ̌ ìnzɨ̌ rɔ̀tsù!»
53 Yɛ̌sù níitdègu ndɨvà ʉrɔ́ rɔ̀, ní Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náakó atdídɔ̌
kà rɔ̌, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀ngʉ̀ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ kà-tsʉ̌.
54 Abádhí nóowúnà kà-afí nómvù rɔ̌ ɔtɛ nɨ̌ ndínɨ̌ ì idyi tí kà-ɨdà-dɔ ʼàdʉ̀ kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀ná.

12

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-nyìkpɔ́ nítdyʉ̌ dhu
(Màt 10.26-27)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà náandu ì Yɛ̌sù tí, ʼàkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀, alɛ-pfɔ̀ kafɔ́ rɔ́nga
mà ràwɨ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù apɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ angyi, ndàtɨ: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi
Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi rɔ̌ rɔ̀. Ndɨ afi ní abádhí tɔ́ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà.

2 Kórɔ́ dhu-tsí yà ɨ̀ nuru nʉ́ʉnɨya ɨ̀ kpangba. Ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̌ aróko
nʉ́ʉnɨya ɨ̀ kpangba.
3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, yà ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kúbhingá dhu náaraya ndìrɨ̀ rɔ̌
kpangba awáwʉ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, yà bhɛ̀lʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kàluga ɔ̌ rɔ̀ dhu núku rɔ̌ ka kowuya ìkʉ̌
ɔ̌ ɨdza dɔ́ rɔ̀.»

Ádhɨ ndɨ àkǎkǎ kɔnzɨ̀ ɔdɔ̀na?
(Màt 10.28-31)

4 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀: «Ɔdhídʉ̌, ma mí yà dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzɨ̀ yà
ngbɔ̌kʉ kɛ̀lɛ̌ nóho rí, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ìmbǎ 'àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ ɨ̀ ónzɨna ngǎtsi dhu nà alɛ-ɔdɔ̀.
5 Ma mí ɔdɔ̀na àkǎ nyɔ̀nzɨ̀ alɛ nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̀ nyàkǎ nyɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ̀na alɛ nɨ́ Kàgàwà,
yà ìndrʉ̌ ndɨ̀ ndòhò rɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ndòbvù ndɨ alɛ ɨ̀nzɨ̀ arávɛ
dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ alɛ. Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyàkǎ
nyɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ̀na.
6 Imbò àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nódzi ka ka tí obhó ɔ́yɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo rɔ̌ tí? Pbɛ́tʉ̀, atdí kɔ̌kɔ̀
àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nzínzì ɔ̌ mà náarí nzɨ̌ àdzo Kàgàwà ɔ̀nǎ rɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ kà rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌na.
7 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ʉ́nɨ wà dʉ̀kʉ-ká-vɛ́-bvʉ mà kórɔ́. Nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Obhó tí, fʉ̀kʉ́
ípìrɔ̌nga nósè wà ábhɔ̌ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo tó ípìrɔ̌nga dɔ̀nǎ màtɨ́.»

Yěsù bhà alɛ tí ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kí dhu mànà
(Màt 10.32-33; 12.32)

8 Tdítdɔ̀ kǎdʉ̀ àtìnà: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ náapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌
ndàtɨ ndɨ̀ ràrɨ̌ pbàkà alɛ, nɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà náadʉ̀ya àtìnà átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-
ɔ̀nzɨ̌, ndɨ alɛ ràrɨ̌ pbìndà alɛ.
9 Pbɛ́tʉ̀, mɔdhɔ rí ìndrʉ̌-ɔ̀nzɨ̌ alɛ nɨ́ ma mɔdhɔya átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌.
10 Ndɨrɔ̀, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya àbà pbìndà nzɛ́rɛnga tɔ́
ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá
màtɨ́.
11 Nyɨ̌ nà ka kówu ànyǎkʉ kɨtdì tí unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, pbàkámá-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀
ngǎtsi nɨ̌ pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́ rɔ̀, nɨ́ àpɛ́ nyɔ́wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́
rʉ̀kʉ́ dhu nísɔ̀ tí dhu mà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu mà nɨ̌.
12 Obhó tí, ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náaraya ndɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna ndɨ kàsʉmì ɔ̌ dhu núdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Kpɔ́na ɔ̌ ìwɨ̌ nà ònzìtálɛ tɔ́ mbólí

13 Ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ávɨ̌ adɔ̀du rʉ̀ndɔ̀ yà àbadu
nʉ́ʉbhà ɔ̀vɛ̀ ndɨ ndóvɛ̀ rɔ̀ dhu-ɔ̌nga fɔ́ká.»
14 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨma nílɨ ndínɨ̌ mongó tí ànyǎkʉ nʉ́nɔ̀,
madʉ̀ fʉ̀kʉ́ dhu nʉ́ndɔ̀ fʉkʉ́?»
15 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà kórɔ́ alɛ nɨ̌: «Nyàndà nga mběyi! Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ ábhɔ̌ ongyéngá-
atdyú òho nyɨ̌ nyɨ́ nyǎbà dhu rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ábhɔ̌ ongyéngá ndɨ ìndrʉ̌ tɔ̀ rǎdʉ̀
ípìrɔ̌nga nábhʉ.»
16 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù náadʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ònzɔ̌nzì atdí alɛ bhà ɨnga
ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ náanzì, ndàdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ mběyi nyʉ́.
17 Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndìrɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ádhu ndɨ àkǎ àkǎ mɔnzì yà ìmbǎ ma mí'ɨ̀
pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsɛ̀-tsʉ̀ núndʉ̌ ma mí ɔ̀ná ngari nà rɔ̀?
18 Kànɨ̌ ma mónzɨna dhu: ma mɨ́ pbàkà ɔ́ngɔ̀lɨ̌ núgòlɔ̌, madʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ngʉ̌kpà-tsí nʉ́sɨ.
Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mí kórɔ́ pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsɛ̀ mà, kɔ́rɔ́ pbàkà ngʉ̌kpà ongyéngá mànà
núndʉ̌ mʉlɨ ɨ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀.
19 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ ɨnga ìrɛ̀ afídu ɔ̀ matɨ: nyɨ nyɨ́'ɨ̀ ìnè nyɔdɔ rí ibí atɔ nyʉ́ tí ábhɔ̌
dhu-tsí-yà nà. Nɨ́ ásɔ̀ nyɨ, ónyʉ nyɨ, ómvʉ̀ nyɨ, ndɨrɔ̀ ónzɨ mʉ̀hɛndʉ̀.›
20 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náadʉ̀ àtìnà kànɨ̌: ‹Ɨnyɨ, nyɨ̀kpóna ɔ̌ ìwɨ̌ nà alɛ́, indo yàrɨ́ iku ɔ̌, nyɨ
nyɨ́ yàrɨ́ adzɨ nʉ́bha! Nɨ́, yà nyɨ nyúndu nyɔdʉ̀ dhú-yà nʉ́bhà nyɨ nyɨ́ àdhɨ tɔ̀?›
21 Wɔ̀ dhu bhěyi tí nɨ́ ndɨ ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ yà dhu-tsʉ̀ ùndʉ̌ arɨ́ fɨ́ndà, ɨ̀mbǎ ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ònzìtálɛ
tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ tɔ̀.»

Kàgàwà arɨ́ pbìndà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ tí dhu
(Màt 6.25-34)

22 Tdítdɔ̀ Yěsù adʉ̀ àtɨnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mátɨna
nyɨ̌ nɨ̌: dhu ràkǎ nzá nyɨ̌tʉ́ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǎtɨ,
nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu nónyʉ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu nʉ́fɔ̌ rʉ̀kʉ́.
23 Obhó tí, ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga nósè wà ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ nósè wà mʉ̀dzarʉ̀
dɔ̀nǎ.

24 Nyàndà pɛ́ àkʉ̌rʉ̀! Abádhí náarí nzɨ̌ dhu òzò, ndɨrò abádhí náarí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ògu
ɔnzɨ-bvʉ̌ rɔ̀. Ndɨrò abádhí-fɔ́, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀dɔ ka karí ɔ̀yà àrɔ̌ mà, ɔ́ngɔ̀lɨ̌ mànà náarí'ì mbă.
Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà náarí ndɨ abádhí nóngù! Nírò, fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nósè wà atdídɔ̌ kɔ̌kɔ̀rí àrɛ̀
tɔ́ ípìrɔ̌nga dɔ̀nă!
25 Ádhɨ-pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndì dìtʉ̌ ndàmbɛ ìrɛ̀nà dɔ̌ dhu bhɛ̌yi, rádʉ̀
ɨdhɔ̀na nítrɔ yà adzɨ ɔ̌ atdí ɨdhɔ nɨ̌ màtí?
26 Ní, dhu rì'ì ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu bhɛ̌yi rólo dhu sɔ̀wɔ̀rɔ̀ nɔ́nzì dhu tí, ní
ádhu nyɨ̌ nyádʉ̀ afíkʉ nítu ngʉ̌kpà dhu-tsí nɨ̌ ní?
27 Nyàndà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ ɨnga ɔ̌ arí ìnga dhu-tsí náarípfɔ̌ tí dhu. Abádhí náarí nzɨ̌ kasʉ nɔ́nzɨ,
ndɨrò abádhí náarí nzɨ̌ mbɛrʉ̀ nódyù. Pbɛ́tʉ̀ ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ádrʉ̀ngbă
kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, kɔ́rɔ́ pbìndà ònzì-ɨ́yà ɔ̌, náafɔ́ nzá kɔ̀rí ɨtsu-opfò nzínzì ɔ̌ atdí
ɨtsu-opfò tɔ́ aya dɔ̀nă màtí fɨndá aya rʉ̌da mʉ̀dzarʉ̀.
28 Ɨrí-bɨ̌ ní indo tí rí ndàlă ɨnga ɔ̌, tsútsă ràdʉ̀ òtdyù, kadʉ̀ òbvùnà kàzʉ ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀
Kàgàwà náarádʉ̀ abádhí ʉ̀fɔ mbɛ̌yi nyʉ́. Ní kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌fɔ mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ̀sè ɨ ɨrí-bɨ̌
dɔ̀nă màtí, nyɨ̌ ákɛ̌ a'uta nà alɛ́?
29 Ní nyɨ̌, dhu àkă nzá nyɨ̌tʉ̌ afíku, nyǎmbɛ nyɨ̌ nyónyʉna dhu mà, nyɨ̌ nyómvʉ̀na dhu
mànà dhu nónè dɔ̌.
30 Obhó tí, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nɛ arí ìnzɨ̌ ì'í ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ alɛ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ, yà ɨnzá
Kàgàwà ná'ù. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà dhu nyɨ̌ ràrɨ́'ì ɨ dhu-atdyú nà.
31 Nírò, nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà idzi angyi, ndɨrò ní ndɨ kà rǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyí atdyúya
òho dhu námà àma tí fʉ̌kʉ̀.
32 Ɨnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, wɔ̀ ákɛ̌ tàmà tɔ́ màhɔ̌-ngba bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí'ì ngúfe rɔ̀! Obhó tí,
Àbakʉ-nyìkpɔ́ dhu ɔ́fɔ̀ wà, ndàbhʉ pbìndà Idzi fʉ̌kʉ̀.»

Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ka kɨ́ ongyéngá-tsʉ̀ núndʉ̌ dhu
(Màt 6.19-21)

33 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyùdzɨ̌ fʉkʉ́ arí'ì dhu-tsí, nyǎdʉ̀ nyɨ̌ nyòngyè fʉ̀rangà núbho
pɛrɛ̀ tí nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀. Nyɔ̀bhɔlɔ ìnzɨ̌ rádʉ̀ 'ìnza ísɔ̀wʉ̌, nyǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ ongyéngá-tsʉ̀ núndu
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ányì, kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndì ìnza, ogbotálɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òwu ùvò ányì, ndɨrò
akuku mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ dhu òbhè ányì.
34 Obhó tí, pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá rɨ̌'ì ɨ nga ní ndɨ afínʉ rǎdʉ̀ ì'ì ɔ̀nà átɔ̀.»

Kasʉ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo dhu nákă kɔdɔ̀ tí dhu
(Màt 24.36-44; 25.1-30; Mrk 13.33-37)

35 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòko kɛngè dɔ̌, nyǎdʉ̀ mvʉkʉ'ɔ̀ níso
kùkyě nɨ̌, fʉ̀kʉ́ tarà ràdʉ̀ òko ɔ̀rʉ̀ ì ɔ́rʉ̀ rɔ́rɔ̀.
36 Ndɨrò, dhu àkǎ nyʉ̌lɨ nyɨ̌ átɔ̀ yà fɨyɔ́ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́dɔ rí rìngò àdhìngbǎ ka
kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ kasʉtálɛ bhɛ̌yi. Ní, kìrà àhʉ, ndɨtsì tsǎtsʉ̀ nítdɔ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀
tsǎtsʉ̀ nápfò kà tɔ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
37 Ní, hirò nɔnzɨya kasʉtálɛ ní yà fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌rà àhʉ dhu nóotúya ípìrɔ̌ rɔ̀ alɛ.
Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kǎfɔ́ya kasʉ tɔ́ pbìndà
mbɛrʉ̀ rɔ̀ná. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya pbìndà kasʉtálɛ nóhù, ròkò ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ, ndàdʉ̀
ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ abádhí rɔ̀nyʉ̀.
38 Iku-alikpa ɔ̌ màtí, ngǎtsi nɨ̌ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌ màtí kìrà àhʉ rɔ̀, hirò nɔnzɨya ní yà
ípìrɔ̌ rɔ̀ kà rɔ̌tùna alɛ.
39 Nyàlʉ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi dʉ̀kʉ ɔ̀. Ɨdza-àbadhi náapɛ́ àdʉ̀ ogbotálɛ rɨ̌rà ɔ̀ná
kàsʉmì nʉ́nɨ, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ pbìndà ɨdza-tsʉ̀ nábhʉ ogbotálɛ rʉ̀kɔ̀.
40 Ní, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyòko nyìkpɔ́kʉ nà, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ́ɨraya ɨnzá nyɨ̌ nyìrɛ̀nà ndì
ndádʉ̀ ìrà ɔ̀ná dhu tí kàsʉmì ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.»

Ndì nɨ́fʉ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 24.45-51)

41 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ tí wɔ̀rí mbólí náwɛ̌ fǎkà tí, ndɨrò
nyɨ tí kàwɛ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀?»
42 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádhɨ-pbá kasʉtálɛ nyìkpɔ́na ótdyù, yà fɨndà ka
kàvinà dhu ɔ̀nzɨ arí? Ndɨ alɛ ní ndɨ yà pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ya ìlìnà pbìndà
alɛ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ràrà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́ndɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌.
43 Ní hirò nɔnzɨya kasʉtálɛ ní yà pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo rɔ̀ kà rɔ̌tùna yà fɨndà ka
kavì kasʉ nɔ́nzɨ arí rɔ́ alɛ.
44 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ɨliya ka kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí
dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí.

45 Pbétʉ̀, wɔ̀ kasʉtálɛ náapɛ́ àdʉ̀ ɨnga nírɛ̀ afína ɔ̀ ndàtɨ: pbàkà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ
ní dhu ʉ́mbɛ̀ wà, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vì yà ì árí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá kpabhálɛ mà,
vèbhálɛ mànà, ndàdʉ̀ àrà ndɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀mvʉ̀, ndòrì,
46 ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ ndàdʉ̌ ɨnzá kìrɛ̀nà ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá kʉ̀nɨnà kàsʉmì
ɔ̌ rɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ náabhʉ̀ya atdídɔ̀ ɔ́rʉ̀ màlɨpɔ̀ kà tɔ̀*, ndàdʉ̀ kɔ̀bvù yà ìnzɨ́ arí fɨ́yɔ̀
ka kàvi dhu ɔ̀nzɨ alɛ nzínzì ɔ̀.
47 Ndɨ kasʉtálɛ, yà ɨwà ndì ndʉ́nɨ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí nózè dhu rɔ́rɔ̀ rádɨ
ìnzɨ́ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ndì, ìnzɨ́ ndàdʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè dhu ɔ̀nzì, náabáya mùgɔ̌ abhɔ
nyʉ́ ròsè.
48 Pbétʉ̀ ɨnzá ndì ndʉ́nɨ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí ózè dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rí dhu
àfǎ alɛ, ndɨ afátá ràdʉ̀ kɔ̀zè kʉvɨ, ní ndɨ alɛ náabáya mùgɔ̌ ngúfe tí. Abhɔ ka kubhò
dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka konziya dhu abhɔ, ndɨrɔ̀ abhɔ nyʉ́ ròsè ka kʉbhà dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka
kadʉ̀ya dhu ɔ̀nzì abhɔ nyʉ́ ròsè.»

Ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 10.34-36)

49 «Ma mírà kàzʉ ma mivó tí yà adzɨ dɔ̌, ní ma mòzè wà ndì kàzʉ rìrʉ̌.
50 Ma mí atdí bàtizò nà ma málʉ̌na. Ní, ìtʉ̌ kà rɔ̌ʼɔ rùdú dhu bhɛ̌yi, kàkǎ wà ndɔ̀nzì
ndì.»
51 «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí nga ma rírà màrʉ̀ngà níbhò yà adzɨ ɔ̌? Ɨnzɨ́ ní ndɨ dhu bhɛ̌yi, akɛkpá
màtí. Pbétʉ̀ ma mírà ìndrʉ̌-ɔ̌nga nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ɨ.
52 Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndì kɔ̀mbí, imbo rɔ̀ aróko atdí ɨdza ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga náarana ndùtù rɔ̌ ɔyɔ,
ìbhʉ alɛ rɔ̀ndrɔ̀ óyɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ óyɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ìbhʉ alɛ nɔ́ndrɔ̀.
53 Àbanà náaraya idhùnà nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌, idhùnà ràdʉ̀ àbanà nɔ́ndrɔ̀. Ɨyànà náaraya ɨvànà
ɔ̀ndrɔ̀ rɔ̌, ɨvànà ràdʉ̀ ɨ́yànà nɔ́ndrɔ̀. Agʉna-àyi náaraya pbìndà àdhìngbǎ nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌,
àdhìngbǎ ràdʉ̀ pbìndà agʉna-àyi nɔ́ndrɔ̀.»

Kombí rádʉ̀ ndɔ̀nzì dhu nʉ́nɨ̌ ka kí-dhu
(Màt 16.2-3)

54 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà átɔ̀ ihé-yà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyapɛ́ àpbù nálǎ adyifɔ̀ arótsù ɨnǎ rɔ̀ ríràʼ rɔ́, ní
nyɨ̌ nyarí àdʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí ìkɔ̌ igye ràrɨ̌ ìkɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
55 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ awɛ àlǎ mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ ríràʼ rɔ́, ní nyɨ̌ nyarí àdʉ̀ àtìnà ìka adyifɔ̀
ràrɨ̌ ìka, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
56 Nyɨ̌ ní ɔyɔ-ɔyɔ ɨdàya nà alɛ. Nyɨ̌ nyárí yà adzɨ dɔ̌ rí ʼɔ̀nzɨ dhu mà, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rí
ʼɔ̀nzɨ dhu mànà dhu nʉ́nɨ̌ mbɛ̌yi nyʉ́. Ní, ádhu ìnzɨ́ nyɨ̌ nyárí àdʉ̀ yà kɔ̀mbí rí'ì kàsʉmì
ɔ̌ rí ʼɔ̀nzɨ dhu rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu nʉ́nɨ̌ ní?»

Ìndrʉ̌ mà rɨ̌ ʼìrɨ ndì nɔ̀bhʉ̀ alɛ nà dhu
(Màt 5.25-26)

57 «Ádhu ìnzɨ́ nyɨ̌ nyárí dhu-ɔ̌nga òvò nyɨ̌-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí obhónánga tɔ́ dhu tí
rí'ì dhu nɨ̌?
58 Dhʉ̀wanɨ ɔ̀ nyɨ̌ nyówu nyɨ nɔ̀bhʉ̀ alɛ mànà rɔ̀, dhu àkǎ nyɔnzì ɔbɨ nyɨ̌rì nyɨ̌ ndɨ
alɛ nà, nyɨ̌tɔ̀ ndɨ dhu òko nyɨ̌ nyòko otu ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ɨnzá nyɨ nyɔ̀nzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀,
kà rǎdʉ̀ àrà nyabhʉ anya tʼítdɨta tʼálɛ-fɔ́, ɨ alɛ ràdʉ̀ nyabhʉ pùrʉ̌sɨ-fɔ́, ndɨ pùrʉ̌sì ràdʉ̀
nyosò imbi ɔ̀.
59 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyí nzɨ́ ádʉ̀ àhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ nyùbho dʉ̀nʉ́
ka kɔ̀tdɨ dhu, rìku kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀.»

13

Ìndrʉ̌ rɨ̌ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dhu

1 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ngúfe alɛ níiwú Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu náwɛ Yɛ̌sù
tɔ̀. Abádhí atɨ, Pìlatɔ̀ ràbhʉ ɨ alɛ kɔkyɛ̀, azùya rùngbɔ̌ ndì yà abádhí rʉ̌bhɔ̌na pɛrɛ̀ tí
ìzǎ-azù mànà.
2 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí dhu kɔ̌kɔ̀ ɨ Gàlìlayà ɔ̌ bhà rɨʼì ɨ nzɛ́rɛngatálɛ
ròsè Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ka kakyɛ̀ abádhí dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀?
3 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ìmbǎ kà rí'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi. Pbétʉ̀, ìnzɨ́ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà
fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, ní nyɨ̌ nyʉ́vɛ kɔ́rɔ́ átɔ̀!
4 Ndɨrɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà alɛ, yà Sìlòamù tɔ́ mʉ̀narà núugòlò ndì dɔ̀yá rʉ̀vɛ,
ní nyɨ̌ nyɨrɛ̀ tí dhu abádhí rɨʼì nzɛ́rɛngatálɛ ròsè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ
dɔ̀nǎ?

---

* **12:46 12.46** Kà-tì ní, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́ʉʼàya kà-ɔ̌nga ràhʉ ɔyɔ.

5 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̀ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, nɨ́ nyɨ̌ nyʉ̀vɛ̀ya kɔ́rɔ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi.»

Ɨnzɨ̌ arɨ́ ɔ̀'ɔ̀ mʉ̀tinì-kpa tɔ́ mbólí

6 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ átɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ nɨ́i'ì mʉ̀tinì-kpa nà pbìndà vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌. Nɨ́ kɨ̌ra ndɨ́nɨ̌ ndɔpɛ́ tɨ́ ɨtsu-kpɔ̌ ndì mʉ̀tinì-kpa dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà nótù kà dɔ̌.

7 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà ndɨ vǐnyò tɔ́ ɨnga kàsʉ̌ nónzɨ arɨ́ alɛ nɨ̌: ‹Ándà pɛ́! Kànɨ̌ atɔ náhʉ wà ìbhʉ nyʉ́ yà ma marɨ́ ìrà mʉ̀tinì-kpɔ̌ ma mɔpɛ́ tɨ́ yàrɨ́ mʉ̀tinì-kpa dɔ̌ ró, nɨ́ ma márɨ́ nzɨ̌ atdí dhu mà nótù kà dɔ̌. Nɨ́ ɔ́kɛ̀rɛ̀ ka, ɨnga-ɔ̌nga nɨ́rɨ̌ kǎrɨ́ kɔkɔ́rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.›

8 Wɔ̀rɨ́ kasʉ̀tálɛ́ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítsè kà radì pɛ́ yàrɨ́ atɔ ɔ̌ tɨ́. Ma mí kà-pfɔ̀-rɔ̌nga nóbhì, madʉ̀ ìkyɨ̌-zì nʉ́trɔ rɔ̀ná.

9 Nɨ́ ngǎtsi nɨ̌, kǎdʉ̀ya ɔ̀'ɔ̀ ɔ̀'ɔ̀ tdítdɔ̌ rírà atɔ ɔ̌. Ndirɔ̀ ɨnzá kɔ̀'ɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ nyadʉ̀ya kàbhʉ kɔkɛ̀rɛ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ òtsótsù tsìbhálɛ nɨ́gʉ̌ dhu

10 Atdíku, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù adì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.

11 Nɨ́ atdí tsìbhálɛ nɨ́i'ì ìnè ányì ɨdzá. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ'ì yà ɔ̀nà arɨ́'ì nzɛ́rɛ-alafí ábhʉ adzína-kpa ràtdɔ̀ ndì, ìnzɨ̌ ròngò ndàto akɛ màtɨ́, ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ tɨ́.

12 Nɨ́ Yɛ̌sù itdègu wɔ̀ tsìbhálɛ àlǎ, nɨ́ kǎnzi ɨ́yàdhíyà, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Tsìbhálɛ́, nyɨ nyɔ̀gʉ̀ wà pbʉ̀kʉ̀ andɨ ɔ̌ rɔ̀.»

13 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ dɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ kǎdzí-kpa ràdʉ̀ ndàto, ɨ́yàdhíyà ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndìfʉ Kàgàwà.

14 Nɨ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́itdègu Yɛ̌sù ìgʉ̌ wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nálǎ, náakó atdídɔ̌. Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náatɨ ihé-yà nɨ̌: «Ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ kasʉ nónzì ɔ̀yá ɨdhɔ náarɨ́'ì aza. Nɨ́ nyòngò ìwu nyɨ̌ nà kɨgʉ̌ nyɨ̌ ɨ azà ɨdhɔ ɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌!»

15 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ! Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tɨ́, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyatɨ́ nzɨ̌ fʉ̀kʉ́ ìkyì-akpá mà, fʉ̀kʉ́ kayinò mànà nʉ́ngǎ kɨ̀walì ɔ̌ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀nyʉ rórò, nyǎdʉ̀ ʉ̀ndànà rɔ̀wù ɨdha nómvù?

16 Nɨ́ yàrɨ́ tsìbhálɛ nɨ́ Àbràhamʉ̀-dhú-bvʉ̌ tsìbhíngba, ndirɔ̀ Sìtanì nʉ́ʉtsɨ ka ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ nyʉ́ tɨ́. Nɨ́ dhu àmbɛ̀nà tɨ́ obhó àkǎ kɨkɔ̀lɔ̀ ka Sìtanì bhà imbi ɔ̌ rɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?»

17 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Yɛ̌sù ìvʉ̌ dhu rɔ̀, yà kà-rɔ̌ òmvʉ̌ tɨ́ rí'ì kɔ́rɔ́ alɛ-nyì náadʉ̀ ìwʉ atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, yà Yɛ̌sù rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Hàràdalì-tsè tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32; Mrk 4.30-32)

18 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ádhu ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà? Ma mádʉ̀ kùdhe àdhu rɔ̌?

19 Kɨ̀lɨ ndì yà atdí alɛ nɨ́idyi ndòzò pbìndà ɨnga ɔ̌ hàràdalì-kpɔ̌ bhɛ̌yi. Ndɨ hàràdalì-kpɔ̌ nɨ́inga, ndòvì, ndàdʉ̀ òngo ɨtsukpó tɨ́, àrɛ̀ ràdʉ̀ ɨdzàya nósì sɔ̀bɨ̌na nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Màt 13.33)

20 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ádhu ndɨ ma mádʉ̀ Kàgàwà bhà idzi núdhě rɔ̀ná?

21 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ kɔ̌fɔ̀ ndì nà dhu: Kɨ̀lɨ ndì yà atdí tsìbhálɛ nɨ́idyi, ndàngbɔ̌ mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà kìlo nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ̀ afi bhɛ̌yi, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɨ idyi nábhʉ rìvʉ̀ kɔ́rɔ́.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ndɨ̀ nɨ́pbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 7.13-14,21-23)

22 Yɛ̌sù adɨ ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà ndì ndʉ́da ɔ̀yanǎ kɨgɔ̀ mà pbanga mànà ɔ̀nǎ.

23 Nɨ́ atdí alɛ nɨ́ivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, tɨ́ ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ ɨ ʉ̀gʉ̌gʉ̀ya?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:

24 «Nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyǒtsù ndì nɨ́pbɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɔ̌. Obhó tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowuya 'òmvù rɔ̌ 'òtsù, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu náaraya nzɨ̌ àkǎ rɔ̌ abádhí tɔ̀.

25 Atdíku, ɨdza-àbadhi nɨ́ivàya ndì, ndàdʉ̀ tsǎtsʉ̀ nápbi ɨdza nǎ rɔ̀. Nɨ́ iri nyɨ̌ nyɔ̀tdì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyokoya gukyè nyǎmbɛ tsǎtsʉ̀ ɔ̀tdɔ̀ dɔ̌, nyǒwù àtìnà rɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà,› nɨ́ ɨdza-àbadhi náaraya dhu àdu rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌ nyìwʉ̌ àdhà rɔ̀ màtɨ́ dhu!›

26 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyowuya àtɨ̀nà rɔ̌ kànɨ̌: ‹Mǎ manyʉ̀ tí obhó dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔnzìnʉ́ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ nyaránà tí obhó dhu núdhe rɔ̌ fǎká fàká pbanga-tsidɔ̌ ngʉdhà ɔ̌ rɔ̀?›
27 Ní àbadhi adʉ̀ya àtɨ̀nà nyɨ̌ nɨ̌ tdítdɔ̌: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ àdhà rɔ̀ màtí nyɨ̌ nyìwʉ̌ dhu. Ní nyìndrɨ̌ nyɨ̌ ɨtsɛ nyʉ́ tɨdú rɔ̀, nyɨ̌ kórɔ́, yà nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ̀!›
28 Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mà kórɔ́ pbànábí mànà nyɨ̌ nyàla ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ òkò rɔ́, kadʉ̀ nyǒdì iri ányìrɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ kʉ̌kʉ nátri dɔ̌.
29 Ní ìndrʉ̌ níiwúya ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̌, ’àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌.
30 Ní yà kòmbí arí’ì olù alɛ tí alɛ, nóokoya wɛmbɛrɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ yà wɛmbɛrɛ̀ tí arí kombí alɛ, nóokoya olù alɛ tí.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̀ dhu
(Màt 23.37-39)

31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ’àtɨ: «Ɨ́và nyɨ nyarà ɨrɔ́ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ndabhʉ̀ tí nyɨ kohò nídhunɨ̌.»
32 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu nyàtɨ wɔ̀ ayíwɛ̌ nɨ̌: Rɔ̀pɛ̀ ndɨ indo, ràrà àhʉ tsútsǎ, ma ràrɨ̌ nzérɛ-alafí nípfɔ̌, modì ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma ràrɨ̌ andɨ nà alɛ nígʉ̌. Ndɨrɔ̀ ibho ma radʉ̀ya pbàkà kasʉ nítɔ̀.
33 Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ indo, tsútsǎ, ràrà àhʉ ibho, dhu àkǎ mɔdɨ dùdu, mambɛ àrà dɔ̌. Obhó tí, dhu àkǎnà nzá nabì ràrà ɔ̀vɛ̀ igi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.»
34 «Yèrùsàlɛmà, Yèrùsàlɛmǎ, nyɨ̌ nyarí pbànábí nɔ̀kyɛ nyǎdʉ̀ Kàgàwà òvì tɨnʉ ɔ̀ alɛ núbvu odu nɨ̌. Abhɔ-gʉ̀na nyʉ́ ma mómvù mandu ʉ̀nʉ́ aróko alɛ-tsʉ̀ àdhàdhì à’ʉ̌-yà-ba náarí pbìndà inzo-tsʉ̀ nándʉ̌ pékéléna-tsì dhu bhɛ̌yi! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyádʉ̀ nzá ndì dhu nózè.
35 Nírɔ̀ kɔ̀nɨ̌, ka kí pɛ́ fʉ̀kʉ́ ɨdza nʉ́bha fʉkʉ́. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: nyɨ̌ nyí nzɨ̌ ma àlǎ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ nyɨ̌ nyowuya àtɨ̀nà: Kàgàwà ràkǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ ríràalɛ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

14

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí alɛ nígʉ̌ tdítdɔ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Atdíku sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ɨra dhu ɔ̀nyʉ̀ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdzá. Ní ìndrʉ̌ adʉ̀ nyɨ̀kpɔ́ya nʉ́dɨ, ’àmbɛ kàndà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà.
2 Ní, ɔ̀na ádhà ndɨ atdí alɛ níɨ’ì Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.
3 Ní Yɛ̌sù, ivú dhu Ʊyátá tɔ́ màlímó mà Pbàfàrìsáyó mànà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ná’ù tí wà ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ ka kádʉ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kǎtɨ tí ɨ̀nzɨ̌ ka ràrǎdʉ̀ kɨ̀gʉ?»
4 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ɨ̀nɛ̀, ɨ̀nzɨ̌ ’àdu ɔtɛ. Ní Yɛ̌sù idyi wɔ̀rí alɛ ndɨ̀gʉ̌, ndàdʉ̀ àvinà ràrà.
5 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌, pbìndà ɨngba mà, ndɨrɔ̀ pbìndà ìkyì mà nítsì dzɨ̀wɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rǎdʉ̀ kìpfo ányìrɔ̌ rɔ̀ tí ndɨ dzɨ̀wɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?»
6 Ní abádhí rǎdʉ̀na wɔ̀rí ɔtɛ dɔ̌ dhu náadʉ̀ abádhí-lɛ̀mà nónzì ɔ̀nzɨ tí.

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ka kóko ɔ̀ná ngari dɔ̌ rɔ́tɛ mbólí

7 Yɛ̌sù níitdègu yà ì ka kùnzìnà mànà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nóvò angyinǎ rɔ̀ rí’ì tombi, ’àdʉ̀ òko dɔ̀yá dhu nálǎ, ní kǎdʉ̀ yàrí mbólí náwɛ ɨ alɛ tɔ̀ ndàtɨ:
8 «Atdí alɛ nánzì nyɨ ɨ̀dhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyitsì àdɨ angyinǎ rɔ̀ rí’ì tombi dɔ̌. Obhó tí, ngǎtsi nɨ̌ wɔ̀rí alɛ nádʉ̀ ì’ì ɨwà ànzìnà pbʉ̀kʉ̀ ɨfʉta dɔ̀nǎ pbìndà ɨfʉta ósè ngǎtsi alɛ átɔ̀.
9 Ní wɔ̀ ngǎtsi alɛ nítɔ̀ ndì rɔ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nùnzìnà óyɔ̌ kórɔ́ alɛ rǎdʉ̀ àrà àtɨ̀nà nyɨ nɨ̌: ‹Ɨ́và nyɨ, nyʉbhà ngari wɔ̀ alɛ tɔ̀.› Ní nyɨ nyí nyɨ̀và, nyarà àdɨ olù rí’ì tombi dɔ̌ dhu rǎdʉ̀ nyìnʉ nábhʉ rìwʉ̀ atdídɔ̌.
10 Ní, nyɨ ka kànzì mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyitsì àdɨ olùnǎ rɔ̀ rí’ì tombi dɔ̌, ndínɨ̌ yà nyɨ nànzìnà alɛ nítsù rɔ̀, kɨ̌tsi tí ndɨ àtɨ̀nà nyɨ nɨ̌: ‹Ɔdhí, ʉ́dà nyadɨ angyinǎ rɔ̀.› Ní, ndɨ dhu nádʉ̀ ì’ì ádrʉ̀ngbǎ ɨfʉta nyʉ́ tí ɨndʉ̀ yà atdíkpá nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nyʉ mànà kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.
11 Obhó tí, ndìdzɨ rí ndìtírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ ní ka kifoya. Ndɨrɔ̀, ndìfɔ̌ rí ndìtírɔ̀ alɛ ní ka kɨdzíya.»

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ rádʉ̀ àkǎ kunzì alɛ-tɨdɔ̀

12 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ ndì nànzìnà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nɨ̌: «Kútsingá nga tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyunzì ɔdhínʉ mà, adónʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà mà, ndɨrɔ̀ ɔ̀nzɔ̀nzì ɔdhínʉ mànà. Obhó tí, abádhí rǎdʉ̀ òwu nyanzì átɔ̀ fɨyɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ yà abádhí tɔ̀ nyɨ nyanzì dhu-arì ɔ̌ nábà abádhí-fɔ́.

13 Pbɛ́tʉ̀, dìní nyɨ nyɔ̀nzì rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyunzì alɛ ní: nǎkʉ̀tálɛ mà, òtsótsù alɛ mà, ʉ̀kele arúkele alɛ mà, ndùmùndúmú mànà.

14 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzì, ìmbǎ abádhí rɨ̌'ì ɨndʉ̀ ì ádʉ̌na dhu nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà náadʉ̀ya ndɨ yà nyɨ nyanzì dhu-arì ɔ̌ nádu ɨndʉ̀, yà Kàgàwà rɨ̌ obhónángatálɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ níganí.»

Ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mbólí
(Màt 22.1-14)

15 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, kà mà rʉ̌bhi dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌ mànà atdíkpá alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Hirò nɔnzɨya alɛ ní, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ dhu nɔnyʉya alɛ!»

16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náanzì ádrʉ̀ngbǎ dìní ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ núnzì ɔ̀nà.

17 Ní, ndɨ dìní tɔ́ kàsʉmì àkǎ rɔ̀, kǎvì pbìndà kasʉtálɛ ràrà dhu ʉ̀nɔ̀ yà ndì ndúnzì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: ‹Kórɔ́ dhu-tsí ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà, ní nyìwʉ̌ kòmbí.›

18 Pbɛ́tʉ̀, kórɔ́ kɔ̀rí alɛ náapɛ̀ 'ɔ̀wù ʉbàta nónzì rɔ̌ atdátdírà ɔ̌. Wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ atɨ wɔ̀ kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Ma módzì atdí ɨnga, ní dhu àkǎ marà ndɨ ɨnga nándà. Ní, ma mìtsɔ̀ ma rʉ̀nʉ́ atdídɔ̌, ʉ́bà dhu idù.›

19 Ngǎtsi alɛ náatɨ: ‹Ma módzì ɨnga t'óbhìta tɔ́ ìkyì-akpá ɨdrɛ, ní ma mí abádhí nɨ̌ ma móngo kasʉ ɔ̀nzì tí dhu nómvù. Nírɔ̀, ma mìtsɔ̀ ma atdídɔ̌ rʉ̀nʉ́, ʉ́bà dhu idù.›

20 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi alɛ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Mǎ mʉ́mbǎ mǎ pbàkà tsìbhálɛ nà rɔ́ ɨdhɔ nápɛ̀ nzá ɔ̀trɔ. Ní, ma mí nzɨ̌ àrà àwólò.›

21 Ní wɔ̀ kasʉtálɛ náadù ndì pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ, ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌wu àdunà rɔ̌ fɨ̌ndà dhu náwɛ kórɔ́ àbadhi tɔ̀. Ní wɔ̀rí ɨdza-àbadhi náakó atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Árà tsàkàtsàkà kɨgɔ̀ ɔ̌ ngʉdhà ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ otu ɔ̀nǎ màtí, nyundu nǎkʉ̀tálɛ mà, òtsótsù alɛ mà, ndùmùndúmú mà, ndɨrɔ̀ ʉ̀kele arúkele alɛ mànà, nyɨrà nà ɨrɔ́.›

22 Ní, ányɨrɔ̀ ndì ndìngò rɔ̀, kɨ̌tsi àtìnà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mɔ̀nzì wà yà nyɨ nyàvi dhu, pbɛ́tʉ̀ ngari nódì ɔ̀dì tdítdɔ̌ ɨdzá.›

23 Ní wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Áhʉ̌, nyarà igigi pbanga ɔ̀ rówu otu ɔ̀nǎ, ɨnga-ngbɔ̀ ka kʉ́kpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kɔrɔwà ɔ̀nǎ màtí, nyadʉ̀ ìndrʉ̌ nʉ́tʉ rìtsù, ndínɨ̌ ɨdzá nga núupílí tí ndì ìndrʉ̌ nɨ̌.

24 Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: atdí alɛ mà yà ka kùnzìnà alɛ nzínzì ɔ̌ níinèya nzɨ̌ pbàkà dìní ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dzi mà.›»

Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ tí ndì nòzè ndàtɨ alɛ nákǎ ndɔ̀nzì dhu
(Màt 10.37-38)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà òwu rɔ̌ atdíkpá Yɛ̌sù mànà. Ní Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndɨ abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌:

26 «Owùdu ɔ̌ ndì nòzè ndùbhi alɛ náapɛ́ nzɨ̌ àbanà mà, ɨ́yànà mà, pbìndà tsìbhálɛ mà, pbìndà nzónzo mà, adóna mà, awɛ́na mà, ndɨrɔ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga nyʉ́ mà nɔ́ndrɔ̀, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tí.

27 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu ɔ̌, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tí.

28 Ádhɨ pbá alɛ, nzínzìkʉ ɔ̌, ɨdzá-yà-ba ndì ndòzè ndɔ̀sì rɔ̀, ìnzɨ̌ rádʉ̀ àdɨ, ndʉ̀pɨ̌ pɛ́ ìfe màtí ndɨ ɨdza t'ósìta kàsʉ̌ rǎdʉ̀ fʉ̀rangà nónzì dhu angyi, ndàdʉ̀ dhu àndà yà fɔ́ná rí'ì fʉ̀rangà ràtí ndɨ kasʉ níto ìto?

29 Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ àdʉ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nósì, ndɨ ɨdza-kàsʉ̌ ràdʉ̀ àkpa, ní kórɔ́ alɛ wɔ̀rí dhu nàla rǎdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀gbɔ̀ ndɨ alɛ, 'òwù àtìnà rɔ̌:

30 ‹Yàrí alɛ náapɛ̀ ndɔ̀sì yà ɨdzá-yà-ba, pbɛ́tʉ̀ kà-kàsʉ̌ níto kà rɨ̌ dhu nádʉ̀ wà kà-lɛ̀mà nɔ́nzì.›

31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ádhɨ pbá ádrʉ̀ngbǎ kamà, ɨla ùgyè ndì ndárà ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà nà rɔ̀, ìnzɨ̌ rǎdʉ̀ àdɨ, ndàndà fɔ́ná rí'ì pbànówí-bvʉ, ndínɨ̌ ndʉnɨ tí dhu, pbìndà atdí kumì lʉfʉ̀ pbànówí ràtí àdʉ̀ 'ùgyè ùgye kɔ̌kɔ̀ pbìndà òmvʉ̀ rɨ̌rà nà ɔ́yɔ̌ kumì lʉfʉ̀ pbànówí mànà?

32 Kǎpɛ́ ndɨ dhu àlǎ odú fɨ̌ndà, ní kà rǎdʉ̀ pbìndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ núvi rɔ̀wù wɔ̀rí ngǎtsi kamà bhà, àdì kàdì ɨtsɛ rórɔ̀, rɔ̀wù màrʉ̀ngà ɔ̌ ì óko nɨ̌ otu nómɛ̀.

33 Ní ndì dhu bhɛ̌yi tí, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌, ɨnzá fɔ́ná arí'ì kórɔ́ dhu nʉ̀bhà, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tí.»

Ɨmbă ɔ̀nà okyeta nà iko tɔ́ mbólí
(Màt 5.13; Mrk 9.50)

34 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀: «Iko ní ídzì dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ iko ɔ̀ okyeta náapɛ́ ìku, ní ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nɨ̌ tdítdɔ̀?
35 Kà-kàsʉ̌ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ì'ì akɛkpá màtí ɨnga tɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ ka kʉ́trɔ̀na ìkyɨ̌-zì tɔ̀ màtí. Ní ka kádʉ̀ kòyì ɨrí ɔ̀. Ɨnga t'írita tɔ́ bɨ̀na nà rí'ì alɛ nákǎ ndìrì dhu!»

15

Àwǎwí ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Màt 18.11-14)

1 Àlìtá bhà fʉ̀rangà-tsʉ̀ núndʉ̀ arí pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzérɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ mànà níiwú kɔ́rɔ́ Yɛ̌sù tí ɔ̀, ndínɨ̌ ì ɨrɨ tí kà rʉ̀nɔna dhu.
2 Ní, Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà ònu dɔ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̀: «Wɔ̀ alɛ náarí nzérɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ nákɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ dhu nónyʉ̀ dɔ̀ mànà.»
3 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ abádhí tɔ̀:
4 «Atdí alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ náapɛ́ àdʉ̀ ì'ì atdí mɨyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀ àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̌. Ní, ndɨ alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà núbhà ànyʉ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà àwǎwɨ̀nà-tsí nónɛ̀, ràrà àhʉ kàbà ndɨ ndárà dhu ɔ̀?
5 Ndɨrɔ̀ ka ndɨ ndàbà rɔ̀, kà rǎdʉ̀ kìdyì ndìlɨ ʉna dɔ̀, atdídɔ̀ ɨdhɛ̀na ìka ndɨ rɔ́rɔ̀,
6 ndàdu ndɨ nà ɨbha. Kà rǎdʉ̀ ɔdhína núnzì, tɨná aróko alɛ mànà, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rìka ndɨ ma mànà atdíkpá, ma màbà wà àwǎwɨ̀nà pbàkà tàmà nídhunɨ̌.›
7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ rǎdʉ̀ ì'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, atdí nzérɛngatálɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ndɨ ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzérɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, rɔ̀sè àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ídzì alɛ, yà ɨ̀mbǎ rí'ì ì í 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzérɛnga dhu-atdyú nà dɔ̀nǎ.»

Àwǎwɨ̀ ràdʉ̀ ndàbà fʉ̀rangà-kpɔ̀ tɔ́ mbólí
8 «Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá tsìbhálɛ, ɨdrɛ fʉ̀rangà-kpɔ̀ nà ndɨ ndɨ'ì, atdí ràdʉ̀ àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ rádʉ̀ tarà nóbì, ndàtsù ɨdzá nga, ndàdʉ̀ nga nónɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ kàbà ndɨ ndárà dhu ɔ̀?
9 Ndɨrɔ̀, ka ndɨ ndàbà rɔ̀, ɨ́yàdhíyà rǎdʉ̀ ɔdhína núnzì, tɨná aróko alɛ mànà, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rìka ndɨ ma mànà atdíkpá, ma màbà wà fudú rɔ̀ àwɨ̌ idú fʉ̀rangà-kpɔ̀ nídhunɨ̌.›
10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ma mí kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká-ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndìka atdídɔ̀, atdí nzérɛngatálɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ndɨ, ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzérɛnga rɔ̀.»

Àwǎwí ndàdʉ̀ àrà ìngo kpatsìbhíngba tɔ́ mbólí
(Màt 7.7-8; 1Yù 3.1)

11 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀: «Atdí alɛ níi'ì kpabhínzo nà ɔyɔ.
12 Ní olù ɨngba náatɨ àbanà nɨ̌: ‹Àbá, íbhò yà pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá ɔ̌ rɔ̀ ákǎ kibhò dzǎkà dhu-tsí fudu ɔ̀.› Ní abádhí t'ábanà nʉ́ʉndɔ pbɨ̀ndà ongyéngá-ɔ̀nga pbɨ̀ndà inzo-fɔ́.
13 Ní, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̀, olù ɨngba núudzí fɨ́ndà ka kùbho dhu-tsí, ndàdʉ̀ àrà pbɨ̀ndà fʉ̀rangà nà ɨtsɛ nyʉ́ ngǎtsi pbìrì ɔ̀. Ányì, kǎtdì fɔná dhu-tsè kɔ́rɔ́, yà adzɨ dɔ̀ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Kɨ̌tdègu fɔná fʉ̀rangà nínzǎ kɔ́rɔ́, ní àgǎyì nɨ́isí wɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌, àbadhi-ngbɔ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀tdì atdídɔ̀.
15 Ní, àbadhi náarà òtsù ndɨ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ bhà kasʉ ɔ̀. Ndɨ alɛ náadʉ̀ kòvì ràrà pbɨ̀ndà àdʉ̀ nóngù ɨnga ɔ̀.
16 Kǎránà ndòzè rɔ̌ ndòngù ndɨ àdʉ̀ rɔ̌nyʉna ɨtsu-kpɔ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà tɔ̀ rí atdí dhu mà nábhʉ̌ alɛ náaránà ì'ì rɔ̌ mbǎ.
17 Ní, kǎpɛ̀ ndɨrɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà: ‹Ífe kasʉtálɛ nyʉ́ àbadu tɔ̀ arí kasʉ nónzɨ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ 'ùlè nɨ̌ gòna mà rɔ̀dì, madʉ̀ àmbɛ ɔ̀vɛ̀ dɔ̀ ɨrɔ́ àwù nɨ̌!
18 Ma mí mɨvà madu ma àbadu bhà. Ní ma mítsi àtìnà àbadu nɨ̌: Àbá, ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔ̀nzɨ, madʉ̀ dhu àfa ɔnzìnʉ́.
19 Ní ma màkǎ nzá kanzì ma tdítdɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨngba tí. Ítsè madì pbʉ̀kʉ̀ kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ màtí.›
20 Ʊrɔ́ rɔ̀, kǎdʉ̀ ndìvà, ndàdu ndɨ àbanà bhà.
Ní àdì kàdì ɨtsɛta nyʉ́ rɔ́rɔ̀, kà t'ábanà náala ka, ndàdʉ̀ ɨzʉ nábà atdídɔ̀ kàdɔ̀. Ní kà t'ábanà náakʉ̀ kà ɨ, ndìtsì ndìbvu kàdɔ̀, ndàdʉ̀ kàmbo.
21 Ní kà t'ídhùnà náadʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Àbá, ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nzì, madʉ̀ dhu àfa ɔnzìnʉ́. Ní, ma màkǎ nzá kanzì ma pbʉ̀kʉ̀ ɨngba tí.›

22 Pbɛ́tʉ̀, kà t’ábanà náadʉ̀ àtìnà pbìndà ɨnɔ nɨ̌: ‹Nyɔ̀nzɨ dhu tsàkàtsàkà nyɨ̌dyì atdídɔ̀ àya kanzʉ̀ nyǎfɔ́ kà-rɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyìdyi pɛtɛ̀ nyǎfɔ́ kɔ̌tsʉ́-kpɔ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ kàyìtò nʉ́fɔ kà-pfɔ̀ rɔ̌.
23 Nyìwʉ̌ ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpǎ-ngba nà nyɔ̀dù, àlɛ̌ ràdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzì.
24 Obhó tí, yàrí pbàkà ɨngba náavɛ̀, ní kɨ̀kyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, ní kàrà wà ndàdu.› Ní, ányìrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́pɛ̀ ì rɔ̀nzì.
25 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rɔ̀, wɔ̀ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨngba níí’ì ɨnga bvʉ̀ ndì ndàràànà rɔ̌. Ní, ányìrɔ̀ ndì ndàrà ìngo rɔ̀, íkyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ɨdza-lì’ɔ̀ ndìtɔ tí ndì rɔ́rɔ̀, kɨ̌rɨ adyi mà, ɔbɛ́ mànà tó wɔ̀gɔ̀.
26 Ní kǎnzi àbanà bhà kasʉ́tálɛ atdí, ndìvʉ̌ wɔ̀ rí ndɔ̀nzɨ dhu-tì tsʉ̀ná.
27 Ní ndɨ kasʉ́tálɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Adɔ̀nʉ nírà wà àhʉ. Ní, ídzì rɔ̌ rɔ̀ kàrà ìngo dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanʉ àdù ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpǎ-ngba nábhʉ kodù.›
28 Ní, ádrʉ̀ngbǎ ɨngba náadʉ̀ àkɔ̌, ndàdʉ̀ ndùvo ìnzɨ̌ ndotsú tí ɨdza. Kà t’ábanà náadʉ̀ àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ kà-afí nópè ndínɨ̌ otsú tí ɨdza.
29 Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Yà atɔ-akpá-tsʉ̀ náarí ndɔ̀vì dhu bhɛ̌yi, ma marí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨndʉ̀ ɨnɔ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, ma màpè nzá mɔbɛ̀ ɔ̀tɛ̌nʉ dɔ̀nǎ atdíku màtí. Ní, nyɨ nyapɛ̀na nzá ìndrɨ̌-ngba-tsí dhu mà níbhò mozè, mɔ̌nzì mʉ̀hɛndʉ̀ nɨ̌ ɔdhídu mànà!
30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨngba, fʉnʉ́ dhu-tsè natdì kɔ́rɔ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̌ nárà ìngo rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ nyàdù ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpǎ-ngba nábhʉ kodù kà tɔ̀.›
31 Kà t’ábanà náadʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Pbànɨ̌ngbá, àlɛ̌ karóko nyɨ nà bìlɨ̌nganà, ndɨrɔ̀ yà kɔ́rɔ́ fudú rí’ì dhu ní pbʉ̀kʉ̀ átɔ̀.
32 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎnà àlɛ̌ rɔ̀nzì mʉ̀hɛndʉ̀, àlɛ̌-ɨdhɛ̀ ràdʉ̀ ndɨ̀ka. Obhó tí, yàrí àvǎvɛ̀ adɔ̀nʉ níkyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, ní kàla wà ndɨ̀.›»

16

Nyɨ̀kpóna ótdyù kasʉ́tálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 6.24; 1Tì 6.17-19; 1Pɛ́ 5.2)

1 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí dhu náwɛ átɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀: «Atdí ònzìtálɛ níí’ì atdí pbìndà kasʉ́tálɛ nà. Ndɨ kasʉ́tálɛ kɨ̌lɨ rì’ì kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Ní ka kadʉ̀ ndɨ kasʉ́tálɛ nɔ́bhʉ̀ katɨ, kà rarí pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu-tsí nínzǎ.
2 Ní wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi ka, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɨ: ‹Ádhu wɔ̀ ma márà ìrìnà rɔ̌ dʉ̀nʉ́ ka kʉ́nɔna rɔ́? Ɨtɛ̀ pɛ́ pbàkà dhu-tsí nɔ́dɔ nyɨ nyárí tí dhu idù. Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, nyí nzɨ̌ adɨ tdítdɔ̌ pbàkà dhu-tsí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí.›
3 Ní wɔ̀rí alɛ níírɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi yà pbàkà ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ ɨma nípfɔ́ pbìndà dhu-tsí t’ɔ́dɔta-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀? Tí mongò ɨnga nóbhì? Wɔ̀rí tɔ̀ ma mí’ì ìmbǎ ɔbɨ nà. Tí mongò dhu núnzi ìndrʉ̌-fɔ́? Wɔ̀rí nɨ̌ nyɨdu rǎdʉ̀ ìwʉ tí ìwʉ.
4 Ɨwà ma mʉ̀nɨ ma mónzɨna dhu, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ongó tí makɔ mbɛ̌yi fɨrábvʉ̀ nǎ, mipfɔ̌ ka kí kasʉ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.›
5 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎpɛ̀ ndùnzì pbìndà kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà wànzá nà arí’ì alɛ atdátdírà ɔ̌. Angyi ndì nìtɔ alɛ-tsʉ̌ kɨ̌vú dhu, ndàtɨ: ‹Ífe dhu nyɨ nyí’ì nà pbàkà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà wànzá tí?› Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ:
6 ‹Atdí mɨyà kàtinì akyɛ tɔ́.› Ní wɔ̀rí kasʉ́tálɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Kànɨ̌ bhàrʉwà. Ádɨ̌ obvò nyadʉ̀ imbò kumì kàtinì akyɛ tɔ́ nándi kà dɔ̌ tsàkàtsàkà.›
7 Tdítdɔ̌ kɨ̌vú dhu ngǎtsi alɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Olu ɨnyɨ, pbʉ̀kʉ̀ ní ìfe?› Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ma mí’ì atdí mɨyà gɔ̀nɨ̌yà nganʉ̀-kpɔ̌ tɔ́ nà.› Ní wɔ̀ kasʉ́tálɛ náadʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ bhàrʉwà. Ándɨ̌ àrʉ̀ kumì.›
8 Ní, ádrʉ̀ngbǎlɛ níílè wɔ̀ ìmbǎ obhónánga nà pbìndà kasʉ́tálɛ atdídɔ̌, àbadhi ɔ̀nzì dhu nyɨ̀kpóna ótdyù alɛ bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyɨ̀kpó nótdyù atdídɔ̌ nyʉ́. Abádhí náarí nzínzìya ɔ̌ dhu nɔ́bhɔlɔ màgɛ̌zì nà, ròsè yà awáwʉ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ dɔ̀nǎ.
9 Nírɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: nyùfɛ̌ olo yà ìmbǎ fɨndá obhónánga nà otu ɔ̌ nyɨ̌ nyábà ongyéngá nɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, dhu ìtsìnà ndɔ̀tdì rʉ̀kʉ́ nínganí, ɨ olo náadʉ̀ya tí ndɨ nyǎkɔ yà dhòdhódhónga nà nyɨ̌ nyóngo òko ɔ̀yá ɨdza ɔ̀.
10 Obhónánga dɔ̌ arí akɛkpá dhú-ngba nɔ́dɔ alɛ, ní ndɨ rádʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu nɔ́dɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ arí ákɛ̌kpá dhu nɔ́dɔ obhónánga dɔ̌ alɛ, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu mà nɔ́dɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌.
11 Nírɔ̀, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ àdʉ̀ yà fʉkʉ́ arí’ì yà adzɨ dɔ̌ ongyéngá nɔ́dɔ̀ obhónga dɔ̌, ní ádhɨ ndɨ ídzì ongyéngá-tɨdɔ̀ nábhʉ adʉ̀ya fʉ̌kʉ̀?
12 Ndɨrɔ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyɔ̀dɔ̀ fʉkʉ́ ka kàbhʉ ngǎtsi alɛ bhà dhu mà mbɛ̌yi rɔ̀, ádhɨ ndɨ fʉ̌kʉ̀ adʉ̀ya fʉ̀kʉ́ ongyéngá nyʉ́ nábhʉ?

13 Ɨnzɨ̌ atdí kasʉtálɛ mà rǎdʉ̀ ɔ́yɔ̀ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdí kàsʉmì ɔ̀ tí. Obhó tí, kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi nɔ́zè. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi nídzèlɛ̀. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá fʉ̀rangà-kàsʉ̌ mànà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhèdhèrɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ núdhě dhu
(Màt 11.12-13; 5.31-32; Mrk 10.11-12)

14 Pbàfàrìsáyó, abhɔ ɨ̀ ózè fʉ̀rangà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, núubhínà Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nírì rɔ̌, ʼàdʉ̀ òko ʼàmbɛ ndɨ dhu nʉ́gbɔ dɔ̌.
15 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌, nyɨ̌ ní obhónángatálɛ tí arí ʼàbhʉ̌ ìndrʉ̌ rɔ̀zʉ̀ ɨ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ʉ́nɨ wà afíku ɔ̀ nyɨ̌ nyírɛ̀na dhu. Obhó tí, yà ìndrʉ̌ rɔ̌zʉ̀na ádrʉ̀ngbǎ dhu tí dhu ní ndɨ Kàgàwà ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̀ dhu.»
16 Músà bhà Ʊyátá mà, pbànábí mànà tɔ́ kàsʉmɨ̀-tsʉ̀ náarà ìku bàtizò nubhónà Yùwanì rɔ̀. Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ ndɨ Yùwanì bhà kàsʉmɨ̀ ɔ̀ rɔ̀, ka kárʉ́nɔna ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní, ngǎtsi alɛ náarí ɔbɨ ɔ̀nzɨ fɨ́ndà ndínɨ̌ ndì ndotsú tí ndɨ idzi ɔ̀.
17 Yà adzɨ mà, ɔ̀rʉ̀-akpà mànà rǎdʉ̀ ʉ̀da ʉ̀da ɨsɔ́ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ yàrí Ʊyátá ɔ̀ atdí andítá-tʉ́tʉ̌ngba mà náawíya nzɨ̌.
18 «Atdí kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi tsìbhálɛ nɔ́kʉ̀, ní ndɨ alɛ nɔ́nzì wà mʉ̀nyɔ̀nì. Ndɨrɔ̀ atdí kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ àdʉ̀ pbìndà kpatsìbhálɛ ɔ́dhɔ̀ tsìbhálɛ nɔ́kʉ, ní ndɨ alɛ ɔ̀nzì wà mʉ̀nyɔ̀nì.»

Ònzìtálɛ mà Làzarʉ̀ nà tɔ́ mbólí
(Zàb 49.17-21; 73.4-5,19; Luk 6.20-21,24-25)

19 «Atdí alɛ nɨ'ɨ̀ ònzìtálɛ. Ndɨ alɛ nóongónà atdídɔ̀ ʉ́ya ɔrʉ́ odzìya nà mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ. Bìlǐnganà kǒngónà àdɨ dhèdhɛ ɔ̀ tí, ndàdʉ̀ ídzì ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nónyʉ̀ dɔ̌.
20 Ndɨrɔ̀, Làzarʉ̀ tí kátɨna alɛ nɨ'ɨ̀ nǎkʉ̀tálɛ. Ka nɨ'ɨ̀ otú ɨ́pbà ngbɔ̀na kórɔ́ alɛ. Ní, kǒngónà àyi wɔ̀ ònzìtálɛ bhà ɨdza-lí.
21 Kǒngónà àdʉ̀ ndòzè ndòngù ndɨ ònzìtálɛ rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà dɔ̌ rɔ̀ rí 'àwà obvò ɔ̀nyʉ̀-ú'ǔ-nzo nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ìtsě nóongónà àdʉ̀ ìwu, ʼàmbɛ kà rɔ̌ otú dɔ̌nga nʉ́tda dɔ̌.
22 Ní atdíku wɔ̀rí nǎkʉ̀tálɛ náavɛ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdʉ̀ afína nódyì, ʼòwù nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, Àbràhamʉ̀-tɨ'ɔ̀. Ngǎtsi ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ ònzìtálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀, kadʉ́ ɔ̀tdʉ̀nà.
23 Ní ɔvɛ-bvʉ̀, àzèmbè ndɨ ndí àpbɛ̀ nábà abhɔ nyʉ́ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ ònzìtálɛ náangbɛ dɔ̀na, ndàndà nga, ndàdʉ̀ Àbràhamʉ̀ nála ɨtsɛ rɔ̀, Làzarʉ̀ àdɨ tɨ́ná rɔ́.
24 Ní wɔ̀ ònzìtálɛ náafà ndɨ ndàtɨ: ‹Àbadu Àbràhamʉ̌, ábà ɨzʉ̀ dùdú! Ávɨ̀ Làzarʉ̀ ròdù ɔtsʉ́na-kpɔ̀-dɔ ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ ìrà nà ɨdàdu-dɔ ma mɨdʉ́ tí nɨ̌. Obhó tí, ma mí'ɨ̀ ábhɔ̀ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̀ yàrí kàzʉ ɔ̀.›
25 Pbɛ́tʉ̀ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Pbànǐngbá, ɨ́rɛ̀ pɛ́ dhu: nyɨ nyábà ábhɔ̀ ídzìnga nyʉ́ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Làzarʉ̀ í'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌. Ní kòmbí Làzarʉ̀ rɨ̌'ɨ̀ ídzìnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ́'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌.
26 Ndɨrɔ̀ ròsè kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌-nzínzì ɔ̀ nyɨ̌ mànà rí'ɨ̀ dhu ní ádzɨ̌ ibhu-akpà. Ní àzú dhená rɔ̀ ìndrʉ̌ rǎda tikʉ ɔ̀ nɨ̌ fangà rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ, ndɨrɔ̀ tikʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ màtí ìndrʉ̌ rɨ̌da tika ɔ̀ nɨ̌ fangà rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ átɔ̀.›
27 Wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀: ‹Ma mìtdɛ̀ nyɨ atdídɔ̀ àbadú. Ávɨ̀ Làzarʉ̀ ràrà àba bhà pbanga ɔ̀.
28 Obhó tí, ma mí'ɨ̀ ìnè imbò adódu nà. Ní, dhu àkǎ Làzarʉ̀ ràrà dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ngàmbì bhěyi, akyɛ abádhí nóowuya ìwu átɔ̀ yàrí àpbɛ̀ tɔ́ ngari ɔ̀ nɨ̌.›
29 Ní Àbràhamʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Músà mà pbànábí mànà náandí dhu rɨ̌ ɨ̀'ɨ̀ ìnè àwú. Ní ɨ adónʉ àkǎ ɨ̀ rìrì ɨ Andítá rʉ̌nɔna dhu!›
30 Tdítdɔ̀ wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtìnà: ‹Ɨnzá wɔ̀ dhu àkǎ wɔ̀ dhu bhěyi, àbadu Àbràhamʉ̌. Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndɨ nìngbɛ̀ atdí alɛ nyʉ́ náapɛ́ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ní abádhí rǎdʉ̀ 'ʉ̀gèrè ʉ̀gèrè, 'ʉ̀bhà fɨyó nzérɛ mʉ̀tsɔ.›
31 Pbɛ́tʉ̀ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtìnà àbadhi nɨ̌: ‹Ɨnzɨ̌ abádhí náapɛ́ Músà mà, pbànábí mànà rʉ̌nɔna dhu nírɨ, ní abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ibhu ɔ̀ rɔ̀ ndɨ níngbɛ̀ alɛ rʉ̌nɔna dhu mà nírɨ.›»

17

Ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ ròtsù nzérɛnga ɔ̀ dhu
(Màt 18.6-9,21-22; Mrk 9.22-28,42; 1Kò 8.9-13; 10.32)

1 Yɛ̌sù atɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ìndrʉ̌ rǎdɨ ìmbǎ ndì'ɨ̀ ndàbhʉ̌ rí ndòtsù nzérɛnga ɔ̀ dhu nà dhu rɨ̌'ɨ̀ odú nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnà nábhʉ̌ rí ròtsù nzérɛnga ɔ̀ alɛ rɨ̌'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌.

2 Dhu ɔfɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́, kosò ádrʉ̀ngbǎ odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ
rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, kɨ̀ì kàrí nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ tí rɔ̀.
3 Nírɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌-tírɔ̀!

Dhu t'úbàta
(Màt 18.15,21-22)

Ɔdhìnʉ náapɛ́ dhu àfǎ ɔnzìnʉ́, ní dhu àkǎ nyɔvɔ̀ kàbhà afátá kà tɔ̀. Kǎpɛ́ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀
ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga, ní dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀.
4 Ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ dhu àfǎ ɔnzìnʉ́ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na atdí adyi ɔ̌, ndàdʉ̀ ndàdu àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na
ndìrà àtìnà nyɨ nɨ̌: ‹Ma mʉ̀gɛ̀rɛ̀ wà ma mʉbhà pbàkà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.› Ní dhu àkǎ nyarà
dhu ʉ̀bà rɔ̌ kà tɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ a'uta dɔ̌ dhu
(Màt 17.19-20)

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbìndà uvitatálɛ náadʉ̀ àtìnà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítrɔ̌
fàká a'uta.»
6 Ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ a'uta ní'ìná gukyè hàràdalɨ
tí kátɨna itsu-kpɔ̌ bvʉ̌ màtí, ní nyɨ̌ nyàmbènà àtɨna yàrí itsu nɨ̌: ‹Ɨngbè nyɨ ɨvɛ́nʉ mànà,
nyarà nyɔdì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›, ní kàmbènà àdʉ̀ tsʉ̀kʉ́ dhu nírì ìrɨ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě yà fɨ̌ndà ka kàvi dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzɨ kasʉtálɛ dɔ̌ dhu

7 «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ ndɨ, yà ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ríngo, ngǎtsi nɨ̌ tàmà ndì ndʉ̀ndà ɨ rɔ̀
ríngo pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌ rádʉ̀ àtìnà: ‹Ɨrà tsàkàtsàkà, ɔ̀nyʉ̀ nyɨ nyɔnyʉ tí!›
8 Pbɛ́tʉ̀ kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: ‹Óyè ɔ̀nyʉ̀ idù. Ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyʉfó nyɨ mbɛ̌yi, nyadʉ̀
ɔ̀nyʉ̀ níbhò idù. Dhu ma mɔ̀nyʉ̀ madʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, nyɨ nyadʉ̀na dhu
ɔ̀nyʉ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ átɔ̀.›
9 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ t'ádʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ àbhʉ̌ ndɨ pbìndà kasʉtálɛ tɔ̀ yà kà tɔ̀ ndì ndàvinà
dhu kɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
10 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ya fʉ̌kʉ̀ ka kàvinà dhu ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́, ní
nyɨ̌ nyàkǎ nyǎtɨ: ‹Mǎ ní ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà kasʉtálɛ, mǎ mɔ̀nzì yà àkǎ àkǎnà mɔ̌nzì fàká kasʉ
kɛ̀lɛ̌.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɨdrɛ̀ kɨ́kítálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.2-4; Luk 5.12-14)

11 Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù nʉ́ʉdà Sàmàrɨyà tó pbìrì mà Gàlìlayà tó
pbìrì mànà nzínzì ɔ̌ ifo ɔ̀na nǎ.
12 Ní atdí pbanga ɔ̀ kà rɔ̌tsù rɔ́, ɨdrɛ̀ kɨ́kítálɛ náatù ì kà mànà. Ní, ɨtsɛta ì ìkò rɔ́rɔ̀,
13 abádhí apè 'ùkǔ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yɛ̌sù, Màlimɔ̌, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
14 Ní, abádhí ndì ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù atɨ abádhí nɨ̌: «Nyòwu nyìtɛ̀ nyɨ̌ pbàkùhání tɔ̀.» Ní
ányì ì ówu rɔ́rɔ̀, abádhí náala ì ɨwà ì ʉ̀gʉ rɔ́.
15 Ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ níitdègu ndì ndɔ̀gʉ̀ dhu nálǎ, náadù ndì owùna-lú,
Kàgàwà nífʉ́ ndì ndí ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rɔ́rɔ̀.
16 Ní, kɨ̌tsi ndìbvu Yɛ̌sù-pfɔ̀ rɔ̌, ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Yɛ̌sù
tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ alɛ nɨ'ì Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ.
17 Ní, Yɛ̌sù ivú dhu ndàtɨ: «Nɨ'ì tí obhó ɨdrɛ̀ alɛ ɨ ʉ̀gʉ̌ ʉ̀gʉ kɔ́rɔ́? Ní àrʉ̀gyètdí ngʉ̌kpà
alɛ rɨ̌'ì àdhà?
18 Tí yà vurò pbìrì ɔ̌ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ndì nàdu ndɨrà Kàgàwà nífʉ?»
19 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà wɔ̀ ndɨ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyadʉ̀ àrà. Ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ nyɨ.»

Kàgàwà bhà idzi-dhɔ̀ ìndù ndì dhu nítɛ̀ rí dhu
(Màt 24.23-42)

20 Pbàfàrìsáyó nívʉ̌ Kàgàwà rɨ̌ idzi nónyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ Yɛ̌sù-tsʉ̌ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà rɨ̌ idzi nónyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ̌ nzɨ̌ ìrà alɛ-nyìkpó nɨ̌
kádʉ̀ àlanà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
21 Ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ àtìnà: ‹Nyàndà, kà rɨ̌'ì ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌: ‹Kà rɨ̌'ì ndɔrɔ́!› Obhó tí,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ní rɨ̌'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌.»
22 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɨdhɔ níɨ'ɨya ìnè yà Ìndrʉ̌ t'ídhùnà bhà ɨdhɔ nózè
nyɨ̌ nyí nyǎla atdí màtí ɔ̀ná, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyadʉ̀ya nzɨ̌ kàla.
23 Ka kowuya àtìnà rɔ̀ nyɨ̌ nɨ̌: ‹Kà rɨ̌'ì ndálʉ̀!› ngǎtsi nɨ̌: ‹Kà rɨ̌'ì ɨrɔ́!› Ní, àpɛ́ nyɔ̌wuya
òwu rɔ̌ ányì, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyɔ̌wuya òtse rɔ̌ ányì.
24 Obhó tí, àdhàdhì ɔvɔ náarámbɨlɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̀, atdídhená adzɨ-igì ɔ̀nǎ rɔ̀, ndʉ̀dà
ngǎtsi adzɨ-igì ɔ̀ dhu bhɛ̌yi, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà bhà ɨdhɔ ɔ̌ dhu níɨ'ɨya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
25 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ pɛ́ kà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ angyi, ndɨrɔ̀ yà indo arí'ì alɛ ràdʉ̀ kɔ̀dhɔ̀.

26 Nʉwà bhà kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu-tɨdɔ̀ nɔ́ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí Ìndrǔ t'ídhùnà
bhà ɨdhɔ ɔ̌.
27 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ìndrǔ nóongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà 'ʉ̀mba, 'àdʉ̀ fɨyɔ́
nzónzo nábhʉ rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ Nʉwà rɔ̌tsù sàfinà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ,
ádrʉ̀ngbǎ igye nɨ́ikɔ́, ɨdha ràdʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí àmbili, ndàdʉ̀ ìndrǔ-tsè nɔ́tdì
kɔ́rɔ́.
28 Ndɨrɔ̀ kɔ̀nzɨya ndì átɔ̀, yà Lotì bhà kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu bhɛ̌yi. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌,
ìndrǔ nóongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà ɔdhíya-fɔ́ dhu núdzi, 'àdʉ̀ òwu fɔyá
dhu núbho rɔ̌ ɔdhíya rʉ̀dzǐ átɔ̀. Abádhí ongónà itse núzo ɨnga ɔ̌, 'àdʉ̀ òwu ɨdza nʉ́sɨ rɔ̌.
29 Pbɛ́tʉ̀ Lotì àhʉ Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nínganí, Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀ rɔ́rʉ̀ odu tɔ́ kàzʉ
rɨ̀pbà ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdì Sɔ̀dɔmɔ̀ ɔ̌ bhà-tsè kɔ́rɔ́.
30 Ní, dhu nɔ́ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí Ìndrǔ t'ídhùnà rɨ̌ ndàvǐ ìndrǔ tɔ̀ nínganí.
31 Ndɨ nínganí, pbɨ̀ndà ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nɔ̀tù alɛ, pbɨ̀ndà dhu-tsí
ràdʉ̀ ɨ'ì ɨdza, náakáya nzǐ ndìfɔ̀, ndàhʉ ɨ dhu-tsí núgù. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnga bvʉ̀ ndì
nɔ̀tù alɛ náakáya nzǐ ndàdu ndì ɨbha.
32 Nyìrɛ̀ pɛ́ Lotì-ve rɔ̌ ndì nanzì dhu.
33 Pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga nɔ̀zè ndìgʉ̌ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀ pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga níwǐ rí alɛ
náadʉ̀ya kɔ̀dɔ̀ ɔ̀dɔ̀.
34 Ma mí kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, ndɨ ɨkuɔ̌, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ɨ̀ nɔ̀tù atdí ara dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ka kowuya atdí
alɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.
35 Ɔyɔ̌ rɔ̀ rí dhu ɔ̀'ù atdíkpá odu dɔ̌ rɔ́ ɨ̀ nɔ̀tù vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí nódyì
rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́bhà.
36 [Ɔyɔ̌ rɔ̀ ɨ̀ nɔ̀tù ɨnga-bvʉ̌ kpabhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀
ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.»]
37 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Wɔ̀rí dhu ɔnzɨya ndì àdhà
Ádrʉ̀ngbǎlé?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Abvo rɨ̌'ì rɔ́nga ní ndɨ pbàsɛ̀gɛ̀
núunduya ɨ̀ nɨ̌.»

18

Abvo-àyi mà, anya t'ɨtdɨ̀ta t'álɛ mànà tɔ́ mbólí

1 Yɛ̌sù awɛ atdí mbólí pbɨ̀ndà ábhàlǐ tɔ̀, ndínɨ̌ ɨtɛ̀ tí dhu abádhí ràkǎ 'ɔ̀ngò 'ɨ̀tsɔ̀
bìlǐnganà ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ í ɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.
2 Kǎtɨ: «Atdí kɨgɔ̀ ɔ̌, anya t'ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ atdí alɛ nɨ́'ɨ̀ ɨ̀nè. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ arí Kàgàwà ɔdɔ̀
nɔ́nzɨ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arí atdí alɛ mà nífʉ̌ alɛ.
3 Ndɨrɔ̀, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, atdí abvo-àyi nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨ̀nè átɔ̀. Ní ndɨ abvo-àyi ongónà ɨ̀rà anya t'ɨ́tdɨ̀ta
t'álɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ kà-rɔ̌, ndàtɨ: ‹Ʉ̀nɔ ànyǎka pbàkà anyatálɛ mànà.›
4 Ní ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí, wɔ̀ anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ náazè nzá ndʉ̀nɔ̀ ndɨ anya. Nɨ́rɔ̀ ní ndɨ
atdíku kɨ̌rɛ̀ nga, ndàtɨ: ‹Ma mí mbǎ ɨ̀nzɨ̌ ma marí Kàgàwà ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ dhu màtí, ndɨrɔ̀
ɨ̀nzɨ̌ ma marí atdí alɛ mà nífʉ̌ dhu màtí,
5 ní, bìlǐ kǎrí tsìdu àvǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ wà mʉnɔ̀ abádhí-ànyǎ pbɨ̀ndà anyatálɛ
mànà, akyɛ kɔ̌ngóna ɨ̀rà dùdu-ɔ̌nga ʉ̀kpà nɨ̌.›»
6 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̀: «Nyɨ̀rɨ pɛ́ wɔ̀ ɨ̀mbǎ obhónga nà anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ
nʉ́ʉnɔ dhu!
7 Ní, Kàgàwà tí nzɨ̌ àdʉ̀ yà adyíbhengá nga mà, kùbhingá nga mànà ɔ̌ arí 'ɨ̀tsɔ̀ rɔ̀ná
fɨ̌ndà ndì ndavò alɛ rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀? Kà tí àdʉ̀ ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ abádhí rɔ̌?
8 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kà ràrǎdʉ̀ abádhí-rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀ tsàkàtsàkà nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrǔ
t'ídhùnà rɨ̌ngo nínganí, kɔ̌túya tí tdʉ̌ a'uta nà alɛ yà adzɨ dɔ̌?»

Mʉ̀fàrɨsayò mà pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ mànà tɔ́ mbólí
(Mbà 28.13; 30.12-13; Yàk 4.6,9; 1Pɛ́ 5.5-6)

9 Tdítdɔ̀, Yɛ̌sù awɛ yàrí mbólí yà obhónángatálɛ tí arí 'ɔ̀zʉ̀, 'àdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ-gàyà nɔ́nzɨ̀
alɛ tɔ̀.
10 Kǎtɨ: «Ɔ́yɔ̌ alɛ náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndínɨ̌ 'ɨtsɔ̀ tí ɨ̀. Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nɨ'ɨ̀
Mʉ̀fàrɨsayò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ nɨ'ɨ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀.
11 Ní, Mʉ̀fàrɨsayò níídè, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀
nyʉ́ ɨndʉ̀, ɨ̀mbǎ ma marí'ɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí bhɛ̌yi nídhunɨ̌. Ɨ alɛ ní kǎkà ogbo ɔ̀nzɨ arí alɛ,
kǎkà ɨ̀nzɨ̌ ní obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ kǎkà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ. Ndɨrɔ̀ ma ní nzɨ̌ pàratà
tɔ́ yàrí ndɔmbɛ̀ bhɛ̌yi alɛ.
12 Ma márí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ɔyɔ-gʉ̀na atdí yɛngɛ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ma marí pbàkà kɔ́rɔ́
ongyéngá tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tí ɨndʉ̀.›

13 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ níídè ɨtsɛta, ìnzɨ̌ ndòzè ndàngbɛ dɔ̀na, ndàndà ɔrʉ̀
nga mà. Pbɛ́tʉ̀, kǎdì ndàmbɛ odrùna-dɔ nʉ́pbì dɔ̌ ɨzʉ nà, ndàdʉ̀ àmbɛ àtìnà dɔ̌: ‹Ɔɔ
Kàgàwǎ, ábà ɨzʉ dùdú, ɨma nzɛ́rɛngatálɛ tírɔ̀.›
14 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: wɔ̀rí pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ náadù ndɨ pbìndà ɨwà Kàgàwà nózʉ̀ ndɨ
ídzì alɛ tí rórɔ̀. Obhó tí, ndìdzɨ̀ rí ndìtírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ ní ka kɨfoya obvò. Ndirɔ̀, ndìfɔ́ rí obvò
ndìtírɔ̀ alɛ ní ka kɨdzíya ɔrʉ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ nìní nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 18.1-4; 19.13-15; Mrk 10.13-16)

15 Ìndrʉ̌ nóowúnà ìwu rɔ̌ ɨba-tsʉ̀nǎ nzónzo nà Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, ndínɨ̌ kʉ̌lɨ tí ɔtsʉ́na dɔ̀yá.
Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, ábhàlɨ̌ adʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí ɨ alɛ dɔ̌.
16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɨ nzónzo nónzì kiwʉ̌ nà tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyʉ̀bhà
nzónzo rìwʉ̌ tɨdu ɔ̀, ìnzɨ̌ nyǎtɔ̀ tsʉ̀ya. Obhó tí, Kàgàwà bhà idzi ní abádhí bhɛ̌yi ɨ nʉ́lɨ
alɛ tɔ́.
17 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ̌ rí Kàgàwà bhà idzi nákɔ̌ ákɛ̌ ngbángba bhɛ̌yi alɛ,
nóotsúya nzɨ̌ akɛkpá màtɨ́ kà ɔ̀.»

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ ònzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Mrk 10.17-31)

18 Atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ídzì màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎ àkǎ mɔnzì,
ndínɨ̌ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
19 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ́ ma ànzi ídzì alɛ tí nɨ̌? Ɨmbǎ ídzì
alɛ rɨ̌’ì atdí màtí. Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ídzì alɛ.
20 Nyɨ nyʉ́nɨ wà Ʊyátá: ‹Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu
àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, dhu àkǎ nzá nyʉnɔ̀ tìtɔ̀ ɔdhìnʉ dɔ̌. Ndirɔ̀, dhu àkǎ nyɨfʉ àbanʉ
mà ɨ́yànʉ nà.›»
21 Nɨ́ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́fʉ kɔ̌kɔ̀rɨ́ Ʊyátá kɔ́rɔ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ idú
ngbángba ɔ̀ rɔ̀.»
22 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Atdí dhu ní ndɨ ndɨ nʉ̀bhà tdɨ́tdɔ̌
ɨndʉ̀: dhu àkǎ nyudzɨ̌ fʉnʉ́ arí’ì dhu kɔ́rɔ́, nyadʉ̀ kà ɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀
nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ní nyɨ nyádʉ̀ ì’ì ònzì nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀
owùdu nʉ́ngʉ.»
23 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndì ndɨ̀rì rɔ̀, ɨzʉ nʉ́ʉka ka atdídɔ̌, abhɔ ndì ndónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Yɛ̌sù níitdègu ɨzʉ nʉ́ka ka atdídɔ̌ dhu nálǎ, náadʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ònzì t’álɛ rɔ̌tsù
Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rɨ̌’ì ɔbɨ nyʉ́ tí.
25 Obhó tí, dhu rɨ̌’ì ɨsɔ́ nyʉ́ ngàmɨyà rɔ̀tsù ndʉ̀dà sìndanì-bhu ɔ̀nǎ, rɔ̀sè ònzìtálɛ rɔ̌tsù
Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»
26 Ní, wɔ̀ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nɨ̀rì alɛ níivú dhu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Olu, ádhɨ nyʉ́ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀
ɔ̀gʉ̀?»
27 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìndrʉ̌-lɛ̀mà nɔ̀nzì dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà-
lɛ̀mà nónzì.»
28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Kànɨ̌, mǎ mʉ́bhà fɔ́ká dhu, mǎdʉ̀ owùnʉ
nʉ́ngʉ.»
29 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ìndrʉ̌ náapɛ́
pbìndà ɨdza mà, pbìndà ɨngba-tsánà mà, adóna mà, àbanà mà, ɨ́yànà mà, pbìndà ɨnzo
mànà nʉ́bha ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dɔ̀ rɔ̀,
30 ní, yà kòmbí rɨ́’ì kàsʉmì ɔ̌, kà rɨ̌ dhu nábà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Ndirɔ̀, olù rírà kàsʉmì ɔ̌,
kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Mrk 10.32-34; Luk 9.22,44-45)

31 Yɛ̌sù núugu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Kànɨ̌ àlɛ̌
kúpo Yèrùsàlɛmà. Ní kɔ́rɔ́ dhu, yà pbànábí náandí Ìndrʉ̌ t’ídhùnà dɔ̌, ní ràkà ányì.
32 Obhó tí, ka kí àbadhi nípfɔ̌, kabhʉ yà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-fɔ́. Ndirɔ̀ ka kí kʉ̀gbɔ̌ kadʉ̀
àvu rɔ̀ná, kadʉ̀ ɨsɔ núso kà dɔ̀.
33 Ndirɔ̀, asé nɨ̌ ka kʉ̀vɨ ka dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ya kòhò, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Nɨ́ ìbhʉ ɨdhɔ
dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»
34 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ nálʉ akɛkpá màtɨ́. Ndɨ ɔtɛ-tɨ̀ náarù
ndì òru tí abádhí rɔ̌, ìnzɨ̌ abádhí ràdʉ̀ àdhu dɔ̌ màtɨ́ Yɛ̌sù rɔ̌tɛ dhu nʉ́nɨ.

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí ndùmùndúmú nígʉ̌ Yɛ̀rɨkɔ̀ dhu
(Màt 20.29-34; Mrk 10.46-52)

35 Yěsù níitdègu Yèrikò tó kigò níndù, ní kǎtù atdí ndùmùndúmú otu-igì dɔ̀ àdi,
ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̀ ìndrǔ-fɔ́ rɔ́.
36 Ní, wɔ̀ ndùmùndúmú níiri ihé-yà rǔda dhu, ndàdù dhu ìvu, àdhu mà rǐ ndɔ̀nzi dhu
ndì nduni tí.
37 Ní ka kadù dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ kati: Yěsù, Nàzàretì ɔ̀ alɛ ràrǐ wɔ̀ rúda.
38 Ní kǎkù, ndàti: «Yěsù, Dàwudì nǐngbá, ábà izu dùdú!»
39 Ní yà angyi òkò ’àmbɛ òwu dɔ̀ alɛ náarù kà dɔ̀, àdù kàvi rìnɛ̀. Pbɛ́tù kǎdù òkù tdítdɔ̀
àrǐ nyú tí, ndàti: «Dàwudì nǐngbá, ábà izu dùdú!»
40 Ní Yěsù adù ìde ndàdù kàvi kiwǔ nà tina ɔ̀. Ní, íkyèrɔ̀ kìrà àhu tiná rɔ̀, Yěsù ivú
dhu kà-tsǔ ndàti:
41 «Ádhu nyi nyòzè mɔnzì indù?» Ní kǎdù dhu àdu ndàti: «Ádrùngbǎlɛ́, ma mòzè
mala nga.»
42 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Álǎ nà inga! Iwà pbùkù a’uta nígǔ nyi!»
43 Ní ányìrɔ̀ rɔ̀ tí, wɔ̀ ndùmùndúmú-nyìkpó náadù ndɔ̀pè ndàla nga, àbadhi ràdù àrà
Yěsù-owù ɔ̀, Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè ndì ndí rɔ́rɔ̀. Ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nàla, náadù
Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè átɔ̀.

19

Zàkayò rǐ Yěsù nózè ndàla dhu
(Luk 5.32)

1 Yèrikò tó kigò ɔ̀ ndi ndòtsù rɔ̀, Yěsù náadì ndàmbɛ ùda dɔ̀ ndi kigò ɔ̀na nǎ.
2 Ní atdí alɛ Zàkayò tí kátina níi’ì ìnè ányì. Ndi Zàkayò ni’ì pàratà tó pbàndɔ́mbɛ́ dɔ̀
ádrùngbǎlɛ, ndirɔ̀ ka ni’ì ɔ̀nzìtálɛ.
3 Ní kǎzè ndàla Yěsù ràrǐ àdhi. Pbɛ́tù, kà rǐ Yěsù nálǎ ihé-yà nzínzì ɔ̀ dhu níi’ì odú,
ídǒ ndì ndí’ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Ní kǎkù angyi, ndàdù ùpo mùkuyù tí kátina itsu dɔ̀, ndínǐ ndì ndala tí Yěsù, ányìrɔ̀
kà rǔda dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Ní, Yěsù níitdègu ìrà àhu ányìrɔ̀, ní kǎndà ɔrù nga, ndàdù àtìnà Zàkayò nǐ: «Zàkayǒ,
ífo tsàkàtsàkà. Indo dhu àkǎ mɔdhɔ̀ pbùkù idzá.»
6 Ní Zàkayò adù ìfo tsàkàtsàkà, ndàdù kàkɔ dhɛ̀dhɛ nyú nà.
7 Ní wɔ̀ dhu nàla kɔ́rɔ́ alɛ náanù afíya ɔ̀, ’àmbɛ àtìnà dɔ̀: «Kàrà ɔ̀dhɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ
bhà nyú!»
8 Pbɛ́tù Zàkayò níivà ndì ndìdè, ndàdù àtìnà Ádrùngbǎlɛ Yěsù nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, kànǐ
ma màbhu pbàkà ongyéngá tó atdínga ɔ́yɔ̀ dɔ̀ nǎkùtálɛ tɔ̀. Ndirɔ̀ dhu i’ina gukyè ìndrǔ
bhà dhu ma makɔ̀ titò dɔ̀ dhu tí, ní ma mí ndi dhu nádǔ ìfɔ-rà-dɔ̀ ndi alɛ tɔ̀.»
9 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Indo ɔ̀gù nírà wà àhu àzú-dzá, yàrí alɛ ní Àbràhamù
t’ídhùnà átɔ̀ nídhunǐ.
10 Obhó tí, Ìndrǔ t’ídhùnà írà ùwǔwí alɛ nɔ́nɛ̀, ndínǐ ndadù tí ìgunà.»

Idrè fùrangà tó mbólí
(Màt 25.14-30)

11 Yà ndì ndúnɔna dhu ìri rí alɛ tɔ̀, Yěsù adù yàrí mbólí náwɛ tdítdɔ̀. Obhó tí, yà íkyèrɔ̀
Yěsù rǐ’ì Yèrùsàlɛmà tó kigò ɔ̀ ndì ndotsú tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìndrǔ náambɛ́nà inga nírè
dɔ̀ afíya ɔ̀, kòmbí nga ràrǐ ndi ɔrù-akpà ɔ̀ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rǐ ndɔ̀pè nǐ.
12 Ní kǎti: «Atdí alɛ ni’ì kamà-tidò. Ní ndi alɛ níivà ndì fiyó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà itsɛ nyú
vurò pbìrì ɔ̀, ndínǐ ka kudɔ tí ndì ádrùngbǎ kamà tí, ndi dhu-dzidɔ̀, ndàdù ìngo fiyó
pbìrì ɔ̀.
13 Ní, kǔnzi idrè alɛ pbìndà kasutálɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, ndàbhu idrè fùrangà*fɔyá. Ndirɔ̀,
kǎdù dhu ùya abádhí tɔ̀, ndàti: ‹Nyɔ̀nzi mùtùruzì wɔ̀ fùrangà dɔ̀, ràrà àhu ma míngo
dhu ɔ̀.›
14 Pbɛ́tù, kà mà tó pbìrì ɔ̀ alɛ náandrɔ̀ ka atdídɔ̀. Ní abádhí adù ìndrǔ òvì ròwù kǒwù
ɔ̀, ròwù àtìnà: ‹Mǎ mòzè nzá wɔ̀ alɛ rɔ̀nyù idzi dɔ̀ká.›
15 Ní, ádrùngbǎ kamà tí ka kúdɔ ndi dhu-dzidɔ̀, ndi ndìngò fiyó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, kǎvì kunzì
kǒkɔ̀ fùrangà ndì ndundɔ fɔyá pbìndà kasutálɛ, ndínǐ ndì ndunì tí ìngbǎ dhu bhěyi màtí
abádhí nɔ́nzì kasu ndi fùrangà nǐ dhu.
16 Ní, wɛmbɛrè tó alɛ níira, ndàti kà nǐ: ‹Ádrùngbǎlɛ́, pbùkù fùrangà nísě ndì atdí
kumì fùrangà nǐ.›

---

* **19:13 19.13** Ndi fùrangà-bvu ni’ì ìkyì-akpà òdzì rádù fùrangà-bvu.

17 Nɨ́ ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu nɨ́ wɔ̀! Nyɨ nɨ́ ídzì kasʉ́tálɛ. Nyɨ nyódɔ̀ yà
fʉ́nʉ́ ma mabhù ákɛ̌kpá dhʉ́-ngba nyʉ́ mbɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́ nyɨ̀lɨ̌ nyadɨ
ádrùngbǎlɛ tɨ́ ɨdrɛ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌.›
18 Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ kasʉ́tálɛ nɨ́ɨra ndàdù àtìnà: ‹Ádrùngbǎlɛ́, pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà nísɛ̌ ndì imbò
fʉ̀rangà nɨ̌.›
19 Nɨ́ ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nɨ̌: ‹Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ nyádɨ imbò kɨgɔ̀ dɔ̌ ádrùngbǎlɛ
tɨ́.›
20 Ngǎtsi kasʉ́tálɛ nɨ́ɨra, ndàdù àtìnà: ‹Ádrùngbǎlɛ, kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà. Ma makpɔrɔ
ka mbɛrù ɔ̀, madù òrùnà.
21 Obhó tɨ́, ma marúbhi ɔdɔ̀nʉ nɔ́nzì rɔ̌, ɨnyɨ nɨ́ atdídɔ̌ arórù alɛ nídhunɨ̌. Nyɨ nyárɨ́
dhu ìdyi ɨnzá nyɨ nyɨ̀lɨ dhu rɔ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyárɨ́ ɔ̀nyù ògu ɨnzá nyɨ nyazò dhu rɔ́.›
22 Nɨ́ ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nɨ̌: ‹Ma mɨ́ anya ɔ̀tdì dʉ̀nʉ́ tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌. Ɨnyɨ nɨ́ nzɛ́rɛ
kasʉ́tálɛ. Nyɨ nyʉ́nɨ wà dhu ma ràrɨ̌ ɔ̀rù arórù alɛ, ma rarɨ́ dhu ìdyi ɨnzá ma mɨ̀lɨ dhu
rɔ́, ndɨrɔ̀ ma rarɨ́ ɔ̀nyù ògu ɨnzá ma mazò dhu rɔ́.
23 Nírɔ̀, ádhu ɨnzá nyɨ nyadù àrà idú fʉ̀rangà nɨ́lɨ bǎkì ɔ̀ nɨ̌, ndínɨ̌ ma mírà àhʉ nínganí,
ma madʉ̀ya tɨ́ àkɔnà ɨwà dɔ̀ná nídɔ̀ rórɔ̀?›
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nɨ̌: ‹Nyàkɔ wɔ̀ kà-fó rɨ́'ì fʉ̀rangà, nyǎdʉ̀
àbhʉnà yà ɨdrɛ rɨ́'ì kà nà alɛ tɔ̀.›
25 Nɨ́ ɨ alɛ adù àtìnà kà nɨ̌: ‹Ádrùngbǎlɛ́, kà rɨ̌'ì ìnè ɨdrɛ̀ fʉ̀rangà nyʉ́ nà.›
26 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ka kabhʉ̀ya dhu ìnè dhu rɨ̌'ì fɔná alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ yà ìmbǎ rɨ́'ì dhu
nà alɛ-fó rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà kà-fó rɨ́'ì dhu mà.
27 Ndɨrɔ̀ nyìwʉ̌ pɛ́ yà ɨnzá ma nazè mɔnyù idzi dɔ̀yá pbàkà òmvʉ̌-tsí nà ɨrɔ́, nyǎdʉ̀
àzènà ɔnzìdú rɔ̀.»

Yɛ̌sù rǎrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàk 9.9; Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Yùw 12.12-19)

28 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù àdʉ̀ ʉ̀da ndàdɨ angyi ihé-yà tɔ̀, ndàdʉ̀ ùpo
ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
29 Nɨ́ kɨ̌tdègu Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tànɨyà mànà tɔ́ pbanga níndù, Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì ɨnǎ rɔ̀,
nɨ́ kǎvì ɔ́yɔ̌ alɛ pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ròwù angyi,
30 ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́'ì pbanga ɔ̀. Nɨ́, ányì nyɨ̌ nyówu ùvò rɔ̀, nyɨ̌
nyɨ́ ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ùbhi dɔ̀ná angyi kayinɔ̌-ngba nótù òsò ka kòsò rɔ́. Nɨ́ nyàdʉ̀
nyʉ̌nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu nà ɨrɔ́.
31 Ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà níivúna gukyè dhu tsʉ̀kʉ́ ndàtɨ: ‹Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ kʉ̀ngǎ nɨ̌?› Nɨ́ nyɨ̌
nyadʉ̀na dhu àdu kà tɔ̀ nyǎtɨ ádrùngbǎlɛ ràrɨ̌'ì kǎtdyú nà.»
32 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù òvì alɛ náawù, 'àdʉ̀ kórɔ́ dhu-tsí nótù yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà fɨ̌yɔ̀ dhu bhɛ̌yi
tɨ́.
33 Nɨ́ abádhí rɨ̌ kayinɔ̌-ngba nʉ́ngǎ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ndɨ kayinɔ̌-ngba-abádhí níivú dhu abádhí-
tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ kayinɔ̌-ngba nʉ́ngǎ nɨ̌?»
34 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Ádrùngbǎlɛ rɨ̌'ì kǎtdyú nà.»
35 Abádhí náadù òwu wɔ̀rɨ́ kayinɔ̌-ngba nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà,
'ùhu dɔ̀ná, 'àdʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ rùpò ndàdɨ ndɨ kayinɔ̌-ngba dɔ̌.
36 Nɨ́ yà Yɛ̌sù rǎrà angyi dhu bhɛ̌yi, ìndrʉ̌ nóowúnà rɔ̀yá mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà rɔ̌, 'ùhu otu
ɔ̌.
37 Nɨ́ Yɛ̌sù itdègu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ níndù, yà Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀ ráwʉ̌ otu ɔ̌, nɨ́
kɔ̌wu ɔ̌ ríwu ábhàlɨ̌ tɔ́ ihé-yà náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ìlè Kàgàwà ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà, yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna
kórɔ́ wɨwì ì àla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
38 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌:
«Asota nákǎ yà Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ ríra ádrùngbǎ kamà nà.
Màrùngà àkǎ ndì'ì ɔ̀rù-akpà ɔ̀,
ndɨrɔ̀, ilèta nákǎ ndì'ì ɔ̀rù-akpà ɔ̌ ɔrʉ́ ngari ɔ̀*.»
39 Nɨ́ ihé-yà nzínzì ɔ̌ ì'ì ngúfe Pbàfàrìsáyó náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ísɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌
rìnɛ̀.»
40 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: abádhí nɨ́inɛ̀na gukyè, nɨ́
odu rɨ̌ ndɨ ùkʉ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌dzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu

41 Yɛ̌sù itdègu ìrà àhʉ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ tɨ́ ndàdʉ̀ kàla, nɨ́ kǎpɛ̀ ndɔ̀dzì kà dɔ̌,
42 ndàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrɨ́ ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ nyʉ́ mà átɔ̀ nyɨ nyʉ́nɨ̌yana gukyè màrùngà nábà
nyɨ nyádʉ̀ tɨ́ dhu! Pbɛ́tʉ̀ kombí ndɨ dhu òrù wà ndì rʉ̀nʉ́.

---

* **19:38 19.38** Zàb 118.26; Luk 2.14

43 Obhó tí, ɨdhɔ níɨ'ɨya ìnè, yà pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ rɨ̌ nyɔkèrè, ì ràkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʉ ɔ̀ná odu tó
kàlì nɨ̌, ì rìlì nyɨ átsɨ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ùgyè nyɨ kóró ngari ɔ̀nǎ rɔ̀.
44 Abádhí rɨ̌ nyugòlǒ, ì rɔ̀bè ʉ̀nʉ́nga, ɨnyɨ, kóró ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌
nzɨ̌ ɨnyɨ ka kasì nɨ̌ atdí odu mà nʉ́bha ràdɨ ngǎtsi odu dɔ̌, ɨnzá nyɨ nyʉnɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
mʉ̀dzʉ̀nà ɨ́rà ɨndʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì nídhunɨ̌.»

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rí dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Mrk 11.15-17; Yùw 2.13-17)

45 Kàgàwà bhà ɨdza ndì ndòtsù rɔ̀, Yěsù adʉ̀ ndɔ̀pè ndòdì ányì ɨdzá rɔ̀ rí dhu ùdzɨ̌ alɛ.
46 Kǎmbɛ́nà àtìnà dɔ̌ abádhí nɨ̌:
«Andítá átɨ: ‹Pbàkà ɨdza nɨ'ɨya ɨtsɔ̀ta-dzà›,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ, nyɨ nyádʉ̀ kʉ̀gèrè ròngò ogbotálɛ náarí ì núru ɔ̀nǎ ngari tí*.»
47 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àdɨ ndàrà dhu ùdhe rɔ̌ ìndrʉ̀ tɔ̀ bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá
rɔ̀. Ní pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tó màlímó mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀mè kàbhʉ ì ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu.
48 Pbɛ́tʉ̀ abádhí nʉ́ʉnɨ ɨnzá ì ádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu, kóró alɛ rǒwu Yěsù rʉ̌nɔna dhu nírì rɔ̌
atdyúya nyʉ́ nà nídhunɨ̌.

20

Yěsù arí pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌?
(Màt 21.23-27; Mrk 11.27-33)

1 Kɔ̀kɔ̀rí ɨdhɔ nzínzì ɔ̌, atdíku Yěsù adì ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̀ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Ní pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tó màlímó
mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náadʉ̀ 'ʉ̀tɔ̀ ányìrɔ̌.
2 Ní abádhí ivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ʉ́nɔ pɛ́ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌ màtí nyɨ
nyárí kɔ̌kɔ̀rí dhu nónzɨ dhu fǎkà. Ndɨrɔ̀, ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nábhʉ
ɨndʉ̀?»
3 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mí atdí dhu nívʉ̌ tsʉ̀kʉ́:
Nyàdu pɛ́ dhu idù.
4 Yùwanì bhà bàtizò nɨ'ì tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà? Ka nɨ'ì tí ìndrʉ̌-bvʉ̌ rɔ̀ áhʉ bàtizò?»
5 Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɨ̀rè nga nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̌ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ kà ríra, ní kǎdʉ̀na àtìnà: ‹Olu ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu ná'ù
nɨ̌?›
6 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̌ ìndrʉ̌-bvʉ̌ rɔ̀ kà ráhʉ, ní kóró alɛ adʉ̀na àlɛ̌ núbvu odu nɨ̌,
ɨwà kóró alɛ ná'ù dhu Yùwanì rɨ'ì Kàgàwà bhà nabì nídhunɨ̌.»
7 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu, ɨnzá ì rʉ́nɨ àdhà rɔ̀ màtí ndɨ bàtizò ɨ́rà dhu.
8 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mí nzɨ̌ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó
ɔbɨ nɨ̌ màtí ma marí ɨ dhu ɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Vǐnyò tó ɨnga ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tó mbólí
(Màt 21.33-46; Mrk 12.1-12)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ndɔ̀pè ndàwɛ yàrí mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náazò
vǐnyò tó ɨnga, 'àdʉ̀ 'ɨ̀rì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nónzì róngo alɛ mànà. Wɔ̀ dhu-lutìnǎ, kǎdʉ̀ ndɨvà
ndàrà abhi ɔ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí.
10 Ní vǐnyò-kpɔ̌ t'ɔ́pèta tó kàsʉmì nákǎ rɔ̀, wɔ̀rí ɨnga-àbadhi náavì atdí pbìndà kasʉtálɛ
ràrà fǐndà ka kùtù vǐnyò-kpɔ̌ nákɔ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nónzɨ arí alɛ-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉtálɛ náadʉ̀
kòngbʉ̀, 'àdʉ̀ kàdu ròngò ɔtsʉ́na-kpa nà.
11 Wɔ̀rí ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi kasʉtálɛ tdítdɔ̌ ràrà ányì. Pbɛ́tʉ̀ vǐnyò tó ɨnga-kàsʉ̌
nónzɨ arí alɛ náangbʉ̀ ndɨ alɛ átɔ̀, 'ʉ̀nɔ̀ dhu nɨ̌, 'àdʉ̀ àdunà ròngò ɔtsʉ́na-kpa nà.
12 Tdítdɔ̌ kǎvì ɨ̀bhʉ rí kìsě kasʉtálɛ ràrà ányì. Ní abádhí náavì ndɨ tsí átɔ̀, ngbɔ̌na
rʉ̀ngbɨlɨ ndì otú tí, 'àdʉ̀ ɔ̀dìnà.
13 Ní wɔ̀ ɨnga-àbadhi náatɨ: ‹Ma mí dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbǎ tí? Ɔ̀tsɔ̀! Ma mí idhùdu nyʉ́,
afídu-mbi nóvì ányì. Ngǎtsi nɨ̌ abádhí rɨ̌ kɨ̀fʉ̌ ɨ̀fʉ̌.›
14 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀rí kasʉtálɛ níitdègu wɔ̀rí kà t'ídhùnà nálǎ, ní abádhí náadʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya
ɔ̌ 'àtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̀ ɨnga-àbadhi tí adìya ngǎtsi níngani alɛ nyʉ́ ní wɔ̀. Ní kòho ka, ndínɨ̌ ɨnga
adʉ̀ya tí àdɨ àlɛ̌ tɔ̀.›
15 Ní abádhí adʉ̀ kòdì ɨnga ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òhònà. Ní, ádhu nyʉ́ ndɨ wɔ̀rí ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀
ɔ̀nzìnà kɔ̌kɔ̀rí kasʉtálɛ nɨ̌?
16 Kà rǎdʉ̀ ɨ̀rà, ndàbhʉ abádhí kɔkyè, ndàdʉ̀ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́.»

---

* **19:46 19.46** Ìsa 56.7; Yèr 7.11

Ní ìndrǔ níitdègu wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ìrɨ, náadʉ̀ àtìnà: «Ɨnzá wɔ̀rí dhu àkǎ ndɔ̀nzì ndɨ̀
wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi.»
17 Ní, Yɛ̌sù andà abádhí dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà Kàgàwà bhà
Andítá nʉ́nɔ̀ dhu-tɨ̀ ní àdhu? Ndɨ Andítá átɨ:
‹Yà odu-dzà nósì arí alɛ náabvù igi odu,
ní ndɨ adʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nódɔ̀ rádʉ̀ àkǎkǎ odu tɨ*.›
18 Ndɨ odu dɔ̌ rítsì alɛ níikɔ̀ya ndì ìkɔ̀ tí kà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌tsì dɔ̀ná alɛ ní ɔ̌nga kɨ̌nyɨrɨya
ìnyɨrɨ tí.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà t'ʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu

19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Ʉyátá tó màlímó mà, pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náatsú
'àlʉ̌ Yɛ̌sù, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nónzì. Abádhí nɨ'ì ɨwà dhu nɔ̀sʉ̀ ì ràrɨ̌ ndɨ
Yɛ̌sù rǔbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀yá mbólí ɔ̌.
20 Ní abádhí náapɛ̀ 'àmbɛ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu mà kà rɔ̌nzɨna dhu mànà nándà dɔ̀ kórɔ́,
'àdʉ̀ abhábhɔ nʉ́lɨ̀ rɔ̀kɔ̀ Yɛ̌sù tí ídzì alɛ bhɛ̌yi. Ɨ abhábhɔ akò kà-tí ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí kàlʉ
nzérɛ alɛ tí tsʉ̀na-bvʉ rɔ̌, 'àdʉ̀ kìpfo 'àbhʉ anya t'ítdìta t'álɛ mà, lìwalì mànà-fó.
21 Ní ɨ abhábhɔ níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ì ràtɨ: «Màlimǒ, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ nyárí ʉ̀nɔna
dhu mà, nyɨ nyárí ùdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyárí ìnzɨ̌
ìndrǔ-ɔ̌nga nóvò, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyárí Kàgàwà ózè ìndrǔ rɔ̀kɔ̀ tí dhu núdhě obhónga dɔ̌.
22 Nírɔ̀, àlɛ̌ tó ʉyátá návi tí àvɨ̌ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ Kàyìsarà bhà pàratà?»
23 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌rɛ̀na dɔ̀ná dhu ndì ndɔ̀sʉ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìbho pɛ́
atdí dìnarì fudu ɔ̀.
24 Ádhɨ yà, nyìna-wɔ̀yɔ̌ mà pbìndà andítá mànà rɨ̌'ì kà dɔ̌?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu
'àtɨ: «Kàyìsarà ní ndɨ.»
25 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyùbho Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà tɔ̀, nyǎdʉ̀
Kàgàwà bhà-tsí núbho Kàgàwà tɔ̀.»
26 Ní abádhí rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ nzérɛ alɛ tí wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu náadʉ̀ abádhí
lɛ̀mà nónzì ɔ̀nzɨ tí. Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nʉ́kɔ ì atdídɔ̌ fɨ̌yɔ̀ kàdu ɔtɛ nɨ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʉ̀ngbɛ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 22.23-33; Mrk 12.18-27; 1Kò 15)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàsàdùkáyó nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Abádhí nɨ'ì ɨnzá á'ù
yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̀ ì alɛ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu alɛ. Ní abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ:
28 «Màlimǒ, yàrí ní Músà náandí fǎkà Ʉyátá: Atdí alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndʉ̀bhà pbìndà
tsìbhálɛ ìmbǎ atdí ngbángba nà màtí, ní dhu àkǎ kà t'ádɔ̀nà rùndu ndɨ abvo-àyi-tsʉ̀,
'àdʉ̀ nzónzo ɔ̀dhì mànà yà àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.
29 Nírɔ̀, atdí alɛ níi'ì àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nà. Ní ádrʉ̀ngbǎ ɨngba náakʉ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀
ɔ̀vɛ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà.
30 Ní kà-lutìnǎ kpatsìbhíngba mà,
31 ìbhʉ rí kìsɛ̌ mànà núundu wɔ̀rí abvo-àyi-tsʉ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀vɛ. Ndɨ dhu anzì ndì wɔ̀ dhu
bhɛ̌yi tí kɔ̌kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rɔ̌, rʉ̀vɛ kórɔ́ ìnzɨ̌ 'ʉ̀bhà atdí ngbángba mà.
32 Abádhí ʉ́vɛ kórɔ́ dhu-dzidɔ̌, ndɨ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.
33 Ní, ʉngbɛta-ɨdhɔ̀ ɔ̌, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨ'ɨya àdhɨ bhà, yà kórɔ́ kɔ̌kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo
tɔ̀ kɨ̌'ì tsìbhálɛ tí rɔ̀?»
34 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà kòmbí rí'ì adzɨ ɔ̌, kpabhálɛ mà vèbhálɛ
mànà náarí 'ʉ̀mbʉ̌mbǎ.
35 Pbɛ́tʉ̀ yà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àkǎkǎnà 'òkò yà olù ríra adzɨ ɔ̌ dhu tí alɛ, kà-tɨ̀ ní yà 'ʉ̀ngbɛ̌
rí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà, nóokoya ìnzɨ̌ 'ʉ̀mbǎ ì.
36 Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉvɛ̀ya nzɨ̌ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí, màlàyíká bhɛ̌yi abádhí nʉ́ʉlɨya ì
nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ'ɨya Kàgàwà bhà inzo ɨwà abádhí ʉ̀ngbɛ ì nídhunɨ̌.
37 Músà avɔ̀ dhu kpangba ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì. Pbìndà andítá ɔ̀, yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀
rɔ̀ná kìdzʉ̀mbà dɔ̌ rótɛ ngari ɔ̌, kǎnzi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà,
Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà tí.
38 Nírɔ̀, Kàgàwà ní nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tó Kàgàwà, pbɛ́tʉ̀ ka ní ípìrɔ̌ rɔ̀ arí'ì alɛ tó Kàgàwà.
Obhó tí, Kàgàwà tɔ̀ kórɔ́ alɛ rɨ̌'ɨ ìnè ípìrɔ̌ rɔ̀.»
39 Ní, Ʉyátá tó ngúfe màlímó náakɔ̀ ɔtɛ 'àtɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimǒ, nyɨ nyɔ̀tɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́.»
40 Abádhí náadʉ̀ nzá 'ɔ̀mvù 'ìvǔ atdí dhu mà tdítdɔ̌ Yɛ̌sù-tsʉ̌.

Krístɔ̀ nátí Dàwudì t'ídhùnà?
(Yèr 23.5-6; Màt 22.41-46; Mrk 12.35-37)

---

* **20:17 20.17** Zàb 118.22 * **20:28 20.28** Tɔ̀r 25.5

41 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ka kádʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhɛ̌yi Krístɔ̀
ràrɨ̌ Dàwudì t'ídhùnà?
42 Dàwudì nyʉ́ ndɨtírɔ̀ rǎtɨna Zàburì* tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
Ádɨ̌ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
43 ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀.›
44 Ní, Dàwudì rì'ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí kànzi, ní kà rǎdʉ̀ ì'ì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi Dàwudì t'ídhùnà
tí?»

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ návɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ì Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.37-40)

45 Àzèmbè ìhé-yà nókò 'àmbɛ ndɨ ndʉ́nɔna dhu ìrì dɔ̌ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà
ábhàlɨ̌ nɨ̌:
46 «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí arózèna dhu ní 'ùbhi ádzàdzɨ̌ kanzʉ̀ ì
ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ ìndrʉ̌ nózè ràtsɛ̀ ì ɨfʉta nyʉ́ nà yà ìndrʉ̌ arí 'ùndu ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí arí
'òzè 'òkò 'àvɨ̀ rí tombi dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌, 'àdʉ̀ 'òzè 'òkò angyinǎ rɔ̀ rí'ì ngari ɔ̌ mʉ̀hɛndʉ̀
ɔ̌.
47 Abádhí arí abvo-ayí-fɔ́ dhu òvo kórɔ́, 'àdʉ̀ àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzɨ̌, ndínɨ̌ ka katɨ tí ì
ídzì alɛ tí. Ní Kàgàwà ɨtdɨya anya abádhí dɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà.»

21

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rɨ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Mrk 12.41-44)

1 Yɛ̌sù angbɛ ndì ndàndà nga, ndàdʉ̀ ònzìtálɛ nála pɛrɛ̀ tí ì úbhǒna Kàgàwà tɔ̀ fʉ̀rangà
nʉ́dɔ̌ rí sàndukù ɔ̀ rɔ́.
2 Kǎdʉ̀ atdí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nála átɔ̀ rɨ̌ óyɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo nídɔ̀ ndɨ sàndukù ɔ̀ rɔ́.
3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ányì ɨdzá ì'ì alɛ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Wɔ̀rí nǎkʉ̀ tɔ́
abvo-àyi nídɔ̀ fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè kórɔ́ alɛ dɔ̀nǎ.
4 Obhó tí, kórɔ́ kɔ̌kɔ̀rí ngʉ̌kpà alɛ núbho pɛrɛ̀ tí fʉ̀rangà ní yà ìmbǎ rí'ì kasʉ nà fɨ̌yɔ̀
kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ́yàdhíyà, pbìndà nǎkʉ̀ ɔ̌, nádʉ̀ kórɔ́ fɔ́ná rí'ì fʉ̀rangà yà dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ
àmbènà nídɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌ ka kí dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Mrk 13.1-2)

5 Ngúfe alɛ náakò 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̌. Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌ ka rósì
ka ʉ̀yʉ̌ya odu mà, Kàgàwà tɔ̀ ka kúbho pɛrɛ̀ tí dhu mànà nɨ̌. Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà:
6 «Ɨdhɔ nɨ́ɨ'ɨya ìnè, yà ìnzɨ atdí odu mà nʉ́ʉbhàya ndì ngǎtsi odu dɔ̌ ɨnzá ka kùgòlò
rɔ́rɔ̀ ɔ̀yá, kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyálǎna dhu nzínzì ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ tdʉ̌ ndì ndingo rɔ̀ ì nɔnzɨya dhu dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Mrk 13.3-13)

7 Tdítdɔ̌ ɨ alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Màlimɔ̌, íngbà tíngá nga ndɨ kɔ̌kɔ̀rí dhu
nɔ́ɔnzɨya ì nɨ̌? Ádhu ndɨ ɨ dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì àkǎ dhu nɨtɛ̀ya fǎkà?»
8 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi, ìnzɨ nyǎbhʉ nyɨ̌ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ
nyɨ̌. Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ níiwúya ɔvɔ̀du rɔ̌, ngǎtsi alɛ ràrà àtìnà rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀.› Ndɨrɔ̀:
‹Yà adzɨ dɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì-tsʉ̀ níndù wà ndì.› Ní, àpɛ́ nyòwu òwu rɔ̌ ɨ
alɛ-owù ɔ̌.
9 Nyɨ̌ nyowuya gukyè ɨla-ɔ̀yɨ̌ nírì rɔ̌, nyǎdʉ̀ ìndrʉ̌ ìvà dhu ìnzɨ̌ 'àmbɛ fɨ̌yɔ́ kámá-tsʉ̌
dhu ìrì dɔ̌ dhu-ɔ̀yɨ̌ nírì rɔ̌, ní àpɛ́ nyɔ̌wuya ɔdɔ nábhʉ rɔ̌ rìsɨ̌ ʉ̀kʉ̀. Obhó tí, dhu akáya
kɔ̌kɔ̀rí dhu rɔ̀nzì ì angyi, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu náavìya nzɨ dhu yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ ràrɨ̌ ndɔ̀dì kòmbí
tí.»
10 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀ nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-tɨdɔ̀ mànà,
ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà
pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.
11 Ádrɔ̀drɔ̌ mùtìtì náabhʉ̀ya adzɨ rìvi, ndɨrɔ̀ ozokpa mà àgǎyì mànà ràdʉ̀ ì'ì dhèdhèrɔ̀
ngari ɔ̀nǎ. Ɔdɔ àbhʉ̌ rí rìsɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ì, ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ dhu
ràdʉ̀ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌.
12 Pbɛ́tʉ̀, tdʉ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨ ì kórɔ́ rɔ̀, ka kʉlʉ́ya pɛ́ nyɨ̌, kadʉ̀ àvu rʉ̀kʉ́. Ka kubhòya
nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ ndínɨ̌ ka kɨtdì tí ànyǎkʉ. Ka kusóya nyɨ̌ imbi ɔ̀, ndɨrɔ̀
ka kowuya nyɨ̌ nà ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, lìwálí mànà ɔ̀nzɨ̌, ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Ndɨ kàsʉmì-ɔ̌nga ní ndɨ nyɨ̌ nyowuya dùdú nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu náwɛ rɔ̌ abádhí tɔ̀ nɨ̌.

* **20:42 20.42** Zàb 110.1

14 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, ɨnzá dhu ràkǎnà nyɨ̌tʉ̌ afíkʉ, nyɨ̌ nyí mʉ̀sambà ɔ̀nzɨ tí dhu nɨ̌.
15 Obhó tí, ɨma ní ndɨ ma maraya nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu mà, àkǎ àkǎ dhu-ɔ̀nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀. Ní fʉ̀kʉ́ òmvʉ̌ nóowuya nzɨ̌ ìko rɔ̌ nyìkʉ-kpa rɔ̌, 'àgò nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu.
16 Abákʉ mà, ayíkʉ mà, adɔ́kʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà mà, ɔdhíkʉ mànà nóowuya nyɨ̌pfo rɔ̌, 'ùbho nyɨ̌ òmvʉ̌-fɔ́, 'àdʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ núbho kɔkyɛ̀.
17 Kórɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀.
18 Pbɛ́tʉ̀, dʉ̀kʉ rɔ̌ atdí àyɨ̌-ngba mà náawíya nzɨ̌.
19 Nyɨ̌ nyí dhu-dzi òndù tí dhu náabhʉ̀ya ndɨ nyɔ̌dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.15-21; Mrk 13.14-19)

20 «Nyɨ̌ nyalaya gukyè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨwà òmvʉ̌ tɔ́ pbànówí àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́, ní nyɨ̌ nyʉnɨya dhu ndɨ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì-tsʉ̀ rìndù wà ndì.
21 Ní, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ì nòtù alɛ, náakáya 'òtsè pbìrì-akpá dɔ̀. Yèrùsàlɛmà ì nòtù alɛ náakáya 'ùvò ányìrɔ̀, àdʉ̀ òtse. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà pbanga ɔ̀nǎ ì nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ 'òtsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
22 Obhó tí, ɨ ɨdhɔ nɨ'ɨya dhu t'ʉ́tsɛ̀ta tɔ́ ɨdhɔ, ndínɨ̌ yà Andítá náarʉ́nɔna kórɔ́ dhu náaká tí.
23 Ndɨ nínganí, ɔ̀ya nà rí 'òtù vèbhálɛ mà, ɨba òndo rí nzónzo rɨ̌ 'òtù fɔyá vèbhálɛ mànà, níí'ɨya àpbɛ̀ ɔ̌. Obhó tí, Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà náabáya àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà nàwí náadʉ̀ya ndàvi kpangba abádhí dɔ̌.
24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ-tsè ka kɔtdíya obhi nɨ̌, kadʉ̀ ngʉ̌kpǎkà núso kʉmbà kórɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, ɨ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ alɛ nɔ́ɔbɛ́ya Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-dɔ, ràrà àhʉ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ì í 'àdʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì rǎkǎ dhu ɔ̀.»

Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Mrk 13.24-27)

25 «Nyɨ̌ nyalaya ize adyifɔ̀ rɔ̌, àbɨ̌ rɔ̌, ndɨrɔ̀ alalɨ rɔ̌ màtí. Ndɨrɔ̀, yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ níí'ɨya ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, mʉ̀kʉrà mànà rɔ̌nzɨna wɔ̀gɔ̀ nírɨ ì í, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ àdhu mà nónzɨ ì í dhu nʉ́nɨ rɔ̀.
26 Ìndrʉ̌ nʉ́ʉvɛ̀ya ʉ̀vɛ̌ tí ɔdɔ nɨ̌, yà adzɨ rɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu nódɔ ì í rɔ̀. Obhó tí, ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ dhu-tsí níivìya kórɔ́.
27 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà rɔ́. Kɨ̌raya ádrʉ̀ngbǎ àpbù nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà.
28 Ní, kórɔ́ kɔ̌kɔ̀rí dhu nɔ́ɔpɛ́ya gukyè 'ɔ̀nzì ì, ní nyɨ̌ nyikòya mbɛ̌yi, nyǎngbɛ dʉ̀kʉ, ɨwà nyʉ̌kɔ̀lɔ̌ ka kí àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ níndù ndɨ nídhunɨ̌.»

Mùtinì tí kátɨna itsu mà,
kórɔ́ ngʉ̌kpà itsu-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ mbólí rǎvɨ̌na dhu
(Màt 24.32-35; Mrk 13.28-31)

29 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ tdítdɔ̀ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà pɛ́ mùtinì tí kátɨna itsu mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà itsu mànà.
30 Nyɨ̌ nyapɛ́ abádhí-bɨ̌ nálǎ ɨwà ì nɔ̀pɛ̀ 'àtà rɔ́, ní ka nyɨ̌ nyàndà rɔ̀, nyɨ̌ nyarí dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ tí ɨwà lábhú tɔ́ kàsʉmì rìndù ndì.
31 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌ nyʉnɨya dhu Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ-tsʉ̀ rìndù wà ndì.
32 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà kòmbí rí'ì rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá kɔ̌kɔ̀rí dhu nónzì ì rɔ́rɔ̀.
33 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yàrí adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzɨ̌ akɛkpá màtí.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ìndrʉ̌ návɨ̌ ràndà nga mbɛ̌yi,
'àdʉ̀ àmbɛ 'ɨtsɔ̀ dɔ̌ bìlɨ̌nganà dhu

34 «Nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ɔnyʉ́ mà, ɨwa t'órita mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu t'írɛ̀ta mànà náatdúna afíkʉ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ndɨ ɨdhɔ náaraya ìsɨ̌ dʉ̀kʉ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ nɨ̌.
35 Àdhàdhì àdà náarí ìsɨ̌ ìzǎ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ndɨ ɨdhɔ níísíya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌.
36 Nírɔ̀, nyòko nyìkpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyadʉ̀ya yà rírà kórɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́gʉ nɨ̌, ndɨrɔ̀ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-ɔ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyíko nɨ̌ ɔbɨ nábà.»

37 Adyíbhengá, Yěsù aránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀, ndɨrɔ̀ kúbhingá
ndàdʉ̀ àrà àhʉ rɔ̌, ndàrà àyi Mìzèyìtunì tí kátɨna pbìrì dɔ̀.
38 Ndɨrɔ̀ bhɔ̌tsʉngáně nyʉ́, kórɔ́ alɛ nóowúnà ʼìvà rɔ̌, ʼòwù Kàgàwà bhà ɨdza, Yěsù-tɨʼɔ̀,
ndínǐ ì ɨrɨ tí kà rǔdhěna dhu.

22

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rǐ ʼɨrɨ ndínǐ ʼabhʉ̀ tí Yěsù kohò dhu
(Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yà ɨ̀mbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀, Pásìka tí kátɨna, níɨʼì ɨwà ɨdhɔ̀na níndù ndì
rɔ́.
2 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà Yěsù nábhʉ ì
ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì í nídhunǐ.

Yudhà rǐ Yěsù ìpfɔ̌ ndàbhʉ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Mrk 14.10-11)

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Sìtanì náatsù Yudhà, Ìskàrìyɔtà tí kátɨna alɛ-afí ɔ̀. Ndɨ Yudhà nɨʼì atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.
4 Ní kǎrà, òwù ʼɨrì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà, Yěsù nípfɔ̌ ndì ndí ndàbhʉ abádhí-fɔ́ tí dhu dɔ̌.
5 Ní, abádhí-ɨdhɛ̀ níɨka ndì atdídɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼɨrì fʉ̀rangà ì abhʉ̀ tí Yudhà tɔ̀.
6 Ní Yudhà náadʉ̀ ndɨ dhu náʼù, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yěsù nípfɔ̌ ndì ndí ndàbhʉ
abádhí-fɔ́ ɔ̀ná otu, ɨnzá ihé-yà nʉ́nɨ rórɔ̀.

Yěsù rǐ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návǐ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Màt 26.17-25; Mrk 14.12-21; Yùw 13.21-30)

7 Yà ɨ̀mbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náaká. Ndɨ ɨdhɔ nɨʼì yà tàmǎ-nzo náze
ka kí Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tí ɔ̀ná ɨdhɔ.
8 Ní, Yěsù avì Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà ndàtɨ nǐ: «Nyòwu nyɔ̀bhɔlɔ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ ndínǐ
àlɛ̌ kɔnyʉ tí.»
9 Ní, abádhí ivú dhu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ nyòzè mɔ̌wù ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀
ɔ̀nà?»
10 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kɨgɔ̀ ɔ̀ nyǐ nyótsù rɔ̀, nyǐ nyí nyǎsò ɨdha
nànɔ̀ andu ɔ̌ atdí alɛ nà. Ní, nyòwu kɔ̌wù ɔ̌ tí, nyɔ̌wù ɔ̀tsù kà rǎrà ɔ̀tsù ɔ̀nà ɨdza ɔ̀.
11 Ní nyǐ nyadʉ̀na àtɨ̀nà ndɨ ɨdza-àbadhi nǐ: ‹Màlimò nívǔ dhu tsʉ̀nʉ́ ndàtɨ: Mǎ mí
Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlǐ mànà kàluga rǐʼì àdhà?›
12 Ní kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ ríʼì ádrʉ̀ngbǎ kàluga, yà kórɔ́ dhu ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀.
Ányì nga ní ndɨ nyǐ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nǐ.»
13 Ní abádhí náawù kɨgɔ̀ ɔ̀, ʼàdʉ̀ kórɔ́ dhu nótù yà Yěsù ʉ̀nɔ̀nà ka fǐyɔ̀ dhu bhěyi tí,
ʼàdʉ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-30; Mrk 14.22-26; 1Kò 11.23-25)

14 Ɔ̀nyʉ̀ tɔ́ kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní Yěsù mà náakò ʼàmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ pbìndà uvitatálɛ
mànà.
15 Ní Yěsù atɨ abádhí nǐ: «Atdyúdu ɨʼìnà atdídɔ̌ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀ yàrí Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá
nyǐ mànà tdʉ̌ ma mabá àpbɛ̀ rɔ̀.
16 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzǐ kɔ̀nyʉ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ kǎraya àkǎ dhu ɔ̀.»
17 Ní, Yěsù idyi dìvayì rǐʼì ɔ̀nà kópà, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàkɔ
yàrí kópà, nyʉ̌dà nzínzìkʉ ɔ̌, nyɔ̌mvʉ̀ ɔ̀nà ríʼì dìvayì.
18 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzǐ dìvayì ɔ̀mvʉ̀ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà rǐ idzi
nónyʉ ìndrǔ dɔ̌ dhu ɔ̀.»
19 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ mʉ̀gatì nídyì, ní ɔ̀tsɔ̀ ndɨ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ ndɨ
mʉ̀gatì-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àbhʉnà pbìndà uvitatálɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: yàrí ní ngbɔ̌du, okúkʉ
dɔ̀ rɔ̀ ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi, nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌ rɔ̀ná.
20 Ɔ̀nyʉ̀ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dìvayì rǐʼì ɔ̀nà kópà nábhʉ ndɨ dhu bhěyi tí abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Yàrí kópà ní ɔwʉ́tána tí rí nyǔngbò Kàgàwà nà, yà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rí ndʉ̀fʉ azùdu-otù ɔ̌.
21 Pbɛ́tʉ̀, kànǐ ɨma nípfɔ̌ rí ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́ alɛ rǐ ìnè atdíkpá ɨma mànà ɔ̀nyʉ̀-
tsʉ̀nǎ.
22 Obhó tí, Ìndrǔ tʼídhùnà rǎrà fɨndá dhu nǐ yà dɔ̀ná ka kudhé dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ka
nìpfo ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ rǐʼì àpbɛ̀ ɔ̌.»
23 Ní, Yěsù bhà uvitatálɛ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌ ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌, ràrǐ
àdhɨ pbá alɛ nzínzìya ɔ̌, wɔ̀ dhu bhěyi dhu ɔ̀nzì rádʉ̀.

Ádrùngbǎlɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?
(Màt 18.1-4; Mrk 10.35-45; Yùw 13.2-17)

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ náakò ʼàmbɛ ʼàgò dɔ̀ nzínzìya ɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà. Abádhí
ambénà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̀ tsʉ̀yá, ràrǐ àdhɨ nyʉ́ ndɨ ádrùngbǎlɛ nzínzìya ɔ̌ ròsè.
25 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Yà adzɨ ɔ̌ pbìrì dɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá náarí ɨ pbìrì-dɔ
nɔ́nyʉ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ ɨ pbìrì dɔ̀ rí'ì ɔbɨ nà alɛ náarádʉ̀ ʼòzè kanzì ì ídzìnga ɔ̀nzɨ arí
alɛ tí.
26 Ní, fʉ̌kʉ̀ kà rǐ'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi. Pbétʉ̀, ádrùngbǎlɛ tí rí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ nákǎ
ndì'ì ákɛ̌kpá alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ìndrǔ ʉ̀nda rí alɛ nákǎ ndì'ì ìndrǔ-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ rí alɛ bhěyi.
27 Nírɔ̀, ádrùngbǎlɛ nyʉ́ ní àdhɨ? Tí yà mɨzà dɔ̀ rɔ̀ rí ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ alɛ? Ngǎtsi nǐ, tí yà
ɔ̀nyʉ̀ nʉ̀lɨ mɨzà dɔ̀ alɛ? Tí obhó yà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ rí mɨzà dɔ̀ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ádrùngbǎlɛ?
Pbétʉ̀ ma mí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì yà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́lǐ rí mɨzà dɔ̀ alɛ bhěyi.
28 Nyǐ, nyǐ'ì ní ndɨ nyǐ nyádzi nyǐ, nyǒndù àpbɛ̀-dzi atdíkpá ɨma mànà alɛ.
29 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mútri nyǐ ádrùngbǎ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi tɔ̀, àdhàdhì Àbadu Kàgàwà núutri ma kà tɔ̀ dhu bhěyi.
30 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyɔnyʉya dhu, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá ɨma mànà
pbàkà idzi ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyadʉ̀ya òko kamà tó tombi dɔ̀, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌
nà Pbàisràyélí tó rʉ̀gànda-tsʉ̀-ànyǎ nʉ́nɔ̀ dɔ̀.»

Yěsù rǐ Pétɛrʉ̀ rǐ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Yùw 13.37-38)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà Pétɛrʉ̀ nǐ: «Sìmonì, Sìmonǐ, írɨ pé! Sìtanɨ nónzì nyǐ,
ndínǐ ndɨlɛ̀ tí ʉ̀kʉ́nga, àdhàdhì nganʉ̀-ɔ̀nga nílɛ̀ ka karí dhu bhěyi.
32 Pbétʉ̀ ma mɨtsɔ̀ ma okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ɨnzǐ pbʉ̀kʉ̀ a'uta nóongo tí olù. Ní, nyɨ nyapɛ́ ìngo
tɨdu ɔ̀, ní dhu àkǎ nyabhʉ ɔbɨ adɔ́nʉ-afí tɔ̀.»
33 Ní Pétɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, ma mà'ù wà dhu kusɔ̌ àlɛ̌ atdíkpá imbi ɔ̀,
ndɨrɔ̀ àlɛ̌ ràdʉ̀ ʉ̀vɛ atdíkpá nyɨ mànà.»
34 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Pétɛrʉ̌, ma mátɨna nyɨ nǐ: indo, à'ʉ̌-akpà rǐ nzǐ
ɔ̀ngɔ̀ ɨnzá nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na nyatɨ, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rǐ pbìndà uvitatálɛ návǐ rùgù ísɔ̀wʉ̌ mà,
bhɔlɔ mà, ɨla tó obhi-akpá mànà dhu

35 Tdítdɔ̀, Yěsù ivú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà ma muví nyǐ nyǒwù ìmbǎ ísɔ̀wʉ̌
mà, ìmbǎ bhɔlɔ mà, ndɨrɔ̀ ìmbǎ kàyìtɔ̌ na rɔ̀, ní atdí dhu mà náawí tí àwǐ rʉ̀kʉ́?» Ní
abádhí adʉ̀ dhu àdu ʼàtɨ: «Ɨnzá atdí dhu mà náawí rɔ̀ká.»
36 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Pbétʉ̀ kòmbí, ísɔ̀wʉ̌ nà rí'ì alɛ nákǎ ndìdyì ka, bhɔlɔ
nà alɛ ràdʉ̀ pbìndà bhɔlɔ nídyì. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ rí'ì ɨla tó obhi-akpà nà alɛ nákǎ ndàbhʉ
rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀ kodzì, ndínǐ ndadʉ̀ tí ɨla tó obhi-akpà nódzì ndɨ fʉ̀rangà rɔ̌.
37 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ: yà Andítá nʉ́nɔ̀ dùdú dhu nákǎ wà rɔ̀nzì ndì. Ndɨ Andítá
rǎtɨna: ‹Ka kazʉ̀ àbadhi nzérɛ alɛ nzínzì ɔ̀.› Ní obhó tí, ɨma nàndà dhu ní rǐ ndɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ.»
38 Ní, abádhí adʉ̀ àtìnà: «Ádrùngbǎlɛ́, kànǐ ɔ́yɔ̌ ɨla tó obhi-akpá.» Ní kǎdʉ̀ àtìnà: «Ɨwà
àkǎ.»

Yěsù rǐ ndìtsɔ̀ Mìzèyìtunì tó pbìrì dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Mrk 14.32-42; Yùw 18.1-2)

39 Yěsù náahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Mìzèyìtunì tó pbìrì dɔ̀, yà bìlǐ ndì ndarí ɔ̀nzɨna dhu
bhěyi. Kàbhà uvitatálɛ náadʉ̀ ɔ̀wu kɔ̌wù ɔ̌ ányì.
40 Ní ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎtɨ pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyìtsɔ̀ nyǐ, akyɛ nyǐ nyotsúna
umvútá ɔ̀ nǐ.»
41 Tdítdɔ̀, kǐndrí ndì ɨtsɛta abádhí tí rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ ɔ̀bvù ka kɔ̀bvù odu námbɛ̀nà ìtsɨ
rɔ́nga adzí tí, ndàdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀, ndìtsɔ̀ ndì,
42 ndàtɨ: «Àbá, nyɨ nyɔ̀zè ka nǐ, índrǐ pé yàrí kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbétʉ̀, àpé kà'ì ma
mɔ̀zè dhu rǐ ndɔ̀nzɨ dhu tí, kàkǎ ndì'ì ndɨ nyɨ nyɔ̀zè dhu tí.»
43 [Nírɔ̀ ní ndɨ màlàyikà nɨ́ítɔ ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨ̀rà ɔbɨ nábhʉ kà tɔ̀.
44 Ádrùngbǎ ɨzʉ nʉ́ka ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ndìtsɔ̀ rɔ̌ ádrùngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà tdítdɔ̀,
rɔ̀ná rɔ̀ rʉ́tdɛ̌ adyɔ ràdʉ̀ ndìlɨ azu rʉ̌tdɛ̌ obvò dhu bhěyi.]
45 Ɨtsɔ̀ta dzidɔ̀, kǐvà ndì, ndàdʉ̀ ndàdu pbìndà ábhàlǐ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí òtù ɨwà ʉ̀dhɔ
rɔ́, atdídɔ̀ ɨzʉ nʉ́ka ì nídhunǐ.
46 Ní kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyɔ́dhɔ̀ nǐ? Nyìvà nyǐ, ndɨrɔ̀ nyìtsɔ̀ nyǐ, akyɛ
nyǐ nyotsúna umvútá ɔ̀ nǐ.»

Yěsù nósò ka kí dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Yùw 18.3-11)

47 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ rórɔ̀ ní ndɨ, ihé-yà nʉ́ʉnyà ɨ̀, Yudhà tí kátɨna alɛ ràdʉ̀ àdɨ fɨ̀yɔ́
pìkɔ̀ dɔ̀-tsírɔ́. Ndɨ Yudhà nɨ'ɨ̀ Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.
Ní kǐndri Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndambó tí ka.
48 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Yudhǎ, tí ambótá-otù ɔ̌ nga ndɨ nyɨ nyí Ìndrǔ t'ídhùnà
nábhʉ̌ òmvǔ-fɔ́ nɨ̌?»
49 Kǎkà Yěsù mànà ɨ'ɨ̀nà alɛ níitdègu wɔ̀ rí ndàpà ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ dhu nálǎ, níivú dhu
Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu àkǎ tí mʉ̌'a ìndrǔ ɨla tɔ́ obhi-akpá nɨ̌?»
50 Ní, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉ'à pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ,
ndɨ̀tsà fangà dɔ̀nǎ bǐna.
51 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Ìnzě, ʉ́bhà! Ɨwà àkǎ wɔ̀ dhu bvʉ̀tí!» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù
adʉ̀ ndɨ alɛ-bɨ̀-ngbɔ̀ nápbala, ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀.
52 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀ rɔ̀ná ìwǔ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-
ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàdʉ̀ tí ìwu fʉ̀kʉ́ ɨla
tɔ́ obhi-akpá nà, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ mùgǒ mànà ogbotálɛ nósò ríwu alɛ bhěyi?
53 Àlɛ̌ kúbhì ɨ'ɨ̀ rɔ̌ nyɨ̌ mànà bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, ìnzɨ̀ nyǎdʉ̀ malʉ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí
rí kàsʉmì ní fʉ̀kʉ́, yà ínɔ̀ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ mànà.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndɨ̀ rʉ̀nɨ Yěsù dhu
(Màt 26.57-58,69-75; Mrk 14.53-54,66-72; Yùw 18.12-18,25-27)

54 Yěsù ɨ̀ àlʉ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ òwu kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà
bhà. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ olùnǎ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ abádhí-owù ɔ̌.
55 Kɔ̌kɔ̀rí alɛ nʉ́ʉtɔ kàzʉ rʉ̀wʉgà dɔ̌, 'àdʉ̀ òko tsʉ̀na nǎ. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɨ̀rà, ndàdɨ átɔ̀
abádhí nzínzì ɔ̌.
56 Ní, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhálɛ náala Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ-tsʉ̀nǎ àdɨ rɔ́. Ní kǎdɨ̀ nyɨ̀kpɔ́na kà rɔ̌,
ndàdʉ̀ àtìnà: «Yàrí alɛ mà ní'ɨ̀nà átɔ̀ kà mànà.»
57 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kà-tsʉ̌ dhu nágò, ndàtɨ: «Yà tsìbhálɛ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ alɛ!»
58 Ákɛ̌ kàsʉmì dzidɔ̌ tí, ngǎtsi alɛ náala ka tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀,
nyɨ ní atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ.» Pbɛ́tʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ìnzɨ̌ ní ma abádhí
nzínzì ɔ̌ alɛ.»
59 Tdítdɔ̌, mbèmbè ɨwà atdí adyifɔ̀-sisì nyʉ́ nʉ́dà rórɔ̀, ngǎtsi alɛ náavɔ̀ dhu ɔbɨ nyʉ́
nà ndàtɨ: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ mà ní'ɨ̀ atdíkpá kà mànà, ka ní Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ
nídhunɨ̌.»
60 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ nyòzè nyʉnɔ̀ dhu.» Wɔ̀
ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, àzèmbè Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ rórɔ̀ ní ndɨ, à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.
61 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náagɛ́rɛ́ ndɨ̀, ndàndà Pɛ́tɛrʉ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nʉ́nɔ̀nà fíndà dhu nírɛ̀. Kǎtɨ: «Indo, ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rórɔ̀,
nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ɨ̀bhʉ-ràdɔ̌ rɔ́.»
62 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ɔ̀dzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

Yěsù nɨ̌ ka kí dhu nʉ́nɔ, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀vìnà dɔ̌ dhu
(Màt 26.57-68; Mrk 14.65; Yùw 18.12-24)

63 Yà Yěsù rɨ̌'ɨ̀ fɔyá alɛ náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ kɔ̀vì dɔ̌.
64 Abádhí owúnà kà-nyɨ àtsì rɔ̌, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Átɨ pɛ́ nyɨ nʉ̀tì alɛ fǎkà?»
65 Ndɨrɔ̀ abádhí náadʉ̀ ábhɔ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ nʉ́nɔ̀ kà nɨ̌.

Yěsù nà ka kówu ùvò Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ̀ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Yùw 18.19-24)

66 Ɨnga níitdègu ùbho, ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà,
Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà, núundu ɨ̀, 'àdʉ̀ Yěsù nábhʉ kowù nà fɨrábvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ̀
arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌.
67 Ní, abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀ tí, ní ʉ́nɔ pɛ́ ka fǎkà.» Ní
Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ kà'u.
68 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ dhu ìvǔ tsʉ̀kʉ́, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ dhu àdu idù.
69 Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kombí, Ìndrǔ t'ídhùnà rǎrà àdɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́
fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.»
70 Ní, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Olu nyɨ tí ndɨ Kàgàwà t'ídhùnà?» Ní kǎdʉ̀
dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyàtɨ, ɨma ràrɨ̌ ndɨ.»
71 Ní abádhí adʉ̀ àtìnà: «Àlɛ̌ tí'ɨ̀ ìnè ngàmbì-atdyú nà tdítdɔ̌? Àlɛ̌ kìrì wà kʉ̀nɔ dhu
àlɛ̌-bɨ̀ nyʉ́ nɨ̌.»

23

Yɛ̌sù rɨ̌ mùsambà ɔ̀nzɨ Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu

1 Abádhí nɨ́ɨvà ì kórɔ́ atdíkpá, ʼòwù Yɛ̌sù nà, ʼòwù ùvò nà Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌.
2 Nɨ́ abádhí apɛ̀ ʼɔ̀bhù ka, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Mǎ mòtù yàrɨ́ alɛ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ ìdzɨ́ rɨ́, ndɨ́nɨ̌ dhu nɨvà tɨ́ rɔ́. Kà rǎrà ìndrǔ-tsù nátɔ̀ rɔ̌ ìnzɨ Kàyìsarà bhà pàratà nʉfɔ́ tɨ́. Ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndàtì rɔ̌ ndìtírɔ̀ Krístɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́.»
3 Nɨ́ Pìlatɔ̀ ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Nɨ́ Yɛ̌sù adù dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ nɨ́ ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»
4 Nɨ́ Pìlatɔ̀ adù àtìnà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ihé-yà mànà nɨ̌: «Ɨnzá ma màla atdí afátá mà yàrɨ́ alɛ dɔ̌ ka kádù anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀.»
5 Pbɛ́tù abádhí náadù dhu nʉ́tʉ atdídɔ̌, ʼàdù àtìnà: «Kà rǔdhěna dhu náarɨ́ ìndrǔ-dɔ nídzɨ̌. Kɔ̌pɛ̀ ka Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀dà nà kórɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, ndɨ̀rà àhʉ nà ɨrɔ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ʼì ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu

6 Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ dhu ìrɨ, náadù dhu ìvu wɔ̀ ndɨ alɛ ràtɨ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ.
7 Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̌ alɛ tɨ́ kà rɨ̌ʼì dhu ndì ndìrì rɔ̀, Pìlatɔ̀ adù kàbhʉ kowù nà Hɛ̀rɔdɛ̀-fɔ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ náadù ndòtù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndírà átɔ̀ rɔ́.
8 Nɨ́ Yɛ̌sù ndì ndàla rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨka ndì atdídɔ̌. Obhó ka nɨʼì angyangyɨ tɨ́ ubhínà ndòzè rɔ̌ ndàla Yɛ̌sù-ngbɔ̀, yà kà dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu níri ndì ndarɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzè ndàla kà rɔ̌nzɨna atdí wɨwì mà.
9 Nɨ́ Hɛ̀rɔdɛ̀ náangù dhu ádzɨ̌ta nyʉ́ Yɛ̌sù-tsʉ̌, pbɛ́tù kǎdù nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀.
10 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà nɨ́ɨʼì ányɨrɔ̌. Nɨ́ abádhí adù Yɛ̌sù ɔ̀bhù ɔbɨ nyʉ́ nà.
11 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ mà, yà ngbɔ̌na ɔ̀dɔ rɨ́ pbànówí mànà, náambɛ́nà kʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨtsɨ dɔ̌. Nɨ́ ka ndì ndʉ̀gbɔ̌, ndàdù àyǎya mbɛrù náfɔ kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̌, kǎdù Yɛ̌sù àdu kowù nà tdítdɔ̀ Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀.
12 Ndɨ níganɨ́ tɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ mà Pìlatɔ̀ nà, náadù ʼòzè òzè tɨ́, àzèmbè òmvǔ tɨ́ ì árúbhi ìʼì rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ rórɔ̀.

Yɛ̌sù-ànyǎ nɔ́tdì ka kɨ́ ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu

13 Pìlatɔ̀ náandu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà.
14 Nɨ́ kǎdù àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyìwǔ yàrɨ́ alɛ nà fudu ɔ̀, nyǎdù àtìnà kà rarɨ́ ìndrǔ-dɔ nídzɨ̌ ndɨ́nɨ̌ dhu nɨvà tɨ́. Nírɔ̀, kànɨ̌ ma mɔ̀ngù dhu kà-tsʉ̌ nyɨ̀kpókʉ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ ma màla nzá atdí afátá mà kà-dɔ̌ ka kɨ́ anya nɔ́tdì okúna dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí dhu mà rɨ̌ʼì ìmbǎ yà nyɨ̌ nyɔ̀bhù ka dɔ̀ná.
15 Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ mà nála nzá atdí afátá mà kà dɔ̌, kàdù kàdu tdítdɔ̌ àlɛ̌-fɔ ɔ̀ nídhunɨ̌. Nɨ́, yà kɔ̌nzì dhu ɔ̌, atdí dhu mà rɨ̌ʼì mbǎ, yà kàbhʉ rádù kohò.
16 Nɨ́, ma mɨ́ kɨ̀kɔlɔ ɨwà ma màbhʉ ka kʉvɨ rórɔ̀.»
17 [Yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarɨ́rà dhu bhěyi, ka kongónà atdí alɛ níkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀.]
18 Nɨ́, abádhí kórɔ́ náapɛ̀ ʼùkǔ atdíkpá, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ábhʉ̌ wɔ̀ alɛ kohò, nyadù Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ fǎkà.»
19 Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nónzì wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìndrǔ kǒhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Pìlatɔ̀ abhù tǔna tdítdɔ̌ ihé-yà tɔ̀, Yɛ̌sù ndì ndòzè ndìkɔ̀lɔ̀ nídhunɨ̌.
21 Pbɛ́tù, abádhí adù ìdù: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ʉtɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
22 Ɨbhʉ rɨ́ kìsě nɨ̌, kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kǎfǎ? Ɨnzá ma màla atdí afátá mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ma mɨ́ kàbhʉ̌ kʉvɨ, madù ìkɔ̀lɔ̀nà ràrà.»
23 Pbɛ́tù, abádhí náadù dhu ùtʉ, ʼàmbɛ ùkǔ dɔ̌ àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ka kʉtó tɨ́ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Nɨ́ abádhí tɔ́ ìkǔ-ɔbì òsè dɔ̀na nǎ rɔ̀,
24 Pìlatɔ̀ adù abádhí-afí òzè dhu nónzì.
25 Nɨ́ kɨ̀kɔ̀lɔ̀ yà imbi ɔ̀ ka kósò kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nónzì wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abvo nóhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Ndɨ alɛ nɨʼì yà abádhí rǔbhì ɔ̀nzìnà rɔ̌ kɨ̀kɔ̀lɔ̀ alɛ. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdù Yɛ̌sù nábhʉ abádhí-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɔnzɨ tɨ́ afíya nózè dhu bhěyi.

Yɛ̌sù nʉ́tɔ̌ ka kɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu

26 Yɛ̌sù nà ì ówu ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, abádhí náalʉ́ Sìmonì tɨ́ kátɨna atdí alɛ ɨnga bvù rɔ̀ rɨ́rà rórɔ̀. Ndɨ alɛ nɨʼì Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Nɨ́ abádhí náadù mʉ̀sàlabhà nágba kà-dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎnɔ́ tɨ́, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà Yɛ̌sù-owù ɔ̌.

27 Ábhɔ̌ ihé-yà mà, vèbhálɛ mànà náambɛ́nà òwu dɔ̌ Yɛ̌sù owù ɔ̌. Ɨ vèbhálɛ náambɛ́nà
odrùya-dɔ nʉ́pbì dɔ́ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ Yɛ̌sù ɔ̀dzì dɔ̌.
28 Nɨ́ Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndì ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtìnà: «Yèrùsàlɛmà ɔ̌ vèbhínzó, ìnzɨ̌
nyɔ̀dzi ma! Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dzi nyɨ̌ nyɨ-tírɔ̀, ndirɔ̀ nyɔ̀dzi fʉ̀kʉ́ nzónzo.
29 Obhó tí, ɨdhɔ rɨ̌ʼì ìnè yà ɔ̀yá ka kowuya àtìnà rɔ̌: ‹Hirò nɔ̀nzì nɨ́ ìngò-ayí, ndirɔ̀ hirò
nɔ̀nzì nɨ́ ɨnzá ì nʉgʉ vèbhálɛ, yà ɨnzá inzo apɛ̀na ɨbàya-tsʉ̀ nɨndʉ̀ vèbhálɛ.›
30 Ndi nínganí, ìndrʉ̌ owuya àtìnà rɔ̌ pbìrì-akpá nɨ̌: ‹Nyàgbʉ̌ nyɨ̌ dɔ̀ká!› Ndirɔ̀ abádhí
owuya àtìnà rɔ̌ pbìrì nɨ̌: ‹Nyàtsì nyɨ̌ dɔ̀ká!›
31 Obhó tí, yà dhu bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀nzi kázʉ̌ itsu rɔ̌ rɔ̀, òtdyɔ̀tdyù itsu rɔ̌ ka kɔ́nzina
dhu nóoloya ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?»
32 Wɔ̀ ndi kàsʉmì ɔ̌ tí, ka kambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzi arí ɔ́yɔ̀ alɛ nà, ndínɨ̌
ka kɔkyɛ tí atdíkpá Yɛ̌sù mànà.
33 Nɨ́, «Alɛ-dɔ-kpa» tí kátina ngari ɔ̀ ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí nʉ́ʉtɔ́ Yɛ̌sù mʉ̀sàlabhà dɔ̌
ányìrɔ̌, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzi arí ɔ́yɔ̀ alɛ mànà. Atdí alɛ ka kʉtɔ́ Yɛ̌sù bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́tɔ kàbhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
34 [Nɨ́, Yɛ̌sù ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Àbá, ʉ́bà dhu abádhí tɔ̀, ɨnzá abádhí ʉ̀ni ì ɔ́nzina dhu
nídhunɨ̌.»] Abádhí náadʉ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngàlà ɔ̌ ì ɔ̀vì rɔ́rɔ̀.
35 Ìndrʉ̌ náadʉ̀ ìko ányìrɔ̌, ʼàmbɛ ndɔ̀nzi rí dhu nándà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ɔ̀ko ʼàmbɛ Yɛ̌sù nʉ́gbɔ dɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Kɨ̌gʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, nɨ́
kìgʉ̌ pɛ́ ndì ndìtírɔ̀, kǎpɛ́ ì ʼì Krístɔ̀, Kàgàwà ɔ́pì fɨ́ndà alɛ tí!»
36 Pbànówí náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌ átɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu ògyògyè dìvayì náva rɔ̌ kà-tsʉ̌.
37 Abádhí adʉ́nà òwu àtìnà rɔ̌: «Nyi nyapɛ́ ì ʼì Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, nɨ́ ígʉ̌
pɛ́ nyi nyi-tírɔ̀.»
38 Kà-dɔ̀nǎ ka kadʉ̀ dhu àndi yà dhu bhɛ̌yi: «Yàrí alɛ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
39 Yà Yɛ̌sù tí ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉnɔ dhu kà nɨ̌ ndàti: «Nyi
tí obhó Krístɔ̀? Ɨgʉ̌ pɛ́ nyi nyi-tírɔ̀, nyadʉ̀ mǎ nígʉ!»
40 Pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi kà tʼódhìnà náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ kà dɔ̌ ndàti: «Nyi tí obhó Kàgàwà-ɔdɔ̀ mà nɔ́nzi,
àzèmbè nyi nyongó ì ʼì ndi àpbɛ̀-tidɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nábà nyi nyí?
41 Àlɛ̌ kí àpbɛ̀ nábà obhónánga dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kí kàbà nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀
yàrí alɛ náfǎ nzá atdí dhu mà.»
42 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà: «Yɛ̌sʉ̌, ìrɛ̀ nyírɛ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ idzi ɔ̀ nyi nyótsù rɔ̀.»
43 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàti: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: àlɛ̌ kótsù nyi mànà
indo tí pàràdisò ɔ̀.»

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu

44 Mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndì kɔ́rɔ́ ndi pbìrì ɔ̌,
ràrà àhʉ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̀.
45 Adyifɔ̀ náavɛ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ pàziyà tí kátina-ɔ̌nga
ràdʉ̀ ndìfa átsɨ̌ rɔ̀.
46 Nɨ́ Yɛ̌sù akù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ndàti: «Àbá, ma màbhʉ afídu fʉnʉ́.» Wɔ̀ dhu ndì
ndòrì dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndi, kà-afí náadʉ̀ ìtdɛ̌ dòtsí.
47 Wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu ndì ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí miyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ
níilè Kàgàwà ndàti: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ nɨ́ʼì obhónángatálɛ!»
48 Kɔ́rɔ́ alɛ́-yà, yà ibí rɔ̀ ìwʉ̌nà dhu àndà, náala wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu. Nɨ́ abádhí náadù ì
ányìrɔ̌ rɔ̀ dɔ̀ya-tsirɔ̀ ʉ̀lʉ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà rɔ́rɔ̀.
49 Yà Yɛ̌sù nʉ́ni kɔ́rɔ́ alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ka nʉ́ndà vèbhálɛ mànà, níikò ɨtsɛta,
ʼàmbɛ ʉ̀da rʉ́da dhu nándà dɔ̌.

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kɨ́ dhu

50 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ tí kátina atdí alɛ nɨ́iʼì ìnè.
Ndi alɛ nɨʼì ídzì alɛ, ndirɔ̀ ka nɨʼì obhónángatálɛ.
51 Kǎtsù nzá yà Yɛ̌sù dɔ̌ rí ʼìri alɛ tɔ́ ɔtɛ ɔ̀ màtí, ndirɔ̀ abádhí rɔ̌nzina dhu ɔ̀ màtí.
Wɔ̀ ndi Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨʼì Àrìmàtayò tí kátina Pbàyàhúdí-bvʉ̌ atdí kigɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ndirɔ̀ kɔ̌ngónà
Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ nódɔ̀.
52 Nɨ́ kǎrà Pìlatɔ̀ bhà, ndàrà Yɛ̌sù-abvò nónzì kà-fɔ́.
53 Kǎdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àrà
ndi abvo nɔ́tdʉ̀ bhalabhala ɔ̀ ka kóbhì ibhu ɔ̀. Ndi ibhu nɨʼì ɨnzá ka kàpɛ̀ atdí alɛ mà
nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà angyi. 54 Wɔ̀ dhu anzì ndì yà ìndrʉ̌ rɨ̌ ʼɔ̀bhɔlɔ ndínɨ̌ sàbatʉ̀ adʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná
ɨdhɔ ɔ̌.
55 Yà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù nʉ́ndà vèbhálɛ, náadʉ̀ òwu atdíkpá Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà.
Abádhí náala Yɛ̌sù-abvò nɔ́tdʉ̀ ka kɨ́ ɔ̀nà ibhu, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù ka kìli ibhu ɔ̀ tí dhu nála.

56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadù ʼàdu fɨrábvù, ʼòwù andrɔ̀kɔ mà, ndrùù róngʉ akyɛ
mànà nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Sàbatù-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí náadù ʼàso yà Ʊyátá nónzì dhu bhěyi.

24

Yěsù rǐ ndìngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-10; Mrk 16.1-8; Yùw 20.1-13)

1 Sàbatù-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, vèbhálɛ náawù kútsingá nyʉ́ kàbhǔlì ɔ̀. Abádhí awù
ányì yà angyangyɨ ì ɔ́bhɔ̀lɔ̀ mběyi róngʉ akyɛ mànà fɔyá.
2 Ní, abádhí adù odu nótù ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ ibhu-lí rɔ̀ ró.
3 Ní abádhí atsù ndɨ ibhu ɔ̀, pbɛ́tù abádhí adù nzá Ádrùngbǎlɛ Yěsù-abvò nótù.
4 Ní atdídɔ̀ ɨdhɔ nʉ́kɔ abádhí ndɨ dhu dɔ̀ rórɔ̀ ní ndɨ, ɔ́yɔ̀ alɛ nʉ́ʉtɔ ì abádhí tí, atdídɔ̀
rʉ́mbɨlɨ mùdzarù nà rɔ̀yá.
5 Ní atdídɔ̀ ɔdɔ ní́sɨ̀ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adù dɔ̀ya nʉ́tdɔ̀ obvò. Pbɛ́tù, kɔ̀rí alɛ
adù dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí ìnè rí'ì nyìkpɔ́na nà alɛ nɔ́mɛ ùvʉ̌vɛ alɛ
nzínzì ɔ̌ nǐ?
6 Kà rǐ'ì mbǎ ɨró, kìngbɛ̀ wà ndɨ ɔvɛ-bvù rɔ̀. Nyɨrɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kù kʉ̌nɔ àdɨ ndɨ ndàdɨ
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rórɔ̀ dhu.
7 Kǎtɨ: ‹Dhu àkǎ kipfo Ìndrǔ t'ídhùnà kabhʉ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́, kadù ùtɔnà mùsàlabhà
dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kà ràdù ndìngbɛ̀.›»
8 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náadù yà Yěsù ʉnɔ ɔtɛ nírɛ̀.
9 Ní abádhí adù ì ibhu-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, ʼòwù yà ì àla kɔ́rɔ́ dhu nʉ́nɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà
ábhàlǐ tɔ̀, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà.
10 Ɨ vèbhálɛ nɨ'ì Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà, Zǎnì mà, Yàkɔbhɔ̀-tsánà, Màrɨyà mànà.
Ndɨrɔ̀, yà abádhí ɨ'ìnà mànà ngʉ̌kpà vèbhálɛ, náadù dhu àwɛ ndɨ dhu bhěyi tí Yěsù bhà
uvitatálɛ tɔ̀.
11 Pbɛ́tù, kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ ùnɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu nátì uvitatálɛ adù zèze tí. Ní abádhí adù nzá ndɨ
dhu ná'ù.
12 Pbɛ́tù Pɛ́tɛrù náadù ndìvà, ndɔ̀kù kàbhǔlì ɔ̀. Ní, ndì ndàgǔ ndì ndàndà ibhu-ɔ̀nga
rɔ̀, kǎla mbɛrù-mbɛ́lɛ́mbɛ̀lɛ̀ kɛ̀lɛ̌ ányì. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù ndàdu ndàrà pbìndà atdídɔ̀
ɨdhɔ nʉ́kɔ ndì wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu dɔ̌ rórɔ̀.

Yěsù rǐ ndàvǐ ɔ́yɔ̀ ábhàlǐ tɔ̀ Ɛmawù rárà otu ɔ̌ dhu
(Mrk 16.12-13)

13 Ndɨ níganí tí, Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̀ alɛ náakò ʼàmbɛ òwu dɔ̌ Ɛmawù tí
kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná atdí nà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí Yèrùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.
14 Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ yà ì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌.
15 Ní wɔ̀ abádhí rɔ̌tɛ, ʼàdù àmbɛ ʼàgò dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náandrì
abádhí tí ɔ̀, ʼàdù àmbɛ òwu dɔ̌ atdíkpá abádhí mànà.
16 Pbɛ́tù, dhu adù abádhí-nyǐnga níti ìnzǐ rùnɨ Yěsù.
17 Ní Yěsù ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí nyǎgò dɔ̀ná, àzèmbè nyɨ̌ nyongó
òwu?» Ní kɔ̀rí ábhàlǐ náadù ìko, ɨzʉ ràdù ʼùka atdídɔ̌.
18 Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ, Kìlìyɔpà tí kátɨna, náadù dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí ndɨ
atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ ɨnzá nyɨ nyùnɨ kàrí ɨdhɔ nzínzì ɔ̌ ndì nɔ̀nzì
dhu?»
19 Kǎdù àtìnà abádhí nǐ: «Ádhu ndɨ?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Yà Yěsù,
Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ rɔ̌ ndì nónzì dhu. Ndɨ alɛ ní'ì ádrùngbǎ ɔbɨ nà nabì. Kǎrà ndɨ
pbìndà ɔbɨ návi rɔ̌ kàsʉ̌na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ màtí, Kàgàwà-ɔ̀nzǐ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzǐ màtí.
20 Ní fàká pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, fàká ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo ka, ʼàbhʉ kɔtdì
anya dɔ̀ná ndínǐ ka koho tí, ʼàdù kàbhʉ kʉtɔ̀ mùsàlabhà dɔ̌.
21 Mǎ nyʉ́, mǎ múbhì dhu ìrɛ̀ rɔ̌ ka ràrǐ ndɨ Pbàìsràyélí nʉ́wʉ̌ rí ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tù
rɔ̀sè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, indo kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu ɔ́nzì ì rɔ́ ɨdhɔ náhʉ wà ìbhʉ.
22 Ní obhó tí, nzínzìka ɔ̌ ngúfe vèbhálɛ nábhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ mǎ atdídɔ̌. Abádhí òwùnà
bhɔ̌tsʉngá kàbhǔlì ɔ̀.
23 Ní ɨnzá ì òtù Yěsù-abvò rɔ̀, abádhí àdù ìngo, ʼàdù àtìnà màlàyíká ràvi ì fɨ́yɔ̀. Ní, ɨ
màlàyíká ràtɨ ìnè Yěsù ràrǐ'ì nyìkpɔ́na nà.
24 Yà mǎ mɨ'ì mànà atdíkpá alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ nádù òwu átɔ̀ kàbhǔlì ɔ̀, ʼàdù ndɨ
dhu nótù àdhàdhì yà vèbhálɛ náwɛnà dhu bhěyi tí. Pbɛ́tù abádhí àdù nzá ndɨ Yěsù-ngbɔ̀
nyʉ́ nála.»
25 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyɨ̌ ní ìmbǎ ɨrɛ̀ta nà alɛ! Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní ìnzǐ arí pbànábí
nʉ́ʉnɔ kɔ́rɔ́ dhu ná'u tsàkàtsàkà alɛ!

26 Dhu aká tí obhó Krístò ràbà àpbè ndɨ dhu bhěyi tdʉ̌ ndì ndotsú pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tó awáwʉ̀ ɔ̀ rɔ̀?»
27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀ná ka kandí Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ kórɔ́ dhu-tì nópè ndàwɛ
abádhí tɔ̀, rɔ̀pè ndì Músà bhà Andítá ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ kórɔ́ pbànábí náandí dhu ɔ̀.
28 Abádhí níitdègu yà ì úbhi òwu rɔ̌ ɔ̀nà pbanga níndù, ní Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀nzì ɨtsɛ rárà
alɛ bhěyi.
29 Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ Yěsù àgo 'àtɨ: «Ádɨ̌ atdíkpá mǎ mànà. Obhó tí, adyifɔ̀ àrà wà,
ndɨrɔ̀ ɨnga rǎtɨ kòmbí tí.» Ní Yěsù adʉ̀ òtsù, 'òkò atdíkpá abádhí mànà.
30 Ní ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ ì òkò atdíkpá abádhí mànà rórɔ̀, Yěsù níidyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔ̀ná,
ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ ndʉ̀ndɔ̀ abádhí-
fɔ́.
31 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí-nyǐnga náarà ndùtù, 'àdʉ̀ Yěsù nʉ́nɨ. Pbɛ́tʉ̀ Yěsù náadʉ̀ àwǐ
dòtsí abádhí-nyìkpó ɔ̌ rɔ̀.
32 Ní abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀tè nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌-afí nígběnà tí obhó àlɛ̌ ɔ̀,
yà otu ɔ̌ kà rʉ̌bhi Kàgàwà bhà Andítá-tì náwɛ rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ̀?»
33 Abádhí adʉ̀ 'ɨvà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, 'àdu ì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányì abádhí atù kɔ̌kɔ̀
atdí kumì dɔ̀ná atdí nà uvitatálɛ ɔdhíya mànà ì nàndu rɔ́.
34 Ní ɨ uvitatálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù níngbɛ̀ wà ndì.
Kàvi wà ndì Sìmonì tɔ̀.»
35 Ní kɔ̀rí ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ rɔ̀yá ndì nɔ̀nzì otu ɔ̌ dhu mà, ìngbǎ dhu bhěyi màtí ì òwù
Yěsù nʉ́nɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ̌ rí rɔ́ dhu mànà dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvǐ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Yùw 20.19-23; Kas 1.1-8)

36 Yà Ɛmawù rɔ̀ ìwʉ̌ alɛ rɔ̌tɛ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí ní ndɨ, Yěsù nyʉ́
ndìtírɔ̀ náavì ndì abádhí nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌
nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.»
37 Ní atdídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nísɨ̌ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu àtì alɛ-mùlí ì àla
dhu tí.
38 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nìnza? Ndɨrɔ̀ ádhu
wɔ̀rí ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì afíku ɔ̀ nɨ̌?
39 Nyàndà pɛ́ ɔtsʉ́du mà pfɔ̌du mànà! Ɨma nyʉ́ ní yà! Nyàpbàlǎ pɛ́ ngbɔ̌du, ndɨrɔ̀
nyàndà pɛ́, alɛ-mùlí náarí'ì ìmbǎ ìzǎ nà rɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kà-kpa mà náarí'ì ìmbǎ yà rùdú nyɨ̌
nyálǎna dhu bhěyi.»
40 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ndì ndí rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na mà, pfɔ̌na mànà nítɛ̀ abádhí tɔ̀.
41 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ì í'ì nà ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ndì ndʉ́nɔna dhu ná'u, ndɨrɔ̀
atdídɔ̌ ɨdhɔ àdʉ̀ abádhí nʉ́kɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌
tí'ì ìnè ɔ̀nyʉ̀nà ka kádʉ̀ dhu nà fʉkʉ́ ɨrɔ́?»
42 Ní abádhí adʉ̀ ìkùrʉ̌ ìkuru ìbhè-rɔrɔ̌-ngba nábhʉ kà tɔ̀.
43 Kǎdʉ̀ ndɨ ìbhè nákɔ, ndàdʉ̀ à'ànà àzèmbè abádhí rǎlǎna rórɔ̀.
44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà ʉ̀nɔ̀nà òko alɛ
kòko atdíkpá rórɔ̀ dhu ní wɔ̀. Dhu aká yà kórɔ́ ka kandí dùdú Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ màtí,
Kàgàwà bhà pbànábí tó Andítá ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ Zàburì ɔ̀ màtí dhu rɔ̀nzì ì kɔ́rɔ́.»
45 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ abádhí tó ɨrɛ̀ta nʉ́ngbɛ, ndínɨ̌ abádhí alʉ́ tí Kàgàwà bhà Andítá
rʉ̌nɔna dhu dɔ̀ya ɔ̀.
46 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu katɨ: Krístò àkǎ
ndàbà àpbè, kàkǎ ndɔ̀vè, ìbhʉ rí kìsě ɨdhɔ ɔ̌ ndàdʉ̀ ndìngbè.
47 Ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ rɔ̌, dhu àkǎ kʉnɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ʉ̀gèrè, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, Kàgàwà ràdʉ̀
dhu ʉ̀bà fíyɔ̀ dhu kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀, rɔ̀pè ndì Yèrùsàlɛmà rɔ̀.
48 Nyɨ̌ ní ndɨ dhu tó ngàmbì.
49 Ndɨrɔ̀ kɔ̀nɨ̌ ma mí yà Àbadu náakɔ̀ fɨndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nívì fʉ̌kʉ̀. Ní nyɨ̌ nyàkǎ
nyǒkò yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌ tí, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríràà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nábà nyɨ̌ nyí dhu
ɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ ndàdʉ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Kàgàwà ɨ dhu
(Mrk 16.19; Kas 1.9-11)

50 Yěsù adʉ̀ àrà pbìndà ábhàlɨ̌ nà Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga-tɨ'ɔ̀. Ní, kǎngbɛ ɔtsʉ́na
ndàso abádhí nɨ̌.
51 Ní yà abádhí násɔ̌ ndì ndí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àbadhi mà nʉ́ʉbhá ì pbìndà ábhàlɨ̌ mànà,
ndàdʉ̀ ɔ̀dzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
52 Ní Yěsù ì ìfʉ dhu-lutìnǎ, abádhí náadʉ̀ 'àdu ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà Yèrùsàlɛmà
tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

53 Abádhí nóongónà ’ùndu bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, ’àmbɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè dɔ̌.

Yùwanì
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, Yùwanì tí ka kátɨna alɛ rǐ'ì ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, yàrí bhʉ̌kù nandí tsí tí ka kìrè ní Zɛ̀bɛ̀dayò mà pbìndà tsìbhálɛ Sàlɔmè mànà t'ídhùnà, yà Yěsù bhà uvitatálɛ tí ɨ'ì. Pbìndà bhʉ̌kù ɔ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná ndìtírɔ̀, ndàtì ndì «Yěsù ózè ábhàlǐ» tí (21.20-25). Kʉ̌ndí átɔ̀ dhu nɨ'ì Upfɔ̀ta tó bhʉ̌kù, 1 Yùwanì, 2 Yùwanì, ndɨrɔ̀ 3 Yùwanì tó bhàrʉwà.

Yùwanì andí yàrí bhʉ̌kù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà nzínzì ɔ̌ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí Yěsù Krístɔ̀ bhà yàrí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndínǐ ndì ndabhʉ̀ tí pbàkrístɔ̀-afí rɔ̀tsì ɔbɨ nǐ. Kǎndí ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀ yà iri ɨ'ì fɨyó pbìrì ɔ̌ rɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u nzá dhu Yěsù ràrǐ Màsiyà. Yùw 20.31 ɔ̀, Yùwanì rǎtɨna, ndì randí dhu ndínǐ ìndrʉ̌ náa'u tí dhu Yěsù ràrǐ Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'àdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga nà kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

Pbìndà andítá ɔ̀, Yùwanì rɔ̌tɛ óyɔ̌ dhu dɔ̌: «Pbàyàhúdí» (2.18-20, ndɨrɔ̀ 5.10-16), yà Yěsù nugyénà atdídɔ̌ alɛ, mà «a'uta» mànà. Pbàyàhúdí ní Pbàfàrìsáyó mà Pbàyàhúdí tó ngʉ̌kpà kámá mànà (11.57). A'uta tó atdí ófɔ̀ rǐ'ì 2.23-24 ɔ̀. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u Yěsù yà kà rárà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì àlǎ ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, kà tɔ̀ ɨnga nafɔ̀ ndínǐ ka kɨ'ɨ tí obhóná a'utatálɛ tí dhu nɨ'ɨ yà ndì ndùdhe dhu ìfʉ́ ka kí atdídɔ̌ dhu (8.31).

Bhʉ̌kù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Yùwanì rǐ Yěsù àtɨ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ rí kpangba Ɔtɛ tí dhu (1.1-18).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Yěsù, Màsiyà rǐrà dhu ɔ̀vɔ dhu (1.19-34).
- Yěsù rǐ wɛmbɛrɛ̀ tó pbìndà ábhàlǐ òvò dhu (1.35-51).
- Yěsù rǐ àrʉ̀bhʉ̀ ize nítɛ̀, rìtɛ̀ ndì ràrǐ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ dhu (2.1–12.50).
- Yěsù rǐ kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ùdhě pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀ abádhí dɔ̌ dhu (13.1–17.26).
- Yěsù òsò ka kí dhu mà kà rɔ̌vɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu mànà dhu (18.1–20.9).
- Yěsù ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨtɛ̀ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu (20.10–21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yěsù nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò ìndrʉ̌ tí dhu
(1Yù 1.1-3; 5.20)

1 Ɔpɛ̀ tí kórɔ́ dhu rǐ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ nɨ́i'ì ìnè. Ndɨ Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ mà nɨ́i'ì atdíkpá Kàgàwà mànà. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ɔtɛ nɨ'ɨ Kàgàwà.
2 Ɔpɛ̀ tí kórɔ́ dhu rǐ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, kǐ'ì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀.
3 Kàgàwà náanzì kórɔ́ dhu kɔ̌tù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náanzì nzá atdí dhu mà ɨnzá ndì ndɔ̀nzì kɔ̌tù ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
4 Ndɨ Ɔtɛ-nyʉtsì ɨ'ì dhu nɨ'ɨ ípìrɔ̌nga, ndɨ ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ì'ì awáwʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.
5 Ndɨ awáwʉ̀ nátdyi nga ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ínɔ̀ náadʉ̀ nzá ndɨ awáwʉ̀ nákɔ.
6 Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà nívì atdí alɛ nɨ́itɔ ndì. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ Yùwanì.
7 Kǐra ndínǐ ndì ndadì tí ngàmbì tí ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀, ndínǐ kórɔ́ alɛ náadʉ̀ tí ndɨ awáwʉ̀ ná'ù kà rʉ̌nɔna ndɨ awáwʉ̀ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Ndɨ Yùwanì nyʉ́ ndɨtírɔ̀ nɨ'ɨ nzǐ awáwʉ̀, pbɛ́tʉ̀ kǐra ndínǐ ndadì tí ngàmbì tí ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀.
9 Ndɨ Ɔtɛ nɨ'ɨ obhóná awáwʉ̀ nyʉ́, yà kórɔ́ alɛ-nyǐnga náwʉ̀ rǎdʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ndì ndìrà àhʉ rɔ̀ awáwʉ̀.
10 Kǐ'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náanzì yà adzɨ kɔ̌tù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náadʉ̀ nzá kʉ̀nɨ.
11 Kǐra àhʉ fɨyó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ nzínzì ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ alɛ nádʉ̀ nzá kàkɔ.
12 Pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ alɛ, yà ka nakɔ̀ 'àdʉ̀ kà'ù tɔ̀, kǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'òngò Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tí.
13 Abádhí nóngò Kàgàwà bhà inzo tí, ìnzǐ ní alɛ-ngbɔ̀ tó ófɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní ìndrʉ̌-afí nózè ka dhu bhěyi ka kʉgʉ ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò kà bhà inzo tí Kàgàwà ózè ka rì'ì ndɨ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò ìndrʉ̌ tí, ndàdʉ̀ ìrà àdɨ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àlè tí ndì ndàlè ídzìnga mà, obhónga mànà nǐ rórɔ̀. Àlɛ̌ kala kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀. Ndɨ awáwʉ̀ ní, yà Àbanà Kàgàwà-fó ndɨ atdí tí arí ì'ì kàbhà ɨngba náabà.
15 Kà dɔ̌ ndì ndí dhu àwɛ̌ rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanì náavɔ̀ dhu àrǐ nyʉ́ tí, ndàtɨ: «Yàrí ní ndɨ yà ma mʉnɔ alɛ, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ ríràà alɛ ràrǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́, rɔ̀sè dùdunǎ. Kǐ'ì ìnè angyangyɨ ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ rórɔ̀ nídhunǐ.›»

16 Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso àlɛ̌, àlɛ̌ ràbà ídzìnga, ídzìnga dɔ̀.
17 Kàgàwà níibho pbìndà Ʉyátá àlɛ̌ tɔ̀, Músà-otù ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ pbìndà ídzìnga mà, pbìndà obhónga mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
18 Atdí alɛ mà nápɛ̀ nzá Kàgàwà àlǎ akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀ ka nábhʉ àlɛ̌ rʉ̀nɨ nɨ́ yà atdí tɨ́ arɨ́'ì kà t'Ídhùnà. Ndɨ kà t'Ídhùnà nɨ́ ndì Àbanà tɨ́ arádɨ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ Kàgàwà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì náawɛ ndìtírɔ̀ dɔ̀ná dhu
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 5.33-36)

19 Atdíku Yèrùsàlɛmà rɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náavì pbàkùhání mà, pbàláwí mànà rɔ̀wù dhu ìvu Bàtizò nubhónà Yùwanì-tsʉ̌ ka ràrɨ̌ àdhɨ. Nɨ́, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Yùwanì adʉ̀ àdunà dhu.
20 Ɨnzá ndì ndàgò ndì rɔ́rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu kpangba ndàtɨ: «Ɨma, ma nɨ́ nzɨ̌ Krístɔ̀.»
21 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Olu, ɨnyɨ nɨ́ àdhɨ? Nyɨ tɨ́ Ɛ̀liyà?» Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ma Ɛ̀liyà.» Abádhí níivú dhu tdɨ́tdɔ̌: «Nyɨ tɨ́ Kàgàwà bhà nabì yà mǎ máróɖɔna?» Yùwanì náadʉ̀ dhu àdu: «Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ma Kàgàwà bhà Nabì.»
22 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu, nyɨ nɨ́ àdhɨ, ndɨ́nɨ̌ mǎ madʉ̀ tɨ́ òwu nyɨ nyádʉ̌na fǎkà dhu ɔ̀vɔ̀ yà mǎ nìvìnà alɛ tɔ̀? Ádhu nyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ nyɨ-tírɔ̀ dʉ̀nʉ́?»
23 Nɨ́, Yùwanì adʉ̀ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu nádu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nɨ́ yà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ rúkʉ̌, tʉ̌na ràmbɛ ndìrì dɔ̌ alɛ:
‹Nyùtɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà otu*.›»
24 Kɔ̌kɔ̀ ka kìvìnà alɛ nɨ'ì Pbàfàrìsáyó.
25 Nɨ́ abádhí nɨ́ivú dhu tdɨ́tdɔ̌ Yùwanì-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu, ìnzɨ̌ nɨ́ nyɨ Krístɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ nyɨ yà mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna Kàgàwà bhà nabì mà rɔ̀, ádhu nyɨ nyárɨ́ bàtizò núbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌?»
26 Nɨ́ Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma, ma márɨ́ bàtizò núbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alɛ.
27 Kà rɨ̌rà dzidu dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma, mʉnga kà-pfɔ̀ rɔ̀ kàyìtò-mbɨ̌ mà.»
28 Wɔ̀ dhu náanzì ndì Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀, yà Yùwanì ongónà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danì tɨ́ kátɨna ɨdha-akpà-adzɛ̀nǎ rɔ̀.

Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba dhu

29 Tsútsǎ nínganí, Yùwanì náala Yɛ̌sù tɨna ɔ̀ rírà rɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà: «Kànɨ̌ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba, yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzérɛnga nú'ɔ̌ rí.
30 Ka nɨ́ ndɨ yà ma mʉnɔ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ rírà alɛ ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè dùdunǎ, kɨ̌'ì ìnè angyangyɨ, ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ rɔ́rɔ̀ nídhunɨ̌.›
31 Ɨma nyʉ́ mà ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ Ìsràyelì ɔ̌ bhà nabhʉ̀ tɨ́ rʉ̀nɨ ka.»
32 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdɨ́tdɔ̌, ndàtɨ: «Ma mala Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdɨ kà-dɔ̌ rɔ́.
33 Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ mà, ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌, náatɨ ɨma nɨ̌: ‹Nyɨ nyálǎna Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo, ndàdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná alɛ nɨ́ ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rí bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ.›
34 Nírɔ̀, ma mála wà ndɨ dhu, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba, àbadhi ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà t'ídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà ábhàlɨ̌ núnzi dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

35 Tsútsǎ nínganí tdɨ́tdɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì mà nɨ́ɨ'ì yà inzì ì ɨ́'ìná ɔ̀ná ngari ɔ̌ tɨ́, pbìndà ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ mànà.
36 Nɨ́, Yɛ̌sù ndì ndàla ʉ̀da rʉ́da rɔ́ rɔ̀, kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba.»
37 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ Yùwanì ʉ̀nɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ 'ìvà, 'òwù Yɛ̌sù-owù ɔ̌.
38 Nɨ́, àrà ndì ndárà rórɔ̀, Yɛ̌sù náagérɛ́ ndì ndàndà olùnga, ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ nála owùna ɔ̌ ríwu rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyónɛna?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Rabɨ̌, nyɨ nyarádɨ ìngbɔrɔ́?» Rabì-tì nɨ́ Màlimò.
39 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyìwʉ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyala tɨ́ ka.» Nɨ́ abádhí adʉ̀ òwu, 'àdʉ̀ kǎrádɨ rɔ́ nga àla. Abádhí adʉ̀ òko atdíkpá kà mànà ndɨ nínganí. Ndɨ dhu nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ ɨdrɛ̀ adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̀ nga tɔ́ ɔ̌ dhu.
40 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu nìrìnà, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Àndɛ̀rɛyà. Ndɨ Àndɛ̀rɛyà nɨ'ì Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ t'ádɔ̀nà.

---

* **1:23 1.23** Ìsa 40.3

41 Ní Yěsù-tí rɔ̀ ì ìvà ì rɔ̀, Àndèrɛyà náadù àrà angyi adɔ̀nà Sìmonì rǐ'ì ì, ndàdù àtìnà kànǐ: «Mǎ màla Màsiyà.» Màsiyà-tì ní Krístɔ̀.
42 Kǎdù wɔ̀ ndi adɔ̀nà, Sìmonì, núndà 'òwù nà Yěsù rǐ'ì ì. Ní ányì abádhí òwù ùvò rɔ̀, Yěsù udí nyìkpóna ndàndà Sìmonì, ndàdù àtìnà nǐ: «Ɨnyi, nyi ní Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnà. Ní rɔ̀pè ndì kòmbí, ka kóngo nyanzì Kɛfà tí.» Kà-tì ní Pɛ́tɛrù.

Yěsù rǐ Fìlipò mà Nàtànelì mànà núnzi owùna nungu tí dhu
43 Tsútsǎ níganí, Yěsù azè ndàrà Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀. Ní ányì ndì ndárà rórɔ̀, kǎtù Fìlipò, ndàdù àtìnà nǐ: «Fìlipǒ, írà owùdu ɔ̌.»
44 Wɔ̀ ndi Fìlipò ni'ì Àndèrɛyà mà Pɛ́tɛrù mànà mà tó pbanga, Bètèsàyidà tí kátina ɔ̌ alɛ.
45 Ní Fìlipò arà, ndàrà àhu Nàtànelì-tí, ndìtsì àtìnà kànǐ: «Mǎ màla wà yà pbìndà Uyátá ɔ̀ Músà avɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ yà fiyó andítá ɔ̀ Kàgàwà bhà pbànábí náavɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ*. Ndi alɛ ní Yěsù, Nàzàretì tó kigɔ̀ ɔ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfù t'ídhùnà.»
46 Ní, Nàtànelì adù dhu ìvu Fìlipò-tsǔ, ndàti: «Ídzì dhu nyú t'ádù àhu àhǔ Nàzàretì rɔ̀ dhéè?» Ní, Fìlipò adù àtìnà kà nǐ: «Írà pɛ́ ndínǐ nyi nyala tí ka.»
47 Ní, Yěsù itdègu Nàtànelì àlǎ tina ɔ̀ ríra rɔ́, ní kǎdù dhu ɔ̀vɔ̀ kǒkú dɔ̀ rɔ̀, ndàti: «Kànǐ Pbàìsràyélí tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyú ní yà, ìmbǎ utrátá rǐ'ì nyunatsì.»
48 Ní Nàtànelì adù dhu ìvu Yěsù-tsǔ, ndàti: «Nyi nyùni ma ìngbǎ dhu bhěyi?» Ní Yěsù adù dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Ɨnzá Fìlipò àpè nyanzi rórɔ̀, ma màlanà nyi mùtinì-kpa-tsìnǎ nyi nyìdè rɔ́.»
49 Ní Nàtànelì adù àtìnà Yěsù nǐ: «Màlimǒ, inyi ní Kàgàwà t'ídhùnà, ndirɔ̀ nyi ní Pbàìsràyélí tó Ádrùngbǎ Kamà!»
50 Yěsù adù dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Nyi nyà'ù tí dhu, yà ma màti, ma ràlanà nyi mùtinì-kpa-tsìnǎ nyi nyìdè rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Pbɛ́tù, nyi nyí wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyú nálǎ!»
51 Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̌: «Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù. Nyǐ nyí ɔ̀rù-akpà-tsù nálǎ ndì nàngbɛ, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdù òwu ùpo rɔ̌ ɔrù, 'àdù ìfo obvò Ìndrǔ t'ídhùnà dɔ̌ rɔ́*.»

2

Yěsù rǐ wɛmbɛrè tó pbìndà wiwì nɔ́nzi dhu
1 Ɨbhu ráhu idhɔ ɔ̌, ka kanzì àdhìngbǎ ka kùndà nǐ mùhɛndù Kanà tí kátina pbanga ɔ̌, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀. Yěsù tsánà, Màriyà, níi'ì ìnè ndi mùhɛndù ɔ̌.
2 Ndirɔ̀ ka kadù Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà núnzì átɔ̀ rìwǔ ndi mùhɛndù ɔ̀.
3 Ní, yà ɔ̀mvùna ka kí dìvayì níku rɔ̀, Yěsù tsánà náati Yěsù nǐ: «Kàrí alɛ rɔ̌mvùna dìvayì rǐ'ì mbǎ.»
4 Ní Yěsù adù dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Iyá, ádhu ndi nyi nyòzè mɔnzì? Ɨnzá pbàkà kàsumì nápè àkǎ.»
5 Ní kà-tsánà adù àtìnà kasutálɛ nǐ: «Ɔ̀nzi nyɔ̀nzi kà rǎvǐna nyɔ̌nzì kórɔ́ dhu.»
6 Ányìrɔ̌, yà odu nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ andu-abábá níi'ì ìnè aza. Ɨ andu ni'ì yà Pbàyàhúdí náarí 'ù'ǒ 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ nǐ idha núdhɔ̌ ka karí ɔ̀yà andu. Ndirɔ̀, i andu ni'ì mbèmbè atdí miyà lítrè mà rǎdù òtsù atdí ɔ̀ nǐ dhu bvùtí andu. 7 Ní Yěsù ati kɔ̌kɔ̀ kasutálɛ nǐ: «Nyùtdyǒ idha, nyǐrǎ kòrí andu nǐ kórɔ́.» Ní abádhí adù i andu níra idha nǐ rùlè liyá.
8 Tdítdɔ̌, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyìtdyo pɛ́ ka akɛ, nyǒwù nà mùhɛndù tó ádrùngbǎlɛ rìnè.» Ní abádhí adù òwu kà nà ndi ádrùngbǎlɛ rìnè.
9 Wɔ̀ mùhɛndù tó ádrùngbǎlɛ níinè yà dìvayì tí Yěsù ùgèrè ròngò idha, ìnzǐ ndàdù àdhà rɔ̀ màtí ka kìwǔ ndi dìvayì nà dhu núni. Pbɛ́tù yà ndi idha nùtdyǒnà kasutálɛ kèlɛ̌ ní i iwà ka nuni. Ní wɔ̀ mùhɛndù tó ádrùngbǎlɛ náanzi akpatsi, ndàdù dhu ìvu tsùná, ndàti:
10 «Ìgyò! Kórɔ́ alɛ náarí atdídɔ̌ òvù dìvayì nábhǔ kɔpè ɔmvú rɔ̀ná rɔ̀ angyi, kadù yà inzá òvù mběyi-tsí níbhò olù, iwà ìndrǔ ɔ̀mvù ì 'òrì rórɔ̀. Ní, nyi nyàdù tí atdídɔ̌ òvù dìvayì nyú nódɔ̀ rìrà àhu kòmbínga ɔ̀ màtí?»
11 Wɔ̀rí ní ndi Yěsù anzì pbìndà wɛmbɛrè tó wiwì. Kǎnzì ka Kanà tí kátina Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ndi dhu adù kàbhà ádrùngbǎnga tó awáwù nítè, kàbhà ábhàlǐ ràdù kà'ù.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà náadù òwu Kàpèrnàwumù tí kátina pbanga ɔ̀ atdíkpá, íyànà mà, adóna mà, ndirɔ̀ pbìndà ábhàlǐ mànà. Abádhí náadù òko ányì ngúfe idhɔ kèlɛ̌ tí.

---

* **1:45 1.45** Tɔ̀r 18.18; Ìsa 9.5 * **1:51 1.51** Ɔpt 28.12

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ̌ dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

13 Atdíku, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mùhɛndù-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà ndì ndìndù ndì rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù ɨvà ndì, ndàrà Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
14 Nɨ́ ányì, kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdù ìkyì-akpá mà, tàmà mà, àmbò mànà nábhʉ̌ rɨ́ kudzɨ̌ alɛ mà nótù obvò òkò rɔ́. Ndɨrɔ̀ ányì-dza kǎtù ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì fùrangà ɔ̌ nga nábhʉ̌ rɨ́ kʉwʉ alɛ.
15 Nɨ́, Yɛ̌sù akyɛ̀ imbi asé bhɛ̌yi, ndàdù kɔ̀rɨ́ alɛ nódì nɨ̌ kɔ́rɔ́, ndìpfo Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀, fìyɔ́ tàmà mà, ndɨrɔ̀ fìyɔ́ ìkyì-akpá mànà. Kǎdù yà fùrangà-ɔ̌nga nábhʉ rɔ̌ rúbhi kʉwʉ alɛ tɔ́ fùrangà-ɔ̌nga nʉ́vɔ obvò, ndàdù abádhí tɔ́ mɨzà nátdi ràwà ì adzíya dɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, kǎdù àtìnà àmbò nábhʉ rɔ̌ rúbhi kudzɨ̌ alɛ nɨ̌: «Nyìpfo kɔ̌kɔ̀ dhu ɨrɔ́ rɔ̀. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyádù Àbadu bhà ɨdza nʉ́gèrɛ̀ ròngò dhu t'údzítá-ɨdzà tɨ́.»
17 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadù yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu nɨ́rɛ̀. Ndɨ andítá rǎtɨna: «Pbʉ̀kʉ̀ ɨdza ma mózè nɨ̌ àzè náarɨ́ mɔbɨ àdzò bhɛ̌yi*.»
18 Nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ɨ́ngbǎgà wɨwì nyɨ nyávǐna fǎkà wɔ̀ nyɨ nyɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
19 Nɨ́ Yɛ̌sù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyùgolo pɛ́ wɔ̀rɨ́ Kàgàwà bhà ɨdza, nɨ́ ma mɨ́ kɔ̀sì rìdè ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
20 Nɨ́, kɔ̀rɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Wɔ̀rɨ́ ɨdza ka kasì ràrà àhʉ ìfɔ kumì dɔ̀ná azà nà atɔ nyʉ́ tɨ́, nɨ́ nyɨ tɨ́ àdù kɔ̀sì ɔ̀sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌?»
21 Pbɛ́tù, Yɛ̌sù ɨpbɛ́ ndàmbɛ àtìnà dɔ̌ ɨdza tɨ́ dhu nɨ'ì ngbɔ̌na nyʉ́ ndì ndìtírɔ̀.
22 Nɨ́, yà ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdù ndì dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù nɨ́itdègu ndìngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀, nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌ náadù yà kʉ̌nɔ dhu nɨ́rɛ̀. Nɨ́ abádhí adù yà Kàgàwà bhà Andítá mà, Yɛ̌sù ʉnɔ fɨ́yɔ̀ ɔtɛ mànà dhu ná'ù.

Yɛ̌sù arɨ́ alɛ-afɨ́ ɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu
23 Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mùhɛndù nɨ́itdègu Yɛ̌sù òtù Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u ka yà kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Pbɛ́tù, Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náa'u nzá ɨwà abádhí ná'ù ndɨ dhu, kʉ̌nɨ abádhí kɔ́rɔ́ nɨ́dhùnɨ̌.
25 Ndɨrɔ̀, kǎránà mbǎ ì'ì rɔ̌ ngàmbì-atdyú nà ìndrʉ̌ bhà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨwà ndɨ ndʉ̀nɨ ndɨ alɛ-afɨ́ ɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ angyangyɨ nɨ́dhunɨ̌.

3

Nɨ̀kɔ̀dɛmù mà rɔ̌tɛ Yɛ̌sù nà dhu
(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

1 Nɨ̀kɔ̀dɛmù tɨ́ kátɨna atdí alɛ nɨ́ɨ'ì Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Ndɨ alɛ nɨ'ì Pbàyàhúdí tɔ́ atdí ádrùngbǎlɛ.
2 Nɨ́ atdíku, kɨ̌và ndɨ ndɨ̀rà àhʉ kúbhingáná Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdù àtìnà kànɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà ívì rɨ̀rà dhu ùdhe fǎkà alɛ. Obhó tɨ́, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdù kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna wɨwì-tɨdɔ̀ nɔ́nzì ìmbǎ Kàgàwà ì'ì atdíkpá ndì nà rɔ̀.»
3 Nɨ́ Yɛ̌sù adù àtìnà kànɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndù. Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdù òtsù ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀gʉ̀ ndì ɔwʉ́tána tɔ́ ʉguta nɨ̌ rɔ́rɔ̀*.»
4 Nɨ́, Nɨ̀kɔ̀dɛmù adù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨwà óngò mùlà tɨ́ alɛ nʉ́gʉ̀ ka kádù ìngbà dhu bhɛ̌yi tdítdɔ̌? Ndɨ alɛ tɨ́ àdù ndàdu tdítdɔ̌ ɨ́yànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀, kadù ndʉ̀gʉ̀ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ʉguta nɨ̌?»
5 Nɨ́ Yɛ̌sù adù dhu àdu Nɨ̀kɔ̀dɛmù tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndù: ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ndàbhʉ̌ kʉgʉ̀ ndì ɨdha mà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí mànà-otù ɔ̌, nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdù òtsù ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀*.
6 Ìndrʉ̌ ɔ̀dhɨ arɨ́ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ nɨ́ ìndrʉ̌. Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀dhɨ arɨ́ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí.
7 Nɨ́, dhu àkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ yà ma mátɨna dhu ràkǎ kʉgʉ̀ nyɨ̌ ɔwʉ́tána tɔ́ ʉguta nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Awɛ náarópili, ndàmbɛ àrà dɔ̌ afína òzè ɨ, nyadù àmbɛ tǔna nɨ́rì dɔ̌. Pbɛ́tù, nyɨ nyɨ́ nzɨ̌ àdù àdhà rɔ̀ màtɨ́ ka rɨ̌rà dhu, ndɨrɔ̀ àdhà màtɨ́ kà rǎrà dhu nʉ́nɨ. Nɨ́ ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ ndì nʉ́gʉ̀ alɛ tɔ̀.»
9 Nɨ́, Nɨ̀kɔ̀dɛmù adù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀rɨ́ dhu rǎdù ndɔ̀nzì ìngbà dhu bhɛ̌yi?»

---

* **2:17 2.17** Zàb 69.10 * **3:3 3.3** Kà-tì nɨ́, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀gʉ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu. * **3:5 3.5** Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39

10 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní atdídɔ̌ ndì nʉ́nɨ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌
màlimò nyʉ́, ní nyɨ nyʉ́nɨ tí ɨnzá wɔ̀ dhu?
11 Ma mí obhó dhu nʉnɔ ɨndʉ̀. Mǎ marʉ́nɔna dhu ní ʉ̀nǐ mǎ mʉ́nɨ dhu. Ndɨrɔ̀ mǎ
maróko fɨndá ngàmbì tí dhu ní nyìkpɔ́ka nǐ mǎ mála dhu, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyárí nzǐ àdʉ̀ mǎ
mʉ́nɔna dhu ná'ù.
12 Yà ìnzǐ nyǐ nyárí fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna yà adzɨ dɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'u rɔ̀, ní nyǐ nyádʉ̀
fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'ù ìngbà dhu bhěyi?
13 Atdí alɛ mà núpò nzá ányì. Pbɛ́tʉ̀ ányì úpò ní Ìndrǔ t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà ányìrɔ̀ ifo alɛ.
14 Ní àdhàdhì Músà nɨ́ɨdì osu-wɔ̀yɔ̌ itsu dɔ̀ rɔ̀ ɔrʉ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ dhu bhěyì*, dhu-àkǎ kɨdì
Ìndrǔ t'ídhùnà ɔrʉ́,
15 ndínǐ ka nà'ù ìngbà tí ílɨ ndì alɛ mà náadʉ̀ya tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.
16 Obhó tí, Kàgàwà náazè yà adzɨ ɔ̌ alɛ atdídɔ̌. Ní kǐbho yà atdí tí arí'ì Idhùnà yà
adzɨ ɔ̌, ndínǐ ka nà'ù ìngbà tí ílɨ ndì alɛ mà náadʉ̀ya tí nzǐ àwǐ, pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ adʉ̀ya tí
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.
17 Obhó tí, Kàgàwà níivi nzá Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nítdì, pbɛ́tʉ̀ kǐvi ka rìrà
ndínǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ tí otùna ɔ̌.
18 Ndì alɛ náapɛ́ kà'u, ní ndɨ alɛ dɔ̀ Kàgàwà adʉ̀ya nzǐ anya ɔ̀tdì. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka ná'ù
alɛ dɔ̀ kɔ̌tdì wà anya angyangyɨ, ɨnzá kǎ'ù Idhùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Yàrí ní ndɨ Kàgàwà nɨ́ɨtdìya anya ìndrǔ dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. Awáwʉ̀ nɨ́ɨra àhʉ yà
adzɨ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìndrǔ náadʉ̀ ínɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ óko dhu nózè atdídɔ̌, ròsè ndɨ awáwʉ̀ dɔ̀nǎ, nzɛ́rɛ dhu
ɔ̀nzɨ ɨ̀ arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Obhó tí, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí awáwʉ̀ ɔ̀ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tí, ìnzǐ ndàdʉ̀ ndòzè ndàhʉ
awáwʉ̀ ɔ̀, akyɛ ndì ndarónzɨna nzérɛ dhu náadʉ̀na àrà ndàla rɔ̌ kpangba nǐ.
21 Pbɛ́tʉ̀, obhó dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí ndòzè ndùbhi awáwʉ̀ ɔ̌, ndínǐ ndì ndarónzɨna
dhu náala tí ndì Kàgàwà ózè dhu bhěyi ndì ndarónzɨna dhu tí.»

Yěsù ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ ròsè Yùwanì dɔ̀nǎ
(Yùw 1.19-24)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányì,
abádhí náakò ngúfe ɨdhɔ tí, 'àdʉ̀ òwu bàtɨzò núbho rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.
23 Yùwanì náaránà bàtɨzò núbho rɔ̌ átɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ Sàlimù tí kátɨna pbanga tí arí'ì ngǎtsi
pbanga, Àyìnonì tí kátɨna ɔ̌. Obhó tí, ndɨ pbanga ɔ̌ ɨdha nɨ́ɨ'ì abhɔ nyʉ́. Ní ìndrǔ nóowúnà
ìwu rɔ̌ Yùwanì rǐ'ì ɨ, kà ràdʉ̀ bàtɨzò núbho fǐyɔ̀.
24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yùwanì nɨ́ɨ'ì ɨnzá ka kàpɛ̀ òsòna ɨmbɨ ɔ̀ rɔ́.
25 Nírɔ̀ ní ndɨ Yùwanì bhà ábhàlǐ mà atdí Mʉ̀yàhudì mànà náakò 'àmbɛ 'àgò dɔ̀ ìndrǔ
rǐ ndù'ɔ̌ ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ tí dhu dɔ̌.
26 Ní, ɨ ábhàlǐ nɨ́iwú Yùwanì-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨnà kànǐ: «Màlimǒ, yà Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-
adzè nyǐ nyí'ì mànà atdíkpá alɛ, yà nyɨ nyʉ́ tírɔ̀ nyɨ nyóvɔ̀ dhu dɔ̀ná fǎkà alɛ, ní rǐ'ì
bàtizò ùbhɔ̌ ndì ndí ìndrǔ tɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ rǒwu òwu rɔ̌ kà-tɨ'ɔ̀.»
27 Ní Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìndrǔ rǎdʉ̀ àbànà dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
ka kìbhò fǐndà dhu kɛ̀lɛ̌.
28 Nyǐ nyʉ́ nyǐ-tírɔ̀, nyǐ ní yà ma mʉnɔ dhu tɔ́ ngàmbì. Ma mátɨ ɨma ràrǐ nzǐ Krístɔ̀,
pbɛ́tʉ̀ ma ràrǐ Kàgàwà ívì angyinǎ rɔ̌ kà tɔ̀ alɛ.
29 Àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá nà rí'ì alɛ ní ndɨ ndɨ àdhìngbǎ bhà alɛ. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà bhà alɛ
t'ɔ́dhìnà, yà kà-tí ìdè ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu ìrì dɔ̌, nɨ́ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndìka atdídɔ̌ kà-tù ìrɨ
ndì ndí rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ma mí'ì dhɛ̀dhɛ nà, ndɨrɔ̀ ndɨ dhɛ̀dhɛ nákǎ wà atdídɔ̌
nyʉ́ kòmbí.
30 Ní dhu àkǎ wà Yěsù-ɔvɔ̀ ràmbɛ ndɔ̀tɔ̀ dɔ̌, ɔvɔ̀du ràdʉ̀ àmbɛ àwǐ dɔ̌.»

Yùwanì rǐ Yěsù àtɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ tí dhu

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì náadʉ̀ dhu-ɔvɔ̀ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ ní ndɨ
rí'ì kórɔ́ alɛ dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ ka kʉ́gʉ̀ alɛ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ɔ̀tɛ yà
adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌ tí. Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ rǐ'ì kórɔ́ alɛ dɔ̌.
32 Kǎrʉ́nɔna dhu ní nyìkpɔ́na nyʉ́ nǐ ndì ndála dhu, ndɨrɔ̀ ní bǐna nyʉ́ nǐ ndì ndírì
dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ arí nzǐ àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù.
33 Kà rʉ̌nɔna dhu nà'ù alɛ návi dhu kpangba Kàgàwà ràrǐ obhó dhu ʉ̀nɔ arí alɛ.
34 Obhó tí, Kàgàwà ívì alɛ náarí Kàgàwà bhà ɔtɛ nʉ́nɔ, atdídɔ̌ kìrǎ ndɨ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí
nǐ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
35 Kàgàwà ózè Idhùnà atdídɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ kórɔ́ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga
nábhʉ kà-fɔ́.

---

* **3:14 3.14** Ɔzt 21.9

36 Kàgàwà t'ídhùnà nà'ù alɛ, ní rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Pbɛ́tʉ̀, ndì
nùvɔ̌ ìnzǐ ndìrì kà t'Ídhùnà-tsʉ̌ dhu alɛ, náabáya nzǐ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, pbɛ́tʉ̀
Kàgàwà bhà nàwí rǒngo àdi dhòdhódhónganà ndi alɛ dɔ̌.»

4

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nà dhu
(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

1 Wɔ̀ ndi kàsʉmì ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Pbàfàrìsáyó níiri ìndrǔ rʉ̌nɔna Yɛ̌sù dɔ̌ dhu.
Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌, Yɛ̌sù ràrǐ àrà ibí alɛ nyʉ́ núgèrè rɔ̌ rɔ̀ngò pbìndà ábhàlǐ tí,
ndàdʉ̀ àrà bàtizò núbho rɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀, rɔ̀sè yà Yùwanì arí kɔ̀nzi tí dhu dɔ̀nǎ.
2 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náaránà nzǐ bàtizò núbho rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, kùbho rɔ̌ owúnà ní
kàbhà ábhàlǐ.
3 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ ndìvà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdu ndì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
4 Ní ányì ndì ndárà rɔ̀, kǎká ndʉ̀dà Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀na nǎ.
5 Ní kǎrà àhʉ Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Sìkarì tí kátina ɔ̀. Ndi pbanga níi'ì
kyèrɔ̀kyèrɔ̀ yà idhùnà Yɔ̀zɛfù tɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ náabhʉ̀ adzi tí.
6 Ndirɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ bhà dzìwɔ̀ níi'ì ányìrɔ̌. Ní, Yɛ̌sù itsi àdi wɔ̀rí dzìwɔ̀-bidɔ̌ atdídɔ̌ ndì
ndìngyɛ̌ ndì abhi nǐ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndi dhu ni'ì mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá
nga tɔ́ ɔ̌ dhu.
7 Ní, Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ níira idha nítdyò. Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Íbho
pɛ́ idha mɔmvʉ̀.»
8 Wɔ̀ ndi kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ì'ì kigɔ̀ ɔ̀ ì òwù ɔ̀nyʉ̀ núdzi ndínǐ ì ɔnyʉ tí
rɔ́.
9 Ní, wɔ̀ Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ tsìbhálɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàti: «Hɔ̀kɔ̀! Ínghà dhu
bhɛ̌yi dhu, inyi Mʉ̀yàhudì tí rɔ̀, nyi nyí ìdha nónzi fudú ndínǐ nyi nyɔmvʉ́ tí, àzèmbè ima
nongó ì'ì Mʉ̀sàmàriyà-àyi?» Obhó tí, irita níi'ì ìmbǎ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ Sàmàriyà ɔ̌
bhà mànà.
10 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀ ndàti: «Nyi nyí'ìná gukyè Kàgàwà arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀
dhu nʉ́ni alɛ tí, nyadʉ̀ yà fʉnʉ́ rí idha nónzi ndɔ̀mvʉ̀ alɛ ràrǐ àdhi dhu nʉ́ni, ní nyi
nyàmbènà ndi idha nónzi kà-fɔ́, kà ràdʉ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ìndrǔ tɔ̀ idha nábhʉ indʉ̀.»
11 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlé, idha ìtdyò nyi nyádʉ̀ nǐ
ngɛmɛkʉ̀ mà rǐ'ì mbǎ fʉnʉ́, ndirɔ̀ yàrí dzìwɔ̀ rǐ'ì ádzí nyʉ́. Ní nyi nyí wɔ̀ ndi ípìrɔ̌nga
àbhʉ̌ rí idha nábà àdhà?
12 Abhukà Yàkɔbhɔ̀ ní ndi yàrí dzìwɔ̀ nʉbhà fǎkà. Ka nyʉ́ ndìtírɔ̀, kàbhà inzo mà,
kà bhà mʉ̀tʉngà mànà, nʉ́ʉmvʉ́ kà ɔ̌ idha átɔ̀. Ní inyi, nyi tí ndi adrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè ndi
abhukà Yàkɔbhɔ̀ dɔ̀nǎ?»
13 Ní Yɛ̌sù àdʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Ìngbàtí íli ndì alɛ mà yàrí dzìwɔ̀ ɔ̌ idha nɔ̀mvʉ̀,
nóhò idha-atdyú rǎdʉ̀ òho tdítdɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, yà ima nyʉ́ ma mábhʉ̌na idha nómvʉ̀ rí alɛ, nóhò idha-atdyú rǐ nzǐ àdʉ̀
tdítdɔ̌ akɛkpá màtí. Obhó tí, ma mábhʉ̌na ndi alɛ tɔ̀ idha rǎdʉ̀ òngo dhòdhódhónga tɔ́
ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí ìndrǔ tɔ̀ idha rǒngo ìtʉ ɔ̀nà rɔ̀ idha-dɔ̀ti tí.»
15 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlé, íbhò wɔ̀rí idha idù, ìnzǐ idha-atdyú
nóongó tí mohò, ndirɔ̀ ìnzǐ ma mongó tí ìrà idha nítdyò irɔ́ tdítdɔ̌.»
16 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Árà nyanzi pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ, nyǎdʉ̀ ìwu mànà irɔ́.»
17 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàti: «Ìmbǎ ma mí'ì kpatsìbhálɛ nà.» Ní Yɛ̌sù
adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Nyi nyàdu dhu mbɛ̌yi nyʉ́ nyati, ìmbǎ nyi ràrǐ'ì kpatsìbhálɛ nà.
18 Obhó tí, nyi nyʉ́mbǎ nyi imbò kpabhálɛ nyʉ́ tɔ̀. Ní, yà kombí nyǐ nyí'ì nà kpatsìbhálɛ
ní nzǐ pbʉ̀kʉ̀ alɛ. Ní, wɔ̀ nyi nyʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́.»
19 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlé, iwà ma mʉ̀ni dhu nyi ràrǐ
Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.
20 Abhúka nóongónà Kàgàwà nʉ́lɛ yàrí pbìrì dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyǐ Pbàyàhúdí-tírɔ̀, nyǐ
nyarádʉ̀ àtìnà, Yèrùsalɛmà tɔ́ kigɔ̀ ràrǐ ndi Kàgàwà nʉ́lɛ ka kádʉ̀ òwu ɔ̀nà rɔ̀ kigɔ̀.»
21 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Yàrí tsìbhálé, á'u yà ma mʉ́nɔna indʉ̀ dhu. Atdí
kàsʉmì níi'iya ìnè, yà ìnzǐ nyǐ nyʉlɛ́ya àlɛ̀ t'Ábanà Kàgàwà yàrí pbìrì dɔ̀ rɔ̀ màtí, ndirɔ̀
Yèrùsalɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ màtí ɔ̀ná.
22 Nyǐ, Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tírɔ̀, nyǐ nyárí Kàgàwà nʉ́lɛ̌ inzá nyi nyʉ́ni mbɛ̌yi rɔ́rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀ mǎ, Pbàyàhúdí tírɔ̀, mǎ márí kʉ̀lɛ̌ iwà mǎ mʉ́ni mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà
rǐbhona ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀gʉ̀ rǎhʉ Pbàyàhúdí nzínzì-bvʉ̌ rɔ̀*.

---

* **4:22 4.22** Ìsa 2.3

23 Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmì níndù wà ndì, ndìrɔ̀ ndì kàsʉmì nákǎ wà. Wɔ̀ ndì kàsʉmì ní, yà
Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi arí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rǐ ʼɔ̀pɛ̀ ʼʉ̀lɛ̌ ka afíya ɔ̀, ndìrɔ̀ obhónga
nyʉ́ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì. Obhó tí, àlɛ̌ tʼÁbanà Kàgàwà arónɛna ní ndì dhu bhěyi rí ndʉ̀lɛ̌
alɛ-tìdɔ̀.
24 Kàgàwà ní Alafí. Ní dhu àkǎ kʉ̀lɛ̌ rí alɛ rʉ̀lɛ̌ ka afíya ɔ̀, ndìrɔ̀ obhónga nyʉ́ dɔ̌.»
25 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ma mʉ̀nì wà dhu Màsiyà, Krístɔ̀ tí kátìna alɛ
rìraya ìrà. Ní, kà rǐrà níganí, kǎwɛya kóró dhu fǎkà.»
26 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtì: «Ìma ní ndì Krístɔ̀, yà ìnyì nà ma mótɛ.»
27 Wɔ̀ ndì kàsʉmì ɔ̌ ní ndì, Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ʼʉ̀tɔ̀ ányìrɔ̌. Ní ìdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí
atdídɔ̌, ì àla Yěsù mà rɔ̌tɛ atdí tsìbhálɛ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà abádhí
nzínzì ɔ̌ náadʉ̀ nzá ndòmvù ndìvǔ dhu Yěsù-tsʉ̌, ràrǐ àdhu Yěsù rǐʼì atdyúna nà, ndìrɔ̀
ràrǐ àdhu abádhí rɔ̌tɛ dɔ̀ná wɔ̀rí tsìbhálɛ mànà.
28 Nírɔ̀ ní ndì wɔ̀ tsìbhálɛ nʉ́ʉbhà fɔ́ná ìdha-andù ʉrɔ́, ndàdʉ̀ òngo ndàrà kìgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀
àtìnà ányì ndì ndòtù alɛ nǐ:
29 «Nyìwʉ̌ nyàndà pɛ́ yà kórɔ́ ma marónzìna dhu nàwɛ idù alɛ! Ngǎtsi nǐ, pbǎ ìnzǐ
Krístɔ̀ ndì.»
30 Ní kɔ̀rí alɛ náadʉ̀ ʼìvà, ʼɔ̀wù Yěsù rǐʼì ì.
31 Wɔ̀ ndì kàsʉmì ɔ̌, pbìndà ábhàlǐ nʉ́ʉtʉ Yěsù ʼàtì: «Màlimɔ̌, ónyʉ dhu akɛ.»
32 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtì: «Ma mí'ì ìnè ma mónyʉna ɔ̀nyʉ̀ nà. Ndì
ɔ̀nyʉ̀ ní ìnzá nyǐ nyʉ̀nì ɔ̀nyʉ̀.»
33 Ní ì ábhàlǐ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌ ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Atdí alɛ mà
nírà tí ìrà ɔ̀nyʉ̀ nà kàtɔ̀?»
34 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Pbàkà ɔ̀nyʉ̀ ní mɔnzì yà ma nívì alɛ-afí òzè dhu,
madʉ̀ yà kǐbhò ndínǐ ma mɔnzì tí kasʉ nónzì mìtɔ̀.
35 Tí obhó nyǐ ndì nyǐ nyarí àtìna: ‹Ìnga ɔ̌ rɔ́ʼɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ nógu ka kí ɔ̀ná àbǐ nʉ́bhà ndì ìfɔ
àbǐ tí.› Pbɛ́tʉ̀ ìma, ma mátìna nyǐ nǐ, nyǐ ràngbɛ pɛ́ dʉ̀kʉ nyǎndà ìnga. Ɔ̀nyʉ̀ nɔ́ʼɔ̀ wà
ìnga ɔ̌, ndìrɔ̀ kàkǎ wà oguta nà!
36 Ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ nùndu ìnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ náarí pbìndà mʉ̀kìmbà nábà. Ndìrɔ̀ kǎrí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀
núndʉ̌ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ̀. Ndì dhu bhěyi ní ndì, yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nazò ìnga ɔ̌ alɛ
mà, kà-tsʉ̀ núndu adʉ̀ ìnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ mànà-ìdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndìka atdíkpá.
37 Obhó tí, yàrí mbólí nʉ́nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́: ‹Atdí alɛ náarí ɔ̀nyʉ̀-tsè nózò ìnga
ɔ̌, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndì ɔ̀nyʉ̀ nógù ìnga ɔ̌ rɔ̀.›
38 Ní ìma, ma móvì nyǐ nyǒwù ɔ̀nyʉ̀ ògù ìnzá nyǐ nyazò dhu ɔ̀ná ìnga ɔ̌. Ngʉ̌kpà alɛ
náanzì ndì kasʉ kà ɔ̌ angyinǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ ídzìnga nábà abádhí tɔ́ kasʉ-nyʉ-tsì.»
39 Ní, wɔ̀rí kìgɔ̀ ɔ̌ aróko Sàmàrìyà ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náaʼu Yěsù, wɔ̀rí tsìbhálɛ náwɛnà
fǐyɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎti: «Kàwɛ ma mónzì dhu kórɔ́ idù.»
40 Ní, Sàmàrìyà ɔ̌ alɛ níitdègu ìwu ùvò Yěsù-tìʼɔ̀, ní abádhí adʉ̀ kònzì ndínǐ adì tí ì
mànà fírábvʉ̌. Ní Yěsù mà náadʉ̀ òko abádhí mànà óyɔ̌ ìdhɔ tí.
41 Ní, ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yěsù náʼù, yà kà rʉ̌nɔna ndì nyʉ́ tírɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ wɔ̀ tsìbhálɛ nǐ: «Mǎ màʼù Yěsù, ìnzǐ ní nyì nyʉ̀nɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ màʼù ka yà bǐka nyʉ́ nǐ mǎ mìrì kà rʉ̌nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndìrɔ̀,
mǎ mʉ̀nì wà dhu ka nyʉ́ ràrǐ ndì yà adzì ɔ̌ alɛ tó Ɔ̀gʉ̀ba.»

Yěsù rǐ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ìngba nígʉ̌ dhu
(Màt 8.5-13; Luk 7.1-10)

43 Ɔ̀yɔ̌ ìdhɔ ndì ndɔ̀nzì Sàmàrìyà dhu-dzidɔ̌, Yěsù ìvà ndì ndàrà Gàlìlayà.
44 Obhó tí, ka nìʼì ìwà átì ndì nyʉ́ tírɔ̀, ìnzǐ ka rarí nabì nífʉ̌ pbìndà pbìrì nyʉ́ ɔ̌*.
45 Pbɛ́tʉ̀, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ Yěsù àrà àhʉ rɔ̀, ányì bhà náakɔ̀ ka mběyi nyʉ́, ìwà ì awù
átɔ̀ Yèrùsalɛmà, Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀-ìdhɔ̀ ɔ̌, ʼàdʉ̀ kà rɔ̌nzìna kórɔ́ dhu àla nídhunǐ.
46 Nírɔ̀ ní ndì Yěsù adʉ̀ àrà tdítdɔ̌ Kanà tí kátìna atdí pbanga ɔ̀, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀.
Ndì pbanga ní ndì kʉ̌gèrɛ̀ ìdha ròngò dìvayì tí ɔ̀ná. Gàlìlayà, Kàpèrnàwumù tí kátìna
pbanga ɔ̌, àlìtá bhà kasʉ tó atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ níìʼì ìnè. Ndì alɛ tʼídhùnà níìʼì andì nà.
47 Ní, Yěsù ìrà Yùdɛyà rɔ̀ ndìrà àhʉ Gàlìlayà dhu ndì ndìrì rɔ̀, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náarà
Yěsù-tìʼɔ̀. Kǎdʉ̀ ndìtsɔ̀ Yěsù rɔ̌ ndínǐ awú tí, ndàrà idhùnà nígʉ Kàpèrnàwumù. Ndì kà
tʼídhùnà níìʼì afína rɔ̌ ka kódɔna rɔ́.
48 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kànǐ: «Nyǐ nyí nzǐ dhu àʼu, ìnzá nyǐ nyàla wìwì mà, ìnzá apɛ̀na
ʼɔ̀nzì angyi ìndrǔ nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu rɔ̀!»
49 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, írà nyawú pbàkà ìnzá pbàkà
ìngba-afí nápɛ̀ ìtdɛ̌ rórɔ̀.»

---

* **4:44 4.44** Màt 13.57

50 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Árà ɨbha! Ìnè idhùnu rǐ'ì nyìkpóna nà.» Ní wɔ̀ ádrùngbělɛ́
náa'u Yěsù ùnɔ̀ fǐndà dhu, ndàdù ndìvà, ndàrà.
51 Ní ɨbha ndì ndóngo rórɔ̀, abádhí núusò ì otu ɔ̌ pbìndà kasutálɛ mànà, ɨ alɛ ràdù
àtìnà ɨwà kà t'ídhùnà rɔ̀gù.
52 Ní wɔ̀ alɛ adù dhu ìvu abádhí-tsǔ, ndàtɨ: «Kɔ̌gùná ìfe adyifɔ̀-sisì ɔ̌?» Ní, abádhí adù
dhu àdu kàtɔ̀ 'àtɨ: «Kɔ̌gùná inzì, àrùbhù adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tó ɔ̌.»
53 Ní wɔ̀ ngbángba t'ábanà adù dhu ɔ̀sù ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌ tí Yěsù ráti̇ná
ndì nǐ: ɨwà pbìndà ɨngba rɔ̀gù. Ní àbadhi mà, kórɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadù Yěsù
ná'ù atdídɔ̌.
54 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, Yěsù anzì ɔyɔ rí kìsě pbìndà wɨwì, Yùdɛyà rɔ̀ ndì ndìrà àhu
Gàlìlayà rɔ̀.

5

Yěsù rǐ ngbɔ̌na ɨ́vɛ atdí alɛ ńgǔ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà Pbàyàhúdí rǐ fɨyó sɔmà tó atdí mùhɛndù nónzɨ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, Yěsù
ɨvà ndɨ ndàrà Yèrùsalɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
2 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀ná atdí tsǎtsù-ɔvɔ̀ nɨ'ì «Tàmà tó Tsǎtsù.» Ní, ùye ka kúyè ɨdha
ńɨ'ì ndɨ tsǎtsù tí. Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ndɨ ɨdha-ɔvɔ̀ nɨ'ì Bètèsàyidà. Ndɨrɔ̀, kǐgì rɔ̌ ka
kasɨ imbò mbàrazà.
3 Ní, dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nóongónà òyì ɨ mbàrazà tsìnǎ. Ɨ alɛ nɨ'ì ndùmùndúmú
mà, òtsótsù alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌ya ɨ́vɛ alɛ mànà. [
4 Ní, abádhí ongónà òyì ányìrɔ̌, 'àmbɛ Kàgàwà bhà màlàyikà rǐ ndɨ ɨdha-ɔ̌nga nángbɔ̌
dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Obhó tí, atdí kàsumì ɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà nóongónà ìfo ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀,
ndòtsù ndɨ ɨdha ɔ̀, ndàdù ɔ̀nánga àngbo. Ní, wɛmbɛrɛ̀ tí ɔ̀tsù ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nóongónà
àdù ɔ̀gù dòtsí pbìndà andɨ ɔ̌ rɔ̀.]
5 Ní, ányìrɔ̌ ɨ'ì atdí alɛ nɨ'ì ɨwà andɨ alú ndì rɔ́ atɔ árà àhu ìbhu kumì dɔ̀ná àrù nà atɔ
tí alɛ.
6 Ní, wɔ̀ alɛ ndì ndàla àyǎyi rɔ́, ndàdù dhu ùnɨ ɨwà ka rɔ́nzì ábhɔ̌ ɨdhɔ nyú andɨ nà
rɔ̀, Yěsù ivú dhu kà-tsǔ, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí ɨwà nyɔgù?»
7 Ní wɔ̀ alɛ adù dhu àdu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ádrùngbělɛ́, ɨdha-ɔ̌nga màlàyikà àngbɔ̌ rɔ̀,
ma marí mbǎ àdù ɨ'ì mitdu rí, ndàfɔ̌ ma ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, yà ma mí momvù
ndínǐ ma mofo tí ɨdha ɔ̀ rɔ̀, ngǎtsi alɛ kɛ̀lɛ̌ náarádù òfo angyi rùdú ndɨ ɨdha ɔ̀.»
8 Ní Yěsù adù àtìnà wɔ̀ alɛ nǐ: «Ívà nyɨ, nyitdù ɨndú ara, nyadù àrà.»
9 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ alɛ náagù, ndàdù pbìndà ara nítdù ndàrà nà.
Wɔ̀ dhu rǐ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì sàbatù-ɨdhɔ̀.
10 Ní Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù àtìnà wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gù alɛ nǐ: «Indo rí'ì ní sàbatù-ɨdhɔ̀!
Ní dhu àkǎ nzá nyanɔ̀ pbùkù ara nyambɛ ùbhi dɔ̌ nà.»
11 Ní, wɔ̀ alɛ adù dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nìgǔ alɛ ní ndɨ àtɨ ɨma nǐ, ma rìtdu
pbàkà ara, madù àrà nà.»
12 Ní kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adù dhu ìvu kà-tsǔ 'àtɨ: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ nǐ
àtɨ, nyɨ rìtdu pbùkù ara, nyadù àrà nà?»
13 Pbɛ́tù, wɔ̀ ka kɨgǔ alɛ náadù nzá àdhɨ mà ùnɔ̀nà ndɨ dhu dhu nú́nɨ. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ
kàsumì ɔ̌, Yěsù adù ɨ'ì ɨwà ndì ndàwìlǐ ndì, ndàrà ányìrɔ̌ ɨ'ì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ró.
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àrà wɔ̀ alɛ nótù Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdù àtìnà kà nǐ:
«Kɔ̀nǐ nyɨ nyɔ̀gù wà. Ní àpɛ́ nyɔnzɨ nzɛ́rɛnga tdítdɔ̌, akyɛ nzɛ́rɛ dhu nyú rɔ̀sè wɔ̀rí dɔ̀nǎ
náarana nyabà tdítdɔ̌ nǐ.»
15 Ní wɔ̀ alɛ náadù àrà, ndìtsì àtìnà Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nǐ, Yěsù ràrǐ ndɨ ndì
nìgǔnà.
16 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nɛ̀ Yěsù, ndínǐ ì abhù tí kohò,
sàbatù-ɨdhɔ̀ ɔ̌ kà rǎrà ìndrǔ ìgu rɔ̌ nídhunǐ.
17 Pbɛ́tù, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Àbadu Kàgàwà rǐ'ì ìnè kòmbí màtí ndì ndí kasu
ɔ̀nzɨ rɔ́, ní ɨma mà átɔ̀, ma mí'ì kasu ɔ̀nzɨ ma mí rɔ́.»
18 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nɛ̀ Yěsù tdítdɔ̌
atdyúya nyú nà, ndínǐ ì abhù tí kohò. Abádhí ambɛ́nà kɔ̀nɛ̀ dɔ̌, ìnzǐ ní ɨnzá kǐfu sàbatù-
ɨdhɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tù kǎrádù Kàgàwà àtì àbanà nyú tí, ndɨ dhu ràdù ndàbhu ì'ì
àdhàdhì Kàgàwà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yěsù bhà ádrùngběnga

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nǐ: «Ma mí obhó dhu nú́nɔ
fǔkù: Kàgàwà t'Ídhùnà rǐ nzɨ àdù atdí dhu mà nónzì dɔ̀na rɔ̌, pbɛ́tù kà rǎdù ɔ̀nzìnà dhu

ní yà Àbanà rɔ̌nzɨna rɔ́ ndì ndálǎna dhu kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, Àbanà arɔ́nzɨna dhu nɔ́nzì kà t'Ídhùnà rǎdʉ̀ átɔ̀.

20 Obhó tí, Àbanà ózè Idhùnà, ndàdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu núvi kà tɔ̀. Kàrɨ̌ yà ndì ndɔ́nzì dhu dɔ̀nǎ róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu núvɨ̌ tdítdɔ̌ ndɨ Idhùnà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨdhɔ adʉ̀ tí nyʉ̌kɔ nɨ̌ atdídɔ̌.

21 Àdhàdhì Àbadu náarí ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga ùbho fɨ́yɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ní ka t'Ídhùnà rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga núbho yà ndì ndòzè ndùbho ka fɨ́yɔ̀ alɛ tɔ̀.

22 Ndɨrɔ̀, Àbadu náarí nzɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò anya t'ítdìta tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ kɔ́rɔ́ Idhùnà-fɔ́,

23 ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɨ́ɨfʉ tí Idhùnà, àdhàdhì ì arí Àbanà nífʉ̌ dhu bhɛ̌yi. Ní, ìnzɨ̌ arí Kàgàwà t'Ídhùnà nífʉ̀ alɛ, nífʉ nzá yà ka nívì Àbanà.

24 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yà ma mʉ́nɔna dhu nírɨ rí alɛ, ndàdʉ̀ yà ɨma nívì alɛ ná'ù, nábà wà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀, ka kɔtdíya nzɨ̌ anya kà dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌dà wà ɔvɛ ɔ̀na nǎ, ndàdʉ̀ ɔ̀tsù ípìrɔ̌nga ɔ̀.

25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kàsʉmì níndù wà ndì, ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì àkǎ wà. Ndɨ kàsʉmì ní yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà-tù nírɨ ɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kà-tù ìrɨ rí alɛ ràdʉ̀ ípírɔ̌nga nábà.

26 Obhó tí, àdhàdhì Àba Kàgàwà náarí'ì ípìrɔ̌nga nà nyʉnatsì dhu bhɛ̌yi, ní kǎbhʉ Idhùnà rì'ì ípìrɔ̌nga nà átɔ̀ nyʉnatsì.

27 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ t'ítdìta tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nábhʉ Idhùnà tɔ̀, Ìndrǔ t'ídhùnà ní ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

28 Ní, àpɛ́ nyàbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ ndɨ dhu dɔ̌. Obhó tí, kàsʉmì níndù wà ndì, yà kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì rɨ̌ tʉ̌du ìrɨ ɔ̀ná,

29 'àdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní yà ídzì nga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì, 'àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Pbɛ́tʉ̀, yà nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, nʉ́ʉngbɛya ì, kadʉ̀ anya nítdì dɔ̀yá*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga návɨ̌ rí ìndrǔ tɔ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

30 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́, ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì dùdu rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mádʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ nɔ́tdì Àbadu Kàgàwà nɔ́vɔ̀ ka idù dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ ndɨ anya nɔ́tdì ma mádʉ̀ obhónánga dɔ̌. Obhó tí, ma marí nzɨ̌ ma mòzè dhu nɔ́nzɨ, pbɛ́tʉ̀ ma marɔ́nzɨna dhu ní yà ɨma nivi alɛ nózè dhu kɛ̀lɛ̌.

31 Ma mapɛ́ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ngàmbì tí ma-tírɔ̀, ní ma mʉ́nɔna dhu ní nzɨ̌ àdʉ̀ ì'ì obhó dhu.

32 Pbɛ́tʉ̀, ngǎtsi alɛ ní ndɨ pbàkà ngàmbì, ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, kà rʉ̌nɔna dùdú dhu ràrɨ̌ obhó dhu.

33 Nyɨ̌ nyóvì ìndrǔ ròwù dhu ɔ̀ngʉ̀ bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì-tsʉ̌, ní kǎdʉ̀ obhó dhu tí rí'ì dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɨ alɛ dɔ̌.

34 Ɨma nyʉ́, ma mózè nzá ìndrǔ rǎdɨ pbàkà ngàmbì tí dhu, pbɛ́tʉ̀ ma mí yàrí dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉgʉ̀ tí.

35 Yùwanì í'ì nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì ɔ̀bɨ ka kɔ̀bì ràmbɛ ɨnga náwʉ̀ dɔ̌ tarà bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨdhɛ̀kʉ nábhʉ rìka ndì ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí kà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu tó awáwʉ̀ ɔ̌.

36 Ní ɨma nyʉ́, ma mí'ì ìnè Yùwanì ʉnɔ dhu dɔ̀nǎ ɔ̀sè ngǎtsi dhu nà. Obhó tí, ndɨ dhu ní yà Àbadu Kàgàwà íbhò ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí ràkǎ kasʉ, yà ìnè rí'ì ɔ̀nzɨ ma mɔ́nzɨna rɔ́. Ní ɨ kasʉ arí ndɨ dhu àvɨ̌, Àbadu Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ɨma nívì.

37 Yà ma nívì Àbadu ní átɔ̀ pbàkà ngàmbì. Ní, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-tù nírɨ akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-nyì-kpa nálǎ.

38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì mbǎ kàbhà ɔtɛ nà afíkʉ ɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyá'ù yà kɨ̌vì alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

39 Nyɨ̌ nyózè nyǒgyè Kàgàwà bhà Andítá-ɔ̀nga, nyɨ̌ nyárí ɨnga ìrɛ̀ kɔ̀tù ɔ̌ nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, ɨ Andítá ní ɨ pbàkà ngàmbì.

40 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyózè nzá nyɨ̌wǔ tɨdu ɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí obhóná ípìrɔ̌nga.

41 Ma mózè nzá ìndrǔ rɨ̌ milè dhu.

42 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà nyɨ̌: nyɨ̌ nyózè nzá Kàgàwà.

43 Ɨma, ma mírà Àbadu Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá makɔ. Pbɛ́tʉ̀, ngǎtsi alɛ náapɛ́ àdʉ̀ ìrà ɔvɔ̀na nyʉ́ rɔ̌, ní nyɨ̌ nyádʉ̀ ndɨ alɛ àkɔ akyɛ.

44 Nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu à'ù ìngbà dhu bhɛ̌yi, yà nyɨ̌ nyózè nyɨ̌fʉ nyɨ̌ nyɨ-tírɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ Kàgàwà atdírɔ̀ rɨ̌ nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̀?

---

* **5:29 5.29** Dàn 12.2

45 Àpɛ́ nyìrè nga ɨma ràrǐ ndɨ ma mí nyɔ̀bhʉ Àbadu-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ nyɔ̀bhʉ rí ní Músà, yà
atdídɔ̀ nyǐ nyá'ù tsʉ̀ná dhu alɛ*.
46 Obhó tí, nyǐ nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, ní nyǐ nyádʉ̀yana ma mʉ́nɔna dhu
à'ù átɔ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ kǎndí ɨ dhu nídhunǐ.
47 Ní yà ɨnzá nyǐ nyá'ù kǎndí dhu rɔ̀, nyǐ nyádʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ ná'ù ìngbà dhu
bhɛ̌yi*?»

6

Yɛ̌sù rǐ imbò lʉ́fʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adà Gàlìlayà tó rɛ̀rʉ̀-adzè. Ndɨ rɛ̀rʉ̀ ka kanzínà átɔ̀ Tìbèriyà tí.
2 Ní ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náadʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌, andɨ nà alɛ rɔ̌ ka rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì nála
rɔ̀ ì ówu nídhunǐ.
3 Ní Yɛ̌sù núupò pbìrì dɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò ányɨ pbìndà ábhàlǐ mànà.
4 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí tó mʉ̀hɛndʉ̀, Pásìka tí kátɨna-ɨdhɔ̀ níí'ì ɨwà ndìndù ndì
rɔ́.
5 Ní Yɛ̌sù ʉbɛ̀ nga ndàndà, ndàdʉ̀ ihé-yà nála tɨna ɔ̀ ríwu rɔ́. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kówu mʉ̀gatì òdzì àdhà ndínǐ kǎkà alɛ ɔnyʉ tí?»
6 Kɨvú wɔ̀ dhu Fìlipò-tsʉ̌, àbadhi-afí kɛ̀lɛ̌ ndì ndomvú tí nǐ. Obhó tí, kʉ̌nɨ wà ndì ndádʉ̀
ɔ̀nzìnà dhu.
7 Ní Fìlipò adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kí mbǎ mʉ̀gatì nódzi ɔ́yɔ̀ mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̌
rɔ̀ màtí, kadʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà nìní màtí kɔ̀rí alɛ-fɔ́, ní rǐ nzǐ àkǎ abádhí rɔ̀.»
8 Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌, Àndèrɛyà tí kátɨna atdí alɛ, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ t'ádɔ̀nà, náadʉ̀
àtɨ̀nà Yɛ̌sù nǐ:
9 «Atdí kpatsìbhíngba rǐ'ì ìnè ɨrɔ́ sàyirì tí kátɨna nganʉ̀-ra nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ imbò mʉ̀gatì
nà, dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ ɨbhè nà. Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna yà dhu bvʉ̀ tí alɛ rɔ̀ dhu ní àdhu?»
10 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyàvi ìndrʉ̌ ròkò obvò.» Ányìrɔ̀ ɨrí níí'ì ìnè
abhɔ. Ní ihé-yà adʉ̀ òko obvò ndɨ ɨrí dɔ̌. Ɨ alɛ-bvʉ nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉ́fʉ̀ kpabhálɛ.
11 Ní Yɛ̌sù ugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì àbhʉ kʉndɔ̀ ʉrɔ́ ì'ì alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ìbhè nábhʉ átɔ̀ kʉndɔ̀ abádhí tɔ̀,
abádhí nà rákǎ dhu bhɛ̌yi.
12 Ihé-yà níitdègu dhu ɔ̀nyʉ 'ùlè nǐ, ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyùndu
ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀, akyɛ ndì nɨnzana kɔkɔ́rɔ̀ nǐ.»
13 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ̀nyʉ ka kɔ̀nyʉ̀ imbò mʉ̀gatì ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀
núndu, rùlè atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.
14 Ní wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì wɨwì ì àla rɔ̀, ihé-yà adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Obhó
nyʉ́, yàrí alɛ ní yà ka kʉnɔ ìrà ɨraya yà adzɨ ɔ̌ dhu tí Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.»
15 Ní Yɛ̌sù itdègu abádhí rǐ dhu ɔ̀nzɨ ndínǐ ì alʉ́ tí ndì, 'ʉ̀dɔ ndì fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí
dhu ʉ̀nǐ, ní kǎdʉ̀ ndìdha abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà atdírɔ̀ pbìrì dɔ̀.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Mrk 6.45-52)

16 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ìwʉ̌ ùvò rɛ̀rʉ̀-tsʉ̀.
17 Ní abádhí núupò atdí ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ òwu dɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè, Kàpɛ̀rnàwumù
tó pbanga ɔ̀. Ɨnga níí'ì ɨwà ndì ndàtɨ rɔ́, Yɛ̌sù ràdʉ̀ ì'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ ìrà àhʉ abádhí ɨ
rɔ́.
18 Ndɨrɔ̀ ɨdha adʉ̀ ì'ì atdídɔ̀ tsìna àva ndì awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nyʉ́ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́.
19 Ní Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ níí'ì ɨwà ì ɔ̀tʉ ibhú ràrà mbɛ̀mbɛ̀ imbò kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nǐ mbɛ̀mbɛ̀ azà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí rɛ̀rʉ̀-alìkpa ɔ̀ rɔ́. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náala Yɛ̌sù ɨdha dɔ̌
rúbhi pfɔ̌na dɔ̌, ndàmbɛ ìrà dɔ̌ ibhú ɨ rɔ́. Ní ɔdɔ níisí atdídɔ̀ abádhí ɔ̀.
20 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨ̀nzǐ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Ɨma ní yà.»
21 Ní abádhí náatsú 'àbhʉ Yɛ̌sù rùpò ibhú ɔ̀, ní kòmbómbí tí ibhú náadʉ̀ àrà àhʉ
adzènǎ ɨdha-bɨdɔ̀, yà abádhí rʉ̌bhi àda rɔ̀ ɨnǎ rɔ̀.

Ihé-yà rǐ Yɛ̌sù ɔ̀nɛ ndínǐ ɨ ala tí dhu
(Màt 14.34-36; Mrk 6.53-56)

22 Tsútsǎ níganí, rɛ̀rʉ̀-adzè ì núbhàná ihé-yà níirè dhu atdí tí ibhú rí'ìná ɨdha-tsʉ̀nǎ.
Ndɨrɔ̀, abádhí ɨrè dhu Yɛ̌sù rúpòná nzá ndɨ ibhú ɔ̀, 'àdà atdíkpá pbìndà ábhàlǐ mànà,
pbɛ́tʉ̀ ɨ ábhàlǐ rówùná ɔ̀yá.

---

* **5:45 5.45** Tɔ̀r 31.26-27 * **5:47 5.47** Tɔ̀r 18.15

23 Ní, ngŭkpà ibhú náadù ìwu Tìbèriyà tó kıgò ɔ̀nă rɔ̀, ìwŭ ùvò íkyɛ̀rɔ̀ yà ɔ̀tsɔ̀ ndì
ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù ábhʉná mʉ̀gatì ihé-yà rɔ̀nyʉ̀ ró.
24 Ní ihé-yà níitdègu dhu àlǎ, ìmbă Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà ràrǐ'ì nzínzìya ɔ̌, ní
abádhí adʉ̀ ùpo Tìbèriyà rɔ̀ ìwŭ ibhú ɔ̌, 'òwù Yěsù ɔ̀nɛ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tó kıgò ɔ̀.

Yěsù rǐ ndàtı́ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrŭ tɔ̀ mʉ̀gatì tí dhu

25 Kɔ̌kɔ̀ ihé-yà náawù ùvò rɛ̀rʉ̀-adzè, 'ádʉ̀ Yěsù ɔ̀tù ányì. Ní abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌
'àtı: «Màlimò! Nyı nyìrà àhʉ ìngbă tí ngá àzú?»
26 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtı: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: nyǐ nyí mɔnɛ
dhu ní mʉ̀gatì nyǐ nyónyʉ̀ná nyŭlè nǐ dhu, ìnzǐ ní yà ma márónzına wıwì nyǐ nyála,
nyǎdʉ̀ à'ùnà dhu.
27 Ní, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì kasʉ ndìnza rádʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyɔ̀nzì
kasʉ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndı ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ rádʉ̀
fʉ̌kʉ̀ ní Ìndrŭ t'ídhùnà. Obhó tí, ka ní ndı Àbanà Kàgàwà níılı pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó
ize rɔ̀ná alɛ, ndínǐ ndì ndívì ndı ka dhu navì tí.»
28 Ní kɔ̌kɔ̀ ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ 'àtı: «Ádhu ndı àkǎkǎ mɔ̀nzì, ndínǐ mà mɔnzı
tí Kàgàwà bhà kasʉ?»
29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtı: «Kàgàwà bhà kasʉ ní, nyǎ'ù yà ndì nyʉ́ tírɔ̀
ndì ndívì alɛ.»
30 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ kà-tsʉ̌ 'àtı: «Íngbà wıwì nyı nyónzına măla, ndínǐ mă
madʉ̀ tí nya'ù? Ádhu ndı nyı nyónzına?
31 Abhúka náanyʉ̀ manà tí kátına mʉ̀gatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá
rŭnɔna dhu bhěyi. Ndı Andítá rătına: ‹Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà mʉ̀gatì abádhí
rɔ̀nyʉ̀*.›»
32 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtı: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzǐ ní Músà
ndı ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà mʉ̀gatì nabhʉ̀ fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbadu Kàgàwà ní ndı ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
ìrà obhóná mʉ̀gatì nábhʉ̌ rí fʉ̌kʉ̀.
33 Obhó tí, Kàgàwà bhà mʉ̀gatì ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà mʉ̀gatì. Ndırɔ̀, ndı mʉ̀gatì ní
dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí yà adzı ɔ̌ alɛ tɔ̀ mʉ̀gatì.»
34 Ní, ihé-yà adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, óngò wɔ̀rí mʉ̀gatì níbhò fǎkà bìlǐnganà.»
35 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba, ndàtı: «Ɪma ní ndı yà ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀
ìndrŭ tɔ̀ mʉ̀gatì. Ndı alɛ náapɛ́ ìrà tıdu ɔ̀, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ àwù nínè akɛkpá màtí. Ndırɔ̀,
ndı alɛ náapɛ́ ma'u, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀na ndì ndí dhu-atdyú nóhò akɛkpá màtí.
36 Kɔ̀nǐ ma mʉ̀nɔ̀ wà ı dhu fʉ̌kʉ̀. Nyǐ nyála wà ma, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàpɛ̀ nzá ma'u.
37 Àba Kàgàwà níbhò idù alɛ nákǎ 'ìwŭ kórɔ́ tıdu ɔ̀. Ndırɔ̀, tıdu ɔ̀ ìrà alɛ nódì ma mí
nzǐ àdʉ̀ iri.
38 Obhó tí, ma mírà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínǐ ma mɔnzı tí yà ma nívì alɛ-afí ózè dhu. Pbɛ́tʉ̀,
ma mírà nzá ndínǐ ma mɔnzı tí afídu ózè dhu.
39 Yàrí ní ndı yà ma nívì Àbadu-afí ózè dhu: ‹Dhu àkǎ nzá mabhʉ yà fudú kŭbhò alɛ
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ràwǐ. Pbɛ́tʉ̀, yà adzı ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐtsi ndɔ̀dì nínganí, dhu akáya mabhʉ
abádhí rʉ̀ngbɛ ì.›»
40 Tdítdɔ̀ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Yàrí ní ndı Àbadu ózè dhu: kórɔ́ alɛ yà Idhùnà àlǎ rí, 'ádʉ̀
à'ùnà, rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà. Ndırɔ̀, ma madʉ̀ya abádhí nábhʉ rʉ̀ngbɛ
ì yà adzı ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐtsi ndɔ̀dì nínganí.»
41 Ní wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̀ alɛ náapè 'àmbɛ ònu dɔ̀ nzínzìya ɔ̌ Yěsù-
okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí anù wɔ̀ Yěsù àtı, ndì ràrǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà mʉ̀gatì nídhunǐ.
42 Ní, abádhí ambénà àtìnà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Tí obhó Yěsù, Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà nyʉ́ yà?
Àlɛ̌ kʉ́nı wà kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà. Ní, kà rǎdʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhěyi ndì ríra
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀*?»
43 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtı: «Ìnzǐ nyònu nzínzìkʉ ɔ̌.
44 Ɪnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ìrà tıdu ɔ̀, ìnzǐ ní yà ıma nívì Àbadu Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ndì
ndìrà tıdu ɔ̀ rɔ̀. Ndı alɛ ní ndı ma madʉ̀ya àbhʉná rìngbɛ̀ ndì, yà adzı ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐtsi
ndɔ̀dì nínganí.
45 Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu 'àtı: ‹Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ núudhèya dhu kórɔ́ alɛ
tɔ̀*.› Àbadu Kàgàwà rŭnɔna dhu nìrì, ndàdʉ̀ à'ùnà alɛ ní ndı rádʉ̀ ìrà tıdu ɔ̀.
46 Atdí alɛ mà nápè nzá Àbadu àlǎ. Pbɛ́tʉ̀, ka nála ní yà Kàgàwà-tı'ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ kɛ̀lɛ̌
atdírɔ̀.
47 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yěsù nà'ù alɛ ní rǐ'ì dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nà.

---

* **6:31 6.31** Uvt 16.4,15; Zàb 78.24 * **6:42 6.42** Mrk 6.3; Màt 13.55; Luk 4.22 * **6:45 6.45** Ìsa 54.13

48 Ɨma nɨ́ ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ mʉ̀gatì.
49 Abhúkʉ náanyʉ̀ manà tɨ́ kátɨ̀na mʉ̀gatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, nɨ́ abádhí adʉ̀ wà ʉ̀vɛ.
50 Pbɛ́tʉ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà mʉ̀gatì. Ndɨ mʉ̀gatì nɔ̀nyʉ̀ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.
51 Ɨma nɨ́ ndɨ ípìrɔ̌nga tɔ́ ndɨ mʉ̀gatì, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà. Ndɨ alɛ apɛ́ ndɨ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ, nɨ́ ndɨ alɛ adʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Ma mábhʉ̌na ndɨ alɛ rɔ̀nyʉ̀ mʉ̀gatì tɨ́ dhu nɨ́ ngbɔ̌du. Ma mɨ́ ndɨ ngbɔ̌du nábhʉ̌, ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náabá tɨ́ ípìrɔ̌nga otùna ɔ̌.»
52 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àgò ì ɔbɨ nyʉ́ nà nzínzìya ɔ̌. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Yàrɨ́ alɛ rǎdʉ̀ ngbɔ̌na níbhò ìngbǎ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀?»
53 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ Ìndrʉ̌ t’ídhùnà-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ kǎzù nɔ́mvʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.
54 Ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyʉ, ndàdʉ̀ azùdu ɔ̀mvʉ̀, nɨ́ ndɨ alɛ rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà, ndɨrɔ̀ ma madʉ̀ya ndɨ alɛ àbhʉ rìngbɛ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̌ rɨ̌tsi ndɔ̀dì nɨ́nganí.
55 Obhó tɨ́, ngbɔ̌du nɨ́ obhóná ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ azùdu nɨ́ obhóná ɔmvʉ́.
56 Nɨ́ ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyʉ, ndàdʉ̀ azùdu ɔ̀mvʉ̀, nɨ́ ma mɨ́’ì ìnè ndɨ alɛ-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌’ì ìnè nyʉdutsì.
57 Ɨma nívì Àbadu Kàgàwà náarɨ́’ì ìnè ípìrɔ̌nga nà, ndɨrɔ̀ ma márɨ́’ì ìnè ípìrɔ̌nga nà kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ngbɔ̌du nɔ̀nyʉ̀ alɛ nɨ́ rǎdʉ̀ ì’ì ípìrɔ̌nga nà otùdu ɔ̌.
58 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ífò mʉ̀gatì. Ndɨ mʉ̀gatì rɨ̌’ì mbǎ yà abhúkʉ náanyʉ̀ mʉ̀gatì bhɛ̌yi. Ndɨ mʉ̀gatì ì ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ wà ʉ̀vɛ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ náapɛ́ yàrɨ́ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìngbǎ tɨ́ ngá màtɨ́.»
59 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù ʉnɔ dhu, yà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ pbanga ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ ndì ndɨ́ dhu núdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ
(Ɛbr 4.12-13)

60 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrɨ rɔ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ alɛ rʉ̌dhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nídzɔ̀ ìdzɔ tɨ́. Nɨ́ ádhɨ pbá alɛ ndɨ kìrì rádʉ̀?»
61 Yɛ̌sù itdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌nu nzínzìya ɔ̌ yà ndì ndùdhe fɨ̌yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌, nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu nábhʉ tɨ́ nyɨ̌ nyɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀?
62 Olu, nyɨ̌ nyálǎyana gukyè Ìndrʉ̌ t’ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rúpo yà angyi ndì ndɨ’ì ɨ rɔ́, nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyʉ́nɔ̀yana?
63 Ɩlǐlǎ-Alafí nɨ́ ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ nyʉ́ rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu rɨ̌’ì ìmbǎ. Yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ ɔtɛ nɨ́ Ɩlǐlǎ-Alafí ìbhò mʉnɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔtɛ nɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ.
64 Pbɛ́tʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ná’ù nzá ndɨ ɔtɛ.» Obhó tɨ́, angyangyɨ nyʉ́, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ wà abádhí nzínzì ɔ̌ ɨnzá ndì ná’ù alɛ mà, ndì nipfoya ndàbhʉ ndì ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ mànà.
65 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, ma mɔ́vɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ: ìnzɨ̌ atdí alɛ mà ràrǎdʉ̀ ìrà tɨdu ɔ̀, ɨnzá Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ndì ndɨrà rɔ̀.»
66 Nɨ́ rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉdhá ì olù, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ìnzɨ̌ ’ɔ̀wù ùbhi rɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌ tdítdɔ̌.
67 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nyòzè tɨ́ nyɔ̌wù átɔ̀?»
68 Nɨ́ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mówu àdhɨ bhà? Nyɨ nyarʉ́nɔna ɔtɛ nɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ.
69 Nɨ́ kòmbí mǎ’ɨ́ na, mǎ mà’ù wà nyɨ. Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà rɔ̀ ɨ́rà Ɩlǐlǎ alɛ.»
70 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà nyɨ̌ nyɨ́’ì rɔ̀, tɨ́ obhó ɨma ndɨ ma mavò nyɨ̌? Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɨ́’ì atdí alɛ nɨ́ Pfɔ̀mvɔ nyʉ́!»
71 Yɛ̌sù ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ dɔ̀ná nɨ́ Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t’ídhùnà. Obhó tɨ́, ndɨ Yudhà nɨ’ì ndɨ Yɛ̌sù ìpfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ, àzèmbè ndɨ ndongó ì’ì kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

7

Yɛ̌sù t’ádɔ́na rɨ̌ ’ùvɔ̌ ɨnzɨ̌ à’ù ka dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ubhì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă. Obhó tí, kǎzè nzá ndùbhi Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌wu ndɔ̀nɛ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ abhù tí ndì kohò ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ níí'ì ɨwà ndìndù ndì rɔ́.
3 Ní Yɛ̌sù t'ádɔ́na náatɨ kà nɨ̌: «Ívà nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀, nyarà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndínɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ náala tí nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu átɔ̀.
4 Ɨnzɨ̌ ndì nòzè kʉnɨ ndì alɛ rǎdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna dhu núrù ùru tí. Ní kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu àkǎ nyarà ɔ̀nzìnà rɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ àlanà.»
5 Obhó tí, ɨ Yɛ̌sù t'ádɔ́na nyʉ́ mà ɨ̀tírɔ̀ náa'u nzá kàbhà dhu.
6 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Idù ídzì kàsʉmì nápɛ̀ nzá àkǎ. Pbɛ́tʉ̀, fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ní ídzì kàsʉmì.
7 Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nyɔ̌ndrɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨma abádhí ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌, yà ma márádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kpangba matɨ: abádhí arɔ́nzɨna dhu ràrɨ̌ nzɛ́rɛ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Ní nyɨ̌, nyòwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀. Ɨmá na, ma mí nzɨ̌ àrà wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, ɨnzá ányɨ ma márà nɨ̌ pbàkà kàsʉmì àpɛ̀ àkǎ nídhunɨ̌.»
9 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ùdhě hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ dhu
(Law 23.34)

10 Yɛ̌sù t'ádɔ́na níitdègu òwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, ní kǎdʉ̀ ndɨvà ndàrà átɔ̀ ányɨ. Kǎrà ányɨ ìnzɨ̌ ndɨtɛ̀ ndì kpangba ìndrǔ tɔ̀.
11 Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náambɛ́nà kɔ̀nɛ̀ dɔ̌ wɔ̀ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌. Abádhí owúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ka nyʉ́ rɨ̌'ì ìngbɔrɔ́?»
12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà náambɛ́nà 'àgò dɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ nzínzìya ɔ̌ Yɛ̌sù nàndà dhu dɔ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtìnà rɔ̌: «Wɔ̀rí alɛ ní ídzì alɛ nyʉ́.» Ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òwu àtìnà rɔ̌: «Ìnzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhěyi! Wɔ̀rí alɛ náarí ìndrǔ nʉ́trǎ atdídɔ̌.»
13 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náaránà nzɨ̌ ndì ndòzè ndʉ̀nɔ̀ Yɛ̌sù dɔ̌ dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ kpangba, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ɨ̀'í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Ní, ɨwà mʉ̀hɛndʉ̀-ɔ̌nga nálì ndì rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, Yɛ̌sù atsù Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀.
15 Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pbàyàhúdí atdídɔ̌ nyʉ́. Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrí alɛ nyʉ́ nʉ́nɨ Andítá ìngbǎ dhu bhěyi, àzèmbè ɨnzá ndì ndózʉ̀ dhu rɔ́rɔ̀?»
16 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma marúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu ní nzɨ̌ dùdu ɔ̀ rɔ̀ áhʉ dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu aráhʉ yà ma nívì Àbadu Kàgàwà-dɔ ɔ̀ rɔ̀.
17 Kàgàwà ózè dhu nòzè ndɔ̀nzì alɛ ní ndɨ rádʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, yà ma marúdhěna dhu ràtí Kàgàwà údhe idù dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, yà ma marʉ́nɔna ɔtɛ ràtí dùdu ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ.
18 Dɔ̀na ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu dɔ̌ tí arí ndòzè ndìdè alɛ ní ndì nòzè kɨfʉ ndɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, yà ndì nívì alɛ nòzè kɨfʉ alɛ rǎdʉ̀ obhó dhu nʉ́nɔ̀. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ dhu mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀.
19 Músà nʉ́ʉbhà tí nzá Ʊyátá fʉ̌kʉ̀? Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ náarí nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ Ʊyátá nífʉ. Ní ádhu nyɨ̌ nyárí mɔnɛ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabhʉ̀ tí ma kohò nɨ̌?»
20 Ní ihé-yà adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Nyɨ nyí'ì nzɛ́rɛ-alafí nà ʉ̀nʉ̀! Ádhɨ ndɨ nyɔnɛ rí ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tí nyɨ kohò?»
21 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ́nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ nyʉ̌kɔ kɔ́rɔ́.
22 Músà nʉ́ʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ nyǒngò fʉ̀kʉ́ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. (Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nyʉ́ napɛ̀ ní nzɨ̌ Músà. Ka napɛ̀ ní abhúkʉ). Ní, nyɨ̌ nyarádʉ̀ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ màtí.
23 Nyɨ̌ nyárí fʉ̀kʉ́ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔlɔ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ màtí, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌kɔ̀ Músà bhà Ʊyátá. Ní ádhu ìndrǔ-ngbùlǔ nyʉ́ ma mìgʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̀ àkǒ rùdú nɨ̌?
24 Ɨnzɨ̌ nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nítdɨ yà nyɨ̀kpókʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyálǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nítdɨ obhónánga dɔ̌.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù ràtí
yà Kàgàwà ʉnɔ ɨ̀rɨ̌raya dhu tí Ɔ̀gʉ̀ba dhu

25 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdídhená alɛ náapɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Tí obhó yà ka kúbhi ɔ̀nɛ̀nà rɔ̌ ndínɨ̌ kabhʉ̀ tí kohò alɛ nyʉ́ wɔ̀?
26 Nyàndà pɛ́ kà rɔ̌tɛ kpangba, ìnzɨ̌ kadʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì rɔ̀ná! Àlɛ̌ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́nɨ tí nzá wà dhu, yàrí alɛ ràrɨ̌ obhó nyʉ́ Krístɔ̀?
27 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà àdhà rɔ̀ màtí yàrí alɛ nírà dhu. Krístɔ̀ rɨ̌rà níganí, atdí alɛ mà nʉ́ʉniya ɨnzɨ̌ àdhà rɔ̀ màtí kɨ̀rà dhu.»

28 Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀ ndì ndí dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ rórɔ̀, Yěsù atɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ma, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà àdhà alɛ màtí ma mí'ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tírɔ̀. Ɨma nívì alɛ ní àkǎ àkǎ nyǎ'ù alɛ, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ ní ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alɛ.

29 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà àbadhi. Obhó tí, ma mírà kà bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ka ní ndɨ ɨma nívì alɛ.»

30 Ní, abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínɨ̌ ì alʉ́ tí Yěsù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ɔtsʉ́na níli kà-rɔ̌, ɨnzá kà bhà kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ nídhunɨ̌.

31 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yěsù à'ù. Ɨ alɛ nóowúnà àtìnà rɔ̌: «Krístɔ̀ rǐrà nínganí, kɔ̌nzɨya tí ɔ̀nzɨ ɨdhɔ rǐ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu rɔ̀sè yàrí alɛ rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ dhu dɔ̀nǎ?»

32 Pbàfàrìsáyó níitdègu kɔ̌kɔ̀ ihé-yà rʉ̌nɔna obvò tǔyá na Yěsù dɔ̌ dhu níri, ní pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà, náavì Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ nódɔ arí sàndǐrì, rɔ̀wù Yěsù nósò.

33 Ní abádhí níwǔ ùvò tɨná rɔ̀ Yěsù atɨ: «Àlɛ̌ kòko òko atdíkpá nyɨ̌ mànà ákɛ̌ kàsʉmì tí tdítdɔ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌, ma mí madǔ yà ɨma nivi alɛ-tɨ'ɔ̀.

34 Ní, nyɨ̌ nyowuya ɨma nɔmɛ̀ rɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ mala. Obhó tí, yà ma márà ɨ nga ní ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ òwu ùvò ɨ nga.»

35 Ní, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kà rɨ̌ ndɨvà ndàrà àdhà, ìnzɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tí ndàla? Kà tí àrà yà Pbàgìríkí-bvʉ̀nǎ ɨ nífàlà Pbàyàhúdí-bvʉ̀? Kà tí àrà dhu ùdhe Pbàgìríkí tɔ̀?

36 Nyàndà pé kàtɨ, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɔ̀nɛ ìnzɨ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ ndàla, ndɨrɔ̀ ndɨ ndárà ɨ nga ràrɨ̌ ìnzɨ̌ àlɛ̌ ka kádʉ̀ òwu ùvò ɔ̀nà ngari. Ní wɔ̀ dhu-tɨ̀ ní àdhu?»

Yěsù rɔ̌tɛ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ɨdha dɔ̌ dhu

37 Hɛmɛ̌-dzà tó mʉ̀hɛndʉ̀ rǐku ɔ̀ná ɨdhɔ ni'ì ndɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́. Ní, ndɨ níganí, Yěsù ɨvà ndɨ ndìdè ihé-yà-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨdha-atdyú nà rí'ì alɛ nákǎ ndɨ̀rà tɨdu ɔ̀, ndínɨ̌ ndadʉ̀ tí ɨdha nɔ́mvʉ̀.

38 Àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi tí, ɨma nà'ù alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí ìndrǔ tɔ̀ ɨdha rǎdʉ̀ àhʉ, rìli ndɨ yà bhʉ̀na ɔ̌ rɔ́kʉ ɨdha-akpà ɔ̌ ɨdha bhěyi.»

39 Yěsù ʉnɔ wɔ̀ dhu, yà Kàgàwà rǎdʉ̀ ndì nà'ù alɛ ìra nɨ̌ Ɨlílǎ-Alafí-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà níí'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ pbìndà Ɨlílǎ-Alafí nívì rìrà yà adzɨ dɔ̌ ró. Obhó tí, Kàgàwà níí'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ Yěsù ɨdzɨ̌, ndìli pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̌ ró.

40 Ní wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náatɨ Yěsù nɨ̌: «Yàrí alɛ ní obhó nyʉ́ Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.»

41 Ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ àtìnà: «Yàrí alɛ ní Krístɔ̀.» Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ àtìnà: «Hǒyì! Krístɔ̀ tí àdʉ̀ ìrà ìrà Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀?

42 Kàgàwà bhà Andítá nátí obhó àtɨna Krístɔ̀ rahʉ̀ya Dàwudì-dhú bvʉ̌ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, kǎtí obhó àtɨna àbadhi rahʉ̀ya Bɛ̀tɛ̀lèhɛmʉ̀, yà Dàwudì adì ɔ̀ná pbanga ɔ̌ rɔ̀?»

43 Nírɔ̀ ní ndɨ ihé-yà-ɔ̌nga náadʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀.

44 Ní atdídhená abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ náatsú 'ɔ̀sò Yěsù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ɔtsúna níli kà-rɔ̌.

Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ùvǒ ìnzɨ̌ 'à'ù Yěsù dhu

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà nóvìnà rɔ̀wù Yěsù ɔ̀sò sàndǐrì níitdègu 'àdǔ, ní ɨ alɛ níivú dhu ɨ sàndǐrì-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyìwǔ Yěsù nà nɨ̌?»

46 Ní kɔ̌kɔ̀ sàndǐrì náadʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀tɛ angyi wɔ̀rí alɛ rǎrà ɔ̀tɛ rɔ̌ dhu bhěyi!»

47 Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, nyɨ̌ nyʉ̀bhà tí nyɨ̌ kà rʉ̀trǎ nyɨ̌ átɔ̀?

48 Nyɨ̌ nyála tí àlǎ àlɛ̌ tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà, ndɨrɔ̀ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ka ná'ù ró?

49 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ka ná'ù ihé-yà ní ɨnzá àlɛ̌ tó Ʊyátá nʉ́nɨ alɛ. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ ní òfù tí ka kófù alɛ.»

50 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Nìkɔ̀dɛmʉ̀, yà kúbhingánǎ arà àhʉ Yěsù-tɨ'ɔ̀ alɛ níí'ì ìnè ɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:

51 «Àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvɨ̌ kɔtdì anya ìndrǔ dɔ̌, ɨnzá ka kìrì ndɨ alɛ rʉ̌nɔna dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀nɨ ndɨ alɛ ónzì dhu mà rórɔ̀?»

52 Ní abádhí adù dhu àdu Nìkòdɛmù tò ’àtì: «Nyì nátí átò Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ alɛ? Ɔ̀nɛ
pɛ́ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ nga mbɛ̌yi! Ní nyì nyí dhu àlǎ, ìnzá Kàgàwà bhà nabì ràpɛ̀
àhu atdí màtí Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀.» [
53 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi alɛ adù ndìvà ndɔ̀dì dɔ̀na, ndàrà pbìndà.

8

Mùnyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ nà ka kíwu ùvò Yɛ̌sù-tí’ɔ̀ dhu
(Zàb 50.18)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ìvà ndì ndàrà mìzèyìtunì tí kátìna ìtsu náarí’ì dɔ̀ná pbìrì dɔ̀.
2 Ní, tsútsǎníganí kútsingá nyú, kǎdù ndì tdítdɔ̌ Kàgàwà bhà ìdza, kɔ́rɔ́ alɛ ràdù
’àndu tìná. Ní kǎdì obvò, ndàdù ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tò.
3 Nírɔ̀ ní ndì Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà, níiwú atdí tsìbhálɛ nà
Yɛ̌sù-tí’ɔ̀, ’àdù àbhùnà rìdè kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzì. Ndì tsìbhálɛ nì’ì mùnyɔ̀nì ɔ̀nzì rí rɔ́ ka kɔ̀tdì.
4 Ní abádhí atì Yɛ̌sù nì: «Màlimɔ̌, yàrí tsìbhálɛ mà ka kɔ̀tdì mùnyɔ̀nì ɔ̀nzì rí rɔ́.
5 Músà núuyá dhu fǎkà ndàtì, ì dhu bhɛ̌yi vèbhálɛ núbvu mǎ ròngò odu nì, rùvɛ. Ní
nyì nyú, nyì nyátìna ìngbǎ dhu bhɛ̌yi yàrí tsìbhálɛ nì?»
6 Abádhí níivú wɔ̀ dhu Yɛ̌sù-tsù, ’òmvù kà-afí nì, ndínì ì idyi tí kǎ-dà-dɔ, ’àdù kɔ̀bhù
okúna dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tù, Yɛ̌sù adù ndàgu obvò, ndàdù àdì ndàmbɛ dhu àndi dɔ̌ ɔtsúna-kpɔ̀
nì adzìkpa dɔ̌.
7 Ní Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà nútu dhu, ’àmbɛ dhu ɔ̀ngù dɔ̌
tsùná tí rɔ̀, Yɛ̌sù angbɛ ndì, ndàdù àtìnà abádhí nì: «Nzínzìku ɔ̌, ìnzá àpɛ̀ dhu àfǎ atdíku
màtí alɛ nákǎ ndì ndɔ̀pɛ̀ ndùbvǔ ka wɛmbɛrɛ̀ tí odu nì.»
8 Yɛ̌sù adù ndàgu tdítdɔ̌, ndàmbɛ dhu àndi dɔ̌ adzìkpa dɔ̌.
9 Ní abádhí níitdègu wɔ̀ kùnɔ̀ dhu níri, ní abádhí adù ’ɔ̀pɛ̀ ’ùwɛ̌ ì atdátdírà ɔ̀ ányìrɔ̌
rɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì kǎkà ìwà atɔ̀ya ówù angyi alɛ rɔ̌ rɔ̀. Yɛ̌sù mà náadù ’ùbhà ɔ́yɔ̌ rɔ̀ tí wɔ̀ ndì
ɔnzìná ìdènà tsìbhálɛ mànà.
10 Nírɔ̀ ní ndì kǎngbɛ ndì tdítdɔ̌, ndàdù àtìnà wɔ̀ tsìbhálɛ nì: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ nyɔbhù rɔ̌
rúbhi alɛ rì’ì ìngbɔrɔ́? Atdí alɛ mà nótdì tí obhó anya dùnú?»
11 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Ádrùngbǎlɛ́, ìnzá atdí alɛ mà nótdì anya
dùdú.» Ní Yɛ̌sù adù àtìnà kà nì: «Ma nyú mà, ma mí nzì anya ɔ̀tdì dùnú. Ní árà, ndìrɔ̀
àpɛ́ nyɔnzì nzɛ́rɛnga tdítdɔ̌.»]

Yɛ̌sù rì ndàtì yà adzì ɔ̀ alɛ-nyǐnga àwù rí awáwù tí dhu
(Yùw 1.4-5; 12.46)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adù dhu ɔ̀vɔ̀ tdítdɔ̌ ihé-yà tò ndàtì: «Ìma ní ndì yà adzì ɔ̀ alɛ-
nyǐnga àwù rí awáwù. Ndì alɛ náapɛ́ owùdu núngǔ, ní rì nzì àdù ùbhi ínɔ̀ ɔ̀ akɛkpá
màtí, pbɛ́tù, kà rǎdù ì’ì ípìrɔ̀nga nábhù rí awáwù nà.»
13 Ní, Pbàfàrìsáyó adù àtìnà Yɛ̌sù nì: «Nyì nyarádì nyì-tírɔ̀ nyì nyarɔ́nzìna dhu tó
ngàmbì tí. Ní, nyì nyarúnɔna dhu ní nzì obhó dhu.»
14 Ní, Yɛ̌sù adù àtìnà abádhí nì: «Ìmbǎ dhu rì’ì ma marádì pbàkà ngàmbì tí ma-tírɔ̀
dhu màtí, ní ma marúnɔna dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ma múnì wà àdhà rɔ̀ màtí ma
mírà dhu, ndìrɔ̀ ma múnì wà àdhà màtí ma márà dhu. Pbɛ́tù, nyì nyúnì nzá àdhà rɔ̀
màtí ma mírà dhu, ndìrɔ̀ nyì nyúnì nzá àdhà màtí ma márà dhu.
15 Nyì nyárí ìndrǔ-ànyǎ nítdì yà adzì ɔ̀ alɛ náarí ìndrǔ-ànyǎ nítdì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̀. Pbɛ́tù,
ma marí nzì atdí alɛ-ànyǎ mà nótdì.
16 Ndìrɔ̀, ma mapɛ́ àdù ìndrǔ-ànyǎ nɔ́tdì, ní ma mádù kɔ̀tdì obhónga dɔ̌. Obhó tí, ma
mí’ì mbǎ atdírɔ̀ ndì anya t’ítdìta ɔ̀, pbɛ́tù mǎ mí’ì yà ìma nívì Àbadu mànà.
17 Fùkú Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu katì, ɔ́yɔ̌ alɛ rapɛ́ òko atdí dhu tó ngàmbì tí, ní ì alɛ ùnɔ̀
dhu ràrǎdù ì’ì obhó dhu.
18 Ní ma marádì pbàkà ngàmbì tí ma-tírɔ̀, ndìrɔ̀ yà ma nívì Àbadu ní átò pbàkà
ngàmbì.»
19 Ní Pbàfàrìsáyó adù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsù ’àtì: «Ndì Àbanu rì’ì àdhà?» Ní Yɛ̌sù adù dhu
àdu, ndàtì: «Nyì nyúnì nzá ma, ndìrɔ̀ nyì nyúnì nzá Àbadu. Nyì nyúnìyana gukyè ìma,
ní nyì nyúnìyana ùnì Àbadu átò.»
20 Yɛ̌sù ambénà wɔ̀ dhu ùnɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà ìdzá ndì ndàdì ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌
ìndrǔ tò rórɔ̀. Kǎdì yà pɛrɛ̀ tí ka kúbhǒna Kàgàwà tò fùrangà núdɔ̌ ka kárí ɔ̀nà sàndukù
tí. Pbɛ́tù, atdí alɛ mà náadù nzá kòsò, ìnzá kàbhà kàsumì nápɛ̀ àkǎ nídhunì.

Yɛ̌sù rǎtìna ìndrǔ ràrì nzì àdù òwu ndì ndárà ì dhu

21 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adù àtìnà Pbàyàhúdí nì: «Kànì ma màrà wà, ní nyì nyí nyɔ̀pɛ̀ nyɔ̀nɛ̀
ma, pbɛ́tù, nyì nyúvɛ ùvɛ̌ tí fùkú nzɛ́rɛnga ɔ̀. Ma márà ì nyì nyí nzì àdù òwu ùvò.»

22 Ní, Pbàyàhúdí adù ʼòpè ʼònguù dhu tsùyá nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Kà tí ndòho
òho tí, wɔ̀ kà rǎtina ìnzǐ àlɛ̌ ràrǎdù òwu ùvò ndì ndárà i rɔ̀?»
23 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ ní obvò bhà, pbɛ́tù imа ní ɔrù alɛ. Nyǐ ní yà adzi
ɔ̌ bhà, pbɛ́tù imа ní nzǐ yà adzi ɔ̌ alɛ.
24 Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi ma màti, ùvě tí nyǐ ràrǔvɛ fùkú nzɛ́rɛnga ɔ̌ nǐ. Obhó tí,
ìnzǐ nyǐ nyapɛ́ dhu à'u imа ràrǐ ndi yà ì'ì arí'ì alɛ, ní nyǐ nyúvɛ ùvě tí fùkú nzɛ́rɛnga ɔ̌.»
25 Pbàyàhúdí adù dhu ìvu Yěsù-tsǔ ʼàti: «Nyi nyú, nyi ní àdhi?» Ní Yěsù adù dhu àdu
abádhí tɔ̀, ndàti: «Imа ní yà mùhàngú ɔ̀ rɔ̀ ndì napèna rɔ̀ ma marúnɔna fǔkù alɛ.
26 Ma mí'ì ábhɔ̌ dhu nyú nà okúku dɔ̀ rɔ̀ ma múnɔna. Ndirɔ̀, ma mí'ì dùkú ma mádù
anya ìtdì okúya dɔ̀ rɔ̀ dhu nà abhɔ nyú. Pbɛ́tù, yà imа nívì alɛ náarúnɔna dhu ní obhó
dhu. Ndirɔ̀, ma márádù ɔ̀vɔ̀nà yà adzi ɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu ní kà-tsǔ ma mírì dhu.»
27 Ní Pbàyàhúdí náadù nzá dhu ùni Àbanà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ kà ràrǔbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ fǐyɔ̀.
28 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ìndrǔ t'ídhùnà núté nyǐ nyí mùsàlabhà dɔ̌ níganí
ní ndi nyǐ nyuniya dhu ma ràrǐ ndi yà ì'ì arí'ì alɛ. Ndirɔ̀, nyǐ nyadùya dhu ùni, ìnzǐ ma
rarí atdí dhu mà nónzi ma mòzè ka dhu bhěyi, pbɛ́tù, ma marúnɔna dhu ràrǐ Àbadu
Kàgàwà núudhè idù dhu kɛ̀lɛ̌.
29 Yà imа nívì Àbadu náarí'ì ìnè atdíkpá ma mànà. Kǔbhà nzá ma atdírɔ̀, yà ma
márónzina bìlǐnganà dhu ní kà-nyìkpó nófɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ nídhunǐ.»
30 Nírɔ̀ ní ndi wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù ɔ̀tɛ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyú náadù kà'ù.

Àbràhamù bhà pbàdzukuru nyú ní àdhi mà?
(Rɔm 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà yà ndì nà'ù Pbàyàhúdí nǐ: «Nyǐ nyapɛ́ yà ma mùnɔ̀
fǔkù dhu nífǔ, ní nyǐ ni'ina obhó nyú pbàkà ábhàlǐ.
32 Nyǐ nyí obhónga núnǐ, ndi obhónga ràdù nyǎbhu nyǐ'ì dùkú nyǐ-tírɔ̀.»
33 Ní kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí náadù dhu ìvu Yěsù-tsǔ, ʼàti: «Mǎ ní Àbràhamù bhà
pbàdzukuru. Ndirɔ̀, mǎ mapèna nzá òko atdí alɛ bhà inɔ mà tí. Ní ádhu nyi nyátina,
mǎ ràrǐ mǔgɛ̀rɛ̀ mǐ'ì dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀ nǐ?»
34 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù: Ndi alɛ náapɛ́
àmbɛ nzɛ́rɛnga nónzì dɔ̌, ní ndi alɛ ní nzɛ́rɛnga tó inɔ.
35 Inɔ ní ìnzǐ rádù àdi idzá alɛ nyú tí bìlǐnganà alɛ. Pbɛ́tù, alɛ t'ídhùnà nyú náarádi
idzá alɛ tí bìlǐnganà.
36 Nírɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà nyú náapɛ́ àdù nyǐpfo inɔ-kàsǔ ɔ̀ rɔ̀, ní nyǐ nyádù ì'ì obhó
tí dùkú nyǐ-tírɔ̀.
37 Ma múni wà dhu nyǐ ràrǐ Àbràhamù bhà pbàdzukuru. Pbɛ́tù, nyǐ nyarádù mɔnè,
ndínǐ nyǎbhù tí ma kohò, ìnzǐ yà ma múnɔna dhu náarádù ngari àbà afíku ɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
38 Ma marúnɔna dhu ní Àbadu Kàgàwà bhà ma mála dhu. Pbɛ́tù, nyǐ nyarɔ́nzina dhu
ní yà àbaku núunɔ fǔkù dhu.»
39 Ní Pbàyàhúdí adù dhu àdu Yěsù tɔ̀ ʼàti: «Àbakà ni'ì Àbràhamù.» Ní kǎdù àtìnà
abádhí nǐ: «Nyǐ nyí'ìyana gukyè Àbràhamù bhà inzo nyú tí, ní nyǐ nyóngòyana
Àbràhamù anzì kasu nónzì.
40 Ma múnɔ̀ yà Kàgàwà níitɛ̀ idu obhó dhu fǔkù. Pbɛ́tù, nyǐ nyarádù mɔnè ndínǐ nyǐ
nyǎbhù tí ma kohò. Àbràhamù náanzì nzá dhu wɔ̀ nyǐ nyarɔ́nzina dhu bhěyi.
41 Nyǐ nyarɔ́nzina dhu ní àbaku arónzina dhu.» Ní abádhí adù àtìnà Yěsù nǐ: «Mǎ ní
nzǐ mùnyɔ̀nì ɔ̌ ka kódhì nzónzo. Àbakà rǐ'ì atdí tí. Ndi Àbakà ní Kàgàwà.»
42 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Kàgàwà í'ìyana gukyè Àbaku tí, ní nyǐ nyózèyana ma
òzè, Àbadhi-ti'ɔ̀ rɔ̀ ma mírà, ndirɔ̀ kǐvì ndi imа nídhunǐ. Ma mírà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tírɔ̀,
pbɛ́tù imа nívì nì Àbadhi ndìtírɔ̀.
43 Ní ádhu ìnzǐ ma múnɔna dhu náarí dùku àlǔ nǐ? Obhó tí, kǎrí nzǐ dùku àlǔ, ìnzǐ
nyǐ nyádù fǔkù ma múnɔna dhu ìrì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
44 Nyǐ ní àbaku Pfɔ̀mvɔ bhà inzo. Ndirɔ̀, nyǐ nyarózèna nyɔ̀nzì dhu ní ndi àbaku ózè
dhu kɛ̀lɛ̌. Mùhàngú ɔ̀ rɔ̀, àbadhi ni'ì ìndrǔ-tsè ɔ̀tdì arí alɛ. Kǎpèna nzá obhó dhu núnɔ
akɛkpá màtí, ìmbǎ obhónga náarí'ì kà ɔ̀ nídhunǐ. Tìtɔ̀ ùnɔ ndì ndí rɔ̀, kǎrónzina dhu ní
pbìndà màndu nyú. Obhó tí, àbadhi ní tìtɔ̀ ùnɔ arí alɛ, ndirɔ̀ ka ní tìtɔ̀ t'ábanà.
45 Pbɛ́tù imа, ma marúnɔna dhu ní obhó dhu. Ní, ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyárí nzǐ àdù
ma múnɔna dhu ná'ù.
46 Ádhi pbá alɛ ndi nzínzìku ɔ̌ rádù pbàkà nzɛ́rɛnga nítɛ̀? Ádhu obhó dhu núnɔ ma
mí fǔkù rɔ̀, nyǐ nyárí nzǐ àdù ma múnɔna dhu ná'ù nǐ?

47 Kàgàwà bhà inzo rădù kàbhà ɔtɛ ìrì. Pbɛ́tù, nyǐ nyárí nzǐ kàbhà ɔtɛ ìrì, nyǐ ní nzǐ
kàbhà inzo dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Yĕsù rĭ ndàtɨ ádrùngbălɛ tí Àbràhamù rɔ̌ dhu

48 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí náadù dhu àdu Yĕsù tɔ̀ ʼàtɨ: «Mă mùnɔ̀ obhó dhu nyʉ́,
yà mă màtɨ nyɨ ràrĭ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí ràrĭʼì ùnù rɔ̀.»

49 Ní Yĕsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-alafí rĭʼì mbă ùdù. Ma márí Àbadu
Kàgàwà nífŭ, pbɛ́tù nyɨ nyárí nzǐ àdù mɨfʉ.

50 Ma márí nzǐ ìndrŭ rĭ mɨfŭ dhu nɔ́nɛ. Pbɛ́tù, ìndrŭ rĭ mɨfŭ dhu nɔ́nɛ arí, ndàdù
ìndrŭ-ànyă ɨtdì atdí alɛ rĭʼì ìnè.

51 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fŭkù. Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu nífŭ, ní ndɨ alɛ náalaya
nzǐ ɔvɛ-ngbɔ̀ akɛkpá màtí.»

52 Ní Pbàyàhúdí adù àtìnà Yĕsù nĭ: «Ɔ̀tsɔ̀! Kòmbí nga ní ndɨ mă màʼù dhu ìnè nzɛ́rɛ-
alafí ràrĭʼì ùnù nĭ. Àbràhamù náavè wà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà pbànábí mà nʉ́ʉvè wà átɔ̀.
Ní nyɨ nyádù àtìnà ìngbă dhu bhĕyi nyɨ nyʉ́nɔna dhu nífŭ rí alɛ ralaya nzǐ ɔvɛ-ngbɔ̀
akɛkpá màtí?

53 Nyɨ tí ádrùngbălɛ nyʉ́, rɔ̀sè yà àvăvè abhukà Àbràhamù dɔ̀nă? Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà
pbànábí mà nʉ́ʉvè wà átɔ̀. Ní nyɨ nyʉ́, nyɨ nyɔ́zù nyɨ àdhɨ tí?»

54 Ní, Yĕsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu ɨ́ʼìyana gukyè ma-tírɔ̀ ma márí mɨfŭ
dhu tí, ní ndɨ ɨfʉta ní́ʼìyana mbă tĭna nà. Pbɛ́tù, mɨfŭ arí ní Àbadu Kàgàwà, yà nyɨ
nyarátɨna fùkú Kàgàwà tí.

55 Nyɨ nyʉ́nɨ nzá Àbadhi, pbɛ́tù ma mʉ́nɨ wà ka. Ma mapɛ́ àdù àtìnà ɨnzá ma rʉ́nɨ ka,
ní ma nádù ɨʼì ɨwà ma mòngò tìtòtálɛ tí átɔ̀ nyɨ bhĕyi. Pbɛ́tù ma mʉ́nɨ wà ka, ndɨrɔ̀ ma
márí kà bhà ɔtɛ nífŭ.

56 Abhukʉ Àbràhamù nʉ́ʉnɨ dhu, àhŭ ndì raraya àhʉ ma mírà yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.
Ní ndɨ ɨdhɔ ndì ndàla pbìndà aʼuta ɔ̌ rɔ̀, kĭdhè níika ndì atdídɔ̌.»

57 Ní Pbàyàhúdí adù dhu ìvu Yĕsù-tsŭ ʼàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyàpè nzá imbò kumì atɔ
mà nísĕ. Ní, nyɨ nyala tí àlă Àbràhamù?»

58 Ní Yĕsù adù àtìnà abádhí nĭ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fŭkù: Ɨnzá ka kàpè Àbràhamù
nʉ́gʉ rórɔ̀, ma mɨʼì ìnè.»

59 Nírɔ ní ndɨ, Pbàyàhúdí náadù ʼɔ̀pè ʼùwă odu, ndínĭ ì ubvú tí ka nĭ. Pbɛ́tù, kădù
ndòrù dòtsí, ndàdù àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀.

9

Yĕsù rĭ ndùmùndúmú tírɔ̀ ka kʉgʉ atdí alɛ nígŭ sàbatù-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu
(Mrk 8.22-25; 10.46-52)

1 Otu ɔ̌ ì ówu pbìndà ábhàlĭ mànà rórɔ̀, Yĕsù ala ndùmùndúmú tírɔ̀ ka kʉgʉ atdí alɛ.

2 Ní kàbhà ábhàlĭ náadù dhu ìvu kà-tsŭ ʼàtɨ: «Màlimŏ, ádhɨ nzɛ́rɛnga nanzì ndínĭ
wɔ̀rí alɛ nabhù tí kʉgù ndùmùndúmú tírɔ̀? Tí ka nyʉ́ ndɨ ndìtírɔ̀ nzɛ́rɛnga nanzì? Ndɨrɔ̀
ngătsi nĭ, tí kà tʼábanà mà kà-tsánà mànà ɨ nzɛ́rɛnga nanzì?»

3 Ní, Yĕsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzǐ ní àbadhi bhà nzɛ́rɛnga mà ndɨ, ndɨrɔ̀
ìnzǐ ní kà tʼábanà mà kà-tsánà mànà tó nzɛ́rɛnga mà ndɨ. Pbɛ́tù, wɔ̀rí dhu anzì ndì kà-rɔ̌
ndínĭ Kàgàwà bhà ádrùngbăngа tó ɔbɨ náavì tí ndì kà-nyʉtsì.

4 Ní, dhu àkă àlĕ rɔ̀nzì yà ma nívì alɛ bhà kasʉ àdì ɨnga àdì adyíbhengá nga tí rɔ́.
Kònĭ ɨnga rĭrà ndínĭ ndatì tí, yà ìnzǐ atdí alɛ mà rădù kasʉ ɔ̀nzì ɨku ɔ̌ nĭ.

5 Yà àdĭ ma màdɨ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ɨma ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ awáwù.»

6 Wɔ̀ dhu bhĕyi ndì ndɔ̀tè dhu-dzidɔ̌, Yĕsù isɔ̀ ɨsɔ obvò, ndàdù ɔtdɔ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɨsɔ
nĭ. Tdítdɔ̌, kădù ndɨ ɔtdɔ nídyì ndàbòlŏ, ndàdù àtrìnà wɔ̀ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpó rɔ̌.

7 Kădù àtìnà kà nĭ: «Árà nyuʼo nyɨ̀kpónʉ Sìlòamù tí kátɨna ùye ka kúyè ɨdha ɔ̀.»
(Silòamù-tì ní: ìvì tí ka kívì alɛ.) Ní wɔ̀ ndùmùndúmú arà ɨdha ɔ̀, ndàdù nyɨ̀kpóna nú'o.
Ní, ányɨ̀rɔ̀ kà rĭ ndàdŭ rɔ̀, kădù ndɔ̀pè ndàla ɨnga mbĕyi.

8 Ní, yà atdíkpá abádhí aróko mànà alɛ mà, yà kàlă arí dhu ùnzǐ rí ìndrŭ-fɔ́ rɔ́ alɛ
mànà, náapè ʼɔ̀ngù dhu tsùyá, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Tí obhó yà obvò arádɨ, ndàmbɛ dhu
ùnzi dɔ̌ ìndrŭ-fɔ́ alɛ yà?»

9 Atdídhená alɛ náambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Ka nyʉ́ ní yà,» ngŭkpà ràdù àtìnà: «Tìtɔ̀! Ɨnzǐ
ní ka wɔ̀! Kà mà ɔ́fɔ̀ ì nà alɛ ní wɔ̀.» Pbɛ́tù, wɔ̀ ndùmùndúmú náadù dhu à'ù ndìtírɔ̀,
ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ ní yà.»

10 Ní kòrí alɛ adù dhu ìvu kà-tsŭ ʼàtɨ: «Olu, nyɨ̀kpónʉ nyʉ́ nʉ́ngbɛ ì ìngbă dhu bhĕyi?»

11 Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù tí kátɨna alɛ ní ndɨ ɔtdɔ nàbòlǒ, ndàtri
nyìkpódu rɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà ma nɨ̌, ma ràra maru'o nyìkpódu Sìlòamù ɔ̀. Ní ma màrà ányì,
mu'o nyìkpódu, madʉ̀ mɔpè mala ɨnga dòtsí.»
12 Kòrí alɛ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Wɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌'ì ìngbɔrɔ́?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu,
ndàtɨ: «Ínzá ma mʉ̀nɨ.»

Pbàfàrìsáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀
nyìkpóna ʉ̀ngbɛ ndɨ̀ ndùmùndúmú-tsʉ̌ dhu
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ka kadʉ̀ òwu wɔ̀rí alɛ nà, kowù ùvònà Pbàfàrìsáyó-ɔ̀nzɨ̌.
14 Obhó tí, wɔ̀ Yěsù àbòlǒ ɔtdɔ, ndʉ̀ngbɛ ndùmùndúmú-nyìkpó nɨ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì sàbatʉ̀-
ɨdhɔ̀.
15 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pbàfàrìsáyó mà átɔ̀ níivú dhu wɔ̀rí alɛ-tsʉ̌ 'àtɨ:
«Nyìkpónʉ nyʉ́ núngbɛ-ndɨ̀ ìngbǎ dhu bhěyi?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù
ìdyì ɔtdɔ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ rɔ̌, ndàtri nyìkpódu rɔ̌, madʉ̀ àrà nyìkpódu nú'o ɨdha ɔ̀. Ní, kòmbí
ma mí ɨnga nálǎ àlǎ.»
16 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ àtìnà: «Wɔ̀rí dhu nɔ̀nzì alɛ nírà
nzá Kàgàwà bhà rɔ̀, ɨnzá kìfʉ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nídhunɨ̌.» Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ àtìnà:
«Nzɛ́rɛngatálɛ rǎdʉ̀ wɔ̀rí wɨwì-tɨdɔ̀ nónzì ìngbǎ dhu bhěyi*?» Wɔ̀ dhu adʉ̀ abádhí-ɔ̌nga
nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ndì ʉ̀ndɔ tí.
17 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ wɔ̀ ìgʉ̌ Yěsù ìgʉ̌ ndùmùndúmú-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu
ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ nyátɨna ìngbǎ tí wɔ̀ nyìkpónʉ nàbhʉ rʉ̀ngbɛ ì alɛ nɨ̌?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ ndàtɨ. «Wɔ̀rí alɛ ní Kàgàwà bhà nabì.»
18 Pbɛ́tʉ̀, ɨ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ† núuvó ì dòtsí ìnzɨ̌ à'ù dhu, wɔ̀rí alɛ rí'ì
ndùmùndúmú, ní kà rɔ̀pè wà ndàla nga kòmbí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, abádhí
núunzi kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà rìwǔ.
19 Ní abádhí ìwǔ ùvò rɔ̀, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níivú dhu, 'àtɨ: «Tí yà ndùmùndúmú tírɔ̀ ka
kʉgʉ dhu tí nyɨ̌ nyarátɨna idhùkʉ nyʉ́ yà? Olu kàdʉ̀ ndɔ̀pè ndàla nga ìngbǎ dhu bhěyi
kòmbí?»
20 Ní wɔ̀ ndùmùndúmú t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ 'àtɨ: «Mǎ
nyʉ́, mǎ mʉ̀nɨ dhu ní, yàrí ní idhùkà nyʉ́. Ndɨrɔ̀, mǎ mʉgʉ ka ndùmùndúmú tírɔ̀.
21 Pbɛ́tʉ̀, kàdʉ̀ ndɔ̀pè ndàla nga ìngbǎ dhu bhěyi màtí kòmbí dhu ní mǎ mʉ̀nɨ nzá.
Ndɨrɔ̀, àdhɨ mà nábhʉ kà-nyìkpó rʉ̀ngbɛ ì dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá. Àbadhi ní ɨwà óvì alɛ. Ní
nyìvǔ dhu kà-tsʉ̌, ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí rɔ̀ná dhu àwɛ ndɨ̀tírɔ̀.»
22 Kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadù dhu wɔ̀ dhu bhěyi Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
tɔ̀, abádhí-ɔdɔ̀ nónzì ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ɨ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ'ì ɨwà ì nírì
angyangyɨ ndínɨ̌ ì ongó tí Yěsù nàtì Krístɔ̀ tí ìngbàtí ílɨ ndɨ alɛ mà nípfo, 'ɔ̀dì unduta-dzà
ɔ̌ rɔ̀, ìnzɨ kadʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà Mʉ̀yàhudì tí tdítdɔ̌.
23 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, wɔ̀ ndùmùndúmú t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadʉ̀
àtìnà Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Àbadhi ní ɨwà óvì alɛ, ní nyìvǔ dhu kà-tsʉ̌ nyʉ́.»
24 Ní ɔyɔ rí kìsě nɨ̌, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náanzi wɔ̀ ndùmùndúmú tí arúbhi ì'ì
rɔ̀ alɛ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǐndà 'àtɨ: «Ɔ́tsɔ pɛ́ dhu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, nyɨ ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́ núnɔ.
Mǎ nyʉ́, mǎ múnɨ wà dhu wɔ̀rí alɛ ràrɨ̌ nzɛ́rɛngatálɛ.»
25 Ní wɔ̀rí alɛ adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nzɛ́rɛngatálɛ mà tí kà rɨ̌'ì dhu ma mʉ̀nɨ nzá.
Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀nɨ̌ tí ma mʉ̀nɨ atdí dhu ní, ɨma nɨ'ì ndùmùndúmú, ní kòmbí ma mí ɨnga nálǎ
àlǎ.»
26 Ní abádhí adʉ̀ dhu ìvu wɔ̀rí alɛ-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀rí alɛ nónzì ɨndʉ̀? Kàbhʉ
nyìkpónʉ rʉ̀ngbɛ ndì ìngbǎ dhu bhěyi?»
27 Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màwɛ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàdʉ̀
nzá ma múnɔna dhu ìrì. Ní ádhu nyɨ̌ nyòzè mawɛ nyɨ̌rì tdítdɔ̌? Nyɨ̌ nyòzè tí nzá wà
nyǒngò átɔ̀ kàbhà ábhàlɨ̌ tí?»
28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɔ dhu wɔ̀rí alɛ nɨ̌ 'àtɨ: «Ínyɨ nyʉ́, nyɨ ní
ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ mǎ, mǎ'ɨ ní Músà bhà ábhàlɨ̌.
29 Mǎ nyʉ́, mǎ múnɨ wà dhu Kàgàwà mà ratè Músà nà. Pbɛ́tʉ̀, àdhà rɔ̀ màtí wɔ̀rí alɛ́
írà dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá.»
30 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̀nɨ̌ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ
ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu nyʉ́ ní ndɨ wɔ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nyátɨna ɨnzá nyɨ̌ rʉ̀nɨ àdhà rɔ̀ màtí kɨ̌rà dhu. Pbɛ́tʉ̀
nyìkpódǔ na kʉ̀ngbɛ wà!

---

* **9:16 9.16** Pbàyàhúdí-bvǔ, ka kɔzʉ́nà ɔtdɔ àbòlǒ ka kí kadʉ̀ ìndrǔ ìgʉ nɨ̌ dhu ɨwà ka kɔ̀nzì kasʉ dhu tí. Ní ɨ kasʉ-tidɔ̀ ɔ̀nzi ka kí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu ka kisɔ́ ìsɔ̌ tí. Ní, wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu nɨ'ì afátá, ràdʉ̀ kàbhʉ kɔzʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ tí. † **9:18 9.18** Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Pbàfàrìsáyó tí ka kàtì alɛ kɛ̀lɛ̌.

31 Mǎ mùnɨ ɨwà dhu, Kàgàwà ràrɨ̌ nzɨ̌ àdù nzɛ́rɛngatálɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta nírì. Pbɛ́tù, ka rǎdù
pbìndà ɨtsɔ̀ta nírì alɛ ní, pbìndà Ʊyátá nífǔ arí, ndàdù ndì ndózè dhu ɔ̀nzì alɛ.
32 Yà mùhàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì napɛ̀na rɔ̀, ka kapɛ̀na nzá dhu ìrɨ atdí alɛ mà rʉngbɛ yà àdhɨ
tí ka kadhì ndùmùndúmú tírɔ̀ alɛ-nyìkpɔ́.
33 Ɨnzɨ̌ dhu ɨ́'ìná gukyè Kàgàwà bhà rɔ̀ wɔ̀rí alɛ írà dhu tí, ní kàmbɛ̀nà nzɨ̌ atdí dhu
mà nɔ́nzɨ.»
34 Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adù dhu ìvu wɔ̀rí alɛ-tsǔ, 'àtɨ: «Ɨnyɨ nyʉ́, ɨnyɨ
ka kadhì ɔ̀dhɨ tí ngbùlǔnʉ nyʉ́ mànà pbùkù nzɛ́rɛnga ɔ̌. Ní nyɨ tí ndɨ àdù dhu ùdhe
fǎkà?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adù kìpfo, ràhʉ unduta-ɨdzà ɔ̀ rɔ̀.

Ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ ní ndùmùndúmú afína ɔ̀nǎ rɔ̀
(Luk 10.21; 2Kò 4.3-6)

35 Yěsù itdègu Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nípfo wɔ̀rí alɛ iri unduta-ɨdzà ɔ̀ rɔ̀ dhu nírɨ,
ní kǎrà ndɨ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdù ìtsɨ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ nyá'ù tí wà Ìndrǔ t'ídhùnà?»
36 Ní, kǎdù dhu ìvu Yěsù-tsǔ, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ádhɨ pbá alɛ ndɨ, ndínɨ̌ ma madù tí
à'ùnà?»
37 Ní Yěsù adù dhu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyàla wà ka! Ndɨrɔ̀ ka ní yà nyɨ̌ nyɔ́tɛ nà kòmbí
alɛ.»
38 Ní, wɔ̀ alɛ adù dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrùngbǎlɛ́, ɨwà ma mà'ù nyɨ.»
Kǎdù ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyùna dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndɨfʉ ka.
39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà: «Ma mírà yà adzɨ ɔ̌, ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí yà adzɨ ɔ̌
alɛ-ànyǎ. Ma mírà, ndínɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ ndùmùndúmú nɔ́ɔpɛ́ tí 'àla nga, yà ɨnga àlǎ arí alɛ
ràdù 'ùgɛ̀rɛ̀ 'òngò ndùmùndúmú tí.»
40 Nírɔ̀ ní ndɨ yà Yěsù mà ì'ì mànà atdíkpá ngúfe Pbàfàrìsáyó‡ náadù dhu ìvu kà-tsǔ,
'àtɨ: «Mǎ nyʉ́ mà, mǎ nátí ndùmùndúmú átɔ̀?»
41 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́nɨ̌yana gukyè dhu nyɨ̌ ràrɨ̌
ndùmùndúmú, ní ka kàmbɛ̀nà nzɨ̌ àtɨna nyɨ̌ ràrɨ̌'ì nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tù kòmbí nyɨ̌
nyarádù àtìnà àlǎ nyɨ̌ rarí ɨnga àlǎ. Ní ka kùnɨ wà dhu, fùkʉ́ nzɛ́rɛnga ràrɨ̌'ì otùna
nyʉ́ ɔ̌.»

10

Tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tɔ́ mbólí
(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pɛ́ 2.24-25; 5.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̌ kɔ̌kɔ̀ Pbàfàrìsáyó nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ
fǔkù. Ɨnzɨ̌ arótsù kàlì-lí*, tàmà tɔ́ kàlì ɔ̀ alɛ, pbɛ́tù yà kàlì dɔ̀nǎ arúpo ndɔ̀yɔ̀ ndì kàlì ɔ̀
alɛ ní ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ka ní ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ùdhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ alɛ.
2 Pbɛ́tù, yà kàlì-lí arótsù alɛ ní ndɨ tàmà ùnda arí alɛ.
3 Kà tɔ̀ nga ní ndɨ kàlì-li'ɔ̀ ɔ̀dɔ arí alɛ rǎdù kàlì-átù ùngbɛ kà ròtsù ɔ̀ná kàlì ɔ̀, tàmà
ràdù kùnɨ tǔna rɔ̌ nɨ̌. Ní, kà rǎdù pbìndà tàmà nyʉ́ núnzì ɔvɔ̀ya rɔ̌, ndàdù ìpfonà rùvò
kàlì ɔ̀ rɔ̀†.
4 Ní kɔ́rɔ́ ndì ndìpfo pbìndà tàmà, rùvò kàlì ɔ̀ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kà rǎdù àdɨ ndàmbɛ àrà
dɔ̌ angyi abádhí dɔ̀-tsírɔ́, abádhí ràdù 'ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌, kà-tù ì ùnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Tàmà rɨ̌ nzɨ̌ àdù òwu olo tí rí'ì alɛ-owù ɔ̌, pbɛ́tù abádhí rǎdù òtse òtse tí kà-tsǔ rɔ̀,
ɨnzá ì ùnɨ kà-tù nídhunɨ̌.»
6 Yěsù ʉnɔ wɔ̀rí mbólí Pbàfàrìsáyó tɔ̀, pbɛ́tù wɔ̀ kùnɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu náadù nzá abádhí-
dɔ nálʉ.

Yěsù ní ídzì undataba

7 Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fǔkù, ɨma ní ndɨ tàmà tɔ́
kàlì tɔ́ tsǎtsù.
8 Kɔ́rɔ́ alɛ yà angyinǎ rɔ̀ íwǔ idù ní'ì ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ùdhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀
alɛ. Pbɛ́tù, tàmà ádù nzá abádhí-tù nʉ́nɨ.
9 Ní, ɨma ní ndɨ kàlì tɔ́ tsǎtsù. Ndɨ alɛ náapɛ́ ìtsù ùdunǎ, ní rǎdù ɔ̀gù ɔ̀gù. Kà rǎdù
ɔ̀tsù kàlì ɔ̀, ndàdù àhʉ kàlì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kà rǎdù ɔ̀nyù nábà àbà.
10 Ogbotálɛ náarírà dhu kɛ̀lɛ̌ ndì nduwé tí. Ndɨrɔ̀ kǎrí ìrà, ndínɨ̌ ndì ndɔkyɛ tí dhu,
ndàdù dhu ìnza. Pbɛ́tù ɨma nyʉ́, ma mírà ndínɨ̌ ìndrǔ abá tí ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ abádhí
abá tí ka abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè.

---

‡ **9:40 9.40** Ɔzù 18 otu ɔ̌ ka kàndɨ̌ dhu * **10:1 10.1** Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ka kitsúnà tàmà kàlì ɔ̀ kúbhingá, kadù atdí ʉndatatálɛ ìlì rɔ̀dɔ̀ ndɨ kàlì-lí'ɔ̀. † **10:3 10.3** Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, tàmà okónà màhò ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ màhò nóongónà ì'ì fiyó ʉndatatálɛ nyʉ́ nà.

11 Ɨma nɨ́ ídzì ʉndataba. Ídzì ʉndataba náarɨ́ pbìndà ípìrɔ̌nga nádzǐ ɔvɛ tɔ̀ pbìndà
tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Tàmà ʉ̀nda arɨ́ ndínɨ̌ ka kubhò tɨ́ ndɨ̀ alɛ nɨ́ nzɨ̌ tàmà-àbadhi. Kǎpɛ́ nyàmǎsɔ̀ rɨ̌rà dhu
nálǎ, nɨ́ kà rǎdʉ̀ ɔ̀kʉ tɨ́ ɔ̀kʉ, ndàdʉ̀ tàmà ʉ̀bhà vɨ̌yà dɔ̌ rɔ̀. Nɨ́, nyàmǎsɔ̀ rǎdʉ̀ atdídhená
tàmà númbà ndàrà nà, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà-ɔ̌nga nífàlà.
13 Obhó tɨ́, fʉ̀rangà-okú dɔ̀ rɔ̀ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ, náafí àtdu tàmà rʉ̌vɛ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀.
14 Ɨma nɨ́ ndɨ ídzì ʉndataba. Ma mʉ́nɨ wà pbàkà tàmà, ndɨrɔ̀ pbàkà tàmà nʉ́nɨ wà ma.
15 Àdhàdhì Àbadu nʉ́nɨ ma, madʉ̀ Àbadu nʉ́nɨ dhu bhěyi, ma mádzi wà pbàkà
ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀ pbàkà tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, ma mɨ́'ì ìnè ngʉ̌kpà pbàkà tàmà nà, kǎkà ìmbǎ rɨ́'ì yàrɨ́ kàlì ɔ̀. Nɨ́, ma màkǎ
marà ɨ tsí nídì átɔ̀ madu kàlì ɔ̀. Abádhí rǎdʉ̀ tʉ̌du ìrì ìrɨ. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, tàmà tɔ́
màhò rǎdʉ̀ ì'ì atdí tɨ́, ʉ̀ndana rɨ́ alɛ ràdʉ̀ ì'ì atdí tɨ́ átɔ̀.
17 Àbadu ózè ma, pbàkà ípìrɔ̌nga ma mádzi ɔvɛ tɔ̀, ndínɨ̌ madʉ̀ya tɨ́ àbànà tdítdɔ̌
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Pbàkà ípìrɔ̌nga nódyì rɨ́ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ, pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ pbàkà ípìrɔ̌nga nádzǐ
ma-tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀. Ma mɨ́'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà madzi pbàkà ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀
ma mɨ́'ì ìnè ɔbi nà mabà ndɨ ípìrɔ̌nga tdítdɔ̌. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Àbadu nʉ́yǎ idù dhu.»
19 Nɨ́ wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí-ɔ̌nga náadʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ ʉ̀ndɔ tɨ́ tdítdɔ̌.
20 Abádhí nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Ìnè pfɔ̀mvɔ rɨ̌'ì yàrɨ́ alɛ ɔ̀. Àrɨ̌
rɨ̌'ì kà dɔ̌. Nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyɨ́ kà-tsʉ̌ dhu ìrɨ nɨ̌?»
21 Pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà-tsí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Ìnzɨ̌ pfɔ̀mvɔ rɨ̌'ì ɔ̀nà alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀tɛ wɔ̀ dhu bhěyi.
Pfɔ̀mvɔ tɨ́ àdʉ̀ ndùmùndúmú-nyìkpó ʉ̀ngbɛ ʉ̀ngbɛ̌?»

Ìndrʉ̀ rɨ̌ Yěsù àpà 'ùbvʉ̌ odu nɨ̌ dhu

22 Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí náambɛ́nà yà Kàgàwà bhà ɨdza ka kitsu tdítdɔ̌ dhu
nírɛ̀ ka kongónà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzì dɔ̌. Ndɨ kàsʉmì nɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì.
23 Nɨ́ ndɨ ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù ambɛ́nà ùbhi dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza-lí, «Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà»
tɨ́ kátɨna mbàrazà-tsìnǎ.
24 Nɨ́ ngúfe Pbàyàhúdí andu ì, 'àkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀, 'ádʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Nyɨ nyʉ́,
nyɨ nyabhʉ̀ya afíka ràgʉ̀rʉ̀ ndì ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tɨ́? Nyɨ nyapɛ́ ì'ì Krístɔ̀ nyʉ́ tɨ́, nɨ́ ɔ́vɔ
pɛ́ ndɨ dhu kpangba fǎkà.»
25 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ́vɔ̀ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyá'ù
nzá ndɨ dhu. Yà Àba Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ ma márɔ́nzɨna wɨwì, náarɨ́ ndɨ àdhɨ-pbá alɛ màtɨ́
ma mɨ́'ì dhu nítɛ̀.
26 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyárɨ́ nzɨ̌ ndɨ dhu ná'u, ìnzɨ̌ nárɨ́ nyɨ̌ pbàkà tàmà nzínzì ɔ̌ tàmà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
27 Pbàkà tàmà náarɨ́ tʉ̌du ìrɨ ìrɨ. Ma mʉ́nɨ wà abádhí, ndɨrɔ̀ abádhí náarádʉ̀ owùdu
nʉ́ngʉ.
28 Ndɨrɔ̀, ma mɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ owùdu nʉ́ngʉ alɛ tɔ̀. Nɨ́ abádhí
núuwíya nzɨ̌ akɛkpá màtɨ́ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà nʉ́ʉdháya nzɨ̌ abádhí fudú
rɔ̀.
29 Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, nɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, atdí
alɛ mà rɨ̌'ì ìmbǎ ɔbɨ nà ndìdhǎ atdí dhu mà Àbadu-fɔ́ rɔ̀.
30 Ɨma, Àbadu Kàgàwà mànà, mǎ'ɨ nɨ́ atdí alɛ nyʉ́.»
31 Nɨ́, Pbàyàhúdí náadʉ̀ odu ʉ̀wa tdítdɔ̌, ndínɨ̌ ì ubvú tɨ́ Yěsù nɨ̌.
32 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ma mábhʉ nyɨ̌ nyǎla ábhɔ̌ ídzì dhu nyʉ́ yà Àba
Kàgàwà íbhò idù ɔbɨ nɨ̌. Nɨ́, ádhu ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ dhu nzínzì ɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́ mapà nyʉ̌bvʉ̌ ma odu
nɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
33 Nɨ́ Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ìnzɨ̌ nɨ́ ídzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ mǎ mɨ́
mǎpà mʉ̌bvʉ̌ nyɨ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè mʉ̌bvʉ̌ nyɨ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́, nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu
nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ dhu. Ɨnyɨ nɨ́ ìndrʉ̌-tsí dhu, nɨ́ nyɨ nyádʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhěyi,
nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà!»
34 Yěsù adʉ̀ dhu àdu tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ Ʊyátá* ɔ̀ ka kándǐ tɨ́ nzá dhu, katɨ:
‹Ɨma Kàgàwà, ma mátɨ nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ràrɨ̌ mʉ̌ngʉ̌-nzo?›
35 Àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu atdí alɛ mà ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá-tì nʉ́gɛrɛ. Kàgàwà
átì pbìndà ɔtɛ ka kʉ̀nɔ̀ fɨ̌yɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo tɨ́.
36 Nɨ́, Àba Kàgàwà ɔ́pì ndɨ ɨma, ndìvì ma yà adzɨ ɔ̌. Nɨ́, yà ma mátɨna, ɨma ràrɨ̌ kà
t'Ídhùnà rɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhěyi ma rʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ kà nɨ̌?
37 Dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ma márɨ́ Àbadu bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ nzá nyǎ'ù ma.

* **10:34 10.34** Zàb 82.6

38 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì’ì ɔ̀nzɨ ma márí kàbhà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ dhu tí, ní ɨnzá màtɨ́ nyɨ̌ nyà’ù ɨma nyʉ́ rɔ̀, dhu àkǎ nyǎ’ù yà ma márɔ́nzɨna kasʉ̀. Ma mʉ̀nɔ̀ wà dhu, ndínɨ̌ ndɨ dhu alʉ́ tí dʉ̀kʉ̀, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ mbɛ̌yi nyʉ́ Àbadu ràrɨ̌’ì nyʉdutsì, ndɨrɔ̀ ma ràrɨ̌’ì kà-nyʉtsì.»

39 Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nzì tdítdɔ̌ ndínɨ̌ ì alʉ́ tí Yɛ̌sù ’òsò. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàwɨli abádhí-fɔ́ rɔ̀, ndàrà.

40 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ ndàdu, ndàrà tdítdɔ̌ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzè, yà Yùwanì úbhì bàtizò ùbho rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ, ndòngò àdɨ ányì.

41 Ní ányì, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ kà ɨ, ’àdʉ̀ òwu àtìnà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Obhó tí, Yùwanì nónzì nzá atdí wɨwì mà. Pbɛ́tʉ̀, yàrí alɛ dɔ̌ kǎrà àwɛnà rɔ̌ kórɔ́ dhu ní’ì obhó dhu nyʉ́.»

42 Ní ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù à’ù ányì.

11

Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ
(Yùw 5.21; 6.40)

1 Làzarʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ níí’ì andì nà. Ndɨ alɛ nóongónà àdɨ Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Bɛ̀tànɨyà nɨ’ì Màrɨyà mà, awɛ̀nà Màrɨtà mànà, mà tɔ́ pbanga.

2 Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-pfɔ̀ dɔ̌ adʉ̀ àrà ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ nódhɔ̀, ndàdʉ̀ kà-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo dɔ̀na-ká nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ka nɨ’ì ndɨ wɔ̀ andɨ nà ɨ’ì Làzarʉ̀ t’áwɛ̀nà.

3 Ní, Làzarʉ̀ t’áwɛ́na náavì ìndrʉ̌ ràrà dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ yà atdídɔ̌ nyɨ nyózè alɛ, Làzarʉ̀ rɨ̌’ì andɨ nà.»

4 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Wɔ̀ Làzarʉ̀ rǎndɨ nɨ̌ andɨ rɨ̌ nzɨ̌ kàbhʉ̌ rɔ̀vè dòtsí. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ andɨ àlʉ̌ ka ndínɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nitɛ̀ tí, ndàdʉ̀ kà t’Ídhùnà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nítɛ̀ átɔ̀.»

5 Yɛ̌sù azè Màrɨtà mà, awɛ̀nà Màrɨyà mànà, ndàdʉ̀ Làzarʉ̀ nózè átɔ̀.

6 Ní, Làzarʉ̀ rǎndɨ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ óyɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nónzì, yà ndɨ andɨ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ótù ndì ɔ̀ná ngari ɔ̀.

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàdu àlɛ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.»

8 Ní, ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Màlimò! Kòmbí tí ní Pbàyàhúdí nápà ’ùbvʉ̌ nyɨ odu nɨ̌. Ní nyɨ nyòzè tí nyadu nyɨ ányì tdítdɔ̌?»

9 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Adyíbhengá nga ɔ̌, adyifɔ̀-sɨsì náatí obhó ongo ì’ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà? Ní ìndrʉ̌ apɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ adyíbhengá, ní ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndàgili ndìtsì, yà adzɨ dɔ̌ awáwʉ̀ nálǎ ndì ndí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ kúbhingá, ní kà rǎdʉ̀ àrà ndàgili rɔ̌ ndìtsì, ìnzɨ̌ ndì ndí ɨnga nálǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

11 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Àlɛ̌ t’ɔ́dhìnà Làzarʉ̀ nódhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ma márà ndínɨ̌ ma mitsi tí kìnga ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀.»

12 Ní, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kǎpɛ́ ì’ì ɔ̀dhɔ̀ tí ɔ̀dhɔ̀ dhu tí, ní kà rɔ̌gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»

13 Obhó tí, Yɛ̌sù azè ndʉ̀nɔ̀ dhu nɨ’ì, ɨwà Làzarʉ̀ rɔ̀vè. Pbɛ́tʉ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ìrɛ̀ ɨdhɔ nyʉ́ dɔ̌ kà ràrɔ̌tɛ.

14 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Làzarʉ̀ ɔ̀vè wà.

15 Ndɨrɔ̀, ɨdhɛ̀du nìka okúkʉ̀ dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ìmbǎ ma mì’ì ányì dhu. Ní, wɔ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì ndì, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ma à’ù. Ní, kòwu pɛ́ ndɨ Làzarʉ̀ ɔ̀vè ɨ.»

16 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masì tí kátɨna, yà ka kongónà àdʉ̀ ànzìnà átɔ̀ Dìdimò* tí, náadʉ̀ àtìnà ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kòwu átɔ̀ ányì, ndínɨ̌ àlɛ̌ kʉvè tí atdíkpá Màlimò mànà.»

Yɛ̌sù ní ìndrʉ̌ àbhʉ̀ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì,
ndɨrɔ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ̀ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ dhu

17 Yɛ̌sù itdègu àrà àhʉ̀ Bɛ̀tànɨyà, ní kǎtù Làzarʉ̀ ɨwà ka kɔ́tdʉ̀ ka rɔ́ ɨdhɔ àhʉ̀ ɨfɔ rɔ́.

18 Ndɨ Bɛ̀tànɨyà tɔ́ pbanga níí’ì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ̀ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

19 Ní, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwú Màrɨtà mà Màrɨyà mànà-tɨ’ɔ̀, ndínɨ̌ ì opé tí abádhí-afí adɔ̀yà Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.

20 Ní, Màrɨtà níitdègu Yɛ̌sù rɨ̌rà dhu ìrɨ, ní kǎdʉ̀ ndìvà, ndàrà kàkɔ otu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Màrɨyà adʉ̀ àdɨ ɨdza.

21 Ní, Màrɨtà itsi àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyí’ìyana gukyè ɨrɔ́, ní adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzɨ̌.

---

* **11:16 11.16** Dìdimò-tì ní ozo tí ka kʉ́gʉ̀ alɛ.

22 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu, kòmbí màtɨ́ Kàgàwà ràrɨ̌ fɔná nyɨ nyónzina kórɔ́ dhu nábhʉ̌ àbhʉ̌ ɨndʉ̀.»
23 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà Màrɨtà nɨ̌: «Adɔ̀nʉ rɨ̌ ndìngbɛ̀ ìngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀.»
24 Ní, Màrɨtà adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ma mʉ̀nɨ wà dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ kórɔ́ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀, àbadhi rɨngbɛ̀ya ndì ìngbɛ̀ átɔ̀.»
25 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨma ní ndɨ ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ní, ɔ̀vɛ̀ tí màtɨ́ ɨma ná'ù alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ní rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà àbà.
26 Ndɨrɔ̀, ìnè rí'ì pbìndà ípìrɔ̌nga nà, ndàdʉ̀ ma'ù alɛ, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ akɛkpá màtɨ́. Nyɨ nyà'ù tí wà yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu?»
27 Ní, Màrɨtà adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ma mà'ù ndɨ dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ́. Ma mà'ù wà dhu ɨnyɨ ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà, yà yàrí adzɨ ɔ̌ ríràà dhu tí ka katɨ alɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Làzarʉ̀ ɔ̀dzɨ dhu

28 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndàdu dhu Yɛ̌sù tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Màrɨtà náadʉ̀ àrà awɛ̀nà Màrɨyà nánzì. Ní, ɨdza ndì ndòtsù Màrɨyà ɨ rɔ̀, Màrɨtà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kàtɔ̀ bhɛ̀lʉ ɔ̌, ndàtɨ: «Màlimò ìrà wà. Ní kà rɨ̌ nyanzi.»
29 Ní wɔ̀ Màrɨtà ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Màrɨyà adʉ̀ àhʉ àrɨ̌ nyʉ́ tí, ndàrà Yɛ̌sù rɨ̌'ì ɨ.
30 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù ɨ'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ ìtsù pbanga ɔ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ì'ì àdì ndì ndàdì yà Màrɨtà mànà ì òtùnà ì ɔ̀ná ngari ɔ̌ rɔ́.
31 Pbàyàhúdí níí'ì atdíkpá Màrɨyà mànà ɨdzá, 'àdʉ̀ àmbɛ kà-afí nópè dɔ̌. Ní, Màrɨyà ìvà ndì, ndàhʉ àrɨ̌ nyʉ́ tí dhu ì àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ìvà átɔ̀, 'òwù kɔ̌wù ɔ̌. Abádhí atɨ ka yà Làzarʉ̀ ka kótdʉ̀ ɨ rárà, ndàrà ɔ̀dzɨ ányìrɔ̀ dhu tí.
32 Ní, yà Yɛ̌sù rɨ̌'ì rɔ́ ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, Màrɨyà níitdègu Yɛ̌sù àlǎ, ní kǎdʉ̀ ndìbvu obvò kà-pfɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyí'ìyana gukyè ɨrɔ́, ní adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzɨ.»
33 Ní Màrɨyà mà, yà owùna ɔ̌ ìwʉ̌ Pbàyàhúdí mànà rɔ̌dzɨ dhu ndì ndàla rɔ̀, ɨzʉ nʉ́ʉka Yɛ̌sù atdídɔ̌, afína ràmbɛ ɨnga ìrɛ̀ dɔ̌.
34 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyótdʉ̀ ka ìngbɔrɔ́?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, írà ndínɨ̌ nyɨ nyala tí ányìrɔ̌ nga.»
35 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀dzɨ.
36 Ní, Pbàyàhúdí adʉ̀ òko 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ìgyò! Nyàndà pɛ́ kɔ̌zè Làzarʉ̀ tí dhu!»
37 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀ɔ̀kɔ̀! Wɔ̀ alɛ nyʉ́ ní ndɨ ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ nábhʉ rʉ̀ngbɛ ndì. Ní kǎbhʉ̀yana tí obhó Làzarʉ̀ ìnzɨ̌ rɔ̀vɛ̀?»

Yɛ̌sù rɨ̌ Làzarʉ̀ nábhʉ̌ rɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

38 Kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí rʉ̌nɔna dhu ndì ndìrì rɔ̀, ɨzʉ náadʉ̀ Yɛ̌sù ʉ̀ka atdídɔ̌ nyʉ́. Ní, abádhí adʉ̀ òwu Làzarʉ̀ ka kótdʉ̀ ɨ. Ka katdʉ̀ ka ɔ̀nà ibhu nɨ'ì bhalabhala ɔ̀ ka kógyè, kadʉ̀ lina'ɔ̀ nápbi odu-íyà-ba nɨ̌ ibhu.
39 Ní, ányɨ ì òwù ʉ̀vɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù atɨ yà tɨná ì'ì alɛ nɨ̌: «Nyɔ̀gɛrɛ wɔ̀ odu ibhu-lí rɔ̀.» Ní Làzarʉ̀-bvʉ̀ t'áwɛ̀nà Màrɨtà náadʉ̀ Yɛ̌sù ìsɔ, ndàtɨ: «Ìnzɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Wɔ̀ abvo nɔ́pɛ̀ wà ndɔ̀ngʉ̀ atdídɔ̌. Kɔ̀nzì wà ɨfɔ ɨdhɔ nyʉ́ ibhu ɔ̀.»
40 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Màrɨtà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màtɨnà tí obhó nyɨ nɨ̌, nyɨ rapɛ́ ɨma ná'u, ní nyɨ ràrɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nála?»
41 Ní, ka kadʉ̀ odu nógɛ̀rɛ̀ ibhu-lí rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ nyìkpɔ́na náva ndàndà ɔrʉ̀ nga, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀, ndàtɨ: «Àba Kàgàwǎ, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ ɨndʉ̀, tsʉ̀dú dhu nyɨ nyìrì nídhunɨ̌.
42 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu ìrɨ nyɨ raróngo tsʉ̀dú dhu ìrì bìlǐnganà. Pbɛ́tʉ̀, ma mìtsɔ̀ ma wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu ní, ndínɨ̌ kǎkà ngbɔ̌du nàkpɔ̀rɔ̀ ɨrɔ́ alɛ náa'u tí dhu ɨnyɨ ràrɨ̌ ndɨ nyɨ nyívì ma.»
43 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ Làzarʉ̀ nánzì ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Làzarʉ̌, áhʉ̌ wɔ̀rí ibhu ɔ̀ rɔ̀.»
44 Ní, Làzarʉ̀ adʉ̀ àhʉ ibhu ɔ̀ rɔ̀, ɔtsʉ́na mà, pfɔ̌na mànà ka kʉ̀ndìlǐ abvo ʉ̀tdʉ̌ ka karí ɔ̀ná mbɛrʉ̀ nɨ̌, kadʉ̀ nyìna níso mbɛ̌rɛ̀sɛ nɨ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌: «Nyʉ̀nga Làzarʉ̀, nyǎdʉ̀ ʉ̀bhànà ràrà ɨbha.»

Yɛ̌sù ɔ̀nɛ ka kí ndínɨ̌ ka koho tɨ dhu
(Zàb 71.10; Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

45 Yà Màrɨyà mǎrábvʉ̀ ìwʉ̌nà, 'àdʉ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì Làzarʉ̀ rɔ̀ dhu àla Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù à'ù.
46 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ òwu Pbàfàrìsáyó-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ yà Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ dhu àwɛ abádhí tɔ̀.

47 Ní, ndɨ dhu ì ìrì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà, náadʉ̀ yà
Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ-tsʉ̀ núndu. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀
ʼɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀rí alɛ rǎrà ábhɔ̌ wɨwì nyʉ́ nónzì rɔ̌. Ní
ádhu ndɨ àkǎ àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì?
48 Àlɛ̌ kapé kʉ̀bha ràmbɛ ndɨ dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ní kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ kàʼu. Ndɨrɔ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì
ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ya ìwu, ʼùgolo àlɛ̌ tɔ́ Sɔmǎ-dzà, ʼàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì nínza.»
49 Kɔ̌kɔ̀ ɨ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨʼì Kàyafà.
Ní ndɨ atɔ ɔ̌, ka nɨʼì ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà. Ní, kǎtɨ ɔdhína nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́
nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá atdí dhu mà wɔ̀ dhu ɔ̀.
50 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, dhu ràkǎnà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔ̀vɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌, ìnzɨ̌ àlɛ̌ tɔ́
pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tsɛ̀ náadʉ̀ tí ndɔ̀tdì?»
51 Kʉ̌nɔ nzá wɔ̀rí dhu dɔ̀na nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ atɔ ɔ̌ ndì ndɨʼì ndɨ
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu angyangyɨ, Kàgàwà bhà
Nabì bhɛ̌yi, ndàtɨ: Yɛ̌sù ràkǎ ndɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ngari ɔ̌.
52 Ndɨrɔ̀, kǎtɨ átɔ̀ kà ràrɨ̌ nzɨ̌ ɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ngari ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ kà ràkǎ ndɔ̀vɛ̀ ndínɨ̌
ndì ndundu tí yà adzɨ ɔ̌ ì nɨfàlà Kàgàwà bhà inzo-tsʉ̀, rɔ̀kò atdíkpá.
53 Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì ndɨ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náapɛ̀ ʼɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù ndínɨ̌ ì adʉ̀
tí àbhʉnà kohò.
54 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ìnzɨ̌ ndàrà ùbhi rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí
nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ àbadhi mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà, náadʉ̀ ʼɨvà ʼòwù yà rʉ̀ngʉ̀-tɨʼɔ̀ arí'ì
mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ atdí pbanga Ɛfʉ̀ràyimʉ̀ tí kátɨna ɔ̀, ʼàdʉ̀ òko ányì.
55 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ níiʼì ɨwà ndì ndìndù ndì rɔ́.
Ní, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwú fɨyɔ́ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀, ʼìwʉ̌ ùvò angyinǎ rɔ̀ Pásìka tɔ̀ Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ ì uʼo tí ì, ʼìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌[†].
56 Ní, Yèrùsàlɛmà ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí ambɛ́nà Yɛ̌sù ɔ̀nɛ̀ dɔ̌. Ní Kàgàwà bhà-dzá ì í'ì
rɔ́rɔ̀, abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̀: «Ádhu nyɨ̌ nyìrɛ̀
kà-dɔ̌? Tí ìnzɨ̌ kà ràrɨ̌ ìrà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀?»
57 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ìndrʉ̌ tɔ̀ ʼàtɨ: «Atdí
alɛ mà náapé Yɛ̌sù rɨ̌'ì rɔ́ nga núnɨ̌, nákǎ ndìtɛ̀ ka ndínɨ̌ kadʉ̀ tí ɔ̀wu kɔ̀sɔ̀.»

12

Màrɨyà rɨ̌ Yɛ̌sù-pfɔ̀ nútrɨ̌ ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ nɨ̌ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

1 Azà ɨdhɔ tí Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nʉ́bhà ndì rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù ɨvà ndì ndàrà Bɛ̀tànɨyà tí
kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨʼì yà kǎbhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀ mà tɔ́ pbanga.
2 Ní ányì, ka kabhʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀. Màrìtà náambɛ́nà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́ndɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀, Làzarʉ̀
ràdʉ̀ ì'ì átɔ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ rí atdíkpá Yɛ̌sù mànà alɛ nzínzì ɔ̌.
3 Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà níidyi ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ tɔ́ atdí lítrè-ɔ̌nga ka kʉ̀ndɔ̀ ɔyɔ tɔ́
atdínga, ndɔ̀dhɔ̀ Yɛ̌sù-pfɔ̀ dɔ̌. Ndɨ akyɛ nɨʼì nardɔ̀ tí kátɨna ɨrí-vɨ̌ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, odzìna
ràdʉ̀ ì'ì ɔrʉ́ nyʉ́ akyɛ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Màrɨyà adʉ̀ Yɛ̌sù-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo dɔ̀na-ká nɨ̌, ndɨ
akyɛ-dzi ràdʉ̀ ndìtu, ndàkǎ kɔ́rɔ́ ányì-dzá.
4 Ní wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tí kátɨna,
yà Yɛ̌sù ìpfo arana ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ, níivú dhu, ndàtɨ:
5 «Ádhu ɨnzá ka kàbhʉ wɔ̀rí akyɛ kodzì ìbhʉ mɨyà dìnarì* rɔ̌, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀
nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ nɨ̌?»
6 Kʉ̌nɔ nzá wɔ̀ dhu nǎkʉ̀tálɛ-ɨzʉ̀ ndì ndàla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɔ ka ogbotálɛ tí
ndì ndɨʼì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kɔ̌ngónà ndɨ fʉ̀rangà tɔ́ ísɔ̀wʉ̌ nɔ́dɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨ
fʉ̀rangà núwe rɔ̌ afína ɔ̀zè dhu bhɛ̌yi.
7 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Yudhà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʊ́bhà Màrɨyà radì! Ítsè ka rɔdɔ wɔ̀rí akyɛ
ɨma ka kɔtdʉ́ya ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.
8 Nyɨ̌ nyóngo ɔ̀ko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlɨ̌nganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kí nzɨ̌ ongo ɔ̀ko nyɨ̌ mànà
bìlɨ̌nganà.»

Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ ʼìrɨ, ndínɨ̌ ì abhʉ̀ tí Làzarʉ̀ kohò dhu

9 Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà níitdègu Yɛ̌sù rɨ̌'ì Bɛ̀tànɨyà dhu ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ ɔ̀wu ányì.
Abádhí awù nzá ányì Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí awù ányì ndínɨ̌ ì adʉ̀ tí yà Yɛ̌sù
ábhʉ rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀-ngbɔ̀ mà nála átɔ̀.
10 Nírɔ̀ ní ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ʼìrì ndínɨ̌ ì abhʉ̀ tí Làzarʉ̀ kohò átɔ̀.

---

† **11:55 11.55** Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ nɨʼì ʼùʼo ì, ʼìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀, àdhàdhì yà fɨyɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nózè ka dhu bhɛ̌yi (2 Ɨ nanzì 30.17-20).

* **12:5 12.5** Ɨbhʉ mɨyà dìnarì nɨʼì mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ nyʉ́ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà.

11 Obhó tí, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyʉ́ nóowúnà ùvò rɔ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.

Yɛ̌sù rɔ̌tsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

12 Tsútsǎ nínganí, yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ íwʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀ ihé-yà níiri dhu, Yɛ̌sù ràrǐ'ì otu ɔ̌ ndì ndírà átɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀ ró.
13 Ní, abádhí adʉ̀ ngazì-kpa-dɔ̀ká nókò, 'ùvò nà, 'òwù Yɛ̌sù àkɔ nà otu ɔ̀ rɔ̀. Ní, Yɛ̌sù ì àla rɔ̀, abádhí apɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀sanà[†]! Ilèta nákǎ kabhʉ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ ríra Pbàìsràyélí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà tɔ̀!»
14 Nírɔ̀ ní ndi Yɛ̌sù abà kayinɔ̌-ngba, ndàdʉ̀ ùpo, ndàdi dɔ̀ná, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhɛ̌yi. Ɨ Andítá rǎtina:
15 «Nyɨ̌ Sàyunì tɔ́ kígɔ̀[‡] ɔ̌ bhǎ, ìnzɨ́ nyɔ̀nzi ɔdɔ.
Kɔ̀nɨ̌ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà rɨ̌rà,
kayinɔ̌-ngba dɔ̌ ndì ndàdi rórɔ̀.»
16 Wɔ̀ dhu náalʉ́ nzá Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-dɔ. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù ɔ́dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌ ní ndi, abádhí awù dhu ìrɛ̀, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu, ka randí Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndirɔ̀, ka rádʉ̀ ndi dhu ɔ̀nzi kà-rɔ̌ ndi dhu bhɛ̌yi tí.
17 Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, yà Yɛ̌sù rɨ̌ Làzarʉ̀ ànzi rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ró ɨ'ì, náadʉ̀ òko 'àmbɛ Yɛ̌sù ɔ́nzì dhu àwɛ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.
18 Ní, kǎrí wiwì ɔ̀nzi dhu ì írì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ihé-yà náadʉ̀ òwu Yɛ̌sù àkɔ otu ɔ̀ rɔ̀.
19 Nírɔ̀ ní ndi Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Nyɨ̌ nyàla tí wà! Nyɨ́ nyí nzɨ́ yà dhu lɛ̀mà ɔ̀nzi. Kórɔ́ alɛ òkò wà 'àmbɛ òwu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌ tí.»

Ngúfe Pbàgìríkí rɨ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nɛ ndínɨ̌ ì ala tí dhu

20 Yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ íwʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀, 'ìwʉ̌ Kàgàwà ʉ̀lɛ alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe Pbàgìríkí níi'ì ìnè átɔ̀.
21 Ní, ì Pbàgìríkí níindri Fìlipò tí kátina ábhàlɨ̌-ti'ɔ̀. Ndi Fìlipò ni'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátina ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí avɔ̀ dhu Fìlipò tɔ̀, 'àti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mɔ̀zè mǎla Yɛ̌sù-ngbɔ̀.»
22 Ní Fìlipò adʉ̀ àrà wɔ̀ dhu ɔvɔ̀ Àndɛ̀rɛyà tí kátina ngǎtsi ábhàlɨ̌ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ìvà 'ɔ̀wù wɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ atdíkpá Yɛ̌sù tɔ̀.
23 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ʉ́rɔ́ ì'ì alɛ nɨ̌: «Àba Kàgàwà rɨ̌ Ìndrʉ̌-t'ídhùnà-ɔvɔ̀ nábhʉ̌ rìlè ndì ɔ̀ná kàsʉmì nírà wà.
24 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ́ nganʉ̀-kpɔ̌ náapɛ́ ìtsì adzi ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀mɔ̀, ní ndi nganʉ̀-kpɔ̌ rǎdʉ̀ àdi atdírɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ ɔ̀mɔ̀, ndàdʉ̀ ìnga, ní ndi rádʉ̀ ábhɔ̌ itse nyʉ́ nɔ́dhì.
25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndɔ̀dɔ fɨ̌ndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndìwɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀ yà adzi ɔ̌ alɛ, náadʉ̀ya kɔ̀dɔ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ̀.
26 Ndi alɛ náapɛ́ ndòzè ndɔ̀nzì kàsʉ̌du, ní ndi alɛ àkǎ ndʉ̀ngʉ owùdu. Ndirɔ̀, ma mí'ì ró, pbàkà kasʉtálɛ rǎdʉ̀ ì'ì átɔ̀. Ndi alɛ náapɛ́ kàsʉ̌du ɔ̀nzi, ní Àba Kàgàwà rǎdʉ̀ ndi alɛ ìfʉ.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ndì ndɔ́vɛ̀ dhu dɔ̌ dhu

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Afídu rɨ̌ inga ìrɛ̀ atdídɔ̌ kòmbí. Ní, ma mátina ìngbà tí? Ma tí àtina: Àba Kàgàwǎ, ígʉ́ ma yà yàrí kàsʉmì ɔ̌ rí ndàpà ndɔ̀nzì ndì rùdú dhu ɔ̌ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, ma mírà wɔ̀ ndi kòmbí rí ndàpà ndɔ̀nzì ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Ní Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì.» Nírɔ̀ ní ndi atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndìrì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàti: «Ma màbhʉ wà ɔvɔ̀du rìlè ndì, ndirɔ̀ ma mí kàbhʉ̌ àbhʉ̌ rìlè ndì tdítdɔ̌.»
29 Ní, ányìrɔ̌ ì ìkò ró ì'ì ihé-yà níiri wɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ àtìnà: «Ìgyò! Ɔvɔ nyʉ́ ní wɔ̀ àtà!» Ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ àtìnà: «Hɔ̀kɔ̀! Kàgàwà-bhà màlàyikà ní wɔ̀ dhu nʉ̀nɔ̀ kà tɔ̀.»
30 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ̌ nyìrì alɛ-tù nʉ́nɔ̀ nzá dhu idù, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀.
31 Kòmbí rɨ̌rà kàsʉmì ní yà Kàgàwà rɨ̌ yà adzi ɔ̌ alɛ-ànyǎ nítdì ɔ̀ná kàsʉmì. Ndirɔ̀, ndi kàsʉmì ní ndi Kàgàwà rɨ̌ Pfɔ̀mvɔ, yà adzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, nípfɔ̌ ɔ̀ná, ndòdì yà adzi ɔ̌ rɔ̀.
32 Pbɛ́tʉ̀ ima, yà adzi ɔ̌ rɔ̀ ka kí modyì marà ɔrʉ̀ rɔ̀, ma madʉ̀ya kórɔ́ alɛ-tsʉ̀ nándu tidu ɔ̀.»

[†] **12:13 12.13** Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, Hɔ̀sanà-tì nyʉ́ ní «Írà nyɔnzi dzʉ̀nàka.» Pbɛ́tʉ̀, irɔ́ kà-tì ní: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà.» [‡] **12:15 12.15** Sàyunì tɔ́ kígɔ̀-tì ní Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀.

33 Wɔ̀ ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̌, Yɛ̌sù azè ndɨ̀tɛ̀ dhu ní ìngbà dhu bhɛ̌yi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtɨ́ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu.
34 Ní ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Mǎ mɔ́zʉ̀ dhu Músà bhà Ʊyátá ɔ̀, Krístɔ̀ radɨ̀ya dhòdhódhónganà. Ní, ádhu nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà Ìndrʉ̌ tʼídhùnà ràkǎ pɛ́ ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nɨ̌? Ndɨrɔ̀, ndɨ Ìndrʉ̌ tʼídhùnà nyʉ́ ní àdhɨ?»
35 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Awáwʉ̀ rɨ̌ʼɨ̀ inè nzínzìkʉ ɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Ní, dhu àkǎ nyʉ̌bhi yà ìnè nyɨ́ nyɨ́ʼɨ̀ ndɨ awáwʉ̀ nà ró, akyɛ ínɔ̀ adʉ̀na tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌. Obhó tí, ínɔ̀ ɔ̌ rúbhi alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdhà màtɨ́ ndɨ̀ ndárà dhu nʉ́nɨ.
36 Ní dhu àkǎ nyǎʼù ndɨ awáwʉ̀, yà òko nyɨ̌ nyòko atdíkpá kà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ya tí òko awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo tí.» Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àrà ndɔ̀rù ɨtsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀.

Pbàyàhúdí rɨ̌ ʼùvɔ̌ ìnzɨ̌ ʼàʼù Yɛ̌sù dhu

37 Yɛ̌sù anzì mbǎ ábhɔ̌ wɨwì mà Pbàyàhúdí-ɔ̀nzɨ̌, ní abádhí adʉ̀ nzá kà àʼù.
38 Wɔ̀ ndɨ dhu anzì ndɨ̀ ndínɨ̌ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu náaká tí. Kǎtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, ádhɨ tsʉ̀ká dhu naʼu?
Ndɨrɔ̀, ádhɨ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà níitɛ̀ pbìndà ɔbɨ fɨ́ndà*?»
39 Ndɨrɔ̀, ndɨ Ìsayà kɛ̀lɛ̌ nʉ́ʉnɔ ínzá Pbàyàhúdí náaʼu dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. Kǎtɨ:
40 «Kàgàwà níitɨ abádhí-nyɨ̌nga ròngò ndʉ̀mùndúmú tí,
ìnzɨ̌ ɨnga nala tí.
Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ abádhí-afí nábhʉ rɔ̀ʼɔ̀ odú,
akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya, ràdʉ̀ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʼʉ̀bhà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga,
ndínɨ̌ ndadʉ̀ tí abádhí nígʉ nɨ̌.»
41 Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ wɔ̀rí dhu Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨ ndala angyangyɨ, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ kà dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Pbɛ́tʉ̀, nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ mbǎ wɔ̀ dhu mà, ní Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náaʼu Yɛ̌sù. Ní, abádhí adʉ́nà nzɨ̌ òwu ndɨ dhu àvi rɔ̌ kpangba, Pbàfàrìsáyó-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, akyɛ ka kadʉ̀na òwu ʼìpfo, kodì ì unduta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ nídhunɨ̌.
43 Abádhí náazè ìndrʉ̌ rɨ̌ ʼɨ̀fʉ̌ dhu, ròsè Kàgàwà rɨ̌ ʼɨ̀fʉ̌ dhu dɔ̀nǎ.

Kàgàwà níitdɨ̀ya ìndrʉ̌-ànyǎ Yɛ̌sù bhà ɔtɛ-bvʉ rɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù apɛ̀ ɔtɛ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ɨma náʼu, ní kàʼù nzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kàʼù wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà átɔ̀.
45 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ɨma àlǎ, nála wà yà ɨma nivi yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà átɔ̀.
46 Ɨma, yà adzɨ ɔ̌ awáwʉ̀ tɨ́rɔ̀, ma mɨ́rà ndínɨ̌ ìnzɨ̌ ɨma nàʼù alɛ náadʉ̀ tí àdɨ ínɔ̀ ɔ̌.
47 Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndɨ dhu níli afína ɔ̀, ní ndɨ alɛ-dɔ̌ rádʉ̀ anya ɔ̀tdì ní nzɨ̌ ɨma. Obhó tí, ma mɨ́rà nzá ndínɨ̌ mɨtdì tí anya yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́rà ndínɨ̌ ma mɨgʉ́ tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ ìgʉ̌ tí.
48 Ndɨ alɛ apɛ́ ɨma nɔ́dhɔ, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu náʼù, ní ndɨ alɛ nábà wà ànyǎna ɔ̀tdì rɨ́ dhu. Yà ma mʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ní ndɨ kà-ànyǎ nɔtdíya yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí.
49 Obhó tí, yà ma marʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma marí nzɨ̌ ràhʉ ùdù rɔ̀ ma-tírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎráhʉ Àbadu Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhà rɔ̀. Ka nyʉ́ ndɨtírɔ̀ ní ndɨ dhu nʉ́yǎ idù ma màkǎ mʉnɔ̀ dhu mà, ma màkǎ mɔvɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mànà dhu dɔ̌.
50 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu yà kʉ̌yǎ dhu ràrɨ̌ ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu. Ní, yà ma mʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma mí àdhàdhɨ Àbadu Kàgàwà nʉ́yǎ ka idù dhu bhɛ̌yi.»

13

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ nú'ɔ̌ dhu

1 Tsútsǎ níganí Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ níiʼɨna rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù ʉnɨ dhu, yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ ndɨ ndí ndìvà, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà. Ní Yɛ̌sù, yà atdídɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ aríʼɨ̀ pbìndà alɛ nazè, náadʉ̀ abádhí òzè tdítdɔ̌ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ìku àzè nɨ̌.
2 Ní pbítsɔ̀ngǎnǎ, Yɛ̌sù mà níiʼɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ Pfɔ̀mvɔ níitsu dhu Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà tʼídhùnà-afí ɔ̀, ndínɨ̌ Yɛ̌sù nipfo tí ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́.
3 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ nʉ́ʉnɨ dhu, ɨwà Àbanà Kàgàwà ribho kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fɔná. Ndɨrɔ̀, kʉ̌nɨ wà dhu, ndì nyʉ́ ndì ríra Àbanà Kàgàwà-tɨʼɔ̀ rɔ̀, ní ndì ràrɨ̌ ndàdʉ̌ Àbanà-tɨʼɔ̀.

---

* **12:38 12.38** Ìsa 53.1

4 Ní, Yěsù ɨvà ndì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ̀, ndìwà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, ndìlɨ igi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
kǎdʉ̀ bɛ̌rɛ̀sɛ nídyì ndìsɔ̌ mvʉna ʼɔ̀ nɨ̌.
5 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ɨdha ìdyì ndɔ̀dhɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ sǎnɨ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndù'o pbìndà ábhàlɨ̌-
pfɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ àrà ùndonà rɔ̌ yà mvʉna ʼɔ̀ ndì ndìsɔ̌nà nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌. 6 Ní, Yěsù
níitdègu àrà àhʉ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tí, ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nyʉ́ pbàkà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ tírɔ̀, nyɨ nyòzè tí nyu'o pfɔ̌du?»
7 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma mɔ́nzɨna dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ nyí nzɨ̌ kòmbí,
pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyaraya kʉ̀nɨ olù.»
8 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà Yěsù nɨ̌: «Nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du ù'ɔ̌ akɛkpá màtí.» Ní, Yěsù adʉ̀ dhu
àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzɨ̌ ma mapé pfɔ̌nʉ nú'ɔ̌, ní àlɛ̌ kí'ì ìmbǎ ɨrɨta nà ɨnyɨ mànà.»
9 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ dhu bhěyi kà rɨ̌'ì rɔ̀,
nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du kɛ̀lɛ̌ nú'ɔ̌, pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí ɔtsʉ́du mà, dùdu mànà nú'ɔ̌ átɔ̀!»
10 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Ɨwà ndì nù'o alɛ rɨ̌'ì mbǎ ndì ndí ndù'ɔ̌ tdítdɔ̌ dhu-atdyú
nà. Pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ ndù'o pfɔ̌na kɛ̀lɛ̌, ɨwà ndì ndìlǎ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌ nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌
nyìlǎ wà Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyìlǎ nzá kà-nyɨkpɔ́ ɔ̌.»
11 Obhó tí, Yěsù nʉ́ʉnɨ ndìpfɔ̌ rí ndàbhʉ ndì òmvʉ̌-fɔ́ alɛ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyìlǎ nzá Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌.»
12 Pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ ndì ndù'o dhu lutìnǎ, Yěsù adʉ̀ yà rɔ̀ná rɔ̀ ndì ndìwànà mʉ̀dzarʉ̀
nídyì ndàfɔ̌ rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ndàdu ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kɨ̌vú dhu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí ʉ̀nɨ̌ yà ma mɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ dhu-tì?
13 Nyɨ̌ nyárí ɨma nánzi Màlimò tí, ndirɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Ní ndɨ dhu ní obhó dhu. Obhó
tí, ɨma ní ndɨ Màlimò. Ndirɔ̀, ɨma ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
14 Nírɔ̀ ɨma, fʉ̀kʉ́ Màlimò tírɔ̀ nyʉ́, ndirɔ̀ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tírɔ̀ nyʉ́, ma mù'o pfɔ̌kʉ
rɔ̀, dhu àkǎ nyǒngò pfɔ̌kʉ ù'o nzínzìkʉ ɔ̌ átɔ̀.
15 Obhó tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mìtɛ̀ dhu ní ɔ́fɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí dhu ɔ̀nzì átɔ̀ ɔdhíkʉ rɔ̌ yà
rʉ̀kʉ́ ma mɔ̀nzì dhu bhěyi.
16 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá pbìndà kasʉ tó
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ndirɔ̀, òvì ka kòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá
yà ndì nòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ*.
17 Kɔ̀nɨ̌, kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kɔ̌kɔ̀ dhu. Ní, nyɨ̌ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzì ɨ dhu nyɨ̌ nyɔ̀nzì nɨ̌.»
18 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́.
Ma mʉ̀nɨ wà ɨma nyʉ́ ma móvò nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu
nákǎ rɔ̀nzì ndì. Ndɨ Andítá arátɨna: ‹Yà atdíkpá mǎ marí dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ, nóngò wà
rʉ̀dú òmvʉ̌ tí.›
19 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní
ndɨ, ndɨ dhu rɨ̌tsi ndɔ̀nzì nínganí, nyɨ̌ nya'uya dhu, ɨma ràrɨ̌ ‹Ɨ'ì arí'ì alɛ.›
20 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ma mòvì alɛ nàkɔ alɛ, nákɔ wà ɨma átɔ̀. Ndirɔ̀, ɨma
nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ átɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ Yudhà rɨ̌ ndìpfɔ̌, ndàbhʉ ndì òmvʉ̌-fɔ́ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù-afí náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̀ atdídɔ̌.
Ní, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.
Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ ndɨ mipfɔ̌, ndàbhʉ ma òmvʉ̌-fɔ́.»
22 Ní, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ òko, ʼàmbɛ ʼàndà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ àdhɨ dɔ̌ màtí kà
rɔ̌tɛ dhu nʉ́nɨ.
23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, yà atdídɔ̌ Yěsù ózè pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí ábhàlɨ̌ níi'ì Yěsù-tí
ndì ndàdɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ́.
24 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàvi ìwǐna ɔ̌ rìvʉ̀ dhu Yěsù-tsʉ̌, ràrɨ̌ àdhɨ ndɨ kà rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌
dɔ̀ná.
25 Ní, wɔ̀ ábhàlɨ̌ adʉ̀ ndìlò Yěsù dɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ
ndɨ?»
26 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ ní yà ma mí mʉ̀gatì-afà nídyì modù
supù ɔ̀, madʉ̀ àbhʉnà fɨ́ndà alɛ.» Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ mʉ̀gatì-afà nídyì, ndòdù supù ɔ̀,
ndàdʉ̀ àbhʉnà Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t'ídhùnà tɔ̀.
27 Yudhà níitdègu wɔ̀ mʉ̀gatì-afà àkɔ̌, ní Sìtanì adʉ̀ òtsù kà-afí ɔ̀. Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà
Yudhà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyòzè nyɔnzì dhu, nákǎ nyɔnzì tsàkàtsàkà.»
28 Kɔ̌kɔ̀ ʉrɔ́ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nʉ́ʉnɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí Yěsù rɨ̌ wɔ̀ dhu
nʉ́nɔ kà tɔ̀ dhu.

---

* **13:16 13.16** Yùw 15.20

29 Yà fùrangà tó ísòwʉ̀ nódɔ Yudhà arí dhu-okú dò rò, abádhí nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ
náadʉ̀ dhu àtì, Yěsù àvi ka rùdzǐ mʉ̀hɛndʉ̀ tò àkǎ kudzǐ dhu dhu tí. Ndirò ngǎtsì nǐ,
abádhí adʉ̀ dhu àtì Yěsù àvi ka rʉ̀ndò fùrangà nǎkʉ̀tálɛ tò dhu tí.
30 Pbɛ́tʉ̀, mùgatì-afà ndì ndàkɔ Yěsù-fó rò, ndàdʉ̀ ònyʉ̀nà dhu-dzidɔ̀, Yudhà náadʉ̀ àhʉ
dòtsí ndàrà. Wò ndi kàsʉmì ɔ̀, inga náadʉ̀ ì'ì iwà ndì ndàti ró.

Ʊyátá-ɔwʉ́tá

31 Yudhà àhʉ idza rò dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Kòmbí nga ní ndi
Ìndrǔ t'ídhùnà-ɔvò ìlè ndì nǐ. Ndirò, kòmbí nga ní ndi Kàgàwà-ɔvò ìlè ndì kà-nyʉtsì nǐ.
32 Kàgàwà-ɔvò náapɛ́ ndìlè kà-nyʉtsì, ní Kàgàwà adʉ̀ya kɔ̌vò àbhʉ rìlè ndì átò
nyʉnatsì, ndirò kàrǐ ndi kɔ̌vò àbhʉ̀ rìlè ndì kòmbí tí.
33 Pbànǐnzó, àlɛ̀ kí'ì atdíkpá nyǐ mànà ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̀ tí. Nyǐ nyí mɔnɛ ònɛ. Ní
àdhàdhì yà ma mʉ̀nò Pbàyàhúdí tò dhu bhěyi tí, ma mátina nyǐ nǐ átò, yà ma márà i
nyǐ ràrǐ nzǐ àdʉ̀ òwu ùvò.
34 Ní, kànǐ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀bhà ʉyátá ɔwʉ́tá: nyòzè nyǐ nzínzìkʉ ɔ̀. Àdhàdhì yà ima nyʉ́
ma mózè nyǐ dhu bhěyi, dhu àkǎ nyǒzè nyǐ átò nzínzìkʉ ɔ̀.
35 Nyǐ nyapɛ́ nyǒzè nzínzìkʉ ɔ̀, nírò ní ndi kórɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀ni, nyǐ ràrǐ pbàkà ábhàlǐ
nyʉ́.»

Yěsù rǐ Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

36 Wò dhu-dzidɔ̀, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyi nyárà
àdhà?» Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtò, ndàti: «Nyi nyí nzǐ ìrà owùdu ɔ̀ kòmbí, yà ma márà
i. Pbɛ́tʉ̀, nyi nyaraya ìrà owùdu ɔ̀ olù.»
37 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ kà-tsʉ̌, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ìnzǐ ma márà kòmbí
owùnʉ ɔ̀ okúna dò rò? Ma mòzè wà miwǐ pbàkà ípìrɔ̌nga okúnʉ dò rò.»
38 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàti: «Inyi nyʉ́ nyi nyòzè tí wà nyiwǐ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga
okúdu dò rò? Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ indʉ̀, inzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rò, nyi nyi'ina
iwà nyi nyɔ̀dhɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na, nyàti inzá nyi rʉ́ni ma rɔ́.»

14

Yěsù ní Kàgàwà-ti'ɔ̀ rǐ ìndrǔ àbhʉ̌ ràrà àhʉ otu dhu

1 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Inzǐ nyàbhʉ afíkʉ rìrɛ̀ inga abhɔ. Nyǐ nyàkǎ
nyǎ'ù Àba Kàgàwà, ndirò nyǐ nyàkǎ nyǎ'ù ma átò.
2 Àba Kàgàwà bhà idzá, ɔ̀yá ka kóko ngari rǐ'ì abhɔ. Imbǎ kà rǐ'ì ndi dhu bhěyi nánǐ,
ma màmbɛ̀nà nzǐ àtina ma ràrà wà ngari ɔ̀bhɔ̀lò fʉ̌kʉ̀.
3 Ndirò, ma márà, madʉ̀ ngari ɔ̀bhɔ̀lò fʉ̌kʉ̀ rò, ma mí madǔ àdǔ mirà nyʉ̌gù, ndínǐ
ma márà àdi ró, nyǐ nyadʉ̀ya tí òwu òko átò.
4 Ndirò, yà ma márà i rárà otu nyǐ nyʉ́ni wà.»
5 Ní, Tʉ̀masì adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mʉ̀ni nzá nyi nyárà i nga. Olu, mǎ
mádʉ̀ ányì rárà otu nʉ́ni ìngbà dhu bhěyi?»
6 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tò, ndàti: «Ima ní ndi otu, obhónga, ndirò ípìrɔ̌nga. Atdí
alɛ mà rǐ nzǐ àdʉ̀ àrà àhʉ Àbadu Kàgàwà i, inzá ndì ndʉ̀dà otùdu ònǎ rórò.
7 Dhu apɛ́ ì'ì iwà nyǐ nyʉ́ni ma dhu tí, ní nyǐ nyʉ́ni wà Àbadu átò. Ní, ròpɛ̀ ndì kòmbí,
nyǐ nyʉ̀ni wà ka, ndirò nyǐ nyàla wà ka.»
8 Ní, Fìlipò adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítɛ̀ pɛ́ ndi Àbanʉ mǎ ràla, wòrí kɛ̀lɛ̀ ní ndi
àkǎ àkǎ fǎkà dhu.»
9 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tò, ndàti: «Hɔ̀kò, Fìlipò! Àlɛ̀ kókò wà nyǐ mànà ábhɔ̌
idhɔ nyʉ́ tí, ní nyi nyàpɛ̀ tí nzá mʉnǐ? Ima nála alɛ, nála wà Àbadu átò. Ní íngbà dhu
bhěyi dhu nyi nyádʉ̀ àtìnà, ma rìtɛ̀ pɛ́ Àbadu nyala nǐ?
10 Nyi nyà'ù tí nzá dhu, ma ràrǐ'ì Àbadu-nyʉtsì, ndirò Àbadu ràrǐ'ì nyʉdutsì? Yà ma
maráwɛ̌na fʉ̌kʉ̀ dhu ní nzǐ ùdù rò àhʉ dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà nyʉdutsì arádi Àbadu ní ndi arí
pbìndà kasʉ ònzi.
11 Nyà'u ima, yà ma mátina nyǐ nǐ, ima ràrǐ'ì Àbadu-nyʉtsì, ndirò Àbadu ràrǐ'ì
nyʉdutsì rò. Imbǎ kì'ì ndi dhu bhěyi rò, nyà'u ima yà nyʉdutsìnǎ rò rí ndɔ̀nzi kasʉ-
okú dò rò.
12 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ndi alɛ apɛ́ ima ná'u, ní yà ma márɔ́nzina kasʉ nónzì
ndi alɛ rǎdʉ̀ ònzi átò. Ndirò, kà rǎdʉ̀ kònzì abhɔ nyʉ́ ròsè yà ma marɔ́nzina-tsí dònǎ,
Àbadu bhà ma márà nídhunǐ.

13 Ɔvòdu rɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kórɔ́ dhu-tsí, nɔ́nzì ma móngo ɔ̀nzɨ, ndínɨ̌ Àbadu-ɔvɔ̀ náadʉ̀ tí
ndìlè Idhùnà-nyʉtsì.
14 Nyɨ̌ nyapɛ́ óngo dhu nónzì fudú ɔvɔ̀du rɔ̌, nɔ́nzì ma móngo ɔ̀nzɨ fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí níbhò dhu nɔ́vɔ dhu
(Yùw 16.5-15)

15 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì ɨma nyɨ̌ nyózè dhu tí, ní nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̌fʉ pbàkà ʉyátá.
16 Ɨma, ma mí Àbadu Kàgàwà nónzi rìbhò ngǎtsi Mʉ̀dzʉ̀nàba fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó
tí òko mànà dhòdhódhónganà.
17 Ka ní obhónga núdhɛ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kàkɔ,
ìnzɨ̌ ì í kàlǎ, ndirɔ̀ ɨnzá ì úní ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ka, atdíkpá nyɨ̌
nyaróko ka mànà, ndirɔ̀ afíkʉ ɔ̀ kǎrádɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Ma mí nzɨ̌ nyʉ̌bha ìzʉ̀ tí, ma míngo ìngo tikʉ ɔ̀ tdítdɔ̌.
19 Ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ malǎ tdítdɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyí malǎ àlǎ, inè ma
mɨ'ɨya nyìkpódu nà, ndirɔ̀ inè nyɨ̌ nyɨ'ɨya nyìkpókʉ nà átɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Ndɨ ɨdhɔ rǎkǎ nínganí ní ndɨ, nyɨ̌ nyʉnɨya dhu, ɨma rarí'ì ìnè Àbadu-nyʉtsì, nyɨ̌
rarí'ì ìnè nyʉdutsì, ndirɔ̀ ma rarí'ì ìnè nyʉkʉtsì.
21 Pbàkà ʉyátá nà'ù, ndàdʉ̀ ìfʉnà alɛ, ní ndɨ ma nózè alɛ. Ɨma nózè alɛ, nózè Àbadu
rǎdʉ̀ átɔ̀. Ndirɔ̀, ma mádʉ̀ kòzè átɔ̀, madʉ̀ mɨtɛ̀ fǐndà.»
22 Nírɔ̀ ní ndɨ Yudhà, ìnzɨ̌ ní Yudhà Ìskàrìyɔtà, níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ádhu ndɨ nyɨ nyádʉ̀ nyɨtɛ̀ fǎkà tí, ìnzɨ̌ nyadʉ̀ nyɨtɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ nɨ̌?»
23 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ɨma nózè, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ma
mʉ́nɔna dhu nífʉ. Àbadu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ nózè átɔ̀. Ndirɔ̀, mǎ mádʉ̀ ìwu Àbadu mànà ndɨ
alɛ bhà, mǎdʉ̀ mǎ móko rónga nóbhɔ̀lɔ̀ kàbhà.
24 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ mozè, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ. Yà nyɨ̌ nyírɨna
ma mʉ́nɔna rɔ́ dhu ní rɨ̌ nzɨ̌ àhʉ ùdù rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎhʉ yà ma nívì Àbadu ɔ̀ rɔ̀.
25 Kònɨ̌, ma mʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu fʉ̌kʉ̀, àdì ma màdì nzínzìkʉ ɔ̌ rórɔ̀.
26 Ní, Àbadu rɨ̌vìna ɔvɔ̀du rɔ̌ Mʉ̀dzʉ̀nàba, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí, rɔ̌ngo kórɔ́ dhu núdhe fʉ̌kʉ̀,
ndàdʉ̀ àrà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ kórɔ́ dhu nábhʉ rɔ̌ nyɨ̌rɛ̀.
27 Ma mʉ̀bhà màrʉ̀ngà fʉ̌kʉ̀, ma màbhʉ pbàkà màrʉ̀ngà nyʉ́ fʉ̌kʉ̀. Ndirɔ̀, ma màbhʉ
nzá ka fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí kàbhʉ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní, afíkʉ àkǎ nzá
ndìrɛ̀ nga abhɔ, ndirɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì ɔdɔ.
28 Nyɨ̌ nyírì wà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ: ‹Ma màrà wà, ndirɔ̀ ma mí madʉ̌ àdʉ̌
tikʉ ɔ̀.› Ní nyɨ̌ nyí'ìná gukyè ɨma nyɨ̌ nyózè dhu tí, ní ɨdhɛ̀kʉ àmbɛ̀nà ndìkǎ ìkǎ tí Àbadu
ɨ ma márà rɔ̀. Obhó tí, ndɨ Àbadu bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè wà pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ.
29 Kònɨ̌, ma mʉ̀nɔ̀ wà ka fʉ̌kʉ̀ kòmbí ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzɨ rórɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ dhu rɨ̌
ndɔ̀nzɨ nínganí, nyɨ̌ nyadùya tí dhu à'ù.
30 Ma mí nzɨ̌ ɔ̀tɛ abhɔ nyɨ̌ mànà tdítdɔ̌. Obhó tí, kɔ̀nɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ kamà Pfɔ̀mvɔ rɨ̌rà.
Pbɛ́tʉ̀, rùdú kà rɔ̌nzɨna atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ.
31 Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌rà, ndínɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɨ tí dhu ɨwà ma rózè Àbadu, ndirɔ̀ ma rarí
dhu ɔ̀nzɨ kʉ̌yǎ idù dhu bhɛ̌yi. Nírɔ̀, nyɨvà nyɨ̌, kòwu ɨrɔ́ rɔ̀.»

15

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàtɨ vǐnyò-kpa nyʉ́ tí dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɨma ní ndɨ vǐnyò-kpa nyʉ́*. Ndirɔ̀,
Àbadu Kàgàwà ní ndɨ vǐnyò-kpa-ngbɔ̀ ɔ̀bhɔlɔ arí alɛ. 2 Ní kórɔ́ ɔpbídu, yà ìnzɨ̌ arí itsu-
kpɔ̌ ì'ɔ̌, nʉ́'a kà rǎdʉ̀ ʉ̀'ǎ tí rùdú rɔ̀. Ndirɔ̀, yà mbɛ̌yi arí itsu-kpɔ̌ ì'ɔ̌ ɔpbídu-ngbɔ̀ nʉ́wa
kà rǎdʉ̀, ndínɨ̌ adʉ̀ tí itsu-kpɔ̌ ì'ɔ abhɔ nyʉ́ tdítdɔ̌.
3 Ní nyɨ̌, ɔpbídu tírɔ̀, nyɨ̌ nyílǎ wà Àbadu-nyìkpó ɔ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ma móvɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyɔ̌kò nyʉdutsì, àdhàdhì ma marádɨ nyʉkʉtsì dhu bhɛ̌yi. Vǐnyò-ɔpbí
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀'ò, ìmbǎ ndɨ ndí'ì ndɨ vǐnyò-kpa rɔ̌ rórɔ̀. Ní, ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀
atdí dhu mà nónzì ɨnzá nyɨ̌ nyòkò nyʉdutsì rɔ̀.
5 Ɨma ní ndɨ vǐnyò-kpa, ndirɔ̀ nyɨ̌ ní vǐnyò-ɔpbí. Ní, nyʉdutsì rádɨ, madʉ̀ àdɨ nyʉnatsì
alɛ, rǎdʉ̀ itse nódhì abhɔ nyʉ́. Obhó tí, ɨnzá nyɨ̌ nyòkò nyʉdutsì rɔ̀, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí
dhu mà nónzì.
6 Ɨnzá àdɨ nyʉdutsì alɛ, nóbvù ka kádʉ̀ igi, àdhàdhì yà ìnzɨ̌ arí itsu-kpɔ̌ ì'ɔ̌ vǐnyò-ɔpbí
nʉ́'à ka karí, kadʉ̀ òbvùnà igi dhu bhɛ̌yi. Kà rǎdʉ̀ òtdyù, kadʉ̀ àndunà kawà kàzʉ ɔ̀, ràdʉ̀ ɔ̀gbɛ.

---

* **15:1 15.1** Ungbòta-Ayí ɔ̀, vǐnyò-kpa rɨ̌tɛ̀na dhu ní Pbàìsràyélí (Ìsa 5.1-7).

7 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ òko nyʉ́dutsì, nyǎdʉ̀ pbàkà ɔtɛ nɔ́dɔ̀ afíkʉ ɔ̀, ní nyònzi nyɨ̌ nyòzè
kɔ́rɔ́ dhu Àbadu-fɔ́, ní ka rǎdʉ̀ ndɨ dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀.
8 Nyɨ̌ nyapɛ́ ídzì kasʉ tó itse nɔ́dhɨ abhɔ, nyǎdʉ̀ dhu ìtɛ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ pbàkà ábhàlɨ̌ nyʉ́, ní
Àbadu-ɔvɔ̀ rǎdʉ̀ ndìlè.
9 Àdhàdhì Àbadu ózè ma dhu bhěyi, ma mózè nyɨ̌ átɔ̀. Ní dhu àkǎ nyǒkò ndɨ ma mózè
nyɨ̌ nɨ̌ àzè ɔ̌.
10 Nyɨ̌ nyapɛ́ pbàkà ʉyátá nífʉ̌, ní nyɨ̌ nyádʉ̀ òko nyɨ̌ ma mózè nɨ̌ àzè ɔ̌, àdhàdhì ma
mífʉ Àbadu bhà ʉyátá, madʉ̀ àdɨ kǒzè ma nɨ̌ àzè ɔ̌ dhu bhěyi.
11 Ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌'ì pbàkà dhɛ̀dhɛ nà, ndɨ fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ
ràdʉ̀ àkǎ.
12 Yàrí ní ndɨ pbàkà ʉyátá fʉ̌kʉ̀: ‹Nyòzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì ma mózè nyɨ̌ dhu
bhěyi.›
13 Ìndrǔ rɨ̌ ndàdzɨ̌ ndɔ̀vɛ̀ ɔdhína tó ngari ɔ̌ nɨ̌ àzè dɔ̀nǎ róse ngǎtsi àzè rɨ̌'ì mbǎ.
14 Nyɨ̌ nyádʉ̀ òko ɔdhídu tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu nyɨ̌ nyìfʉ rɔ̀.
15 Ma mí nzɨ̌ nyǎnzi tdítdɔ̌ pbàkà kasʉtálɛ tí, ìnzɨ̌ kasʉtálɛ rǎdʉ̀ pbìndà kasʉ tó
ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̌nzɨna dhu nʉ́nɨ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma márí nyǎnzi ɔdhídu tí, Àbadu-tsʉ̌
ma mɨrɨ dhu ní ma mɔ́vɔ̀ wà kɔ́rɔ́ fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.
16 Ɨnzɨ̌ ní nyɨ̌ ndɨ nyɨ̌ nyóvò ma, pbɛ́tʉ̀ ɨma ní ndɨ ma móvò nyɨ̌. Ní, ma mòvì nyɨ̌ nyǒwù,
ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔdhɨ tí dhòdhódhónganà róngo àdɨ itse. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Àbadu rǎdʉ̀
fɔná nyɨ̌ nyònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
17 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu ní, nyɨ̌ ràkǎ nyǒzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.»

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nɔ́ndrɔ̀ dhu
(Màt 10.22-33; Yùw 16.1-3,33)

18 Tdítdɔ̌ Yěsù àdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ alɛ náapɛ́ nyɔ̌ndrɔ̀, ní nyʉ̀nɨ dhu
abádhí rɔ́ndrɔ̀ wà ɨma átɔ̀ angyinǎ rɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
19 Nyɨ̌ nyɨ́'ìyana gukyè yà adzɨ ɔ̌ alɛ tí, ní abádhí ádʉ̀yana nyǒzè òzè tí, fɨ́yɔ́ alɛ ní nyɨ̌
nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma móvò nyɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, mʉli nyɨ̌ igi. Ní nyɨ̌ ní nzɨ̌ yà adzɨ
ɔ̌ alɛ tdítdɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ abádhí ɔ́ndrɔ̀ nyɨ̌.
20 Nyìrɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ: Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga rósè nzá pbìndà
kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ní, dhu apɛ́ ì'ì abádhí ávu rùdú dhu tí, ní
abádhí rǎvu àvǔ rʉ̀kʉ́ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì abádhí ífʉ ma múdhe fɨ́yɔ̀ dhu dhu tí, ní
abádhí rɨ̌ nyɨ̌ nyúdhěna fɨ́yɔ̀ dhu nífʉ̌ ìfʉ̌ átɔ̀.
21 Obhó tí, abádhí rǒngo kɔ́rɔ́ kǒkò dhu ɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá ì ʉ́nɨ ɨma nívì
mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Ɨnzá ma mírà yà adzɨ ɔ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ nánɨ̌, abádhí ʉ́nɨ̌yana nzɨ̌ nzérɛnga
nà ì í'ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí dɔ̌ ka kí ɨzʉ àbà kʉbà fɨyɔ́ nzérɛnga tí dhu rɨ̌'ì mbǎ.
23 Ɨma nɔ̀ndrɔ̀ alɛ nɔ́ndrɔ̀ wà Àbadu átɔ̀.
24 Ɨnzá ma mɔ́nzì yà ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀nzɨna dhu abádhí nzínzì ɔ̌ nánɨ̌, abádhí
ʉ́nɨ̌yana nzɨ̌ nzérɛnga nà ì í'ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí àla wà ma mɔ́nzì dhu. Ní ɨwà ì
àla ɨ dhu rɔ́rɔ̀ màtí, abádhí òko òko ɨma ì ɔ́ndrɔ̀, 'àdʉ̀ Àbadu nɔ́ndrɔ̀ átɔ̀ rɔ́.
25 Abádhí ɔ́nzì kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́, ndínɨ̌ fɨyɔ́ ʉyátá ɔ̀ ka kʉnɔ dhu náaká tí. Ndɨ ʉyátá ɔ̀ ka
katɨ: ‹Abádhí ɔ́ndrɔ̀ ɨma ìmbǎ tɨ̌ná na*.›»
26 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Àbadu Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, ma mí Mʉ̀dzʉ̀nàba
nívì ìvì fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Mʉ̀dzʉ̀nàba ní kà bhà rɔ̀ rírà obhónga tó Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí. Ní kà rɨ̌rà àhʉ rɔ̀,
ka nɨ'ɨya ndɨ pbàkà ngàmbì.
27 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nɨ'ɨya pbàkà ngàmbì, yà ndɨ napɛ̀na rɔ̀, àlɛ̌ karí'ì ìnè
atdíkpá nyɨ̌ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

16

1 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, akyɛ
nyɨ̌ nyowuya nyǎwà fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀ nɨ̌.
2 Ka kowuya nyɨ̌pfo rɔ̌, kodì nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà rírà kàsʉmì ɔ̌, nyɔ̌kyɛ rí
alɛ nóowuya dhu ʉ̀nɨ rɔ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ yà ì ʉ́lɛ̌na.
3 Ndɨrɔ̀, abádhí owuya ndɨ dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ɨnzá ì ʉ́nɨ Àbadu Kàgàwà mà, ndɨrɔ̀ ɨnzá ì ʉ́nɨ
ɨma mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Nírɔ̀, ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ ndɨ kàsʉmì rǎkǎ rɔ̀, nyɨ̌ nyɨrɛ̀ya tí dhu,
ɨwà ma ravɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀.»

Kàgàwà bhà Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí-kàsʉ̌

---

* **15:25 15.25** Zàb 69.5

Yĕsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Ma móvɔ̀ nzá wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, òko àlɛ̌ kòko atdíkpá nyɨ́ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nírɔ̀, kànɨ̌ kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívì mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tɨ'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nívʉ̌ nzá dhu tsʉ̀dú, ndàtɨ: ‹Nyɨ nyárà àdhà?›
6 Obhó tí, wɔ̀ dhu bhěyɨ mà mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nábhʉ wà nyɨ̌ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ atdídɔ̌!
7 Nírɔ̀, kànɨ̌ ma mí obhó dhu nɔ́vɔ fʉ̌kʉ̀ kòmbí: ídzì dhu tí àkǎ atdídɔ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu ní marà Àbadu Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Obhó tí, ɨnzá ma màrà kà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, kàbhà rɔ̀ àmbɛ̀nà ɨrà Mʉ̀dzʉ̀nàba rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɨrà tɨkʉ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mapɛ́ àrà, ní ma mádʉ̀ ndɨ Mʉ̀dzʉ̀nàba nívì ìvì rɨ̀rà tɨkʉ ɔ̀.
8 Ní kà rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kà rɔ̌ngo yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga nítɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí àkǎnà 'ùbhi ɔ̀ná obhónánga tɔ́ otu nítɛ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rɔ̌ngo àdʉ̀ Kàgàwà níitdìya anya ìndrʉ̌-dɔ̌ tí dhu nítɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀.
9 Kà rɔ̌ngo ɨnzá abádhí ná'ù ɨma dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga nítɛ̀ abádhí tɔ̀.
10 Kà rɔ̌ngo obhónánga nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ma mí madʉ̌ Àbadu-tɨ'ɔ̀, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ òwu ma àla rɔ̌ tdítdɔ̌ nídhunɨ̌.
11 Ndɨrɔ̀, kà rɔ̌ngo Kàgàwà rɨ̌ anya ɨtdì ìndrʉ̌ dɔ̌ tí dhu nítɛ̀, ɨwà kǎtdɨ anya angyangyɨ yà adzɨ ɔ̌ ádrèngbǎlɛ Pfɔ̀mvɔ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ma mí'ì ìnè fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna tdítdɔ̌ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ kòmbí.
13 Ndɨ Ɨ̌lǐlǎ-Alafí, yà obhónga nítɛ̀ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kà rɔ̌ngo nyʉ̌ndà kórɔ́ obhónga* tɔ́ otu ɔ̌. Obhó tí, kà rɨ̌ nzɨ̌ ongo ɔ̀nà rɔ̀ nyʉ́ àhʉ dhu nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rɔ̌ngo ʉ̀nɔ̀nà fʉ̌kʉ̀ dhu ní Àbadu-tsʉ̌ ndì ndírɨna dhu. Ndɨrɔ̀, kà rɔ̌ngo ɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀ dhu ní ì nɔnzɨya dhu.
14 Kǎraya ɔvɔ̀du nábhʉ rɔ̌ rìlè ndì, ma maraya dhu náwɛ rɔ̌ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ ʉ̀dànà fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
15 Àbadu-fɔ́ rí'ì kórɔ́ dhu ní pbàkà dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma màtɨ nyɨ̌ nɨ̌, obhónga tɔ́ ndɨ Ɨ̌lǐlǎ-Alafí raraya ma màwɛ fǐndà dhu nʉ́dà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Yĕsù bhà ábhàlǐ tɔ́ ɨzʉ rɨ̌ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò dhɛ̀dhɛ tí dhu

16 Tdítdɔ̌, Yĕsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Ngúfe ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ malǎ. Ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyí malǎ àlǎ tdítdɔ̌.»
17 Ní, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rǎwɛ̌na àlɛ̌ tɔ̀ dhu-tì ní àdhu? Kà rǎtɨna: ‹Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ malǎ, ndɨrɔ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyí malǎ àlǎ tdítdɔ̌.› Ndɨrɔ̀, kà rǎtɨna átɔ̀: ‹Ma márà Àbadu Kàgàwà-tɨ'ɔ̀.›»
18 Abádhí adʉ̀ òko, 'àmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá tdítdɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rʉ̌nɔna ngúfe ɨdhɔ-tì nyʉ́ ní àdhu?» Ní, abádhí adʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌ ɨtírɔ̀ tí, 'àtɨ: «Ɨnzá àlɛ̌ kʉ̀nɨ wɔ̀ kà rʉ̌nɔna dhu-tì.»
19 Ní, Yĕsù ʉ̀nɨ dhu abádhí ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ì ivú tí dhu tsʉ̀ná. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyátí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀kʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌, yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌? Ma màtɨ, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌ nyɨ̌ ràrɨ̌ nzɨ̌ malǎ, ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ ràrɨ̌ malǎ àlǎ tdítdɔ̌.
20 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nyɨ̌ nyɔdzɨya, ɨzʉ ràdʉ̀ nyʉ̌ka atdídɔ̌ fʉ̀kʉ́ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu adʉ̀ya yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ɨdhɛ̀ nábhʉ rɨ̀ka ndɨ ɨ̀kǎ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyokoya ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨzʉ náadʉ̀ya ndʉ̀gɛ̀rɛ̀, ndòngò dhɛ̀dhɛ tí.
21 Ɔ̀na rɨ̌ ndàkà tsìbhálɛ, náaróngo ì'ì ɨzʉ ɔ̌, ndì ndí ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ndì ndʉ̀gʉ̀ ndì rɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ yà ndì ndàbànà àpbɛ̀ nírɛ̀ tdítdɔ̌, ngbángba ndì ndʉ̀gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu ìka ɨdhɛ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì ɨzʉ nà kòmbí. Pbɛ́tʉ̀, ma mí nyǎlǎ àlǎ tdítdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨdhɛ̀kʉ níikaya ndì, ìnzɨ atdí alɛ mà ràdʉ̀ ndɨ fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nɔ́tdì.
23 Ndɨ ɨdhɔ rɨ̌rà nínganí, nyɨ̌ nyowuya nzɨ̌ atdí dhu mà nívu rɔ̌ tsʉ̀dú. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔvɔ̀du rɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kórɔ́ dhu, nábhʉ Àbadu Kàgàwà rɔ̌ngo àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.
24 Rìrà àhʉ kòmbínga ɔ̀, nyɨ̌ nyàpè nzá atdí dhu mà nónzi kà-fɔ́ ɔvɔ̀du rɔ̌. Nírɔ̀, nyòngò dhu ònzì kà-fɔ́, ní kà rɔ̌ngo àdʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ náadʉ̀ tí ndɨ̀ka atdídɔ̌.»

Yĕsù rǎtɨna ɨwà ndɨ rɔ̀nzɨ yà adzɨ lɛ̀mà dhu

25 Yĕsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlǐ nɨ̌: «Ma mʉ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmì rɨ̌rà ɨrà, yà ɨnzɨ̌ ma móngo dhu ɔvɔ̀ ɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ma móngo Àbadu Kàgàwà dɔ̌ dhu nɔ́vɔ̀ kpangba fʉ̌kʉ̀.

---

* **16:13 16.13** 14.6

26 Ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ́ nyóngo dhu ònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ Àbadu-fɔ́. Ma màtɨ nzá nyɨ́ nɨ̌,
ma ràrɨ̌ ndɨ òngo mɨtsɔ̀ Àbadu rɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀.
27 Obhó tí, Àbadu nyʉ́ ndìtírɔ̀ nózè wà nyɨ́, nyɨ́ nyózè ɨma, nyǎdʉ̀ dhu à'ù, ma ríràʼ
Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Ɨma nyʉ́, ma mírà Àbadu-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, mɨrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌. Ní kòmbí, ma mí mɨvà yà adzɨ
ɔ̌ rɔ̀, madu ma kà ɨ.»
29 Ní, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, kòmbí nga ní ndɨ nyɨ nyɔ̀tɛ̀ kpangba
fǎkà, ìnzɨ̌ nyʉnɔ̀ atdí dhu mà mbólí ɔ̌ nɨ̌.
30 Ndɨrɔ̀ kòmbí mǎ mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rʉ́nɨ wà kórɔ́ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ rarí ìndrǔ rɨ̌rɛ̀na
ndínɨ̌ ndì ndivú tí dhu nʉ́nɨ̌ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ mà'ù wà dhu nyɨ
ríràʼ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀.»
31 Ní, Yěsù àdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ́ nyà'ù tí wà dhu kòmbí?
32 Kànɨ̌ kàsʉmɨ rɨ̌ràʼ, ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmɨ nyʉ́ nákǎ wà. Ní, nyɨ́ nyí nyɨ̌ndà rùdú rɔ̀, ngǎtsi
alɛ ròdyì otùna, nyǎdʉ̀ mʉbhà atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mí nzɨ̌ mʉbha atdírɔ̀, ìnè Àbadu rɨ̌'ɨ
atdíkpá ɨma mànà nídhunɨ̌.
33 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ́ nyabá tí màrʉ̀ngà nyʉdutsì. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ nyɨ́
nyí àpbɛ̀ nábà àbà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mɔ̀nzɨ wà yà adzɨ-lɛ̀mà nídhunɨ̌.»

17

Yěsù rɨ̌ ndìtsɔ̀ Àbanà rɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Rɔm 8.34; Ɛbr 7.24-25)

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù agérɛ́ ndì, ndàndà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga, ndàdʉ̀
ndìtsɔ̀, ndàtɨ: «Àba Kàgàwǎ, kàsʉmɨ nákǎ wà. Ní, ábhʉ̌ Idhùnʉ-ɔvɔ̀ rìlè ndì, ndínɨ̌
Idhùnʉ adʉ̀ tí ɔvɔ̀nʉ àbhʉ rìlè ndì átɔ̀.
2 Nyɨ nyábhʉ ka rì'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà kórɔ́ alɛ dɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rɔ̌ngo
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌ngaʼ nábhʉ fɔná nyɨ nyábhʉ kórɔ́ alɛ tɔ̀.
3 Ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌ngaʼ ní: abádhí rʉ̀nɨ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ràrɨ̌ ndɨ obhóná
Kàgàwà, ndɨrɔ̀ abádhí rʉ̀nɨ Yěsù Krístɔ̀, yà nyɨ nyívì rìrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ.
4 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì yà adzɨ dɔ̌, madʉ̀ yà fudú nyɨ nyibho ndínɨ̌ ma mɔnzɨ
tí kasʉ nónzì mɨtɔ̀.
5 Ní kòmbí, ɨnyɨ Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀du rìlè ndì tɨnʉ́ ɔ̀, àdhàdhɨ yà ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ yà adzɨ
ɔ̀bhɔlɔ rórɔ̀, ɔvɔ̀du níilè ndì tɨnʉ́ ɔ̀ dhu bhěyi.
6 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ, yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ nyɨ nyóvò, nyibhò fudú alɛ rʉ̀nɨ.
Abádhí ní'ɨ pbʉ̀kʉ̀ alɛ, ní nyɨ nyádʉ̀ abádhí níbhò fudú. Ndɨrɔ̀, abádhí nɔ́dɔ̀ wà pbʉ̀kʉ̀
ɔtɛ afíya ɔ̀.
7 Ní kòmbí, abádhí nʉ́nɨ wà dhu, yà fudú nyɨ nyíbhò kórɔ́ dhu ráhʉ fʉnʉ́ rɔ̀.
8 Obhó nyʉ́, ma mʉ́dà wà yà abádhí tɔ̀ ma mʉdà tí nyɨ nyíbhò fudú ɔtɛ abádhí tɔ̀,
abádhí ràdʉ̀ àkɔnà mběyi nyʉ́. Abádhí ʉ́nɨ wà dhu, obhó tí ma ríràʼ tɨnʉ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhu
à'ù átɔ̀ nyɨ rívì ndɨ ɨma.
9 Abádhí-dɔ̌ nga ní ndɨ ma mí mɨtsɔ̀ nɨ̌. Ma mí nzɨ̌ mɨtsɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-dɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ dɔ̌, pbʉ̀kʉ̀ alɛ tí abádhí rɨ̌'ɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Kórɔ́ alɛ, yà fudú rí'ɨ ní pbʉ̀kʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ yà fʉnʉ́ rí'ɨ kórɔ́ alɛ ní pbàkà alɛ. Ndɨrɔ̀
ɔvɔ̀du náarí ndìlè abádhí-nyʉtsì.
11 Àbá, ma mí nzɨ̌ àdɨ tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nóko òko yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kòmbí
ma márà tɨnʉ ɔ̀. Ní Ɨlɨ̌lǎ Àba Kàgàwǎ, ɔ́dɔ abádhí yà dùdú nyɨ nyóvò ɔvɔ̀nʉ-ɔbì nɨ̌. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǎdʉ̀ òko atdí alɛ tí, àdhàdhɨ àlɛ̌ ní atdí alɛ ɨnyɨ mànà dhu
bhěyi.
12 Yà abádhí mànà mǎ mí'ɨ atdíkpá ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí, yà dùdú nyɨ
nyavò ɔvɔ̀nʉ-ɔbì nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí mběyi nyʉ́, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà ràwɨ̌ nzínzìya
ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ àwɨ̌ atdí alɛ ní, yà pbʉ̀kʉ̀ Andítá* ɔ̀ ka kandí dhu dɔ̀ná,
àwǎwíya dhu tí alɛ kɛ̀lɛ̌, ndínɨ̌ ndɨ Andítá náadʉ̀ tí àkǎ.
13 Ɔɔ! Àba Kàgàwǎ, kànɨ̌ kòmbí ma mí madʉ̌ tɨnʉ ɔ̀. Ní ma mɔ́tɛ wɔ̀ dhu bhěyi, àdɨ
ma màdɨ yà adzɨ ɔ̌ rórɔ̀, ndínɨ̌ pbàkà dhɛ̀dhɛ níirá tí abádhí.
14 Ɨma, ma mɔ́vɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ abádhí tɔ̀, ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ nádʉ̀ abádhí ɔ̀ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tí. Ɨ
alɛ ɔ́ndrɔ̀ abádhí, abádhí ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhɨ ɨma mà átɔ̀, ɨma ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌
alɛ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
15 Àbá, ma mí nzɨ̌ mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndínɨ̌ nyɨ nyugu tí abádhí yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mí
mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndínɨ̌ nyɨ nyɔdɔ tí abádhí Nzérɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ rɔ̌ rɔ̀.

---

* **17:12 17.12** Zàb 41.10; Yùw 13.18

16 Obhó tí Àbá, abádhí ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhì ɨma mà átɔ̀, ɨma ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu bhěyi.
17 Ní, útrǐ abádhí ròkò pbʉ̀kʉ̀ alɛ tí obhónga-otù ɔ̌. Ndɨ obhónga ní pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ.
18 Nyɨ nyívì ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, ma mòvì abádhí átɔ̀ ròwù yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̀.
19 Abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mábhʉ ma kórɔ́ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ ɨndʉ̀, ndínǐ abádhí adʉ̀ tí ʼàbhʉ átɔ̀ ɨndʉ̀ obhónga-otù ɔ̌.

Yěsù rǐ ndìtsɔ̀ olù ndɨ̀ naʼuya ngʉ̌kpà ábhàlǐ dɔ̌ dhu

20 Àbá, ma mí nzǐ mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà abádhí rɔ̌vɔna pbʉ̀kʉ̀ obhónga tɔ́ ɔtɛ ní́rɨ rí, ʼàdʉ̀ maʼù alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí.
21 Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀, ndínǐ abádhí kórɔ́ ní́ʼɨ tí atdí alɛ tí, àdhàdhì ɨnyɨ Àbá, nyɨ nyarí́ʼì nyʉdutsì, madʉ̀ ìʼì nyʉnʉtsì dhu bhěyi. Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀ ndínǐ abádhí ɨʼɨ tí atdí alɛ tí àlɛ̌-nyʉtsì, ndínǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náaʼu tí dhu, nyɨ rívì ndɨ ɨma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌.
22 Ma mábhʉ wà abádhí-ɔvɔ̀ rìlè ndì, àdhàdhì nyɨ nyábhʉ ɔvɔ̀du rìlè ndì dhu bhěyi, ndínǐ abádhí ɨʼɨ tí atdí alɛ tí, àdhàdhì àlɛ̌ karí́ʼì atdí alɛ tí ɨnyɨ mànà dhu bhěyi.
23 Ma mí́ʼì abádhí-nyʉtsì, nyadʉ̀ ìʼì nyʉdutsì, ndínǐ abádhí oko tí kórɔ́ atdí alɛ nyʉ́ tí, yà adzɨ ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rívì ndɨ ɨma yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rózè ì, àdhàdhì nyɨ nyózè ɨma dhu bhěyi.
24 Ndɨrɔ̀ Àba Kàgàwǎ, nyɨ nyíbhò ndɨ abádhí fudú. Ní, ma mòzè mǒwù òko atdíkpá abádhí mànà yà tɨnʉ́ ma márà àdɨ rɔ́, ndínǐ abádhí ala tí pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nyɨ nyɨbho idù, nyɨ nyazè ma ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
25 Obhónánga tɔ́ Àba Kàgàwǎ, yà adzɨ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ mà nókò mbǎ ìnzǐ ʼʉ̀nɨ nyɨ, ní ɨma, ma mʉ́nɨ wà nyɨ. Ndɨrɔ̀, yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ nʉ́nɨ wà dhu nyɨ rívì ndɨ ma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌.
26 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ abádhí rʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀, ma mí kàbhʉ̌ àbhʉ̌ olù ríwu ngʉ̌kpà alɛ mà rʉ̀nɨ átɔ̀. Ma mí wɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndínǐ yà nyɨ nyózè ma nǐ àzè-tɨdɔ̀ náadʉ̀ tí àdɨ abádhí-afí ɔ̀, ndɨrɔ̀ madʉ̀ àdɨ abádhí-afí ɔ̀ átɔ̀.»

18

Yěsù nálʉ̌ ka kí́ kosò dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndìtsɔ̀ ndì dhu-dzidɔ̀, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà núuvò, ʼàdʉ̀ àda Kìdrɔ̀nì tí kátɨna ɨdhá-ngba-adzè. Ní ányɨ, atdí ɨnga ní́ʼì ìnè. Ní, abádhí adʉ̀ òtsù ndɨ ɨnga ɔ̀.
2 Yudhà, yà Yěsù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ ábhàlǐ, nɨʼì ɨwà ányìrɔ̀ nga nʉ́nɨ átɔ̀. Obhó tí, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà, nóongónà òwu ʼùndu bìlǐnganà ányìrɔ̀.
3 Ní, Yudhà ìdè fɨndá pɨ̀kɔ̀-dɔ̀tsírɔ́ alɛ níiwú ùvò ndɨ ɨnga ɔ̌. Ndɨ pɨ̀kɔ̀ ɔ̌ nɨʼì pbànówí mà, yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà Pbàfàrìsáyó mànà nívì sàndǐrì mànà. Abádhí-fɔ́ nɨʼì, ɔ̀rʉ̀ rórʉ̀ tarà mà, mʉ̀lɛ rɔ̀ kàzʉ mà, màtsʉ̌mù mànà.
4 Ní Yěsù, yà angyangyɨ rɔ̀ná rí ndɔ̀nzì kórɔ́ dhu nʉ̀nɨ, náandrì abádhí tí ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ́ nyónɛna?»
5 Ní, abádhí àdʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mónɛna ní Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ.» Ní, Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨma ní ndɨ.» Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yudhà yà Yěsù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ, ní́ʼì ìnè átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌.
6 Ní, Yěsù ɨtdègu ndìtɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní ndɨ.» Ní abádhí adʉ̀ ʼàdu dziyà-dɔ nǐ olù, ʼàdʉ̀ ʼàwà obvò.
7 Yěsù ivú dhu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ́ nyónɛna?» Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mónɛna ní Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ.»
8 Ní, Yěsù àdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mʉ̀nɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ, ɨma ràrǐ ndɨ. Ní, dhu apɛ́ ìʼì ɨma nónɛ nyǐ nyí dhu tí, ní nyʉ̀bhà kǎkà ngʉ̌kpà alɛ ròwù.»
9 Yěsù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhěyi, ndínǐ yà angyinǎrɔ̀ ndɨ ndʉ̀nɔ̀nà dhu náaká tí. Kǎtɨ: «Àba Kàgàwǎ, yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ma mábhʉ nzá atdí alɛ mà ràwǐ*.»
10 Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ ní́ʼì pbìndà obhi-akpà nà. Ní, kǐdhá ka ɔ̀dhʉ̌na ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀ʼà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ nǐ, ndìtsà fangà dɔ̀nǎ bǐna. Ndɨ kasʉtálɛ-ɔvɔ̀ nɨʼì Malkɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ádǔ pbʉ̀kʉ̀ obhi-akpà ɔ̀dhʉ̌na ɔ̀! Nyɨ nyòzè tí obhó yà Àba Kàgàwà ìbhò ndínǐ ma mɔmvʉ́ tí àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀ mɔmvʉ̀?»

---

* **18:9 18.9** 17.12

12 Nírò ní ndɨ pbànówí tó pìkò, òyá ádrùngbălɛ mà, Pbàyàhúdí tó sàndĭrì mànà, náalʉ́
Yĕsù ʼòsò, ʼàdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́tsì.

Yĕsù nà ka kówu ùvò pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Anà-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Yĕsù nòsò alɛ náawù kà nà wɛmbɛrɛ̀ tí Anà bhà. Ndɨ Anà nɨʼì
Kàyafà bhà agʉna-akpà. Ndɨrò, wɔ̀ dhu rĭ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná atɔ ɔ̌, Kàyafà nɨʼì ndɨ pbàkùhání
tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.

14 Wɔ̀ ndɨ Kàyafà ní ndɨ dhu navɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu àkă atdí
alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔvɛ̀ àlɛ̌ tó pbìrì ɔ̌ kóró alɛ tó ngari ɔ̌.»

Pétɛrʉ̀ rătɨna ɨnzá ndɨ̀ rʉ́nɨ Yĕsù dhu
(Màt 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

15 Yĕsù nà ka kówu Anà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Sìmonì Pétɛrʉ̀ mà, Yĕsù bhà ngătsi ábhàlĭ
mànà, náambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ Yĕsù-owù ɔ̌ ányì. Wɔ̀ ndɨ ngătsi ábhàlĭ nɨʼì ɨwà ndɨ
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ʉ́nɨ angyangyɨ. Ní, ndɨ ábhàlĭ adʉ̀ òtsù Yĕsù-owù
ɔ̌, ndɨ pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nĭ kàlì ɔ̀.

16 Pétɛrʉ̀ adʉ̀ ndʉ̀bhà irină rɔ̀ tsătsʉ̀nă. Ní, wɔ̀ Yĕsù-owù ɔ̌ òtsù ngătsi ábhàlĭ, yà ɨwà
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ʉ́nɨ angyangyɨ náahʉ̀ iri, ʼìwŭ ɔtɛ yà tsătsʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ
rí tsìbhá sàndĭrì nà. Ndì sàndĭrì adʉ̀ Pétɛrʉ̀ àvi ròtsù kàlì ɔ̀.

17 Ní, kàlì ɔ̀ Pétɛrʉ̀ òtsù rɔ̀, wɔ̀rí tsìbhá sàndĭrì níivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ
tí nzĭ átɔ̀ wɔ̀ alɛ bhà ábhàlĭ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Ní, Pétɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ́ɔ̀!
Ɨnzĭ ní ma kàbhà ábhàlĭ.»

18 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, gìrì ambɛ́nà ɔ̀ʼɔ dɔ̌ atdídɔ̀. Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà
bhà kasʉtálɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndĭrì mànà, náadʉ̀ òko ʼàmbɛ yà ì
ʉ̀tɔ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Ní, Pétɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ átɔ̀, ndàmbɛ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdíkpá abádhí mànà.

Anà rĭ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yĕsù-tsʉ̌ dhu
(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

19 Wɔ̀ Pétɛrʉ̀ mà rĭ kàzʉ ɔ̀vɔ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Anà, pbàkùhání dɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà, náadʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu Yĕsù-tsʉ̌, kàbhà ábhàlĭ mà, ndɨrò yà ìndrŭ tɔ̀ kărúdhĕna dhu mànà
dhu dɔ̌.

20 Ní, Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ma márà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba kóró alɛ tɔ̀. Ndɨrò,
ma márà dhu ùdhe rɔ̌ bìlĭnganà Pbàyàhúdí tɔ̀, yà abádhí núndu ì fɨyɔ́ unduta-dzà ɔ̌
màtí, ndɨrò, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ màtí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ìnzĭ madʉ̀ àrà atdí dhu mà nórù rɔ̌
abádhí rɔ̌.

21 Ní, ádhu nyɨ nyí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀dú nĭ? Nyɨ nyàkă nyɔngʉ̀ yà tsʉ̀dú abádhí írì fɨ́yɔ̀ ma
mʉ́nɔna rɔ́ dhu abádhí-tsʉ̌. Abádhí ʉ́nɨ ndɨ fɨ́yɔ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu mbĕyi.»

22 Ní, wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ Yĕsù rĭ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, ányìrɔ̌ ì'ì atdí sàndĭrì níindri Yĕsù-
tɨʼɔ̀, ndɔ̀pbì kà-bɨ-bhù, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ tí àdʉ̀ ɔtɛ àdu wɔ̀ dhu bhĕyi
pbàkùhání tó ádrʉ̀ngbă kamà tɔ̀?»

23 Ní, Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapé ì'ì nzérɛ ma mɔ̀tɛ̀ dhu tí, ní ítɛ̀ pé ndɨ
nzérɛ ma mʉ̀nɔ̀ dhu. Ndɨrò, dhu apé ì'ì mbĕyi ma màdu dhu kàtɔ̀ dhu tí, ní ádhu nyɨ
nyí ɨma nʉ́pbɨ okúna dɔ̀ rɔ̀?»

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Anà náadʉ̀ Yĕsù àbhʉ kowù nà ʉ̀tsɨ ka kʉ̀tsì ɔtsʉ́na rórɔ̀ pbàkùhání
tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Kàyafà bhà.

Pétɛrʉ̀ rătɨna tdítdɔ̌ ɨnzá ndɨ̀ rʉ́nɨ Yĕsù dhu
(Màt 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

25 Wɔ̀ ndɨ Yĕsù nà ka kówu Kàyafà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Sìmonì Pétɛrʉ̀ adì kàzʉ-tsʉ̀nă
tí, ndàmbɛ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Ní, ka kivú dhu kà-tsʉ̌, katɨ: «Nyɨ tí nzĭ átɔ̀ wɔ̀ ka kówu nà alɛ
bhà ábhàlĭ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Ní, Pétɛrʉ̀ adʉ̀ ndàgò, ndàtɨ: «Hɔ́ɔ̀! Ɨnzĭ ní ma wɔ̀ alɛ bhà
ábhàlĭ.»

26 Ní, Anà bhà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Pétɛrʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀! Ma
màlanà tí obhó nyĭ atdíkpá wɔ̀ alɛ mànà ɨnga ɔ̌?» Wɔ̀ ndɨ alɛ nɨʼì, yà Pétɛrʉ̀ ʉ̀ʼànà, ndɨtsà
bĭna alɛ mà tʼídzá alɛ.

27 Ní, Pétɛrʉ̀ adʉ̀ ndàgò àgò tí tdítdɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, àʼʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.

Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ Lìwalì rĭ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yĕsù-tsʉ̌ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kuvò Yĕsù nà kútsingá nyʉ́ Kàyafà bhà rɔ̀, kowù nà Lɨwalì Pìlatɔ̀
bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀. Pbétʉ̀, kɔ̌kɔ̀ Yĕsù nà òwù ányì Pbàyàhúdí náadʉ̀ ʼùvo ùvɔ̀ tí, ìnzĭ
ʼòtsù Pìlatɔ̀ bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nĭ kàlì ɔ̀. Abádhí anzì ndɨ dhu, akyɛ ì owuna ɔ̀tì
Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌, ìnzĭ ʼàdʉ̀ Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀ tó ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ nĭ.

29 Ní, Pìlatɔ̀ náadʉ̀ àhʉ ndàrà abádhí-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu
nyɨ̌ nyɔ̀bhʉ̀ yà alɛ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
30 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Ìnzɨ̌ kɨ̌'ìná gukyè nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí,
ní mǎ màmbɛ̀nà nzɨ̌ kòsò mǐwǔ nà fʉnʉ ɔ̀.»
31 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka nyɔ̀tdì ànyǎna nyɨ̌ nyʉ́ tírɔ̀ yà fʉ̀kʉ́ ʉyátá
nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi.» Ní, kɔ̀kɔ̀ Yěsù nà òwù ányì Pbàyàhúdí náadʉ̀ àtìnà Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Ìmbǎ
mǎ mí'ì ìndrǔ-ànyǎ nɔ́tdì mǎ mí, ndínɨ̌ ka koho tí nɨ̌ rʉsà nà.»
32 Wɔ̀ dhu anzì ndɨ, ndínɨ̌ yà Yěsù avɔ̀ angyangyɨ ìngbà dhu bhěyi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtí ndì
ndɔvɛ́ya dhu náaká tí*.
33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndàdu pbìndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀, ndàdʉ̀ Yěsù ànzì ndìvǔ dhu
tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?»
34 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tí wɔ̀ dhu ìvǔ afínʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ
rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nyɨ tí kìvǔ ngʉ̌kpà alɛ náwɛ ndɨ dhu ɨndʉ̀ dùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
35 Pìlatɔ̀ ivú dhu tdítdɔ̌ Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨma tí Mʉ̀yàhudì? Fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ mà,
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo ndɨ nyɨ 'ìbhò nyɨ fudú. Ní ádhu nyʉ́ nyɨ nyáfǎ?»
36 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Pbàkà idzi ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀. Pbàkà idzi
í'ìná gukyè yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀ tí, ní pbàkà alɛ àmbɛ̀nà 'ùgye ùgye dùdú ìnzɨ̌ ka kipfo tí ɨma,
kabhʉ ma Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí pbàkà idzi ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌
idzi-tɨdɔ̀.»
37 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Olu ɨnyɨ, nyɨ tí ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní
Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ nyɨ nyátɨna ɨma ràrɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ɨma
ka kʉ́gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌, madʉ̀ ìrà ndínɨ̌ ma mongó tí obhónga nítè ìndrǔ tɔ̀. Obhónga nózè
'ùnɨ alɛ rǎdʉ̀ tǔdu nírì ìrɨ.»
38 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Obhónga nyʉ́ ní àdhu?»

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdì ka kí ndínɨ̌ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndìvǔ dhu Yěsù-tsʉ̌ dhu-dzidɔ̌, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àhʉ tdítdɔ̀ kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà
Pbàyàhúdí-tɨ'ɔ̀. Ní kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màla nzá wɔ̀ alɛ dɔ̌ ka kí anya
nɔ́tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.
39 Pbɛ́tʉ̀, yà fʉ̀kʉ́ màndʉ nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi, ma marí imbi ɔ̀ ka kósò atdí alɛ níkɔ̀lɔ̀
bílǐnganà fʉ̌kʉ̀ yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ náarí ìrà dhu bhěyi. Ní, nyɨ̌ nyɔ̀zè tí mɨkɔ̀lɔ̀
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà fʉ̌kʉ̀?»
40 Ní, abádhí àdʉ̀ dhu àdu ìkǔ nyʉ́ ɔ̌ Pìlatɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Ìnzɨ̌ ní wɔ̀ alɛ ndɨ mǎ mòzè kɨkɔ̀lɔ̀!
Pbɛ́tʉ̀, mǎ mǒzè kɨkɔ̀lɔ̀ alɛ ní Bàrabà!» Wɔ̀ ndɨ Bàrabà nɨ'ì àrɨ̌ ɔ̀nzɨ arí alɛ*.

19

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà nádu dhu fǐndà dhu-dzidɔ̌, lìwalì Pìlatɔ̀ náadʉ̀ Yěsù àvi kalʉ̌,
kʉvɨ asé nɨ̌.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ pbànówí náadʉ̀ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nákpɔ̀rɔ̀, 'àfɔ̌ Yěsù-dɔ
rɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀lɔ̀lù kanzʉ̀ náfɔ kà-rɔ̌.
3 Abádhí nóowúnà ìwu rɔ̌ Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ kàtsɛ̀, 'àtɨ: «Yǎmbʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà!» Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ́nà òwu kà-bɨ-bhù nópbì rɔ̌ átɔ̀.
4 Pìlatɔ̀ náahʉ̀ tdítdɔ̌ kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà ihé-yà ɨ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, ma mí
wɔ̀ alɛ návɨ̌ kuvò nà kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí dhu ɨnzá ma ràla kà-dɔ̌ ka kí anya ɔ̀tdì
okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.»
5 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àhʉ kàlì ɔ̀ rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nà, ndɨrɔ̀
rɔ̀ná ɔ̀lɔ̀lù kanzʉ̀ nà. Ní, Pìlatɔ̀ àdʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌: «Kànɨ̌ ndɨ fʉ̀kʉ́ alɛ!»
6 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì mànà
níitdègu Yěsù àlǎ, ní abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkǔ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Ábhʉ̌ kʉtɔ̀
mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ábhʉ̌ kʉtɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka
nyʉ̌tɔ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ ndɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Obhó tí, ɨma nyʉ́, ma màla nzá kà-dɔ̌ ka kí anya nɔ́tdì
okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.»
7 Ní, Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Mǎ mí'ì ìnè atdí ʉyátá nà. Ndɨ ʉyátá
rǎtɨna kà ràkǎ ndɔ̀vɛ̀, Kàgàwà t'Ídhùnà tí kǎrí ndàtɨ ndɨtírɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
8 Pìlatɔ̀ itdègu wɔ̀ ɔtɛ ìrɨ, ní ɔdɔ adʉ̀ ìsɨ̌ kà-ɔ̀ atdídɔ̀ rɔ̀sè yà angyinǎrɔ̀ kɨ'ìnà nà dɔ̀nǎ
màtí.
9 Ní, pbìndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀ ndì ndàdu ndì tdítdɔ̌ rɔ̀, Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Nyɨ ní àdhà alɛ?» Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀.

---

* **18:32 18.32** 12.32-33 * **18:40 18.40** Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kigò ɔ̌ ndì nónzì wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìndrǔ kɔ̌hò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí obhó nyadu ɔtɛ idù? Nyɨ
nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, ma ràrɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà mɨkɔ̀lɔ̀ nyɨ? Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ̀nɨ tí
obhó dhu, ma ràrɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà mabhʉ nyɨ kʉtɔ̌ nyɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌?»
11 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tò, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀! Ɨmbǎ nyɨ nyí'ì atdí ádrʉ̀ngbǎnga tó
ɔbɨ nà màtí dùdú, ɨnzá Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ka ɨndʉ̀ ɔ̀rʉ-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: Yà ma nìpfo ndàbhʉ ma fʉnʉ́ alɛ bhà nzérɛnga nósè wà pbʉ̀kʉ̀
nzérɛnga dɔ̀nǎ màtí.»
12 Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ndì ndí ɔ̀ná otu. Pbétʉ̀,
Pbàyàhúdí tó ihé-yà náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Nyɨ nyʉ́ nyɨ nyapɛ́
wɔ̀rí alɛ ɨ̀kɔlɔ, ní nyɨ nɨ'ɨna ɨnzá nyɨ nyózè Pbàrómá tó pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà
alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́ ndàtɨ ndɨ̀tírɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ní ndɨ alɛ ní ndɨ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ
kamà nà arí ndùgye alɛ.»
13 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yɛ̌sù àvi kuvò nà iri, ndàdʉ̀ àdɨ odu nɨ̌
ka kórʉ̀, rɨvà ndì ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ka kí kànzi Gàbatà tí.
14 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ni'ì yà Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ.
Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndì mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tó ɔ̌. Ní, Pìlatɔ̀ atɨ
Pbàyàhúdí tó ihé-yà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà!»
15 Pbétʉ̀, kɔ̀rí ihé-yà náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Kàkǎ ndɔ̀vɛ̀! Kàkǎ
ndɔ̀vɛ̀! Ábhʉ̌ ka kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyòzè
tí mabhʉ fʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌?» Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tò, 'àtɨ: «Ɨmbǎ mǎ mí'ì ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà nà! Fàká ádrʉ̀ngbǎ
kamà ní kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà kɛ̀lɛ̌.»
16 Nírɔ̀ ní ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ abádhí-fɔ́, ndínɨ̌ ka kowu tí ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yɛ̌sù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pìlatɔ̀ àvi ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ihé-yà adʉ̀ Yɛ̌sù ìdyì 'ɔ̀wùnà kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ owu tí ʉ̀tɔnà
mʉ̀sàlabhà dɔ̌.
17 Ní, kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ùvò rɔ̀, Yɛ̌sù anɔ̀ ndʉ̀tɔ̌ ka kí dɔ̀ná mʉ̀sàlabhà ndɨ̀tírɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌
nà alɛ-dɔ-kpa tó ngari tí ka kátɨna ngari ɔ̀. Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ka kí kànzi Gɔ̀lɔ̀gɔtà tí.
18 Ányɨ ní ndɨ pbànówí nʉ́ʉtó Yɛ̌sù mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Ka kʉtó abádhí dhèdhèrɔ̀ mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ka kʉtó atdí alɛ, kɔdì Yɛ̌sù bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ
nʉ́tɔ, kɔdì Yɛ̌sù bhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
19 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àvi kandɨ̌, kapbǎ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kà-dɔ̀nǎ. Ndɨ andítá nɨ'ɨ: «YÀRƗ NƗ
YƐ̌SÙ, NÀZÀRETÌ TƆ KƗGƆ Ɔ̌ ALƐ, PBÀYÀHÚDÍ TƆ ÁDRỪNGBǍ KAMÀ.»
20 Ní, ábhɔ̀ Pbàyàhúdí nyʉ́ nóowúna wɔ̀ dhu ɔ̀zʉ̀ rɔ̌. Obhó tí, yà Yɛ̌sù ka kʉ̀tɔ̌
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rónga níɨ'ì íkyèrɔ̌ kɨgɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ka kandí Pbàyàhúdí t'ávàna
mà, Pbàrómá t'ávàna mà, ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí t'ávàna mànà ɔ̌.
21 Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ òwu Pìlatɔ̀ ɨ̀sɔ, 'atɨ: «Nzǎndɨ̌ dhu ka ràrɨ̌
Pbàyàhúdí tó ádrʉ̀ngbǎ kamà. Pbétʉ̀, ándɨ̌ dhu nyatɨ: Àbadhi rátɨ ndɨ, ndɨ̀ ràrɨ̌
Pbàyàhúdí tó ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
22 Pbétʉ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tò, ndàtɨ: «Yà ma màndɨ̌ dhu ní ma màndɨ̌ wà!»
23 Yɛ̌sù ɨ̀ ʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-dzidɔ̌, pbànówí adʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ núgù, 'ʉ̀ndɔ̀
ɔyánga ɨ̀fɔ ɨ̀dhàdhɨ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà fɔyá, ngǎtsi alɛ rìdyì atdínga ɨ̀fɔ dɔ̌ fɨ̌ndà. Ʉrɔ́ adʉ̀
ndʉ̀bhà ní kà-rɔ̌ kanzʉ̀ kɛ̀lɛ̌. Ndɨ kanzʉ̀ nɨ'ì ɨnzá ka kʉ́pbǎ ʉ̀pbǎ tí. Pbétʉ̀, ka nɨ'ì atdí-
nyìna kɛ̀lɛ̌ tí ka kódyù, rɔ̀pɛ̀ ndì tʉ̌na ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ pfɔ̌na ɔ̀.
24 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànówí adʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌, 'àtɨ: «Apɛ́ kʉ̀fa wɔ̀ kanzʉ̀-ɔ̌nga ʉ̀fǎ tí, pbétʉ̀,
kàkǎ àlɛ̌ rɔvì ngàlà ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ kala tí kà rǎdɨ fɨ̌ndà alɛ.» Wɔ̀ dhu anzì ndì, ndínɨ̌ Kàgàwà
bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí. Ndì Andítá rǎtɨna:
«Abádhí ʉndɔ rùdú mʉ̀dzarʉ̀ fɔyá,
'àdʉ̀ rùdú kanzʉ̀ nóvì ngàlà ɔ̌*.»
Wɔ̀rí ní ndɨ pbànówí anzì Yɛ̌sù rɔ̌ dhu.
25 Yà Yɛ̌sù ka kʉ̀tɔ̌ dɔ̀ná mʉ̀sàlabhà tí ikò íkyèrɔ̌ ní: Màrɨyà, Yɛ̌sù-tsánà mà, ndɨ kà-
tsánà t'áwɛ̀nà nà, ndɨrɔ̀ ní Màrɨyà, Kìlìyɔpà bhà ɨngba-tsánà mà, Màgàdalà tó kɨgɔ̀ ɔ̌
Màrɨyà mànà.
26 Ní Yɛ̌sù itdègu ɨ́yànà nálǎ, ndàdʉ̀ yà atdídɔ̌ ndì ndózè pbìndà ábhàlɨ̌ nála kà-tí ìdè
átɔ̀ rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ́yànà nɨ̌: «Iyá, kɔ̀nɨ̌ ídhùnʉ.»
27 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Pbǎlé, kɔ̀nɨ̌ ɨ́yànʉ.» Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, wɔ̀ ábhàlɨ̌
náadʉ̀ Yɛ̌sù-tsánà nídyì ndàrà nà pbìndà.

---

* **19:24 19.24** Zàb 22.19

Yěsù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)
28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ʉni dhu, yà ndì ndɨra ɔ̀nzìnà yà adzɨ ɔ̌ kasʉ ràkǎ wà kórɔ́. Ní, ndínǐ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí'ì ɨdha-atdyú nà*.»
29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, òdyògyè dìvayì rǐ'ì ɔ̀nà atdí andu ní'ì ìnè ányìrɔ̌. Ní, pbànówí adʉ̀ sìfɔngɔ̀ nídyì, 'òdù ndɨ dìvayì ɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ sìfɔngɔ̀ ɔ̀tʉ̀ hìsɔpɔ̀ tí kátɨna ɨtsukpó-tsʉ̀-dɔ̌, 'àva Yěsù-tsʉ̌.
30 Ní, Yěsù itdègu ndɨ dìvayì àndʉ̌ ndɔ̀tɔ̀, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kórɔ́ dhu àkǎ wà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀na ìyʉ̀, afína ràdʉ̀ ìtdɛ̌ dòtsí.

Atdí mùnowì rǐ Yěsù-ɔngɔ̀-kpa òdù àlǐ nǐ dhu
31 Wɔ̀ dhu anzì ndì ɔ̀ná ɨdhɔ ní'ì, sàbatʉ̀ tɔ̀ ìndrǔ rǐ 'ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ. Obhó tí, ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ní'ì ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Ní, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náazè nzá abvo rǒko mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndɨ ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náawù Pìlatɔ̀ bhà, 'òwù ɨ abvo nónzì, ndínǐ ka kʉkɔ tí agàya-kpa, kadʉ̀ ìfonà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.
32 Ní pbànówí náawù, 'àdʉ̀ ìtsi mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ì'ì Yěsù mànà alɛ-agà-kpa nʉ́kɔ. Abádhí nʉ́ʉkɔ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ-agà-kpa, 'àdʉ̀ ɔyɔ rí kìsě alɛ-agà-kpa nʉ́kɔ átɔ̀.
33 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù-tí ì ìwǔ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ kòtù ɨwà afína ìtdɛ̌ rɔ́, ìnzǐ 'àdʉ̀ agàna-kpa nʉ́kɔ.
34 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànówí nzínzì ɔ̌ atdí mùnowì náadù Yěsù-ɔngɔ̀-kpa àlǐ nǐ. Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, azu mà ɨdha mànà ràdʉ̀ 'ìsɔ̀lɔ̀ ndɨ kǒngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀.
35 Wɔ̀rí dhu rǐ ndɔ̀nzɨ dhu nala nyìkpɔ́na nyʉ́ nǐ alɛ náawɛ ka kpangba. Ndɨrɔ̀ kʉ̌nɨ dhu, ndɨ ràwɛ obhó dhu nyʉ́, ndínǐ nyǐ nyʉ́ mà nyǐ nya'u tí ka átɔ̀.
36 Obhó tí, wɔ̀ Yěsù-rɔ̌ ndì nanzì dhu náanzì ndì, ndínǐ yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Kà-kpa nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-kpa mà ka kʉkɔ̀ya nzǐ*.»
37 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi ngari ɔ̌, ndɨ Andítá rǎtɨna tdítdɔ̌: «Abádhí agɛ́rɛ́ya pɛ́ ì, 'àndà yà ɔngɔ̀na-kpa ì udù àlǐ nǐ alɛ*.»

Yěsù nɔ́tdʉ̀ ka kí dhu
(Màt 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)
38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ yà Àrìmàtayò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, náarà Pìlatɔ̀ bhà, ndàdʉ̀ Yěsù-abvò nónzì kà-fɔ́, ndínǐ ka kifo tí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ ní'ì átɔ̀ Yěsù bhà ábhàlǐ. Pbɛ́tʉ̀, kǎbhʉ̀ nzá kʉnɨ ndì Yěsù bhà ábhàlǐ tí, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nónzɨ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ná'u, ní kǎdʉ̀ àrà, ndàdʉ̀ Yěsù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.
39 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Nìkɔ̀dɛmʉ̀, yà atdíku arà àhʉ Yěsù-tí kúbhingá alɛ, náadʉ̀ ìrà àhʉ átɔ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀-tí. Kǐra yà mběyi arɔ́ngʉ akyɛ-tɨdɔ̀ tó mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ kumì kìlo nà fɔ́ná. Ndɨ akyɛ ní'ì mànèmanè tí kátɨna ɨtsu-dha mà, kàdzagulè-dha mànà ka kángbǒ atdíkpá.
40 Ní, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nìkɔ̀dɛmʉ̀ nà níitdu Yěsù-abvò, 'àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na wɔ̀ ndɨ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ ì ʉ̀dhɔ dɔ̀ná mbɛrʉ̀ nǐ. Abádhí anzì ndɨ dhu àdhàdhì yà fìyɔ́ mànduʉ ɔ̌ Pbàyàhúdí náarɔ́nzɨna abvo ɔ̀tdʉ̀ ì í rɔ̀ dhu bhěyi.
41 Wɔ̀ ndɨ Yěsù ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́, atdí ɨnga níi'ì ìnè. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨnga ɔ̌, atdí ibhu-ɔwʉ́tá yà ɨnzá ka kàpɛ̀ ìndrǔ ɔ̀tdʉ̀ angyi ɔ̀nà náadʉ̀ ì'ì ìnè átɔ̀.
42 Ní, sàbatʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí rǐ 'ɔ̀bhɔlɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ íkyɛ̀rɔ̌ ndɨ ibhu nótù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nìkɔ̀dɛmʉ̀ nà náadʉ̀ ùvò Yěsù ɔ̀tdʉ̀ ndɨ ibhu ɔ̀.

20

Yěsù rǐ ndìngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)
1 Yɛngè-ɨdhɔ̀ ɔ̌ bhǒtsʉngá, ɨnzá ɨnga àpɛ̀ ùbho mběyi rórɔ̀, Màgàdalà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà níivà ndì, ndàrà Yěsù ka kótdʉ̀ ɨ. Ní, kǎtù ibhu li'ɔ̀ ka kápbǐ nǐ odu-íyà-ba ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́.
2 Ní, kǎngbó ndì owùna-lú, ndɔ̀kʉ̀ wɔ̀ dhu àwɛ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ngǎtsi ábhàlǐ yà atdídɔ̌ Yěsù azè mànà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ka kìtdù àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, kowù nà. Ní, àlɛ̌ kʉ̀nɨ nzá ka kòwù kìlɨ rɔ́-nga!»
3 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, wɔ̀ ndɨ ngǎtsi ábhàlǐ mànà, náadʉ̀ òwu Yěsù ka kótdʉ̀ ɨ.
4 Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tse dɔ̌ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ atdíkpá. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngǎtsi ábhàlǐ náadʉ̀ ɔ̀kʉ, ndʉ̀bhà Pɛ́tɛrʉ̀ olù, ndàdʉ̀ àrà àhʉ angyi yà Yěsù ka kótdʉ̀ ɨ.

---

* **19:28 19.28** Zàb 69.22 * **19:36 19.36** Uvt 12.46; Zàb 34.21 * **19:37 19.37** Zàk 12.10

5 Ní, kĭtsi ndàgu, ndàndà ibhu-ɔ̀nga, ndàdʉ̀ yà Yĕsù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nĭ mbɛrʉ̀
kèlĕ nála ányì. Pbɛ́tʉ̀ kădʉ̀ nzá òtsù ányì.
6 Tdítdɔ̌, yà olù ndì nʉ̀bhànà Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, níira àhʉ ányìrɔ̌, ndàdʉ̀ òtsù ibhu ɔ̀. Ní,
kădʉ yà Yĕsù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nĭ mbɛrʉ̀ mà,
7 yà kà-dɔ ka kátsì nĭ bĕrèsɛ mànà kèlĕ nótù ndɨ ibhu ɔ̀. Ndɨ bĕrèsɛ mà níi'ì mbă
atdíkpá abvo-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nĭ mbɛrʉ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ kĭ'ì atdírɔ̀ ka kɔ̀kɔ̀ kɨlɨ rɔ́.
8 Nírɔ̀ ní ndɨ yà angyi àrànà àhʉ ábhàlĭ náadʉ̀ òtsù ibhu ɔ̀ átɔ̀. Ní kăla wɔ̀ dhu, ndàdʉ̀
dhu à'ù ɨwà Yĕsù rìngbè ndì.
9 Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kʉ́nɔ̀ Yĕsù dɔ̌ dhu níi'ì ɨnzá ndì ndàpè kàbhà
ábhàlĭ-dɔ àlʉ̌ rɔ́. Ndɨ Andítá rătɨna: Ɨngbè kà rɨngbèya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀*.
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlĭ náadʉ̀ 'àdu, 'òwù fɨrábvʉ̀.

Yĕsù rĭ ndàvĭ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

11 Kɔ̌kɔ̀ ábhàlĭ òwù dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà níira àhʉ átɔ̀ Yĕsù ka kɔ́tdʉ̀
rɔ́, ndàdʉ̀ itsi ìde ndɨ ibhu tí ndàmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. Ní, ɔ̀dzɨ ndì ndɔ́dzɨ rɔ́rɔ̀, kăgú ndì, ndàndà
ibhu-ɔ̀nga.
12 Kădʉ̀ Kàgàwà bhà ɔ́yɔ̌ màlàyíká nála ányì ɔ̀kò rɔ́. Ɨ màlàyíká nʉ́ʉfɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀,
'àdʉ̀ òko yà Yĕsù-abvò ka kɨlɨ ràyi rɔ́. Atdí màlàyikà náadì kà-dɔ ka kɨlɨ ràyi ɨnă rɔ̀,
ngătsi ràdʉ̀ àdɨ kà-pfɔ̀ ɨnă rɔ̀.
13 Ní ɨ màlàyíká níivú dhu Màrɨyà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyɔ́dzɨ nĭ?» Ní, Màrɨyà àdʉ̀
dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kìtdù wà pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀ kɔwù nà. Ní
ma mʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ka kòwù kɨ̀lɨ dhu.»
14 Ní wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀, Màrɨyà agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olù nga, ndàdʉ̀ Yĕsù nála ìdìdè
rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̀nɨ nzá dhu Yĕsù ràrĭ ndɨ.
15 Ní, Yĕsù ɨvú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyɔ́dzɨ nĭ? Ádhɨ nyɨ nyɔ́nɛna?» Ní
wɔ̀ Yĕsù ka kɔ̀tdʉ̀ ɔ̀ná ɨnga-àbadhi tí ndì ndí Yĕsù àtɨ rɔ̀, Màrɨyà adʉ̀ àtɨ̀nà kànĭ: «Pbălɛ́,
dhu apɛ́ ɨ'ì nyɨ nyìtdù ndɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ-abvò, nyarà nà dhu tí, ní ítɛ̀ nyɨ nyàrà kɨ̀lɨ
rɔ́ nga idù, ndínĭ ma madʉ̀ tí àrà kìdyì.»
16 Ní, Yĕsù adʉ̀ kànzì ɔvɔ̀na rɔ̌, ndàtɨ: «Màrɨyà!» Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà náagɛ́rɛ́ ndì,
ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌: «Ràbunì!» Kà-tɨ̀ ní: «Màlimò.»
17 Ní, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ: «Ɨ̀nzĭ ʉ̀tɔ̀ tsʉ̀du! Obhó tí ma màpè nzá madʉ̌ Àbadu-tɨ'ɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, árà nyɔvɔ dhu adɔ́du tɔ̀ nyatɨ, ma ràrĭ àrà Àbadu-tɨ'ɔ̀. Ndɨ Àbadu ní Àbakʉ átɔ̀.
Ka ní pbàkà Kàgàwà, ndirɔ̀ ka ní fʉ̀kʉ́ Kàgàwà átɔ̀.»
18 Ní, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà náadʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ Yĕsù bhà ábhàlĭ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma
màla Ádrʉ̀ngbălɛ!» Kădʉ̀ yà Yĕsù àvinà ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

Yĕsù rĭ ndàvĭ pbìndà ábhàlĭ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

19 Ndɨ yɛngè-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tí, pbítsɔ̀ngă, Yĕsù bhà ábhàlĭ náandu ì atdí ɨdza ɔ̌, 'àdʉ̀ tsătsʉ̀
ùpbi ɨdzanà rɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nónzɨ ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Yĕsù
ɨtɔ ndì, ndìdè abádhí nzínzìya ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌!»
20 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yĕsù adʉ̀ ɔtsʉ́na-tsirɔ̀ mà, ɔngɔ̀na-kpa mànà nítɛ̀
pbìndà ábhàlĭ tɔ̀. Ní ɨ ábhàlĭ-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbălɛ ì àla nídhunĭ.
21 Yĕsù àdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nĭ: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌. Àdhàdhì yà Àba Kàgàwà níivi
ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌ dhu bhĕyi, ma mòvì nyɨ̀ átɔ̀.»
22 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, kĭvò ɨhɛ̀na abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàkɔ Kàgàwà
bhà Ɨ̀lĭlă-Alafí!
23 Fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga nyɨ̀ nyʉ̀bà fɨ́yɔ̀ alɛ tɔ̀, Kàgàwà rŏngo dhu ʉ̀bà átɔ̀. Ndirɔ̀, ɨnzá nyɨ̀
nyʉ̀bà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga fɨ́yɔ̀ alɛ tɔ̀, kà rɨ̀ nzɨ̀ ongo àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀.»

Yĕsù rĭ ndàvĭ Tʉ̀masɨ̀ tɔ̀ dhu

24 Wɔ̀ Yĕsù rĭ ndàvĭ ɨdzá pbìndà ábhàlĭ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
ábhàlĭ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masɨ̀ tí kátɨna níi'ì ɨ̀mbă. Ngătsi ndɨ Tʉ̀masɨ̀-ɔvɔ̀ nɨ'ì Dìdimò*.
25 Ní, Tʉ̀masɨ̀ ɨ̀rà àhʉ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlĭ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ: «Mă màla wà àlĕ tɔ́
Ádrʉ̀ngbălɛ!» Pbɛ́tʉ̀, Tʉ̀masɨ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Ɨnzá ma màla kɔ̌tsʉ́-tsírɔ́ mʉ̀sʉ̀malì-
bhu, madʉ̀ ɔtsʉ́du-kpɔ̀ nótʉ̀ ndɨ mʉ̀sʉ̀malì-bhu ɔ̀, ndirɔ̀ kɔ̌ngɔ̀-kpa rɔ̌ àlĭ-bhu ɔ̀ rɔ̀, ma
mí nzĭ wɔ̀ dhu ná'u akɛkpá màtí!»

---

* **20:9 20.9** Zàb 16.10-11 * **20:24 20.24** Dìdimò-tì ní ozo tí ka kʉgʉ alɛ.

26 Ní atdí yɛngè dzidɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ náandu tsùya tdítdɔ̀ ɨdzá, Tùmasì ràdù ì'ì átɔ̀
nzínzìya ɔ̌. Ní, àzèmbè inè tsǎtsù rǐ'ì ɨdzaná rɔ̀ ka kàpbì rɔ́ rɔ́rɔ̀, abádhí ala Yěsù ɨwà
ìdè nzínzìya ɔ̌ rɔ́. Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyòko màrùngà ɔ̌!»
27 Tdítdɔ̀, kǎdù àtìnà Tùmasì nǐ: «Ífrà ɔtsúnu-kpɔ̀ nà ɨrɔ́, ndɨrɔ̀, ándà pɛ́ ɔtsúdu-tsírɔ́
nga. Ɨgba ɔtsúnu, nyadù ɔtsúnu-kpɔ̀ nɔ́tù ɔngɔ̀du rɔ̌ àlǐ-bhu ɔ̀. Nzǎbhǔ afínu rùgùrù,
dhu àkǎ nya'ù dhu à'u tí.»
28 Ní, Tùmasì adù àtìnà Yěsù nǐ: «Ɨnyɨ ní pbàkà Ádrùngbǎlɛ, pbàkà Kàgàwà.»
29 Yěsù adù àtìnà kànǐ: «Nyɨ nyà'ù tí ma nyìkpɔ́nu nyú nǐ nyɨ nyàla ma dhu-okú dɔ̀
rɔ̀? Hirò nɔ́nzì alɛ ní, yà ɨnzá ì àla dhu rɔ́rɔ̀ arí dhu à'u alɛ!»

Yùwanì andí pbìndà bhǔkù okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu

30 Yěsù anzì ábhɔ̀ ngǔkpà wɨwì nyú pbìndà ábhàlǐ-ɔ̀nzǐ. Ní, ì wɨwì àndi ka kadù nzá
yàrí bhǔkù ɔ̀.
31 Pbɛ́tù, yàrí bhǔkù ɔ̀ ka kandí wɨwì-tsí, ní ka kandí, ndínǐ ìndrǔ náa'u tí dhu, Yěsù
ràrǐ Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà. Ndɨrɔ̀ ka kandí ka ndínǐ ka nà'ù alɛ, náadù tí ípìrɔ̀nga
nábà kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

21

Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà àrùbhù ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù avì ndì tdítdɔ̀ àrùbhù pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, Tìbèriyà tí kátɨna rɛ̀rù-
bɨdɔ̀*. Yàrí ní ndɨ, kǎvì ndì abádhí tɔ̀ tí dhu.
2 Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrù mà, Tùmasì Dìdimò tí kátɨna mà, Nàtànelì, Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Kanà tí kátɨna ɔ̌ alɛ mà, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo mà, ndɨrɔ̀ Yěsù bhà
ɔ́yɔ̌ ngǔkpà ábhàlǐ mànà, níì'ì atdíkpá.
3 Ní pbítsɔ̀ngǎ, Sìmonì Pɛ́tɛrù atɨ ɔdhína nǐ: «Ma màrà wà ɨbhɛ̀ ùpe.» Ní, ì kà t'ɔ́dhína
adù àtìnà kà nǐ: «Mǎ'ì mà átɔ̀, mǎ mówu atdíkpá nyɨ mànà.» Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, abádhí
adù 'ìvà 'òwù, 'àdù ùpo ibhú ɔ̀. Pbɛ́tù, ndɨ iku ɔ̌, abádhí abà nzá atdí dhu mà.
4 Nírɔ̀ ní ndɨ màmbì òzè ndì rɔ̀, Yěsù idè rɛ̀rù-bɨdɔ̀. Ní, ka ì àla rɔ̀, ábhàlǐ adù nzá dhu
ùnɨ Yěsù ràrǐ ndɨ.
5 Ní, Yěsù adù dhu ìvu abádhí-tsǔ, ndàtɨ: «Nzónzɔ̌, nyǐ tí'ì ìnè ɔ̀nyù nà akɛ màtí?» Ní,
abádhí adù dhu adu kàtɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀mbǎ!»
6 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyàpe pɛ́ imbi fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ibhú tɔ̀, ní nyǐ nyí dhu
nábà àbà.» Ní, abádhí adù imbi nápe yà Yěsù ìtɛ̀ rɔ́, ndɨ imbi ɨdha abádhí rǐ dhu ràdù
abádhí lɛ̀mà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tí, abhɔ ɨbhɛ̀ rǐ'ì kà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Ní, wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀,
yà atdídɔ̀ Yěsù ózè pbìndà ábhàlǐ náadù àtìnà Pɛ́tɛrù nǐ: «Hàkà! Ádrùngbǎlɛ Yěsù ní
wɔ̀!» Ní, Pɛ́tɛrù itdègu fɨyó Ádrùngbǎlɛ tí kà rǐ'ì dhu níri, náadù mbɛrù àfɔ rɔ̀ná, ìwa
ndì ndìwà rɔ̀ná rɔ̀ rɔ́ ndɨ mùdzarù ì'ì nídhunǐ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdù ndìbvu ɨdha ɔ̀.
8 Ngǔkpà ábhàlǐ náadù òko 'àmbɛ ìwu dɔ̌ ibhú ɔ̌, ɨbhɛ̀-mbǐ àdha ì í rɔ́rɔ̀. Ndɨ imbi nɨ'ì
abhɔ nyú ɨbhɛ̀ nɔ̀tsì, ndàlè nǐ. Ndɨrɔ̀, ɨ ábhàlǐ níì'ì mbǎ ɨtsɛta nyú ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀. Abádhí
ɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ kɛ̀lɛ̌ tí ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀.
9 Ní, ibhú ɔ̀ rɔ̀ ì ìfò 'ùdà ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀, abádhí ala kàzu-li ɨbhɛ̀ ka kùlɨ ràmbɛ ɨbɨ dɔ̌
dɔ̀ná, ndɨrɔ̀ mùgatì ràdù ì'ì átɔ̀ tɨná rɔ́.
10 Ní, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyìwǔ pɛ́ kɔ̌kɔ̀ nyǐ nyɔ̀kyɛ̀ ɨbhɛ̀-rɔrɔ̀ nà.»
11 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrù adù ùpo tdítdɔ̀ ibhú ɔ̀, 'àdù imbi ìpfo ibhú ɔ̀ rɔ̀ áyà-bvudɔ̀. Ndɨ
imbi níì'ì ɨwà ndì ndàlè atdí mɨyà, imbò kumì dɔ̀ná ɨbhu nà ádrɔ̀drɔ̌ ɨbhɛ̀ nǐ rɔ́. Pbɛ́tù,
ìmbǎ dhu ɨ'ì wɔ̀ dhu bvùtí màtí ɨbhɛ̀ àlè kà 'ɔ̀ dhu tí, ní ndɨ imbi náadù nzá ndùdru.
12 Ní, ɨbhɛ̀ níbɨ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adù pbìndà ábhàlǐ nánzì, ndàtɨ: «Nyìwǔ nyɔ̀nyu dhu!»
Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌, ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náadù nzá dhu ìvu Yěsù-tsǔ ndàtɨ, kà ràrǐ
àdhɨ. Obhó tí, abádhí núunɨ wà dhu fɨyó Ádrùngbǎlɛ ràrǐ ndɨ.
13 Ní, Yěsù adù ìndri abádhí-tɨ'ɔ̀, ndìdyì mùgatì, ndàdù ùndɔ̀nà abádhí-fɔ́. Kǎdù ɨbhɛ̀
núgù átɔ̀, ndùndɔ̀ abádhí-fɔ́.
14 Wɔ̀rí ní'ì ɨbhu rí kìsě nǐ Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ɔvɛ-bvù rɔ̀ ndì ndíngbɛ̀ ndì
dhu-dzidɔ̀ dhu.

Yěsù rǐ Pɛ́tɛrù ìlǐ ràdɨ pbìndà tàmà t'úndatatálɛ tí dhu

15 Ɔ̀nyù pbìndà ábhàlǐ ɔ̀nyù dhu-dzidɔ̀, Yěsù adù dhu ìvu Sìmonì Pɛ́tɛrù-tsǔ, ndàtɨ:
«Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnǎ, nyɨ nyú, nyɨ nyózè tí wà ma, rɔ̀sè kɔ́rɔ́ kǎkà ngǔkpà ɔdhínu
nózè ɨma tí dhu dɔ̀nǎ?» Ní, Pɛ́tɛrù àdù dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà Ádrùngbǎlɛ́! Nyɨ nyú,
nyɨ nyùnɨ wà dhu ɨwà ma rózè atdídɔ̀.» Ní, Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà.»

* **21:1 21.1** Ngǎtsi ndɨ Tìbèriyà tɔ́ rɛ̀rù-ɔvɔ̀ ní Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rù.

16 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, Yɛ̌sù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanɨ̀ t'ídhùnă, nyɨ nyózè
tí wà ma?» Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu
ɨwà ma rózè nyɨ.» Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádɨ̌ pbàkà tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tí.»
17 Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌, Yɛ̌sù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanɨ̀ t'ídhùnă, ɨnyɨ nyʉ́
nyɨ nyózè tí wà ma?» Ní, wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ɨzʉ náadʉ̀ Sìmonì ʉ̀ka atdídɔ̌, ɨ̀bhʉ-gʉ̀na
Yɛ̌sù ìvʉ̌ dhu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyózè tí wà ma?» dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu
àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɨ wà kɔ́rɔ́ dhu. Ní, nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu
ɨwà ma rózè nyɨ.» Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Óngù pbàkà tàmà.
18 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀. Ìndrʉ̌-ɔwʉ́ tí nyɨ nyɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ nyongónà
rʉ̀nʉ́ dhu ìso nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ àrà afínʉ òzè ɨ. Pbɛ́tʉ̀, mʉ̀là tí nyɨ nyóngo rɔ̀, nyɨ nyóngo
okʉ̀nʉ nʉ́yɨ†, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndɨ rʉ̀nʉ́ dhu ìso, ndàdʉ̀ dʉ̀nʉ òtdì, ndàrà nyɨ nà ɨnzá
afínʉ òzè ɨ.»
19 Yɛ̌sù avɔ̀ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndínɨ̌ ìngbà dhu bhɛ̌yi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtí Pɛ́tɛrʉ̀
ɔvɛ́ya dhu nɨtɛ̀ tí, ndɨ kàbhà ɔvɛ ràdʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ àbhʉ rìlè ndì. Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀
dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌: «Ʉ́ngʉ̌ owùdu.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu àwɛ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ yà atdídɔ̌ ndì ndózè pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ dɔ̌ dhu

20 Ní, òwu ì ówu rɔ́rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olùnga, ndàdʉ̀ yà atdídɔ̌ Yɛ̌sù ózè
pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nála owùya ɔ̌ rírà rɔ́. Wɔ̀ ndɨ ábhàlɨ̌ ní ndɨ yà ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă ì í'ì rɔ́rɔ̀ ndì
nilo Yɛ̌sù-dɔ̀, ndìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: ràrɨ̌ àdhɨ ndɨ kìpfɔ̌ rí ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́.
21 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu wɔ̀ ábhàlɨ̌ àlǎ, ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ádhu ndɨ wɔ̀ atdídɔ̌ nyɨ nyózè pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɔ̌ ndì nɔnzɨya?»
22 Ní, Yɛ̌sù àdʉ̀ dhu àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kòzè ràdɨ, ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀vɛ̀, ràrà àhʉ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ma míngo tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu àndà tí ɨnyɨ? Pbɛ́tʉ̀, ma
mátɨna nyɨ nɨ̌: ‹Ʉ́ngʉ̌ owùdu!›»
23 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌ náadʉ̀ ndʉ̀gà ka ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ wɔ̀ atdídɔ̌ kɔ̌zè ábhàlɨ̌ rɔvɛ́ya. Obhó nyʉ́, Yɛ̌sù atɨ nzá ɨ̀nzɨ̌ kà rɔvɛ́ya,
pbɛ́tʉ̀, kǎtɨ Sìmonì nɨ̌: ndì rapɛ́ ndɨ ábhàlɨ̌ nózè ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀vɛ̀, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndì
ndíngo tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu ràndà tí ka.
24 Kɔ̀rí dhu nawɛ, ndàdʉ̀ àndinà alɛ ní yà atdídɔ̌ Yɛ̌sù azè ábhàlɨ̌. Ndɨrɔ̀, mǎ mà'ù wà
dhu kǎndí dhu ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́.
25 Yɛ̌sù anzì ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́. Ní, ka kandíyana gukyè ɨ dhu atdátdírà ɔ̌, ní kɔ́rɔ́
ɨ dhu ka kàndɨ̌ ɔ̀yà bhʉ̌kù náakána nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌.

† **21:18 21.18** Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ okùna ʉ̀yɨ̌, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ rɔ̀ná dhu ìso dhu tí Yɛ̌sù atɨ dhu ní, mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtɔ́ya Pɛ́tɛrʉ̀ dhu.

Uvitatálɛ-kàsʉ̌
tɔ́ bhʉ̌kù
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù nandí ní Lukà tí kátina alɛ. Ka kirè nga kà randí ka azà kumì atɔ mà azà kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ndi bhʉ̌kù Tòfilò tí kátina alɛ tɔ̀. Ka kirè dhu ní ndi Tòfilò ri'ì ɔrʉ́ ngari ɔ̌ arí'ì ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí Mʉ̀gìrikì. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̌, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí rí'ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà Pbàyàhúdí nyʉ́ tí rí'ì tsí mànà tɔ̀.

Ndi bhʉ̌kù ɔ̀ kǎndí dhu ní Yěsù Krístɔ̀ adzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adʉ̀ Ɩlílǎ-Alafí ìvì tí dhu mànà (1–2). Ndi Ɩlílǎ-Alafí ní ndi ɔbi nabhʉ̀ Uvitatálɛ tɔ̀, ràbhʉ Kànisà rʉ̀ndɔ̀ ndì ràkǎ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, rʉ̀dà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndirɔ̀ ràrà àhʉ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀ màtí. Ndi bhʉ̌kù ɔ̀ ka kɔ̀tè dɔ̀yá abhɔ nyʉ́ alɛ ní ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ: yàrí ní Pɛ́tɛrʉ̀ (1–2), ndirɔ̀ ní Pɔlɔ̀ (13–28).

Bhʉ̌kù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù ɔ́dzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kàbhà ábhàlǐ rǐ Ɩlílǎ-Alafí rǐ 'ìrǎ dhu nɔ́dɔ̀ dhu (1.1-26).
- Yěsù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ka kí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌, ndirɔ̀ Yùdɛyà mà, Sàmàriyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (2.1–12.25).
- Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrè tɔ́ abhi ɔ̌ kà rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀, ndirɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdídhená kigɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (13.1–14.28).
- Kànisà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ wɛmbɛrè tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ (15.1-35).
- Pɔlɔ̀ bhà ɔyɔ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.36–18.22).
- Pɔlɔ̀ bhà ìbhʉ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu (18.23–20.38).
- Pɔlɔ̀ rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ìnè ndì ndí'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ Yèrùsàlɛmà mà, Kàyìsàriyà mà, Rɔmà mànà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ dhu (21.1–28.31).

Yěsù rǐ dhu ʉ̀yǎ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀
tdʉ̌ ndì ndɔdzí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Tòfilɔ̌ pbǎlɛ́, yà angyi ma mándǐ indʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀, ma máwɛ Yěsù anzì kɔ́rɔ́ dhu, kʉ̌dhè ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mànà, rɔ̀pɛ̀ ndì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀,
2 ràrà àhʉ kà rɔ̌dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná idhɔ ɔ̀. Tdʉ̌ ndì ndɔdzí rɔ̀, kʉ̌yá dhu Kàgàwà bhà Ɩlílǎ-Alafí bhà ɔbi nǐ, yà fǐndà ndì ndóvò uvitatálɛ tɔ̀ abádhí rɔ̌ngo ɔ̀nzìnà dhu dɔ̌.
3 Ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbè ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù itè ndì ibí otu nyʉ́ ɔ̌ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀, ìfɔ kumì idhɔ nzínzì ɔ̌. Kǎnzì wɔ̀ dhu ndínǐ ìnè ndì ndí'ì ípìrɔ̌ rɔ̀ nyìkpɔ́na nà dhu tɔ́ obhónga nitè tí abádhí tɔ̀. Kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌.
4 Ní atdíku, atdíkpá Yěsù mà rǐ'ì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbìndà uvitatálɛ mànà rɔ́rɔ̀, kʉ̌yá dhu abádhí tɔ̀, ndàti: «Àpɛ́ nyìvà nyǐ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dɔ yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Àbadu Kàgàwà náakɔ̀ fʉ̌kʉ̀ làká.
5 Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì núubhónà bàtizò ìndrʉ̌ tɔ̀ idha nǐ. Pbɛ́tʉ̀ ngúfe idhɔ dzidɔ̌, nyǐ, nyǐ nyí Ɩlílǎ-Alafí tɔ́ bàtizò nálʉ̌.»

Yěsù rɔ̌dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Màt 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Ɛ̀fɛ 4.8-10)

6 Yěsù-tí ì nùndu kàbhà uvitatálɛ níivú dhu kà-tsʉ̌, 'àti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, tí kòmbí nga ndi nyi nyí Pbàisràyélí tɔ́ idzi nádʉ̌ abádhí-fɔ ɔ̀ nǐ?»
7 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Ìnzǐ ní ɔ̀tɛ̌kʉ ndi nyʉ̌ni ndi idhɔ mà, ndi kàsʉmì mànà. Àbadu náatdì ka atdírɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi-bvʉ rɔ̌.
8 Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyabáya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi Ɩlílǎ-Alafí rǐfo dʉ̀kʉ́ nínganí. Ní, nyǐ nyadʉ̀ya òngo pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ndirɔ̀ Sàmàriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ yà adzi-tsʉ̀ náadì ndì i.»
9 Wɔ̀ dhu ndì ndɔ̀tè dhu-dzidɔ̌ ní ndi Yěsù náapè ndɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, àzèmbè abádhí rǎndàna rɔ́rɔ̀, àpbù ràrà ndìwi abádhí-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀*.

---

* **1:9 1.9** Wɔ̀ ndi dhu náanzì ndì Bɛ̀tàniyà tí kátina pbanga-tí arí'ì pbìrì dɔ̌ (Luk 24.50).

10 Ní, òko abádhí òko nyìkpóya ì ùdǐ ’àmbɛ Yěsù àrànà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ ɨ nga nándà dɔ̌ rɔ́rɔ̀
ní ndɨ, ɔ̀wɔ̌wù mùdzarù nùfɔ̌ rɔ̀yá ɔ́yɔ̌ alɛ núutɔ ì abádhí-tí,
11 ’àdù àtìnà abádhí nǐ: «Gàlìlayà ɔ̌ bhǎ, ádhu nyǐ nyòkò urɔ́, nyǎmbɛ ɔ̀rù-akpà ɔ̀nga
nándà dɔ̌ ní? Wɔ̀ Yěsù, nzínzìku ɔ̌ rɔ̀ ndì nìvà ndɔ̀dzì ɔ̀rù-akpà ɔ̀ alɛ, náadùya ndì ányìrɔ̀
àdhàdhì wɔ̀ nyǐ nyàla kà rǎrà ányì dhu bhěyi tí.»

Màtíyà nóvò ka kí rùwu Yudhà Ìskàrìyɔtà dhu
(Zàb 133; Luk 24.52-53)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà uvitatálɛ náadù ì pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ’òwù Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
Ndɨ pbìrì-ɔvɔ̀ nɨ’ì Mìzèyìtunì, ndɨrɔ̀ ndɨ pbìrì ɨ’ì íkyèrɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ tírɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀
atdí kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí[†].
13 Ní, abádhí níitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ní abádhí atsù ɨdza, ’àdù
ùpo ɔrùnǎ rɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ányìdzá kàluga ɔ̀. Ndɨ kàluga nɨ’ì angyinǎrɔ̀ màtí abádhí
arí ’ùndǔ ɔ̀ná bìlǐnganà kàluga. Ɨ uvitatálɛ nɨ’ì Pɛ́tɛrù, Yùwanì, Yàkɔbhɔ̀, Àndɛ̀rɛyà,
Fìlipò, Tùmasì, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò, Màtayò, Yàkɔbhɔ̀, Àlùfayò t’ídhùnà, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndì
nugyénà fiyó pbìrì dɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t’ídhùnà.
14 Abádhí andu ì atdíkpá, ’òngò ’ìtsɔ̀ bìlǐnganà atdyúya nyú nà. Ndɨrɔ̀, abádhí nzínzì
ɔ̌ ɨ’ì átɔ̀ nɨ’ì Màrɨyà, Yěsù tsánà mà, ngǔkpà vèbhálɛ mà, ndɨrɔ̀ Yěsù t’ádóna mànà.
15 Ní atdíku, kɔ̀rí alɛ núundu ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ kumì nà alɛ tí rɔ̀. Ní ndɨ
nínganí, Pɛ́tɛrù ɨvà ndì ndìdè abádhí nzínzì ɔ̌, ndàdù àtìnà:
16 «Àbanǐnzó, dhu àkǎ wà yà Ɨlǐlǎ-Alafí náavɔ̀ Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ dhu ràkǎ. Ádrùngbǎ
kamà Dàwudì-otù ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu angyangyi Yudhà-okú dɔ̀ rɔ̀*. Ndɨ Yudhà ní ndɨ yà Yěsù
òsò rówu alɛ tó pìkɔ̀-dɔ̀tsíró idè alɛ.
17 Ka nɨ’ì àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ nyú, ndɨrɔ̀ kà-kàsǔ níi’ì ìnè.
18 Kǎdzì atdí ɨnga ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ ndì ndóngyè fùrangà rɔ̌. Pbɛ́tù, ndɨ ɨnga ɔ̌ kǐtsɨ,
nyìna-ndri rɔ̀phì ndì wɛmbɛrɛ̀ tí adzɨ rɔ̌, ɔ̀na rìkpà ndì, tsùna márámàrà ràdù ndùvɔ
adzɨ-bvǔ.
19 Ní Yèrùsàlɛmà ɔ̌ bhà kɔ́rɔ́ níirɨ kà-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu, ’àdù ndɨ ɨnga-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀
Àkèldamà tí ávàya ɔ̌. Àkèldamà-tì ní: ‹Azu tó ɨnga.›
20 Zàburì tó bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ dhu, katɨ:
‹Kàbhà pbanga rǒngo rùngù tí,
ìnzǐ atdí alɛ mà rùbhà ndì ɔ̀ná*.›
Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna átɔ̀:
‹Kàbhà kasu àbhǔ ka kí ngǎtsi alɛ tɔ̀*.›
21 Yà Yěsù-owù ɔ̌ àlɛ̌ kúbhì ùbhi rɔ̌ mànà atdíkpá alɛ rǐ’ì ìnè,
22 rɔ̀pè ndì ndɨ Yěsù rǐ bàtizò àlǔ Yùwanì-fɔ́ dhu ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhu kà rɔ̌dzì ɔ̀rù-akpà ɔ̀
ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Ní, dhu àkǎ wà àlɛ̌ rɔ̀vɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, ndínǐ àlɛ̌ koko tí mànà
Yěsù íngbɛ̀ ndì dhu tó ngàmbì tí.»
23 Ní, abádhí adù ɔ́yɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀ nípfo: Yɔ̀zɛfù mà Màtíyà nà. Yɔ̀zɛfù ka kanzínà átɔ̀
Bàrìsabà tí, ndɨrɔ̀ ɨtdɛ̀ta tó kɔ̌vɔ̀ nɨ’ì Yèsitò.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrù mà náadù ’ìtsɔ̀ ì ràtɨ: «Àdrùngbǎlɛ Kàgàwǎ, nyɨ nyúnɨ kɔ́rɔ́
alɛ-afí ɔ̀ dhu. Ní, ítɛ̀ pé kǎkà ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ nyɨ nyú nyɨ nyòvò alɛ,
25 ndínǐ uvitatálɛ tó kasu nɔnzɨ tí yà Yudhà úbhà ngari ɔ̌, ndàdù àrà yà pbìndà dhu tí
ndì ndúnɨ ngari ɔ̀.»
26 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrù mà ɔdhína mànà náadù ngàlà nóvì. Ndɨ ngàlà adù Màtíyà àlu,
Màtíyà ràdù kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ì núbhà Yěsù bhà uvitatálɛ-bvu níse.

2

Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rǐfo Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀* níitdègu àkǎ, ní Yěsù ná’ù alɛ níi’ì atdíkpá ì àndu tsùya atdí ngari
ɔ̌ rɔ́.
2 Ní kòmbómbí, awɛ rǒpili ɔbɨ nyú nà dhu bhěyi rɔ́’ɔ dhu tó wɔ̀gɔ̀ níirɨ ndì ɔ̀rù-akpà
ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́, ndɨ dhu ràdù abádhí ɔ̀kò ɔ̀ná ɨdza níra.
3 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí ala kàzu-ɨdà-dɔ bhěyi rólo dhu-ɨdà-dɔ ányìdzá, ɔ̀nánga ràdù
ndùndɔ̀ rɔ̀kò abádhí-dɔ̀tsírɔ́.

† **1:12 1.12** Wɔ̀rí ní ndɨ sàbatù-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ka kavì kongò ùbhi dhu-adzí nga. Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌ ka kí kàtɨ «sàbatù tó otu» tí. * **1:16 1.16** Zàb 41.10 * **1:20 1.20** Zàb 69.25 * **1:20 1.20** Zàb 109.8 * **2:1 2.1** Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-tì ní ɨmbò kumì rí ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ. Pbàyàhúdí tó mànduɔ ɔ̌ ka nɨ’ì Pásìka tó mùhɛndù dzidɔ̌ rí ɨmbò kumì rí ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ ɔ̌ ka kɔnzínà mùhɛndù (Law 23.15-21; Tɔ̀r 16.9-11).

4 Ní Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níɨrá abádhí kóró, abádhí ràdʉ̀ ʼòpè ʼòtè dhèdhèrò alɛ
t'ávàna-tɨdò àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nítè ka fɨyò dhu bhěyi.
5 Wò dhu rɨ̌ ndònzɨ òná ɨdhɔ ǒ, yà adzɨ ǒ kóró pbìrì ònǎ rò íwʉ̌, Kàgàwà rǒ afíya nápbǎ
Pbàyàhúdí, níɨ'ì ìnè átò Yèrùsàlɛmà tó kɨgò ǒ.
6 Ní, wòrí wògò ì ìrì rò, ìndrʉ̌ náandu ì Yěsù ná'ù alɛ rɨ̌'ì ró, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʼʉ̀kɔ atdídǒ
ngǎtsi alɛ rɨ̌ abádhí ìrɨ ávàna nyʉ́ nótɛ rí ró dhu-okú dò rò.
7 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídǒ, ʼàdʉ̀ àmbɛ àtìnà dǒ: «Hòkò! Kɔ̌kò róte alɛ kóró tí
obhó Gàlìlayà ǒ bhà nyʉ́?
8 Ní, ádhu ngǎtsi alɛ rɨ̌ abádhí ìrɨ ávàna nyʉ́ nótɛ rí ró nɨ̌?
9 Kǎkà àlɛ̌ nzínzì ǒ rí'ì atdídhená alɛ níwʉ̌ Pbàpartè tó pbìrì ò rò, Pbàmedì mà
Pbàèlamù mànà tó pbìrì ò rò. Ndɨrò, ngʉ̌kpà alɛ níwʉ̌ Mèzòpòtàmiyà mà, Yùdɛyà mà,
ndɨrò Kàpàdòkiyà mànà tó pbìrì ò rò. Ngʉ̌kpà-tsí níwʉ̌ Pɔtò mà Àziyà mànà tó mʉ̀lɛngʉ̀
ò rò,
10 ngʉ̌kpà ràdʉ̀ ìwu Fùrùgiyà rò, Pàfùliyà rò, Mísrì rò, ndɨrò kyèròkyèrò Lìbiyà tó pbìrì
ǒ atdí pbanga Kùrenì tí kátɨna ò rò. Ndɨrò, ngʉ̌kpà alɛ íwʉ̌ Rɔmà tó kɨgò mà, Krɛ̌tè tó
pbìrì mà, Àràbiyà tó pbìrì mànà ò rò.
11 Atdídhená alɛ ní Pbàyàhúdí nyʉ́, ndɨrò ngʉ̌kpǎkà ní ʉ̀gèrè tí ì nʉ́gèrè, ʼòngò
Pbàyàhúdí tó sɔmà tó Ʊyátá nífʉ alɛ. Pbétʉ̀, àlɛ̌ kí abádhí ìrɨ Kàgàwà anzì ádrɔ̀drǒ
dhu tó màkʉ̌rʉ̀ àwɛ̌ rí àlɛ̌ t'ávàna nyʉ́ ǒ ró.»
12 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kòrí alɛ, fɨyó ɨrèta rìku. Abádhí ambɛ́nà dhu ònguʉ̀ dǒ tsʉ̀yá nzínzìya
ǒ, ʼàmbɛ àtìnà dǒ: «Wò dhu-tì nyʉ́ ní àdhu?»
13 Pbétʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náambɛ́nà Yěsù ná'ù alɛ rʉ̌nɔna dhu gàyà nónzɨ dǒ ònzɨ tí,
ʼàdʉ̀ àmbɛ àtìnà dǒ: «Ɨwà kɔ̌kò alɛ òrì atdídǒ.»

Pétɛrʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu

14 Níɨrò ní ndɨ Yěsù bhà uvitatálɛ tírò ì ìkò atdíkpá atdí kumì dònà atdí nà ngʉ̌kpà
ɔdhína mànà róró, Pétɛrʉ̀ apè ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ihé-yà tò. Kǎtɨ: «Nyɨ̌
Pbàyàhúdí tírò, ndɨrò nyɨ̌ kóró Yèrùsàlɛmà tó kɨgò ǒ nyɨ̌ nyí'ì rò, nyìkpèlè bɨ̌kʉ nyɨ̀rì
yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi.
15 Kòrí alɛ nórì nzá wò nyɨ̌ nyírèna dhu bhěyi, àlɛ̌ kòko òko ìbhʉ adyifò-sisì kútsingá
nga tó ǒ tí nídhunɨ̌.
16 Pbétʉ̀, wò rí ndònzɨ dhu ní yà Kàgàwà bhà nabì Yòwɛlè náavò ìndrʉ̌ tò dhu. Kǎtɨ:
17 ‹Kàgàwà rǎtɨna: yà adzɨ ǒ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí,
ma mɨráya kóró alɛ Afídu nɨ̌.
Ní fʉ̀kʉ́ kpabhínzo mà vèbhínzo mànà nóongoya pbànábí tí,
Fʉ̀kʉ́ zàdhà náalaya dhu ɔnyʉ pbhěyi ródzì dòyà dhu tó ɔ́fò ǒ,
Fʉ̀kʉ́ mʉ̀là-akpá tò, madʉ̀ dhu ɔ̀vò ònyʉ̀ ǒ.
18 Obhó tí, ndɨ nínganí, ma mɨráya pbàkà ɨnɔ-akpá mà, pbàkà ɨnɔ-ayí mànà Afídu nɨ̌,
ràdʉ̀ òngo pbànábí tí.
19 Ma mɔnzɨya yà ɨnzá apèna ʼònzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ǒ dhu òrʉ̀-akpà-nyɨ rǒ,
madʉ̀ wɨwì ònzì yà adzɨ dǒ. Ɨ dhu nɨ'ɨya azu mà, kàzʉ mà, ndɨrò àpbù bhěyi ʉ̀tì ɨkɔ
mànà.
20 Tdʉ̌ wò ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨdhɔ náaká rò,
adyifò nʉ́ʉgèrèya ndì ndòngò ínò tí,
ndɨrò àbɨ̌ nʉ́ʉgèrèya ndɨ ndòlù azu bhěyi.
Ndɨ ɨdhɔ nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́.
Ndɨrò, ndɨ ɨdhɔ nɨ'ɨya Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ rɨ̌ ndàvɨ̌ kpangba ònǎ ɨdhɔ.
21 Nírò ní ndɨ Kàgàwà araya ɔvònа nànzì ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà nígʉ rǒ*.›
22 Nyɨ̌ Pbàìsràyélí tó pbìrì ǒ bhǎ, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Kàgàwà nítè wà dhu
ndì rópì ndɨ Yěsù, yà Nàzàretì tó kɨgò ǒ alɛ. Obhó tí, kǒtù ǒ, Kàgàwà ónzì wà wɨwì mà,
yà ɨnzá apèna ʼònzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ǒ dhu mànà, ndàdʉ̀ ize nítè nzínzìkʉ ǒ. Ní nyɨ̌
nyʉ́nɨ ɨ dhu mběyi nyʉ́.
23 Wò ndɨ alɛ ka kipfo kabhʉ fʉkʉ́, àdhàdhì yà angyangyɨ Kàgàwà udhé, ndɨrò
angyangyɨ kʉ̌pí dhu bhěyi. Ní, nyɨ̌ nyípfo ka, nyǎbhʉ ɨnzá àpè Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ alɛ ròhò,
ʼʉ̀tǒ mùsàlabhà dǒ.
24 Ka kótdʉ̀ ka, pbétʉ̀ Kàgàwà ádʉ̀ kàbhʉ rìngbè ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rò, ndɨ dhu ràdʉ̀ kàbhʉ
ràhʉ ɔvɛ tó àpbè ǒ rò, ìmbǎ ɔvɛ ní'ì ɔbɨ nà kà dǒ nídhunɨ̌.
25 Obhó tí, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náavò dhu kǒkú dò rò, ndàtɨ:
‹Ma mongónà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àla ɔnzìdú bìlɨ̌nganà.
Kà rɨ̌'ì ìnè idú fangà dònǎ rò, ní ùdúnga rɨ̌ nzɨ̌ ìvi ɔdɔ nɨ̌.

---

* **2:21 2.21** Yòw 3.1-5

26 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ afídu rɨ̌'ì dhɛ̀dhɛ nà,
dhɛ̀dhɛ tɔ́ ɔtɛ ràdʉ̀ ì'ì ɨdàdu dɔ̌.
Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, ɔvɛ-bvʉ̀ màtɨ́ ngbɔ̌du radìya ɨnga t'ɔ́dɔta nà tɨ́.
27 Obhó tɨ́, nyɨ nyʉbhàya nzɨ̌ afídu ràdɨ ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya nzɨ̌ ɨma, pbʉ̀kʉ̀ ìlɨ̌lǎ alɛ-abvɔ̀ nyʉ́ nʉ́bhà rɔ̀mɔ̀ ibhu ɔ̀.
28 Nyɨ nyítɛ̀ wà ípìrɔ̌nga tɔ́ otu idù,
ndɨrɔ̀, ɔnzìnʉ́ ma mɨ́ motù nínganí,
ɨdhɛ̀du nɨ́ikaya ndɨ atdídɔ̌ nyʉ́*.›»
29 Tdítdɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌: «Ɔdhídʉ̌, ma mòzè mɔvɔ̀ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ t'ábhunà-nzìnzì, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-okú dɔ̀ rɔ̀: kǎvɛ̀, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀ indo màtɨ́, kǎ-dzìdɔ rɨ̌'ì ìnè àlɛ̌-rábvʉ̌.
30 Pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ì Kàgàwà bhà nabì. Nɨ́, kʉ̌nɨ dhu angyangyɨ Kàgàwà ratsɔ̀ dhu ndàtɨ, ndì rɨlɨya kàbhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràdɨ kǎrì dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́.
31 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náala ndì nɔnzɨya dhu angyangyɨ. Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kǎvɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀ nɨ́ingbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌. Kǎtɨ:
‹Kàgàwà nʉ́ʉbhàya nzɨ̌ ka ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, kǎ-bvò nɔ́ɔmɔ́ya nzɨ̌ ibhu ɔ̀*.›
32 Kàgàwà abhʉ̀ wà wɔ̀ ndɨ Yɛ̌sù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ nɨ́ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì.
33 Nírɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ràdʉ̀ àdɨ fɨndá fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎkɔ wà yà Àbanà akɔ̀ fɨndá làká ɨlɨ̌lǎ-Alafí. Nɨ́, kìrǎ wà mǎ kà nɨ̌. Wɔ̀ ndɨ ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɔ̌nzɨna dhu nɨ́ ndɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyálǎna nyǎdʉ̀ àmbɛ ɨrìnà dɔ̌ kòmbí.
34 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì núupò nzá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎtɨ:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náatɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
Ádɨ̌ pbàkà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
35 ràrà àhʉ ma mɨ́ pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.›
36 Nírɔ̀, kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà nákǎ ì rʉ̀nɨ dhu mbɛ̌yi nyʉ́, Yɛ̌sù wɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ kʉtɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ, nɨ́ Kàgàwà rábhʉ wà ròngò Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ Màsiyà tɨ́.»
37 Nɨ́, wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ɔvɔ̀ fɨ̌yɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ndɨ dhu náasʉ̀ ihé-yà atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Àbanɨ̌nzó, mǎ màkǎ mɔ̀nzì dhu ìngbàtɨ́?»
38 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌ bàtizò Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ Kàgàwà ʉbà tɨ́ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ kàbhà ɨlɨ̌lǎ-Alafí tɔ́ pɛrɛ̀ nákɔ.
39 Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náakɔ̀ ndɨ làká fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzónzo mànà. Ndɨrɔ̀ kǎkɔ̀ ka átɔ̀ yà ndì ndúnzina kɔ́rɔ́ alɛ, yà ɨtsɛ arí'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ tɔ̀.»
40 Pɛ́tɛrʉ̀ ʉnɔ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí nabhʉ̀ tɨ́ ra'ù ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ abádhí-afí nabhʉ̀ tɨ́ rɔ̀tsì ɔbɨ. Kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàbhʉ nyɨ̌ Kàgàwà rìgʉ̌ nyɨ̌, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀.»
41 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu nà'ù alɛ kɔ́rɔ́ náadʉ̀ bàtizò à'ù kubho fɨ̌yɔ̀. Nɨ́ ndɨ nínganí, Yɛ̌sù ná'ù alɛ-bvʉ nɨ́isé ndì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ lʉfʉ̀ alɛ nɨ̌.
42 Nɨ́ ɨ alɛ náapbá afíya atdídɔ̌, 'òngò Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rʉ̌dhɛ̌na fɨ̌yɔ̀ dhu ìrì. Abádhí andu tsʉ̀ya, 'òngò òko atdíkpá, 'òngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá, ndɨrɔ̀ 'òngò 'ɨtsɔ̀ atdíkpá.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ nóongónà òko tɨ́ dhu

43 Ɔdɔ ongónà ɨ̀sɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀, yà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨna yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̀-nzínzì ɔ̌ dhu mà, abádhí rɔ̌nzɨna wɨwì mànà dhu àlǎ ì ɨ́ rɔ̀.
44 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà Yɛ̌sù ná'ù, nóongónà òko atdíkpá. Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà fɔyá dhu ʉ̀lɨ atdíkpá kàsʉ̌ya nɔnzɨ tɨ́.
45 Abádhí ongónà fɔyá dhu-tsí mà fɔyá ongyéngá mànà núdzi, 'àdʉ̀ ì òngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzʉ̀nàna nyʉ́ ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu-bvʉ̀tɨ́.
46 Abádhí ongónà tsʉ̀ya àndu kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá. Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà ɨdzàya ɔ̀nǎ ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ̀ atdíkpá dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀ atdí afíya nyʉ́ nà.
47 Abádhí ongónà Kàgàwà ìlè, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ abádhí ìfʉ. Ndɨrɔ̀, yà ɨnga náarúbho dhu bhɛ̌yi, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nóongónà àrà abádhí-bvʉ níse rɔ̀ yà ɔwʉ́tána tɨ́ ndì nà'ù alɛ nɨ̌.

---

* **2:28 2.28** Zàb 16.8-11 * **2:31 2.31** Zàb 16.10 * **2:35 2.35** Zàb 110.1

3

Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà rǐ atdí òtsótsù alɛ nígǔ dhu
(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

1 Atdíku, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náava ì ndínǐ ì owu tí ʼìtsò Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀,
arùgyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̀ nga tɔ́ ɔ̌.
2 Ní, Kàgàwà bhà ɨdza ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsù-tí, abádhí atù òtsótsù rɔ́rɔ̀ ka kugu atdí alɛ.
Wɔ̀ ndɨ tsǎtsù-ɔvɔ̀ nɨʼì «Àyǎya Tsǎtsù.» Bìlǐnganà ka kongónà ndɨ alɛ nítdù, kiwǔ ìlɨnà
ràdɨ ndɨ tsǎtsù-tí, ràmbɛ mùdzùnà núnzi dɔ̌ ányì dza rótsù alɛ-fɔ́.
3 Ní, wɔ̀ alɛ itdègu Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà nálǎ Kàgàwà bhà ɨdza rótsù rɔ́, ní kǎdù
ndɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ dhu ùnzi dɔ̌ abádhí-fɔ́.
4 Ní, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà núudí nyìkpóya wɔ̀ alɛ rɔ̌, Pɛ́tɛrù ràdù àtìnà kà nǐ: «Ándà
pɛ́ dɔ̀kà nga.»
5 Ní wɔ̀ alɛ adù abádhí dɔ̀ nga nándà atdyúna nyú nà, dhu ɔ̀dɔ ndì ndí ndínǐ ndì ndabá
tí abádhí-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tù, Pɛ́tɛrù adù àtìnà kà nǐ: «Ma mí'ì ìmbǎ ɔrɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ fùrangà tí kátɨna sɨma
mà nà màtí. Ɨndù ma mábhǔna ní fudú rí'ì dhu kɛ̀lɛ̌. Ní ma mátɨna ɨnyɨ nǐ: ‹Nàzàretì
ɔ̌ alɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ívà nyɨ nyidè, nyadù ùbhi.›»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrù adù wɔ̀ alɛ àlu fangà tɔ́ ɔtsúna rɔ̌, ndìvà ɔrù. Ní ɨrɔ́ rɔ̀ tí,
kà-pfɔ̀ mà kà-pfɔ̀-kìlìtà mànà náadù ɔbɨ nábà.
8 Ní wɔ̀ alɛ ɨbɛ ndì ndìdè pfɔ̌na dɔ̌, ndàdù abhi ɔ̀pɛ̀. Àbadhi mà náadù òtsù atdíkpá
Kàgàwà bhà ɨdza, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì mànà nà. Ní àrà ndì ndárà rɔ́rɔ̀, wɔ̀ alɛ ambɛ́nà
ndɔ̀bhè dɔ̌ ɔ̀bhè tí, Kàgàwà nílè ndì ndí rɔ́rɔ̀.
9 Kàgàwà bhà ɨdzá ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ náala ka ùbhǐ rúbhi ndàdù àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ rɔ́.
10 Ní, abádhí itdègu kùnǐ yà Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ «Àyǎya Tsǎtsù» tí kátɨna tsǎtsù-tí
arádɨ ndàmbɛ mùdzùnà ùnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ alɛ tí, ní ɔdɔ níísí abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdù abádhí
ùkɔ atdídɔ̌ wɔ̀ alɛ rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrù rǐ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu
(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)

11 Wɔ̀ alɛ náapbá ndì atdídɔ̌ Pɛ́tɛrù mà Yùwanì mànà rɔ̌. Ní abádhí adù òwu atdíkpá,
ʼòwù òko Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ mbàrazà-tsìnǎ. Ndɨ mbàrazà-ɔvɔ̀ nɨʼì «Ádrùngbǎ kamà
Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà.» Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ náadù ìtse, ì ràndu ì abádhí-tí, ɨdhɔ ùkɔ ì
atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ní, Pɛ́tɛrù itdègu wɔ̀ dhu àlǎ, náadù dhu ìvu abádhí-tsǔ ndàtɨ: «Nyǐ, Pbàìsràyélí
tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tírɔ̀, ádhu nyǐ nyàbhu nyǐ ɨdhɔ rùkɔ nyǐ wɔ̀ alɛ ɔ̀gù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nǐ?
Ndɨrɔ̀, ádhu nyǐ nyùdǐ nyìkpókù rɔ̀ká, nyǎmbɛ mǎndà dɔ̌ fàká ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ mǎ
màbhu ka rɔ̀gù dhu bhěyi nǐ? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ mǎ marí dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ mǎ màbhu ka rɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhu bhěyi nǐ?
13 Àlɛ̌ tʼábhúna Àbràhamù, Ìsakà, Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ́ Kàgàwà ní ndɨ pbìndà ɨnɔ-akpà Yěsù
Krístɔ̀, yà nyǐ nyípfo nyǎbhu òmvǔ-fɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔ̀ nàbhu rìlè ndì. Nyǐ nyuvó nyǐ lìwalì
Pìlatɔ̀ rɔ̌ ìnzǐ ka nikɔ̀lɔ̀ tí imbi ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè ɨwà àbadhi ɔ̀tdì kà-ànyǎ ndínǐ ndì ndikɔ̀lɔ̀
tí rɔ́rɔ̀.
14 Nyǐ nyadhɔ̀ yà Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ nyú, ndɨrɔ̀ obhónángatálɛ nyú, nyǎdù abvo
ɔ̀kyɛ arí alɛ nyú nábhu kɨkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀.
15 Ní ndɨ dhu-otù ɔ̌, nyǐ nyábhu kohò alɛ ní yà ípìrɔ̌nga nábhǔ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ nyú.
Pbɛ́tù, Kàgàwà ábhu wà ka rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvù rɔ̀. Ní mǎ ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì.
16 Wɔ̀ nyǐ nyálǎna alɛ nyǐ nyúnɨ wà mběyi nyú. Ní ka nàbhu ràbà ɔbɨ dhu ní yà mǎ
máʼù Yěsù-ɔvɔ̀ bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. Yěsù náʼu ka kí dhu nábhu ndɨ ka rɔ̀gù atdídɔ̌
wɔ̀ nyǐ nyálǎna dhu bhěyi.
17 Ní àbanǐnzó, kòmbí mǎ mùnɨ wà dhu wɔ̀ nyǐ nyónzì fùkú ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà Yěsù
rɔ̌ dhu, ní nyǐ rónzì ɨnzá nyǐ nyùnɨ nga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Pbɛ́tù, wɔ̀ Kàgàwà ádù ɔ̀nzìnà kà-rɔ̌ dhu ní yà angyangyɨ ndì ndavɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìndà
pbànábí-otù ɔ̌ dhu. Kǎtɨ pbìndà Màsiyà rabáya àpbɛ̀*.
19 Nírɔ̀, nyùgèrɛ̀ nyǐ nyǔbhà fùkú nzérɛnga, nyǎdù ìngo Kàgàwà-tɨʼɔ̀, ndínǐ kǎdù tí
fùkú nzérɛnga níndò.
20 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà rǐ nyǐ nyí nyǎsǒ ɔ̀ná kàsumì nábhǔ ràkǎ,
ndàdù Yěsù, yà angyangyɨ ndì ndapì Màsiyà nívì rìrà fǔkù.

---

* **3:18 3.18** Luk 24.26-27

21 Kòmbí dhu àkǎ kà ràdɨ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà rǐ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nʉ́gèrɛ̀ ròngò ɔwʉ́tána tí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Kàgàwà avɔ̀ wà ndɨ dhu angyangyɨ nyʉ́ pbìndà ìlǐlǎ pbànábí-otù ɔ̌*.

22 Obhó tí, Músà atɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ fʉ̀kʉ́ Kàgàwà níipfoya ɨma bhěyi atdí pbìndà nabì fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀. Ní dhu akáya nyǒngò kà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nírì.

23 Ɨnzǐ róngo ndɨ nabì rʉ̌nɔna dhu ìrì alɛ-tsè nɔ́tdì Kàgàwà rǒngo àdʉ̀ kɔ́rɔ́ pbìndà alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀*.›»

24 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìse átɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà pbànábí kɔ́rɔ́, rɔ̀pè ndì Sàmɔlɛ̀ rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ dzina dɔ̌ uvò kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbànábí ɔ̀, náavɔ̀ dhu átɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ì nɔnzɨya dhu dɔ̌.

25 Nyǐ ní pbànábí tɔ́ inzo. Ní kɔ̌kɔ̀ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ Kàgàwà anzɨ làká ní kǎnzì fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyùngbò wà nyǐ Kàgàwà nà yà abhúkʉ mànà Kàgàwà mà núungbò ì dhu-otù ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà atɨ Àbràhamʉ̀ nǐ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-otù ɔ̌, ma masoya yà adzɨ ɔ̌ rʉ̀gànda-tsʉ̀ kɔ́rɔ́*.›

26 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ Kàgàwà ívì pbìndà ɨnɔ-akpà Yěsù Krístɔ̀ fʉ̌kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndínǐ nyǐ naso tí ndàbhʉ nyǐ nyʉ̌gèrɛ̀ nyǐ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzérɛnga.»

4

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà núsɔ̌ ka kí, kadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá dhu

1 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà rǐ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ pbàkùhání mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ alɛ mà, Pbàsàdùkáyó mànà nʉ́ʉtɔ ì ányɨ̀rɔ̌.

2 Ní, abádhí-ɨdhɛ̀ níika nzá ndì wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà rǐ dhu ùdhě ihé-yà tɔ̀ Yěsù ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu rǐtɛ̀na dhu ní ìkyɛ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rǎdʉ̀ ìkyɛ dhu, ndɨrɔ̀ ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ kʉtdʉ̌ ì alɛ rǎdʉ̀ ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.

3 Ní, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà núso. Ní ɨnga rǎtɨ nídhunǐ, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nʉ́lɨ imbi ɔ̀, ràrà àhʉ tsútsǎ nínganí nga ɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlǐ rʉ̌dhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nìrì, náa'u Yěsù, ndɨ dhu ràdʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ-bvʉ nábhʉ rìsě ndì, ràhʉ mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ alɛ tí.

5 Tsútsǎ nínganí, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náandu ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.

6 Abádhí náandu ì atdíkpá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Anà mà, Kàyafà mà, Yùwanì mà, Àlìsandʉrʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌ bhà mànà.

7 Ní, kɔ̌kɔ̀ ì nàndu alɛ náavì Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà kiwʉ̌ nà nzínzìya ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá. Abádhí atɨ: «Nyǐ nyʉ́, nyǐ nyígʉ̌ wɔ̀ ɔ̀tsótsù alɛ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ, ndɨrɔ̀ àdhɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌?»

8 Ní, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí níirá Pɛ́tɛrʉ̀, ràdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyǐ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà tírɔ̀,

9 kɔ̀nǐ indo nyǐ nyí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀ká wɔ̀ ɔ̀tsótsù alɛ rɔ̌ mǎ mɔ́nzì ídzìnga mǐgʉ̌ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ, nyǐ kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà dhu ní, nyǐ nyábhʉ Yěsù Krístɔ̀, Nàzàretì tɔ́ pbanga ɔ̌ alɛ, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu. Ní, Kàgàwà ádʉ̀ wà kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Kɔ̌vɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ wɔ̀ alɛ ìdè ɔnzìkʉ́ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nǐ.

11 Ndɨ Yěsù ní ndɨ Kàgàwà bhà Andítá nɔ́vɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ:
‹Yà nyǐ nyabvù igi odu, nyǐ, ɨdza ɔ̀rʉ arí alɛ tírɔ̀,
ní ndɨ ɔ̀ngò ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ̀ rádʉ̀ odu tí*.›

12 Ɔ̀gʉ̀ rǎdʉ̀ ndàbà kɔ̌tù ɔ̌ tí atdírɔ̀, ìmbǎ ngǎtsi alɛ-ɔvɔ̀ rǐ'ì yà adzɨ ɔ̌ atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndínǐ ìndrʉ̌ ʉgʉ̀ tí otùna ɔ̌ nídhunǐ.»

13 Ní wɔ̀ dhu bhěyi Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà àdu dhu fíyɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na dhu náadʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí asʉ̀ dhu Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà ràrǐ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu nɔ́zʉ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí asʉ̀ dhu átɔ̀ Yěsù mànà arúbhi ùbhi rɔ̌ atdíkpá alɛ ràrǐ ɨ.

14 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gʉ̀ ɔ̀tsótsù alɛ nálǎ ì í nzínzìya ɔ̌ ìdè rɔ́ rɔ̀, abádhí rʉ̌nɔna dhu náadʉ̀ àwǐ àwǐ tí.

15 Ní, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà návi rùvò dhʉ̀wanǐ-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò ì nzínzìya ɔ̌.

---

* **3:21 3.21** Ìsa 34.4; 51.6; 65.17 * **3:23 3.23** Tɔ̀r 18.15,18,19 * **3:25 3.25** Ɔpt 22.18; 26.4 * **4:11 4.11** Zàb 118.22

16 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Àlɛ̌ kí kɔ̀rí alɛ ɔ̀nzi ìngbà dhu bhɛ̌yi? Obhó tí, Yɛ̀rùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̌ bhà kórɔ́ nɩ́ni wà wɔ̀ abádhí ɔ̀nzì wiwì mbɛ̌yi nyɩ́. Ní, àlɛ̌ kí nzǐ àdù ndi dhu àgɔ̀.

17 Pbɛ́tù, dhu àkǎ nzá ndi dhu-ɔ̀yǐ rùgà ndì kórɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìsɔ̀ abádhí ìnzǐ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ nati tí tdítdɔ̌ atdí alɛ-bì ɔ̌ màtí.»

18 Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adù Pɛ́tɛrù mà návi rìtsù tdítdɔ̌ tiya ɔ̀. Abádhí adù dhu ìsɔ Pɛ́tɛrù mà tɔ̀ ìnzǐ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ nati tí akɛkpá màtí, ndirɔ̀ ìnzǐ dhu nudhè tí tdítdɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌.

19 Pbɛ́tù, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náadù dhu àdu abádhí tɔ̀, ʼàti: «Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyǐ nyɩ́ tírɔ̀. Ádhu Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀: tí kirì tsùkɩ́ dhu, ndirɔ̀, tí kirì tsùná dhu?

20 Mǎʼí na ní ndi, ìnzǐ mǎ mádù iwà mǎ màla dhu mà, ndirɔ̀ iwà mǎ mìrì dhu mà nóvɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu nɩ́bhà.»

21 Ní, abádhí dɔ̌ i ɔ̀rù tdítdɔ̌ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌-anya ìtdì arí alɛ náadù abádhí ùkɔlɔ ròwù. I ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ala nzá abádhí dɔ̌ i í anya ɔ̀tdi okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà. Obhó tí, kórɔ́ alɛ adù òko ʼàmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ wɔ̀ ndi nɔ̀nzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

22 Wɔ̀ ndi Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náanzì wiwì rɔ̀ná ʼìgǔ alɛ ni'i iwà pbìndà atɔ ísě ndì rɔ̀sè ìfɔ kumì atɔ dɔ̀nǎ alɛ.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ rǐ ʼìtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dhu

23 I ka kùkɔlɔ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náadù òwu ɔdhíya rǐʼì i, ʼàdù yà pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkùrǔ mànà nɔ́vɔ̀ fíyɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

24 Ní wɔ̀ dhu i ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ náadù ʼìtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ʼàti: «Ɔ̀ɔ Ádrùngbǎlɛ́, nyi nyanzi ndi ɔ̀rù-akpà mà, yà adzi mà, ádrɔ̀drɔ̌ rɛ̀rù-abábá mànà ɔ̀yá arí'ì kórɔ́ dhu mànà.

25 Pbùkù Ilǐlǎ-Alafí nǐ nyi nyabhù pbùkù inɔ-akpà, abhukà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì rɔ̀vɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀. Kǎti:
‹Ádhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi inzá Kàgàwà nɩ́ni alɛ-tsì àva ndì nǐ?
Ndirɔ̀, ádhu ìndrǔ òko ʼàmbɛ ìmbǎ tiya nà dhu ùdhe dɔ̌ ndínǐ i ɔnzi tí nǐ?›

26 Yà adzi ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà i ila t'úgyeta tɔ̀. Ndirɔ̀, kámá nádù wà ʼìrì atdíkpá, ndínǐ i ugye tí i Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà nà, pbìndà Màsiyà mànà*.›

27 Obhó tí, ádrùngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mà, lìwalì Pòtiyò Pìlatɔ̀ mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà, Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̌ bhà mànà núndu wà i yàrí kigɔ̀ ɔ̌. Abádhí ùndu i, ndínǐ i ugye tí Yɛ̌sù, pbùkù Ilǐlǎ inɔ-akpà, yà nyi nyɩ́ nyi nyútri alɛ.

28 Ndi dhu bhɛ̌yi ní ndi abádhí ɔ̀nzì pbùkù ádrùngbǎnga tó ɔbi nǐ yà nyi nyɩ́ nyi nyudhè ndirɔ̀ nyi nyazè rɔ̀nzì ndì angyangyi dhu.

29 Nírɔ̀ kòmbí Ádrùngbǎlɛ Kàgàwǎ, ándà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ʼɔ̀nzì rɔ̀ká dhu. Ábhǔ pbùkù inɔ ròwù pbùkù ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na.

30 Igba ɔtsúnu, ndínǐ ìndrǔ nigú tí, ràdù wiwì mà, yà inzá apɛ̀na ʼɔ̀nzi angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mànà nónzì pbùkù Ilǐlǎ inɔ-akpà Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌.»

31 Ní Yɛ̌sù ná'ù kɔ̌kɔ̀ alɛ níitdègu itsɔ̀ta nítɔ, ní yà abádhí ì'ì i àndu i rɔ́ nga náadù ndɔ̀pè ndìvi, Kàgàwà ràdù abádhí ìra pbìndà Ilǐlǎ-Alafí nǐ. Ní, abádhí adù ʼɔ̀pè ʼùnɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ rǐ fɔyá dhu nɩ́lǐ atdíkpá ròngò dzùnàya ɔ̀nzì dhu
(Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

32 Yɛ̌sù ná'ù alɛ níi'ì atdí alɛ bhɛ̌yi afíya mà, atdyúya mànà ɔ̀ rɔ̀. Atdí alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ nóongónà nzǐ fɔná dhu àti pbìndà dhu nyɩ́ tí. Pbɛ́tù, abádhí ongónà kórɔ́ fɔyá dhu nɩ́li atdíkpá.

33 Abádhí ongónà àdù Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù ingbè ndi ɔvɛ-bvù rɔ̀ dhu tó màkǔrù nóvɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ádrùngbǎ ɔbi nyɩ́ nà. Ndirɔ̀ Kàgàwà ongónà àdù abádhí àso kórɔ́ atdídɔ̌.

34 Dhu ɔ̀tdì ndi rɔ̀ná alɛ níi'ínà mbǎ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí màtí. Obhó tí, inga nà alɛ mà kórɔ́, idza nà alɛ mànà kórɔ́, nóongónà i dhu-tsí núdzi, ʼàdù ìwu i òngyè fùrangà nà,

35 ʼùbho Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-fɔ́. I uvitatálɛ ongónà àdù ndi fùrangà nɩ́ndɔ̀ kórɔ́ alɛ tɔ̀, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzùnàna ɔ̀nzì rádù dhu-bvùtí.

36 Ndi dhu bhɛ̌yi tí, Yɔ̀zɛfù tí kátina atdí Mùlawì níi'ì inga nà. Ka ni'ì Kìpurɔ̀ tí kátina pbìrì ɔ̀ ka kugu alɛ. Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ ongónà àdù kànzì átɔ̀ Bàrnabà tí. Bàrnabà-tì ní ìndrǔ-afí òpè arí alɛ.

37 Ní kǎbhù pbìndà inga kodzì, ndàdù ìrà ndi fùrangà nà, ndirà àbhu nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-fɔ́.

---

* **4:26 4.26** Zàb 2.1-2

5

Ànànɨyà mà pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ dhu
(Tɔ̀r 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

1 Pbétù, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ mà nɩ́ɨri ɨ̀ pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà ʼàbhʉ fɨ̀yó ɨnga kodzì.
2 Nɩ́, Ànànɨyà idyi ndɨ ɨnga ka kodzì rɔ̀ná fùrangà-rɔrɔ̀ fɩ́ndà, ɨwà pbìndà tsìbhálɛ ùnɨ átɔ̀ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù àrà ndɨ fùrangà-go àbhʉ Yěsù bhà uvitatálɛ-fɔ́.
3 Nɩ́ Pétɛrù ivú dhu Ànànɨyà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ànànɨyǎ, ádhu nyɨ nyàbhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanì rìrǎ afínʉ nɨ̌? Nyɨ nyùtrǎ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí, nyadù ɨnga nyɨ nyàbhʉ kodzì rɔ̀ nyɨ nyàbà fùrangà-rɔrɔ̀ nídyì ɨndù.
4 Ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ ndɨ ɨnga àbhʉ̌ kodzì rɔ̀, ka nì'ì t'óbhó pbùkù? Ndɨrɔ̀, ɨwà màtɩ́ nyɨ nyàbhʉ ka kodzì rɔ̀, nyɨ nyòngyè fùrangà nì'ì t'óbhó pbùkù kèlě? Nɩ́, ádhu nyʉ́ nyɨ nàbhʉ nyɔnzì dhu wɔ̀ dhu bhěyi? Nyɨ nyùnɔ̀ nzá tìtɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, pbétù nyɨ nyùnɔ̀ ka Kàgàwà tɔ̀.»
5 Nɩ́ wɔ̀ Pétɛrù ùnɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ́rɔ̀ tɩ́, Ànànɨyà nɩ́ɨtsɨ obvò, ndàdù ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Nɩ́ kɔ́rɔ́ alɛ, wɔ̀ Ànànɨyà rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu nɨ̀rì ɔ̀ ɔdɔ ɨsí atdídɔ̌.
6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kpabhínzo adù ìwu, ʼàkpɔ̀rɔ̀ Ànànɨyà-abvò-ngbɔ̀ mbɛrù* ɔ̀, ʼàdù ɔ̀wu ɔ̀tdùnà.
7 Mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sɨsì tí Ànànɨyà ɔ̀vɛ̀nà rɔ́ adyifɔ̀-sɨsì ùdà rɔ́rɔ̀ nɩ́ ndɨ, kàbhà tsìbhálɛ, Sàfirà náatsù tdítdɔ̀ Pétɛrù mà-tɨʼɔ̀. Kǔnɨ nzá pbìndà alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu.
8 Nɩ́, Pétɛrù ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ʊ́nɔ pɛ́! Tí nyɨ̌ nyàbhʉ ɨnga kodzì rɔ̀ná fùrangà-bvʉ yà?» Nɩ́, Sàfirà adù dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀ɨ̀! Ka nɩ́ wɔ̀.»
9 Nɩ́ Pétɛrù adù àtìnà Sàfirà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàdù nyɨ̌rì ɨngbà dhu bhěyi pbùkù alɛ nà, nyǒwù Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nyʉ́ nʉ́tra? Ándà! Kɔ̀nɨ̌ pbùkù alɛ ɔ̀tdù ɔ̀wù kpabhínzo rɨ̌tsù kɔ̀kɔ̀ dɔ̌. Nɩ́, abádhí rɨ̌ abvònʉ ìtdu átɔ̀, ʼɔ̀wù ɔ̀tdùnà.»
10 Ʊ́rɔ́ rɔ̀ tí, Sàfirà nɩ́ɨtsɨ gbùù obvò Pétɛrù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdù ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Nɩ́, ɨdza ɨ̀ ìtsù rɔ̀, kpabhínzo adù Sàfirà òtù ɨwà ɔ̀vɛ̀ rɔ́, ʼàdù kǎ-bvò ìtdù, ʼɔ̀wù ɔ̀tdùnà átɔ̀ yà kàbhà alɛ ɨ̀ ɔ̀tdùnà rɔ́.
11 Nɩ́, ɔdɔ nɩ́ɨsí atdídɔ̌ kànɨsà ɔ̀, wɔ̀ Ànànɨyà mà Sàfirà nà rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀.

Yěsù bhà uvitatálɛ rɨ̌ andɨ nà ibí alɛ nígʉ̌ dhu
12 Yěsù bhà uvitatálɛ náanzɨ ábhɔ̌ wɨwì mà, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ dhu mànà ìndrǔ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ nóongónà ʼàndu bìlǐnganà. Abádhí ongónà òko atdíkpá «Ádrùngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà» tí kátɨna mbàrazà-tsìnǎ.
13 Ndɨrɔ̀, yà ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nóongónà nzɨ̌ ndòmvù ndàngbò ndɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̀. Pbétù, ìndrǔ ongónà àdù àmbɛ Yěsù ná'ù alɛ ìlè dɔ̌ atdídɔ̌.
14 Ábhɔ̌ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nóowúnà Ádrùngbǎlɛ Yěsù à'ù rɔ̌, ndɨ dhu ràdù àrà ka ná'ù alɛ-bvʉ àbhʉ rɔ̌ rìsě ndɨ̀ atdídɔ̌.
15 Nɩ́, ìndrǔ nóowúnà andɨ nà alɛ nʉ́mbà rɔ̌ ʼìwǔ nà ngʉdhà ɔ̀. Abádhí owúnà ɨ alɛ nʉ́lɨ rɔ̌ rɔ̀yì fɨ̀yó ara mà fɨ̀yó ótdù mànà dɔ̌, ndínɨ̌ Pétɛrù rʉ̌da ányìrɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̀, àbadhi-sɨsì nyʉ́ mà náara tí ndìbvu rɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtɩ́.
16 Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà alɛ nà, nzérɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ mànà yà kyèrɔ̀kyèrɔ̀ rí'ì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-tí pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɩ́ ɨ alɛ owúnà ùgʉ rɔ̌ kɔ́rɔ́.

Yěsù bhà uvitatálɛ núsɔ̌ ka kí, kadù dhu ɔ̀ngù tsùyá dhu
(Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)
17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɨ̀ ɨ̀'ì mànà atdíkpá Pbàsàdùkáyó tó mùtù nzínzì ɔ̌ alɛ mànà, náambɛ́nà Yěsù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨna dhu-adhà ɔ̀nzɨ dɔ̌ atdídɔ̌.
18 Nɩ́ abádhí adù Yěsù bhà uvitatálɛ àbhʉ kusɔ̌, kʉdɔ kɔ́rɔ́ alɛ tó imbi-dzà ɔ̀.
19 Pbétù kúbhingá nǎ, Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà bhà atdí màlàyikà náadù ìrà imbi-dzà-tsù núpfò, ndàdù Yěsù bhà uvitatálɛ àbhʉ rùvò iri. Ndɨrɔ̀, ndɨ màlàyikà adù àtìnà abádhí nɨ̌:
20 «Nyòwu nyɨ̌kò Kàgàwà bhà ɨdzá, nyǎdù ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá dɔ̌ rɔ́tɛ kɔ́rɔ́ màkʉ̌rù nɔ́vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.»
21 Nɩ́, Yěsù bhà uvitatálɛ adù 'ɨvà bhɔ̀tsʉngá nyʉ́, ʼɔ̀wù Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀, ʼàdù ʼɔ̀pɛ̀ ùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀.

* **5:6 5.6** Ndɨ mbɛrù-tidɔ̀ nɩ'ì abvo-ngbɔ̀ t'ákpɔrɔta tɔ̀ tí ka kapì.

Pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̀ kamà mà, yà ɨ ì'ɨ̀ mànà atdíkpá alɛ mànà níwǔ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ́ ádrɔ̀drɔ̌-anya ɨ̀tdɨ̀ arí pbàkʉ̀rʉ̌-tsʉ̀ àndu. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ sàndɨ̌rì àvi ròwù Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ ùgù, 'ìwǔ nà imbi ɔ̀ rɔ̀.

22 Ní imbi-dzà ɔ̀ ɨ ìwǔ ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ sàndɨ̌rì adʉ̀ nzá ɨ uvitatálɛ òtù abádhí ka kʉ́dɔ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ 'àdu anya t'ítdɨ̀ta t'álɛ-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀, 'àtɨ:

23 «Mǎ mòwù ùvò imbi-dzà-lɨ'ɔ̀, ní mǎ mòtù ndɨ imbi-dzà-tsʉ̀ mbɛ̌yi nyʉ́ ka kùpbɨ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀, sàndɨ̌rì ní'ì ìnè fɨyɔ́ ngari ɔ̌ tí ɨ ìkò rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mìtdègu tsǎtsʉ̀ ùpfo, ní mǎ màdʉ̀ nzá atdí alɛ mà nótù kàluga ɔ̀.»

24 Ní wɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndɨ̌rì tó ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà níitdègu wɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, ní abádhí-dɔ ɔ̀ nga adʉ̀ ìkǔ tí ìku. Ní abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzɨ kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌?»

25 Nírɔ̀ ní ndɨ atdí alɛ ɨtɔ ndì, ndìtsì àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ dhu! Kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ kusɔ̌, kʉdɔ imbi ɔ̀ alɛ rɨ̌'ì Kàgàwà bhà ɨdzá ɨ ìkò, 'àmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ rɔ́.»

26 Ní, sàndɨ̌rì tó ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, rɔ̀ná ngʉ̌kpà sàndɨ̌rì mànà náawù Kàgàwà bhà ɨdza, ndínɨ̌ ɨ ugu tí Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ 'ìwǔ nà anya t'ítdɨ̀ta t'álɛ-ɔ̀nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nʉ́ʉlʉ́ nzá ɨ uvitatálɛ ɔbɨ nɨ̌ ìwǔ nà, ìndrǔ rǎdʉ̀ 'ùbvu odu nɨ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì 'í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàndɨ̌rì abhʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rìwǔ ùvò ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̀ kamà náadʉ̀ ndɔ̀pè ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̀, ndàtɨ:

28 «Mǎ mísɔ̌ wà nyɨ̌ ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyowu tí dhu ùdhe rɔ̌ wɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ní, nyàndà pɛ́ nyɨ̌ nyónzɨ dhu: Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà núlè wà ùlè tí fɨ́yɔ̀ nyɨ̌ nyúdhěna wɔ̀ alɛ dɔ̌ dhu nɨ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòzè nyɨ̌fo wɔ̀ alɛ-azù dɔ̀ká átɔ̀!»

29 Ní Pétɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Àkǎkǎ dhu tí kɨfʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ tí kɨfʉ ìndrǔ ʉ̀nɔ̀ dhu?

30 Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyabhʉ̀ Yɛ̌sù kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀vɛ̀, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, abhúka tó Kàgàwà nábhʉ wà ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

31 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ fɨndá fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Kǎbhʉ ka ràdɨ Kamà tí ndɨrɔ̀ Ɔ̀gʉ̀ba tí, ndínɨ̌ otu nabhʉ̀ tí Pbàìsràyélí tɔ̀ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ràdʉ̀ ʉbàta tó otu àbà.

32 Mǎ ní ɨ ɨ nónzɨ dhu tó ngàmbì. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ́ arí alɛ nírǎ kǎrí nɨ̌ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ɨ dhu tó ngàmbì átɔ̀.»

33 Ní wɔ̀rí ɔtɛ ɨ ɨ̀rì rɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ náakó atdídɔ̌, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀zè ndínɨ̌ ɨ abhʉ̀ tí Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ kɔkyɛ̀.

34 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzɨ ɔ̌ Gàmàlìyelì tí kátɨna atdí Mʉ̀fàrìsayò níi'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ì Músà bhà Ʊyátá tó màlimò, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ atdídɔ̌ kórɔ́ alɛ arífʉ̌na alɛ. Ní, kɨ̌và ndɨ ndìdè ɔrʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ nzínzɨ ɔ̌, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ àvi kipfo iri ákɛ̌ kàsʉmì tí.

35 Ní kɔ̌kɔ̀ uvitatálɛ ùvò iri dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ Pbàìsràyélí tó pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyàndà nga mbɛ̌yi kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌ nyɨ̌ nyápàna nyɔ̌nzɨ dhu nà.

36 Kɔ̀nɨ̌, tdèku tí Tèwudhà nívà ndì, ndàrà ndàtɨ rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ mɨyà alɛ ràdʉ̀ 'ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌. Ní ka kóhò ka, yà kà-tsʉ́ dhu ná'ù alɛ ràdʉ̀ 'ɨ̀fàlà, wɔ̀ abádhí ítsɔ̌ dhu ràdʉ̀ ìnè.

37 Tèwudhà-dzidɔ̌, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà tí kátɨna nívà ndɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ ka kí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀ 'ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ka kòhò ka rɔ̀, yà kà-tsʉ́ dhu ná'ù alɛ nádʉ̀ 'ɨ̀fàlà átɔ̀.

38 Ní kòmbí ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyùvò kɔ̌kɔ̀ alɛ tó dhu ɔ̀ rɔ̀. Nyʉ̀bhà abádhí ròwù. Wɔ̀ abádhí ùdhe ɨ ɔnzɨ tí dhu mà, wɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna dhu mànà níi'ɨna gukyè ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu tí, ní ɨ dhu rɨ̌nè ɨ̀tírɔ̀.

39 Pbɛ́tʉ̀, ɨ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ Kàgàwà nyʉ́ ùdhě ndì ndɔnzɨ tí dhu tí, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ ɨ dhu àbhʉ̌ rìnè. Nyàndà nga mbɛ̌yi! Akyɛ nyɨ̌ nyowuna nyɔ̌tù Kàgàwà nà nyɨ̌ nyí nyʉ̌gye rɔ́.›» Ní kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ náadʉ̀ wɔ̀ Gàmàlìyelì ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu ɨ̀rì.

40 Abádhí adʉ̀ uvitatálɛ àvi rìtsù tɨya ɔ̀. Ní ɨdza abádhí ɨ̀tsù rɔ̀, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ abádhí àbhʉ kʉvɨ, 'àdʉ̀ dhu ɨ̀sɔ fɨ́yɔ̀ ɨ̀nzɨ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ natɨ tí tdítdɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨ alɛ adʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ, ròwù.

41 Ní Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ uvò kɔ̀rí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, ɨ ka kɔ̀zʉ̀ ɨwà àkǎ 'àbà àpbɛ̀ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tí nídhunɨ̌.

42 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ màtí, ɨdzàya ɔ̀nǎ màtí, abádhí ʉbhà nzá kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ɨ 'í dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhà nzá Yɛ̌sù ràrɨ̌ Màsiyà dhu tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nóvɔ ɨ 'í ìndrǔ tɔ̀ dhu.

6

Yěsù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ róngo àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nóvò ka kɨ́ dhu
(Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)

1 Kɔ̀kɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̀, Yěsù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadì ndàrà ndìse rɔ̀. Nɨ́ yà Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̀tɛ arí Pbàyàhúdí* náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nù yà ávàya nyʉ́ nótɛ arí Pbàyàhúdí† nɨ̌, fìyɔ́ abvo-ayí rɔ̌wu ùdzɔ̌ tí ùdzo rɔ̀ bilǐnganà ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀ndɔ ka kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Ní, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Yěsù bhà uvitatálɛ náandu Yěsù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̀ kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Ɨnzá dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ àlɛ̌ kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, dhu àkǎ nyɔ̌vò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzìkʉ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mǎ madʉ̀ tí ndɨ kasʉ àbhʉ fɔyá. Ɨ alɛ àkǎ ɨ'ì ídzì mʉ̀tsɔ nà alɛ tí, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí írǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí.

4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ kàsʉ̌ka nádʉ̀ ɨ'ì ìndrǔ dɔ̌ mǎ mí mɨ̌tsɔ̀ dhu mà, Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu kɛ̀lɛ̌.»

5 Ní, wɔ̀ dhu adʉ̀ Yěsù bhà ábhàlɨ̌-nyìkpó nófɔ̀ kɔ́rɔ́. Ní, abádhí avò Stìfanʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ a'uta nà alɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí írǎ alɛ mà, Fìlipò mà, Pɔ̀rɔ̀kɔrɔ̀ mà, Nìkànɔrà mà, Tìmonì mà, Pàràmɨnà mà, Nìkʉ̀la mànà. Nìkʉ̀la nɨ'ì Àtìyòkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ‡, yà Pbàyàhúdí tó sɔmà ɔ̀ ndì nʉ́gɛ̀rɛ̀ alɛ.

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ òvò alɛ nítɛ̀ Yěsù bhà uvitatálɛ tɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù bhà uvitatálɛ adʉ̀ 'ɨ̀tsɔ̀ ɔtsʉ́ya ɨ ʉ̀lɨ abádhí dɔ̀-tsíró rórɔ̀.

7 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndànga atdídɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yěsù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadʉ̀ àdɨ ndàrà ndìse rɔ̀ atdídɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ibí pbàkùhání mà ràdʉ̀ Yěsù ná'ù átɔ̀.

Stìfanʉ̀ òsò ka kɨ́ dhu

8 Kàgàwà nɨ́irá Stìfanʉ̀ pbìndà ídzìnga mà, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mànà nɨ̌. Nɨ́, kǎránà yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̀ dhu mà, wɨwì-abábá mànà nɔ́nzì rɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̀.

9 Nɨ́ ngúfe alɛ, yà «Ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ ka kʉ́kɔlɔ alɛ» tí kátɨna unduta-dzà ɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀, náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ɨ kà nà. Ɨ alɛ nɨ'ì Kùrenì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ Pbàyàhúdí, Àlìsàndùriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ Pbàyàhúdí, Kìlìkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ Pbàyàhúdí, ndɨrɔ̀ Àziyà tó mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ Pbàyàhúdí.

10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí anzì nzá Stìfanʉ̀ lɛ̀mà, kɨ̌'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó màgɛ̌zì nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ambɛ́nà kʉ̀ndà dɔ̌ kà rɔ̀tɛ rɔ̀ nídhunɨ̌.

11 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ ìndrǔ nódzì fʉ̀rangà rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ɨ alɛ ɔvɔ tí dhu 'àtɨ: «Mǎ mírì wɔ̀ alɛ nzɛ́rɛ nyʉ́ rí dhu ʉ̀nɔ Músà nɨ̌ ndɨrɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ rɔ́.»

12 Abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà-dɔ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ dhu nɨvà tí Stìfanʉ̀ rɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí alʉ́ ka 'ɔ̀sò, 'àdʉ̀ òwu nà, 'ɔ̀wù ʉ̀vò nà ádrɔ̀drɔ̀ anya ɨtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌.

13 Abádhí adʉ̀ òwu tìtɔ̀ dɔ̌ rí Stìfanʉ̀ ɔ̀bhʉ alɛ nà átɔ̀ ányì, ndɨ́nɨ̌ ka nɔbhʉ tí 'àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ndì ndí ndìngyɛ̌ rórɔ̀, wɔ̀ alɛ náarí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ àlɛ̌ tó Kàgàwà bhà ìlɨ̌lǎ ɨdza nɨ̌, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá nɨ̌.

14 Mǎ mírì wà ka ɨ̀tí rátɨna: Yěsù, Nàzàretì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌, ndàdʉ̀ yà Músà ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ àlɛ̌ tó màndʉ nʉ́gɛrɛ.»

15 Ní, wɔ̀ anya t'ítdìta-ɨdzà ɔ̌ ɨ'ì alɛ kórɔ́ nʉ́ʉdí nyìkpóya Stìfanʉ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ kà-nyɨ àla Kàgàwà bhà màlàyikà-nyì bhěyi rólo rɔ́.

7

Stìfanʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ anya t'ítdìta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu Stìfanʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ dʉ̀nʉ́ ka kʉ̀nɔ̀ dhu tí obhó dhu?»

2 Nɨ́ Stìfanʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Abádʉ̌ ndɨrɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nà arí'ì Kàgàwà náavì ndì àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Mɛ̀zɔ̀pɔ̀tàmiyà tó pbìrì ɔ̀ kà rɨ̌'ì rórɔ̀, tdʉ̌ kǎra àdɨ Hàranɨ tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀.

3 Ní, kǎtɨ Àbràhamʉ̀ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̌-dzá-bhà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, nyarà yà ɨndʉ̀ ma mítɛ̀na pbìrì ɔ̀.›

4 Nɨ́ Àbràhamʉ̀ ɨvà ndì Kàlìdɛyà tí kátɨna pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàrà àdɨ Hàranì. Àbràhamʉ̀ t'ábanà ɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ Àbràhamʉ̀ àbhʉ rɨvà ndì Hàranì rɔ̀, ràrà àdɨ yà kòmbí nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná pbìrì ɔ̌.

---

* **6:1 6.1** Ɨ alɛ ka kanzínà átɔ̀ Ɛlɛ̀nístɛ̀ tí. † **6:1 6.1** Ɨ-tsí ní'ì Pbàɛ̀brànìyà. ‡ **6:5 6.5** Ka kanzínà ka átɔ̀ prɔ̀zɛ̀litɛ̀ tí.

5 Ní ndɨ pbìrì ɔ̌, kǎbhʉ̀ nzá atdí adzɨ mà, ndɨrɔ̀ pfɔ̃na-owù kɨ̀lɨ rónga bvʉ̀tɨ́ ngarí-ngba
mà kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎkɔ̀ wà làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndàtɨ, àbhʉ̌ ndì rabhʉ̀ya ndɨ pbìrì kà tɔ̀
pbìndà pbàdzʉkʉrʉ mànà. Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu ɨ̀mbǎ Àbràhamʉ̀ arí'ì atdí ngbángba nà màtɨ́
rórɔ̀.
6 Kàgàwà atɨ yà dhu bhɛ̌yi: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ nóowuya òko ngʉ̌kpà alɛ tó pbìrì ɔ̀.
Ányì, ka kabhʉ̀ya abádhí ròngò ɨnɔ tí, kadʉ̀ àvu rɔ̀yá, ràrà àhʉ ɨ̀fɔ mɨyà atɔ tí.›
7 Kàgàwà atɨ átɔ̀: ‹Ma mɨtdìya ndɨ anya nyǎbhʉ̌ ɔ̀yá alɛ rɨ̌ nyɔ̌ngò ɨnɔ tí pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ̌.
Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, ma mabhʉ̀ya abádhí rùvò ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, rìwʉ̌ òko, 'òngò ɨma nʉ́lɛ
yàrí ngari ɔ̌ rɔ̀.›
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ kpabhínzo-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nídì ize tí ndínɨ̌
Àbràhamʉ̀ mànà ɨ̀ ùngbò ɨ̀ dhu nɨtɛ̀ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ìsakà ka kʉ̀gʉ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀
abhʉ̀ kɔ̀nzɨ̌nga kɔbhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rí ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌. Ìsakà anzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ɨdhùnà
Yàkɔbhɔ̀-rɔ̌, Yàkɔbhɔ̀ ràdʉ̀ kɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ɨdhúna, àlɛ̌
t'ábhúna-nzɨ̀nzì rɔ̌.
9 Adɔ̀yà Yɔ̀zɛfʉ̀-adhà ɔ̀nzɨ ɨ̀ arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀ àlɛ̌ t'ábhúna-nzɨ̀nzì náabhʉ̀ ka Mísrì
tó pbìrì ɔ̌ bhà ròdzì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɨ'ì ìnè atdíkpá kà nà.
10 Ní, kǎdʉ̀ kàbhʉ ràrà ʉ̀da rɔ̌ ndì ndábàna kórɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka
ràbà ídzìnga Mísrì tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó
màgɛ̌zì àbhʉ kà tɔ̀. Ní, Fàrawʉ̀ adʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ ɨ̀lɨ Mísrì tó pbìrì ɔ̌ lìwalì tí. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ kɨ̀lɨ
ádrʉ̀ngbǎlɛ tí pbìndà ɨdzá kórɔ́ dhu-dɔ̌.
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àgǎyì níísí Mísrì tó pbìrì ɔ̌ ndɨrɔ̀ Kànanà tó pbìrì ɔ̌ màtɨ́. Ndɨ dhu nɨ'ì
ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ t'ábhúna rɨ̌ ì ónyʉna dhu mà àbà ró nga mà níí'ì ɨ̀mbǎ.
12 Ní, Yàkɔbhɔ̀ itdègu ìnè ɔ̀nyʉ̀ rɨ̌'ì Mísrì dhu ɨ̀rɨ, náadʉ̀ àlɛ̌ t'ábhúna* nóvì, ròwù
wɛmbɛrɛ̀ tó abhi nɨ̌ ányì*.
13 Ɔyɔ rí abádhí tó abhi nísɛ̌ ányì abhi ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ ndɨtɛ̀ abádhí tɔ̀ abádhí t'ádɔ̀nà
nyʉ́ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀ adʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ mǎ-dzá-bhà nʉ́nɨ átɔ̀.
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ àbanà Yàkɔbhɔ̀ mà, kórɔ́ fɨ̃-dzá-bhà mànà návi rìwʉ̌ òko
Mísrì tó pbìrì ɔ̀. Ɨ alɛ-bvʉ kórɔ́ nɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà alɛ.
15 Ní, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ òtse Mísrì. Àbadhi mà, pbɨ inzo àlɛ̌ t'ábhúna mànà náawù ʉvɛ̀
ányì.
16 Ka kadʉ́nà òwu abádhí-abvò nʉ́mbà rɔ̌, kiwʉ̌ ʉ̀tdʉnà Sìkemù tó pbìrì ɔ̀, yà àlɛ̌
t'ábhunà Àbràhamʉ̀ náadzì fʉ̀rangà rɔ̌ Hɛ̀mɔrà bhà inzo-fɔ́ ibhu ɔ̀.
17 Ní, yà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká rǎkǎ ɔ̀ná kàsʉmì níitdègu ndìndù, ní àlɛ̌ tó
alɛ-bvʉ níisé ndì ndɔ̀trɔ̀ atdídɔ̌ Mísrì tó pbìrì ɔ̌.
18 Nírɔ̀ ní ndɨ yà ɨnzá Yɔ̀zɛfʉ̀ nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà náanyʉ̀ idzi Mísrì tó pbìrì dɔ̌.
19 Ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà nʉ́ʉtrá àlɛ̌ tó alɛ, ndàdʉ̀ àvu àlɛ̌ t'ábhúna rɔ̌. Kǎdʉ̀ abádhí
ʉ̀tʉ ádɔ̀ rʉ̀bhǎ fɔyá nzónzo ndínɨ̌ ʉvɛ̀ tí.
20 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, ka kʉgʉ Músà. Músà nɨ'ì atdídɔ̌ áya, ndàdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó
ɔ̀fɔ̀ ngbángba. Ní ka kadɔ̀ ndɨ Músà tó ngbángba ɨ̀bhʉ àbɨ̌ tí àbanà bhà ɨdzá.
21 Ɨyànà itdègu Músà tó ngbángba ʉ̀bha, ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀ t'ívànà adʉ̀ kìdyì,
ndàrà ìvinà pbìndà ngbángba nyʉ́ bhɛ̌yi.
22 Ní ányì-dzá, ka kudhè Mísrì ɔ̌ bhà tɔ̀ ka karúdhěna dhu-tsí-tɨdɔ̀ kórɔ́ Músà tɔ̀, àbadhi
ràdʉ̀ ɨ'ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyʉ́ nà ɔ̀tɛ̌na ɔ̌, ndɨrɔ̀ kàsʉ̌na ɔ̌ màtɨ́.
23 Ní atdiku, ɨ̀fɔ kumì atɔ nà ndì ndí'ì rórɔ̀, Músà núudhé dhu ndì ràkǎ ndàrà adɔ́na
Pbàìsràyélí nándà.
24 Ní, kǎtù abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ rònà Mísrì ɔ̌ atdí alɛ rǎvu rɔ́. Ní, kǎzè ndìsɔ̌ kà-rɔ̌
dhu. Ní, adɔ̀nà-rɔ̌ dhu ndì ndʉtsɛ̀ tí, kǎdʉ̀ wɔ̀ Mísrì ɔ̌ alɛ nóhò òho tí.
25 Kǎtɨ dhu ʉ̀nɨ̌ adɔ́na Pbàìsràyélí rɨ̌ dhu ʉ̀nɨ̌, Kàgàwà rívì ndɨ ndì, ndínɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tí
ì ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá ndɨ dhu ʉ̀nɨ.
26 Tsútsǎ nínganí, Músà atù ɔ́yɔ̌ Pbàìsràyélí 'ɔ̀ngbʉ rí ró. Ní kǎzè ndʉ̀kɔlɔ abádhí-ɔ̌nga
ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ní, kǎtɨ abádhí nɨ̌: ‹Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ ní atdí ɔdhɨ! Ní ádhu nyɨ̌ nyávu
rʉ̀kʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀ nɨ̌?›
27 Pbɛ́tʉ̀, yà ɔdhɨ̀nà rɔ̌ rúbhi àvu rɔ̌ alɛ níidzì Músà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Ádhɨ ndɨ ɨnyɨ
níli dɔ̀ká kamà tí? Ndɨrɔ̀ ádhɨ ndɨ nyɨ níli ndínɨ̌ nyɨ nyongó tí ànyǎka ʉ̀nɔ̀?
28 Nyɨ nyòzè tí nyohò ma yà inzì nyɨ nyóhònà Mísrì tó pbìrì ɔ̌ alɛ dhu bhɛ̌yi?›
29 Ní, wɔ̀ dhu ndì ndɨ̀rì rɔ̀, Músà akʉ̀ dòtsí, ndàrà àdɨ Pbàmìdìyanì tó pbìrì ɔ̀. Ányì
kǎdhɨ kpabhá nzónzo ɔyɔ.

---

* **7:12 7.12** Ɨ àlɛ̌ t'ábhúna nɨ'ì kàbhà inzo. * **7:12 7.12** Ɔpt 42–45

30 Ɨfɔ kumì atɔ dzidɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndì kà tɔ̀ Sìnayì tí kátɨna pbìrì-akpà
tí arí'ì rùngù ɔ̌, kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná ìnzɨ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kìdzʉ̀mbà ɔ̌.
31 Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Músà atdídɔ̀ wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndɨ ndóndri ndínɨ̌ ndɨ
ndandá tí dhu mbɛ̌yi rɔ̀, Músà ɨrɨ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà-tù wɔ̀ kàzʉ ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́.
32 Kǎtɨ: ‹Ɨma ní abhúnʉ tɔ́ Kàgàwà. Ɨma ní Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà
tɔ́ Kàgàwà.› Ní, ɔdɔ nɨ̌ ndì ndívi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Músà adʉ̀ nzá ndòmvù ndàndà ndɨ
kàzʉ-dònga mà tdítdɔ̌.
33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: ‹Ʉwa pfɔ̌nʉ rɔ̌ kàyìtò, wɔ̀ nyɨ
nyìdè rɔ́ nga ní ɨlɨ̌lǎ ngari nɨ́dhunɨ̌.
34 Obhó tí, ma màla wà pbàkà alɛ rǎbàna Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà fɔ́ àpbɛ̀! Ndɨrɔ̀, ma mìrì
wà abádhí rɨ̌ 'ʉ̀hʉ̌ tí dhu. Ní, ma mìfò wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ma mipfo tí abádhí ndɨ
àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ní, ɨ́rà! Kòmbí ma mí nyovì Mísrì.›»
35 Stɨ̀fanʉ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ ndɨ Músà Pbàìsràyélí adhɔ̀ angyɨnǎ rɔ̀.
Abádhí atɨ kànɨ̌: ‹Ádhɨ ndɨ ɨnyɨ níli dɔ̀ká kamà tí? Ndɨrɔ̀ ádhɨ ndɨ nyɨ níli ndínɨ̌ nyɨ
nyongó tí ànyǎka ʉ̀nɔ̀?› Ndɨ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ Kàgàwà adʉ̀ òvìnà ràrà kamà tí, ndɨrɔ̀
Pbàìsràyélí ʉ̀kɔ̀lɔ̀ rí ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Kɨ̌tɛ̀ ndì kà tɔ̀ pbìndà màlàyikà-otù ɔ̌, yà ìnzɨ̌
rógbe rɔ́rɔ̀ kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná kìdzʉ̀mbà ɔ̌.
36 Ndɨ Músà ní ndɨ, Pbàìsràyélí nipfo Mísrì rɔ̀, yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌
dhu mà, ize mànà nɔ́nzɨ ndì ndí dhu-otù ɔ̌. Kǎnzɨ ɨ dhu Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ‹Òlǒlù ádrʉ̀ngbǎ
rɛ̀rʉ̀› tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ rʉ̀ngù ɔ̌ ɨfɔ kumì atɔ ɔ̌.
37 Ndɨ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ dhu navɔ̀ Pbàìsràyélí tɔ̀ ndàtɨ: ‹Kàgàwà níipfoya ɨma bhɛ̌yi
atdí pbìndà nabì fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀.›
38 Pbàìsràyélí àndu tsʉ̀ya rʉ̀ngù ɔ̌ rɔ̀, kǒngónà ndɨ ìde àlɛ̌ t'ábhúna mà nzínzì ɔ̌ yà
Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ fɨ̌ndà Kàgàwà bhà màlàyikà mànà. Kǎkɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga
tɔ́ ɔtɛ, ndàdʉ̀ ʉ̀dànà àlɛ̌ tɔ̀.
39 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ t'ábhúna náazè nzá 'ɨ̀fʉ Músà rʉ̌nɔna dhu. Abádhí ongónà kà-tsʉ̌ dhu
àsà àsa tí, atdyúya ràdʉ̀ ɨ'ì ndínɨ̌ ì adù tí ì Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀.
40 Ní atdíku, abádhí atɨ Àrɔ̌nì† nɨ̌: ‹Mǎ mʉ̀nɨ nzá yà Mísrì rɔ̀ mǎ nábhʉ mʉ̌vò Músà
rɔ̀ ndì nìpɛ̀ yà kǎrà ɨ dhu. Ní, ɔ́bhɔlɔ mʉ̌ngʉ̌-nzo-wɔ̀yɔ̌* fǎkà, ndínɨ̌ ka kongó tí ànɔ̀nà
kambɛ òwu dɔ̀ nà angyɨ fǎkà.›
41 Ní abádhí abhɔ̀lɔ̀ ìkyɨ̌-ngba-wɔ̀yɔ̌, 'ádʉ̀ ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ʉ̀bì ndɨ sànamʉ̌-ngba-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨrɔ̀
abádhí anzì mʉ̀hɛndʉ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ndɨ ɨ̀tírɔ̀ ì ɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Ní, Kàgàwà ʉgɛ̀rɛ̀ dzinà-dɔ abádhí tɔ̀, ndʉ̀bhà rɔ̀ngò àmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ dhu
nʉ́lɛ dɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu bhɛ̌yi. Ndɨ andítá átɨ:
‹Ìsràyelì ɔ̌ bhǎ,
yà rʉ̀ngù ɔ̌ nyɨ̌ nyónzì ɨ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́bì tí ʉ̀bì ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ɔnzìdú?
Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyúbho tí ùbhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu-tsí tɔ́ pɛrɛ̀ idù?
43 Ɨnzá akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyúbhì Mòlokì‡ bhà hɛmɛ̀ nánɔ̀ rɔ̌,
nyǎdʉ̀ òwu fʉ̀kʉ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba Rɛ̀fanì§ bhà alali-wɔ̀yɔ̌ nánɔ̀ rɔ̌.
Ɨ dhu-wɔ̀yɔ̌ nyɨ̌ nyabhɔ̀lɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí ʉ̀lɛnà.
Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí nyǎbhʉ̌ kʉmbà nyɨ̌, karʉ̀ nyɨ̌ nà àrʉ̀ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì
ɔ̀nǎ*.›
44 Rʉ̀ngù ɔ̌ ì ɨ'ì níganí, àlɛ̌ t'ábhúna nɨ́ɨ'ì ìnè Kàgàwà rɨ̌'ì nzínzìya ɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ rí hɛmɛ̌-
dzà nà. Ndɨ ɨdza ka kupe àdhàdhì yà Kàgàwà nyʉ́ nɨ́ɨtɛ̀ ka Músà tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
45 Olùnǎ rɔ̀, abáya adʉ̀ ndɨ hɛmɛ̌-dzà ʉ̀dà àlɛ̌ t'ábhúna-fɔ'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yèsʉwà arí 'ʉ̀nda
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̀ t'ábhúna náadʉ̀ kìdyì 'ìwʉ́ nà yà ɔ̀yá alɛ Kàgàwà ábhʉ 'ɔ̀dì pbìrì ɔ̀.
Ndɨ hɛmɛ̌-dzà náadɨ abádhí nzínzì ɔ̌, ràrà àhʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà kàsʉmì ɔ̀.
46 Dàwudì tɔ̀ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà ídzìnga atdídɔ̌. Ní Dàwudì adʉ̀ rʉsà ɔ̀nzì ndínɨ̌ ndɨ
ndɔbhɔlɔ tí adɨta tɔ́ ngari àlɛ̌ t'ábhunà Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà tɔ̀*.
47 Pbɛ́tʉ̀, ɨdza ɔ̀sì adʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ alɛ ní Sɔ̀lɔ̀mɔnì†.
48 Pbɛ́tʉ̀ngàtí, yà kɔ́ró dhu dɔ̌ arí'ì Kàgàwà náarí nzɨ̌ àdɨ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ asì ɨdza ɔ̌. Wɔ̀rí
ní ndɨ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu, ndàtɨ:
49 ‹Ɔrʉ̀-akpà ní pbàkà tombi,
ndɨrɔ̀ yà adzɨ ní pfɔ̌du ʉ̀lɨ̌ ma marí dɔ̀ná dhu.
Ní ɨ́ngbà tí ɨ̀lì ndì ɨdza ndɨ idù nyɨ̌ nyósìna?

† **7:40 7.40** Àrɔ̌nì ni'ì Músà t'ádɔ̀nà drʉ̀ngbǎ. * **7:40 7.40** Uvt 32.1-6 ‡ **7:43 7.43** Mòlokì ní Kànanà ɔ̌ bhà tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba. § **7:43 7.43** Rɛ̀fanì ní Mísrì ɔ̌ bhà ongónà ʉ̀lɛnà alali-ɔvɔ̀. * **7:43 7.43** Àmɔ 5.25-27 * **7:46 7.46** Atdídhená andítá rɨ̌ kàtɨ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ ka kí ɨdza ɔ̀sì dhu tí. † **7:47 7.47** Ndɨ Sɔ̀lɔ̀mɔnì ni'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì t'ídhùnà.

Ndɨrɔ̀ íngbà tí ìlɨ ndì ngari ndɨ ma mádʉ̀ maso ɔ̀ná?
50 Tí obhó ɔtsʉ́du ndɨ ɨ dhu nabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́*?›»
51 Stìfanʉ̀ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ atdídɔ̌ dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ́, ndɨrɔ̀ afíya mà bɨ̌ya mànà nʉ́tsì Kàgàwà rɔ̌ alɛ́, bìlǐnganà nyɨ̌ nyarí nzɨ̀ Kàgàwà bhà Ɩ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɔ̌vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ìrɨ. Nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nzɨ abhúkʉ bhěyi!
52 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ ɨnzá abhúkʉ ávu rɔ̀ná? Abádhí akyè yà angyangyɨ dhu navɔ̀ Obhónángatálɛ rɨ̌rà dhu dɔ̌ alɛ. Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyípfo ndɨ Obhónángatálɛ nyǎbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́. Ní kɔ̀mbí, nyɨ̌ nyòngò wà ka nahò alɛ tí.
53 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyábà Kàgàwà bhà Ʊyátá kàbhà màlàyíká-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ nzá ndɨ Ʊyátá nífʉ.»

Stìfanʉ̀ ùbvʉ̌ ka kí odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ dhu
54 Anya t'ítdìta-ɨdzà ɔ̌ ì'ì alɛ níitdègu wɔ̀ Stìfanʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ìrɨ, ní abádhí akó atdídɔ̌, 'àdʉ̀ kʉ̌ya àtri Stìfanʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nàwí rɨ́ 'òri nídhunɨ̌.
55 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɩ̀lɨ̀lǎ-Alafí ìrǎ ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Stìfanʉ̀ adʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga àndà. Ní ányì, kǎla Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀, ndàdʉ̀ Yěsù àla Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́.
56 Ní, Stìfanʉ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ma mí ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ àlǎ ndì nàngbɛ rɔ́. Ndɨrɔ̀, ma mí Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nálǎ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́.»
57 Ní, wɔ̀ dhu nɨ̀rì alɛ níídʉ̀ ìkʉ̌ nà kórɔ́, 'àdʉ̀ ɔtsʉ́ya-kpɔ̀ nʉ́fɔ bɨ̌ya-bhu ɔ̀ akyɛ ì ɨrɨna kà rʉ̌nɔna dhu tdítdɔ̌ nɨ̌. Abádhí náalà ì atdíkpá kàdɔ̀, 'ɔ̀dì ì kà-dɔ̌,
58 'àdhà ka 'ìpfo iri kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ̀pè 'ùbvʉ̌ odu nɨ̌ ndínɨ̌ ɔvɛ́ tí. Wɔ̀ dhu tó ngàmbì tí ì'ì alɛ, nʉ́ʉwa rɔ̀yá mʉ̀dzarʉ̀ 'ʉ̀lɨ Sáwúlò tí kátɨna kpatsìbhíngba-pfɔ̀ tí.
59 Yà odu nɨ̌ ka kí ndùbvʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Stìfanʉ̀ ambɛ́nà ndìtsɔ̀ dɔ̌, ndàtɨ yà dhu bhěyi: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsʉ̌, ákɔ̌ afídu!»
60 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, àpɛ́ nyɔzʉ́ wɔ̀rí nzɛ́rɛnga abádhí dɔ̌.»
Wɔ̀ dhu ndì ndɔ̀rì rórɔ̀ ní ndɨ, kà-afí náadʉ̀ ìtdɛ̌ atdídɔ̌.

8

1 Sáwúlò adʉ̀ dhu ɔ̀lè ɔ̀lè tí kɔ̌kɔ̀ Stìfanʉ̀ nòhò alɛ tɔ̀.

Sáwúlò rǎvu Kànɨsà rɔ̌ dhu
(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fìl 1.12)
Wɔ̀ Stìfanʉ̀ ka kòhò ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ tí, ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̌ kànɨsà rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌. Ní, Yěsù ná'ù alɛ uvò Yèrùsàlɛmà rɔ̀, 'ɨ́fàlà ì Yùdɛyà tó pbìrì mà Sàmàrɨyà mànà ɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ kɛ̀lɛ̌ náadʉ̀ 'ʉ̀bhà vǐya dɔ̀ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌.
2 Kàgàwà bhà Ʊyátá ìfʉ́ arí ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Stìfanʉ̀-abvò ìdyì 'òwù ɔ̀tdʉ̀nà, 'àdʉ̀ kɔ̀dzì atdídɔ̌.
3 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Sáwúlò náazè ndùgolo kànɨsà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎlʉ́ ɨdza tsʉ̀nà rɔ̌ ndàrà ùtsʉ̌ rɔ̌ ɔ̀yà, ndàdʉ̀ ányì-dzá ndì ndòtù Yěsù ná'ù kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nípfo ɔbɨ nɨ̌, ndàrà àwànà imbɨ-dzà ɔ̀.
4 Kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ì nífàlà alɛ núubhì dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀ná, 'àmbɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Fìlipò rɨ́ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ dhu
5 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Fìlipò* náawú Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ Màsiyà dɔ̌.
6 Ní, ihé-yà náapbá afíya atdíkpá Fìlipò rʉ̌nɔna dhu rɔ̌, kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì-ɔ̀yɨ̌ ì ìrì, 'àdʉ̀ ɨ dhu nála nyɨkpɔ́ya nyʉ́ nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Obhó tí, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà ùvò rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ ìkʉ̌ nà yà ì arávu rɔ̀yá ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ kǎkà ngbɔ̌ya ʉ́vɛ, ndɨrɔ̀ ɔ̀tsótsù, nóowúnà ʉ̀gʉ rɔ̌.
8 Ní, ndɨ dhu abhʉ̀ ìndrʉ̌-ɨdhɛ̀ rìka ndì atdídɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌.
9 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Sìmonì tí kátɨna atdí alɛ níí'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ì màzǐtálɛ. Kǒngónà Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǒngónà àdʉ̀ ndàtì ndìtírɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí.
10 Ní kórɔ́ alɛ, nzónzo mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nóongónà afíya àpba atdídɔ̌ kà rʉ̌nɔna dhu rɔ̌. Abádhí adʉ́nà ɔ̀wu àtìnà rɔ̌: «Yàrí alɛ ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ, yà ‹Ádrʉ̀ngbǎ Ɔbɨ› tí ka karátɨna.»

---

* **7:50 7.50** Ìsa 66.1-2 * **8:5 8.5** Fìlipò ní yà Yěsù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì ongó tí ka kavò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 6.5).

11 Abádhí apbá afíya kà rɔ̌ dhu ní, angyíta tí kɔ̌pɛ̀ ndì, ndàrà ìndrǔ àbhʉ rɔ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌ pbìndà màzǐ ɔ̌ ndì ndɔ́nzɨna dhu-okú dɔ̀ rò dhu.
12 Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ níitdègu Fìlipò rʉ̌nɔna fǐyɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mà, Yěsù Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mànà ná'u, ní abádhí àdʉ̀ bàtizò àlʉ Fìlipò-fɔ́. Ɨ alɛ nɨ'ì kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà.
13 Ní, Sìmonì náa'u dhu átɔ̀, ndàdʉ̀ bàtizò àlʉ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàpba atdídɔ̌ Fìlipò rɔ̌. Ndɨrɔ̀, wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyɨ dhu mànà dhu ndì ndàla rɔ̀, ɨdhɔ adʉ́nà àrà kʉ̀kɔ rɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́.
14 Ní, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ì nòtù Yěsù bhà uvitatálɛ níitdègu ɨwà Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà nírì Kàgàwà bhà Ɔtɛ 'àdʉ̀ à'ùnà dhu ʉ̀nǐ, ní abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nóvì ròwù ányì.
15 Ní, kɔ̌kɔ̀ óyɔ̌ uvitatálɛ nówù ùvò Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ì ndɨ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ dɔ̌ ndínǐ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí nabá tí.
16 Obhó tí, abádhí ɨ'ì bàtizò kɛ̀lɛ̌ ì álʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ ì'ì ɨnzá Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí àpɛ̀ ìfo nzínzìya ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí rɔ́.
17 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nʉ́ʉlɨ ɔtsʉ́ya abádhí dɔ̌, ràdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí àbà.
18 Ní, Sìmonì itdègu ìndrǔ àbà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí kɔ̌kɔ̀ óyɔ̌ uvitatálɛ ʉ̀lɨ ɔtsʉ́ya dɔ̀yá rò dhu nálǎ, ní kǎdʉ̀ fʉ̀rangà àbhʉ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì mànà tɔ̀.
19 Kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyìbho wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́'ì nà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-tɨdɔ̀ átɔ̀ idù, ndínǐ ɔtsʉ́du ma mìlɨ dɔ̀ná alɛ nóongó tí Ɨlǐlǎ-Alafí nábà átɔ̀.»
20 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàkǎ tsěkʉ rɔ̀tdì ì kórɔ́ wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà mànà, nyɨ nyàtɨ dhu fʉ̀rangà rɔ̌ ka kádʉ̀ yà tírɔ̌rɔ̀ Kàgàwà arábhʉ̌na dhu òdzì dhu tí nídhunǐ.
21 Nyɨ nyɨ́'ì ìmbǎ nyɨ nyábàna ndɨrɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna yà mǎ mɔ́nzɨna dhu ɔ̀ dhu nà, ìmbǎ afínʉ rǐ'ì tʉ̀mbà tí Kàgàwà-ɔ̀nzǐ nídhunǐ.
22 Nírɔ̀, ʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʉbhà wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta. Ndɨrɔ̀, ɨ́tsɔ̀ nyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ndínǐ kʉ̌bà tí wɔ̀ afínʉ ɔ̀ rǐ'ì nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɨndʉ̀, àkǎkǎ nǐ.
23 Obhó tí, ma màla wà afínʉ ògyè tí dhu, ndɨrɔ̀ ma màla wà nzɛ́rɛnga ʉ̀tsì afínʉ tí dhu.»
24 Ní, Sìmonì adʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì mànà nǐ: «Nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ dùdú Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ìnzǐ wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu nɔ́ɔnzɨ tí ndì rùdú.»
25 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ tó obhónga ì ɨtɛ̀, 'àdʉ̀ ɔvɔ̀nà ìndrǔ tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì mànà náadʉ̀ òwu Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí adʉ́nà òwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ yà ì ʉ́da ɔ̀na nǎ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ ibí pbanga ɔ̀nǎ.

Fìlipò mà rǐ 'òtù Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nà dhu

26 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavɔ̀ dhu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ́và nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀, nyarà mùsùngú dɔ̀, yà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráwǔ ndàrà Gǎzà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ otu ɔ̀. Ndɨ otu ɔ̌ ìndrǔ arí nzǐ ùbhi gbɔ̀kà.»
27 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Fìlipò ɨvà ndì ndàrà ányì. Ní otu ɔ̌, kǎtù Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ì àmǎ[†], ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà, Kàndakè[‡] tí kátɨna bhà kórɔ́ malì dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní, kʉ̌bhínà ndàdu rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà Kàgàwà ʉ̀lɛ ɨnǎ rɔ̀,
28 ndàmbɛ àrà dɔ̌ pbìndà, yà mʉ̀hàgʉ̀ arádhana gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ndɨ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀ kǎdì, ndàdʉ̀ àmbɛ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu ɔ̀zʉ̀ dɔ̌. 29 Ní wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí atɨ Fìlipò nǐ: «Índrǐ nyɨ ɨ́kyɛ̀rɛ̀ nyʉ́ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tí.»
30 Ní, Fìlipò adʉ̀ ɔ̀kʉ tsàkàtsàkà, ndàrà àhʉ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tí, ndàdʉ̀ wɔ̀ Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ ìrì Kàgàwà bhà nabì Ìsayà andí dhu ɔ̀zʉ̀ rí rɔ́. Ní, Fìlipò ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyɔ́zʉ̀na dhu àlʉ̌ tí àlʉ̌ dʉ̀nʉ?»
31 Ní, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ndɨ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ rí idù alɛ ì'ì rɔ̀, kà rǎdʉ̀ dùdu àlʉ ìngbà dhu bhěyi?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Fìlipò àvi rùpò ràdɨ tɨná gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀.
32 Wɔ̀ ndɨ kǎmbɛ́nà ɔ̀zʉ̀nà dɔ̌ Andítá ɔ̀ ngari ní yà dhu bhěyi rátɨna:
«Kʉ̌lɨ ndì yà ɔ̀zènà ka kowu tí ka kówu nà tàmà bhěyi.
Àdhàdhì ɨkána àze ka kí tàmǎ-ngba náarínɛ̀ ìnzǐ ndàpfò tsʉ̀na mà dhu bhěyi,
kʉ̌nɛ̀ ɨnzǐ ndàpfò tsʉ̀na mà.

† **8:27 8.27** Angyè Ungbòta ɔ̀, Àmǎ-tì ní pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ɔyɔ rí kìsě nǐ, àmǎ-tì ní ɔnzìnánga ɔ́vè alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ɔbɨ nǐ ka kóhò ɔnzìnánga alɛ (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Ɛst 1.12; Yèr 38.7; Màt 19.12). ‡ **8:27 8.27** Kàndakè ní Ètìyòpiyà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ vèbhá kámá-ɔvɔ̀, àdhàdhì Fàrawʉ̀ ní'ì Mísrì ɔ̌ kámá-ɔvɔ̀ dhu bhěyi.

33 Ka kazʉ̀ nzá ka dhu tí, ndɨrɔ̀ ka katdì nzá kà-ànyǎ ndɨ anya nyʉ́ àkǎnà kɔtdì dhu bhěyi.
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ, kàbhà pbàdzʉ̀kʉ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu nawɛya,
ɨwà ka kadʉ̀ kàbhà ípìrɔ̌nga níwi yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ nídhunɨ̌*?»
34 Ní wɔ̀ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tí! Ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀ Kàgàwà bhà nabì rɨ̌ dhu àwɛ̌ dɔ̀ná? Kà t'ɔ́tɛ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ kà t'ɔ́tɛ vurò alɛ dɔ̌?»
35 Ní Fìlipò adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndɔ̀vɔ̀ Yěsù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀ wɔ̀ ndɨ Andítá tó ngari ɔ̌ rɔ̀ tí.
36 Ní otu ɔ̌ ɨ̀ ówu rórɔ̀, abádhí awù ùvò ɨdha rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná ngari ɔ̌. Ní, wɔ̀ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌ ndàtɨ: «Kànɨ̌ ɨdha rɨ̌'ɨ̀ ìnè ɨrɔ́! Ní ádhu ndɨ ndùvo rádʉ̀ rùdú ɨ̀nzɨ̌ ma malʉ́ tí bàtizò fʉnʉ́?»
37 [Ní Fìlipò adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ Yěsù à'u atdí afínʉ nyʉ́ nà, ní nyɨ nyádʉ̀ bàtizò àlʉ àlʉ̌.» Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà Fìlipò nɨ̌: «Ma mà'ù wà dhu Yěsù Krístɔ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà.»]
38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ àvi kòdì rí alɛ ràlʉ̌ rìdè. Ní, abádhí adʉ̀ òfo ɨdha ɔ̀ óyɔ̌ rɔ̀ Fìlipò mànà, Fìlipò ràdʉ̀ bàtizò àbhʉ kà tɔ̀.
39 Ní, ɨdha ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ùvò rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí adʉ̀ Fìlipò òdyì ndàrà nà, ɨ̀nzɨ̌ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ àlanà tdítdɔ̌. Pbétʉ̀, wɔ̀ ndɨ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ náadʉ̀ fɨndá otu ʉ̀ngʉ, ndàmbɛ àrà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.
40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Fìlipò adʉ̀ àrà ndòtù Àzɔtɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àdɨ ndàrà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ɨndrǔ tɔ̀ yà ndɨ ndʉ́da ɔ̀nanǎ kɨgɔ̀ ɔ̌, ndàrà àhʉ nà Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

9

Yěsù rɨ̌ Sáwúlò ànzi owùna nʉngʉ tí dhu
(Kas 22.6-16; 26.12-18)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Sáwúlò tí kátɨna alɛ azè dhu ní ndàvu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndínɨ̌ ʉvè tí. Ní kɨ̌và ndì, ndàrà pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà.
2 Kǎrà bhàrʉwà àkɔ kà-fɔ́, ndínɨ̌ ndì ndarana tí ɨ̀tɛ̀nà rɔ̌ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀. Ɨ bhàrʉwà nɨ'ɨ̀ rʉsà nʉ́fà rɨ̌ kà tɔ̀ rùsɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kà rɔ̌tùna Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu nʉ́ngʉ́ arí rɔ́ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà, ndʉ̀mbà, ndàrà nà àdrà-mbɨ̌ dɔ̌ ka kùsɔ̌ rórɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
3 Ní, otu ɔ̌ kà rǎrà rórɔ̀, íkyɛ̀rɔ̌ kɔ̀dì Dàmàsikì ndì ndotsú tí rórɔ̀ ní ndɨ, awáwʉ̀ níisí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtdyi ka atdírɔ̀.
4 Ní, Sáwúlò ɨtsɨ obvò, ndàdʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rì, ràtɨ: «Sáwúlò, Sáwúlǒ, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?»
5 Ní, Sáwúlò adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?» Ní wɔ̀ alɛ-tù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní Yěsù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.
6 Ní, ívà nyɨ nyotsù kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndɨ ka kí nyɨ nyàkǎ nyɔnzì dhu nóvɔ̀ ɨndʉ̀ nɨ̌.»
7 Kɔ̌kɔ̀ Sáwúlò mà rǔbhi òwu rɔ̌ mànà atdíkpá kà t'ɔ́dhína níikò, ɨdhɔ rʉ̀kɔ ɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ tsʉ̀ya mà nápfò. Abádhí ambɛ́nà alɛ-tù kɛ̀lɛ̌ nírì dɔ̌, pbétʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ ndɨ alɛ mà nála.
8 Ní, Sáwúlò ɨvà ndì obvò rɔ̀, ndìdè. Kǎngbɛ nyɨ̀kpɔ́na, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɨnga àla akɛkpá màtí. Ní, kà t'ɔ́dhína adʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̀ 'òwùnà, 'òwù òtsùnà Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
9 Ányì, kǎnzì ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɨ̀nzɨ̌ ndì ndí ɨnga àlǎ rórɔ̀. Ndirɔ̀ kǎnyʉ̀ nzá dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ dhu mà nómvʉ̀.
10 Wɔ̀ ndɨ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Yěsù bhà atdí ábhàlɨ̌, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ níi'ɨ̀ ìnè. Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù avì ndì kà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzì kàdɔ̀ dhu bhěyi dhu tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndànzì ka ndàtɨ: «Ànànɨyà!» Ní Ànànɨyà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ ɨma ɨrɔ́.»
11 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ívà nyɨ nyarà yà ‹Tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ídè ngʉdhà› tí kátɨna ngʉdhà ɔ̀, nyadʉ̀ òtsù Yudhà tí kátɨna atdí alɛ bhà ɨdza. Ndirɔ̀ nyádʉ̀ nyivú Sáwúlò,Ársɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ányì-dzá-bhà-tsʉ̌. Obhó tí, ndɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndìtsɔ̀ ndì ndí rɔ́.
12 Ndirɔ̀, kà tɔ̀ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì kàdɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, matɨ: Ànànɨyà tí kátɨna alɛ ràrɔ̌tsù ányì ɨdza, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀lì kà-dɔ̌, ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̌.»
13 Ànànɨyà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mírì wà ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ wɔ̀ alɛ bhà dhu àwɛ̌ rí rɔ́. Ndirɔ̀ ma mírì wà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ̌nzì ɨnyɨ ná'ù alɛ rɔ̌ kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu.

---

* **8:33 8.33** Ìsa 53.7-8

14 Ndɨrɔ̀, ɨrɔ́ kɨ̀rà nà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àbhʉ kà tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kʉ̌sɔ́ tí ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rí ʼɨ̀tsɔ̀ alɛ.»

15 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà Ànànɨyà nɨ̌: «Árà yà ma mòvì nyɨ ɨ. Mà mòvò wà wɔ̀rí alɛ kàsʉ̌du nɔnzɨ tí: kà rɨ̌ ɔvɔ̀du àbhʉ̌ rɔ̀tɔ̀ ndɨ̀ kɔ́rɔ́ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà, kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí mànà nzínzì ɔ̌.

16 Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́, ma mí okúdu dɔ̀ rɔ̀ kà rǎbàna àpbɛ̀ nítɛ̀ kɔ́rɔ́ kà tɔ̀.»

17 Ní, Ànànɨyà adʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà Yudhà bhà ɨdza. Ní ányì, kʉ̌lɨ ɔtsʉ́na Sáwúlò dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Àbanɨ̌ngba Sáwúlɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àvi ndɨ̀ ɨndʉ̀ otu ɔ̌ àzú nyɨ nyírà rórɔ̀. Ní kìvì ma tɨnʉ ɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyala tí ɨnga tdítdɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ràdʉ̀ nyɨra.»

18 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, ɨ̀bhɛ̀-kɛ́lɛ́ bhěyi ɨ̀ nʉ̀lɨ dhu náadʉ̀ ʼʉ̀pbà Sáwúlò-nyɨ̀kpó ɔ̀ rɔ̀, Sáwúlò ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àrà bàtizò àlʉ.

19a Nírɔ̀ ní ndɨ kǎnyʉ̀ dhu, ndàdʉ̀ ɔbɨ àbà tdítdɔ̌.

Sáwúlò rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

19b Sáwúlò mà náadʉ̀ òko ngúfe ɨdhɔ tí atdíkpá ábhàlɨ̌ mànà Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.

20 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌, Yɛ̌sù ràrɨ̌ Kàgàwà tʼÍdhùnà.

21 Ní, wɔ̀ dhu nìrɨ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ aránà atdídɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Tí obhó yàrí alɛ nyʉ́ yà Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ɨ̀ nìtsɔ̀ alɛ rɔ̌ arúbhi àvu rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌? Ndɨrɔ̀ kɨ̀rà àzú okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí obhó ndínɨ̌ ndɨ ndusó tí ɨ alɛ, ndàrà nà pbàkùháníɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ ɔ̀?»

22 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ní, Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ nòtù Pbàyàhúdí rǎdʉ̌na kà tɔ̀ dhu adúnà àrà àwɨ̌ rɔ̌ àwɨ̌ tí yà Sáwúlò rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba Yɛ̌sù ràrɨ̌ Màsiyà rɔ̀.

23 Ní, ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ dzidɔ̌, Pbàyàhúdí adʉ̀ ʼɨ̀rɨ ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí Sáwúlò.

24 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ̀ abádhí ɨ̀rɨ ɨ̀ dɔ̀ná dhu ʉ̀nɨ angyangyi. Ɨ Pbàyàhúdí ambɛ́nà kɨgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ adyíbhengá nǎ ndɨrɔ̀ kúbhingánǎ màtɨ́, ndínɨ̌ Sáwúlò rǎhʉ rɔ̀, ʼadʉ̀ tí kòhò.

25 Ní, wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ rɔ̀, Sáwúlò bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ àbadhi ɨ̀dyì kúbhingá, ʼɨ̀pfo iri pólɔ́ ɔ̌, imbi rɔ̌ ka kòsò sɛ̌ngɛ̌-yà-ba ɔ̌ rɔ̀, ràwʉ̌ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀-kutì rɔ̌.

Sáwúlò rɨ̌ ndàdʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

26 Sáwúlò itdègu àrà àhʉ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní kǎmvù ndɨ̀ ndòtsù Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨ ábhàlɨ̌ adʉ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ tí, ɨnzá ɨ à'ù dhu, ɨwà kà rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, ndòngò Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nyʉ́ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Ní, Bàrnabà tí kátɨna atdí ábhàlɨ̌ náadʉ̀ Sáwúlò ìdyì, ʼòwùnà atdíkpá Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-tɨʼɔ̀. Ní, kǎdʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Sáwúlò ála Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù, Dàmàsikì rárà otu ɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ àdhu mà ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ dhu mànà dhu àwɛ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Bàrnabà adʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Sáwúlò ʉ̀nɔ̀ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu àwɛ átɔ̀ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀.

28 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí ní ndɨ, Sáwúlò mà náadʉ̀ òko atdíkpá Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mànà, ʼàdʉ̀ òwu ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Kǎdʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na.

29 Sáwúlò mà adʉ́nà òwu ʼòtù rɔ̌ átɔ̀ yà Pbàgìríkí tʼávàna ɔ̀tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí mànà, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼàgò dɔ̌ abádhí mànà. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ Pbàyàhúdí adʉ́nà òwu dhu ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí ka.

30 Ní, wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ rɔ̀, Yɛ̌sù náʼù alɛ adʉ̀ kʉ̀ndà, ràrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányìrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ kàbhʉ ràràÁrsɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.

31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kànɨsà ongónà òko màrʉ̀ngà ɔ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì mà, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì mà, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̌. Abádhí adʉ̀ òko, ʼàmbɛ ɔbɨ àbà dɔ̌ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ dɔ̌ mběyi nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí-bvʉ ongónà àdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rǎrà dzʉ̀nàya ɔ̀nzì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Àyìnɛyà tí kátɨna alɛ nígʉ̌ dhu

32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adɨ̀ ndàrà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nǎ. Ní atdíku, kǎrà ùbhi átɔ̀ Ludà tí kátɨna pbanga ɔ̌ arí'ɨ Yɛ̌sù náʼù alɛ-bvʉ̀.

33 Ní ányì, kǎtù Àyìnɛyà tí kátɨna atdí alɛ ɨwà ara dɔ̌ ndɨ ndaráyi rɔ́ atɔ árà àhʉ àrʉ̀ atɔ nyʉ́ tí rɔ́.

34 Ní kǎtɨ wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Àyìnɛyǎ, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ̀gʉ̌ wà nyɨ. Ní, ívà nyɨ ara dɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ ndɨ ara núhu nyɨ-tírɔ̀.» Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ ɨvà ndɨ̀ ndìdè ɔrʉ́.

35 Nɨ́ Ludà ɔ̌ bhà mà Sàrɔnɨ̀ tɔ́ kyɛ̀ngyɛ̀rʉ̀ ɔ̌ arɨ́'ɨ̀ pbanga ɔ̌ bhà mànà náala wɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ kɔ́rɔ́, 'à'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Tàbɨ̌tà ɨ̀kyɛ̌ dhu

36 Yɛ̌sù ná'ù atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè Yɔpà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Tàbɨ̌tà*. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-tɨ̀ nɨ́ «Ɨ̀sà». Kɔ̌ngónà ídzì dhu ɔ̀nzɨ̀ abhɔ nyʉ́ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌.

37 Nɨ́ atdíku, andɨ alʉ́ ka, ràdʉ̀ ɔvɛ̀ dɔ̀tsí. Nɨ́ ka kadʉ̀ kǎ-bvɔ̀ ù'o, kʉfɔ̌, kadʉ̀ ìtdùnà kupò nà, kowù ɨ̀linà ràyi ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ɨ̀ kàluga ɔ̀.

38 Ludà tɔ́ pbanga nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀-tɨ́ rɔ̀. Nɨ́ Yɔpà rɨ́'ɨ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níitdègu dhu ɨ̀rɨ Pɛ́tɛrʉ̀ ràrɨ̌'ɨ̀ ndɨ pbanga ɔ̌, nɨ́ abádhí adʉ̀ óyɔ̌ alɛ nóvì ròwù Pɛ́tɛrʉ̀ ànzì, 'àtɨ: «Mǎ mɨ̀tdè nyɨ ɨ̀tdè tɨ́ nyʉ́. Ɨ̀rà kòwu atdíkpá tsàkàtsàkà fàrábvʉ̀.»

39 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà adʉ̀ òwu atdíkpá abádhí mànà. Nɨ́, Yɔpà Pɛ́tɛrʉ̀ àrà àhʉ rɔ̀, ka kʉnda ka rùpò ndàrà àhʉ yà Tàbɨ̌tà-abvò ka kɨ̀lɨ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Kɔ́rɔ́ abvo-ayí náadʉ̀ 'àndu Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ́, 'àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu yà àdì ndì ndàdì nyɨ̀kpóna nà rɔ́rɔ̀ Tàbɨ̌tà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ mbɛrʉ̀ mà ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ mànà nítɛ̀ rɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀.

40 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ avì kɔ́rɔ́ alɛ rùvò kàluga ɔ̀ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndàmbɛ ndɨtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàgɛrɛ abvo dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨnà: «Tàbɨ̌tǎ, ívà nyɨ.» Nɨ́, ívàdhíyà náadʉ̀ nyɨ̀kpóna àngbɛ. Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ndì ndàla rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàngbɛ, ndàdɨ sùnátù dɔ̌.

41 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàlʉ̌ Tàbɨ̌tà nɨ̌, ndɨvà ɔrʉ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà abvo-ayí mànà núnzì rìwʉ̌, ndàdʉ̀ Tàbɨ̌tà nítɛ̀ fɨ́yɔ̀ ɨwà ɨ̀kyɛ̀ rɔ́rɔ̀.

42 Nɨ́ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nɔ́nzɨ̀ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ nɔnyɨ́nà Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ bhà ɨdzá.

10

Kòrnòliyò dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Kòrnòliyò tɨ́ kátɨna atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè. Ka nɨ'ɨ̀ «Ɨ̀tàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀» tɨ́ kátɨna pbànówí* dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.

2 Àbadhi mà pbì ɨdzá-bhà mànà kɔ́rɔ́ nóongónà Kàgàwà ʉ̀lɛ, 'àdʉ̀ Kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzì. Kɔ̌ngónà ábhɔ̌ mʉ̀dzʉ̀nà nyʉ́ nɔ́nzì Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨtsɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌.

3 Nɨ́ atdíku, àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, dhu adzì kà dɔ̀ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nɨ́, kǎla Kàgàwà bhà màlàyikà pbì ɨdza rítsù rɔ́, ràdʉ̀ kànzì, ndàtɨ: «Kòrnòliyò!»

4 Nɨ́, Kòrnòliyò adʉ̀ nyɨ̀kpóna ɔ̀dì wɔ̀ màlàyikà rɔ̌ ɔdɔ ɔ̀nzɨ ndì ndí rɔ́rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlé, ádhu nyɨ nyí ɨma ànzi nɨ̌?» Nɨ́, màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà ɨ̀rì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyarúbhɔ̀na nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ pɛrɛ̀ návi wà ndì kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà àdzo nzá rʉ̀nʉ́ rɔ̀.

5 Nɨ́ kòmbí, óvì ìndrʉ̌ ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀.

6 Ndɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.»

7 Nɨ́, wɔ̀ Kòrnòliyò mà rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ nà màlàyikà níitdègu àwɨ̌ kà-nyɨ̀kpó ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ pbìndà kasʉ tɔ́ óyɔ̌ alɛ mà, atdí pbìndà mùnowì mànà núnzì. Ndɨ mùnowì nɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ arí alɛ, ndàdʉ̀ Kòrnòliyò-tsʉ̌ dhu ɨ̀rì atdídɔ̌.

8 Nɨ́, Kòrnòliyò awɛ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí òvì ròwù Yɔpà.

Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

9 Tsútsǎ nínganí, kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò óvìná alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ abhi nà tɨ́. Nɨ́, azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, abádhí ɨ'ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ì otsú tɨ́ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ upò ndàrà ndɨtsɔ̀ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ ɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀ rɔ̀*.

10 Nɨ́ àwù alʉ́ ka atdídɔ̌, ràdʉ̀ ndɔ̀zè ndɔ̀nyʉ̀ dhu. Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ òyè ka kɨ́ kà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ nɨ́ ndɨ, dhu adzì kà-dɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi.

11 Nɨ́ kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndì nàngbɛ rɔ́, ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndì nɨ̀lɨ atdí dhu ràdʉ̀ àmbɛ ìfo dɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ rɔ̌ ka kʉ̀lʉ̌ ndì rɔ́rɔ̀, rìrà àhʉ yà adzì dɔ̌.

12 Wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ɔ̀ ɨ'ɨ̀ dhu nɨ́: ɨ̀fɔ pfɔ̌ya dɔ̌ arúbhi ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ mà kɔ́rɔ́, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha yà adzì dɔ̌ ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ ɨ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ mànà kɔ́rɔ́.

---

* **9:36 9.36** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ́ Dòríkà.

* **10:1 10.1** Ndɨ pɨ̀kɔ̀ nɨ'ɨ̀ atdátdí mɨyà pbànówí tɔ́ azà mʉ̀tʉ̀.

* **10:9 10.9** Mrk 13.15

13 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rí fǐndà rɔ́, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ívà nyɨ nyazè kɔ̀rí ìzǎ, nyadʉ̀ à'ànà.»

14 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ìnzɨ́ ní wɔ̀ dhu bhěyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsɔ́ ìnzɨ́ ka kongó tí à'ànà ìzǎ-tɨdɔ̀ ná'a. Ndɨrɔ̀, ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tì ɨzǎ-tɨdɔ̀ ná'a.»

15 Ɔyɔ rí kìsě nɨ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ wɔ̀ alɛ-tù ràtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ɨwà Kàgàwà ú'o rìlǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu nákǎ nzá nyatì ɔ̀tɔ̀tì dhu tí.»

16 Wɔ̀ dhu adù ndɨ ndɔ̀nzì ndɨ ìbhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsě dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ìdha ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

17 Pɛ́tɛrʉ̀ adì ndàmbɛ ɨnga ɨrɛ̀ dɔ̌ wɔ̀ ndɨ ndàla dhu dɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívìná alɛ níiwú, ìtsì ìko Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌'ì ɔ̀ná ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-lí, ɨwà ì ɔ̀ngʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdza ràrɨ̌'ì ngbɔrɔ́ rɔ́rɔ̀.

18 Ní, abádhí anzi dhu, 'àdʉ̀ dhu ìvu ányɨ-dzá-bhà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tí kátɨna alɛ nátí àdɨ àzú-dzá?»

19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ níɨ'ì ìnè wɔ̀ ndɨ ndàlanà dhu dɔ̌ tí ndɨ ndí ɨnga ìrɛ̀ tdítdɔ̌ rɔ́. Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, kɔ̀nɨ̌ ìbhʉ alɛ rɨ̌ nyɔmɛ.

20 Ní ívà nyɨ nyawǔ tsàkàtsàkà, nyǎdʉ̀ òwu abádhí mànà atdíkpá ìnzɨ́ afínʉ rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ɨma nyʉ́ ma mìvì ndɨ abádhí nídhunɨ̌.»

21 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ìfò, ndɨrà àhʉ kɔ̀rí alɛ-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, kǎtɨ: «Ɨma ní ndɨ yà nyɨ̌ nyómɛna alɛ. Ní, ádhu nyɨ̌ nyìwǔ ɨrɔ́ okúna dɔ̀ rɔ̀?»

22 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu, 'àtɨ: «Mǎ nìvì ní Kòrnòliyò, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ alɛ ní obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ ka ní Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí arí ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ àwɛ̌ kà-dɔ̌. Ní Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndɨ kà tɔ̀, ndàdʉ̀ kàvi ránzì ɨnyɨ pbìndà, ndínɨ̌ ndɨrɨ tí nyɨ nyáwɛ̌na fǐndà dhu.»

23 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kɔ̀rí alɛ nákɔ ròtsù ɨdza, ndàdʉ̀ abádhí àbhʉ ròyì mběyi nyʉ́.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌'ì Kòrnòliyò bhà ɨdzá dhu

Tsútsǎ níganí, Pɛ́tɛrʉ̀ mà kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívì alɛ mà, Yɔpà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ mànà níívà ì Yɔpà rɔ̀, 'òwù Kòrnòliyò bhà Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

24 Ní tsútsǎníganí tdítdɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ arà àhʉ Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányì, Kòrnòliyò ɨ'ì abádhí ɔ̀dɔ ndì ndí rɔ́, atdíkpá yà ndɨ ndùnzìnà kɔ́rɔ́ fǐ-dzá bhà mà, atdídɔ̌ ndɨ ndózè ɔdhína mànà.

25 Ní, ɨdza Pɛ́tɛrʉ̀ rǒtsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kòrnòliyò ahʉ̀ kàkɔ. Ní kǎkɔ̀ ndɨ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndìbvǔ ndɨ kɔ̀nzì-tsʉ̀ ɔ̌, ndʉ̀lɛ̌ ka.

26 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàlʉ ndɨ̀và ɔrʉ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ívà nyɨ ɔrʉ̀. Ɨma mà átɔ̀ ní ɨnyɨ bhěyi alɛ kɛ̀lɛ̌.»

27 Ní, ɨdza ì ótsù àzèmbè ì ɔ́tɛ Kòrnòliyò nà rɔ́rɔ̀ rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ atù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨdzá ì nàndu rɔ́.

28 Ní, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ Ʊyátá rísɔ̌ dhu atdídɔ̌, Mʉ̀yàhudì ràkǎ nzá ndì'ì ìnzɨ́ ní Mʉ̀yàhudì t'ɔ́dhìnà tí, ndɨrɔ̀ kà ràkǎnà nzá ndòtsù ìnzɨ́ ní Mʉ̀yàhudì bhà ɨdza. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɔ́vɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: Ɨnzá ma ràkǎ mɔzʉ̀ atdí alɛ mà ɨnzá ílǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kokò mànà atdíkpá alɛ tí.

29 Nírɔ̀, kɔ̀nɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, yà nyɨ̌ nyòvì ìndrǔ ròwù manzì rɔ̀, ma mɨ̀và ma mɨrà àzú ìnzɨ́ pfɔ̌du rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Ní kòmbí, ma mòzè mʉnɨ ìdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí nyɨ̌ nyànzì ma mɨrà àzú dhu.»

30 Ní Kòrnòliyò adʉ̀ dhu àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Indo ɨdhɔ àhʉ wà ìfɔ, yà mbɛ̀mbɛ̀ yàrí kàsʉmì ɔ̌ tí ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ ɔ̀ná pbà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌. Ní ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mála atdí alɛ ɨwà ìdè ɔnzìdú, ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ mʉ̀dzarʉ̀ ndì ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rɔ́rɔ̀.

31 Ní ndɨ alɛ átɨ ɨma nɨ̌: ‹Kòrnòliyǒ, Kàgàwà ìrì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, kàla wà nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ nyɨ nyarúbhǒna pɛrɛ̀.

32 Nírɔ̀, óvì ìndrǔ ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tí kátɨna alɛ ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.›

33 Ní ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mòvì ìndrǔ pbʉ̀kʉ̀ ròwù nyanzì. Ní, nyɨ nyàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì mběyi màtí nyɨrà. Nírɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kí'ì kɔ́rɔ́ kòmbí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́, ndínɨ̌ mǎ mɨrɨ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyawɛ tí fǎkà dhu kɔ́rɔ́.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǒtɛ Kòrnòliyò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu

34 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Kòmbí ma mʉ̀nɨ wà dhu obhó tí, ìnzɨ́ Kàgàwà rarí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò.
35 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌, Kàgàwà ará'una alɛ ní yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arí ndàdʉ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ̀ alɛ.
36 Kàgàwà íbhò pbìndà ɔtɛ Pbàìsràyélí tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ ní, màrʉ̀ngà tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
37 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, yà Yùwanì ɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ bàtizò dzidɔ̌.
38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ Kàgàwà írǎ Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ dhu. Ndɨ Yɛ̌sù úbhi kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ndàrà ídzì dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Pfɔ̀mvɔ arávu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ alɛ nígʉ rɔ̌, Kàgàwà ɨ'ì ndì mànà nídhunɨ̌.
39 Mǎ'ì ní yà Yɛ̌sù ɔ́nzì Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì mà, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ mànà ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ ngàmbì. Ka kóhò ndɨ Yɛ̌sù, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà.
40 Pbɛ́tʉ̀ ɨbhʉ rí kìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà ádʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìtɛ̀ ndì kpangba.
41 Kɨ̌tɛ̀ nzá ndì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɨ̌tɛ̀ ndì fǎkà yà Kàgàwà avò mǎ mɨ̌'ì pbìndà ngàmbì tí alɛ tírɔ̀. Kàbhà ɨngbèta dzidɔ̌, mǎ mɔ́nyʉ̀ dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá kà mànà.
42 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fǎkà, ndínɨ̌ mǎ mɔvɔ tí dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, mǎdʉ̀ dhu ìtɛ̀ kpangba, ndì ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà avò ndì ndínɨ̌ ndì ndɨtdìya tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà, ípìrɔ̌rɔ̀ rí'ì alɛ mànà-ànyǎ.
43 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà pbànábí náavɔ̀ dhu kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ: ‹Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, Kàgàwà arí Yɛ̌sù nà'ù ìngbàtí ílì ndì alɛ mà ní bhà nzɛ́rɛnga nʉ́bà kɔ́rɔ́ ndɨ alɛ tɔ̀.›»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níifo kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rʉ̌nɔna fɨ́yɔ̀ dhu ìrì rɔ̌ rúbhi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌.
45 Ní, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà níwʉ̌ mànà atdíkpá Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà àbhʉ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí tɔ́ pɛrè átɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
46 Obhó tí, ɨ Pbàyàhúdí níirɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ ɨnzá ì apɛ̀na ìrɨna angyɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè dɔ̌ rɔ́. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Pbàyàhúdí-tsʉ̌, ndàtɨ:
47 «Kòmbí, kǎkà alɛ nábà wà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí átɔ̀ àlɛ̌ bhɛ̌yi. Ní ádhu ndɨ ndùvo rádʉ̀ abádhí rɔ̌ ìnzɨ́ bàtizò nalʉ́ tí?»
48 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ bàtizò àvi kubho kɔ̌kɔ̀ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ bàtizò nàlʉ̌ alɛ náadʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ àgo, 'òkò mànà atdíkpá ngúfe ɨdhɔ tí.

11

Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu àwɛ̌ dhu

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ì nòtù uvitatálɛ mà, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà alɛ mànà níirɨ dhu yà ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mà ní rìrì wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ átɔ̀.
2 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu ndàdʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní Yɛ̌sù ná'ù ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ kà-dɔ̌, 'àtɨ:
3 «Nyɨ nyárà ɔ̀tsù ìngbà dhu bhɛ̌yi ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí* nzínzì ɔ̀, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá abádhí mànà?»
4 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndì nɔ́nzì dhu ɔ̀pɛ̀ ndàwɛ tsʉ̀nàrɔ̌ abádhí tɔ̀. Kǎtɨ:
5 «Ma mí'ì Yɔpà, ní ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ adyídɔ̌, dhu ràdʉ̀ ɔ̀dzì dùdù ɔnyʉ bhɛ̌yi. Ní, ma mála ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndì nʉ̀lɨ atdí dhu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, ndàmbɛ àwʉ̌ dɔ̌ dùdù ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ rɔ̌ ka kʉ̀lʉ̌ ndì rɔ́rɔ̀.
6 Ní, yà ma mʉ̀dɨ̌ nyɨ̀kpódu mambɛ wɔ̀ dhu àndà dɔ̌ rɔ̀, ma mála yà adzɨ dɔ̌ arúbhi ɨ̀fɔ pfɔ̌ya dɔ̌ ɨ̀zǎ mà, ɨrí ɔ̌ ɨ̀zǎ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ɨ̀zǎ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ ɨ̀rɛ̀ mànà.
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mírì atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rí idù rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌, ívà nyɨ nyazè kɔ̀rí ɨ̀zǎ, nyadʉ̀ à'ànà.›
8 Ní, ma mádʉ̀ dhu àdu, matɨ: ‹Ɨnzɨ́ ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsɔ́ ɨnzɨ́ ka kongó tí à'ànà ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ à'a. Ndɨrɔ̀ ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ̀ ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ ná'a.›
9 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, ma mírì wɔ̀ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌, ɨwà Kàgàwà ú'o rɨ̀lǎ nyɨ̀kpóna ɔ̌ dhu nákǎ nzá nyatɨ ɔ̀tɔ̀tɨ̀ dhu tí.›
10 Wɔ̀ dhu nádù ndì ndɔ̀nzì ndì ɨ̀bhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsɛ̌ dhu-dzidɔ̌, ka kádʉ̀ wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ɨ̀dha ányìrɔ̌ rɔ̀ tí rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

---

* **11:3 11.3** Ɨnzɨ́ ní Pbàyàhúdí tí ka kátɨna alɛ nátɨ ka kí átɔ̀ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ tí.

11 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí ní ndɨ, rùdú ka kìvì Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀bhʉ alɛ nádʉ̀ ʼʉ̀tɔ̀ yà ma mí'ì ɔ̀ná ɨdza-lí.
12 Ní, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù ndàtɨ, mǎ ròwu atdíkpá abádhí mànà ɨ̀nzɨ̌ afídu rǔguru rɔ́rɔ̀. Kǎkà nyɨ̌ nyálǎna ɨrɔ́ azà ɔdhídu nádʉ̀ mʉndà ányì Kàyìsàriyà, mǎdʉ̀ ìtsi òtsù yà ɨma nànzì Kòrnòliyò bhà ɨdza.
13 Níɨrɔ̀ ní ndɨ Kòrnòliyò ádʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà bhà màlàyikà àvi ndɨ̀ fíndà pbìndà ɨdzá dhu náwɛ fǎkà. Màlàyikà átɨ kà nɨ̌: ‹Óvì ìndrǔ ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tí kátɨna alɛ nánzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀.
14 Ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ ɨnyɨ mà, kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà rʉ̌gʉ nɨ̌ ɔtɛ náwɛ̌ ɨndʉ̀.›
15 Ní, ɔtɛ ma mɔ̀pɛ̀ mawɛ ndɨ Kòrnòliyò bhà ɨdzá-bhà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nádʉ̀ ìfo abádhí dɔ̌, àdhàdhɨ̀ yà wɛmbɛrɛ̀ tí ndɨ̀ ndɨfo àlɛ̌ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi.
16 Ní, ndɨ dhu ádʉ̀ mabhʉ mɨrɛ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ʉnɔ àlɛ̌ tɔ̀ dhu. Kǎtɨ: ‹Bàtizò nubhónà Yùwanì núubhò bàtizò ìndrǔ tɔ̀ ɨdha nɨ̌. Pɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí tó bàtizò àlʉ̌.›
17 Kàgàwà úbho yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka'u nínganí ndì ndubhò àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Ní, ɨma ní'ìyana àdhɨ ndínɨ̌ ma muvó tí ma Kàgàwà rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀nzì pbɨ̀ndà kasʉ?»
18 Wɔ̀ ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rǔbhi 'àgò rɔ̌ mànà alɛ náadʉ̀ afíya òtù, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ìlè Kàgàwà, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hàkà! Kàgàwà pbání àbhʉ̌ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ, ràdʉ̀ obhóná ípìrɔ̌nga nábà átɔ̀!»

Kànɨsà rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ Àtìyòkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

19 Stɨ̀fanʉ̀ ka kòhò dhu-dzidɔ̌, ndì nɔ̀pɛ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɔ̌ avuta náabhʉ̀ ɨ alɛ rɨ̀fàlà ɨ̀ dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ. Atdídhená alɛ náatsè Fòyìnikè, ngʉ̌kpà alɛ náatsè Kìpurɔ̀, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ òtse Àtìyòkiyà. Abádhí owúnà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ tí.
20 Pbétʉ̀, yà abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ̀ nòtù Kùrenì ɔ̌ ngúfe alɛ mà, Kìpurɔ̀ ɔ̌ ngúfe alɛ mànà náawù ùvò Àtìyòkiyà, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀.
21 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náabhʉ̀ ɔbɨ atdídɔ̌ abádhí tɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà yà abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ fɨ́yɔ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nábhʉ rɔ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀, 'àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.
22 Wɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ níitdègu àrà òtsi Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ bhà-bɨ̀ ɔ̀, ní ɨ alɛ adʉ̀ Bàrnabà nóvì ràrà Àtìyòkiyà.
23 Bàrnabà níitdègu àrà àhʉ ányì, ndàdʉ̀ Kàgàwà àso Yɛ̌sù ná'ù alɛ dhu nótù, ní kɨ̌dhɛ̀ adʉ̀ ndìka atdídɔ̌. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ ndínɨ̌ ɨ̀ napbá tí atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ tí.
24 Ndɨ Bàrnabà nɨ'ì ídzì alɛ, atdídɔ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí írǎ alɛ, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ a'uta nà alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ábhɔ̌ ihé-yà nyʉ́ náadʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Bàrnabà adʉ̀ àrà Sáwúlò nómɛ̀Ársɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.
26 Ní ka ndì ndàla rɔ̀, kǎdʉ̀ kìdyì ìwʉ̌ mànà atdíkpá, ìwʉ̌ ùvò nà Àtìyòkiyà. Ndɨ Àtìyòkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌, abádhí anzì atdí atɔ nyʉ́. Ndɨrɔ̀ ndɨ kànɨsà ɔ̌, abádhí udhè dhu ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ Àtìyòkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ nga ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ka kapɛ̀ kunzì Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ pbàkrístɔ̀ tí nɨ̌.
27 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí núuvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'òwù Àtìyòkiyà.
28 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Àgabʉ̀. Ní, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ʉnda ka rɔ̀vɔ̀ dhu ndàtɨ, ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràrɨ̌ ɨ̀sɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ pbìrì ɔ̌. Obhó tí, ndɨ àgǎyì adʉ̀ ɨ̀sɨ̌ yà Klòdiyò nɨ́ɨ'ì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌[†].
29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí ní ndɨ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ 'ìrì, 'ìtsà fɔyá dhu, ngǎtsi alɛ ràrà kìbhò rɔ̌ fɔná ndì nàbà dhu-bvʉ rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ ɔnzì tí ɔdhíya dzʉ̀nà nɨ̌ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀.
30 Pɛrɛ̀ ɨ̀ ɨtsà dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kàbhʉ Bàrnabà mà, Sáwúlò mànà ròwù àbhʉ́nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌[‡]-fɔ́ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

12

Yàkɔbhɔ̀ òho ka kí, kadʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ òsò dhu

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ apɛ̀ ndàvu Kànɨsà ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɔ̌.
2 Ní, kǎbhʉ̀ Yàkɔbhɔ̀, Yùwanì t'ádɔ̀nà kɔkɛ̀rɛ̀ dɔ̀na ɨla tó obhi-akpà nɨ̌, rɔ̀vɛ̀.

---

† **11:28 11.28** Kí'ì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌.
‡ **11:30 11.30** Pbàkʉ̀rʉ̌ ní kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ.

3 Kĭtdègu wɔ̀ ndì ndàbhʉ kɔnzɨ dhu àlǎ Pbàyàhúdí-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ rɔ́, ní kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ àvi kosò. Wɔ̀ ndɨ dhu anzì ndì yà ìmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ kàsʉmì ɔ̌.
4 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ ka kɔ̀sɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Hèrɔdɛ̀ adʉ̀ kàbhʉ kɨdɔ̀ imbi-dzà ɔ̀. Kǎdʉ̀ ɨfɨfɔ́ pbànówí tɔ́ ɨ̀fɔ mʉ̀tʉ̀ nʉ́li, rɔ̀dɔ̀ kà-ngbɔ̀ ányì-dzá. Kʉ̌dhè dhu ní, Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ rʉ̌da rɔ̀ ndì ndí kàbhʉ̌ kɔtdì ànyǎna ibí alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu.
5 Ní, ka kambɛ́nà Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ imbi-dzà ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kànisà ɔ̌ bhà adʉ̀ òko, ʼàmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ìnzɨ̀ ì í ɔ̀ná nga ɔ̀tdì rɔ́rɔ̀.

Kàgàwà bhà màlàyikà rĭ Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ̀kɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu

6 Yà tsútsǎ níganí Hèrɔdɛ̀ rĭ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndabhʉ̀ tí Pɛ́tɛrʉ̀ kɔtdì ànyǎna ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ́ iku ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ'ì ɔ́yɔ̌ pbànówí nzínzì ɔ̌ ndì ndàyi rɔ́, ɔtsʉ́na ràdʉ̀ ì'ì ɔ́yɔ̌ àdrà-mbĭ nĭ ka kʉ̀tsì rɔ́. Ndɨrɔ̀, sàndĭrì adʉ̀ ì'ì tsǎtsʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ ì í rɔ́.
7 Ní kòmbómbí tí, ɨnzá kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́itɔ ndì, awáwʉ̀ ràdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rĭ'ì ɔ̀nà kàlugá-ngba ɔ̌ nga àtdyi, ràwʉ̀ hwé. Ní, wɔ̀ màlàyikà náaya Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔngɔ̀na rɔ̌ rɔ̀, ndìnga ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà nĭ: «Ívà nyɨ tsàkàtsàkà.» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀-ɔtsʉ́ rɔ̌ ì'ì àdrà-mbĭ náadʉ̀ ʼìtdì ìtírɔ̀, ʼàwà ì obvò.
8 Wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ kà nĭ: «Ísɔ̌ mvʉnʉ ɔ̀, nyadʉ̀ pfɔ̃nʉ rɔ̌ kàyìtò-mbĭ ìso mbĕyi.» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ màlàyikà àvi fĭndà dhu ɔ̀nzì. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà adʉ̀ atìnà tdítdɔ̌ kà nĭ: «Áfɔ̌ rʉ̀nʉ́ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, nyadʉ̀ ìrà owùdu ɔ̌.»
9 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ, ndàrà kɔ̌wù ɔ̌. Kʉ̌nɨ nzá dhu, wɔ̀ màlàyikà rɔ̌nzɨna dhu ràrĭ obhó dhu. Pbɛ́tʉ̀, kǎmbɛ́nà dhu àtì dɔ̌ ɔnyʉ rĭ ndɔ̀nyʉ dhu tí.
10 Ní, abádhí ʉdà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ sàndĭrì tɔ́ mʉ̀tʉ̀ tí. Tdítdɔ̌ abádhí ʉdà ɔyɔ rí kìsɛ̌ sàndĭrì tɔ́ mʉ̀tʉ̀ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, abádhí awù ùvò yà dòtsí ka kúvò nĭ kɨgɔ̀ ɔ̀ tsʉmà tɔ́ tsǎtsʉ̀-tí. Ní ndɨ tsǎtsʉ̀ adʉ̀ ndàpfò ndìtírɔ̀ abádhí tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ ùvò iri, ʼàdʉ̀ òko àmbɛ òwu dɔ̀ ngʉdhà ɔ̌. Ní kòmbómbí tí, wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ àwĭ Pɛ́tɛrʉ̀-tí rɔ̀.
11 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ rɔ̀ná ndì nɔ̀nzì dhu arà Pɛ́tɛrʉ̀-dɔ àlʉ. Ní kǎtɨ: «Kòmbí, ma mʉ̀nɨ wà dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nyʉ́ ní yà pbìndà màlàyikà nìbhò rìrà mɨkɔ̀lɔ̀ Hèrɔdɛ̀-fɔ́ rɔ̀, ràdʉ̀ mabhʉ mɔgù yà Pbàyàhúdí rʉ̌bhi àpànà rɔ̌ rùdú ì ɔnzɨ tí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀.»
12 Wɔ̀ dhu àlʉ̌ dɔ̀na rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀ àrà Màrɨyà, Yùwanì-tsánà bhà. Ngǎtsi ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨ'ì Mǎrkɔ̀. Ní ndɨ Màrɨyà bhà ɨdzá, ibí alɛ nyʉ́ níí'ì ì àndu ì, ʼàmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ rɔ́.
13 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itsi tsǎtsʉ̀ ìtdɔ̀ irinǎ rɔ̀, Rɔdhà, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhíngba ràdʉ̀ òndri íkyèrɔ̌ tsǎtsʉ̀ tí.
14 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ ndì ndʉ̀nɨ tʉ̌na rɔ̌ rɔ̀, kɨ̌dhè ɨka ndì atdídɔ̌. Ní, ɨnzá ndì ndàpfò tsǎtsʉ̀ mà kà tɔ̀ rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàngbo, ndɔ̀kʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rĭ'ì tsǎtsʉ̀nǎ dhu ɔvɔ̀ ɨdza rí'ì alɛ tɔ̀.
15 Ní ɨ alɛ adʉ̀ dhu àdu Rɔdhà tɔ̀, ʼàtɨ: «Tí àrĭ dʉ̀nʉ́ rí'ì dhé?» Pbɛ́tʉ̀, Rɔdhà adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ìnè Pɛ́tɛrʉ̀ rĭ'ì obhó tí tsǎtsʉ̀nǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ àtìnà wɔ̀ tsìbhíngba nĭ: «Pɛ́tɛrʉ̀-mùlĭ ní wɔ̀.»
16 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ tsǎtsʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́tdɔ̀ dɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ka kawù tsǎtsʉ̀ àpfò, kà ràdʉ̀ ɔ̀tsù ɨdza. Ní, ka ì àla rɔ̀, ɨdhɔ adʉ̀ ɨdza ì'ì alɛ ʉ̀kɔ ɨdtídɔ̌.
17 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ abádhí nágo ɔtsʉ́na nĭ ìnzɨ̀ ɔtɛ tí. Kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ ìngbà dhu bhĕyi màtí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àbhʉ ndì ndàhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu abádhí tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nĭ: «Nyòwu nyàwɛ wɔ̀ rùdú ndì nɔ̀nzì dhu Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ̀, ngʉ̌kpà àlɛ̌ tʼódhína mànà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ngǎtsi ngari ɔ̀.
18 Ní ɨnga ùbho rɔ̀, pbànówí-tsì ava ndì atdídɔ̌, ʼàmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ʼàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̀ nyʉ́ àrà àdhà?»
19 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ adʉ̀ kàvi kɔmè kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, pbɛ́tʉ̀ ka kadʉ̀ nzá kàbà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ dhu àvi kɔngʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndĭrì-tsʉ̌, ndàdʉ̀ àbhʉnà kɔkyè kɔ́rɔ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Hèrɔdɛ̀ adʉ̀ ndìvà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà àdɨ ányì ákɛ̌ kàsʉmì tí.

Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu

20 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ náakó atdídɔ̌ Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà rɔ̌. Ní, atdíku, abádhí ɨrɨ ì ndínĭ ì oví tí ìndrʉ̌ ɔvɔ̀ya rɔ̌ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, rɔ̀wù ɔ̀tɛ Hèrɔdɛ̀ nà. Ní, ndínĭ ndɨ dhu aká tí fĭyɔ̀, abádhí adʉ̀ ʼìrì Blǎstɔ̀ tí kátɨna alɛ nà. Ndɨ alɛ nɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ɨdhɔ tɔ́ kàluga ɔ̌ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní abádhí awù 'ònzì ndínĭ ì oko tí màrʉ̀ngà ɔ̀ Hèrɔdɛ̀ mànà, abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà òngù rí ɔnyʉ ongónà ìrà ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̀ rɔ̀ nídhunĭ.
21 Ní, yà abádhí ìrì ì ndínĭ ì ɔtɛ tí ádrʉ̀ngbǎ kamà mànà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ndɨ kamà nʉ́ʉfɔ́ ndì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ mʉ̀dzarʉ̀ nĭ, ndàdʉ̀ àdɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ihé-yà tɔ̀.

22 Ní wɔ̀ kà rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà adʉ̀ ìdʉ̀ ’àtɨ: «Ìgyò! Ɨnzɨ̀ ní ìndrʉ̌ nyʉ́ yà rɔ́tɛ dhemǎ! Mʉ̌ngʉ̌-ngba nyʉ́ ní yà rɔ́tɛ!»
23 Ní ányìrɔ̀ rɔ̀ tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náapbì Hɛ̀rɔdɛ̀, ɨnzá kàbhʉ ɨfʉta Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, asa ràdʉ̀ àkanà, rɔ̀vɛ̀ dòtsí.
24 Pbétʉ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ndànga dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀ndɔ̀ dɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
25 Bàrnabà mà Sáwúlò mànà níitdègu fɨ̌yɔ̀ ka kavì ’òwù ɔ̀nzìnà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kasʉ nítɔ, ní abádhí adʉ̀ ’ìvà, ’àdu ɨ̀ Àtìyòkiyà. Ányɨ abádhí adʉ̀ òwu atdíkpá Yùwanì tí kátɨna atdí alɛ mànà. Ngǎtsi ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨ’ì Mǎrkɔ̀.

13

Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ̌ Bàrnabà mà Sáwúlò mànà nóvò Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀ dhu
(Gàl 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

1 Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí mà, ìndrʉ̌ tɔ̀ arí dhu ùdhɛ̌ alɛ mànà nɨí’ì ìnè. Ɨ alɛ nɨ’ì Bàrnabà, Nìgerì tí kátɨna Sìmìyonì, Lùkiyò, Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Mànàyenì, yà atdíkpá avì ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mànà alɛ, ndɨrɔ̀ Sáwúlò.
2 Ní atdíku, yà abádhí rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌, ’ádʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí atɨ abádhí nɨ̌: «Nyɔ̀pì Bàrnabà mà Sáwúlò nà idù, nyʉ̌lɨ igi, ndínɨ̌ yà ma munzi ɨ̀ fɨ̌yɔ̀ kasʉ nɔnzɨ tí.»
3 Ní, ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ɨ̀ ʉ̀tsì, ’ádʉ̀ àmbɛ ’ìtsɔ̀ dɔ̌ átɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ɔtsʉ́ya nʉ́lɨ Bàrnabà mà dɔ̌ Sáwúlò nà, ’ádʉ̀ ʉ̀bhànà ròwù.

Bàrnabà mà Sáwúlò nà rɔ̌wu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu

4 Wɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nóvì ɨ̀ ɨ ɨ̀ ówu rɔ̀, Bàrnabà mà Sáwúlò nà náawù ùvò Sèlèkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányìrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ òtsù ádrʉ̀ngbǎ ibhú ɔ̀, ’òwù Kìpurɔ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀.
5 Ní, Sàlàminò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí apɛ̀ ’ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìndrʉ̌ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Yùwanì níí’ì ìnè átɔ̀ atdíkpá abádhí mànà, ndàdʉ̀ arà abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɔ̌.
6 Ní ɨwà ɨ̀ ʉ̀dà Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̀nǎ kórɔ́ rórɔ̀, abádhí awù ùvò ndɨ sɔ̀ngà ɔ̌ kɨgɔ̀, Pafɔ̀ tí kátɨna ɔ̀. Ní, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, abádhí atù Bǎrà-Yěsù tí kátɨna màzɨ̌tálɛ. Àbadhi nɨ’ì átɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ tìtɔ̀ tɔ́ nabì.
7 Abádhí ongónà òko atdíkpá Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ lìwalì, Sɛ̀rgiyò Pɔlɔ̀ tí kátɨna alɛ, yà atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ mànà. Ní, ndɨ lìwalì avì Bàrnabà mà Sáwúlò nà kunzì, rìwʉ̌ tɨna ɔ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ndì ndòzè atdídɔ̌ ndìrì nídhunɨ̌.
8 Pbétʉ̀ wɔ̀ màzɨ̌tálɛ, Ɛ̀lɛmà, wɔ̀rí ní ndɨ kɔ̌vɔ̀-tì Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌, náadʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ ndàgò dɔ̌ abádhí mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínɨ̌ ndʉgɛ́rɛ́ tí lìwalì-afí, ɨ̀nzɨ dhu na’u tí.
9 Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɨ̀rǎ ndì rɔ̀, Sáwúlò, yà Pɔlɔ̀ tí kátɨna átɔ̀ nʉ́ʉdí nyìkpɔ́na wɔ̀ màzɨ̌tálɛ Ɛ̀lɛmà rɔ̌,
10 ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Nyɨ nyarí’ì nzɛ́rɛ màgɛ̌zì nà abhɔ. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ abhɔ. Ɨnyɨ ní Pfɔ̀mvɔ t’ídhùnà nyʉ́, ndɨrɔ̀ ɨnyɨ ní obhónánga rɔ̌ òmvʉ̌. Nyɨ nyʉbhàya tí obhó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ídè otu t’ʉ́tdyata?
11 Ní Kòmbí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔtsʉ́ ɨ̀sɨ̌ wà dʉ̀nʉ́. Nyɨ nyóngo ndùmùndúmú tí, ɨ̀nzɨ̌ nyala adyifɔ̀-nyɨ̀kpɔ́ atdí kàsʉmì ɔ̌ màtí.» Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, Ɛ̀lɛmà-nyɨ̌nga nʉ́ʉtì mbìì, ínɔ̌-yà rìbvʉ̌ ndì dɔ̀ná. Ní, kǎdʉ̀ ndɔ̀pè ndòrì ndì, ndàmbɛ ndʉ̀nda rí alɛ ɔ̀nè dɔ̌.
12 Ní, lìwalì itdègu wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzì dhu àlǎ, náadʉ̀ Yěsù à’ù, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ùdhɛ̌ ka kí dhu ɔ̀sʉ̀ ndì atdídɔ̌ nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɔ̌wu ùvò Àtìyòkiyà tí kátɨna atdí pbanga ɔ̀ dhu
(Kas 7.1-50; 10.36-43)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhína mànà núupò ibhú ɔ̀ Pafɔ̀ rɔ̀, ’òwù, ’òwù ùvò Pɛrgà tí kátɨna Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ányìrɔ̌ ní ndɨ, Yùwanì* náadʉ̀ abádhí nʉ́bhà, ndàdʉ̀ ndàdu, ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
14 Ní, abádhí adʉ̀ abhi ɔ̀pè Pɛrgà rɔ̀, ’òwù, ’òwù ùvò Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Àtìyòkiyà tí kátɨna ɔ̀. Ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhína mànà náatsù unduta-dzà ɔ̀, ’àdʉ̀ òko obvò.

---

* **13:13 13.13** Ngǎtsi ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨ’ì Mǎrkɔ̀.

15 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kazʉ̀ Músà bhà Ʊyátá tó bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu mà, Kàgàwà bhà
pbànábí náandí dhu mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ìndrʉ̌ òvì,
ròwù dhu ʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀, ʼàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ nyɨ́ nyɔ́vɔna abádhí-afí
nyɨ́ nyopé tí nɨ̌ ɔtɛ nà, ní nyɔ̀vɔ ka kòmbí.»
16 Ní, Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ àpe ɔtsʉ́na nɨ̌, rìnè. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎpè ɔtɛ ndàtɨ:
«Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̌ bhǎ, ndɨrɔ̀ nyɨ́ yà Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyarí rɔ̀, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna
dhu.
17 Àlɛ̌, Pbàìsràyélí tírɔ̀, àlɛ̌ tó Kàgàwà náavò ndɨ àlɛ̌ tʼábhúna. Ní, Mísrì tó pbìrì ɔ̀
abádhí aróko ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀trɔ̀, rɔ̀ngò ábhɔ̌ alɛ́-yà nyʉ́ tí. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí ìpfo, rùvò ányɨ̀rɔ̀ pbìndà ɔbɨ nyʉ́ nɨ̌.
18 Kǎdʉ̀ abádhí-ngbɔ̀ nódɔ̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì atɔ tí.
19 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀-tsʉ̀ tó rʉ̀gànda-tsè nótdɨ̀ Kànanà tó pbìrì ɔ̌
rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ pbìrì àbhʉ àlɛ̌ tʼábhúna tɔ̀.
20 Kóró kɔ̌kɔ̀ dhu anzɨ̀ ɨ̀, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ mɨyà dɔ̀ná imbò kumì nà atɔ tí. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ àlɛ̌ tʼábhúna-ànyǎ nítdɨ rɔ́ngo alɛ nʉ́lɨ abádhí nzínzì ɔ̌, ràrà
àhʉ pbìndà nabì Sàmɔlè nídɨ̀ ndɨ̀ ndaraya abádhí nzínzì ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.
21 Ndɨrɔ̀, rɔ̀pè ndɨ ʉ́rɔ́ rɔ̀, àlɛ̌ tʼábhúna náadʉ̀ kamà ɔ̀nzì Kàgàwà-fó. Nírɔ̀ ní ndɨ
Kàgàwà adʉ̀ Sàwulò nídɨ̀ abádhí dɔ̌ kamà tí, rɔ̀nyʉ̀ idzi abádhí dɔ̌, ràrà àhʉ ɨ̀fɔ kumì
atɔ tí. Ndɨ Sàwulò nɨʼɨ̀ Kisì tʼídhùnà. Ndɨrɔ̀ Kisì nɨʼɨ̀ Bɛ̀nyàmɨnì-dhú-bvʉ̌ alɛ.
22 Kàgàwà níitdègu Sàwulò nífɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tó tombi dɔ̌ rɔ̀, ní kǎdʉ̀ Dàwudì nídɨ
tdítdɔ̌ abádhí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ átɔ̀ Dàwudì-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma
màbà wà Dàwudì, Yɛ̌sɛ̀ tʼídhùnà, atdídɔ̌ afídu ózè alɛ. Ka ní ndɨ ma mòzè dhu ɔ̀nzɨ
róngo kórɔ́ alɛ.›
23 Dàwudì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ipfo Yɛ̌sù, ndɨ̀dɨ̀ Pbàìsràyélí tó
Ɔ̀gʉ̀ba tí, àdhàdhɨ̀ yà angyangyi ndɨ̀ ndakɔ̀ fɨndá làká dhu bhɛ̌yi.
24 Tdʉ̌ Yɛ̌sù ɨra rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ náavɔ̀ dhu Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ kórɔ́,
ndínɨ̌ ɨ̀ nʉgɛ̀rɛ̀ tí, ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzérɛnga, ʼàdʉ̀ bàtizò àlʉ.
25 Ní, pbìndà kasʉ-tsʉ̀ àmbɛ̀nà àrà ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Yùwanɨ̀ ivú dhu
Pbàìsràyélí-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Nyɨ́ nyárí ɨnga ɨ̀rɛ̀ ɨma ràrɨ̌ ádhɨ? Ɨma ní nzɨ̀ wɔ̀ nyɨ́ nyarɔ́dɔna
ndínɨ̌ ɨra tí alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ dzidu dɔ̌ ríra alɛ ní ɨnzá ma màkǎ mʉnga pfɔ̌na rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌
mà alɛ.›
26 Nírɔ̀ nyɨ́ adɔ́dʉ̌, yà Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tí nyɨ́ nyí ʼɨ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ́, yà Kàgàwà-
ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyarí rɔ̀, àlɛ̌ tɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà íbhò yàrí ɔ̀gʉ̀ tó ɔtɛ nɨ̌.
27 Obhó tí, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mà fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nʉ́unɨ nzá dhu Yɛ̌sù
ràrɨ̌ àdhɨ. Ndɨrɔ̀, yà bìlɨ̌ ka karózʉ̀na sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu
mà náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ nálʉ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɨ dhu àbhʉ ràkǎ, yà Yɛ̌sù-dɔ̌ ɨ̀ abhʉ̀
kɔtdɨ̀ anya ndínɨ̌ ka koho tí dhu-otù ɔ̌.
28 Ní, ɨnzá ɨ̀ àbà atdí dhu mà, yà Yɛ̌sù-ànyǎ ɔ̀tdɨ̀ ka kádʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ rórɔ̀, abádhí anzì
ka Pìlatɔ̀-fó, ndínɨ̌ ka nabhʉ̀ tí kohò.
29 Ní kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ka kandí kórɔ́ dhu ɨ̀ àbhʉ rɔ̀nzɨ̀ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náabhʉ̀ kǎ-bvò
kifo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ʼàdʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà.
30 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà adʉ̀ àbadhi àbhʉ rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.
31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàvi ibí ɨdhɔ̀ nyʉ́ ɔ̌ yà Gàlìlayà rɔ̀ ɨ̀ iwú mànà atdíkpá, ʼìwʉ̌
ùvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ tɔ̀. Kòmbí ɨ alɛ ní ɨ kàbhà ngàmbì Pbàìsràyélí-ɔ̀nzɨ̌.
32 Mǎ nyʉ́ mà, mǎ mɔ́vɔna dhu ní ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, yà àlɛ̌ tʼábhúna tɔ̀ Kàgàwà náakɔ̀
fɨndá làká.
33 Ní, Kàgàwà náabhʉ̀ wà ndɨ làká ràkǎ àlɛ̌ tɔ̀, abádhí tó pbàdzʉkʉrʉ tírɔ̀. Kǎbhʉ̀ Yɛ̌sù
rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ̀ yà Zàburì tó bhʉ̌kù* ɔ̀ ka kandí ɔyɔ rí kìsɛ̌ kà tó ngari
ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ andítá rǎtɨna:
‹Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní Idhùdu.
Ndɨrɔ̀ indo ndɨ̀ nɔ̀pè rɔ̀, ɨma ní Àbanʉ.›
34 Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù nábhʉ̌ ndì ndí rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ìnzɨ̌ abvòna rɔ̀mɔ̀ dhu kǎvɔ̀
angyangyi. Kǎtɨ:
‹Ma mí nyasɔ̌ nɨ̌ asota ní ìlɨ̌lǎ, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ rǎʼuna,
yà angyangyi ma makɔ̀ fɨndá làká Dàwudì tɔ̀ asota*.›
35 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kà rǎtɨna átɔ̀ Zàburì* tó ngǎtsi ngari ɔ̌:
‹Nyɨ nyabhʉ̀ya nzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alɛ-abvò rɔ̀mɔ̀ ibhu ɔ̀.›
36 Obhó tí, pbìndà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náanzɨ̀ Kàgàwà ózè dhu. Ní, kǎvɛ̀,
kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀ abhúna ka kʉtdʉ́ rɔ́, abvòna ràdʉ̀ ɔ̀mɔ̀.

---

* **13:33 13.33** Zàb 2.7 * **13:34 13.34** Ìsa 55.3 * **13:35 13.35** Zàb 16.10

37 Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà àbhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù-abvò nɔ́mɔ̀ nzá.
38 Nírɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyʉ̀nì dhu kɔ̌tù ɔ̌ nga ràrǐ ndì ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga rǐ ndʉ̀ba dhu rǐ ndɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ nǐ. Ndirɔ̀, Músà bhà Ʊyátá mà náabhʉ̀ nzá nyǐ kɔzʉ̀ nyǐ obhónángatálɛ tí.
39 Yɛ̌sù-otù ɔ̌ nga ní ndi ìngbàtí íli ndì alɛ mà yà ka nà'ù, nɔ́zʉ̀ ka kádʉ̀ obhónángatálɛ tí nǐ.
40 Nírɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi adɔ́dʉ̌, akyɛ yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu nɔ́ɔnzina ndì rʉ̀kʉ́ nǐ. Abádhí ati:
41 ‹Nyàndà dhu, nyǐ, ìndrʉ̌-tsì ɔ̀nzi nyǐ nyarí rɔ̀.
Nyàbhʉ̀ nyǐ idhɔ rʉ̀kɔ nyǐ, ndirɔ̀ nyàbhʉ̀ nyǐ tsɛ̌kʉ̀ rɔ̀tdì ndì.
Obhó tí, ma mí atdí dhu ɔ̀nzi, yà ìnè nyǐ nyí'ì nyìkpókʉ̀ nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ndi dhu ní ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ à'ùnà ngǎtsi alɛ náwɛ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀ dhu*.›»
42 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu ùvò unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ní iyé-yà náadʉ̀ abádhí ɔ̀nzì ndínǐ iwúya tí tdítdɔ̌ rí'ì sàbatʉ̀-idhɔ̀ ɔ̌, 'ìwʉ̌ wɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nádu 'àwɛ tdítdɔ̌ fǐyɔ̀.
43 Wɔ̀ unduta-dzidɔ̌, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí mà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí tɔ́ dǐnì ɔ̀ ì núgɛ̀rɛ̀ 'ɔ̀ngò Kàgàwà ʉ̀lɛ mànà, náadʉ̀ ùvò, 'ɔ̀wù Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà-owù ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndi kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ 'ɔ̀pè abádhí-afí nǐ, ndínǐ ì napbá tí 'ɔ̀ngò ɔ̀ko pótsó Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ otu ɔ̌ tí.

Pbàyàhúdí rǐ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌vɔna fǐyɔ̀ ɔtɛ nɔ́dhɔ dhu

44 Tdítdɔ̀ ì'ì sàbatʉ̀-idhɔ̀ ɔ̌, mbɛ̀mbɛ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ pbanga ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ núundu ì ndínǐ ì irì tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
45 Ní Pbàyàhúdí níitdègu wɔ̀ ihé-yà àlǎ, ní adha tɔ́ alɛ-afí mà agòta mànà náadʉ̀ abádhí ìra, ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna fǐyɔ̀ dhu, ndirɔ̀ 'àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ kà nǐ.
46 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na, 'àti: «Fʉ̌kʉ̀ nga ní ndi Kàgàwà bhà yàrí Ɔtɛ nákǎ kʉnɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí nǐ. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyɔ̀dhɔ̀ ka, nyǎdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ nyǐ-tírɔ̀ inzá àkǎ 'àbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mí mʉ̌gɛ̀rɛ̀ kòmbí mɔ̌wù kʉnɔ̀ rɔ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀.
47 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉyá wà ka ndi dhu bhɛ̌yi tí fǎkà. Kǎti:
‹Ma míli nyǐ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ awáwʉ̀ tí,
ndínǐ nyǐ nyi'ì tí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ rí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ alɛ tí, ràrà àhʉ̀ yà adzi-tsʉ̀ náadì ndì i.›»
48 Ní, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí níitdègu wɔ̀ ɔtɛ ìrì, ní abádhí-idhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà Kàgàwà apì dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nabáya tí, náadʉ̀ Kàgàwà à'ù.
49 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ kɔ́rɔ́ ndi Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌.
50 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìtsu Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí ì návi vèbhálɛ mà, kigɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà dɔ ɔ̀, ndínǐ dhu nivà tí Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'àvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, 'àdʉ̀ ìpfonà 'ɔ̀dì fǐyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
51 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlǐ náadʉ̀ pfɔ̌ya-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ìvà, 'ɔ̀wù Ìkòniyò tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀.
52 Ndirɔ̀ Yɛ̌sù-owù nʉ́ngʉ̀ alɛ-idhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ 'ìra.

14

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Ìkòniyò tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ dhu

1 Ìkòniyò tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ ì ɔ̀wù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatsù átɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̀. Ní ányìdzá, abádhí ʉnɔ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndi dhu ràdʉ̀ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ ábhɔ̌ ihé-yà nyʉ́ nábhʉ̀ rà'ù Yɛ̌sù.
2 Pbɛ́tʉ̀, yà ì nùvǒ ìnzǐ 'à'ù Yɛ̌sù Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu ìtsu ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-dɔ ɔ̀, 'àbhʉ̀ afíya rìnza ì ndínǐ dhu nivà tí kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù ná'ù adɔ́ya rɔ̌.
3 Ní, àzɛ̀mbè wɔ̀ dhu rǐ ndɔ̀nzi rɔ́rɔ̀ tí, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ ɔ̀ko ábhɔ̌ idhɔ nyʉ́ tí Ìkòniyò tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌. Abádhí adʉ́nà ɔ̀wu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kpangba, ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na, kà-rɔ̌ ì ìpbì ì nídhunǐ. Ndirɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ́nà àrà yà abádhí rʉ̌nɔna pbìndà ídzìnga dɔ̌ dhu tɔ́ obhónga nábhʉ̀ rɔ̌ ràvi ndì kpangba, yà abádhí rɔ̌nzina wiwì mà yà inzá apɛ̀na 'ɔ̀nzi angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu-otù ɔ̌.
4 Ní wɔ̀rí kigɔ̀ ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga nʉ́ʉndɔ ndì ɔyɔ, atdídhena alɛ rɔ̀lè ì Pbàyàhúdí-ti'ɔ̀nǎ rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ 'ɔ̀lè Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-ti'ɔ̀nǎ rɔ̀.

* **13:41 13.41** Hàb 1.5

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí mà ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà, ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náadʉ̀ ʼìrì ndínɨ̌ ì ɔpɛ́ tí ʼàvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, ʼàdʉ̀ abádhí àbhʉ kubvʉ̌ odu nɨ̌ rʉ̀vɛ.
6 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu wɔ̀ dhu ɔ̀sʉ̀, ní abádhí uvò Ìkòniyò ɔ̌ rɔ̀, ʼòtsè Lìkàòniyà tó pbìrì ɔ̌ pbanga, Lístrà mà Dɛ̌rbɛ̀ mànà, tɨyá arí'ì kyèrɔ̀kyèrɔ̀ pbìrì mànà ɔ̀.
7 Ányì abádhí adʉ̀ òko ʼòwù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ́ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ́'ì Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

8 Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, ìnzɨ́ aríde pfɔ̌na dɔ̌ atdí alɛ níi'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ì ɔ̀dhɨ tí ka kadhì òtsótsù rɔ́rɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì ɨnzá apɛ̀na ùbhi yà ka kadhìna ndì rɔ̀ alɛ.
9 Ní, atdíku kǎdì ndàmbɛ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu ìrì dɔ̌. Ní Pɔlɔ̀ ʉdí nyìkpɔ́na kà-rɔ̌, kà'ù dhu ɔ̀gʉ̀ ndɨ ràmbɛ̀nà ɔ̀gʉ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀.
10 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ́và nyɨ, nyidè tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ pfɔ̌nʉ dɔ̌.» Ní wɔ̀ alɛ níibɛ ndì ndìdè, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi.
11 Ní wɔ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀nzì dhu ì àla rɔ̀, ihé-yà náapɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà Lìkàòniyà ɔ̌ bhà tʼávàna ɔ̌, ʼàmbɛ atìnà dɔ̌: «Mʉ̌ngʉ̌-nzo ʉ̀gèrɛ̀ wà ì ʼòngò ìndrʉ̌ tí, ʼìtsù àlɛ̌ nzínzì ɔ̀.»
12 Abádhí adʉ̀ Bàrnabà nátì Zɛ̌wù tí, ʼàdʉ̀ Pɔlɔ̀ nátì Hɛ́rmè tí. Obhó tí, Pɔlɔ̀ ní ndɨ aránà ɔtɛ ʉ̀dà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù rɔ́ nɨ'ì ndɨ Zɛ̌wù tí kátɨna Pbàgìríkí tó mʉ̌ngʉ̌-ngba bhà sɔmǎ-dzà.
13 Ní wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Zɛ̌wù bhà atdí kùhanì náadʉ̀ ìrà ìkyì-akpá nà, ɨwà ndì ndʉ̀kpɔ̀rɔ̀ itsu-opfò tó mʉ̀kàkʉ́ ndʉ̀fɔ̌ dɔ̀ya rɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndìrà àhʉ nà kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsʉ̀ tí. Abádhí nɨ'ì ɨwà ì nìrì ihé-yà mànà ndínɨ̌ ì ubhò tí ɨ ìkyì-akpá pɛrɛ̀ tí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ tɔ̀.
14 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà níitdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ndínɨ̌ ì ɔnzɨ tí dhu ìrɨ, nʉ́ʉfa rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀-ɔ̌nga, ʼàdʉ̀ ɔ̀tse ihé-yà nzínzì ɔ̀, ʼàmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ʼàtɨ:
15 «Hɔ̀kɔ̀! Ádhu wɔ̀ nyɨ́ nyápàna nyɔ̌nzì dhemǎ? Mǎ'ɨ nyʉ́, mǎ ní ìndrʉ̌ àdhàdhì nyɨ́ ní ìndrʉ̌ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mɔ̀vɔ̀ dhu ní Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyʉbhà tí nyɨ́ nyarɔ́nzɨna ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu, nyǎdʉ̀ nyʉ̌gèrɛ̀ nyɔ̌ngò yà ìnzɨ́ arɔ́vɛ̀ Kàgàwà bhà alɛ tí. Ndɨ Kàgàwà ní ndɨ yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mà ndɨrɔ̀ rɛ̀rʉ̀-abábá mà, ɔ̀yá arí'ì kɔ́rɔ́ dhu mànà nanzì alɛ.
16 Angyíta nyʉ́ Kàgàwà ʉbhà pɛ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ròngò ùbhi afíya ozè otu ɔ̌.
17 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌bhà nzá ndì ndí ndìtɛ̀ abádhí tɔ̀ yà ndɨ ndɔ́nzɨna ídzìnga-ɔtù ɔ̌ dhu. Obhó tí, kǎrí igye àbhʉ̌ rìkɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ ɨnga ɔ̌ dhu àbhʉ rɔ̀'ɔ̀ fíyɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ indo màtí, kǎrádʉ̀ nyɔ̌ngù, ndàdʉ̀ afíkʉ níra pbìndà ídzìnga tó dhèdhɛ nɨ̌.»
18 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatɛ̀ mbǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi màtí, ní abádhí rɨ́ ihé-yà nísɔ̌ ìnzɨ́ ìzǎ tó pɛrɛ̀ nubhò tí fíyɔ̀ dhu níi'ì ɔbɨ tí.
19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí níiwú Àtìyòkiyà* tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ìkòniyò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtí, ʼìwʉ̌ ùvò Lístrà. Ní abádhí níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ʼùbvʉ̌ Pɔlɔ̀ mà odu nɨ̌, ndínɨ̌ ʉvɛ̀ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ àdhà ʼìpfo iri kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨwà ɔ̀vɛ̀ dhu tí ì í kàtɨ nídhunɨ̌.
20 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ níitdègu ʼàndʉ̌ ʼàkpɔ̀rɔ̀ Pɔlɔ̀-ngbɔ̀, ní àbadhi adʉ̀ ndɨ̀và, ndìdè, ndàdʉ̀ ndàdu ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní tsútsǎ nínganí, abádhí adʉ̀ òwu Bàrnabà nà Dɛ̌rbɛ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ́ ʼàdʉ̌ Àtìyòkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

21 Dɛ̌rbɛ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ì òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náapɛ̀ ʼʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉgèrɛ̀ ì, ʼà'ù Yɛ̌sù. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ ʼàdu Dɛ̌rbɛ̀ rɔ̀, ʼòwù Lístrà. Lístrà rɔ̀, abádhí adʉ̀ ʼìvà, ʼòwù Ìkòniyò ndɨrɔ̀ Àtìyòkiyà, Pìsìdiyà tó pbìrì ɔ̀.
22 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, abádhí owúnà Yɛ̌sù ná'ù alɛ-afí nópè rɔ̌, ʼàdʉ̀ òwu ɨ alɛ àvi rɔ̌ rìkò pótsɔ́ fíyɔ́ aʼuta ɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨ alɛ tɔ̀, ʼàtɨ: «Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̀na nǎ, ndínɨ̌ àlɛ̌ kotsú tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀.»
23 Kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̀na nǎ, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ́nà òwu ìndrʉ̌ ɔ̀vɔ̀ rɔ̌, ʼʉ̀lɨ ndɨ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tí. Ɔnyʉ̀ tʼónyʉta-tsʉ̀ ì ʉ̀tsì, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ́nà òwu yà ì óvò alɛ ʉ̀lɨ rɔ̌ yà ɨ á'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-fɔ́.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉdà Pìsìdiyà tó pbìrì ɔ̀nǎ, ʼàdʉ̀ òwu ùvò Pàfùliyà tó pbìrì ɔ̀.
25 Ní, Pɛrgà tí kátɨna ndɨ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ ì ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ʼàsɔ̀lɔ̀, ʼòwù Àtàliyà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.

---

* **14:19 14.19** Ndɨ Àtìyòkiyà nɨ'ì Pìsìdiyà tí kátɨna atdí pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀.

26 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ʼɨvà ʼòwù ibhú ɔ̌, ʼòwù ùvò Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, yà abhi ì apɛ̀ ɔ̀ná rɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nga ní ndɨ, ka kabhʉ abádhí Kàgàwà ràso wɔ̀ abádhí òwù ʉ̀tsànà pbìndà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Ní, Àtìyòkiyà ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí andu Yɛ̌sù ná'ù alɛ-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ Kàgàwà àbhʉ ì ʼɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu náwɛ fɨ́yɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ì àpfò a'uta tɔ́ tsǎtsʉ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu náwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀.

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ òko ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́ Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.

15

Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀
(Ɔpt 2.1-9)

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ngúfe alɛ, náapɛ̀ ʼùdhe dhu Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀, ʼòwù àtìnà rɔ̌ ìtɨ́: «Ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ nyǎbhʉ̌ kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́nga yà Músà bhà Ʉyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi, ní Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ nyɨ̌gʉ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.»

2 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀dhɔ̀ atdídɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ agòta nyʉ́ ràdʉ̀ ìtsì nzínzìya ɔ̌ ɨ alɛ mànà wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀tsì atdíkpá, ndínɨ̌ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ndɨrɔ̀ Àtìyòkiyà ɔ̌ ngúfe ngʉ̌kpà alɛ mànà nóowu tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ʼòwù ɔ̀tɛ ndɨ dhu dɔ̌ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀.

3 Ní, Àtìyòkiyà ɔ̌ kànisà náadʉ̀ abádhí dzʉ̀nà nɔ́nzì àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ abhi tɔ̀. Ní Fòyìnikè mà Sàmàrɨyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ì ʉ́da ɨ nanǎ, abádhí owúnà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì Kàgàwà tɔ̀ dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà Yɛ̌sù ná'ù alɛ àbhʉ rɔ̌ ɨdhɛ̀ya rìka ndì atdídɔ̌.

4 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ níitdègu owu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànisà mà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà ndɨ kànisà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, náakɔ̀ abádhí mbɛ̌yi nyʉ́. Abádhí náadʉ̀ Kàgàwà àbhʉ ʼɔ̀nzì dhu náwɛ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ì nàkɔ alɛ tɔ̀.

5 Pbɛ́tʉ̀, atdídhená alɛ, Yɛ̌sù ná'ù Pbàfàrìsáyó tɔ́ mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̌, náadʉ̀ ʼìvà ʼàtɨ: «Dhu àkǎ kɔbhɔ̀lɔ̀ Yɛ̌sù ná'ù ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzǐnga, kadʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ́yɔ̀ ròngò Músà bhà Ʉyátá nífʉ.»

6 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, Kànisà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, náandu ì ndínɨ̌ ì andá tɨ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀nga.

7 Ní, atdídɔ̌ ì àgò ì dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨvà ndì ndìdè, ndàdʉ̀ àtìnà: «Àbanǐnzó, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu Kàgàwà róvò wà mǎ angyíta tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ma mongó tɨ́ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí níirɨ tɨ́ ʼàdʉ̀ dhu à'ù.

8 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà ìndrǔ-afí ɔ̀ dhu mà nʉ́nɨ̌ arí alɛ, nítɛ̀ wà dhu ɨwà ndì rákɔ abádhí, yà abádhí ndì ndírǎ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nɨ̌, àdhàdhì yà ndì ndɨrá àlɛ̌ dhu bhɛ̌yi dhu-otù ɔ̌.

9 Kʉ̌ndɔ̀ nzá àlɛ̌-ɔ̌nga abádhí mànà akɛkpá màtɨ́, kǔ'o abádhí-afí rìlǎ nyìkpɔ́na ɔ̌, a'uta-otù ɔ̌ nídhunɨ̌.

10 Nírɔ̀, ádhu kòmbí nyɨ̌ nyɨ́ Kàgàwà-afí númvǔ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nyǎmbɛ ndì nà'ɛ ànɔ̀ nʉ́gba dɔ̌ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ dɔ̌ nɨ̌? Nyɨ̌ nyɨ́ ndɨ ànɔ̀ nʉ́gbǎ abádhí dɔ̌ àzèmbè ɨnzá àlɛ̌ tʼábhúna nyʉ́ mà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ mà àlɛ̌ kanzì kànɔ̀ àlɛ̌ kí dhu-lɛ̀mà rɔ́rɔ̀!

11 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kà'ù wà dhu àlɛ̌ rʉ̀gʉ wà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì abádhí nʉ́gʉ dhu bhɛ̌yi.»

12 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ̌ Kàgàwà àbhʉ ʼɔ̀nzì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ wɨwì mà, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu náwɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ì nàndunà alɛ náadʉ̀ ìnɛ̀ bhìì, ʼàmbɛ abádhí rǎwɛ̌na dhu nírì dɔ̌.

13 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà níitdègu ìnɛ̀, ní Yàkɔbhɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ: «Àbanǐnzó, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ dhu.

14 Sìmìyonì náwɛ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́, mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà arɨ́ pbìndà alɛ nópì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tɨ́ dhu àlɛ̌ tɔ̀.

15 Wɔ̀ ndɨ dhu nákɔ wà ndì Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndɨ andítá rǎtɨna:

16 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna: wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨ́ madǔ
mɨrà wɔ̀ ndì nadrù ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà ɨdza nɔ́sì tdítdɔ̌.
Ní ma mɨ́ ndɨ ɨdza-dúdù nángbɛ̌,
madʉ̀ ɨdìnà rìdè pfɔ̌na dɔ̌.

17 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà ì nʉbhà alɛ-go rɨ̌ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀mɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
ɨ alɛ ní kǎkà ɔvɔ̀du ka kánzì dɔ̀yá alɛ.
Obhó nyʉ́, kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, yà pbàkà alɛ nyʉ́ tɨ́ oko tɨ́ ma múnzì alɛ rɨ̌ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀mɛ̀ ma.

Wɔ̀rí ní ndɨ yà ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rí Ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́ʉnɔ dhu*.

18 Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ndɨ ɨ dhu nábhʉ̌ ìndrǔ rʉ̀nɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì napɛ̀na rɔ̀ alɛ.›»

19 Tdítdɔ̌, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ɨma, ma màla dhu ní, dhu ràkǎ nzá kɔbhìlì kɔ̌kɔ̀ ɨ nʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà tɔ̀ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí-tsʉ̀.

20 Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ dhu ràkǎ kandǐ dhu, katɨ: ‹Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ ná'à*. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò nyɔ̌dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ nyǎdʉ̀ dàna-tsì ka kìpbǒ ɔbɨ nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ ɨ̀zǎ mà, ànzʉ̀bhà mànà ná'à.›

21 Obhó tí, angyí ndì napɛ̀na rɔ̀, ìndrǔ náarí'ì ìnè Músà bhà Ʊyátá nɔ́vɔ ɨ arí ìndrǔ tɔ̀ kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ́. Kɔ́rɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí náarí ɨ Ʊyátá nɔ́zʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.»

Yèrùsàlɛmà ɨ nùndu alɛ rɨ̌ bhàrʉwà àbhʉ̌ Àtìyòkiyà ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ dhu

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Yèrùsàlɛmà ɔ̌ kɔ́rɔ́ Kànɨsà mànà náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌. Abádhí níɨrɨ ɨ ndínɨ̌ ɨ ovó tí nzínzìya ɔ̌ alɛ, 'àdʉ̀ òvìnà ròwù atdíkpá Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà nà Àtìyòkiyà, Sìriyà tó pbìrì ɔ̀. Ní, abádhí avò Yudhà mà Sílà nà. Ngǎtsi ndɨ Yudhà-ɔvò nɨ'ì Bàrìsabà. Ɔdhíya pbàkrístò nzínzì ɔ̌, abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ì atdídɔ̌ ka kɨ́fʉ alɛ.

23 Ní, abádhí adʉ̀ kɔ̀rí alɛ nóvì ròwù bhàrʉwà nà. Ndɨ bhàrʉwà ka kandí yà dhu bhěyi: «Mǎ'ɨ ɔdhíkʉ, Yěsù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, mǎ mòvì nyɨ̌ atdídɔ̌ ɔdhíkǎ, ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀ nyɨ̌ nyí'ì Àtìyòkiyà mà, Sìriyà mà, Kìlìkiyà mànà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀.

24 Mǎ mírɨ dhu, nzínzìka ɔ̌ rɔ̀, atdídhená alɛ rówù ɨnzá mǎ mʉ̀fà rʉsà fɨ̌yɔ̀ rórɔ̀, 'òwù dʉ̀kʉ ìnza àwú ɔ̀tɛ̌ya nɨ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ɨzʉ nábhʉ afíkʉ ɔ̀.

25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ mìrì mǎ mɔ́vò ìndrǔ, mǎdʉ̀ òvìnà ròwù tɨkʉ ɔ̀. Abádhí rɔ̌wu atdíkpá yà atdídɔ̌ mǎ mózè ɔdhíka, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà nà.

26 Ndɨ Pɔlɔ̀ mà nádzi wà fɨ̌yɔ́ ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò bhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Nírɔ̀, kɔ̀nɨ̌ mǎ mòvì Yudhà mà Sílà nà, ndínɨ̌ yà bhàrʉwà ɔ̌ mǎ màndǐ ɔtɛ nɔvɔ tí tsʉ̀ya ɔ̌ fʉ̌kʉ̀.

28 Obhó tí, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí mà, mǎ nyʉ́ mànà, mǎ màla dhu ní, dhu ràkǎ nzá mʉ̌gbǎ ndɨ nà'ɛ vurò ànɔ̀ tdítdɔ̌ dʉ̀kʉ́, ròsè yàrí ʉyátá dɔ̀nǎ.

29 Ndɨ ʉyátá rǎtɨna: ‹Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ mà, ànzʉ̀bhà mà, dàna-tsì ka kìpbǒ ɔbɨ nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ ɨ̀zǎ mànà ná'à. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò nyɔ̌dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̌ rɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ dhu nyɨ̌ nyìfʉ dhu ní ndɨ àdʉ̀ ɨ'ì ɨwà nyɨ̌ nyɔ̀nzì ídzì dhu dhu. Mběyi nyòko.›»

30 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ òvì ka kòvì alɛ níɨvà ɨ̀ 'òwù wɔ̀ bhàrʉwà nà Àtìyòkiyà. Ní ányì ɨ̀ 'òwù ùvò rɔ̀, abádhí andu Yěsù ná'ù alɛ-tsʉ̀, 'àdʉ̀ ndɨ bhàrʉwà àbhʉ abádhí rɔ̀zʉ̀.

31 Ní wɔ̀ bhàrʉwà ɨ̀ 'ɔ̀zʉ̀ rɔ̀, kɔ̀rí alɛ-ɨdhɛ̀ níika ndì atdídɔ̌ ndɨ bhàrʉwà ɔ̌ ka kòpè afíya tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

32 Kàgàwà bhà pbànábí tí ɨ̀ àdʉ̀ 'ɔ̀tù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yudhà mà Sílà nà náadʉ̀ ɔ̀tɛ ádzǐta nyʉ́ kɔ̌kɔ̀ Yěsù ná'ù alɛ mànà, ɨ̀ ròpè abádhí-afí, 'àdʉ̀ abádhí àbhʉ ròtsì ɔbɨ fɨ̌yɔ́ a'uta ɔ̌.

33 Ngúfe ɨdhɔ ɨ̀ ɔ̀nzì Àtìyòkiyà dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ abádhí t'ɔ́dhíya náadʉ̀ abádhí ʉ̀bhà ràdu ì, 'òwù yà ɨ nívì alɛ-tɨ'ɔ̀.

34 [Pbɛ́tʉ̀ Sílà adʉ̀ ndòzè ndàdɨ Àtìyòkiyà. Ní Yudà adʉ̀ àrà atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà.]

35 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà adʉ̀ òko Àtìyòkiyà. Ibí ngʉ̌kpà alɛ mànà, abádhí owúnà dhu ùdhe rɔ̌, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ átò ìndrǔ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɔ̌nga rɨ̌ ndùndɔ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

36 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ atɨ Bàrnabà nɨ̌: «Ɔdhí, kàdu pɛ́ àlɛ̌, àlɛ̌ ròwù àlɛ̌ t'ɔ́dhína nándà yà angyi àlɛ̌ kʉ́nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɔ̀yá kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ kɔ́rɔ́, ndínɨ̌ àlɛ̌ kala tí ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtí abádhí aróko dhu.»

37 Ní, Bàrnabà azè ndìdyì Yùwanì Mǎrkɔ̀, ndínɨ̌ ɨ owu tí mànà atdíkpá.

38 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ndɨ dhu òzè, Pàfùliyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Yùwanì Mǎrkɔ̀ adù ndì owùya ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ́ ndɔ̀nzì kasʉ atdíkpá ɨ mà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

39 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náagò ɨ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'ʉ̀ndò ɨ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Bàrnabà adʉ̀ Mǎrkɔ̀ nídyì, 'òwù nà atdíkpá ibhú ɔ̌ Kìpurɔ̀ tó pbìrì ɔ̀.

---

* **15:17 15.17** Àmɔ 9.11-12 * **15:20 15.20** Ndɨ ìzǎ nótì wà Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌.

40 Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ Sílà òvò. Ní, Yɛ̌sù ná'ù alɛ ɨ̀tsɔ̀ ɨ̀ dɔ̀yá, ndínɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà aso tí ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ɨ̀và, 'òwù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀.
41 Ní, kʉ̌dà Sìriyà tó pbìrì mà, Kìlìkiyà tó pbìrì mànà ɔ̀na nǎ, ndàrà kànísá-afí òpè rɔ̌, ndínɨ̌ ɔbɨ notsi tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌.

16

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɨ̌ ndàpbǎ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà owù ɔ̌ dhu
(Rɔm 16.21; Gàl 4.13-15; Fìl 2.19-22)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ arà àhʉ Dɛ̌rbɛ̀. Ányɨ̀rɔ̀, kǎdʉ̀ ʉ̀da Lístrà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányɨ̀, kǎtù Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ ɨwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ. Kà-tsánà nɨ'ɨ̀ ɨwà Yɛ̌sù ná'ù Mʉ̀yàhudì-àyi, ndɨrɔ̀ kà t'ábanà nɨ'ɨ̀ Mʉ̀gìrikì.
2 Ní, Lístrà mà Ìkòniyò mànà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ owúnà ídzì dhu nyʉ́ náwɛ rɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ dɔ̌.
3 Ní, Pɔlɔ̀-afí adʉ̀ ndɔ̀tdɨ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ ongó tí ùbhi atdíkpá kà mànà. Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̀nzɨ̌nga àbhʉ kɔbhɔ̀lɔ̀, wɔ̀ ndɨ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ arí ɨ̀'ɨ̀ Pbàyàhúdí-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ kórɔ́ ɨwà dhu nʉ́nɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ t'ábanà rɨ'ɨ̀ Mʉ̀gìrikì nídhunɨ̌.
4 Kórɔ́ kɨgɔ̀, yà ɨ̀ úbhi ɔ̀ná ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nóowúnà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́tsì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ ùndu ɨ̀ rɔ̀ ʉyátá ɔ̀vɔ rɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀, 'àdʉ̀ òwu abádhí àvi rɔ̌ rɨ̀fʉ ndɨ dhu.
5 Nírɔ̀ ní ndɨ kànɨsà apɛ̀ 'àmbɛ ɨ̀dzɔ dɔ̌ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, bvʉ̀ya ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌ bìlǐnganà.

Ɔnyʉ rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɔ̀nyʉ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀ ka kí ndànzi dhu-rɔ̌ dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí náagó Pɔlɔ̀ mà Sílà nà, ɨ̀nzɨ́ owu tí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ Àziyà tó pbìrì ɔ̀. Ní, abádhí ʉdà Fùrùgiyà mà Gàlàtiyà mànà tó pbìrì ɔ̀nǎ.
7 Ní, Mìsiyà tó pbìrì ɔ̀ ɨ̀ ótsù nɨ̌ ifo ɔ̌ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí azè 'òwù Bìtìniyà tó pbìrì ɔ̀. Pbétʉ̀, Yɛ̌sù bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí adʉ̀ abádhí àgo ɨ̀nzɨ́ owu tí ányɨ̀.
8 Ní, abádhí ʉdà Mìsiyà tó pbìrì ɔ̀nǎ, 'àdʉ̀ 'àsɔ̀lɔ̀, 'òwù ùvò Trɔwà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
9 Ní atdíku kúbhingá, dhu adzɨ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi. Ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ atdí alɛ níidè kɔ̀nzɨ̌, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ kà-rɔ̌, ndàtɨ: «Áda Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ nyarà dzʉ̀nàka ɔ̀nzɨ̀.»
10 Ní, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ àla dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mɔ̌pɛ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ mǎ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, ndínɨ̌ mǎ mowu tí Màkɛ̀dɔ̀nɨyà. Obhó tí, mǎ mʉnɨ dhu Kàgàwà ránzì wà mǎ ndínɨ̌ mǎ mowu tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀.

Lùdiyà rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù à'u Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

11 Ní mǎ muvò Trɔwà rɔ̀, mʉ̌pò ibhú ɔ̌, mɔ̌wù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ Sàmɔ̀tìrakì tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Òbhɔ̌ nínganí, mǎ madʉ̀ ùvò ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù ùvò Nɛ̀yàpolì tó kìfukù ɔ̀.
12 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, mǎ madʉ̀ òwu Fìlipì. Ndɨ Fìlipì nɨ'ɨ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nyʉ́, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ Pbàrɔ́má ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀ná kɨgɔ̀. Ní, mǎ manzɨ̀ ngúfe ɨdhɔ ányɨ̀.
13 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, mǎ muvò kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mɔ̌wù atdí ɨdha-akpà-bɨdɔ̀. Mǎ mɨrɛ̀ nga ányɨ̀rɔ̌ nga ràrɨ̌ ndɨ ɨtsɔ̀ta tó ngari. Ní ányɨ̀ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ makò obvò, mǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀ nàndu vèbhálɛ mànà.
14 Abádhí nzínzì ɔ̌, Lùdiyà tí kátɨna tsìbhálɛ níɨ'ɨ̀ ìnè. Ka nɨ'ɨ̀ Tùwàtɛrà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba. Ní, kɔ̌ngónà ùbhi ɔ̀lɔ̀lù mʉ̀dzarʉ̀ nà ndàmbɛ ùdzinà dɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̌ngónà Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ̀. Ní, kǎdɨ ndàmbɛ mǎ mʉ́nɔna dhu ɨ̀rɨ̀ dɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràdʉ̀ afína àngbɛ, ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí ndàpba Pɔlɔ̀ mà rʉ̌nɔna dhu rɔ̌.
15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, íyàdhíyà mà, pbìndà ɨdzá-bhà mànà níitdègu bàtizò àlʉ̌, ní kǎdʉ̀ mǎnzì, ndàdʉ̀ àtìnà: «Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɨ̌ ɨwà ma rà'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù, ní nyìwʉ̌ nyɔ̌ngò òko pbàkà ɨdzá.» Obhó tí, kǎdʉ̀ mʉ̌tʉ mɔ̌wù pbìndà.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà núsɔ̌ ka kí dhu
(Kas 19.23-24; Fìl 1.12; 1Tɛ̀ 2.2; 1Pɛ́ 4.12-13)

16 Atdíku, mǎ makò mǎmbɛ òwu dɔ̌ ɨtsɔ̀ta-bhʉ̌dɔ̀. Ní kasʉ tó atdí tsìbhíngba níɨra, mǎdʉ̀ mǎsò ndɨ mànà otu ɔ̌. Ndɨ tsìbhíngba ɔ̀ ɨ'ɨ̀ nzérɛ-alafí nɨ'ɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ araya dhu ɨ̀tɛ̀ arí angyangyi ìndrʉ̌ tɔ̀ alafí. Ní, kà rɔ̌nzɨna dhu-otù ɔ̌, kàbhà kasʉ tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ongónà dhu òngyè abhɔ nyʉ́.

17 Ní, kǎdì ndàmbɛ ìrà dɔ̌ owùka ɔ̌ Pɔlɔ̀ nà, ndàdʉ̀ àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ndàrà àtìnà rɔ̌: «Kǎkà alɛ ní yà kórɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔrʉ́ Kàgàwà bhà ɨnɔ-akpá. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ nyɨ̌ nyʉ́gʉ ɔ̀ná otu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀.»

18 Kǎnzì wɔ̀ dhu ibí ɨdhɔ nyʉ́ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku, wɔ̀ dhu àrà ndìngyɛ rɔ̀, Pɔlɔ̀ agɛ́rɛ́ ndì, ndàtɨ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rí'ì nzérɛ-alafí nɨ̌: «Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀vɔ̀ rɔ̌, áhʉ̌ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.»

19 Ní kàbhà kasʉ tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitdègu fɨyɔ́ ongyéngá-otù rɨ̌ ndɔ̀tdì dhu ɔ̀sʉ̀, ní abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà núlʉ, 'àdʉ̀ òwu nà pbanga-tsidɔ̌ rʉ̀wʉgà dɔ̀, Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ anya t'ítdìta tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ní kɔ̌kɔ̀ anya t'ítdìta tó kɔ̀ngɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ ì òwù ùvò rɔ̀,

20 abádhí ɨtɛ̀ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɨ alɛ tɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà: «Kàrí alɛ nífí wɔ̀gɔ̀ àlɛ̌ tó pbanga ɔ̌. Abádhí ní Pbàyàhúdí,

21 ní abádhí arí yà àlɛ̌ tɔ̀ ka kísɔ̀ ìnzɨ̌ àlɛ̌ ka'u tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ɔ̀nzìnà màndʉ núdhɛ̌ àlɛ̌ tɔ̀ Pbàrɔ́má tírɔ̀.»

22 Ní, ányìrɔ̌ ì'ì ihé-yà náadʉ̀ dhu ìvà átɔ̀ Pɔlɔ̀ mà rɔ̌ Sílà nà. Ní kɔ̌kɔ̀ anya t'ítdìta t'álɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rɔ̌ mbɛrʉ̀ àbhʉ kʉwà, 'àdʉ̀ àvinà kʉvɨ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ asé nɨ̌.

23 Abádhí ì àbhʉ kʉvɨ atdídɔ̌ asé nɨ̌ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ anya t'ítdìta t'álɛ náadʉ̀ abádhí àbhʉ kusɔ̌ imbi ɔ̀. Ányɨ abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀ya Sàndɨ̌rì tɔ̀, ndínɨ̌ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ngbɔ̀ nɔdɔ tí mbɛ̌yi nyʉ́.

24 Ní wɔ̀ ʉyátá ndì ndìrì rɔ̀, Sàndɨ̌rì níitsu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà átsɨ̌ rí'ì kàluga nyʉ́ ɔ̀, ndàdʉ̀ pfɔ̌ya nʉ́bɛ kɔ̀mɔ̀ ɔ̀. 25 Ní mbɛ̀mbɛ̀ iku-alìkpa ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà náakò 'àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ adyi nʉ́yʉ̀ dɔ̌, 'ìfʉ Kàgàwà ɔ̀ná. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ùsɔ̀ ka kùsɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ òko 'àmbɛ abádhí rɔ̌nzɨna dhu kɛ̀lɛ̌ nírì dɔ̌.

26 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì níisí, imbi-dzà-pfɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndìvi. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí tsǎtsʉ̀ núupfo ì kórɔ́, ùsɔ̀ ka kùsɔ́ alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ àdrà-mbɨ̌ ràdʉ̀ 'ìtdì kórɔ́.

27 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ Sàndɨ̌rì atdà ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ imbi-dzà-tsʉ̀ nótù ɨwà ì nùpfò ró. Ní kɨ̌dhá pbìndà ɨla tó obhi-akpà, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínɨ̌ ndì ndodú tí ndì ndìtírɔ̀ nɨ̌, ndɔ̀vɛ̀, ɨwà òtsè dhu tí ndì ndí ùsɔ̀ ka kúsɔ̀ alɛ nátɨ rɔ̀.

28 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ òkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔ̌rà, nzɔ̌nzɨ nzérɛ dhu rʉ̀nʉ́ nyɨ-tírɔ̀. Ìnè mǎ mí'ì kórɔ́ ɨrɔ́.»

29 Ní wɔ̀ Sàndɨ̌rì anzì awáwʉ̀ kitsɛ̌ nà fɨ̌ndà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎlì ndì ɨdza ìvɨ̌ tí ndì ndívi ɔdɔ nɨ̌ rɔ́rɔ̀, ndìtsì ndìbvu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ɔ̀nzɨ̌.

30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà návi rùvò iri. Kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Pbàkà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, ma mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi ndínɨ̌ ma mɔgʉ́ tí?»

31 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Dhu àkǎ nya'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ kórɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà.»

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà náadʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà Ɔtɛ nóvɔ̀ kà tɔ̀, kórɔ́ kàbhà ɨdzá ì'ì alɛ mànà.

33 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí kúbhingánǎ, Sàndɨ̌rì adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù, ndù'o rɔ̀yá otú. Kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌ otú ndì ndù'o rɔ́rɔ̀ tí, àbadhi mà kórɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ bàtizò àlʉ.

34 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù ndàrà nà pbìndà ɨdza, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ fɨ̌yɔ̀. Ní wɔ̀ alɛ mà, kórɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌ Kàgàwà ì à'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

35 Ɨnga níitdègu ùbho, ní anya t'ítdìta t'álɛ avì ìndrʉ̌ ròwù dhu ɔ̀vɔ̀ Sàndɨ̌rì tɔ̀, 'àtɨ: «Ʊ́kɔ̀lɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ ròwù.»

36 Ní Sàndɨ̌rì adʉ̀ wɔ̀ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àvi wà ɨma, ndínɨ̌ ma mʉkɔlɔ tí nyɨ̌. Nírɔ̀, kòmbí dhu àkǎ nyʉ̌vò, nyǎdʉ̀ òwu màrʉ̀ngà ɔ̌.»

37 Pbɛ́tʉ̀ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kɔ̌kɔ̀ ka kìvì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀ anya t'ítdìta t'álɛ àbhʉ kʉvɨ mǎ asé nɨ̌ ibí alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ɨnzá ì ʉ̀nɔ̀ ànyǎka mà rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ mʉ̌so imbi ɔ̀ àzèmbè mǎ mongó ì'ì Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́. Ní kòmbí abádhí òzè tí 'ʉ̀kɔlɔ mǎ ɨnzá kórɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ rákǎ akɛkpá màtí! Abádhí àkǎ 'ìwʉ̌ mʉ̌kɔlɔ ì nyʉ́ tírɔ̀.»

38 Ní kɔ̌kɔ̀ ìvì ka kìvìnà alɛ náadʉ̀ 'àdu 'òwù wɔ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu náwɛ anya t'ítdìta t'álɛ tɔ̀. Ní ndɨ dhu ì ìrì rɔ̀, ɔdɔ níisí abádhí ɔ̀ atdídɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ní Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ dhu ì ìrì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

39 Ní kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ìwu, 'àdʉ̀ ʉbàta ɔ̀nzì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-fɔ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ imbi ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àvinà rùvò 'òwù kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀.

40 Ní Pɔlɔ̀ mà Sílà nà níitdègu ùvò imbi ɔ̀ rɔ̀, ní abádhí adʉ̀ òwu Lùdiyà bhà. Ányɨ abádhí ala ì Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà. Ɨ alɛ-afí ì òpè dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ìvà, 'òwù ányɨrɔ̌ rɔ̀.

17

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rǒwu ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fìl 4.16; 1Tɛ̀ 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nʉ́ʉdà Àmùfìpolì mà Àpɔ̀lɔ̀nɨyà nà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, ʼòwù ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ atdí unduta-dzà ní́ʼì ìnè.

2 Ní yà bìlǐ ndɨ ndarónzɨna dhu bhěyi, Pɔlɔ̀ atsù ndɨ unduta-dzà ɔ̀. Ní, ɨ̀bhʉ-gʉ̀na mbàlìmbàlì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí owúnà ʼàgò rɔ̌ Kàgàwà bhà Andítá dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ anyɨ̀-ɨdzá rí́ʼì alɛ mànà.

3 Ndɨ agòta ɔ̌, kǎránà dhu àwɛ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà dhu ɨ̀tɛ̀ rɔ̌ Krístɔ̀ raká wà ndàbà àpbɛ̀, ndɨrɔ̀ kà raká wà ndìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎránà àtɨ̀nà rɔ̌: «Yà fʉ̌kʉ̀ ma mí dhu ɔ̀vɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ Yěsù ní ndɨ Krístɔ̀.»

4 Ní abádhí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náaʼu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rʉ̌nɔna dhu, ʼàdʉ̀ ʼàpba abádhí-rɔ̌. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ábhɔ̌ Pbàgìríkí mà, atdídɔ̌ tǔya arí ʼìrɨ vèbhálɛ mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tí.

5 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí náadʉ̀ ndɨ dhu-adhà nónzɨ ɔ̀nzɨ tí. Ní abádhí andu ngʉdhà ɔ̌ arí ùbhi ìmbǎ dɔ̀ya nà àkyǎkyɛ̀ alɛ-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ àbhʉnà rìvà dhu ihé-yà nzínzì ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀gɔ̀ nífi kɨgɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí awù Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ɔ̀mɛ̀ Yàsɔnà bhà, ndínɨ̌ ɨ̀ ʉlʉ́ tí ʼìwǔ nà ihé-yà-ɔ̀nzɨ̌.

6 Pbɛ́tʉ̀ ányì ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí atù nzá kɔ̌kɔ̀ alɛ. Ní abádhí adʉ̀ Yàsɔnà mà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lʉ Yěsù náʼù ngúfe alɛ mànà, ʼìwǔ nà kɨgɔ̀ ɔ̌ anya tʼítdɨ̀ta tʼálɛ-ɔ̀nzɨ̌. Abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkǔ, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrí adzɨ dɔ̌ kórɔ́ pbìrì-tsì náva alɛ níwǔ wà ʼʉ̀nyà átɔ̀ ɨrɔ́ kòmbí.

7 Ní Yàsɔnà ákɔ abádhí pbì ɨdzá. Ndɨrɔ̀ ɨ alɛ kórɔ́ nífʉ nzá kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ abádhí arádʉ̀ àtɨ̀nà ìnè Yěsù tí kátɨna ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà ràrí́ʼì.»

8 Ní kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨrì rɔ̀, ihé-yà mà anya tʼítdɨ̀ta tʼálɛ mànà-dɔ ní́nza ndɨ̀ atdídɔ̌.

9 Ní́rɔ̀ ní ndɨ anya tʼítdɨ̀ta tʼálɛ adʉ̀ fʉ̀rangà ɨ̀tdɨ̀ Yàsɔnà mà ɔdhína mànà dɔ̌ abádhí rùbho, ʼàdʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ ròwù.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rǒwu Bɛ̀rɔyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

10 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yěsù náʼù alɛ náavì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ròwù Bɛ̀rɔyà. Ní ányì ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí atsù Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̀.

11 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ́ʼì ídzì afíya nà alɛ ròsè Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà dɔ̀nǎ. Abádhí aʼu Kàgàwà bhà Ɔtɛ kòmbómbí nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀zʉ̀ bìlǐnganà, ndínɨ̌ ɨ̀ ala tí yà Pɔlɔ̀ mà náarʉ́nɔna fɨ́yɔ̀ dhu ràtí obhó dhu.

12 Ní abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náaʼu Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí nzínzì ɔ̌, atdídɔ̌ ka kárí ɨfʉ̌na vèbhálɛ mà ábhɔ̌ kpabhálɛ mànà náaʼu Kàgàwà átɔ̀.

13 Pbɛ́tʉ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Pbàyàhúdí níitdègu Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɔ́vɔ átɔ̀ Bɛ̀rɔyà ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, ní abádhí adʉ̀ ʼìvà ʼòwù ányì. Ní ányì ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí itsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ràdʉ̀ dhu ɨ̀và Pɔlɔ̀ mà rɔ̌.

14 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yěsù náʼù alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà náadʉ̀ òko Bɛ̀rɔyà.

15 Kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nʉ̀ndà alɛ náawù kà nà, ʼòwù ùvò nà Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ʼàdu Bɛ̀rɔyà ɨwà Pɔlɔ̀ ʉ̀yǎ dhu fɨ́yɔ̀ ndínɨ̌ Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà navì tí rìwǔ ndòtù tsàkàtsàkà nyʉ́ rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ùdhě Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)

16 Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ ndí Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà ɔ̀dɔ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pɔlɔ̀ atdídɔ̌ àlè tí ndɨ kɨgɔ̀-ɔ̌nga nálè sànamʉ̌-nzo nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Ní kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ Pbàyàhúdí mà, Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí ɨ̀nzɨ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀. Ndɨrɔ̀ bìlǐnganà, àbadhi mà náadʉ́nà òwu ʼàgò rɔ̌ pbanga-tsidɔ̌ rʉ̀wʉgà dɔ̌ rɔ̀ tɨná rǒwu ʼʉ̀tɔ̀ rɔ̌ alɛ mànà.

18 Ndɨrɔ̀, yà abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá, Ɛ̀pìkurò mà Sìtòyikò mànà tɔ́ ɨrèta rɔ̌ ɨ ní́phì alɛ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ mà, nóowúnà ìwu rɔ̌ ʼàmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ kà mànà. Atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ nóowúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ tsʉ̀na arópɛ atdídɔ̌ alɛ ɔ̀zè ndʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀?» Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Kà rɔ̌ʼɔ vurò pbìrì ɔ̌ mʉ̌ngʉ̌-nzo dɔ̌ rɔ́tɛ dhu bhěyi.» Obhó tí, abádhí owúnà ɔ̀tɛ rɔ̌ wɔ̀ dhu bhěyi yà Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ùdhě Yěsù dɔ̌ dhu mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu dɔ̌ dhu ɨ ɨ̀rɨ rɔ̀.

19 Ní, abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ìdyì ʼòwù nà, ʼòwù ùvò nà Àrɛ̀ɔpagò tí kátɨna unduta-bhʉ̌dɔ̀. Abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Nyɨ nyàmbɛ̀nà tí tdʉ̀ wɔ̀ ɔwʉ́tána tí nyɨ nyúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ fǎkà?

20 Obhó tí, wɔ̀ nyɨ nyáwɛ̌na dhu rɨ́ʼì olo nyʉ́ tí fǎkà. Ní, mǎ mòzè nyawɛ ɨ dhu-tɨ̀ fǎkà.»

21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ mà, kà-ɔ̌ aróko ìwʉ̌ tɨ́ íwʉ̌ alɛ mànà, nóowúnà fɨ̀yɔ́ ábhɔ̌ kàsʉmɨ̀ nyʉ́ nʉ́dà rɔ̌ ɔ̀tɛ ɨ̀ ɔ́tɛ rɔ́, ndɨrɔ̀ àwɛ̌na ka kɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔwʉ́tá nírɨ ɨ̀ ɨ́ rɔ́.

22 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ̀ ndìdè Àrɛ̀ɔ̀pagò-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀, ndàtɨ: «Àtɛnɛ̀ ɔ̌ bhǎ, ma màndà nyɨ̌, madʉ̀ nyɔ̌tù kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tɨdɔ̀ ɔ̌ atdídɔ̌ fɨ̀yɔ́ sɔmà nífʉ alɛ tɨ́.

23 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ ngarɨ ɔ̌ ma mùbhɨ fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨnanǎ rɔ̀, ma márà fʉ̀kʉ́ mʉ̌ngʉ̌-nzo-wɔ̀yɔ̌ nála rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̌ atdí fʉ̀kʉ́ màzàbahʉ̀ dɔ̌, yà ka kándɨ̌ dhu rɔ̀ná, katɨ: ‹Ɨnzá ka kʉ̀nɨ mʉ̌ngʉ̀ tɔ̀.› Nɨ́ Kàgàwà, yà nyɨ̌ nyarʉ́lɛ̌na ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀, nɨ́ ndɨ yà ma mírà ɔvɔ̀nà fʉ̌kʉ̀.

24 Kàgàwà, yà adzɨ nanzɨ̀ ɔ̀ná arɨ́'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà alɛ, nɨ́ ndɨ yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. Kǎrɨ́ nzɨ̌ àdɨ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ náasɨ̀ sɔmǎ-dzà ɔ̌.

25 Ndɨrɔ̀, kǎrɨ́'ɨ mbǎ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ̀ nɨ̌ ɨ ɔ̀nzɨ̀ dhu-atdyú nà. Obhó tɨ́, Ka nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu àbhʉ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ: ípìrɔ̌nga mà, alɛ-ɨhɛ̀ mà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà.

26 Ndɨrɔ̀, kǎnzɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɔ̌ngɔ̀ rùvò atdí alɛ-nyʉtsì rɔ̀, ndínɨ̌ okoya tɨ́ yà adzɨ dɔ̌. Kʉ̌pí abádhí tɔ́ kàsʉmì-bvʉ, ndàdʉ̀ abádhí rɔ̌ngo òko ɔ̀yá pbìrì-ifò nʉ́fa.

27 Kǎnzɨ̀ ɨ dhu, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ongó tɨ́ ndɔ̀mɛ̀ onzɨ ɔ̀bɛ̀ ɨ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ abádhí adʉ̀ tɨ́ ndùmvu ùmvʉ̌ tɨ́ màtɨ́ 'òwù ndàbà, tàmànyà pbání ìnè ndɨ̀ ndí'ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ́rɔ̀.

28 Obhó tɨ́,
kà-nyʉtsì nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kábà ípìrɔ̌nga, àlɛ̌ kárúbhɨ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárɨ́'ɨ̀.
Ndɨrɔ̀, fʉ̀kʉ́ andítátálɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ ʉnɔ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yɨ tɨ́ átɔ̀, 'àtɨ:
‹Àlɛ̌'ɨ átɔ̀, àlɛ̌ nɨ́ kàbhà rʉ̀gànda.›

29 Nɨ́ àzèmbè àlɛ̌'ɨ nɨ́ Kàgàwà bhà rʉ̀gànda rɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rìrɛ̀ nga Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rílɨ ndɨ̀ ɔrɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsɨ nɨ̌ fʉ̀rangà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ mà nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhɛ̌yɨ. Ndɨrɔ̀ ngǎtsɨ nɨ̌, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rìrɛ̀ nga kà rílɨ ndɨ̀ odu nɨ̌ màtɨ́ ìndrʉ̌ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔtsʉ́ya nɨ̌ yà fɨ̀yɔ́ ɨrɛ̀ta nálʉ̌ ka ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yɨ.

30 Ɨnzá ìndrʉ̌ àpè ɨnga ʉ̀nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà andà nzá nga ìndrʉ̌ arónzɨna nzérɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, kòzè kòmbí dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ, kɔ́rɔ́ ngarɨ ɔ̀nǎ, ràkǎ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ 'ʉ̀bhà fɨ̀yɔ́ nzérɛnga.

31 Obhó tɨ́, kɨ̌lɨ wà atdí ɨdhɔ ìndrʉ̌-ànyǎ ndɨ̀ ndɨtdɨ̀ya tɨ́ ɔ̀ná obhónánga dɔ̌, yà ndɨ̀ ndɔ́pɨ ndɨ anya nɨtdɨ̀ya tɨ́ alɛ-otù ɔ̌. Ndɨ otu ɔ̌ nga nɨ́ ndɨ kɨ̌tɛ̀ pbɨ̀ndà obhónánga kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ ka rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»

32 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rɨ́ alɛ níitdègu Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ atdídhená alɛ náadʉ̀ ndɨ dhu gàyà nɔ́nzɨ ɔ̀nzɨ tɨ́. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpǎkà-tsí náadʉ̀ àtɨ̀nà, tdʉ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ tdítdɔ̌ ngǎtsɨ ɨdhɔ ɔ̌.

33 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɨvà ndàhʉ, ndàrà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀.

34 Pbɛ́tʉ̀, ngúfe alɛ adʉ̀ 'àpba Pɔlɔ̀-rɔ̌, 'àdʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ̀ Dènesì, Àrɛ̀ɔ̀pagò* tɨ́ kátɨna unduta ɔ̌ atdí alɛ mà, Dàmàrɨ́yà tɨ́ kátɨna atdí tsìbhálɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà.

18

Pɔlɔ̀ rǎrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ̀ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

2 Nɨ́ ányɨ̀ ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, abádhí atù ɨ̀ Àkilà tɨ́ kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì nà. Ndɨ Àkilà nɨ'ɨ̀ Pɔtɔ̀ tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ'ɨ̀ kòmbí tɨ́ íwʉ̌ Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ Pèrèsílà mànà, 'ìwʉ̌ ùvò Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Klòdiyò nɨ'ɨ̀ ɨwà dhu nʉ́yǎ, ndàtɨ: Kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí ràkǎ 'ùvò Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ arà Àkilà mà, Pèrèsílà nà-tɨ'ɔ̀,

3 'àdʉ̀ 'ìrì 'òngò òko atdíkpá, 'àdʉ̀ òwu kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ atdíkpá abádhí mànà. Obhó tɨ́, abádhí nɨ'ɨ̀ atdí kasʉ-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ. Ndɨ abádhí-kàsʉ̌ nɨ'ɨ̀ hɛmɛ̀ t'ódyùta.

4 Nɨ́, yà sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ náarɨ́rà dhu bhɛ̌yɨ, Pɔlɔ̀ ongónà àrà unduta-dzà ɔ̀, ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí mà Pbàgìrìkí mànà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ 'à'ù ndɨ̀ ndʉ́nɔna fɨ̀yɔ̀ dhu.

5 Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà níitdègu ìwu Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀, 'ìwʉ̌ ùvò Kòritò, nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndàpba Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta rɔ̌ tɨ́. Kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàtɨ, Yɛ̌sù ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀.

6 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ yà atdídɔ̌ Pbàyàhúdí rɨ̌ 'àgò ndɨ̀ nà, 'àdʉ̀ àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzérɛ nyʉ́ ndɨ̀ nɨ̌ rɔ̀, Pɔlɔ̀ a'ɔ̀ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-ɔ̌nga ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Azùkʉ àkǎ ndɔ̀dzɨ̀ dʉ̀kʉ-tsírɔ́ nyʉ́. Ma mùtsù wà ma fʉ̀kʉ́ dhu ɔ̀ rɔ̀. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, ma mí mʉgɛ̀rɛ̀ mongò Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀.»

---

* **17:34 17.34** Àrɛ̀ɔ̀pagò nɨ́ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kundúnà alɛ anya t'ítdɨ̀ta tɔ̀ dɔ̀ná pbìrì-ɔvɔ̀.

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndìvà ndàrà Titò Yèsitò tí kátɨna alɛ bhà. Ndɨ alɛ nɨ'ì atdídɔ̌ arí Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ bhà ɨdza náadʉ̀ ì'ì íkyèrɔ̌ unduta-dzà tí.

8 Ní Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ì ìrì rɔ̀, Krìsipò mà kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ Yěsù ná'ù. Ndɨ Krìsipò nɨ'ì unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨrɔ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yěsù à'ù átɔ̀, 'àdʉ̀ bàtizò àlʉ.

9 Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku kúbhingá, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náavì ndì Pɔlɔ̀ tɔ̀ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì kà-dɔ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kànǐ: «Àpɛ́ nyɔnzɨ ɔdɔ Pɔlɔ̀. Dhu àkǎ nyambɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ìnzǐ nyɨ nyínɛ̀ rórɔ̀.

10 Obhó tí, ma mí'ì ìnè atdíkpá nyɨ mànà. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà rǐ nzǐ ɔtsʉ́na ìlǐ rʉ̀nʉ́, ndɔ̀nzì nyɨ nǐ nzérɛ. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyʉnɨ dhu átɔ̀ ìnè pbàkà alɛ ràrǐ'ì ibí nyʉ́ yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌.»

11 Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ àdɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí atɔ nyʉ́ tí dɔ̀ná azà àbǐ nà, ndòngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.

12 Gǎliyò níitdègu òngo Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lìwalì tí, ní kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí ɨrɨ ì Pɔlɔ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ kòsò 'òwù nà dhʉ̀wanì ɔ̀ lìwalì Gǎliyò-ɔ̀nzǐ. Ní abádhí atɨ kànǐ:

13 «Yàrí alɛ arí ìndrǔ-afí ʉ̀lɛ̌ ràmbɛ Kàgàwà ìfʉ dɔ̌, ìnzǐ ní yà àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá nónzì ka dhu bhěyi.»

14 Ní yà Pɔlɔ̀ àmbɛ̀nà ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ lìwalì Gǎliyò adʉ̀ ndɨ ɔtɛ ɔ̀tdì ɔ̀tdì tí, ndàtɨ Pbàyàhúdí nǐ: «Dhu í'ìná gukyè abvo mà kòhò dhu tí, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ kǎfǎ dhu mà dhu tí, ní ma màmbɛ̀nà madzǐ àdzǐ mɨrì nyǐ nyáwɛ̌na kà-dɔ̌ dhu tǐna dɔ̌.

15 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ nyǐ nyí nyǎgò okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní fʉ̀kʉ́ sɔmà tɔ́ màndʉ mà, ɔvɔ mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ʉyátá mànà. Ní ndɨ dhu àndà nyǐ. Ɨnzá ma mòzè mʉnɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi dhu-tsí-ànyǎ nzínzìkʉ ɔ̌.»

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí ʉ̀nyà iri dhʉ̀wanǐ-dzà ɔ̀ rɔ̀.

17 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ náalʉ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Sòsìtěnì tí kátɨna, 'àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀nà 'ɔ̀vì dhʉ̀wanì-ɔ̀nzǐ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, lìwalì Gǎliyò náadʉ̀ nzá afína mà nátdu abádhí tɔ́ dhu nǐ.

Pɔlɔ̀ rǐ ndàdǔ Àtìyòkiyà dhu
(Kas 20.16; 21.23-26)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà náadʉ̀ pɛ́ òko ibí ɨdhɔ nyʉ́ tí atdíkpá Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ 'ìvà 'òwù ibhú ɔ̌ atdíkpá Pèrèsílà mà Àkilà mànà nà Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányì ì ówu rórɔ̀, abádhí itdègu òwu ùvò Kèkùrɛyà tí kátɨna kìfukù ɔ̌, ní tdʉ̌ ì ɔpɛ́ abhi ányìrɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dɔ̀na-ká àbhʉ kakpà, angyangyi ndì ndatsɔ̀ dhu Kàgàwà-ɔ̀nzǐ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Ní Ɛ̌fɛsɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ ì òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ Pèrèsílà mà Àkilà nà nʉ́bhà ɔ̀yá ányìrɔ̌, ndàdʉ̀ ndìvà ndòtsù unduta-dzà ɔ̀. Ní ányì-dzá abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì Pbàyàhúdí mànà.

20 Ɨ Pbàyàhúdí adʉ̀ kǎtdyú òhò ndínǐ ì oko tí mànà ibí ɨdhɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù abádhí tɔ̀.

21 Abhi ɔ̀pɛ̀ ndì ndí rórɔ̀, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà òzè ka nǐ, ma mí madǔ àdǔ tdítdɔ̌ mɨrà nyǎndà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ òtsù ibhú ɔ̌ Ɛ̌fɛsɔ̀ rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà.

22 Ní Kàyìsàriyà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎdʉ̀ pɛ́ àrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà kànɨsà àtsɛ̀ angyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀na ɔ̀dì ndàrà Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

23 Kǐtdègu ngúfe ɨdhɔ ɔ̀dhɔ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ní kǎdʉ̀ ndìvà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, Gàlàtiyà mà Fùrùgiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ndùbhi Yěsù ná'ù alɛ-afí ɔ̀pè rɔ̌.

Àpɔlɔ̀ rǎrà àhʉ Ɛ̌fɛsɔ̀ mà Kòritò mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Àpɔlɔ̀ tí kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì níira àhʉ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Kà nɨ'ì Àlɛ̀sàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì atdídɔ̌ ɔtɛ nótsì, ndàdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu ʉ̀nɨ mběyi nyʉ́ alɛ.

25 Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì ɨwà ka kúdhe dhu fǐndà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu dɔ̌ alɛ. Ní, kǒngónà àdʉ̀ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ fǐndá obhónánga nyʉ́ dɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɨ dhu ní yà bàtizò nubhónà Yùwanì bhà bàtizò kɛ̀lɛ̌.

26 Ní. Ɛ̌fɛsɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̀ ndì ndòtsù rɔ̀, kǎpɛ̀ ndòtɛ̀ ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na. Ní, Pèrèsílà mà Àkilà nà níitdègu kà rǎwɛ̌na dhu ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ kìdyì 'òwù mànà atdíkpá, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà otu tɔ́ obhónánga nítɛ̀ fǐndà.

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Apɔlɔ̀ náazè ndàrà Kòritò tó kígɔ̀ ɔ̀, Àkayà tó pbìrì ɔ̀. Ní, kà t'ɔ́dhína náadù ndɨ dhu ná'ù à'u tí kà tɔ̀, 'àdù dhu àndi ndɨ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, ndínǐ adù tí kàkɔ mběyi nyú. Ní, Kòritò ndì ndàrà àhu rɔ̀, kǎnzì yà pbìndà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà úbà dhu fǐyɔ̀ ra'ù Yěsù alɛ ní dzùnà atdídɔ̌.

28 Obhó tí, yà Pbàyàhúdí mànà ì í 'àgò kóró alɛ-ɔ̀nzɨ rɔ̀ rɔ̀, kǎdúnà àrà abádhí-lèmà nɔ́nzì rɔ̌ ɔ̀nzɨ tí. Andítá-otù ɔ̌, kǎránà dhu ìtɛ̀ rɔ̌ kpangba Yěsù ràrǐ ndɨ Krístɔ̀.

19

Pɔlɔ̀ rǐ kànɨsà ɨdɨ Ɛfɛsɔ̀ tó kígɔ̀ ɔ̌ dhu
(Kas 5.15-16; 8.14-17; Rɔm 15.25-27)

1 Àdì Àpɔlɔ̀ àdì Kòritò tó kígɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀, Pɔlɔ̀ núubhì ndùdà Fùrùgiyà tó pbìrì ɔ̌ pbìrì-akpá ɔ̀nǎ, ndàrà àhu Ɛfɛsɔ̀ tó kígɔ̀ ɔ̀. Ní, ányì ndì ndàrà àhu rɔ̀, kǎtù atdídhená ábhàlǐ,

2 ndàdù dhu ìvu tsùyá ndàtɨ: «Yà Yěsù nyǐ nyá'ù nínganí, Kàgàwà írǎ tí ìrǎ nyǐ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ?» Ní kɔ̀rí alɛ adù dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ màpè Kàgàwà ɔ́pè ndɨrǎ ìndrǔ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ dhu ìrɨ.»

3 Pɔlɔ̀ adù dhu ìvu tdítdɔ̌ abádhí-tsǔ ndàtɨ: «Olu, wɔ̀ nyǐ nyálǔ bàtizò ní'ɨ ìngbà bàtizò-tɨdɔ̀?» Abádhí adù dhu àdu Pɔlɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Mǎ málǔ bàtizò ní Yùwanì bhà bàtizò.»

4 Ní, Pɔlɔ̀ adù àtɨnà abádhí nǐ: «Yùwanì úbhì ùbhonà rɔ̌ bàtizò ní'ɨ yà ìndrǔ ùgèrè ndì, ndùbhà pbìndà nzɛ́rɛnga dhu ìtɛ̀ rí bàtizò. Ndirò kǔbhì dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, ndínǐ yà olù rírà fǐndà alɛ na'u tí. Ndɨ alɛ ní Yěsù.»

5 Ní, wɔ̀ Pɔlɔ̀ ùnɔ̀ dhu ɨ ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ adù bàtizò àlu Ádrùngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌.

6 Pɔlɔ̀ adù ɔtsúna ùlɨ abádhí dɔ̌, Kàgàwà ràdù abádhí ìra pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ. Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̀rí alɛ náadù 'ɔ̀pè 'ɔ̀tɛ̀ yà ɨnzá ɨ àpè ùnǐna angyi alávà-tɨdɔ̀, 'àdù ɔ̀wu dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, àdhàdhɨ Kàgàwà bhà pbànábí arí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu bhěyi.

7 Ɨ alɛ nɨ'ɨ mbèmbè atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ.

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ anzì ìbhu àbǐ nyú, ndòngò àrà unduta-dzà ɔ̀. Ní ányì-dzá, kǎdúnà àrà Ídzì Màkǔrù nɔ́vɔ̀ rɔ̌ atdyúna nyú nà ìndrǔ tɔ̀, 'àdù àmbɛ 'àgò dɔ̌ ɨ alɛ mànà. Ndirɔ̀, kǎdúnà àrà ndòzè rɔ̌, ndùgèrɛ̌ ìndrǔ-afí ra'ù ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ndɨ ndúnɔna dhu.

9 Pbɛ́tù atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ odú afíya nà alɛ. Ní, ɨ alɛ-tsí náadúnà òwu 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ ɨ a'u tí Pɔlɔ̀ rɔ̌vɔna fǐyɔ̀ Ádrùngbǎ Kamà Yěsù bhà otu dɔ̌ dhu. Abádhí adúnà òwu dhu ùnɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ nyú ndɨ otu núngu alɛ nǐ. Ní, Pɔlɔ̀ adù abádhí ùbhà, ndàdù ábhàlǐ kèlɛ̌ nóvò, 'òwù mànà. Ní, bìlǐnganà kǎdù àdɨ ndòngò dhu ùdhe ɨ ábhàlǐ tɔ̀, Tìranɔ̀ tí kátɨna atdí alɛ bhà dàrasǎ-dzà ɔ̌ rɔ̀.

10 Wɔ̀ dhu anzì ndì ràrà àhu mbèmbè ɔ́yɔ̌ atɔ nyú tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ, Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ ní Pbàyàhúdí mànà níirɨ Ádrùngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ ɔtɛ.

Sìkɛwà bhà inzo rǐ nzɛ́rɛ-alafí nómvù 'òdì dhu

11 Ɛfɛsɔ̀ tó kígɔ̀ ɔ̌ Pɔlɔ̀ rǐ'ɨ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, Kàgàwà anzì ɨdhɔ rǐ ìndrǔ ùkɔ̌ nǐ ábhɔ̌ wɨwì nyú kɔ̌tù ɔ̌.

12 Ní ìndrǔ owúnà Pɔlɔ̀-ngbɔ̀ nùpbàlǎ lɛsɔ̀ mà mbɛrù mànà núgù rɔ̌, 'òwù andɨ nà alɛ-ngbɔ̀ núpbala nǐ, ɨ alɛ ràdù òwu ùgu rɔ̌, ndirɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, ɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdù òwu ùvò rɔ̌.

13 Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí níitú ì 'òwù ùbhi rɔ̌ kóró ngari ɔ̀nǎ, ndínǐ ì owu tí nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌, 'òdì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ Ádrùngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Abádhí owúnà àtɨnà rɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nǐ: «Yà Pɔlɔ̀ arúbhi pbìndà Ídzì Màkǔrù ùnɔ̀ rɔ̌ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyùvò wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»

14 Wɔ̀ ndɨ dhu nanzì alɛ nɨ'ɨ Sìkɛwà tí kátɨna atdí alɛ bhà àrùbhù kpabhínzo. Ndɨ Sìkɛwà nɨ'ɨ Pbàyàhúdí tó pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ atdí kamà.

15 Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku, yà abádhí ɔ̀tɛ̀ nǐ nzɛ́rɛ-alafí náadù ɔtɛ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù ma múnɨ wà, ndirɔ̀ ma múnɨ wà dhu Pɔlɔ̀ ràrǐ àdhɨ pbá alɛ. Ní nyǐ nyú, nyǐ ní àdhɨ mà?»

16 Ní, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rǐ'ɨ ɔ̀nà alɛ náalà ndì kɔ̀rí alɛ dɔ̀, ndɔ̀pè ndɔ̀ngbù, ndɔ̀nzì lèmàya kóró. Ní kɔ̀rí alɛ núunyà ɨ ɨdza rɔ̀ nzìnzí rɔ̀, ùlè tí ngbɔ̌ya ùlè otú nǐ rɔ́rɔ̀, 'ɔ̀tsè.

17 Ní, wɔ̀ dhu-ɔyǐ níitdègu ndùgà Ɛfɛsɔ̀ tó kígɔ̀ ɔ̌, kóró Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ ní Pbàyàhúdí mànà dhu rìrì, ní ɔdɔ adù ìsɨ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. Ndɨ dhu adù abádhí nábhu rìfu Ádrùngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ atdídɔ̌.

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ná'ù ábhɔ̌ alɛ nyú nóowúnà ɨ arɔ́nzɨna nzɛ́rɛnga nɔ́vɔ̀ rɔ̌ kpangba.

19 Ndɨrɔ̀, abádhí nzínzì ɔ̌, yà òndrù òndrù rɔ̌ arúbhi ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ìwu ndɨ òndrù òndrù ì arí nɨ̌ bhʉ̌kù nà, ʼʉ̀bì kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ní, kɔ̌kɔ̀ ʉ̀bì ka kʉ̀bì bhʉ̌kù-odzì ka kʉ̀pɨ̌, náahʉ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì lʉfʉ̀ fʉ̀rangà tí*.

20 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɔbɨ náabhʉ̀ kàbhà ɔtɛ rʉ̀gà ndì kórɔ́ ngari ɔ̌, ràdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌rɛ̀na ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɔnzɨ tí dhu
(Ɔvt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10)

21 Kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ́nzì ì dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨrɛ̀ dhu afína ɔ̀, ndì ràkǎnà ndàhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ányì ndì ndara tí, dhu ràkǎ ndʉ̀dà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà tó pbìrì ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtìnà: Yèrùsàlɛmà ndì ndárà àhʉ rɔ̀, ndì ràrǎdʉ̀ ʉ̀da átɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

22 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ yà dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ arí óyɔ̌ alɛ, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Rǎstɔ̀ nà nóvì, rɔ̀wù angyi fɨ́ndà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀, ndì nyʉ́, ndàdʉ̀ ndʉ̀bhà ngúfe ɨdhɔ tí tdítdɔ̌ Àziyà tó pbìrì ɔ̀.

Dèmètrɨ̌yò rɨ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà àbhʉ̌ rìvà dhu Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu

23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ náatà ìndrǔ nzínzì ɔ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà otu ʉ̀ngʉ̌ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

24 Obhó tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Dèmètrɨ̌yò tí kátɨna atdí álì-ba níí'ì ìnè. Ndɨ alɛ ongónà sʉma nódù, ndàdʉ̀ ʉ̀yʉ̌ya dhú-nzo-wɔ̀yɔ̌ nóbhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Ní, àbadhi mà, ì arí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá mànà alɛ mànà nóongónà Àrìtɛmʉ̀ tí kátɨna tsìbhá mʉ̌ngʉ̀ bhà sɔmǎ-dzà-wɔ̀yɔ̌ tó sànamʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ sʉma nɨ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà 'àbhʉ rɔ̌, 'òngyè fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́.

25 Ní atdíku, kǎndu ɔdhína-tsʉ̀ yà ndɨ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ngʉ̌kpà alɛ mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, yà àlɛ̌ karábàna ongyéngá raráhʉ yà àlɛ̌ kárɔ́nzɨna àlɛ̌ tó kasʉ ɔ̀ rɔ̀.

26 Ní, nyɨ̌ nyàla wà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyìrì wà Pɔlɔ̀ tí kátɨna alɛ rǎrà ábhɔ̌ alɛ nyʉ́-afí nʉ́lɛ rɔ̌, rʉ̀gèrɛ̀ ì àlɛ̌ tó mʉ̌ngʉ̌-nzo rɔ̌ rɔ̀ dhu. Kà rǎrà àtìnà rɔ̌, alɛ-ɔtsʉ́ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo ràrɨ̌ nzɨ̌ mʉ̌ngʉ̀. Wɔ̀ ndɨ dhu kɔ̌nzì nzá Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀, kɔ̌nzì ndɨ dhu mbɛ̀mbɛ̀ kórɔ́ Àziyà tó pbìrì ɔ̌.

27 Ní, wɔ̀ dhu rɨ̌'ì ìnè ndìbhò àpbɛ̀ àlɛ̌ tó kasʉ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌'ì ìnè átɔ̀ ndàbhʉ Àrìtɛmʉ̀, àlɛ̌ tó ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nʉ́lɛ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀ sɔmǎ-dzà ìnzɨ̌ kɔzʉ̀ dhu tí. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ yà ndɨ kórɔ́ Àziyà tó pbìrì ɔ̌ bhà mà, kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà dhu náarʉ́lɛ̌na mʉ̌ngʉ̀, Àrìtɛmʉ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nábhʉ̌ rìtsì.»

28 Ní, wɔ̀rí ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Dèmètrɨ̌yò àndunà-tsʉ̀ya alɛ náakó atdidɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ùkǔ dɔ̌, 'àtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tírɔ̀, àlɛ̌ tó mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!»

29 Wɔ̀rí dhu tó wɔ̀gɔ̀ náanga ndì, ndàkǎ kórɔ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ nʉ́ulʉ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ, Gǎyò mà Àstarikɔ̀ nà, ì rɔ̀mɛ̀ ì nà yà ádrɔ̀drɔ̌ ɨkpa ìkpa ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza ɔ̀. Ɨ Gǎyò mà Àstarikɔ̀ nà ni'ì Pɔlɔ̀ mà náarúbhi mànà atdíkpá alɛ.

30 Ní, Pɔlɔ̀ azè ndì, ndòtsù átɔ̀ ihé-yà rɨ̌'ì ɨ, pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ náadʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù kà tɔ̀.

31 Ndɨrɔ̀, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ àlìtá tó atdídhená alɛ nɨ'ɨ kà mànà ì nózè. Ní, ɨ alɛ adʉ̀ ìndrǔ àvi átɔ̀ rɔ̀wù kìsɔ ìnzɨ̌ otsú tí ɨkpa-dzà ɔ̀.

32 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ányì-dzá ì nàndu alɛ-dɔ nɨ́inza ndì atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, atdídhená alɛ ràmbɛ ɨnzá ndì nɔ̀fɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nà dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̌, nʉ́unɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí ìndrǔ àndu tsʉ̀ya ányì-dzá dhu.

33 Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàyàhúdí abhʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ rʉ̀dà angyɨnǎ rɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ atdídhená alɛ ràdʉ̀ wɔ̀rí ndɔ̀nzɨ dhu-tì náwɛ fɨ́ndà. Ní, kǎgó ìndrǔ ɔtsʉ́na nɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndɔvɔ tí dhu fɨ́yɔ̀.

34 Ní, ihé-yà itdègu dhu ɔ̀sʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ ràrɨ Mʉ̀yàhudì, ní abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌ atdíkpá, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ adyifɔ̀-sìsì nyʉ́ tí. Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tírɔ̀, àlɛ̌ tó mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!»

35 Ní, wɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí ndɔmbɛ̀ náarà ìndrǔ àbhʉ rìnɛ̀. Kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhǎ, ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ ɨnzá àpɛ̀ dhu ʉ̀nɨ̌, Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ísɨ̌ wɔ̀yɔ̌na tó sànamʉ̀ mànà?

36 Wɔ̀ dhu àgò rí alɛ rɨ̌'ì mbǎ. Ní, dhu àkǎ pɛ́ nyɨ̌nɛ̀, nyǎdʉ̀ ɨnga ìrɛ̀ tdʉ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ atdí dhu rɔ̀.

---

* **19:19 19.19** Ndɨ dhu ni'ì atdí mɨyà dɔ̀ná ɨmbò kumì nà atɔ ɔ̌ ka kɔ̀nzì kasʉ tó mʉ̀kìmbà-bvʉ.

37 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyìwǔ nà ɨrɔ́ alɛ ní ɨnzá atdí dhu mà nàfǎ àlɛ̌ tɔ́ sɔmǎ-dzà nɨ̌, ndɨrɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ nzá dhu nzɛ́rɛ àlɛ̌ tɔ́ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nɨ̌ màtí.
38 Ní, Dèmètrɨ̌yò mà yà ì arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ mànà náapɛ́ ì'ì ì òzè 'ɔ̀bhʉ̀ alɛ nà, ní anya t'ʉ́nɔta-ɨdhɔ̀ arí ìnè ɔ̀ngo ì'ì, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ arí'ì ìnè. Ní, abádhí àkǎ 'ɔ̀wù dhu ɔ̀bhʉ̀ ányì.
39 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì nyɨ̌ nyòzè kɔbhɔ̀lɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tsí nà, ní ɨ-tsí ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kádʉ̀ yà kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́nɨ unduta-dhɔ̀ ɔ̌.
40 Àlɛ̌ kí'ì ìnè kɔbhʉ̀ àlɛ̌ yà indo ndì nɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ kí'ì mbǎ atdí dhu nà màtí, yà ɨrɔ́ àlɛ̌ kùndu àlɛ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí àlɛ̌ kádʉ̀ àtìnà.»
41 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ì nàndunà alɛ návi rʉ̀ndɔ̀ ì ʉrɔ́ rɔ̀.

20

Pɔlɔ̀ rǎrà tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ-afí àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ dhu
(Rɔm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

1 Wɔ̀ wɔ̀gɔ̀-ívà àrà ìnɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ andu Yɛ̌sù ná'ù alɛ-tsʉ̀. Ní, abádhí-afí ndɨ ndàbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí nóvì, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
2 Ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ ndì ndʉ́da rɔ̀, kǎránà Yɛ̌sù ná'ù alɛ-afí àbhʉ rɔ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ yà abhɔ-gʉ̀na ndì ndʉ́nɔna Kàgàwà bhà ɔtɛ nɨ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àrà Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̀,
3 ndàdʉ̀ ìbhʉ àbɨ̌ nódhɔ̀ ányì. Ní Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndì ndara tí ibhú ɔ̌ ndì ndí dhu ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, kɨ̌rɨ dhu ɨwà Pbàyàhúdí rìrì ì dɔ̀ná. Ní, kǎdʉ̀ ndàdu tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà, ndàrà àhʉ ndɨ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ Fìlipì tí kátɨna ɔ̀.
4 Ndɨ abhi ɔ̌, ka nʉnda alɛ nɨ'ì Sɔ̀pàtɛrɛ̀, Bɛ̀rɔyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ Pirò t'ídhùnà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Àsìtarɨkɔ̀ mà Sɛ̀kundò nà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Gǎyò, Dɛ̌rbɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà. Ndɨrɔ̀ nɨ'ì Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ Dɔ̀kíkò mà Trɔ̀fímò nà.
5 Ní Fìlipì rɔ̀, kɔ̀rí alɛ adʉ̀ ʉ̀da angyi fǎkà*, 'ɔ̀wù mɔ̌dɔ̀ Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na, yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mɨ̌và Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, mɔ̌pɛ̀ abhi ibhú ɔ̌. Ní imbò ɨdhɔ-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu abádhí ɔ̀tù Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ní ndɨ mǎ madʉ̀ atdí yɛngɛ̀ nyʉ́ nónzì.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ètikò tí kátɨna kpatsìbhíngba ɨkyɛ̌ dhu
(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)

7 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎ†, mǎ mundu mǎ ndínɨ̌ mǎ mʉkɔ tí Yɛ̌sù bhà ɔvɛ ìrɛ̀ mǎ mí nɨ̌ mʉ̀gatì-ɔ̌nga, mǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ ɔtɛ àdhà ádzɨ̌ nyʉ́, ràrà àhʉ azà adyifɔ̀-sɨsì kúbhingá nga tɔ́ ɔ̀, tsútsǎ nínganí ndì ndarana nídhunɨ̌.
8 Yà ndɨ mǎ mùndu mǎ ɔ̀ná ɔrʉ̀nǎ kàluga ɔ̌, ɨnga àwʉ̀ rí tarà níɨ'ì abhɔ nyʉ́.
9 Ní, Ètikò tí kátɨna atdí kpatsìbhíngba adì ndɨ kàluga tɔ́ atdí pólɔ́-bɨdɔ̌, ndàmbɛ ɔtɛ ìrì dɔ̌. Ní, ádzɨ̀ta nyʉ́ ɔtɛ rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ètikò-nyìkpó adì ndàmbɛ ɔ̀rɨ dɔ̌. Ní ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ kɨ̌tsɨ obvò, wɔ̀ ìbhʉ ka kágbǎ dɔ̀yá ɨdza tɔ́ ɔrʉ̀nǎ ɨdza tɔ́ pólɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Ka kadʉ̀ kɨ̀và ɨwà ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀.
10 Ní, ɔrʉ̀ rɔ̀ ndì ndàwǔ rɔ̀, Pɔlɔ̀ itsi ndàgu kà dɔ̌, ndàdʉ̀ kɨ̀và ndàmbɔ̌ fɔ́ná, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzɨ̌ nyìtǔ afíkʉ. Ìnè kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà.»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ùpo tdítdɔ̌ wɔ̀ ɔrʉ́ kàluga ɔ̀, ndàdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ ɔtɛ tdítdɔ̌ ràrà àhʉ ɨnga rʉ̌bho dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨvà ndàrà fɨndá dhu nɨ̌.
12 Ní, ka kadʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba ʉ̀ndà fɨrábvʉ̀ ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rɔ̀tù afíya atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀và Trɔwà rɔ̀, ndàrà Mìlɛtɔ̀ Yèrʉsàlɛmà ndʉ́da rɔ́rɔ̀ dhu
(Màt 7.15-20; 1Tɛ̀ 2.1-12; Tit 1.9-14; 1Pɛ́ 5.1-4; 2Pɛ́ 2.1-3)

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, mǎ muvò, mɔ̌dɨ̀ dɔ̀ka mɔ̌wù angyi Àsosì ibhú ɔ̌, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ ɨrà pfɔ̌na dɔ̌ olù. Ní, mǎ mudhè dhu mɨ̌dyì Pɔlɔ̀ ibhú ɔ̌ Àsosì rɔ̀.
14 Ní, kɨ̌tdègu ɨrà mɔ̌tù Àsosì, kǔpò ibhú ɔ̀, mǎdʉ̀ òwu atdíkpá mɔ̌wù ùvò Mìtìlɛnì.

---

* **20:5 20.5** Yàrí bhǔkù nandí alɛ, Lukà mà náawù 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ (Kas 16.12). † **20:7 20.7** Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ɨdhɔ-ɔwʉ́tá nóongónà ndɔ̀pɛ̀ adyifɔ̀ rɔ̌tsù rɔ́ rɔ̀. Ní Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎnga nɨ'ì abádhí tɔ́ yɛngɛ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ dhu. Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ ka ní yɛngɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ.

15 Tsútsă nínganí, mă madù mĭvà ányìrŏ rò, mŏwù ùvò Kiyò tí kátɨna sòngà-tɨ’ò. Ndɨrò
ní ndɨ mă madù òwu ùvò Sàmɔsì tí kátɨna sòngà dò. Tsútsă nínganí tdítdŏ, mă madù
òwu ùvò Mìlɛtò tí kátɨna kɨgò ò.
16 Pɔlò azè ndì ndùbhi ibhú ŏ tí, ìnzĭ ndòtsù Ɛfɛsò tó kɨgò ò, akyɛ ndì ndadùna fĭndá
kàsɨmì ìwi Àziyà tó pbìrì ò nídhunĭ. Obhó tí, ka nɨ’ì ɨwà dhu núdhĕ afína ò, ndì ràmbènà
àrà àhɨ Yèrùsalɛmà tó kɨgò ò angyină rò Pèndèkɔtè-ɨdhò tò, ndɨ dhu rădù àkă fĭndà nánĭ.

Pɔlò rĭ dhu òvɔ Ɛfɛsò tó kɨgò ŏ kànɨsà ŏ pbàkùrŭ tò dhu

17 Mìlɛtò rò, Pɔlò avì ìndrŭ ròwù Ɛfɛsò tó kɨgò ŏ kànɨsà ŏ pbàkùrŭ ùnzì.
18 Ní, ɨ pbàkùrŭ itdègu ìwu ùvò kà-tí, ní kăvò dhu abádhí tò, ndàtɨ: «Nyĭ nyùnɨ wà
ìngbà dhu bhĕyi màtí ma mádɨ nzínzìkɨ ŏ dhu, rɔ̀pè ndì yà Àziyà tó fùkú pbìrì ŏ ma
mɨra àhɨ òná ɨdhɔ ò rò.
19 Ma mónzì Ádrùngbălɛ Yĕsù bhà kasɨ yɔrɔwà nyú nà, nyɨdu-dha ŏ, ndɨrò yà
Pbàyàhúdí rĭrèna ì ɔnzɨ tí rùdú nzérɛ dhu tó àpbè ŏ.
20 Nyĭ nyùnɨ wà dhu átò ɨnzá ma rórù atdí dhu mà, yà dzùnàkɨ ònzì rádù dhu nzínzì
ŏ. Ma márà kóró dhu òvò rŏ fŭkù, madù ùdhenà fŭkù rùwɨgà dŏ rò màtí, ndɨrò fùkú
ɨdzá rò màtí.
21 Ma márà dhu òvò rŏ kpangba Pbàyàhúdí tò, ndɨrò ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò, ndínĭ ì
nɨgèrè tí Kàgàwà tò, ’àdù àlĕ tó Ádrùngbălɛ Yĕsù Krístò ná’ù.
22 Nírò, kànĭ ma márà kòmbí Yèrùsàlɛmà tó kɨgò ò, àdhàdhì yà Ɨlĭlă-Alafí nútɨ ɨma
ndínĭ ma mɔnzɨ tí ka dhu bhĕyi. Ma mùnɨ nzá àdhu mà rĭ mabà ányì dhu.
23 Pbétù Ɨlĭlă-Alafí àbhɨ mɨnɨ yà ma múbhi ɔyanà kóró kɨgò ŏ dhu ní, ɨma ɔdɔ rí dhu
ràrĭ usótá mà àpbè mànà.
24 Ma mɔ̀zù nzá pbàkà ípìrŏnga rì’ì ádrùngbă dhu tí idù. Atdí ma mòzè dhu ní, mɔnzì
pbàkà kasɨ yà Ádrùngbălɛ Yĕsù ibho fudú, marà ùtsànà. Ndɨ kasɨ ní mɨnɔ̀ Kàgàwà
bhà ɨzɨ tó Ídzì Màkŭrù ìndrŭ tò.
25 Kòmbí, ma mùnɨ wà dhu nyĭ ràrĭ nzĭ nyìdu-kpa àlă tdítdŏ, nyĭ yà ma múbhi nzínzìkɨ
ŏ, mambɛ ɔrù-akpà ŏ Ádrùngbă kamà Kàgàwà bhà Idzi tó Màkŭrù núnɔ̀ dŏ fŭkù rò.
26 Ndɨ dhu-okú dò rò ní ndɨ indo ma mátɨna nyĭ nĭ, nzínzìkɨ ŏ rí ndàbhɨ ndàwĭ alɛ-azù
níɨ’ɨya ndɨ alɛ-dò-tsírɔ́ nyú.
27 Obhó tí, ma múbhà nzá atdí dhu mà ɨnzá ma mòvò fŭkù rórò, yà Kàgàwà ózè kɔnzì
dhu nzínzì ŏ.
28 Nírò, nyòngò nyŏdò mbĕyi nyĭ-tírò, nyădù Ɨlĭlă-Alafí úlɨ nyĭ nyŏngò ùndànà Kàgàwà
bhà Kànɨsà ùndà mbĕyi. Ndɨ Kànɨsà ní yà Idhùnà-azù nyú rŏ Kàgàwà adzì fĭndà Kànɨsà.
29 Ma mùnɨ wà dhu yà nzínzìkɨ ŏ rò ma mí mɨvà marà dhu-dzidŏ, tsamangèrĕ bhĕyi
órù atdídŏ alɛ ràrĭ ìtsù nzínzìkɨ ŏ, ìnzĭ ’àdù òwu Kàgàwà bhà tàmà-ɨzù ònzì rŏ.
30 Ndɨrò, nzínzìkɨ ŏ rò màtí, atdídhená alɛ rŭvò ùvò, ’àmbɛ tìtò ùnò dŏ ìndrŭ tò, ndɨ
tìtò ràdù àrà ìndrŭ àbhɨ rŏ rùgèrè ì, ’òngò fɨyó ábhàlĭ tí.
31 Nírò, nyàndà nga mbĕyi, nyădù àmbɛ yà ɨbhɨ atɔ ŏ ma múdhe nyìdu-dha nyú nà
nzínzìkɨ ŏ kóró alɛ tò, adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ŏ dhu ìrè dŏ.
32 Ní, kòmbí ma mùbhà nyĭ Kàgàwà-fó. Ndɨrò, ma mùbhà nyĭ yà Kàgàwà ózè àlĕ dhu
dŏ rótɛ ɔtɛ ongó tí nyŏdò. Ndɨ ɔtɛ rĭ nyŏsì, ndàdù nyăbhɨ nyăbà yà pbìndà dhu tí rí’ì
alɛ kórɔ́ tò Kàgàwà akò fĭndá làká asota.
33 Yà àlĕ kí’ì atdíkpá nyĭ mànà ònà kàsɨmì ŏ, ma móhò nzá atdí alɛ bhà fùrangà-atdyú
mà, ɔrò-atdyú mà, ndɨrò mbɛrù-atdyú mà.
34 Nyĭ nyú mà, nyĭ nyúnɨ wà dhu yà dzùnàdu nónzɨ dhu mà, mă marí òko mànà
atdíkpá alɛ dzùnà nónzɨ dhu mànà ma rónzì kăkà ɔtsúdu nyú nĭ.
35 Ma marí dhu ìtè bìlĭnganà fŭkù, dhu ràkănà nyŏnzì kasɨ ndɨ dhu bhĕyi, ndínĭ nyĭ
nyadù tí òwu ìmbă rí’ì ɔbɨ nà alɛ dzùnà ònzì rŏ nĭ. Dhu àkă nyĭrè yà Ádrùngbălɛ Yĕsù
ɨnɔ dhu, ndàtɨ: dhu nàbhɨ ìndrŭ tò alɛ rònzì wà hirò, ròsè yà ndɨ dhu ndì ndàbhɨ
fĭndà alɛ dònă‡.»
36 Wò dhu ndì ndùnò dhu-dzidŏ, Pɔlò mà pbàkùrŭ mànà núɨkɔ ì ɔtdyùya dŏ, Pɔlò
ràdù ndìtsò.
37 Nírò ní ndɨ kórɔ́ alɛ adù ’òpè ’àmbɛ ɔdzɨ dŏ, ’àdù Pɔlò àmbo, ì ròvì ka nĭ.
38 Abádhí nabhù ɨzɨ rùka atdídŏ dhu nɨ’ì Pɔlò atɨnà abádhí ràrĭ nzĭ nyìna-kpa àlă
tdítdŏ dhu. Wò dhu-dzidŏ ní ndɨ pbàkùrŭ adù Pɔlò ùndà, ràrà òtsù bàtó ò.

‡ **20:35 20.35** Màt 10.8b

21

Pɔlɔ̀ rʉ̌da Tirò mà Kàyìsàriyà mànà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀nă Yèrùsàlɛmà ndì ndárà rɔ́rɔ̀ dhu
(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

1 Ɛ̀fɛsɔ̀ Kànísà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà mă mʉ̀bhă mă rɔ̀, mă mawù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ibhú ɔ̌, mɔ̌wù ùvò Kosì tí kátína sɔ̀ngà dɔ̀. Tsútsă níganí, mă madʉ̀ òwu, mɔ̌wù ùvò Rɔdɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀. Ányìrɔ̌ rɔ̀, mă madʉ̀ òwu Pàtarà tí kátína kígɔ̀ ɔ̀.

2 Ní ányì mă mòwù ùvò rɔ̀, mă matù atdí ádrʉ̀ngbă ibhú abhi ndì ndɔpɛ́ tí, ndàrà Fòyìnikè tɔ́ pbìrì ɔ̀ rí dhu ɔ̀nzí rɔ́. Ní, mă madʉ̀ ùpo ndí ibhú ɔ̀, mɔ̌wù Fòyìnikè.

3 Mă mitdègu òwu Kìpurɔ̀ tí kátína sɔ̀ngà níndù, mămbɛ àlanà dɔ̌ ibhú ɔ̌ rɔ̀, ní mă madʉ̀ kànyí, mʉ̌bhà ígù dɔ̀nă rɔ̀, mădʉ̀ òwu Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányì mă mówu rɔ̀, mă mawù ùvò Tirò tí kátína kígɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndí ka kubhínà ibhú ɔ̀ ànɔ̀ ìfɔ rɔ̌ nɩ̌.

4 Ndí kígɔ̀ ɔ̌, mă matù Yɛ̌sù ná'ù alɛ. Ní ndí dhu adʉ̀ mằbhʉ mɔ̌nzì atdí yɛngɛ̀ nyʉ́ ányìrɔ̌. Ní Ɨlĭlă-Alafí ɔ̀vɔ̀ dhu fɩ̌yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ ìsɔ ìnzɩ̌ ara tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀.

5 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ atdí yɛngɛ̀ ítdègu ìku, ní mă madʉ̀ ùvò Tirò rɔ̀, mɔ̌wù. Ní, Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà, fɩ̌yɔ́ vèbhálɛ mà, fɩ̌yɔ́ nzónzo mànà kórɔ́ nʉ́ʉnda mă mʉ̌vò kígɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mɔ̌wù ádrʉ̀ngbă rɛ̀rù-tsù. Ní ányì mă mòwù ùvò rɔ̀, mă mʉkɔ mă ɔtdyʉ̀ka dɔ̌ atdíkpá, mădʉ̀ mɩ̌tsɔ̀.

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mă madʉ̀ mɔ̌vì abádhí mànà, mădʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, mɔ̌wù. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ mă nʉ̀ndà alɛ adʉ̀ 'àdu 'òngò bvʉ̀yà nană.

7 Tirò rɔ̀ mă mùvò rɔ̀, mă mawù ibhú ɔ̌, mɔ̌wù ùvò Tɔ̀lɛ̀mayì tí kátína kígɔ̀ ɔ̀, mʉ̌tsà ɨdha-adzí-kpa dɔ̌ abhi. Ndí kígɔ̀ ɔ̌, mă matsɛ mă Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà, mădʉ̀ atdí ɨdhɔ ɔ̀nzì atdíkpá abádhí mànà.

8 Tsútsă níganí mă mìvà mă rɔ̀, mă mawù ùvò Kàyìsàriyà tí kátína kígɔ̀ ɔ̀. Ndí kígɔ̀ ɔ̌, mă matsù mɔ̌ngò ɔ̀dhɔ̀ Fìlipò tí kátína alɛ bhà-dzá. Ndí Fìlipò ní'ì Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ. Ndírɔ̀ ka ní'ì yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ ka kavò ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɩ̀ta tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

9 Ndírɔ̀, ndí alɛ í'ì ínzá àpè kpabhálɛ ʉ̀nɩ̌ vèbhínzo nà ìfɔ. Ɨ vèbhínzo ní'ì Kàgàwà bhà pbànábí.

10 Ní, mă mitdègu ibí ɨdhɔ ɔ̀nzí Kàyìsàriyà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌, ní Kàgàwà bhà nabì Àgabʉ̀ ɨra Yùdɛ̀yà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndìrà àhʉ ndí kígɔ̀ ɔ̀.

11 Ní tíká ndì ndìrà àhʉ rɔ̀, kɩ̌dyi Pɔlɔ̀ bhà kùkyě, ndʉ̀tsì pfɔ̌na mà ɔtsʉ́na mànà nɩ̌. Kădʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba făkà ndàtí: «Kànɩ̌ Ɨlĭlă-Alafí ɔ̀vɔ̀ idù dhu. Kàtí: ‹Yèrùsàlɛmà ɔ̀ yà kùkyě àbadhi rằrà àhʉ rɔ̀, Pbàyàhúdí rɩ̌ kʉ̀tsí yà dhu bhěyi, 'àdʉ̀ àbhʉnà ìnzɩ̌ ní Pbàyàhúdí-fɔ́.›»

12 Ní wɔ̀ dhu mă mìrì rɔ̀, mă Kàyìsàriyà ɔ̌ bhà mànà, mă madʉ̀ Pɔlɔ̀ ìsɔ ìnzɩ̌ ara tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀.

13 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu fằkà, ndàtí: «Ádhu wɔ̀ nyìkʉ-dha nyʉ́ nà nyɩ̌ nyápàna nyɔ̌nzì? Nyɩ̌ nyòzè tí nyʉ̌kɔ̀ afídu? Nyɩ̌ nyàkằ nyʉ̌nɩ́ dhu ní ɨma, ma mà'ù wà ìnzɩ̌ ní mʉtsí ka kí dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mà'ù wà moho ka kí mɔvɛ̀ Ádrʉ̀ngbằlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ dhu mà átɔ̀.»

14 Ní, ìnzɩ̌ kà rɩ̌ mă mʉ́nɔna dhu à'u rɔ̀, mă madʉ̀ ìnè tí ìnè, mădʉ̀ àtìnà: «Ádrʉ̀ngbằlɛ Yɛ̌sù òzè dhu kɛ̀lɛ̌ àkă ndí ndɔ̀nzì ndì.»

15 Ní ngúfe ɨdhɔ mă mɔ̀nzì Kàyìsàriyà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, mă madʉ̀ mɔ̀bhɔ̀lɔ̀ abhi tɔ̀, mădʉ̀ mằva, mɔ̌wù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀.

16 Kàyìsàriyà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù ngúfe alɛ adʉ̀ ùvò átɔ̀ 'òwù atdíkpá mă mànà. Ní ányì mă mòwù ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ mʉ̌ndà, mɔ̌wù Mʉ̀nàsonì tí kátína atdí alɛ yà mă mowuna ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ pbì-dzá bhà. Ndì Mʉ̀nàsonì ní'ì Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ alɛ. Ndírɔ̀, ka ní'ì angyíta tí Yɛ̌sù ná'ù alɛ.

Pɔlɔ̀ mà rɩ̌ 'ɔ̀tù Kànísà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà Yèrùsàlɛmà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀ dhu
(1Kò 9.19-23)

17 Mă mitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀, ní ányì, Yɛ̌sù ná'ù alɛ akɔ̀ mă dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.

18 Tsútsă níganí, mă madʉ̀ òwu Pɔlɔ̀ mànà Yàkɔbhɔ̀* bhà, ndírɔ̀ kórɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ ìwu átɔ̀ ányìrɔ̌.

19 Ní abádhí mànà ì àtsɛ̀ ì dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ yà ìnzɩ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ ndɔ̀nzì kórɔ́ pbìndà kasʉ tí dhu atdatdí-rà ɔ̌ abádhí tɔ̀.

---

* **21:18 21.18** Ndí Yàkɔbhɔ̀ ní'ì Yɛ̌sù t'ádɔ̀nà, ndírɔ̀ ka ní'ì ndí Yèrùsàlɛmà ɔ̌ Kànísà dɔ̌ ádrʉ̀ngbằlɛ (Kas 12.17; 15.13).

20 Wɔ̀ Pɔlɔ̀ àwɛ dhu ɨ̀ ìrì rɔ̀, abádhí ɨfʉ Kàgàwà atdídɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà
Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Àbanɨ̀ngbá, nyɨ nyàla tí wà ábhɔ̀ Pbàyàhúdí nyʉ́ núgɛ̀rɛ̀ ɨ̀ à'ù Yɛ̌sù dhu? Ndɨrɔ̀,
nyɨ nyàla tí wà abádhí kórɔ́ rɨ̌'ì ìnè afíya ɨ̀ àpbǎ atdídɔ̀, 'àmbɛ Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ dɔ̀
rɔ́ tí dhu?
21 Ka kàwɛ wà dhu abádhí tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ katɨ, nyɨ ràrɨ̌ dhu ùdhě kǎkà ɨ̀nzɨ̌ ní
Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ aróko Pbàyàhúdí tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ Músà bhà Ʊyátá nɨfʉ tí. Ka kàwɛ wà dhu
átɔ̀, nyɨ rarí dhu ùdhě abádhí tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ fɨyɔ́ kpabhá nzónzo-ɔ̀nzɨ̌nga nabhʉ̀ tí kɔbhɔ̀lɔ̀,
ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ ngʉ̌kpà màndʉ Pbàyàhúdí tírɔ̀ nɨfʉ tí.
22 Nírɔ̀, ka kí dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbà dhu bhěyi? Obhó tí, abádhí rɨ̌ ɨwà nyɨ nyɨ̀rà àhʉ ɨrɔ́ dhu
ɨ̀rɨ ɨ̀rɨ.
23 Ní, dhu àkǎ nyɔnzì yà mǎ mʉ́nɔna ɨndʉ̀ dhu: Kànɨ̌ ɨ̀fɔ alɛ rɨ̌'ì ìnè ɨrɔ́. Ɨ alɛ ní ɨwà
dhu nɔ́tsɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ alɛ*.
24 Ní, úgu abádhí nyǒwù nyǔ'o mànà atdíkpá, nyɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ádʉ̀
nyubhò yà abádhí àmbɛ̀nà ùbhǒna ndínɨ̌ ka kakpá tí dɔ̀ya-ká dhu. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ
kórɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà dʉ̀nʉ́ ka kàwɛ dhu ràrɨ̌ nzɨ̌ obhó dhu, pbétʉ̀ nyɨ rarí Músà bhà
Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ɨ̀fʉ̌ átɔ̀.
25 Pbétʉ̀, Yɛ̌sù ná'ù ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ mǎ mírì wà mǎ mǎndɨ̌ dhu mǎtɨ, abádhí ràkǎ
nzá 'ɔ̀ngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ mà, ànzʉ̀bhà mà, dàna-tsì ka kìpbǒ ɔbí nɨ̌
rɔ̀vɛ̀ ɨ̀zǎ mànà ná'à. Ndɨrɔ̀, mǎ mándɨ̌ dhu átɔ̀ mǎtɨ abádhí ràkǎ 'ɔ̀ngò 'ɔ̀dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̌
rɔ̀.»
26 Ní tsútsǎ nínganí, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ núgù, 'ɔ̀wù 'ɔ̀pɛ̀ 'ù'o ɨ̀ mànà atdíkpá yà fɨyɔ́
sɔmà tɔ́ mànduʉ nózè dhu bhěyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àrà, ndòtsù Kàgàwà bhà ɨdza,
ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ányɨ ɨdzá ndàtɨ ka ràrɨ̌ pɛrɛ̀ ùbhǒ ɔvɔ̀ya dɔ̌ kórɔ́, yà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌
ka kí alɛ ù'ǒ kɨlǎ ɔ̀ná dhu tí ka kópì àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ rǎkǎ nínganí.

Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɨgʉ̌ Pbàyàhúdí-fɔ́ rɔ̀ dhu
(Kas 20.23; 24.5-19; Rɔm 15.30-31; 1Tì 2.15)

27 Wɔ̀ alɛ ù'ǒ ka kí kɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nɨ̌ àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ̀-tsʉ̀ níitdègu ndìndù ndínɨ̌
ndikù tí, ní Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwǔ ngúfe Pbàyàhúdí ala Pɔlɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌. Ní,
abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ dhu nɨvà tí Pɔlɔ̀-rɔ̌. Ní, ihé-yà adʉ̀ Pɔlɔ̀ àlʉ.
28 Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkǔ, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̀mɔ̀ mǎ! Kànɨ̌
yà kórɔ́ ngari ɔ̌ arí nzérɛ dhu ùdhě kórɔ́ alɛ tɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà dɔ̌, Músà bhà Ʊyátá
dɔ̌ mǎtí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̌ mǎtí alɛ ní yà. Ròsè kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ, kàbhʉ ɨ̀nzɨ̌ ní
Pbàyàhúdí mà ròtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ngari
nábhʉ ròtì.»
29 Obhó tí, abádhí nɨ'ɨ ɨwà Pɔlɔ̀ mà nàlanà kɨgɔ̀ ɔ̌ atdíkpá rúbhi Tròfímò tí katɨna alɛ
mànà rɔ́. Ndɨ Tròfímò nɨ'ɨ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí adʉ̀ dhu àtɨ ɨwà Pɔlɔ̀ ìtsu
Tròfímò átɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dhu tí.
30 Ní, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náava ndɨ, ihé-yà ràdʉ̀ ìtse ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ
rɔ̀, 'ìwǔ ùvò Pɔlɔ̀ mà rɨ̌'ì rɔ́. Ní, abádhí alʉ́ Pɔlɔ̀, 'ɨ̀dhà ràhʉ iri Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀
ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ kàlì-li'ɔ̀ núpbi ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí.
31 Ní, yà abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí Pɔlɔ̀ rɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náva
ndì kórɔ́ dhu-ɔyɨ̌ náarà àhʉ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ dɔ̀.
32 Ní, ndɨ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ rórɔ̀ tí, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ ugu pbànówí mà fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà,
'ɔ̀tsè mànà kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nàlʉ̌ alɛ rɨ̌'ɨ ɨ. Ní, ihé-yà níitdègu wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àlǎ owùna ɔ̌
pbànówí mànà ríwu rɔ́, ní abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ t'ɔ́vɨ̀ta ʉ̀bhà.
33 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàlʉ̌ ka, ndàdʉ̀ àvinà kʉtsɨ ɔ́yɔ̌ àdrà-mbɨ̌
nɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ìvu ihé-yà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yàrí alɛ nyʉ́ ní àdhɨ? Ádhu kɔ̀nzì?»
34 Pbétʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rǎdǔna ìkǔ ɔ̌ dhu adúnà nzɨ̌ àrà ndɔ̀fɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà
alɛ rʉ̌nɔna dhu nà. Ní, wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà rʉ̌kʉ̌ dhu adʉ̀ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àbhʉ ɨ̀nzɨ̌
ʉ̀nɔna ka kí fɨ̌ndà dhu ràlʉ̌ dɔ̀na. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ pbìndà pbànówí návi rʉ̀ndà Pɔlɔ̀,
'ɔ̀wù nà yà ɨ̀ arí òko ɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ kàlì ɔ̀.
35 Pɔlɔ̀ itdègu àrà àhʉ ndɨ kàlì ɔ̀ ka kúpo kotsù rɔ́, ní pbànówí adʉ̀ kìtdù ìtdu tí ɔrɔ́rʉ́,
ihé-yà rɨ̌ kàpà ndínɨ̌ ɨ̀ ɔnzɨ tí nzérɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
36 Obhó tí, ihé-yà ambɛ́nà òwu dɔ̌ ìkǔ nà Pɔlɔ̀-owù ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ alɛ àkǎ
ndɔ̀vɛ̀!»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ tɨ̌na àwɛ̌ adɔ́na Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu

37 Yà pbànówí rɨ̌ ndɔ̀nzɨ 'ìtsu ndɨ fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàlì ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Pɔlɔ̀ ivú
dhu ɨ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma màmbɛ̀nà tí atdí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀vɔ ɨndʉ̀?» Ní,
wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́nɨ tí wà Pbàgìríkí t'ávàna!

---

* **21:23 21.23** Ɔzt 6.1-21

38 Nyɨ tí nzɨ̌ Mísrì tó pbìrì ɔ̌ alɛ, yà tdèkuta tí ìfɔ lʉfù alɛ yà nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí-dɔ
nídzɨ̌, ndàdʉ̀ dɔ̀ya ɔ̀dɨ ndàrà nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀?»
39 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́, ɨma ní Mʉ̀yàhudì,Ársɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Kìlìkiyà
tó pbìrì ɔ̌. NdɨÁrsɔ̀ ní yà atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndɨ̀ kɨgɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀
tí, ítsè mɔvɔ dhu yàrí ihé-yà tɔ̀.»
40 Ní, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́fà rʉsà fǐndà rɔ̀, Pɔlɔ̀ idè ndɨ kàlɨ̀ ɔ̀ ka kúpo, kotsù dɔ̀ná
màngazì dɔ̌, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ àgo ɔtsʉ́na nɨ̌ rɨ̀nɛ̀. Ní ɨnga ìmbè bhìì rɔ̀ ní ndɨ, kǎpɛ̀ ɔtɛ
Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ndàtɨ:

22

1 «Abádʉ̌ ndɨrɔ̀ àbanǐnzó, nyɨ̀rɨ yà ma móvɔna kòmbí, mawɛ tǐdu ɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ dhu.»
2 Ní, Pbàyàhúdí t'ávàna nyʉ́ ɔ̌ Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-yà náadʉ̀ ìnɛ̀ atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè,
ɨnga ràdʉ̀ ìmbè bhìì.
3 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ: «Ɨma ní Mʉ̀yàhudì. Ɨma ka kʉgʉÁrsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Kìlìkiyà tó pbìrì
ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma móvì òvi tí yàrí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌. Ma mábà ɨnga t'ʉ́nɨta màlimò
Gàmàliyelì-fɔ́. Kʉ̌dhe ndɨ kórɔ́ dhu idù àlɛ̌ t'ábhúna tó Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí atdídɔ̌ dhu dɔ̌.
Ɨma nɨ'ì atdídɔ̀ Kàgàwà nózè ndɨ̀fʉ alɛ, yà kórɔ́ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kòmbí dhu bhěyi tí.
4 Ndɨrɔ̀, ma mávu ìndrʉ̌ rɔ̌ atdídɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu ʉ̀ngʉ̌ abádhí rɨ̌ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, atdídhená alɛ rʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌ màtí. Ma maránà kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nábhʉ rɔ̌
kusǒ, kʉdɔ imbi-dzà ɔ̀.
5 Pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà, yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ arí pbàkʉ̀rʉ̌ tó mʉ̀tʉ̀
mànà kórɔ́ ní yà ma mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì. Abádhí nɨ'ì ndɨ bhàrʉwà nibho fudú,
ndínǐ ma mara tí dɔ̀ná Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ma mubhínà àrà rɔ̌ ányì, ndínǐ ma musó
tí Yěsù ná'ù alɛ, madʉ̀ ìrà nà imbi dɔ̌ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ ka kadʉ̀ tí àbhʉnà
ràbà àpbɛ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ndʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, ndà'ù Yěsù tí dhu àwɛ̌ dhu
(Kas 9.1-19; 26.12-18)

6 Tdítdɔ̌, Pɔlɔ̀ awɛ dhu ndàtɨ: «Ma mɨ'ì Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ma márà rɔ́. Ní íkyɛ̀rɔ̌
ma mɔ̀dì ndínǐ ma motsú tí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rórɔ̀ ní ndɨ, azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tó ɔ̌,
ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀ níisí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtdyi ma.
7 Ní, ma mɨtsɨ obvò, madʉ̀ atdí alɛ-tù ìrì manzi rí rɔ́. Ndɨ alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlǒ,
ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?›
8 Ní, ma madʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, matɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?› Ní, wɔ̀ alɛ-tù adʉ̀
dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma ní Yěsù, Nàzàretì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.›
9 Kǎkà atdíkpá mǎ mɨ'ì mànà alɛ náala ndɨ awáwʉ̀ átɔ̀, pbétʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá wɔ̀ idù
rí dhu ɔ̀vɔ alɛ-tù ìrì. Ní, ma madʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, matɨ:
10 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ ma màkǎ mɔnzì?› Ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ dhu àdu idù,
ndàtɨ: ‹Ɨvà nyɨ nyarà Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndɨ ka kí Kàgàwà àvi ndínǐ nyɨ
nyɔnzɨ tí dhu ɔ̀vɔ kórɔ́ ɨndʉ̀ nɨ̌.›
11 Ma mubhínà nzɨ̌ atdɨ dhu mà nála rɔ̌, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀ nóhò nyɨ̀kpódu, nyɨ̀dú
nga rʉ̀tɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kɔ̌kò mǎ mɨ'ì mànà alɛ náadʉ̀ ma àlʉ ɔtsʉ́du-rɔ̌, 'òwù ma
nà, marà àhʉ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
12 Ányì, ma matù Ànànɨyà tí kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ì atdídɔ̌ arí Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ,
ndàdʉ̀ àlɛ̌ tó Ʊyátá ìfʉ alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, kórɔ́ Pbàyàhúdí ongónà ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ náwɛ
kǒkú dɔ̀ rɔ̀.
13 Ní, ndɨ alɛ ɨra àhʉ tɨdú, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: ‹Àbanǐngba Sáwúlǒ, nyɨ̀nʉ́nga àkǎ
ndùtù ndɨ.› Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, nyɨ̀dúnga núutù ndɨ, madʉ̀ kàla.
14 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ ɨma nɨ̌: ‹Àlɛ̌ t'ábhúna tó Kàgàwà nóvò wà nyɨ, ndínǐ nyɨ nyʉnɨ
tí ndɨ ndózè kɔnzì dhu. Kǒvò wà nyɨ ndínǐ nyɨ nyala tí yà obhónángatálɛ Yěsù, nyadʉ̀
lina'ɔ̀ ɔtɛ nyʉ́ nírì.
15 Obhó tí, nyɨ nyí ndɨ àdɨ wɔ̀ nyɨ nyàla dhu mà, wɔ̀ nyɨ nyɨ̀rɨ dhu mànà tó ngàmbì tí
kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.
16 Nírɔ̀ kòmbí, ádhu nyɨ nyódɔna? Ɨvà nyɨ nyalʉ̌ bàtizò, Yěsù ràdʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga
ù'o ɔvɔ̀na-rɔ̌ nyɨ nyí nyɨtsɔ̀ rórɔ̀.›»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yěsù àvi ndɨ̀ ndàrà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀ dhu àwɛ̌ dhu

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àwɛ, ndàtɨ: «Ma mitdègu madʉ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀,
ní atdíku Kàgàwà bhà-dzá rɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu adzì dùdù ɔnyʉ rɨ̌ mɔnyʉ
dhu bhěyi.

18 Ní ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀, ma mala Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: ‹Ɔ̀nzɨ dhu tsàkàtsàkà nyahʉ Yěrùsàlɛmà rɔ̀. Obhó tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nóowuna nzɨ̌ nyɨ nyáwɛ̌na okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu ná'ù rɔ̌.›»

19 Ní ma madʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, abádhí ʉ́nɨ wà dhu ɨma ràrɨ̌ ndɨ yà unduta-dzà ɔ̀na nǎ ma múbhì ùbhi rɔ̌ mambɛ ɨnyɨ ná'ù alɛ ùso dɔ̌, madʉ̀ àrà àbhʉnà rɔ̀ kʉvɨ asé nɨ̌, kadʉ̀ ʉ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀ alɛ.

20 Ndɨrɔ̀ yà pbʉ̀kʉ̀ ngàmbì Stɨ̀fanʉ̀-azù ka kʉfʉ nínganí, ɨma nyʉ́ ma mɨ'ì ìnè átɔ̀ ányɨ̀rɔ̌. Ma ma'u kòho ka kí dhu átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ àdɨ mambɛ kòho rí alɛ ʉ̀wà rɔ̀yá rɔ̀ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌*.»

21 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ nyarà, ma mòzè nyɨ nyarà ɨtsɛ nyʉ́ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà-bvʉ̀ nídhunɨ̌.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí dhu
(Kas 16.22-23; 25.16)

22 Ihé-yà ɨrɨ Pɔlɔ̀ rǎwɛ̌na dhu, ràrà àhʉ kà rɨ̌ àtɨna: «Ma mí nyovì nyarà ɨtsɛ nyʉ́, ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀» dhu ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkǔ, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyòho wɔ̀ alɛ! Ɨnzá wɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ àkǎ kʉbhà ràdɨ nyɨ̀kpóna nà yà adzɨ dɔ̌.»

23 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ òbhè dɔ̌, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ àmbɛ adzɨ-ra mà ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ̀.

24 Ní wɔ̀ dhu ndɨ ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má-bvʉ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kitsu kàlì ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbànówí ràkǎ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌, àzèmbè ì í kɔ̀vì asé nɨ̌ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndʉnɨ tí wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà rʉ̌kʉ̌ kà-dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.

25 Ní yà ndɨ ka kʉ̀tsì ndínɨ̌ ka kɔpɛ́ tí kɔvì ndì asé nɨ̌ rɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ivú dhu wɔ̀ tɨná ìdè pbànówí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ka kávi tí wà nyɨ̌ nyǒngò Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ɔ̀vì asé nɨ̌, ɨnzá ka kɔ̀tdì ànyǎna rɔ́rɔ̀?»

26 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ arà yà dɔ̀na-tsírɔ́ rí'ì ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fíndà, ndàtɨ: «Nyɨ nyàmbɛ̀nà dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbàtí? Wɔ̀ alɛ pbání Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ!»

27 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu-tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádǔ pɛ́ dhu idù! Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ tí Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ?» Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu à'ù, ndàtɨ: «Ɔ̀ɔ! Ɨma ní Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́.»

28 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Ɨma nyʉ́, ma madzì Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tí ma mí mʉgèrɛ̀ mongò dhu ábhɔ̌ malì nyʉ́ rɔ̌.» Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Olu, ɨmá na ní ɔ̀dhɨ tí ka kadhì ma ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí alɛ.»

29 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀-tsʉ̌ àmbɛ̀nà dhu ɔ̀ngʉ̀ pbànówí ʉbhà Pɔlɔ̀ ʉrɔ́. Ndɨrɔ̀, ɔdɔ náadʉ̀ ɨ̀sɨ̌ wɔ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀, ɨwà ndì ndàbhʉnà Pɔlɔ̀ kʉtsì rɔ́rɔ̀ ndì ndàrà dhu ʉ̀nɨ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu

30 Tsútsǎ nínganí, wɔ̀ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè ndì ndʉ̀nɨ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̀ná dhu tɔ́ obhónga nyʉ́. Ní, kǎbhʉ̀ Pɔlɔ̀ rɔ̌ imbi kʉnga. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdì arí ngʉ̌kpà alɛ mànà àvi ràndu ì. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwʉ̌ nà, kiwʉ̌ ùvò nà kɔ̌kɔ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.

23

1 Kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ka kìwʉ̌ ùvò ndì nà rɔ̀, Pɔlɔ̀ ʉdí nyɨ̀kpóna abádhí rɔ̌ ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àbanɨ̌nzó, rìrà àhʉ indo nga ɔ̀, ma marúbhi Kàgàwà bhà otu ɔ̌ ídzì afídu nyʉ́ nà, ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà rɨ'ì nyʉdutsì.»

2 Ní, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà, náavì Pɔlɔ̀-tí ìkò alɛ rɔ̀pbì Pɔlɔ̀-tsʉ̀.

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwà rɨ̌ ndɨ nyɔpbɨ, wɔ̀ mʉ̀kʉ̌ngbà nɨ̌ ka kùtri ɨdza-kutì bhěyi nyɨ nyɔ̀wʉ̀ rɔ̀! Nyɨ nyàdɨ ʉrɔ́ nyambɛ ìndrʉ̌-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá òzè ka dhu bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ nyadʉ̀ ndɨ Ʊyátá nʉ́kɔ̀ ɨma nyɨ nyàvi kɔpbì rɔ̀.»

4 Ní, Pɔlɔ̀-tí ɨ'ì alɛ náadʉ̀ kɨ̀sɔ, 'àtɨ: «Ìnzě! Nzʉ̌nɔ dhu wɔ̀ dhu bhěyi Kàgàwà bhà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nɨ̌!»

5 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Àbanɨ̌nzó, ɨnzá ní ma mʉ̀nɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí ka rɨ̌'ì dhu. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna ɨnzá nyɨ ràkǎ nyʉnɔ̀ dhu pbʉ̀kʉ̀ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌*.»

---

* **22:20 22.20** Pɔlɔ̀ ambɛ́nà ìrènà dɔ̀ dhu ní, Pbàyàhúdí rapɛ́ ndì nyʉ́ ndì ndʉ́gèrè ndì tí dhu àlǎ, nʉ́kɔ̀ ɨdhɔ ràrɨ̌ átdídɔ̀, ràdʉ̀ Yěsù ná'ù. * **23:5 23.5** Uvt 22.28

6 Pɔlɔ̀ ʉnɨ wà dhu, kɔ̌kɔ̀ ànyǎna ʉnɔ rí alɛ nzínzì ɔ̌, atdídhená alɛ ràrɨ̌ Pbàsàdùkáyó, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ràrɨ̌ Pbàfàrìsáyó. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ angbɛ tʉ̌na kɔ̀rí alɛ nzínzì ɔ̌, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, ɨma nyʉ́ ní Mʉ̀fàrìsayò, Pbàfàrìsáyó tó ɨngba. Ní, yà ànyǎdu ʉ̀nɔ ka kí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ma má'ù dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.»

7 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɔlɔ̀ òrì dhu adʉ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà àbhʉ ràmbɛ 'àgò dɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ihé-yà-ɔ̌nga àbhʉ rʉ̀ndɔ̀ ndì.

8 Obhó tí, Pbàsàdùkáyó ongónà àtìnà ìnzɨ̌ ʉ̀vʉvɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí a'u nzá dhu ìnè màlàyíká mà, ndɨrɔ̀ nzérɛ-alafí mà ràrɨ̌'ì. Pbétʉ̀, Pbàfàrìsáyó nɨ'ì kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ná'ù alɛ.

9 Ní, ádrʉ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ nyʉ́ níifí ndì kɔ̀rí alɛ nzínzì ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʊyátá tó ngúfe màlímó náapɛ̀ 'àgò ì ɔbɨ nyʉ́ nà, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Mǎ mabà nzá atdí afátá mà yàrí alɛ dɔ̌. Atdí alafí mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ màlàyikà mà pbɔ̀vɔ̀ tí nzá wà dhu kà tɔ̀!»

10 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Músà bhà Ʊyátá tó màlímó ʉ̀nɔ̀ dhu náabhʉ̀ Pbàsàdùkáyó mà, Pbàfàrìsáyó mànà ràgò ì abhɔ nyʉ́ tdítdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ àpà ka kí ndínɨ̌ ka kʉdrʉ tí ɔ̀ná nga dhu ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ndì ndí rɔ̀, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ avì pbìndà pbànówí rìwʉ̌ Pɔlɔ̀ òdyì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, 'òwù òrùnà fɨyó lubhà ɔ̀.

11 Ndɨ iku ɔ̌ tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ ndàvi Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ótù afínʉ! Àdhàdhì wɔ̀ nyɨ nyìdè pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, dhu àkǎ nyɔnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tí Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ nyárà àhʉ rɔ̀.»

Pbàyàhúdí rɨ̌ 'ìrɨ ndínɨ̌ ì oho tí Pɔlɔ̀ dhu
(Zàb 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)

12 Tsútsǎ nínganí kútsingá, ngúfe Pbàyàhúdí ɨrɨ ì 'ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʉ́ 'àtɨ, ìnzɨ̌ ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ì òhò rɔ̀vɛ̀ nɨ̌, ì ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí dhu mà ɔ̀nyʉ, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí dhu mà ɔ̀mvʉ̀.

13 Wɔ̀ dhu natsɔ̀ alɛ nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì dɔ̀nǎ bvʉ̀ya rɔ̌se alɛ.

14 Ní, abádhí awù pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ ìtsi dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌yò, 'àtɨ: «Mǎ mɔ̀tsɔ̀ wà dhu atdídɔ̌ nyʉ́ mǎtɨ mǎ ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí dhu mà àfɔ̌ lika ɔ̀, ɨnzá ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ mǎ mòhò rɔ̀vɛ̀ nɨ̌.

15 Ní kòmbí, dhu àkǎ nyɨ̌ mà, yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ʉ̀nɔ arí ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyɔ̌wù Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ atdí lʉ́fʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀. Nyɨ̌ nyówu Pɔlɔ̀ ʉ̀tsɨ kà rìrà nà pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi dhu-abhɛ̀ ɔ̌. Pbétʉ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, mǎ madʉ̀na ɔbɨ ɔ̀nzì mɔ̌hò ka ɨnzá àpɛ̀ àrà àhʉ ɔnzìkʉ́ rɔ́rɔ̀.»

16 Ní Pɔlɔ̀ t'áwɛ̀nà bh'ìngba níi'ì ìnè wɔ̀ dhu ɔtɛ ka kí rɔ́. Ní kɔ̌kɔ̀ alɛ ùyɨ̌ Pɔlɔ̀ tí dhu ndì ndìrì rɔ̀, àbadhi arà lubhà ɔ̀ Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì ɨ, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu àwɛ kà tɔ̀.

17 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ pbànówí tó atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nánzì. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʊ́nda yàrí kpatsìbhíngba, nyarà nà dʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ì ɨ, kà rɨ̌'ì àbadhi tɔ̀ ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà nídhunɨ̌.»

18 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ idyi wɔ̀ kpatsìbhíngba ndʉ̀ndà, ndàrà àhʉ nà wɔ̀ ndɨ fɨyó ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ìtsi àtìnà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Wɔ̀ imbi ɔ̀ ka kósò atdí alɛ, Pɔlɔ̀ tí kátɨna nánzì ɨma, ndàdʉ̀ mivì mʉndà yàrí kpatsìbhíngba tɨnʉ ɔ̀. Ní kà rɨ̌'ì ɨndʉ̀ ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà.»

19 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ alʉ́ wɔ̀ kpatsìbhíngba ɔtsʉ́na rɔ̌, ndìndrɨ̌ ndì nà igi, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ nyòzè nyʉnɔ̀ idù?»

20 Ní wɔ̀ kpatsìbhíngba adʉ̀ dhu àwɛ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Pbàyàhúdí ìrɨ wà ì ndínɨ̌ tsútsǎ ì iwúna tí Pɔlɔ̀ ʉ̀tsɨ, nyɨrà nà ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌, pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà ka kí mbɛ̌yi dhu àbhɛ̀ ɔ̌.

21 Ní, àpɛ́ nya'u abádhí rʉ̌nɔna ɨndʉ̀ dhu. Wɔ̀ abádhí ùpe Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu ní àdà. Obhó tí, mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì dɔ̀nǎ bvʉ̀ya rɔ̌se alɛ nírì wà ì, 'ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʉ́, ì ràrɨ̌ nzɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ, ndɨrɔ̀ ì ràrɨ̌ nzɨ̌ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ì òhò Pɔlɔ̀ rɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀. Ní kòmbí, abádhí ùdhe wà ì 'àmbɛ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɔna fɨ̌yò dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.»

22 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtìnà wɔ̀ kpatsìbhíngba nɨ̌: «Àpɛ́ nyʉnɔ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí, nyatɨ ɨwà nyɨ ràwɛ ndɨ dhu dzǎkà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba návi ràrà fɨndá dhu nɨ̌.

Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà anya nábhʉ̌ ràrà lìwalì Fèlisì dɔ̀ dhu

23 Wɔ̀ kpatsìbhíngba àrà dhu-dzidɔ̌, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi atdátdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ɔyɔ rìwʉ̌ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà ɔ́yɔ̀ mɨyà pbànówí mà, àrʉ̀bhʉ̀ kumì pbànówí, yà mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ arúbhi mà, ndɨrɔ̀ fɔyá àlɨ̌ nà ɔ́yɔ̀ mɨyà pbànówí mànà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔpɛ́ tí abhi mànà ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sisì kúbhingá nga tó ɔ̌, nyɔ̌wù nà Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

24 Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyɨ́ randá mʉ̀hàgʉ̀ átɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndínɨ̌ ka nʉnda tí ìnzɨ́ ngbɔ̌na ràvɔ akɛ̀kpá màtí, ràrà àhʉ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-ɔ̀nzɨ́.»
25 Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀ bhàrʉwà àndi yà dhu bhɛ̌yi, ndàtɨ:
26 «Ɨfʉta nà àkǎ atdídɔ̌ lɨ̀walɨ̀ Fèlisɨ́, ɨma Klòdiyò Lìsiyà, ma mòvì nyɨ mbɛ̌yi nyʉ́ atdídɔ̀.
27 Yàrí alɛ, yà ma mòvì kowù nà tinʉ ɔ̀, ní Pbàyàhúdí álʉ̌, ʼàdʉ̀ ɔ̀nzìnà ndínɨ̌ ì oho tí. Ní, ma mítdègu dhu ʉ̀nɨ̌ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ, ní ma múgù pbànówí, mɔ̌wù kìdha mànà abádhí-fɔ́ rɔ̀.
28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mózè mʉnɨ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tì. Ní, ma mádʉ̀ kàbhʉ kowù ùvò nà yà abádhí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arí alɛ-ɔ̀nzɨ́.
29 Ní, kàbhà dhu-ɔ̀nga kɔ̌kɔ̀ alɛ àndà rɔ̀, ma mótù dhu ní Pbàyàhúdí rɔ̀bhʉ̀ ka ɨnzá kɨ̌fʉ fɨyɔ́ Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨma nyʉ́ ma mála nzá atdí afátá mà, yà kàbhʉ rádʉ̀ kɔtdì ànyǎna kohò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kàbhʉ rádʉ̀ kosò.
30 Ndɨrɔ̀ kànɨ̌, ka kɔ̀vɔ̀ wà dhu idù ɨwà Pbàyàhúdí rìrì ì ndínɨ̌ ì oho tí ka rɔ̀vɛ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ma madʉ̀ kòvì ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí kowù nà dʉ̀nʉ̀, madʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kɔ̀bhʉ arí alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ adʉ̀ tí òwu kɔ̀bhʉ̀ fʉnʉ́.»
31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kɔ̌kɔ̀ pbànówí anzì fɨ̌yɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àvi dhu. Ní abádhí idyi Pɔlɔ̀, ʼàdʉ̀ ʉ̀ndànà kúbhingá tí, ʼòwù ùvònà Àtìpatrì tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.
32 Tsútsǎ nínganí, kɔ̌kɔ̀ pfɔ̌ya dɔ̌ ùbhi pbànówí adʉ̀ ʼàdu fɨyɔ́ lubhà ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ʼàdʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ rúbhi-tsí kɛ̀lɛ̌ ʉ̀bhà rʉ̀ndà Pɔlɔ̀, ʼòwù ùvò nà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
33 Ní ányɨ ì òwù ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ pbànówí abhʉ̀ yà fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ àndɨ̌nà bhàrʉwà lɨ̀walɨ̀-fɔ́, ʼàdʉ̀ Pɔlɔ̀ ɨ̀tɛ̀ kà tɔ̀.
34 Ní, wɔ̀ bhàrʉwà ndɨ ndɔ̀zʉ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì ivú dhu Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ìngbà pbìrì ɔ̌ alɛ?» Ní Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tí Pɔlɔ̀ rɨ̌ʼɨ dhu ndɨ ndʉ̀nɨ rɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nɨ̌:
35 «Tdʉ̌ ma mí pbʉ̀kʉ̀ dhu-ɔ̀nga nándà ɨnyɨ nɔ́bhʉ̀ alɛ rɨ̌wu ùvò rɔ̀.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ àbhʉ kowù nà, kowù ɔ̀dɔ̀nà ádrʉ̀ngbǎ kamà Hèrɔdɛ̀ bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀.

24

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́ dhu
(Màt 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

1 Imbò ɨdhɔ-dzidɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà tí kátɨna, níɨra Yèrùsàlɛmà rɔ̀, ndɨ̀rà àhʉ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí iwú atdíkpá ngúfe pbàkʉ̀rʉ̌ mà, ndɨrɔ̀ Tɛ̀rtulò tí kátɨna atdí alɛ mànà, ndínɨ̌ ɨ ɔbhʉ tí Pɔlɔ̀ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́. Ndɨ Tɛ̀rtulò nɨʼɨ̀ àvʉ̀kǎ.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ lɨ̀walɨ̀ avì Pɔlɔ̀ kanzì. Ní Pɔlɔ̀ ɨ̀rà àhʉ tɨyá rɔ̀, Tɛ̀rtulò adʉ̀ kɔ̀bhʉ̀ lɨ̀walɨ̀-fɔ́, ndàtɨ: «Ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ Fèlisɨ́, mǎ maróko màrʉ̀ngà ɔ̌ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ídzì ʉndata-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyàbhʉ wà ábhɔ̌ dhu nyʉ́ rʉ̀wʉ ì, rɨʼɨ̀ mbɛ̌yi yàrí Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̌.
3 Ní mǎ mí wɔ̀ nyɨ nyónzɨna ɨ dhu nákɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ ɔ̀tsɔ̀ nyʉ́ nà kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
4 Pbɛ́tʉ̀, akyɛ ma miwína pbʉ̀kʉ̀ kàsʉmì abhɔ nɨ̌, ma mìtdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tí pbʉ̀kʉ̀ ídzìnga ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ nyɨrɨ tí ɨndʉ̀ ma máwɛ̌na ídɔ̌ kàsʉmì ɔ̌ tí dhu.
5 Obhó tí, yàrí alɛ ní nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀, àbadhi ní yà rɔ̀ká rɔ̀ ì nútù Nàzàretì ɔ̌ bhà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Kǎrí kórɔ́ Pbàyàhúdí-dɔ ɨ̀dzɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌.
6 Ndɨrɔ̀, kɔ̌mvù wà ndì ndɨ̀tɨ Kàgàwà bhà ɨdza mà Kàgàwa-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ átɔ̀. Ní, mǎ mádʉ̀ kàlʉ mɔ̌sò. [Mǎ mátsʉ̌ mʉ̌nɔ̀ kà-ànyǎ àdhàdhì yà àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá nózè ka dhu bhɛ̌yi.
7 Pbɛ́tʉ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà tí kátɨna, nádʉ̀ ɨ̀rà ɔbɨ nyʉ́ nà, ndɨ̀dhǎ ka fɔ́ká rɔ̀.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ ádʉ̀ ka nɔ̀bhʉ̀ alɛ àvi rìwʉ̌ kɔ̀bhʉ̀ fʉnʉ́.] Nírɔ̀ nyɨ nyí ndɨ dhu ɔ̀ngʉ̀ kà-tsʉ̌ nyɨ-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyʉnɨ tí mǎ mɔ̀bhʉ̀ ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.»
9 Pbàyàhúdí adʉ̀ wɔ̀ Tɛ̀rtulò àwɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ná'ù ʼàtɨ, obhó dhu ràrɨ̌ ndɨ.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ndɨ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu àwɛ̌ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-ɔ̀nzɨ́ dhu
(Luk 21.12-15; 1Pɛ́ 3.15-16)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì nʉ́ʉfà rʉsà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndínɨ̌ ɔtɛ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ nyɔ́pè nyʉnɔ̀ yàrí pbìrì ɔ̌ alɛ-ànyǎ rɔ́ atɔ ráhʉ wà abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí rùdú dhu àwɛ̌ ɔnzìnʉ́, madʉ̀ dhu à'ù ɨ̀rɨ nyɨ ràrɨ̌ kìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́.

11 Nyɨ nyí'ì ìnè nyɔnɛ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu tó obhónga nyʉ̵nɨ. Ɨdhɔ àpɛ̀ nzá òse atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ɨdhɔ dɔ̀nǎ màtí, yà ma márà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, marà Kàgàwà ʉ̀lɛ rɔ́.

12 Ní ányì, kǎkà mɔbhʉ rí alɛ mà nótù nzá ɨma Kàgàwà bhà ɨdzá màtí, unduta-dzà ɔ̌ màtí, ndirɔ̀ ngǎtsi ngari ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtí mǎ mí mǎgò ìndrǔ nà rɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mǎ mí ihé-yà-dɔ mà nídzɨ̌ rɔ́.

13 Ndirɔ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ mà rɨ̌ ɨ ɔ̀bhʉ ma kòmbí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tó obhónga ɨ̀tɛ̀ tí dhu mà rɨ̌'ì ìmbǎ.

14 Pbétù, ʉ̀nɨ̌ tí ma mʉ̀nɨ ɔnzìnʉ́ rɔ̀ dhu ní, ma marí ùbhi ɔ̀ná otu ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà otu. Ní, abádhí arádʉ̀ ndɨ otu àtì nzɛ́rɛ otu tí. Pbétù, ma marí ʉ̀lɛ̌na alɛ ní abhúka tó Kàgàwà. Ndirɔ̀, ma má'ù wà Músà bhà Ʊyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbànábí andí dhu mànà kórɔ́.

15 Ndirɔ̀, ma má'ù wà dhu Kàgàwà ràrɨ̌ atdí dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, abádhí mà ná'ù wà ndɨ dhu átɔ̀. Ndɨ dhu ní, atdíku Kàgàwà rɨ̌ yà ídzìnga ɔ̀nzɨ ɨ arí rɔ́ rɔ̀ ʉ̵vɛ̀ alɛ mà, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ɨ arí rɔ́rɔ̀ ʉ̵vɛ̀ alɛ mànà nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.

16 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀, ma márí ɔbɨ ɔ̀nzɨ átɔ̀ kórɔ́ kàsʉ̵mì ɔ̌, ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na atdí dhu mà rì'ì nyʉ̵dutsì Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌.»

17 Tdítdɔ̌ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ábhɔ̌ atɔ nyʉ́ dzidɔ̌, ma mádu ma marà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, marà fàká pbìrì ɔ̌ bhà dzʉ̀nà ɔ̀nzì fudú malì nɨ̌, madʉ̀ pɛrɛ̀ ùbho átɔ̀ Kàgàwà tɔ̀.

18 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí ótù ma Kàgàwà bhà ɨdzá. Wɔ̀ ndɨ kàsʉ̵mì ɔ̌, ma mí'ì ɨwà ma mù'o ma mɨlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀ tɨdú tsʉ̀ya nàndu alɛ mà, ndɨrɔ̀ tsìya àva ndì alɛ mà ní'ì ìmbǎ.

19 Pbétʉ̀ ngúfe Pbàyàhúdí, yà Àziyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌, ní'ì ìnè ányìrɔ̌. Ní kɔ̌kɔ̀ ɨ tsí ní ɨ àmbɛ̀nà àkǎ 'ìwʉ̌ mɔbhʉ̀ fʉ̵nʉ́, ma mónzì nzɛ́rɛ dhu tí dhu nà ì í'ì nánɨ̌.

20 Ndirɔ̀, kǎkà ɨrɔ́ rí'ì alɛ nyʉ́ ɨtírɔ̀ nákǎ ndɨ 'ʉ̀nɔ̀ yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ma mɨ'ì nínganí ɨ ala dùdú afátá.

21 Ngǎtsi nɨ̌, pbǎ nzɨ̌ yà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ma makù àrɨ̌ nyʉ́ tí ɔrʉ́ ma mìdè rɔ́rɔ̀ dhu ndɨ. Ma makù, matɨ: ‹Indo nyɨ̌ nyí ànyǎdu ʉ̀nɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní ma má'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̵vɛ̀ alɛ rʉ̵ngbɛya ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu!›»

22 Wɔ̀ ndɨ lìwalì Fèlisì nɨ'ì ɨwà dhu nʉ́nɨ angyangyi Yěsù bhà otu dɔ̌ alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀ anya t'ʉ́nɔta-tsʉ̀ nʉ́tsì, ndòdì olùnga tɔ̀. Kǎtɨ: «Ma mí fʉ̀kʉ́ dhu-ɔ̀nga àndà Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ atdí lʉ̵fʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà rɨ̌rà àhʉ ɨrɔ́ nínganí.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, lìwalì adʉ̀ tɨná ɨ'ì pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ àvi ràrà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ imbi-dzà ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, rʉ̀bhà hɛ̀gʉ̀rà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ìnzɨ̌ ndʉ̀tsì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ àrà kà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rí kà t'ɔ́dhína-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rɔ̌.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌tɛ lɨwalì Fèlisì mà, pbìndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà dhu
(Zàb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

24 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, lìwalì Fèlisì mà níiwú pbìndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà. Ɨyàdhíyà nɨ'ì Mʉ̀yàhudì-àyi. Ní lìwalì adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kanzì imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀. Ní Pɔlɔ̀ ìrà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ lìwalì adʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ kà rǎwɛ̌na Yěsù Krístɔ̀ ná'u ka kí dhu dɔ̌ dhu ìrì dɔ̌.

25 Pbétʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àwɛ̌ Kàgàwà ózè ìndrǔ ràdɨ tí dhu dɔ̌ dhu mà, ìndrǔ àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ndì ndɨtírɔ̀ dhu dɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɨtdìya ìndrǔ-ànyǎ dhu dɔ̌ dhu mànà náadʉ̀ ɔdɔ àbhʉ rìsɨ̌ Fèlisì-afí ɔ̀. Ní Fèlisì adʉ̀ àtìnà Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Kòmbí, nyɨ nyàkǎ wà nyarà. Kàsʉ̵mì àbà ma mí rɔ̀ ní ndɨ ma mí ìndrǔ àvɨ̌ ránzì nyɨ.»

26 Fèlisì ɨrɛ̀ nga átɔ̀ àbhʉ̌ Pɔlɔ̀ ràmbɛ̀nà fʉ̀rangà àbhʉ̌ fɨ́ndà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ìndrǔ àvi rɔ̌ lɔ̀kɔ̀lɔ̀kɔ̀ ránzì Pɔlɔ̀ ɨ rɔ̀tɛ̀ nà.

27 Ƒyɔ̌ atɔ-dzidɔ̌, Pɔ̀rkiyò Féstɔ̀ náadʉ̀ lìwalì Fèlisì ʉ̀wʉ. Ní, ngari ʉ̀bha ndì ndí rɔ̀, Fèlisì adʉ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀bhà imbi-dzà ɔ̀, ndínɨ̌ Pbàyàhúdí-ɨdhɛ̀ nɨka tí.

25

Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbìndà anya ɔ̀nzi lɨwalɨ Féstɔ̀-fɔ́
ràrà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà dɔ̀ dhu
(Zàb 27.12; 82.5; Kas 23.12-15,30)

1 Lìwalì Féstɔ̀ ìrà àhʉ Kàyìsàriyà tí kátɨna Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, kɨ̌và ndì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ-dzidɔ̌, ndàrà Yèrùsàlɛmà.

2 Ní ányì pbàkʉ̀hání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níiwú Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ̀ kà-fɔ́. Ní abádhí akò 'àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ Féstɔ̀ rɔ̌,

3 ndínɨ̌ Pɔlɔ̀ navì tí kiwʉ̌ nà Yèrùsàlɛmà yà ɨ nyʉ́ ɨ ɔ̀zè ka dhu bhěyi. Obhó tí, abádhí núuyí Pɔlɔ̀ ndínɨ̌ ɨ adʉ̀ tí ɔ̀hònà ɔ̀ho tí otu ɔ̌ rɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀ alɛ nɨ̌: «Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì ìnè imbi-dzà ɔ̌ ka kí ngbɔ̌na ɔ̀dɔ Kàyìsàriyà tó kigɔ̀ ɔ̀ ró. Ndirɔ̀ ima nyʉ́ ma-tírɔ̀, ma mí madǔ̀ kòmbí tí ányì.»
5 Tdɪ́tdɔ̀ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàti: «Nzínzìkʉ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ 'ìwǔ owùdu ɔ̌. Ndirɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì ndi Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì afátá nà dhu tí, ní i alɛ àkǎ ìtsì kɔ̀bhʉ̀ dòtsí.»
6 Fɛ́stɔ̀ anzì nzá àrʉ̀ idhɔ mà, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ idrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà idhɔ mà Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu Kàyìsàriyà. Ní ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, tsútsǎ níganí kǎdì anya t'ʉ́nɔta tó pbìndà tombi dɔ̌, ndàdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà ɔnzìná.
7 Pɔlɔ̀ ìrà àhʉ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ìwǔ Pbàyàhúdí adʉ̀ Pɔlɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀, 'ìlì átsɨ̌. Abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ̀, 'àwɛ ìtǔ rɔ́'ɔ ábhɔ̌ afátá nyʉ́ dɔ̀ná. Ndirɔ̀, abádhí rɨ̌ kɔ̌kɔ̀ i afátá tó obhónga ìtɛ̀ kpangba dhu níi'ì odú nyʉ́.
8 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀sambà ɔ̀nzì, ndàti: «Ma màfǎ nzá atdí dhu mà Pbàyàhúdí tó Ʊyátá nɨ̌ màtí, Kàgàwà bhà idza nɨ̌ màtí, ndirɔ̀ Pbàrɔ́má tó kamà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ̌ màtí.»
9 Lìwalì Fɛ́stɔ̀ azè ndɔ̀nzì Pbàyàhúdí-idhɛ̀ ìkǎ rí dhu. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ́, ndàti: «Nyi nyòzè tí wà nyarà Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ ka kʉnɔ tí ànyǎnʉ ɔnzìdú nyʉ́ rɔ̀, wɔ̀ inyi ka kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
10 Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu Fɛ́stɔ̀ tɔ̀, ndàti: «Yà ma nyʉ́ ma mìdè ɔnzìná ní, kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ngari ɔ̌ rí'ì alɛ bhà anya t'ítdìta tó tombi. Ní dhu àkǎ kʉnɔ̀ ànyǎdu ányìrɔ̌ rɔ̀. Pbàyàhúdí nɨ̌ ma màfǎ nzá atdí dhu mà, yà nyi nyʉ̀ni ka mbɛ̌yi nyʉ́ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
11 Dhu apɛ́ ì'ì ma màfǎ dhu dhu tí, ndirɔ̀ ma màfǎ dhu apɛ́ ì'ì ɔvɛ nà àkǎ dhu tí, ní ma mɔ̀dhɔ̀ nzá ima nóho ka kí dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ obhónga náapɛ́ ì'ì kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀bhʉ̀ ma dɔ̀yá dhu ɔ̀, ní atdí alɛ mà rɨ̌ mbǎ ndìpfo ma, ndàbhʉ ma abádhí-fɔ́. Ma mònzì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà kɛ̀lɛ̌ rʉ̀nɔ̀ ànyǎdu.»
12 Anya ʉ̀nɔ ì arí mànà atdíkpá alɛ nà ì ɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàti: «Nyi nyònzì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà rʉ̀nɔ̀ ànyǎnʉ. Ní ma mí nyovì nyarà kà-ti'ɔ̀.»

Lìwalì Fɛ́stɔ̀ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà dhu ɔ̀vɔ
Pbàyàhúdí tó ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà tɔ̀ dhu
(Kas 9.15)

13 Ngúfe idhɔ-dzidɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̌kè mànà níiwú Kàyìsàriyà tó kigɔ̀ ɔ̀, ìwǔ lìwalì Fɛ́stɔ̀ àtsɛ̀.
14 Ní ányìrɔ̌ abádhí rɨ̌ ábhɔ̌ idhɔ nyʉ́ nónzì rɔ̀, ní ndi Fɛ́stɔ̀ awɛ Pɔlɔ̀ bhà dhu ndi ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀. Kǎti: «Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ, àrà ndárà rɔ̀, lìwalì Fèlisì ʉ́bhà atdí alɛ imbi-dzà ɔ̌ irɔ́.
15 Ní Yèrùsàlɛmà ma mí'ì níganí, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɔ́bhʉ̀ ka fudú, 'àdʉ̀ ma nónzì, ndínɨ̌ ma mɔtdí tí anya kà-dɔ̌.»
16 Ní ma mádʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, mati: «Pbàrɔ́má tó màndʉ náʼù nzá kɔtdì ìndrǔ-ànyǎ, ndínɨ̌ ka koho tí inzá ka kàsò dɔ̀ya ndì nɔ̀bhʉ̀ alɛ mànà rɔ́rɔ̀, ndirɔ̀ inzá mʉ̀sambà nɔ̀nzì rɔ́rɔ̀.»
17 Ní mǎ mádʉ̀ ìwu atdíkpá i alɛ mànà, mɨ̌wǔ ùvò irɔ́. Ní inzá kàsʉmì mà nʉ́dà rɔ́rɔ̀ ní ndi tsútsǎ níganí ma mádi anya t'ʉ́nɔta tó pbàkà tombi dɔ̌, madʉ̀ ndi alɛ Pɔlɔ̀ tí kátina ònzì kiwǔ nà.
18 Ní yà ka nɔ̀bhʉ̀ alɛ ìwǔ ùvò rɔ̀, i alɛ ádʉ̀ nzá yà ma múbhi ìrènà rɔ̌ kǎfǎ dhu tí ádrʉ̀ngbǎ afátá mà náwɛ.
19 Pbɛ́tʉ̀, abádhí ádʉ̀ òko 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ kà mànà dɔ̀ná dhu ní fiyɔ́ sɔmà Pbàyàhúdí tírɔ̀ tó dhu kɛ̀lɛ̌. Ndirɔ̀, abádhí ádʉ̀ òko àmbɛ 'àgò dɔ̌ dɔ̀ná ngǎtsi dhu ní, Yɛ̌sù tí kátina atdí alɛ, yà iwà avè kɔtdʉ̀ ndì rɔ́rɔ̀ ndi Pɔlɔ̀ arí àdʉ̀ àtìnà ìnè rí'ì nyìkpɔ́na nà dhu tí.
20 Ní ma mʉ́ni nzá wɔ̀ dhu bhɛ̌yi agòta dɔ̌ ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu. Ní ma mádʉ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ́, mati kà ràmbɛ̀nà tí nzɨ̌ ndòzè, ndàrà Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ka kadʉ̀ tí ànyǎna ʉ̀nɔ̀.
21 Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndònzì kɔdɔ̀ ndì imbi-dzà ɔ̌ tí, ràrà àhʉ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà araya ànyǎna ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndi ma mádʉ̀ kàvi kongò ɔ̀dɔ̀nà imbi-dzà ɔ̌, ràrà àhʉ ma maraya kòvì, kowù nà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ ɔ̀ ɔ̀ná idhɔ ɔ̀.
22 Àgìripà adʉ̀ àtìnà: «Ma mòzè mirì wɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dhu ima nyʉ́ tírɔ̀.» Ní Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàti: «Tsútsǎ tí nyi nyí kà rʉ̌nɔna dhu ìrì.»
23 Ní tsútsǎ níganí, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̌kè mànà níiwú ùvò ìndrǔ àkɔ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kàluga-lí, atdídɔ̀ nyʉ́ ì ʉ̀fɔ̌ ì rórɔ̀. Ní, abádhí atsù ányì-dza, owùya ɔ̌ Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàyìsàriyà tó kigɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀tsù idza dhu-dzidɔ̌, lìwalì Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà.
24 Ní Pɔlɔ̀ ìrà àhʉ rɔ̀, Fɛ́stɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, ndirɔ̀ nyɨ́ kɔ́rɔ̀ àzú-dzá àlɛ̌ kí'ì nyɨ́ mànà rɔ̀, nyɨ́ nyàla tí wà yà alɛ? Àbadhi ní ndi yà Yèrùsàlɛmà tó kigɔ̀ ɔ̌ ma mí'ì rɔ̀, ndirɔ̀ yàrí kigɔ̀ ɔ̌ màtí Pbàyàhúdí tó ihé-yà íwǔ tidu ɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀, 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌, 'àti kà ràkǎ nzá kʉbhà ràdi nyìkpɔ́na nà.

25 Ní pbàkà ɔ̌, ma mála dhu ní ɨnzá kà ràfǎ atdí dhu mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, yà angyangyi kǒnzì ndɨ ndɨtírɔ̀ ndínɨ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà ɔtdí tí ànyǎna
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mádʉ̀ kàvi ndínɨ̌ ka kowu tí nà ndɨ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ ɔ̀.
26 Pbɛ́tʉ̀, ma mí'ì ɨ̀mbǎ kàbhà afátá nyʉ́ tí ma mándǐna mabhʉ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ
kamà tɔ̀ atdí dhu nà màtí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mìbhò ka kiwʉ̌ nà ɔnzɨ̀kʉ ɔ̌,
rɔ̀sè dɔ̀tsí ɔnzɨ̀nʉ ɔ̌ nyʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ. Ní, ɔ́ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌, ndínɨ̌ ma mabá
tí kà-dɔ̌ ma mádʉ̀ àndinà dhu.
27 Obhó tí, òsò ka kòsò alɛ òvì ka kí kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ kadʉ̀ pbɨndà
afátá ɨ̀tɛ̀ dhu-tɨ̀ rɨ̌'ì mbǎ!»

26

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàyàhúdí arí ndɔ̀bhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌
ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà tɔ̀ dhu
(Màt 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1Pɛ́ 2.12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà atɨ Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Nyɨ nyàkǎ wà nyawɛ pbʉ̀kʉ̀
dhu kòmbí nyɨ-tírɔ̀.» Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ava ɔtsʉ́na, ndɨ̀fʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ̌, ndàdʉ̀ ɔtɛ
ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ:
2 «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, ɨdhɛ̀du níka ndɨ atdídɔ̌ indo ma màbà kàsʉmì ndínɨ̌ ma
mawɛ tí yà Pbàyàhúdí arí mɔbhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ ɔnzɨ̀nʉ́ nídhunɨ̌.
3 Obhó tí, nyɨ nyʉ́nɨ wà àlɛ̌ tó mándʉ kórɔ́ àlɛ̌'ɨ Pbàyàhúdí tírɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ́nɨ àlɛ̌
kárí àlɛ̌ àgò tí dhu mànà dhu mbɛ̌yi nyʉ́. Ní ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tí nyɨrɨ̀ yà ma máwɛ̌na
ɨndʉ̀ dhu.
4 Kórɔ́ Pbàyàhúdí nʉ́nɨ wà idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀ ndɨ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀ ma móvì tí dhu. Ndɨrɔ̀,
abádhí ʉ́nɨ wà nzínzìya ɔ̌ ma mí'ì nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ nyʉ́ ɔ̌ kórɔ́ pbàkà mʉ̀tsɔ, rɔ̀pɛ̀
ndɨ̀ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀.
5 Abádhí ʉ́nɨ wà ɨma angyíta tí. Ní ɨ̀ òzè ka rɔ̀, abádhí rɨ̌'ì ìnè 'ɨ̀tɛ̀ dhu ɨma rɨ'ì
Mʉ̀fàrìsayò, yà ɔbɨ nyʉ́ nà arí Músà bhà Ʊyátá mà, sɔmà tó ngʉ̌kpà mànda mànà nífʉ̌
fàká sɔmà ɔ̌ alɛ-tɨdɔ̀.
6 Ní kòmbí, ka kɨdɨ̀ ma ɨrɔ́ ɔnzɨ̀nʉ́ ànyǎdu ka kʉnɔ tí, yà àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀
làká ma má'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Àlɛ̌ tó atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ ná'ù wà ɔ̀nzɨ ndɨ dhu ɔnzɨya ndɨ dhu.
Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, abádhí arí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ adyíbhengá màtí, ndɨrɔ̀ kúbhingá
màtí, ɨ̀nzɨ̌ ɨ 'í ɨ̀ngyɛ̌ rórɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, kɔ̀nɨ̌ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ma okúna
dɔ̀ rɔ̀ dhu ní wɔ̀.
8 Ní ádhu nyɨ̌ Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ nyɔ́zʉ̀ Kàgàwà rɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ àbhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀ dhu ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ndà'ù dhu tí nɨ̌?
9 Ɨma nyʉ́, yà nyɨ̌ nyí mandà rɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta nɨ'ì mongò magò ɔbɨ nyʉ́ nà Yɛ̌sù Nàzàretì
tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀ nàtɨ ɨ̀ngbàtí íli ndɨ̀ alɛ mà nà.
10 Wɔ̀rí ní ndɨ ma mónzì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu: pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌wu
movì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma nyʉ́ ma mára Yɛ̌sù ná'ù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ábhʉ rɔ̌ kusɔ̌, kʉdɔ
imbi-dzà ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ ka kòzè kɔkyɛ̀ rɔ̀, ma madʉ́nà àrà ndɨ dhu à'ù rɔ̌ à'u tí.
11 Ndɨrɔ̀, ibí-gʉ̀na nyʉ́, ma madʉ́nà àrà ʉ̀da rɔ̌ unduta-dzà ɔ̀na nǎ, mambɛ àvu dɔ̌ Yɛ̌sù
ná'ù alɛ-rɔ̌. Ma madʉ́nà àrà abádhí ʉ̀tʉ rɔ̌ rʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Yɛ̌sù nɨ̌. Ma mɨ'ì nàwí
nà atdídɔ̌ abádhí rɔ̌. Ní ndɨ nàwí adʉ̀ mabhʉ, marà àvu rɔ̌ abádhí rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí
tó kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ màtí.
12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, atdíku ma madì mambɛ àrà dɔ̌ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ
abhi tó rʉsà nʉfà idù, 'àdʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ núsɔ̌ ma mí nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ níbhò idù
nɨ'ì pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ.
13 Ní ádrʉ̀ngbǎlé, azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tó ɔ̌, otu ɔ̌ mǎ mówu rórɔ̀, ma mala
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà awáwʉ̀, ràtdye tɨká nga, yà mʉnda rí alɛ mànà. Ndɨ awáwʉ̀ bhà ɨnga
t'áwʉ̀ta asè adyifɔ̀ arí ɨnga àwʉ̀ tí dhu dɔ̀nǎ màtí.
14 Ní ndɨ dhu mǎ màla rɔ̀, mǎ mawà mǎ kórɔ́ obvò. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rɨ
Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌ rí dhu ɔ̀vɔ̀ idù rɔ́. Ndɨ alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlǒ, ádhu nyɨ nyávu
rùdú nɨ̌? Nyɨ nyí tsùdu ɔ̀bhɨ, nyambɛ àpbɛ̀ àbhʉ dɔ̌ ɨndʉ̀ nyɨ-tírɔ̀, àdhàdhì ɨ̀kyì arí ndɔ̀vì
rí mùgǒ nɨ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̀bhɨ dhu bhɛ̌yi.›
15 Ní ma madʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌, matɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlé, nyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?› Ní kǎdʉ̀ dhu
àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma ní Yɛ̌sù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.
16 Pbɛ́tʉ̀, ívà nyɨ nyidè pfɔ̌nʉ dɔ̌. Yàrí ní ndɨ ma màvi ma ɨndʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Ma
mòzè nyɨ nyadɨ pbàkà kasʉtálɛ tí. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyɨ nyɨ'ì yà nyɨ nyàla ɨma dhu tó
ngàmbì tí, ndɨrɔ̀ nyɨ'ì olù ma mítɛ̀na ɨndʉ̀ dhu tó ngàmbì tí.

17 Ma mí ngbɔ̀nʉ ɔ̀dɔ ɔ̀dɔ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̀ bhà mà, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà rɔ̀ rɔ̀. Ní, ma
mòvì nyɨ abádhí nzínzì ɔ̀,
18 ndínɨ̀ nyɨ nyʉngbɛ tí abádhí-nyɨ̀kpó rùvò ínɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, rʉ̀dà awáwʉ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀ ma mòvì
nyɨ ndínɨ̀ abádhí uvò tí pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-tsì rɔ̀, 'ʉ̀dà Kàgàwà bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-tsì. Ndɨrɔ̀, ma mòvì nyɨ ányì, ndínɨ̀ ɨma abádhí à'ù rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀
tí abádhí tó nzérɛnga nʉ́bà abádhí tɔ̀, ràdʉ̀ ngari àbà pbìndà alɛ mànà.›
19 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ ma muvó nzá ma ìnzɨ́ mɨfʉ yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ̀vɔ̀ idù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu.
20 Ní ma mapɛ̀ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̀, ma madʉ̀ ʉ̀da kà nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ kóró ngari
ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ kɔ̀vɔ̀ átɔ̀ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Ìndrʉ̌ tɔ̀, ma maránà ɔ̀vɔ̀nà rɔ̀ dhu
ní, abádhí ràkǎ 'ʉ̀bhà fɨyó nzérɛnga, 'àdʉ̀ 'ʉ̀gèrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí tó mʉ̀tsɔ ràkǎ
ndɨ̀tɛ̀ dhu ɨwà abádhí rʉ̀gèrɛ̀ ì, 'ʉ̀bhà fɨyó nzérɛnga.
21 Kɔ̀nɨ̀ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ Pbàyàhúdí álʉ̌ ma Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka
kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̀ lubhà ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínɨ̀ ì oho tí ma.
22 Pbétʉ̀, Kàgàwà ɔ́dɔ̀ ndɨ ngbɔ̌du dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí'ì nyɨ̀kpódu nà rìrà
àhʉ indo nga ɔ̀, madʉ̀ àmbɛ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ kpangba kóró alɛ, nzónzo mà,
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà tɔ̀. Músà mà, Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí mànà nʉ́ʉnɔ ì nɔnzɨya
dhu. Ní wɔ̀ dhu dɔ̌ ma marí ìsěna atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ.
23 Ɨ dhu ní: Krístɔ̀ rabáya àpbɛ̀ ràrà àhʉ pbìndà ɔvɛ ɔ̀, ka rɨngbɛ̀ya ndɨ ndì wɛmbɛrɛ̀ tí
ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, ɨ dhu ràdʉ̀ awáwʉ̀ àbhʉ Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà
tɔ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà àvɨ̌ rà'ù Yěsù dhu

24 Wɔ̀ dhu bhěyi Pɔlɔ̀ àwɛ Pbàyàhúdí arí ndɔ̀bhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dhu-dzidɔ̀ ní ndɨ
lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ akù ɔrʉ́-tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔlɔ̀, tí àrɨ̌ dʉ̀nʉ́ rí'ì? Wɔ̀ abhɔ nyʉ́ nyɨ nyɔ́zʉ̀
dhu nídɔ̀ wà àrɨ̌ dʉ̀nʉ́!»
25 Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ìmbǎ àrɨ̌ rɨ̌'ì dùdú. Pbétʉ̀ yà
ma mʉ́nɔna dhu ní obhó dhu nyʉ́, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní tʉ̌na nà dhu nyʉ́.
26 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà nyʉ́ nʉ́nɨ wà ndɨ dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí dhu
àwɛ̌ kɔ̀nzɨ̌, ìmbǎ ùdú ɔdó na. Ma mà'ù dhu ɨwà kà rʉ̀nɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́. Obhó tí, ɨ dhu ɔ́nzì
nzá ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀.
27 Ní ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ, nyɨ nyá'ù tí wà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu? Ma mʉ̀nɨ
dhu ɨwà nyɨ rá'ù ka.»
28 Ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adʉ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí mʉgèrɛ̀ ma,
mongò mʉ̀krístɔ̀ tí yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̀ tí?»
29 Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ àmbɛ̀nà ì'ì ákɛ̌ kàsʉmì màtí, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌
kàsʉmì màtí, ní ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ́ ní okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbétʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀
dʉ̀kʉ́ kóró, yà ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ nyɨ́ nyí indo rɔ̀, ndínɨ̀ nyɨ́ nyʉgèrɛ̀ tí nyɨ́ nyǒngò ɨma
bhěyi, ìnzɨ́ ní kʉtsì nyɨ̌ àdrà-mbɨ̌ nɨ̌ yà ɨma ka kʉ̀tsì dhu bhěyi.»
30 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà, lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ mà, Bèrènɨ̌kè mà, ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀
ányì-dzá ì'ìnà ngʉ̌kpà alɛ mànà adʉ̀ ìvà 'ìkò ɔrʉ́.
31 Ní iri ì ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrí alɛ
ɔ́nzì nzá atdí dhu mà yà kàkǎ kosò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀.»
32 Ní, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adʉ̀ àtɨ̀nà lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ nɨ̌: «Ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ka kàmbɛ̀nà yàrí alɛ
ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ɨnzá kǒnzì ndì angyangyi ndínɨ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà ʉnɔ tí ndɨ ànyǎna nánɨ̀.»

27

Pɔlɔ̀ nà ka kówu Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàb 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

1 Lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ níitdègu dhu ùdhě mǎ* ràkǎ mǒwù bàtó ɔ̀ Ìtàliyà tó pbìrì ɔ̀, ní ka kadʉ̀
Pɔlɔ̀ mà, ùsǒ ka kúsǒ ngʉ̌kpà alɛ mànà núbho Zʉ̌líyò tí kátɨna atdí alɛ-fɔ́. Ndɨ Zʉ̌líyò
nɨ'ì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzì pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ.
2 Ní mǎ mupò Àdràmitì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ atdí bàtó ɔ̀, mǒwù atdíkpá Àstarikɔ̀ tí kátɨna atdí alɛ
mànà. Ndɨ alɛ nɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ atdí kɨgɔ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tí kátɨna ɔ̀ alɛ. Ndɨ bàtó
nɨ'ì Àziyà tó pbìrì ɔ̀ ibí kìfukù ɔ̀nǎ rʉ́da.

* **27:1 27.1** Mǎ-tì ní Lukà, yàrí bhʉ̌kù nandí alɛ, nírà ndùngbò Pɔlɔ̀ mà nzínzì ɔ̀ dhu (Kas 21.18).

3 Ní tsútsă nínganí, mă mawù ùvò Sìdɔnà tó kìfukù ɔ̀. Ní ányì, Zŭlíyò anzì ídzì dhu nyɯ́ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndɯ̀bhà ka ràrà ɔdhína àndà, ndínĭ ɨ kà t'ɔ́dhína náadɯ̀ tí kà dzɯ̀nà nɔ́nzì kà rĭ'ì atdyúya nà dhu-tsí nĭ.

4 Sìdɔnà rɔ̀ mă mùvò rɔ̀, mă marì Kìpurɔ̀ tó sɔ̀ngà-igì dɔ̀nă, awɛ rŏpili tɯ̀mbà tí nyìka-kpa rɔ̀, ràdɯ̀ àmbɛ bàtɔ́-tsɯ̀ àtɔ̀ dɔ̀ nídhunĭ.

5 Ní mă mawù ádrɯ̀ngbă rɛ̀rɯ̀ dɔ̀ Kìlìkiyà tó pbìrì mà, Pàfùliyà mànà igì dɔ̀nă, mŏwù ùvò Mirà tí kátɨna kìfukù ɔ̀, Lìkiyà tó pbìrì ɔ̀.

6 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ní ndɨ, yà Pɔlɔ̀ mà ka kùbhonà fɔná Zŭlíyò, pbànówí tó ádrɯ̀ngbălɛ, náatù Ìtàliyà tó pbìrì ɔ̀ rárà Àlèsàndùriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ atdí bàtɔ́. Ní wɔ̀ ádrɯ̀ngbălɛ adɯ̀ măvi mŭpò kà ɔ̀.

7 Ní mă mawù rɛ̀rɯ̀ dɔ̀, mŭbhi ibí ɨdhɔ nyɯ́ tí, ìnzĭ mă móndri rórɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨwà mă màbà ábhɔ̀ àpbɛ̀ nyɯ́ rórɔ̀, mă mawù mŭtɔ̀ Kìnidɔ̀ tó kɨgɔ̀-nyìkpa rɔ̀. Ní, ìnzĭ awɛ rĭ mằbhŭ mằmbɛ òndri dɔ̀ ányìnă rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mă madɯ̀ mŭ̀nyì mŏwù Krĕtè tó sɔ̀ngà tó mùsùngú dɔ̀nă rɔ̀, yà ìnzĭ awɛ rŏpili ɔbɨ nà ɨ nă rɔ̀, mŭdà ndɨ sɔ̀ngà tó adzɨ-rɔrɔ̀, Sàlmɔnà tí kátɨna tí.

8 Ní mă marì ɔbɨ nyɯ́ tí ndɨ pbìrì-kutì rɔ̀, mằdɯ̀ òwu ùvò Ídzì kìfukù tí kátɨna atdí kìfukù ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kìfukù ɨ'ì kyèrɔ̀kyèrɔ̀ Làsɛyà tí kátɨna kɨgɔ̀-tí.

9 Mă miwí ábhɔ̀ kàsɯmì nyɯ́, mă mówu abhi nà tí dhu ràdɯ̀ ì'ì odú nyɯ́. Rɔ̀sè dɔ̀tsí, ɔ̀nyù t'ɔ́nyɯta-tsù nútsɨ ka kí ɔ̀ná kàsɯmì náadɯ̀ ì'ì ɨwà ndì ndɯ̀dà rɔ́, ndɨ dhu ràdɯ̀ dhu ìtè awɛ arópili atdídɔ̀ ɔ̀ná kàsɯmì ràkă wà. Ní Pɔlɔ̀ avɔ̀ dhu ɔdhína tɔ̀, ndàtɨ:

10 «Àbanĭnzó, yàrí àlĕ tó abhi ɔ̀ àlĕ kí àpbè àbà àbà abhɔ nyɯ́. Ndɨrɔ̀, àlĕ kíwĭna dhu ní nzĭ ní yàrí bàtɔ́ kèlĕ ɔ̀ná anɔ̀ mànà, àlĕ kí àlĕ tó ípìrŏnga nyɯ́ mà nápà àlĕ rìwĭ átɔ̀.»

11 Pbétù, pbànówí tó ádrɯ̀ngbălɛ adɯ̀ wɔ̀ bàtɔ́ òdì rí alɛ mà, ndɨ bàtɔ́ tó ádrɯ̀ngbălɛ mànà-tsŭ dhu kèlĕ nírì, Pɔlɔ̀ ɯ̀nɔ̀ dhu ìrɨ ndì ndàmbènà rɔ̀.

12 Kìfukù ɔ̀ ka kóko ádrɯ̀ngbă gìrì tó kàsɯmì ɔ̀ dhu nɨ́ì'ì mbă mbĕyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ábhɔ̀ alɛ nyɯ́ adɯ̀ dhu à'ù ìndrŭ rɔ̀pè abhi 'òwù ányìrɔ̀ rɔ̀. Abádhí azè dhu ní, àkăkă fĭyɔ̀ nĭ, 'òwù ùvò Fòyìnikè tó kìfukù ɔ̀, 'àdɯ̀ ádrɯ̀ngbă gìrì tó kàsɯmì ɯ̀dà ányìrɔ̀. Wɔ̀ ndɨ Fòyìnikè nɨ'ì Krĕtè tó sɔ̀ngà ɔ̀ atdí kìfukù, yà ìnzĭ mùsùngú mà, ngɔ̀mà nà ndɨrɔ̀ mŭ́layí mà ngɔ̀mà nà tí kátɨna awɛ nóongónà òpili tɯ̀mbà tí nyìna-kpa rɔ̀[†].

Àpùpú rĭ Pɔlɔ̀ nà ka kówu ɔ̀ná Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ bàtɔ́-ŏnga nútdyă dhu

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ɨsó tí rɔ́'ɔ awɛ náapè ndìvŏ nga mùsùngú dɔ̀nă rɔ̀. Ní, bàtɔ́ ɔ̀ ì'ì alɛ náadɯ̀ dhu àtì àkă fĭyɔ́ abhi àmbènà àkă dhu tí. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí ɨvà nàngà, bàtɔ́ ràdɯ̀ abhi ɔ̀pè ndàmbɛ òrì dɔ̀ Krĕtè tó sɔ̀ngà-bɨdɔ̀.

14 Pbétù kòmbómbí tí, Hèràkulò tí ka kí ɔvɔ̀na ànzi àpùpú náapè ndòpìlì ɔbɨ nyɯ́ nà Krĕtè tó sɔ̀ngà dɔ̀nă rɔ̀.

15 Ní ndɨ àpùpú náapbì bàtɔ́, ndàmbɛ àrà dɔ̀ nà, ndɨ bàtɔ́ ɯ̀lè ka kí ràrà otùna ɔ̀ dhu ràdɯ̀ ì'ì odú nyɯ́. Nírɔ̀ ní ndɨ mă madɯ̀ bàtɔ́ ɯ̀bhà ɯ̀bhà tí ndɨ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̀ nà.

16 Kàwɯdà tí kátɨna sɔ̀ngă-ngba-tí mă mù̀dà rɔ̀, mă mabà ɔbɨ ádrɯ̀ngbă àpbè dzidɔ̀, mằlŭ yà olùnă rɔ̀ ka kósò bàtɔ́ rɔ̀ ìndrŭ t'ígúta tɔ̀ ibhú, mĭdzĭ bàtɔ́ ɔ̀.

17 Ní ka mă mìdzĭ bàtɔ́ ɔ̀ dhu-dzidɔ̀, bàtɔ́ ɔ̀ arí kasɯ ɔ̀nzɨ alɛ náadɯ̀ dhu dzɯ̀nà ɔ̀nzì rádɯ̀ imbi nídyì, 'àdɯ̀ ɯ̀kpɔ̀rɔ̀nà bàtɔ́ rɔ̀, 'ìsŏ ndɨ bàtɔ́ nĭ rìdzɔ̀. Abádhí anzì Lìbiyà tó pbìrì ɔ̀nă rɔ̀ bàtɔ́ rằtsɨ Sírtì tí kátɨna ɔsɔkpɔ́-gù̀gù dɔ̀ dhu-ɔdɔ̀ átɔ̀. Ní abádhí adɯ̀ ítsu tó nàngà nídɔ̀ ɨdha dɔ̀, ndínĭ bàtɔ́ nabhɯ̀ tí ràmbɛ àrà dɔ̀ awɛ rằrà dhu bhĕyi. Wɔ̀ dhu bhĕyi ní ndɨ abádhí ɯbhà bàtɔ́ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̀ nà ìyɔ̀.

18 Tsútsă nínganí, awɛ ambénà ɔ̀ká nga nútdya dɔ̀ atdídɔ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, bàtɔ́ ɔ̀ arí kasɯ ɔ̀nzɨ alɛ náadɯ̀ ànɔ̀ ɔ̀pè 'àwà ɨdha ɔ̀.

19 Ní ìbhɯ ráhɯ ɨdhɔ ɔ̀, kɔ̀rí alɛ náapè 'àwà ì arí kasɯ ɔ̀nzɨ nĭ dhu ì nyɯ́ tírɔ̀ ɨdha ɔ̀.

20 Ibí ɨdhɔ nyɯ́ núɯdà ìnzĭ mă ràla adyifɔ̀-nyìkpɔ́-mbì mà, ndɨrɔ̀ alalɨ nyɯ́ mà. Ndɨ àpùpú adì ndàmbɛ òpili dɔ̀ atdídɔ̀ nyɯ́. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mă ma'u nzá dhu ɯ̀gŭ mă ràrĭ àdɯ̀ ɯ̀gɯ.

21 Mă nɨ'ì ɨnzá mă màpè atdí dhu mà náfɔ̀ lika ɔ̀, ràrà àhɯ ábhɔ̀ ɨdhɔ nyɯ́ tí rɔ́. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndìdè nzínzìka ɔ̀, ndàtɨ: «Àbanĭnzó, nyĭ nyírĭyana gukyè ma mú́nɔna fŭkù dhu ìnzĭ alɛ rìvà àlĕ Krĕtè tó sɔ̀ngà ɔ̀ rɔ̀, ní kɔ̀kɔ̀ ì nìnza dhu námbènà nzĭ 'ìnză. Ndɨrɔ̀ kɔ̀kɔ̀ àlĕ kìwĭ dhu-tsí námbènà nzĭ ùwĭ.

22 Pbétù, ma mátɨna nyĭ nĭ, nyĭ ròtù afíkɯ. Obhó tí, atdí alɛ mà nzínzìkɯ ɔ̀ ní rĭ nzĭ pbìndà ípìrŏnga níwĭ. Àlĕ kí bàtɔ́ kèlĕ níwĭ.

23 Obhó tí, indo kúbhingá, yà pbìndà alɛ tí ma marí'ì, ndɨrɔ̀ yà ma maŕŭ́lĕna Kàgàwà bhà màlàyikà nírà àhɯ tɨdú.

---

† **27:12 27.12** Ngŭkpà alɛ rĭ kàtɨ: mùsùngú mà ngɔ̀mà nà ndɨrɔ̀ mŭ́layí mà ngɔ̀mà nà dɔ̀ nga nándà kìfukù tí.

24 Ní kàtɨ ma nɨ̌: ‹Pɔlɔ̌, nzɔ̌nzɨ ɔdɔ! Dhu àkǎ wà nyarà àhʉ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ ka
kʉnɔ tí ànyǎnʉ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kɔ̀nɨ̌ pbìndà ídzìnga ɔ̌ Kàgàwà
ʉ̀bhà wà wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́bhi mànà alɛ kórɔ́, ròkò nyɨ̀kpɔ́ya nà.›
25 Ní ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ròtù afíku! Obhó tí, ma mà'ù wà dhu Kàgàwà ràrɨ̌ yà idù
ndì ndɔ̀vɔ̀ dhu nónzɨ ɔ̀nzɨ.
26 Ndɨrɔ̀, ɨdha rǎrà àlɛ̌ ɨ̀vɨ̀vɔ̀ atdí sɔ̀ngà-igì dɔ̀.»

27 Atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rí iku nísě iku ɔ̌, àpùpú ɨ'ì ɨ̀nè ɔ̀ká nga ʉ̀tdyǎ ndɨ̀ ndí Àdìrɨyà
tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ ró. Ní mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ iku-alìkpa ɔ̌, wɔ̀ bàtó ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ
náadʉ̀ dhu àtì ɨwà mǎ mìndù ɨdha-igì-dɔ dhu tí.
28 Ní abádhí udhè ɨdha tó ádzǐnga, 'àdʉ̀ kòtù ɨ̀bhʉ kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí.
Bàtó ɨtdègu òndri tdítdɔ̌ ɨtsɛta, ní abádhí udhè ka tdítdɔ̌, ràdʉ̀ àhʉ óyɔ̌ kumì dɔ̀ná àrʉ̀
nà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí.
29 Wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ bàtó rǎrà ndɔ̀pbì bhalabhala rɔ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzì. Ní ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ɨ̀fɔ nàngà nʉ́dɔ ɨdha ɔ̀ olùnǎ rɔ̀ bàtó tɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ ɨnga
rʉ̌bho dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà.
30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtó ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náanzì dhu ndínɨ̌ ì uwé tí ì, 'òtsè. Ní abádhí
ɨfo ɨgʉ́tá tó ɨbhú bàtó ɔ̀ rɔ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà: «Mǎ mówu nàngà ʉ̀dɔ ɨdha ɔ̀ angyinǎ rɔ̀
bàtó tɔ̀.»
31 Pbétʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbànówí tó ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbìndà pbànówí mànà tɔ̀,
ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ apɛ́ òko bàtó ɔ̀, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ ʉ̀gʉ.»
32 Ní ɨ pbànówí adʉ̀ ɨgʉ́tá tó ibhú-mbɨ̌ ɨtdì, ràdʉ̀ ndʉ̀bhà rɛ̀rʉ̀ dɔ̌.
33 Ɨnga ɔ̀dɔ ì í rùbho dhu ɔ̀nanǎ, Pɔlɔ̀ avì kɔ̌kɔ̀ ì í'ì mànà alɛ kórɔ́ rɔ̀nyʉ̀ dhu. Kǎvɔ̀
dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Indo, ɨdhɔ àhʉ wà atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà ɨdhɔ tí, yà nyɨ̌ nyúbhì
òko rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ nyǎfɔ̌ atdí dhu mà likʉ ɔ̀ nɨ̌.
34 Nírɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí matɨ, nyɨ̌ rɔ̀nyʉ dhu. Obhó tí, ɔ̀nyʉ̀ àkǎnà wà nyɔ̌nyʉ̀, ndínɨ̌
nyɨ̌ nyotsi tí ɔbɨ nɨ̌, nyʉ̌gʉ. Ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ dɔ̀na rɔ̌ atdí àyɨ̌-vɛ́-ngba
mà níwɨ̌.»
35 Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀gatì ɨdyì, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ kórɔ́
ɔdhína-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀pɛ̀nà ndɔ̀nyʉ̀.
36 Nírɔ̀ ní ndɨ kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì Pɔlɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ átɔ̀.
37 Wɔ̀ ndɨ bàtó ɔ̌ mǎ mɨ'ì kórɔ́ óyɔ̌ mɨyà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná azà nà alɛ tí rɔ̀.
38 Ní kórɔ́ alɛ ɔ̀nyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, abádhí adʉ̀ nganʉ̀ ùgù bàtó ɔ̀ rɔ̀,
'àwà ɨdha ɔ̀, ndínɨ̌ bàtó nabhʉ̀ tí rɔ̀'ɔ̀ ɨsɔ́.

Bàtó rɨ̌ ndìnzǎ ɔ̀ná alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ dhu

39 Ɨnga níítdègu ùbho, ní bàtó ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ ʉnɨ nzá wɔ̀ ì óndri tɨna ɔ̀ pbìrì.
Pbétʉ̀, abádhí ala dhu ní yà rɛ̀rʉ̀ óbì ndɨ adzɨ-kpa nzínzì ɔ̌ rɔ́nga, ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ ràdʉ̀ ɨ'ì
ányɨrɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ ɔ̀zɛ̀nà dhu ní, àkǎkǎ fɨ́yɔ̀ nɨ̌, 'àbhʉ bàtó rɔ̀tsù ányɨ.
40 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí ʉnga nàngà-mbɨ̌ bàtó rɔ̌rɔ̀, 'àdʉ̀ ɨ nàngà ʉ̀bhà rɔ̀sù
ɨdha ɔ̀. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, abádhí ʉnga ngayì-mbɨ̌, 'ìsɔ̌ dɔ̀lɔ̀dɔ̀lɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
abádhí usò awɛ àtɔ̀ arí íhǔ mbɛrʉ̀-ba, ndínɨ̌ awɛ adʉ̀ tí bàtó ɔ̀pbɨ rɔ̀ná, ndàrà nà ɔsɔkpɔ́-
gʉ̀gʉ̀ dɔ̀.
41 Pbétʉ̀, bàtó adʉ̀ àrà àtsɨ ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ dɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ bàtó ʉ̀bhà ányɨrɔ̌ àtsɨ,
ɔndìna-kpa ràfɔ̌ ndì, rɔ̀tsù ɔsɔkpɔ́ ɔ̀, ɨ̀nzɨ ngbɔ̌na ràmbɛ ndʉ̀ya dɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀, mʉ̀kʉrà-
ɔbì náadʉ̀ ndɨ bàtó rɔ̌ olùnǎ nga ùgòlò rɨ̀nza ndì.
42 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, pbànówí anzì dhu ndínɨ̌ ì ɔkyɛ tí ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ, akyɛ yarà
nɔnzɨna 'àdʉ̀ òtse nɨ̌.
43 Pbétʉ̀, ɨ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè dhu ní ndɨgʉ̌ Pɔlɔ̀. Ní kǎdʉ̀ ɨ pbànówí ɨ̀sɔ ɨ̀nzɨ̌
wɔ̀ ì ɨ́rɛ̀na dhu nɔnzɨ tí. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ bàtó ɔ̌ rí'ì alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ yarà t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ
abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nʉ́ubɛ́ tí ì angyi ɨdha ɔ̀, 'àdʉ̀ yarà ɔ̀nzì 'ùvò ndɨ ɨdha ɔ̀ rɔ̀.
44 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ yà ɨnzá yarà t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ-tsí tɔ̀ rɔ̀nzì yarà bhǎwʉ̀ dɔ̌, ndɨrɔ̀
yà ì nùgolo bàtó rɔ̌ rɔ̀ dhu àpàkálá dɔ̌, 'ùvò átɔ̀ ɨdha ɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ mǎ
muvò kórɔ́ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ mʉ̌vɛ.

28

Mèlità tó sɔ̀ngà ɔ̌ bhà rɨ̌ Pɔlɔ̀ mà nákɔ̌ dhu
(Màt 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Ɛbr 13.2)

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi mǎ mʉ̀gʉ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǎkà katɨ yà mǎ
mí'ì ɔ̀ná sɔ̀ngà-ɔvɔ̀ ràrɨ̌ Mèlità.

2 Wɔ̀ ndɨ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà nɨ́ɨtɛ̀ fǎkà ídzìnga nɨ́ yà ìnzɨ̌ kórɔ́ alɛ arónzɨna ídzìnga. Abádhí �ɔ ádrùngbǎ kàzʉ́-yà-ba nyʉ́ fǎkà, igye rǒgye, ndɨ dhu ràdʉ̀ gìrì ìbhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ tsʉ̀ka àndu kórɔ́ ndɨ kàzʉ-tsʉ̀nǎ.

3 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndàrà ákǎlǐ-nzo àndu, ndìrà nà okùna dɔ̌, ndìpbà kàzʉ ɔ̀. Nɨ́ kàzʉ ìgbě rɔ̀ná ámvɔ̀ tó osu náahʉ̀ wɔ̀ ákàlǐ ɔ̀ rɔ̀, ndàpbɛ̀lɛ̌ ndì Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌.

4 Wɔ̀ pbanga ɔ̌ bhà itdègu osu àlǎ Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌ rɔ́bhɛlɛ rɔ́, nɨ́ abádhí adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ʼambɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Obhó nyʉ́, yàrɨ́ alɛ nɨ́ ìndrǔ ɔ̀kyɛ arɨ́ alɛ. Ádhu nɨ̌? Kɔ̀gʉ̀ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ ìnzɨ̌ ndɔ̀vɛ̀, nɨ́ Kàgàwà bhà làmí nózè nzá kà ràdɨ nyɨ̀kpóna nà!»

5 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na-ɔ̌nga kɛ̀lɛ̌ nɨ́yà, osu ràdʉ̀ ɨtsì kàzʉ ɔ̀, ìnzɨ̌ Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà nínè.

6 Ìndrǔ ambɛ́nà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ì ala tɨ́ ɨwà ɔtsʉ́na òpè rɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨwà ɨtsì ndɔ̀vɛ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adɔ̀ nga ádzǐta nyʉ́, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà àla Pɔlɔ̀-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì rɔ́. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ʉ̀gɛ̀rɛ̀, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́ mǔngʉ̌-ngba nyʉ́!»

7 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rórɔ̀, Mèlità tó sɔ̀ngà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà pbanga nɨ́ɨ'ì ìnè kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Pùbliyò. Nɨ́ àbadhi akɔ̀ mǎ àzè nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mɔ̌nzì ìbhʉ ɨdhɔ pbì ɨdzá ɔdhína nyʉ́ bhɛ̌yi.

8 Ndɨ Pùbliyò tʼábanà nɨ́ɨ'ì andɨ àlʉ̌ ndɨ, ndàdʉ̀ àmbɛ àyi dɔ̌ ara-dɔ̌ rɔ́. Kǎmbɛ́nà àndɨ dɔ̌, kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndì atdídɔ̀ ɔ̀na nǎ, ndɨrɔ̀ ndàdʉ̀ àmbɛ afali òpì dɔ̌. Nɨ́ Pɔlɔ̀ atsù ndàhʉ kàndà. Kǎdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-dɔ̌ ɔtsʉ́na ndì ndʉ̀lɨ kà-dɔ̌ rórɔ̀, wɔ̀ dhu ràdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀gʉ̀ dòtsí.

9 Mèlità tó sɔ̀ngà ɔ̌ andɨ nà ngʉ̌kpà alɛ níiwú átɔ̀ Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, àbadhi ràdʉ̀ ì nígʉ.

10 Nɨ́ ìndrǔ ɨfʉ mǎ ábhɔ̀ otu nyʉ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abhi ɔ̀pè mǎ mɨ́ rɔ̀, abádhí adʉ̀ abhi tɔ̀ mǎ mɨ́ atdyúya òho kórɔ́ dhu núbho fǎkà.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌wu ùvò Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 23.11; Rɔm 1.9-15; 15.29)

11 Ɨbhʉ àbɨ̌ mǎ mɔ̀nzì Mèlità dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu Àlɛ̀sàndùriyà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ bàtó ɔ̌. Ndɨ bàtɔ́-ɔvɔ̀ nɨ'ì: «Ozo tɨ́ ka kɔ́dhì mǔngʉ̌-nzo». Nɨ́ ka kalʉ́ ka rìdè Mèlità ádrʉ̀ngbǎ gìrì tó kàsʉmɨ ɔ̌.

12 Mèlità rɔ̀ mǎ mùvò bàtó ɔ̌ rɔ̀, mǎ mawù ùvò Sìràkusè tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀, mǎdʉ̀ ìbhʉ ɨdhɔ nónzì ányìrɔ̌.

13 Ndɨ kìfukù ɔ̌ rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ mawù ɨdha-ɨgì dɔ̀nǎ, mɔ̌wù ùvò Règiyò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀. Nɨ́ tsútsǎ nínganí mǎ mɔ̀pɛ̀ abhi rɔ̀, mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ ríràà awɛ náapè ndòpìlì. Nɨ́ ɔ́yɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu ùvò Pùtèolì tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀.

14 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matù ɨwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ. Nɨ́ abádhí adʉ̀ mɔ̌nzì ndínɨ̌ mǎ mɔnzɨ tɨ́ atdí yɛngɛ̀ ì mànà. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ madʉ̀ òwu Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

15 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ níitdègu mǎ mìwʉ́ dhu ɨrɨ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Àpiyò tɨ́ kátɨna kòbɨ̌ ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí náadʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Olo tó Ɨbhʉ Ɨdza-tɨ́ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ níitdègu abádhí àlǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, afína ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì.

16 Nɨ́ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, ka kadʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀ yà ndɨ ndùbho dɔ̀na ɨdza ɔ̌, atdí mùnowì kɛ̀lɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌na ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ
Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu
(Ìsa 49.5-6; Rɔm 11.1-11; Ɛfɛ 6.19-20; Kɔ̀l 1.24-29)

17 Ɨbhʉ ɨdhɔ ndɨ ndɔ̀nzì Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ unzi Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ tɨna ɔ̀. Nɨ́ abádhí àndu ì rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àbanǐnzó, ma mónzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu mà àlɛ̌ tʼálɛ rɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tʼábhúna tó mànduʉ rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ka kálʉ̌ ma Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, kadʉ̀ mabhʉ Pbàrómá-fó, ràdʉ̀ mosò.

18 Nɨ́ tsʉ̀dú ì ɔ̀ngʉ̀ dhu dhu-dzidɔ̌, abádhí ózè ʼɨkɔ̀lɔ̀ ma ɨnzá ì àla yà ɨma nóhò ka kádʉ̀ dɔ̀ná atdí afátá mà nídhunɨ̌.

19 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí ádʉ̀ nzá kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ná'ù. Nɨ́ ma mádʉ̀ dhu àla dhu ràkǎ monzì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, ndɨ́nɨ̌ ànyǎdu nʉnɔ tɨ́. Ndɨrɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta nɨ́'ì nzɨ̌ mɔbhʉ̀ pbàkà pbìrì ɔ̌ bhà.

20 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, ma mòzè mala nyɨ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nɨ̌. Obhó tɨ́, ma mɨ́'ì yàrɨ́ imbi ɔ̀ yà Pbàìsràyélí arɨ́ atdyúna òho ʼàla alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.»

21 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀ ʼàtɨ: «Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ mǎ mákɔ nzá pbʉ̀kʉ̀ dhu dɔ̌ rótɛ atdí bhàrʉwà mà. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ tʼádóna nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà nírà nzá atdí nzɛ́rɛ dhu mà náwɛ dʉ̀nʉ́ fǎkà.

22 Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè mɨ̌rì nyɨ nyʉ́ nyɨ nyáwɛ̌na pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Obhó tɨ́, mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ ìndrǔ rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu àwɛ̌ nyɨ nyarɨ́'ì ɔ̀nà sɔmà dɔ̌ dhu.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ɨdhɔ ɔ̀kɔ̀, ndɪ́nɪ̌ ì otú tɪ́ ì ɔ̀ná Pɔlɔ̀ nà kǎrɔ́dhɔ̀ rɔ́. Nɪ́ ndɨ ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ìwu, ʼìwǔ Pɔlɔ̀ ɔ̀tù ányìrɔ̌. Nɪ́ Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ɨ alɛ tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì kútsingá nga ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ pbɪ́tsɔ̀nga nga ɔ̀. Àbadhi ambɛ́nà dhu àwɛ dɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kǎnɛ̀ dhu ndɪ́nɪ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ náa'u tɪ́ Yɛ̌sù, yà abádhí tɔ̀ ndì ndáwɛ̌na Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kándɪ̌ ɔtɛ mà, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kándɪ̌ ɔtɛ mànà-otù ɔ̌.

24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náa'u Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu, pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ nzá kà'ù.

25 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɨ abádhí ɨrɨ nzá ì nzínzìya ɔ̌. Nɪ́ abádhí rɪ̌ dhu ɔ̀nzɨ ì adù tɪ́ ì rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdɪ́tdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ yà abhúkʉ tɔ̀ kǎvɔ̀ dhu Kàgàwà bhà nabì Ìsayà-otù ɔ̌ rɔ̀!

26 Kǎtɨ Ìsayà nɪ̌ kà ràra kɔ̌kɔ̀ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɪ̌yɔ̀, ndàtɨ: Kàgàwà rǎtɨna:
‹Nyɪ̌ nyɪ́ ɨnga nɪ́rɨ ìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɪ̌ yà nyɪ̌ nyìrì dhu ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ akɛkpá màtɪ́. Nyɪ̌ nyɪ́ ɨnga nándà àndà mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛtʉ̀ ìnzɪ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nála.
27 Obhó tɪ́, atdí dhu mà náarɪ́ nzɪ̌ kàrɪ́ alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɪ̌ bɪ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɪ̌ nyìkpɔ́ya,
akyɛ ì alana nga nɪ̌,
akyɛ ì ɨrɨna nga nɪ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
ʼàdʉ̀ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʼʉ̀bhà fɪ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga,
madʉ̀ ì nígʉ nɪ̌.›»

28 Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ʉ̀tsà, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɪ́, Kàgàwà rívì wɔ̀ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ ìnzɪ̌ nɪ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Nɪ́ ì ìnzɪ̌ nɪ́ Pbàyàhúdí rɪ̌ ndɨ ɔtɛ nɪ́rɨ ìrɨ.» [
29 Pɔlɔ̀ itdègu wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ, nɪ́ Pbàyàhúdí adʉ̀ ʼìvà ʼòwù atdídɔ̌ ì ʼí ʼàgò nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀.]

30 Pɔlɔ̀ anzì óyɔ̌ atɔ nyʉ́ wɔ̀ dɔ̀na ndì ndubhò ndòngò ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǒngónà yà ndàndà ìwǔ kɔ́rɔ́ alɛ àkɔ ányìdzá rɔ̀.

31 Ndɨrɔ̀, àbadhi aránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu núdhe abádhí tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ dɔ̌, ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na, ndɨrɔ̀ ìmbǎ tsʉ̀na nʉ́tɔ̀ rɪ́ dhu rɪ̌'ì rɔ́rɔ̀.

Pbàrɔmà
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yĕsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ ndí'ì, Àkayà tó pbìrì ɔ̀ rórɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ ʉ́dà Yĕsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rórɔ̀. Rɔmà tó kɨgɔ̀ nɨ'ì ɨnzá kàpɛ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà angyi kɨgɔ̀ (15.22-24).

Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóongónà 'ùndu dhèdhèrɔ̀ ɨdza ɔ̌ (16.5,10-11,14-15). Ní Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà kórɔ́ ɨ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ka kìrɛ̀ nga Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ 'à'ù Yĕsù Pbàyàhúdí rʉngbɛ ndɨ kànísá Rɔmà, ndirò ngǎtsi nɨ̌ yà Pɔlɔ̀ ʉ̀tì ɔvɔ̀ya Pbàrɔmà 16 ɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rʉngbɛ ndɨ ka.

Wɛmbɛrɛ̀ tí Yĕsù na'u Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nɨ'ì Pbàyàhúdí. Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbìndà bhàrʉwà àndɨ̀ rɔ̀, ndɨ Yĕsù ná'ù ìnzɨ̌ ní pbàyàhúdí-bvʉ náasè ndɨ atdídɔ̌ Yĕsù ná'ù Pbàyàhúdí-bvʉ dɔ̀nǎ.

Kǎndí yàrí bhàrʉwà ɨ̀bhʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: (1) Kàgàwà arí kórɔ́ alɛ yà Yĕsù Krístɔ̀ ná'ù nígʉ̌ nɨ̌ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ núdhɛ̌ ndɨ ndí dhu (1.16-17), (2) Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà nɨ̌ pbìndà abhi nóvɔ ndɨ ndí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.22-29), (3) ndirɔ̀, Spànɨyà tó pbìrì ɔ̀ ndì ndárà nɨ̌ pbìndà abhi tɔ̀ kà rɨ̌ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzi abádhí-fɔ́ dhu (15.24).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-17).
- Kàgàwà arí ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ dhu (1.18–4.25).
- Kàgàwà bhà Ɨ̀lílǎ-Alafí nʉ́wʉ wà mʉ̀krístɔ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga-ayí, yà nzérɛnga ɨ'ì ɔbɨ nà kà-dɔ̌ nɨ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ndirɔ̀, mʉ̀krístɔ̀ mà rǎdʉ̀ ɔ̀ko màrʉ̀ngà ɔ̌ Kàgàwà mànà Yĕsù Krístɔ̀ ndì ndá'ù dhu-otù-ɔ̌, kà ràdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà (5-8).
- Kàgàwà udhé ndì ndɔnzɨ tí pbìndà alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀, ndirɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu (9-11).
- Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà 'ɔ̀nzì ìnzɨ̌ ì í ìngyɛ̌ rɔ́ rɔ̀ dhu (12-15).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (16).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Tit 1.1-4)

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Yĕsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà ní ndɨ yàrí bhàrʉwà ma màndɨ̌. Kàgàwà ánzì ma mɨ'ì Yĕsù bhà uvitatálɛ tí, ndàdʉ̀ mɔpì ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀.

2 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tó làká kǎkɔ̀ angyangyɨ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ Ɨ̀lílǎ-Andítá ɔ̀*.

3 Ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌tɛ dɔ̀ná alɛ ní kà t'Ídhùnà, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-dhú nzínzì ɔ̌ ka kʉgʉ ìndrǔ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ alɛ.

4 Ndirɔ̀, Ɨ̀lílǎ-Alafí nɨ́itɛ̀ ka ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyʉ́ nà Kàgàwà t'Ídhùnà tí, yà kɨ̌ngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ kà t'Ídhùnà ní àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yĕsù Krístɔ̀.

5 Ndɨ Krístɔ̀-otù ɔ̌, mǎ mábà Kàgàwà bhà ídzìnga mɨ̌'ì uvitatálɛ tí, ndínɨ̌ mǎ mabhʉ̀ tí kɔ̌vɔ̀ kilè, yà mǎ mí kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀nda rà'ù ka, ràdʉ̀ kɨ̀fʉ dhu-otù ɔ̌.

6 Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ ní ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ'ì tí Yĕsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí rɔ̀.

7 Ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ kórɔ́ yà atdídɔ̌ Kàgàwà ózè nyɨ̌, nyǎdʉ̀ ì'ì Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzì nyɨ̌ nyɨ̌'ì pbìndà alɛ tí. Ní ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yĕsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ òzè ndàrà Rɔmà ɔ̌ pbàkrístɔ̀-ngbɔ̀ àla dhu
(Rɔm 15.23-32; 1Tɛ̀ 1.1-3; 3.7-13)

8 Wɛmbɛrɛ̀ tí, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kórɔ́, Yĕsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, fʉ̀kʉ́ a'uta tó màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ nídhunɨ̌.

9 Ndɨ Kàgàwà, yà ma marí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ kórɔ́ afídu nà kà t'Ídhùnà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-otù ɔ̌ alɛ, ní ndɨ yàrí dhu tó ngàmbì: ma márí nyɨ̌rɛ̀ bìlǐnganà,

10 kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌ ma mí mɨtsɔ̀ rɔ̀. Ma mí mɨtsɔ̀, Kàgàwà ɔ̀zè nɨ̌, kà ràngbɛ otu idù marà àhʉ bvʉ̀kʉ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌.

11 Obhó tí, atdyúdu rɨ̌'ì atdídɔ̌ mala ngbɔ̌kʉ, ndínɨ̌ ma mabhʉ̀ tí Ɨ̀lílǎ-Alafí bhà rɔ̀ ríra pɛrɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌.

12 Kà-tì ní, bvʉ̀kʉ̀ ma mára àhʉ rɔ̀, ma mí afíkʉ àbhʉ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ pbàkà a'uta nɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí afídu àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ átɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta nɨ̌.

---

* **1:2 1.2** Ìsa 52.7; 61.1-3

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ìgʉ̌ nɨ̌ ɔbɨ dhu

13 Àbanɨ̀nzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: ibí-gʉ̀na nyʉ́ ma rúbhì dhu ùdhe rɔ̌ marà fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ pbàkà kasʉ nɔ́ɔdhɨ tí itse abhɔ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì kɔ̌dhì ka ngʉ̌kpà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, ma mádʉ̀ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rɨ̌ dhu nábà.

14 Obhó tí, dhu àkǎ marà kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀-bvʉ̀: ma màkǎ marà yà ɨnga nʉ́nɨ alɛ-bvʉ̀ ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ alɛ-bvʉ̀, dhu nózʉ̀ alɛ-bvʉ̀ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu nózʉ̀ alɛ-bvʉ̀.

15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, atdyúdu rɨ̌'ì atdídɔ̌ mʉnɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀ fʉ̌kʉ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyí'ì rɔ̀.

16 Obhó tí, nyìdu rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ka ní ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, yà Kàgàwà arí kɔ́rɔ́ alɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'ù nígʉ̌ nɨ̌, rɔ̀pè ndì Pbàyàhúdí rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí ɔ̀.

17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ arí Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí nyìkpóna ɔ̌ ɔ̀ná otu ɨ̀tɛ̀. Ndɨ obhónánga nábà ka karí a'uta-otù ɔ̌ tí. Ndirɔ̀, ka kádʉ̀ kàbà ɔ̀ná ngǎtsi otu rɨ̌'ì mbǎ. Àdhàdhì yà Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Obhónángatálɛ tí Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbɨndà a'uta-otù ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà*.»

Ìndrʉ̌ ní nzɛ́rɛngatálɛ dhu

(Zàb 81.12-13; Ìsa 44.9-20; Ɛfɛ 4.17-19; 1Pɛ́ 4.3-5)

18 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ ndì rarí'ì nàwí nà ndɨ nɔ́dhɔ̀ alɛ, yà nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí rɔ̌. Ɨ alɛ ní yà obhónga tɔ́ otu-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ arí fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nɨ̌ alɛ.

19 Obhó tí, Kàgàwà dɔ̌ ka kádʉ̀ ʉ̀ninà dhu rɨ̌'ì kpangba abádhí tɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nítɛ̀ ka kpangba abádhí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

20 Obhó tí, ìmbǎ dhu rɨ̌'ì ìnzɨ̌ ka karí Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌ àlǎ yà adzɨ kǎnzìna rɔ̀ dhu màtí, ní kàbhà dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, Kàgàwà tí kǎrí'ì dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu mànà, náarí 'àlǎ kpangba yà kǎnzì dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ 'ùgyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu rɨ̌'ì ìmbǎ ɨnzá ì ìfʉ ka rɔ̀.

21 Obhó tí, ɨwà ì ʉ̀nɨ Kàgàwà rɔ́rɔ̀, abádhí arí nzɨ̌ kɨ̀fʉ̌ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ ka kàmbɛ̀nà dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ kà tɔ̀ ɔ̀tsɔ̀ àkǎnà kabhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àdʉ̀ òngo àkyǎkyɛ̀ alɛ tí fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ abádhí-afí yà ɨnzɨ̌ rí dhu àlʉ̌ nádʉ̀ àdɨ ínɔ̀ ɔ̌.

22 Yà ì í 'ɔ̀zʉ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòtatálɛ tí rɔ̀, abádhí ádʉ̀ òngo ìmbǎ tɨ̌ya nà alɛ tí.

23 Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arádɨ alɛ nʉ́lɛ̌ ì àmbɛ̀nà rɔ̀, abádhí arí yà ɔ̀vɛ̀ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ dhu mà, àrɛ̀ mà, ɨfɨfɔ́ pfɔ̌ya nà ɨzǎ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ɨzǎ mànà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ.

24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí ràmbɛ afíya ózè nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ɨ̀tɨ dɔ̌ alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

25 Abádhí arí Kàgàwà bhà obhónga nʉ́wʉ̌ tɨ̀tɔ̀ nɨ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà anzì dhu ʉ̀lɛ dɔ̌ 'àdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì fɨyɔ̀, ɨ dhu nanzì Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ì àmbɛ̀nà rɔ̀. Ilèta àkǎ kabhʉ ndɨ Kàgàwà tɔ̀ tí dhòdhódhónganà! Àmɨnà.

26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí rɔ̀nzì yà abádhí-afí ózè 'ɔ̀nzì alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ dhu. Abádhí tɔ́ vèbhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà ì àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna dhu, 'ʉ̀wʉ ìnzɨ̌ arí 'ɔ̀nzɨ dhu-tɨdɔ̀ nɨ̌, 'àmbɛ ɔ̀dhɔ̀ dɔ̌ ì nà nzínzìya ɔ̌ vèbhálɛ tírɔ̀.

27 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, kpabhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ mànà arónzɨna nzínzìya ɔ̌ dhu, 'àdʉ̀ àmbɛ atdyúya òhò dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ kpabhálɛ tírɔ̀. Abádhí arí alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ abádhí àbhʉ ràbà fɨyɔ́ uwítá nà àkǎ mʉ̀kɨ̀mbà nyʉyatsì.

28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, wɔ̀ abádhí úvɔ̌ ì ìnzɨ̌ ì ɨfʉ tí Kàgàwà dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí ròngò ìmbǎ tɨ̌ya nà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta-owù ʉ̀ngʉ, ndínɨ̌ abádhí ɔnzɨ tí ɨnzá àkǎnà ì rɔ̀nzì dhu.

29 Abádhí ùlè ùlè tí kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mà, ɔdhíya-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌ ì í afíya ʉ̀lɨ̌ dhu mà, ɔ̀rʉ̀ mà, adha mà, abvo t'ɔ́kyɛta mà, anya t'ɔ́nzɨta mà, ʉtrátá mà, akyɛ ì í dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, ʉdhʉ́tá mànà nɨ̌.

30 Abádhí ní tʉ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arí ìndrʉ̌ dɔ̌ alɛ, Kàgàwà rɔ̌ òmvʉ́, ìnzɨ̌ arí ìndrʉ̌ ɨ̀fʉ̌ alɛ, 'ìdzɨ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ 'ɔ̀yɔ̀ arí alɛ. Abádhí ní nyìkpóya úbho nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ì nɔ́dhì alɛ-tsʉ̌ dhu ìrɨ alɛ.

31 Abádhí rɨ̌ mbǎ ɨnga t'írɛ̀ta tɔ́ alɛ-afí nà, abádhí rɨ̌'ì mbǎ yà ì ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí nà, abádhí rɨ̌ mbǎ àzè tɔ́ alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ mbǎ ɨzʉ àbà ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌ nɨ̌ alɛ-afí nà.

---

* **1:17 1.17** Hàb 2.4

32 Ɨwà màtí ɨ ùnɨ dhu, Kàgàwà bhà obhónánga tó ʉyátá rarátɨna, kɔ̌kɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ ràkǎ ʼùvɛ ùvɛ̌ tí rórɔ̀, abádhí arí ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ, ʼàdù ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ rí alɛ rɔ̌nzɨna dhu à'ù à'u tí.

2

Kàgàwà arí ìndrǔ-ànyǎ ùnɔ obhónánga dɔ̌ dhu
(Ɔvt 12.13-14; Màt 7.1-5; Kas 10.34-35; Rɔm 14.10-12)

1 Ní ɨnyɨ, yà nyɨ nyílɨ nyɨ nyongò kɔ̌kɔ̀ nzérɛ dhu-tɨdɔ̀ nɔ̀nzì ngǔkpà alɛ-ànyǎ ùnɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyí mbǎ nyɨ nyádù nyugyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà, ìmbǎ nyɨ nyí àdhɨ pbá alɛ màtí. Obhó tí, nyɨ nyarí ngǔkpà alɛ-ànyǎ ùnɔ, pbɛ́tù nyadù ɨ alɛ ɔ̀nzì dhu-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Ní ngǎtsi alɛ-ànyǎ ùnɔ nyɨ nyí rɔ̀, nyɨ nyɔ̀tdì wà ànyǎnu nyɨtírɔ̀.

2 Àlɛ̌ kùnɨ wà dhu Kàgàwà rarí anya ìtdì kɔ̌kɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ nɔ̀nzì alɛ-dɔ̌ obhónga dɔ̌.

3 Ní ɨnyɨ, wɔ̀ ngǔkpà alɛ-dɔ̌ nyɨ nyarí anya ìtdì yà átɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu-tɨdɔ̀ dɔ̌ rɔ̀, nyɨ nyìrɛ̀ tí nga obhó nyʉ́ ùwa nyɨ ràrɨ̌ nyʉwa Kàgàwà rɨ̌ anya ɔ̀tdì dùnʉ́ dhu ɔ̌ rɔ̀?

4 Nyɨ nyàla tí Kàgàwà bhà ídzìnga tó ábhɔ̌nga mà, kǎrí dhu-dzi ɔ̀ndù dhu mà, ádzɨ̌ afína nà kǎrí'ì dhu mànà dhu ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu tí? Nyɨ nyùnɨ tí nzá dhu kàbhà ídzìnga ràrɨ̌ ìnè ndàbhu nyɨ nyugɛ̀rɛ̀ nyɨ, nyʉbhà pbùkù nzérɛnga?

5 Pbɛ́tù, ɨnyɨ ní afína arɔ́'ɔ odú alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí afína ná'u ndùgɛ̀rɛ̀ ndùbhà pbìndà nzérɛnga alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyìdhà wà Kàgàwà bhà ábhɔ̌ nàwí dùnù, kà rɨ̌ ndɨ pbìndà nàwí mà pbìndà obhónánga tó anya t'ʉ́nɔta mànà ìtɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.

6 Ndɨ nínganí, kǔbhòya ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà ndɨ alɛ bhà kasu-bvu nyʉ́ rɔ̌.

7 Kàgàwà abhùya dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga yà ídzìnga t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ɨ ádzi ɨ dhu-otù ɔ̌ arí ilèta mà, ɨfuta mà, dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga mànà ɔ̀nɛ alɛ tɔ̀.

8 Pbɛ́tù, kɨ̌tɛ̀ya ɨnzá ɨdhèna ɨ̀ka ndì dhu mà pbìndà ádrùngbǎ nàwí mànà kǎkà afíya òzè dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀ kórɔ́. Ɨ alɛ ní kǎkà kàbhà obhónga àgò arí 'ádù 'ùbhà nzérɛnga-ɔbì rɔ̀sè dɔ̀ya nǎ alɛ.

9 Ɨ alɛ kórɔ́ yà nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí, náabáya àpbɛ̀ mà ádrùngbǎ ɨzu mànà: wɛmbɛrɛ̀ tí ka nabáya ní Pbàyàhúdí, ndɨ dhu-dzidɔ̀ adùya kàbà ní ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí.

10 Pbɛ́tù, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ kórɔ́ náabáya ilèta mà, ɨfuta mà màrùngà mànà: wɛmbɛrɛ̀ tí ka nabáya ní Pbàyàhúdí, ndɨ dhu-dzidɔ̌ adùya kàbà ní ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí.

11 Obhó tí, Kàgàwà arí nzɨ̌ ìndrǔ-ɔ̌nga ɔ̀vò.

12 Kórɔ́ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, kǎkà ɨnzá ɨ ùnɨ Músà bhà Ʉyátá rórɔ̀ arí nzérɛnga ɔ̀nzɨ alɛ, nʉ́ʉvɛ̀ya ɨnzá Kàgàwà ɨtdì ànyǎya ndɨ Ʉyátá nɨ̌ rórɔ̀. Pbɛ́tù, kórɔ́ Pbàyàhúdí, kǎkà ɨwà ɨ ùnɨ ka rórɔ̀ arí nzérɛnga ɔ̀nzɨ alɛ, nányǎ Kàgàwà ɨtdìya ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ Ʉyátá nɨ̌.

13 Obhó tí, ìnzɨ̌ ní Músà bhà Ʉyátá ìrɨ arí ìrɨ tí alɛ ɨ obhónángatálɛ tí Kàgàwà arɔ́zùna nyìkpɔ́na ɔ̌, pbɛ́tù ndɨ Ʉyátá ùnɔ̀ dhu nífǔ arí alɛ ní ɨ obhónángatálɛ tí kǎrɔ́zùna.

14 Dhu apɛ́ ɨ'ì ɨnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, kǎkà ɨnzá Músà bhà Ʉyátá nʉ́nɨ alɛ, náarí ndɨ Ʉyátá àvi dhu ɔ̀nzɨ ràhu ɔ̀yà rɔ̀ ɨtírɔ̀ rɔ̀, ɨnzá màtí ɨ ùnɨ ndɨ Ʉyátá rórɔ̀ dhu tí, ní dhu rɔ̌lo ìnè abádhí rɨ̌'ì ndɨ Ʉyátá nà nyʉyatsì dhu bhɛ̌yi.

15 Ndɨ otu ɔ̌, abádhí ɨtɛ̀ dhu, Ʉyátá àvi kɔnzì dhu rùndɨ̌ wà ɨ afíya ɔ̀. Abádhí-afí ní ndɨ dhu tó ngàmbì. Ndɨrɔ̀ abádhí tó ɨrɛ̀ta ɨtírɔ̀ rɨ̌ abádhí ɔ̀bhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà rɨ̌ ndùgye abádhí dɔ̌.

16 Kòrí ní ndɨ ɨ nɔnzɨya yà Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ arí ùruna ɔ̀dhǔ ɔ̀ dhu-ànyǎ ùnɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, àdhàdhì yà ma marɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkǔrù náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi.

Ɨnzá Pbàyàhúdí nɨ́ifu Ʉyátá dhu

17 Ɨnyɨ Mùyàhudì tírɔ̀, nyɨ nyɨ́pbì nyɨ Ʉyátá rɔ̌ nyadù àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌ pbùkù Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀.

18 Nyɨ nyùnɨ wà kɔ̌zè kɔnzɨ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyí'ì ìnè nyovò ídzì dhu tí rí'ì dhu, ɨwà Ʉyátá ábhu ka nyʉnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrɨ̌ ndùmùndúmú ùnda arí alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ nyɨ ràrɨ̌'ì àdhàdhì awáwù bhɛ̌yi kǎkà ínɔ̀ ɔ̀ rí'ì alɛ tɔ̀.

20 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrɨ̌ ɨnzá nga nʉ́nɨ alɛ nʉ́dhɔ̌ arí rùnɨ nga alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ nzónzo tɔ̀ arí dhu ùdhɛ̌ màlimò, Ʉyátá ábhu nyɨ nyʉnɨ nga mbɛ̌yi nyʉ́, nyadù obhó dhu tí rí'ì dhu ùnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

21 Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ngǔkpà alɛ tɔ̀ nyɨ nyarí dhu ùdhɛ̌ rɔ̀, ádhu ìnzɨ̌ nyɨ nyádù dhu ùdhe ɨndù nyɨtírɔ̀ nɨ̌? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarí dhu ùdhɛ̌ ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì ogbo rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí ogbo ɔ̀nzɨ nɨ̌?

22 Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarí àtɨna ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì mùnyɔ̀nì rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí mùnyɔ̀nì
ɔ̀nzì nǐ? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyɔ́ndrɔ̀ sànamù rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí abádhí nʉ́lɛ̌ ka karí ɔ̀yá rɔ̀
sɔmǎ-dzà ɔ̌ dhu núwě nǐ*?
23 Nyɨ nyarí nyɨdzǐ, nyambɛ àtìnà dɔ̌ ɨwà nyɨ rùnɨ Ʊyátá, pbɛ́tù nyadù Kàgàwà-nyì
àbhʉ rìwʉ ìnzǐ nyɨ nyí ndɨ Ʊyátá ùnɔ̀ dhu ìfʉ̌ rɔ̀!
24 Obhó tí, àdhàdhì Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kandí Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu bhěyi: «Okúkʉ dɔ̀ rɔ̀,
ìnzǐ ní Pbàyàhúdí rǐ dhu ùnɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nǐ*.»
25 Obhó tí, ɔnzìnʉ́nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu rǐ'ì ídzì dhu tí indù Mùyàhudì tírɔ̀*, Ʊyátá ʉ́nɔ̀
dhu ìfʉ̌ nyɨ nyapé rɔ̀. Pbɛ́tù, ìnzǐ nyɨ nyapé Ʊyátá ìfʉ̌, ní nyɨ nyí mbǎ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
ɔnzìnʉ́nga dhu màtí, ní ka kɔ̀zʉ̀ wà nyɨ ìnzǐ ní Mùyàhudì, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnánga
alɛ tí.
26 Ndɨrɔ̀ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnánga alɛ náapé Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌, ní Kàgàwà tí nzǐ
àdù kɔ̀zʉ̀ pbìndà alɛ nyʉ́, yà ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnánga alɛ tí?
27 Ndɨ alɛ, yà Ʊyátá ùnɔ̀ dhu nìfʉ ní rǐ ndɨ ànyǎnʉ ɔ̀tdì, ɨnyɨ Mùyàhudì yà ɨnzá nyɨ
nyífʉ Ʊyátá rɔ̀. Ndɨ alɛ ɔtdíya ànyǎnʉ ɨwà màtí nyɨ nyʉ́nɨ Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu, ndɨrɔ̀
ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnʉ́nga rórɔ̀ tí.
28 Obhó tí, obhó Mùyàhudì ní nzǐ yà ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ tí ka kálǎna Mùyàhudì tí alɛ. Ndɨrɔ̀
obhó nyʉ́ ka kí alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní nzǐ yà alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ka kɔ̀nzì ràla ndɨ kpangba
dhu.
29 Pbɛ́tù, obhó Mùyàhudì nyʉ́ ní nyʉnatsìnǎ rɔ̀ rǐ'ì Mùyàhudì tí alɛ. Ndɨrɔ̀ obhó nyʉ́
ka kí alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní yà ìndrǔ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀bhɔlɔ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ dhu.
Kɔ̀nzɨ arí ní Ɨlǐlǎ-Alafí, ìnzǐ ní yà Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu ìfʉ̌ ka kí dhu. Obhó Mùyàhudì
rǎdù pbìndà ɨfʉta àbà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀, ìnzǐ ní ìndrǔ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀.

3

1 Nírɔ̀, Mùyàhudì tí ka kí'ì dhu nʉ́dà ìnzǐ ní Mùyàhudì tí ka kí'ì dhu àdhu nǐ? Ndɨrɔ̀,
alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu tɔ́ ídzìnga t'ínè ì'ì?
2 Ìnè Mùyàhudì tí ka kí'ì dhu rǐ'ì ádrùngbǎ ídzìnga nyʉ́ nà kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbàyàhúdí-fɔ́
nga ní ndɨ Kàgàwà abhù àndǐ ka kándǐ pbìndà Ɔtɛ angyi nǐ.
3 Nírɔ̀, àlɛ̌ kí àdhu ùnɔ̀? Dhu apé ì'ì atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ níifʉ nzá yà Kàgàwà
mànà ì ungbò ì rɔ̀ ì akɔ̀ làká dhu tí, ní ndɨ dhu ìtè tí dhu Kàgàwà ràrǐ ndì ndùnɔ̀ dhu
ùbha ìnzǐ ndìfʉ?
4 Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Ɨmbǎ dhu rǐ'ì kɔ́rɔ́ alɛ narí tìtɔ̀tálɛ dhu màtí, ní wɔ̀ dhu rǐ nzǐ
ndùvǒ Kàgàwà rɔ̌ ìnzǐ rì'ì obhó dhu ùnɔ arí alɛ tí, àdhàdhì Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kándǐ kà-dɔ̌
dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rǐ nyʉnǐ Obhónángatálɛ tí ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌.
Ndɨrɔ̀ nyɨ ka kɔ̀bhù rɔ̀, nyɨ nyí dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ*.»
5 Pbɛ́tù, dhu apé ì'ì ɨnzá àlɛ̌ kífʉ yà àlɛ̌ kakɔ̀ làká dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà àla ndɨ rì'ì
Obhónángatálɛ tí dhu dhu tí, nírɔ̀ àlɛ̌ tí àtɨna Kàgàwà ràrǐ ìmbǎ obhónánga nà, àlɛ̌
ndì ndàbhʉ àlɛ̌ ràbà àpbɛ̀ pbìndà nàwí-lú rɔ̀? (Ma mɔ́tɛ ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.)
6 Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Obhó tí, ìmbǎ Kàgàwà ì'ì obhónánga nà rɔ̀, kàmbɛ̀nà yà adzɨ ɔ̌
alɛ-ànyǎ ìtdì ìngbà dhu bhěyi?
7 Pbɛ́tù, dhu apé ì'ì pbàkà tìtɔ̀, ɨma Mùyàhudì tírɔ̀-otù ɔ̌*, Kàgàwà bhà Obhónga
àla ndì, kadù Àbadhi ìlè atdídɔ̌ rɔ̀sè dhu tí, nírɔ̀ ádhu tdɨ́tdɔ̌ ka kádù anya ɔ̀tdì dùdú
nzɛ́rɛngatálɛ bhěyi nǐ?
8 Kǎpé ì'ì ndɨ dhu bhěyi, nírɔ̀ dhu àkǎ tí àlɛ̌ ràtɨ: dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu, ndɨ́nǐ
ídzìnga ahù tí nyʉnatsì rɔ̀? Obhó tí, atdídhená alɛ rǐ'ì ìnè mǔdhǔ arí 'àmbɛ àtìnà dɔ̌,
mǎ rarɔ́tɛ ndɨ dhu bhěyi. Ɨ alɛ àkǎ Kàgàwà rìtdì anya dɔ̀yá.

Ɨmbǎ obhónángatálɛ rǐ'ì Kàgàwà-ɔ̀nzǐ dhu

9 Nírɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rùnɔ̀? Àlɛ̌ Pbàyàhúdí tírɔ̀, àlɛ̌ kùdà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí àdhu
nǐ? Àlɛ̌ kùdà nzá abádhí atdí dhu nǐ màtí! Obhó tí, ma mìtè wà dhu, Pbàyàhúdí mà ìnzǐ
ní Pbàyàhúdí mànà kɔ́rɔ́ ràrǐ'ì nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ-tsìnǎ.
10 Àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhěyi:
«Ɨ̀mbǎ atdí alɛ mà rǐ'ì obhónángatálɛ tí!
11 Ɨmbǎ pbìndà ɨrèta rǐ dhu àlʉ̌ atdí alɛ mà rǐ'ì.

---

* **2:22 2.22** Tɔ̀r 7.25 * **2:24 2.24** Ìsa 52.5 * **2:25 2.25** Pbàyàhúdí tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu ni'ì Kàgàwà bhà alɛ nyʉ́ tí rí ìndrǔ ìtè ize. * **3:4 3.4** Zàb 51.6 * **3:7 3.7** Tìtɔ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní ìmbǎ ka kí'ì obhónánga nà dhu. Ndɨrɔ̀ Obhónga tí ka kátɨna dhu ní obhónánga (Rɔm 3.5).

Ɨmbă Kàgàwà ɔ̀nɛ rɨ̌ atdí alɛ mà rɨ̌'ì.
12 Kɔ́rɔ́ alɛ ú̱bhà wà Kàgàwà bhà otu, kɔ́rɔ́ alɛ úwɨ̌ wà.
Ɨmbă ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rɨ̌'ì.
Ɨmbà rí'ì atdí màtɨ́.
13 Abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ ní ɔ̀ngʉ rɔ́ngʉ, àdhàdhì lina'ɔ̀ ka kàngbɛ abvo ka kɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà ibhu ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ abvo-dzi bhěyi.
Abádhí-ɨdà-dɔ ní tìtɔ̀ t'ú̱nɔta tɔ́.
Abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ ní atdídɔ̌ rɨ̌'ì ɔbɨ nà àdhàdhì osu-dyádyà bhěyi.
14 Abádhí-li'ɔ̀ nálè àlè tí ofúngá mà ògyǒgyè ɔtɛ mànà nɨ̌.
15 Abádhí-pfɔ̀ rɨ̌'ì ɨsɔ́ nyʉ́ ɔ̀tsè azu ʉ̀fʉ̀.
16 Abádhí rɨ̌ dhu ìnzǎ, 'àdʉ̀ ìndrǔ ʉ̀bhà àpbɛ̀ ɔ̌ ì ʉ̀dà ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
17 Abádhí ú̱nɨ nzá màrʉ̀ngà ìbhò rádʉ̀ otu.
18 Ndɨrɔ̀, abádhí arí nzɨ̌ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ akɛkpá màtɨ́[†].»
19 Nírɔ̀, mǎ mʉ́nɨ wà dhu Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ nɨ́ kà rʉ̀nɔ̀ ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ arí'ì alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ ìngbàtɨ́ ìli ndì alɛ mà-tsʉ̀ nʉtsɨ tí, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ka kʉnɨ tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ afátátálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
20 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà rɔ̌zʉ̀na Ʊyátá nìfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɨ̌'ì mbǎ. Obhó tí, Ʊyátá arí ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rʉ̀nɨ ɨwà ndì ndɔ̀nzì nzɛ́rɛnga dhu kɛ̀lɛ̌.

Kàgàwà arɨ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀

21 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ wà ndì ndádʉ̀ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ɨnzá ka kɨ̀pbì alɛ Ʊyátá rɔ̌ rɔ́rɔ̀ ɔ̀ná otu. Ʊyátá má pbànábí tɔ́ andítá mànà nítɛ̀ wà ndɨ dhu.
22 Kàgàwà arí ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí Yěsù Krístɔ̀ ka kà'ù dhu-otù ɔ̌. Ndɨ otu Kàgàwà ángbɛ kɔ́rɔ́ alɛ yà Yěsù ná'ù tɔ̀. Obhó tí, abádhí ʉ̀dà ì nzínzìya ɔ̌ nɨ̌ dhu rɨ̌'ì mbǎ.
23 Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ ɔ́nzì nzɛ́rɛnga, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ ì ɔ́tsù dhu-fàngǎ níwi.
24 Pbɛ́tʉ̀, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhóngatálɛ tí tírɔ̌rɔ̀, yà àlɛ̌ nʉ́wʉ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
25 Krístɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà ípfo rì'ì nzɛ́rɛnga t'ú̱bàta tɔ́ pɛrɛ̀ tí azùna-otù ɔ̌, kà'u rí alɛ tɔ̀. Kàgàwà ɔ́nzì dhu ndɨ dhu bhěyi ndínɨ̌ obhónángatálɛ tí ndì ndí'ì dhu nitɛ tí. Angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ tɔ̀, Kàgàwà ʉbhà ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga-ànyǎ ìnzɨ̌ ndòngò ɨ̀tdìnà.
26 Kɨ́'ì dhu-dzi t'óndùta tɔ́ afína nà. Nɨ́ Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kòmbí rí'ì kàsʉmì ɔ̌ átɔ̀, ndì ràrɨ̌ obhónángatálɛ, ndàdʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́.
27 Nírɔ̀, alɛ ɔ̀yɔ̀ ka kɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu t'í'ì ìnè? Ɨmbǎ rí'ì atdí màtɨ́! Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Àkǎkǎ dhu nɨ́ nzɨ̌ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kɨ́ dhu, pbɛ́tʉ̀ Yěsù à'u ka kɨ́ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Obhó tí, àlɛ̌ kàla wà dhu, Kàgàwà rarɨ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ ní Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kɨ́ dhu-otù ɔ̌.
29 Kàgàwà tí Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌? Ndɨrɔ̀ Ka tí ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà átɔ̀? Obhó nyʉ́, Ka ní ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà átɔ̀,
30 atdí tí Kàgàwà arí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ Ka ní ndɨ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà nɔzʉ́ya obhónángatálɛ tɨ́ a'uta-otù ɔ̌ alɛ.
31 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu-tì tí àlɛ̌ rɔ̀bvù wà Ʊyátá a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨnzɨ̌ ní ndɨ dhu bhěyi! Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀dì tí nga ní ndɨ àlɛ̌ kɨ̀dì Ʊyátá nɨ̌[‡].

4

Àbràhamʉ̀ ní Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà t'ábanà dhu
(Uvt 15.5-6; Zàb 32.5-7; Gàl 3.6-9,29)

1 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ Àbràhamʉ̀, alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ àlɛ̌ t'ábhunà rɔ̌ ndì nanzì dhu dɔ̌?
2 Dhu ɨ'ìna gukyè Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ kà rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tɨ́, ní kɨ̌'ìna ìnè ndɨ̀dzɨ̌ ndɨ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà-ɔ̀nzɨ kà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi.
3 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fíndà dhu. Nɨ́ Kàgàwà adʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ndɨ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀[*].»
4 Àlɛ̌ kʉnɨ wà dhu, kasʉ nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ ka ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ mʉ̀kìmbà ɔ̀zʉ̀ tírɔ̌rɔ̀ ka kàbhʉ kà tɔ̀ dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ka ní àkǎkǎnà kà ràbà kàsʉ̌na-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu.

---

† **3:18 3.18** Zàb 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4; Ìsa 59.7-8 ‡ **3:31 3.31** Ɨdì tí ka kɨ́ Ʊyátá ìdì dhu-tì ní, Yěsù ka kà'ù dhu rǎdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ ròhò Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ndì ndí dhu-atdyú atdídɔ̌ dhu. * **4:3 4.3** Ɔpt 15.6

5 Kìrɛ̀ pɛ́ atdí alɛ, yà ɨnzá atdí dhu mà nɔ́nzì ndínɨ̌ Kàgàwà nɩ́ɨgʉ́ tí ndì, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀
Àbadhi kɛ̀lɛ̌ ná'ù. Nɩ́ Kàgàwà, yà nzɛ́rɛngatálɛ nɔ́zʉ̀ arí obhónángatálɛ tí alɛ, rǎdʉ̀ ndɨ
alɛ bhà a'uta ɔ̀zʉ̀ dhu tí, ndàdʉ̀ ndɨ alɛ nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí.
6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɩ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Kàgàwà ɔ́zʉ̀
obhónángatálɛ tí, ɨnzá ndì ndàndà nga kàsʉ̌na nà rɔ́rɔ̀ alɛ ɔ̀nzì hirò dhu dɔ̌.
7 «Hirò nɔ̀nzì alɛ nɩ́ fɨyɔ́ afátá Kàgàwà ʉ́bà alɛ,
yà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga kɨ̌ndò alɛ.
8 Hirò nɔ̀nzì alɛ nɩ́ yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga alɛ*.»
9 Ndɨ hirò ɔ̀nzɨ rɩ́ alɛ tí Pbàyàhúdí, yà ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌? Ndɨrɔ̀ tí ìnzɨ̌
nɩ́ Pbàyàhúdí, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ átɔ̀? Obhó tí, mǎ mɔ̀vɔ̀ wà dhu mǎtɨ,
Kàgàwà razʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nyìkpɔ́na ɔ̌ pbìndà a'uta-otù ɔ̌.
10 Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí ìngbà kàsʉmì ɔ̌? Tí ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ̀nzɨ̌nga rɔ́rɔ̀,
ndɨrɔ̀ tí ɨnzá ka kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀? Ndɨ dhu anzì ndì ɨnzá ka kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga
ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, ìnzɨ̌ nɩ́ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ka rɔ́rɔ̀!
11 Ɨnzá ka kàpɛ̀ Àbràhamʉ̀-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí ndɨ
àbadhi à'ù nɩ́dhunɨ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ nga kɛ̀lɛ̌ nɩ́ ndɨ Kàgàwà adʉ̀ kàvi ràbhʉ ɔnzìnánga
kɔbhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Ndɨ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɩ́ dhu nɨ'ì Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ ka obhónángatálɛ tí dhu
ìtɛ̀ rí ize. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɩ́ ndɨ, Àbràhamʉ̀ náangò kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ nɩ́ Pbàyàhúdí yà Kàgàwà
ná'ù t'ábanà tí, ɨnzá màtí ka kàpɛ̀ ɔnzìyánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀. Nɩ́ Kàgàwà arí ɨnzá ka kàpɛ̀
ɔnzìyánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ ndì ná'ù alɛ mà nɔ́zʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tí.
12 Àbadhi nɩ́ átɔ̀ yà ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ́rɔ̀ ádʉ̀ àlɛ̌ t'ábanà
Àbràhamʉ̀ nɩ́ɨ'ì nà a'uta-tɨdɔ̀-owù nʉ́ngʉ átɔ̀ Pbàyàhúdí t'ábanà. Kɨ̌'ì ndɨ a'uta nà ɨnzá
ka kàpɛ̀ ɔnzìnánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀.

A'uta-otù ɔ̌ ka karí Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu àbà dhu
(Gàl 3.8-18,26-28; Ɛbr 11.8-19)

13 Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà pbàdzʉkʉrʉ mànà tɔ̀ ndàtɨ, ndɨ ràrɨ̌ yà adzɨ
àbhʉ̌ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀. Ndɨ làká kǎkɔ̀ nzá ʉyátá Àbràhamʉ̀ ɨfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kǎkɔ̀
ndɨ làká Àbràhamʉ̀ ndì ndazʉ̀ obhónángatálɛ tí kàbhà a'uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Obhó tí, dhu ɨ'ìna gukyè ʉyátá ka kɨ̀fʉ dhu rǎdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rì'ì yà fɨndá làká Kàgàwà
ɔ̀kɔ̀ dhu-kàmǎ tí dhu tí, nɩ́ Kàgàwà à'u ka kɩ́ dhu nɨ'ìna kɔkɔ́rɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀
làká nɩ́ɨ'ìna mbǎ tɨ̌na nà.
15 Obhó tí, ʉyátá arí Kàgàwà bhà nàwí àngbɛ̌, ɨnzá ka kɨ̀fʉ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀
ìmbǎ ʉyátá rɨ̌'ì rɔ́, ʉ̀kɔ̀nà ka kádʉ̀ ʉyátá tí dhu rɨ̌'ì mbǎ*.
16 Nírɔ̀, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu nábà ka karí a'uta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu nɩ́
tírɔ̌rɔ̀nga tó dhu nyʉ́. Nírɔ̀ Kàgàwà bhà làká rɨ̌'ì tɨ̌na nà fɨ̌yɔ̀ nɩ́ yà Àbràhamʉ̀ ɔ̀ rɔ̀
úvò pbàdzʉkʉrʉ kɔ́rɔ́. Kà rɨ̌'ì mbǎ tɨ̌na nà Pbàyàhúdí yà ʉyátá nʉ́ni alɛ tɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kà
rɨ̌'ì tɨ̌na nà átɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ yà Àbràhamʉ̀ bhɛ̌yi Kàgàwà ná'ù tɔ̀.
17 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ma mábhʉ nyɨ nyɨ'ì ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ
t'ábhunà tí*.» Àbràhamʉ̀ nɩ́ àlɛ̌ t'ábanà kɔ́rɔ́ yà ndɨ nda'u Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Kàgàwà
nɩ́ ndɨ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌, ndɨrɔ̀ yà ìmbǎ arí'ì dhu àbhʉ̌ arí rì'ì alɛ.
18 Ɨmbǎ màtí ndì ndí'ì Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká fɨndà dhu nábà ndɨ ndí ɔ̀ná otu nà rɔ́rɔ̀,
Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɨ kǎkɔ̀ fɨndá làká dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Nɩ́ ndɨ dhu
bhɛ̌yi nɩ́ ndɨ kǎngò «ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ t'ábhunà*» tí, àdhàdhɨ Kàgàwà ʉ́nɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀
dhu bhɛ̌yi: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɩ́ ndɨ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ nɩ́ɨ'iya abhɔ nyʉ́*.»
19 Àbadhi nɩ́ɨ'ì atɔ nà mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà tí, pbɛ́tʉ̀ kàbhà a'uta náadù nzá ndɨ olù yà
ɨwà ɨ́ngyɛ̌ ndì ngbɔ̌na ndì ndìrɛ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà ìngò-àyi tí rɩ́'ì pbìndà tsìbhálɛ, Sárà ndɨ
ndìrɛ̀ rɔ̀.
20 Kà-afí núuguru nzá, ìmbǎ ndì ndí'ì a'uta nà dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨ̌ndá làká dɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀ kàbhà a'uta náabhʉ̀ ɔbɨ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ìlɛ̀ dɔ̌.
21 Kʉ̌ni dhu mbɛ̌yi nyʉ́ Kàgàwà ràrɨ̌ ìnè ɔbɨ nà ndàbhʉ yà ndì ndɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu
ràkǎ.
22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɩ́ ndɨ Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nɨ̌.
23 Andítá átɨ: «Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí.» Ndɨ dhu ka kandí nzá kɔ̌kú
dɔ̀ rɔ̀ tí atdírɔ̀,

---

* **4:8 4.8** Zàb 32.1-2 * **4:15 4.15** Àkǎkǎ kʉni dhu nɩ́ ìmbǎ ʉyátá rɨ̌'ì rɔ́, Kàgàwà ɔ́kɔ̀ làká ràrɨ̌'ì ìnè. * **4:17 4.17** Ɔpt 17.5 * **4:18 4.18** Ɔpt 17.5 * **4:18 4.18** Ɔpt 15.5

24 pbɛ́tʉ̀ ka kandí ka àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀, yà Kàgàwà àkǎ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí
a'uta-otù ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ ká'ù Kàgàwà, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì
ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ.
25 Kàgàwà ipfo ndɨ Yɛ̌sù rɔ̀vɛ̀ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì, ndínɨ̌
ndɔzʉ́ tí àlɛ̌ obhónángatálɛ tí.

5

Kàgàwà núungbò àlɛ̌ ndì mànà Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 8.32; 1Pɛ́ 1.3-9; 1Yù 4.9-10)

1 Ɨwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí yà àlɛ̌ ká'ù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ní àlɛ̌ kí'ì
màrʉ̀ngà nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ kà mànà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
2 Ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ otu nápfò àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ ídzìnga ɔ̀nzì àlɛ̌ tɔ̀ yà àlɛ̌ ká'ù
ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ídzìnga ɔ̌ àlɛ̌ kíkò wà pótsó. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ arí ndìkǎ okúna dɔ̀
rɔ̀ dhu ní, Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀ àlɛ̌ kí ngari ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà dhu.
3 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌-ɨdhɛ̀ arí ndìkǎ átɔ̀ àpbɛ̀ àbà àlɛ̌ kí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ màtí. Obhó
tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu àpbɛ̀ rarí dhu-dzi àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀ndù.
4 Ndɨrɔ̀, dhu-dzi ɔ̀ndù àlɛ̌ kí dhu náarí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rìkò pótsó àlɛ̌ tó a'uta ɔ̌, a'uta ɔ̌
àlɛ̌ kìkò dhu ràdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̌ tɔ̀ ídzìnga.
5 Ndɨ Kàgàwà rɔ̌nzɨna ídzìnga ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí àlɛ̌ ràbà dhu náarí nzɨ̌ àlɛ̌ ʉ̀bha àlɛ̌-ɔtsʉ́-kpa
nà, Kàgàwà níirá wà àlɛ̌-afí pbìndà àzè nɨ̌, yà àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndibho pbìndà Ɨlílǎ-Alafí-otù ɔ̌
nídhunɨ̌.
6 Obhó tí, Kàgàwà núudhé kàsʉmì ɔ̌, Krístɔ̀ náavè nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tó ngari ɔ̌. Ndɨ
kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kɨ'ì mbǎ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ ìgʉ nɨ̌ atdí ɔbɨ nà màtí.
7 Ìndrʉ̌ rɨ̌ ndà'u ndɔ̀vè obhónángatálɛ tó ngari ɔ̌ dhu rɨ́'ì ìnè ɔbɨ tí. Ngǎtsi nɨ̌, ìndrʉ̌
rɨ́'ì ìnè ndàbhʉ ndì ndɔ̀vè ídzì dhu nyʉ́ ɔ̀nzɨ rɨ̌ alɛ tó ngari ɔ̌.
8 Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà àzè àlɛ̌ tɔ̀ tí dhu: òko àlɛ̌ kòko nzɛ́rɛngatálɛ tí rórɔ̀,
Krístɔ̀ náavè àlɛ̌ tó ngari ɔ̌.
9 Ní kòmbí, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ wà àlɛ̌ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ kǎzù ʉfʉ ndì dhu-otù ɔ̌.
Ní ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu atdídɔ̀, ìgʉ̌ Krístɔ̀ ràrɨ̌ àlɛ̌ ìgʉ̌ Kàgàwà bhà nàwí ɔ̌ rɔ̀*.
10 Obhó tí, yà Kàgàwà-rɔ̌ òmvʉ̌ tí àlɛ̌ kɨ'ì rɔ̀, àbadhi ungbò àlɛ̌ ndì mànà Idhùnà bhà
ɔvɛ-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kʉ̌ngbò àlɛ̌ ndì mànà rɔ̀, àlɛ̌ kʉ́gʉ ʉ̀gʉ̌ kà t'Ídhùnà rɨ́'ì ípìrɔ̀
rɔ̀ kòmbí dhu-otù ɔ̌.
11 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌ rɨ́'ì dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀, yà àlɛ̌ núngbò kòmbí ndɨ
mànà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.

Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu nósè wà
Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu dɔ̀nǎ dhu
(Rɔm 6.23; 1Kò 15.12-22,41-49,56-57)

12 Nzɛ́rɛnga níitsu yà adzɨ ɔ̌ atdí alɛ, Àdamʉ̀-otù ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛnga ràdʉ̀ ɔvɛ ìbhò. Ndɨ
dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ɔvɛ ibho ndì kóró alɛ tɔ̀, kóró alɛ anzì nzɛ́rɛnga Àdamʉ̀-nyʉtsì dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
13 Nzɛ́rɛnga ɨ'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌ ɨnzá Kàgàwà àpè Ʊyátá àbhʉ̌ Músà-fɔ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ìmbǎ
Ʊyátá rɨ́'ì rɔ́ ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀zʉ̀ ìndrʉ̌ dɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, ìnè màtí ndɨ dhu rɨ́'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rórɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì wɔ̀ ndɨ Àdamʉ̀ bhà kàsʉmì
ɔ̀ rɔ̀ rìrà àhʉ Músà bhà kàsʉmì ɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi kóró alɛ dɔ̌, ìmbǎ rì'ì yà ɨnzá fiyɔ́
nzɛ́rɛnga nófɔ̀ ì Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga nà alɛ màtí.
Ndɨ Àdamʉ̀ nɨ'ì yà ka kongónà ɔ̀dɔ̀nà ndínɨ̌ ɨraya tí alɛ, Krístɔ̀, bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ alɛ†.
15 Pbɛ́tʉ̀, kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mà, Kàgàwà bhà tírɔ̌rɔ̀nga tó pɛrɛ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀
bhà ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mànà rɨ́'ì dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ nyʉ́. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ, Àdamʉ̀, bhà
nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kórɔ́ alɛ náarʉ́vɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga nósè wà. Ndɨrɔ̀, wɔ̀
ndɨ atdí alɛ, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌, kʉ̌ndɔ̀ pbìndà ídzìnga abhàbhó nyʉ́ ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ tɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, ndɨ pɛrɛ̀-nyʉtsì rɔ̀ aráhʉ dhu nófɔ̀ nzá ndì Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀
aráhʉ dhu nà. Obhó tí, ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga níibho dhu ní Kàgàwà rɨ̌ anya ɨtdì ìndrʉ̌
dɔ̌ dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà níibho ndɨ pbìndà ídzìnga tó pɛrɛ̀, náabhʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ yà
nzɛ́rɛnga nanzì kà rɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí.
17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi ìndrʉ̌
dɔ̌, rìrà àhʉ indonga ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ ábhɔ̌ pbìndà

---

* **5:9 5.9** Ndi nàwí ɨ'ɨya Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì nínganí. † **5:14 5.14** Àdamʉ̀ anzì dhu mà Krístɔ̀ anzì dhu mànà ɔ̀ rɔ̀ ùvò dhu nʉ́ʉpbá kórɔ́ alɛ-ngbɔ̀ yà adzɨ ɔ̌, rìrà àhʉ indonga ɔ̀ màtí.

ídzìnga fɨ́yɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà obhónángatálɛ tí alɛ, nɨ́ɨ'ɨya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà, 'àdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà.

18 Nírɔ̀, àdhàdhì atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga náabhʉ̀ Kàgàwà rìtdì anya àlɛ̌-dɔ̌ dhu bhɛ̌yi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà obhónánga tɔ́ kasʉ, kà-tì ní kàbhà ɔvɛ, rɨ̌'ì ìnè ndàbhʉ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ kórɔ́ alɛ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ fɨ́yɔ̀.

19 Atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀, nɨ́ɨfʉ nzá Kàgàwà ʉnɔ fɨ́ndà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kórɔ́ alɛ náangò nzɛ́rɛngatálɛ tí. Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀, nɨ́ɨfʉ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí.

20 Ʊyátá náahʉ̀ ndɨ́nɨ̌ dhu nɨtɛ̀ tí yà Àdamʉ̀ anzì nzɛ́rɛnga ránga ndì kórɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbétʉ̀, ìmbǎ dhu ɨ'ì ndɨ nzɛ́rɛnga náanga ndì dhu màtí, nɨ́ Kàgàwà bhà ídzìnga náadʉ̀ ndìse atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè.

21 Àdhàdhì nzɛ́rɛnga náanyʉ̀ idzi àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔvɛ ìbhò àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ kòmbí, Kàgàwà bhà ídzìnga nɔ́nyʉ̀ wà idzi àlɛ̌ dɔ̌. Ndirɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɔ́nzì àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò àlɛ̌ tɔ̀.

6

Kàgàwà bhà ídzìnga arí ìndrʉ̌ ʉ̀wʉ̌
nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ ka kɨ́'ì dhu ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Kɔ̀l 2.11-13; 3.1-10; Gàl 2.19-20; 1Pɛ́ 4.1-2)

1 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌? Àlɛ̌ kàkǎ tí àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzì dɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ndɨ ídzìnga náambɛ̀ tí ndìse dɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀?

2 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Àlɛ̌ kʉ́dà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ, ndirɔ̀ ndɨ ɔvɛ nɨ́ndà wà àlɛ̌ yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà àlɛ̌-nyʉtsì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, àlɛ̌ kádʉ̀ òko tdítdɔ̌ ìngbà dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌?

3 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, àlɛ̌ kórɔ́ yà bàtizò àlɛ̌ kalʉ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì rɔ̀, àlɛ̌ rʉvɛ̀ wà atdíkpá kà mànà.

4 Obhó tí, ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ náavɛ̀, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà kà mànà. Nɨ́ Àba Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ náabhʉ̀ Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ mà átɔ̀ àlɛ̌ kubhì tí ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nónzì ka dhu bhɛ̌yi.

5 Obhó tí, àdhàdhì àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ Krístɔ̀ nà kà mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu-otù ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ Kàgàwà abhʉ̀ya àbhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ átɔ̀, àdhàdhì ndì ndabhʉ̀ ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

6 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɨ dhu, angyè àlɛ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ravɛ̀ wà yà Krístɔ̀ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì mbǎ ɔbɨ nà àlɛ̌ dɔ̌, ndirɔ̀ àlɛ̌ nɨ́ nzɨ̌ kàbhà ɨnɔ.

7 Obhó tí, atdí alɛ mà náapɛ́ ʉ̀vɛ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, nɨ́ ndɨ alɛ àhʉ wà nzɛ́rɛnga tɔ́ kɔ̀mɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndì'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀.

8 Àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ì Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu tí, nɨ́ àlɛ̌ kà'ù wà dhu àlɛ̌ rɨ'ɨya ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Àbadhi mànà átɔ̀.

9 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Krístɔ̀ rɨngbɛ̀ wà ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, nɨ́ kà ràrɨ̌ nzɨ̌ ɔ̀vɛ̀ tdítdɔ̌. Ɔvɛ rɨ̌'ì mbǎ ɔbɨ nà kà-dɔ̌ akɛkpá màtí.

10 Ɔvɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ̀, kǎvɛ̀ atdí-gʉ̀na tí ndàdʉ̀ nzɛ́rɛnga-ɔbì nítɔ̀. Pbétʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà, ndirɔ̀ ndɨ kàbhà ípìrɔ̌nga rɨ̌'ì ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ tí rìlè ndɨ.

11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, kòmbí nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ ɨwà ʉ́dà ɔvɛ ɔ̀nǎ alɛ tí, ndirɔ̀ ɨwà ndɨ ɔvɛ índà nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Ndirɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ kòmbí ípìrɔ̌nga nà rí'ì ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ tí rìlè ndì alɛ tí.

12 Nírɔ̀, àpɛ́ nyʉ̀bhà nzɛ́rɛnga rì'ì ɔbɨ nà wɔ̀ ɔvɛ tó ngbɔ̌kʉ dɔ̌, nyǎmbɛ ndɨ ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

13 Àpɛ́ nyìpfo ngbɔ̌kʉ tdítdɔ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, àdhàdhì ìnzɨ̌ nɨ́ obhónánga tɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ka kílɨ wìtʉ̀ bhɛ̌yi. Pbétʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ-tírɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ àdhàdhì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ì nʉ́ngbɛ alɛ bhɛ̌yi. Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ngbɔ̌kʉ rì'ì àdhàdhì obhónánga tɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí nɨ̌ dhu bhɛ̌yi.

14 Obhó tí, nzɛ́rɛnga rɨ̌ nzɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ tdítdɔ̌ dʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyí'ì mbǎ Ʊyátá bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbétʉ̀ nyɨ̌ nyí'ì Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ.

15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ì'ì rɨ̌'ì? Dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌ ìmbǎ àlɛ̌ kí'ì Ʊyátá tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbétʉ̀ àlɛ̌ kí'ì Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí!

16 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, nyɨ̌ rapɛ́ nyǎbhʉ̌ nyɨ-tírɔ̀ nyɨ'ì atdí alɛ tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzì alɛ tí, nyǎdʉ̀ ndɨ alɛ ìfʉ, nɨ́ nyɨ̌ ràrɨ̌ wɔ̀ ndɨ nyɨ̌ nyífʉ̌na alɛ bhà ɨnɔ? Dhu apɛ́ ì'ì nzɛ́rɛnga

tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ̌ nyí'ì dhu tí, ní nzérɛnga rǎdù nyǔndà ɔ̀nà dhu ní ɔvɛ. Pbétù, nyɨ̌ nyapé ì'ì Kàgàwà ɨ̀fǔ ka kí dhu tɔ́ ɨnɔ tí, ní ndɨ ɨfuta rǎdù nyǎbhu nyǒkò obhónánga ɔ̌.

17 Ɔ̀tsɔ̀ nyú Kàgàwà tɔ̀! Angyi nyɨ̌ nɨ'ì nzérɛnga tɔ́ ɨnɔ. Pbétù kòmbí, nyɨ̌ nyífu yà fǔkù ka kúdhe dhu, nyǎdù àkɔnà atdí afíku nyú nà.

18 Nyɨ̌, yà Kàgàwà ǔkɔlɔ nyɨ̌ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyúgèrè wà nyɨ̌ nyǒngò obhónánga tɔ́ ɨnɔ tí.

19 Ma mɔ́tɛ ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ìnzɨ̌ dhu arí dùku àlǔ nɨ̌ sɛsɛ fùkú ivívínga-okú dɔ̀ rɔ̀. Angyi nyɨ̌ nyadzì nyɨ̌ atdídǒ, nyǔlɨ ngbɔ̌ku ròngò nzérɛnga mà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu mànà ɔ̀nzɨ, ndɨ dhu ràdù nyǎbhu ìnzɨ̌ nyɨ̌fu Kàgàwà. Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyǔlɨ ngbɔ̌ku ròngò obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyoko tí Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí.

20 Yà nzérɛnga tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ̌ nyɨ'ì rɔ̀, ní obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu níì'ì mbǎ ɔbɨ nà dùkú.

21 Ní, ádhu ídzìnga tí nyɨ̌ nyabà yà angyi nyɨ̌ nyanzɨ dhu ɔ̀ rɔ̀? Indo, ɨ dhu rɨ̌ nyìku àbhǔ rìwù, abádhí-nyutsì rɔ̀ ráhu dhu ní ɔvɛ nídhunɨ̌.

22 Pbétù, kòmbí Kàgàwà ìpfo wà nyɨ̌ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdù nyǔgèrè nyǒngò pbìndà kasutálɛ tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyarí Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndɨ dhu ràdù nyǎbhu nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.

23 Obhó tí, nzérɛnga arí àbhǔna mùkìmbà tí pbìndà ɨnɔ tɔ̀ dhu ní ɔvɛ, pbétù Kàgàwà arí àbhǔna pbìndà ɨnɔ tɔ̀ tírɔ̌rɔ̀nga tɔ́ pɛrè ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà abádhí ùngbò ì dhu-otù ɔ̌.

7

Ɔwútána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kí Kàgàwà-kàsǔ ɔ̀nzɨ dhu
(Gàl 2.19-20)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyùnɨ wà yà fǔkù ma múnɔna dhu, ɨwà nyɨ̌ nyúnɨ Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ʊyátá arí'ì ɔbɨ nà ìndrǔ dɔ̌ yà àdì ndɨ alɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsumì ɔ̌ tí.

2 Atdí ndɨ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ní, ɨwà árà amba-bvù tsìbhálɛ ní umbátá tɔ́ Ʊyátá nútsì wà pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ pbìndà kpatsìbhálɛ nà yà àdì ndɨ kpatsìbhálɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsumì ɔ̌. Pbétù, ndɨ kàbhà kpatsìbhálɛ náapé ɔ̀vè, ní íyàdhíyà rɨ̌'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndɨ nutsɨ ndɨ kpatsìbhálɛ nà Ʊyátá-tsìnǎ.

3 Nírɔ̀, kǎpé àrà amba-bvù ngǎtsi alɛ bhà, àdì pbìndà kpatsìbhálɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, ní ka kí kɔ̀zù rì'ì mùnyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ tí. Pbétù, kàbhà kpatsìbhálɛ apé ɔ̀vè, ní íyàdhíyà rɨ̌'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndì nutsɨ Ʊyátá-tsìnǎ. Ndirɔ̀ kà rɨ̌ mbǎ àrà amba-bvù ngǎtsi kpatsìbhálɛ bhà, nɔ́zù ka kí nzɨ̌ mùnyɔ̀nì nɔ̀nzì dhu tí.

4 Ní nyɨ̌ mà àbanɨ̌nzó, ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí tiku ɔ̀nǎ rɔ̀. Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyúdà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndɨ ɔvɛ ràdù nyɨndà Ʊyátá bhà ádrùngbǎngà tɔ́ ɔbɨ rɔ̌ rɔ̀. Ndirɔ̀ kòmbí, nyɨ̌ ní ngǎtsi alɛ bhà alɛ. Ndɨ alɛ ní Krístɔ̀, yà ndì ningbè ɔvɛ-bvù rɔ̀ alɛ. Àlɛ̌ ní Krístɔ̀ bhà alɛ nídhunɨ̌, àlɛ̌ kádù Kàgàwà bhà kasu ɔ̀nzì rìbhò itse.

5 Obhó tí, angyè ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ'ì ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, Ʊyátá rɔ̌zùna nzérɛ dhu tí dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-atdyú náanzì kasu àlɛ̌-nyutsì ndàbhu àlɛ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɨ nzérɛ dhu, yà àlɛ̌ ùndà rádù ɔvɛ ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu.

6 Angyi àlɛ̌ kɨ'ì Ʊyátá bhà ɨnɔ tí. Pbétù, àlɛ̌ kúdà wà ɔ̀vɛ ɔ̀nǎ Krístɔ̀ mànà, ndɨ dhu ràdù àlɛ̌ núwu Ʊyátá bhà ɨnɔ-kàsǔ ɔ̌ rɔ̀. Ní kòmbí, àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ rɔ̀nzì kasu Kàgàwà tɔ̀ ɔwútána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɩlǐlǎ-Alafí bhà undata-tsìnǎ, ìnzɨ̌ ní angyè ɔ́fɔ̀ yà ùtǔ tí Ʊyátá arí ìndrǔ ùtǔ nɨ̌ ɔ̌.

Nzérɛnga rɨ̌ ndùnɨ̌ Ʊyátá-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 3.19-20; 5.20; Gàl 3.21-22)

7 Nírɔ̀ àlɛ̌ kí àdhu ùnɔ? Ʊyátá tí nzérɛnga? Ɩ̀nzɨ̌ akɛkpá màtí! Pbétù, nzérɛnga tí rɨ̌'ì dhu nábhu munɨ ní Ʊyátá. Obhó tí, ɨnzá Ʊyátá átɨ dhu ràkǎ nzá ngǎtsi alɛ-fó rɨ̌'ì dhu ràtdǔ afínu nánɨ̌, ma múnìyana nzɨ̌ ngǎtsi alɛ-fó rɨ̌'ì dhu rɨ̌ alɛ-afí àtdǔ dhu ràrɨ̌ nzérɛnga ɔ̀nzɨ ka kí dhu dhu.

8 Nzérɛnga abà otu ndɨ uyátá-otù ɔ̌, ndàbhu ma mongò kórɔ́ nzérɛ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òhò. Obhó tí, ìmbǎ Ʊyátá na, nzérɛnga rɨ̌'ì àdhàdhì ɨwà óvè dhu bhɛ̌yi nyudutsì.

9 Angyi, ɨnzá ma màpè Ʊyátá rǔnɔna dhu-tì ùnɨ̌ mbɛ̌yi rɔ̀, ma mongónà àdɨ akyɛ. Pbétù, ma mitdègu kà-tì ùnɨ̌, ní nzérɛnga adù ìde pfɔ̌na dɔ̌ nyudutsì,

10 ndàdù òngo ànyǎdu nɔ̀tdì ɔvɛ tɔ̀ dhu tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ʊyátá, yà ìndrǔ àbhǔ àmbènà ràbà ípìrɔ̌nga dhu, náadù ìbhònà idù dhu ní afídu ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mɔ́vè dhu.

11 Obhó tí, nzérɛnga náabà otu Ʊyátá-otù ɔ̌ ndùtrǎ ma, ndɨ dhu ràdù mabhu mɔvè afídu ɔ̀nǎ rɔ̀.

12 Kʉ̀tsa ma mí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ma mátɨna: Ʊyátá ní ìlɨ̌lǎ dhu, ndɨrɔ̀ kà rǎvɨ̌na àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu ní ìlɨ̌lǎ dhu, obhónánga tó dhu, ndɨrɔ̀ ídzì dhu.
13 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu t'átɨna wɔ̀ ndɨ ídzì dhu, Ʊyátá, rahò ndɨ ma? Ɨnzɨ́ ní ndɨ dhu bhɛ̌yi! Pbɛ́tʉ̀, ɨma nahò ní nzɛ́rɛnga, ndìdyì wɔ̀ ndɨ ídzì dhu ndòhò ma nɨ̌. Ní ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌ nga ní ndɨ nzɛ́rɛnga níítɛ̀ ndì nzɛ́rɛnga nyʉ́ tí nɨ̌.

Nzɛ́rɛ dhu mà ídzì dhu mànà rɨ̌ anya ɔ̀nzɨ alɛ-nyʉtsì dhu
14 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ríbhò ndɨ ka àlɛ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨmá na, ma ní ìndrʉ̌, yà ɨwà ka kábhʉ kodzì rɨ'ì nzɛ́rɛnga tó ɨnɔ tí alɛ.
15 Obhó tí, yà ma mónzɨna dhu náarí nzɨ̌ dùdu àlʉ̌: yà ma mòzè mɔnzì dhu nónzì ma marí nzɨ̌ àdʉ̀, pbɛ́tʉ̀ yà ma mɔ̀ndrɔ̀ dhu ní ndɨ ma maládʉ̀ ɔ̀nzìnà.
16 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà ma mónzɨna dhu ràrɨ̌ nzɛ́rɛ dhu. Ní ndɨ dhu ɨtɛ̀ dhu ɨwà ma rà'ù Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu ídzì dhu tí.
17 Nírɔ̀ kòmbí, ìnzɨ́ ní ɨma ndɨ ma mí ndɨ dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ rɨ̌ ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga.
18 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu ídzì dhu ràrɨ̌'ì mbǎ nyʉdutsì. Kà-tì ní, ìndrʉ̌ tó pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, atdyúdu rɨ̌'ì ìnè mɔnzì ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma mí nɨ̌ ɔbɨ rɨ̌'ì mbǎ.
19 Obhó tí, ma marí nzɨ̌ yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ ma maládʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu yà ɨnzá ma mózè mɔnzì.
20 Nírɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì ma marí yà ɨnzá ma mòzè mɔnzì dhu ɔ̀nzɨ dhu tí, ní ìnzɨ́ ní ɨma ndɨ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma marí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ arí ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga.
21 Nírɔ̀, ma mɔ̀sʉ̀ wà nyʉdutsì arí ndɔ̀nzɨ dhu. Ndɨ dhu ní: yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma maládʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu.
22 Afídu ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨdhɛ̀du nìka ní Kàgàwà bhà Ʊyátá,
23 pbɛ́tʉ̀ nyʉdutsì, ma mìnè nzɛ́rɛnga rɨ̌bhòna ngǎtsi ɔbɨ ndùgye rɨ̌ ndɨ afídu ɔ̀ rí'ì ídzì ɨrèta tó ɔbɨ nà rɔ́. Ndɨ dhu ɔ̀nzì ma mɨ'ì yà nyʉdutsìnǎ rɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tó imbitálɛ tí.
24 Ma mí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ mɨgʉ̌ rí yà ɔvɛ ɔ̀ rí mʉnda alɛ-ngbɔ̀-fó rɔ̀?
25 Ilèta àkǎ mabhʉ Kàgàwà tɔ̀! Ka ní ndɨ mɨgʉ̌ rí àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌!
Nírɔ̀, pbàkà ɨrèta ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨma ní Kàgàwà bhà Ʊyátá tó ɨnɔ, pbɛ́tʉ̀ ìndrʉ̌ tó pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ɨma ní nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tó ɨnɔ.

8

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ tí ka kádʉ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu
1 Nírɔ̀ kòmbí, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ì nùngbò alɛ dɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ anya ɔ̀tdì akɛkpá màtí.
2 Obhó tí, Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà àlɛ̌ kúngbò alɛ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ-tsìnǎ. Ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ àlɛ̌ nʉ́kɔlɔ nzɛ́rɛnga mà ɔvɛ mànà tó ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá níbhò àlɛ̌ tɔ̀.
3 Músà bhà Ʊyátá tɔ̀ ndɨ dhu akána nzɨ̌, àlɛ̌ tó alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ tó ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ kà-tsʉ̀ ìnzɨ́ rɔ̀nzì ndɨ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ní ndɨ adʉ̀ kɔ̀nzì. Kɨ̌vi Idhùnà àlɛ̌ tó alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌'ì nʉkɔlɔ tí nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ ní ndɨ kǎtdì nzɛ́rɛnga-ànyǎ.
4 Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ ndabhʉ̀ tí Ʊyátá ɔ̀nzì obhónánga ràkǎ àlɛ̌-nyʉtsì. Àlɛ̌'ì ní nzɨ̌ yà ì òzè dhu bhɛ̌yi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ì ní Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí ʉ̀ndana alɛ.
5 Obhó tí, wɔ̀ ì òzè dhu bhɛ̌yi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ náarí afíya ìtʉ̌ ì í atdyúya òho dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náarʉ́ndana alɛ, náarí afíya ìtʉ̌ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí òzè 'ɔ̀nzì dhu nɨ̌.
6 Alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu nɨ̌ ka kí alɛ-afí ìtʉ̌ dhu náarí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí òzè dhu nɨ̌ ka kí alɛ-afí ìtʉ̌ dhu náarí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ípìrɔ̌nga mà màrʉ̀ngà mànà ɔ̀.
7 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu átdʉ̌ afíya alɛ ní Kàgàwà-rɔ̌ òmvʉ̌. Obhó tí, abádhí nífʉ nzá kàbhà Ʊyátá, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kɨfʉ̌ dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́.
8 Ɨ òzè dhu bhɛ̌yi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ rɨ̌ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ níkǎ dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́.
9 Nyɨ̌'í na, nyɨ̌ ní nzɨ̌ ngbɔ̌ya arʉ́ndana alɛ, pbɛ́tʉ̀ nyʉ̌nda arí ní Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, dhu apɛ́ ɨ'ì ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ì nyʉkʉtsì dhu tí. Ndɨrɔ̀, ɨ̀mbǎ Krístɔ̀ bhà ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náapɛ́ ɨ'ì nyʉkʉtsì, ní nyɨ́ ní nzɨ̌ kàbhà alɛ.
10 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì Krístɔ̀ rɨ̌'ì nyʉkʉtsì dhu tí, ní ngbɔ̌kʉ mà rɨ̌ mbǎ ɔ̀vɛ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ní nyɨ́ nyí ípìrɔ̌nga àbà àbà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌, ɨwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ nyɨ́ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **8:3 8.3** Ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kàmbɛ̀nà kʉ̀nɔ yà dhu bhɛ̌yi: … àlɛ̌ tó alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ tó ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ ìnzɨ́ àlɛ̌ rɨ̀fʉ ndɨ Ʊyátá àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Yà Yěsù Krístɔ̀ nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà ní bhà ɬlǐlǎ-Alafí náapɛ́ ì'ì nyʉ̀kʉ̀tsì, ní ndì Kàgàwà rǐ ípìrɔ̀nga àbhʉ̀ átɔ̀ wɔ̀ ɔvɛ tó ngbɔ̌kʉ̀ tɔ̀, yà nyʉ̀kʉ̀tsì rǐ'ì pbìndà ɬlǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

12 Nírɔ̀ àbanǐnzó, àlɛ̌ kí'ì wànzá nà. Pbɛ́tʉ̀ ndì wànzá ní nzǐ alɛ-ngbɔ̀ nàndà dhu tó, yà kɔ̌zè dhu bhěyi àlɛ̌ kádʉ̀ òko nǐ wànzá.

13 Obhó tí, nyǐ nyapɛ́ òko nyɔ̀nzì alɛ-ngbɔ̀ ózè dhu, ní nyǐ nyádʉ̀ ʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyapɛ́ nyʉ̀kʉ̀tsì nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nókyɛ ɬlǐlǎ Alafí bhà ɔbì nǐ, ní nyǐ nyádʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̀nga nábà àbà.

14 Obhó tí, kórɔ́ alɛ yà Kàgàwà bhà Alafí náarí ʉ̀ndana ní Kàgàwà bhà inzo.

15 Yà nyǐ nyabà ɬlǐlǎ-Alafí ní nzǐ ìnɔ tí rí nyǎbhʉ̀ nyǒkò, ndìrɔ̀ ɔdɔ nà rí nyǎbhʉ̀ nyǐ'ì tdítdɔ̀ Alafí. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyabà ɬlǐlǎ-Alafí ní Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tí rí nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyǒngò Alafí. Ndì Alafí ní ndì rí àlɛ̌ àbhʉ̀ àlɛ̌ ràfà àlɛ̌, àlɛ̌ ràtì: «Àba, Àbadu!»

16 Ndì Alafí ndìtírɔ̀ ní ndì rí dhu ìtɛ̀ kpangba àlɛ̌-afí ɔ̀ àlɛ̌ ràrǐ Kàgàwà bhà inzo.

17 Ndìrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ì'ì Kàgàwà bhà inzo tí, ní àlɛ̌ nì'ìya kàbhà dhu-kàmǎ. Àlɛ̌ nì'ìya Kàgàwà bhà dhu kàmǎ atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì atdíkpá àlɛ̌ kí àpbɛ̀ àbà Krístɔ̀ mànà dhu tí, ní àlɛ̌ kì'ìya ngari nà átɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀.

Kàgàwà náabhʉ̀ya pbìndà inzo
ròtsù pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ dhu

18 Ndìrɔ̀ ma màla dhu, yà kòmbí àlɛ̌ kábàna àpbɛ̀ ní ràkǎ nzá kudhe yà Kàgàwà udhé àlɛ̌ tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà.

19 Obhó tí, yà Kàgàwà anzì kórɔ́ dhu-tsí rɔ̌dɔna atdyúya nyʉ́ nà dhu ní Kàgàwà rǐ pbìndà inzo tí rí'ì alɛ ìtɛ̀ ɔ̀ná kàsʉ̀mì.

20 Rɔ̀pɛ̀ ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí-ànyǎ kǎtdì wà ìmbǎ rì'ì yà ì akána ì'ì nà ɔbì nà, 'ɔ̀nzì ì àkǎnà 'ɔ̀nzì dhu*. Ɨnzǐ ní ì dhu-tsí ì ndì dhu nazè, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ní ndì ka nazè rì'ì ndì dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ì dhu-tsí rɔ̌dɔna rɔ̀nzì ndì dhu rǐ'ì ìnè.

21 Obhó tí, Kàgàwà udhé wà yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí àbhʉ̀ ndì ndí rùvò yà abádhí arí'ì tsìnanǎ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbì yà dhu ìnzǎ arí ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉ̀mì. Ndì dhu bhěyi ní ndì ì dhu-tsí nʉ́ʉ̀gɛ̀rɛ̀ya ì, 'ɔ̀ngò ɔwʉ́tána tí, 'àdʉ̀ ì'ì ngari nà Kàgàwà bhà inzo tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

22 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nì wà dhu ì dhu-tsí rarí tagà ɔ̀nzì kòmbí, 'àdʉ̀ àmbɛ àpbɛ̀ àbà dɔ̌ àdhàdhì ndʉ̀gʉ rí tsìbhálɛ náarí àpbɛ̀ àbà dhu bhěyi.

23 Pbɛ́tʉ̀, ìnzǐ ní Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ ì ndì tagà ɔ̀nzì arí. Àlɛ̌ mà àlɛ̌ karí tagà ɔ̀nzì átɔ̀ àlɛ̌-nyʉ̀tsì, àzèmbè àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ Kàgàwà rìtɛ̀ àlɛ̌ pbìndà inzo nyʉ́ tí, ndàdʉ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ɔwʉ́tána tɔ́ alɛ-ngbɔ̀, yà ìnzǐ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ tí rórɔ̀. Ɨ dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí ɔ̀nanǎ, àlɛ̌ kábà wà Kàgàwà bhà ɬlǐlǎ-Alafí rì'ì yà kǎkɔ̀ fìndá làká àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ nzínzì ɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tó pɛrɛ̀ tí.

24 Obhó tí, Kàgàwà ígʉ̌ wà àlɛ̌, ndìrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà dhu ìbho kà ràrǐ kórɔ́ dhu yà ndì ndakɔ̀ fìndá làká àlɛ̌ tɔ̀ ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ yà àlɛ̌ tɔ̀ kǎkɔ̀ fìndá làká dhu àlǎ, ní àlɛ̌ kódɔna àlɛ̌ ràbà tdítdɔ̀ dhu rǐ'ì mbǎ. Àzèmbè àlǎ ka kálǎna alɛ-nyɨkpó nǐ dhu nódɔ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀dɔ ndínǐ ka kabá tí?

25 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ìnzá àlɛ̌ kàpɛ̀ àlǎna dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà, ní àlɛ̌ kádʉ̀ ndì dhu ɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ ràbà àlɛ̌-afí àlɛ̌ kòtù rɔ̀.

26 Ndì dhu bhěyi tí, Kàgàwà bhà ɬlǐlǎ-Alafí rǐ àlɛ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzì àlɛ̌ tó ivívínga ɔ̌, ìnzá àlɛ̌ kʉ̀nì ìtsɔ̀ta àkǎkǎ dhu bhěyi nídhunǐ. Pbɛ́tʉ̀, ndì ɬlǐlǎ-Alafí ndìtírɔ̀ rǐ ndìtsɔ̀ ɔ̀hʉ̌nà Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, yà ìnzǐ ka kádʉ̀ àwɛnà alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

27 Ndìrɔ̀ Kàgàwà yà àlɛ̌-afí ɔ̀ dhu àlǎ arí alɛ, nʉ́nì wà pbìndà ɬlǐlǎ-Alafí òzè ndònzì fɔ́ná dhu. Obhó tí, ndì Alafí arí ndìtsɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌ Kàgàwà nyʉ́ nózè ka dhu bhěyi.

28 Ndìrɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀nì wà dhu, Kàgàwà rarí kórɔ́ dhu-tsí àbhʉ̀ rìbhò ídzìnga ndì nózè alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ ní yà kǔnzi yà ndì nyʉ́ ndì ndudhé ka dhu bhěyi alɛ.

29 Obhó tí, Kàgàwà avò ì alɛ angyangyì, ndàdʉ̀ dhu ùdhe átɔ̀ ndínǐ ndì ndabhʉ̀ya tí abádhí rɔ̀fɔ̀ ì Idhùnà nà. Ndì dhu bhěyi ní ndì, ndì kà t'Ídhùnà náadʉ̀ya ì'ì sengba tí kórɔ́ adɔ́na tɔ̀.

30 Ndìrɔ̀, ì alɛ yà Kàgàwà avò angyangyì, ní kǔnzi átɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ kǔnzi alɛ kǎzʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tí. Ndìrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ì obhónángatálɛ tí kǎzʉ̀ alɛ tɔ̀ kǎkɔ̀ wà làká, ndì rabhʉ̀ya abádhí rɔ̀tsù átɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

Kàgàwà ózè àlɛ̌ nǐ àzè rɔ̌ rɔ̀ rí àlɛ̌ ìndà atdí dhu mà rǐ'ì mbǎ dhu

31 Nírɔ̀, ádhu ndì àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌? Kàgàwà apɛ́ ì'ì àlɛ̌-tì'ɔ̀nǎ rɔ̀, ní ádhì ndì àlɛ̌ rɔ̌ òmvǔ tí rádʉ̀ ì'ì?

---

* **8:20 8.20** Ɔpt 3.17-19

32 Àbadhi níiwá nzá Idhùnà nyʉ́ mà, pbɛ́tʉ̀ kĭpfo ka rìrà ɔ̀vɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́. Ní kà
rǎdʉ̀ àdi ìngbà dhu bhěyi ìnzĭ ndìbhò kɔ́rɔ́ dhu àlɛ̌ tɔ̀ ndi Idhùnà mànà?
33 Ádhi pbá alɛ ndi Kàgàwà óvò fĭndà alɛ nɔ́bhʉ̀ rádʉ̀? Ɨmbǎ rĭ'ì atdí màtí! Obhó tí,
Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɔ́zʉ̀ wà abádhí obhónángatálɛ tí.
34 Ádhi pbá alɛ ndi anya ɔ̀tdì rádʉ̀ abádhí dɔ̌? Ɨmbǎ rĭ'ì atdí màtí! Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀
náavɛ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ rɔ̀sè ndi dhu dɔ̀nǎ, kǎdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ka ní ndi
àdi kòmbí Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndàmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ àlɛ̌-dɔ̌.
35 Ádhu ndi àlɛ̌ ìndà rádʉ̀ Krístɔ̀ ózè àlɛ̌ nĭ àzè rɔ̌ rɔ̀? Tí àpbɛ̀, tí izʉ, tí avuta, tí àwù,
tí ìmbǎ àfɔ̌na ka kí mbɛrʉ̀ rĭ'ì dhu, tí arita, ndirɔ̀ tí ɔvɛ?
36 Àdhàdhì Ɨlĭlǎ Andítá rɔ̌vɔna dhu bhěyi:
«Okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, ka karí mǎpà kɔkyɛ̀ mǎ bìlĭnganà Kàgàwǎ.
Ka karí mɔ̌zʉ̀ àzènà ka kówu tàmà bhěyi*.»
37 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̌, àlɛ̌ kábà mʉ̀lɛ̌mà atdídɔ̌ wɔ̀ ndi àlɛ̌ nózè Krístɔ̀-otù ɔ̌.
38 Obhó tí, ma mà'ù wà dhu, ìnzĭ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ àlɛ̌ ìndà Kàgàwà ózè àlɛ̌ nĭ àzè rɔ̌
rɔ̀: ìmbǎ rí'ì ɔvɛ màtí, ìmbǎ rí'ì ípìrɔ̌nga màtí, ìmbǎ rí'ì màlàyíká màtí, ìmbǎ rí'ì nzérɛ-
alafí màtí, ìmbǎ rí'ì yà kòmbí rí'ì dhu màtí, ìmbǎ rí'ì ìrà rĭrà dhu màtí, ndirɔ̀ ìmbǎ rí'ì
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbi nà arí'ì alɛ màtí.
39 Ndi dhu bhěyi tí, ìmbǎ rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔbi nà dhu màtí, ìmbǎ rí'ì yà adzi ɔ̌ ɔbi nà dhu
màtí, ìmbǎ rí'ì Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu màtí, ní rĭ nzĭ àdʉ̀ àlɛ̌ ìndà yà Kàgàwà
itè àlɛ̌ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ-otù ɔ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀.

9

Pɔlɔ̀ rĭ'ì izʉ nà ábhɔ̌ Pbàìsràyélí nyʉ́
ná'ù nzá Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Krístɔ̀ nà mǎ mùngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí obhó dhu ʉ̀nɔ, ma mí nzĭ tìtɔ̀ ʉ̀nɔ.
Kàgàwà bhà Ɨlĭlǎ-Alafí rĭ mʉnda nídhunĭ, afídu rĭ ndi dhu ìtɛ̀ kpangba idù.
2 Ma mɔ̀zè mʉnɔ̀ dhu ní, afídu ràrĭ'ì ádrʉ̀ngbǎ izʉ nà ndirɔ̀ ìnzĭ ríku àpbɛ̀ nà.
3 Ma màmbɛ̀nà ɔ̀zèna dhu ní mi'ì Kàgàwà ófù alɛ tí ndirɔ̀ Krístɔ̀-rɔ̌ rɔ̀ ndi nindà alɛ tí,
àbanĭnzo, kǎkà atdí rʉ̀gànda tí mǎ mí'ì mànà tó ngari ɔ̌, ndi dhu bhěyi ma mɔ̀nzì dhu
dhu rǎdʉ̀ abádhí ìgʉ̌ nánĭ.
4 Ɨ àbanĭnzo ní Pbàìsràyélí, yà Kàgàwà náavò rì'ì pbìndà inzo tí. Kĭtɛ̀ pbìndà
ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ abádhí tɔ̀, kǎnzì ungbòta tó làká abádhí t'ábhúna mànà, kǎbhʉ̀
Ʊyátá abádhí tɔ̀ Músà-otù ɔ̌, kĭtɛ̀ ndʉ̀lɛ abádhí rǎdʉ̀ tí dhu abádhí tɔ̀, ndirɔ̀ kǎkɔ̀ ábhɔ̌
dhu tó làká abádhí tɔ̀.
5 Abádhí ní àlɛ̌ t'ábhúna-nzìnzì tó pbàdzʉkʉrʉ, ndirɔ̀ Krístɔ̀ ka kʉgʉ alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀
ɔ̌ abádhí-dhú nzínzì ɔ̌. Ndi Krístɔ̀ ní ndi Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì alɛ. Kàkǎ kilè
dhòdhódhónganà! Àmìnà.
6 Ma màti nzá Kàgàwà akɔ̀ làká ràkǎ nzá. Obhó tí, ìnzĭ ní kɔ́rɔ́ alɛ yà Pbàìsràyélí ɔ̀ rɔ̀
úvò ndi obhóná Pbàìsràyélí,
7 ndirɔ̀ ìnzĭ ní Àbràhamʉ̀-dhú ɔ̀ rɔ̀ úvò alɛ kɔ́rɔ́ i obhóná Àbràhamʉ̀ bhà inzo. Obhó
tí, Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀, ndàti: «Ìsakà-otù ɔ̌ nga ní ndi nyi nyabáya pbʉ̀kʉ̀
dhu tí ka kózʉ̀na pbàdzʉkʉrʉ nĭ*.»
8 Kà-tì ní, ìnzĭ ní kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ àdhàdhì ìndrǔ ʉ̀gʉ ka karí dhu bhěyi nzónzo i ka
kózʉ̀na rì'ì Kàgàwà bhà inzo tí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ Kàgàwà akɔ̀ làká-otù ɔ̌ nzónzo ní i
ka kɔ̀zʉ̀ rì'ì kàbhà obhóná pbàdzʉkʉrʉ tí.
9 Yàrí ní ndi Kàgàwà akɔ̀ làká, ndàti: «Yà dhu bhěyi kàsʉmì ɔ̌, ma mírà tdítdɔ̌, ní Sárà
rĭ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ*.»
10 Ndirɔ̀, ì'ì rí'ì ní nzĭ wɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Rʉ̀bhɛkà rĭ'ì ìnè átɔ̀. Ɨyàdhíyà nʉ́ʉgʉ óyɔ̌ ozó-nzo
Ɛsawʉ̀ mà Yàkɔbhɔ̀ nà, atdí àba, àlɛ̌ t'ábhunà Ìsakà tɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, inzá ka kàpɛ̀ i nzónzo mà nʉ́gʉ rórɔ̀, ndirɔ̀ inzá i nzónzo àpɛ̀ atdí ídzì dhu
mà ndirɔ̀ atdí nzérɛ dhu mà nónzi rórɔ̀, ndíní Kàgàwà udhé dhu náaká tí, àdhàdhì kǎrí
dhu òvò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
12 ndi ɔ́fɔ̀ ni inzá nga nàndà ìndrǔ-kàsʉ̌ nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga yà indrǔ nunzi Kàgàwà-
afí òzè dhu kɛ̀lɛ̌ nà. Ní Kàgàwà avɔ̀ dhu Rʉ̀bhɛkà tɔ̀ ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎ-ingba nɔ́onziya
kasʉ olù-ingba tɔ̀*.»
13 Ɨlĭlǎ Andítá rĭ dhu ɔ̀vɔ, ndàti: «Ma mózè Yàkɔbhɔ̀, madʉ̀ Ɛsawʉ̀ nɔ́ndrɔ̀*.»

---

* **8:36 8.36** Zàb 44.23 * **9:7 9.7** Ɔpt 21.12 * **9:9 9.9** Ɔpt 18.10-14 * **9:12 9.12** Ɔpt 25.23 * **9:13 9.13** Màl 1.2-3

Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndòzè dhu bhɛ̌yi pbìndà alɛ nɨ̌ dhu

14 Nírɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Tí ìnzɨ̌ Kàgàwà rarí obhónánga ɔ̀nzɨ? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí!

15 Obhó tí, kǎvɔ̀ dhu Músà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí ɨzʉ̀ àbà dɔ̀ná ní ma mòzè mabà ɨzʉ̀ dɔ̀ná alɛ, ndɨrɔ̀ ma mí ídzìnga ɔ̀nzɨ fíndà ní ma mòzè mɔnzɨ ídzìnga fíndà alɛ*.»

16 Nírɔ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga nándà nzá nga ìndrʉ̌ òzè dhu nà ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɔ̌nzɨna dhu nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga kà rɨ̌ ɨzʉ̀ àbà ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu nà.

17 Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Mísrì tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mídì nyɨ nyɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ndínɨ̌ ma mɨtɛ̀ tí pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ otùnʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ɨgá tí ɔvɔ̀du yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.»

18 Nírɔ̀, Kàgàwà arí ɨzʉ̀ àbà ndɨ̀ ndòzè ndàbà ɨzʉ̀ dɔ̀ná alɛ-dɔ̌, ndɨrɔ̀ kǎrí ndɨ̀ ndòzè afína rɔ̀'ɔ̀ odú alɛ-afí àbhʉ̌ rɔ̀'ɔ̀ odú.

19 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, nyɨ nyínè nyatɨ ɨma nɨ̌: «Ádhu Kàgàwà rɔ̌rʉ̀ nɨ̌ ìndrʉ̌ dɔ̌ tdítdɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Atdí alɛ mà tí'ì ìnè ndʉ̀wʉ̀ kà-afí òzè ndɔ̀nzɨ dhu?»

20 Ní kòmbí, ɨnyɨ ní àdhɨ ndínɨ̌ nyɨ nyagò tí nyɨ Kàgàwà nà? Adzɨ nɨ̌ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ tí àdʉ̀ àtɨnà àtɨ ndɨ nóbhɔ̀lɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɨma wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ̌?»

21 Ɨtǎ ɔ̀rʉ̀ arí alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ ndòzè ndɔ̀nzɨ dhu ɔ̀nzɨ pbìndà anzɨ nɨ̌? Ndɨ atdí anzɨ-adɨ nɨ̌ tí, kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ ɨfʉta nà àkǎ wɨ̀tʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ yà bìlɨ̌ngana ka karí ngbɔ̌ya ɔ̀kɔ wɨ̀tʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ átɔ̀?

22 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀nzɨ dhu ndɨ̀ ndòzè dhu bhɛ̌yi pbìndà alɛ nɨ̌. Kǎzè ndɨ̀tɛ̀ pbìndà nàwí yà àkǎkǎnà ndɨtdì ànyǎya alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨtɛ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ɨ alɛ tó dhu-dzi òndù atdídɔ̌.

23 Kǎzè átɔ̀ ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tó ábhɔ̌nga yà ɨzʉ̀ ndɨ ndábà dɔ̀yá alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ kǎbhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ ndínɨ̌ otsúya tí ndɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀.

24 Ɨ alɛ ní àlɛ̌'ɨ. Kʉ̌nzì nzá àlɛ̌ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌nzì àlɛ̌ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ átɔ̀.

25 Ndɨ dhu rɨ̌'ì ádhàdhì yà nabì Ɔsɛyà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ Kàgàwà avɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kǎtɨ:

«Ɨ̀mbǎ ɨ'ì pbàkà alɛ tí alɛ
ní ma manziya ‹Pbàkà Alɛ› tí.
Yà ɨnzá ma matɨ atdídɔ̌ ma mózè dhu tí alɛ,
ní ma manziya ‹Atdídɔ̌ ma mózè Alɛ› tí*.

26 Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ̀ ka kavɔ̀ dhu ɔ̀ná rɔ̀ ngari, katɨ: ‹Nyɨ ní nzɨ̌ pbàkà alɛ,›
ní ɔ̌ rɔ̀ ka kanziya abádhí Kàgàwà, yà Ípìrɔ̌nga nà arí'ì alɛ bhà Inzo tí*.»

27 Nabì Ìsayǎ na náavɔ̀ dhu kpangba Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ Pbàìsràyélí àmbènà ì'ì abhɔ ádhàdhì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpó bhɛ̌yi màtí, ní ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɨ̌ ndɨ ʉ̀gʉ̀.

28 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdì àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi, yà ndì nyʉ́ ndì ndʉnɔ ka dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ɨnzá ndì ndɔ̀dɔ̀ nga ádzɨ̌ rórɔ̀*.»

29 Ndɨrɔ̀ ndɨ nabì Ìsayà náavɔ̀ dhu angyinǎ rɔ̀ átɔ̀ ndàtɨ:

«Ɨ̀nzɨ̌ Kàgàwà, yà kórɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔbɨ nà alɛ nígʉ̌yana gukyè àlɛ̌-dhú nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ àlɛ̌ tɔ̀,
ní àlɛ̌ kʉ́lɨ̌yana àlɛ̌ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà, yà kǎtdɨ tsɛ̌ya bhɛ̌yi*.»

Krístɔ̀ ní yà ìndrʉ̌-pfɔ̀ ʉ̀bɛ̌ arí bhalabhala tó odu dhu

30 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Ɨnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí yà ɨnzá dhu nanɛ̀ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ì obhónángatálɛ tí alɛ, ní kɔ̀zʉ̀ wà obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌.

31 Pbɛ́tʉ̀ Pbàìsràyélí, yà Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ ubhínà alɛ, náawù nzá ùvò ndɨ bhɛ̌yi ka rɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ dhu ɔ̀.

32 Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Abádhí anɛ̀ nzá ndɨ obhónánga a'uta-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí anɛ̀ ka yà ì ónzɨna kasʉ-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí-pfɔ̀ onzi abɛ̀ wɔ̀ ìndrʉ̌-pfɔ̀ àbhʉ̌ arí onzi rɔbɛ̀ odu rɔ̌,

33 àdhàdhì Kàgàwà rʉ̌nɔna Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kà rǎtɨna:

«Kànɨ̌ ma mìlɨ ìndrʉ̌-pfɔ̀ ʉ̀bɛ̌ rí odu Sàyunì tó pbìrì dɔ̌.
Ka ní ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rɨ̌ ràwà ì bhalabhala tó odu.
Pbɛ́tʉ̀, kà'u rɨ̌ alɛ-nyì rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ*.»

---

* **9:15 9.15** Uvt 33.19 * **9:17 9.17** Uvt 9.16 * **9:25 9.25** Ɔsɛ 2.25 * **9:26 9.26** Ɔsɛ 2.1 * **9:28 9.28** Ìsa 10.22-23 * **9:29 9.29** Ɔpt 19.23-28; Ìsa 1.9 * **9:33 9.33** Ìsa 8.14; 28.16

10

Pbàìsràyélí núvǒ ɨ ìnzɨ̌ ʼùngʉ ídzì otu dhu

1 Àbanɨ̌nzó, ma mí atdyúna òho dhu, ndɨrò ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ Pbàìsràyélí-okú
dò rò nɨ̌ dhu ní Kàgàwà ràkǎ ndɨgʉ̌ abádhí.
2 Obhó tí, ɨma ní yà ma mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì: abádhí ní atdídɔ̀ Kàgàwà nózè ʼɨ̀fʉ
alɛ, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨfʉta náhʉ nzá obhóná ɨnga tʼʉ́nɨta ɔ̀ rò.
3 Abádhí-dɔ álʉ́ nzá ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí
dhu, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀nɛ̀ ìdì fɨyɔ́ obhónánga ɨtírò. Abádhí úvǒ ɨ ìnzɨ̌ ʼùngʉ obhónángatálɛ tí
Kàgàwà rɨ̌ ʼɔ̀zʉ̀ ɔ̀ná otu.
4 Obhó tí, Krístɔ̀-otù ɔ̌, Ʉyátá nárà àhʉ ndì ndàkǎnà ndàrà àhʉ rɔ́, ndínɨ̌ Krístɔ̀ nàʼù
ìngbàtí ɨli ndì alɛ mà nózʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ tí obhónángatálɛ tí.

Ɔgʉ̀ rɨ̌ʼì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náʼù alɛ tɔ̀ kórɔ́ dhu

5 Yàrí ní Músà andí Ʉyátá ɨ̀fʉ̌ ka kí dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí
dhu dɔ̌ dhu. Kǎti: «Ʉyátá ʉ́nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ rí alɛ, ní rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga àbà ndɨ Ʉyátá-otù ɔ̌*.»
6 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí aʼuta-otù ɔ̌ dhu rɨ̌ mbǎ ɨ̀ʼì ɔbɨ tí ìndrʉ̌
tɔ̀. Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu ndɨ dhu dɔ̌ katɨ, nyɨ ràkǎ nzá nyatɨ afínʉ ɔ̀: «Ádhɨ ndɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rúpo?» Ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀ʼì àdhàdhì Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyí rìfò ányɨ̀rò dhu bhɛ̌yi
dhu.
7 Ndɨrò, nyɨ nyàkǎ nzá nyatɨ: «Ádhɨ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rófo?» Ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀ʼì àdhàdhì
Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyí rùpò ányɨ̀ rò dhu bhɛ̌yi dhu.
8 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ʉ́nɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí aʼuta-otù
ɔ̌ dhu dɔ̌ dhu: «Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɨ̌ʼì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨnʉ́, kà rɨ̌ʼì linʉ́ ndɨrò kà rɨ̌ʼì afínʉ ɔ̀*.» Ndɨ
Ɔtɛ ní Krístɔ̀ àʼu ka kí dhu dɔ̌ mǎ maróvɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɔtɛ.
9 Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba tsʉ̀nʉ nyʉ́ nɨ̌ nyatɨ Yɛ̌sù ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, nyadʉ̀ dhu àʼù
atdí afínʉ nyʉ́ nà ɨwà Kàgàwà rabhʉ̀ ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rò, ní nyɨ nyádʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.
10 Obhó tí, ìndrʉ̌ apɛ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ náʼu afína nyʉ́ ɔ̀ rò, nózʉ̀ Kàgàwà rǎdʉ̀
obhónángatálɛ tí. Ndɨrò, kǎpɛ́ ka ndì ndàʼù dhu ʉ̀nɔ kpangba tsʉ̀na nyʉ́ nɨ̌, ní Kàgàwà
rǎdʉ̀ kìgʉ ìgʉ̌.
11 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna: «Ɨ̀ngbàtí ɨ́li ndì alɛ mà náapɛ́ kàʼu, ní ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀
dhu ɔ̀zù ndàtɨ, kɔkórɔ̀ ndì raʼu ka*.»
12 Nírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà nʉ́dà ɨ nɨ̌ dhu rɨ̌ ɨ̀mbǎ ɨ̀ʼì
atdí màtí. Obhó tí, kórɔ́ alɛ rɨ̌ʼì nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí alɛ ní atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrò kǎrí ídzìnga
ɔ̀nzɨ kórɔ́ alɛ yà fɔná dhu nònzì tɔ̀.
13 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-rɔ̌ ndì nìtsɔ̀ ìngbàtí ɨ́li ndì alɛ mà
ní rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀*.»
14 Nírɔ̀, ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ ʼɨtsɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi yà ɨnzá ɨ̀ áʼù Krístɔ̀-rɔ̌? Ndɨrò, abádhí rǎdʉ̀
kàʼù ìngbà dhu bhɛ̌yi ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɨrɨ rórɔ̀? Ndɨrò abádhí rǎdʉ̀ kàbhà
màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀rì ìngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀mbǎ ndɨ dhu ʉ̀nɔ rí abádhí tɔ̀ alɛ rɨ̌ʼì rɔ̀?
15 Ndɨrò, ka kádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi dhu apɛ́ ɨ̀ʼì ɨnzá ka kòvì ìndrʉ̌
abádhí-tɨʼɔ̀ dhu tí? Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ mbɛ̌yi nyʉ́ ndàtɨ: «Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ríwu alɛ
rɨ̌wu dhu àlǎ ka kí dhu ní ídzì dhu*.»
16 Pbɛ́tʉ̀, kórɔ́ alɛ náaʼu nzá ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Obhó tí, nabì Ìsayà náavɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ɔ̀ɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ ndɨ mǎ mʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ náʼù?*»
17 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ìndrʉ̌ arí dhu àʼu Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɨ ɨ̀rì rɔ̀, ndɨrò ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
ní Krístɔ̀ dɔ̌ rɔ́tɛ Ɔtɛ.
18 Nírɔ̀ ma mí dhu ìvʉ̌, matɨ: Pbàyàhúdí níɨrɨ tí ɨnzá ndɨ màkʉ̌rʉ̀? Abádhí ɨrɨ wà ka!
Obhó tí, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna:
«Màkʉ̌rʉ̀ nà ríwu alɛ-tù nírì ndì kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌,
abádhí-ɔ̀tɛ̌ àrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.»
19 Ma mí dhu ìvʉ̌ tdítdɔ̌, matɨ: Ndɨ dhu alʉ́ tí obhó Pbàìsràyélí-dɔ? Kǎlʉ́ wà abádhí-dɔ.
Obhó tí, Músà nɨʼì ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tʼálɛ, yà Kàgàwà avɔ̀ dhu otùna ɔ̌, ndàtɨ:
«Ma mí nyǎbhʉ̌ nyɨ̌ʼì adha tó alɛ-afí nà yà ɨ̀mbǎ arí̀ʼì pbàkà alɛ tí alɛ dɔ̌.
Ma mí nyǎbhʉ̌ nyǎkɔ̌ yà ɨnzá nga nʉ́nɨ dhu tí nyɨ̌ nyarózʉ̀na alɛ rɔ̌*.»
20 Nabì Ìsayà náavɔ̀ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fɨndà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu átɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàtɨ:
«Ma mábà ma fɨyɔ̀ alɛ ní kǎkà ìnzɨ̌ úbhì mɔnɛ̀ rɔ̌ alɛ,

* **10:5 10.5** Law 18.5 * **10:8 10.8** Tɔ̀r 30.12-14 * **10:11 10.11** Ìsa 28.16 * **10:13 10.13** Yɔ̀w 3.5 * **10:15 10.15** Ìsa 52.7 * **10:16 10.16** Ìsa 53.1 * **10:18 10.18** Zàb 19.5 * **10:19 10.19** Tɔ̀r 32.21

ma mítɛ̀ ma fɪ̌yɔ̀ alɛ nɪ́ kǎkà ɪ̀nzɪ̌ úbhì dhu ònzì rɔ̌ fudú alɛ*.»
21 Pbɛ́tʊ̀, Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rǎtɪ̀na yà dhu bhɛ̌yi: «Bìlǐnganà ma márà ɔtsʊ́du ɪ̀yɪ̀ rɔ̌ mambɛ ɪ̀nzɪ̌ arɪ́ ɪ̀nga ɪ̀rɪ̀, ndɪ̀rɔ̀ dɔ̀ya ɪ́dzɔ̀ alɛ ùnzì dɔ̌ nɪ̌ ndɪ́nɪ̌ ingo tɪ́ tɪ̀du ɔ̀*.»

11

Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbɪ̀ndà alɛ Pbàìsràyélí dòtsí dhu

1 Nírɔ̀, ma mí dhu ìvʊ̌ matɪ̀: Kàgàwà náadhɔ̀ tɪ́ ɔ̀dhɔ pbɪ̀ndà alɛ? Ɪnzá akɛkpá màtɪ́! Obhó tɪ́, ɪ̀má na, ɪ̀ma nɪ́ Mʊ̀ìsràyelì, Àbràhamʊ̀ bhà mʊ̀dzʊ̀kʊ̀rʊ̀, Bɛ̀nyàmɪ̀nì bhà rʊ̀gànda.
2 Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbɪ̀ndà alɛ kǎkà angyinǎ rɔ̀ ndɪ̀ ndapɪ̀ fɪ̌ndà. Nyɪ̌ nyʊ̀nɪ̀ tɪ́ nzá yà Ɪ̀lɪ̀lǎ Andítá náarʊ́nɔna nabì Ɛ̀lɪ̀yà dɔ̌ dhu? Pbàìsràyélí ɔ̀bhʊ̀ ndɪ̀ ndɪ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɪ̌ rɔ̀, kʊ̌nɔ dhu ndàtɪ̀:
3 «Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, abádhí ɔ́kyɛ̀ pbʊ̀kʊ̀ pbànábí, ʼàdʊ̀ pbʊ̀kʊ̀ màzàbáhʊ́ núgolo. Nɪ́ ɪ̀ma, ma mɔ̀dì atdí rɔ̀, ndɪ̀rɔ̀ abádhí rɪ̌ mɔnɛ ndɪ́nɪ̌ ɪ̀ oho tɪ́ ma*.»
4 Nɪ́, ádhu Kàgàwà adʊ̀ àdunà kà tɔ̀? Kǎdù dhu kà tɔ̀, ndàtɪ̀: «Ma mɔ̀dɔ̀ wà àrʊ̀bhʊ̀ lʊ̀fʊ̀ alɛ idù. Ɪ alɛ nɪ́ kǎkà ɪ̀ núvǒ ɪ̀nzɪ̌ ʼɔ̀kɔ̀ ɔtdyʊ̀ya-dɔ Bǎlì tɪ́ kátɪ̀na mʊ̌ngʊ̌-ngba-ɔ̀nzɪ̌ alɛ*.»
5 Ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi tɪ́, indo màtɪ́, ɪ̀ nʊ́bhà alɛ-go rɪ̌ʼɪ̀ ìnè. Ɪ alɛ nɪ́, yà Kàgàwà ɔ́pɪ̀ fɪ̌ndà pbɪ̀ndà ídzìnga ɔ̌ àdhàdhɪ̀ afína nyʊ́ nózè ka dhu bhɛ̌yi alɛ.
6 Nɪ́, dhu apɛ́ ɪ̀ʼɪ̀ Kàgàwà ɔ́pɪ̀ abádhí pbɪ̀ndà ídzìnga-otù ɔ̌ dhu tɪ́, nɪ́ kɔ̌pɪ̀ nzá abádhí ɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi kɪ̀ʼɪ̀ rɔ̀, kàbhà ídzìnga nɪ́ nzɪ̌ àdʊ̀ ɪ̀ʼɪ̀ ídzìnga.
7 Nɪ́, ádhu olu? Pbàìsràyélí náabà tɪ́ nzá yà ɪ̀ arɔ́nɛna Kàgàwà bhà ídzìnga? Ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̀ yà Kàgàwà ɔ́pɪ̀ fɪ̌ndà nɪ́ ɪ̀ ka nabà. Pbɛ́tʊ̀ ngʊ̌kpà, kǎkà ɔ̀dɔ̀dɪ̀, nábhʊ̀ kǎdʊ̀ ròngò dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ tɪ́.
8 Obhó tɪ́, Ɪ̀lɪ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí dhu katɪ̀: «Kàgàwà abhʊ̀ abádhí-afí ròngò odú, ɪ̀nzɪ̌ abádhí-nyɪ̀kpɔ́ ala tɪ́ nga, ɪ̀nzɪ̌ abádhí-bɪ̀ ràdʊ̀ ɪ̀nga ɪ̀rɪ̀. Nɪ́ abádhí náarɪ́ʼɪ̀ ìnè ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi tɪ́ indo màtɪ́.»
9 Ádrʊ̀ngbǎ kamà Dàwudì rǎtɪ̀na átɔ̀:
«Abádhí tɔ́ mʊ̀hɛndʊ̀ àkǎ ndʊ̀gɛ̀rɛ̀ ndɪ̀ abádhí rɔ̌, ndòngò abádhí ɔ̀tsɪ̀ rɪ́ àdà tɪ́,
ndɪ́nɪ̌ abádhí awá tɪ́ ɪ̀, ʼàdʊ̀ fɪ̌yɔ́ nzérɛnga tɔ́ pɛrɛ̀ nábà.
10 Abádhí-nyɪ̌nga àkǎ ndʊ̀tì, ɪ̀nzɪ̌ ràla nga,
ndɪ̀rɔ̀ abádhí-adzíkpa àkǎ rʊ̀tdɔ̀ ɪ̀ bìlǐnganà*.»

Pbàìsràyélí náadhɔ̀ Krístɔ̀ dhu
náabhʊ̀ ídzìnga yà adzɪ̀ ɔ̌ ngʊ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu

11 Nírɔ̀, ma mí dhu ìvʊ̌ matɪ̀: Pbàìsràyélí-pfɔ̀ dhu ʊ̀bɛ́ tɪ́, ràrà àhʊ̀ abádhí rɪ̌ ʼàwà dòtsí dhu ɔ̀? Ɪnzá akɛkpá màtɪ́! Pbɛ́tʊ̀, Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀ Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɪ̀nzɪ̌ nɪ́ Pbàìsràyélí náabà ɪ̀ ʊ́gʊ̀ ɔ̀ná otu, ndɪ́nɪ̌ ɪ̀ Pbàìsràyélí ambɛ̀ tɪ́ adhàya ɔ̀nzì dɔ̌.
12 Nɪ́, dhu apɛ́ ɪ̀ʼɪ̀ Pbàìsràyélí tɔ́ afátá mà abádhí tɔ́ ivívínga mànà náabhʊ̀ ídzìnga yà adzɪ̀ ɔ̌ ngʊ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu tɪ́, nɪ́ yà Kàgàwà únzì Pbàìsràyélí rɪ̌ ɔ̀gʊ̀ tɔ́ otu nʊ́ngʊ̌ atdídɔ̌ rɔ̀, ndɪ̀ ídzìnga náadʊ̀ya tɪ́ mbǎ ɪ̀ʼɪ̀ abhɔ nyʊ́ rɔ̀sè?
13 Kòmbí ma mɪ́ dhu ʊ̀nɔ fʊ̌kʊ̀ ɪ̀nzɪ̌ nɪ́ Pbàìsràyélí tírɔ̀. Ɪma nyʊ́, ɪ̀ma nɪ́ ɪ̀nzɪ̌ nɪ́ Pbàìsràyélí tɔ́ uvitatálɛ. Nɪ́ ma mí milè ndɪ̀ pbàkà kasʊ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Nírɔ̀, ma míʼɪ̀ ìnè mabhʊ̀ fàká pbìrì ɔ̌ bhà nyʊ́ rɔ̀nzì ngʊ̌kpà pbìrì ɔ̌ alɛ-adhà, ɪ̀ngɔ́ ma maraya tɪ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ mà nígʊ̀.
15 Obhó tɪ́, dhu apɛ́ ɪ̀ʼɪ̀ Kàgàwà ɔ́dhɔ̀ Pbàìsràyélí dhu níbhò ungbòta Kàgàwà mà nzínzì ɔ̌ yà adzɪ̀ ɔ̌ ngʊ̌kpà alɛ mànà dhu tɪ́, nɪ́ Kàgàwà àʼù Pbàìsràyélí tdítdɔ̌ dhu tɪ́ mbǎ àdʊ̀ ɪ̀ʼɪ̀ àdhàdhɪ̀ abádhí, kǎkà ɪ̀wà ʊ̀vè alɛ bhɛ̌yi ɪ̀ʼɪ̀ alɛ, nábà ípìrɔ̌nga tdítdɔ̌ dhu bhɛ̌yi?

Pɔlɔ̀ rɪ̌ ɔ́yɔ̌ ɔ́fɔ̀ ìbho Pbàìsràyélí mà abhúya-nzɪ̀nzɪ̀ mànà dɔ̌ dhu

16 Ɔ̀bhɔlɔ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ mʊ̀gatì-dɔ̀kpa* nábhʊ̌ ka kapɛ́ pɛrɛ̀ tɪ́ Kàgàwà tɔ̀, nɪ́ ndɪ̀ nʊ̀bhà gòna nádʊ̀ ɪ̀ʼɪ̀ kàbhà átɔ̀. Ndɪ̀rɔ̀, Pbàìsràyélí rɪ̌ʼɪ̀ àdhàdhɪ̀ òzò tɪ́ Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhɛ̌yi. Nɪ́, ndɪ̀ mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ náapɛ́ ɪ̀ʼɪ̀ kàbhà dhu tɪ́, nɪ́ ndɪ̀ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nádʊ̀ ɪ̀ʼɪ̀ kàbhà átɔ̀.
17 Nɪ́, Kàgàwà ʊ́ʼa ndɪ̀ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí-rɔrɔ̀, ndàdʊ̀ nyɪ̌, ɪ̀nzɪ̌ nɪ́ Pbàìsràyélí, yà ɪ̀rɪ́ ɔ̌ arɪ́ ɪ̀nga mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nʊ́pba ndʊ̀tsɪ̀ kɔ̌kɔ̀ ʊ̀ʼǎ ndɪ̀ ndʊ̀ʼa mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí tɔ́ ngari ɔ̌. Nɪ́ kòmbí nyɪ̌, ɪ̀nzɪ̌ nɪ́ Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyɪ̌ nyarɪ́ Pbàìsràyélí náabà ídzìnga àbà

---

* **10:20 10.20** Ìsa 65.1 * **10:21 10.21** Ìsa 65.2 * **11:3 11.3** 1Ká 19.10,14 * **11:4 11.4** 1Ká 19.18 * **11:10 11.10** Zàb 69.23-24 * **11:16 11.16** Ɔzt 15.19-21

átɔ̀, àdhàdhì ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí náarí yà òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨdha nómvʉ̀ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

18 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì kǎkà ʉ̀'ǎ Kàgàwà ʉ́'a mìzèyìtunì-ɔpbí gàyà. Nyɨ̌ nyí mbǎ nyɨ̌ nyí nyɔyɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà. Obhó tí, ìnzɨ̌ ní nyɨ̌ ndɨ nyɨ̌ nyarí ɔbɨ àbhʉ̌ ndɨ mìzèyìtunɨ̌-vɛ́* tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎ-vɛ́ náarí ndɨ ɔbɨ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.

19 Nyɨ̌ nyí'ì ìnè nyǎti ma nɨ̌: kɔ̀rí mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí ka kʉ'a, ndínɨ̌ mǎ, mǎ mabá tí ngari arìya dɔ̌.

20 Ní, nyɨ̌ nyʉ̀nɔ̀ obhó dhu. Ka kʉ'a abádhí, abádhí uvó ì ìnzɨ̌ ì a'u tí dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyí'ì ìnè pɔ́tsɔ́ nyɨ̌ nyʉ̀pbǎ nyɨ̌ ndɨ itsu rɔ̌ rɔ́, a'uta nà nyɨ̌ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌yɔ̀ nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi!

21 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá Kàgàwà ʉbhà kɔ̀rí itsu-ɔpbí-ayí, ròngò àmbɛ ɔ̀'ɔ̀ dɔ̌ dhu tí, ní kǎdʉ̀ya nyʉ̌bhà ìngbà dhu bhɛ̌yi?

22 Nírɔ̀, nyìrè pɛ́ nga Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyìrè pɛ́ nga kàbhà nàwí dɔ̌ átɔ̀. Àbadhi ní pbìndà nàwí ìtè arí kǎkà ì núvɔ̀ ìnzɨ̌ 'à'ù ndì alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, ka nádʉ̀ ì'ì ídzì alɛ fʉ̌kʉ̀, kàbhà ídzìnga ɔ̌ nyɨ̌ nyòkò rɔ̀. Ɨmbǎ kɨ'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, ní nyɨ̌ nyʉ́ mà kʉ̌'àya nyɨ̌ átɔ̀.

23 Ndɨrɔ̀, Pbàìsràyélí na náapɛ́ 'ʉ̀gèrè, 'à'ù Kàgàwà tdítdɔ̌, ní kà rɨ̌ ìnè ndʉ̀pbǎ abádhí tdítdɔ̌, ndʉ̀tsì yà abádhí ɨ'ì ɔ̀yá fɨyɔ́ ngari ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndʉ̀pbǎ abádhí, ndʉ̀tsì tdítdɔ̌.

24 Nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì àdhàdhì ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí, yà Kàgàwà ʉ́'à ndàdʉ̀ àpbanà, ndʉ̀tsì yà òzò tí ndì ndazò mìzèyìtunì-kpa rɔ̌ bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ ní yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ka karí kòzò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí rɨ̌'ì àdhàdhì wɔ̀ ndɨ òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhɛ̌yi. Ní dhu rɨ̌ ìmbǎ ì'ì odú Kàgàwà tɔ̀, ndʉ̀pbǎ yà ʉ̀'ǎ ndì ndʉ́'a ndɨ mìzèyìtunì rɔ̌ rɔ̀ ɔpbína, ndàdʉ̀ ʉ̀tsìnà kà-rɔ̌ tdítdɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌'ì ɨzʉ tɔ́ afína nà
Pbàìsràyélí mà ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí mànà dɔ̌ dhu

25 Àbanɨ̌nzó, ma mòzè nzá nyɔ̌kò ìnzɨ̌ nyʉ̌nɨ yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu, akyɛ nyɨ̌ nyɔzʉ́na nyɨ̌ atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ alɛ tí nɨ̌. Ndɨ dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ ní yàrí: atdídhená Pbàìsràyélí nóokoya afíya ròngò ɔ̀'ɔ odú, ràrà àhʉ yà Kàgàwà únzì ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí rɨ̌ ɔ̀gʉ̀-otù ʉ̀ngʉ̌ atdídɔ̌ dhu ɔ̀.

26 Nírɔ̀ ní ndɨ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ya àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɔ̌vɔna dhu bhɛ̌yi, ndàtɨ:
«Ʊwʉtaba rɨ̌ ndɨtɔ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌.
Kàrɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɨtɔ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
27 Wɔ̀rí ní ndɨ yà abádhí mànà mǎ mungbòya mǎ nɨ̌ ungbòta,
abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́ba ma mí abádhí tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌*.»

28 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀ dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní Kàgàwà rɔ̌ òmvʉ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ì'ì mʉ̀gàsʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà avò abádhí fíndà dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní atdídɔ̌ Kàgàwà ózè abhúya-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ.

29 Obhó tí, Kàgàwà náarí nzɨ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ndì ndàbhʉ pɛrɛ̀ àkɔ̌ ndɨ alɛ-fɔ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎrí nzɨ̌ fíndà ndì ndóvò alɛ ɔ̀dhɔ.

30 Angyi nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyɨ̌ nyuvó nyɨ̌ ìnzɨ̌ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀ Pbàìsràyélí úvɔ̀ ì ìnzɨ̌ 'ìrì kà-tsʉ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

31 Àdhàdhì abádhí úvɔ̀ ì kòmbí ìnzɨ̌ 'ìrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu nábhʉ Kàgàwà rì'ì ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà dʉ̀kʉ́ dhu bhɛ̌yi, ní kɨ̌'ɨya ìnè ɨzʉ tɔ́ afína nà átɔ̀ abádhí dɔ̌, abádhí rɨ̌ 'ʉ̀gèrè 'ìngò tɨna ɔ̀ rɔ̀.

32 Obhó tí, Kàgàwà ábhʉ Pbàìsràyélí mà ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí mànà rì'ì ìnzɨ̌ rí tsʉ̀ná dhu ìrɨ alɛ tí, ndínɨ̌ ndì ndɨ'ì tí ɨzʉ tɔ́ afína nà abádhí dɔ̌ kórɔ́.

33 Ándà pɛ́ Kàgàwà bhà ídzìnga náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ tí dhu! Kǎrí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu mà, kàbhà ɨnga t'ʉ́nɨta mànà rɨ̌'ì abhàbhó nyʉ́ ròsè! Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kàbhà ɨrèta àwɛ rádʉ̀? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kùdhɛ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu rǎdʉ̀ dɔ̀na àlʉ?

34 Àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɔ̌vɔna dhu bhɛ̌yi:
«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨrèta nʉ́nɨ?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tɔ̀ rádʉ̀ sedzà àbhʉ*?»
35 «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu nábhʉ angyi Kàgàwà tɔ̀,
ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí ndɨ dhu-arì ɔ̌ dhu àdu fíndà*?»

---

* **11:18 11.18** Mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ tí ka kátina ɨrɔ́ ní Pbàìsràyélí t'ábhúna-nzìnzì. * **11:27 11.27** Ìsa 59.20-21
* **11:34 11.34** Ìsa 40.13-14 * **11:35 11.35** Yɔ̌b 41.3

36 Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu náaráhʉ kà-fɔ́ rɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu kǎbhɔ̀lɔ̀ ndɨ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌'ì kà tɔ̀. Ní, kàkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

12

Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí atdí alɛ-afí nyʉ́ na dhu

1 Níɾɔ̀ àbanɨ̌nzó, àdhàdhì Kàgàwà nɨ́itè pbìndà ɨzʉ tó alɛ-afí àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, nyʉ̌bho ngbɔ̌kʉ kà tɔ̀, rì'ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ ka kùbho ípìrɔ̌rɔ̀ rí'ì ìzǎ tó pɛrɛ̀ bhɛ̌yi, kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ, ndɨrɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ pɛrɛ̀ bhɛ̌yi. Wɔ̀rí ní ndɨ àdʉ̀ ɨ̀'ì obhónánga tó ɔ́fɔ̀, yà Àbadhi ʉ̀lɛ nyɨ̌ nyádʉ̀ nɨ̌.

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì nyɨ̌ àdhàdhì yà kòmbí arí'ì adzɨ ɔ̌ alɛ náarí 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ Kàgàwà rʉ̀gèrɛ̀ nyɨ̌, ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ròngò ɔwʉ́tána tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí Kàgàwà ózè nyɔ̌nzì dhu. Ɨ dhu ní: ídzì dhu tí rí'ì dhu mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ obhónánga tó dhu nyʉ́ tí rí'ì dhu mànà.

3 Àdhàdhì yà Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ná idù ídzìnga mɨ'ì uvitatálɛ tí dhu-bvʉ rɔ̌, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́: atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndì ɔrʉ́ nyʉ́, ròsè yà ndì ndí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌dzɨ̌ rɔ́rɔ̀, àdhàdhì yà Kàgàwà ʉ́ndɔ̀ fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta-otù ɔ̌ pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌.

4 Atdí alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo náarí'ì ibí, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌ mbǎ ɨ'ì kɔ́rɔ́ atdí kasʉ nà tí.

5 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, àlɛ̌ kí mbǎ ɨ'ì ibí rɔ̀ màtí, ní àlɛ̌ ní atdí alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ àlɛ̌ rɨ'ì atdí alɛ-ngbɔ̀ tí, ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà rɨ'ì pbìndà ngari ɔ̌ àdhàdhì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga bhɛ̌yi.

6 Pbìndà ídzìnga-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà íbhò dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀. Ní, kàbhà nabì bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ yà kɔ́rɔ́ àlɛ̌ ká'ù obhónánga tó ɔtɛ-bvʉ rɔ̌.

7 Ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzì ka mbɛ̌yi. Ìndrǔ tɔ̀ ka kí dhu ùdhɛ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùdhe dhu mbɛ̌yi ìndrǔ tɔ̀.

8 Ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kí sedzà àbhʉ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàbhʉ sedzà mbɛ̌yi abádhí tɔ̀. Ìndrǔ tɔ̀ ka kí pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùbho ka ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndózʉ̀na rɔ́rɔ̀. Ìndrǔ ɔ̀dɔ arí alɛ, nákǎ ndɔ̀dɔ̀ abádhí mbɛ̌yi. Ɨzʉ tó alɛ-afí nà ka kí'ì ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzì ka dhɛ̀dhɛ nà.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí nzínzìya ɔ̌ dhu

9 Fʉ̀kʉ́ àzè nákǎ ndì'ì ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ʉtrátá na. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí kǎkà nzɛ́rɛ dhu tí rí'ì, nyǎdʉ̀ nyǎpba ídzì dhu tí rí'ì dhu rɔ̌.

10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì atdí àba bhà alɛ náarí 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ'ì wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí nzínzìkʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̌.

11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ atdyúkʉ nyʉ́ nà, ɨ̀mbǎ ɨtsí na, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka afíkʉ nyʉ́ nà.

12 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀kò dhɛ̀dhɛ ɔ̌, yà àlɛ̌ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ fɨndá làká dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ nyɨ̌ nyí nyɨ̌ nyabá tí rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pótsó ɨtsɔ̀ta ɔ̌.

13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà fɨyɔ́ mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu olo tí rí'ì alɛ àkɔ rɔ̌.

Àzè àkǎ kɨtè kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ɨ̀mbǎ rɨ'ì òmvʉ̌ tɔ̀ màtí dhu

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎso rʉ̀kʉ́ rávu alɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎso abádhí, ɨ̀nzɨ̌ ní nyɔ̌fù abádhí òfù tí.

15 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhɛ̀dhɛ atdíkpá kǎkà dhɛ̀dhɛ ɔ̌ rí'ì alɛ mànà, nyǎdʉ̀ ɔ̀dzɨ atdíkpá kǎkà ɔ̀dzɨ ródzɨ alɛ mànà.

16 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀kò ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kí dhu ràtdǔ afíkʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà nyɨ̌ yɔrɔwà ɔ̌ ka kóko dhu ràtdǔ ndɨ afíkʉ. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ nyɨ-tírɔ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí.

17 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎdu nzɛ́rɛ dhu ìndrǔ tɔ̀ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ídzìnga ɔ̀nzɨ ka kí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí nà.

18 Àkǎkǎ nɨ̌, tɨkʉ ɔ̀ná rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ mànà.

19 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌tsɛ̀ rʉ̀kʉ́ dhu nyɨ̌-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà ngari Kàgàwà bhà nàwí tɔ̀ rɔ̀nzì ndɨ kasʉ. Obhó tí, ka kándǐ dhu ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, katɨ: «Ìndrǔ rɔ̌ dhu ʉ̀tsɛ ka kí dhu ní kàsʉ̌du. Ɨma, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ní ndɨ ma mʉtsɛ̀ya rʉ̀kʉ́ dhu*.»

---

* **12:19 12.19** Tɔ̀r 32.35

20 Pbɛ́tʉ̀, àdhàdhì yà Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Rʉ̀nʉ́ arí'ì òmvʉ̌ tí alɛ náapɛ́ ì'ì àwù nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀. Kǎpɛ́ ì'ì ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɨdha kà rɔ̀mvʉ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rǎdʉ̀ ì'ì àdhàdhì kàzʉ-li nyɨ nyìtrɔ̀ kà-dɔ̀-tsírɔ́ dhu bhɛ̌yi*.»

21 Nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ nzɛ́rɛ dhu rɔ̀nzì lɛ̀mànʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔnzì nzɛ́rɛ dhu lɛ̀mà ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̌.

13

Àlɨ̀tá bhà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ kɨfʉ dhu

1 Ɨ̀ngbàtí íli ndì alɛ mà nákǎ ndìɨfʉ idzi nónyʉ̀ ìndrʉ̌ dɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ. Obhó tí, ɨnzá áhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga náarí mbǎ ì'ì. Ndɨrɔ̀, kǎkà idzi nónyʉ̀ ìndrʉ̌ dɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́lɨ ní Kàgàwà.

2 Nírɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ nà rí ndàgò alɛ ní Kàgàwà ʉ̀yǎ dhu nà rí ndàgò alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu bhɛ̌yi arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà rɨ̌ anya ìtdì dɔ̀yá dhu nɨ̀dhà dɔ̀yà ì tírɔ̀ alɛ.

3 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí nzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ní nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ. Nyɨ nyózè tí wà nyongò àdɨ ìnzɨ̌ nyɨ nyí ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rórɔ̀? Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ídzì dhu, ní kà rǎdʉ̀ nyɨfʉ.

4 Obhó tí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ nyɨ nabhʉ̀ tí nyɔnzì ídzì dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ nyarí dhu tí, ní nyɨ nyàkǎ nyɔnzì abádhí-ɔdɔ̀. Obhó tí, ìnzɨ̌ ní kɔ̀kórɔ̀ nga ndɨ abádhí rɨ̌'ì ìndrʉ̌ tɔ̀ ì í màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà nɨ̌. Màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ abádhí rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ rɔ̀, abádhí rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ kàbhà nàwí nɨtɛ̀ tí ɨ alɛ tɔ̀.

5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu nyʉ́ ní kɨfʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ, ìnzɨ̌ ní Kàgàwà bhà nàwí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀, alɛ-afí rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ átɔ̀ ídzì dhu ràrɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyárí pàratà ʉ̀fɔ̌ átɔ̀. Obhó tí, àlɨ̀tá bhà kasʉ ɔ̀nzɨ arí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarɔ́nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ.

7 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ìngbàtí ìli ndì ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà obhónánga mà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ pàratà yà pàratà àbhʉ̌ arí kʉfɔ̌ ndɔmbɛ̀-fɔ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyàkǎ nyǎtsà tákísì yà tákísì àtsà arí alɛ-fɔ́. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ, nyǎdʉ̀ ilèta nà àkǎ-tsí nílè.

Ìndrʉ̌ rɨ̌ 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu ní Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨfʉ̌ ka kí dhu

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì atdí alɛ bhà wànzá nà màtí. Wànzá tí nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̀. Ndɨ dhu ní, nyʉ̌zè nyɨ̌ nyí nzínzìkʉ ɔ̌ dhu. Obhó tí, ɔdhìnà nòzè alɛ nífʉ wà Ʊyátá atdídǒ.

9 Kàgàwà bhà Ʊyátá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɨlɨ afínʉ ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌*.» Kɔ̀kɔ̀ ɨ Ʊyátá mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà-tsí mànà, ní ka kʉ́tsì yàrí atdí Ʊyátá ɔ̀: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ àdhàdhì yà ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.»

10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì kà-rɔ̌. Nírɔ̀, alɛ t'ɔ́dhìnà òzè ka kí dhu ní Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kí àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi dhu.

Krístɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ kɔdɔ̀ tí dhu

11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌zè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà àlɛ̌ kí'ì ɔ̀ná kòmbí kàsʉmì nídhunɨ̌. Obhó tí, Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka'u ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kʉ́gʉ dɔ̀tsí ɔ̀ná kàsʉmì níi'ì àdì ndì ndàdì ɨtsɛ rɔ́. Ní kòmbí, kìndù wà ndì ɨ́kyèrɔ̌ nyʉ́ àlɛ̌ tí. Nírɔ̀, kànɨ̌ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyí nyɨ̌và ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ kàsʉmì nákǎ wà!

12 Iku-ǒnga àlì wà ndì, ndɨrɔ̀ ɨnga rʉ̌bhɔ dhu níndù wà ndì. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràwà ínɔ̀ tɔ́ mʉ̀tsɔ igi, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɨla ùgye àlɛ̌ kí nɨ̌ awáwʉ̀ ɔ̌ màtsʉ̌mù núgù.

13 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɨ'ì adyíbhengá nga nà àkǎ ídzì mʉ̀tsɔ nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ kǎkà dhu-tsí rɔ̌rɔ̀. Ɨ dhu ní: pɨ̀rà bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀nyʉ dhu, ɨwa t'órita, kórɔ́ mʉ̀nyɔ̀nì-tɨdɔ̀ t'ɔ́nzɨta, anya t'ɔ́nzɨta, ndɨrɔ̀ adha tɔ́ alɛ-afí nà ka kí'ì dhu.

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ yà Yɛ̌sù íbhò àlɛ̌ tɔ̀ màtsʉ̌mù. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho dhu rɔ̀vɔ̀ nyɨ̌, nyǎmbɛ kɔ̌zè dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

---

* **12:20 12.20** Mbà 25.21-22. Kà-tì ní, ngǎtsi nɨ̌, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ àbhʉ nyìna rìwù, ràdʉ̀ ndʉ̀gèrè ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga. * **13:9 13.9** Uvt 20.13-15,17; Tɔ̀r 5.17-19,21 * **13:9 13.9** Law 19.18

14

Ɨnzá ìndrǔ àkǎ ndɔ̀tɨ̀ ɔdhìnà-ànyǎ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎkɔ yà ivíví a'uta nà arí'ɨ̀ alɛ ɨnzá nyɨ́ nyàgò nyɨ́ nà pbìndà ɨrɛ̀ta dɔ̌ rɔ́rɔ̀.
2 Atdí ɔ́fɔ̀ ní, atdí alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndɔ̀nyʉ̀ kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ pbìndà ɔbɨ nà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndà'ù ndɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ́* kɛ̀lɛ̌ pbìndà ivíví a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Ní, wɔ̀ ndɨ́ kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ́ arí alɛ nákǎ nzá ndɔ̀nzì yà ìnzɨ̌ arí ìzǎ ná'a alɛ-ɨtsì. Ndɨ́ dhu bhɛ̌yi tí, yà ìnzɨ̌ arí ìzǎ ná'a alɛ, nákǎ nzá ndɔ̀tdì yà kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ́ arí alɛ-ànyǎ, Kàgàwà nákɔ wà kɔ̀nyʉ́ arí alɛ átɔ̀ nídhunɨ̌.
4 Ɨnyɨ́, ɨnyɨ́ ní àdhɨ́ wɔ̀ ngǎtsi alɛ bhà kasʉ́tálɛ dɔ̌ nyɨ́ nyarí anya ɨ̀tdì rɔ̀? Kàrɨ̌ kórɔ́ dhu ɔ̀nyʉ́ dhu mà, ndɨ́rɔ̀ ìnzɨ̌ kà rɨ̌ kórɔ́ dhu ɔ̀nyʉ́ dhu mà ní kàbhà kasʉ́ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀tɛ̌. Ndɨ́rɔ̀, kàbhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ ìnè ɔbɨ́ nà ndɨ̀dì ka pótsó pbìndà a'uta ɔ̌.
5 Atdídhená alɛ náarí atdídhená ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ atdídɔ̌ rí'ɨ̀ tɨ̌ya nà ròsè ngʉ̌kpà ɨdhɔ dɔ̀nǎ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arádʉ̀ kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ rɨ'ɨ̀ àdhàdhì. Ndɨ́ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ́, ngǎtsi alɛ náarí dhu à'u àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndírɛ̀na ndìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
6 Afína nìtǔ atdí ɨdhɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ́ ndɨ́ dhu bhɛ̌yi ndínɨ̌ ndì ndɨ́fʉ́ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù. Kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ́ arí alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ́ ndɨ́ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ ndì ndɨ́fʉ́ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù átɔ̀. Obhó tí, kà rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ pbìndà ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ́rɔ̀, ìnzɨ̌ arí kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ́ alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ́ ndɨ́ dhu bhɛ̌yi átɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndɨ́fʉ́ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀.
7 Obhó tí, àlɛ̌ karí mbǎ ípìrɔ̌ngа nà àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rɨ'ɨ̀ kà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ́rɔ̀, àlɛ̌ karí nzɨ̌ ʉ̀vɛ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Kà-tɨ̀ ní, àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌ngа nà, ní àlɛ̌ kí'ɨ̀ kà nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù òzè ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ́rɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ʉ̀vɛ, ní àlɛ̌ kʉ́vɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù òzè ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌ kí'ɨ̀ ípìrɔ̌ngа nà dhu tí, ndɨ́rɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu tí, ní àlɛ̌'ɨ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ongyéngá.
9 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀, ndínɨ̌ ndì ndadì tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí kǎkà ɨwà ʉ́vɛ alɛ mà, ípìrɔ̌ngа nà rí'ɨ̀ alɛ mànà tɔ̀.
10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ́, ádhu nyɨ́ nyarí anya ɔ̀tdì ɔdhìnʉ́ dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Ndɨ́rɔ̀ ádhu ɨnyɨ́, nyɨ́ nyarí ɔdhìnʉ-ɨtsì ɔ̀nzɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, àlɛ̌'ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kikòya Kàgàwà bhà anya t'ʉ́nɔta tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌.
11 Obhó tí, ka kándɨ̌ dhu Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ katɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna:
‹Ɨma, ma mí'ɨ̀ ìnè nyɨ̀kpódu nà. Ní, kórɔ́ alɛ nʉ́ʉkɔya ɔtdyʉ̀ya-dɔ ɔnzɨ̀dú, ndɨ́rɔ̀ kórɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔya dhu kpangba 'àtɨ: ma ràrɨ̌ Kàgàwà*.›»
12 Ní ndɨ́ dhu bhɛ̌yi tí, ìngbàtí ílɨ ndɨ́ alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náawɛya ndì ndanzì dhu ndɨ̀tírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
13 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɨ̀tdì àlɛ̌-ànyǎ àlɛ̌tírɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu: nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌lɨ ɔdhíkʉ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ́ Kàgàwà bhà otu dhu abádhí-ɔ̀nzɨ̌, ndɨ́rɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì abádhí àbhʉ́ rádʉ̀ ròtsù nzérɛnga ɔ̀ dhu.
14 Ma mʉ̀nɨ wà dhu madʉ̀ dhu à'ù, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-otù ɔ̌: Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ́tì atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ràrɨ̌'ɨ̀ mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ́ alɛ apɛ́ atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ɔ̀zʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ́tì dhu tí, ní ndɨ́ alɛ tɔ̀ ndɨ́ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tì wà.
15 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ yà nyɨ́ nyónyʉ́na ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyàbhʉ́ ɔdhìnʉ-afí rɨ'ɨ̀ ɨzʉ́ nà dhu tí, ní nyɨ́ nyí'ɨ̀ ìmbǎ àzè tɔ́ alɛ-afí nà. Pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nzá nyabhʉ́ wɔ̀ Krístɔ̀ náavɛ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ nyʉ́ rɨ̀tsì pbìndà a'uta ɔ̌.
16 Nírɔ̀, ídzì dhu tí nyɨ́ nyɔ̀zʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ́ nyɨ́ nyí dhu nákǎ nzá ndɨ'ɨ̀ nzérɛ dhu ʉ̀nɔ̀ yà ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ rǎdʉ̀ nyɨ́ nɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí.
17 Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ní nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀, ndɨ́rɔ̀ ka ní nzɨ̌ ɔmvʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ka ní yà Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arónzɨna àlɛ̌-nyʉ́tsì dhu. Ɨ dhu ní: kǎrí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì obhónánga tɔ́ dhu, àlɛ̌ ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndɨ́rɔ̀ àlɛ̌ ròkò dhɛ̀dhɛ ɔ̌.
18 Ní wɔ̀rí ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kí Krístɔ̀ bhà kasʉ́ ɔ̀nzɨ́ dhu rɨ̌ ndɨ́ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀fɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó, ndɨ́rɔ̀ ìndrǔ-nyɨ̀kpó.
19 Ní ndɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà ìbhò rádʉ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ dhu. Ndɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀sì rádʉ̀ fɨyó a'uta ɔ̌ dhu.

---

* **14:2 14.2** Rɔmà tɔ́ kigò ɔ̌ Kànisà ɔ̌, ivíví a'uta nà alɛ náazè 'ɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ́ kɛ̀lɛ̌, akyɛ ì owuna yà ɨwà Músà bhà Ʊyátá ísɔ̌ ìnzɨ̌ kongò à'ànà ìzǎ mà mʉ̌ngʉ̌-nzo tɔ̀ ka kàbhʉ́ pɛrɛ̀ tí ìzǎ mànà ná'à nɨ̌. * **14:11 14.11** Ìsa 45.23

20 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨnza Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̌-nyʉtsì kasʉ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́
ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ rǐ'ì ìnè kɔnyʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnʉ àbhʉ rádʉ̀ ìnzǐ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀
ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu ní nzɛ́rɛ dhu.
21 Dhu rǎdʉ̀ àkǎ mběyi nyʉ́ nyʉbhà ɨzǎ ìnzǐ nya'à, nyʉbhà dɨvayì ìnzǐ nyɔmvʉ̀, nyadʉ̀
àdɨ ìnzǐ nyɔnzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔdhìnʉ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzǐ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu.
22 Ɨnyi, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà pbʉ̀kʉ̀ a'uta ábhʉ nyɔzʉ̀ ídzì dhu tí Kàgàwà-ɔ̀nzǐ dhu
afínʉ ɔ̀. Hirò nɔ́nzì alɛ ní yà ìnzǐ arí ànyǎna ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ yà afína ùdhě dhu ndɨ̀ ndɔ̀nzì
rɔ̀.
23 Pbɛ́tʉ̀, yà afína rʉ̌guru ndɨ̀ ndɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nányǎ Kàgàwà ɔ́tdɨ̀ wà.
Obhó tí, kà rǐ nzǐ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ a'uta nɔ́nzì ka ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔ̀nzɨna ka kí kɔ́rɔ́ dhu-tsí,
yà ɨnzá ndɨ̀ nàkɔ a'uta nà ní nzɛ́rɛnga.

15

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrʉ̌ rɔ̀nzì nyɨ̀kpɔ́na nɔ̀fɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ dhu

1 Àlɛ̌'ɨ yà ɔbɨ nà àlɛ̌ kí'ɨ àlɛ̌ tɔ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kǎkà ìmbǎ rí'ì ɔbɨ nà fɨyɔ́
a'uta ɔ̌ alɛ dzʉ̀nà fɨyɔ́ ivívínga ɔ̌, ìnzǐ àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀fɔ̀ rí àlɛ̌tírɔ̀ dhu.
2 Ɨngbàtí ílì ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ nákǎ ndɔ̀nzì ɔ̀dhìnà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu kà tɔ̀ ndì
ndí ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu-otù ɔ̌, ndínǐ ndɨ dhu adʉ̀ tí ndɨ alɛ ɔ̀sì pbìndà a'uta ɔ̌.
3 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ mà náanzì nzá nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀fɔ̀ rí ndɨ̀tírɔ̀ dhu, àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ
Andítá ɔ̀ ka kandí Màsiyà dɔ̌ dhu bhěyi: «Yà abádhí arʉ́nɔna ɨnyɨ, Kàgàwà, nǐ nzɛ́rɛ
dhu tɔ́ ìtʉ̌tánga náarà ndà'ɛ dùdú*.»
4 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu yà angyí ka kandí Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀, ní ka kandí ndínǐ dhu nudhè tí àlɛ̌
tɔ̀. Ɨ Andítá náarí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ròndù dhu-dzi, ndàdʉ̀ àlɛ̌-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ, ndínǐ àlɛ̌
kabá tí yà Kàgàwà akò fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu.
5 Nírɔ̀, Kàgàwà, yà dhu-dzi t'óndùta tɔ́ ɔbɨ àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ ndàdʉ̀ alɛ-afí òpè alɛ,
nákǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ì ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̌, Krístɔ̀ Yěsù bhà ɔ́fɔ̀ nódyì nyɨ̌ nyí dhu-otù ɔ̌.
6 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ t'ábanà, nílè
atdí afíkʉ́ na ndɨrɔ̀ atdí tʉ̌kʉ́ na.

Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí mà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀ dhu

7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò nyǎkɔ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì Krístɔ̀ náakɔ̀ nyɨ̌ dhu bhěyi, ndínǐ
Kàgàwà-ɔvɔ̀ ilè tí ndɨ.
8 Obhó tí, ma mátɨna kpangba nyɨ̌ nǐ, Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí tɔ́ kasʉtálɛ bhěyi, ndínǐ ndɨ
ndabhʉ̀ tí yà abádhí t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akò làká ràkǎ, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ìtɛ̀ Kàgàwà
ràrǐ yà ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ́ arí alɛ.
9 Kǐra átɔ̀ ndínǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí níilè tí Kàgàwà átɔ̀ pbìndà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀,
àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kándǐ ka dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:
«Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma móngo nyilè ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ma móngo adyi ʉ̀yʉ̀ mɨfʉ nyɨ nǐ*.»
10 Ndɨrɔ̀, Andítá rǎtɨna tdítdɔ̌:
«Nyɨ̌, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɔ̀nzɨ dhèdhɛ atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà*!»
11 Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna tdítdɔ̌ yà dhu bhěyi:
«Nyɨ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí, nyìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
Nyɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ́, nyìlè ka*!»
12 Ndɨrɔ̀, nabì Ìsayà rǎtɨna:
«Yěsè bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ* níitɔya ndɨ.
Ní, kɔ̌nyʉya idzi ìnzǐ ní Pbàyàhúdí dɔ̌,
ndɨrɔ̀ ɨ alɛ adʉ̀ya nyìkpɔ́ya ìlì kà-rɔ̌, ndínǐ ì nigʉ́ tí*.»
13 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà àlɛ̌ àbhʉ̌ arí àlɛ̌ rʉ̀lì àlɛ̌-nyìkpɔ́ ndì ndɔ́nzɨna dhu rɔ̌ alɛ, nákǎ
ndìrǎ nyɨ̌ àkǎkǎ dhèdhɛ nǐ, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌, ka nyɨ̌ nyá'ù nídhunǐ. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ nyìkpɔ́kʉ ʉ̀lì atdídɔ̀ kà rɔ̌nzɨna fʉ́kʉ̀ dhu rɔ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ.

Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ndì ndɔ́nzɨna kasʉ dɔ̌ dhu

14 Àbanǐnzó, nyɨ̌ nyʉ́ nàndà dhu nǐ, ma mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, nyɨ̌ rʉ̀lè ʉ̀lè tí ídzìnga
t'ónzɨta nǐ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ rʉ́nɨ wà obhó dhu tí rí'ì dhu mběyi nyʉ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ
nyǎmbɛ sedzà àbhʉ̌ dɔ̌ fʉ́kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌.

---

* **15:3 15.3** Zàb 69.10 * **15:9 15.9** 2Sà 22.50; Zàb 18.50 * **15:10 15.10** Tɔr 32.43 * **15:11 15.11** Zàb 117.1
* **15:12 15.12** Yěsè bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ tí ka kánzina ɨrɔ́ alɛ ní Krístɔ̀. * **15:12 15.12** Ìsa 11.10

15 Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ngʉ̌kpà ngari ɔ̌, ma mándǐ dhu fʉ̌kʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndínǐ nyɨ̀ nabhʉ̀ tí nyɨ̌rɛ̀ yà angyi ka kúdhe fʉ̌kʉ̀ dhu. Ma márà kɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ma mábàná Kàgàwà bhà ídzìnga,
16 mɨ'ì Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ tí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ma marí kùhanì tó kasʉ ɔ̀nzɨ, mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndínǐ ma mɨtɛ̀ tí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí Kàgàwà tɔ̀ pɛrɛ̀ tí. Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ pɛrɛ̀ àkɔ ɨwà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ú'o ka rìlǎ nyìkpóna ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ nɨdhunǐ, ma mí'ì ìnè milè ma Kàgàwà tɔ̀ ma mónzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Obhó tí, ma mí nzǐ momvù misɛ̌ vurò dhu, ɨnzá ní yà Krístɔ̀ ɔ́nzì otùdu ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ ma mɔ̀vɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌nzì ndɨ dhu, ndínǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ tí ì 'ìfʉ Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzì ka yà ndì ndábhʉ mʉnɔ̀ dhu mà, ndì ndábhʉ mɔnzì dhu mànà-otù ɔ̌.
19 Kɔ̌nzì ka átɔ̀ yà ndì ndábhʉ mɔnzì Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nǐ ize mà yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma mʉ́nɔ̀ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kóró ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndɨ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ Ìlìrikò† tó mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀.
20 Ndɨrɔ̀, atdí ma mɨ'ì nà ɨrɛ̀ta nɨ'ì mʉnɔ̀ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨnzá ndɨ màkʉ̌rʉ̀ apɛ̀na ndɨrɨ ɔ̀yá kóró ngari ɔ̀nǎ. Ma mazè mɔnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, ìnzǐ ma mʉnɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨwà ngǎtsi alɛ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ ka ɔ̀yá ngari ɔ̌,
21 àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kàndǐ ka dhu bhɛ̌yi. Ɨ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Màsiyà-okú dɔ̀ rɔ̀ 'àtɨ:

«Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ fɨ́yɔ̀ alɛ, náalaya ka.

Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàwɛ̌ fɨ́yɔ̀ alɛ ní ɨ kǎdʉ̀ya dɔ̀ya àlʉ*.»

Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ Yèrùsàlɛmà mà, Rɔmà mà,
Spànɨyà mànà ɔ̀ ndì ndárà nǐ abhi dɔ̌ dhu

22 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ma mí yà ɨnzá apɛ̀na kìrɨ alɛ tɔ̀ dhu ní ndɨ tsʉ̀du nʉ́tɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́ ìnzǐ marà àhʉ àwú fʉ̌rábvʉ̀.
23 Obhó tí ibí atɔ nyʉ́ ɔ̌, ma mí'ì dhu-atdyú nà atdídɔ̌ marà nyǎndà. Ní kòmbí, ma mí mbǎ ma mónzɨna tdítdɔ̌ yàrí mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ kasʉ nà.
24 Ní Spànɨyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ̀ ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mʉ̀nɨ wà dhu ma ràrǐ ngbɔ̌kʉ àla àlǎ. Ndɨrɔ̀, ɨwà ɨdhɛ̀du ìka ndì yà atdíkpá àlɛ̌ kòkò nyɨ̀ mànà ídɔ̀ kàsʉmì tí dhu-dzidɔ̀ rórɔ̀, ma mòzè nyɔ̌nzì dzʉ̀nàdu ányì ma márà nǐ pbàkà abhi ɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mí pɛ́ àrà mʉ̀dzʉ̀nà nà angyi Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà alɛ tɔ̀.
26 Obhó tí, dhu ɔ́fɔ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà‡ mànà tó pbìrì ɔ̌ Kàgàwà bhà alɛ-nyìkpó, rùndu malì-tsʉ̀, ndínǐ ì ɔnzì tí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌ rí'ì nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà nǐ.
27 Obhó tí, abádhí ɔ̀nzì ndɨ dhu ì nyʉ́ ì ɔ̀zè ka dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎnà wà atdídɔ̀ abádhí rɔ̀nzì ɨ nǎkʉ̀ tó Pbàyàhúdí dzʉ̀nà. Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì ɨ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nábà yà Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà udhé alɛ-afí tó asota átɔ̀ dhu tí, ní dhu àkǎnà wà ɨ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí rɔ̀wù Pbàyàhúdí dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɔ̌ átɔ̀ fɔyá rí'ì dhu-tsí nǐ.
28 Ní, ndɨ kasʉ ìtɔ ma mí, madʉ̀ wɔ̀ ndɨ tsʉ̀na ka kùndu malì àbhʉ abádhí-fó kóró alɛ-ɔ̀nzǐ rɔ̀ rɔ̀, ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ yà Spànɨyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà nǐ pbàkà abhi ɔ̌.
29 Ɨma nyʉ́ ma mʉ̀nɨ wà dhu, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma ràrǎrà ábhɔ̌ asota nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀ ɨnǎ rɔ̀.

30 Àbanǐnzó, ma mɨtdɛ̀ nyɨ̀ ɨtdɛ̀ tí àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náaríbhona àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ nǐ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀, kùngbò àlɛ̌ atdíkpá ɨtsɔ̀ta ɔ̌, àlɛ̌ rɨtsɔ̀ àlɛ̌ atdídɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ dùdú.
31 Nyɨtsɔ̀ nyɨ̀ dùdú, ndínǐ ìnzǐ nzɛ́rɛ dhu náabá tí ɨma kǎkà Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ arí'ì ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ ɨnǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨtsɔ̀ nyɨ̀ dùdú, ndínǐ Kàgàwà bhà alɛ náakɔ̀ tí yà ma márà nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ mʉ̀dzʉ̀nà mbɛ̌yi.
32 Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà ɔ̀zè ka rɨ'ì nǐ, ma mírà àhʉ àhʉ̌ bvʉ̀kʉ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, madʉ̀ maso akɛ nzínzìkʉ ɔ̌.
33 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà màrʉ̀ngà ìbho arí àlɛ̌ tɔ̀ alɛ, nákǎ ndì'ì atdíkpá nyɨ̀ mànà kórɔ́. Àmìnà!

---

† **15:19 15.19** Ìlìrikò nɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì tí ɨ'ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ atdí mʉ̀lɛngʉ̀. * **15:21 15.21** Ìsa 52.15 ‡ **15:26 15.26** Pbàrɔ́má tɔ̀ ndì ndí bhàrʉwà àndǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨ'ì Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Àkayà tó pbìrì ɔ̀.

16

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ arí'ì Kàgàwà bhà alɛ nóvì dhu

1 Ma mòzè mɨtɛ̀ a'uta ɔ̀ àlɛ̌ t'áwɛ̀nà, Fòyibɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Ɨyàdhíyà arí kasʉ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ Kèkùrɛyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ kànɨsà ɔ̀.

2 Ní fʉ̌rábvʉ̀ kà ɽárà àhʉ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ ɨ́yàdhíyà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà ì rɔ̀nzì ka dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì kà dzʉ̀nà kà rɨ̌ atdyúna òho fʉ́kʉ́ kɔ́rɔ́ dhu nɨ̌. Obhó tí, ɨ́yàdhíyà ɔ́nzì ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ dzʉ̀nà. Ndɨrɔ̀ kɔ̀nzì dzʉ̀nàdu nyʉ́ mà átɔ̀.

3 Òvì nyòvì Pèrèsílà mà pbìndà kpatsìbhálɛ Àkilà nà*. Abádhí ní yà atdíkpá mǎ marí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ.

4 Abádhí átsʉ̌ mbɛ̀mbɛ̀ 'ʉ̀vɛ pbàkà ípìrɔ̀nga àpà ì í 'ìgʉ̌ rɔ̀. Ní ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ní ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ atdírɔ̀ ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̀ kɔ́rɔ́ kànísá nádu ɔ̀tsɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀.

5 Òvì nyòvì yà abádhí mà t'ídzá arí 'ùndʉ̌ kànɨsà átɔ̀. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Pàyìnatɔ̀. Àbadhi ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Krístɔ̀ na'u Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ bhà nzínzì ɔ̀ alɛ.

6 Òvì nyòvì Màrɨyà yà atdídɔ̌ aránà afína ìtu rɔ̌ fʉ̀kʉ́ dhu nɨ̌ alɛ.

7 Òvì nyòvì Àndɛ̀rɛ̀nɨkɔ̀ mà Yùniyà nà. Abádhí ní fàká pbìrì ɔ̀ bhà, yà atdíkpá ka kusó mǎ mànà imbi ɔ̀. Abádhí ní uvitatálɛ yà atdídɔ̌ ka kárí ìfʉ̌na, ndɨrɔ̀ abádhí ní angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ ná'ù rùdú alɛ.

8 Òvì nyòvì Àpùlìyatɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyʉtsì alɛ.

9 Òvì nyòvì Rʉ̀banʉ̀, Krístɔ̀ bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mǎ marí nà ɔdhìkà. Ndɨrɔ̀, òvì nyòvì Sìtakì, yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ.

10 Òvì nyòvì Àpɛlɛ̀, yà Krístɔ̀-nyʉtsì pbìndà a'uta tɔ́ obhónga nɨtɛ̀ kpangba alɛ. Òvì nyòvì Àrìstòbulò bhà ɨdzá aróko alɛ.

11 Òvì nyòvì Yèrèdɨ̌yò, fàká pbìrì ɔ̀ alɛ. Òvì nyòvì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù alɛ, kǎkà Nàrkisò bhà ɨdzá aróko.

12 Òvì nyòvì Tìrìfɛnà mà Tìrìfɔsà mànà, yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afíya àtdʉ̌ vèbhálɛ. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Persì átɔ̀, yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afína àtdʉ̌ tsìbhálɛ.

13 Òvì nyòvì Rufù, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ́pì fɨ̌ndà alɛ. Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì kà-tsánà yà ma marɔ́zʉ̀na átɔ̀ ɨ́yàdu bhɛ̌yi alɛ.

14 Òvì nyòvì Àsìkrɨtɔ̀ mà, Fùlɛgɔ̀ mà, Hɛ́rmɛ̀ mà, Pàtrɔ̌bà mà, Ɛ̌rmà mà, yà atdíkpá abádhí arí'ì mànà ɔdhíya mànà.

15 Òvì nyòvì Fìlòlɔgɔ̀ mà Yùliyà nà, nyǎdʉ̀ Nèrewù mà òvì awɛ̀nà mànà. Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì Ɔ̀lipà mà yà ì arí'ì mànà atdíkpá Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ alɛ mànà.

16 Òvì nyòvì nyɨ̌ mbɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̀, nyǎtsɛ̀ nyɨ̌ àdhàdhì ɔdhɨ arɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi. Krístɔ̀ bhà kànísá kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ̌.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ Rɔmà ɔ̀ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu

17 Àbanɨ̌nzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí, nyàndà nga mbɛ̌yi kǎkà ìndrʉ̌-ɔ̀nga àpà arí 'ʉ̀ndɔ̀ alɛ nà. Ɨ alɛ ní kǎkà ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ rádʉ̀ rùvò ídzì otu ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe dhu àgò dɔ̌ alɛ. Ní nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌tù nyɨ̌, nyɔ̌kò ɨtsɛ abádhí rɔ̀ rɔ̀.

18 Obhó tí, ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náarí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ ní nzɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí arí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ dhu ní ɔya kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arádʉ̀ kǎkà ɨsísɔ́ afíya nà alɛ nʉ́tra òvɔ̌vù ndɨrɔ̀ ʉtrátá tɔ́ ɔ̀tɛ̌ya nɨ̌.

19 Nyɨ̌ nàndà dhu nɨ̌, kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí nyɨ̌ nyarí Ádrʉ̀ngbǎlɛ ìfʉ̌ dhu. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀du ìka ndì atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nyɨ̌'ì dhu-ɔ̀nga t'óvòtatálɛ tí ídzìnga t'ɔ́nzɨta-otù ɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ìlɨ̌lǎ alɛ tí, nyɨ̌ndà nyɨ̌ nzérɛ dhu rɔ̌ rɔ̀.

20 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀, Kàgàwà, yà màrʉ̀ngà ìbho arí alɛ, rɨ̌ pfɔ̀mvɔ Sìtanì-ɔbì ìtɔ, ndàbhʉ nyɔ̌bɛ̀ dɔ̀na pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̀.

Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga nákǎ ndì'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà!

21 Tìmɔ̀tɛwʉ̀, kasʉ tɔ́ ɔdhìdu nóvì nyɨ̌'ì. Ndɨrɔ̀ fàká pbìrì ɔ̀ bhà: Lùkiyò, Yàsɔnà, Sòsìpátrɔ̀ mànà nóvì nyɨ̌ átɔ̀.

22 Yàrí bhàrʉwà Pɔlɔ̀ ávi ràndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma, Tɛ̀rtɨ̌yò. Ní ma mòvì nyɨ̌ yà àlɛ̌ núngbò Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̀.

---

* **16:3 16.3** Kas 18.1-3

23 Gǎyò, yà ɨma, Pɔlò nakò pbɨ ɨdzá ndɨrò yà kànɨsà ɔ̌ kórɔ́ alɛ nákɔ̌ arí ròngò ʼùndu
pbɨ̀ ɨdzá alɛ, nóvì nyɨ̌ʼɨ. Àlɛ̌ tʼadɔ̀nà Kwartò mà, Rǎstò yà kɨgò ɔ̌ malɨ̀ ɔ̀dɔ arí alɛ mànà
nóvì nyɨ̌.
[
24 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò bhà ídzìnga nákǎ ndɨ̀ʼɨ nyɨ́ nà kɔ́rɔ́. Àmɨ̀nà.]

Atdírò tɨ́ Kàgàwà àkǎ ilèta nà dhu

25 Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Àbadhi rɨ̌ʼɨ ìnè ɔbɨ nà ndàbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ aʼuta ɔ̌ yà ma
marɔ́vɔna ìndrǔ tò Yěsù Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ
kʉnɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ò rò okónà órù ò dhu.

26 Nɨ́ kòmbí, àdhàdhɨ̀ Àbadhi, yà dhòdhódhónga nà aládɨ alɛ nʉ́ʉyá dhu bhěyi, mǎ
mɔ́vò yà pbànábí andí Krístò-okú dò rò dhu, ndínɨ̌ kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náaʼu tí ka, ʼàdʉ̀ kìfʉ.

27 Nírò Kàgàwà, yà atdírò tɨ́ arɨ́ʼɨ dhu-ɔ̌nga tʼóvòtatálɛ tɨ́ alɛ, nákǎ ilèta nà
dhòdhódhónganà Yěsù Krístò-otù ɔ̌ kǎnzɨ dhu-okú dò rò! Àmɨ̀nà.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛ̀mbɛrɛ̀ tɨ́ bhàrʉ̀wà
Yàrɨ́ bhàrʉ̀wà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉ̀wà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ. Kǎngbɛ ndɨ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà wɛ̀mbɛrɛ̀ tɨ́, mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà imbò kumì atɔ nʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀ (Kas 18.1-3). Kǎndí bhàrʉ̀wà ndɨ Kànɨsà tɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà imbò atɔ nʉ́dà rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉ̀mì ɔ̌ kǎtù ndɨ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

Kòritò nɨ'ì Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ (Kòmbí ka kárɨ́ ndɨ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tɨ́). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ'ì alɛ-tɨdɔ̀ nɨ'ì dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ bhà: Pbàgìríkí mà, Pbàrɔ́má mà, Pbàyàhúdí mànà. Tdʉ̌ ì a'u Yěsù rɔ̀, ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóongónà sànamʉ̌-nzo-owù nʉ́ngʉ, 'àdʉ̀ dhèdhèrɔ̀ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀-owù nʉ́ngʉ átɔ̀.

Pɔlɔ̀ náabà màkʉ̌rʉ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌ arɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ (1Kò 1.11; 5.1). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ náazè dhu nɨ́ Pɔlɔ̀ rìtɛ̀ ìngbà dhu bhěyi màtɨ́ ì ádʉ̀ òko ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ dhu fɨ̌yɔ̀. Nɨ́ wɛ̀mbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉ̀wà ɔ̌, Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ yà ndɨ ndábà màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ dhu àdu yà tsʉ̀ná ka kóngʉ̀ dhu dɔ̌.

Bhàrʉ̀wà-nyìtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉ̀wà-dɔ̀kpa (1.1-9).
- Ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu (1.10–4.21).
- Ɨnzá ìndrʉ̌ àkǎ 'ɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nì dhu mà, ì nʉ́mbǎ alɛ àkǎnà 'òkò tɨ́ fɨ̌-dzá dhu mànà dhu (5.1–7.40).
- Pbàkrístɔ̀ rɨ̌'ì dɔ̀yá ìtɨ́rɔ̀ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ dhu (8.1–11.1).
- Sɔmǎ-dzà ɔ̌ vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà àkǎ 'ì'ì nà ɔ́fɔ̀ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àbhʉ̌ rɨ́ kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ dhu mànà (11.2-34).
- Ɨ̀lǐlǎ-Alafí arúbhǒna dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, kà nɨ̌ ka kádʉ̀ kasʉ̀ ɔ̀nzì tɨ́ Kànɨsà ɔ̌ dhu mànà (12.1–14.40).
- Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́ʉngbɛya ì dhu nídè dhu (15.1-58).
- Bhàrʉ̀wà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu (16.1-24).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(1Kò 1.1-7; Kas 18.1-11; Fìl 1.3-6; Kɔ̀l 1.3-6)

1 Yàrɨ́ bhàrʉ̀wà nàndɨ̌ nɨ́ ɨma, Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì ndì nyʉ́ ndɨ ndózè ka dhu bhěyi rì'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tɨ́ alɛ. Mǎ mí'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Sòsìtěnì* mànà.

2 Ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì Kàgàwà bhà kànɨsà tɨ́rɔ̀. Nyɨ̌ nɨ́ yà nyɨ̌ nyú'o nyɨ̌ nyǐlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù dhu-otù ɔ̌ alɛ. Kàgàwà únzì nyɨ̌ ndínǐ nyɨ̌ nyoko tɨ́ pbìndà alɛ tɨ́, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ ìfʉ̌ arɨ́ kórɔ́ ngari ɔ̌ mànà. Ndɨ Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ átɔ̀.

3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, ndɨ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ àlɛ̌ karábàna asota

4 Ma marɨ́ ɔ̀tsɔ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà Kàgàwà ábhʉ nyǎbà Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀.

5 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ mànà fʉ̀kʉ́ ungbòta-otù ɔ̌, Kàgàwà írǎ nyɨ̌ kórɔ́ dhu nɨ̌, ròsè dòtsí nɨ́ yà alɛ-dɔ àlʉ̌ rí ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárí dhu mà, ɨnga nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu mànà dhu nɨ̌.

6 Krístɔ̀ dɔ̌ ka káwɛ dhu nábà ngari ɔbɨ nyʉ́ nà afíkʉ ɔ̀.

7 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌ ndìtɛ̀ kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ̌ nyɨ́ ɔ̀nanǎ, rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀tdì Ɨ̀lǐlǎ-Alafí aríbhona ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ rɨ̌ mbǎ ì'ì atdí màtɨ́.

8 Ka nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nabhʉ̀ya nyǐkò pótsó, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɔ̀bhʉ rɨ́ atdí afátá dɔ̌ màtɨ́ atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ɨya ìmbǎ, wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

9 Kàgàwà nɨ́ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ arɨ́ alɛ. Àbadhi nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nunzi nyʉ̌ngbò nyɨ̌ Idhùnà Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà.

Ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu

---

* **1:1 1.1** Kas 18.17

10 Àbanǐnzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tí àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyowu tí ɔ̀tɛ rɔ̌ atdí dhu dɔ̌, ìmbǎ ìndrǔ-ɔ̌nga rɨ̌ ndùndɔ dhu ràdù ì'ì nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò atdínga ɔ̌, nyɨ̌'ì atdí ɨnga t'ɨ́nɨta nà, nyǎdù ì'ì atdí ɨrèta nà.

11 Obhó tí, àbanǐnzó, Klɔ̀ɛ̀ bhà-dzá-bhà-tsɨ̌, ma mírì dhu atsɨ̀ɨ rarí'ì nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌.

12 Ma mátɨna yà dhu bhɛ̌yi: ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌ náarí vurò dhu ùnɔ ngǎtsi alɛ rɨ̌nɔna dhu nà. Atdí alɛ náarátɨna: «Ɨma, ma ní Pɔlɔ̀ bhà alɛ,» ngǎtsi alɛ ràdù àtìnà: «Ɨma, ma ní Apɔlɔ̀ bhà alɛ.» Ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ arátɨna: «Ɨma, ma ní Kɛfà* bhà alɛ,» ngǎtsi-tsí ràdù àtìnà: «Ɨma, ma ní Krístɔ̀ bhà alɛ.»

13 Ní, Krístɔ̀-ɔ̌nga núndɔ̀ tí ùndɔ ndì? Tí ɨma Pɔlɔ̀ ndɨ ka kɨ̀ɨtó ma mùsàlabhà dɔ̀ okúkɨ̀ɨ dɔ̀ rɔ̀? Nyɨ̌ nyalú tí bàtizò, ɨma, Pɔlɔ̀ nɔ́ɔvɔ̀ rɔ̌?

14 Ma marí ɔ̀tsɔ àbhǔ Kàgàwà tɔ̀, ɨnzá ma mábhɨ̀ɨ bàtizò nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌ atdí alɛ tɔ̀ màtí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tù, ma múbho ka fɨ̌yɔ̀ ní Krìsipò* mà kɛ̀lɛ̌ Gǎyò* nà,

15 akyɛ atdí alɛ mà náarana àtìnà, nyɨ̌ rálǔ bàtizò ɔvɔ̀du rɔ̌ nɨ̌.

16 Mbɛ̀mbɛ̀ àdzo dhu ní, ma múbho bàtizò átɔ̀ Stìfanù bhà-dzá-bhà tɔ̀ dhu*. Ròsè kɔ̀rí alɛ dɔ̀nǎ, ma mùnɨ nzá ɨwà ma mábhɨ̀ɨ bàtizò ngǎtsi alɛ tɔ̀ màtí dhu.

Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà,
kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ mànà

17 Krístɔ̀ níivi nzá ma mɨrà bàtizò ùbho ìndrǔ tɔ̀, pbɛ́tù kɨ̌vi ma ndínɨ̌ ma mɔvɔ tí Ídzì Màkǔrù ìndrǔ tɔ̀. Kɨ̌vi ma ndínɨ̌ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨnzá ma mìtsu ìndrǔ arí'ì nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Krístɔ̀ avɛ̀ mùsàlabhà dɔ̀ dhu níwɨ̌ nzá ndì ndí'ì nà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.

18 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ mùsàlabhà dɔ̀ dhu tɔ́ màkǔrù ɔvɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu, nɔ́zù kǎkà dhòdhódhónganà ì uwíya tí arówu alɛ náarádù ìmbǎ tɨ̌na nà dhu tí. Pbɛ́tù àlɛ̌ tɔ̀, yà àlɛ̌ ìgǔ kà rɨ̌ rɔ̀, ndɨ màkǔrù rɨ̌tèna ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.

19 Obhó tí, Ɩlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Ma mɨnzaya dhu-ɔ̌nga t'óvòta nɨ́nɨ alɛ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta.
Ma mabhùya yà ɨnga t'ɨ́nɨta nà arí'ì alɛ tɔ́ ɨnga t'ɨ́nɨta rùwɨ̌*.»

20 Nírɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta nà arí'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ʊyátá tɔ́ màlimò tí rí'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yà kòmbí arí'ì adzɨ ɔ̌ ka kádù ɔ̀zùnà ɔtɛ tɔ́ kɔ̀ngɔ̀ tí? Kàgàwà nábhɨ̀ɨ tí nzá yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta rì'ì ìmbǎ tɨ̌na nà dhu tí?

21 Obhó tí, ìnzɨ́ ní ìndrǔ arí dhu-ɔ̌nga òvò nɨ̌ ɨrèta-otù ɔ̌ nga ndɨ ìndrǔ rǎdù Kàgàwà ùnɨ Kàgàwà bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ nɨ̌. Pbɛ́tù, yà àlɛ̌ karɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkǔrù-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, Kàgàwà núudhé ndìgǔ ndì ná'ù alɛ nɨ̌, ìmbǎ atdídhená alɛ mà ràmbɛ ndɨ Màkǔrù ɔ̀zù dɔ̀ ìmbǎ tɨ̌na nà dhu tí.

22 Tdǔ ì a'u Ídzì Màkǔrù rɔ̀, Pbàyàhúdí náarózèna dhu ní, 'àla pɛ́ ɨdhɔ rɨ̌ 'ùkɔ̀ nɨ̌ ize angyi, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí náarónɛna dhu ní, 'ìrì pɛ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta tɔ́ ɔtɛ.

23 Pbɛ́tù mǎ'ɨ, mǎ márí pbìndà Ídzì Màkǔrù ùnɔ alɛ ní Krístɔ̀, yà mùsàlabhà dɔ̀ ka kɨ̀ɨtó alɛ. Ní, ndɨ Ídzì Màkǔrù ùnɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu náarádù Pbàyàhúdí-ɔ̌nga ìwà ìwa tí, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí ràdù kɔ̀zù ìmbǎ tɨ̌na nà dhu tí.

24 Pbɛ́tù, kǎkà Kàgàwà núunzi rì'ì pbìndà alɛ tí alɛ tɔ̀, ìmbǎ rì'ì Pbàyàhúdí màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí màtí, Krístɔ̀ rɨ̌tèna dhu ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ mànà.

25 Obhó tí, yà ìndrǔ rɔ̌zùna rì'ì ìmbǎ tɨ̌na nà dhu tí Kàgàwà bhà Màkǔrù nɨ́dà wà ìndrǔ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta. Ndɨrɔ̀ yà abádhí rɔ̌zùna rì'ì ivíví dhu tí Kàgàwà bhà Màkǔrù rɨ̌'ì ɔbɨ nà rɔ̀sè ìndrǔ rɨ̌'ì nà ɔbɨ dɔ̀nǎ.

26 Nírɔ̀ àbanǐnzó, nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ nyɨ̌'ì pbìndà alɛ tí rɔ̀: ìnzɨ́ ní ábhɔ̌ alɛ ì nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌ rí'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta nà àdhàdhì yà ìndrǔ rɨ̌rèna dhu bhɛ̌yi. Ɨnzɨ́ ní ábhɔ̌ alɛ mà ì nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌ rí'ì ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ ní ábhɔ̌ alɛ ì nzínzìkɨ̀ɨ ɔ̌ ka kádù ɔ̀zùnà kámá-tɨdɔ̀ tí.

27 Pbɛ́tù, Kàgàwà óvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdù ɔ̀zùnà ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu tí alɛ, ndínɨ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta nà alɛ-nyì nɨwɨ̀ɨ tí. Ndɨrɔ̀ kɔ̌vò ivíví dhu tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdù ɔ̀zùnà alɛ, ndínɨ̌ ɔbɨ nà alɛ-nyì nɨwɨ̀ɨ tí.

28 Kǎvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdù ɔ̀zùnà àkyǎkyɛ̀ dhu tí dhu, ndɨrɔ̀ gàyàna ɔ̀nzɨ abádhí rɨ̌ dhu, yà ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu tí rí'ì ìndrǔ-nyìkpó ɔ̌ dhu, ndínɨ̌ yà àkǎkǎ dhu tí ìndrǔ rɔ̌zùna dhu nugolo tí.

29 Kǎnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, akyɛ atdí alɛ mà náarana ndìdzɨ ndìtírɔ̀ ɔnzìná nɨ̌.

---

* **1:12 1.12** Kɛfà ní Pɛ́tɛrù Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌. * **1:14 1.14** Kas 18.8 * **1:14 1.14** Kas 19.29 * **1:16 1.16** 1Kò 16.15-17 * **1:19 1.19** Ìsa 29.14

30 Kàgàwà ní ndɨ nyɨ̌ núngbò Yěsù Krístò mànà. Kǎbhʉ Krístò rì'ɨ̀ àlɛ̌ tò yà ndì ndarí dhu-ɔ̌nga òvò nɨ̌ ɨrèta tí. Kà-tì ní, Krístò-otù ɔ̌ kɔ̌zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, kǔ'o àlɛ̌ àlɛ̌ rìlǎ nyìkpóna ɔ̌, ndɨrò kʉ̌wʉ àlɛ̌ àlɛ̌ tó nzérɛnga ɔ̌ rò.

31 Àdhàdhì yà Ɩ̀lɩ̌lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi: «Ndì nòzè ndìdzɨ̌ ndì alɛ, nákǎ ndìdzɨ̌ ndì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-okú dɔ̀ rò tí*.»

2

Krístò yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtó dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀
(2Kò 4.5-7; Ɛfɛ 3.2-11; 1Yù 2.20,27)

1 Àbanǐnzó, ɨma nyʉ́ mà, yà fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ, madʉ̀ àrà órù ɔ̀ aróko dhu yà Kàgàwà ɨ́tɛ̀ àlɛ̌ tò nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma márà nzá ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ìdzɨdzɔ̀ ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨrò ma márà nzá kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta-tɨdɔ̀ ɔ̌.

2 Obhó tí, yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ɨ̀ nyɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mudhé ndínɨ̌ ma mara tí ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu ní Yěsù Krístò, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kʉtó dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀.

3 Ndɨrò, fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ɨ̀ níganí, ma mí'ɨ̀ ivívínga nà, ma mí'ɨ̀ ɔdɔ nà, madʉ̀ àmbɛ ìvi dɔ̌*.

4 Ma márà dhu ùdhe rɔ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rò, ma mɔ́nzì nzá ɨ dhu ndínɨ̌ ma mɨdha tí afíkʉ nyǎ'ù dhu yà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta náaríbhona ìndrǔ tò òvǒvù ɔtɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ́nzì ɨ dhu Kàgàwà bhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌,

5 ìnzɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta níidè tí ìndrǔ arí dhu-ɔ̌nga òvò nɨ̌ ɨrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ kɨ̌dè tí Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ dɔ̌.

Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí rɨ̌ Kàgàwà arí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu ɨ̀tɛ̀ àlɛ̌ tò dhu

6 Ìnè màtí kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhěyi rò, mǎ márí dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta tó dhu nɔ́vɔ kǎkà ɨwà ɔ́'ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rò alɛ tò. Ɨ dhu ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta-tɨdɔ̀, ndɨrò ka ní nzɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀, yà nzɨ̌ fɨyó idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ alɛ tó ɨrèta-tɨdɔ̀.

7 Mǎ marɔ́vɔna ní Kàgàwà bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta yà órù ɔ̀ okónà. Ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, kǎvò wɔ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta ndínɨ̌ àlɛ̌ kotsúya tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀ otùna ɔ̌.

8 Yà adzɨ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta dɔ̌ dhu nʉ́nɨ atdí alɛ mà nɨí'ɨ̀ mbǎ. Dhu ɨ'ìna gukyè abádhí ʉnɨ ka dhu tí, ní abádhí ʉtɔ́na nzɨ̌ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

9 Kàgàwà anzì dhu rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ yà Ɩ̀lɩ̌lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi:
«Yà ɨnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na àlǎna, ndɨrò ɨnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na ìrɨna dhu,
yà ɨnzá apɛ̀na ìse atdí alɛ-afí ɔ̀ màtí dhu,
ní ndɨ, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ kǎkà ndì nózè alɛ tò*.»

10 Àlɛ̌ tò ní ndɨ Kàgàwà ɨtɛ̀ yà órù ɔ̀ ndì ndɨlɨ pbìndà dhu pbìndà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌. Obhó tí, Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí arí kɔ́rɔ́ dhu àndà, ìmbǎ rì'ɨ̀ Kàgàwà údhě ndì ndɔnzɨ tí dhu, yà atdídɔ̀ kǎdʉ̀ òrùnà màtí.

11 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìndrǔ nzínzì ɔ̌, ngǎtsi alɛ-afí rɨ̌rɛ̀na dhu ʉ̀nɨ rádʉ̀, ɨnzá ní ndɨ alɛ-afí yà kà'ɔ̀ rí'ɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rò? Ndɨrò, Kàgàwà bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ rádʉ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ, ɨnzá ní kàbhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rò.

12 Ndɨrò àlɛ̌, àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ arí'ɨ̀ nà alɛ-afí-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà ní Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí yà Kàgàwà bhà rò ɨ́rà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kʉnɨ tí àlɛ̌ tò Kàgàwà íbhò kɔ́rɔ́ dhu.

13 Ndɨrò, yà mǎ mí Kàgàwà bhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ ìndrǔ tò rò, mǎ marí nzɨ̌ kɔ̀vɔ ìndrǔ tó dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta ɔ̀ rò àhʉ ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎ marí kɔ̀vɔ Kàgàwà bhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí níbhò fǎkà obhóná ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, mǎ marí Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí nàndà dhu àwɛ̌ ìndrǔ tò ndɨ Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí íbhò fǎkà ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ dɔ̌ pbìndà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tí arúbhi alɛ, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ Kàgàwà bhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí ɔ̀ rò ráhʉ ɔtɛ à'ù. Obhó tí kà rǎdʉ̀ kàla rì'ɨ̀ ìmbǎ tǐna nà dhu tí fǐndà, ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀na àlʉ, ndɨrò Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ tí ndɨ dhu rǎdʉ̀ alɛ-dɔ àlʉ nídhunɨ̌.

15 Kàgàwà bhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí nà rí'ɨ̀ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ìndrǔ-nyʉtsì rí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu ràlʉ̌ dɔ̀na, pbɛ́tʉ̀ ìmbǎ rí'ɨ̀ Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí nà alɛ-dɔ nálʉ̌ ndɨ Alafí nà rí'ɨ̀ alɛ-nyʉtsì rí'ɨ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌.

16 Ɩ̀lɩ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tò rádʉ̀ sedzà àbhʉ?»
Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ, yà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí nà àlɛ̌ kí'ɨ̀ rò, àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà ɨrɛ̀ta ní Krístò bhà rò ɨ́rà ɨrɛ̀ta.

---

* **1:31 1.31** Yèr 9.23 * **2:3 2.3** Kas 18.8-10 * **2:9 2.9** Ìsa 64.3; 52.15

3

Kàgàwà bhà kasʉtálɛ
(1Kò 4.1-6; Ɛbr 5.11-14)

1 Pbàkà ɔ̌ àbanǐnzó, nzínzìkʉ ɔ̌ ma mí'ì nínganí, ma mábà nzá fangà mɔ̌tɛ̀ nyǐ mànà
àdhàdhì Kàgàwà bhà Ɩlǐlă-Alafí nà rí'ì alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ ma mótɛ̀ nyǐ mànà àdhàdhì yà
adzɨ ɔ̌ dhu átdǔ afíya alɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ òko òko ɨrɛ tí fɨyó a'uta ɔ̌ Krístɔ̀-nyʉtsì alɛ bhɛ̌yi.

2 Ma mábhʉ nyǐ nyɔ̌mvʉ̀ dhu ní'ì màkyǐ*. Ma mábhʉ nzá odú rɔ́'ɔ ɔ̀nyʉ̀ nyɔ̌nyʉ̀, ìnzǐ
nyǐ nyádʉ̀ kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ alɛ tí nyǐ nyɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí màtí nyǐ nyí nzǐ àdʉ̀
kà-lɛ̀mà ɔ̀nzì,

3 òko nyǐ nyòko yà adzɨ ɔ̌ dhu átdǔ afíkʉ rɔ́ nídhunǐ. Obhó tí, yà òko adha mà anya
mànà nóko nzínzìkʉ ɔ̌ dhu, nítɛ̀ tí nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu rátdǔ afíkʉ, ndɨrɔ̀ nyǐ raróko
yà ɨnzá Kàgàwà núní alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌?

4 Wɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rǎtɨna: Ɨma, ɨma ní Pɔlɔ̀ bhà alɛ, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àtìnà: Ɨma,
ɨma ní Apɔlɔ̀ bhà alɛ rɔ̀, ní wɔ̀ nyǐ nyónzɨna dhu tí nzǐ ɨnzá Kàgàwà núní alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌
dhu?

5 Nírɔ̀, Apɔlɔ̀ ní àdhɨ? Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ ní àdhɨ? Mǎ'ɨ ní Kàgàwà bhà kasʉtálɛ, yà nyǐ nyá'ù
Krístɔ̀ otùya ɔ̌ alɛ. Mǎ mónzì ndɨ kasʉ, ngǎtsi alɛ rònzì ka yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ abhʉ̀ fǐndà
pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌.

6 Mǎ mí'ì àdhàdhì yà ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzì alɛ bhɛ̌yi: Ɨma, ma mazò itse, ndɨrɔ̀ Apɔlɔ̀ adʉ̀
ɨdha ʉ̀dhɔ kà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ní ndɨ adʉ̀ kàbhʉ ròvì.

7 Ní, wɔ̀ ndɨ itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà, kórɔ́ ní nzǐ dhu. Kàgàwà
ní ndɨ rí'ì ngari nà, kàbhʉ ndɨ ndɨ itse ròvì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

8 Itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà kórɔ́ rǐ'ì àdhàdhì: ndɨrɔ̀, Kàgàwà
núubhòya ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ bhà mʉ̀kìmbà mà, àdhàdhì ndɨ alɛ anzì kasʉ-bvʉ rɔ̌.

9 Obhó tí, mǎ, mǎ'ɨ ní atdíkpá arí Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ. Nyǐ, nyǐ ní Kàgàwà bhà
ɔnzɨbvʉ.

Kàgàwà udhèya pbìndà kasʉtálɛ-kàsʉ̌ kàzʉ nǐ dhu

Nyǐ ní átɔ̀ Kàgàwà rɔ̌sìna ɨdza.

10 Ní, yà idù Kàgàwà íbhò ídzìnga-bvʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ àdhàdhì yà ɨdza ɔ̀sì arí nyìkpóna
ótdyù alɛ bhɛ̌yi, ma mɔ́pɛ̀ ndɨ mɔrʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ [Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-otù ɔ̌.] Ndɨrɔ̀ kòmbí,
ngǎtsi alɛ nádʉ̀ ndɨ ndɨ ɨdza ɔ̀sì kà-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà ràndà nga
mbɛ̌yi, ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ndì ndósì kà-dɔ̌ dhu nà.

11 Obhó tí, ìmbǎ ngǎtsi ɨdza-pfɔ̀ ɔ̀pè rádʉ̀ ndɔ̀rʉ̀, yà ɨwà ka kórʉ̀-tsí tó ngari ɔ̌ alɛ rǐ'ì.
Ndɨ ɨdza-pfɔ̀ ní Yěsù Krístɔ̀.

12 Ìndrǔ rǐ'ì ìnè ndɔ̀sì wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ ka kórʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ abhɔ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ nǐ: ɔrɔ̀,
tsʉmà, ndɨrɔ̀ ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɨdɔ̀ mà. Ngǎtsi alɛ rǐ'ì ìnè ndɔ̀sì kà-dɔ̌ ìnzǐ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀
abhɔ dhu-tɨdɔ̀ nǐ: itsu, tsǐtsɔ̀, ayi mà.

13 Kàgàwà rǐ ìndrǔ-ànyǎ ìtdì nínganí rí ndɔ̀nzɨ dhu níitɛ̀ya ìngbà tí ílɨ ndì alɛ bhà kasʉ
tó ɔ́fɔ̀ kpangba. Obhó tí ndɨ nínganí, Kàgàwà núudhèya ìngbàtí ílɨ ndì alɛ bhà kasʉ mà
kàzʉ nǐ, kàzʉ ràdʉ̀ ndɨ ndɨ alɛ bhà kasʉ tó ɔ́fɔ̀ nítɛ̀.

14 Ní, dhu ɨ'ɨya gukyè ɨnzá yà ndɨ alɛ asì wɔ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ dhu nógbè kàzʉ ɔ̀ dhu tí,
ní ndɨ alɛ náabáya mʉ̀kìmbà.

15 Pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ alɛ asì dhu nóogbeya gukyè, ní ndɨ alɛ náabáya nzǐ mʉ̀kìmbà. Àbadhi
nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nɨ'ɨya àdhàdhì kàzʉ ɔ̀nǎ ndì nɔ̀tɔ̀ ndàdʉ̀ ɔ̀gʉ̀
alɛ bhɛ̌yi.

16 Nyǐ nyʉ́nɨ tí obhó dhu nyǐ ràrǐ Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨrɔ̀ kàbhà Ɩlǐlǎ-Alafí rarádɨ
nyʉkʉtsì?

17 Obhó tí Kàgàwà bhà ɨdza ní ìlǐlǎ ɨdza, ní nyǐ ní ndɨ kàbhà ɨdza. Nírɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́
Kàgàwà bhà ɨdza ùgòlǒ, ní Kàgàwà adʉ̀ya ndɨ alɛ ùgolo átɔ̀.

Kàgàwà íbhò kórɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀

18 Atdí alɛ mà àkǎ nzá ndʉ̀trǎ ndì ndìtírɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà náapɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ɨwà ndɨ
ndʉ́nɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀bhà ndɨ dhu-ɔ̌nga
t'óvòta-tɨdɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kà rǎdʉ̀ ì'ì obhóná dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí.

19 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ní ìmbǎ tǐna nà ɨrɛ̀ta Kàgàwà-ɔ̀nzǐ.
Ɩlǐlǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arí dhu-ɔ̌nga t'óvòta ì ʉ́nɨ dhu tí arí 'àtɨ alɛ nɔ́tsɨ yà
ìtírɔ̀ abádhí ùpe fɨyó àdà ɔ̌*.»

---

* **3:2 3.2** Màkyǐ tí Pɔlɔ̀ rǎtɨna dhu ní yà ndì ndudhè kǎkà ɨnzá àpè ɔ̀'ɔ̀ fɨyó a'uta ɔ̌ alɛ tɔ̀ isísó rɔ́'ɔ dhu. * **3:19 3.19** Yǒb 5.13

20 Ndɨrɔ̀ Andítá rătɨna átɔ̀: «Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà nʉ́nɨ wà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta
nà alɛ tí rí 'ɔ̀zʉ̀ alɛ tó ɨrèta. Kʉ̌nɨ wà dhu, ndɨ ɨrèta ràrǐ mbă tǐna nà dhu*.»
21 Nírɔ̀, atdí alɛ mà àkă nzá ndɔ̀yɔ̀ ndɨ ngătsi alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kórɔ́ dhu rǐ'ì fʉ̀kʉ́
ídzìnga tɔ̀.
22 Ɨma Pɔlɔ̀, Apɔlɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀, Kàgàwà íbhò mă fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà adzɨ,
ípìrɔ̌nga, ɔvɛ, yà kòmbí rí'ì dhu, olù ríwu dhu mànà kórɔ́ Kàgàwà íbhò fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́
ídzìnga tɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀ nyǐ'ína, nyǐ ní Krístɔ̀ bhà alɛ, ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ ní Kàgàwà bhà alɛ.

4

Ɨnzá dhu àkă kɔnzì Krístɔ̀ bhà kasʉ́tálɛ gàyà dhu
(Rɔm 14.10-12; 1Kò 3.5-9)

1 Nírɔ̀, dhu àkă ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ mă'ɨ Krístɔ̀ bhà kasʉ́tálɛ tí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà obhónga
ùdhě arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, ɨ obhónga náaróko órù ɔ̀.
2 Nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbănga-tɨdɔ̀ ka kábhʉ fɔná alɛ ràrădʉ̀ àkă ndì'ì yà
fǐndà ka kàvi dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí.
3 Pbàkà ɔ̌, ìnzǐ ní àpbɛ̀ ndɨ akɛkpá màtí nyʉ̌nɔ̀ ànyădu, ndɨrɔ̀ ngătsi nǐ, ìndrǔ-bvʉ̌
dhʉ̀wanì rʉ̀nɔ̀ ndɨ ànyădu. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ matírɔ̀ ma mí nzǐ àdʉ̀ ànyădu ʉ̀nɔ̀.
4 Obhó tí, pbàkà ɨrèta nyʉ́ mà nɔ́bhʉ̀ nzá ma atdí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí, pbétʉ̀ ndɨ dhu
rǐ nzǐ àtɨna, ɨma ràrǐ obhónángatálɛ. Ádrʉ̀ngbălɛ ní ndɨ ànyădu ʉ̀nɔ̀ rádʉ̀.
5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyǐ nyàkă nzá nyʉ̌nɔ̀ ìndrǔ-ànyă angyɨnă rɔ̀, ɨnzá àkɔ̀ ka kakɔ̀
kàsʉmì àpɛ̀ àkă rórɔ̀. Nyǐ nyàkă nyɔ̌dɔ̀ nga, ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbălɛ rǐngo dhu ɔ̀. Ka ní ndɨ
kórɔ́ dhu yà ùru ka kuru ínɔ̀ ɔ̀ nɨtɛ̀ya kpangba awáwʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ yà ìndrǔ arɔ́dɔna afíya
ɔ̀ dhu núpfò kpangba. Ní Kàgàwà níifʉya ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.
6 Àbanǐnzó, ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, midyì Apɔlɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ mà pbàkà ɔ́fɔ̀ nyʉ́ mànà
okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ma mìdyì ɨ ɔ́fɔ̀, ndínǐ rɔ̀ká nyǐ nyʉ̀nɨ tí dhu, nyǐ ràkă nzá nyɔ̌wù igi Andítá
rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà ràkă nzá ndɨdzǐ ndì, ndòlè ndì atdí alɛ ɨnă rɔ̀, ndàdʉ̀
ngătsi alɛ nídzɛ̀lɛ̀.
7 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ nílɨ nyɨ'ì ádrʉ̀ngbălɛ tí rɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nă? Tí obhó Kàgàwà
ndɨ yà nyɨ nyarí'ì nà kórɔ́ dhu nubhò ɨndʉ̀? Kăpɛ́ ì'ì wɔ̀ dhu bhěyi, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nga ndɨ nyɨ nyádʉ̀ àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌, ɨnzá nyɨ nyabà ɨ dhu Kàgàwà-fɔ́ dhu bhěyi nǐ?
8 Nyǐ pbání ɨwà nyǐ nyábà yà nyǐ nyí atdyúya òho kórɔ́ dhu! Nyǐ pbání ɨwà nyǐ nyóngò
ɔ̀nzìtálɛ tí! Nyǐ pbání ɨwà nyǐ nyóngò ádrɔ̀drɔ̌ kámá tí! Pbétʉ̀ mă'í na, mă ní nzǐ ádrɔ̀drɔ̌
kámá. Nyǐ nyí'ìná gukyè obhóngàtí ádrɔ̀drɔ̌ kámá tí, ní mă màmbɛ̀nà ì'ì átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌
kámá tí atdíkpá nyǐ mànà.
9 Obhó tí, ɨma nǐ dhu rǒlo Kàgàwà ʉ́lɨ mă'ɨ, mă uvitatálɛ tírɔ̀, mǐ'ì olù alɛ tí kórɔ́ alɛ
rɔ̌ dhu bhěyi. Mă mí'ì àdhàdhì ànyǎya ka kìtdì ndínǐ ka kɔkyɛ tí alɛ bhěyi. Obhó tí, mă
mí'ì àdhàdhì kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà, màlàyíká mànà dhu rǐ rɔ̀yá rí ndɔ̀nzɨ dhu àndà alɛ
bhěyi*.
10 Mă pbání ndɨ àkyǎkyè alɛ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyădʉ̀ ì'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrèta nà alɛ
Krístɔ̀-nyʉtsì. Mă pbání ndɨ ivíví alɛ, nyădʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà alɛ. Ìndrǔ arí ɨtsìka ɔ̀nzɨ, pbétʉ̀,
abádhí arádʉ̀ nyǐfʉ!
11 Rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, mă mí'ì àwù nà, mă mí'ì ɔ̀mvʉ̀na mă mí dhu-atdyú nà, mă
mí'ì ìmbă mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ̀ká. Ka karávu rɔ̀ká, mădʉ̀ àmbɛ ùbhi dɔ̌, ìmbă mă móko rɔ́
nga rǐ'ì rórɔ̀.
12 Mă márí adyɔ ɨvɔ̀, mǎmbɛ kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nǐ ɔ̀nyʉ̀ mă mabá tí. Mă'ɨ nǐ ka
kí dhu ʉ̀nɔ rɔ̀, mă márí ɨ alɛ àsɔ̀ àsɔ̀ tí. Ìndrǔ rǐ mǎbhʉ̌ mǎbà àpbɛ̀ rɔ̀, mă márí dhu-dzi
ɔ̀ndù ɔ̀ndù tí.
13 Mă'ɨ ka kʉ̀dhʉ̌ rɔ̀, mă márí ɔtɛ àdǔ ɨyɔ̀nga ɔ̌. Kòmbí màtí ka kí mɔ̌zʉ̀ àdhàdhì yà
adzɨ ɔ̌ tsǐtsɔ̀ bhěyi, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ mà náarí mɔ̌zʉ̀ mí'ì yà adzɨ ɔ̌ andrɨta bhěyi.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrèta yà atdídɔ̌ ndì ndózè pbìndà nzónzo-okú dɔ̀ rɔ̀

14 Ma màndǐ nzá yà dhu fʉ̌kʉ̀ ndínǐ nyìkʉ nabhʉ̀ tí rìwʉ̀, pbétʉ̀ ma màndǐ ka ndínǐ
nyìkpɔ́kʉ nabhʉ̀ tí rɔ̀tdyù àdhàdhì pbàkà nzónzo yà atdídɔ̌ ma mózè bhěyi.
15 Obhó tí, atdí kumì lʉfʉ̀ alɛ mà rǐ mbă dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì ka kóko tí dhu
dɔ̌, ní abákʉ rǐ mbă ì'ì ibí. Obhó tí, ɨma ní ndɨ ma mɔ́dhì nyǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ma mʉ́nɔ̀
fʉ̌kʉ̀ dhu-otù ɔ̌, ndínǐ nyǐ nyoko tí Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì.
16 Nírɔ̀, ma mìtdɛ̀ nyǐ ìtdɛ̀ tí, nyǐ nyàkă nyɔ̌dyì pbàkà ɔ́fɔ̀.

---

* **3:20 3.20** Zàb 94.11 * **4:9 4.9** Ànyǎya ka kìtdì ndínǐ ka kɔkyɛ tí alɛ ka kabhʉ̌nà rùvò rʉ̀wʉgà dɔ̀, ndínǐ ì nugye tí ɔ̀rʉ̀ tó ìzǎ nà, ìndrǔ ràdʉ̀ 'àndu 'àmbɛ ɨ alɛ rɔ̀ rí ndɔ̀nzɨ dhu àndà dɔ̌.

17 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨkʉ ɔ̀. Ka ní pbàníngba yà atdídɔ̀ ma
mózè, ndɨrɔ̀ mbɛ̌yi arí fɔ́ná ka kàbhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ. Kàrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀-
nyʉtsì ma marádɨ tí dhu tɔ́ gɨ̀lìmá àbhʉ̌ nyɨ̀rɛ̀. Ndɨ gɨ̀lìmá ní ndɨ ma marúdhɛ̌na kɔ́rɔ́
ngari ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̌.
18 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ nɔ́pɛ̀ ʼàmbɛ ɨnga ìrɛ̀ dɔ̌ ìnzɨ̌ ma ràrǎrà nyǎndà, ndɨ dhu
ràdʉ̀ ʼàbhʉ ʼàmbɛ ʼìdzɨ dɔ̌.
19 Pbɛ́tʉ̀, ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌. Ní ányɨ̀rɔ̌ ní
ndɨ, ma mí nzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ ɨ ʼìdzɨ̌ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ arʉ́nɔna dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mí abádhí rǎdʉ̀
ɔ̀nzìnà dhu nálǎ átɔ̀!
20 Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi náarí nzɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ yà alɛ-tsʉ̀ ɔ̌
ka kʉ́nɔna dhu-otù ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ kǎrí ndɨ̀tɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-otù ɔ̌.
21 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyòzè ní àdhu? Tí marà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ fudú mùgɔ̌ nà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, tí
marà àhʉ àzè mà ɨ̀yɔ̀nga mànà nɨ̌ àlè afídu nà?

5

Mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ rí alɛ àkǎ kodì Kànɨsà ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Gàl 5.9; 1Tì 1.19-20; Ɛ̀br 10.22)

1 Dhu arí ndɨ̀rɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ kambɛ àtɨ̀nà dɔ̌, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ rarí mʉ̀nyɔ̀nɨ
ɔ̀nzɨ. Ndɨ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀-tɨdɔ̀ ní yà ɨ̀nzɨ̌ arí ndɔ̀nzɨ kǎkà ɨnzá Kàgàwà ná ʼù alɛ nzínzì ɔ̌ màtí:
ka karátɨna nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ ródyì olù-íyànà* ràdɨ pbìndà tsìbhálɛ tí!
2 Ní àzèmbè ɨzʉ àmbɛ̀nà nyʉ̌kǎ, nyǎdʉ̀ ndɨ dhu nɔ̀nzì alɛ ìpfo, nyɔ̌dì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀,
nyɨ̌ nyarádʉ̀ òko nyǎmbɛ nyɔ̌yɔ̀ dɔ̌ ɔ̀yɔ̀ tí!
3 Ɨma, ma mí ʼɨ̀ ɨtsɛ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ma mí ʼɨ̀ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí
ɔ̀nǎ rɔ̀. Ní, ma mɔ̀tdì wà ndɨ dhu nɔ́nzì alɛ-ànyǎ, àdhàdhì ìnè àlɛ̌ kí ʼɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà
dhu bhɛ̌yi.
4 Ma mɔ̀tdì ndɨ alɛ-ànyǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, nyʉ̀ndʉ̌ nyɨ̌ nyí rɔ̀, ma
mɨʼɨya ìnè átɔ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nɨ́ʼɨya ìnè nzínzìkʉ ɔ̌.
5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀pfo wɔ̀ ndɨ alɛ, nyǎbhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀*, ndínɨ̌ kà-nyʉtsì rí ʼɨ̀ nzɛ́rɛnga
nabhʉ̀ tí rìku yà kà rǎbàna àpbɛ̀-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ kà rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀nǎ ɨdhɔ ɔ̌.
6 Nyɨ̌ nyí nyɔ̌yɔ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ní nzɨ̌ ídzì dhu! Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tí obhó dhu, ákɛ̌
afí-ngba rarí ábhɔ̌ idyi nyʉ́ nábhʉ̌ ràmɔ̌?
7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀pfo wɔ̀rí nzɛ́rɛnga tɔ́ afi-ayí nyʉkʉtsì rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨlá tí Kàgàwà-
nyɨ̀kpó ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ àdhàdhì idyi-ɔwʉ́tá, yà ɨnzá ka kàngbɔ̌ afi
ɔ̀nà bhɛ̌yi, yà kòmbí nyɨ̌ nyí ʼɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi. Obhó tí, Kàgàwà ú ʼo wà nyɨ̌ nyɨ̀lǎ nyɨ̀kpɔ́na
ɔ̌. Kǎbhʉ̀ wà Krístɔ̀ pɛrɛ̀ tí àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí
arózèna ʼà ʼà tàmǎ-ngba bhɛ̌yi*.
8 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌ tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní afi-ayí rɨ̌ʼɨ̀
ɔ̀nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ ní, nzɛ́rɛnga mà nzɛ́rɛ dhu mànà tɔ́ afi-ayí nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌
rɔ̀nzì ka ɨ̀mbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ ní, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀ ɨ̀lǎ àlɛ̌ kɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó
ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ obhóná dhu ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí rɔ́rɔ̀.
9 Yà olù ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà ɔ̌, ma mándɨ̌ dhu matɨ, nyɨ̌ ràkǎ nzá nyɔ̌wù ɔ̀ko rɔ̌
atdíkpá mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ mànà.
10 Ndɨ bhàrʉwà ɔ̀ ma mɔ́tɛ̀ nzá yà adzɨ ɔ̌ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ dɔ̌, ɔdhíya-fɔ́ rí ʼɨ̀ dhu dɔ̌ arí
afíya ʉ̀lɨ̌ alɛ dɔ̌, ìndrʉ̌-fɔ́ dhu ʉ̀dhǎ arí ɔbɨ nɨ̌ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ dɔ̌. Obhó
tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨndà tí nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀, dhu àkǎnà nyʉ̌vɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀!
11 Pbɛ́tʉ̀ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ ní kǎkà pbàkrístɔ̀ tí arí ʼàtɨ alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́
àtɨna ndɨ̀ ràrɨ̌ mʉ̀krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɔdhína-fɔ́ rí ʼɨ̀ dhu
dɔ̌ arí afína ʉ̀lɨ̌ alɛ tí, kapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tí, ndàdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ dhu ʉ̀nɔ arí ìndrʉ̌ nɨ̌ alɛ tí,
kapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ɨwa òri arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ʉ̀dhǎ ìndrʉ̌-fɔ́ rɔ̀ alɛ tí, ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi
alɛ-tɨdɔ̀ nà nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà atdíkpá!
12 Ɨnzá Yɛ̌sù ná ʼù alɛ-ànyǎ tʼʉ́nɔta tí ɔ̀tɛ̌du? Tí obhó pbàkrístɔ̀ nyʉ́ ɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ànyǎya
nʉ́nɔ̀?
13 Ɨnzá Yɛ̌sù ná ʼù alɛ-ànyǎ nʉ́nɔ̀ rǎdʉ̀ ní Kàgàwà. Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̀pfo nzɛ́rɛ alɛ nyɔ̌dì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀*.»

---

* **5:1 5.1** Law 18.8; Tɔ̀r 23.1 * **5:5 5.5** Màt 18.15-20 * **5:7 5.7** Uvt 13.7; 12.21 * **5:13 5.13** Tɔ̀r 17.7

6

MʉKrístɔ̀ àkǎ nzá ndɔ̀bhʉ̀ ɔdhìnà mʉ̀krístɔ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù anya t'ítdìta t'álɛ-fɔ́ dhu
(Mbà 20.3; Màt 5.23-24; Rɔm 12.17-18; Ɛfɛ 5.3-8; Yàk 4.1)

1 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà náapé ì'ì anya nà ɨwà Yěsù ná'ù ɔdhìnà nà, ní dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga kà ràrà ndɨ ɔdhìnà ɔ̀bhʉ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù anya t'ítdìta t'álɛ-fɔ́? Ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní kà ràrà kɔ̀bhʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ-fɔ́.

2 Nyǐ nyʉ́nɨ tí nzá dhu, Kàgàwà bhà alɛ ràrǐ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nɨtdìya? Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nyǐ nyɨtdìya dhu bhěyi, ádhu ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi àkyǎkyɛ̀ dhu nʉ̀fǎ alɛ-ànyǎ nítdì nǐ?

3 Nyǐ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu àlɛ̌ rɨtdìya màlàyíká mà-ànyǎ? Ní ndɨ dhu bhěyi kà rí'ì rɔ̀, àlɛ̌ ní ʉ̀nɔ àlɛ̌ kádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ì nɔ̀nzì dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ olu!

4 Ní dhu apɛ́ ì'ì nyǐ nyí'ì anya nà nzínzìkʉ ɔ̌ dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ nyǐ nyádʉ̀ òwu ɨ anya nà kɔ̌kɔ̀ ìnzǐ arí ɔ̀tɛ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ dhu ɔ̀ alɛ-ɔ̀nzǐ nǐ?

5 Ma mʉ̀nɔ̀ dhu wɔ̀ dhu bhěyi ndínǐ nyìkʉ nabhʉ̀ tí rìwʉ̀. Obhó tí, nzínzìkʉ ɔ̌ yà Yěsù ná'ù ɔdhína nzínzì ɔ̌ dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ rádʉ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ atdí alɛ mà t'ɨ́'ì mbǎ?

6 Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀kʉ́ nyǐ nyàmbɛ̀nà nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-ɔ̀nga àndà rɔ̀, nyǐ nyarádʉ̀ òwu nyɔ̌bhʉ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ-fɔ́ dhu-tì ní àdhu?

7 Obhó tí, anya nà nyǐ nyí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ dhu nítɛ̀ wà dhu kpangba, ɨwà dhu rɔ́nzì lɛ̀màkʉ atdídɔ̌. Ní ádhu ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ nzérɛ dhu-dzi òndù nǐ? Ádhu ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ nyʉ̌bhà kʉdhǎ fʉkʉ́ ongyéngá mà nǐ?

8 Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ ní ndɨ nyǐ nyarí nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ, nyɔ̌wù Yěsù ná'ù ɔdhíkʉ ɔ̀bhʉ̀ iri alɛ-fɔ́! Ndɨrɔ̀ nyǐ ní ndɨ nyǐ nyarí ɨ alɛ tɔ́ obhónánga ʉ̀dhǎ ɔbɨ nǐ!

9 Nyǐ nyʉ́nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ ní rabáya nzǐ ngari ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. Ɨnzǐ nyàbhʉ kʉtrǎ nyǐ: mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ mà, kǎkà ɨnzá ì ʉ́mbǎ ì nà alɛ nà arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ alɛ mà, ndɨrɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí nzínzìya ɔ̌ kpabhálɛ-tírɔ̀, ndɨrɔ̀ vèbhálɛ-tírɔ̀ alɛ mà, náabáya nzǐ ngari Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.

10 Ndɨrɔ̀, ogbo ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ɔdhíya-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌ arí afíya ʉ̀lǐ alɛ mà, ɨwa òri arí alɛ mà, dhu ʉ̀nɔ arí ìndrʉ̌ nǐ alɛ mà, kǎkà ìndrʉ̌-fɔ́ dhu ʉ̀dhǎ arí ɔbɨ nǐ alɛ mànà, ní kɔ̀rí alɛ kɔ́rɔ́, náabáya nzǐ ngari ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌ átɔ̀.

11 Angyi, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ nóongónà dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nú'o wà nyǐ, nyǐlǎ fʉ̀kʉ́ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀. Kǎbhʉ nyǐ nyǒngò pbìndà alɛ tí, ndàdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ obhónángatálɛ tí. Kɔ̌nzì kɔ́rɔ́ ɨ dhu àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nyǐ nyá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

Yěsù ná'ù alɛ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga dhu
(1Tɛ̀ 4.1-17; 1Pɛ́ 1.14-19)

12 Nyǐ nyarátɨna: «Kɔ́rɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ rʉsà ka kʉ́fà wà fǎkà pbàkrístɔ̀ tírɔ̀.» Ndɨ dhu ní obhó dhu, pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ní nzǐ àkǎkǎ kɔnzì dhu. Ɨma mà átɔ̀ ma mínè matɨ: «Kɔ́rɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ rʉsà ka kʉ́fà wà idù,» pbɛ́tʉ̀ ma mí nzǐ àdʉ̀ dhu à'ù mí'ì atdí dhu mà tɔ́ ɨnɔ tí.

13 Ndɨrɔ̀ nyǐ nyarátɨna átɔ̀: «Kàgàwà anzì ɔ̀nyʉ̀ alɛ-ɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎnzì alɛ-ɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀.» Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna kà rɨtɔ̀ya kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ dhu kɔ́rɔ́. Alɛ-ngbɔ̀ Kàgàwà anzì nzá mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎnzì ka Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐ'ì alɛ-ngbɔ̀ t'ʉ́ndata tɔ̀.

14 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè dɔ̀tsí, Kàgàwà yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ, náabhʉ̀ya àlɛ̌-ngbɔ̀ rʉ̀ngbɛ ì átɔ̀.

15 Nyǐ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu, ngbɔ̌kʉ ràrǐ Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga? Nírɔ̀ ma tí àdʉ̀ Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga nyʉ́ ìdyì ìdyì, mʉgèrɛ̀ rɔ̀ngò mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí? Ɨnzǐ akɛkpá màtí!

16 Ndɨrɔ̀, nyǐ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu ndɨ alɛ mà rapɛ́ 'ùngbò mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ nà, ní róngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀ tí kà mànà? Obhó tí, Ɨlǐlǎ Andítá náarátɨna: «Abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ rǎdʉ̀ 'ʉ̀gèrɛ̀ 'òngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tí*.»

17 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà ì nùngbò alɛ, ní rǎdʉ̀ ndʉ̀gèrɛ̀ 'òngò atdí alɛ tí kà mànà, alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀.

18 Nyǐ nyàkǎ, nyɔ̌tsè mʉ̀nyɔ̀nì-tsʉ̌ rɔ̀! Yà ìndrʉ̌ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà nzérɛnga rǐ'ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ nónzì wà nzérɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndìtírɔ̀*.

---

* **6:16 6.16** Ɔpt 2.24 * **6:18 6.18** Ka kí'ì inè kʉgèrɛ̌ ka átɔ̀ yà dhu bhěyi: «Nyǐ nyarátɨna: ‹Yà ìndrʉ̌ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ nzérɛnga rǐ'ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.› Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ rɔ̀nzì wà nzérɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndìtírɔ̀.»

19 Nyɨ nyʉ́nɨ tí nzá dhu ngbɔ̌kʉ̀ ràrɨ̌ yà nyʉ̀kʉ̀tsì arádɨ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ɨdza? Ndɨ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nábhʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ní Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ nyɨ ní nzɨ̌ kàmǎkʉ̀ nyɨ̌-tírɔ̀.
20 Obhó tí, Kàgàwà náadzì nyɨ̌ ɔrʉ́ odzi nyʉ́ ɔ̌. Ní nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀lè ka ngbɔ̌kʉ̀ nɨ̌.

7

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàkòritò arí'ɨ̀ nà ʉ̀mbátá dɔ̌ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɔ̀bhɔlɔ dhu
(Ɔpt 2.18-25; Màt 19.3-12; Rɔm 6.18-22)

1 Kòmbí, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ yà idù nyɨ nyándɨ̌ dhu dɔ̌. Nyɨ̌ nyátɨ: «Ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndɔ̀dhɔ̀ pbìndà tsìbhálɛ nà.»
2 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ́nɨ̀ ìndrʉ̀ oko tí ɨ̀mbǎ mʉ̀nyɔ̀nì rì'ì nzínzìya ɔ̌, ma mátɨna dhu ràkǎ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì kpatsìbhálɛ mà rì'ì pbìndà tsìbhálɛ nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì tsìbhálɛ mà rì'ì pbìndà kpatsìbhálɛ nyʉ́ nà.
3 Kpatsìbhálɛ nákǎ ndɔ̀nzì pbìndà tsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu, ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ mà nákǎ ndɔ̀nzì pbìndà kpatsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu átɔ̀.
4 Tsìbhálɛ-ngbɔ̀ ní nzɨ̌ ndɨ tsìbhálɛ bhà, pbɛ́tʉ̀ ka ní kàbhà kpatsìbhálɛ bhà. Ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ-ngbɔ̀ ní nzɨ̌ ndɨ kpatsìbhálɛ bhà, pbɛ́tʉ̀ ka ní kàbhà tsìbhálɛ bhà.
5 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̀lè nyɨ̌, ɨnzá ní ɨtsɔ̀ta tó kàsʉ̀mì ɔ̌ tí nyɨ̌ nyɨ̀rì nyɨ̌ nyʉ̀bhà ka ákɛ̌ kàsʉ̀mì tí rɔ̀. Ndɨ ɨtsɔ̀ta tó kàsʉ̀mì dzidɔ̌, nyɨ̌ nyádʉ̀ ìngo nyɔ̌kò atdíkpá tdítdɔ̌, akyɛ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náarana nyʉ̀tra fʉ̀kʉ́ ivívínga ɔ̌ nɨ̌.
6 Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ní nzɨ̌ ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu dhu ní nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu.
7 Obhó tí, ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní kɔ́rɔ́ alɛ ròkò ɨma bhɛ̌yi, ɨ̀mbǎ vèbhálɛ́ na. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà nábà pbìndà pɛrɛ̀ nyʉ́ atdírɔ̀ Kàgàwà-fɔ́: atdí alɛ ràbà tsìbhálɛ nà ndì ndádɨ dhu tó pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɨ̀mbǎ tsìbhálɛ́ na ndì ndádɨ dhu tó pɛrɛ̀ nábà.
8 Ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ vèbhálɛ nà alɛ mà, abvo-ayí mànà tɔ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ matɨ, dhu ràmbɛ̀nà àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́ abádhí tɔ̀ abádhí ròngò òko yà ma marádɨ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ 'òhò ʉ̀mbátá-atdyú.
9 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ abádhí rǎdʉ̀ afíya ɔ̀tɔ̀ ɨ̀tírɔ̀ dhu tí, ní abádhí rǎdʉ̀ àkǎ 'ʉ̀mbǎ ɨ̀. Obhó tí, dhu rǎdʉ̀ àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́, ndɨ alɛ rì'ì pbìndà tsìbhálɛ nyʉ́ nà, ròsè ndɨ ndarana àdɨ ndàmbɛ tsìbhálɛ-atdyú òhò dɔ̌ dhu dɔ̀nǎ.
10 Kǎkà ɨwà ɨ̀ nʉ́mbǎ alɛ tɔ̀, ma mábhʉ̀na ní yàrí ʉyátá, yà ɨnzá àhʉ̀ fudú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kìrà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà rɔ̀: tsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà pbìndà kpatsìbhálɛ.
11 Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà kpatsìbhálɛ ʉ̀bha, ní ndɨ tsìbhálɛ àkǎ nzá ndàrà amba-bvʉ̀ tdítdɔ̌. Ɨmbǎ kì'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, dhu àkǎ abádhí rʉ̀ngbò ɨ̀ tdítdɔ̌ pbìndà kpatsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà pbìndà tsìbhálɛ.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà ɨ̀ nʉ́mbǎ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ dhu

12 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ɨma, ma mí yà dhu ɔ̀vɔ, ndɨ dhu àhʉ̀ nzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàhʉ̀ ùdù rɔ̀. Ní ma mátɨna: ɨwà Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ nà, ndɨ tsìbhálɛ ràdʉ̀ ndà'ù 'òngò òko kà mànà, ní ndɨ kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà ndɨ tsìbhálɛ.
13 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ náapɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ nà, ndɨ kpatsìbhálɛ ràdʉ̀ ndà'ù 'òngò òko kà mànà, ní kàkǎ nzá ndʉ̀bhà pbìndà kpatsìbhálɛ.
14 Obhó tí, ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ábhɔ̌ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò Kàgàwà bhà alɛ tí Yɛ̌sù ná'ù pbìndà tsìbhálɛ-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ábhɔ̌ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò Kàgàwà bhà alɛ tí Yɛ̌sù ná'ù pbìndà kpatsìbhálɛ-otù ɔ̌. Ɨmbǎ kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nánɨ̌, abádhí tó nzónzo nɔ́zʉ̀ ka kádʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tì alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀ obhónánga nyʉ́ ɔ̌, ɨ nzónzo ní Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ alɛ.
15 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nózè ndʉ̀bhà yà ɨ̀ ʉ̀mbá ɨ̀ nà Yɛ̌sù ná'ù alɛ dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎ wà ndʉ̀bhà ɨ̀ ʉ́mbǎ ɨ̀ nà alɛ. Kɔ̀rí dhu-tɨdɔ̀ nàndà dhu nɨ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ nʉ̀tsì ɨ̀ ʉ́mbǎ ɨ̀ mànà ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nà dhu rɨ̌ mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɔ̌kò atdíkpá, Kàgàwà núunzi nyɨ̌ ndɨ́nɨ̀ nyɨ̌ nyoko tí màrʉ̀ngà ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
16 Ɨnyɨ Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌ nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ nígʉ dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɨnyɨ Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌ nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ nígʉ dhu?

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ ɨnzá dhu àkǎ kokò ìndrʉ̀ tɔ́ ʉyátá tɔ́ ɨnɔ tí dhu dɔ̌ dhu

17 Ròsè yà angyi ma mùnɔ̀ dhu dɔ̀nă, ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà nákă ndòngò àdì àdhàdhì
yà Ádrùngbălɛ Yĕsù abhù fĭndà ɔ́fɔ̀ ɔ̌: ndì ɔ́fɔ̀ ní, yà Kàgàwà rĭ ndànzi rɔ̀ kĭ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀*.
Wɔ̀rí ní ndì àkăkănà kìfu dhu tí ma marúdhĕna kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̌ dhu.
18 Kàgàwà rĭ nyanzi ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, nyì nyì'ì tí ìwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnúnga rɔ́? Ní nyì
nyàkă nyadì ndì ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Kàgàwà rĭ nyanzi ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, nyì nyì'ì tí ìnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
ɔnzìnúnga rɔ́? Ní nyì nyàkă nzá nyabhu ka kɔbhɔ̀lɔ̀.
19 Alɛ-ɔ̀nzĭnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nɔ́nzì nzá atdí dhu mà. Ndìrɔ̀, ìnzĭ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu
nɔ́nzì nzá atdí dhu mà átɔ̀. Àkăkă dhu ní kìfu Kàgàwà àvi kɔnzì dhu.
20 Dhu àkă ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà ràdì yà Kàgàwà rĭ ndànzi rɔ̀ ndì ndì'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
21 Dhu apɛ́ ì'ì nyì nyì'ì ìnɔ tí Kàgàwà rĭ nyanzi rɔ̀ dhu tí, ní nyì nyàkă nzá nyitŭ afínu.
Pbɛ́tù dhu apɛ́ ì'ì inè nyì nyí nyadì dùnú nyì-tírɔ̀ dhu tí, ní nyì nyàkă nzá nyiwĭ ndì onzi.
22 Obhó tí, ìnɔ tí arí'ì alɛ, yà Kàgàwà ánzì rùngbò ì Ádrùngbălɛ Yĕsù nà, ní nzĭ ìnɔ
Yĕsù-nyìkpó ɔ̌. Ndì dhu bhĕyi tí, dɔ̀ná arí'ì ndìtírɔ̀ alɛ, yà Kàgàwà ánzì, ní Krístò bhà
ìnɔ.
23 Kàgàwà náadzì nyĭ ɔrú odzi nyú ɔ̌. Nírɔ̀, nyĭ nyàkă nzá nyĭ'ì tdítdɔ̌ ìndrŭ tó ùyátá
tó ìnɔ tí.
24 Àbanĭnzó, ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà nákă ndàdì Kàgàwà-ɔ̀nzĭ yà kà rĭ ndànzi rɔ̀ ndì
ndì'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ìnzá àpɛ̀ 'ùmbă alɛ àkă 'òkò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀
(Ɛ̀br 13.4; 1Pɛ́ 4.7)

25 Kăkà ìnzá àpè vèbhálɛ ùnĭ kpabhínzo mà, ìnzá àpè kpabhálɛ ùnĭ vèbhínzo mànà
tɔ̀, ma múyăna Ádrùngbălɛ Yĕsù ɔ̀vɔ̀ idù dhu tí dhu nà ma mí'ì ìmbă. Pbɛ́tù, tìdu ɔ̀nă
rɔ̀, ma mábhŭna abádhí tɔ̀ dhu ní pbàkà ìrèta. Ndì ìrèta ní, yà Ádrùngbălɛ Yĕsù ɔ́nzì
ídzìnga fĭndà rì'ì tsùná dhu ìrì ka kádù dhu tí alɛ bhà.
26 Obhó tí, yà kòmbí rí'ì àpbè-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mìrè nga ídzì dhu ràrĭ ìndrŭ ròkò yà ì í'ì
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
27 Dhu apɛ́ ì'ì inè nyì nyarí'ì tsìbhálɛ nà dhu tí, ní nyì nyàkă nzá nyɔnè ndì tsìbhálɛ
ùbha nyì nyí dhu. Dhu apɛ́ ì'ì ìmbă nyì nyarí'ì tsìbhálɛ nà dhu tí, ní nyì nyàkă nzá nyɔnè
tsìbhálɛ.
28 Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ì'ì nyŭmbă nyĭ nyí dhu-atdyú nà nyì nyí'ì dhu tí, ní nyì nyɔ̀nzì nzá
nzérɛnga. Ndìrɔ̀, ìnzá àpè kpatsìbhálɛ ùnĭ tsìbhíngba náapɛ́ àrà amba-bvù, ní íyàdhíyà
nɔ́nzì nzá nzérɛnga átɔ̀. Pbɛ́tù kăkà ìwà ì númbă alɛ ní rŏngo ì'ì inè àpbè nà fĭyó
ípìrɔ̌nga ɔ̌. Ní ìma, ma mòzè mɔdɔ̀ nyĭ ì àpbè rɔ̌ rɔ̀.

Ìnzá yà adzì ɔ̌ dhu àkă ndàtdŭ ìndrŭ-afí dhu

29 Àbanĭnzó, ma mòzè matì yà dhu bhĕyi: kàsumì ùbhà ndì ídŏ. Ní rɔ̀pè ndì kòmbí,
tsìbhálɛ nà arí'ì kpatsìbhálɛ, nákă ndàdì ìmbă arí'ì tsìbhálɛ nà alɛ bhĕyi.
30 Ɔ̌dzì rɔ́dzì alɛ nákă 'òkò ìnzĭ rɔ́dzì alɛ bhĕyi. Dhèdhɛ nà rí'ì alɛ nákă 'òkò ìmbă rí'ì
dhèdhɛ nà alɛ bhĕyi. Dhu òdzi rí alɛ nákă 'òkò ìmbă rí'ì dhu nà alɛ bhĕyi.
31 Yà adzì ɔ̌ malì nĭ arí kasu ɔ̀nzì alɛ, nákă 'òkò ìnzĭ arí kasu ɔ̀nzì kà nĭ alɛ bhĕyi. Obhó
tí, yà ndì ndí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà adzì rărà tsùna rĭ ndɔ̀dì dhu ɔ̀.
32 Ma mòzè dhu ní, nyŏkò ìmbă afíku ìtŭ rí dhu rĭ'ì rɔ́rɔ̀. Ìmbă arí'ì tsìbhálɛ nà alɛ
náarí afína ìtŭ nĭ ní Ádrùngbălɛ Yĕsù bhà dhu kèlĕ, ndàdù ndòzè ndɔ̀nè kà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀
dhu ɔ̀nzì ndì ndí dhu kèlĕ.
33 Pbɛ́tù tsìbhálɛ nà alɛ náarí afína àtdŭ nĭ ní yà adzì ɔ̌ dhu, ndàdù ndòzè ndɔ̀nè
pbìndà tsìbhálɛ-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì ndì ndí dhu,
34 pbìndà ìrèta ràdù ndùndɔ̀ ùndɔ tí. Ndì dhu bhĕyi tí, ìmbă arí'ì kpatsìbhálɛ nà
tsìbhálɛ mà, ìnzá àpè kpatsìbhálɛ ùnì tsìbhíngba mànà náarí afíya ìtŭ nĭ ní Ádrùngbălɛ
Yĕsù bhà dhu kèlĕ. Abádhí ózè dhu ní 'àbhu afíya mà ngbŏya mànà Ádrùngbălɛ Yĕsù tɔ̀.
Pbɛ́tù kpatsìbhálɛ nà tsìbhálɛ náarí afína ìtŭ nĭ ní yà adzì ɔ̌ dhu, ndàdù ndòzè ndɔ̀nè
pbìndà alɛ-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì ndì ndí dhu.
35 Wɔ̀ ma mùnɔ̀ fŭkù dhu ní ma mùnɔ̀ ndínĭ ì'ì tí mùgàsù tí fŭkù, ìnzĭ ní ndínĭ ì'ì tí
àdà ma mùpe rùkú dhu tí. Ma mòzè mìtè ìngbà dhu bhĕyi màtí nyĭ nyádù òko ìnga nɔ̀fɔ̀
dhu bhĕyi dhu fŭkù, nyądù nyąpba Ádrùngbălɛ Yĕsù rɔ̌ tí ìmbă fùkú ìrèta-ɔ̌nga ùndɔ rí
atdí dhu mà rĭ'ì rɔ́rɔ̀.

Órì nàndà dhu

---

* **7:17 7.17** Kàgàwà rĭ nyǎnzi rɔ̀ nyĭ nyì'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ tí ka kátina dhu-tì ní: Alɛ-ɔ̀nzĭnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ìnzĭ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mà, ndìrɔ̀ ìnɔ tí ka kí'ì dhu mà, ìmbă ka kí'ì ìnɔ tí dhu mànà. Kùtɔ̀ nzá Kàgàwà àvi dhu ɔ̀nzì ka kí dhu-tsù. Wɔ̀rí ní nzĭ ìtí ka kátina, Kàgàwà rĭ ndànzi dhu atù nzérɛnga ɔ̌ alɛ ràkănà ndòngò àdì ndì nzérɛnga ɔ̌ tí.

36 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu àlǎ, ɨnzá ndɨ̀ rɔ́nzɨ̀ yà ndɨ̀ ndórì tsìbhíngba-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu, yà
ɨnzá ɨ̀ ʉ́mbǎ ɨ̀ kà nà dhu-otù ɔ̌, ɨ́yàdhíyà mànà ɨ̀ ɨ́ ʼʉ̀mbǎ dhu-atdyú ràdʉ̀ ndàlʉ tdítdɔ̌, nɨ́
abádhí àkǎ ʼʉ̀mbǎ ɨ̀, yà ndɨ kpatsìbhíngba òzè ka dhu bhěyi. Àbadhi ɔ̀nzɨ̀ nzá nzɛ́rɛnga.
37 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kpatsìbhíngba apɛ́ dhu ùdhě afína nyʉ́ ɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ̀ ʉ̀tʉ̌ tɨ́ rɔ́rɔ̀,
ndà'ù dhu ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ ʼʉ̀mbǎ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ ngbɔ̌ya ʉ̀pbǎ yà ndɨ̀ ndórì tsìbhíngba nà,
ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ̀ yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndòzè ka dhu bhěyi, nɨ́ ndɨ alɛ ɔ̀nzɨ̀ dhu mběyi.
38 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, yà ndɨ̀ ndórì tsìbhíngba nà ɨ̀ nʉ̀mbǎ alɛ nɔ́nzɨ̀ dhu mběyi,
ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba nɔ̀dhɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʼʉ̀mbǎ ɨ̀ nà alɛ, nɔ́nzɨ̀ dhu mběyi nyʉ́ rɔ̀sè.

Abvo-ayí nàndà dhu

39 Ɨwà árà amba-bvʉ̀ tsìbhálɛ náarádɨ Ʉyátá-tsìnǎ yà ìnè pbìndà alɛ rɨ̌'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kàbhà kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɔ̀vè, nɨ́ ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tírɔ̀ ʼʉ̀mbǎ
ɨ̀ ndɨ̀ ndòzè alɛ nà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kpatsìbhálɛ àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀krístɔ̀ tɨ́.
40 Pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔ̌, kà rǎdʉ̀ hirò ɔ̀nzɨ̀, yà ndɨ̀ ndí'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tɨ́ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ̀. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ
pbàkà ɨrɛ̀ta, ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ ma mà'ù wà dhu átɔ̀, ma ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí
nà.

8

Pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho sànamʉ̀ tɔ̀ ɨzǎ nàndà dhu
(Rɔm 14.13-23; 1Kò 10.19-33)

1 Sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨzǎ nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyándɨ̌ dhu, nyǎtɨ: «Mǎ'ɨ kórɔ́, mǎ
múnɨ wà dhu ndɨ dhu dɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: ɨnga ʉ̀nɨ̀ ka kɨ́ dhu náarɨ́ alɛ àbhʉ̀ kambɛ
alɛ ɨ̀dzɨ dɔ̌ alɛ-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ alɛ òzè ka kɨ́ dhu náarɨ́ alɛ ɔ̀sì ɔ̀sì tɨ́.
2 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ɨnga ndɨ̀ ndʉ́nɨ dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ obhóná
nyʉ́ yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndàkǎnà ndʉ̀nɨ ka dhu bhěyi alɛ.
3 Pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ apɛ́ Kàgàwà òzè, nɨ́ Kàgàwà ʉ̀nɨ wà ndɨ alɛ.
4 Nírɔ̀, ka tɨ́ àdʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨzǎ ná'à à'a? Àlɛ̌'ɨ nyʉ́, àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu
sànamʉ̀ rarɨ́'ɨ̀ mbǎ yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu Kàgàwà rarɨ́'ɨ̀ atdí tɨ́.
5 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arátɨna mʉ̌ngʉ̌-nzo rarɨ́'ɨ̀ ìnè ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌. Nɨ́ obhó
tɨ́, abádhí tɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo rɨ̌'ɨ̀ ibí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ibí.
6 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ atdí tɨ́. Ka nɨ́ àlɛ̌ tʼÁbanà yà kórɔ́ dhu nanzɨ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌
karóko kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ɨ̀ atdí tɨ́. Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ Yěsù Krístɔ̀,
yà kórɔ́ dhu anzɨ̀ ndɨ̀ otùna ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ àlɛ̌ tɔ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ kórɔ́ alɛ ɨ ndɨ dhu nʉ́nɨ. Rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená
alɛ kǎkà ɨwà avù ʼòngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨzǎ ná'à, náarɨ́'ɨ̀ ìnè sànamʉ̀ ɨ á'ù
obhó dhu tɨ́ rɔ́. Abádhí arɨ́ ndɨ ɨzǎ ná'a, ʼàdʉ̀ àmbɛ dhu ɨrɛ̀ dɔ̌ ndɨ ɨzǎ ka ràbhʉ pɛrɛ̀ tɨ́
yà ìnè rɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dɔ̀yá sànamʉ̀ tɔ̀. Nɨ́ olùnǎ rɔ̀, ndɨ dhu arádʉ̀ abádhí
àbhʉ rɔ̀zʉ̀ ɨ ɨwà ndɨ ɨzǎ àbhʉ ɨ ʼɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu tɨ́. Wɔ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu abádhí tɔ́
ɨrɛ̀ta ràrɨ̌'ɨ̀ ivíví.
8 Obhó tɨ́, ìnzɨ̌ nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ ndɨ̀ àlɛ̌ ìndrɨ rádʉ̀ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà tɨ́. Àlɛ̌ kapɛ́ ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀bha
ìnzɨ̌ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀, nɨ́ àlɛ̌ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀tdɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ, nɨ́ àlɛ̌
kábàna atdí dhu mà rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ.
9 Pbɛ́tʉ̀, nyàndà nga mběyi, akyɛ yà nyɨ̌ nyí'ɨ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌ nyòzè dhu
ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ dhu náarana kǎkà ivíví fɨyɔ́ a'uta nà alɛ àbhʉ ràwà ɨ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀ nɨ̌.
10 Obhó tɨ́, ivíví pbìndà a'uta nà alɛ náapɛ́ ɨnyɨ, ɨnga nʉ́nɨ alɛ nyʉ́ nálǎ sànamʉ̀ tɔ̀ ka
kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨzǎ ná'a nyɨ nyí sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ sɔmǎ-dzà ɔ̌ rɔ̀ rɔ́, nɨ́ kàbhà
ɨrɛ̀ta tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀tʉ rɔ̀nyʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɔ̀nyʉ̀?
11 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, pbʉ̀kʉ̀ ɨnga tʼʉ́nɨta-okú dɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ndɨ ivíví a'uta nà alɛ, ndɨrɔ̀
yà Krístɔ̀ nyʉ́ náavè okúna dɔ̀ rɔ̀, nɨ́ rǎdʉ̀ àwɨ̌ atdídɔ̌.
12 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyí dhu ʉ̀fǎ adókʉ ma awɛ́kʉ mànà ɔ̀nzɨ̌, nyǎdʉ̀ afíya ɨ̀nza
dhu, rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ àdhàdhì ɨwà nyɨ̌ nyàfǎ dhu Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ nyʉ́ dhu bhěyi.
13 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ náapɛ́ Yěsù ná'ù adɔ̀du mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ awɛ̀du mà
nábhʉ̀ rìtsì nzɛ́rɛnga ɔ̀, nɨ́ ma mádʉ̀ àdɨ ɨ̀nzɨ̌ mongò ɨzǎ à'à kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌, akyɛ ndɨ dhu
arana abádhí àbhʉ rùwɨ̌ nɨ̌.

9

Uvitatálɛ àkǎ àbà fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ rɨ́ dhu yà ɨ arɔ́nzɨna kasʉ-nyʉtsì dhu
(Luk 10.7; Kas 20.34-35; 2Kò 11.7-12; Gàl 6.6; 1Tì 5.17-18)

1 Ɨma tɨ́ obhó uvitatálɛ ngʉ̌kpà uvitatálɛ bhěyi? Ma mátɨ́ obhó ɨ'ɨ̀ dùdú matírɔ̀? Ɨma
mála tɨ́ nzá Yěsù, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ? Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ tɨ́ obhó yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀ ma
mɔ́nzɨ̀ kasʉ-nyʉtsì rɔ̀ úvò alɛ?

2 Ngŭkpà alɛ tɔ̀ ma mapɛ́ ì'ɨ̀ ìnzɨ́ ní uvitatálɛ tí, ní fŭkù ɨma ní uvitatálɛ nyʉ́. Obhó tí,
nyɨ̌ ní yà ma mónzì uvitatálɛ tó kasʉ ìtɛ̀ rí alɛ Ádrùngbălɛ-nyʉtsì.
3 Yàrí ní ndɨ ìndrŭ rɨ̌ mɔbhʉ rɔ̀, ma marí mugye dùdú tí dhu:
4 mă'ɨ uvitatálɛ tírɔ̀, mă tí nzɨ̌ àdù àkă mɔ̀nyù dhu, mădù dhu ɔ̀mvù fàká kasʉ-otù ɔ̌?
5 Tsìbhálɛ nà ma mì'ɨ rɔ̀, ma màkănà tí nzá ndɨ tsìbhálɛ rùndà ma abhi ɔ̀ ma márà rɔ̀,
àdhàdhì ngŭkpà uvitatálɛ mà, Ádrùngbălɛ Yĕsù t'ádɔ́na mà Pɛ́tɛrù mànà náarɔ́nzɨna
dhu bhĕyi?
6 Tí mă'ɨ kèlĕ ndɨ Bàrnabà nà mă mádù àkă mɔ̀nzì kasʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌ ndínɨ̌ mă mabá
tí ɔ̀nyù?
7 Ádhɨ pbá mùnowì ndɨ kàsŭna ùbhŏ arí ndìtírɔ̀? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ vĭnyɔ̀-kpa òzò arí
ìnzɨ́ ndì ndí ndɨ vĭnyò-kpŏ ɔ̀tɔ rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìkyì ùnda arí ìnzɨ́ ndì ndí
fɨndá màkyĭ ɔ̀mvù rɔ́rɔ̀?
8 Yà ma mùnɔ̀ dhu tí obhó ìndrŭ arɔ́nzɨna dhu? Músà bhà Ʊyátá náatí nzɨ̌ àdhàdhì
dhu kèlĕ nʉ́nɔ átɔ̀?
9 Obhó tí, ndɨ Ʊyátá ɔ̀ ka kándĭ dhu katɨ: «Nyɨ nyàkă nzá nyʉtsì nganù-ɔ̌nga òtsi rí,
ndínɨ̌ kpɔ̌na uvò tí kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsù ìnzɨ́ ndɨ nganù nɔnyʉ tí*.» Kàgàwà náatí
afína ìtŭ ìkyì-akpá tó dhu nɨ̌?
10 Ròsè dòtsí, kŭnɔ tí ɨnzá wɔ̀ dhu àlĕ-okú dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, wɔ̀ dhu ka kandí àlĕ-okú
dɔ̀ rɔ̀. Ɨnga òbhì rí alɛ nákă ndòbhì ɨnga ndàdù dhu à'ù àbà ndì ràrĭ ndɨ ɨnga ɔ̌ rɔ́'ɔ̀
dhu-rɔrɔ̀ nábà fɨndà átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ rí dhu ògu alɛ nákă ndà'ù dhu, àbà ndì ràrĭ
ndɨ ɨnga ɔ̌ ka kògù dhu-rɔrɔ̀ nábà.
11 Dhu apɛ́ ì'ì alɛ-afí tó itse mà mózò afíkʉ ɔ̀ dhu tí, ní mă mí alɛ-ngbɔ̀ dzùnà ɔ̀nzɨ rí
dhu nábà fʉkʉ́ dhu tí nzɛ́rɛ dhu?
12 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ngŭkpà uvitatálɛ náarí ɨ dhu àbà fʉkʉ́ dhu tí, ní ròsè dòtsí, mă nyʉ́, mă
màkă tí nzá mằbà ka átɔ̀? Pbɛ́tù mă mónzì nzá nyɨ̌ nyɔ̌nzì dzùnàka atdí dhu nɨ̌ màtí.
Mă móndù kórɔ́ dhu-dzi akyɛ mă mowuna Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkŭrù-tsù ùtɔ̀ nɨ̌.
13 Nyɨ̌ nyùnɨ tí obhó dhu Kàgàwà bhà-dzá arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarí fɨyó ɔ̀nyù nábà ányì-
dzá ɨ ɔ́nzɨna kasʉ ɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyùnɨ tí obhó dhu màzàbahù dɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarí
fɨyó ɔ̀nyù àbà ndɨ màzàbahù dɔ̌ ɨ ʉ́bɨ̌na pɛrè tí ɨzǎ ɔ̀ rɔ̀?
14 Ní ndɨ dhu bhĕyi tí, Ádrùngbălɛ Yĕsù nʉ́ʉyá dhu kăkà Ídzì Màkŭrù ùnɔ arí ìndrŭ
tɔ̀ alɛ tɔ̀ ndàtɨ, abádhí ràrădù fɨyó ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ rí dhu-tsí àbà ndɨ Ídzì Màkŭrù-otù ɔ̌.
15 Pbɛ́tù ɨma, ma mónzì nzá atdí dhu mà kɔnzɨ dzùnàdu nɨ̌. Ní ma mí milè ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà ma màndĭ dhu, ní ma màndĭ nzá, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyibho tí dhu idù. Ɨnga
nɔ̀fɔ̀ idù dhu nyʉ́ ní mɔvè ɔ̀vè tí, dhu ùnzi dɔ̌ ma mambèna ìndrŭ-fó rɔ̀. Atdí alɛ mà rɨ̌
nzɨ̌ wɔ̀ ma mí milè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu àkɔ̌ fudú rɔ̀.
16 Ídzì Màkŭrù ùnɔ ma mí ìndrŭ tɔ̀ dhu ní nzɨ̌ mabhŭ rí mɨdzɨ̌ ma dhu. Ndɨ dhu ní
ɨwà àkănà atdídɔ̌ nyʉ́ mʉnɔ̀ ìndrŭ tɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ ma mí Ídzì Màkŭrù nʉ́nɔ ìndrŭ tɔ̀ dhu,
ní rădù ì'ì àpbĕ nyʉ́ tí idù.
17 Dhu ɨ'ìyăna gukyè ma nyʉ́ tírɔ̀ ma móvò yàrí kasʉ mongò ɔ̀nzìnà dhu tí, ní ma
mákăna mabà pbàkà mùkìmbà. Pbɛ́tù, ma mí kɔ̀nzɨ Kàgàwà íbhò ndɨ ndɨ kasʉ mongò
ɔ̀nzìnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Nírɔ̀, pbàkà mùkìmbà nyʉ́ ní àdhu? Pbàkà mùkìmbà ní mɔvɔ̀ Ídzì Màkŭrù ìndrŭ
tɔ̀ ìnzɨ́ ka kí mubhŏ rɔ́rɔ̀. Kà-tì ní mɔvɔ̀ Ídzì Màkŭrù ìndrŭ tɔ̀ ìnzɨ́ ma mí kŏtù ɔ̌ àkănà
mabà dhu ɔ̀nzi rɔ́rɔ̀.
19 Ma mí'ì dùdú matírɔ̀ kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Pbɛ́tù, ma mónzì ma matírɔ̀ mɨ'ɨ kórɔ́ alɛ tó ɨnɔ
tí, ndínɨ̌ ma mabá tí ábhŏ alɛ Yĕsù Krístɔ̀ tɔ̀.
20 Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ma maráɨdɨ Mùyàhudì bhĕyi, ndínɨ̌ ma mabá tí Pbàyàhúdí.
Músà bhà Ʊyátá ìfŭ abádhí rɨ̌ rɔ̀, mă maróko abádhí mànà ndɨ Ʊyátá ìfŭ ma mí dhu
bhĕyi, pbɛ́tù ɨma nyʉ́, ìmbă ma mí'ì ndɨ Ʊyátá-tsìnă rɔ́rɔ̀. Ma marí kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhĕyi,
ndínɨ̌ ma mabá tí ndɨ Ʊyátá ìfŭ arí alɛ.
21 Ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ arí Músà bhà Ʊyátá ìfŭ alɛ nzínzì ɔ̌, ma maráɨdɨ ìnzɨ́ arí ndɨ Ʊyátá ìfŭ alɛ
bhĕyi, ndínɨ̌ ma mabá tí abádhí Ádrùngbălɛ Yĕsù tɔ̀. Wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌ atɨna ɨnzá ma rífʉ
Kàgàwà bhà Ʊyátá. Ma marí kìfŭ ìfŭ, Krístɔ̀ bhà Ʊyátá ìfŭ ma marí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀ kăkà ivíví fɨyó a'uta arí'ì alɛ nzínzì ɔ̌, ma marí mɔnzɨ matírɔ̀ ivíví a'uta nà
alɛ bhĕyi, ndínɨ̌ ma mabá tí ɨ ivíví a'uta nà alɛ Ádrùngbălɛ Yĕsù tɔ̀. Ní, kórɔ́ alɛ tɔ̀, ma
márà mɔnzì rɔ̌ abádhí rɨ̌'ì ɔ̀ná kórɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ ma mara tí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená
alɛ ìgʉ rɔ̌ dhèdhèrɔ̀ otu ɔ̌.
23 Ma marí kórɔ́ dhu ɔ̀nzɨ Ídzì Màkŭrù-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ma mabá tí kà-nyʉtsì rí'ì
ídzìnga átɔ̀.

---

* **9:9 9.9** Tɔ̀r 25.4

24 Nyɨ nyùnɨ tí obhó dhu ɨkpa tɔ́ odhó dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ rarí ɔngu tɔ́ kàsʊ̀sù ɔ̀nzɨ, pbɛ́tù atdí
alɛ kɛ̀lɛ̌ rarí ndɨ àrà mʊ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀ àbà? Nírɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀tse dɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̀
nyabá tí mʊ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀.
25 Kàsʊ̀sù tɔ́ ɨkpa nɔ̀zè ʼɨ̀kpà alɛ kɔ́rɔ́ náarí kɔ́rɔ́ ngʊ̌kpà dhu ʊ̀bha, ʼàdʊ̀ afíya àpba
ɔngu tʼúdheta rɔ̌. Abádhí arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ ɨ̀ abá tí mʊ̀kàkʊ́, àzèmbè
pbání ndìnza rádʊ̀ mʊ̀kàkʊ́ kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʊ̀ àlɛ̌ʼɨ, àlɛ̌ kárí kàsʊ̀sù ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌
àlɛ̌ kabá tí yà ɨ̀nzɨ̌ rádʊ̀ ndìnza mʊ̀kàkʊ́.
26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨma, ma márí nzɨ̌ àngɨlɨ, mambɛ mubɨ dɔ̌ akyɛ. Ma mí'ɨ
àdhàdhɨ̀ ɔtsʊ́na ndɨ̀ ndàngùrʊ̌ rɔ́rɔ̀ rí anya ɔ̀nzɨ, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀pbɨ̀ mbàrátánga alɛ bhɛ̌yi.
27 Pbɛ́tʊ̀, ma marávu ngbɔ̌du rɔ̌ ma-tírɔ̀ ɨdzídzɔ̀ ɨkpa-tɨdɔ̀ nɨ̌, madʊ̀ lèmàna ɔ̀nzɨ̀, akyɛ
Kàgàwà araya mɔdhɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ mabà pɛrɛ̀ nɨ̌, ɨma yà ngʊ̌kpà alɛ tɔ̀ ma marí Ídzì Màkʊ̌rʊ̀
nʊ́nɔ rɔ̀.

10

Sànamʊ̀ àkǎ nzá kʊ̀lɛ̌ dhu
(Zàb 78.13-33; 106.9-22; Ɛ̀br 3.7-19)

1 Àbanɨ̌nzó, ma mɔ̀zè nzá nyǎdzo yà Músà-owù nʊngʊ àlɛ̌ tʼábhúna rɔ̌ ndɨ nanzɨ̀ dhu
rɔ̌ rɔ̀. Abádhí kɔ́rɔ́ núubhì yà ʼʊ̀nda rí àpbù tɔ́ sísí tsìnǎ*, ndɨrɔ̀ abádhí kɔ́rɔ́ nʊ́ʊdà
pfɔ̌ya dɔ̌ ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ ɔ̀nǎ ɔ̀nánga ùtù ndɨ ɔyɔ rɔ́rɔ̀*.
2 Àpbù-tsìnǎ abádhí ubhì dhu mà ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ ɔ̀nǎ abádhí ʊdà dhu mànà, níi'ɨ
àdhàdhɨ̀ ɨwà Kàgàwà ùbho bàtizò abádhí tɔ̀ kɔ́rɔ́ ndínɨ̌ Músà-owù nʊngʊ tí dhu bhɛ̌yi.
3 Abádhí kɔ́rɔ́ náanyʊ̀ Kàgàwà àbhʊ fíyɔ̀ atdí ɔ̀nyʊ̀-tɨdɔ̀*.
4 Abádhí kɔ́rɔ́ náamvʊ̀ Kàgàwà àbhʊ ràhʊ bhalabhala tɔ́ odu ɔ̀ rɔ̀ fíyɔ̀ ɨdha. Wɔ̀ ndɨ
bhalabhala tɔ́ odu nɨ'ɨ Krístɔ̀ yà abádhí nʊnda*.
5 Pbɛ́tʊ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʊ́ abádhí nzínzì ɔ̌ náafɔ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpó. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, abádhí nʊ́ʊvè, abvòya rɔ̀yì rʊ̀ngʊ̀ ɔ̌.
6 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzɨ ɨ̀ ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí ídzì ɔ́fɔ̀ tí àlɛ̌ tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kadʊ̀ tí nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí
dhu-atdyú nóhò, àdhàdhɨ abádhí náahò kǎtdyú dhu bhɛ̌yi*.
7 Nírɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ɨ sànamʊ̀ ʊ̀lɛ̌ arí alɛ tí, àdhàdhɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená
alɛ nʊ́ʊléná sànamʊ̀ dhu bhɛ̌yi*. Àdhàdhɨ̀ ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá náarʊ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Ìndrʊ̌
náakò obvò ɔ̀nyʊ̀ tʼɔ́nyʊta tɔ̀ ndɨrɔ̀ dhu tʼɔ́mvʊ̀ta tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʊ̀ ʼɨ̀và ɔrʊ́,
ʼɔ̀bè sànamʊ̀-ɔ̀nzɨ̌*.»
8 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ mʊ̀nyɔ̀nɨ, àdhàdhɨ atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanzɨ̀ dhu
bhɛ̌yi. Ní abádhí nzínzì ɔ̌, ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʊ nà lʊfʊ̀ alɛ nʊ́ʊvè atdí ɨdhɔ ɔ̌ tí*.
9 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rʊ̀mvʊ̀ Krístɔ̀-afí àdhàdhɨ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náanzɨ̀ dhu
bhɛ̌yi. Ní, osu núubhí abádhí, rʊ̀vɛ*.
10 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nù, àdhàdhɨ atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanù dhu bhɛ̌yi. Ní
ìndrʊ̌-tsè ɔ̀tdɨ arí màlàyikà náatdɨ abádhí-tsè kɔ́rɔ́*.
11 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzɨ ɨ̀ abádhí rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí atdí ɔ́fɔ̀ tí ìndrʊ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka kandí ka ndínɨ̌
àlɛ̌-nyɨ̀kpó nitdyu tí, yà ípìrɔ̌rɔ̀ àlɛ̌ kí'ɨ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʊ̀ rǎrà ndínɨ̌ ndɨ ndara tí ndɔ̀dɨ
ɔ̀ná kàsʊmɨ̀ ɔ̌ rɔ̀.
12 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ ɨ̀rɛ̀ ɨwà ndɨ ndídè pbìndà aʼuta ɔ̌ dhu tí alɛ, nákǎ ndɔ̀dɔ̀
ndɨ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀tsɨ pbìndà aʼuta ɔ̌ rɔ̀.
13 Wɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náarí afíkʊ ùmvʊ̀ nɨ̌ umvútá ní yà kɔ́rɔ́ ngʊ̌kpà alɛ-afí ùmvʊ̀ kǎrí
nɨ̌. Kàgàwà ní yà ndɨ ndʊ̀nɔ̀ dhu ɨfʊ̌ arí alɛ, ní kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʊ̀ nyǎbhʊ pfɔ̀mvɔ rʊ̀mvʊ̀ afíkʊ
rɔ̀sè ɔbɨ̀kʊ dɔ̀nǎ. Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ afíkʊ ùmvʊ̀, ní Kàgàwà rǎdʊ̀ ɔbɨ àbhʊ fʊ̌kʊ̀ nyɔ̀ndù
ndɨ dhu-dzi, nyǎdʊ̀ lèmàna ɔ̀nzɨ̀.
14 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ndà nyɨ̌ ɨtsɛ sànamʊ̀
tʼʊ́lɛ́tá rɔ̌ rɔ̀.

Ɨnzá dhu àkǎ kungbò alɛ pfɔ̀mvɔ nà dhu

15 Ma mí dhu ɔ̀vɔ fʊ̌kʊ̀ àdhàdhɨ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta nʊ́nɨ alɛ bhɛ̌yi. Ní nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà ma
mɔ́vɔna fʊ̌kʊ̀ dhu-ɔ̌nga nyɨ̌-tírɔ̀.
16 Yà Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kí ɔ̀tsɔ̀ àbhʊ̌ nɨ̌ kɔ́pà-tsʊ̀ àlɛ̌ kɔ̀mvʊ̀ rɔ̀, ndɨ kɔ́pà-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò
tí nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-azù mànà? Ndɨrɔ̀, yà àlɛ̌ kí mʊ̀gatì-ɔ̌nga ʊ̀kɔ̌ àlɛ̌ ràdʊ̀ ɔ̀nyʊ̀nà rɔ̀, ndɨ
mʊ̀gatì-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò tí nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀ nà?

---

* **10:1 10.1** Uvt 13.21-22 * **10:1 10.1** Uvt 14.21-22 * **10:3 10.3** Uvt 16.4-35 * **10:4 10.4** Uvt 17.5,6; Ɔzt 20.7-11 * **10:6 10.6** Ɔzt 11.4,34 * **10:7 10.7** Uvt 32.1-5 * **10:7 10.7** Uvt 32.6 * **10:8 10.8** Ɔzt 14.37; 25.1-9 * **10:9 10.9** Ɔzt 21.5-6 * **10:10 10.10** Ɔzt 17.6-14

17 Obhó tí, mùgatì rǐ'ì atdí tí. Ndɨrò, abhɔ rò màtí àlɛ̌ kí mbǎ ì'ì, ní àlɛ̌'ɨ kórɔ́ ní atdí alɛ-ngbɔ̀, àlɛ̌'ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kí ndɨ atdí mùgatì kɛ̀lɛ̌ nónyʉ dhu-okú dɔ̀ rò.
18 Nyàndà pɛ́ Pbàìsràyélí tó ɔ́fɔ̀ átò: pɛrɛ̀ tí ka kùbho màzàbahʉ̀ dɔ̌ Kàgàwà tò ìzǎ ná'a abádhí arí ndínǐ ì ungbò tí ì otùna ɔ̌ Kàgàwà nà.
19 Nírò, ádhu ndɨ ma mòzè mʉnò wò ma mʉ̀nò dhu ɔ̌? Tí ìnè sànamʉ̀ tò ka kùbho pɛrɛ̀ tí ìzǎ ràrǐ'ì mùgàsù nà? Ndɨrò tí ìnè sànamʉ̀ ràrǐ'ì mùgàsù nà?
20 Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Pbɛ́tù, ma mátɨna yà màzàbahù dɔ̌ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ arí ùbhǒna pɛrɛ̀ tí dhu núbhǒ abádhí rarí pfɔ̀mvɔ tò, ìnzǐ ní Kàgàwà tò. Ní, ɨma nyʉ́ ma mòzè nzá nyʉ̌ngbò nyǐ pfɔ̀mvɔ nà.
21 Nyǐ nyí nzǐ àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò bhà kópà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kópà-tsʉ̀ nómvʉ̀ átò. Ndɨ dhu bhěyi tí, nyǐ nyí nzǐ àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà-tsí nónyʉ̀ átò.
22 Ndɨrò àlɛ̌ kòzè tí àlɛ̌ ràngbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà nàwí? Àlɛ̌ tí'ì ɔbɨ nà ròsè kà dɔ̀nǎ?

Dhu àkǎ kɔnzì kórɔ́ dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tí dhu

23 Atdídhená alɛ arátɨna: «Kórɔ́ dhu tó rʉsà ka kʉ́fà wà.» Ndɨ dhu ní obhó dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu ní nzǐ dhu-dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu. «Kórɔ́ dhu tó rʉsà ka kʉ́fà wà», pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu ní nzǐ ìndrǔ ɔ̀sì rádʉ̀ dhu.
24 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ fǐndà tí rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tò rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu.
25 Nyǐ nyí'ì ìnè nyɔ̀nyʉ̀ ɨngbàtí ìlɨ ndì dhu mà yà kòbǐ ɔ̌ ka kòdzì, ɨnzá nyǐ nyɔ̀ngʉ̀ dhu dɔ̀ná afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.
26 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̀ná rí'ì kórɔ́ dhu mànà ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà malì*.
27 Dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nánzì nyǐ ɔ̀nyʉ̀ tò dhu tí, nyǎdʉ̀ nyǎ'ù nyǒwù ányì, ní nyǐ nyàkǎ nyɔ̀nyʉ̀ kórɔ́ dhu yà àbadhi àbhʉ fʉ̌kʉ̀ ɨnzá nyǐ nyɔ̀ngʉ̀ tǐna yà afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rò rɔ́rɔ̀.
28 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ndàtɨ: «Yàrí ìzǎ ní pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ sànamʉ̀ tò,» ní nyǐ nyàkǎ nzá nyǎ'à ndɨ ìzǎ, wò ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rò, ndɨrò yà alɛ-afí ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rò.
29 Ma mɔ̀tɛ̀ nzá afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ yà ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌.
Tí ídzì dhu ndɨ, ɨnyɨ mʉ̀krístò tírò, nyɨ nyíde ìngbàtí ìlɨ ndì dhu mà ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu tó ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, àzèmbè ɔdhìnʉ rǐ kɔ̀zʉ̀ nzɛ́rɛnga tí rórò?
30 Tí ídzì dhu ndɨ átò nyɨ nyíde pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, nyɔnyʉ̀ yà ɨwà nyɨ nyàbhʉ ɔ̀tsò Kàgàwà tò okúna dɔ̀ rò dhu, àzèmbè ɔdhìnʉ rɔ̌rʉ̀ dʉ̀nʉ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rò rɔ́rɔ̀?
31 Nírò, dhu apɛ́ ì'ì nyǐ nyí dhu ɔ̀nyʉ dhu tí, nyǐ nyí dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu tí, ndɨrò nyǐ nyí kórɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɨ dhu tí, ní nyǐ nyàkǎ nyɔ̀nzì kórɔ́ ɨ dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tí.
32 Nyǐ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ Pbàyàhúdí mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà, ndɨrò Kàgàwà bhà Kànisà mà rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ nyǐ nyɔ́nzɨna dhu-otù ɔ̌.
33 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̀nzì dhu yà ɨma nyʉ́ ma marí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi: ma marí ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌, ndínǐ ma mónzɨna kórɔ́ dhu nɔ́ɔfɔ́ tí kórɔ́ alɛ-nyìkpó. Obhó tí, ma marí nzǐ ídù rí ídzìnga ìbho atdírò dhu ɔ̀nɛ, pbɛ́tʉ̀ ma marí ábhɔ̌ alɛ tò rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu ɔ̀nɛ, ndínǐ Kàgàwà ɨgʉ́ tí abádhí.

11

1 Nyǐ nyàkǎ nyǒdyì pbàkà ɔ́fɔ̀, àdhàdhì ɨma nyʉ́ ma mídyì Krístò bhà ɔ́fɔ̀ dhu bhěyi.

Vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà nákǎnà 'ì'ì nà sɔmǎ-dzà ɔ̌ ɔ́fɔ̀
(1Kò 14.40; Ɛfɛ 5.22-24; 1Tì 2.8-14)

2 Ma mɨ̀fʉ nyǐ ɨ̀fʉ̌ tí nyǐ nyárí mɨrɛ̀ kórɔ́ dhu ɔ̌, nyǎdʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ma múdhe dhu ɔ̀dɔ̀ àdhàdhì yà ma nyʉ́ ma múdhe ka fʉ̌kʉ̀ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rò.
3 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ yàrí dhu: Krístò ní ndɨ ìngbàtí ìlɨ ndì kpatsìbhálɛ-dɔ, kpatsìbhálɛ ní pbìndà tsìbhálɛ-dɔ, ndɨrò Kàgàwà ní Krístò-dɔ.
4 Nírò, ìngbàtí ílɨ ndì kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ dɔ̀na àtsì Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndìtsò ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrò ngǎtsi nǐ nabì bhěyi ndì ndí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tò ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ alɛ ní Krístò yà dɔ̀na tí rí'ì gàyà nɔ̀nzì alɛ.
5 Pbɛ́tʉ̀ ìngbàtí ílɨ ndì tsìbhálɛ mà náapɛ́ nzǐ dɔ̀na àtsì Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndìtsò ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrò ngǎtsi nǐ ìndrǔ tò ndì ndí dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi ɔná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ

* **10:26 10.26** Zàb 24.1

tsìbhálɛ ní pbìndà kpatsìbhálɛ yà dɔ̀na tí rí'ì gàyà nɔ̀nzì*. Wɔ̀ dhu rǎdù ndàla àdhàdhì kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu bhěyi†.
6 Dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá tsìbhálɛ àtsì dɔ̀na dhu tí, ní kàkǎnà ndàbhʉ dɔ̀na-ká kazè! Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ-dɔ̀ká ka kàzè dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu rǐ alɛ-nyì àbhʉ̌ rìwʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na.
7 Kpatsìbhálɛ́ na nákǎ nzá ndàtsì dɔ̀na. Ka ní Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌, ndɨrɔ̀ ka ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀. Ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní pbìndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀.
8 Obhó tí, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ nzá kpatsìbhálɛ ràhʉ tsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀.
9 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ nzá kpatsìbhálɛ tsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ kpatsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Ní, tsìbhálɛ rǐ'ì pbìndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na rì'ì pbìndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ ndì ndarí'ì dhu ɨtɛ̀ rí dhu tí, màlàyíká-okú dɔ̀ rɔ̀*.
11 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà udhé dhu-bvʉ rɔ̌, tsìbhálɛ rǐ nzǐ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndì ràrǐ'ì kpatsìbhálɛ-atdyú nà, ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ rǐ nzǐ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndì ràrǐ'ì tsìbhálɛ-atdyú nà.
12 Obhó tí, àdhàdhì tsìbhálɛ Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi tí, kpatsìbhálɛ aráhʉ tsìbhálɛ-nyʉtsì rɔ̀ ʉgʉta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ní ndɨ abádhí nanzì ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kɔ́rɔ́.
13 Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyǐ nyʉ́ tírɔ̀: tsìbhálɛ rǐ ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ ɨnzá ndì ndàtsì dɔ̀na rɔ́rɔ̀ dhu tí ídzì dhu?
14 Yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ-dɔ̀ká ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nítɛ̀ tí nzá dhu, kpatsìbhálɛ rǐ dɔ̀na-ká ìvǐ ádzàdzǐ dhu ràrǐ kà-nyì àbhʉ̌ rí rìwʉ̀ dhu?
15 Pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, dɔ̀na-ká rɔ̌vi ádzàdzǐ dhu ní ɨfʉta. Obhó tí, ádzàdzǐ aróvi àyǐ Kàgàwà abhʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, rì'ì dɔ̀na àtsì kà rǎdʉ̀ nǐ mbɛrʉ̀ bhěyi.
16 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zè ndàgò ndì wɔ̀rí ɔtɛ dɔ̌, nákǎ ndʉ̀nɨ dhu àlɛ̌'ɨ mà, àlɛ̌ ràrǐ'ì mbǎ ngǎtsi ndɨ mànduʉ na, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà kànísá nyʉ́ mà ràrǐ'ì mbǎ kà nà.

Ònzìtálɛ rǐ ɨzʉ àbhʉ̌ nǎkʉ̀tálɛ-afí ɔ̀ àzè nítɛ̀ rí ɔ̀nyʉ̀-otù ɔ̌ dhu

17 Yà kòmbí ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ ɔ̌, ma mí nzǐ nyǐfʉ̌ ɨfʉ̌ tí. Obhó tí, yà nyǐ nyùndu nyǐ nǐ fʉ̀kʉ́ unduta náaríbhona fʉ̌kʉ̀ ní nzǐ ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ kǎríbhona ní nzɛ́rɛ dhu.
18 Angyɨnǎ rɔ̀ ma mírì wà dhu yà nyǐ nyùndu nyǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ʉ̀kʉ́nga rarí ndʉ̀ndɔ ʉ̀ndɔ tí. Ní ma mà'ù wà ndɨ dhu gòna tí.
19 Obhó tí, dhu àkǎnà wà ʉ̀kʉ́nga rʉ̀ndɔ̀ ndì, ndínǐ ka kʉnɨ tí atdí afíya nyʉ́ nà arí Yěsù-owù ʉ̀ngʉ̌ alɛ.
20 Yà nyǐ nyùndu nyǐ rɔ̀, nyǐ nyárónyʉna ní nzǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ɔ̀nyʉ̀.
21 Obhó tí, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyǐ nyí rɔ̀, ngǎtsi alɛ arí ndàpà ndɔ̀nyʉ̀ pbìndà ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ angyi. Ní ndɨ dhu bhěyi, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ náarádʉ̀ ɔ̀ko àwù nà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ 'òri nǐ‡.
22 Nírɔ̀, nyǐ nyátí mbǎ ì'ì ɨdza nà, yà nyǐ nyádʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔ̀yá rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyǐ nyɔ̀zʉ̀ tí Kàgàwà bhà Kànɨsà àkyǎkyɛ̀ dhu tí? Nyǐ nyózè tí nyǐwʉ kǎkà ɨ̀mbǎ dhu arí'ì fɔyá alɛ-nyì? Ádhu nyʉ́ ndɨ nyǐ nyɔ̀zè mʉnɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Dhu àkǎ tí mɨfʉ nyǐ ɨfʉ̌ tí? Ma mí nzǐ nyǐfʉ̌ akɛkpá màtí wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀!

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nábhʉ̌ rí kirɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-29; Mrk 14.22-25; Luk 22.15-20)

23 Obhó tí, yàrí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù udhè idù dhu, yà ma madʉ̀ àbhʉnà nyʉ̌nɨ átɔ̀. Yà ndì ka kipfona kabhʉ ndì ɔ̀mvǔ-fɔ́ ɔ̀ná iku ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù idyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔná.
24 Ní, ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí ní ngbɔ̌du, yà fʉ̌kʉ̀ ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi, nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌ rɔ̀ná.»
25 Ndɨ dhu bhěyi tí, ɔ̀nyʉ̀ ì ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, kǐdyi dɨvayì rǐ'ì ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí kɔ́pà rǐtɛ̀na ní yà Kàgàwà mànà ɨndrǔ ùngbò ì nǐ ungbòta-ɔwʉ́tá,

---

* **11:5 11.5** Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, tsìbhálɛ rǐ dɔ̀na àtsì dhu ni'ì ɨfʉta ɨtɛ̀ íyàdhíyà rǐ nǐ ɨ̀ndrǔ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ pbìndà kpatsìbhálɛ-ɔ̀nzǐ nǐ ɨze. † **11:5 11.5** Pbàgìríkí-bvʉ ka kakpánà dɔ̀na-ká tsìbhálɛ ní mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ rí rɔ́ ka kɔ̀tdì. Ka kakpánà ka, ndínǐ kà-nyì nabhʉ̀ tí rìwʉ̀. * **11:10 11.10** Ìsa 6.2; Màt 18.10; Ɛ̌fɛ 3.9-10 ‡ **11:21 11.21** Fìyó unduta ɔ̌, Yěsù ná'ù alɛ nóongónà ìwu ɔ̀nyʉ̀ nà fɔyá, 'àndu tsʉ̀na, 'àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà atdíkpá, tdʉ̌ ì ɔnyʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ìrɛ̀ ka kí nǐ ɔ̀nyʉ̀ rɔ̀.

yà azùdu-otù ɔ̌ ndɨ nàvi kpangba. Bìlĭngana kɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyòngò kɔ̀nzɨ̀ wɔ̀ dhu bhěyi, ɨma nyɨ̌ nyɨrɛ̀ tí rɔ̀ná.

26 Obhó tí, yà nyɨ̌ nyí yàrí mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ nyǎdʉ̀ yàrí dɨ̀vayì ɔ̀mvʉ̀ ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ɔvɛ-ɔ̀yɨ́ nígǎ, ràrà àhʉ kǎraya ìngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

27 Nírɔ̀, ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ rí, ndɨrɔ̀ kàbhà kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ rí ɨnzá ndɨ̀ ndàkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ ka ndɨrɔ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndàkǎnà ndɔ̀mvʉ̀ ka rɔ́rɔ̀, ní ndɨ alɛ àfǎ wà dhu ɨnzá ndɨ̀ ndɨ̀fʉ kà-ngbɔ̀ mà kǎ-zù mànà dhu-otù ɔ̌.

28 Ní ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎnà ndàndà pɛ́ nyʉnatsì nga ndɨ̀tírɔ̀ angyi, tdʉ̌ ndɨ̀ ndɔnyʉ yàrí mʉ̀gatì ndàdʉ̀ yàrí kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ rɔ̀.

29 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ ndàdʉ̀ kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndʉ̀nɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ngbɔ̀-tɨ̀ rɔ́rɔ̀, ní kɔ̀tdɨ̀ wà anya ndɨ̀tírɔ̀ dɔ̀ná wɔ̀ mʉ̀gatì ndɨ̀ ndɔ̀nyʉ̀, ndàdʉ̀ ndɨ kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ dhu-otù ɔ̌.

30 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ábhɔ̌ alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ náarí'ì andɨ nà 'àdʉ̀ ì'ì ivíví. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́vɛ wà.

31 Àlɛ̌ kándǎna gukyè àlɛ̌-nyʉtsì nga àlɛ̌tírɔ̀ angyangyɨ, ní Kàgàwà ɨ́tdɨ̌yana nzɨ̌ anya àlɛ̌-dɔ̌.

32 Pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arí anya nítdì àlɛ̌-dɔ̌, ndínɨ̌ ndutó tí àlɛ̌, akyɛ ndɨ ndadʉ̀ya àrà anya ɨ̀tdì àlɛ̌-dɔ̌ atdíkpá yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà nɨ̌.

33 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanɨ̌nzó, yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌ nyɔnyʉ tí atdíkpá ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, dhu àkǎ wà nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.

34 Dhu apɛ́ ɨ'ì ndɨ alɛ rɨ̌'ì àwù nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ pɛ́ dhu angyi pbì ɨdzá, akyɛ nyɨ̌ nyowuna nyǔndu Kàgàwà ràdʉ̀ anya ɨ̀tdì dʉ̀kʉ́ nɨ̌.

Nírɔ̀ ngʉ̌kpà dhu yà ɔ̀dɔ̀dì, nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ma mítsi fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀.

12

Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rʉ̌ndana alɛ ʉ̀nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Ɛ̀fɛ 4.6; Fìl 2.1-4; 1Pɛ́ 4.10-11)

1 Àbanɨ̌nzó, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀ pɛrɛ̀ nàndà dhu nɨ̌, ma mòzè nzá nyɔ̌kò ìnzɨ̀ nyʉ̌nɨ dhu ɨ pɛrɛ̀ dɔ̌.

2 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu yà ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ ná'u ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ rʉbhà nyɨ̌ dhu rʉ̀mbɛ nyìkʉ nyǒwù kǎkà ìnzɨ̌ tǔya arí 'ìrɨ sànamʉ̀ ɨ.

3 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ rʉ̌ndana alɛ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yěsù àkǎ ofúngá nà!» Ndɨrɔ̀ ɨnzá Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́ndà ndɨ̀ rɔ̀, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yěsù ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ!»

Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀ pɛrɛ̀

4 Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀ndɔ arí ní atdí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌.

5 Kànɨsà ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀nzɨnà kasʉ-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí fǐndà ní atdí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù kɛ̀lɛ̌.

6 Kànɨsà ɔ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí tí dhu rɨ̌'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ àbhʉ̌ arí rɔ̀nzì ì kɔ́rɔ́, ní atdí Kàgàwà kɛ̀lɛ̌.

7 Ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà náarí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɨ̀tɛ̀ rí pɛrɛ̀ nábà, ndínɨ̌ ndɨ pɛrɛ̀ ɨ'ɨ tí mʉ̀gàsʉ̀ tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.

8 Nírɔ̀, atdí alɛ tɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ábhʉ ní dhu-ɔ̀nga t'óvòta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tɔ̀ wɔ̀ ndɨ atdí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ ábhʉ ní, ɨnga t'ʉ́nɨta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀.

9 Ngǎtsi alɛ ábà wɔ̀ ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-fɔ́ tí ní ɔbɨ nà a'uta tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ-tsí nábà ní andɨ nà alɛ t'ígʉ́tá tɔ́ pɛrɛ̀.

10 Ngǎtsi alɛ ábà ní wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ nabì bhěyi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, ngǎtsi alɛ ábà ní tìtɔ̀ tɔ́ alɛ-afí mà ɔ̌nga nábhʉ̌ rí kʉndɔ̀ mběyi obhónga tɔ́ Alafí mànà pɛrɛ̀. Ngǎtsi alɛ ábà ní ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tsí adʉ̀ àbànà ní ɨ aláva-tɨ̀ náwɛ̌ ka kí dhu tɔ́ pɛrɛ̀.

11 Wɔ̀ ndɨ atdí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̌kò dhu ɔ̀nzɨ arí, ndʉ̀ndɔ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ̌ àdhàdhì ndɨ̀ ndɔ̀zè ka dhu bhěyi.

Yěsù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ rɨ̌'ì àdhàdhì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo bhěyi dhu

12 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu alɛ-ngbɔ̀ rarí'ì atdí tí, rɔ̀ná-ngá-nzo ràdʉ̀ ì'ì ibí nyʉ́. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì ibí ndɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌'ì dhu màtí, ní ka ní atdí alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, Krístɔ̀ mà yà ndɨ̀ ná'ù alɛ mànà ní atdí alɛ-ngbɔ̀ átɔ̀.

13 Àlɛ̌'ɨ kórɔ́, ìmbǎ rí'ì Pbàyàhúdí màtɨ́, ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí màtɨ́, ɨnɔ tí arí'ì alɛ màtɨ́,
ndɨrɔ̀ dɔ̀yá arí'ì ɨ̀tírɔ̀ alɛ màtɨ́, àlɛ̌ kalʉ́ bàtizò wɔ̀ ndɨ atdí Ɨ̀lílǎ-Alafí-nyʉtsì tí, ndínɨ̀ àlɛ̌
kɨ'ɨ tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì rí'ì ní wɔ̀ ndɨ atdí Ɨ̀lílǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌.
14 Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌nga rɨ̌'ɨ mbǎ atdí tí, pbétʉ̀ kà rɨ̌'ɨ ibí nyʉ́.
15 Alɛ-pfɔ̀ náapɛ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ̀ ní ma alɛ-ɔtsʉ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzɨ̀ alɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ìnzɨ̀ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí.
16 Ndɨrɔ̀, alɛ-bì apɛ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ̀ ní ɨma alɛ-nyɨ̀kpɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzɨ̀ alɛ-
ngbɔ̀-rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ìnzɨ̀ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí.
17 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ rɨ̌'ɨ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ɨnga ɨ̀rì ìngbà dhu
bhɛ̌yi? Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ rɨ̌'ɨ alɛ-bì tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ dhu ànì ìngbà
dhu bhɛ̌yi?
18 Obhó tí, Kàgàwà nʉ́ʉlɨ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndazè
ka dhu bhɛ̌yi.
19 Alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ náapɛ́ àdʉ̀ ɨ'ɨ atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba kɛ̀lɛ̌ tí, ní alɛ-ngbɔ̀ rǎdʉ̀ ɨ'ɨ
ìmbǎ!
20 Nírɔ̀, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌'ɨ ibí, pbétʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ nyʉ́ rɨ̌'ɨ atdí tí.
21 Alɛ-nyɨ̀kpɔ́ rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ àtɨ̀nà alɛ-ɔtsʉ́ nɨ̌: «Ma mí'ì ìmbǎ atdyúnʉ nà!» Ndɨrɔ̀ alɛ-dɔ
rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ àtɨ̀nà alɛ-pfɔ̀ nɨ̌: «Ma mí'ì ìmbǎ atdyúkʉ nà!»
22 Pbétʉ̀, kǎkà ivíví dhu nyʉ́ tí ka karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo mà ní ɨ atdídɔ̌ ka karí'ì
atdyúya nà.
23 Ndɨrɔ̀, kǎkà ɨnzá àkǎ ɨfʉta nà dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo ní ɨ atdídɔ̌
àlɛ̌ karádʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà. Ndɨrɔ̀ kǎkà ìnzɨ̀ ka kádʉ̀ ɔvɔ̀ya ʉ̀tì dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌ngá-nzo, ní ɨ yà atdídɔ̌ àlɛ̌ karádʉ̀ àndànà.
24 Kǎkà akyɛ ka karí ɔvɔ̀ya ʉ̀tɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo, rɨ̌'ɨ mbǎ ngbɔ̌ya ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kí atdídɔ̌
dhu-atdyú nà. Kàgàwà náanzɨ alɛ-ngbɔ̀, ndínɨ̀ àlɛ̌ kongó tí yà ìmbǎ rí'ì ɨfʉta nà alɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌ngá-nzo nándà atdídɔ̌.
25 Kǎnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, ìnzɨ̀ alɛ-ngbɔ̀-ɔ̌nga nʉ́ʉndɔ tí ndì, pbétʉ̀ ndínɨ̀ kà-rɔ̌ngá-nzo
kórɔ́ nóowu tí dzʉ̀nàya ɔ̀nzì rɔ̌ àdhàdhì nzínzìya ɔ̌.
26 Alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ atdí ngarí-ngba mà náapɛ́ ɨ'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌, ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà ngari kórɔ́
rǎdʉ̀ ɨ'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌. Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ atdí ngarí-ngba náapɛ́ ɨfʉta nábà, ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ kórɔ́
ngʉ̌kpà ngari rǎdʉ̀ ɨ'ɨ dhɛ̀dhɛ ɔ̌ átɔ̀.
27 Ní nyɨ̌, nyɨ̌ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀, ndɨrɔ̀ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ní ndɨ Krístɔ̀-ngbɔ̀-
rɔ̌ngá-ngba.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí, Kàgàwà nʉ́ʉlɨ uvitatáléKànɨsà ɔ̌. Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌,
kʉ̌lɨ ní pbànábí. Ndɨrɔ̀ ìbhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌ kǎdʉ̀ ʉ̀lìnà ní màlímó. Kɔ̀rí alɛ-dzidɔ̌ rí'ì ní wɨwì
t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nà arí'ì alɛ mà, andɨ t'ígʉ́tá tó pɛrɛ̀ nà arí'ì alɛ mànà. Ɨ dzidɔ̌ rí'ì ní
ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nà arí'ì alɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ t'ʉ́ndata tó pɛrɛ̀ nà arí'ì
alɛ mànà. Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kʉ̌lɨ dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà arí'ì alɛ.
29 Abádhí kórɔ́ tí uvitatálɛ? Abádhí kórɔ́ tí pbànábí? Abádhí kórɔ́ tí màlímó? Ndɨrɔ̀
abádhí kórɔ́ tí wɨwì t'ɔ́nzɨta tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà alɛ?
30 Abádhí kórɔ́ tí andɨ t'ígʉ́tá tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ tí dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀
t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Abádhí kórɔ́ tí dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ʉ́gérétá tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Ɨnzɨ̀
ní ndɨ dhu bhɛ̌yi akɛkpá màtɨ́.
31 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌hò atdyúya atdídɔ̌ pɛrɛ̀ ní, kǎkà ídzì dhu nyʉ́ tí rí'ì ròsè.

Pbétʉ̀ kòmbí, ma mí kórɔ́ ngʉ̌kpà otu dɔ̀nǎ òsè otu nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀.

13

Alɛ òzè ka kí dhu nósè kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ dhu
(Màt 22.36-40; Rɔm 13.8-10; 1Yù 3.16-19; 4.7-21)

1 Ma mí mbǎ àdʉ̀ ɨ'ɨ ìndrǔ arɔ́tɛna kórɔ́ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà ma marí'ì dhu tí,
ngǎtsi nɨ̌ màlàyíká t'ávàna t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà ma marí'ì dhu tí, pbétʉ̀ ìnzɨ̀ madʉ̀ ɔdhídu
nózè, ní ɔ̀tɛ̀du rɨ̌'ɨ kɔkórɔ̀ dhu tí àdhàdhì ɔ̀ngɔ̀ rɔ́ngɔ̀ ndʉ̀rɨ̌ alɛ-bì kɔkórɔ̀ idzi-tù mà,
ngɛ̀lɛ̀ngɛlɛ̀-tù mànà bhɛ̌yi.
2 Ma mí'ì ìnè mɨ'ì nabì bhɛ̌yi ma mí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà. Ma mí'ì ìnè mʉnɨ
kórɔ́ dhu-tsí mà. Ma mí'ì ìnè mʉnɨ Kàgàwà udhé kórɔ́ dhu-tsí yà órù ɔ̀ ongónà òko.
Ndɨrɔ̀ ma mí'ì ìnè mɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ a'uta, yà pbìrì àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì fɨndá ngari ɔ̌ rɔ̀,
ràrà ndɔ̀dɨ vurò ngari ɔ̌ nà màtɨ́. Pbétʉ̀ ìnzɨ̀ ma mapɛ́ ɔdhídu nózè, ní ɨma ní kɔkórɔ̀
dhu nyʉ́.

3 Ma mí mbǎ àdʉ̀ kórɔ́ pbàkà ongyéngá nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, madʉ̀ ngbɔ̌du nádzi ndínǐ
ogbeya tí kàzʉ ɔ̀*, pbétʉ̀ ìnzǐ madʉ̀ ɔdhídu nózè, ní ma mábàna mʉ̀gàsʉ̀ tí dhu rǐ'ì mbǎ.
4 Àzè arí afína òtù, ndirɔ̀ àzè arí ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzi. Àzè arí nzǐ adha ɔ̀nzi, àzè arí nzǐ
ndɔ̀yɔ̀, ndirɔ̀ àzè arí nzǐ ndìdzǐ.
5 Àzè arí nzǐ alɛ-nyì rǐwʉ nǐ dhu ɔ̀nzi, ndirɔ̀ kǎrí nzǐ gàsàna ɔ̀nzi rí atdírɔ̀ dhu ɔ̀nɛ.
Àzè arí nzǐ àkɔ̌ akyɛ, ndirɔ̀ kǎrí nzǐ ìndrǔ ɔ̀nzì rɔ̀ná nzérɛ dhu ɔ̀dɔ afína ɔ̀.
6 Àzè idhɛ̀ arí nzǐ ndìkǎ nzérɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbétʉ̀ kǎ-dhɛ̀ náarí ndìkǎ obhónga-okú
dɔ̀ rɔ̀.
7 Àzè arí kórɔ́ dhu ʉ̀ba, ndirɔ̀ kǎrí a'uta ɔ̀dɔ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Àzè arí ɔ̀dɔna ka kí kabà
kórɔ́ dhu à'u, ndàdʉ̀ kórɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù.
8 Àzè arí nzǐ ìku akɛ̀kpá màtí. Pbétʉ̀, ìndrǔ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhɛ̌yi dhu rǎdʉ̀ ʉ̀da
ʉ̀da. Dhèdhèrɔ̀ alávà-tidɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ rǎdʉ̀ ìku ìkʉ̌, ndirɔ̀ inga t'ʉ́nita rǎdʉ̀
ìku ìkʉ̌.
9 Obhó tí, àlɛ̌ karí dhu ʉ̀nǐ gòna kɛ̀lɛ̌ tí, ndirɔ̀ àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nabì bhɛ̌yi
gòna kɛ̀lɛ̌ tí.
10 Pbétʉ̀, Kàgàwà rǐ kórɔ́ dhu ɔ̀bhɔlɔ rì'ì mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ̀, yà gòya kɛ̀lɛ̌ tí arí'ì dhu-tsí
níikùya ìkʉ̌.
11 Ngbángba tí ma mi'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mongónà ɔ̀tɛ ngbángba bhɛ̌yi, ma mongónà
inga ìrɛ̀ ngbángba bhɛ̌yi, ndirɔ̀ ma mongónà dhu-ɔ̌nga ɔ̀vɔ̀ ngbángba bhɛ̌yi. Pbétʉ̀ ma
mitdègu ɔ̀ngo ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ní ma mʉbhà wà ngbángba tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ma mí dhu ɔ̀nzi dhu.
12 Obhó tí, yà kòmbí rí'ì kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ tɔ̀ kà rǐ'ì ndi dhu bhɛ̌yi tí. Àlɛ̌ kí nzǐ dhu àlǎ
mbɛ̌yi, pbétʉ̀ àlɛ̌ kí dhu àndà ìnzǐ rí dhu-wɔ̀yɔ̌ nyʉ́ nítɛ̀ kìyó ɔ̌. Olù rírà kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌
kalaya dhu kpangba. Kòmbí ma mʉ̀ni Kàgàwà gòna kɛ̀lɛ̌ tí, pbétʉ̀ olù rírà kàsʉmì ɔ̌, ma
mʉniya ka àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi, àdhàdhì kʉ̌ni ma dhu bhɛ̌yi.
13 Nírɔ̀ kòmbí màtí, kǎkà ìbhʉ dhu rǐ'ì ìnè atdíkpá tí. Ɨ dhu ní: a'uta, ɔ̀dɔna ka kí ndínǐ
ka kabá tí dhu, àzè mànà. Pbétʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ dhu nzínzì ɔ̌ ní àzè.

14

Nabì bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mà
inzá ka kʉ́ni alávà ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mànà
(Rɔm 14.19; 1Kò 12.4-7,27-31; 1Pɛ́ 4.10-11)

1 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nè ɔdhíkʉ ɔ̀zè nyǐ nyí dhu. Ndirɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̀hò Ɨlǐlǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀
àbà nyǐ nyí dhu-atdyú atdídɔ̌, rɔ̀sè dɔ̀tsí ní nyǐ'ì yà ìndrǔ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhɛ̌yi nǐ
pɛrɛ̀ nà.
2 Obhó tí, ndi alɛ apɛ́ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò fǐndà inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌, ní ndi
alɛ rǐ nzǐ ɔ̀tɛ ìndrǔ tɔ̀, pbétʉ̀ kà rɔ̌tɛ Kàgàwà tɔ̀. Kà rʉ̌nɔna Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbi nǐ, yà Kàgàwà ʉli órù ɔ̀ dhu rǐ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ rǐ'ì ìmbǎ.
3 Pbétʉ̀, nabì bhɛ̌yi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna ìndrǔ tɔ̀ dhu ní, abádhí ɔ̀sì rí fìyó
a'uta ɔ̌ dhu, abádhí-afí òpè rí dhu, ndirɔ̀ abádhí-afí rǐ ɔbi ɔ̀tsi nǐ dhu.
4 Yà Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ, ní rǐ ndɔ̀sì ndìtírɔ̀. Pbétʉ̀, nabì
bhɛ̌yi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ rɔ̌sìna ní Kànisà ɔ̌ kórɔ́ alɛ nyʉ́.
5 Ma mɔ̀zè nyǐ kórɔ́ nyɔ̌ngò ɔ̀tɛ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌, pbétʉ̀ rɔ̀sè
dɔ̀tsí ma mɔ̀zè ní, nyɔ̌ngò dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhɛ̌yi. Obhó tí, nabì bhɛ̌yi rí dhu
ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ nʉ́dà wà yà Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ, ìmbǎ dhu
apɛ́ ì'ì ka kádʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu-tì àwɛ ndínǐ Kànisà ɔ̌ kórɔ́ alɛ nɔsí tí dhu tí.
6 Nírɔ̀ àbanǐnzó, dhu apɛ́ ì'ì ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀, madʉ̀ ɔ̀tɛ nyǐ mànà Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò
yà inzá nyǐ nyʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mádʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì ìngbà dhu bhɛ̌yi? Ma
mí nzǐ àdʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì, inzá ní Kàgàwà ítɛ̀ idù dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, inzá ní ma mʉ́ni
dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, inzá ní nabì bhɛ̌yi ma mɔ̀vɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ inzá ní dhu kɛ̀lɛ̌
mà mùdhe fʉ̌kʉ̀ rɔ̀.
7 Kàndà pɛ́ adyi ʉ̀yʉ ka karí ɔ̀yá dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀, àdhàdhì rʉ̀gɛ̌ mà ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ dʉ̀mʉ̀
mà bhɛ̌yi. Ɨnzǐ kɔ̌kɔ̀ dhu tɔ́ ɔ̀ngɔ̀ apɛ́ àdʉ̀ ì'ì dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ní ka kádʉ̀ rʉ̀gɛ̌ tí dhu rǐ'ì
dhu mà ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ dʉ̀mʉ̀ tí dhu rǐ'ì dhu mà nʉ́ni ìngbà dhu bhɛ̌yi?
8 Ɨnzǐ ka kapɛ́ leku ɔ̀mi ila tɔ́ dhu bhɛ̌yi, ní ádhi pbá alɛ ndi ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rádʉ̀ ila t'úgyeta
tɔ̀?
9 Ní, ndi dhu rǐ'ì ndi dhu bhɛ̌yi tí fʉ̌kʉ̀ átɔ̀. Dhu apɛ́ ì'ì wɔ̀ nyǐ nyáwɛ̌na Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò
fʉ̌kʉ̀ inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌ dhu-tì rǐ'ì ìmbǎ kpangba dhu tí, ní nyǐ nyʉ́nɔna dhu rǎdʉ̀

* **13:3 13.3** Ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ka kàmbènà «ndínǐ ogbeya tí kàzʉ ɔ̀» nʉ́gèrɛ̌ kati: «ndínǐ ma mambè tí milè dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀.»

alɛ-dɔ àlʉ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, nyǐ nyádʉ̀ ì'ì àdhàdhì awɛ ɔ̌ rɔ́tɛ ìnzǐ ɔ̀tɛ̌na rǐ ndìrɨ rɔ́rɔ̀ alɛ bhěyi.
10 Yà adzɨ ɔ̌, alávà-tɨdɔ̀ rǐ'ì ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ yà ìmbă tǐna rădʉ̀ ì'ì atdí alávà-tɨdɔ̀ mà rǐ'ì mbă.
11 Nírɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ nà mă mɔ́tɛ dhu tí, ní ma mádʉ̀ ì'ì ile tí ndɨ alɛ tɔ̀, ndɨ alɛ ràdʉ̀ ì'ì átɔ̀ ile tí ídù.
12 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, yà nyǐ nyí ɬlǐlă-Alafí bhà pɛrɛ̀-atdyú òho atdídɔ̌ nyăbà dhu bhěyi, nyǐ nyàkă nyɔ̌nzì ɔbɨ nyăbà dòtsí pɛrɛ̀ ní kăkà Kànisà àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌.
13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkă wɔ̀ ndɨ ɬlǐlă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ rònzì Kàgàwà ràbhʉ kà-tì t'áwɛta tó pɛrɛ̀ fǐndà.
14 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì ma mí mɨtsɔ̀ ɬlǐlă-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mí mɨtsɔ̀ afídu ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ pbàkà ɨrèta ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì.
15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ma màkă mɔnzì? Ma màkă mɨtsɔ̀ ma yà ɬlǐlă-Alafí àbhʉ mɨtsɔ̀ ma ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nǐ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ma màkă mʉyʉ̀ adyi yà ɬlǐlă-Alafí àbhʉ mʉyʉ̀ adyi ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ kʉ̀yʉ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nǐ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌.
16 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì nyɨ nyí nyɨtsɔ̀ nyambɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ dɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ yà ɬlǐlă-Alafí àbhʉ ɨndʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ɨnzá ndɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, yà tɨnʉ́ ndì nòtù unduta ɔ̌, rădʉ̀ dhu à'ù ìngbă dhu bhěyi ndàtɨ «Àmìnà» ndɨ ɔ̀tsɔ̀ nyɨ nyàbhʉ dhu dɔ̌? Kà rǐ nzǐ àdʉ̀ kà'ù ndɨ dhu bhěyi, ɨnzá ndì ndìrì nyɨ nyʉ́nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Obhó tí ɨnyɨ, nyɨ nyí ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ dhu rǐ'ì ìnè mběyi, pbɛ́tʉ̀ kà rǐ nzǐ ngǎtsi alɛ nɔ́sì.
18 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, ma márí ɬlǐlă-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ ròsè dʉ̀kʉnă kɔ́rɔ́ nídhunǐ.
19 Pbɛ́tʉ̀, unduta ɔ̌ ma mózè dhu ní, morì ndìrɨ rí ɔtɛ akɛ tí, ndínǐ ma mudhè tí dhu ɔ̀ná ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ròsè ɬlǐlă-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà ɔ̌ ma màmbènà ɔ̀tɛ abhɔ nyʉ́ dhu dɔ̀nă.
20 Àbanǐnzó, nyǐ nyàkă nzá nyǐrɛ̀ nga nzónzo bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkă nyǐrɛ̀ nga ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ bhěyi. Nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌, nyǐ nyàkă obhó tí nyǐ'ì ɨrɛ́-nzo bhěyi, yà ɨnzá nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ.
21 ɬlǐlă Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ:
«Ádrùngbălɛ rătɨna:
‹Ma móngo ɔ̀tɛ kàrí alɛ, Pbàisràyélí tɔ̀
vurò alávà ɔ̀tɛ arí alɛ-otù ɔ̌,
yà olo tí rí'ì alɛ-otù ɔ̌.
Ní, ndɨ dhu bhěyi màtí, abádhí rŏngo 'ùvo ìnzǐ 'ìrì ma mʉ́nɔna dhu*.›»
22 Nírɔ̀, yà ɬlǐlă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ ka kí dhu tó pɛrɛ̀ ní Kàgàwà ɨtdìya ìndrǔ-ànyă dhu ìtɛ̀ rí ize kăkà 'ùvŏ arí ìnzǐ a'u tí Kàgàwà alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ ní kăkà ɨwà ka ná'ù alɛ tɔ̀. Ndirɔ̀ yà ìndrǔ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi nǐ pɛrɛ̀ ní Kàgàwà bhà ídzìnga ìtɛ̀ rí ize kăkà ɨwà Kàgàwà ná'ù alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ ní kăkà ì núvŏ ìnzǐ 'à'ù ka alɛ tɔ̀.
23 Dhu apɛ́ ì'ì kànisà ɔ̌ nyǐ nyàndu nyǐ kɔ́rɔ́ dhu tí, nyǎdʉ̀ nyɔ̌pè nyɔ̌tè kɔ́rɔ́ ɬlǐlă-Alafí ìbhò fʉ̌kʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ɨnzá ɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ ràdʉ̀ ìtsù fʉ̀kʉ́ unduta ɔ̀, ní ɨ alɛ tí nzǐ àdʉ̀ àtìnà nyǐ ràrǐ àrǐtálɛ?
24 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ rǐ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nabì bhěyi dhu tí, atdí alɛ yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù ngǎtsi nǐ, ìtsù tí ìtsù atdí alɛ ràdʉ̀ ndòtù ndɨ unduta ɔ̌, ní ndɨ dhu ndì ndìrì dhu rădʉ̀ kàbhʉ rʉ̀nɨ pbìndà nzɛ́rɛnga, kà ràdʉ̀ ndìnè kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀tdì ànyăna yà ì ɔ́tɛna dhu-otù ɔ̌ alɛ tí.
25 Kà-nyʉtsì ì nuru kɔ́rɔ́ dhu rădʉ̀ 'ìtɛ̀ kpangba kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rădʉ̀ ndàgu ndàpbă nyìna adzɨ nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ Kàgàwà ìfʉ, ndàtɨ: «Obhó tí, Kàgàwà rǐ'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌!»

Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ìndrǔ àkă 'ì'ì nà mʉ̀tsɔ

26 Àbanǐnzó, ádhu ndɨ àkăkă nyɔ̌nzì? Yà nyǐ nyùndu nyǐ sɔmà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ rădʉ̀ ì'ì ìnè ndʉ̀yʉ̀ adyi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ dhu ùdhe ìndrǔ tɔ̀. Ngǎtsi alɛ rǐ'ì ìnè ndɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ìtɛ̀ fǐndà dhu ìndrǔ tɔ̀ nabì bhěyi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɔ̀tɛ ɬlǐlă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, vurò alɛ ràdʉ̀ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛrɛ. Nírɔ̀ kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́ àkă rɔ̀nzì ì ndínǐ Kànisà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔsí tí.

---

* **14:21 14.21** Ìsa 28.11-12

27 Dhu apɛ́ ì'ì Ɩlǐlǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdò ɔ̀tɛ rí alɛ rǐ'ì dhu tí, ní dhu àkǎ
ɔ́yɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̀, ndɨrɔ̀ ɔ̀sosè nǐ, ìbhʉ alɛ rɔ̀tɛ̀. Abádhí àkǎ 'ɔ̀tɛ̀, atdátdírà ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ
wɔ̀ ka kʉ́nɔna ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rí atdí alɛ ràdʉ̀ ì'ì.
28 Dhu apɛ́ ì'ì ìmbǎ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rí alɛ rǐ'ì unduta ɔ̌ dhu tí, ní ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà
abádhí nzínzì ɔ̌ nákǎ ndìnɛ̀ ìnɛ̀ tí, ndàmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ afína ɔ̀ tí pbìndà Kàgàwà nà.
29 Ndɨrɔ̀, nabì bhɛ̌yi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ ì'ì rɔ̀, dhu àkǎ ɔ́yɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ìbhʉ
alɛ kɛ̀lɛ̀ rɔ̀tɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ wɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̌nga nóvò.
30 Pbétʉ̀ atdí alɛ apɛ́ ì'ì ɔ̀tɛ ndì ndɔ́tɛ rɔ́, kà-tí àdɨ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ì'ì Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fǐndà,
ndínǐ ndì ndɔvɔ tí ìndrǔ tɔ̀ dhu nà, ní dhu àkǎ wɔ̀ ndɨ ɔ̀tɛ rúbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ alɛ rìnɛ̀.
31 Nyǐ nyí'ì ìnè kɔ́rɔ́ nyɔ̌vɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhɛ̌yi. Ní dhu rǎdʉ̀ àkǎ, atdí alɛ rɔ̀vɔ̀
ka ngǎtsi alɛ dzidɔ̌, ndínǐ kɔ́rɔ́ alɛ ʉnɨ tí fǐyɔ̀ ka kùdhe dhu, afíya ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì.
32 Nabì bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nǐ pɛrɛ̀ nà arí'ì alɛ rǐ'ì ìnè ndɔ̀dɔ̀ ndì ndàmbɛ̀nà
ɔ̀vɔna ìndrǔ tɔ̀ dhu afína ɔ̀, ìnzǐ ndɔ̀vɔ̀.
33 Obhó tí, Kàgàwà ní nzǐ pbàdzangà tí arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbétʉ̀, Àbadhi ní màrʉ̀ngà
t'álɛ.
Àdhàdhì yà Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ kɔ́rɔ́ Kànísá ɔ̌ arí ndɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi tí,
34 vèbhálɛ àkǎ 'ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí Kànisà tɔ́ unduta ɔ̌*. Abádhí tɔ̀ ka kʉ́fà nzá rʉsà rònɡò ɔ̀tɛ
Kànisà ɔ̌, pbétʉ̀ abádhí àkǎ 'ìfʉ ì, àdhàdhì Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.
35 Dhu apɛ́ ì'ì abádhí rǐ'ì ì ívǔna dhu nà dhu tí, ní abádhí àkǎ 'ɔ̀ngʉ̀ ɨ dhu fǐyɔ́ kpabhálɛ-
tsʉ̌ fǐ-dzá rɔ̀. Tsìbhálɛ rɔ̌tɛ ìndrǔ ùndu ì Kànisà ɔ̌ rɔ́ dhu ní ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu.
36 Nyǐ nyìrɛ̀ tí dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ ráhʉ fʉ̌rábvʉ̌ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyǐ nyìrɛ̀ tí dhu kà rírà
àhʉ fʉ̌kʉ̀ vǐkʉ dɔ̌ rɔ̀ tí?
37 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu ìrɛ̀ ndì ràrǐ nabì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, Ɩlǐlǎ-Alafí ràrǐ ndʉ̀nda, ní ndɨ alɛ
àkǎ ndʉ̀nɨ dhu, yà ma mándǐ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà Ʊyátá.
38 Pbétʉ̀ ìnzǐ kǎpɛ́ ndɨ dhu ʉ̀nǐ, ní Kàgàwà rǐ nzǐ àdʉ̀ ndɨ alɛ ʉ̀nɨ.
39 Nírɔ̀ àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌hò nabì tí nyǐ nyí'ì dhu-atdyú, ndɨrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nzá
nyʉ̌tɔ̀ ìndrǔ-tsʉ̀, ìnzǐ rɔ̀tɛ Ɩlǐlǎ-Alafí ìbhò fǐyɔ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdò.
40 Pbétʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nákǎ ndɔ̀nzɨ ndì yà ndɨ dhu nyʉ́ àkǎnà ndɔ̀nzì ndì dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀
nyìnatì rɔ̀hù ndì mbɛ̌yi.

15

Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀

1 Àbanǐnzó, ma mɔ̀zè misè yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, yà nyǐ nyákɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ
àpba rɔ̀ná.
2 Kɔ̌tù-ɔ̌nga ní ndɨ Kàgàwà rǐ nyǐgʉ̀ nǐ, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi nyǐ nyɔ̀dɔ̀ ka
rɔ̀. Ɩmbǎ kì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi nánǐ, fʉ̀kʉ́ a'uta nàmbɛ̀nà ì'ì kɔkɔ́rɔ̀ dhu.
3 Ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ tí ma mʉ́dà fʉ̌kʉ̀ dhu ní yà idù ka kúdhe átɔ̀ dhu. Ndɨ dhu ní:
Krístɔ̀ avɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà Ɩlǐlǎ Andítá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi*.
4 Ka katdʉ̀ ka, ràdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ìbhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, àdhàdhì yà Ɩlǐlǎ Andítá nʉ́nɔ̀
ka dhu bhɛ̌yi*.
5 Kǐtɛ̀ ndì Pétɛrʉ̀ tɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ndàdʉ̀ ndìtɛ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà pbìndà uvitatálɛ
tɔ̀.
6 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ndìtɛ̀ imbò mɨyà dɔ̀nǎ róse ndì ná'ù alɛ tɔ̀ atdíkpá. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨ alɛ
nzínzì ɔ̌, rǐ'ì ìnè nyìkpóya nà kòmbí màtí, ndɨrɔ̀ atdídhená alɛ nʉ́vɛ wà.
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǐtɛ̀ ndì Yàkɔbhò tɔ̀*, ndàdʉ̀ ndìtɛ̀ kɔ́rɔ́ uvitatálɛ tɔ̀.
8 Kʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, kǎdʉ̀ àrà ndìtɛ̀ idù átɔ̀, ɨma kàtɔrɔgɔ̌-ngba tírɔ̀†.
9 Obhó tí, ɨma ní ìmbǎ tǐna nà alɛ nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ uvitatálɛ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma màkǎnà
nzá kanzì ma uvitatálɛ mà tí, Kàgàwà bhà Kànisà rɔ̌ ma mavù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Pbétʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ ma mí'ì yà nyǐ nyí malǎ kòmbí
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kàbhà ídzìnga idù nɨ'ì nzǐ kɔkɔ́rɔ̀ nga tɔ́. Ma mɔ́nzì kasʉ rɔ̀sè kɔ́rɔ́
ngʉ̌kpà uvitatálɛ dɔ̀nǎ. Obhó tí, ìnzǐ ní ɨma ndɨ ma mɔ́nzì ndɨ kasʉ, pbétʉ̀ ka nɔ́nzì ní
yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ídzìnga.
11 Nírɔ̀, dhu rǐ mbǎ ì'ì ɨma màtí, ngǎtsi nǐ abádhí màtí, ní kɔ̀nǐ mǎ'ɨ kɔ́rɔ́ mǎ marʉ́nɔna
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̀nǐ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ nyǐ nyá'ù.

---

* **14:34 14.34** «Vèbhálɛ àkǎ 'ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí Kànisà tɔ́ unduta ɔ̌» rǐ'ì ìnè átɔ̀ kʉgɛ̀rɛ̌ kati: «Vèbhálɛ àkǎ nzá 'àbɛ̀lɛ̀ nabì bhɛ̌yi ka kɔ́vɔna Kànisà tɔ́ unduta ɔ̌ dhu-ɔ̌nga» * **15:3 15.3** Ìsa 52.13–53.12. * **15:4 15.4** Zàb 16.9-11; Ɔsɛ 6.2 * **15:7 15.7** Kas 12.17 † **15:8 15.8** Kàtɔrɔgɔ̀ ní ɨnzá fǐndá àbǐ ìku rɔ́rɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ ngbángba. Pɔlɔ̀ ɔ̀zʉ ndì kàtɔrɔgɔ̀ tí uvitatálɛ nzínzì ɔ̌, ɨwà Yɛ̌sù ɔ́vɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ndì ndarà uvitatálɛ-kàsʉ̌ ɔ̀pɛ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kàgàwà náabhʉ̀ya ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

12 Dhu apɛ́ ì'ì àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ àlɛ̌ ràtɨ Krístɔ̀ ríngbɛ̀ wà ndì dhu tí, ní íngbà dhu bhɛ̌yi dhu nzínzìkʉ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nɨ̌?

13 Ní, dhu apɛ́ ì'ì obhó tí ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉ̌dʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ dhu tí, ní Krístɔ̀ níingbɛ̀ nzá ndì átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

14 Ndirɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì inzá Krístɔ̀ ingbɛ̀ ndì dhu tí, ní yà mă marʉ́nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní kɔkórɔ̀ dhu, ndirɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu átɔ̀.

15 Ndirɔ̀ rɔ̀sè dɔ̀tsí, ka kɔ̀zʉ̀ wà mă Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ arí tìtɔ̀ ʉ̀nɔ alɛ tí, yà mă mɔ́vɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ mă ràtɨ kà rábhʉ Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉ̌dʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní ndi dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà rabhʉ̀ nzá Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

16 Ma mí dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌ matɨ: dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉ̌dʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní Krístɔ̀ ndìtírɔ̀ níingbɛ̀ nzá ndì.

17 Ndirɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì inzá Krístɔ̀ ingbɛ̀ ndì dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu, ndirɔ̀ nyɨ̌ nyòko òko fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌.

18 Ndirɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀rí dɔ̀nă, kʉ̌kà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ Krístɔ̀ ì á'ù rórɔ̀ alɛ núwɨ̌ wà atdídɔ̌.

19 Dhu apɛ́ ì'ì àlɛ̌ kʉ́lɨ àlɛ̌ tó a'uta Krístɔ̀ ɔ̀ yà àlɛ̌ kí'ì nà yà adzɨ dɔ̌ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀ tí dhu tí, ní àlɛ̌'ì ní ndi izʉ rʉ̌dʉ̀ ʉ̀kanà rɔ̀sè kórɔ́ alɛ dɔ̀nă alɛ.

20 Pbɛ́tʉ̀ obhó nyʉ́, Krístɔ̀ níingbɛ̀ wà ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndì'ì ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tó ngàngàyi‡ tí.

21 Obhó tí, àdhàdhì ìndrʉ̌ rʉ̌vɛ dhu níibho ndì atdí alɛ-otù ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ní ndi dhu bhɛ̌yi tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu níbhò ndì atdí alɛ-otù ɔ̌.

22 Àdhàdhì kórɔ́ alɛ náarʉ́vɛ Àdamʉ̀ mànà ì ungbò ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, kórɔ́ alɛ náabáya ípìrɔ̌nga Krístɔ̀ mànà ì úngbò ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

23 Pbɛ́tʉ̀, ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà níingbɛ̀ya ndì fɨ́ndà ka kudhé kàsʉmì ɔ̌: Krístɔ̀ níingbɛ̀ wà ndì ndì'ì ngàngàyi tí. Ndirɔ̀ kà rɨ̌ngo nínganí, kàbhà alɛ tí ì nòtù alɛ nʉ́ʉngbɛya ì átɔ̀.

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Krístɔ̀ níitɔ̀ya yà ìndrʉ̌ dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbăngа tó ɔbɨ nà kórɔ́ nzɛ́rɛ-alafí mà ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà.

25 Obhó tí, Krístɔ̀ nákă wà ndɔ̀nyʉ̀ idzi, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ kórɔ́ pbìndà ɔ̀mvʉ̌ àbhʉ̌ ndɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya dhu*ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndi yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya ndɔ̀dì, Krístɔ̀ ràdʉ̀ Idzi àdu Àbanà Kàgàwà-fɔ ɔ̀.

26 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ɔ̀mvʉ̌, yà Kàgàwà ɨtɔ̀ya ní ɔvɛ.

27 Obhó tí, Ɨlɨ̌lă Andítá rătɨna: «Kàgàwà ábhʉ wà kórɔ́ dhu kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya*.» Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ rătɨna: «Ɨwà ma mɔ́bɛ̀ kórɔ́ dhu dɔ» rɔ̀, ní nɨ'ɨya ka kátɨna: Kà rɔ́bɛ̀ kórɔ́ dhu-dɔ, Kàgàwà yà kórɔ́ dhu nábhʉ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya kɛ̀lɛ̌ rɔ̀dì.

28 Ndirɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ kórɔ́ dhu nábhʉ̌ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya rɔ̀ ní ndi, ndi kà t'Ídhùnà nyʉ́ ndìtírɔ̀, yà Kàgàwà ábhʉ rɔ̀bɛ̀ kórɔ́ dhu dɔ, náadʉ̀ya àdi Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbăngа-tsìnă, ndínɨ̌ Kàgàwà nɔ́ɔnyʉ tí idzi dɔ̀tsí kórɔ́ dhu dɔ̌.

29 Dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rʉ̌dʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ kʉ̌kà bàtizò àlʉ̌ arí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ náarɔ́nzɨna dhu-tì nádʉ̀ ì'ì àdhu§? Dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarí 'ʉ̀ngbɛ̌ dɔ̀tsí dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndi ìndrʉ̌ arádʉ̀ bàtizò àlʉ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌?

30 Ndirɔ̀ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndi àlɛ̌'ɨ nyʉ́ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga ìlɨ àpbɛ̀ ɔ̌ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌ nɨ̌?

31 Àbanɨ̌nzó, bìlɨ̌nganá ma márí motù ɔvɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ndi dhu ní obhó dhu. Ndirɔ̀, obhó dhu tí rí'ì ngătsi dhu ní, ma márí mɔyɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nídhunɨ̌.

32 Ma mábà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ yàrí Ɛfɛsɔ̀ tó kigɔ̀ ɔ̌, tsʉ̀dú dhu àgò rí irí ɔ̌ ìzá bhɛ̌yi órʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndi ma mádʉ̀ àpbɛ̀ àbà ndi dhu bhɛ̌yi, inzá ka kà'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nɨ̌? Dhu apɛ́ ì'ì ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarí 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu tí, nírɔ̀: kɔ̀nyʉ àlɛ̌ wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́, ndirɔ̀ kɔ̀mvʉ̀ àlɛ̌ bhélɛ́bhélɛ́ tsútsă tí àlɛ̌ kʉ́vɛ nídhunɨ̌*.

33 Ɨnzɨ̌ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtră nyɨ̌ wɔ̀ dhu nàndà dhu nɨ̌: nzɛ́rɛ alɛ t'ɔ́dhína náarí ìndrʉ̌ tó ídzì mʉ̀tsɔ nínzǎ.

---

‡ **15:20 15.20** Ngàngàyi ní wɛmbɛrɛ̀ tí ɔ́'ɔ̀ inga ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dɔ̀kpa. Yɛ̌sù ní ndi wɛmbɛrɛ̀ tí ndì ningbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. * **15:25 15.25** Zàb 110.1 * **15:27 15.27** Zàb 8.7 § **15:29 15.29** Kɔ̌kɔ̀ ì ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tí kátɨna irɔ́ alɛ ní ngătsi nɨ̌ atdídhená alɛ yà Yɛ̌sù ná'ù, 'ádù ʉ̀vɛ inzá ì àpɛ̀ bàtizò àlʉ̌ rɔ́rɔ̀, ndirɔ̀ ní kʉ̌kà inzá ì á'ù Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ atdídhená alɛ. * **15:32 15.32** Ìsa 22.13

34 Ní, nyɨ nyàkǎ nyʉ̌gèrè fʉ̀kʉ́ ɨrèta, nyǎdu nyɨ ídzì ɔ́fɔ̀ ɔ̀, nyǎdʉ̀ nzérɛnga t'ɔ́nzɨta ʉ̀bhà. Obhó tí, atdídhená alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà. Ma mí kʉ̀nɔ ndínɨ̌ nyìkʉ nabhʉ̀ tí rɨ̀wʉ̀.

Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rí 'ʉ̀ngbɛ̌ alɛ nɨ́ɨ'ɨya nà alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀

35 Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ rɨ̌'ì ìnè ndìvʉ̌ dhu ndàtɨ: «Ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì ìngbà dhu bhɛ̌yi? Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ́ɨ'ɨya ìngbà dhu bhɛ̌yi alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀ nà ì í 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀?»
36 Nɨ́ ndɨ dhu nìvʉ̌ alɛ nɨ́ mʉ̀dhɔmà nyʉ́! Itse nyɨ nyòzò rɔ̀, ndɨ itse rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìnga ɨnzá ndì ndɔ̀vè pɛ́ angyi rɔ́rɔ̀.
37 Wɔ̀ nyɨ nyózòna dhu nɨ́ nzɨ̌ ìnga rádʉ̀ ìnga itsu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyózòna nɨ́ ákɛ̌ itsé-ngba kɛ̀lɛ̌. Kà rǎdʉ̀ ì'ì nganʉ̀ tó itse màtɨ́, ngǎtsi nɨ̌ vurò itse-tɨdɔ̀ màtɨ́.
38 Tdítdɔ̌, Kàgàwà rǎdʉ̀ àbhʉnà ndɨ itse ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ itsu tɔ̀ ngbɔ̌na nɨ́ yà ndì ndòzè. Ɨngbàtɨ́ ɨlɨ ndì itse ɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ àhʉ itsu-ngbɔ̀ nɨ́ ndɨ itse nà àkǎ tɨnàdɔ kɛ̀lɛ̌.
39 Kàgàwà anzì dhu-tsí náarí'ì ìmbǎ kɔ́rɔ̀ àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ nà: ìndrʉ̌-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ì atdírɔ̀, ɨzǎ-ngbɔ̀ rɨ̌'ì atdírɔ̀, àrɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ì atdírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ì atdírɔ̀.
40 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà rɨ̌'ì ìnè átɔ̀. Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó aya mà rɨ̌'ɨ dhèdhèrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó aya nà.
41 Adyifɔ̀ bhà ɨnga t'áwʉ̀ta rɨ̌'ì atdírɔ̀, àbì bhà tsí rɨ̌'ì atdírɔ̀, ndɨrɔ̀ alalɨ tó rɨ̌'ì ɔ̀yá tí. Ɨ alalɨ nzínzì ɔ̌ màtí, ɨnga t'áwʉ̀ta nʉ́dǎ wà ì.
42 Ní, dhu ɨ'ɨya yà dhu bhɛ̌yi yà ʉ̀vʉ̌vè alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀: yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ́'ì nà alɛ-ngbɔ̀ nɨ́ ndìnzǎ arí alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ ʉ̀ngbɛ̌ àlɛ̌ kɨ́ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kɨ'ɨya nà alɛ-ngbɔ̀ nɨ́ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndìnza alɛ-ngbɔ̀.
43 Ka kɨ́ kɔ̀tdʉ̀ ɨtsìna ɔ̀nzɨ ka kɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ kà rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀, kà ràdʉ̀ ndìngbɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̌. Ka kɨ́ kɔ̀tdʉ̀ ivívínga ɔ̌ kà rɨ̌'ɨ rɔ́rɔ̀, kà rǎdʉ̀ ndìngbɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà.
44 Ka kí kɔ̀tdʉ̀ rɔ̀, kà rɨ̌'ì nà nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ ndìngbɛ̀ rɔ̀, kà ràdʉ̀ ì'ì nà nɨ́ ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Dhu apɛ́ ì'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ náarí'ì dhu tí, nɨ́ ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌'ì ìnè átɔ̀.
45 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ Andítá rǎtɨna: «Wɛmbɛrè t'álɛ, Àdamʉ̀, nɨ'ì àbà tí ípìrɔ̌nga nábà alɛ*.» Pbɛ́tʉ̀, olùnǎ rɔ̀ ɨ'ì Àdamʉ̀, Krístɔ̀, nɨ'ɨ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ alɛ.
46 Wɛmbɛrè tí àlɛ̌ kabà alɛ-ngbɔ̀ nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Ndɨ-tsí rɨ̌rà olùnǎ rɔ̀.
47 Wɛmbɛrè t'álɛ, Àdamʉ̀, nɨ'ì yà adzɨ ɔ̌ alɛ. Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ka adzɨ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔyɔ rí kìsě Àdamʉ̀ nɨ́ɨra ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀.
48 Yà adzɨ ɔ̌ alɛ nɔ́fɔ̀ ì yà adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ Àdamʉ̀ nà. Ndɨrɔ̀ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ owuya ì nʉ̀ngbɛ alɛ, nɔ́ɔfɔ́ya ì wɔ̀ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà.
49 Àdhàdhì àlɛ̌ kɔ́fɔ̀ àlɛ̌ wɔ̀ adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ nà dhu bhɛ̌yi, nɨ́ àlɛ̌ kɔfɔ́ya àlɛ̌ átɔ̀ wɔ̀ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà.
50 Àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu: Ɨzǎ mà azu mànà nà rí'ì alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ì'ì ngari nà ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ dhu mà nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀ko atdíkpá ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ dhu mànà.
51 Kànɨ̌ ma mí ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ okónà dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉvɛ̀ya nzɨ̌, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉwʉ̀ya àlɛ̌.
52 Ndɨ dhu ɔnzɨya ndì ákɛ̌ kàsʉmɨ̌-ngba ɔ̌, àdhàdhì yà ìndrʉ̌ rɨ̌ nyɨ̀kpóna àpbɨ̌, ndàdʉ̀ àngbɛnà dhu bhɛ̌yi, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nɨ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ nínganí. Obhó tí, ndɨ wàndà rɔ̌ngɔ̀ rɔ̀, ʉ̀vʉ̌vè alɛ nʉ́ʉngbɛya ì yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ, yà àlɛ̌-nyɨ̀kpó nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya àlɛ̌ nʉ́wʉ átɔ̀.
53 Obhó tí, dhu àkǎ ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ràfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀. Wɔ̀ ndɨ ɔ̀vè rádʉ̀ ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀ nákǎ wà ndàfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀.
54 Yà ndìnza rádʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ náafɔ́ya gukyè yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndìnza alɛ-ngbɔ̀, wɔ̀ ndɨ ɔ̀vè rádʉ̀ ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀ ràdʉ̀ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀ náfɔ, nírɔ̀ nɨ́ ndɨ yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí ɔtɛ náakáya. Ndɨ ɔtɛ rǎtɨna: «Ɔvɛ dhu ɔ̀tɔ̀ wà. Ɔvɛ lɛ̀mà dhu ɔ̀nzì wà dòtsí*.
55 Ɨnyɨ ɔ̀vé, pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀lɛ̀mà rɨ̌'ì ngbɔrɔ́?
Ɨnyɨ ɔ̀vé, okpènʉ rɨ̌'ɨ ngbɔrɔ́*?»
56 Ɔvɛ-okpè nɨ́ nzérɛnga, ndɨrɔ̀ nzérɛnga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ́ Ʉyátá*.
57 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ arí àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔvɛ lɛ̀mà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌!

---

* **15:45 15.45** Ɔpt 2.7 * **15:54 15.54** Ìsa 25.8 * **15:55 15.55** Ìsa 25.8; Ɔsɛ 13.14 * **15:56 15.56** Nzérɛnga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ́ Ʉyátá dhu-tì nɨ́, Ʉyátá arí ndɨ nzérɛnga tí rí'ì dhu ìtè ìndrʉ̌ tɔ̀.

58 Nírɔ̀ àbanǐnzó, yà atdídɔ̌ ma mózè nyǐ rɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǐkò pɔ́tsɔ́ wɔ̀ fǔkù ma mɔ̀vɔ̀ obhónga ɔ̌, ìnzǐ nyǎbhu nyǐ kumbɛ nyìku akyɛ. Nyǐ nyàkǎ nyǎmbɛ òwu dɔ̌ angyi tí àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù bhà kasu t'ónzita nà, nyǎdù dhu ùni wɔ̀ kà-nyutsì nyǐ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyónzina kasu ràrǐ nzǐ àwǐ kɔkórɔ̀.

16

Pbàkrístɔ̀ rǐ fùrangà àtsà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ Kànisà dzùnà ì ɔnzi tí nǐ dhu

1 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ rí'ì Kàgàwà bhà alɛ dzùnà nɔnzi tí ka kátsàna fùrangà nàndà dhu nǐ, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu átɔ̀ àdhàdhì Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànísá tɔ̀ ma múyǎ dhu dhu bhěyi*.

2 Yà yɛngè idhɔ̀ náaríku dhu bhěyi, ìngbàtí ìli ndì alɛ mà nzínzìku ɔ̌ nákǎ ndàrà yà ndì ndòngyè fùrangà-go níli rɔ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbìndà, tsángbátí nyǐ nyowuna bvùkù ma márà àhu dhu ɔ̀dɔ̀ ndínǐ nyǐ nyatsá tí fùrangà nǐ.

3 Ní bvùkù ma márà àhu rɔ̀, ma mí nyǐ nyóvòna alɛ òvì bhàruwà nà, ròwù fùkú pɛrɛ̀ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀.

4 Dhu apɛ́ ì'ì iwà ma màkǎ marà átɔ̀ ányì dhu tí, ní mǎ màkǎ mɔ̌wù atdíkpá abádhí mànà.

Pɔlɔ̀ rǐ abhi ɔ̀ ndì ndárà dhu ùdhě angyangyi dhu

5 Ma márà àhu bvùkù iwà ma mùdà Màkèdɔ̀niyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, ma múda ùda ányì nanǎ.

6 Ngǎtsi nǐ ma mádi àdǐ fǔrábvǔ ákɛ̌ kàsumì tí. Ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ, ma mádi àdǐ átɔ̀ ádrùngbǎ gìrì tɔ́ kàsumì ɔ̌ bvùkù, ndínǐ nyǐ nyibho tí dzùnàdu ɔ̀nzi rí pbàkà abhi ɔ̌ dhu-tsí idù.

7 Obhó tí, ma mòzè nzá àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyǐ mànà ùda ma múda ɔ̀ná kàsumì ɔ̌ tí. Ma mòzè dhu ní àlɛ̌ rɔ̀kò pɛ́ atdíkpá nyǐ mànà ngúfe idhɔ tí, Ádrùngbǎlɛ òzè ka nǐ.

8 Pbɛ́tù, ma mòzè madi irɔ́ Ɛ̂fɛsɔ̀ tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ ràrà àhu Pèndèkɔtè-idhɔ̀ ɔ̀.

9 Obhó tí, ádrùngbǎ kasu ɔ̀nzi ma mí irɔ́ nǐ dhu tɔ́ tsǎtsù àpfò wà ndì idù, ndirɔ̀ ima nà rí 'ùgye alɛ rǐ'ì ìnè abhɔ nyú.

10 Tìmɔ̀tɛwù apɛ́ ìrà àhu, ní nyǐ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ ka mběyi nzínzìku ɔ̀ ìnzǐ rɔ̀nzì ɔdɔ. Obhó tí, àbadhi arí Ádrùngbǎlɛ Yěsù bhà kasu ɔ̀nzi àdhàdhì ma marí kɔ̀nzi dhu bhěyi.

11 Nírɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀nzì kà gàyà. Pbɛ́tù nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì kà dzùnà ràdu ndì tidu ɔ̀ màrùngà ɔ̌ afína rǐ'ì rɔ́rɔ̀. Obhó tí, ma mí àbadhi mà nɔ́dɔ rìwǔ atdíkpá Yěsù ná'ù adɔ́du mànà.

12 Àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Apɔlɔ̀ nàndà dhu nǐ, ma mìtdè ka atdídɔ̌ ndínǐ owu tí fǔrábvù atdíkpá ngǔkpà àlɛ̌ t'ádɔ́na mànà, pbɛ́tù kàdù nzá ndòzè ndàrà kòmbí ányì. Ní kà rǎrà ányì kàsumì àbà ndì ndí rɔ̀.

Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ sedzà mà, ovìta mànà

13 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyìkpókù nà, nyǎdù ìko pɔ́tsɔ́ fùkú a'uta ɔ̌. Nyǐ nyàkǎ nyǐ'ì mànzì tɔ́ alɛ-afí nà, nyǎdù ì'ì ɔbi nà alɛ tí.

14 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì kɔ́rɔ́ dhu àzè ɔ̌.

15 Àbanǐnzó, nyǐ nyúni wà Stìfanà mà pbì idzá-bhà mànà kɔ́rɔ́. Abádhí ni'ì ndi wɛmbɛrè tí Yěsù na'u fùkú pbìrì Àkayà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Ndirɔ̀ abádhí adzì ì Kàgàwà bhà alɛ-kàsǔ t'ónzita tɔ̀. Ní ma mìtdè nyǐ ìtdè tí,

16 nyǐ nyàkǎ nyǐrì kɔ̌kò dhu bhěyi alɛ-tidɔ̀-tsǔ dhu. Ndirɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǐrì kǎkà atdyúya nyú nà arí kasu ɔ̀nzi, 'ìvɔ̀ adyɔ nyú atdíkpá abádhí mànà alɛ-tsǔ dhu átɔ̀.

17 Ìdhèdu ìka wà ndì Stìfanà mà, Fɔ̀rtùnatɔ̀ mà Àkàyikò mànà níwǔ ùvò tidú dhu dɔ̌. Abádhí ìwǔ oko fùkú ngari ɔ̌ tidú.

18 Ndirɔ̀ abádhí nábhu afídu ràyi àdhàdhì abádhí ábhu afíku ràyi dhu bhěyi. Nírɔ̀, dhu àkǎnà wà kuni kɔ̌kò dhu bhěyi alɛ tɔ́ ídzìnga.

19 Àziyà tɔ́ mùlɛngù ɔ̌ Kànísá nóvì nyǐ. Ndirɔ̀ Àkilà mà Pèrèsílà nà, atdíkpá kǎkà fǐ-dzá arí 'ùndǔ kànisà mànà, nóvì nyǐ atdídɔ̌ Ádrùngbǎlɛ Yěsù-nyutsì.

20 Kǎkà irɔ́ rí'ì àlɛ̌ t'ádɔ́na kɔ́rɔ́ nóvì nyǐ. Ndirɔ̀ nyǐ mà átɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌vì nyǐ nzínzìku ɔ̌ mběyi nyú.

21 Ima Pɔlɔ̀, yàrí ní ndi ɔtsúdu nyú nǐ ma màndǐ fǔkù dhu, movì nyǐ ɔ̀ná.

22 Ndi alɛ apɛ́ nzǐ Ádrùngbǎlɛ Yěsù nózè, ní ndi alɛ àkǎ ofúngá nà.

Màrànatà! Kà-tì ní: Àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndìrà!

23 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù nákǎ ndàso nyǐ!

---

* **16:1 16.1** Gàl 2.10

24 Ma mózè nyɨ́ kórɔ́ Yěsù Krístɔ̀-nyʉ̀tsì.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka imbò kumì atɔ mà azà kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨ́ ka kátɨna kà t'ɔ́dhɨ̀nà ɨ'ì kòmbíta tɨ́ árà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ àndà rɔ́ (1.1).

Pɔlɔ̀ andí ndɨ̀ bhàrʉwà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́'ì rɔ́rɔ̀.

Kǎndí ka Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀. Ndɨ̀ Kòritò nɨ'ì Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ̌ kɨgɔ̀. Kòmbí ka kárí ndɨ̀ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tí. Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀ bhàrʉwà àndí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, tìtɔ̀ tɔ́ màlímó nɨ́ɨ'ì vurò dhu ùdhɛ̌ ɨ̀ í pbàkrístɔ̀ tɔ̀ yà Pɔlɔ̀ udhé abádhí tɔ̀ dhu rɔ̌rɔ̀ rɔ́ (11.3-4). Nɨ́, ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà kɔ̌kɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhɛ̌na dhu nátdʉ̌ afíya rɔ́, 'àdʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rʉ̌dhɛ̌na fɨ́yɔ̀ dhu násà àsa tí. Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ nítdyu ɨ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ fɨyɔ́ ɨrɨta dɔ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà mànà dhu. Kà rɨ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ rɨ̌'ì nà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ̌nga ìse. Kà rɨ̌ yà atdídɔ̌ ndì ndórʉ̀ ɔ̀ná bhàrʉwà nà ndɨ̀ ndávi Titò ràrà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ atdídɔ̌ ɨdhɛ̀na ɨ̀ka ndɨ̀ yà pbàkrístɔ̀ ʉ́gɛ̀rɛ̀ fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta mbɛ̌yi tɨna ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ (1–7).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ ka kí dhu àtsà tɨ́ dhu dɔ̌ dhu (8–9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye pbɨ̀ndà uvitatálɛ tɔ́ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ̌nga dɔ̌ dhu. Kà rǎtɨna Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà obhóná uvitatálɛ ràkǎ̌ ndɔ̀zʉ̀ ndì ndɨ̀'ì ákɛ̌ alɛ tɨ́. Kàkǎ̌ ndà'ù kɔzʉ̀ ndì ivíví alɛ tɨ́, Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ ábhʉ fɨ̌ndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàkǎ̌ nzá ndɔ̀nzì atdí dhu mà fɨ̌ndà ndɨ̀tírɔ̀ (10–13).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu
(Gàl 1.1-5; Kɔ̀l 1.1-8)

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nàndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ nɨ́ ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì rì'ì Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tɨ́, ndì ndòzè ka dhu bhɛ̌yi alɛ. Mǎ mɨ́'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà. Nɨ́ ma màndɨ̌ ka fʉ̌kʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì Kàgàwà bhà kànɨsà tírɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì Àkayà ɔ̌ rɨ́'ì Kàgàwà bhà kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ̌lɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ̌ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎ̌bhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Kàgàwà arɨ́ pbɨ̀ndà alɛ-afí òpè fɨyɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ dhu

3 Ilèta àkǎ̌ kabhʉ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ̌lɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ t'Ábanà tɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ̀ àlɛ̌ t'Ábanà yà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà arɨ́'ì ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌ arɨ́ alɛ-afí òpè alɛ!

4 Kǎrɨ́ ǎlɛ̌-afí òpè àlɛ̌ tɔ́ kórɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kowu tɨ́ kórɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì alɛ-afí òpè rɔ̌, yà Kàgàwà ópè àlɛ̌-afí nɨ̌ alɛ-afí t'ópèta-tɨdɔ̀ nɨ̌.

5 Obhó tɨ́, àdhàdhì àlɛ̌ kɨ́ Krístɔ̀ abà ábhɔ̌ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ àbà dhu bhɛ̌yi tɨ́, Krístɔ̀ rɨ̌ àlɛ̌-afí òpè átɔ̀ abhɔ.

6 Dhu apɛ́ ì'ì mǎ mɨ́ àpbɛ̀ àbà mǎ mɔ́nzɨna kasʉ ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ mǎ mɨ́ kàbà ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà opé tɨ́ afíkʉ, ndàdʉ̀ nyɨ̌gʉ. Kǎpɛ́ afíka nyʉ́ nópè, nɨ́ ndɨ̀ dhu rɨ̌ afíkʉ òpè átɔ̀, nyǎdʉ̀ ɔbɨ àbà rɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ, nyǒndù mǎ mábà àpbɛ̀-tɨdɔ̀-dzi.

7 Ndɨrɔ̀, mǎ mɨ́'ì a'uta nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì. Obhó tɨ́, mǎ mʉ̀nɨ wà dhu àdhàdhì nyɨ̌ nyùngbò nyɨ̌ atdíkpá mǎ mànà fàká àpbɛ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ rùngbò wà nyɨ̌ átɔ̀ mǎ mànà Krístɔ̀ ópè afíka dhu-nyʉtsì.

8 Àbanǐnzó, mǎ mòzè nzá nyǎdzo Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ mǎ mabà àpbɛ̀ rɔ̌rɔ̀. Ndɨ̀ àpbɛ̀-ɔbɨ̀ asè dɔ̀kanǎ atdídɔ̌. Mǎ ma'u nzá dhu òko mǎ ràrɔ̌ko nyɨ̀kpóka nà.

9 Obhó tɨ́, mǎ mambénà ɨnga ɨrɛ̀ dɔ̌, ka rɔ̀tdɨ̀ wà anya dɔ̀ká ndɨ́nɨ̌ ka kɔkyɛ tɨ́ mǎ'ɨ. Ndɨ̀ dhu anzì ndɨ̀ ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̀ mǎ mɨ̀lɨ tɨ́ nyɨ̀kpóka ɔbɨ̀ka rɔ̌ tɨ́, pbétʉ̀ ndɨ́nɨ̌ mǎ mɨ̀lɨ tɨ́ nyɨ̀kpóka yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ ʉ̀ngbɛ̌ arɨ́ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ tɨ́.

10 Àbadhi, yà mǎ nʉkɔlɔ mʉ̌vò wɔ̀rɨ́ ɔvɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ̌ mʉ̌kɔ̀lɔ̌ ʉ̀kɔ̀lɔ̌ tdɨ́tdɔ̌ kà-ɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, mǎ mà'ù wà dhu atdídɔ̌, kà rʉkɔlɔya mǎ ʉ̀kɔ̀lɔ̌.

11 Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́ dzʉ̀nàka ɔ̀nzɨ dɔ̀ká nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ ídzìnga àbhʉ̌ mǎbà. Ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ̀, ábhɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nádu Kàgàwà ɔ̀nzì rɔ̀ká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye fɨyɔ́ kasʉ dɔ̌ ndɨ̀ nà rɨ́ 'àgɔ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu

12 Ɨdhèka ɨ̀ka ndɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní yàrí: mǎ mùnɨ dhu afíka ɔ̀ mǎ rókò yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròsè dòtsí, mǎ rókò nzínzìkʉ ɔ̌ obhónga tó afíka nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀lǎ mǎ mɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ rórɔ̀. Mǎ'ɨ núndà ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tó dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta, pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ núndà ní Kàgàwà bhà ídzìnga.

13 Obhó tí, fàká bhàrʉwà ɔ̌ mǎ màndɨ̌ nzá vurò dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ màndɨ̌ dhu ní yà nyɨ̌ nyádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, ma mà'ù wà dhu ndɨ dhu ràrɨ̌ dʉ̀kʉ àlʉ̌ àlʉ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi,

14 ɨ̀mbǎ dhu rɨ̌'ɨ kà rɨ́ dʉ̀kʉ àlʉ̌ gòna kɛ̀lɛ̌ tí kòmbí dhu màtí. Yàrí ní ndɨ wɔ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu: àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ɨdhèkʉ níikaya ndɨ̀ okúka dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì ɨdhèka níikaya ndɨ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

15 Ndɨ a'uta-bvʉ rɔ̌, ma mazè marà bvʉ̀kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ídzìnga nyǎla ngbɔ̌du ɔyɔ-gʉ̀na.

16 Obhó tí, ma múdhe dhu, mʉdà fʉ̌rábvʉ̀nǎ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌, madʉ̀ madu Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀, mɨrà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ tdítdɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyɔ́nzɨyana dzʉ̀nàdu fʉkʉ́ dhu-tsí nɨ̌, Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌.

17 Ní, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ma mùdhɛ̌ dhu ma ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, ma móngò tí nzá ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tí? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ma mí ma mónzɨna atdí dhu ùdhɛ̌ rɔ̀, ma matí kɔ̀nzɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ arí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi, matɨ atdí nyɨ̀nǎ tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «Ɨ̀nzɨ̌» atdí dhu dɔ̌ tí?

18 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì: yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ dhu ní'ɨ̀ nzɨ̌ atdí nyɨ̀nǎ tí mǎ mátɨna: «Obhó» ndɨrɔ̀ «Ɨ̀nzɨ̌».

19 Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà, Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà ɨma Pɔlɔ̀, Sɨ̀lɨ̀vanʉ̀*, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà mǎ mɔ́vɔ̀ fɨndá dhu fʉ̌kʉ̀, ní'ɨ̀ nzɨ̌ pbɨndà ɨrɛ̀ta ʉ̀wʉ̌ arí alɛ, ndàtɨ atdí nyɨ̀nǎ tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «Ɨ̀nzɨ̌». Pbɛ́tʉ̀, kà-nyʉtsì rí'ɨ dhu ní «Obhó» dhu kɛ̀lɛ̌.

20 Obhó tí, ka ní ndɨ yà nyʉnatsì Kàgàwà atɨ «Obhó», yà ndɨ ndakɔ̀ fɨndá làká kórɔ́ dhu tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ àlɛ̌ kátɨna «Àmìnà», àlɛ̌ rìlè Kàgàwà nɨ̌.

21 Kàgàwà nyʉ́ ndɨtírɔ̀ ní ndɨ mǎbhʉ̌ rí mǎ ròtsì ɔbɨ atdíkpá nyɨ̌ mànà Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ndɨtírɔ̀ àlɛ̌ nútri pbɨndà kasʉ tɔ̀.

22 Kɨ̌lɨ pbɨndà alɛ tí rí àlɛ̌ ɨtɛ̀ ize àlɛ̌ rɔ̌, ndàdʉ̀ pbɨndà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɨ̀lɨ àlɛ̌-afí ɔ̀, rɨ'ɨ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ ndʉlɨ kórɔ́ dhu tó tsɛ̀nzɛrʉ̀ tí.

23 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì. Ma mà'ù wà mɔvɛ̀, tɨ̀tɔ̀ tí ma mʉ́nɔna dhu apɛ́ ɨ'ɨ rɔ̀. Ma múdhɛ̌ dhu ɨ̀nzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌ Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̀, akyɛ ma mabhʉ̀na ɨzʉ afíkʉ ɔ̀ ɔ̀tɛ̌du ɔ̌ nɨ̌.

24 Mǎ mòzè nzá akɛkpá màtí mʉ̌tʉ nyɨ̌ ʉ̀tʉ̌ tí fʉ̀kʉ́ a'uta nàndà dhu nɨ̌. Mǎ mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ̌ ríkò wà pótsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá nyɨ̌ mànà, ndínɨ̌ ɨdhèkʉ adʉ̀ tí ndɨ̀ka.

2

1 Nírɔ̀, ma múdhɛ̌ dhu ɨ̀nzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌ bvʉ̀kʉ̀, akyɛ ma mabhʉ̀na ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ tdítdɔ̌ nɨ̌.

2 Obhó tí, ma mapɛ́ nyǎbhʉ̌ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌, ní ádhɨ ndɨ ɨdhèdu àbhʉ rádʉ̀ rɨ̀ka ndɨ̀ tdítdɔ̌? Tí nzɨ̌ yà ma mábhʉ ɨzʉ rʉ̀ka alɛ kɛ̀lɛ̌?

3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ wɔ̀ ma mɔ́nzɨ̀ ka dhu bhɛ̌yi: bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mózè nzá yà ɨdhèdu àbhʉ̌ àmbɛ̀nà rɨ̀ka ndɨ̀ alɛ rɨ́ ɨzʉ àbhʉ̌ rʉ̀ka ma dhu. Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu, ɨdhèdu ɨ̀ka ndɨ̀ rɔ̀, nyɨ́ kórɔ́ ɨdhèkʉ ràrǎdʉ̀ ndɨ̀ka átɔ̀.

4 Ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ atdídɔ̌ ma mí'ɨ ɨzʉ nà ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ afídu rɨ́ ɨnga ɨrɛ̀ rórɔ̀. Ma mándɨ̌ ka ábhɔ̌ nyɨdu-dha nyʉ́ nà, ɨ̀nzɨ̌ ní ɨzʉ nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ma mózè nyɨ̌ atdídɔ̌ tí dhu.

Dhu àkǎ kʉbà dhu Pɔlɔ̀ nɨ̌ dhu nàfǎ alɛ tɔ̀ dhu
(Luk 17.3; 2Kò 7.5-16)

5 Atdí alɛ apɛ́ ɨ'ɨ ɨndrʉ̌ nábhʉ ɨzʉ rʉ̀ka dhu tí, ní kǎbhʉ nzá ka rʉ̀ka ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ rɔ̀sè dùdunǎ, kǎbhʉ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ kórɔ́. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá kɨzɨ ndɨ dhu ɨ̀zɨ tí.

6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu nónzɨ alɛ tɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ ábhʉ màlɨpɔ̀ dhu nákǎ wà.

7 Nírɔ̀ kòmbí, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyʉ̌bà dhu kà tɔ̀, nyǎdʉ̀ kà-afí àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ, akyɛ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ ʉkana ka afína ràdʉ̀ ndɔ̀bɛ̀ nɨ̌.

8 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí nyɨ̌tɛ̀ fʉ̀kʉ́ àzè tó obhónánga ndɨ alɛ tɔ̀.

9 Obhó tí, ma mándɨ̌ ngǎtsi bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ma mózè mudhe nyɨ̌, ndínɨ̌ ma mʉnɨ tí dhu, nyɨ̌ ràtí'ɨ ɨnè nyɨ̌rɨ̀ tsʉ̀dú dhu kórɔ́ dhu ɔ̌.

---

* **1:19 1.19** Sɨ̀lɨ̀vanʉ̀ ní yà Sílà tí ka kátɨna Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tó bhʉ̌kù ɔ̀ alɛ (Kas 15.22-40; 16.19-29).

10 Nyĭ nyùbà dhu fĭndà alɛ tò, ma mádù dhu ùbà átò. Obhó tí, ma múbà wà dhu ndɨ
alɛ tò, yà ní ndɨ alɛ tò ma múbana dhu ì'ì nĭ. Ndɨ dhu ma mónzì okúku dò rò Krístò-ònzĭ.
11 Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ, pfɔ̀mvɔ Sìtanì rĭ nzĭ àdù àlĕ lèmà ònzɨ ndì ndí ònà otu nábà.
Obhó tí, àlĕ kàdzo nzá kàbhà nzɛ́rɛ ɨrèta rŏ rò.

Pɔlò rĭ Titò rĭrà nà Kòritò rò màkŭrù ɔ̀dɔ ɨzu nyú nà Trɔwà rò dhu

12 Ma mívà ma marà Trɔwà tó kɨgò ò Yĕsù Krístò bhà Ídzì Màkŭrù ma munɔ tí. Ní ányì
ma màrà àhu rò, ma mótù dhu ní Ádrùngbălɛ Yĕsù rɔ́bhòlò wà otu idù ka ma munɔ tí.
13 Ìnè màtí kà rĭ'ì ndɨ dhu bhĕyi rɔ́rò, afídu írɛ̀ nga atdídò ɨnzá ma mòtù adòdu Titò
ányì dhu-okú dò rò. Ní ma mádù ndɨ kɨgò ŏ alɛ òvì, madù àrà Màkèdònɨyà tó pbìrì ò.
14 Kàgàwà àkă kabhu ɔ̀tsò fĭndà! Krístò-otù ŏ, kărúbhi mă mànà ndɨ Krístò ònzì dhu
lèmà nĭ gàràsĭsì tó ɔbé ŏ. Kărí kasu ònzɨ nyukatsì, ndàbhu Krístò kuni kɔ́rɔ́ ngari ònă
àdhàdhì kɔ́rɔ́ ngari ònă dzìna ɔ̀tò ndì ndrùù rɔ́ngu akyɛ bhĕyi.
15 Obhó tí, mă mí'ì àdhàdhì Kàgàwà tò Krístò àbhu ndrùù dzìna rŏngu akyɛ bhĕyi.
Ndɨ akyɛ-dzi ărà òtsi yà Kàgàwà òzè ndìgŭ alɛ-ɔndì ò, ndɨrò ùwĭ rúwĭ ɨtsɛ Kàgàwà rŏ
rò alɛ-ɔndì ò átò.
16 Ùwĭ rúwĭ alɛ tò, ka ní ɔvɛ-dzi, yà ɔvɛ ìbhò rádù ìndrŭ tò. Ndɨrò yà Kàgàwà òzè
ndìgŭ alɛ tò, ka ní ípìrŏnga-dzi, yà ípìrŏnga ìbhò rádù ìndrŭ tò. Ní, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɔbɨ
nà rí'ì ndònzì wò dhu bhĕyi kasu-tɨdò ràkă?
17 Nírò, mă mí'ì mbă àdhàdhì ábhŏ ngŭkpà alɛ, yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùnɔ arí ndínĭ ì
onzí tí otùna ŏ bhĕyi. Pbétù Kàgàwà ívì ndɨ mă dhu-okú dò rò, mă marí obhó dhu ùnɔ
Kàgàwà-ònzĭ Krístò-nyutsì.

3

Pɔlò mà ní Ungbòta-ɔwútá tó kasutálɛ dhu
(1Kò 9.1-3; 2Kò 5.18-21)

1 Wò dhu bhĕyi ma màndĭ dhu àtɨ tí ɨwà mă'ɨ rò̀pè mămbɛ mĭtè dŏ mă-tírò? Atdídhená
màlímó arí 'ìtè rí bhàruwà-atdyú òho 'ìtè fŭkù, ndɨrò ngătsi nĭ, 'ònzì ndɨ bhàruwà fukú.
Ní, mă'ɨ tí ɨ bhàruwà-atdyú òho átò?
2 Nyĭ nyú kèlĕ ní ndɨ fàká bhàruwà, yà Krístò ándĭ afíka ò. Ndɨ bhàruwà rĭ'ì ìnè kɔ́rɔ́
alɛ rùni 'àdù òzùnà.
3 Dhu àla ndì kpangba Krístò rándĭ ndɨ ndɨ bhàruwà, ndɨrò kà ríbhò ka fɔká mŏwù nà.
Ndɨ bhàruwà kăndĭ nzá wĭnò nĭ, pbétù kăndĭ ka yà Ípìrŏrò arí'ì Kàgàwà bhà Ɨlĭlă-Alafí
nĭ. Ndɨ bhàruwà kăndĭ nzá odu-afă-nzo dŏ, pbétù kăndĭ ka afíku ò.
4 Wòrí ní ndɨ Krístò-otù ŏ mă mí'ì nà Kàgàwà-ònzĭ a'uta.
5 Mă mùni wà dhu mbĕyi nyú, mă'ɨ ràkă nzá mă-tírò mŏnzì wò kasu ɔbìka nyú nĭ.
Kàgàwà ní ndì ɔbɨ ìbho arí făkà mŏnzì ka nĭ.
6 Ka ní ndì ɔbɨ níbhò făkà mĭ'ì pbìndà kasutálɛ tí, ndínĭ mă munɔ tí ndì ndɔ́nzì
ungbòta-ɔwútá tó màkŭrù ìndrŭ tò. Ndɨ ungbòta-ɔwútá rĭ'ì mbă àdhàdhì yà angyi
Músà andí Ʊyátá bhĕyi, pbétù kĭdè dòná ní Kàgàwà bhà Ɨlĭlă-Alafí rŏnzɨna kasu. Yà
angyi Músà andí Ʊyátá arí ìndrŭ ùnda ɔvɛ ò, pbétù Kàgàwà bhà Ɨlĭlă-Alafí arí obhóná
ípìrŏnga ìbho ìndrŭ tò.
7 Músà andí wò ndɨ ìndrŭ àbhŭ rí rɔ̀vè Ʊyátá odu-afă-nzo dŏ. Ndɨrò, ndɨ dhu ònzì kà
rĭ rò, Kàgàwà adù pbìndà ádrùngbănga tó awáwù àbhu ràmbɛ ùmbili dŏ. Ndɨ kàbhà
ádrùngbănga tó awáwù abhù Músà-nyì ràmbɛ ùmbili dŏ átò. Ní atdídò kà rŭmbili
nídhunĭ, Pbàìsràyélí nóowúnà nzĭ 'òmvù rŏ 'àndà Músà-nyì-kpa tùmbà tí. Pbétù, ndɨ
umbilita nɨ'ì nzĭ ní ádzĭ kàsumì mà tí rádù àdɨ. Ní dhu rì'ì wò dhu bhĕyi ìndrŭ ùnda rí
ɔvɛ ò Ʊyátá níitè wà Kàgàwà bhà ádrùngbănga tó awáwù ìndrŭ tò dhu tí,
8 ní Kàgàwà bhà ádrùngbănga tó awáwù rădù ndɨtè ìngbà dhu bvù tí ròsè àlĕ tò kàbhà
Ɨlĭlă-Alafí nyú rĭ kasu ònzɨ rò?
9 Ma mátɨna tdítdŏ, yà ìndrŭ-dŏ rí anya àbhŭ Kàgàwà rɔ̀tdì ɔvɛ tò Ʊyátá kàsŭ ònzɨ ka
kí dhu níi'ì ádrùngbănga tó awáwù nà. Ní Kàgàwà àbhŭ rí rɔ̀zù ìndrŭ obhónángatálɛ
tí ɔnzìná ungbòta-ɔwútá tí nzĭ àdù Kàgàwà bhà ádrùngbănga tó awáwù ìtè àlĕ tò abhɔ
nyú rɔ̀sè?
10 Àlĕ kí'ì ìnè àlĕ ràtɨ, yà Kàgàwà bhà ádrùngbănga tó awáwù nítè ongónà ìndrŭ tò
Músà bhà Ʊyátá rarí nzĭ kìtè kòmbí, yà atdídò pbìndà ádrùngbănga tó awáwù nósè
ungbòta-ɔwútá nítò ndì dhu-okú dò rò.
11 Dhu apé ì'ì yà ídŏ kàsumì kèlĕ tí adì tí Kàgàwà ibho ungbòta-ayí níi'ì ádrùngbănga
tó awáwù nà dhu tí, ní yà dhòdhódhónga nà rádɨ ungbòta-ɔwútá tó ádrùngbănga tó
awáwù níi'ìya abhɔ nyú rɔ̀sè.

12 Ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì mbǎ ɔdɔ nà ìndrǔ tɔ̀ àlɛ̌ kí dhu ɔ̀vɔ kpangba rɔ̀.
13 Àlɛ̌ kí nzǐ dhu ɔ̀nzɨ àdhàdhì Músà aránà dhu ɔ̀nzɨ rɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Kǎránà nyìna àtsì rɔ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ, ìnzǐ Pbàìsràyélí nabhù tí ràla yà ídɔ̀ kàsɯmì kɛ̀lɛ̌ tí rádɨ ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù rǐku nyìna-ndri rɔ̌ rɔ̀ tí dhu.
14 Ɨ Pbàìsràyélí tɔ́ ɨrɛ̀ta níí'ì ìtǔ dhu t'ɯ́nɨta tɔ̀. Obhó tí, rìrà àhɯ indo màtí, ndɨ dhu rǐ'ì ndɨ bhɛ̌yi tí abádhí tɔ̀. Abádhí apɛ́ Ungbòta-Ayí tɔ́ bhǔkù ɔ̀zù, ní abádhí-dɔ arí nzǐ ì ɔ̀zù dhu àlǔ, àdhàdhì Músà atsì nyìna nǐ bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ ì àtsì fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta dhu bhɛ̌yi. Ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhɯ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ka kùngbò alɛ rɔ̀ tí.
15 Obhó tí, rìrà àhɯ indo nga ɔ̀ màtí, Músà andí bhǔkù ɔ̀zù abádhí rǐ rɔ̀, abádhí rǐ'ì àdhàdhì bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nàtsì alɛ bhɛ̌yi.
16 Pbɛ́tù, ndɨ alɛ apɛ́ ndùgɛ̀rɛ̀ Ádrùngbǎlɛ tɔ̀, ní ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhǔ tí àhɯ.
17 Ádrùngbǎlɛ tí kátɨna ɨrɔ́ ní Ɨlǐlǎ-Alafí. Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ'ì nyɯyatsì alɛ rǐ'ì mbǎ Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ.
18 Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kùtsì nzá àlɛ̌-nyì bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ. Ní àlɛ̌-nyì rǔ́mbɨli, ndàmbɛ Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù ìtɛ̀ dɔ̌ àdhàdhì kìyó arí awáwù ìtɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ Ádrùngbǎlɛ ní Ɨlǐlǎ-Alafí. Ní kà rǎmbɛ àlɛ̌ ùwu dɔ̌, ndàbhɯ àlɛ̌ rùlɨ àlɛ̌ ndì bhɛ̌yi, ndínǐ pbìndà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù ambɛ̀ tí ndìtɛ̀ dɔ̌ dɔ̀nárádɔ̌ àlɛ̌-nyɯtsì.

4

Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù
náarí ndìtɛ̀ kàbhà kasɯtálɛ tɔ́ ivívínga ɔ̌ dhu
(2Kò 2.14-17; 1Tɛ̀ 2.1-6)

1 Pbìndà ábhɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà íbhò wɔ̀ Ungbòta-ɔwɯ́tá tɔ́ màkǔrù ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu tɔ́ kasɯ fɔ́ká. Ní afíka rǐ nzǐ ndìngyɛ̌ ndɨ kasɯ t'ɔ́nzɨta rɔ̌ rɔ̀.
2 Mǎ màsà wà ɔ̀dhǔ ɔ̀ ka kɔ́nzɨna alɛ-nyì rǐwɯ nǐ dhu. Mǎ mí'ì mbǎ ɯtrátá tɔ́ mùtsɔ nà, ndirɔ̀ mǎ mùgɛ̀rɛ̌ nzá Kàgàwà bhà Ɔtɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tù, mǎ mí obhó dhu ɔ̀vɔ kpangba ìndrǔ tɔ̀. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi, mǎ mòzè kɔ́rɔ́ alɛ rùnɨ dhu mǎ ràrǐ obhóngatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ.
3 Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ì'ì ngǔkpà alɛ arátɨna, yà mǎ mɯ́nɔna Ídzì Màkǔrù-dɔ̌nga rɔ́fù ndì ìnzǐ ràmbɛ dɔ̀ya àlɯ dɔ̌ dhu tí, ní kɔ̌fù ndì fɨ́yɔ̀ alɛ ní uwítá tɔ́ otu nɯ́ngɯ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌.
4 Ɨ alɛ ná'ù nzá Ídzì Màkǔrù, Pfɔ̀mvɔ, yà adzɨ ɔ̌ mǔngǔ, nɯ́tsì fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǐtɨ abádhí-nyǐnga ìnzǐ ala tí dɔ̀yá nga àtdyǐ rí Ídzì Màkǔrù rǐbhona Krístɔ̀ bhà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù. Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌ nyɯ́.
5 Ídzì Màkǔrù ɔ̀vɔ mǎ mí rɔ̀, mǎ marí nzǐ ɔ̀tɛ dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀, pbɛ́tù mǎ marí ɔ̀tɛ dɔ̀ná ní Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀. Mǎ'í na, mǎ'ɨ ní fùkɯ́ ɨnɔ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ ndì ndí rɔ̀, Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàtɨ: «Awáwù àkǎ ndàtdyi nga ínɔ̀ ɔ̌*.» Ní, àbadhi ní ndɨ afíka ɔ̀ nga natdyi, ndàdù mǎbhɯ mǔnɨ yà Krístɔ̀-nyɨ rɔ̌ rǔ́mbɨli pbìndà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù.
7 Pbɛ́tù mǎ'ɨ, yà ndɨ awáwù tɔ́ ongyéngá nà mǎ mí'ì nyɯkatsì rɔ̀, mǎ'ɨ ní ivíví alɛ àdhàdhì yà anzɨ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wìtù bhɛ̌yi. Kàgàwà ɔ́nzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínǐ ìndrǔ ala tí dhu ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ yà kɔ́rɔ́ ɔbɨ dɔ̀nǎ ósè ríra pbìndà rɔ̀, ìnzǐ ní bvùkà rɔ̀.
8 Ìndrǔ áva tsìka kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tù abádhí ɔ́nzì nzá lɛ̀màka. Abádhí arí afíka àbhǔ ràmbɛ òri dɔ̌ akyɛ, pbɛ́tù ìnzǐ afíka ràdù ndìngyɛ.
9 Ìndrǔ arávu rɔ̀ká, pbɛ́tù ìnzǐ Kàgàwà ràdù mǔbhà. Abádhí arí ɔ̀kánga ɔ̀vì obvò, pbɛ́tù ìnzǐ mǎdù ùvɛ.
10 Kɔ́rɔ́ kàsɯmì ɔ̌, ka kárí mɔ̌nɛ ka kɔkyɛ tí mǎ àdhàdhì ka kanɛ̀ Yɛ̌sù ndínǐ ka koho tí dhu bhɛ̌yi, ndínǐ Yɛ̌sù bhà ípìrɔ̌nga ala tí ndì átɔ̀ nyɯkatsì.
11 Obhó tí, fàká ípìrɔ̌nga ɔ̌ kɔ́rɔ́, mǎ marí'ì ɔvɛ tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínǐ kàbhà ípìrɔ̌nga ɨtɛ̀ tí ndì átɔ̀ ngbɔ̌ka ɔ̀.
12 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, mǎ márí mɔ̌tù ɔ̀vɛ-ɔ̀nzǐ kàsǔka ɔ̌, pbɛ́tù ndɨ dhu ràdù nyǎbhɯ nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
13 Kàgàwà bhà Bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ: «Ma má'ù wà Kàgàwà, ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mɔ́tɛ̀*.» Ní, wɔ̀ Kàgàwà ná'ù alɛ bhɛ̌yi tí, mǎ mà átɔ̀, mǎ má'ù wà Kàgàwà. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ mà átɔ̀ mǎ mɔ́tɛ.
14 Mǎ mùnɨ wà dhu, Kàgàwà, yà Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀, ràrǐ àlɛ̌ àbhǔ àbhǔ àlɛ̌ rùngbɛ àlɛ̌ átɔ̀, Yɛ̌sù mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdù mǎbhɯ mɔ̌wù ùvò atdíkpá nyǐ mànà Yɛ̌sù-ɔ̀nzǐ.

---

* **4:6 4.6** Ɔpt 1.3 * **4:13 4.13** Zàb 116.10

15 Obhó tí, yà rɔ̀ká rí ndɔ̀nzɨ kórɔ́ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà ídzìnga níisé tí ndɨ̀ atdídɔ̌ ábhɔ̌ alɛ tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rí Kàgàwà tɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-bvʉ ràdʉ̀ ndìse.

16 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, afíka rɨ̌ nzɨ̌ ndɨngyɛ̌ akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀ àzèmbè irinǎ ngbɔ̌ka rǎrà ndàmbɛ ndìngyɛ dɔ̌ rórɔ̀, Kàgàwà arí ɔbɨ ìbho bìlǐnganà fǎkà afíka ɔ̀nǎ rɔ̀.

17 Obhó tí, yà mǎ mábàna kòmbí àpbɛ̀ rɨ̌'ì ísó tí, ndɨrɔ̀ ka rɨ̌'ì ngúfe ɨdhɔ kɛ̀lɛ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ àpbɛ̀ rɨ̌bhona mǎbà ní ìtʉ̌ rɔ́'ɔ, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà rádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀.

18 Mǎ míli nyìkpɔ́ka rɔ̀yá dhu ní yà ìnzɨ arí 'àlǎ dhu, pbɛ́tʉ̀ mǎ míli nzá ka yà 'àlǎ arí dhu rɔ̌. Obhó tí, yà kpangba rí 'àlǎ dhu náaróko ngúfe ɨdhɔ kɛ̀lɛ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ rí 'àlǎ dhu náaróko dhòdhódhónganà.

5

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà

1 Obhó tí, àlɛ̌-ngbɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ karóko ɔ̀ná hɛmɛ̌-dzà náapɛ́ ndùgòlɔ̌, ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌'ì ìnè Kàgàwà ɔ́sì àlɛ̌ tɔ̀ ɨdza nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɨ ɨdza ní dhòdhódhónga nà rádɨ ɨdza, yà ìnzɨ ní ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ɔ́sì.

2 Kòmbí àlɛ̌ karí àlɛ̌ ʉ̀hʉ̌ ndɨ hɛmɛ̌-dzà tó alɛ-ngbɔ̀ ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌bhona ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí àlɛ̌-atdyú nyʉ́ nà àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ àlɛ̌ rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Ndɨ alɛ-ngbɔ̀ àlɛ̌ kʉ̀fɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ya nzɨ àlɛ̌ òtù nzìnzí rɔ̀, ìmbǎ àlɛ̌-ngbɔ̌ na.

4 Obhó tí, yà òko àlɛ̌ kòko yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kí àlɛ̌ ʉ̀hʉ̌ tʉ̌ rɔ̌'ɔ ànɔ̀ nànɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Ndɨ dhu ní nzɨ̌ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rùvò yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka ní àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ dhu, ndínɨ̌ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga tó alɛ-ngbɔ̀ nɔ́ɔtɔ tí yà ɔ̀vè rádʉ̀ ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀.

5 Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ ní ndɨ àlɛ̌ nʉ́lɨ ndɨ ípìrɔ̌nga tɔ̀. Kǎdʉ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ìlɨ àlɛ̌-nyʉtsì rì'ì àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ ndʉlɨ àlɛ̌ kabáya tí kórɔ́ dhu tó tsɛ̀nzɛrʉ̀ tí.

6 Nírɔ̀, àlɛ̌ kí'ì ìnè a'uta nà atdídɔ̌ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ɨwà màtí àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu, yà òko àlɛ̌ kòko alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ ròko òko ɨtsɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ rɔ́rɔ̀.

7 Àlɛ̌ ʉ̀nda arí dhu ní a'uta, ìnzɨ ní yà alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌ ka kálǎna dhu.

8 Obhó tí, àlɛ̌ kí'ì ìnè a'uta nà tí atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rùvò yà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ ràdʉ̀ òwu òko Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ti'ɔ̀.

9 Nírɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kóko dhu màtí dhu ì'ì nɨ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ndɨ alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kúvò dhu màtí dhu ì'ì nɨ̌, atdídɔ̌ àlɛ̌ kòzè dhu ní àlɛ̌ rɔ̀nzɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyìkpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu.

10 Obhó tí, àlɛ̌'ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kikòya Krístɔ̀ bhà anya t'ʉ́nɔta tó tombi-ɔ̀nzɨ. Ányìrɔ̌ rɔ̀, kórɔ́ alɛ abáya pɛrɛ̀ àdhàdhì yà òko ɨ òko yà adzɨ ɔ̌ ngbɔ̌ya ɔ̌ rórɔ̀ ɨ anzɨ ídzì dhu mà ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu mà-bvʉ rɔ̌.

Kàgàwà ózè ndùngbò kórɔ́ alɛ ndɨ̀ mànà Krístɔ̀-nyʉtsì dhu
(Rɔm 5.1-11; 6.2-13; Ɛfɛ 4.20-24)

11 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔdɔ̀ àkǎ kɔnzɨ dhu mǎ mʉ́nɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ márí dhu ɔ̀nɛ ìndrʉ̌ rà'ù yà mǎ mʉ́nɔna dhu ràrɨ̌ obhó dhu. Kàgàwà ʉ́nɨ wà mǎ mbɛ̌yi nyʉ́, ndɨrɔ̀ ma mà'ù dhu nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ rʉ̀nɨ wà mǎ'ɨ átɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́ afíkʉ ɔ̀.

12 Mǎ'ɨ nyʉ́, mǎ mòzè nzá mǎmbɛ mɨ̌tɛ̀ dɔ̌ mǎ-tírɔ̀ ɔnzìkʉ́, pbɛ́tʉ̀ mǎ mòzè mǎbhʉ fʉ̌kʉ̀ dhu ní ngʉ̌kpà alɛ-ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí nyɨ̌lè okúka dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná otu. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí yà ngbɔ̌ka ʉ̀nɔ arí alɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̌na dhu nábà. Ɨ alɛ náarí 'ɔ̀yɔ̀ yà fɨyɔ́ màndʉ arábhʉ̌na 'ɔ̀nzɨ kpangba rí 'àlǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ ní afíya nyʉ́ ɔ̀ rí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*.

13 Dhu apɛ́ ì'ì atdídhená alɛ ála mǎ ìmbǎ ɨrɛ̀ta nà alɛ tí dhu tí, ní kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mǎ márí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mǎ mapɛ́ ì'ì ìnè ídzì ɨrɛ̀ta nà, ní kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ márí Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

14 Obhó tí, Krístɔ̀ ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɨ̌ mɨ̌tʉ̀ mɔ̌nzì kasʉ, yà mǎ má'ù dhu atdídɔ̌, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, ràrɨ̌ ndɨ kórɔ́ alɛ tó ngari ɔ̌ avɛ̀ rɔ̀. Nírɔ̀, kórɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá kà mànà†.

15 Àbadhi avɛ̀ kórɔ́ alɛ tó ngari ɔ̌, ndínɨ̌ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nábà alɛ nóoko tí ìnzɨ nyìkpɔ́ya nɔ̀fɔ̀ ìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ abádhí oko tí yà fɨyɔ́ ngari ɔ̌ avɛ̀, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

---

* **5:12 5.12** Ɨ màndʉ ní'ì: Pbàìsràyélí nyʉ́ tí ka kí alɛ ɔ̀zʉ̀ dhu mà, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, sɔmà tó màndʉ ɨfʉ̌ ka kí dhu mànà. † **5:14 5.14** Kórɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu-tù ní: Kàbhà ɔvɛ-nyʉtsì, kórɔ́ alɛ rɨ̌'ì àdhàdhì ɨwà ʉ́vɛ alɛ bhɛ̌yi Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.

16 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà obhónga mǎ múníná rɔ̀, mǎ márí nzɨ̀ atdí alɛ mà nɔ́zʉ̀
yà adzɨ ɔ̌ ndɨ alɛ rɨ̌'ì nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Dhu rɨ̌ mbǎ ì'ì angyi mǎ mazʉ̀ Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌
kɨ̌'ì nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu màtí, ní kòmbí mǎ mɔ̀zʉ̀ nzá ka ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
17 Nírɔ̀, ìngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà náapɛ ndùngbò Yěsù Krístɔ̀ nà, ní ndɨ alɛ òngò wà ìndrǔ-
ɔwʉ́tá tí. Angyi kɨ̌'ì nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ nʉ́dà wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ì nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ ní
ɔwʉ́tána tɔ́.
18 Kɔ̌kɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ nanzì ní Kàgàwà. Kǔngbò àlɛ̌ ndì mànà Krístɔ̀-otù ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà
alɛ àbhʉ̌ àlɛ̌ kí rùngbò ì ndì mànà dhu tɔ́ kasʉ ìbhò fɔ́ká.
19 Kàgàwà níivi Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nabhʉ̀ tí rùngbò ì ndì mànà. Krístɔ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀, kǎrí nzɨ̀ ɨ alɛ tɔ́ afátá nɔ́zʉ̀. Ndɨrɔ̀, kɨ̌bhò ndɨ ɔtɛ t'ɔ́vɔta tɔ́ kasʉ fɔ́ká.
20 Nírɔ̀, mǎ'ɨ ní Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ ongó tí ɔ̀tɛ alɛ. Ndɨ dhu rɨ̌'ì àdhàdhì Kàgàwà nyʉ́
ndìtírɔ̀ rɨ̌ ìndrǔ ùnzi otùka ɔ̌ dhu bhěyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mí ìndrǔ ɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tí
Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, rùngbò ì Kàgàwà nà.
21 Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ níí'ì mbǎ nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ránɔ̀ àlɛ̌ tɔ́
nzɛ́rɛnga tɔ́ tǔtánga, ndínɨ̌ kà-nyʉtsì Kàgàwà ɔzʉ́ tí àlɛ̌ obhónángatálɛ tí.

6

Pɔlɔ̀ mà rǎbàna àpbɛ̀ rɨ̌ abádhí ɨ̀tɛ̀
Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ tí dhu

1 Nírɔ̀, mǎ'ɨ, yà atdíkpá mǎ marí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà mànà rɔ̀, mǎ mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí,
mǎtɨ: àpɛ́ nyɨ̌ ràbhʉ Kàgàwà áso nyɨ̌ nɨ̌ asota rì'ì kɔkórɔ̀nga tɔ́ asota tí.
2 Obhó tí, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà dhu bhěyi ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ndàtɨ:
«Ídzìnga àkǎ mɔnzì ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì àkǎ rɔ̀, ma mɨrɨ tsʉ̀nʉ́ dhu.
Abádhí àkǎ mɨgʉ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ma manzì dzʉ̀nànʉ*.»
Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ kòmbí rí'ì kàsʉmì ní ndɨ Kàgàwà òzè ndɔ̀nzì ídzìnga ìndrǔ tɔ̀
ɔ̀ná. Ndɨrɔ̀ kànɨ̌ indo rí'ì ɨdhɔ ní ndɨ kà rɨ̌ ɨ alɛ ɨ̀gʉ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ.
3 Mǎ márí nzɨ̌ atdí dhu mà ɔ̀nzɨ, yà ìndrǔ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu,
ìnzɨ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ tí ɔtɛ nzɛ́rɛ kàsʉ̌ka nɨ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀, mǎ márí mɨ̌tɛ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉ̌ka ɔ̌ mǎ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ. Ní, mǎ
márí kɔ́rɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù atdídɔ̌: mǒndù àpbɛ̀-dzi mà, ìmbǎ mǎ mí'ì dhu nà fɔ́ká dhu-dzi
mà, ndɨrɔ̀ ɔdɔ àbhʉ̌ rí rìsɨ̌ ìndrǔ ɔ̀ dhu-dzi mànà.
5 Ka kɔ́vì mǎ, kúsɔ̌ mǎ imbi ɔ̀, kadʉ̀ mǎbhʉ ìndrǔ rì̀và dhu rɔ̀ká. Mǎ mɔ́nzì mǎbhʉ̌ rí
mǐngyɛ̌ mǎ atdídɔ̌ kasʉ, ɨdhɔ mà ràdʉ̀ mǐpɛ, ndɨrɔ̀ mǎdʉ̀ ɔ̀ko átɔ̀ ìnzɨ̌ mɔ̌nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà.
6 Mǎ mítɛ̀ mǎ Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ tí, Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ɨ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ mǎ móko
dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà dɔ̌ mǎ múní dhu dhu-otù ɔ̌, dhu-dzi t'ɔ́ndùta-otù ɔ̌, ídzìnga ɔ̀nzì mǎ
mí dhu-otù ɔ̌, ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ́rǎ mǎ dhu-otù ɔ̌, ngʉ̌kpà alɛ mǎ mózè obhóná àzè nɨ̌ dhu-otù
ɔ̌,
7 obhóná ɔtɛ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà íbhò pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ fǎkà dhu-otù ɔ̌. Mǎ mídyì obhónánga t'ɔ́nzɨta rì'ì àdhàdhì fangà dɔ̀nǎ ɔtsʉ́ka
nɨ̌ mǎ mí rɔ̀ká ɔ̀mvǔ ùgye nɨ̌ màtsǔmù bhěyi, ndɨrɔ̀ ígù dɔ̀nǎ ɔtsʉ́ka nɨ̌ mǎ mí rɔ̀ká
ɔ̀mvǔ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌ màtsǔmù bhěyi.
8 Atdídhená alɛ náarí mɨ̌fʉ̌, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ɨtsìka ɔ̀nzì. Atdídhená alɛ arí nzɛ́rɛ dhu
àwɛ̌ dɔ̀ká, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ídzì dhu àwɛ dɔ̀ká. Ka karí mɔ̀zʉ̀ tìtɔ̀tálɛ tí, àzèmbè mǎ mí
obhó dhu ʉ̀nɔ rɔ́rɔ̀.
9 Atdídhená alɛ ʉ́ní nzá mǎ marí'ì nà ádrɔ̀drɔ̌nga, àzèmbè ɨwà ngʉ̌kpà alɛ nʉ́ní ka
mběyi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Mǎ márí mɔ̌tù bìlǐnganà ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎdʉ̀ ì'ì nyɨkpóka nà tí.
Ka karávu rɔ̀ká, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ kadʉ̀ mɔ̌kyɛ̀.
10 Ka karí ɨzʉ ràbhʉ̌ rʉ̀ka mǎ, pbɛ́tʉ̀ mǎdʉ̀ ì'ì atdídɔ̌ ɨdhèka ɨ̀ka ndì rɔ́. Ka karí mɔ̀zʉ̀
nǎkʉ̀tálɛ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ marí ábhɔ̌ alɛ ìnzɨ̌ Kàgàwà bhà otu ɔ̌. Ka karí mɔ̀zʉ̀ ìmbǎ mǎ mí'ì
dhu-tsí nà alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí nà.
11 Nyɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhǎ, mǎ mɔ́vɔ̀ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀, ndɨrɔ̀ mǎ mápfò afíka rì'ì
kpangba fʉ̌kʉ̀.
12 Mǎ'ɨ, mǎ mʉ́tsì nzá afíka ìnzɨ̌ mɔ̌zè nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyʉ́tsì afíkʉ rɔ̀ká ìnzɨ̌
nyɔ̌zè mǎ.
13 Kòmbí ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì pbàkà inzo bhěyi: nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu mǎ
bhěyi, nyǎpfò afíkʉ nyɔ̌zè mǎ àdhàdhì mǎ mózè nyɨ̌ dhu bhěyi.

Nzɛ́rɛ dhu rɔ̀ rɔ̀ dhu àkǎ kɨndà alɛ dhu

---

* **6:2 6.2** Yàrí Andítá rɔ̌tɛ dɔ̀ná ní Kàgàwà bhà Kasʉtálɛ (Ìsa 49.8). Ní ɨrɔ́, Pɔlɔ̀ ɨ̀lɨ ndì ndɨ kasʉtálɛ bhà ngari ɔ̌.

14 Nyɨ nyàkǎ nzá nyǔsò ɨdàkʉ atdíkpá ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mànà. Obhó tí, íngbà ɨrɨta
ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ obhónánga mà nzínzì ɔ̀ nzérɛnga mànà? Łngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ awáwʉ̀ mà
nzínzì ɔ̀ ínɔ̀ mànà?
15 Łngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ Krístɔ̀ mà nzínzì ɔ̀ Bèlìyalì† mànà? Ndɨrɔ̀, íngbà ɨrɨta Yěsù
ná'ù alɛ mà nzínzì ɔ̀ rádʉ̀ ɨ'ɨ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mànà?
16 Łngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ Kàgàwà bhà ɨdza‡ mà nzínzì ɔ̀ sànamʉ̀ mànà? Obhó tí, àlɛ̌
nyʉ́, àlɛ̌ ní yà Ípìrɔ̀rɔ̀ arí'ɨ Kàgàwà bhà ɨdza, àdhàdhì àbadhi nyʉ́ ndìtírɔ̀ náavɔ̀ dhu
dhu bhěyi. Kǎtɨ:
«Ma madìya abádhí nzínzì ɔ̀, mǎdʉ̀ ùbhi atdíkpá abádhí mànà.
Łma nɨ'ɨya abádhí tó Kàgàwà, abádhí ràdʉ̀ ɨ'ɨ pbàkà alɛ*.»
17 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ pbìndà alɛ tɔ̀, ndàtɨ:
«Nyùvò ɨnzá dhu ná'ù alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ndà nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀.
Àpɛ́ nyʉ̀pbàlǎ yà ɔ̀tɔ̀tɨ dhu tí rí'ɨ nyɨ̀kpódu ɔ̀ dhu-ngbɔ̀*,
nírɔ̀ ní ndɨ ma mádʉ̀ nyǎkɔ*.»
18 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ kórɔ́ dhu dɔ̌ arí'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ
tdítdɔ̌ ndàtɨ:
«Ma mádɨ Àbakʉ tí,
nyǎdʉ̀ òko idhúdu mà ɨvádu mànà tí*.»

7

1 Ní yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà rɔ́kɔ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu tó làká àlɛ̌ tɔ̀.
Dhu àkǎ àlɛ̌ rù'o àlɛ̌, àlɛ̌ rìlǎ yà àlɛ̌-ngbɔ̀ mà àlɛ̌-afí mànà nábhʉ rɔ̀tì kà-nyìkpó ɔ̌ kórɔ́
dhu ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔbɨ, àlɛ̌ rì'ɨ kà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ atdídɔ̌ alɛ tí, kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌
kí rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mànà rɨ̌ 'ùngò dhu
(Mbà 25.25; 1Tè 3.6-9; Èbr 13.17)

2 Nyʉ̀bhà mǎ mǎbà ngari afíkʉ ɔ̀, nyǒzè mǎ! Mǎ máfǎ nzá dhu atdí alɛ nɨ̌ màtí,
mǎ mábhʉ nzá atdí alɛ mà ràwɨ̌ pbìndà a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́trǎ nzá atdí alɛ mà fɔ́ná
ongyéngá mǎ mabá tí.
3 Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu ànyǎkʉ ma mɔtdí tí. Obhó tí, àdhàdhì yà ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu
bhěyi tí, nyɨ̌ ní atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ alɛ, ìmbǎ rí'ɨ ípìrɔ̀nga ɔ̀ màtí ndɨrɔ̀ ɔvɛ ɔ̀ màtí.
4 Ma mí'ɨ a'uta nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì, ɨdhɛ̀du ràdʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Kórɔ́ fàká
àpbɛ̀ ɔ̌, ma marádɨ ɨwà afídu òpè ndì rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨwà ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌ rɔ́rɔ̀.
5 Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mǎ mítdègu òwu ùvò, ní mǎ máso nzá ngbɔ̌ka akɛkpá màtí. Mǎ mábà
àpbɛ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, ìndrǔ úgyè ì mǎ mànà, ndɨrɔ̀ mǎ mí'ɨ ɔdɔ nà afíka ɔ̀.
6 Ní, Kàgàwà yà afíya ìngyɛ̌ ì alɛ-afí òpè arí, nópè ndɨ afíka Titò ìrà àhʉ tɨka ɔ̀ dhu-otù
ɔ̌.
7 Kɔ̌pè nzá afíka ndɨ dhu-otù ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌pè ka Titò ìrà ɔ̀vɔ̀nà fǎká dhu-otù ɔ̌. Titò
áwɛ ìngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyópè afína dhu fǎká. Ndɨrɔ̀ kǎwɛ ìngbà dhu bhěyi màtí
nyɨ̌ nyí'ɨ dhu-atdyú nà atdídɔ̌ nyǎla ngbɔ̌du dhu. Kǎwɛ ìngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyí'ɨ
ɨzʉ nà ndì nónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu*, ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyádzi nyɨ̌ okúdu
dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ní ndɨ dhu ádʉ̀ ɨdhɛ̀du àbhʉ rìka ndì atdídɔ̌.
8 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà angyi ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà rábhʉ wà ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀
ma mòzù nzá ndɨ dhu. Ma mózʉ̌yana dhu ɨzʉ ma màbhʉ rʉ̀ka nyɨ̌ ákɛ̌ kàsʉmì tí rɔ̀.
9 Ní kòmbí ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndì. Kɨ̀ka ndì ɨ̀nzɨ̌ ní yà fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌ bhàrʉwà ábhʉ
ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨzʉ ábhʉ nyɨ̌ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzérɛnga
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ɨzʉ ʉ́ka nyɨ̌ àdhàdhì Kàgàwà ózè ka dhu bhěyi. Nírɔ̀, mǎ mónzì
nzá atdí nzérɛ dhu mà rʉ̀kʉ́ wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌ bhàrʉwà nɨ̌.
10 Obhó tí, Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi rí ìndrǔ ʉ̀kǎ ɨzʉ, rǎdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀
ndɨ ndʉ̀bhà pbìndà nzérɛnga, ndɨ dhu ràdʉ̀ Kàgàwà àbhʉ rìgʉ̌ ndɨ alɛ. Ní ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rɔ̀zù dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ àbhʉ rʉ̀ka ìndrǔ ɨzʉ náarí ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀
Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌.
11 Nyàndà pɛ́, yà nyɨ̌ nʉ́ka ɨzʉ-otù ɔ̌ Kàgàwà ónzì ídzìnga: kòmbí, kǎbhʉ nyɨ̌ nyǒzè
atdídɔ̌ ɨnzá nyɨ̌ nyàfǎ dhu yà ndì nónzì dhu ɔ̌ dhu ɨtè rí alɛ tí. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ nzérɛ ka
kónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ɔyánga rɨ̌ ìwa alɛ tí, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ ndɨpɛ̀ dhu ɔdɔ̀
ɔ̀nzɨ rí alɛ tí. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ abhɔ atdyúya rɨ̌'ɨ 'àla ngbɔ̌du alɛ tí, ma màbhʉ fíyɔ̀ sedzà

† **6:15 6.15** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̀ ka kí pfɔ̀mvɔ Sìtanì àtɨ Bèlìyalì tí. ‡ **6:16 6.16** Kàgàwà bhà ɨdza tí ka kátina ɨrɔ́ ní, ndɨ ɨdza ɔ̀ atdídɔ̌ ílǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̀ kàluga. * **6:16 6.16** Law 26.11-12; Zèk 37.27 * **6:17 6.17** Ìsa 52.11 * **6:17 6.17** Zèk 20.34,41 * **6:18 6.18** 2Sà 7.8,14 * **7:7 7.7** 2Kò 2.5-11

nífʉ alɛ tí, ndɨrò nzérɛ ka kónzì dhu nísɔ̀ màlɨpò nɨ̌ alɛ tí. Nyɨ̌ nyítɛ̀ dhu kóró otu ɔ̌ nyɨ̌ ràrɨ̌ mbǎ afátá nà nzérɛ ka kónzì dhu ɔ̌.

12 Nírò, ma mándɨ̌ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu náfǎ alɛ-okú dò rò, ndɨrò ma mándɨ̌ nzá ka ndɨ dhu ka káfǎ nɨ̌ alɛ-okú dò rò. Pbétʉ̀, ma mándɨ̌ ka ndínɨ̌ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí nyɨ̌ nyózè mǎ'ɨ atdídɔ̀ dhu nɨtɛ̀ tí kpangba Kàgàwà-ònzɨ̌.

13 Wò dhu-okú dò rò nga ní ndɨ, afíka ótsì ɔbɨ nɨ̌.

Afíka òtsì ɔbɨ dhu-ògʉ̌ dɔ̌, ɨdhɛ̀ka íka ndì atdídɔ̀ Titò í'ìnà dhɛ̀dhɛ-okú dò rò. Obhó tí, nyɨ̌ kóró, nyɨ̌ nyábhʉ kà-afí ròtsì ɔbɨ.

14 Angyinǎ rò ma móvò dhu kà tò matɨ, ma ràrɨ̌ dhɛ̀dhɛ nà okúkʉ dò rò. Ní ma móyò nzá ma kɔkórò. Mǎ mʉ́nò kóró dhu ní'ì obhó dhu. Ndɨrò, nyɨ̌'ɨ mǎ mílè nɨ̌ Titò-ònzɨ̌ ilèta ní'ì obhó ilèta átò. Ndɨ dhu ónzì ndì yà mǎ mʉ́nò ka dhu bhɛ̌yi.

15 Kàbhà àzè arí ndìsɛ̌ atdídɔ̀ okúkʉ dò rò, nyɨ̌ nyífʉ ndì kóró kàsʉmì ɔ̌ tí dhu mà, nyɨ̌ nyákɔ ndì ɨfʉta nyʉ́ nà ìvɨ̌ ngbɔ̌kʉ rɨ̌vi rórò tí dhu mànà dhu ndì ndìrɛ̀ rò.

16 Ma mí'ì dhɛ̀dhɛ nà a'uta nà ma mí'ì ʉ̀kʉ̀ kóró dhu-tsí ɔ̌ dhu-okú dò rò.

8

Pbàkrístò àkǎ ɨ'ɨ ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ónzɨta tó alɛ-afí nà dhu
(Mrk 12.41-44)

1 Àbanɨ̌nzó, mǎ mòzè nyʉ̌nɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ kànísá tò* Kàgàwà ónzì ídzìnga.

2 Abádhí ábà àpbɛ̀ abhɔ, pbétʉ̀ 'àdʉ̀ òko dhɛ̀dhɛ ɔ̌ tí atdídɔ̀. Ìnè màtí ɨ í'ì nǎkʉ̀ nyʉ́ tí atdídɔ̀ rórò, abádhí rɨ̌'ɨ nà ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ónzɨta tó alɛ-afí náadʉ̀ òse tí òse.

3 Abádhí úbho pɛrɛ̀ yà ì nyʉ́ ì í'ì nà dhu-bvʉ rɔ̌, ndɨrò ròsè òse tí màtí yà ì nyʉ́ ì àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna dhu dɔ̀nǎ. Ɨma ní ndɨ dhu tó ngàmbì. Abádhí ónzì ka ɨnzá atdí alɛ mà àvi 'ɔ̀nzì rórò.

4 Abádhí ítdɛ̀ mǎ mǎ'ù dhu fɨ̌yɔ 'ùngbò ì ngʉ̌kpà alɛ mànà 'ɔ̀nzì Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà.

5 Abádhí ónzì dhu ósè òse tí yà fɔyá mǎ múbhi ɔ̀dɔ̀nà rɔ̌ mǎ mabá tí dhu dɔ̀nǎ. Wɛmbɛrɛ̀ tí, abádhí ádzi ì ì nyʉ́ tírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tò, ndɨ dhu-dzidɔ̌, 'àdʉ̀ 'àdzi ì nyʉ́ tírɔ̀ fǎkà átò àdhàdhì Kàgàwà ózè ka dhu bhɛ̌yi.

6 Nyɨ̌ nàndà dhu nɨ̌, Titò ópè wà ndɔ̀tɛ̀ ìndrʉ̌ nà ndínɨ̌ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ka kí nɨ̌ dhu nɨtsà tí. Ní ndɨ dhu-okú dò rò, mǎ mìtdɛ̀ ka ìtdɛ̀ tí átò ràdu ndì bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ wò ʉ̀kʉ̀ rí'ì ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ónzɨta tó alɛ-afí tó kasʉ nʉnda tí ndàrà ʉ̀tsànà mbɛ̌yi.

7 Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ì kóró dhu-tsí nà abhàbhó. Ɨ dhu ní: Yɛ̌sù Krístò nyɨ̌ nyá'ù ɔbɨ nyʉ́ nà dhu, alɛ-dɔ àlʉ̌ rí ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárí dhu, Kàgàwà ábhʉ ɨnga nyʉ̌nɨ dhu, nyɨ̌ nyábhʉ ɔbìkʉ kóró Kàgàwà bhà kasʉ t'ónzɨta tò dhu, ndɨrò àzè mǎ mángbɛ atdídɔ̀ nyʉkʉtsì dhu. Ní ndɨ dhu-okú dò rò, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ ìndrʉ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu tó alɛ-afí nà atdídɔ̀ nyʉ́ átò.

8 Ma mʉ̀nò nzá wò dhu fʉ̌kʉ̀ ʉyátá tí. Pbétʉ̀ ma màwɛ fʉ̌kʉ̀ dhu ní, ngʉ̌kpà alɛ ábhʉ ɔbìya kóró Kàgàwà bhà kasʉ t'ónzɨta tò dhu kɛ̀lɛ̌, ndínɨ̌ fʉ̀kʉ́ àzè tó obhónga nɨtɛ̀ tí.

9 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístò bhà ídzìnga. Àbadhi nɨ'ì ònzìtálɛ, pbétʉ̀ kǎdʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ'ì nǎkʉ̀tálɛ tí okúkʉ dò rò, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí'ì ònzìtálɛ tí pbìndà nǎkʉ̀-otù ɔ̌.

10 Wò nyɨ̌ nyítsàna dhu nàndà dhu nɨ̌, yà ma móvɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ní pbàkà ɨrɛ̀ta. Ndɨ ɨrɛ̀ta ní àkǎkǎ fʉ̌kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Yà inzì í'ìná atɔ ɔ̌, nyɨ̌ ní'ìná ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ yà ndɨ dhu nòzè 'ìtsà, ndɨrò nyɨ̌ ní'ìná ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ átò yà ndɨ dhu nópɛ̀nà 'ìtsà.

11 Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù kà nà nyɔ̌wù ʉ̀tsànà. Àdhàdhì nyɨ̌ nyí'ì ídzì afíkʉ nà nyʉ̌dhe ka nyɔ̌nzì dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ ídzì afíkʉ nà, nyɔ̌nzì ka àdhàdhì yà nyɨ̌ nyí'ì nà ongyéngá-bvʉ rɔ̌.

12 Obhó tí, ìndrʉ̌ apé ì'ɨ ídzì afína nà Kàgàwà tò ndì ndí dhu àbhʉ̌ rò, ní Kàgàwà rɨ̌ kàbhʉ dhu à'u àdhàdhì yà kà rɨ̌'ɨ nà dhu-bvʉ rɔ̌, ìnzɨ̌ ní yà ìmbǎ kà rɨ̌'ɨ nà dhu-bvʉ rɔ̌.

13 Wò dhu rɨ nzɨ̌ àtɨna nyɨ̌ ràkǎ nyɔ̌kò àpbɛ̀ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ónzɨta-okú dò rò, pbétʉ̀ dhu àkǎ kóró alɛ rɨ'ɨ dhu-tsí nà àdhàdhì.

14 Ndɨrò kòmbí, yà nyɨ̌ nyí'ɨ nà abhɔ ròsè dhu-tsí nɨ̌, nyɨ̌ nyínɛ nyɔ̌nzì ìmbǎ rí'ɨ dhu nà alɛ dzʉ̀nà. Ndɨrò atdíku, yà abádhí rɨ̌'ɨ dhu-tsí nà abhɔ ròsè ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, abádhí ɨ'ɨya ìnè 'ɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ átò rʉ̀kʉ́ dhu ɔtdì ndì rò. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kóró alɛ rǎdʉ̀ ì'ì àdhàdhì.

15 Àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi:
«Abhɔ dhu nʉ̀wǎ alɛ ní'ɨ mbǎ dhu nà abhɔ nyʉ́ ròsè,

---

* **8:1 8.1** Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ kànísá nɨ'ì: Fìlipì mà, Tɛ̀sàlɔ̀nikà mà, Bɛ̀rɔyà mà ngʉ̌kpà kigɔ̀ mànà ɔ̌ kànísá .

ndɨrɔ̀ akɛ ka nʉ̀wǎ alɛ ní rɔ̌ dhu atdɨ̀ nzá ndɨ̀*.»

Titò mà rɔ̌wu mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nɛ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yèrùsàlɛmà ɨ̀ owu tí nà dhu
(1Kò 16.1-4; 2Kò 9.1-5)

16 Titò ózè ndɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ abhɔ, àdhàdhì mǎ mózè mɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàgàwà ní ndɨ kà-afí nábhʉ rì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi. Ní mǎ mí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Kǎ'ù mǎ mànzì ndɨ̀ ndínɨ̌ ndara tí fʉ̌rábvʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ ròsè dòtsí, kɨ̌'ì ɨwà ndɨ̀ ndùdhe dhu ndɨ̀tírɔ̀ afína ɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀ ndɨ̀ ndara tí rɔ́.

18 Mǎ mòvì atdíkpá kà mànà ní, yà atdídɔ̀ kɔ́rɔ́ kànísá arífʉ̌na Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ̀nà.

19 Wɔ̀ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, kànísá óvò ka, ndínɨ̌ mǎ nʉnda tí mɔ̌wù yà ùbhɔ̌ ka kúbho mʉ̀dzʉ̀nà ʉ̀ndɔ̀ mànà. Wɔ̀ ndɨ ídzì kasʉ rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ ìlè, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà mǎ mózè mɔ̀nzì dhu ɨ̀tɛ̀ átɔ̀.

20 Mǎ mòzè mɔ̀dɔ̀ mǎ rɔ̀ná rɔ̀ dhu ní, ìndrʉ̌ rɨ̌ ngbɔ̀ka ʉ̀nɔ wɔ̀ ndɨ ábhɔ̀ fʉ̀rangà-tsʉ̀kǎ ɔ̀dɔ mǎ mí tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu.

21 Obhó tí, mǎ mòzè mɔ̀nzì ídzì dhu, ɨ̀nzɨ̌ ní rɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpó kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ rɔ̀fɔ̀ ìndrʉ̌-nyɨ̀kpó átɔ̀.

22 Mǎ mòvì ngǎtsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà atdíkpá abádhí mànà. Mǎ múdhe wà kà kàsʉ̌ ibí-gʉ̀na nyʉ́, mǎdʉ̀ kòtù ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà nózè ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ alɛ tí. Ní, kòmbí kàbhʉ ndɨ̀ atdídɔ̀ ndɨ kasʉ tɔ̀, ndàdʉ̀ ì'ì a'uta nà atdídɔ̀ nyʉkʉtsì átɔ̀.

23 Titò nàndà dhu nɨ̌, ma mátɨna kà ràrɨ̌ ɔdhìdu, ndɨrɔ̀ mǎ marí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá kà mànà fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ̀kɔ̀ àbadhi nʉ̀ndà ngʉ̌kpà àlɛ̌ t'ádɔ́na ní kànísá úvǐ alɛ. Abádhí rɔ̀nzɨna kasʉ arí Krístɔ̀-ɔvɔ̀ àbhʉ̌ ìndrʉ̌ rìlè.

24 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tɛ̀ dhu, ɨwà nyɨ̌ rózè abádhí obhó tí, ndínɨ̌ yà abádhí núvǐ kànísá a'u tí dhu, 'àdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ mǎ mí ídzì dhu àwɛ̌ rɔ̀, mǎ ràwɛ wà obhó dhu.

9

Dhɛ̀dhɛ nà rí dhu àbhʉ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ Kàgàwà ózè dhu
(Mbà 19.17; 1Tì 6.17-19; 1Yù 3.16-18)

1 Ma mʉ̀nɨ wà dhu, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɨ̌'ì Kàgàwà bhà alɛ tɔ̀ ka kí ní tsʉ̀ya ùndʉ̌ mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mí dhu àndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu.

2 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà nyɨ̌ nyí'ì ídzì afíkʉ nà abádhí dzʉ̀nà nyɨ̌ nyɔnzɨ tí dhu. Ní ma mìlè ma ìlè tí okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà* tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà ɔ̀nzɨ̌, matɨ: nyɨ̌, Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ rí'ì pbàkrístɔ̀ tírɔ̀, nyɨ̌ rɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà nyɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà nyɨ̌ nyɔnzɨ tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ inzì ʉ́dàná atɔ ɔ̀ rɔ̀. Ní nyɨ̌ nyí'ì nà dhu dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ afíkʉ tɔ́ dhu ɨ̀ ɨ̀rì dhu, nádʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̀ alɛ-atdyú nángbɛ rɔ̀nzɨ dhu dzʉ̀nà átɔ̀.

3 Ní, yà angyi ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ma mòvì kàrí ɨ̀bhʉ àlɛ̌ t'ádɔ́na* rɔ̀wù bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyundu tí mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ka kí nɨ̌ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ, yà ma mʉ́nɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu tí dhu bhɛ̌yi. Ní okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mílè ma nɨ̌ ilèta nɨ'ɨna nzɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu.

4 Obhó tí, yà mǎ mówu mànà atdíkpá Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ɔ̌ bhà náapɛ nyɔ̌tù ɨnzá nyɨ̌ nyùndu ɨ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ rɔ́, ní nyɨ̀ka ɨwʉna atdídɔ̀ abádhí-ɔ̀nzɨ̌, mǎ mɔ́vɔ̀ wà dhu abádhí tɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ kɔ̀nzɔnzɨ angyangyɨ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɨ dhu nyɨ̀kʉ radʉ̀na ɨwʉ átɔ̀ abádhí-ɔ̀nzɨ̌.

5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma mála àkǎkǎ dhu tí dhu ní, movì kɔ̀kɔ̀ ɨ̀bhʉ àlɛ̌ t'ádɔ́na rɔ̀wù angyi idù, 'ɔ̀wù ùvò fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ undu tí wɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́kɔ̀ fɨndá làká nyɨ̌ nyúbhɔ̌na dhu tí dhu-tsí-tsʉ̀ angyangyɨ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí kòtù ɨwà nyɨ̌ nyùndu tsʉ̀ya rɔ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ɨ̀tɛ̀, nyɨ̌ rùbho ka ídzì afíkʉ nà, ɨ̀nzɨ̌ ní ʉ̀tʉ̌ tí ka kʉ̀tʉ nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

6 Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yàrí ɔtɛ: akɛ itse nòzò alɛ, náarí dhu ògu akɛ tí, ndɨrɔ̀ abhɔ itse nòzò alɛ náarí dhu ògu abhɔ tí átɔ̀.

7 Dhu àkǎ dhu àbhʉ̌ rí alɛ ràbhʉ ka àdhàdhì ndɨ nyʉ́ ndɨ ndùdhɛ̌nà ka afína ɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàkǎ nzá ndàbhʉ ka afína rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ʉ̀tʉ̌ tí ka kʉ̀tʉ ndɨ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà ózè alɛ ní dhɛ̀dhɛ nà rí dhu àbhʉ̌ alɛ.

8 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ɔbɨ nà ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ ídzìnga-tɨdɔ̀ abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí nyɨ̌ nyí atdyúna ɔ̀ho kɔ́rɔ́ dhu àbà kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ì dhu-tsí nà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè, nyádʉ̀ àmbɛ kɔ́rɔ́ ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ dɔ̀ nɨ̌.

9 Ídzì alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ɬlǐlǎ Andítá rǎtɨna:
«Kǎrí dhu àbhʉ̌ ídzì afíná na nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀,

---

* **8:15 8.15** Uvt 16.18 * **9:2 9.2** Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà ni'ì: Fìlipì mà, Tɛ̀sàlɔ̀nikà mà, Bɛ̀rɔyà mànà ɔ̌ bhà.
* **9:3 9.3** 2Kò 8.17,18,22

kàbhà ídzìnga náarádɨ dhòdhódhónga nà*.»
10 Kàgàwà ní ndɨ itse òzò arí alɛ tò arí itse àbhʉ̆, ndɨrò ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̆ arí ìndrʉ̀ tò. Ní kà rɨ́ itse àbhʉ̆ fʉ̌kʉ̀ átò, ndàdʉ̀ kàbhʉ ròtrò atdídò, ndínɨ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga ɔdhɨ tí itse abhɔ.
11 Kà rɨ́ nyǎbhʉ̆ nyǒngò ɔ̀nzìtálɛ tí kóró dhu ɔ̌, ndínɨ̀ nyɨ́ nyongó tí dhu àbhʉ ngʉ̌kpà alɛ tò ídzì afíkʉ nà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ ábhɔ̌ alɛ rǒngo àdʉ̀ ɔ̀tsò àbhʉ Kàgàwà tò fʉ̌rábvʉ̀ rò mǎ mòwùnà fíyò mʉ̀dzʉ̀nà-okú dò rò.
12 Obhó tí, wɔ̀ nyɨ́ nyɔ́nzɨna dhu t'átsàta tó kasʉ rɨ́ nzɨ́ Kàgàwà bhà alɛ rɨ́ atdyúna òho dhu dzʉ̀nà kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ́ ábhɔ̌ alɛ àbhʉ̆ ràdu ɔ̀tsò átò Kàgàwà tò.
13 Nyɨ́ nyí Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyɨ́ nyífʉ dhu ɨ̀tè yà ìndrʉ̀ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó ídzì afíkʉ nyʉ́ nà nyɨ́ nyúbho fʉkʉ́ dhu-tsí Yèrùsàlɛmà tó kɨgò ɔ̌ pbàkrístò mà, kórò ngʉ̌kpà ɔdhíkʉ pbàkrístò mànà tò dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dò rò, ɨ alɛ rɨ́ ndɨ kasʉ tó ídzìnga ʉ̀nɨ̀, 'àdʉ̀ Kàgàwà-ɔvò ìlè.
14 Abádhí rɨ́ 'ɨ̀tsò dʉ̀kʉ́, rɨ̀tè fɨyó àzè fʉ̌kʉ̀, yà Kàgàwà ɔ́nzì fʉ̌kʉ̀ atdídò bvʉ̀na ósè pbìndà ídzìnga-okú dò rò.
15 Ní, Kàgàwà àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsò fíndà, yà àlɛ̌ tò kɨ̌bhò pɛrɛ̀ tí Idhùnà, yà ɨ̀nzɨ́ pbɨndà dhu rɨ́ ndàwɛ̌ kórò okú dò rò!

10

Pɔlò rɨ́ ndùgye uvitatálɛ tó pbɨndà kasʉ dɔ̌ dhu
(Rɔm 15.17-19; 1Kò 2.1-5; 2Kò 6.4-7; 13.2-4,10)

1 Ɨma Pɔlò, ma mí atdí dhu ònzi ɨma nyʉ́ tírò fʉkʉ́. Ìndrʉ̀ arátɨna ma rarí àdɨ ɨ̀yò nzínzìkʉ ɔ̌ ma mí'ɨ̀ rò, pbɛ́tʉ̀ ɨtsɛ ma mí'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ rò rò, ma rarádʉ̀ ngbɔ̌du ɨ̀dzɨdzɔ tí! Ní, Krístò bhà ɨ̀yònga mà kàbhà ídzìnga mànà-otù ɔ̌,
2 ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí matɨ: nyɨ́ ràkǎ nzá nyʉ̌tʉ ma mɨdzò ngbɔ̌du ɨ̀dzɔ tí bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rò. Obhó tí, ma mùdhe dhu mɔnzì dhu ndɨ dhu bhěyi yà ɨnga ɨ̀rɛ̀ arí 'àtɨ, mǎ rarí dhu ɔ̀nzɨ alɛ-ngbò tó ɔ́fò ɔ̌ atdídhená alɛ tò.
3 Mǎ'ɨ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí nzɨ́ ɨla ùgye yà adzɨ ɔ̌ alɛ tó ɔ́fò ɔ̌.
4 Mǎ mí ɨla ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù nzɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí ɨla ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù-tɨdò, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arí ndɨ ɔbɨ àbhʉ̆ ɨ màtsʉ̌mù tò rùgolo rònà òmvʉ̀ arí 'ùru ɔ̀yà ngari. Ndɨrò, ɨ màtsʉ̌mù nɨ̌ mǎ mí'ɨ̀ ìnè mʉ̌golo abádhí rʉ̌dhěna tìtò tó dhu,
5 ndɨrò mʉ̌golo abádhí rɨ̌'ɨ̀ nà ɨdzítá tó ɨrɛ̀ta, yà ìndrʉ̀-tsʉ̀ ʉ̀tò arí ɨ̀nzɨ́ rʉ̀nɨ Kàgàwà. Mǎ mòzè mʉ̌gɛ̀rɛ̀ kórò alɛ tó ɨrɛ̀ta, ndínɨ̀ Krístò-tsʉ̌ dhu nɨfʉ tí.
6 Àkǎkǎ dhu bhěyi nyɨ́ nyí kɨfʉ̌ dhu mǎ màla rò, mǎ mùdhe wà dhu mǎ ràrǎdʉ̀ màlɨpò àbhʉ ɨ̀nzɨ́ rí kɨfʉ̌ alɛ tò.
7 Nyɨ́ nyarí atdí dhu àndà yà ndɨ dhu rɨ́ ndàlǎ ɔ̀ná ɔ́fò ɔ̌! Ìndrʉ̀ apɛ́ dhu à'u ndɨ̀ ràrɨ́ Krístò bhà alɛ, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀nɨ dhu, mǎ mà átò, mǎ ràrɨ́ Krístò bhà alɛ ndɨ bhěyi.
8 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò íbhò ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ fǎkà, ndínɨ̀ mǎ mɨdɨ̀ tí nyɨ́ nɨ̀, ɨ̀nzɨ́ ní ndínɨ̀ mǎ mɨnza tí nyɨ́ ɨ̀nzǎ tí nɨ̀. Ní, nyɨ́ nyí mbǎ mɔzʉ̀ atdídò ma mídzɨ́ ma ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-okú dò rò dhu tí, ní nyɨ̀du rɨ́ nzɨ́ ɨwʉ ndɨ kà nɨ̀ ma mí kasʉ ɔ̀nzɨ rò.
9 Ma mòzè nzá nyɨ̌rɛ̀ dhu ma ròzè mɨdò ɔdɔ ʉ̀kʉ̀ ma múndɨ̌na bhàrʉwà nɨ̌.
10 Obhó tí, atdídhená alɛ arátɨna: ɨma Pɔlò, ma mùndɨ̌ ɨtsɛ rò bhàrʉwà rarɔ́rʉ̀, 'àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà. Pbɛ́tʉ̀, nzínzìya ɔ̌ ma mí'ɨ̀ rò, ngbɔ̌du rarí'ɨ̀ ivíví, ndɨrò ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rò kadʉ̀ gàyàdu ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tí.
11 Wɔ̀ dhu bhěyi rǒtɛ alɛ àkǎ 'ʉ̀nɨ dhu: yà ɨtsɛ rò mǎ mùndɨ̌ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná ɔ́fò mà rɨ'ɨya àdhàdhɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mówu ùvò rò mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fò mànà.
12 Obhó tí, ɨ alɛ arí 'ɨ̀tè ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ɨ̀tírò. Ní mǎ mí nzɨ́ mǒmvù mǎkǎ àdhàdhɨ̀ abádhí nà, ndɨrò mǎ mí nzɨ́ mʉ̌dhě abádhí rɔ̌. Abádhí arí 'ɔzʉ̀ ɨ̀tírò 'ùdhe ɨ ádʉ̀ ɨ̀tírò nɨ̌ udheta tó dhu tí. Ndɨrò abádhí arí 'ùdhě nà ní ɨ̀ kɛ̀lɛ̌. Ní, abádhí ní pbàdhómá.
13 Mǎ'í na, mǎ mí nzɨ́ mɨ̌dzɨ́ ròsè atdídò. Pbɛ́tʉ̀ mǎ mí mɨ̌dzɨ́ okúna dò rò ní yà Kàgàwà íbhò fɔká kasʉ kɛ̀lɛ̌. Yà Kàgàwà ábhʉ mǎ mǒwù ùvò wɛmbɛrɛ̀ tí fʉ̌rábvʉ̀ rò, kɨ̌lɨ wà kàsʉ̌ka nʉ́tsà mǎ mówu rɔ̀yá ifo. Ní, ɨ ifo ní ɨ mǎ mífʉ̌na.
14 Mǎ mádà nzá ɨ ifo, mǎ nyʉ́ ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí mǎ mówù ùvò Yěsù Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌rábvʉ̀ nídhunɨ̀.
15 Nírò, mǎ mí nzɨ́ mɨ̌dzɨ́ ròsè atdídò ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀nzɨ kasʉ-okú dò rò. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí mɔ̌dɔ fíndà dhu ní, fʉ̀kʉ́ a'uta rɨ́ ndìsě rò, nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mɔ́nzɨna kasʉ-bvʉ ràrɨ́ ndìsě ìsě, ràrà àhʉ yà fǎkà Kàgàwà ítè ifo ɔ̀.
16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mǎ mɨ'ɨya ìnè mǒwù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nò fʉ̀kʉ́ mʉ̀lɛngʉ̀-dɔ̀tsírɔ́ rí'ɨ̀ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Mǎ mòzè nzá mɔ̌nzɨ kasʉ yà ɨwà ngʉ̌kpà alɛ ɔ́nzì kasʉ ɔ̀yá mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌, mǎdʉ̀ mɨ̌dzɨ abádhí ɔ́nzì angyangyɨ kasʉ-okú dò rò.

---

* **9:9 9.9** Zàb 112.9

17 Ɨlĭlă Andítá rătɨna: «Ndɨ nòzè ndɨdzĭ ndɨ ndɨtírò alɛ nákă ndɨdzĭ ndɨ Ádrʉngbălɛ
Kàgàwà-okú dò rò tí*.»
18 Obhó tí, Ádrʉngbălɛ Kàgàwà rădʉ̀ à'ùnà àkăkă alɛ tí alɛ ní nzĭ yà ndɨ̀tírò rí ndɨ̀tè
alɛ, pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ̀tírò Ádrʉngbălɛ Kàgàwà ɨ̀tè alɛ.

11

Pɔlò rĭ Kòritò tó kɨgò ɔ̀ Kànɨsà-nyɨ̀kpó ɨ̀tdyʉ̌ tɨ̀tò tó uvitatálɛ rɔ̀ rò dhu
(Màt 7.15-20; Rɔm 16.17-18; 2Kò 12.11-15; Gàl 1.6-9)
1 Kòmbí ma mòzè mɔtè àrĭtálɛ bhĕyi! Ní ma mònzì nyĭ nyă'ù ma mɔtè! Dhu àkă nyă'ù
ma mɔtè!
2 Ma mózè nyĭ nĭ àzè ní yà Kàgàwà ózè nyĭ nĭ àzè-tɨdò. Ma mórì nyĭ atdí kpatsìbhálɛ
tò tí. Ndɨ kpatsìbhálɛ ní Yĕsù Krístò. Ní ma mòzè nzá ngătsi kpatsìbhálɛ ròzè nyĭ. Ma
mòzè mɨtè nyĭ Yĕsù Krístò tò àdhàdhì yà ɨnzá àpè kpatsìbhálɛ ʉ̀nĭ tsìbhíngba bhĕyi.
3 Àdhàdhì osu ʉtrá Ɛvà pbìndà màgĕzì nĭ dhu bhĕyi, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní fʉ̀kʉ́
ɨrèta rĭ ndɨ̀nză, nyădʉ̀ nyĭndà Krístò-owù ʉ̀ngʉ̌ nyĭ nyí kà tò nyĭ nyí nyŏdɔ ró rò dhu,
ndɨrò ìlă nyĭ nyìlă Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̀ ròrò dhu.
4 Ìndrʉ̌ apɛ́ ìwu vurò Yĕsù bhà màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nò fʉ̌kʉ̀, yà fʉ̌kʉ̀ mă mʉ́nò pbìndà màkʉ̌rʉ̀
Yĕsù rɔ̀ rò, ní nyĭ nyarádʉ̀ ɨ alɛ ná'ù ɨsó tí ròtè. Abádhí arí ɔ̀tɛ dɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí ní nzĭ
yà angyi nyĭ nyábà Ɨlĭlă-Alafí. Ndɨrò abádhí arʉ́nɔna màkʉ̌rʉ̀ ní nzĭ yà fʉ̌kʉ̀ mă mʉ́nò
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.
5 Ma mà'ù dhu ɨ alɛ, kɔ̌kò ádrɔ̀drɔ̌ uvitatálɛ tí nyĭ nyarí àtɨna, rʉ́dà nzá ma atdí dhu
nĭ màtí.
6 Dhu rĭ'ì ìnè mɨ'ì ɨnzá ɔtɛ nótsì abádhí bhĕyi alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta ɔ̀ kà rĭ'ì mbă
ndɨ dhu bhĕyi akɛkpá màtí. Mă mítè ndɨ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̀, ndɨrò kórɔ́
ɔ́fɔ̀ ɔ̀.
7 Ma mʉ́nò Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ìnzĭ monzì mʉ̀kìmbà. Ma mífo ma mɨ'ì
ákĕ alɛ tí ndínĭ nyĭ nyɨ'ɨ tí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí. Nírò, wɔ̀ dhu bhĕyi ma mìfo ma dhu ní'ì tí
nzɛ́rɛnga ma mɔ̀nzì dhu?
8 Ma makɔ ngʉ̌kpà kànísá-fó dhu rɔ̀nzì dzʉ̀nàdu mʉ̀kìmbà tí yà fʉ̌kʉ̀ ma múbhì kasʉ
ɔ̀nzì rɔ̀ rò.
9 Fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, dhu ɔ̀tdɨ ndɨ rùdú rò, ma makɔ nzá dhu nzínzìkʉ
ɔ̀ atdí alɛ-fó màtí. Obhó tí, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ rò ìwʉ̌ àlĕ t'ádɔ́na níbhò ndɨ ma mí
atdyúya òho kórɔ́ dhu-tsí idù. Ma módò ma mbĕyi kórɔ́ dhu-tsí ɔ̀, ìnzĭ mɨ'ì ànò tí dʉ̀kʉ́,
ndɨrò ma móngo mɔdò ndɨ dhu bhĕyi tí.
10 Yà nyʉdutsì rí'ì Krístò bhà obhónga-otù ɔ̀, ma mí dhu ɔ̀tsɔ kpangba matɨ: ìmbă
tsʉ̀du ʉ̀tò rádʉ̀ ìnzĭ ma mɨdzí tí ma wɔ̀ ma mʉ̀nò dhu-okú dò rò atdí alɛ mà rĭ'ì Àkayà
tó fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̀ kórɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀.
11 Ádhu ma mʉ̀nò wɔ̀ dhu okúna dò rò? Tí ɨnzá ma mòzè nyĭ dhu? Ɨnzĭ akɛkpá màtí.
Kàgàwà nyʉ́ nʉ́nɨ wà ma mózè nyĭ dhu!
12 Ní ma móngo dhu ɔ̀nzì yà kòmbí ma mónzɨna dhu bhĕyi tí, ndínĭ ma mʉtsɨ tí kórɔ́
otu kɔ̌kò 'àpà rí 'àmbɛ 'ɔ̀yò dɔ̀ 'àtɨ, ɨ ràrĭ kasʉ ɔ̀nzɨ mă'ɨ bhĕyi alɛ rɔ̀.
13 Ɨ alɛ ní ɨ̀tò tó uvitatálɛ. Abádhí arí ìndrʉ̌ ʉ̀tră kàsʉ̌ya nĭ, 'àdʉ̀ àmbɛ 'ɔ̀nzì dɔ̀ Krístò
bhà obhóná uvitatálɛ bhĕyi.
14 Ndɨ dhu àkă nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyĭ nĭ. Obhó tí, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ndɨ̀tírò náarí ndɔ̀nzɨ
awáwʉ̀ tó màlàyikà bhĕyi.
15 Nírò, ɨdhɔ àkă nzá ndʉ̀kɔ nyĭ kɔ̌kò kàbhà kasʉtálɛ rĭ 'ɔ̀nzɨ 'ʉ̀lɨ ɨ Kàgàwà bhà
obhónánga tó kasʉtálɛ bhĕyi rò. Yà adzɨ ɔ̀ dhu-tsʉ̀ rĭ ndɔ̀dɨ rò, abádhí tó ípìrɔ̌nga níikùya
àdhàdhì abádhí-kàsʉ̌-bvʉ rɔ̌.

Pɔlò rĭ ndɨdzĭ ndɨ ndóndù àpbɛ̀-dzi dhu-okú dò rò dhu
(Kas 20.18-27; 2Kò 4.9-13; 6.3-10)
16 Ma mí dhu àdʉ̌ mɔvɔ̀ tdítdò fʉ̌kʉ̀, matɨ: atdí alɛ mà ràkă nzá ndɨrɛ̀ nga ma ràrĭ
àrĭtálɛ. Ɨmbă kɨ'ì ndɨ dhu bhĕyi rò, nyĭ nyàkă nyă'ù dhu ma ràrĭ àrĭtálɛ, ndínĭ ma mɨdzí
tí ma akɛ átò kɔ̌kò tɨ̀tò tó kasʉtálɛ bhĕyi.
17 Yà ma mʉ́nɔna kòmbí dhu nʉ́nɔ ma mí nzĭ Ádrʉngbălɛ Kàgàwà òzè ka dhu bhĕyi,
pbɛ́tʉ̀ ma mí kʉ̀nɔ àdhàdhì àrĭtálɛ bhĕyi. Obhó tí, ma mà'ù dhu ìnè ma ràrĭ ma mí
mɨdzĭ okúna dò rò dhu nà.
18 Ábhɔ̌ alɛ arí 'ɨ̀dzĭ alɛ-ngbò tó ɔ́fɔ̀ ɔ̀. Ní ma mí mɨdzĭ átò.

---

* **10:17 10.17** Yèr 9.23

19 Nyɨ̌, yà dhu-ɔ̌nga t’óvòtatálɛ tí nyɨ̌ nyí’ɨ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyarí kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ àrɨ̌tálɛ rɨ̌nɔna dhu à’u à’u tí!
20 Nyɨ̌ nyarí abádhí à’u ràvu rùkú ɨnɔ bhɛ̌yi, ràbhu nyɨ̌ nyɔ̌nzɨ̀ kɔkórònga tó kasu, rùdhǎ fukú dhu mà, rɔ̀zù nyɨ̌ àkyǎkyɛ̀ alɛ tí, ràdù nyɨ̀kpókù-mbì mà ù̀wa.
21 Nyɨ̀du rɨ̌wu tí ɨ̀wu yà dhu ù̀nɔ ma mí rɔ̀: Nyɨ̌ pbàla tí nzá wà mǎ ivíví alɛ tí ɨnzá mǎ mɔ̀nzɨ̀ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu okú dɔ̀ rɔ̀! Ní nyù̀bà dhu fǎkà!
Kɔ̌kɔ̀ rùkú arávu alɛ apɛ́ ’òmvù ’ɨ̀dzɨ̌ ɨ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí, ní ɨma mà átɔ̀ ma mí mɨdzɨ̌ ɨ̀dzɨ̌. Kòmbí ma mótɛ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi.
22 Kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ alɛ tí Pbàɛ̀brànɨ́yá? Ní ɨma mà átɔ̀, ɨma ní Mù̀ɛ̀brànɨyà. Abádhí tí Pbàìsràyélí? Ní ɨma mà átɔ̀, ɨma ní Mù̀isràyelì. Abádhí tí Àbràhamù bhà pbàdzukuru? Ɨma mà átɔ̀, ma ní Àbràhamù bhà mùdzukuru.
23 Abádhí arátɨna ɨ̀ ràrɨ̌ Krístò bhà kasutálɛ. Ní, kòmbí ma mótɛ àdhàdhɨ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi: ɨma ní Krístò bhà kasutálɛ ròsè atdídɔ̀ abádhí dɔ̀nǎ. Ma mónzɨ̀ kasu abhɔ nyú ròsè abádhí dɔ̀nǎ. Ka kúsɔ̌ ma ibí-gùna imbi ɔ̀ ròsè abádhí dɔ̀nǎ. Ka kóvì ma asé nɨ̌ ròsè abádhí dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ ma máhu ibí-gùna nyú ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌ rɔ̀.
24 Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ú́vɨ ma imbò-gùna, ’òwù mutì rɔ̌ ɨ̀bhu kumì dɔ̀ná àrùgyètdí nà asé nɨ̌*.
25 Pbàrómá tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ú́vɨ ma mùgǒ nɨ̌ ɨ̀bhu-gùna, ndɨrɔ̀ abádhí úbvǔ ma atdí-gùna odu nɨ̌ ndínɨ̌ ma mɔvé tí. Ɨbhu-gùna, ma múbhi ɔ̀ná bàtó nábi ɨdha ɔ̀ ndìnza ndì, ndɨrɔ̀ atdí-gùna ma múdà atdí iku mà atdí adyifɔ̀ mànà ádrùngbǎ rɛ̀rù ɔ̌.
26 Pfɔ̌du dɔ̌ ma múbhi nɨ̌ ábhɔ̀ pbàkà abhi ɔ̌, ma mábà ibí-gùna nyú àpbɛ̀ ní ɨdha-akpá rǔtǔ nɨ̌ rùdú. Ma mábà àpbɛ̀ ní ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ù̀dhǎ ìndrǔ-fó rɔ̀ alɛ rɨ̌bhòna idù àpbɛ̀. Ma mábà àpbɛ̀ ní adódu Pbàyàhúdí nyú rɨ̌bhona idù, ndɨrɔ̀ ní ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà rɨ̌bhona idù àpbɛ̀. Ma mí’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtí, rùngù ɔ̌ màtí, ádrùngbǎ rɛ̀rù ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ tìtò tó pbàkrístò nzínzì ɔ̌ màtí.
27 Ma mónzì alɛ ɨ̀ngyɛ̌ rí ododu kasu, ndɨrɔ̀ ma márà àdɨ rɔ̌ ɨdhɔ rɔ̀gù ma ibí-gùna nyú. Ibí-gùna àwù ma, ɨdha-atdyú mànà nóhò ma. Ibí-gùna ma márà àdɨ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ mɔnyù dhu, ɨ̀mbǎ ma mónyuna dhu rɨ̌’ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Gìrì óhò ma, ɨ̀mbǎ ma máfɔ̌na rùdú mbɛrù ràdù ɨ̀’ɨ̀.
28 Ndɨrɔ̀ ɨnzá ma mɔ̀vɔ̀ kórɔ́ ngǔkpà dhu rórɔ̀, ma marí ɨ̀rɛ̀na atdídɔ̀ bìlɨ̌ngana ní kórɔ́ kànísá.
29 Atdí alɛ náapé ɨ̀’ɨ̀ ivívínga nà Kàgàwà bhà otu t’únguta ɔ̌, ní ma marí’ɨ̀ ivívínga nà átɔ̀. Atdí alɛ náapé ɨ̀tsì nzérɛnga ɔ̀, ní afídu arándɨ atdídɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
30 Dhu apé ɨ̀’ɨ̀ alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kí dhu tí, ní dhu àkǎ mɨdzɨ̌ ma pbàkà ivívínga-okú dɔ̀ rɔ̀.
31 Kàgàwà, Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù t’Ábanà, núnɨ wà dhu ɨnzá ma rùnɔ̀ tìtò. Ní, Àbadhi àkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà.
32 Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ma mɨ’ɨ̀ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, ádrùngbǎ kamà Àrɛtà bhà lìwalì núulɨ sàndɨ̌rì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsù-lí ndínɨ̌ ɨma nalú tí.
33 Pbétù, ka kipfo ma póló ɔ̌, kadù mifo imbi rɔ̌ ka kòsò sɛ̌ngɛ̌-yà-ba ɔ̌ irinǎ, mawǔ ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ-kutì rɔ̌, madù otu àbà mawɨ̌ kà-rɔ̌ rɔ̀*.

12

Krístò arí pbìndà ɔbɨ àbhǔ ivívínga nà rí’ɨ̀ alɛ tɔ̀ dhu
(1Kò 2.3-5; 2Kò 4.7-10)

1 Dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga mɨdzɨ̌ ma? Ndɨ dhu rɨ̌bhòna ídzìnga rɨ̌’ɨ̀ mbǎ. Ìnè màtí kà rɨ̌’ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kòmbí ma mótɛ yà Ádrùngbǎlɛ arábhǔna mala ɔnyu bhɛ̌yi rɔ́dzì dùdù dhu tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu-tsí mà, kǎrítèna idù órù ɔ̀ aróko dhu mànà dhu-tsí dɔ̌.
2 Ma mùnɨ wà Yɛ̌sù Krístò nà ɨ̀ núngbò atdí alɛ. Kàgàwà ábhu ndɨ alɛ rɔ̀dzì ɔrù, ràrà àhu ɨ̀bhu rí kìsɛ̌ ɔ̀rù-akpà ɔ̀*. Ndɨ dhu ónzì ndì rɔ́ atɔ náhu wà atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà atɔ tí. Ndɨ alɛ ɔ́dzì tí alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kɔ̌dzì tí ɨ̀nzɨ̌ ní alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ma mùnɨ nzá ka, pbétù ka nùnɨ ní Kàgàwà.
3 Ma mùnɨ dhu Kàgàwà rábhu ndɨ alɛ rɔ̀dzì ndàrà àhu pàràdisò † ɔ̀. Ndɨ dhu pbí’ɨ̀ tí alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà pbí’ɨ̀ tí ɨ̀nzɨ̌ ní alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mùnɨ nzá ka, pbétù ka nùnɨ ní Kàgàwà.

---

* **11:24 11.24** Tɔ̀r 25.3 * **11:33 11.33** Kas 9.25 * **12:2 12.2** Ɨbhu rí kìsɛ̌ ɔ̀rù-akpà tí Bìbìliyà rǎtina dhu-tì ní: wɛmbɛrɛ̀ tí rí’ɨ̀ ní yà àpbù rí’ɨ̀ ɔ̀ná ɔ̀rù-akpà. Ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɔ̀rù-akpà ní yà àbɨ̌ mà, adyifɔ̀ mà, alalɨ mànà rí’ɨ̀ ɔ̀ná ɔ̀rù-akpà. Ndɨrɔ̀ ɨ̀bhu rí kìsɛ̌ ní ndɨ Kàgàwà nyú arádɨ ɔ̀ná ɔ̀rù-akpà. † **12:3 12.3** Pàràdisò tí kátina ní Kàgàwà nózè alɛ náarówu òko kà mànà ɔvɛ dzidɔ̌ ɔ̀nà ngari. Ka kí kàtɨ átɔ̀ ɨ̀bhu rí kìsɛ̌ ɔ̀rù-akpà tí.

4 Ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, ndɨ alɛ ɪ́rì ìnzɨ́ rí ndàwɛ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎnà ìndrʉ̌ ràwɛ akyɛ dhu.
5 Ní ma mí mɨdzɨ̀ ɨ̀dzɨ́ wɔ̀ ndɨ alɛ rɔ̌ ndɨ́ nɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨma nyʉ́ nàndà dhu-tsí nɨ̌, ma mí mɨdzɨ̀ yà mɨtɛ̀ rí ivíví alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí.
6 Ma mózɛ̌yana gukyè mɨdzɨ̀ ma, ní ma ní'ɨyana nzɨ̌ àrɨ̌tálɛ. Ma mʉ́nɔ̌yana dhu ní'ɨyana obhó dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mɔ̀dhɔ̀ wà mɨdzɨ̀ ma mí dhu. Ma mòzè nzá ìndrʉ̌ rɨ̌ mɔzʉ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, mɨdzɨ̀ ma mí okúya dɔ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ma mòzè abádhí rɨ̀fʉ ma ma mʉ́nɔna rɔ́ ɨ̀ ɪ́rì dhu mà, ma mónzɨna rɔ́ ɨ̀ ála dhu mànà okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Kàgàwà arítɛ̀na idù órù ɔ̀ aróko dhu-tsí ní ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ dhu-okpè bhɛ̌yi rí mʉtʉ̌ dhu ʉ̀fɔ zǎdu ɔ̀, ìnzɨ́ ma mɨdzí tí ma rɔ̀sè atdídɔ̀. Kɔ̌nzì ndɨ dhu pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ bhà màlàyikà otù ɔ̌, ndàbhʉ rɔ̀pbì ma ndɨ dhu bhɛ̌yi ìnzɨ́ ma mɨdzí tí ma.
8 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mítsɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu nipfo tí zǎdu ɔ̀ rɔ̀.
9 Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: «Pbàkà ídzìnga nákǎ wà ɨndʉ̀. Pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ arí kasʉ ɔ̀nzɨ atdídɔ̀ ivívínga ɔ̌ ìndrʉ̌ rɨ̌'ì rɔ̀.» Nírɔ̀, ma mà'ù wà mɨdzɨ̀ ma atdídɔ̀ pbàkà ivívínga ɔ̌, ndínɨ̌ Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɔ́ɔnzɨ tí kasʉ atdídɔ̀ nyʉdutsì.
10 Ní ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ pbàkà ivívínga ɔ̌, ɨma nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ dhu ɔ̌, dhu-ɔbɨ̀ rɔ̌se dùdunǎ dhu ɔ̌, rùdú ka kávu dhu ɔ̌, ndɨrɔ̀ odú rɔ́'ɔ rùdú dhu ɔ̌. Ma mí kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu-dzi òndù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ivívínga nà ma mí'ì rɔ̀ nga ní ndɨ, kǎrí pbɨndà ɔbɨ ìbho idù nɨ̌.

Pɔlɔ̀-afí rɨ̌ ɨnga ɨrɛ̀ atdídɔ̀ Kòritò ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

11 Ma mɔ̀tɛ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyʉ̀tʉ ndɨ ma mɔnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyákǎna nyɨ̌dzɨ̀ ma ngʉ̌kpà ɔdhíkʉ-ɔ̀nzɨ̀, ìnzɨ́ ní ɨma ma-tírɔ̀. Obhó tí, ɨ̀mbǎ ma mí'ì àkyǎkyè alɛ màtɨ́, ní kɔ̌kɔ̀ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ uvitatálɛ tí nyɨ̌ nyɔ́zʉ̀na alɛ nʉ́dà nzá ma atdí dhu nɨ̌ màtɨ́.
12 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mónzì kasʉ dhu-dzi t'óndùta nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ítɛ̀ ábhɔ̌ ize mà, wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà otùdu ɔ̌. Ní, ɨ dhu ní ɨ rí dhu ɨ̀tɛ̀ ma ràrɨ̌ uvitatálɛ nyʉ́.
13 Ádhu nyʉ́ ndɨ ma mónzì ngʉ̌kpà kànísá tɔ̀, yà ɨnzá ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà fʉ̌kʉ̀? Ɨnzá ma mónzì fʉ̌kʉ̀ ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌: ma mónzì nzá nyɨ̌ nyʉ̌bho kàsʉ̌du. Ní, nyʉ̀bà ndɨ afátá idù!
14 Yàrí ní ɨ̀bhʉ rí pbàkà abhi ìsɛ̌ abhi yà ma mí mɔbhɔlɔ nɨ̌ ndínɨ̌ ma mara tí àhʉ fʉ̌rábvʉ̀[‡]. Ndɨrɔ̀ ndɨ abhi ɔ̌ màtɨ́, ma mòzè nzá nyʉ̌bho kàsʉ̌du. Obhó tí, ma mí nzɨ̌ fʉ̀kʉ́ ongyéngá-atdyú òho, pbɛ́tʉ̀ ma mí atdyúya òho ní nyɨ̌ nyʉ́. Ɨnzɨ̀ ní nzónzo-kàsʉ̀ ndɨ, 'ʉ̀lì dhu ɨ ɔ́dhì alɛ nɔdɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, inzo nɔ́dhì alɛ ní ndɨ arí dhu ʉ̀lɨ̌ fɨyó inzo nɔdɔ tí.
15 Ɨmá na ní ndɨ, ìnè ma mí'ì mubho ma mí'ì nà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀, madʉ̀ pbàkà ípìrɔ̌nga nyʉ́ nádzi okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ɨ'ì ma mózè nyɨ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ àzè àkǎnà tí ndùngù ùngu tí tɨdu-ɔ̀nǎ rɔ̀?
16 Ma mɨ̀rɛ̀ dhu, à'u nyɨ̌ ràmbènà dhu à'u, ɨ̀mbǎ ma rí'ì ànɔ̀ tí dʉ̀kʉ́. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ dhu ɨ̀rɛ̀ ma ràrɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ arí alɛ, nírɔ̀ ma rɔ̀tsì wà nyɨ̌ pbàkà màgɛ̌zì nɨ̌.
17 Ní, ma mákɔ tí àkɔ̌ fʉ̀kʉ́ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̌ yà fʉ̌rábvʉ̀ ma múvɨ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-otù ɔ̌?
18 Ma mítdɛ̀ Titò ɨ̀tdɛ̀ tí, movì ròwù fʉ̌rábvʉ̀ atdíkpá ngǎtsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mànà. Ní, ndɨ Titò ákɔ tí ndɨ fʉ̀kʉ́ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̌? Nírɔ̀, mǎ'ɨ atdíkpá àbadhi mànà, mǎ mí'ì tí obhó atdí ɨrɛ̀ta nà tí mǎ mónzɨna dhu ɔ̌? Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́ngʉ tí obhó atdí owu kɛ̀lɛ̌?
19 Ròpɛ̀ ndɨ angyíta tí, nyɨ̌ nyarí ɨnga ɨrɛ̀ mǎ rarí mʉ̌gye mǎ-tírɔ̀ dɔ̀ká ɔnzìkʉ́. Ní kà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ dhu bhɛ̌yi. Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̀ nga ní ndɨ mǎ mɔ́tɛ Krístɔ̀-nyʉtsìnǎ rɔ̀ nɨ̌. Ɔdhídʉ̀, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mí kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ndínɨ̌ nyɨ̌ nɔsí tí a'uta ɔ̌.
20 Obhó tí, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí nzɨ̌ nyɔ̌tù àdhàdhì yà ma nyʉ́ ma mòzènà nyɨ̌'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyí nzɨ̌ motù àdhàdhì yà nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌ nyòzènà mɨ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní, ma mí nyɔ̌tù ɨ̀nzɨ̀ nyɨ̌ nyárí nyɨ̌rɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, adha ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyárí nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, nàwí nà nyɨ̌ nyáróko nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, anya ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyárí nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárí rɔ́, tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárí dʉ̀kʉ́ rɔ́, nyɨ̌dzɨ̀ nyɨ̌ nyárí nyɨ̌-tírɔ̀ rɔ́, ndɨrɔ̀ akyɛ nyɨ̌ nyárí dhu ɔ̀nzɨ rɔ́ dhu.
21 Obhó tí, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ wɔ̀ ndɨ ngǎtsi pbàkà abhi ɔ̌ dhu ní, pbàkà Kàgàwà rɨ̌ nyìdu àbhʉ̌ rìwʉ̀ ɔnzìkʉ́ dhu. Ndɨ dhu rǎdʉ̀ mabhʉ mɔdzì yà òko òko nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ɨ arí yà angyi ɨ ɔnzínà dhu bhɛ̌yi rɔ́ nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨnzá àpè 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà mʉ̀nyɔ̀nì mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà alɛ.

---

‡ **12:14 12.14** Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi Kòritò tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ nɨ'ì Kànisà ɔ̀pè kǎrà nɨ̌ abhi (Kas 18). Ɔyɔ rí kìsɛ̌ abhi nɨ'ì ndɨ Kànisà ɔ̌ bhà àndà kǎrà nɨ̌ abhi.

13

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ ònzi ràndà nyʉyatsì nga ìtɨ́rɔ̀ dhu
(2Kò 10.1-11; 12.19-21)

1 Yàrí nɨ́ ìbhʉ rí pbàkà abhi ìsě fʉ̌rábvʉ̀ abhi yà*. Ɨlɨ̌lă Andítá rɨ̌ dhu òvɔ ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtɨ́
ìlɨ ndì ɔtɛ mà nákă ɔ́yɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ alɛ mà rì'ì fìndá ngàmbì tɨ́†.»
2 Yà ɔyɔ pbàkà abhi nísě bvʉ̀kʉ̀ abhi ɔ̌, ma mɔ́vɔ̀ dhu kǎkà angyɨnǎ rɔ̀ nzɛ́rɛnga nɔ́nzì
alɛ tò kɔ́ró ngʉ̌kpà alɛ mànà. Nɨ́ kòmbí yà ɨtsɛ ma mɨ́'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɨ́ dhu
òvɔ tdɨ́tdɔ̀ fʉ̌kʉ̀ matɨ: fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ tdɨ́tdɔ̀ rɔ̀, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí alɛ mà nʉ́bha ɨ
nzɛ́rɛnga nɔ́nzì alɛ nzínzì ɔ̌ ìnzɨ̌ kɔtdì anya dɔ̀ná.
3 Ma mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, nyɨ̌ nyɔ̀zè nyʉ̌nɨ dhu obhóná nyʉ́ Krístɔ̀ ràrɔ̌tɛ
nyʉdutsìnǎ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ ndì ndí kasʉ ɔ̀nzɨ otùdu ɔ̌ rɔ̀, ka nɨ'ɨna nzɨ̌
ivíví alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ ɨtɛ̀ nzínzìkʉ ɔ̌.
4 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ ka kʉtó mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, kɨ̌'ì alɛ-ngbɔ̀ tó ivívínga nà. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí
kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌. Mǎ nàndà dhu nɨ̌, mǎ múngbò
wà mǎ kà mànà. Nɨ́, atdídhená rɔ̀, mǎ mɨ́'ì ivívínga nà átɔ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ mɨ'ɨya ípìrɔ̌nga
nà kà mànà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔbɨ nɨ̌ nɨ́ ndɨ, mǎ mɨ́ kasʉ
ɔ̀nzɨ fʉ̌rábvʉ̀.
5 Nyàndà pɛ́ nyʉkʉtsì nga nyɨ̌-tɨ́rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tɨ́ ɨwà nyɨ̌ nyá'ù Yěsù dhu. Nyùdhe
pɛ́ nyɨ̌ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ obhó dhu Yěsù Krístɔ̀ ràrɨ̌'ì ìnè nyʉkʉtsì, ìnzɨ̌ dhu ɨ'ɨna
gukyè nyʉkʉtsì nga nyɨ̌ nyàndà rɔ̀, nyɨ̌ nyòtù nyɨ̌ ìmbǎ nyɨ̌ nyí'ì a'uta ɔ̌ dhu tɨ́ rɔ̀!
6 Pbɛ́tʉ̀, ma mà'ù dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ dhu ʉ̀nʉ̌nɨ̌, mǎ'ɨ́ na, mǎ ràrɨ̌'ì ìnè obhóná nyʉ́ a'uta ɔ̌.
7 Mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tɨ́ ìnzɨ̌ nyɔ̀nzì ìngbàtɨ́ ìlɨ ndì nzɛ́rɛ dhu mà
akɛkpá màtɨ́. Mǎ mɨ́ nzɨ̌ mɨ̌tsɔ̀ ndɨ dhu bhěyi, mǎ mòzè mɨ̌tɛ̀ dhu, mǎ rɔ́nzì uvitatálɛ tó
fàká kasʉ mběyi nyʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè dhu nɨ́ nyɔ̀nzì ídzì dhu,
ìmbǎ dhu rɨ̌ ndàlǎ ìndrǔ tò ɨnzá mǎ rɔ́nzì ndɨ kasʉ mběyi dhu màtɨ́.
8 Obhó tɨ́, mǎ mɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ obhó dhu nà rɨ̌ ndùgye ìngbàtɨ́ ìlɨ ndì dhu mà nónzì. Mǎ
mádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu nɨ́ obhó dhu kèlɛ̌.
9 Mǎ mɨ́'ì dhèdhɛ nà ivívínga nà mǎ mɨ́'ì nyǎdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà Kàgàwà bhà otu ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́,
mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tɨ́ nyɨ̌'ì àkǎkǎ atdídɔ̌ alɛ tɨ́ nyìkpóna ɔ̌.
10 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ àdì ma màdì ɨtsɛ rórɔ̀, ndɨ́nɨ̌
bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ìnzɨ̌ ma mɔrʉ́ tɨ́ ɔ̀rʉ̀ tɨ́ dʉ̀kʉ́. Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà íbhò
wà dʉ̀kʉ́ ma mɔ́rʉ̀ nɨ̌ dhu tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ idù. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga kɨ̌bhò nzá tsěkʉ
ma mɔtdí tɨ́ nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò ka ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nɨdì tɨ́ Kàgàwà bhà otu ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu

11 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, àbanɨ̌nzó, nyòko dhèdhɛ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ɔbɨ nyɨ̌'ì àkǎkǎ
atdídɔ̌ alɛ tɨ́ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌. Nyòwu afíkʉ àbhʉ rɔ̌ ròtsì ɔbɨ nzínzìkʉ ɔ̌ nyǎdʉ̀ ì'ì atdí
ɨrɛ̀ta nà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ Kàgàwà, yà ìndrǔ nózè,
ndɨrɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ arí ìndrǔ àbhʉ̌ ròkò alɛ, rǎdʉ̀ ì'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà.
12 Òvì nyòvì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ bhěyi. Kàgàwà bhà alɛ kɔ́ró nóvì nyɨ̌.
13 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mà, Kàgàwà bhà àzè mà, àlɛ̌ núngbò Ɨlɨ̌lă-Alafí
mànà nákă ì'ì nyɨ̌ mànà kɔ́ró.

---

* **13:1 13.1** Ándà 2Kò 12.14 ɔ̀ ka kàndɨ̌ dhu. † **13:1 13.1** Pɔlɔ̀ òzè ndɔvɔ̀ dhu, ìndrǔ-ànyǎ ɔtdì ndì ndí rɔ̀, ndì ràrǎdʉ̀ kɔtdì àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ Andítá nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ (Tɔ̀r 19.15).

Gàlàtiyà
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ mà imbò kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ka Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀, kà-tɨ̀ ní kà randí ka Àtìyòkiyà mà, Děrbɛ̀ mà, Ìkòniyò mà, Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ (Kas 13.13–14.26).

Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Kànísá ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí nóowúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ʼàtɨ, dhu ràkǎ kɨfʉ Músà bhà Ʊyátá, ròsè dòtsí ní, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu, ndínǐ Kàgàwà aʼu tí ìndrǔ pbìndà alɛ nyʉ́ tí. Ní, Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà, ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔ̀ná ìndrǔ tɔ̀ ndàtɨ ìnzǐ ràrǐ Músà bhà Ʊyátá mà, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mànà dhu ndɨ ìndrǔ àbhʉ rádʉ̀ Kàgàwà ràʼù pbìndà alɛ nyʉ́ tí, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tí ka kóko dhu nídè dɔ̀ná atdí dhu ràrǐ Yěsù Krístɔ̀ náʼu ka kí dhu kɛ̀lɛ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rǐ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-5).
- Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arí'ɨ̀ atdí tí dhu (1.6-10).
- Pɔlɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga uvitatálɛ tírɔ̀ (1.11–2.21).
- Dhu àkǎ tí kɨfʉ Ʊyátá, ndɨrɔ̀ tí kɨ'ɨ̀ aʼuta nà dhu (3.1–4.31).
- MʉKrístɔ̀ rǐ'ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tírɔ̀ dhu (5.1-26).
- Ìndrǔ àkǎ ʼɔ̀nzɨ dzʉ̀nàya nzínzìya ɔ̌ dhu (6.1-10).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu tʼɔ́vɔta mà, ovìta mànà (6.11-18).

Pɔlɔ̀ rǐ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Rɔm 1.1-2)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ alɛ ní ɨma Pɔlɔ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ. Ɨnzǐ ní ìndrǔ ndɨ ma nóvò mɨ'ɨ̀ uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní atdí alɛ-otù ɔ̌ nga mà ndɨ ka kóvò ma nǐ. Pbɛ́tʉ̀, ɨma nóvò ní Yěsù Krístɔ̀ mà Àba Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ mànà.

2 Ndɨrɔ̀, yà atdíkpá mǎ mí'ɨ̀ mànà kɔ́rɔ́ àlɛ̌ tʼádɔ́na mànà, mǎ màndǐ ndɨ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànísá tírɔ̀.

3 Àlɛ̌ tʼÁbanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ ʼàso nyǐ, ʼàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀.

4 Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ níipfo ndɨ ndɨ̀tírɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínǐ ndɨ̀ ndʉwʉ̀ tí àlɛ̌ yà kòmbí arí'ɨ̀ nzɛ́rɛ adzɨ tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, yà àlɛ̌ tʼÁbanà Kàgàwà nyʉ́ náazè ka dhu bhěyi.

5 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arí'ɨ̀ atdí tí dhu
(Gàl 3.1-5; 4.9-20; 5.1-12)

6 Ɨdhɔ ʉ̀kɔ ma atdídɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ kòmbómbí tí nyʉ̌bhà yà nyɨ̌ nanzi Krístɔ̀ bhà ídzìnga-otù ɔ̌ Kàgàwà, nyǎdʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tí nyɨ̌ nyátɨna vurò ɔtɛ-owù nʉ́ngʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

7 Obhó tí, vurò Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǐ mbǎ, pbɛ́tʉ̀ dʉ̀kʉ nínza atdídhená alɛ rǐ'ɨ̀ ìnè. Ɨ alɛ ní yà ɨ̀ nózè ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ alɛ.

8 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ mǎ'ɨ mà, ndɨrɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyikà mà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǐ'ɨ̀ ɨnzá ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu tí, ní ndɨ màkʉ̌rʉ̀ nʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ ní ɨwà ndɨ̀ nòfù alɛ!

9 Mǎ mɔ́vɔ̀ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ angyi, ní ɨma, ma mí kàdǔ mɔvɔ̀ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀, matɨ: ndɨ alɛ rapɛ́ ɨnzá ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ yà tsʉ̀ká nyɨ̌ nyírɨ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ɔtɛ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ní ndɨ alɛ ní ɨwà ndɨ̀ nòfù alɛ!

10 Nírɔ̀ kòmbí, wɔ̀ dhu bhěyi ma mɔ̀vɔ̀ dhu dhu nítɛ̀ tí dhu ma mónɛna dhu ràrǐ ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ndɨ ma àkǎkǎ alɛ tí dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, ma mónɛna dhu tí ìndrǔ-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌ ma mí rìka ndɨ̀ dhu? Ma mí'ìná gukyè àdɨ̀ ma màdì ìndrǔ-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌ ma mí rìka ndɨ̀ dhu ɔ̀nɛ ma mí rɔ́ dhu tí, ní ma màmbɛ̀nà mbǎ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà tí.

Pɔlɔ̀ rǐ Kàgàwà avò ndɨ̀ tí ndɨ'ɨ̀ uvitatálɛ tí dhu àwɛ̌ dhu

11 Àbanĭnzó, ma mòzè nyŭni dhu ní, yà ma móvò fŭkù Ídzì Màkŭrù rí'ì nzĭ ìndrŭ ítsò màkŭrù.
12 Ma mírì nzá ka ìndrŭ-tsŭ, ndirò ka núdhe idù ní nzĭ ìndrŭ, pbétù Yĕsù Krístò ní ndi ka navò idù.
13 Obhó tí, nyĭ nyírì wà angyină rò yà Pbàyàhúdí tó dĭnì ò ma mi'ì òná kàsumì ŏ, pbàkà mùtsɔ i'ì tí dhu. Nyĭ nyùni wà Kàgàwà bhà Kànisà rŏ ma mavù atdídŏ tí dhu, ndirò ma manzì ɔbi atdídŏ ndínĭ ma mugolo tí ka dhu.
14 Ima nyú, ma mambénà àrà dŏ angyi tí mbĕyi màtí atdídŏ Pbàyàhúdí tó dĭnì ŏ, ròsè kórɔ́ ábhŏ ngŭkpà alɛ yà tikàdɔ nzínzì ŏ rĭ'ì mɔzɔ́du tí dònă. Ma madzì ma atdídŏ mongò abhúdu tó màndu ìfu.
15 Pbétù, pbìndà ídzìnga ŏ, Kàgàwà náapì ma fĭndà inzá ka kàpè mugu rórò, ndàdù manzì kàsŭna tò.
16 Ndirò, kĭtè Idhùnà idù, ndínĭ ma mɔvɔ tí dònà màkŭrù ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò. Ní ma manzì nzá sedzà tí rí'ì dhu atdí alɛ-fó màtí.
17 Ndirò, ma marà nzá Yèrùsàlɛmà ndínĭ mă mala tí mă uvitatálɛ tí i'ì angyină rò idù alɛ nà màtí, pbétù ma madù àrà Pbàarabhù tó pbìrì ò. Wò dhu-dzidŏ ma madù madu tdítdŏ Dàmàsikì tó kigò ò.
18 Ibhu atɔ níitdègu ùda wò dhu-dzidŏ, ní ma madù àrà Yèrùsàlɛmà tó kigò ò, ndínĭ mă mùni tí mă Pétɛrù nà. Ní ima, ma madù àdi kà-tí atdí kumì dònà imbò nà idhɔ tí.
19 Ma mala nzá vurò alɛ mà uvitatálɛ nzínzì ŏ, pbétù ma mala ní Yàkɔbhò, Ádrùngbălɛ Yĕsù t'ádònà kèlĕ.
20 Kàgàwà-ònzĭ ma mátina, wò fŭkù ma màndĭ dhu ò, ma mùnò nzá tìtò.
21 Wò dhu-dzidŏ, ma madù àrà Sìriyà mà Kìlìkiyà mànà tó pbìrì tó mùlɛngù ò.
22 I idhɔ ŏ, Yùdɛyà tó pbìrì ŏ Krístò bhà kànísá níi'ì inzá ì 'àpè ima mà núnĭ rɔ́,
23 pbétù abádhí i'ì yàrí ɔyi kèlĕ níri ì í rɔ́: «Yà angyi úbhì àvu rŏ àlĕ-rŏ alɛ, rĭ'ì yà ndì ndúbhì ùgolonà rŏ a'uta tó màkŭrù ùnɔ ndì ndí kòmbí rɔ́.»
24 Ní abádhí adù òko 'àmbɛ Kàgàwà ìlè dŏ okúdu dò rò.

2

Pɔlò rĭ ngŭkpà uvitatálɛ mànà ì iri ì tí dhu àwĕ dhu
(Kas 15.1-29)

1 Wò dhu-dzidŏ, atdí kumì dònà ìfɔ nà atɔ níitdègu ùda, ní mă madù mădu tdítdŏ Yèrùsàlɛmà tó kigò ò atdíkpá Bàrnabà mànà. Mă madù Titò nídyì átò mŏwù mànà atdíkpá.
2 Ma marà ányì yà Kàgàwà návi ka mɔnzì dhu bhĕyi. Ní, ma mawɛ yà ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò ma múnò Ídzì Màkŭrù pbàkrístò tò. Ndirò, Kànisà ùnda arí ádrònrò alɛ mànà mă màndu mă òká rò, ma madù kàwɛ átò abádhí tò, akyɛ yà angyi ma mónzì pbàkà kasu mà, yà kòmbí ma mónzina mànà níi'ina kɔkórò dhu tí nĭ.
3 Ndirò, yà atdíkpá mă mòwù mànà Titò ka kutu nzá ràbhu ɔnzìná nga kɔbhòlò, àzèmbè inè kà rĭ'ì Mùgìrìkì tí rórò.
4 Pbétù, tìtò tó atdídhená ɔdhíka náazè 'ɔbhòlò kònzĭnga. I alɛ ni'ì ɔdhŭ ò ì núngbò mă mànà alɛ. Abádhí níitsu abhábhɔ bhĕyi nzínzìka ò, ndínĭ ì uni tí mă maróko tí, mĭ'ì dòká mă-tírò Yĕsù Krístò-nyutsì dhu. Abádhí azè 'ùli mă Músà bhà Uyátá tó inɔ tí.
5 Pbétù, mă ma'u nzá mĭfu abádhí rŭnɔna dhu akɛkpá màtí, ndínĭ Ídzì Màkŭrù tó obhónga náadì tí fŭkù.
6 Pbétù, Kànisà ùnda arí alɛ tí ka kózùna alɛ níi'ì ìnè átò. Abádhí i'ì nà ádrùngbănga náandà nzá nga ma nà, Kàgàwà arí nzĭ ìndrŭ-ŏnga òvò nídhunĭ. Kɔ̀kò i alɛ núutu nzá ma mɔnzì dhu-ɔwútá.
7 Pbétù, abádhí náala dhu, Kàgàwà ríbhò wà ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò ma mí Ídzì Màkŭrù núnɔ dhu tó kasu fudú, àdhàdhì yà ndì ndabhù Pbàyàhúdí tò ka kí ndi Ídzì Màkŭrù núnɔ dhu-kàsŭ Pétɛrù-fó dhu bhĕyi.
8 Obhó tí, Pétɛrù-nyutsì nă rò kasu nanzì rì'ì uvitatálɛ tí Pbàyàhúdí tò Kàgàwà ní ndi nyudutsì nă rò kasu nanzì átò, mi'ì uvitatálɛ tí ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò.
9 Nírò ní ndi Yàkɔbhò, Pétɛrù ndirò Yùwanì, yà kànisà ŏ ingu tí ka kazù mà, náala Kàgàwà nítè pbìndà ídzìnga idù dhu, 'àdù ɔtsúka núlu Bàrnabà mànà, ì mànà mă mùngbò mă dhu nitè tí, ndínĭ mă mowu tí Ídzì Màkŭrù ùnò ìnzĭ ní Pbàyàhúdí tò, abádhí ràdù òwu kùnò Pbàyàhúdí tò.
10 Pbétù, abádhí adù ònzìnà fɔká atdí dhu ní, Yèrùsàlɛmà tó kigò ŏ arí'ì pbàkrístò nzínzì ŏ nằkùtálɛ ìrè mă mí dhu kèlĕ. Ní ma madù ndi dhu ònzì atdí afídu nyú nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndɨ́ ndɔ́rʉ̀ tɨ́ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu náwɛ̌ dhu
(Kas 9.1-20,23-30; 22.3-16; 26.9-20)

11 Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu àrà àhʉ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ma marʉ̀ àbadhi-dɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, kǎnzì dhu nɨ'ì nzɨ̌ ídzì dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

12 Obhó tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà náavù 'ɔ̀ngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà. Nɨ́ Yàkɔbhɔ̀ avì atdídhená alɛ rɔ̀wù ùvò Àtìyòkiyà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ níitdègu ɔ̀wu ùvò ányì, nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndìndà, ndàdʉ̀ atdíkpá ì óngo ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà dhu ʉ̀bhà, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu ʉ̀tʉ̌ arɨ́ alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

13 Ndirɔ̀, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí náapɛ̀ 'ɔ̀nzì dhu ɔyɔyɔ ɨdàya nà Pɛ́tɛrʉ̀ bhɛ̌yi. Ndirɔ̀, Bàrnabà mà náangbò ndì abádhí mànà ndɨ abádhí tɔ́ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, ma mala dhu abádhí ràrɨ̌ nzɨ̌ ùbhi yà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ obhónga ózè kubhi dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ma madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, matɨ: «Dhu apɛ́ ì'ì ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tɨ́rɔ̀, nyɨ nyarɨ́ nyɔnzɨ ìnzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ nyɨfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ dhu tɨ́, nɨ́ ɨ́ngbà dhu bhɛ̌yi dhu nyɨ nyádʉ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí ʉ̀tʉ, rìfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ nɨ̌?»

Ɨnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí rʉ̌gʉ Yɛ̌sù ɨ à'ù dhu-otù ɔ̌ dhu

15 Mǎ, mǎ'ɨ nɨ́ ʉ̀gʉ tɨ́ ka kʉ́gʉ̀ mǎ'ɨ Pbàyàhúdí tɨ́ alɛ. Mǎ'ɨ nɨ́ nzɨ̌ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí, kɔ̌kɔ̀ ɨnzá Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɨ nzɛ́rɛngatálɛ.

16 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́, ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ ka kɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kà'ù dhu-otù ɔ̌ tɨ́. Mǎ'ɨ átɔ̀ mǎ má'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀, ndínɨ̌ ka kɔzʉ́ tɨ́ mǎ obhónángatálɛ tɨ́ Àbadhi mǎ mà'ù dhu-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌. Obhó tɨ́, obhónángatálɛ tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ atdí alɛ ma rɨ̌'ì mbǎ.

17 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kɨ́ dhu ɔ̀nɛ ndínɨ̌ ka kɔzʉ́ tɨ́ àlɛ̌ obhónángatálɛ tɨ́ Krístɔ̀-nyʉtsì. Nɨ́ dhu apɛ́ ì'ì ka kàla àlɛ̌'ɨ nzɛ́rɛngatálɛ tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ wɔ̀ dhu ìtɛ̀ tɨ́ dhu Krístɔ̀ ràrɨ̌ àlɛ̌ nʉ́nda nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta ɔ̀? Ɨnzɨ̌, akɛkpá màtɨ́!

18 Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ì'ì ma mɔ́sìna tdítdɔ̀ dhu rɨ̌'ì yà ɨwà ma múgolo dhu tɨ́, nɨ́ ma mòngò wà ma-tɨ́rɔ̀ Ʊyátá nʉ̀kɔ̀ alɛ tɨ́.

19 Obhó tɨ́, Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, ɨma, ma mɔ̀vè nɨ̌ ɔvɛ nɨ́ ndɨ Ʊyátá kɛ̀lɛ̌ ìbhò idù, ndínɨ̌ ma mɨ'ì tɨ́ ípìrɔ̌nga nà Kàgàwà tɔ̀. Mǎ ka kʉtó wà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ atdíkpá Krístɔ̀ mànà.

20 Ndirɔ̀ kòmbí, ma mɨ́'ì ípìrɔ̌nga nà, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ ɨma ndɨ ípìrɔ̌nga nà ma mɨ́'ì, Krístɔ̀ nɨ́ ndɨ nyʉdutsì rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà. Obhó tɨ́, yà kòmbí ma mɨ́'ì nà alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ípìrɔ̌nga nà ma mɨ́'ì Kàgàwà t'Ídhùnà ma má'ù dhu-otù ɔ̌. Kǎzè ma, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga àdzi okúdu dɔ̀ rɔ̀.

21 Ɨma, ma màsà wà Kàgàwà bhà ídzìnga ɔ̀dhɔ ma mɨ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ìnè abádhí rɨ̌'ì kɔzʉ̀ ì obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́rɔ̀ Krístɔ̀ avɛ̀ kɔkɔ́rɔ̀ nga dɔ̌.

3

Dhu àkǎ tɨ́ kɨfʉ Ʊyátá, ndirɔ̀ tɨ́ kɨ'ì a'uta nà
(Ɛfɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Ɔɔ nyɨ̌ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̌ nɨ́ mbǎ dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ! Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ̌ nɔ́wè, ndàbhʉ nyɨ̌ nyʉ̌wɨ̌, àzèmbè ɨwà ka kɨtɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀ rɔ́rɔ̀?

2 Nɨ́, ma mòzè nyǎdu atdí dhu kɛ̀lɛ̌ idù: Nyɨ̌ nyákɔ tɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, Ʊyátá nyɨ̌ nyɨ́fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, nyɨ̌ nyákɔ tɨ́ ka Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyɨ̌ nyɨ́rì, nyǎdʉ̀ à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

3 Ɨngbà dhu bhɛ̌yi dhu, nyɨ̌ nyɨ́'ì mbǎ dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ tɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ̌? Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ nyɨ̌ nyɔ́pɛ̀ dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyòzè tɨ́ nyǎbhʉ ràkǎ kòmbí ɔbìkʉ nɨ̌?

4 Nyɨ̌ nyʉ́dà ɔ̀yá dhu kɔ́rɔ́ nɨ́'ì tɨ́ kɔkɔ́rɔ̀ nga tɔ́? Obhó nyʉ́, ka nɨ́'ì nzɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀ nga tɔ́ dhu.

5 Kàgàwà nɨ́rǎ tɨ́ nyɨ̌ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, ndàdʉ̀ wɨwì ɔ̀nzì nzínzìkʉ ɔ̌ Ʊyátá nyɨ̌ nyɨfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kɨ̌rǎ tɨ́ nyɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyɨ̌ nyɨ́rì, nyǎdʉ̀ à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

6 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndàbhʉ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ndì, obhónángatálɛ tɨ́*.

7 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́: obhó nyʉ́, Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɨ́ rɨ́'ì alɛ ràrɨ̌ Kàgàwà nà'ù alɛ.

---

* **3:6 3.6** Ɔpt 15.6

8 Ɩlĭlă Andítá náavɔ̀ wà dhu angyangyɨ, ndàtɨ: Kàgàwà rɔzʉ́ya ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí
obhónángatálɛ tí, fɨyɔ́ a′uta-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà náavɔ̀ yàrí Ídzì Màkʉ̆rʉ̀
wɛmbɛrɛ̀ tí Àbràhamʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyʉnʉtsì nă rɔ̀ Kàgàwà náasoya kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ*.»
9 Ní, Kàgàwà náasoya ndì nà′ù alɛ kɔ́rɔ́ àdhàdhɨ ndɨ ndaso Àbràhamʉ̀, a′utatálɛ dhu
bhĕyi.
10 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ́ nípbɨ̀ Ʊyátá t′ífʉta rɔ̌ alɛ, nófù wà ɨ́ kɔ́rɔ́. Obhó tí, Ɩlĭlă Andítá rătɨna:
«Ìnzɨ́ rĭ yàrí Ʊyátá tó bhŭkù ɔ̀ ka kándĭ kɔ́rɔ́ dhu ɨ́fʉ̆ alɛ nófù wà ndì*.»
11 Ndɨrɔ̀, kpangba rĭ′ì dhu ní, Ʊyátá-otù ɔ̌, ka kɔ́zʉ̀na obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́
atdí alɛ mà rĭ′ì mbă. Obhó tí, obhónángatálɛ náabáya ípìrɔ̌nga pbìndà a′uta-otù ɔ̌*.
12 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá náhʉ nzá a′uta-nyʉtsì rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ʊyátá ɨ́fʉ̆ rí alɛ bhà ípìrɔ̌nga níɨ′ɨya
ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌*.
13 Yà ndì ndʉ̀gèrɛ̀ ndì, ndòngò ofúngá tí àlĕ tó ngari ɔ̌ dhu-otù ɔ̌, Krístɔ̀ nʉ́ʉwʉ̀ àlĕ′ɨ
Ʊyátá bhà ofúngá ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, Ɩlĭlă Andítá rătɨna: ìndrŭ òho ka kapɛ́, kadʉ̀ abvòna
ʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, ní ndì alɛ rĭ′ì Kàgàwà bhà ofúngá ɔ̌*.
14 Ndɨ dhu anzì ndì wɔ̀ dhu bhĕyi, ndínɨ̆ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ asota
nabhʉ̀ tí ràrà àhʉ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí dɔ̀ Yĕsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndɨ, ndínɨ̆
àlĕ′ɨ kɔ́rɔ́ àlĕ kabá tí yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Ɩlĭlă-Alafí a′uta-otù ɔ̌.

Ʊyátá rĭ nzɨ́ àdʉ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ làká nʉ́kɔ̀ dhu
(Mík 7.20; Rɔm 4.13-17; 10.4-13; Ɛ̌fɛ 3.6)

15 Àbanĭnzó, ma mí yà dhu-tɨ̀ àwĕ fʉ̆kʉ̀ ìndrŭ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌: ìndrŭ apɛ́ afína ɔ̀ dhu àndĭ
angyangyɨ yà ka nyʉ́ àkă ndì′ì dhu bhĕyi, ní ndɨ andítá ʉ̀kɔ̀ rĭ alɛ rĭ′ì mbă, ndɨrɔ̀ kà dɔ̌
rí ngătsi dhu ìsĕ alɛ rĭ′ì mbă.
16 Nírɔ̀, Kàgàwà náakɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà mʉ̀dzʉkʉrʉ mànà tɔ̀. Ɩlĭlă-Andítá
àtɨ nzá: «pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀», àdhàdhì ábhɔ̀ alɛ tɔ̀ Kà rĭ kɔ̀nzɨ dhu bhĕyi. Pbɛ́tʉ̀,
kàtɨ: «pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀dzʉkʉrʉ tɔ̀». Kà-tɨ̀ ní: atdí alɛ tɔ̀ tí, ndɨ alɛ ní Krístɔ̀.
17 Yàrí ní ndɨ ma mòzè mʉnɔ̀ dhu: Kàgàwà nʉ́ʉnɔ wà afína ɔ̀ dhu angyangyɨ
Àbràhamʉ̀ tɔ̀, yà ndɨ dhu àkănà ndɨ′ɨ dhu bhĕyi, Músà bhà Ʊyátá ràdʉ̀ ndɨtɔ̀ ɨ́fɔ mɨyà
dɔ̀ná ɨ̀bhʉ kumì nà atɔ-dzidɔ̌ olù nă rɔ̀. Ní ndɨ Ʊyátá rĭ nzɨ́ àdʉ̀ Kàgàwà ʉnɔ dhu ʉ̀kɔ̀,
ndɨrɔ̀ kà rĭ nzɨ́ àdʉ̀ Kàgàwà bhà làká nʉ́kɔ̀.
18 Obhó tí, dhu apɛ́ ɨ′ì Kàgàwà bhà dhu-tsí-kàmă tí ka kóko dhu răhʉ Músà bhà Ʊyátá-
nyʉtsìnă rɔ̀ dhu tí, ní kà rĭ nzɨ́ àdʉ̀ àhʉ tdítdɔ̌ làká-nyʉtsìnă rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, làká-otù ɔ̌,
Kàgàwà ɨ́tɛ̀ wà pbìndà ídzìnga Àbràhamʉ̀ tɔ̀.
19 Nírɔ̀, Ʊyátá-kàsʉ̆ nɨ′ì àdhu? Ka kisé ka olù nă rɔ̀ ndínɨ̆ ìndrŭ tó afátá nɨ́tɛ̀ tí, ràrà
àhʉ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ rĭrà àhʉ dhu ɔ̀. Màlàyíká
náavɔ̀ ndɨ Ʊyátá ìndrŭ tɔ̀, yà ìndrŭ nzínzì ɔ̌ ìdè ɨ́ mànà Músà-otù ɔ̌.
20 Ìndrŭ nzínzì ɔ̌ ríde alɛ-atdyú nà ka ka rɨ́′ì ɔ́yɔ̌ rɔ̀ rɨ́′ì alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì
ndí làká ɔ̀kɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà ɨ′ì atdírɔ̀ tí.

Ʊyátá-kàsʉ̆ tí ɨ′ɨ dhu
21 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu tí àtɨna, Músà bhà Ʊyátá ràkɔ nzá ndɨ Kàgàwà bhà làká nà? Ɩnzɨ́,
akɛkpá màtɨ́! Ípìrɔ̌nga ìbho rɨ́ ìndrŭ tɔ̀ Ʊyátá ka kíbhòyana gukyè, ní ìndrŭ ka kɔ́zʉ̀yana
ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ Ʊyátá-otù ɔ̌.
22 Pbɛ́tʉ̀, Ɩlĭlă Andítá rătɨna, kɔ́rɔ́ alɛ ràrĭ′ì nzérɛnga bhà ɔbɨ-tsì nă, ndínɨ̆ yà Kàgàwà
akɔ̀ làká náaká tí pbàkrístɔ̀ tɔ̀, Yĕsù Krístɔ̀ ɨ́ alɛ ná′ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ɩnzá Yĕsù à′u ka kí dhu tó kàsʉmɨ nápɛ̀ àkă rɔ̀, mă′ɨ́ nɨ′ì Ʊyátá ʉ́tsì alɛ, mămbɛ ɨ́nga
ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà rĭ ndɨ a′uta àbhʉ̆ mă rʉ̀nɨ dhu ɔ̀.
24 Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ, Ʊyátá ɨ′ì àdhàdhì dɔ̀ká-nga àndà rĭ alɛ bhĕyi, ràrà àhʉ Krístɔ̀
rĭrà àhʉ dhu ɔ̀, ndínɨ̆ Kàgàwà ɔzʉ́ tí mă obhónángatálɛ tí a′uta-otù ɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì a′uta írà àhʉ dhu ɔ̀ rɔ̀, mă mí′ì mbă tdítdɔ̌ wɔ̀ ndɨ àlĕ-dɔ̌nga àndà
rĭ alɛ bhà ɔbɨ-tsì nă.
26 Obhó tí, nyɨ́ kɔ́rɔ́ nyɨ́ ní Kàgàwà bhà inzo, Yĕsù Krístɔ̀ nyɨ́ nyà′ù dhu-otù ɔ̌.
27 Nyɨ́ kɔ́rɔ́, yà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ Yĕsù Krístɔ̀ mànà, bàtizò nyɨ́ nyálʉ̆ dhu-otù ɔ̌ rɔ̀, nyɨ́
nyɔ́fɔ̀ wà nyɨ́ Krístɔ̀ nà.
28 Dhèdhèrɔ̀ nga rĭ mbă ɨ′ɨ tdítdɔ̌ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà, ɨ́nɔ
mà nzínzì ɔ̌ dɔ̀yá arí′ì ɨ̀tírɔ̀ alɛ mànà, kpabhálɛ mà nzínzì ɔ̌ vèbhálɛ mànà. Obhó tí nyɨ́
kɔ́rɔ́, nyɨ́ ní atdí alɛ Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì.

---

* **3:8 3.8** Ɔpt 12.3 * **3:10 3.10** Tɔ̀r 27.26 * **3:11 3.11** Hàb 2.4 * **3:12 3.12** Law 18.5 * **3:13 3.13** Tɔ̀r 21.23

29 Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀ bhà alɛ tí, ní nyɨ́ ní Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ, ndɨrɔ̀ nyɨ́ ní yà
Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì ndábhʉ̌na dhu tí kórɔ́ dhu-tsí-kàmă.

4

Kàgàwà bhà ɨnzo ní nzɨ̌ Ʊyátá tɔ́ ɨnɔ
(Rɔm 8.14-17)

1 Nírɔ̀, ma mátɨna yà dhu bhěyi: ɨngba, yà àbanà bhà dhu-tsí-kàmă tí àkǎnà ndàdɨ,
náapɛ́ ɨ'ɨ̀ àdì ndì ndàdì ngbángba tí rɔ́, ní bhà ɔ́fɔ̀ mà nʉ́dà nzá ɨ̀ ɨnɔ bhà ɔ́fɔ̀ nà, àzèmbè
ìnè ndì ndí'ì dhu-kàmǎ tí rɔ́rɔ̀.

2 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àbadhi rɨ̌'ɨ̀ yà kìvɨ̌ arí ndàdʉ̀ kàbhà dhu-tsí ɔ̀dɔ̀ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga-
tsìnǎ, ràrà àhʉ kà t'ábanà udhè kàsʉmì araya àkǎ dhu ɔ̀.

3 Ní àlɛ̌'ɨ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ kɨ'ɨ̀ nzónzo bhěyi angyi, àlɛ̌ nɨ'ɨ̀ yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí tó
ɨnɔ.

4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà udhè kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní Kɨ̌vi Idhùnà: tsìbhálɛ ʉgʉ ka, ràdʉ̀ àdɨ
ndòngò òvi Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ,

5 ndínɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tí ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ aróko alɛ, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ mǎ mɨ'ɨ tí Kàgàwà bhà
ɨnzo nyʉ́ tí.

6 Nyɨ̌ ní Kàgàwà bhà ɨnzo nyʉ́. Ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu ní, Kɨ̌vi Idhùnà bhà Alafí rɨ̀rà àdɨ
àlɛ̌-afí ɔ̀. Ndɨ Alafí ní ndɨ rí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ràtɨ: Àba! Àbadu!

7 Nírɔ̀, ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ní nzɨ̌ ɨnɔ tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ka ní Kàgàwà bhà
ɨngba, ndɨrɔ̀ Kàbhà ɨngba tí nyɨ nyí'ɨ̀ dhu bhěyi, Kǎbhʉ̀ya pbɨ̀ndà ɨnzo tɔ̀ ndì ndarɔ́dɔna
dhu-tsí átɔ̀ ɨndʉ̀.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrɛ̀ta Gàlàtiyà ɔ̌ Kànísá ɔ̌ bhà dɔ̌
(Gàl 3.1-4; 5.1-12)

8 Angyinǎ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Kàgàwà, ní nyɨ̌ nɨ'ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tó mʉ̌ngʉ̌-nzo tó ɨnɔ.

9 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, Kàgàwà ʉ̀nɨ wà nyɨ̌. Nírɔ̀, ínghà
dhu bhěyi dhu, nyɨ̌ nyádʉ̀ nyǎdu tdítdɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀mbǎ arí'ɨ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ àkyǎkyɛ̀ dhu-tsí-
tɨ'ɔ̀ nɨ̌? Nyɨ̌ nyòzè tí nyɔ̌kò ɨ dhu-tsí tó ɨnɔ tí tdítdɔ̌?

10 Nyɨ̌ nyózè nyǎbhʉ ɨfʉta atdídɔ̌ atdídhená ɨdhɔ mà, àbɨ̌ mà, kàsʉmì mà atɔ mànà tɔ̀.

11 Obhó tí, ma mí ɔdɔ ɔ̀nzɨ, akyɛ dhu arana ɨ'ɨ̀ kɔkórɔ̀ ma mí kasʉ ɔ̀nzɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀
dhu tí nɨ̌!

12 Àbanɨ̌nzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, dhu àkǎ nyǒngò dhu ɔ̀nzì yà ma marí dhu ɔ̀nzɨ dhu
bhěyi, àdhàdhì ma marí dhu ɔ̀nzɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyarí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɨ̌, nyɨ̌
nyɔ́nzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mà rùdú.

13 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà wɛmbɛrɛ̀ tí ma mʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɨ'ɨ̀
andɨ nà dhu.

14 Nyɨ̌ nyɨ́'ìyana ìnè nyɔ̀nzì ɨtsìdu, ngǎtsi nɨ̌ mɨnzɛ rʉ̀kʉ́, yà ma mɨ'ɨ̀ nà andɨ-okú dɔ̀
rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyɔ́nzì nzá ɨtsìdu, ndɨrɔ̀ ma mínzɛ nzá rʉ̀kʉ́ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ makɔ
àdhàdhì nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà Kàgàwà bhà màlàyikà mà nákɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà
Yěsù Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ nákɔ̌ dhu bhěyi!

15 Nírɔ̀, angyè fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nárà àdhà? Obhó tí, ma mà'ù wà dhu: nyɨ̌ rózèyana
gukyè nyʉ̌wà nyɨ̀kpɔ́kʉ mà, nyǎdʉ̀ ùbhonà pɛrɛ̀ tí idù, ní nyɨ́ nyʉ́wàyana ʉ̀wa!

16 Ní kòmbí ma mʉ̀gɛ̀rɛ̀ tí ɨma, mongò fʉ̀kʉ́ òmvʉ̌ tí, yà obhó dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

17 Kɔ̀rí alɛ ápbǎ afíya rʉ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta rɨ̌'ɨ̀ mbǎ mběyi. Abádhí ózè dhu ní,
'ìndà nyɨ̌ rùdú rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyongó tí àdʉ̀ afíkʉ àpba rɔ̀yá tí.

18 Ídzì dhu tí rádʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu ní, alɛ-afí àpbǎ ka kí ídzì dhu t'ónzɨta rɔ̌ bìlɨ̌nganà dhu, ɨ̀nzɨ̌
ní yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ɨ̀ nyɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí.

19 Pbànɨ̌nzó, ma mí àpbɛ̀ àbà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ tdítdɔ̌, àdhàdhì ndʉ̀gʉ rí tsìbhálɛ náarí
àpbɛ̀ àbà dhu bhěyi, ràrà àhʉ Krístɔ̀ rǎrà ngari àbà afíkʉ ɔ̀ dhu ɔ̀.

20 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní, mɨ'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà kòmbí, madʉ̀ ɔ̀tɛ nyɨ̌ mànà vurò
tǔdú na. Obhó tí, ma mʉ̀nɨ nzá àdhu mà ɔ̀nzì ma mádʉ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu.

Hàgarɨ mà Sárà nà rɨ̌tèna ɔ́yɔ̌ ungbòta-tɨdɔ̀
(Ɔpt 21.1-12; Ɛbr 12.18-24)

21 Nyʉ̀nɔ pɛ́ dhu idù, nyɨ̌ yà Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ nyɨ̌ nyózè nyǒkò rɔ̀, nyɨ̌ nyírì tí
ɨnzá ndɨ Ʊyátá arʉ́nɔna dhu?

22 Ka kándɨ̌ dhu, katɨ: Àbràhamʉ̀ ɨ'ɨ̀ kpabhínzo nà ɔyɔ. Atdí ɨngba nʉgʉ kà tɔ̀ nɨ'ɨ̀
kàbhà ɨnɔ-àyi, Hàgarì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ɨngba nʉgʉ kà tɔ̀ nɨ'ɨ̀ Sárà, yà ɨ̀nzɨ̌ ní ɨnɔ-àyi.

23 Wɔ̀ ndɨ ɨnɔ-àyi bhà ɨngba ka kʉgʉ àdhàdhì kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́gʉ ka karí dhu bhěyi,
pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní ɨnɔ-àyi bhà-tsí ka kʉgʉ àdhàdhì yà Kàgàwà anzɨ làká-otù ɔ̌.

24 Wɔ̀rí dhu-tì rǐ'ì ìnè: kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ vèbhálɛ nítɛ̀ dhu ní ɔ́yɔ̀ ungbòta-tìdɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta, yà Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ ndì nanzì, nítɛ̀ ní Hàgarì. Ndì ungbòta-nyʉtsì rɔ̀ arúvò nzónzo ní ìnɔ.

25 Ndìrɔ̀ Hàgarì ní Sìnayì tí kátìna Pbààrabhù-bvʉ̌ pbìrì. Ndìrɔ̀, kɔ̀fɔ̀ ndì yà kòmbí arí'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀, yà ìnɔ tí arí'ì pbìndà inzo mànà nà.

26 Pbɛ́tù, yà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ rǐ'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀, ndìrɔ̀ ka ní ndì àlɛ̌ tsánà.

27 Obhó tí, Ɨlǐlǎ Andítá rǎtìna:
«Ábhʉ̌ ìdhɛ̀nʉ rìka ndì, ìnyì ìngò-ayí, ìnzǐ nyì nyarí nyʉgʉ rɔ̀,
ɔ́vì dhɛ̀dhɛ tɔ́ ìkʉ̌, ìnyì, ìnzá nyì nyapɛ̀na ʉgʉta tɔ́ àpbɛ̀ ìnè rɔ̀.
Obhó tí, yà kpatsìbhálɛ ʉbhà tsìbhálɛ,
níì'ìya inzo nà abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè yà kpatsìbhálɛ nà arí'ì tsìbhálɛ dɔ̀nǎ*!»

28 Nyǐ mà àbanǐnzó, nyǐ ní yà Kàgàwà bhà làká-otù ɔ̌ ka kʉgʉ inzo, àdhàdhì Ìsakà ka kʉgʉ dhu bhěyi.

29 Pbɛ́tù angyi, yà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́gʉ ka karí dhu bhěyi ka kʉgʉ ngbángba náavù yà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ɔbì nǐ ka kʉgʉ ngbángba-rɔ̌. Ndìrɔ̀ ndì dhu rǐ'ì ìnè ndì ndí ndɔ̀nzì ndì dhu bhěyi tí kòmbí màtí rɔ́.

30 Ní, Ɨlǐlǎ Andítá rǐ àdhu ʉ̀nɔ? Kà rǎtìna: «Ódì wɔ̀ ìnɔ-àyi mà idhùnà mànà. Obhó tí, ìnɔ-àyi t'ídhùnà mà rǐ nzǐ àdʉ̀ ɔ̀ko àbayà bhà dhu-tsí-kàmǎ tí atdíkpá, yà ìnzǐ ní ìnɔ-àyi t'ídhùnà mànà*.»

31 Ní ndì dhu bhěyi tí àbanǐnzó, àlɛ̌ ní nzǐ ìnɔ-àyi bhà inzo, pbɛ́tù àlɛ̌ ní yà ìnzǐ ní ìnɔ-àyi bhà inzo.

5

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrʉ̌ rǐ'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀ dhu
(Gàl 2.3-5; 3.1-7,12)

1 Krístɔ̀ nʉ́ʉwù àlɛ̌ ìnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ àlɛ̌ kì'ì tí àlɛ̌ dɔ̌ àlɛ̌tírɔ̀ dɔ̀tsí. Nírɔ̀, nyìkò dɔ̀tsí. Àpɛ́ nyàbhʉ nyǐ kitsu nyǐ tdítdɔ̀ ìnɔ-kàsʉ̌ tɔ́ kɔ̀mà ɔ̀.

2 Nyìrì dhu! Ɨma Pɔlɔ̀ ma mɔ̀zè mʉnɔ̀ dhu fʉ̌kù matì, nyǐ nyapɛ́ nyɔ̌zè kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga, ndínǐ Kàgàwà a'u tí nyǐ, ní Krístɔ̀ anzì fʉ̌kù dhu rǐ'ì mbǎ atdí mʉ̀gàsʉ̀ nà màtí.

3 Ɨma, ma mí dhu ʉ̀nɔ tdítdɔ̀ kpangba: ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà náapɛ́ ndɔ̀zè ndàbhʉ ɔnzìná nga kɔbhɔ̀lɔ̀, nákǎ ndìfʉ Ʊyátá kɔ́rɔ́.

4 Nyǐ nyapɛ́ nyɔ̌zè kɔzù nyǐ obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzǐ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌, ní nyì nyìndà wà nyì ìtsɛ Krístɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, nyǎdù Kàgàwà àmbɛ̀nà ɔ̀nzìna fʉ̌kù ídzìnga ìwi.

5 Pbɛ́tù mǎ'í na, mǎ mɔ́dɔna atdyúka nyʉ́ nà dhu ní, Kàgàwà nɔ́ɔzʉ́ya mǎ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ dhu. Ndì dhu ní ndì mǎ mɔ́dɔna Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbì nǐ.

6 Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ mànà ì núngbò alɛ tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ndìrɔ̀ ìnzǐ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mànà nónzì nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ dhu ní, ka'ù Yěsù Krístɔ̀, kadù ndì a'uta nítɛ̀ alɛ ɔ̀zè ka kí dhu-otù ɔ̌.

7 Nyǐ, nyǐ nyì'ì mběyi nyʉ́ nyǐ nyówu angyi fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ rɔ́! Ní, ádhì ndì tsʉ̀kʉ nʉ́tɔ̀ ìnzǐ nyǐfʉ obhó dhu?

8 Wɔ̀ tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ rí dhu nírà nzá yà nyʉ̌nzi rí Kàgàwà bhà rɔ̀.

9 Ákɛ̌ afí-ngba náarí ndì ábhɔ̌ idyi nyʉ́ nábhʉ̌ ràmɔ̌.

10 Pbɛ́tù, Ádrùngbǎlɛ Yěsù àbhʉ ma mí'ì a'uta nà ʉ̀kù: nyǐ nyí nzǐ vurò dhu ìrɛ̀ yà ma mírɛ̀na dhu rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tù, wɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌nga ɔ̀ngbò arí alɛ dɔ̌ Kàgàwà rǐ pɛ́ anya ɔ̀tdì, ìmbǎ ì'ìna àdhì pbá alɛ màtí.

11 Pbàkà ɔ̌ abanǐnzó, dhu apɛ́ ì'ì ìnè ma marí'ì dhu ɔ̀vɔ ma márí ìndrʉ̌ tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu dɔ̌ dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndì ka kádù ɔ̀ko kambɛ àvu dɔ̌ rùdú nǐ? Ndì dhu bhěyi kì'ì rɔ̀, atdí alɛ mà rǐ'ì mbǎ ì'ì, yà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉtó mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu rǎdù àbhʉnà rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀.

12 Ɨ kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌nga ɔ̀ngbò arí alɛ, nákǎnà 'ìtɔ̀ kpabhálɛ-ɔbì* rɔ̀yá rɔ̀.

13 Obhó tí àbanǐnzó, Kàgàwà núunzi nyǐ, ndínǐ nyì nyoko tí dʉ̀kʉ́ nyì-tírɔ̀. Nírɔ̀, nyì nyàkǎ nzá nyǐdyì wɔ̀ dʉ̀kʉ́ nyì nyarí'ì nyì-tírɔ̀ dhu, rì'ì rʉsà ʉ̀fà rí fʉ̌kù, nyɔ̌nzì yà ngbɔ̌kʉ rǐ atdyúya òho dhu dhu tí. Pbɛ́tù nyì nyàkǎ nyɔ̌wù dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ɔ̌.

14 Obhó tí, Músà bhà kɔ́rɔ́ Ʊyátá ka kándu yàrí atdí Ʊyátá ɔ̀. Ndì Ʊyátá rǎtìna: «Nyì nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyì nyʉ́ nyì nyózè nyì nyì-tírɔ̀ dhu bhěyi.»

---

* **4:27 4.27** Ìsa 54.1 * **4:30 4.30** Ɔpt 21.10 * **5:12 5.12** Kpabhálɛ-ɔbì ìtɔ ka kí dhu-tì ní: alɛ-omù-kpɔ̌ nʉ́tǎ ka kí dhu.

15 Pbétù, dhu apé ì'ì nyǐ nyárí nyǔkǎ, nyǎdù àmbɛ nyǎ'à dɔ̌ ɨrí ɔ̌ ìzǎ bhěyi dhu tí, ní nyàndà nga mběyi, ìnzǐ nyɔ̀tdí tí tsěkʉ nzínzìkʉ ɔ̌.

Ɨlǐlǎ-Alafí nákǎ ndɨ ndùndà ìndrǔ dhu

16 Nírɔ̀, ma mí dhu ʉ̀nɔ fǔkù, matɨ: nyǐ nyàkǎ nyǔbhà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rùndà nyǐ. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyí nzǐ àdù yà ngbɔ̌kʉ rǐ atdyúya òho dhu àbhʉ rùndà nyǐ.

17 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rǐ atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ atdyúya òho dhu nà. Ndirɔ̀, Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò alɛ-ngbɔ̀ rǐ atdyúya òho dhu nà. Kɔ̌kɔ̀rí ɔ́yɔ̌ dhu náarí 'àgò, ndɨ dhu ràdù nyǎbhʉ ìnzǐ nyɔ̌nzì yà nyǐ nyòzè nyɔ̌nzì dhu.

18 Pbétù, dhu apé ì'ì Ɨlǐlǎ-Alafí arí nyǔnda dhu tí, ní nyǐ nyí nzǐ àdù òko tdítdɔ̌ Ʉyátá-tsìnǎ.

19 Alɛ-ngbɔ̀ arábhǔna kɔnzì dhu nʉ́nɨ wà ì kpangba. Ɨ dhu ní: mùnyɔ̀nì, Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ka kótì dhu, alɛ-ngbɔ̀ rǐ atdyúna òho dhu rǐ alɛ ʉ̀nda dhu,

20 sànamù-ɔ̀nzǐ ka kí alɛ ʉ̀kɔ̌ dhu, adhɨ ɔ̀wɛ̀ ka kí dhu, òmvǔ tí ka kóko dhu, anya t'ónzɨta, adha tó alɛ-afí, akótá, agòta, ìndrǔ-ɔ̌nga rǐ ndùndɔ dhu, alɛ-tì t'áfàta,

21 ngǎtsi alɛ-fó rí'ì dhu-atdyú t'óhota, ɨwa òri ka kí dhu, ɔ̀nyù ɔ̀nyʉ ka kí ɔbìna ròsè dhu, ndirɔ̀ ngǔkpà dhu-tsí kɔ̀rí dhu nà ì nɔ́fɔ̀ mànà. Ní, ma mí dhu ɔ̀vɔ fǔkù tdítdɔ̌ àdhàdhì yà angyi ma mɔ́vɔ̀ ka dhu bhěyi matɨ, kɔ̀rí dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ, náabáya nzǐ ngari ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.

22 Pbétù, Ɨlǐlǎ-Alafí arí ì'ɔ̌na itse ní: àzè, dhɛ̀dhɛ, màrùngà, dhu-dzi t'óndùta, ídzìnga, ìndrǔ dzùnà t'ónzɨta, ìndrǔ rǐ'ì a'uta nà alɛ ɔ̀ dhu,

23 ɨyɔ̀nga, ìnzǐ ka kí alɛ ìtsǔ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Músà bhà Ʉyátá násà nzá kɔ̌kɔ̀ dhu!

24 Ní, Krístɔ̀ Yěsù bhà alɛ nʉ́tɔ̌ wà fɨyó alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ mà, yà ì nʉtsɨ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota tó imbi mànà mùsàlabhà dɔ̌.

25 Ní, dhu apé ì'ì Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ɔbɨ nǐ àlɛ̌ karóko dhu tí, ní àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rùbhi átɔ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ àlɛ̌ ʉ̀nda ɔ̀ná otu ɔ̌.

26 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀yɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌ rùsǎ, ndirɔ̀ àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌-adhà.

6

Ìndrǔ àkǎ 'ɔ̀nzì dzùnàya nzínzìya ɔ̌ dhu
(Rɔm 12.1-11; 2Kò 9.6; Ɛ̀br 6.10-12)

1 Àbanǐnzó, dhu apé ì'ì atdí alɛ nábà ndì atdí afátá nà dhu tí, ní nyǐ, yà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí arí nyǔnda rɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǎdu ndɨ alɛ ídzì otu ɔ̌ yɔrɔwà tó afíkʉ nà. Ndirɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyǐ nyǐ-tírɔ̀, akyɛ nyǐ nyadùna òtsù átɔ̀ pfɔ̀mvɔ rǐ afíkʉ ùmvǔ dhu ɔ̀ nì.

2 Nyòngò dzùnàkʉ ɔ̀nzì nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎnɔ̀ fùkʉ́ ànɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyádù Krístɔ̀ bhà Ʉyátá nífʉ.

3 Atdí alɛ mà náapé ndɔ̀zʉ ndìtírɔ̀ dhu tí, àzèmbè mbǎ ndì ndí'ì dhu tí rɔ́rɔ̀, ní ndɨ alɛ ní ndìtírɔ̀ rí ndùtrǎ alɛ.

4 Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ mà nákǎ ndàndà kàsǔna ndìtírɔ̀. Ndirɔ̀, kǎpé ì'ì ɨdhɛ̀na rǐ ndìkǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà, ní kǎ-dhɛ̀ àkǎ ndìka ndì kàsǔna-bvʉ nyʉ́ rɔ̌, ìnzǐ ní ndùdhe ndì ngǎtsi alɛ rɔ̌.

5 Obhó tí, ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà náanɔ́ya pbìndà ànɔ̀ ndìtírɔ̀.

6 Ídzì Màkǔrù ka kùdhe fǐndà alɛ nákǎ ndàrà ndì ndòngyè kɔ́rɔ́ pbìndà ongyéngá-ɔ̌nga ʉ̀ndɔ̀ rɔ̌ yà ndɨ dhu nùdhe fǐndà alɛ mànà.

7 Ɨnzǐ nyùtrǎ nyǐ nyǐ-tírɔ̀: Ɨnzǐ Kàgàwà arí ndùbha kɨkpà ndì nà! Yà ndì ndózòna dhu-tɨdɔ̀ ní ndɨ ndɨ alɛ adùya ògùnà ɨnga ɔ̌ rɔ̀.

8 Ngbɔ̌na ózè dhu tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí dhu òzò alɛ nóoguya ní ndɨ alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndì ndí'ɔ̌ itse: ndɨ itse ní ɔvɛ. Pbétù, Ɨlǐlǎ-Alafí ózè ka dhu bhěyi rí dhu òzò alɛ nóoguya ní ndɨ Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ'ɔ̌na itse: ndɨ itse ní dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga.

9 Àpé kìngyě àlɛ̌ ídzìnga t'ónzɨta nǐ. Obhó tí, kàsʉmì rǎkǎ nínganí, àlɛ̌ koguya àlɛ̌ tó itse ɨnzá àlǎfí ìngyě ndì kasʉ rɔ̌rɔ̀ nǐ.

10 Nírɔ̀, òko àlɛ̌ kòko kàsʉmì nà rɔ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ídzìnga kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ròsè dòtsí, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ka a'uta ɔ̌ arí'ì àlɛ̌ t'ádóna tɔ̀.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu t'ɔ́vɔta mà, ovìta mànà
(Fìl 3.2-11)

11 Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bhěyi màtí ma màndǐ bhàrʉwà ɔtsʉ́du nyʉ́ nǐ fǔkù, ádrɔ̀drɔ̌ nyìkpɔ́ya nà andítá nyʉ́ nǐ dhu!

12 Kórɔ́ kɔ̀rí alɛ, kɔ̌kɔ̀ nyʉ̌tʉ̌ arí kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga alɛ, ní ɨ ì nózè ʼìtɛ̀ ì alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi tí, ndínɨ̌ ìnzɨ̌ ka kavù tí rɔ̀yá Krístɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀.

13 Ɨ alɛ, kɔ̌kɔ̀ ɔnzìyá nga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarí nzɨ̌ Músà bhà Ʉyátá nífʉ̌ ì nyʉ́ tírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí ózè dhu ní, kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga, ndínɨ̌ ì ambɛ̀ tí ʼɔ̀yɔ̀ dɔ̌, ì ràrɨ̌ ndɨ ì ʉ́tʉ nyɨ̌ nyɨ̌ʼì wɔ̀ ndɨ ize nà rʉ̀kʉ́.

14 Ní, ɨmá na ní ndɨ, ma mòzè nzá mɨdzɨ̌ ma, ɨnzá ní àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀ tí ma mɨ̀dzɨ̌ ma rɔ̀. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ mʉ̀sàlabhà-otù ɔ̌ ní ndɨ, ma mɔ̀zʉ̀ yà adzɨ àdhàdhì ɨwà ɔ̀vè dhu tí, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ràdʉ̀ mɔzʉ̀ átɔ̀ ɨwà ma mɔ̀vè dhu tí.

15 Ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ìnzɨ̌ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mànà, nónzì nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ atdídɔ̌ dhu ní Kàgàwà rìbhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀.

16 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà ma múdhěna dhu ɨ̀fʉ̌ arí fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Pbàìsràyélí Kàgàwà bhà alɛ mànà tɔ̀ ma mátɨna, Kàgàwà bhà màrʉ̀ngà mà, Kàbhà ídzìnga mànà ràkǎ ɨ̀ʼì abádhí dɔ̌ kɔ́rɔ́.

17 Nírɔ̀ kòmbí, atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàva tsìdu tdɨ́tdɔ̌. Obhó tɨ́, yà ma mɨ́ʼì nà rùdú otú-bhu ní, Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mábà.

18 Àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga àkǎ ndɨʼì nyɨ̌ nà. Àmìnà.

Ɛfɛsɔ̀
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Kas 19.1-41; 20.17-38 ɔ̀ ka kózʉ̀na dhu ní Pɔlɔ̀ adì Àziyǎ-Ngba tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ ɨ̀bhʉ atɔ tí dhu. Kòmbí ka karí ndɨ pbìrì àtɨ Tùrùkiyà tí. Kǎdì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndínɨ̌ ndì ndʉnɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní olù nyʉ́, mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀, kǎndí yàrí bhàrʉwà imbi ɔ̀ ndì ndí'ì Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (Ɛfɛ 3.1; 4.1; 6.20) Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà mà, kǎ-gì rɔ̌ rí'ì kórɔ́ kànísá mànà tɔ̀ (Upf 1.11). Ɨ kànísá ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí.

Pɔlɔ̀ azè ndɨ̀tɛ̀ Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu ní ɨwà Kàgàwà údhě ndì ndɔ́nzɨna dhu tí dhu. Wɛmbɛrɛ̀ tí ní, Kàgàwà ózè ndɨ̀lɨ yà ndì ndanzì kórɔ́ dhu-tsí yà adzì ɔ̌ arí'ì mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mànà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.

Ɔyɔ rí kìsě ní, Pɔlɔ̀ azè pbàkrístɔ̀ rɔ̀kɔ̀ atdínga ɔ̌, àdhàdhì yà fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ nónzì ka dhu bhěyi.

Pɔlɔ̀ níidyi kàrí ɨ̀bhʉ ófɔ̀, ndínɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ 'òngò atdí alɛ nyʉ́ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu nɨtɛ̀ tí: yà ní, Kànɨsà arí'ì àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndɨ alɛ-dɔ dhu, Kànɨsà arí'ì àdhàdhì ɨdza bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndɨ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ arí odu dhu, ndɨrɔ̀ ní Kànɨsà ní Krístɔ̀ bhà tsìbhálɛ bhěyi dhu.

Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, dhu àkǎnà pbàkrístɔ̀ rùngbò ì, 'òkò atdíkpá fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Krístɔ̀ mànà.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzɨna pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga (1.3–3.21).
- Kàgàwà únzì alɛ nɨ̌ anzita nà àkǎ ófɔ̀ ɔ̌ dhu àkǎ kokò dhu (4.1–6.20).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ dhu (6.21-24).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Kas 18.19-21; 19.1-7; 20.17)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà nyʉ́ azè rì'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí alɛ. Ma màndɨ̌ dhu yà Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ aróko Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù Krístɔ̀ mànà ɨ̀ úngbò ɨ̀ nɨ̌ fɨyɔ́ ungbòta ɔ̌ íkò pɔ́tsɔ́ alɛ tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀.

Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzɨna pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga
(Rɔm 8.15-17,28-30; 2Tɛ̀ 2.13-14; 2Tì 1.9-10)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ t'Ábanà! Ka ní ndɨ àlɛ̌'ì náso ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà alɛ-afí tó kórɔ́ asota-tɨdɔ̀ nɨ̌, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌.

4 Ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavò àlɛ̌, àlɛ̌ rì'ì pbìndà alɛ tí Krístɔ̀-nyʉtsì. Kǎnzì ndɨ dhu ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tí ɔnzìná, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzérɛ dhu tí ka kózʉ̀na ɔnzìná dhu rɨ̌'ì nyʉyatsì alɛ tí, ndì ndózè àlɛ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

5 Kàgàwà náapì àlɛ̌ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ rì'ì pbìndà ɨnzo tí Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhěyi àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndózè ka dhu bhěyi.

6 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà yà àlɛ̌ tɔ̀ kɨ̌bho pbìndà ídzìnga tó ádrʉ̀ngbǎnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Kɨ̌bho ka tírɔ̌rɔ̀, yà atdídɔ̌ ndì ndazè Idhùnà-otù ɔ̌.

7 Krístɔ̀-azù-otù ɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉkɔlɔ àlɛ̌'ɨ nzérɛ dhu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ ndɨ, Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà ídzìnga tó ábhɔ̌nga àlɛ̌ tɔ̀,

8 ndìbhò dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, àkǎkǎ ɨnga t'ʉ́nɨta mànà àlɛ̌ tɔ̀.

9 Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndì ndudhé dhu. Ndɨ dhu kʉ̌dhé angyangyɨ pbìndà ídzìnga ɔ̌ ndì ndɔnzɨya tí Krístɔ̀-otù ɔ̌.

10 Ndɨ Kàgàwà udhé dhu ní, yà ndì ndakɔ̀ kàsʉmɨ ɔ̌, ndì ràrɨ̌ yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí, kǎkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ ɔ̌ arí'ì mànà-tsʉ̀ núndʉ̌, Krístɔ̀ rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.

11 Ndɨrɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì, Kàgàwà níibho wà yà ndì ndudhé mǎ moko tí kàmǎna tí dhu fǎkà, ndòvò mǎ angyangyɨ yà ndì nyʉ́ ndì ndudhé ka dhu bhěyi. Kǎnzì kórɔ́ ɨ dhu, àdhàdhì ndì ndudhé ka ndɨrɔ̀ ndì ndazè ka dhu bhěyi.

12 Nírɔ̀, yà wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí mǎ mɨ'ì Krístɔ̀ dɔ̌ atdyúya nɨ́lɨ alɛ tí rɔ̀, mǎ màkǎ mɨ̌lè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀.

13 Nyɨ mà átɔ̀, nyɨ nyitdègu obhónga tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ìrɨ, ní nyɨ nyadʉ̀ Krístɔ̀ ná'ù. Ndɨ
màkʉ̌rʉ ní Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɔ̀gʉ̀ nibho fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí
yà ndì ndakɔ̀ fɨndá làká níbhò fʉ̌kʉ̀, rì'ì pbìndà alɛ tí nyɨ́ nyí'ì dòtsí dhu ìtè rí pbìndà
ize tí.
14 Wɔ̀ ndɨ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ní ndɨ rí dhu ìtè àlɛ̌ rabáya ongyéngá*, yà pbìndà alɛ tɔ̀ Kàgàwà
akɔ̀ fɨndá làká ongyéngá nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kabáya ka Kàgàwà rɨ̌ àlɛ̌'ɨ nʉ́wʉ̌ dòtsí nzérɛnga
ɔ̌ rɔ̀ nínganí. Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndìtsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu
(Fìl 2.9-11; Kɔ̀l 1.3-6,9-13,18-19; 1Pɛ́ 1.3-4)

15 Kàgàwà ɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà ma mírìná nyɨ nyá'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tí dhu
mà, nyɨ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ tí dhu mànà rɔ̀,
16 ma márí nyɨ̀rɛ̀ pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ma márí nzɨ mɨngyɛ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ ma mí Kàgàwà
tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
17 Ma mí mɨtsɔ̀ yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì àlɛ̌ t'Ábanà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
Krístɔ̀ bhà Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà Alafí nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Alafí
rɨ̌ Kàgàwà ìtè fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà nyʉ̌nɨ mbɛ̌yi nyʉ́.
18 Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta-nyɨ̀kpɔ́ nʉngbɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ
kʉ̌nzì nyɨ ndínɨ̌ nyɨ nyʉnɨ tí yà nyɨ nyʉ́lɨ atdyúkʉ dɔ̀yá dhu, nyǎdʉ̀ yà pbìndà alɛ tɔ̀ kɨ̌lɨ
dhu-tsí tɔ́ ʉ̀yʉ̌ya ongyéngá núnɨ̌.
19 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyí ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ
nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌, yà ka àlɛ̌ ká'ù rɔ̀. Ndɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ Kàgàwà ítè ɔbɨ
nyʉ́ nà,
20 yà Krístɔ̀ ndì ndabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ pbìndà fangà dɔ̀nǎ
rɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.
21 Ányì nga ní ndɨ, Kàgàwà ílɨ Krístɔ̀ kɔ́rɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá mànà dɔ̌, yà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkámá dɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà
ílɨ ka kɔ́rɔ́ ɔvɔ, yà ɔ̀vɔ ka kádʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà kòmbí màtí, ndɨrɔ̀ olù màtí ka kɔvɔya dɔ̌.
22 Kàgàwà ábhʉ wà Krístɔ̀ rɔ̀bɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí-dɔ, ndàdʉ̀ kɨ̀lɨ rì'ì Kànɨsà-dɔ̀tsírɔ̀ tí.
23 Kànɨsà ní Krístɔ̀-ngbɔ̀. Krístɔ̀ arádɨ ngbùlǔna nyʉ́ nà Kà-nyʉtsì, Kàgàwà ràdʉ̀ àdɨ
ngbùlǔna nyʉ́ nà Krístɔ̀-nyʉtsì.

2

Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kʉgʉ̀ dhu
(Kɔ̀l 2.12-13; 3.1-3; Tìt 3.3-8)

1 Angyi, nyɨ ní'ì ɨwà ʉ́vɛ alɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, fʉ̀kʉ́ afátá mà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga mànà-okú
dɔ̀ rɔ̀.
2 Nyɨ nyongónà òko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ náafɔ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nà. Nyɨ nyɨfʉ
awɛ ɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, yà kòmbí idzi nɔ́nyʉ̀ kǎkà ìnzɨ arí Kàgàwà-tsʉ̌
dhu ìrɨ alɛ dɔ̌.
3 Angyí, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kɨ'ɨ átɔ̀ abádhí bhɛ̌yi. Àlɛ̌ kongónà òko àdhàdhɨ yà àlɛ̌ kí'ì nà
ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu bhɛ̌yi, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌ àdhàdhɨ àlɛ̌-afí mà
àlɛ̌-ngbɔ̀ mànà nózè ka dhu bhɛ̌yi. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ karóko dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ ní'ì ɨwà dhu
ípfo ngʉ̌kpà alɛ bhɛ̌yi tí, ndínɨ̌ Kàgàwà ɨtdì tí àlɛ̌-ànyǎ pbìndà nàwí ɔ̌ alɛ.
4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ɨzʉ náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́ ìndrǔ tɔ̀. Kɔ̌zè àlɛ̌ atdídɔ̌.
5 Yà àlɛ̌ kɨ'ɨ ɨwà àlɛ̌ kʉ́vɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɔ́rɔ̀, kǎbhʉ̀ àlɛ̌,
àlɛ̌ rì'ì ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ní Kàgàwà nʉ́gʉ́ nyɨ pbìndà ídzìnga ɔ̌.
6 Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀
atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔnyʉya tí idzi atdíkpá kà mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
7 Ndɨ àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndanzì Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì ídzìnga-otù ɔ̌, kǎzè ndɨtè ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌
nɨ̌ pbìndà ídzìnga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga olùnǎ rɔ̀ ríràà kɔ́rɔ́ atɔ ɔ̌.
8 Obhó tí, nyɨ nyʉ́gʉ Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ ɔ̀gʉ̀ náhʉ nzá
nyɨ nyónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní Kàgàwà bhà pɛrɛ̀.
9 Ɨnzɨ ní kàsʉ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ndɨ, akyɛ atdí alɛ mà náarana àdɨ ndàmbɛ ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌
nɨ̌.
10 Obhó tí, àlɛ̌'ɨ ní Kàgàwà-ɔtsʉ́-tsírɔ́ kasʉ, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌
dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà anzì àlɛ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ídzì dhu ɔ̀nzì. Ɨ ídzì dhu ní yà angyangyɨ
Kǎhù nyɨ̀ya-tɨ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ɔ̀nzìnà dhu.

---

* **1:14 1.14** Ndɨ ongyéngá ní ɔ̀gʉ̀ mà, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga mà, ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà.

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrʉ̌ rɨ̌'ì atdí alɛ tí dhu
(Kɔ̀l 1.20-22; Ɛ̀br 10.19-22; 1Pɛ́ 2.4-7)

11 Nírɔ̀, nyìrɛ̀ pɛ́ ìngbà dhu bhɛ̌yi alɛ-tidɔ̀ màtí nyɨ̌ nyɨ'ì angyí dhu. Ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí arí nyʉ̀ti ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí arɔ́tɛ yà irinʉ̌ rɔ̀ ìndrʉ̌ arɔ́nzɨna rɔ̀yá ize dɔ̌ tí.

12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Krístɔ̀. Nyɨ̌ nyɨ'ì olo tí Kàgàwà bhà alɛ, Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Kàgàwà mà núungbò ì pbìndà alɛ mànà, ndàdʉ̀ ndɨ ndɔnzɨya dhu tɔ́ làká nɔ́kɔ̀ abádhí tɔ̀ ndɨ ungbòta-nyʉtsì. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyɨ'ì olo tí ndɨ ungbòta ɔ̌. Nyɨ̌ nyɨ'ì mbʉ̌ yà adzɨ ɔ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà nyɨ̌ nyabá tí dhu nà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Kàgàwà.

13 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌, yà ɨtsɛ nyɨ̌ nyɨ'ì angyi Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ'ì íkyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà-tí, yà ndɨ nʉfʉ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Krístɔ̀-azù-otù ɔ̌.

14 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨtírɔ̀ ní ndɨ màrʉ̀ngà nibho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ tí. Yà ndɨ ndabhʉ̀ ndɨ ndɨtírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, kʉ̌golo wà abádhí nzínzì-ɔ̌nga nutu, ndàbhʉ rɨ'ì òmvʉ̌ tí imvú.

15 Àbadhi núugolo Músà bhà Ʉyátá mà, ɨ Ʉyátá arávĩna ka kɔnzɨ tí dhu mà, kǎrózèna kɨfʉ dhu mànà, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tí kɔ̌kò Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ-ɔwʉ́tá tí, ndì mànà abádhí ùngbò ì dhu-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kĩbho màrʉ̀ngà abádhí nzínzì ɔ̌.

16 Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndì ndɔ̀vɛ̀ dhu-otù ɔ̌, Krístɔ̀ náandu abádhí-tsʉ̀ ròngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tí, ndàdʉ̀ abádhí ùngbò Kàgàwà nà. Ndɨ mʉ̀sàlabhà-otù ɔ̌, Kĩtɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì òmvʉ̌.

17 Krístɔ̀ ɨra màrʉ̀ngà tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ núnɔ̀, nyɨ̌ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, yà ɨtsɛ nyɨ̌ nyɨ'ì Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí, yà íkyɛ̀rɔ̌ ɨ'ì Kà-tí tɔ̀.

18 Obhó tí, Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, àlɛ̌'ì Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà, àlɛ̌ kádʉ̀ òwu ùvò àlɛ̌ t'Ábanà-ɔ̀nzɨ̌ yà atdí tí arí'ì Ɨ̀lĩlă-Alafí-otù ɔ̌.

19 Nírɔ̀ kòmbí, nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ ní nzɨ̌ olo tdítdɔ̌ ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní nzɨ̌ ìwʉ̌ tí íwʉ̌ vurò ngari ɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyóngò wà pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí, atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyóngò wà atdí ɨdza ɔ̌ bhà tí Kàgàwà bhà alɛ mànà.

20 Àdhàdhì odu nɨ̌ ka kɔ́sì ɨdza bhɛ̌yi, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ ní ɨdza ka kɔ́rʉ̀ nɨ̌ odu. Uvitatálɛ mà pbànábí mànà ní ndɨ ɨdza-pfɔ̀ ka kɔ́rʉ̀ nɨ̌ odu, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨtírɔ̀ ní ndɨ ndɨ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu.

21 Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ, ɨdza ka kɔ́sì nɨ̌ odu nábhʉ̌ arí rʉ̀pbǎ ì atdíkpá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ɔ̀trɔ, ràrà àhʉ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ Kàbhà ɨdza, yà Kǎrádɨ ɔ̀ná tí.

22 Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌, nyɨ̌ nyúngbò wà nyɨ̌ átɔ̀ atdíkpá kɔ́ró ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyɨ̌'ì Kàgàwà arádɨ ɔ̀ná ngari tí, Kàbhà Ɨ̀lĩlă-Alafí-otù ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ anzì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ kasʉ
(Ɛ̀fɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma Pɔlɔ̀, ma márí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dʉ̀kʉ́. Ma marí'ì imbi ɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ tɔ̀ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, mambɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ núnɔ̀ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nyɨ̌ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Obhó tí, nyɨ̌ nyírì wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ríbhò wà fʉ̌kʉ̀ ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà kasʉ fudú.

3 Kàgàwà ítɛ̀ ndì idù, ndínɨ̌ ma mʉnɨ tí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ ndì ndudhé ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨya tí dhu. Ní ma mándɨ̌ wà dhu akɛ tí fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌.

4 Nyɨ̌ nyapé ɨ andítá nɔ́zʉ̀, ní nyɨ̌ nyádʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ma mʉ́nɨ Krístɔ̀ dɔ̀ dhu yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ núnɨ ʉ̀nɨ̌.

5 Angyí, Kàgàwà nɨ́itɛ̀ nzá wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɨ̌tɛ̀ ka pbìndà ìlĩlă uvitatálɛ mà, pbìndà ìlĩlă pbànábí mànà tɔ̀, pbìndà Ɨ̀lĩlă-Alafí-otù ɔ̌.

6 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu-tɨ ní: Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà rabáya Kàgàwà apɨ pbìndà alɛ tɔ̀ asota atdíkpá Pbàyàhúdí mànà. Abádhí nóngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí, ndɨrɔ̀ abádhí nábà wà yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌ dhu-tsí átɔ̀.

7 Kàgàwà ílɨ ma mɨ'ì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-kàsʉ̌ t'álɛ tí, yà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ ndɨ ndíbhò idù pbìndà ídzìnga tɔ́ pɛrɛ̀-otù ɔ̌.

8 Ɨma ní ìmbǎ tĩna nà alɛ nyʉ́ Kàgàwà bhà alɛ nzínzì ɔ̌ kɔ́ró. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga ní ndɨ ma nábhʉ mongò Krístɔ̀ bhà asota nɔ́vɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Ndɨ asota ní yà ìnzɨ̌ fɨndá ádrʉ̀ngbǎnga rɨ̌ ndʉ̀nɨ̌.

9 Kĭbhò ma mí ndì ndarí ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu àbhʉ̌ ràkǎ tí dhu ɔ̀vɔ ma mí awáwʉ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nĭ ídzìnga átɔ̀ idù. Ndɨ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu nanzɨ̀ alɛ, náarù wɔ̀ ndɨ ndì ndudhé dhu ròngò àdɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyʉnatsì dhòdhódhónganà,

10 ndínĭ kòmbí Kànɨsà-otù ɔ̌, kɔ́rɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá mànà nʉ́ʉnɨ tí dhu Kàgàwà rarí dhu-ɔ̌nga òvò dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

11 Kàgàwà ábhʉ nɨ dhu ràkǎ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yĕsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, yà rɔ̀pɛ̀ ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndudhé ka dhu bhĕyi.

12 Yà Yĕsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ ka àlɛ̌ ká'ù dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kábà wà ɨ̀mbǎ àlɛ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rí dhu rĭ'ì rɔ́rɔ̀ àlɛ̌ kádʉ̀ òwu ùvò Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ a'uta nyʉ́ nà ɔ̀ná otu.

13 Nírɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, àpɛ́ nyàbhʉ afíkʉ rìngyɛ̌ ndì, yà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀ nɨ̌, ndɨ àpbɛ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nábhʉ̌ rí fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rĭ ndɨ̀tsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu

14 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mɔ̀kɔ̀ ma ɔtdyʉ̀du dɔ̌ Àba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́.

15 Àbadhi ní ndɨ kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ dɔ̌ arí'ì mànà t'Ábanà, yà abádhí dɔ̌ arí ɔvɔ ʉ̀vɔ̌ alɛ.

16 Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínĭ nyɨ̌ nɨrá tí nyʉkʉtsì nǎ rɔ̀ pbìndà Ɨ̀lĭlǎ-Alafí tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tó ábhɔ̌nga-bvʉ rɔ̌.

17 Ma mí mɨtsɔ̀, ndínĭ Krístɔ̀ ongó tí àdɨ afíkʉ ɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀, ndínĭ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí ɨvéya ɔ́dɨ ɨ̀, 'ádʉ̀ ìko àzè dɔ̌ alɛ tí.

18 Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ, nyɨ̌, yà atdíkpá nyɨ̌ nyɨ́'ì mànà Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyɨ̌ nyádʉ̀ Krístɔ̀ bhà àzè tó íhǔnga mà, kà tó ádzĭnga mà, kà tó ádzĭnga ràrà ɔrʉ̀ mà, kà tó ádzĭnga ròfò obvò mà nʉ́nɨ.

19 Ma mí mɨtsɔ̀, ndínĭ nyʉ̌nɨ tí Krístɔ̀ bhà àzè, yà kɔ́rɔ́ alɛ tó ɨnga t'ʉ́nɨta dɔ̀nǎ ósè àzè. Ndɨrɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ ndínĭ Kàgàwà bhà dhu tí arí'ì kɔ́rɔ́ dhu nɨ́i'ɨ tí fʉ̀kʉ́ dhu tí átɔ̀.

20 Kàgàwà arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ̀lĕ-nyʉtsì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ Kà-fɔ́ ɨ̀lĕ kònzì dhu rɔ̀, Kà rĭ'ì ìnè ndɔ̀nzɨ ka abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Obhó tí, Kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nósè wà ɨ̀lĕ kádʉ̀ ɨ̀rɛ̀nà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ.

21 Dhu àkǎ ɨ̀lĕ rìlè Kàgàwà Kànɨsà ɔ̌, ndɨrɔ̀ Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì, kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónganà. Àmìnà.

4

Atdí alɛ-ngbɔ̀ tí ka kí'ì Krístɔ̀-nyʉtsì dhu
(Rɔm 12.4-8; 1Kɔ̀ 12.4-31; Kɔ̀l 3.12-14)

1 Nírɔ̀ ɨma, yà imbitálɛ tí ma mí'ì, Ádrʉ̀ngbǎlɛ-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ma márí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, nyɨ̌, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyŏkò ndɨ anzita nà àkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ́'ì yɔrɔwà t'álɛ tí atdídɔ̌, ɨyɔ̀ aróko alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyŏndù dzìkʉ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ɔ̌.

3 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ atdídɔ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà Ɨ̀lĭlǎ-Alafí ábhʉ fʉ̌kʉ̀ màrʉ̀ngà-otù ɔ̌ atdínga.

4 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rĭ'ì atdí tí, ndɨrɔ̀ Ɨ̀lĭlǎ-Alafí rĭ'ì atdí tí. Ndɨ dhu bhĕyi tí, Kàgàwà únzì nyɨ̌ fĭndà ndínĭ nyɨ̌ nyabá tí dhu rĭ'ì atdí tí.

5 Ádrʉ̀ngbǎlɛ rĭ'ì atdí tí, a'uta rĭ'ì atdí tí, bàtizò rĭ'ì atdí tí,

6 Kàgàwà rĭ'ì atdí tí. Ka ní kɔ́rɔ́ alɛ t'Ábanà. Kɔ̌nyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌, Kǎrí kasʉ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ alɛ-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kǎrádɨ kɔ́rɔ́ alɛ-nyʉtsì.

7 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náabà àkǎkǎ pɛrɛ̀, àdhàdhɨ yà Krístɔ̀ náabhʉ̀ ka fĭndà ɔ̀ná mʉ̀gèrè ɔ̌.

8 Ɨ̀lĭlǎ Andítá rǎtɨna:
«Kĭtdègu ùpo ɔrʉ̀,
ní kǔgu imbi ɔ̀ ka kúsɔ̀ alɛ ndàrà nà fɔná,
ndɨrɔ̀ kǔbhò pɛrɛ̀ ìndrǔ tɔ̀*.»

9 Nírɔ̀, yàrí ɔtɛ: «kǔpò ɔrʉ̀-tɨ̀» ní àdhu? Kà-tɨ̀ ní, kà rifo pɛ́ angyi yà adzɨ dɔ̌, ndàdʉ̀ òtsù kà-tsì nyʉ́.

10 Wɔ̀ ndɨ ɨ̀fifo alɛ ní ndɨ wɔ̀ ùpǔpò ɔrʉ̀ nyʉ́, rɔ̀sè ɔ̀rʉ̀-akpà dɔ̀nǎ, ndínĭ ndì ndɔnyʉ tí idzi yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌.

11 Àbadhi ní ndɨ àkǎkǎ pɛrɛ̀ nubhò ìndrǔ tɔ̀. Atdídhená alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní uvitatálɛ tí ɨ alɛ rĭ'ì nĭ pɛrɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní pbànábí tí ɨ alɛ rĭ'ì nĭ pɛrɛ̀. Ngʉ̌kpà alɛ-tsí

* **4:8 4.8** Zàb 68.19

tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t’ʉ́nɔtatálɛ tí ɨ alɛ rɨ̌’ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní Kàgàwà bhà alɛ t’ʉ́ndatatálɛ mà màlímó mànà tí abádhí rɨ̌’ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀.

12 Àbadhi náanzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ-nyìtʉ̀ nohú tí angyangyɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀. Kǎnzì ndɨ dhu, ndínɨ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀ nɔsí tí.

13 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, àlɛ̌’ɨ kóró àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ òtù atdínga ɔ̌ àlɛ̌ tó a’uta-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ Kàgàwà t’Ídhùnà ʉ̀nɨ atdídɔ̀. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀’ɔ̀ a’uta ɔ̌, àlɛ̌ ròwù ùvò Krístɔ̀ bhà àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ tó mʉ̀gèrè nyʉ́ ɔ̌.

14 Ní, àlɛ̌ kí nzɨ̌ òko tdítdɔ̌ nzónzo tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ rí fɨyó ʉtrátá tó màgězì nɨ̌ rùwɨ̌ atdídhená alɛ rʉ̌dhěna dhu ràmbɛ àlɛ̌ ʉ̀mbà dɔ̌ akyɛ.

15 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ obhó dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̀ tɔ̀ àzè ɔ̌, ní àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀’ɔ̀ kóró dhu ɔ̌, ràrà àhʉ yà àlɛ̌-dɔ tí arí’ɨ̀ Krístɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̀ àlɛ̌ kówu ùvò dhu ɔ̀.

16 Kǒtù ɔ̌ nga ní ndɨ, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo kóró nʉ́pbǎ ɨ ’òkò atdíkpá ’ɨ̀dzɔ̀, yà ɨ únzɨ̌ ɨ dhu bhěyi. Ní, ɨ̀ngbàtí íli ndɨ̀ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba mà náapɛ́ kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ àkǎkǎ dhu bhěyi, ní alɛ-ngbɔ̀ kóró rǎdʉ̀ òvi, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɔ̀sì dɔ̌ ndɨ̀tírɔ̀ àzè ɔ̌.

Ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà pbàkrístɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì dhu
(Gàl 5.16-25; Kɔ̀l 3.1-13; 1Yù 3.16-18; 4.7-11)

17 Nírɔ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ atdyúdu nyʉ́ nà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌: nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒkò tdítdɔ̌ ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ bhěyi. Ɨ alɛ ní kǎkà kɔkórɔ̀nga tó fɨyó ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí aríko alɛ,

18 ndɨrɔ̀, abádhí tó ɨrɛ̀ta náarí nzɨ̌ dhu àlʉ̌. Ɨ alɛ rɨ̌’ɨ̀ mbǎ yà Kàgàwà aríbhona ípìrɔ̌nga nà nyʉyatsì, abádhí ʉ́nɨ nzá atdí dhu mà, ndɨrɔ̀ abádhí ní dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Abádhí-nyì náarí nzɨ̌ ìwʉ akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ abádhí ádzi wà ɨ ’àmbɛ nzérɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ’àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ótì dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ɨ̀mbǎ tsʉ̀ya ʉ̀tɔ̀ rí atdí dhu mà rɨ̌’ɨ̀ rɔ́rɔ̀.

20 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhěyi nga ndɨ ka kúdhe dhu fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌!

21 Obhó tí, nyɨ̌ nyírì wà kà dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀. Ní ka kúdhe wà Yěsù-nyʉtsì arí’ɨ̀ obhónga fʉ̌kʉ̀.

22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà wɔ̀ angyi nyɨ̌ nyɨ’ɨ̀ nà fʉ̀kʉ́ ɔ́fɔ̀ ɨtsɛ nyʉ́, wɔ̀ angyi nyɨ̌ nyɨ’ɨ̀ nà ɔ́fɔ̀-ayí, wɔ̀ nyʉ̌nda arí nyǒwù igi, ndàdʉ̀ nyɨ̀tsu ìndrʉ̌ àbhʉ̀ rí rìnza ɨ ʉtrátá tó dhu-atdyú ɔ̀.

23 Dhu àkǎ nyʉ̌gèrè nyɨ̌ dòtsí, nyǒngò ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tí afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀nǎ rɔ̀.

24 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌’ɨ̀ ɔwʉ́tána tó ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ní yà Kàgàwà bhà wɔyɔ̀ rɔ̌ ka kanzɨ ɔ́fɔ̀. Obhónga ní ndɨ ɔ́fɔ̀-ɔwʉ́tá ʉ̀nda rí, rìtɛ̀ obhónánga tó ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ílǎ ípìrɔ̌nga.

25 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyʉ̀bhà tɨ̀tɔ̀ t’ʉ́nɔta! Ɨngbàtí íli ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndʉ̀nɔ̀ obhó dhu ɔdhìnà tɔ̀, àlɛ̌’ɨ kóró, àlɛ̌ ní atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

26 Dhu apɛ́ ɨ’ɨ̀ nyɨ̌ nyàkǒ dhu tí, ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒtsù nzérɛnga ɔ̀. Adyifɔ̀ àkǎnà nzá ndàrà ɔ̀tsù ngɔ̀mà ɔ̀, ɨnzá afíkʉ ɔ̀ nàwí nápè ìku rɔ́rɔ̀.

27 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà ngari Pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀.

28 Ogbo ɔ̀nzì rɔ̌ úbhì alɛ, nákǎ nzá ndɔ̀nzì ogbo tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀, kàkǎ ndɔ̀nzì kasʉ ɔtsʉ́na nyʉ́ nɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndabá tí dhu ɔ̀tdì ndì rɔ̀yá alɛ-dzʉ̀nà ɔ̀nzì ndì ndádʉ̀ nɨ̌ dhu.

29 Nzérɛ ɔtɛ àkǎ nzá ndàhʉ likʉ ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ní ídzì ɔtɛ kɛ̀lɛ̌, yà ìndrʉ̌-dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ ndɔ̀sì ngʉ̌kpà alɛ, ndàdʉ̀ ídzìnga ɨ̀bhò yà ndɨ ɔtɛ ɨ̀rɨ rí alɛ tɔ̀.

30 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ ɨzʉ rʉ̀ka Kàgàwà bhà Ɨ̀lílǎ-Alafí. Obhó tí, Ɨ̀lílǎ-Alafí ní ize, yà nyʉkʉtsì Kàgàwà ɨli, ndínɨ̌ ongó tí dhu ɨtɛ̀ kpangba nyɨ̌ ràrɨ̌ pbìndà alɛ, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ nyʉ̌wʉ̀ dòtsí nzérɛ dhu ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

31 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌dɔ̀ rʉ̀kʉ́ ka kɔ̀nzì nzérɛ dhu afíkʉ ɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá ʉ̀kʉ́ nga rɨ̀wà ndì, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì nàwí. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎngbʉrʉ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ dhu ìndrʉ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ kóró nzérɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

32 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ídzìnga fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɨ’ɨ̀ àzè nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀, àdhàdhì Kàgàwà nʉ́ʉbà dhu fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì dhu bhěyi.

5

Awáwʉ̀ ɔ̌ ka kóko dhu

1 Nyɨ̌ ní Kàgàwà bhà nzónzo, yà atdídɔ̌ kɔ̌zè alɛ. Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò kàbhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì Krístɔ̀ náazè àlɛ̌ dhu bhěyi: Kǎzè àlɛ̌, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga àdzi ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, rɨ’ɨ̀ pɛrɛ̀ tí ndɨrɔ̀ rɨ’ɨ̀ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bɨ ɨ̀zǎ tó pɛrɛ̀ yà mběyi rónguʉ ndrùù, ràdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̀fɔ̀ tí.

3 Nyɨ́ ní Kàgàwà bhà alɛ. Ní mùnyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì kɔ́rɔ́ dhu mà,
ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu-atdyú òho ka kí dhu mànà nákǎ nzá ndɨ̀rì ndì nzínzìkʉ ɔ̌.
4 Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ ɔtɛ nɔ́tɛ ka kí ìndrǔ nɨ̌ dhu mà, ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɔ́tɛ ka kí dhu mà,
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ zèze mà, nákǎ nzá ndɨ̀rì ndì nzínzìkʉ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ dhu ní kadu ɔ̀tsɔ̀
Kàgàwà tɔ̀.
5 Obhó tí, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní: mùnyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rí ìndrǔ
àbhʉ̌ rɔ̀tì ngʉ̌kpà dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-atdyú òho arí rì'ì fɨ́ndà tí alɛ mà
ní rokoya nzɨ̌ atdí dhu-kàmǎ màtí Kàgàwà bhà, ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ bhà Idzi ɔ̌. Obhó tí, kɔ́rɔ́
dhu-atdyú òho arí rì'ì fɨ́ndà tí alɛ rɨ̌'ì àdhàdhì sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ arí ndʉ̀kɔ̌ alɛ bhɛ̌yi.
6 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀trǎ nyɨ́ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɨ̌. Kɔ̀rí nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀
ní ndɨ, Kàgàwà arí kǎkà ɨ̀nzɨ arí tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ alɛ-ànyǎ nítdɨ pbɨ̀ndà nàwí-lú nɨ̌.
7 Nírɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù nyɨ̌rì rɔ̌ kɔ̀rí dhu bhɛ̌yi alɛ mànà.
8 Angyi, nyɨ́ nyongónà òko ínɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́
dhu-otù ɔ̌, nyɨ́ nyáróko awáwʉ̀ ɔ̌. Ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo bhɛ̌yi.
9 Obhó tí, awáwʉ̀ arɔ́dhɨna itse ní dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ ídzìnga-tɨdɔ̀ mà, obhónánga mà, obhónga
mànà.
10 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔbɨ ɔ̀nzì rɔ̌ nyʉ̌nɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádʉ̀ dhu.
11 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ̌tsu nyɨ́ yà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ ínɔ̀ tɔ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌pfò
kà-dɔ̌nga kpangba.
12 Obhó tí, wɔ̀ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ìndrǔ rɔ̌nzɨna dhu dɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu náarí alɛ-nyɨ̀ àbhʉ̌ rɨ̀wʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, dɔ̀yá nga ka kùpfò kpangba kɔ́rɔ́ dhu rǎdʉ̀ 'àla yà ɨ dhu nyʉ́ rɨ̌'ì dhu bhɛ̌yi.
14 Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu, yà awáwʉ̀ ɔ̀ rí'ì ní rǎdʉ̀ òngo awáwʉ̀ tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní
ndɨ, ka kátɨna yà dhu bhɛ̌yi:

«Ívà nyɨ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ nyɨ nyɔ́dhɔ̀ rɔ̀!
Ɨngbɛ̀ nyɨ, nyahʉ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,
ní, Krístɔ̀ rǎdʉ̀ nyɨ̀nʉ́ nga àwʉ̀.»

15 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎndà fʉ̀kʉ́ mʉ̀tsɔ mbɛ̌yi. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌kò pbàdhɔ́má bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀
nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì dhu-ɔ̌nga t'ɔ́vòta nʉ́nɨ alɛ bhɛ̌yi.
16 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì kasʉ mbɛ̌yi yà nyɨ́ nyí'ì nà kòmbí kàsʉmì ɔ̌, kàrí ɨdhɔ ní nzɛ́rɛ
ɨdhɔ nídhunɨ̌.
17 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì pbàdhɔ́má tí, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí òzè nyɔ̌nzì dhu.
18 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌rì ɨwa nɨ̌, ɨwa ɔ̀mvʉ̀ ka kí korì nɨ̌ dhu náarí ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga
ìnzǎ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbhʉ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ̀rǎ nyɨ́.
19 Nzínzìkʉ ɔ̌ nyɨ́ nyɔ́tɛ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɔ̀ dhu ní Zàburì ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ́
nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ yà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí àbhʉ nyǎmbɛ ʉ̀yʉ̀nà dɔ̌ adyi. Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ adyi mà
Zàburì mànà nyǎmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nílè dɔ̌ nɨ̌ atdí afíkʉ nà.
20 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌ngò ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ bìlǐnganà Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌.

Vèbhálɛ mà fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà àkǎ 'ɔ̀kò nzínzìya ɔ̌ tí dhu
(Ɔpt 2.21-24; Kɔ̀l 3.18-19; 1Pɛ́ 3.1-7)

21 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌ngò tsʉ̀kʉ́ dhu ɨ̀rì nzínzìkʉ ɔ̌, Krístɔ̀ nyɨ́ nyífʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Nyɨ́ vèbhálɛ́, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè dhu nyɨ́
nyɔ̀nzì dhu tí.
23 Obhó tí, kpatsìbhálɛ ní pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-dɔ, àdhàdhì Krístɔ̀ narí Kànɨsà-dɔ dhu bhɛ̌yi.
Ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ní Kànɨsà tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, ndɨ Kànɨsà ràdʉ̀ ì'ì kà-ngbɔ̀.
24 Vèbhálɛ àkǎ 'ɨ̀rì fɨyɔ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ màtí, àdhàdhì Kànɨsà náarí Krístɔ̀-
tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ dhu bhɛ̌yi.
25 Ndɨrɔ̀ nyɨ́ kpabhálɛ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zè fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ àdhàdhì Krístɔ̀ ózè Kànɨsà, ndàdʉ̀
pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga nyʉ́ àbhʉ ndɨ̀tírɔ̀ kà tɔ̀ dhu bhɛ̌yi,
26 ndínɨ̌ ndì ndu'o tí ka ɨdha* nɨ̌ ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ rìlǎ Kàgàwà tɔ̀.
27 Kǎzè ka ndínɨ̌ Kànɨsà náara tí àhʉ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
ɔ̌, ɨ̀mbǎ atdí andrɨta nà màtí, ɨ̀mbǎ nyɨ̀na rɔ̌ mʉ̀síngírí nà màtí, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ atdí otsu
nà màtí. Kǎzè ka rì'ì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì
nyʉnatsì dhu tí.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, kpabhálɛ àkǎ 'ɔ̀zè fɨyɔ́ vèbhálɛ àdhàdhì ì ózè ngbɔ̌ya nyʉ́ ɨ̀tírɔ̀
dhu bhɛ̌yi. Pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nɔ̀zè alɛ nózè wà ndì ndì nyʉ́ tírɔ̀.

---

* **5:26 5.26** Ɨdha rɨ̌tɛ̀na dhu ní mbɛ̀mbɛ̀ bàtizò àlʉ̌ ka kí dhu.

29 Obhó tí, ngbɔ̌na nyʉ́ ɔ̀ndrɔ̀ rí ndìtírɔ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ kòngù, ndàdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà mbɛ̌yi, àdhàdhì Krístɔ̀ náarɔ́nzina ngbɔ̌na, Kànisà rɔ̌ dhu bhɛ̌yi,
30 àlɛ̌'i ní kà-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo nídhunɨ̌.
31 Ɨlɨ̌lǎ Andítá† ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu kati: «Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, kpatsìbhálɛ rɔ̌ngo àbanà mà íyànà mànà nʉ́bhà, 'àdʉ̀ 'ùngbò pbìndà tsìbhálɛ nà, abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kórɔ́ ràdʉ̀ òngo atdí alɛ-ngbɔ̀ tí*.»
32 Wɔ̀ ndi Andítá-nyʉtsì ndì nórù obhó dhu ní ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu ní Krístɔ̀ mà Kànisà nà nàndà dhu.
33 Ní ndi dhu bhɛ̌yi tí, tikʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ átɔ̀, ìngbàtí íli ndì kpatsìbhálɛ mà nákǎ ndɔ̀zè pbìndà tsìbhálɛ àdhàdhì yà ndì nyʉ́ ndì ndɔ́zè ndì ndìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndirɔ̀, ìngbàtí íli ndì tsìbhálɛ mà, nákǎ ndìfʉ pbìndà kpatsìbhálɛ.

6

Nzónzo mà ì nɔ́dhì alɛ mànà nákǎ ì'ì nà nzínzìya ɔ̌ irita
(Uvt 27.16; Mbà 6.20; Kɔ̀l 3.20-21)

1 Nyɨ̌ nzónzɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì nyɨ́ nɔ́dhì alɛ-tsʉ̌ dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nózè ka dhu bhɛ̌yi. Obhó tí, wɔ̀rí ní ndi inga nɔ̀fɔ̀ dhu.
2 «Dhu àkǎ nyifʉ àbanʉ mà íyànʉ mànà.» Wɔ̀rí ní ndi idrè Ʊyátá nzínzì ɔ̀ wɛmbɛrè tɔ́ ʉyátá, yà Kàgàwà ísɛ̌ yàrí làká dɔ̀ná, ndàti:
3 «ndínɨ̌ nyi nyɔnziya tí hirò, nyadʉ̀ ábhɔ̌ idhɔ nyʉ́ nɔ́dhɔ̀ yà adzi dɔ̌*.»
4 Ndirɔ̀ nyɨ̌ nzónzo t'ábánǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù fʉ̀kʉ́ nzónzo àbhʉ rɔ̌ ràkɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌vi abádhí, nyǎmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀sɔ̀ dɔ̌ fɨ́yɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fɨ́yɔ̀.

Inɔ tí arí'ì alɛ mà fiyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nákǎ ì'ì nà nzínzìya ɔ̌ irita

5 Nyɨ̌ inɔ tí arí'ì alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì yà adzi ɔ̌ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu ádrʉ̀ngbǎ ifʉta nyʉ́ nà, obhónga tɔ́ afíkʉ nà, àdhàdhì Krístɔ̀ tɔ̀ nyɨ̌ nyí ndi kasʉ ɔ̀nzi dhu bhɛ̌yi.
6 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ yà dʉ̀kʉ́ nga àndà fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí, ndínɨ̌ abádhí-nyɨ̀kpó kɛ̀lɛ̌ nɔfó tí. Àdhàdhì nyɨ̌ ní Krístɔ̀ bhà inɔ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà-afí òzè dhu atdí afíkʉ nyʉ́ nà.
7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì fʉ̀kʉ́ inɔ-kàsʉ̌ ídzì afíkʉ nà, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɔ̀ nyɨ̌ nyí kasʉ ɔ̀nzi dhu bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ ní ìndrǔ tɔ̀ nyɨ̌ nyí kɔ̀nzi dhu bhɛ̌yi.
8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌ni dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rubhòya pɛrɛ̀ ìngbàtí íli ndì alɛ mà tɔ̀, àdhàdhì ndi alɛ bhà ídzì kasʉ-bvʉ rɔ̌, ìmbǎ rì'ì dɔ̀ná arí'ì ndìtírɔ̀ alɛ màtí, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ inɔ tí arí'ì alɛ màtí.
9 Ndirɔ̀ nyɨ̌ inɔ nà arí'ì ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu ndi dhu bhɛ̌yi tí fʉ̀kʉ́ inɔ rɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ àvu dɔ̌ abádhí-rɔ̌. Ndirɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌ni dhu, nyɨ̌ nyʉ́ mà fʉ̀kʉ́ inɔ mànà, nyɨ̌ rarí'ì inè fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nà atdí tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndi Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ìnzɨ̌ arí ìndrǔ-ɔ̌nga òvò alɛ.

Kàgàwà bhà màtsǔmù
(Rɔm 13.12; 1Tɛ̀ 5.8; 1Pɛ́ 5.8-9)

10 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbà fʉ̀kʉ́ ɔbi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-nyʉtsì. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔbi nà kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi-nyʉtsì.
11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ yà Kàgàwà úbho fʉ̌kʉ̀ màtsǔmù kórɔ́ rʉ̀kʉ́, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔdí tí pfɔ̌kʉ Pfɔ̀mvɔ bhà nzɛ́rɛ màgɛ̌zì-ɔ̀nzɨ̌.
12 Obhó tí, àlɛ̌ kárí nzɨ̌ ila ùgye yà adzi ɔ̌ alɛ mànà. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kárí kùgye nà ní ɔ̀rʉ̀-akpà-nyi rɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí mà, nzɛ́rɛ-alafí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, abádhí nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ ɔbi nà arí'ì nzɛ́rɛ-alafí mà, ndirɔ̀ yà ínɔ̀ tɔ́ adzi ɔ̌ arí'ì ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí nzɛ́rɛ-alafí mànà.
13 Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyǔgù Kàgàwà bhà kórɔ́ màtsǔmù. Ndi otu ɔ̌ ní ndi, nyɨ̌ nyí pfɔ̌kʉ ɔ̀dì fʉ̀kʉ́ òmvǔ-ɔ̀nzɨ̌ yà ríràà nzɛ́rɛ idhɔ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́, ila nyɨ̌ nyùgyè nyɔ̌wù ʉ̀tsànà dhu-dzidɔ̌.
14 Nírɔ̀, nyìkò dòtsí nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ: nyìsɔ̌ mvʉkʉ'ɔ̀ obhónga nɨ̌ kùkyě tí, nyǎdʉ̀ obhónánga ʉ̀fɔ odrùkʉ dɔ̌ làtú tí.
15 Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ màrʉ̀ngà tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ ɔbi, kàyìtò tí pfɔ̌kʉ rɔ̌.
16 Ndirɔ̀ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta, rì'ì àdhàdhì iva nyɨ̌ nyàlʉ̌ fʉkʉ́ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyivɛ́ tí wɔ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kàzʉ tɔ́ mbàra nɨ̌ kórɔ́.

---

† **5:31 5.31** Ɨlɨ̌lǎ Andítá tí kátina ní Ungbòta-ayí. * **5:31 5.31** Ɔpt 2.24 * **6:3 6.3** Uvt 20.12; Tɔ̀r 5.16

17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ fùkʉ́ Ɔgʉ̀ rì'ì àdhàdhì tsʉmà tɔ́ kòpɨ̀lò nyɨ̌ nyʉ̀fɔ̌ dʉ̀kʉ rɔ̌ dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ rì'ì àdhàdhì yà Ɩlɨ̀lǎ-Alafí ábhʉ fʉ̌kʉ̀ pangà bhěyi.

18 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, Ɩlɨ̀lǎ-Alafí rɨ̌ nyʉ̌nda rɔ́rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kà-rɔ̌, nyǎdʉ̀ kìtdɛ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ nyìkpɔ́kʉ ròtdyù, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌ kɔ́rɔ́.

19 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú átɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà ɨlɨ tí ʉ̀nɔ àkǎ mʉnɔ̀ ɔtɛ lidú. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ma mádʉ̀ àrà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-nyʉtsì ndì narù dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ìmbǎ ùdú ɔdɔ́ na.

20 Ɩma ní Yěsù Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ alɛ, ìmbǎ dhu rɨ̌'ì imbɨ-dzà ɔ̀ ma mí'ì kòmbí dhu màtí. Nírɔ̀, nyìtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ ma mabá tí ɔbɨ, mɔtɛ̀ ìmbǎ ùdú ɔdɔ́ na, àdhàdhì ma màkǎnà mɔtɛ̀ dhu bhěyi.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Kɔ̀l 4.7-9)

21 Dòkíkò, yà atdídɔ̌ ma mózè adɔ̀du, àkǎkǎ dhu bhěyi arí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ kasʉtálɛ, ní rɨ̌ ndɨ pbàkà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ìngbà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí ma mí'ì dhu mà, ìngbà dhu bhěyi màtí ma mí dhu ɔ̀nzɨ dhu mànà.

22 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòvì ka tɨkʉ ɔ̀, ndínɨ̌ mǎ mʉ́da ɔ̀ná dhu nɔvɔ tí fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ.

23 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àbhʉ nyɨ̌, kɔ́rɔ́ adɔ́du tírɔ̀, nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ a'uta mànà dhu ɔ̌.

24 Kàgàwà bhà ídzìnga nákǎ ndì'ì yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nózè ìnzɨ̌ rádʉ̀ ìku àzè nɨ̌ alɛ nà kɔ́rɔ́.

Fìlipì
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mà ɔdhìnà Sílà mànà náapɛ̀ ndɨ ʉ̀nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ kànɨsà àngbɛ ɨ alɛ tɔ̀ (Kas 16.12-40). Ndɨ kɨgɔ̀ ɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀, ndɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ràdʉ̀ ì'ì Pbàgìríkí tó pbìrì-rɔrɔ̀. Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà nɨ'ì ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ka kangbɛ Ùlayà tó pbìrì ɔ̀ kànɨsà.

Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà imbi ɔ̀ ndì ndí'ì rórɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rórɔ̀. Ka kɨrɛ̀ nga ndɨ imbi rɨ'ì Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí. Ní Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tí abádhí-afí ròtsì ɔbɨ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndonzi tí abádhí rìkò pótsɔ́ fɨyó a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròkò dhɛ̀dhɛ ɔ̌ (Fìl 1.25). Ròsè dòtsí, kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ abádhí tɔ̀, yà fǐndà abádhí úbho pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ (1.5; 4.10-20).

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí ndì ndózè tí dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu (1.1-11).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì imbi ɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, ìnè kà rɨ̌'ì imbi ɔ̀ rórɔ̀, ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ràdʉ̀ àmbɛ àrà dɔ̌ angyi tí dhu (1.12-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi ròkò atdínga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròkò yɔrɔwà ɔ̌ Yěsù bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (1.27–2.18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔdhína Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Ɛ̀pàfrɔ̀ditò mànà ɔ̀nzɨ ndòvì Fìlipì, ndínɨ̌ ányì pbàkrístɔ̀-afí nabhʉ̀ tí ròtsì ɔbɨ dhu (2.19-30).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi rɔ̀dɔ̀ ì tʉ̀tɔ̀ tó màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà, kà rɨ̌ abádhí ònzi rìkò pótsɔ́ fɨyó a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (3.1–4.9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ abádhí íbhò fǐndà pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4.10-20).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì dhu (4.21-23).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ'ɨ ní Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ̀. Ma màndǐ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, nyɨ́ kórɔ́, yà Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ́ nyáróko, ndɨrɔ̀ yà Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì nyɨ́ nyarí'ì Kàgàwà bhà alɛ tí rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma màndǐ ka átɔ̀ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà dìyàkónó mànà tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ́, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu
(Kɔ̀l 1.3-11)

3 Ma marí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ nyɨ́ ma mɨ̀rɛ̀ rɔ̀.

4 Kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌ ma mí mɨtsɔ̀ dʉ̀kʉ́ kórɔ́ rɔ̀, ma marí mɨtsɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà.

5 Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndì yà nyɨ́ nyakɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nyɨ́ mànà ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-kàsʉ̌ ɔ̌.

6 Obhó dhu tí ma mà'ù dhu ní: Kàgàwà, a'uta tó yàrí ídzì kasʉ nópɛ̀ nyʉkʉtsì alɛ, ràrɨ̌ kɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ, ndàrà ìtɔ̀nà Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

7 Dhu àkǎ obhónánga dɔ̌ mɨ'ì wɔ̀rí ɨrɛ̀ta nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ kórɔ́, ma marí nyɨ́rɛ̀ afídu ɔ̀ bìlǐnganà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ atdíkpá ɨma mànà yà Kàgàwà íbhò idù ídzìnga ɔ̌, yà ìnè ma mí'ì kòmbí imbi-dzà ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ màtí, yà ma múbhì mugyè rɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, mambɛ kʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ màtí.

8 Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ mà nʉ́nɨ wà dhu ma rózè nyɨ́ atdídɔ̌, nyɨ́ kórɔ́ yà Yěsù Krístɔ̀ ózè nyɨ́ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ àzè-tɨdɔ̀ nɨ̌.

9 Ndɨrɔ̀ yàrí ní ndɨ Kàgàwà-fó ma mónzina pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌ dhu: kà ràkǎ ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ àzè rìsě ndì atdídɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, inga t'ʉ́nɨta ɔ̌ ndɨrɔ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta ɔ̌,

10 ndínɨ̌ nyɨ́ nyadʉ̀ tí ídzì dhu tí nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu nóvò. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Krístɔ̀ rǐngo yà adzɨ ɔ̌ nínganí, nyɨ́ nyɨláya kà-nyɨ̀kpó ɔ̌, nyɨ́'ì mbǎ nzérɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu nà nyʉkʉtsì.

11 Fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, nyɨ́ nyádʉ̀ ì'ì obhónánga tó mʉ̀tsɔ nà abhàbhó nyʉ́, Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkʉtsì nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ì àla rɔ̀, ìndrǔ rǎdʉ̀ Kàgàwà ìlè, 'àdʉ̀ ìfʉnà.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǎrà angyi tí àzèmbè Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì imbi ɔ̀ rórɔ̀ dhu
(Mrk 9.38-40; Rɔm 14.7-8; 2Kɔ̀ 5.1-9)

12 Àba Kàgàwà-nĭnzó, ma mòzè nyʉ̀nɨ dhu nɨ́, yà rùdú ndì nónzɨ dhu rónzɨ Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà obhó nyʉ́ràrà angyi.
13 Obhó tɨ́, lɨ̀walì bhà ɨdzá alɛ kóró, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà, nʉ́nɨ wà dhu ma ràrɨ̌'ì
imbi-dzà ɔ̀ Krístɔ̀ tɔ̀ ma márɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Ɨma ka kósò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nyʉ́ nápbă afíya Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù rɔ̌,
'àdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌, 'ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìmbă ɔyá ɔdɔ́na.
15 Obhó tɨ́, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɨ̌ Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ adha tó afíya
nà, ndɨrɔ̀ agòta tó afíya nà. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ kʉ̀nɔ ídzì afíya nà.
16 Ɨ alɛ rɨ̌ kʉ̀nɔ ì ózè ma nɨ̌ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nʉ́nɨ wà dhu, ma ràrɨ̌'ì imbi ɔ̀ ndínɨ̌
ma mugye tí ɨma Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ agòta tó afíya nà, ndɨrɔ̀ abádhí
tó ɨrɛ̀ta rɨ̌'ì nzérɛ. Abádhí rɨ̌ ɨnga ɨrɛ̀ ì ràrɨ̌ àpbɛ̀ ìtrɔ̌ dùdú imbi-dzà ɔ̌.
18 Nírɔ̀, ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna dhu rɨ̌'ì mbă! Dhu apɛ́ ì'ì abádhí tó ɨrɛ̀ta rɨ̌'ì nzérɛ dhu
tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ obhó dhu tí, ní Krístɔ̀ dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀ ka kɔ̀vɔ̀ wà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndì. Ndɨrɔ̀ ɨdhɛ̀du rămbɛ ndɨ̀ka dɔ̌ ɨ̀kă tí tí.

Pɔlɔ̀ òzè ndìlè Krístɔ̀ nyɨ̀kpóna nà ndɨ ndɨ́'ì rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ɔvɛ màtí dhu rɨ̌'ì rɔ̀ dhu

19 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yĕsù Krístɔ̀ bhà Alafí tó
mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀ rɔ̀, ma ràrɨ̌ ɔgʉ̀ ɔ̀gʉ.
20 Yà ma mí dhu ɔ̀dɔ, ndɨrɔ̀ yà ma mí dhu-atdyú òho atdídɔ̌ dhu bhĕyi tí, nyìdu àbhʉ̌
rí rìwʉ̀ atdí dhu mà rɨ̌'ì mbă. Pbɛ́tʉ̀ yà kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ma marí Krístɔ̀ ìlè dhu bhĕyi tí, ma
móngo kìlè kórɔ́ pbàkà ɔbɨ nà, dhu apɛ́ ì'ì ma mádɨ nyɨ̀kpódu nà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ma
mɔ́vɛ̀ dhu màtí.
21 Obhó tí, idù, pbàkà ípìrɔ̌nga nɨ́ Krístɔ̀, ndɨrɔ̀ ɔ̀vɛ̀ ma mɔ́vɛ̀ dhu nɨ́ ídzì dhu nyʉ́ ròsè.
22 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ'ì ípìrɔ̌nga nà ma mí'ì dhu rɨ̌'ì atdídɔ̌ àkă pbàkà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
tí, ní ma mʉ̀nɨ nzá ma mádʉ̀ òvònà dhu.
23 Obhó tí ma mí'ì óyɔ̌ dhu nzínzì ɔ̌: ma mí atdyúna òho dhu nɨ́ mahʉ yàrɨ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌
rɔ̀, mɔ̌wù òko atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ndɨ nàmbɛ̀nà ndɨ ì'ì ídzì dhu nyʉ́ ròsè atdídɔ̌.
24 Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ dhu nyʉ́ ròsè atdídɔ̌ ní, madɨ ípìrɔ̌rɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀.
25 Nírɔ̀ ìnè ma mí'ì a'uta nà wɔ̀ dhu dɔ̌ nídhunɨ̌, ma mʉ̀nɨ dhu àdɨ̌ ma ràrɨ̌ àdɨ. Mă
móko atdíkpá nyɨ̌ mànà dzʉ̀nàkʉ t'ónzɨta tɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí otu nyŏwù angyi, nyǎdʉ̀
ì'ì dhɛ̀dhɛ nà fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌.
26 Ndɨ dhu bhĕyi nɨ́ ndɨ, ɨdhɛ̀kʉ rɨ̌ ndɨ̀kă atdídɔ̌ Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì, nyɨ̌ nyɨ́ kàdu ma
tdítdɔ̌ tɨkʉ ɔ̀ dhu àlă rɔ̀.

Pɔ́tsɔ́ ka kíko a'uta ɔ̌ dhu

27 Nyɨ̌ nyàkă nyɨ̌'ì Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rŭdhĕna dhu nà ndì nàkɔ mʉ̀tsɔ nà. Ndɨ dhu
bhĕyi nɨ́ ndɨ, ìmbă ma mírà nyǎndà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ìmbă ma mádɨ ìnzɨ́ mɨrà nyǎndà, nɨ́
ma mòzè dòtsí mɨrì dhu ní, nyɨ̌ ríkò wà pótsó fʉ̀kʉ́ atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kórɔ́ atdíkpá,
nyɨ̌ ràrɨ̌ ɨla ùgye atdyúkʉ nyʉ́ nà, yà àlɛ̌ ká'ù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Àpɛ́ nyàbhʉ fʉ̀kʉ́ òmvŭ-ɔdɔ̀ rìsɨ̌ ʉ̀kʉ̀ akɛkpá màtí. Ní fʉ̀kʉ́ mànzì rădʉ̀ dhu ìtɛ̀
abádhí tɔ̀ ɨwà abádhí rùwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̌kʉ̀ kà rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ ɨwà nyɨ̌ rʉ̀gʉ. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu
náhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀.
29 Obhó tí, Krístɔ̀ nàndà dhu nɨ̌ Kàgàwà ábhʉ ídzìnga fʉ̌kʉ̀. Ndɨ ídzìnga nɨ́ nzɨ̌ kà'u
nyɨ̌ nyɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kŏkú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́ àpbɛ̀ àbà dhu mà átɔ̀.
30 Kòmbí nyɨ̌ nyùngbò wà nyɨ̌ atdíkpá ɨma mànà ɨla t'úgyeta-otù ɔ̌. Ndɨ ɨla nɨ́ yà ɨwà
nyɨ̌ nyála ma múgyena rɔ́, ndɨrɔ̀ yà ìnè ma mɨ́'ì ma múgyena rɔ́ kòmbí màtɨ ɨla.

2

Krístɔ̀ bhà yɔrɔwà mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga mànà
(Rɔm 15.1-7; 2Kò 8.9; Kɔ̀l 1.15-20; Ɛ̀br 1.1-4)

1 Àbanĭnzó, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì Krístɔ̀-nyʉtsì nyɨ̌ nyóko dhu nábhʉ nyɨ̌ nyŏtsì ɔbɨ dhu tí,
nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ì kàbhà àzè nábhʉ afíkʉ ròtsì ɔbɨ dhu tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ì Ɨ̀lĭlă-Alafí mànà nyɨ̌
nyúngbò nyɨ̌ dhu tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì ɨzʉ àbà ka kí ìndrŭ dɔ̌ dhu tó alɛ-afí nà nyɨ̌ nyɨ́'ì dhu
tí,
2 nírɔ̀, nyàbhʉ ɨdhɛ̀du rìka ndì atdídɔ̌, atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌ nyɨ̌ nyóko dhu-otù ɔ̌. Nyòzè nyɨ̌
nzínzìkʉ ɔ̌ Krístɔ̀ náazè nyɨ̌ dhu bhĕyi, atdyúkʉ ràdʉ̀ ì'ì atdí dhu dɔ̌ tí.
3 Àpɛ́ nyòngò atdí dhu mà nónzɨ agòta tó alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ ìmbă tĭna nà ivìta tó alɛ-afí
nà. Nyòngò òko yɔrɔwà nà nzínzìkʉ ɔ̌, ìngbàtí ɨlɨ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀zʉ̀ ɔdhìnà
ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rɔ̀sè dɔ̀na nă ndìtírɔ̀.

4 Ɨngbàtí ílì ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ ídzìnga fǐndà tí ndìtírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ
ndɔ̀nɛ̀ ka ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ átɔ̀.
5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ní, Yěsù Krístɔ̀ ì'ì nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀.
6 Rɔ̀pɛ̀ ndì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀, Àbadhi níí'ì Kàgàwà nyʉ́ bhěyi,
pbɛ́tʉ̀ kǎzʉ̀ nzá Kàgàwà bhěyi ndì ndí'ì dhu, rì'ì ndɨ ndì ndádʉ̀ ndìpbì rɔ̀ná dhu tí.
7 Kʉ̀bhà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga kóró, kʉgʉ̀ ndì ìndrʉ̌ bhěyi,
ndàdʉ̀ ndʉ̀gèrɛ̀ ndòngò ɨnɔ tí.
8 Kɨ̌fo ndì obvò ndìtírɔ̀ ndìfʉ Kàgàwà, ràrà àhʉ ndì ndóvɛ̀ dhu ɔ̀. Ndɨ kàbhà ɔvɛ ní'ì
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔvɛ*.
9 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ níídzí ka ɔrʉ́ nyʉ́ atdídɔ̀, ndàbhʉ kóró ɔvɔ
dɔ̀nǎ ósè ɔvɔ kà tɔ̀.
10 Kàgàwà avɔ̀ ndɨ ɔvɔ kà-dɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ ɔvɔ rɔ̌, yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kóró dhu-tsí: yà ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ arí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ mà, yà adzɨ dɔ̌ arí'ì alɛ mà, kà-tsì arí'ì alɛ mànà kóró
núʉkɔ tí ɔtdyʉ̀ya-dɔ kɔ̀nzɨ̌.†
11 Ndɨrɔ̀ kǎnzì ka, ndínɨ̌ kóró alɛ nɔ́ɔvɔ tí dhu, 'àtɨ: Yěsù Krístɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, kóró alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà Àba nílè.

Krístɔ̀ bhà yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ìdyi ka kɨ́ dhu

12 Nírɔ̀ ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì ɨfʉta nà yà tɨkʉ́ ma mí'ì ɔ̀ná kóró
kàsʉmì ɔ̌. Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka atdídɔ̌ rɔ̀sè kòmbí, yà ìmbǎ ma mí'ì atdíkpá nyɨ̌
mànà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò ìwà nyɨ̌ nyábà ɔ̀gʉ̀ dhu ìtɛ̀ kàsʉ̌kʉ tɔ́ ídzì itse-otù ɔ̌. Nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̌nzì kasʉ fʉ̀kʉ́ a'uta nɨ̌ kóró ɨfʉta nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
13 Obhó tí, Kàgàwà ní ndɨ rí kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkʉtsì, ndàbhʉ nyɨ̌ nyɔ̀zè dhu nyǎdʉ̀ dhu
ɔ̀nzì àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndùdhe ka dhu bhěyi.
14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ìngbàtí ìlì ndì dhu mà ìmbǎ onungonùngǎ na, ndɨrɔ̀ ìmbǎ agòtá
na.
15 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉyatsì
alɛ tí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí. Nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì Kàgàwà bhà nzónzo nyʉ́, yà ìmbǎ
arí'ì otsu nà yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛngatálɛ, ndɨrɔ̀ ɨwà úwɨ̌ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ tí. Ɨ alɛ
nzínzì ɔ̌, nyɨ̌ nyí'ì àdhàdhì awáwʉ̀ bhěyi yà adzɨ ɔ̌,
16 nyǎmbɛ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí Ɔtɛ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Krístɔ̀ rǐngo
nínganí, ma madʉ̀ya milè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá nzínzìkʉ ɔ̌ ma mɔ́nzì kasʉ ma, ɔbìdu mànà
núwɨ̌ kɔkórɔ̀ nídhunɨ̌.
17 Ka kɨ́ mbǎ ɨma mà òho, ní azùdu níí'ɨna àdhàdhì yà pɛrɛ̀ tí ka kʉ́bɨna Kàgàwà tɔ̀
ìzǎ dɔ̌ ka karʉ́dhɔ̀na dìvayì bhěyi. Ndɨ pɛrɛ̀ ní yà Kàgàwà nyɨ̌ nyá'ù nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta mà,
Kà tɔ̀ nyɨ̌ nyarónzɨna kasʉ mànà. Ní ɨdhɛ̀du níka wà ndì, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ níka wà ndì
atdíkpá nyɨ̌ mànà kóró.
18 Nyɨ̌ mà átɔ̀ ɨdhɛ̀kʉ nákǎ ndìka ndì, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɛ̀kʉ àkǎ ndìka ndì atdíkpá ɨma
mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Ɛpàfrɔ̀ditò mànà-kàsʉ̌ ìfʉ̌ dhu
(1Tɛ̀ 3.1-11; 1Kò 16.15-18)

19 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè nɨ̌, ma mòhò dhu-atdyú movì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌ tɨkʉ
ɔ̀, ndínɨ afídu abá tí ɔbɨ dʉ̀kʉ́ ma mábàna màkʉ̌rʉ̀ nɨ̌.
20 Obhó tí, ma mí mbǎ í'ì ngǎtsi alɛ yà fàká ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀ ndàkɔ mànà nà, ndɨrɔ̀ yà nyɨ̌
nàndà dhu dɔ̌ rádʉ̀ atdyúna ìlì obhó nyʉ́ alɛ.
21 Ngʉ̌kpà alɛ kóró náarónɛna dhu ní gàsàya ɔ̀nzì rádʉ̀ ìtírɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí arí nzɨ
ɨnga ìrɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà dhu dɔ̌.
22 Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhěyi màtí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ nítɛ̀ ndì, ɨwà
àkǎ alɛ tí dhu. Obhó tí, kɔ̀nzì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ kasʉ atdíkpá ma mànà, àdhàdhì
ngbángba arí kasʉ ɔ̀nzɨ àbanà mànà dhu bhěyi.
23 Nírɔ̀, ma mòzè dhu ní, movì ka tɨkʉ ɔ̀, rùdú rɨ̌ ndɔ̀nzɨ yà ɨma ka kósò rɔ̀ dhu dɔ̌ ma
mí awáwʉ̀ àbà rórɔ̀ tí.
24 Ɨma, ma mà'ù wà dhu atdídɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè nɨ̌, ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀ ma ràrɨ̌ àrà
àrà nyǎndà átɔ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀, ma mála àkǎkǎ dhu tí dhu ní'ì madu àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Ɛpàfrɔ̀ditò‡ tɨkʉ ɔ̀. Ka ní
ndɨ kasʉ tɔ́ ɔdhìdu, yà atdíkpá mǎ marí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ ila ùgye mànà alɛ. Ka ní ndɨ
nyɨ̌ nyívì kàsʉ̌du nɔnzɨ tí mʉ̀dzʉ̀nà-atdyú nà ma mí'ì rɔ̀ alɛ.

---

* **2:8 2.8** Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Pbàrɔ́má nʉ́ʉtɔ́nà alɛ ní, ádrʉ̀ngbǎ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ̀tdì ànyǎna ndínɨ̌ ka koho tí alɛ.
† **2:10 2.10** Ìsa 45.23-24. Adzɨ-tsì nga tí ka kátina ní ùvʉ̌vɛ alɛ náarówu ɨ nga. ‡ **2:25 2.25** Ɛpàfrɔ̀ditò ní ndì Fìlipì tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ náavì ràrà fiyɔ́ pɛrɛ̀ nà Pɔlɔ̀ tɔ̀ imbi ɔ̀. Ní ka ní ndɨ ubhínà ndàdu rɔ̌ Pɔlɔ̀ àndɨ̌ bhàrʉwà nà.

26 Kĩ'ì dhu-atdyú nà atdídɔ̌ ndàla nyĩ kórɔ́ tdítdɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-afí úbhì ɨnga ìrɛ̀ rɔ̌ atdídɔ̌ ɨwà nyĩ nyírì ndì ndí'ì andɨ nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Obhó tí, kĩ'ì andɨ nà mbɛ̀mbɛ̀ ndɔ̀vɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà nábà ɨzʉ kà-dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzĩ ní kà-dɔ̀ tí atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀, dùdú màtɨ́ átɔ̀, ndínĩ̀ ìmbǎ ma mɨ'ɨ tí ɨzʉ nà ngǎtsi ɨzʉ dɔ̀.
28 Nírɔ̀ ma móvì ka tɨkʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà, ndínĩ̀ ɨdhɛ̀kʉ ɨka tí ndì kàlǎ nyĩ nyí tdítdɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndínĩ̀ pbàkà ɨzʉ adʉ̀ tí òngo akɛ olù.
29 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǎkɔ̀ àbadhi ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì. Nyĩ nyàkǎ wà nyǎbhʉ ɨfʉta wɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ tɔ̀.
30 Obhó tí, Krístɔ̀ bhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ kǎtsǔ ndɔ̀vɛ̀ nĩ. Kǎtsǔ ndìwĩ pbìndà ípìrɔ̌ngа yà ìnzĩ nyĩ nyàmbɛ̀nà ìwu nà nyĩ-tírɔ̀ idù mʉ̀dzʉ̀nà tó dhu nà ndì ndárà ìrà rɔ̌ idù rɔ̀.

3

Kàgàwà arí ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí nĩ ídzì ɔ́fɔ̀

1 Ní kòmbí àbanĩnzó, ɨdhɛ̀kʉ ákǎ ndìka ndì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì. Mabhʉ̌ rí ìnzĩ mandĩ dhu fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌, yà ɨwà ma mándĩ angyi fʉ̌kʉ̀ dhu dɔ̌ dhu rĩ'ì mbǎ. Ndɨrɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndɨ dhu ní nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ dhu.
2 Nyàndà nga mbɛ̌yi nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ nà, kɔ̌kɔ̀ ìtsɛ̌, yà alɛ-ɔ̀nzĩnga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu tó màndʉ dɔ̌ tɨ́ ìkò alɛ.
3 Àlɛ̌ ní ndɨ obhóná alɛ-ɔ̀nzĩnga t'ɔ́bhɔlɔta nĩ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ. Obhó tɨ́, àlɛ̌ kárí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ kàbhà Alafí bhà ʉndata nĩ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ náarí ndìkǎ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì. Àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ kɨ́lĩ nzá àlɛ̌-atdyú alɛ-ngbɔ̀ tó dhu dɔ̌ tí ndínĩ̀ àlɛ̌ kabá tɨ́ ɔ̀gʉ̀ otùna ɔ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀ ɨma mà átɔ̀, ma mí'ì ìnè mɨlɨ atdyúdu alɛ-ngbɔ̀ tó dhu dɔ̌. Ní ngǎtsi alɛ mà náapɛ́ atdyúna ìlĩ alɛ-ngbɔ̀ tó dhu dɔ̌, ní atdyúdu nósè wà kàbhà-tsí dɔ̀nǎ.
5 Ɔnzìdú nga ka kabhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rí ɨdhɔ̀du ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌. Ɨma ní Mʉ̀ìsràyelì, Bɛ̀nyàminì-dhú bvʉ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma ní Mʉ̀ɛ̀brànɨyà nyʉ́, Pbàɛ̀brànɨ́yá tó mʉ̀dzʉkʉrʉ. Ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí tó Ʊyátá nàndà dhu ɔ̌, ɨma nɨ'ì Mʉ̀fàrìsayò.
6 Fàká Ʊyátá Pbàyàhúdí tírɔ̀ ma mífʉ atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ'ì nà ɔbɨ ní Kànɨsà rɔ̌ ma mávu atdídɔ̌ nĩ. Ndɨ Ʊyátá ávi kongò ìfʉnà obhónánga tó dhu nàndà dhu nĩ, nzɛ́rɛ dhu tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu nɨ́i'ì ìmbǎ nyʉdutsì.
7 Pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ kɔ̀rí dhu nɨ'ì ídzì dhu idù. Ní kòmbí, Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mɔ̀zʉ̀ ɨ dhu rì'ì ìmbǎ tĩya nà dhu tí.
8 Obhó tí, ìnzĩ afídu rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ma mɔ̀zʉ̀ kórɔ́ dhu rì'ì ìmbǎ tĩya nà dhu tí, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ ma mʉ̀nɨ dhu tó ádrʉ̀ngbǎnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, ma ma'u wà mɨdzɔ̀ mà kórɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀, madʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà rì'ì àdhàdhì ɨzɨ bhɛ̌yi, ndínĩ̀ ma mabá tí Krístɔ̀,
9 madʉ̀ motù nyʉnatsì. Kàgàwà arí mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tí, ìnzĩ ní Ʊyátá ìfʉ́ ma marí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎrí mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tí Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà ní ndɨ obhónánga tó pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀, Kǎrí kʉ̀ndɔ fíyɔ̀ alɛ ní Krístɔ̀ ná'ù alɛ.
10 Ma mòzè dhu ní, mʉnɨ Krístɔ̀, Kà ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉdutsì ádrʉ̀ngbǎngа tó ɔbɨ nà àdhàdhì Kàgàwà anzì kasʉ ádrʉ̀ngbǎngа tó ɔbɨ nà, ndàbhʉ Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ngǎtsi dhu ma mòzè ní, mabà àpbɛ̀ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Kǎbà àpbɛ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi, madʉ̀ ma'ù mɔvɛ̀ Kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Kǎvɛ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma mí'ì a'uta nà ìngbɛ̀ ma rɨngbɛ̀ya ma átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

Dhu àkǎ kadzi alɛ ɔngʉ nà tí, ràrà àhʉ kʉ̀tsà ka kówu dhu ɔ̀

12 Ma mòzè nzá matɨ ɨwà ma ràrà àhʉ Krístɔ̀ ʉ̀nĩ ma mí àkǎ àkǎ dhu bhɛ̌yi dhu ɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nĩ, ɨwà ma ròngò àkǎkǎ alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀ ma màdzi wà ma ɔngʉ nà tí, ndínĩ̀ ma mɨlɨ tí ma Krístɔ̀ bhɛ̌yi. Obhó tí, Yɛ̌sù Krístɔ̀ nɔ́pì wà ma mɨ'ì pbìndà alɛ tí.
13 Àbanĩnzó, ma mɔ̀zʉ̀ nzá ma ma-tírɔ̀ ɨwà ma màrà àhʉ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌: ma màdzo dzidu dɔ̀ ma mʉ̀bhà dhu rɔ̌ rɔ̀, madʉ̀ àmbɛ ɔbɨ ɔ̀nzì dɔ̌ ndínĩ̀ ma mabá tɨ́ yà angyinǎ rɔ̀ rĩ'ì idù dhu.
14 Ní, ma màdzi wà ma ɔngʉ nà tí, ndínĩ̀ ma mabá tɨ́ idú pɛrɛ̀ ndɨ ɔngʉ ʉ̀tsà ma márà ɨ. Kàgàwà rĩ àlɛ̌ ùnzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndínĩ̀ àlɛ̌ kabá tí ndɨ pɛrɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
15 Nírɔ̀ àlɛ̌'ɨ kórɔ́, yà ɨwà àlɛ̌ kɔ́'ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rì'ì wɔ̀ atdí ɨrɛ̀ta nà tí. Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì ìnè nyĩ nyí'ì vurò ɨrɛ̀ta nà dhu tí, ní Kàgàwà rĩ awáwʉ̀ ìtɛ̀ ìtɛ̀ fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌.
16 Ìnè màtɨ́ ɨ dhu rĩ'ì rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràmbɛ òtse dɔ̌ angyi tí yà ɨwà àlɛ̌ kópɛ̀ ɔngʉ nà.
17 Àbanĩnzó, nyʉ̀ngʉ pbàkà ɔ́fɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyʉ̀dĩ nyìkpɔ́kʉ yà mǎ mítɛ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ-rɔ̌.

18 Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ rɨ̌ ìnè yà Krístɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ násà. Ní,
ma mɔ́vɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ ibí-gʉ̀na, ndɨrɔ̀ kànɨ̌ ma mí kɔ̀vɔ kòmbí fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌ nyɨ̀du-dha
nyʉ́ nà,
19 abádhí rɨ̌ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ìwɨ̌ yà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Abádhí tɔ́ mʉ̌ngʉ̀
ní ɔ̀ya. Abádhí rɨ̀ ʼìlè nɨ̌ ilèta ní nyɨ̀ya àbhʉ̀ rí rɨ̀wʉ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ɨrèta rɨ́ʼì yà adzɨ ɔ̌
dhu dɔ̌ tí.
20 Àlɛ̌ʼí na, àlɛ̌ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ bhà. Ndɨrɔ̀, yà àlɛ̌ karódɔna àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní̱ɨraya ányɨ̀rɔ̀.
21 Kʉ̌wʉ̀ya yà ivívínga tɔ́ àlɛ̌-ngbɔ̀, ndʉ̀gèrɛ̀ rɔ̀fɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀ tɔ́ ngbɔ̌na nà.
Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu nɨ̌ ɔbɨ ní yà kórɔ́ dhu dɔ̌ ndɨ ndarí̱ʼì ádrʉ̀ngbǎnga nà nɨ̌ ɔbɨ.

4

Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(Fìl 2.1-3; Kɔ̀l 4.2; 1Tɛ̀ 5.16; Yàk 3.17-18; 1Pɛ́ 5.7)

1 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, ma mònzì nyɨ̌ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì. Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyí̱ʼì pbàkà dhɛ̀dhɛ tí, ndɨrɔ̀ ma mabáya mʉ̀lɛ̀mà
tɔ́ pɛrɛ̀ tí.
2 Ma mìtdɛ̀ nyɨ Èɔ̀diyǎ, ndɨrɔ̀ ma mìtdɛ̀ nyɨ Sènètʉ̌kǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨrɨta ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyʉtsì.
3 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ átɔ̀, yà atdídɔ̌ ndɨ ní̱fʉ kasʉ tɔ́ ɔdhìdú, ma mònzì nyɨ nyɔnzì kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ
dzʉ̀nà, rʉ̀ngbò ì fɨyɔ́ ɨrèta ɔ̌. Obhó tí, abádhí ádzi ì atdídɔ̌ atdíkpá ɨma mànà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ tʼʉ́nɔta tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ rí̱ʼì átɔ̀ ní Kèlèmetì mà, kasʉ tɔ́ ngʉ̌kpà ɔdhídu
mànà. Abádhí kórɔ́ nɔ́ɔvɔ̀ rɨ̌ʼì ìnè ípìrɔ̌nga tɔ́ bhʉ̌kù* ɔ̀.
4 Ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rìka ndɨ kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì. Tdítdɔ̌ ma mátɨna: Ɨdhɛ̀kʉ
ràkǎ rìka ndì!
5 Fʉ̀kʉ́ ɨyɔ̀nga nákǎ kórɔ́ alɛ rʉ̀nɨ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo dhu rɨ̌ʼì íkyɛ̀rɔ̌.
6 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌tʉ̌ afíkʉ atdí dhu nɨ̌ màtí. Pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì nyɨ̌
nyí atdyúna òho dhu Kàgàwà-fɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ ndɨrɔ̀ kɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ nyí rɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ
rɔ̌ kà tɔ̀.
7 Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà màrʉ̀ngà, yà kórɔ́ alɛ tɔ́ ɨrèta dɔ̀nǎ ósè, ní rǎdʉ̀ afíkʉ mà
fʉ̀kʉ́ ɨrèta mànà nɔ́dɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì.
8 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌ àbanɨ̌nzó, nyòngò fʉ̀kʉ́ ɨrèta ʉ̀lɨ obhóná dhu tí rí̱ʼì kórɔ́ dhu dɔ̌,
ɨfʉta tɔ́ kórɔ́ dhu dɔ̌, obhónánga tɔ́ kórɔ́ dhu dɔ̌, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ìlǎ kórɔ́ dhu dɔ̌, alɛ-
nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ kórɔ́ dhu dɔ̌, àkǎkǎ kʉnɔ̀ ídzì kórɔ́ dhu dɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu ilèta nà àkǎ mà,
mʉ̀tsɛmɛrɛ̀ nà àkǎ mànà dɔ̌.
9 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò ɔ̀nzìnà dhu ní yà fʉ̌kʉ̀ ma múdhe dhu, yà fudú rɔ̀ nyɨ̌ nyákɔ
dhu, yà nyɨ̌ nyírì tsʉ̀dú dhu, ndɨrɔ̀ ma mónzɨna ró nyɨ̌ nyála dhu. Ní màrʉ̀ngà ìbho arí
Kàgàwà rǎdʉ̀ ìʼì atdíkpá nyɨ̌ mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(2Kɔ̀ 9.6-15; Fìl 1.7; Ɛ̀br 13.5,16)

10 Ma mábà dhɛ̀dhɛ abhɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì, ma màla nyɨ̌ nyɨrɛ̀ ma, nyɔ̌nzɨ
dzʉ̀nàdu tdítdɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ma mòzè nzá matɨ, nyɨ̌ rádzo rʉ̀dú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyábà nzá
ndɨ fangà, nyɨ̌tɛ̀ ìnè nyɨ̌ nyí̱ʼì mɨrɛ̀ nyɨ̌ nyí rɔ́ dhu idù.
11 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɔ̀ nzá dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, dhu ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀ rʉ̀dú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí,
ma mʉ́nɨ wà ma ìnzɨ̌ yà ma mí̱ʼì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ rɨ̌ mɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu nà.
12 Ma mʉ́nɨ wà ma ɨ̀mbǎ dhu rɨ̌ʼì fudú rɔ́rɔ̀ ma mádɨ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mʉ́nɨ wà ma
ònzì ɔ̌ ma mádɨ dhu nà. Kórɔ́ ngari ɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ngbɔ̌du ɔ́fɔ̀ wà ndɨ̀ àle ma mále,
ndɨrɔ̀ àwù nà ma mádɨ dhu nà, ònzì ɔ̌ ma mádɨ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dhu ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀ rʉ̀dú dhu
nà.
13 Ádrʉ̀ngbǎlɛ arí ndɨ ɔbɨ ìbho idù mɔnzì kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɨ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu mbɛ̌yi nyǎpbò nyɨ̌ atdíkpá ɨma mànà pbàkà àpbɛ̀ ɔ̌.
15 Nyɨ̌, Fìlipì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà dhu mbɛ̌yi nyʉ́: ma ráhʉ fʉ̀kʉ́ pbìrì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà
ɔ̌ rɔ̀ yà ma mópè mʉnɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌ rɔ̀ ndì nɔ̀pè rɔ̀, nyɨ̌ʼɨ
kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ kórɔ́ kànísá nzínzì ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ́nzì dzʉ̀nàdu nyɨ̌ nyíbhona ndɨrɔ̀ ma mábàna
fʉkʉ́ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
16 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ma mí̱ʼì rɔ̀ màtí, nyɨ̌ nyívì mʉ̀dzʉ̀nà idù ibí-gʉ̀na nyʉ́, ma mí
atdyúna òho dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **4:3 4.3** Upf 3.5

17 Ma mòzè nzá matɨ, ma mɔ́nɛna dhu ràrɨ̌ makɔ pɛrɛ̀ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mòzè dhu nɨ́
Kàgàwà ràso nyɨ̌ atdídɔ̌ yà idù nyɨ̌ nyɔ́nzɨ̀ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Obhó tɨ́, ma mɨ́'ɨ̀ ìnè kɔ́rɔ́ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mɨ́'ɨ̀ kà nà atdídɔ̌ ròsè. Kòmbí, ɨwà
Ɛpàfrɔ̀ditò níbhò fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ kɔ́rɔ́ idù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màkǎ wà ma mɨ́ atdyúna òho
dhu nɨ̌. Ɨ pɛrɛ̀ rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhì yà mbɛ̌yi rɔ́ngʉ akyɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ yà ɨwà Kàgàwà à'ù, ràdʉ̀
nyìkpɔ́na ɔ̀fɔ̀ kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bì ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ bhɛ̌yi.
19 Nɨ́, pbàkà Kàgàwà rɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ atdyúna òho kɔ́rɔ́ dhu nɨ́trɔ̌ fʉ̌kʉ̀, Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌,
pbìndà ònzì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ka kàndà rɔ̀.
20 Kàgàwà, àlɛ̌ t'Ábanà nákǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà. Àmìnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

21 Òvì nyòvì Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Mǎ mɨ́'ɨ̀ mànà atdíkpá adɔ́du
óvì nyɨ̌.
22 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, ròsè dòtsí nɨ́ kɔ̌kɔ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Kàyìsarà
bhà ɨdzá rɨ̌'ɨ̀ alɛ óvì nyɨ̌ átɔ̀.
23 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ̌.

Kɔ̀lɔ̀sayì
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ka kɨ̀rɛ̀ nga kà randí bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndí'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (4.3,10,18). Ányì kɨ̌'ì dɔ̀na ùbhǒ ka karí atdí ɨdza ɔ̌ (Kas 28.14-31). Ka nɨ'ì ɨnzá àpɛ̀ àrà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ atdíku màtí ndɨ̀tírɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kasʉ tɔ́ atdí kà t'ɔ́dhìnà, Ɛ̀pafrà tí kátɨna alɛ (Kɔ̀l 1.7), ní́ira ndɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ bhà tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ (Flm 23; Kɔ̀l 1.7-8).

Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tí kátɨna pbìrì ɔ̌, Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ (Kòmbí ka karí ndɨ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tí). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ìnzí ní Pbàyàhúdí (Kɔ̀l 1.27). Ɛ̀pafrà mà Fìlɛ̀mɔnà mànà ʉnɔ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ abádhí tɔ̀ (1.7; Flm 19). Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóongónà 'ùndu Fìlɛ̀mɔnà bh'ɨdzá (Flm 2).

Pɔlɔ̀ andí yàrí pbìndà bhàrʉwà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu rɨ̌'ì Kɔ̀l 2.1-3 ɔ̀. Ɨ dhu ní: Atdídhená alɛ náapɛ̀ 'ʉ̀trǎ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ 'àtɨ, dhu ràkǎ abádhí rɨ̀fʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ, ndínɨ̌ ɨ ʉnɨ tí Kàgàwà mběyi nyʉ́ (2.16-23). Ndɨrɔ̀, abádhí ràkǎ nzá 'ʉ̀lɛ̌ Krístɔ̀ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ 'ʉ̀lɛ̌ màlàyíká mà átɔ̀ (1.16; 2.10,15). Ní Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndǐ abádhí tɔ̀ ndàtɨ, Krístɔ̀ ràrɨ̌ mbǎ atdí àlǐkyè dɔ̌ kɔ̌kɔ̀ ɔbɨ nà ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà, pbɛ́tʉ̀ kàbhà ɔbɨ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ dhu-tsí-ɔbì dɔ̀nǎ. Ndirɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ràrɨ̌'ì kà-nyʉtsì (Kɔ̀l 2.9). Ní Krístɔ̀ nákǎ wà atdírɔ̀ ìndrǔ t'íguʉ́tá tɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌ abádhí ʉ̀wʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-14).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Krístɔ̀-ɔvɔ̀ ìlè ka kí yà adzɨ mà kànɨsà mànà tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ɔ̀ná atdí adyi nándǐ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu (1.15-20).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ndì ndí ndùgye dhu ìse dhu (1.21–2.5).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɨ̀sɔ̌ ìnzɨ̌ rɨ̀rì tìtɔ̀ tɔ́ dhu ùdhě rí fɨ̌yɔ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ndàdʉ̀ àvinà átɔ̀ rɔ̀dɔ̀ ɨ Krístɔ̀ tɔ̀ tí dhu (2.6-23).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ 'ɔ̀kɔ̀ tí ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌, fɨ́-dzá, ndɨrɔ̀ ɨnzá àpɛ̀ Yěsù à'u alɛ nzínzì ɔ̌ dhu (3.1–4.6).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbìndà bhàrʉwà ʉ̀tsa ìndrǔ t'óvìta rɔ̌rɔ̀ dhu (4.7-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà náanzi ma ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndózè ka dhu bhěyi mɨ'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí rɔ̀. Mǎ mí'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà.
2 Ní, ma mǎndǐ dhu fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tírɔ̀ yà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyaróko rɔ̀. Nyɨ̌ ní àbanǐnzo, yà Krístɔ̀ mànà ɨ̀ núngbò 'àdʉ̀ kǒwù ʉ̀ngʉ nyʉ́ afíya nyʉ́ nà alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Ɛ̀fɛ 1.15-19; Fìl 1.3-6; 1Tɛ̀ 1.2-4; 3.5-11)

3 Mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ àdǔ bìlǐnganà Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ t'Ábanà tɔ̀ dʉ̀kʉ́ mǎ mí mǐtsɔ̀ rɔ̀.
4 Mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ àdǔ kà tɔ̀, mǎ mírì ìngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyá'ù Yěsù Krístɔ̀, ndirɔ̀ ìngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nyɨ̌ nábhʉ nyǎ'ù ndɨ Yěsù Krístɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ ɔ̀zè wɔ̀ dhu bhěyi dhu ní, nyɨ̌ nyílɨ atdyúkʉ Kàgàwà ílɨ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌ dhu. Ndɨ atdyúkʉ rɨ̌'ì dɔ̀ná dhu ka kɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ yà obhónga tɔ́ Ɔtɛ, Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.
6 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ́dhì itse, ndàdʉ̀ àkǎ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Fʉ̌rábvʉ̌ ndɨ dhu ɔ́nzì ndì ndɨ dhu bhěyi tí, rɔ̀pɛ̀ ndì yà nyɨ̌ nyírì Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌ ka káwɛ̌na dhu, nyǎdʉ̀ fìndá obhónga nʉ́nɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀.
7 Ɛ̀pafrà, kasʉ tɔ́ ɔdhìkà, yà atdídɔ̌ mǎ mózè alɛ, ní ndɨ wɔ̀ ndɨ màkʉ̌rʉ̀ núdhe fʉ̌kʉ̀. Àbadhi ní Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ, atdídɔ̌ ndì nífʉ, yà fàká ngari ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ mànà alɛ.
8 Àbadhi ní ndɨ yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí írǎ nyɨ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nóvɔ̀ fǎkà.
9 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà fʉ̀kʉ́ màkʉ̌rʉ̀ mǎ mírìná rɔ̀, mǎ mà átɔ̀ mǎ márí nzɨ̌ mǐngyɛ̌ mǐtsɔ̀ mǎ mí dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Ní mǎ mí mǐtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyʉ̌nɨ

ndì nyʉ́ ndì ndózè kɔnzì dhu, ndàdʉ̀ nyɨ̌ra dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà nɨ̌, pbìndà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí-otù ɔ̌.

10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ òko àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè ka dhu bhɛ̌yi, nyǎdʉ̀ kóró dhu ɔ̀nzì kà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀rí otu ɔ̌ ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ kóró ídzì dhu-tɨdɔ̀ nónzì, nyǎdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀nɨ dɔ̌ mbɛ̌yi nyʉ́.

11 Kàgàwà rǎdù ɔbɨ àbhʉ fʉ̌kù pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí kóró dhu-dzi òndù, ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌ngyɛ̌ róró. Nírɔ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌,

12 nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Àba Kàgàwà tɔ̀. Àbadhi ní ndɨ nyɨ̌ nábhʉ nyɨ̌'ì ɨwà nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbà yà pbìndà alɛ tɔ̀ kʉ̌lɨ pbìndà awáwʉ̀ tɔ́ idzi ɔ̌ ongyéngá alɛ tí.

13 Obhó tí kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌, àlɛ̌ rùvò pfɔ̀mvɔ Sìtanì arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ na ɔ̀ná ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ɨtsu Idhùnà, yà atdídɔ̌ ndì ndazè alɛ bhà idzi ɔ̀.

14 Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-nyʉtsìnǎ nga ní ndɨ, kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌'ɨ, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀ nɨ̌.

Krístɔ̀ ní kóró dhu-tsí dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ dhu

15 Krístɔ̀ ní Kàgàwà, yà ɨ̀nzɨ̌ arí ndàlǎ alɛ bhà ófɔ̀ nyʉ́. Àbadhi ní ndɨ yà Kàgàwà anzì kóró dhu-tsí tɔ́ sengba*.

16 Obhó tí, kɔ̌tù ɔ̌, Kàgàwà anzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arí'ì kóró dhu, yà ɨ̀ àlǎ rí dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ arí ɨ̀ àlǎ dhu mànà: ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ Tombi màtí, Ádrɔ̀drɔ̌nga màtí, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ kóró màlàyíká mà ɔ̀yá kámá mànà màtí. Kàgàwà anzì kóró dhu kɔ̌tù ɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.

17 Krístɔ̀ níí'ɨ̀ ɨ̀nè angyi ɨnzá kóró dhu àpɛ̀ ɨ'ɨ̀ róró, ndɨrɔ̀ yà ɨ'ɨ̀ arí'ɨ̀ kóró dhu-tsí náarí'ɨ̀ kɔ̌tù ɔ̌.

18 Ka ní Kànɨsà-dɔ, ndɨ Kànɨsà ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ kà-ngbɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ wɔ̀ ndɨ ngbɔ̌na tɔ̀ ípìrɔ̌nga nabhʉ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndɨ'ɨ tí kóró dhu-tsí dɔ̀-tsíró wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí.

19 Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ náazè kóró pbìndà ófɔ̀ rɨ'ɨ̀ ndɨ Idhùnà-nyʉtsì.

20 Idhùnà-otù ɔ̌, Kàgàwà azè ndùngbò kóró dhu-tsí ndì mànà. Ndɨ Idhùnà azù yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndì nʉfʉ-otù ɔ̌, Kàgàwà níibho màrʉ̀ngà yà adzɨ ɔ̌ ndɨrɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

21 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ mà átɔ̀, angyi nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ ɨtsɛ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ'ɨ̀ kàbhà ɔ̀mvʉ̌, fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta yà nyǎbhʉ̌ rí nyǎmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌ nóokú dɔ̀ rɔ̀.

22 Pbétʉ̀ kòmbí, Kàgàwà núngbò wà nyɨ̌ ndì mànà, Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɔ̌tù nyɨ̌ kɔ̀nzɨ̌ ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ tí, ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̌'ɨ̀ nyʉyatsì, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ atdí afátá nà màtí alɛ tí.

23 Pbétʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ndà nyɨ̌ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀. Ka ní ndɨ àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè dɔ̀ná dhu. Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ka kʉnɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà-tsìnǎ arí'ɨ̀ kóró alɛ tɔ̀. Ní ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà ɨ́lɨ ma mɨ'ɨ̀ kʉ̀nɔ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ, ndàmbɛ ndùgyè dɔ̌ Kànɨsà tɔ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(1Kò 2.7-13; Ɛfɛ 3.1-13)

24 Kòmbí ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndì yà fʉ̌kʉ̀ ma mí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu rǎbhʉ̌na mabà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ngbɔ̌du ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀-otù ɔ̌, ma mí Krístɔ̀ abà àpbɛ̀-tsʉ̀ ìndrɨ̌. Ma mí ndɨ àpbɛ̀ àbà kà-ngbɔ̀ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí. Ndɨ kà-ngbɔ̀ ní Kànɨsà.

25 Ɨma, ma móngò wà Kànɨsà-kàsʉ̌ t'ɔ́nzɨtatálɛ tí, àdhàdhì yà Kàgàwà udhè ka mɔnzì ndínɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi. Kɨ̌dì ma ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ɔtɛ kóró fʉ̌kʉ̀.

26 Ndɨ Ɔtɛ ní ndɨ yà rɔ̀pɛ̀ ndì angyí mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ kǎrù ràdɨ órù ɔ̀ kóró alɛ tɔ́ rʉ̀gànda rɔ̌ ɔtɛ. Pbétʉ̀ kòmbí, kɨ̌tɛ̀ wà ka kpangba pbìndà alɛ tɔ̀.

27 Obhó tí, Kàgàwà náazè ndɨ̀tɛ̀ yà ndì ndudhé ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu tɔ́ ábhɔ̌nga mà, kà tɔ́ aya mànà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Yàrí ní ndɨ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ kǎrù dhu: Krístɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ afíkʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu àbhʉ nyɨ̌ nyǎ'ù dhu ɨ̀nè nyɨ̌ ràrɨ̌'ɨ̀ ngari nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ mǎ márí Krístɔ̀ dɔ̌ Ɔtɛ ɔ̀vɔ kóró alɛ tɔ̀. Mǎ márí dhu ɔ̀vɔ ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà tɔ̀ mɨ̌tdyu nyɨ̀kpóna, mǎdʉ̀ dhu ùdhe fɨ̌ndà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ kóró ófɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ mǎ mɔnzɨ tí kóró alɛ dzʉ̀nà, rɔ̀'ɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì.

29 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, madʉ̀ àmbɛ mugyè dɔ̌ Krístɔ̀ íbhò idù ɔbɨ, yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà nɨ̌.

---

* **1:15 1.15** Sengba-tì ní kóró dhu tɔ̀ ɨ'ɨ̀ angyinǎ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kóró dhu dɔ̌ arí'ɨ̀ ɔ̀sosè ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ (Zàb 89.28).

2

1 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ma rarí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ nyʉ́ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì ɔ̌
pbàkrístɔ̀ mà, Làwòdìkiyà ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ mà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɨnzá apèna
nyɨ̀du-kpa mà nálǎ mànà.
2 Ma mòzè dhu ní afíkʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ rùngbò nyɨ̌ atdídɔ̌ àzè ɔ̌. Ma mòzè dhu
ní nyʉ̌lè Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɨta nɨ̌ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà
údhe ndɔ̀nzì dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ nʉ́nɨ*. Ndɨ órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu ní Krístɔ̀ nyʉ́
ndìtírɔ̀.
3 Kà-nyʉtsì tí ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àbànà dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà tɔ́ kɔ́rɔ́
ongyéngá núrù ì.
4 Ma mí ndɨ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrá tí nyɨ̌ pbìndà ɔ̀vɔ̌vù ɔtɛ nɨ̌.
5 Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì ɨtsɛ ma mí'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu màtí, ní ma mí'ì ìnè atdíkpá
nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨdhɛ̀du ì̀ka ndì atdídɔ̌, nyɨ̌ nyáróko mběyi àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
nyǎdʉ̀ ì̀ko pɔ́tsɔ́ Krístɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù nɨ̌ a'uta ɔ̌ dhu ma màla rɔ̀.

Krístɔ̀ dɔ̌ tí dhu àkǎ kɔsì alɛ bhà ípìrɔ̌nga dhu

6 Nírɔ̀, yà nyɨ̌ nyá'ù Yěsù Krístɔ̀ rì'ì fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí dhu bhěyi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò
ò̀ko àbadhi ózè nyɔ̌ngò ò̀ko dhu bhěyi.
7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dì ɨvɛ́kʉ kà-nyʉtsì, nyǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀sì kà dɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌kò
pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe ka dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔ̀tsɔ̀ àdʉ̌ arí atdídɔ̌
Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí.
8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎndà nga mběyi, akyɛ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrána nyɨ̌ yà ìndrʉ̌ arí'ì nà ì̀mbǎ
tɨ̌na nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ nɨ̌ nɨ̌. Ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ ní yà ìndrʉ̌ tɔ́ màndʉ mà,
yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí mànà rɔ̌ ndì nípbì, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndìpbì Krístɔ̀ rɔ̀.
9 Obhó tí, Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ì kɔ́rɔ́ nyʉ́ Krístɔ̀-nyʉtsì, kà-tì ní, kà-ngbɔ̀ ɔ̀.
10 Ka ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì kɔ́rɔ́ màlàyíká mà, ɔ̀yá kámá mànà dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nà. Ndɨrɔ̀, kà mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, ka kózʉ̀ wà nyɨ̌ àkǎkǎ obhó nyʉ́
alɛ tí.
11 Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà íli wà pbìndà alɛ tí rí nyɨ̌tè ìndrʉ̌ tɔ̀
ize afíkʉ ɔ̀. Angyí kɨ̌tè Pbàyàhúdí tɔ̀ ize tí dhu nɨ'ì ɔnzìyánga ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ abádhí rɔ̌ngo dhu.
Pbɛ́tʉ̀, rʉ̀kʉ́ kɨ̌li ize ní nzɨ̌ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ íli, ka níli ní Krístɔ̀. Ní ndɨ dhu-otù ɔ̌, kɨ̌pfo wà yà
angyi nyɨ̌ nyɨ'ì nà nzérɛ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì rɔ̀.
12 Obhó tí, bàtizò nyɨ̌ nyálʉ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́vɛ, kadʉ̀ nyʉ̌tdʉ atdíkpá Krístɔ̀ mànà.
Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̀ nyʉ̌ngbɛ átɔ̀ atdíkpá kà mànà, yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀
Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyɨ̌ nyá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Angyi nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ nɨ'ì ɨwà nyɨ̌ nyʉ́vɛ fʉ̀kʉ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
ì̀mbǎ nyɨ̌ nyɨ'ì Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ize nà rʉ̀kʉ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà
nábhʉ wà ípìrɔ̌nga fʉ̌kʉ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndàdʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzérɛnga mà fàká nzérɛnga
mànà nʉ́bà kɔ́rɔ́.
14 Àlɛ̌ nɨ'ì afátá nà alɛ, ɨnzá àlɛ̌ kɨ̌fʉ kàbhà Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎkyɛ̀ yà àlɛ̌
ɔ̀bhʉ ka karí okúya dɔ̀ rɔ̀ ɨ afátá ka kundí ɔ̀nà bhàrʉwà. Kǎkyɛ̀ ka dòtsí, Krístɔ̀ ndì
ndàbhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌.
15 Ndɨ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉdhá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyíká mà ɔ̀yá kámá mànà tɔ́ ɔbɨ,
ndàdʉ̀ abádhí nʉ́tɛ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, àdrà-mbɨ̌-akpà dɔ̌ ka kʉ̀sɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ Idhùnà
ɔ̀nzì dhu-lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tí.

Ɨnzá dhu àkǎ kɨ̌fʉ ìndrʉ̌ rʉ̌dhěna tɨ̀tɔ̀ tɔ́ dhu dhu

16 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tdɨ̀-ànyǎkʉ nyɨ̌ nyónyʉna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌
nyómvʉ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀tdì ànyǎkʉ ɨnzá nyɨ̌ nyɨ̀fʉ
Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ mà, àbɨ̌-kudɔ̀ tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ mà
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́ nɨ'ì ìrà ríra dhu-sɨsì kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ ɨ dhu-tsí tɔ́ obhónga ní Krístɔ̀
ndì nyʉ́ tírɔ̀.
18 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ ìngbàtí íli ndì alɛ mà, yà irinǎ rɔ̀ rí ndìtè yɔrɔwà t'álɛ tí ràmbɛ
ànyǎkʉ ì̀tdì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ màlàyíká ʉ̀lɛ̌ arí alɛ mà ràmbɛ ànyǎkʉ ì̀tdì dɔ̌.
Wɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ ní, yà ndì ndálǎna ɔnyʉ ɔ̀dzì dɔ̀nà dhu bhěyi dhu rɔ̌ tí arí afína
àpbǎ alɛ, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌ kɔkɔ́rɔ̀ pbìndà ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì nà ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀
rɔ̀.

---

* **2:2 2.2** Kɔ̀l 1.26

19 Ɨ alɛ nʉ́pbǎ nzá ɨ́ Krístɔ̀ rɔ̌. Krístɔ̀ ní ndɨ Kànɨsà-dɔ, ndɨrɔ̀ kànɨsà ní kà-ngbɔ̀. Ka
ní ndɨ arí pbìndà alɛ nóngù, ndàdʉ̀ abádhí-tsʉ̀ àndu ròkò atdíkpá, àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌ngá-nzo náarí ʼùnzí ngɨngɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ alɛ-ngbɔ̀ ràdʉ̀ àmbɛ òvi dɔ̌ Kàgàwà-afí ózè dhu
bhɛ̌yi.
20 Nyɨ́, nyɨ́ nyʉvɛ̀ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà, nyǎdʉ̀ ùvò yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí tɔ́
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀. Ní ádhu nyɨ́ nyarádʉ̀ nyɔ̌nzì yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi fʉ̀kʉ́ okota ɔ̌,
nyǎdʉ̀ nyɔ̀zè nyɨ́fʉ kǎkà dhu bhɛ̌yi ʉyátá-tɨdɔ̀ nɨ́?
21 Ɨ ʉyátá rǎtɨna: «Àpɛ́ nyɔnyʉ yà dhu! Àpɛ́ nyinè yà dhu! Àpɛ́ nyalʉ́ yà dhu-ngbɔ̀!»
22 Kɔ̀rí dhu kórɔ́ nípbì ɨ́ rɔ̀yá dhu ní ʼìnza rádʉ̀ atdí-gʉ̀na tí ka kɔ̀nzì kasʉ ɨ́ nɨ́ rɔ̀ dhu.
Ndɨrɔ̀ ɨ́ dhu kórɔ́ ní ìndrʉ̌ tɔ́ ʉyátá mà, ìndrʉ̌ rʉ̌dhěna dhu mànà kɛ̀lɛ̌.
23 Obhó tí, kɔ̌kò ɨ́ ʉyátá rɨ́ ʼàlǎ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi. Ɨ ʉyátá rɨ́ ìndrʉ̀ àvɨ̀ rʉ̀lɛ̌
ndì ndòzè dhu-tsí kɛ̀lɛ̌, ràdɨ yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi rí ndàlǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ràbhʉ ngbɔ̌na ràbà
àpbɛ̀ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kò ɨ́ ʉyátá rɨ́ʼì mbǎ tɨ̌ya nà, abádhí rǎbhʉ̌na ìndrʉ̌
rɔ̀nzì ní ì í atdyúya òho dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ nídhunɨ̌.

3

Krístɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí′ì alɛ, náafí nózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu

1 Nyɨ́ nyapé ɨ́ʼì ɨ́wà nyɨ́ nyʉngbɛ nyɨ́ atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu tí, ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌mɛ̀
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí′ì dhu, yà Krístɔ̀ arádɨ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ɨ́.
2 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀lɨ afíkʉ atdídɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌, ìnzɨ́ ní nyɨ̀lɨ afíkʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌.
3 Obhó tí, nyɨ́ nyúvɛ wà, Kàgàwà ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌ngbɛ nyɨ́ ɔvɛ-ɓvʉ̀ rɔ̀. Ní kòmbí, nyɨ́
nyórù wà fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga atdíkpá Krístɔ̀ mànà Kàgàwà-nyʉtsì.
4 Krístɔ̀ ní ndɨ fʉ̀kʉ́ obhóná ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀ kà rɨ́ ndàvɨ̀ kpangba tdítdɔ̀ nínganí, nyɨ́
mà átɔ̀ nyɨ́ nyavìya nyɨ́ atdíkpá kà mànà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌.
5 Nírɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kyè yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ dhu-tsí kǎkà nyʉkʉtsì arí′ì: mʉ̀nyɔ̀nì tʼónzɨta
mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ka kɔ́tɨ̀ dhu mà, alɛ-nyɨ́ rɨ̌wʉ nɨ́ nzɛ́rɛ dhu-atdyú tʼóhota mà, ndɨrɔ̀
ongyéngá-atdyú tʼóhota mànà. Ndɨ ongyéngá-atdyú tʼóhota rɨ́ʼì àdhàdhì yà sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌
ka kí dhu bhɛ̌yi.
6 Kɔ̌kò nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà nàwí nɨ́isíya yà ìnzɨ́ arí tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ
alɛ dɔ̌.
7 Angyi, nyɨ́ nyongónà dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi, yà ɨ́ nzɛ́rɛnga-ɔbì náasè dʉ̀kʉnǎ
nínganí.
8 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀pfo kǎkà dhu-tsí kórɔ́ nyʉkʉtsì rɔ̀. Ɨ dhu ní: nàwí ɔ̀nzɨ
nyɨ́ nyí dhu, ʉ̀kʉ́nga rɨ́ ndɨ̀wa dhu, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí dhu, ìndrʉ̌ ʉ̀dhʉ̌ nyɨ́ nyí dhu,
ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ nɨ́ nyɨ́ nyí dhu ʉ̀nɔ nɨ́ ɔtɛ-tɨdɔ̀ rǎhʉ likʉ ɔ̀ rɔ̀ dhu.
9 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ tìtɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Obhó tí, nyɨ́ nyípfo wà yà angyi nyɨ́ nyɨ′ì
nà fʉ̀kʉ́ ìndrʉ̌-ayí tɔ́ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì rɔ̀, pbìndà mʉ̀tsɔ mànà,
10 nyǎdʉ̀ ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tɔ́ ɔ́fɔ̀ nʉ́fɔ rʉ̀kʉ́. Obhó tí, nyɨ́ ní ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá. Kàgàwà, yà àlɛ̌
nabhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarí nyǎbhʉ̌ nyɔ̌ngò ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tí bìlǐnganà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ́
nyádʉ̀ àmbɛ nyʉ̀lɨ dɔ̌ kà bhɛ̌yi atdídɔ̌, nyǎdʉ̀ kʉ̀nɨ mbɛ̌yi nyʉ́.
11 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mà, Pbàyàhúdí mànà ɔ̌nga ʉ̀ndɔ ka kí dhu-tɨ̀
rɨ́ʼì ìmbǎ. Kà rɨ́ʼì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨ́nzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
ɔnzìyánga alɛ mànà, ɨ́wà ɨ́nga nʉ́nɨ akɛ alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨ́nzá ɨ́nga nʉ́nɨ akɛkpá màtí alɛ
mànà, ndɨrɔ̀ ɨ́nɔ tí arí′ì alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨ̀tírɔ̀ arí′ì dɔ̀yá alɛ mànà. Obhó tí, Krístɔ̀ ní ndɨ
kórɔ́ dhu dɔ̌ idzi nónyʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kà rɨ́ʼì ìngbàtí ílì ndì alɛ mà yà ndì ná′ù nyʉtsì.

Kànɨsà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ àkǎ ʼòkò tí nzínzìya ɔ̌ dhu

12 Nírɔ̀ nyɨ́ yà Kàgàwà óvò fíndà alɛ tí rɔ̀, nyɨ́ ní kàbhà alɛ, yà atdídɔ̌ kɔ̌zè alɛ. Ní ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́ʼì nà ní ɨ́zʉ àbà nyɨ́ nyí ìndrʉ̌ dɔ̌ nɨ́ afíkʉ, ídzìnga ɔ̀nzì nyɨ́
nyí ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ́ afíkʉ, yɔrɔwà nà nyɨ́ nyóko nɨ́ afíkʉ, ìyɔ̀nga ɔ̌ nyɨ́ nyóko nɨ́ afíkʉ, ndɨrɔ̀
dhu-dzi ɔ̀ndù nyɨ́ nyí nɨ́ afíkʉ.
13 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌ndù dzìkʉ nzínzìkʉ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔdhìkʉ ɔ̀bhʉ nyɨ́ nyí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu
nà nyɨ́ nyìʼì rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù dhu ʉ̀bà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
nʉ́ʉbà dhu fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
14 Ròsè kórɔ́ kɔ̀rí dhu dɔ̀nǎ, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́ʼì ɨ́zè nà. Obhó tí, ɨ́zè náarí ndɨ kórɔ́ alɛ
ùngbò rɨ́ʼì atdí alɛ nyʉ́ tí.
15 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́ʼì Krístɔ̀ bhà màrʉ̀ngà nà afíkʉ ɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà únzì nyɨ́ nyɨ́ʼì
ndɨ màrʉ̀ngà nà, ndínɨ́ nyɨ́ nyɨ′ì tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́ʼì ɔ̀tsɔ̀ ɔ̀dʉ̀ arí
Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí.
16 Krístɔ̀ bhà Ɔtɛ ɨ́kǎ ndàdɨ abhɔ nyʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù dhu ùdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀,
nyǎdʉ̀ sedzà ùbho fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ ɨ́rɛ̀ta nyʉ́ nà. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù

adyi ù̱yù̱ rɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ atdí afíku̱ nyú̱ nà, nyǎdù̱ òwu ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌ kà tɔ̀ Zàburì mà, ilèta tɔ́ adyi mà, Ɨ̱lílǎ Alafí rɨ̌ nyǎbhù̱ nyù̱yù̱ ngù̱kpà adyi mànà ɔ̌.

17 Ɨ̱ngbàtí ɨ́lɨ̱ ndì dhu mà nyɨ̌ nyɔ́nzɨ̱na, ɔ̀tɛ̌-ku̱ ɔ̌ màtí, ndɨ̱rɔ̀ mù̱tsɔ̌ku̱ ɔ̌ màtɨ́, nákǎ nyɔ̌nzì kórɔ́ Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyǎdù̱ òwu ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌ Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ̌tù ɔ̌.

Fɨ̌-dzá pbàkrístɔ̀ àkǎ ʼòkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.22-33; 6.1-9; 1Tì 6.1-2; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 2.18-25; 3.1-7)

18 Nyɨ̌ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fù̱ku̱ kpabhálɛ-tsù̱ dhu àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi, Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.

19 Nyɨ̌ kpabhálɛ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè fù̱ku̱ vèbhálɛ, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdù̱ òwu òko rɔ̌ abádhí mànà ɨ̀dzɔ tí nyɨ̌ nyɨ̀dzɔ̀ ngbɔ̌ku̱ rórɔ̀.

20 Nyɨ̌ nzónzɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fu̱ nyɨ̌ nɔ́dhì alɛ kórɔ́ dhu ɔ̌. Obhó tí, wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ̱ Ádrù̱ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu.

21 Nyɨ̌ nzónzo tʼábáná, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù fù̱ku̱ nzónzo àbhu̱ rɔ̌ ràkɔ̌, akyɛ nyɨ̌ nyabhù̱na abádhí-afí rìngyɛ̌ ɨ̀ nɨ̌.

22 Nyɨ̌ ɨ̀nɔ tí arí'ì alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fu̱ yà adzɨ̀ ɔ̌ fù̱ku̱ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kórɔ́ dhu ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌fu̱ abádhí yà abádhí rɨ̌ nyǎlǎ nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ ɔ̀ná kàsu̱mì ɔ̌ tí, àdhàdhì abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ tí nyɨ̌ nyí nyɨ̌fù̱ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tù̱ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fu̱ abádhí ídzì afíku̱ nyú̱ nà, Ádrù̱ngbǎlɛ ɨ̀fù̱ nyɨ̌ nyarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

23 Ndɨ̱rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨ̱na ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ̱ ndì dhu mà, nákǎ nyɔ̌nzì atdí afíku̱ nyú̱ nà, àdhàdhì Ádrù̱ngbǎlɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyí kasu̱ ɔ̀nzɨ̱ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ ní ìndrǔ tɔ̀ nyɨ̌ nyí kasu̱ ɔ̀nzɨ̱ dhu bhɛ̌yi.

24 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ dhu nɨ́, Ádrù̱ngbǎlɛ rubhòya yà pbɨ̀ndà alɛ tɔ̀ ndɨ̱ ndu̱lɨ̱ pɛrɛ̀ tí dhu fù̱kù̱. Obhó tí Krístɔ̀, yà nyɨ̌ nyarí kàsù̱na ɔ̀nzɨ̱ alɛ ní ndɨ̱ obhónánga tó Ádrù̱ngbǎlɛ.

25 Pbɛ́tù̱, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ̱ arí alɛ bhà pɛrɛ̀ Kàgàwà ubhòya àdhàdhì yà kǎnzì nzɛ́rɛ dhu-bvu̱ rɔ̌, kǎrí nzɨ̌ dhu òlè ìndrǔ tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.

4

1 Nyɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu fù̱ku̱ ɨ̀nɔ tɔ̀ obhónánga dɔ̌, ndɨ̱rɔ̀ àkǎkǎ mù̱gèrɛ̀ ɔ̌, nyǎdù̱ dhu ù̱nɨ nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌'ì ìnè dù̱ku̱ Ádrù̱ngbǎlɛ nà ɔ̀rù̱-akpà ɔ̀.

Pbàkrístɔ̀ àkǎ ʼòkò ɨ̀nzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à'u alɛ nzínzì ɔ̌ tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.14-17; 6.18-20)

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò pɔ́tsɔ́ ɨ̀tsɔ̀ta ɔ̌. Ndɨ̱rɔ̀ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ Kàgàwà rǎdǔna fù̱kù̱ dhu ɔ̀tsɔ̀ àdǔ nyɨ̌ nyí kà tɔ̀ rórɔ̀.

3 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká átɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà angbɛ tí pbɨ̀ndà Ɔtɛ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ otu fǎkà. Ndɨ Ɔtɛ ní Krístɔ̀ nàndà Ɔtɛ, yà ɔ̀dhù̱ ɔ̀ ongónà àdɨ. Wɔ̀ ndɨ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí'ì kòmbí imbi ɔ̀.

4 Nírɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba, àdhàdhì kàkǎnà mɔvɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tó mù̱tsɔ nà ɨ̀nzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à'u alɛ-ɔ̀nzɨ̌, nyɔ̌wù ídzìnga ɔ̀nzì rɔ̌ abádhí tɔ̀ nyɨ̌ nyàbà kórɔ́ kàsu̱mì ɔ̌.

6 Ɔ̀tɛ̌ku̱ àkǎnà ndì'ì ɨ̀nga nɔ̀fɔ̀ ɔtɛ tí bìlǐnganà, ndàdù̱ òvù iko nɨ̌ ka kɔ̀sì dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔtɛ àdu rɔ̌ ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ̱ ndì alɛ mà tɔ̀ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi.

Bhàru̱wà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Ɛ̀fɛ 6.21-22)

7 Ɨ̱ma nàndà kórɔ́ dhu nɔ́vɔ rí fù̱ku̱ ní àlɛ̌ tʼádɔ̀nà Dɔ̀kíkò. Àbadhi nɨ́ atdídɔ̌ ma mózè alɛ, atdídɔ̌ pbɨ̀ndà kasu̱ nífu̱ kasu̱tálɛ, ndɨ̱rɔ̀ atdíkpá mǎ márí Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasu̱ ɔ̀nzɨ̱ mànà alɛ.

8 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mòvì ka tiku̱ ɔ̀, ndínɨ̌ mǎ mu̱da ɔ̀ná dhu nɔvɔ tí fù̱ku̱, ndàdù̱ afíku̱ àbhu̱ ròtsì ɔbɨ̱.

9 Ma mòvì abádhí atdíkpá atdídɔ̌ ma mózè, ndɨ̱rɔ̀ atdídɔ̌ ndì nífu̱ àlɛ̌ tʼádɔ̀nà Ɔnɛ̀sɨ̀mɔ̀ mànà. Ndɨ Ɔnɛ̀sɨ̀mɔ̀ ní àwú fù̱rábvù̱ alɛ. Abádhí ní ɨ rí ɨ́rɔ́ ɨ̀ nónzì kórɔ́ dhu àwɛ̌ fù̱kù̱.

10 Ɔdhìdu Àsɨ̀tarɨ̀kɔ̀, yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mǎ mànà alɛ, nóvì nyɨ̌. Ndɨ̱rɔ̀ Mǎrkɔ̀, Bàrnabà tʼádɔ̀nà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Nyɨ̌ nyábà wà Mǎrkɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mu̱nɔ̀ fù̱kù̱ dhu. Nɨ́ fù̱rábvù̱ kà rǎrà àhu̱ rɔ̀, nyàkɔ ka mbɛ̌yi.

11 Ndɨ̱rɔ̀ Yɛ̌sù, yà Yèsitò tí kátɨ̱na alɛ, nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Kǎkà Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhu̱ alɛ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ɨ atdíkpá arí kasu̱ ɔ̀nzɨ̱ ɨ̱ma mànà ɔ̀rù̱-akpà ɔ̌ Ádrù̱ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ̱rɔ̀ abádhí ní ɨ afídu nópè.

12 Fù̱rábvù̱ alɛ Ɛpafrà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Ka ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasu̱tálɛ. Kǎrí nzɨ̌ ndìngyɛ̌ ndɨ̀tsɔ̀ ndì ndí dù̱ku̱ bìlǐnganà rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyikò tí pótsɔ́ fù̱ku̱ aʼuta ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔʼɔ́ tí afíku̱ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdù̱ àmbɛ Kàgàwà-afí òzè kórɔ́ dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

13 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba kǒkú dɔ̀ rɔ̀ mati, kà rarí ndùgye atdídɔ̌ okúku dɔ̀ rɔ̀. Ndirɔ̀
kǎrí ndùgye Làwòdikiyà mà Hìyèràpolì mànà tó kigɔ̀ ɔ̌ arí'i pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Lukà, yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè àlɛ̌ tó mùngangà mà, Dɛ̌mà mànà nóvì nyǐ.
15 Òvì nyòvì Làwòdikiyà tó kigɔ̀ ɔ̌ rí'i àlɛ̌ t'ádóna pbàkrístɔ̀, atdíkpá Nifà mà, yà pbì
idzá arí 'ùndǔ pbàkrístɔ̀ mànà.
16 Yàrí bhàruwà ka kɔzúna gukyè nzínzìku ɔ̌, ní nyɔ̀nzi kórɔ́ ɔbi, kɔzù ka átɔ̀
Làwòdikiyà ɔ̌ kànisà ɔ̌. Ndirɔ̀ nyǐ, tiku ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌zù wɔ̀ ndi kànisà ɔ̌ bhà tɔ̀
ma mándǐ bhàruwà átɔ̀.
17 Ɔ̀vɔ nyɔ̀vɔ dhu Àrkipò tɔ̀ nyǎti: kà ràkǎ ndàndà nga mběyi yà fɔná Ádrùngbǎlɛ Yěsù
ábhu kasu nà, ndínǐ ndadù tí kɔ̀nzì mběyi.
18 Ima Pɔlɔ̀, ma màndǐ dhu ɔtsúdu nyú nǐ, movì nyǐ nǐ. Àpɛ́ nyàdzo àdì ma màdì imbi
ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀. Kàgàwà àkǎ ndàso nyǐ!

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tí Pɔlɔ̀ andí Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà náawù ùvò ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ (Kas 17.1-10). Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nɨ́ɨ'ì abhɔ nʉ́, pbɛ́tʉ̀ Pbàyàhúdí nʉ́ʉ́ ràdʉ̀ ɨ'ì ngúfe. Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ìndrʉ̌ tɔ̀, ìnzɨ̌ Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà rʉ̌nɔna dhu nɨrɨ tí.

Ɔyɔ̌ atɔ dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ avì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà arí Yěsù ná'ù alɛ arí òko tí dhu andà. Nɨ́ ányì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àrà àhʉ, ndàdʉ̀ ndàdu rɔ̀, kɨ̌tsi àtìnà Pɔlɔ̀ nɨ̌ ìnè abádhí ràrɨ̌'ì fɨyó a'uta nɔ́dɔ ɨ̀ arí rɔ́. Kǎtɨ átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ tó ɨrɛ̀ta nínza dhu ràrɨ̌ abáya mà, ayíya mà, ndɨrɔ̀ ɔdhíya mànà nʉ́vɛ ɨnzá Yěsù àpɛ̀ ìngo rɔ́rɔ̀ dhu. Nɨ́ abádhí ràrʉ̌wu dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ tsʉ̀yá kɔ̌kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ ralaya tí tdʉ̌ Yěsù-ngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pɔlɔ̀ náandí bhàrʉwà abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí-afí otsi tí ɔbɨ nɨ̌, abádhí ʉnɨ tí Yěsù Krístɔ̀ rǐngo dhu nɨ́ɨ'iya tí dhu, ndɨrɔ̀ ndì ná'ù alɛ kɔ̌nzɨya tí dhu. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu à'u ìnè ɨ̀ rɨ'ɨya atdíkpá ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà dhòdhódhónganà.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu mà abádhí rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu (1.1-10).
- Pɔlɔ̀ mà anzɨ kasʉ tí Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ dhu (2.1-16).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà nózè ndàla dhu mà kǎvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà abádhí-afí òpè dhu mànà dhu (2.17–3.13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ ònzi rɔ̀kɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi dhu (4.1-12).
- Yěsù ɨ̀ a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ dhu (4.13-18).
- Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí kà rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ ɨ̀ í ɔ̀nanǎ dhu (5.1-22).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì dhu (5.23-28).

Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Sìlìvanʉ̀, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tírɔ̀. Nyɨ̌ ní Àba Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ. Ní, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

2 Mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, mǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌rɛ̀ dɔ̌ fàká ɨtsɔ̀ta ɔ̌.

3 Ndɨrɔ̀, mɨ̌tsɔ̀ mǎ mí àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, mǎ máróngo ɨ̀rɛ̀nà ìnzɨ̌ mǎ mʉ́bhana rɔ́rɔ̀ dhu ní, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mà, fʉ̀kʉ́ àzè arí nyǎbhʉ nyǒnzì kasʉ tí dhu mà, ndɨrɔ̀ ní, nyɨ̌ nyá'ù dhu ɔbɨ nʉ́ʉ́ nà ìngo àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ ringoya dhu.

4 Adɔ́dʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mʉ̀nɨ dhu Kàgàwà rózè wà nyɨ̌, ndɨrɔ̀ kà róvò wà nyɨ̌, nyɨ̌'ɨ pbìndà alɛ tí.

5 Obhó tí, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mɔ́vɔ̀ fàká Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní mǎ mɔ́vɔ̀ nzá ɔtɛ ɔ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mɔ́vɔ̀ ka Ɨ̀lǐlǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà, kàbhà mʉ̀dzʉ̀nà mànà nɨ̌, mǎdʉ̀ dhu à'ù wɔ̀ mǎ mɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ obhó dhu nʉ́ʉ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhěyi màtí nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mókò dhu nábhʉ ídzìnga fʉ̌kʉ̀ dhu.

6 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, fʉ̀kʉ́ okota nófɔ̀ ndì fàká okota nà, ndàdʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà adɨta nà. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nʉ́ʉ́ ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà bhà ɔtɛ nákɔ, Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nírǎ nyɨ̌ nɨ̌ dhèdhɛ nʉ́ʉ́ nà.

7 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, yà nyɨ̌ nyónzɨna dhu nádɨ wà ídzì ɔ́fɔ̀ tí Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà tó pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀.

8 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̌ rɔ̀ nga ní ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndì nɨ̌. Kʉ̌ndɔ̀ nzá ndì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyá'ù Kàgàwà tí dhu-ɔ̀yɨ̌ nákǎ ábhɔ̌ ngari nʉ́ʉ́ ɔ̌. Ní, wɔ̀ dhu dɔ̌ mǎ mʉ́nɔna tdítdɔ̌ dhu rɨ̌'ɨ mbǎ.

9 Ndɨrɔ̀, ìndrʉ̌ rɔ̌wu àwɛnà rɔ̌ dhu ní, fʉ̌rábvʉ̌ mǎ mówù ùvò tí dhu. Ndɨrɔ̀, abádhí rɔ̌wu àwɛnà rɔ̀ dhu ní, nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyǎ'ù Kàgàwà, nyǎdʉ̀ sànamʉ̀ nʉ́bhà dhu. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyárí ípìrɔ̌nga mà obhónga mànà tó Kàgàwà-kàsʉ̌ nónzɨ.

10 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyárí Kàgàwà t'Ídhùnà, Yěsù rǐngo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nódɔ. Ndɨ Yěsù ní ndɨ Kàgàwà ábhʉ rìngbè ndɨ ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ nʉwʉ̀ tí yà ríra ìndrʉ̌-ànyǎ t'ítdɨ̀ta tó pbɨndà nàwí ɔ̌ rɔ̀.

2

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Tèsàlɔ̀nɨkà ɔ̌ dhu

1 Adɔ́dʉ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨnzá mǎ rówù ùvò kɔkɔ́rɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀.
2 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀, tdʉ̌ mǎ mowu ùvò fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀, mǎ rábà àpbɛ̀, kadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ mǎ nɨ̌ Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, Kàgàwà ábhʉ afíka ròtsì ɔbɨ, mʉ̌nɔ̀ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀.
3 Obhó tí, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ dhu ní'ì nzɨ̌ afátá, ka ní'ì nzɨ̌ nzérɛ ɨrèta mà, ndɨrɔ̀ ka ní'ì nzɨ̌ ʉtrátá mà.
4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ózʉ̀ ndɨ mǎ ɨwà mǎ màkǎ mʉ̌nɔ̀ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí. Ní mǎ mí nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrʉ̌-nyìkpó nɔfɔ́ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà-nyìkpó nɔfɔ́ tí. Ka ní ndɨ alɛ-afí-tsì dhu mà nʉ́nɨ̌ arí alɛ.
5 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨnzá mǎ rʉ́hà ìndrʉ̌ akɛkpá màtí ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌, mǎ mónɛ̀ nzá ìndrʉ̌-fɔ́ mǎ mí dhu òngyè dhu. Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ yà mǎ mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì.
6 Ndɨrɔ̀ mǎ manɛ̀ nzá ìndrʉ̌ rɨ̌ mɨ̌fʉ̌ dhu, ìmbǎ rɨ'ì nyɨ̌ nyʉ́ màtí, ìmbǎ rɨ'ì ngʉ̌kpà alɛ màtí. Mǎ mí'ìyana ìnè mǎ'ɛ mǎ dʉ̀kʉ́ àzèmbè Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nyʉ́ ní mǎ rɔ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ òko nzínzìkʉ ɔ̌ yɔrɔwà nyʉ́ nà. Àdhàdhì ndɨ ndaróngùna inzo nózè ɨngba-tsánà bhɛ̌yi,
8 mǎ mózè nyɨ̌ atdídɔ̌. Ní, mǎ mazè nzá mʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ atdyúka nadʉ̀ ì'ì átɔ̀ mǎdzi fàká ípìrɔ̌nga nyʉ́ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, fàká àzè nítrɔ̌ ndɨ abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.
9 Adɔ́dʉ̀, nyɨ̌ nyìrɛ̀ wà mǎ mónzì kasʉ tí dhu mà, yà mǎ mábà àpbɛ̀ mànà. Mǎ mówù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ àzèmbè mǎ mí kasʉ ɔ̀nzɨ adyíbhengá, ndɨrɔ̀ kúbhingá màtí rɔ́rɔ̀, akyɛ mǎ mowuna ì'ì ànɔ̀ tí nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí nɨ̌.
10 Nyɨ̌, Yěsù ná'ù alɛ tírɔ̀, mǎ mókò nzínzìkʉ ɔ̌ ìlɨ̌lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzérɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̌'ì ɔ̀nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɨ̌ ní ndɨ dhu tó ngàmbì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ní átɔ̀ ndɨ dhu tó ngàmbì.
11 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀ mǎ rókò kórɔ́ nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ mànà àdhàdhì inzo t'ábanà mà náaróko pbì inzo mànà dhu bhɛ̌yi.
12 Mǎ mówù dhu ʉ̀yǎ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, mǎdʉ̀ òwu afíkʉ òpè rɔ̌. Ndɨrɔ̀, mǎ mówù nyǒnzì rɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyubhì tí Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi. Ndɨ Kàgàwà ní ndɨ nyɨ̌ núnzì ndínɨ̌ nyɨ̌ nyotsú tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi ɔ̀, nyǎdʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nála.
13 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ yà ìnzɨ̌ mǎ mí mɨ̌ngyɛ̌ rórɔ̀ mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ nɨ̌ Kàgàwà tɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Nyɨ̌ nyírì yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní, nyɨ̌ nyǎdʉ̀ kàkɔ ìnzɨ̌ ní ìndrʉ̌-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyákɔ ka Kàgàwà-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi. Ní, ndɨ ɔtɛ ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨ ɔtɛ ní ndɨ nyʉkʉtsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ tírɔ̀.
14 Adɔ́dʉ̀, ndɨ dhu nìtɛ̀ dhu ní, yà Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌, Kàgàwà bhà kànɨsà ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ ná'ù alɛ rɔ̌ ndɨ nanzì dhu, nónzì wà ndɨ átɔ̀ rʉ̀kʉ́ dhu. Nyɨ̌ nyábà àpbɛ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ bhà nyʉ́ fɔ́, àdhàdhì abádhí náabà àpbɛ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí-fɔ́ dhu bhɛ̌yi tí.
15 Ɨ Pbàyàhúdí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nabhʉ̀ kohò, ɨ ràdʉ̀ pbànábí nábhʉ kɔkyɛ̀. Abádhí ní ndɨ rɔ̀ká ávu. Abádhí rɔ̌nzɨna dhu arí nzɨ̌ Kàgàwà-nyɨpkó nófɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí nóngò kórɔ́ alɛ tó òmvʉ̌ tí.
16 Abádhí arí tsʉ̀ka àpà 'ʉ̀tɔ̀ ìnzɨ̌ mǎ mɔvɔ tí ɔ̀gʉ̀ tó ɔtɛ ìnzɨ̌ ní pbàyàhúdí tɔ̀, akyɛ abádhí adʉ̀na ʉ̀gʉ nɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí nísɛ̌ yà angyangyɨ ì arónzɨna fìyó nzérɛnga-bvʉ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌sɨ̌ ìsɨ̌ abádhí dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tèsàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà nózè ndàla dhu

17 Adɔ́dʉ̀, ka kʉ̀tʉ mǎ mʉ̌bhǎ mǎ nyɨ̌ mànà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀ alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì ìnè atdíkpá. Atdyúka nyʉ́ ní'ì àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyɨ̌ mànà. Ní mǎ mónzì kórɔ́ ɔbɨ ndínɨ̌ ndɨ dhu náaká tí fǎkà.
18 Ndɨ dhu ìtɛ̀ rí dhu ní, mǎ mómvù mǎ mǒwù fʉ̌rábvʉ̀. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ma mómvù wà dhu ibí-gʉ̀na nyʉ́, ndínɨ̌ ma mara tí fʉ̌rábvʉ̀. Ní, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ádʉ̀ ndɨ otu nútɔ̀ rɔ̀ká.
19 Nírɔ̀, ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ fàká a'uta rɨ̌'ì dɔ̀yá? Ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ ɨdhɛ̀ka rɨ̌ ndìka okúya dɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, fàká mʉ̀lɛ̀mà tó mʉ̀kìmbà ní àdhɨ mà? Nɨ'ìya tí obhó nyɨ̌ ndɨ, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ngo nínganí?
20 Obhó nyʉ́, okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ mǎ márí mɨ̌lè, ɨdhɛ̀ka ràdʉ̀ ndìka nɨ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ òvì ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɩkà ɔ̀ bhà-afí nópè dhu

1 Ádzɨ́ mǎ mí ɩnga ɔ̀dɔ dhu níngyɛ̌ mǎ rɔ̀, mǎ mála dhu mǎ ràkǎ mɔ̋kò vɩ̋ka dɔ̋ rɔ̀
Àtɛnɛ̀ tó kɩgɔ̀ ɔ̀.
2 Ní, mǎ mádʉ̀ adɔ̀kà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì ràrà fʉ̋rábvʉ̀. Àbadhi ní ndɩ Kàgàwà bhà ɩnɔ,
yà atdíkpá mǎ márí Krístɔ̀ dɔ̋ rótɛ Ídzì Màkʉ̋rʉ̀ nʉ́nɔ mànà ìndrʉ̋ tɔ̀ ale. Ní mǎ móvì ka
fʉ̋rábvʉ̀, ndínɨ̀ afíkʉ nabhʉ̀ tí ròtsì ɔbɩ ndàdʉ̀ nyɨ̋dì fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̋,
3 ndɩrɔ̀, ìnzɨ́ yà kòmbí nyɨ́ nyábàna àpbɛ̀ adʉ̀ tí atdí alɛ mà nábhʉ rʉ̀bhà pbìndà a'uta.
Obhó tí, nyɨ́ nyʉ̀nɩ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɩ àpbɛ̀-tɩdɔ̀ nábà àbà.
4 Ndɩrɔ̀, fʉ̋rábvʉ̀ mǎ mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̋, mǎ móvɔ̀ wà dhu fʉ̋kʉ̀ mǎtɩ: àlɛ̌ ràrɨ̌ àpbɛ̀
nábà. Ní, nyɨ́ nyʉ̀nɩ wà dhu ɩ dhu ràrɨ̌ kɔ̋kɔ̀ rí 'ɔ̀nzɩ.
5 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɩ, ɩma nyʉ́ mà átɔ̀ ma mítdègu mɩngyɛ̌ ɩnga t'ɔ́dɔta nɨ̌, ní ma
móvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà fʉ̋rábvʉ̀. Ma móvì ka ndínɨ̀ adʉ̀ tí ìngo nyɨ́ nyáróko tí fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̋
dhu tó màkʉ̋rʉ̀ nà idù. Obhó tí, ma mónzì ɔdɔ̀na dhu ní, akyɛ ʉtrátába Sìtanì rǎdʉ̀ àrà
nyʉ̋tra, ɔbìka ràdʉ̀ àwɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àdu ndì nà màkʉ̋rʉ̀ rɨ̌ Pɔlɔ̀-ɩdhɛ̀ nábhʉ̋ rìka ndì dhu

6 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nírà wà àhʉ fʉ̋rábvʉ̀ rɔ̀. Ní, kàwɛ wà ídzì dhu nyʉ́ fʉ̀kʉ́
a'uta mà, fʉ̀kʉ́ àzè mànà dɔ̋. Kàtɩ, atdídɔ̋ nyɨ́ rarí mɨ̋rɛ̀ bìlíngana, ndɩrɔ̀ atdyúkʉ nyʉ́
rí'ì nyǎla mǎ tdítdɔ̋, àdhàdhì mǎ mòzè mǎ ràla nyɨ́ átɔ̀ tdítdɔ̋ dhu bhɛ̋yi tí.
7 Ní ndɩ dhu bhɛ̋yi tí adɔ́dʉ̋, yà mǎ mí'ì ɔ̀ná àpbɛ̀ mà, avuta mànà nzínzì ɔ̋, fʉ̀kʉ́ a'uta
ɔ̋ nyɨ́ nyíkò tí dhu níbhò ndɩ ɔbɩ afíka tɔ̀.
8 Kòmbí, mǎ mí mɩ̋nè mbɛ̋yi nyʉ́, nyɨ́ nyíkò pɔ́tsɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù ɔ̀ nídhunɨ̀.
9 Ɨngbà ɔ̀tsɔ̀-tɩdɔ̀ ndɩ mǎ mádʉ̀ àdunà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà nyɨ́ nyʉ́ nyɨ́ nyàbhʉ
ɩdhɛ̀ka rìka ndì tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̋?
10 Kúbhingánǎ ndɩrɔ̀ adyíbhengá màtí, mǎ márí mɨ̋tsɔ̀ atdyúka nyʉ́ nà Kàgàwà rɔ̋,
ndínɨ̀ mǎ nabhʉ̀ tí mǎla ngbɔ̋kʉ tdítdɔ̋, mǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta dɔ̋ ɔ̀dì dhu níse fʉ̋kʉ̀.
11 Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà nyʉ́ ndìtírɔ̀, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù mànà, nákǎ ì ràngbɛ otu
fǎkà ndínɨ̀ mǎ mowu tí ùvò fʉ̋rábvʉ̀.
12 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù àkǎ ndìtrɔ̋ nyɨ́ nyózè nyɨ́ nɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̋ àzè, ndàdʉ̀ kórɔ́ ngʉ̋kpà
alɛ nyɨ́ nyózè nɨ̀ àzè nítrɔ átɔ̀, àdhàdhì mǎ mózè nyɨ́ dhu bhɛ̋yi.
13 Kàkǎ ndàbhʉ afíkʉ ròtsì ɔbɩ, ndínɨ̀ adʉ̀ya tí ì'ì ìlɩ̋lǎ rɔ́, ndɩrɔ̀ ìmbǎ afátá na àlɛ̌
t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù rɨ̋ngo, ì rìwʉ̋ atdíkpá rɔ̀ná alɛ mànà
nínganí.

4

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yɛ̋sù ná'ù alɛ ònzi ròkò Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̋yi dhu

1 Adɔ́dʉ̋, ngǎtsi dhu ní, mǎ móvɔ̀ wà nyɨ́ nyàkǎnà nyʉ̋bhi Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádʉ̀
dhu bhɛ̋yi dhu fʉ̋kʉ̀. Obhó tí, nyɨ́ nyárí ndɩ dhu ɔ̀nzɩ ɔ̀nzɩ. Ní, kòmbí mǎ mònzì fʉ́kʉ́,
mǎdʉ̀ ʉ̀yanà fʉ̋kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù-ɔvɔ̀ rɔ̀ dhu ní yàrí: Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̋nzì ka mbɛ̋yi nyʉ́
rɔ̀sè.
2 Obhó tí, nyɨ́ nyʉ̀nɩ wà yà fʉ̋kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ ìngbǎ dhu bhɛ̋yi dhu-tɩdɔ̀ mà rírà Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̋sù bhà rɔ̀.
3 Kàgàwà ózè dhu ní, nyɨ̋lǎ nyìkpóna ɔ̋, ndɩrɔ̀ ní nyɔ̋dɔ̀ nyɨ́ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̋ rɔ̀.
4 Ndɩrɔ̀ kɔ̋zè dhu ní, ngǎtsi alɛ rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̋na ɩlátá ɔ̋ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̋, ndɩrɔ̀ ɩfʉta mànà
dhu ɔ̋,
5 ìnzɨ ndàbhʉ ndì mʉ̀nyɔ̀nì ràtdʉ̋ afína yà ɩnzá Kàgàwà nʉ́nɩ alɛ náarónzɩna dhu
bhɛ̋yi.
6 Wɔ̀ ndɩ mʉ̀tsɔ-tɩdɔ̀ ɔ̋, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀nzì nzérɛnga ɔdhìnà rɔ̋, ndùpò
pbìndà ara dɔ̀. Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̋sù nɩ́itdìya kórɔ́ ɩ dhu bhɛ̋yi dhu-ànyǎ yà angyinǎ
rɔ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ fʉ̋kʉ̀, mǎdʉ̀ ʉ̀yanà mbɛ̋yi nyʉ́ fʉ̋kʉ̀ dhu bhɛ̋yi.
7 Obhó tí, Kàgàwà núnzì nzá àlɛ̌ mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɩta tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̋nzì àlɛ̌ ndínɨ̀ àlɛ̌ koko
tí ìlɩ̋lǎ alɛ tí nyìkpóna ɔ̋.
8 Ndɩ dhu bhɛ̋yi ní ndɩ, yàrí ʉyátá nɔ̀dhɔ̀ alɛ, nódhɔ̀ nzá ìndrʉ̋-tsʉ̋ dhu, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀dhɔ̀
dhu ní Kàgàwà bhà ʉyátá. Ka ní ndɩ pbìndà Ɨlɩ́lǎ-Alafí níbho arí fʉ̋kʉ̀.
9 Yɛ̋sù ná'ù alɛ rɨ̋ 'ɔ̀zè nzínzìya ɔ̋ dhu dɔ̋, nyɨ́ nyí'ì mbǎ fʉ̋kʉ̀ ka kí dhu àndɨ̀ dhu-atdyú
nà. Obhó tí, nyɨ́ nyʉ́ nyɨ́-tírɔ̀, nyɨ́ nyʉ́nɩ wà nyɨ́ nyádʉ̀ nyɔ̋zè nzínzìkʉ ɔ̋ tí dhu Kàgàwà-rɔ̋.
10 Kɔ̀nɨ̀ ndɩ dhu kɛ̀lɛ̌ ní ndɩ nyɨ́ nyarónzɩna Màkɛ̀dɔ̀nìyà tó pbìrì ɔ̋ arí'ì Yɛ̋sù ná'ù alɛ-rɔ̋
kórɔ́. Ní, mǎ mònzì nyɨ́ nyɔ̋ngò kɔ̀nzì mbɛ̋yi nyʉ́ tdítdɔ̋.

11 Nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌: nyǎndà nyɨ́ nyóko tí dhu nyɨ́-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì ɔtsʉ́kʉ nyʉ́ nɨ̌ dzʉ̀nàkʉ nɔnzɨ tí yà ma mʉ́yǎ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
12 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ́ nyónzɨna dhu rǎdʉ̀ nyǎbhʉ iri alɛ rìfʉ nyɨ́, ìmbǎ nyǎdʉ̀ ì'ì ìndrʉ̀ rɨ̌ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ dhu-atdyú nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ Yɛ̌sù ì a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì dhu dɔ̌ dhu

13 Adɔ́dʉ̌, mǎ mòzè nzá nyɔ̀kò ìnzɨ́ nyʉ̀nɨ ɨwà ì a'u Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ dɔ̌ dhu, akyɛ nyɨ́ nyowuya òko ɨzʉ ɔ̌, yà ìmbǎ arí'ì a'uta nà ngʉ̌kpà alɛ bhɛ̌yi nɨ̌.
14 Obhó tí, àlɛ̌ ká'ù wà dhu Yɛ̌sù ravɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà abhʉ̀ya kǎkà ɨwà ì a'u Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, rʉ̀ngbɛ ì átɔ̀, 'àdʉ̀ 'ùngbò Yɛ̌sù mànà.
15 Kànɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ʉnɔ dhu-bvʉ rɔ̌ mǎ mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu rɔ̌tùna nyɨ̀kpɔ́ya nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ tírɔ̀, àlɛ̌ kokoya nzɨ́ angyi ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-otù ɔ̌.
16 Obhó tí, màlàyíká dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tù mà, Kàgàwà bhà wàndà-tù mànà rɨ̌ 'ìrɨ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ níifoya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎkà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ì a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ náadʉ̀ya 'ʉ̀ngbɛ angyi.
17 Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, yà àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya ɔ̀dzì atdíkpá abádhí mànà àpbù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ òtù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù mànà awɛ ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kadʉ̀ya òko bìlɨ̌nganà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
18 Ní, nyòngò afíkʉ nópè nzínzìkʉ ɔ̌ wɔ̀rɨ́ ɔtɛ nɨ̌.

5

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ

1 Adɔ́dʉ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù níingoya ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà dɔ̌, nyɨ́ nyí ìmbǎ dhu-atdyú nà mǎndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀.
2 Obhó tí, nyɨ́ nyʉ́, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨsíya ɨnzá ka kʉ̀nɨ angyangyɨ rɔ́rɔ̀, ogbotálɛ náarótsù ɨdza kúbhingáná dhu bhɛ̌yi.
3 Yà ìndrʉ̀ rǎtɨna màrʉ̀ngà ràrɨ̌'ì kòmbí, ndɨrɔ̀ ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ ka kí dhu ràrɨ̌'ì ìmbǎ rɔ̀ ní ndɨ, dhu ìnzǎ rí dhu adʉ̀ya ìsɨ̌ abádhí dɔ̌. Abádhí rǎbàna àpbɛ̀ náapíríya ndɨ̀ ndìsɨ̌ àdhàdhì ari nà tsìbhálɛ-ɔ̀ náarí ndàpìrɨ̌ ʉgʉta tɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ní, atdí alɛ mà nɔ́ɔgʉ́ya nzɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ adɔ́dʉ̌, nyɨ́ nyí'ì ìmbǎ ínɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ wɔ̀rí ɨdhɔ adʉ̀ya tí nyɔ̌tdì ogbotálɛ bhɛ̌yi.
5 Obhó tí, nyɨ́ kɔ́rɔ́ nyɨ́ ní awáwʉ̀ ɔ̌ alɛ, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ. Àlɛ̌ ní nzɨ́ kúbhingá nga ɔ̌ alɛ, ínɔ̀ ɔ̌ alɛ.
6 Ní, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀dhɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀kò àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ mbɛ̌yi.
7 Obhó tí, ɔ̀dhɔ̀ arɔ́dhɔ̀ alɛ náarɔ́dhɔ̀ kúbhingá, ndɨrɔ̀, òri arórí alɛ náarórí kúbhingá.
8 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ tírɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ mbɛ̌yi. Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ a'uta mà àzè mànà làtú tí àlɛ̌-odrù dɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ ká'ù dhu náfɔ sàbʉ̌ tí àlɛ̌-dɔ rɔ̌.
9 Obhó tí, Kàgàwà núutri nzá àlɛ̌ ndínɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì ndì ndí nɨ̌ pbìndà nàwí nɨ́síya tí àlɛ̌-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌tri àlɛ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ kabáya tí ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
10 Yɛ̌sù avɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndíngo dhu nótù àlɛ̌ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà màtí rɔ̀, ndɨrɔ̀ kòtù àlɛ̌ ɨwà àlɛ̌ kʉ̀vɛ rɔ́ màtí rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya tí òko ípìrɔ̌nga ɔ̌ atdíkpá ndì mànà.
11 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyɔ̀wù afíkʉ ɔ̀pè rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̀dì rɔ̌ átɔ̀ a'uta ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ yà nyɨ́ nyárí kɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi tí.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu

12 Adɔ́dʉ̌, mǎ mònzì fʉkʉ́ ngǎtsi dhu ní, nyɔ̀ngò kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ nífʉ. Ɨ alɛ ní kɔ̌kɔ̀ nyʉ̌nda arí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ nyɨ̀kpɔ́kʉ ìtdyu dɔ̌ nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ.
13 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́fʉ abádhí atdídɔ̌ rɔ̀sè, nyǎdʉ̀ abádhí nózè yà abádhí arɔ́nzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀ adɔ́dʉ̌, mǎ mònzì nyɨ́ nyɔ̌vɔ̀ dhu ɨnzá ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi aróko alɛ tɔ̀, nyǎdʉ̀ afíya níngyɛ̌ ì alɛ-afí nópè. Mǎ mònzì nyɨ́ nyɔ̌nzɨ ivivi ngbɔ̌ya nà alɛ dzʉ̀nà, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-dzi nóndù.
15 Mǎ mònzì nyɨ́ átɔ̀ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ́, ìnzɨ́ atdí alɛ mà ràdu nzɛ́rɛnga nzɛ́rɛnga nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̀nɛ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí bìlɨ̌nganà nzínzìkʉ ɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ màtí dhu kɛ̀lɛ̌.
16 Nyòngò òko bìlɨ̌nganà dhɛ̀dhɛ ɔ̌ tí.
17 Nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ ìnzɨ́ nyɨ́ nyʉ́bhana rɔ́rɔ̀.
18 Rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyòngò ɔ̀tsɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nádu Kàgàwà tɔ̀. Obhó tí, kɔ̌kɔ̀rí ní ndɨ Kàgàwà ózè nyɔ̌nzɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu.

19 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɔ̌nzɨna kasʉ̵ àkǎ nzá nyʉ̵̌tɔ̀ tsʉ̀na.
20 Kàgàwà bhà pbànábí nʉ́ʉ̵nɔ dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzɨ̀ gàyàna.
21 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ dhu-ɔ̌nga àkǎ nyɔ̌vò, nyǎdʉ̀ ídzì dhu tí rí'ɨ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀.
22 Ndɨrɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà ònzi ràso Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà dhu

23 Màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nákǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyɔ̌kò pbìndà alɛ nyʉ́ tí. Kàkǎ ndɔ̀dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga, afíkʉ, atdyúkʉ, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌kʉ mànà, ròkò ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̀'ɨ̀ ɔ̀yà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.
24 Nyɨ̌ nunzi Kàgàwà ní ìnzɨ̌ arí pbìndà ɨrɛ̀ta nʉ́wʉ̌ alɛ. Ní ka ní ndɨ rí ɨ dhu nɔ́nzɨ.
25 Adɔ́dʉ̌, nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̀ká átɔ̀.
26 Nyòvì Yɛ̌sù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ nyʉ́ nà.
27 Ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔzʉ́ tí yàrí bhàrʉwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́.
28 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ̌.

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rí kìsě nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Uvitatálɛ Pɔlɔ̀ náandí ndɨ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ̀ ka kandí ɔ́yɔ̌ bhàrʉwà. Kǎngbɛ ndɨ kànɨsà ɔyɔ rí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tó pbìndà abhi ìsě abhi ɔ̌ (Kas 17.1-9).

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ ɨ'ì ní Pbàyàhúdí mà ábhɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà. Pɔlɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì atɔ ʉ́dà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Yàrí ɔyɔ rí kìsě bhàrʉwà ɔ̀ Pɔlɔ̀ àdu ndàndǐ dhu ní ɨwà ndɨ ndɔ́vɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tó pbìndà bhàrʉwà ɔ̀ dhu. Kàsʉmì àdɨ ndàmbɛ ʉ̀da tí ʉ̀da dɔ̌ rɔ̀, pbàkrístɔ̀-tsì náava ndɨ atdídɔ̌ ìnzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo dhu nɨ̌. Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ atdídhená alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdhɔ rákǎ ɨwà (2.2). Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà dhu ìrɛ̀ rɔ̌ 'àtɨ ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì kasʉ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ kà rǐngo nídhunɨ̌ (3.6-12). Nírɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndì ndúdhěna dhu àngǎ atdídɔ̌. Kà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà rɔ̌ òmvʉ̌, Nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ka kátɨna alɛ nàndà dhu dɔ̌. Ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ̀tɔ angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ rǐngo dhu tɔ̀ (2.3-4). Ndirɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀-afí àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ ndàtɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrɨ̌ ìnzɨ̌ arí ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɨnzá ndì ndɔ̀nzì rɔ́rɔ̀ alɛ. Ní kà ràrɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀dɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì rɔ̌ rɔ̀ (3.3).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Ndì ndíngo rɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɔ́ɔtdíya ìngbàtí ílɨ ndì alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̌ dhu (1.3-12).
- Ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àpɛ̀ ndàdʉ̌ dhu mà, Kà rǐngo ɨwà Nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ka kátɨna alɛ ítɔ̀ ndì dhu-dzidɔ̌ dhu mànà (2.1-12).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ ìkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu (2.13-17).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ 'àbhʉ ì atdídɔ̌ ɨtsɔ̀ta tɔ̀ dhu mà, abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì kasʉ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga nɔdɔ tí dhu mànà dhu (3.1-15).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨtsɔ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu (3.16-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, atdíkpá Sìlìvanʉ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ màndǐ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tírɔ̀. Nyɨ̌ ní àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà bhà alɛ.

2 Ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ kànɨsà nílè fɨyɔ́ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 13.40-43; 25.31-45; Fìl 1.3-6,27-30; 1Tɛ̀ 1.3-7)

3 Adɔ́dʉ̌, mǎ màkǎ mǒngò ɔ̀tsɔ̀ àdu bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ka ndɨ dhu bhěyi tí, fʉ̀kʉ́ a'uta rɨ̌ ndìsě, nyɨ̌ nyózè nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌ nídhunɨ̌.

4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ mǎ márí mǐlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà ɔ̌. Mǎ márí mǐlè átɔ̀, nyɨ̌ nyíkò pɔ́tsɔ́, nyǎmbɛ fʉ̀kʉ́ a'uta nɔ́dɔ̀ dɔ̌, àpbɛ̀ mà avuta mànà-dzi t'óndùta ɔ̌ nídhunɨ̌.

5 Wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu ní ndɨ rí dhu àvɨ̌, Kàgàwà rɨtdìya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̌, ndàdʉ̀ nyɔ̀zʉ̀ ɨwà nyɨ̌ nyàkǎnà nyǒtsù yà nyɨ̌ nyárí àpbɛ̀ àbà okúna dɔ̀ rɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi ɔ̀ alɛ tí.

6 Obhó tí, Kàgàwà ní obhónánga dɔ̌ arí ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì alɛ. Ní, kǎvùya átɔ̀ yà rʉ̀kʉ́ arávu alɛ-rɔ̌.

7 Ndirɔ̀ nyɨ̌, yà rʉ̀kʉ́ ka karávu rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya àbànà nyɨ̌ mànà atdíkpá ní àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ àlɛ̌ kí àlɛ̌ àsɔ̌ dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ íwu pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ tó màlàyíká mànà nínganí.

8 Kɨ̌raya ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-ànyǎ nítdì. Ndirɔ̀ kɨ̌tdìya yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nífʉ alɛ-ànyǎ átɔ̀.

9 Fìyɔ́ nzɛ́rɛnga tó pɛrɛ̀ tí, abádhí núuwíya dhòdhódhónganà, ɨ̀ ròkò ɨtsɛ nyʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɔ̌ rɔ̀, ndirɔ̀ kàbhà ɔbɨ tó ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ màtí.

10 Ndɨ dhu ɔnzɨya ndì Yěsù rǐngo ndínɨ̌ pbìndà alɛ-tsí níilè tí ndɨ, ndɨ ná'ù alɛ kórɔ́ ràdʉ̀ ndìfʉ nínganí. Nyɨ̌ nyɨ'ɨya ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ átɔ̀, ɨwà nyɨ̌ nya'u fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉnɔ ɔtɛ nídhunɨ̌.

11 Ndɩ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɩ́ ndɩ, mǎ márɩ́ mɩ̌tsɔ̀ bìlǐnganà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndɩ́nɩ̌ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà
nɔ́ɔzʉ́ tɩ́ nyɩ̌ pbìndà anzita nà àkǎ alɛ tɩ́. Ndɩ̀rɔ̀ mǎ márɩ́ mɩ̌tsɔ̀ ndɩ́nɩ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɩ nɩ̌ kǎbhʉ̀ tɩ́ nyɩ̌ nyárɩ́ atdyúna òho kɔ́rɔ́ ídzìnga mà, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mànà ràkǎ.
12 Ndɩ dhu bhɛ̌yi nɩ́ ndɩ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɩ̌ ndìlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɔvɔ̀kʉ ràdʉ̀
ndìlè átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. Ndɩ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzɩ̀ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà ídzìnga mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mànà nóokú dɔ̀ rɔ̀.

2

Pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nɔ́ɔnzɩya tdʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ingo rɔ̀ dhu
(Màt 24.23-44; 1Yù 2.18; 4.1-3)
1 Adɔ́dʉ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rǐngo, ndàdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ nándu tɩna ɔ̀ ɔ̀ná ɩdhɔ dɔ̌,
mǎ mìtdɛ̀ nyɩ̌ ìtdɛ̀ tɩ́:
2 àpɛ́ nyàbhʉ dʉ̀kʉ rìnza ndɩ ɩsɔ́ tɩ́ nyǎmbɛ ɔdɔ ɔ̀nzɩ̀ dɔ̌ yà ìndrʉ̌ rǎtɩna ɩwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù rǐngo ɔ̀ná ɩdhɔ ràkǎ rɔ̀. Àpɛ́ nyà'u ka, ìmbǎ ka kátɩna pbànábí nʉ́nɔ̀ dhu ràrɩ̌ ndɩ,
ndɩ̀rɔ̀ mǎ mʉ̀nɔ̀ dhu ràrɩ̌ ndɩ, ndɩ̀rɔ̀ ngǎtsi nɩ̌, mǎ màndɩ̌ bhàrʉwà ràrɩ̌ ndɩ ka nʉ̀nɔ̀ rɔ̀.
3 Àpɛ́ nyàbhʉ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɩ̌ ɩngbǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtɩ́. Obhó tɩ́, dhu àkǎ pɛ́ ìndrʉ̌ rɩ̀và
dhu ɩ̀ rɔ̀dhɔ̀ Kàgàwà angyinǎ rɔ̀ tdʉ̌ ndɩ ɩdhɔ náaká rɔ̀, pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀
ndìtɛ̀. Ndɩ alɛ nɩ́ ɩwà Kàgàwà utri angyangyɩ dhòdhódhónga tɔ́ ɔvɛ tɔ̀ alɛ.
4 Ka nɩ́ òmvʉ̌, yà Kàgàwà tɩ́ ka karɔ́zʉ̀na, kadʉ̀ ʉ̀lɛnà kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ arɩ́ ndìdzɩ̌ ɔrʉ́
alɛ. Kǎraya àhʉ ndì ndádɩ Kàgàwà bhà ɩdza nyʉ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndàtɩ̀ ndìtɩ́rɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ tɩ́
dhu ɔ̀.
5 Nyɩ̌ nyɩ̀rɛ̀ tɩ́ obhó yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà ɔ̀vɔ̀nà àdɩ ma màdɩ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rórɔ̀ dhu?
6 Ndɩ̀rɔ̀ kòmbí nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ arɩ́ ìnzɩ̌ rɔ̀nzì ndɩ dhu. Nɩ́ kǎraya ndɩ̀tɛ̀ pbìndà
kàsʉmì rǎkǎ rɔ̀ tɩ́.
7 Obhó tɩ́, nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɩ rɩ̌'ì ìnè kasʉ ɔ̀nzɩ ndɩ ndɩ́ ɩnzá ka kʉ̀nɩ rórɔ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀ dhu
àkǎ yà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ rɩ́ kòmbí alɛ rìndrɩ̌ pɛ́ ndɩ ányìrɔ̌ rɔ̀.
8 Nɩ́rɔ̀ nɩ́ ndɩ ndɩ nzɛ́rɛ alɛ nʉ́ɩtɛ̀ya ndɩ kpangba. Ndɩ̀rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náadʉ̀ya kòhò
ɩhɛ̀na nɩ̌, ndɩ̀tɔ̀ kàsʉ̌na pbìndà ingota tɔ́ awáwʉ̀ nɩ̌.
9 Wɔ̀ ndɩ nzɛ́rɛ alɛ nʉ́ɩraya pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ nɩ̌. Kɔ̌nzɩya kɔ́rɔ́
wɩwì-tɩdɔ̀, dhu ɩ̀tɛ̀ rɩ́ ize mà, ɩnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɩ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu-tɩdɔ̀ mànà, ndʉ̀trǎ
ìndrʉ̌ nɩ̌.
10 Ndɩ̀rɔ̀ kɔ̌nzɩya kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga-tɩdɔ̀, ndʉ̀trǎ ùwɩ̌ rúwɩ̌ alɛ nɩ̌. Ɨ alɛ núuwíya ɩnzá ɩ azè
'àkɔ, ndɩ̀rɔ̀ ɩnzá ɩ̀ òzè yà 'ɩ̀gʉ rádʉ̀ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
11 Ndɩ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɩ́ ndɩ, Kàgàwà arɩ́ abádhí rʉ̌wɩ̌ nɩ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ nívì, ndɩ́nɩ̌
abádhí náa'u tɩ́ tìtɔ̀.
12 Ndɩ dhu bhɛ̌yi nɩ́ ndɩ, Kàgàwà adʉ̀ya anya nítdɩ̀ yà ɩnzá obhónga ná'ù, pbɛ́tʉ̀ 'àdʉ̀
nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̀ nózè alɛ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɩ̌ Kànɩsà nónzi rìkò fɩyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu
(1Pɛ́ 1.3-9; 5.10-11)
13 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na adɔ́dʉ̌, mǎ màkǎ mɔ̌ngò ɔ̀tsɔ̀ nádu bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀,
yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè nyɩ̌ rɔ̀. Obhó tɩ́, mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà náapɩ̀ wà nyɩ̌ ɔ̀gʉ̀
tɔ̀, yà nyʉ̌'ɔ̌ rɩ́ nyɩ̌lǎ nyɩ̀kpɔ́na ɔ̌ pbìndà Ɨ̀lɩ̀lǎ-Alafí-otù ɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀ kǎpɩ̀ nyɩ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ̀ obhónga
nyɩ̌ nyá'ù dhu-otù ɔ̌.
14 Kɔ̀nɩ̌ ɩ dhu tɔ̀ nga nɩ́ ndɩ Kàgàwà únzì nyɩ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌ nɩ̌,
ndɩ́nɩ̌ nyɩ̌ nyɩ'ɩya tɩ́ ngari nà àlɛ̀ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
ɔ̀.
15 Nɩ́rɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyìkò pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀ nyàlʉ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ tsʉ̀ka ɔ̌ màtɩ́,
ndɩ̀rɔ̀ andítá ɔ̌ màtɩ́ dhu mbɛ̌yi dʉ̀kʉ ɔ̀.
16 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà náazè àlɛ̌ atdídɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀ pbìndà ídzìnga-otù ɔ̌, kɩ̌bhò
dhòdhódhónga tɔ́ alɛ-afí t'ópèta mà, ídzì a'uta mànà àlɛ̀ tɔ̀. Nɩ́, àlɛ̀ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
Krístɔ̀ nyʉ́ ndɩ̀tɩ́rɔ̀, àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mànà,
17 nákǎ ɩ̀ ròpè afíkʉ, 'àdʉ̀ nyɩ̌dì kɔ́rɔ́ kàsʉ̌kʉ mà ídzì ɔ̀tɛ̌kʉ mànà ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɩ̌ ɩtsɔ̀ta nónzi Kànɩsà-fɔ́ dhu
(Rɔm 15.30-32; 1Tì 2.9-10; 4.11-12)
1 Kʉ̀bha mǎ mí dɔ̀ná rɔ̀ nɩ̌ adɔ́dʉ̌, nyòngò nyɩ̌tsɔ̀ dɔ̀ká, ndɩ́nɩ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ɔtɛ
nʉ́ʉndɔ tɩ́ ndɩ tsàkàtsàkà, kadʉ̀ ìfʉnà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ yà fʉ̌rábvʉ̌ kǎrɩ́ ndɔ̀nzɩ dhu bhɛ̌yi.

2 Ndɩrò dhu àkǎ nyɩ̌tsò nyɩ̌ dòká, ndínɩ̌ Kàgàwà ɩgʉ́ tí mǎ’ɩ̀ òrɔ̌rʉ̀ ndɩrò nzɛ́rɛ-alɛ-fɔ́ rɔ̀. Obhó tí, ìnzɩ̌ ní kɔ́rɔ́ alɛ ndɩ Yɛ̌sù ná’ù.
3 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ní ìnzɩ̌ arí ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɩnzá ndì ndɔ̀nzì rɔ́rɔ̀ alɛ. Ní kà rɩ̌ nyɩ̌dì, ndàdʉ̀ nyɔ̌dɔ̀ Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀.
4 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mà’ù dhu nyɩ̌ rarí fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ̀yǎ dhu ɔ̀nzɩ ɔ̀nzɩ, ndɩrò nyɩ̌ ràrɔ̌ngo kɔ̀nzì ɔ̀nzɩ.
5 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndàbhʉ nyɩ̌ nyʉ̌nɩ ìngbǎ dhu bvʉ̌ màtí Kàgàwà ózè nyɩ̌ dhu, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌ndù àpbɛ̀-dzi àdhàdhì ndì ndandù ka dhu bhɛ̌yi.

Pɔlɔ̀ rɩ̌ dhu ʉ̀yǎ Tèsàlòɩkà ɔ̀ Kànɩsà tɔ̀ kasʉ dɔ̌ dhu

6 Adɔ́dʉ̌, mǎ mí dhu ʉ̀yǎ fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌: nyìndà nyɩ̌ yà ngbɔ̌ya úyɩ̌, ìnzɩ̌ ’ádʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ dhu nífʉ kɔ́rɔ́ ɔdhíkʉ rɔ̌ rɔ̀.
7 Nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà dhu, nyɩ̌ ràkǎnà nyɔ̌kò mǎ márí òko dhu bhɛ̌yi. Obhó tí, nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mí’ɩ̀ rɔ̀, mǎ mókò nzá ɩtsɩ nà.
8 Mǎ mónyʉ̀ nzá atdí alɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ mà tírɔ̌rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mónzì kasʉ ɔbɩ nyʉ́ nà ndɩrò ɩngyɛ́tá mànà, kúbhingá màtí, ndɩrò adyíbhengá màtí, akyɛ mǎ mowuna ì’ì ànò tí nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí nɩ̌.
9 Mǎ mónzì wɔ̀rí dhu àzèmbè ɩwà nyɩ̌ nyàkǎnà nyɔ̌nzì dzʉ̀nàka rɔ́rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mazè dhu ní mɩ̌tɛ̀ nyɩ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò ɔ̀nzìnà dhu yà mǎ mónzɩna dhu-nyʉtsì.
10 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̀ mǎ mɩ’ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, mǎ mʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ mǎtɩ: «Ìnzɩ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɩ alɛ ní ràkǎnà nzá ndɔ̀nyʉ̀ dhu.»
11 Mǎ mírì dhu, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ-ngbɔ̀ rúyɩ̌, ìnzɩ̌ ’àmbɛ kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌. Ndɩrò kasʉ ɔ̀nzɩ ì àmbɛ̀nà rɔ̀, abádhí rarádʉ̀ ’ìtsu ngʉ̌kpà alɛ rɔ̌nzɩna kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀.
12 Ní, mǎ mònzì ɩ alɛ-tsí, mǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fíyɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ròwù kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ ìyɔ̀nga ɔ̌, ’ádʉ̀ fɩyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́ nónyʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɩ̌ adɔ́dʉ̌, nyɩ̌ nyàkǎ nzá nyɩ̌ngyɛ̌ nyɩ̌ ídzìnga t’ɔ́nzɩta nɩ̌.
14 Ìnzɩ̌ rí yà mǎ mùnɔ̀ yàrí bhàrʉwà ɔ̌ dhu nífʉ̌ alɛ, nákǎ nyʉ̌wɛ̌ dɔ̀nánga, ìnzɩ̌ nyǎdʉ̀ nyɩ̌rì mànà, ndínɩ̌ nyìna adʉ̀ tí ìwʉ.
15 Àpɛ́ nyàdʉ̀ nyɔ̀zʉ̀ ka ɔ̀mvʉ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, nyɩ̌ nyádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔdhìkʉ bhɛ̌yi tí.

Pɔlɔ̀ rɩ̌ ndìtsɔ̀ Tèsàlòɩkà ɔ̀ bhà dɔ̌ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu

16 Màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nákǎ ndàbhʉ màrʉ̀ngà ndìtírɔ̀ fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ ndɩrò kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndì’ì nyɩ̌ mànà kɔ́rɔ́.
17 Ìma Pɔlɔ̀, yàrí ní ndɩ ɔtsʉ́du nyʉ́ nɩ̌ ma mándɩ̌na fʉ̌kʉ̀ dhu, movì nyɩ̌ ɔ̀ná. Ma marí ɔtsʉ́du ìlɩ̌ ndɩ dhu bhɛ̌yi kɔ́rɔ́ bhàrʉwà ɔ̀. Kànɩ̌ ɔtsʉ́du-dɔ nyʉ́.
18 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyɩ̌ kɔ́rɔ́.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̀ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tí Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tí kátɪna kpatsìbhíngba tɔ̀ bhàrʉwà. Ndɪ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nɪ'ì Àziyǎ-Ngba tó pbìrì ɔ̀, Lístrà tí kátɪna kɪgɔ̀ ɔ̀ alɛ. Kòmbí ka karí ndɪ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tí. Kà t'ábanà nɪ'ì Mʉ̀gìrikì, kà-tsánà Èwùníkè ràdʉ̀ ì'ì Mùyàhudì-àyi (Kas 16.1). Ɨyàdhíyà mà ɨ́yànà mànà nɪ'ì pbàkrístɔ̀ (2Tì 1.5).

Pɔlɔ̀ arà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ Lístrà. Ní Tìmɔtɛwʉ̀ ɪrɪ kà rǎwɛ̌na Yɛ̌sù dɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ ndɪ Yɛ̌sù à'ù (Kas 16.10). Ndɪ dhu-dzidɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kòvò 'òngò kasʉ ɔ̀nzɪ mànà atdíkpá.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ʉnda Pɔlɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́ pbìndà abhi ɔ̀ (Kas 16.1-5). Ndɪrɔ̀, Yɛ̌sù ná'ù alɛ tó a'uta nádù ndɪ olù, ngǎtsi nɪ̌ vurò dhu ùdhě ka kí ìndrʉ̀ tɔ̀ Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná atdí kɪgɔ̀ mà ndɪ ndɪ̀rì rɔ̀, Pɔlɔ̀ ongónà ndɪ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ òvì ràrà ìndrʉ̌-afí nópè ányì. Ndɪ dhu bhɛ̌yi ní ndɪ kǎvì ka atdíku ràdɪ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɪgɔ̀ ɔ̀, pbàkrístɔ̀-afí nopé tí (1Tì 1.3). Ní yàrí bhàrʉwà náatù ka ányì. Ka kɪrɛ̀ nga Pɔlɔ̀ randí ka azà kumì dɔ̀ná ìbhʉ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̀ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀. Ndɪ kàsʉmì ɔ̀ Pɔlɔ̀ ɪ'ì ɪwà ndɪ ndóngò mʉ̀là tí ró, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràdʉ̀ ì'ì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ nà.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɪ̌ rɔ̀sɔ̀ tìtɔ̀ tó màlímó dhu (1.3-11).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀ kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.12-20).
- Pbàkrístɔ̀ ròngò 'ìtsɔ̀ kórɔ́ alɛ dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Kànɪsà ɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ kovò tí dhu (3.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àkǎ ndòngò dhu ùdhe pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ (4.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àkǎ ndɔ̀nzɪ kasʉ kànɪsà ɔ̀ kórɔ́ alɛ-tɪdɔ̀ mànà tí dhu (5.1–6.2).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀-nyìkpó nítdyʉ̌ tɪ̀tɔ̀ tó màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà kàkǎ ndàbhʉ sedzà ònzìtálɛ tɔ̀ ìnzɪ̌ rʉ̀lɪ fɪyɔ́ a'uta fɪyɔ́ ònzì ɔ̀ dhu mànà dhu (6.3-21).

Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɪma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ɨma nóvò ní Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔgʉ̀ba mà, Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà àlɛ̌ kílɪ àlɛ̌-nyìkpó rɔ̀ná alɛ mànà.

2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mí yàrí bhàrʉwà àndɪ̌ ɪndʉ̀. Ɨnyɪ ní idhùdu nyʉ́ a'uta-otù ɔ̀. Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà mà, Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà nákǎ ìtɛ̀ fɪyɔ́ ídzìnga ɪndʉ̀, àbà ɪzʉ dʉ̀nʉ́, àdʉ̀ nyabhʉ nyadɪ màrʉ̀ngà ɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɪ̌ rɔ̀sɔ̀ tɪ̀tɔ̀ tó màlímó dhu

3 Yà Màkɛ̀dɔ̀niyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ́rɔ̀ ma mávi nyɔnzɪ dhu bhɛ̌yi tí, ma mɔ̀zè nyadɪ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɪgɔ̀ ɔ̀, ndínɪ̌ nyɪ nyɔsɔ́ tí atdídhená alɛ, ìnzɪ̌ ràmbɛ tɪ̀tɔ̀ tó dhu núdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

4 Nyɪ nyàkǎ nyɔsɔ̀ abádhí átɔ̀ ìnzɪ̌ rʉ̀mbɛ̀ ì tɪ̀tɔ̀ tó imbe t'áwɛta mà, fɪyɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀ náalɛ̀ ndɪ̀ tí dhu mànà dhu náwɛ̌ ì í ìnzɪ̌ ríku rɔ́rɔ̀ dhu rɔ̌. Ɨ dhu àwɛ̌ ka kí dhu náarí agòta ìbho ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̀, àzèmbè a'uta-otù ɔ̀ ka kʉ́nɪ Kàgàwà ózè dhu nónzɪ ka kàmbɛ̀nà rɔ̀.

5 Ma mí wɔ̀ dhu ʉ̀yǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ndínɪ̌ ìndrʉ̌ nóozé tí ì nzínzìya ɔ̀. Ndɪ àzè rǎhʉ ìllɪ̌lǎ alɛ-afí mà, ídzì ɪrɛ̀ta mà, obhónánga tó a'uta mànà ɔ̀ rɔ̀.

6 Atdídhená alɛ níndà ì kɔ̌kɔ̀ ɪ dhu rɔ̌ rɔ̀, ndɪ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'àmbɛ ìmbǎ tɪ̌ya nà dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

7 Abádhí ózè ì'ì Kàgàwà bhà Ʊyátá tó màlímó tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ʉ́nɪ nzá wɔ̀ ì ʉ́nɔna dhu-tɪ̀ mà, ndɪrɔ̀ abádhí ʉ́nɪ nzá wɔ̀ ì údhěna ɔbɪ nyʉ́ nà dhu mà.

8 Àlɛ̌ kʉ́nɪ wà dhu Ʊyátá ràrɪ̌ ídzì dhu, Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ka kùdhe ka ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀.

9 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɪ dhu átɔ̀, Kàgàwà ranzì nzá pbìndà Ʊyátá obhónánga ɔ̀nzɪ arí alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzì ka fɪ̌yɔ̀ alɛ ní ìnzɪ̌ arí Ʊyátá nífʉ̌ alɛ, ìnzɪ̌ arí Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ alɛ, ìnzɪ̌ arí Kàgàwà ná'u alɛ, ndɪrɔ̀ nzérɛngatálɛ. Kǎnzì ka átɔ̀ ìnzɪ̌ arí Kàgàwà ìfʉ̌ alɛ tɔ̀, yà adzɪ ɔ̀ dhu nátdʉ̌ afíya alɛ tɔ̀, abáya mà ayíya mànà nɔ́kyɛ arí alɛ mà ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀kyɛ arí alɛ mànà tɔ̀.

10 Kàgàwà anzì Ʊyátá átɔ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ alɛ ní mʉ̀nyɔ̀ntálɛ mà, kpabhálɛ tírɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ nzínzìya ɔ̀ alɛ mà, ndɪrɔ̀ vèbhálɛ tírɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ nzínzìya ɔ̀ alɛ mànà. Kǎnzì ka átɔ̀ ìndrʉ̌ ùdzɪ̌ arí ɪnɔ tí alɛ mà, tɪ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ mà, tɪ̀tɔ̀ dɔ̌ arí dhu

nʉ́tsɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà obhónánga tó ɔtɛ nà rí ʼàgò ngʉ̌kpà dhu-tsí nónzɨ arí alɛ mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Ndɨ obhónánga tó ɔtɛ nákɔ ndì yà hirò nónzì Kàgàwà íbhò fudú, ndínɨ̌ ma mongó tí ʉ̀nɔ̀nà ìndrʉ̌ tɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀, kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

12 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ yà ɔbɨ níbhò idù àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀, kɔ̌zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tí, ndìdì ma pbìndà kasʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

13 Angyi ɨma nɨ'ì Yěsù nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ, Yěsù ná'ù alɛ rɔ̌ arávu alɛ, ndɨrɔ̀ àrɨ̌ dɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú, ɨnzá ma má'ù Yěsù dhu nábhʉ ma mongò ɨnzá ma mùnɨ dhu ɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

14 Ndɨ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nítɛ̀ pbìndà ídzìnga abhɔ nyʉ́ idù. Ní, kǎdʉ̀ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzì ma'ù ndì, madʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nózè, Yěsù Krístɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

15 Yàrí ní ndɨ àkǎkǎ ka'ù, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ àkǎ ì ràkɔ ɔtɛ. Ndɨ ɔtɛ ní: Yěsù Krístɔ̀ ɨ́rà yà adzɨ ɔ̌ ndínɨ̌ ndì ndɨgʉ́ tí nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨma nyʉ́ ma mí'ì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ròsè nzínzìya ɔ̌ alɛ.

16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú. Kɔ̌nzì ka ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ otùdu ɔ̌, ɨma, nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̌ tírɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ɨtɛ̀ tí kórɔ́ pbìndà dhu-dzi tʼóndùta. Kɔ̌nzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndì ndɨ̀tɛ̀ tí dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ abádhí ràrɨ̌'ì ìnè 'à'ù ndì, 'àdʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà.

17 Kàgàwà dhòdhódhónga tó Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, yà ìnzɨ̌ arɔ́vɛ̀, yà ìnzɨ̌ atdí alɛ mà arálǎna, ndɨrɔ̀ yà atdírɔ̀ tí arí'ì Kàgàwà nákǎ ɨfʉta nà ilèta mànà dhòdhódhónga nà. Àmìnà!

18 Tìmɔ̀tɛwʉ̌ pbànɨ̌ngbá, ma mí yàrí dhu àvɨ̌ nyɔnzì, àdhàdhì yà angyangyɨ pbànábí avɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ ɔtɛ-otù ɔ̌ nyɨ nyugye tí alɛ-afí tó ídzì ɨla.

19 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ aʼuta mà pbʉ̀kʉ̀ ídzì ɨrɛ̀ta mànà mběyi. Atdídhená alɛ nódhɔ̀ fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'ùwɨ̌ fɨyɔ́ aʼuta ɔ̌ rɔ̀.

20 Kɔ̀ ɨ ùwʉ̌wɨ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ ní, Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Àlìsandʉrʉ̀ mànà. Ma mípfo wà abádhí mabhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀, ndínɨ̌ fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ nʉgɛ̀rɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ 'ongó tí dhu ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ tdítdɔ̌.

2

Yěsù ná'ù alɛ àkǎ òngò ɨtsɔ̀ kórɔ́ alɛ dɔ̌ dhu

1 Nírɔ̀, angyinǎ rɔ̀ nyʉ́ ma mònzì fʉkʉ́ dhu ní, nyǒngò nyɨ̌tsɔ̀ kórɔ́ alɛ dɔ̌. Nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyòngò dhu òngì Kàgàwà-fó, nyǎdʉ̀ nyɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyòngò Kàgàwà ònzì rɔ̀nzì kórɔ́ alɛ rɔ̌ mʉ̀hɛtʉ̀ dzʉ̀nà, nyǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àdu Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ ndɨ dhu bhěyi átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ìndrʉ̌ ʉ̀nda arí kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà dɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ nabhʉ̀ tí àlɛ̌ ròkò ɨyɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌, àzèmbè àlɛ̌ kí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɨfʉ̌na ka kí dhu ɔ̀nzì ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ rɔ́rɔ̀.

3 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí àyǎya dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔ̌gʉ̀ba-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu nónzɨ.

4 Kɔ̌zè dhu ní kórɔ́ alɛ ràbà ɔ̀gʉ̀, 'àdʉ̀ obhónga ʉ̀nɨ.

5 Obhó tí, Kàgàwà arí'ì atdí tí, ndɨrɔ̀ kà mànà rí ìndrʉ̌ ùngbò alɛ rɨ̌'ì atdí tí. Ndɨ alɛ ní ìndrʉ̌, Yěsù Krístɔ̀.

6 Kǎbhʉ pbìndà ípìrɔ̌nga ndɨ̀tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀, kórɔ́ alɛ ndɨ ndʉwʉ̀ tí nɨ̌. Wɔ̀rí ní ndɨ, Kàgàwà apì kàsʉmì àkǎ rɔ̀, Yěsù ɨtɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu.

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ílɨ ma uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tʼʉ́nɔtatálɛ tí. Kɨ̌lɨ ma átɔ̀ ndínɨ̌ ma mudhè tí dhu ìnzɨ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, ràʼù Kàgàwà, 'àdʉ̀ obhónga ʉ̀nɨ. Yà ma mʉ́nɔna dhu ní obhó dhu nyʉ́, ìnzɨ ní tɨ̀tɔ̀.

Kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà àkǎ ɨ'ì nà Kànɨsà ɔ̌ ɔ́fɔ̀

8 Nírɔ̀, ma mòzè kórɔ́ ngari ɔ̌ kpabhálɛ ròngò ɨtsɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɨlǎ afíya nà, ɔtsʉ́ya ɨ ʉ̀va ɔrʉ̀ rɔ́rɔ̀, ɨmbǎ nàwí na, ndɨrɔ̀ ɨmbǎ agòtá na.

9 Ndɨ dhu bhěyi tí, ma mòzè vèbhálɛ ròngò 'ʉ̀fɔ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ ɨsísɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Abádhí àkǎ nzá 'ɨdhà ìndrʉ̌-afí dɔ̀yà, dɔ̀ya-ká tʼɔ́kyɛ̀ta mà, ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu tʼʉ́fɔ́tá mà, ɔrʉ́ odzìya nà yɔ̀kpɔ́ mà, ɔrʉ́ odzìya nà mbɛrʉ̀ mànà tʼʉ́fɔ́tá-otù ɔ̌.

10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí àkǎ 'ɨtɛ̀ fɨyɔ́ aya ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ í dhu-otù ɔ̌, àdhàdhì Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ arí dhu tí arí 'àtɨ vèbhálɛ náarɔ́nzɨna dhu bhěyi.

11 Vèbhálɛ àkǎ ɨnɛ̀ ɨnɛ̀ tí kpabhálɛ rɨ̌ dhu ùdhě fɨyɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ fɨyɔ̀ rí dhu ùdhě alɛ rʉ̌nɔna dhu nífʉ.

12 Ma màvi nzá vèbhálɛ rùdhe dhu kpabhálɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ rɨ̀'ɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí kpabhálɛ dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ 'ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí.
13 Obhó tí, Àdamʉ̀ ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ Ɛvà ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ dzina dɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ní Àdamʉ̀ ndɨ pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉtrá, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kʉ̌trá, ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ ndì ka kʉ̀trǎ dhu abhʉ̀ rʉ̀kɔ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá.
15 Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ɨgʉ́ya vèbhálɛ ʉguta-otù ɔ̌, fɨ́yɔ́ a'uta mà àzè mànà abádhí ɔ̀dɔ̀, 'àdʉ̀ ùbhi Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ìlǎ, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi rɔ̀.

3

Kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ ɨ'ɨ nà ófɔ̀

1 Kànɨ̌ obhó dhu ʉ̀nɔ rí ɔtɛ: Kànɨsà dɔ̌nga àndà arí ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ndì nòzè ndòngò alɛ nózè ní ídzì kasʉ nyʉ́.
2 Ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ ìmbǎ nzérɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̀'ɨ nyʉnatsì. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ atdí tsìbhálɛ kèlɛ̌ nà alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ afína ɔtɔ rí alɛ tí, ìnzɨ arí dhu ɔ̀mɔ ɔ̀mɔ tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ mběyi arí olo àkɔ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ mběyi arí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùdhě ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí.
3 Kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ anya ɔ̀nzɨ arí ìndrǔ nà alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, kàkǎ ndɨ̀'ɨ ɨyɔ̀ arádɨ alɛ tí, màrʉ̀ngà nózè alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá fʉ̀rangà átdǔ afína alɛ tí.
4 Kàkǎ ndɨ̀'ɨ mběyi arí pbɨ̀ ɨdzá-bhà ɔ̀dɔ, ndàdʉ̀ pbɨ̀ inzo àbhʉ rɨ̀rɨ tsʉ̀ná dhu ɨfʉta nyʉ́ nà alɛ tí.
5 Obhó tí, ìnzɨ arí pbɨ̀ ɨdzá-bhà nyʉ́ nɔ́dɔ mběyi alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà nɔ́dɔ̀ ìngbà dhu bhěyi?
6 Kànɨsà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ nzá ndɨ̀'ɨ ɔwʉ́tána tí Yěsù ná'ù alɛ tí, akyɛ kǎrana ndɨdzɨ, Kàgàwà ràdʉ̀ anya ɔ̀tdɨ̀ dɔ̀ná yà Pfɔ̀mvɔ dɔ̌ ndì ndatdɨ anya dhu bhěyi nɨ̌.
7 Kàkǎ ndɨ̀'ɨ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mà rǎdʉ̀ ídzì dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̀ná átɔ̀ alɛ tí, akyɛ ɨ alɛ owuna òko ìnzɨ̌ ìfʉ ka nɨ̌, ndɨrɔ̀ akyɛ kǎrana àtsɨ Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ nɨ̌.

Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ɨ'ɨ nà ófɔ̀

8 Ndɨ dhu bhěyi tí, dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ɨ'ɨ ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ tí. Abádhí àkǎ nzá ɨ'ɨ ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ tìtɔ̀ tó otu ɔ̌ ka kóngyèna malɨ átdǔ afíya alɛ tí.
9 Abádhí àkǎ 'ɔ̀dɔ̀ yà Kàgàwà ɨ́tɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ a'uta tó obhónánga ìlɨ̌lǎ afíya nyʉ́ nà.
10 Abádhí àkǎ pɛ́ kandà mʉ̀tsɔ̀ya angyi, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ɨnzá ka kàbà nzérɛ dhu abádhí-nyʉtsì rɔ̀, kadʉ̀ ndɨ kasʉ àbhʉ abádhí rɔ̀nzì.
11 Ndɨ dhu bhěyi tí, abádhí tó vèbhálɛ* nákǎ ɨ'ɨ ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ìndrǔ-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ alɛ tí. Abádhí àkǎ ɨ'ɨ afíya ɔtɔ rí alɛ tí, ndɨrɔ̀ fɨ́yɔ̀ ka kàvi kóró kasʉ ɔ̀nzɨ arí mběyi alɛ tí.
12 Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ɨ'ɨ atdátdí tí arí'ɨ vèbhálɛ nà alɛ tí, ndɨrɔ̀ mběyi arí fɨ́yɔ́ ɨnzo mà, fɨ-dzá arí'ɨ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu ɔ̀dɔ alɛ tí.
13 Mběyi arí fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dìyàkɔ́nɔ́, nífʉ̌ kóró alɛ arí. Abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀wu dhu àwɛ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɨmbǎ ɔyá ɔdɔ́na, Yěsù Krístɔ̀ ɨ á'ù dhu dɔ̌.

Àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè dɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ

14 Ma màndǐ yàrí bhàrʉwà ɨndʉ̀ ɨwà ma mà'ù dhu ɔ̀tɔ ma ràrɨ̌ mɔtɔ tɨnʉ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rórɔ̀.
15 Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ma màrà àhʉ sɛsɛ rɔ̀, yàrí bhàrʉwà rɨ̌ ndɨ ìngbà dhu bhěyi màtí dhu àkǎ kokò Kàgàwà bhà alɛ nzínzì ɔ̌ dhu nítɛ̀ ɨndʉ̀. Ɨ alɛ ní Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ɨ dhòdhódhónga nà alɛ bhà Kànɨsà, yà obhónga ídè dɔ̀ná átsʉ̀ta.
16 Obhó dhu nyʉ́ ní yà. Kàgàwà ɨ́tɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ nyʉ́. Àlɛ̌ tó a'uta ídè ndɨ ɔtɛ dɔ̌:

Yěsù Krístɔ̀ ɨtɛ̀ ndì ìndrǔ tó ófɔ̀ ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨtɛ̀ Kàgàwà ózʉ̀ ìmbǎ afátá nà nyʉnatsì alɛ tí.
Kǎvì ndɨ̀ màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌,
ndɨrɔ̀ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ ka kʉnɔ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌.
Ka ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ a'u,
ndɨrɔ̀ Kàgàwà adʉ̀ àbhʉnà rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀.

4

Tɨ̀tɔ̀ tó dhu ùdhě rɨ́ alɛ rɔ̌ rɔ̀ ka kɨ́ alɛ ɔ̀dɔ dhu

* **3:11 3.11** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, vèbhálɛ tí ka kátina dhu rǎdʉ̀ ɨ'ɨ dìyàkɔ́nɔ́ tó vèbhálɛ tí, ngǎtsi nɨ̌ dìyàkɔ̀nísí tí.

1 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ kpangba ndàtɨ, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉ̀mɨ ɔ̌, atdídhená alɛ rʉbhàya fɨyó a′uta. Abádhí apbáya ɨ̀ ìndrǔ ʉ̀trǎ rí alɛ-afí mà, pfɔ̀mvɔ údhe dhu fɨ́yɔ̀ alɛ rǔdhěna dhu mànà rɔ̌.

2 Ɨ alɛ nʉ́ʉbhàya fɨyó ídzì otu, ′àdʉ̀ tìtɔ̀ tó ndɨrɔ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà màlímó-owù nʉ́ngʉ. Ɨ tìtɔ̀ tó màlímó nɨ́ ɨwà fɨyó ɨrɛ̀ta nínza ndɨ ɨ̀dhàdhì kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlù sʉma nɨ̌ ka kɔ̀bì dhu bhěyi.

3 Abádhí nɨ́isɔ́ya ìndrǔ ɨ̀nzɨ ongó tí ′ʉ̀mba, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ ongó tí atdídhená ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nɔ́nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ɔ́nzì kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀. Nɨ́ a′uta nà alɛ, ndɨrɔ̀ obhónga nʉ́nɨ alɛ rǎdʉ̀ kɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nà.

4 Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà Kàgàwà ɔ́nzì nɨ́ ídzì dhu. Nɨ́ ɨ dhu nzínzì ɔ̌, ɔ̀dhɔna ka kɨ́ dhu rɨ̌′ɨ̀ ɨ̀mbǎ atdí màtɨ́, Kàgàwà tɔ̀ ka kɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rɔ́rɔ̀ ka kɔ̀nzì ka rɔ̀.

5 Obhó tí Kàgàwà bhà Ɔtɛ mà, ɨtsɔ̀ta mànà nú′o wà yà kɔ̌nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí rɨ̀lǎ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

Mběyi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ

6 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyapɛ́ wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu núdhě Yěsù ná′ù alɛ tɔ̀, nɨ́ nyɨ nɨ′ɨna mběyi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ. Ndɨ dhu ɨtɛ̀na dhu, ɨwà nyɨ rɔ́′ɔ̀ a′uta tɔ́ ɔtɛ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨwà nyɨ rífʉ ɨndʉ̀ ka kúdhe obhónánga.

7 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨrɨ̀ ìmbǎ tɨ̌ya nà imbe, yà ɨ̀nzɨ rí ′àkɔ̌ a′uta nà imbe. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ nyɨfʉ Kàgàwà ózè dhu.

8 Alɛ-ngbɔ̀ àbhʉ̌ rí rɨdzɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu nɨ́ ídzì dhu ngúfe otu ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu nɨ́ ídzì dhu nyʉ́ ròsè kɔ́rɔ́ otu ɔ̌. Obhó tɨ́, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ wà ípìrɔ̌nga tɔ́ làká yà kɔ̀mbí rí′ɨ̀ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ olù ɨraya kàsʉmì ɔ̌.

9 Yà ma mɔ̀vɔ̀ ɨndʉ̀ ɔtɛ nɨ́ obhó ɔtɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ àkǎ ′à′ù ɔtɛ.

10 Àlɛ̌ kárí adyɔ ɨ̀vɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárí àlɛ̌ ùgye Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí′ɨ̀ dhòdhódhónga nà alɛ ɔ̀ àlɛ̌ kɨ́lɨ àlɛ̌ tɔ́ a′uta dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ Ɔgʉ̀ba, ròsè nɨ́ Yěsù ná′ù alɛ tɔ́ Ɔgʉ̀ba.

11 Kɔ̌kɔ̀ dhu àkǎ nyʉyǎ, nyadʉ̀ ùdhenà ìndrǔ tɔ̀.

12 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nzɨ gàyànʉ zàdhà tí nyɨ nyí′ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ′ɨ̀ ídzì ɔ́fɔ̀ tí Yěsù ná′ù alɛ tɔ̀, ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌, mʉ̀tsɔ̌nʉ ɔ̌, pbʉ̀kʉ̀ àzè ɔ̌, Kàgàwà nyɨ nyá′ù nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a′uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga ɨ́lǎ tí dhu ɔ̌.

13 Nyɨ nyàkǎ nyadzi nyɨ nyongò Andítá ɔ̀zʉ̀ ìndrǔ tɔ̀, nyongò abádhí-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨrɔ̀ nyongò dhu ùdhe abádhí tɔ̀, ràrà àhʉ ma márà àhʉ dhu ɔ̀.

14 Apɛ́ nyʉbhà nyʉnʉtsì rí′ɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ábhʉ ɨndʉ̀ pɛrɛ̀ ɨ̀nzɨ nyɔnzì kasʉ nɨ̌. Ndɨ pɛrɛ̀ nyɨ nyábà yà pbànábí avɔ̀ dhu okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ ràdʉ̀ ɔtsʉ́ya ʉ̀lɨ dʉ̀nʉ́ rɔ̀.

15 Nyɨ nyàkǎ nyapbǎ afínʉ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̌, nyadʉ̀ nyadzi atdídɔ̌ kasʉ tɔ̀, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ala tí angyi tí kàsʉ̌nʉ rǎrà mběyi dhu.

16 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ mběyi nyɨ-tírɔ̀, nyandà ɨnga mběyi nyɨ nyúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu nà, nyadʉ̀ nyapba atdídɔ̌ ɨ dhu t′ɔ́nzɨta rɔ̌. Wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀ nyɨ nyí nyɨgʉ̌ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu ɨ̀rɨ rí alɛ ɨ̀gʉ átɔ̀.

5

Yěsù ná′ù alɛ àkǎ ndɨ̀′ɨ̀ nà mʉ̀tsɔ

1 Mʉ̀là-akpà tɔ̀ nyɨ nyí dhu ɔ̀vɔ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔrʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí kà dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔvɔ̀ dhu kà tɔ̀ àbanʉ bhěyi. Ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ɔwʉ́ tɔ̀ nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ adónʉ bhěyi.

2 Kǎkà ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ayínʉ bhěyi, vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀ nyadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ awɛ́nʉ bhěyi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

3 Nyɨ nyàkǎ nyandà kǎkà ìmbǎ arí′ɨ̀ dzʉ̀nàya ɔ̀nzì rádʉ̀ alɛ nà abvo-ayí mběyi.

4 Atdí abvo-àyi apɛ́ ɨ′ɨ̀ ɨ̀nè inzo nà, ndàdʉ̀ ɨ′ɨ̀ pbì inzo tɔ́ inzo nà, nɨ́ ɨ inzo àkǎ ′ɔ̀nzì yà Kàgàwà ózè kɔnzì ídzìnga angyi fɨ́-dzá-bhà nyʉ́ rɔ̌. Abádhí àkǎ ′ɔ̀dɔ̀ fɨyó alɛ mběyi, yà rɔ̀yá ɨ fɨyó alɛ anzì ka dhu bhěyi. Obhó tí, wɔ̀rí nɨ́ ndɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu.

5 Abvo-àyi nyʉ́ tí rí′ɨ̀ alɛ nɨ́, yà atdírɔ̀ tí arí′ɨ̀, yà Kàgàwà ɔ̀ arí pbìndà a′uta ɨ̀lɨ alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ nɨ́ Kàgàwà-fɔ́ tí arɨ́ ndɨ̀ ndɨ́ atdyúna òho dhu ɔ̀nzi, ndàdʉ̀ àrà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌.

6 Pbɛ́tʉ̀, ndàbhʉ̌ rí yà adzɨ ɔ̌ dhèdhɛ ràtdǔ afína abvo-àyi nɨ́ ɨwà óvè angyangyɨ àdɨ̀ ndàdɨ̀ nyɨ̀kpóna nà rɔ́rɔ̀ abvo-àyi.

7 Kɔ̀nɨ̌ nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ abvo-ayí tɔ̀ dhu nɨ́ wɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ kambè tí nzérɛ dhu àwɛ dɔ̌ dɔ̀yá.

8 Ɨnzɨ ndɨ alɛ apɛ́ fɨndá alɛ ɔ̀dɔ mběyi, ròsè ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbì ɨdzá-bhà nyʉ́ mběyi, nɨ́ ndɨ alɛ ʉ̀bhà wà pbìndà a′uta, ndàdʉ̀ ɨ′ɨ̀ nzérɛ alɛ nyʉ́ tí ròsè ɨnzá àpè Yěsù à′u alɛ dɔ̀nǎ màtɨ́.

9 Ndínɨ̌ ka kandí tí atdí abvo-àyi-ɔvɔ̀ Kànɨsà arí dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ abvo-ayí nzínzì ɔ̀, kàkǎ
ndì'ì ɨwà pbìndà atɔ ísɛ́ azà kumì atɔ abvo-àyi tí. Kàkǎ ndì'ì átɔ̀ atdí tí ɨ'ì kpatsìbhálɛ
nà abvo-àyi tí.
10 Kàkǎ ndì'ì ɨwà ka kʉ́nɨ mbɛ̌yi arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí: ndɔ̀dɔ̀ pbɨ inzo mbɛ̌yi, ndàdʉ̀ pbɨ
ɨdzá ìwʉ̌ olo àkɔ̌ mbɛ̌yi. Kàkǎ ndì'ì átɔ̀ ɨdha ìsɨ̌ arí ndù'o Yɛ̌sù ná'ù alɛ-pfɔ̀* nɨ̌ alɛ tí,
àpbɛ̀ ɔ̌ rí'ì alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ngʉ̌kpà ídzì dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ tí.
11 Pbɛ́tʉ̀, abvo-ayí-ɔwʉ́ nákǎ nzá nyandɨ̌ ɔvɔ̀ya Kànɨsà arí dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ abvo-ayí nzínzì
ɔ̀. Obhó tí amba-bvʉ̀ ɨ ówu dhu-atdyú àlʉ̀ ɨ tdítdɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ òwu Yɛ̌sù bhà kasʉ
ɨvɔ̀ fɔyá rɔ̀.
12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨ ɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ Kàgàwà rɔ̀tdì anya dɔ̀yá, ɨnzá abádhí ɨ̀fʉ
Yɛ̌sù tɔ̀ ɨ ókɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí làká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi dhu ní, Kànɨsà náapɛ́ àmbɛ abádhí dzʉ̀nà nónzɨ dɔ̌, ní ɨ̀nzɨ̌ ɨ í kasʉ ɔ̀nzɨ
rórɔ̀ ɨ óko dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ràmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdza-tsʉ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ,
abádhí rǎmbɛ ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɨ í tsʉ̀ya ɔ̀dɔ rórɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ ɨnzá àkǎnà kʉ́nɔ̀
dhu mà nʉ́nɔ̀ dɔ̌.
14 Nírɔ̀, ma mòzè abvo-ayí-ɔwʉ́ ròwù amba-bvʉ̀ tdítdɔ̌. Dhu àkǎ abádhí ràbà nzónzo,
'àdʉ̀ fɨyɔ́ ɨdza ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ 'ʉbhà tí otu àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɔ̀ rʉ̀nɔ̀ nzérɛ dhu àlɛ̌ dɔ̌.
15 Obhó tí, atdídhená abvo-ayí ʉ́bhà wà ídzì otu, 'àdʉ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì-owù nʉ́ngʉ.
16 Yɛ̌sù ná'ù atdí tsìbhálɛ náapɛ́ ɨ'ì abvo-ayí nà fɨ́-dzá-bhà nzínzì ɔ̌, nákǎ ndɔ̀nzɨ ɨ
abvo-ayí dzʉ̀nà. Kàkǎ nzá ndʉ̀bhà abádhí kànɨsà-fɔ́, ndínɨ̌ kànɨsà ara tí kǎkà ɨ̀mbǎ rí'ì
dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ rí alɛ nà abvo-ayí-tsí kɛ̀lɛ̌ nándà rɔ̌.
17 Mbɛ̌yi arí kànɨsà ɔ̀dɔ pbàkʉ̀rʉ̌ nákǎ kabhʉ ɨfʉta fɨ́yɔ̀ ɔyɔ-rà dɔ̌†. Ròsè dòtsí ní, kǎkà
ɨ̀ nádzi 'ɔ̀ngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ ɨndrʉ̌ tɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌.
18 Obhó tí, Andítá átɨ: «Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉtsì dzʉ̀nànʉ ɔ̀nzɨ rí ndɔ̀tsì nganʉ̀-ɔ̌nga
kpɔ̌na rùvò kɛ́léna ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsʉ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʉbhà ka rɔ̀nyʉ̀ nganʉ̀.» Ndɨrɔ̀ kǎtɨ:
«Kasʉ ɔ̀nzɨ arí alɛ nákǎ kubho pbìndà mʉ̀kìmbà.»
19 Nyɨ nyàkǎ nzá nya'ù Kànɨsà ɔ̌ mʉ̀kʉ̀rʉ̌ nɔ̀bhʉ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ɨnzá óyɔ̌ alɛ, ngǎtsi nɨ̌
ɨ̀bhʉ alɛ mà nɨ́'ì ndɨ dhu tó ngàmbì tí rɔ̀.
20 Dhu nàfǎ alɛ dɔ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔrʉ̀ kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ tí nzérɛnga-
ɔdɔ̀ nónzɨ átɔ̀.
21 Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà avò
màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ kǎkàrí ʉyátá ɨ̀mbǎ angyɨnǎ vurò ɨrɛ̀tá na, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌
nyɨ nyí dhu òlè atdí alɛ tɔ̀ màtí rórɔ̀.
22 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨlɨ ɔtsʉ́nʉ kòmbómbí ìndrʉ̌ dɔ̌ kasʉ nɔnzɨ tí Kànɨsà ɔ̌. Nyɨ nyàkǎ
nzá nyotsù akyɛ ngǎtsi alɛ bhà afátá ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ nyɨ-tírɔ̀ nyɨlǎ Kàgàwà-
nyɨ̀kpó ɔ̌.
23 Nyɨ nyàkǎ nzá nyarà ɨdha-vɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nɔ́mvʉ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyarà dɨvayì ɔ̀mvʉ̀ rɔ̌
akɛ, yà kòmbómbí ivívínga aróngo àrà ìngo rɔ̌ nyʉnʉtsì nɨ̌ finʉ-tsʉ̀ dzʉ̀nà nɔnzɨ tí.
24 Atdídhená alɛ tó nzérɛnga náarí ndàlǎ kpangba ɨnzá ka kàpɛ̀ anya mà ɨtdì dɔ̀yá
rórɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí tó nzérɛnga náarárà ndàvi ànyǎya ka kʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̀ tí.
25 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ídzì kasʉ náarí 'ɨ̀tɛ̀ kpangba kórɔ́ alɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀nzɨ̌ rí 'àvɨ̌
kórɔ́ alɛ tɔ̀ tsí, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òko ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ bìlǐnganà.

6

Ɨnɔ àkǎ ɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ

1 Ɨnɔ tí rí'ì kórɔ́ alɛ, yà Yɛ̌sù ná'ù, nákǎ ɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ atdídɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ìndrʉ̌ adʉ̀ tí
dhu ʉ̀nɔ̀ nzérɛ Kàgàwà nɨ̌, ndɨrɔ̀ yà àlɛ̌ karúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɨ̌.
2 Ndɨrɔ̀, kǎkà Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɨ̌'ì fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ɨnɔ, nákǎ nzá 'ɔ̀nzɨ abádhí gàyà,
adɔ́ya tí abádhí rɨ̌'ì a'uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àkǎ 'ɔ̀nzɨ̌ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ-kàsʉ̌ mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ̀sè, abádhí tó ídzì kasʉ tó ídzìnga àbà rí ní ɨwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ,
ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ Kàgàwà ózè alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Tɨ̀tɔ̀ tó màlímó náarúdhěna dhu dɔ̌ dhu mà ɔ̀nzì dɔ̌ dhu mànà dhu

Wɔ̀rí ní ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe nyadʉ̀ ʉ̀yanà ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

---

* **5:10 5.10** Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, ɨnɔ nóongónà ɨdha nísɨ ndù'o olo tí ìwʉ̌ ɨdzá alɛ-pfɔ̀ nɨ̌. Pbìndà ábhàlɨ́-pfɔ̀ ndɨ ndù'o dhu-otù ɔ̌, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ dhu ní ìndrʉ̌ rɨ̌ ndɨfɔ̌, ndàdʉ̀ pbìndà àzè nítɛ̀ ɔdhìnà tɔ̀ dhu. † **5:17 5.17** Ifʉta àkǎ kabhʉ ɔyɔ-rà dɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ dhu-tì ní: abádhí tɔ̀ ka kábhʉ̌na ifʉta nákǎ ndì'ì ɔyɔ-gʉ̀na òsè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na ifʉta dɔ̀nǎ dhu tí. Ndɨrɔ̀ pɛrɛ̀ tí dhu ɨ'ì rɔ̀, dhu àkǎ kabhʉ pɛrɛ̀ abádhí tɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ.

3 Atdí alɛ náapɛ́ vurò dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀, ìnzǐ ndàdʉ̀ ndòzè ndùbhi yà àlɛ̌ tó
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà obhónánga tó ɔtɛ nózè dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ndàdʉ̀ ndòzè
ndùbhi Kàgàwà ózè àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu nà rí ndàkɔ̌ dhu t'údheta bhěyi,
4 ní, ndɨ alɛ ní ndɨdzǐ rí ndɨ̀tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá atdí dhu mà nʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀ kà rǐ'ì agòta mà,
ɔtɛ-tì dɔ̌ ka kɔ́nzɨna anya mànà tó andɨ nà. Ndɨ dhu aríbhona dhu ní alɛ-afí ìlǐ ka kí atdí
dhu dɔ̌ dhu mà, agòta mà, ìndrǔ nǐ ka kí dhu ʉ̀nɔ dhu mà, nzɛ́rɛ dhu ɨrɛ̀ ka kí ìndrǔ
dɔ̌ dhu mànà.
5 Ndɨrɔ̀, kà ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ átɔ̀ dhu ní, yà fɨyó ɨrɛ̀ta ínza ì, ndɨrɔ̀ ɨwà ádzo obhónga rɔ̌ rɔ̀
alɛ rǐ 'àgò ìnzǐ ríku rórɔ̀ dhu. Ɨ alɛ ózʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ɔ̀nzì àbà ka kí
ɔ̀nà dhu tí.
6 Obhó tí, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ádrʉ̀ngbǎ ongyéngá nyʉ́, alɛ-fó rí'ì dhu
nǐ tí alɛ-ɨdhɛ̀ ɨ̀ka ndì rɔ̀.
7 Obhó tí, àlɛ̌ kíwǔ nzá atdí dhu nà màtí yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kʉ̀vɛ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀wunà
kà ɔ̌ rɔ̀ atdí dhu mà rǐ'ì ɨ̀mbǎ.
8 Nírɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ì àlɛ̌ kɔ́nyʉna dhu mà, àlɛ̌ rɔ̌ àlɛ̌ kʉ́fɔ̌na dhu mànà, ní ɨ dhu àkǎ wà
àlɛ̌ tɔ̀.
9 Pbɛ́tʉ̀, ì nózè 'ɔ̀nzì alɛ nʉ́trǎ pfɔ̀mvɔ arí, ràdʉ̀ àtsɨ ibí ɨ̀mbǎ tǐya nà dhu mà, ndɨrɔ̀
nzɛ́rɛ dhu mànà-atdyú tó àdà ɔ̀. Ɨ dhu-atdyú arí àpbɛ̀ ìbho ìndrǔ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrí ìndrǔ
àbhʉ̌ rʉ̀vɛ.
10 Obhó tí, fʉ̀rangà nózè ka kí dhu ní ndɨ kɔ́ró nzɛ́rɛ dhu náaráhʉ ɔ̀nà rɔ̀. Kà tɔ̀ ì
nábhʉ atdídhená alɛ nʉ́bhà fɨyó a'uta ɨtsɛ nyʉ́, 'àdʉ̀ ábhɔ̌ àpbɛ̀ àbhʉ fǐyɔ̀.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎ ndɔ̀nzɨ dhu

11 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, Kàgàwà bhà alɛ tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyindrǐ nyɨ ɨtsɛ kɔ̀rí nzɛ́rɛ dhu
rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔnɛ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ nyí dhu, nyɔnzì Kàgàwà ózè dhu, ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀
a'uta ɔ̌ nyɨ nyádɨ dhu. Nyɨ nyàkǎ nyɔnɛ̀ ìndrǔ òzè nyɨ nyí dhu, dhu-dzi òndù nyɨ nyí
dhu, ndɨrɔ̀ ɨyɔ̀nga ɔ̌ nyɨ nyádɨ dhu.
12 Nyɨ nyàkǎ nyugyè a'uta tó ídzì ɨla. Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga yà
Kàgàwà anzi nyɨ fǐndà, ndɨrɔ̀ yà nyɨ nyɨtɛ̀ pbʉ̀kʉ̀ ídzì a'uta kpangba ibí ngàmbì-ɔ̀nzǐ
okúna dɔ̀ rɔ̀.
13 Ma mí yàrí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ yà kɔ́ró dhu tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ rɔ̀, ndɨrɔ̀
yà Pòtiyò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzǐ pbìndà a'uta nɨtɛ̀ mběyi kpangba Yěsù Krístɔ̀-ɔ̀nzǐ rɔ̀:
14 nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ Kàgàwà bhà Ʊyátá ìnzǐ rɔ̀tì, ndɨrɔ̀ ìnzǐ kala nzɛ́rɛ dhu nyʉnʉtsì,
ràrà àhʉ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo dhu ɔ̀.
15 Kàgàwà abhʉ̀ya ka rìtɛ̀ ndì yà ndì ndakɔ̀ kà tɔ̀ kàsʉmì ɔ̌. Ka ní kɔ́ró dhu dɔ̌ arí'ì
Kàgàwà, yà atdídɔ̌ hirò nɔ́nzì, ndɨrɔ̀ atdírɔ̀ tí arí'ì alɛ. Ka ní kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà,
ndɨrɔ̀ kɔ́ró ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
16 Ka ní atdírɔ̀ tí ìnzǐ ɔvɛ́ya alɛ, ndɨrɔ̀ yà ìnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà awáwʉ̀ ɔ̌
arádɨ alɛ. Ka ní ɨnzá atdí alɛ mà àpɛ̀ àlǎna alɛ, ndɨrɔ̀ yà ìnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àlanà alɛ.
Kàkǎ ɨfʉta nà, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà! Àmìnà!

Ònzìtálɛ àkǎ ɨ'ì nà ófɔ̀

17 Nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ dhu yà ɨndo arí'ì adzɨ ɔ̌ ònzìtálɛ tɔ̀, ɨnzá abádhí ràkǎ àmbɛ 'ɨ̀dzɨ
dɔ̌ ì tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá abádhí ràkǎ 'ɨ̀lɨ fɨyó a'uta ònzì ɔ̀, ìkǔ ndɨ ònzì rǎdʉ̀ ìku dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ìlɨ fɨyó a'uta Kàgàwà ɔ̀. Kǎrí ndɨ kɔ́ró dhu ìbho abhɔ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀,
ndínǐ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ ɨ̀ka tí ndì nǐ.
18 Abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì ídzì dhu, 'àdʉ̀ ɨ'ì ònzìtálɛ tí ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ'í dhu ɔ̌. Abádhí àkǎ
'ɔ̀nzì mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌ rí'ì alɛ dzʉ̀nà, 'àdʉ̀ ɔ̀wu ɨ'ì rɔ̌ ɨsɔ́ 'ʉ̀ndɔ̀ fɔyá ndì nòtù dhu ngʉ̌kpà alɛ
tɔ̀.
19 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǎdʉ̀ ídzì, ndɨrɔ̀ yà ìnzǐ ríku ongyéngá-tsʉ̀ núndu fǐyɔ̀
olù ɨraya ɨdhɔ tɔ̀, ndínǐ 'abáya tí obhónga tó ípìrɔ̌nga.
20 Ɔɔ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ dhu mběyi afínʉ ɔ̀. Nyɨ
nyàkǎ nyindrǐ nyɨ ɨtsɛ yà ɨ̀mbǎ tǐya nà ndɨrɔ̀ ìnzǐ rí Kàgàwà-ɔvɔ̀ ɨ̀fʉ́ agòta rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ
nyàkǎ nyindrǐ nyɨ ɨtsɛ tìtɔ̀ tó ɨnga t'ʉ́nɨtatálɛ rǐ 'àgò dhu rɔ̌ rɔ̀.
21 Atdídhená alɛ, yà ɨ dhu bhěyi ɨnga t'ʉ́nɨta-tɨdɔ̀ tɔ̀ ì nádzi, nʉ́bhà wà fɨyó a'uta ɨtsɛ
nyʉ́.
Kàgàwà àkǎ ndìtɛ̀ pbìndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka imbi ɔ̀ ndɨ̀ ndí'ɨ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (1.16-17), íkyɛ̀rɔ̌ kàbhà ɔvɛ-dhɔ̀ ʉ̀bhà ndɨ̀ rɔ́rɔ̀. Kʉ̌nɨ dhu ní ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràrɨ̌ ndàbhʉ̌ àbhʉ̌ kohò ndɨ̀ Krístɔ̀ ndɨ̀ ndá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ (4.6-7). Obhó tí, kɔ́rɔ́ kà t'ɔ́dhína náatsè, 'ʉ̀bhà ka atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Lukà, ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ɨnzá ka nʉbhà. Ní Pɔlɔ̀ ala dhu yà adzɨ ɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna ɨdhɔ rìku wà, ní ndɨ̀ nʉ̀bhà dhu ràrɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kǎzè ndàndɨ̌ bhàrʉwà tdítdɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ kà-afí ndɨ̀ ndopé tí nɨ̌, idhùnà nyʉ́ tí kǎzʉ̀ ka nídhunɨ̌. Yàrí bhàrʉwà-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ngǎtsi dhu àndi tdítdɔ̌.

Ndɨ bhàrʉwà ɔ̌, Pɔlɔ̀ azè atdídɔ̌ dhu nɨ'ɨ̀ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràkǎ ndɨ̀rà tɨna ɔ̀, kà ràkǎ ndìdè pɔ́tsɔ́ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌, yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ ndídè dhu bhɛ̌yi. Kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ kà ràkǎ ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi tí Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta nà, ɨ̀mbǎ kavu rɔ̀ná. Ndɨrɔ̀ kǎtɨ kà ràkǎ ndàndà nga mbɛ̌yi yà ɨ̀nzɨ̌ rí ndàkɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu nà. Pɔlɔ̀ isé átɔ̀ dhu ní ndàtɨ ndɨ̀ rúgyè ɨla, ndɨrɔ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ 'ɔ̀tù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Ní, Yɛ̌sù ná'ù alɛ ràkǎ ndɔ̀nzɨ dhu ndɨ bhɛ̌yi.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ nyɨna rɨ̀wʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràdɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà mùnowì kɛ̀lɛ̌ tí dhu (2.1-13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rí otùna ɔ̌ ɨndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí dhu (2.14-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ mbɛ̌yi yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɨndù ndínɨ̌ ndɔdí tí ndɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ atdídhená alɛ ɨ'ɨya nà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌ rɔ̀ dhu (3.1-9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rʉ̀ngʉ pbɨ̀ndà ɔ́fɔ̀-owù dhu ndɨrɔ̀ ràpbǎ afína fɨ̌ndà ndɨ̀ ndúdhe ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá mànà rɔ̌ dhu (3.10–4.8).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ àkǎkǎ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ kà tɔ̀ dhu (4.9-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɨndrʉ̌ òvì bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ dhu (4.19-22).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɨma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ, Kàgàwà óvò ɨma ndɨ kasʉ tɔ̀ nídhunɨ̌. Kɨvì ɨma ndínɨ̌ ma mɔvɔ tí Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kà'ù rɔ̀ ka kábàna ípìrɔ̌nga tɔ́ làká ɨndrʉ̌ tɔ̀.

2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mí yàrí bhàrʉwà àndɨ ɨndʉ̀. Ɨnyɨ ní idhùdu a'uta-otù ɔ̌, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'ɨtɛ̀ fɨyɔ́ ídzìnga ɨndʉ̀, 'àbà ɨzʉ dʉ̀nʉ́, 'ádʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀-afí àbhʉ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀ dhu
(Kas 16.1-3; Ɛ̀fɛ 1.3-7; 2Tɛ̀ 2.13-15; 2Tì 2.1-12)

3 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀. Ma marí kà-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ɨ̀lɨ̌lǎ afídu nà, abhúdu náanzɨ ka dhu bhɛ̌yi. Bìlɨ̌nganà, adyíbhengá màtí ndɨrɔ̀ kúbhingá màtí ma mí mɨtsɔ̀ rɔ̀, ma marí nzɨ̌ àdɨ ɨnzá ma màtɨ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ́rɔ̀.

4 Àlɛ̌ kí àlɛ̌ ʉ̀bhǎ rɔ̀ nyɨ nyadzɨ̀ tí dhu ma mɨ̀rɛ̀ rɔ̀, atdyúdu rɨ̌'ɨ̀ atdídɔ̌, àlɛ̌ ràla àlɛ̌-ngbɔ̀ tdítdɔ̌, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀du ɨka tí ndɨ̀ atdídɔ̌.

5 Ma mɨ̀rɛ̀ kɔ́rɔ́ afínʉ nyʉ́ nà nyɨ nyá'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tí dhu. Ndɨ a'uta ní yà angyɨnǎ rɔ̀ íyànʉ-tsánà Lòyisì mà, íyànʉ Èwùníkè mànà níí'ɨ̀ nà a'uta-tɨdɔ̀. Ní, ma mà'ù dhu nyɨ nyʉ́ mà, nyɨ ràrɨ̌'ɨ̀ ɨnè ndɨ a'uta nà átɔ̀.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu

6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mònzì nyɨ nyigbɛ̌ nyʉnʉtsì arí'ɨ̀ Kàgàwà bhà pɛrɛ̀-ngbɔ̀. Ndɨ pɛrɛ̀ nyɨ nyabà yà ɔtsʉ́du ma mʉlɨ dʉ̀nʉ́ nínganí. Nyɨ nyàkǎ nyigbɛ̌ kà-ngbɔ̀ dhu ní,

7 Kàgàwà íbhò àlɛ̌ tɔ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ní nzɨ̌ ɨndrʉ̌ àbhʉ̌ rí rɔ̀nzì ɔdɔ Alafí. Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò ní ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́, àzè tɔ́, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ kóko nɨ̌ Alafí.

8 Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyɨnʉ rɨ̀wʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌ nyɨ nyí dhu àwɛ̌ ɨndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̀nʉ àkǎ nzá ndɨ̀wʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, yà kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyabà àpbɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ ma mí kàbà dhu bhɛ̌yi. Nyɨ nyí ɨ àpbɛ̀-dzi òndù Kàgàwà rǎbhʉ̌na ɨndʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌.

9 Ka ní ndɨ àlɛ̌ nígʉ̌, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ùnzì ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí pbìndà ìlɨ̌lǎ alɛ tí. Kɔ̌nzì ndɨ dhu, ìnzɨ̌ ní ídzì dhu àlɛ̌ kɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌nzì ka angyangyɨ ndì ndudhé ka, ndɨrɔ̀ yà ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ ndì ndazè ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Ndɨ ídzìnga Kàgàwà nítɛ̀ wà àlɛ̌ tɔ̀ kòmbí, yà àlɛ̌ tɔ́ Ɔgʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ nírà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Kɨ̌tɔ̀ ɔvɛ-ɔbì, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ otu nítɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.

11 Ní, Kàgàwà ílɨ ɨma ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí, uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ màlimò tí.

12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí kǎkàrí àpbɛ̀ nábà. Pbɛ́tʉ̀ nyɨdu rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨwà ma mʉ̀nɨ ma má'ù alɛ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mà'ù wà dhu kà ràrɨ̌'ì ìnè ɔbɨ nà ndɔ̀dɔ̀ yà fudú ndì ndíbhò Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ kasʉ, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ndì ndɨtdìya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

13 Nyɨ nyàkǎ nyalʉ̌ yà ɨndʉ̀ ma múdhe obhónánga tɔ́ ɔtɛ, ndínɨ̌ ɨ'ì tí ídzì ɔ́fɔ̀ tí ɨndʉ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ ndɨ ɔtɛ, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì àlɛ̌ kí'ì nà a'uta nà, ndɨrɔ̀ àzè nà.

14 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà ɨndʉ̀ ka kúdhe ídzì dhu, yà àlɛ̌-afí ɔ̀ rí'ì Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌.

15 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ rʉ́bhà wà ma kɔ́rɔ́. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Fìgɛlɔ̀ mà Hɛ̀rmɔ̀gɛnɛ̀ mànà.

16 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ídzìnga Ɔnɛ̀sfɔrɔ̀ bhà ɨdzá-bhà tɔ̀, kǎrà ndɨ afídu òpè rɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-nyì árà nzɨ̌ ìwʉ rɔ̌ imbi ɔ̀ ndì ndí malǎ rɔ̀ nídhunɨ̌.

17 Pbɛ́tʉ̀, Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndìrà àhʉ rɔ̀, kɔ̌mɛ̀ ɨma atdyúna nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ ma nála.

18 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndàbhʉ àbadhi ràbà Kàgàwà bhà ídzìnga, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ìtdì ndì ndí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyʉ̀nɨ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ̌nzì idù kɔ́rɔ́ dhu mbɛ̌yi nyʉ́.

2

Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhà ɔ́fɔ̀
(Màt 10.32-33; 1Kò 9.24-25)

1 Nírɔ̀ ɨnyɨ, ɨdhùdu Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ì ɔbɨ nà afínʉ ɔ̀, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ rɔ̀ Kàgàwà arítɛ̀na ɨndʉ̀ ídzìnga-otù ɔ̌.

2 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyírì wà ibí ngàmbì-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ ma múdhe dhu. Ní nyɨ nyàkǎ nyudhe ka átɔ̀ kɔ́rɔ́ yà nyɨ nyà'ù kìfʉ́ rí dhu tí, 'àdʉ̀ ìnè 'ùdhe ka átɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu tí alɛ tɔ̀.

3 Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhɛ̌yi, nyɨ nyàkǎ nyondù àpbɛ̀-dzi átɔ̀, yà ma mí kòndù dhu bhɛ̌yi.

4 Mùnowì-kàsʉ́ ɔ̀nzɨ rí alɛ nákǎ nzá ndàbhʉ yà ìnzɨ̌ rí mùnowì-kàsʉ́ ɔ̀nzɨ alɛ tɔ́ dhu ràtdʉ̌ afína, ndì ndòzè kàsʉ́na rìka pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɨdhɛ̀ rɔ̀.

5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ ɨkpa ìkpa rí alɛ tɔ̀ ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ dhu lɛ̀mà kɔ̀nzì nɨ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ, ɨnzá kìfʉ ndɨ ɨkpa-tɨdɔ̀ tɔ́ ʉyátá rɔ̀.

6 Ndɨrɔ̀, inga òbhì ndì ndí rɔ̀ àpbɛ̀ nàbà alɛ, nákǎ ndɨ ndàbà ndɨ inga ɔ̌ 'ɔ̀'ɔ̀ dhu angyi.

7 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨrɛ̀ nga mbɛ̌yi wɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyabhʉ̌ nyʉnɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́ nídhunɨ̌.

8 Nyɨ nyàkǎ nyɨrɛ̀ yà ndì nɨngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, àdhàdhɨ yà ma marʉ́nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arɔ́vɔna dhu bhɛ̌yi.

9 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí àpbɛ̀ àbà, ràrà àhʉ ka kí mosò nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhɛ̌yi dhu ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nósò.

10 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí kɔ́rɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù, Kàgàwà óvò fɨ̌ndà alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí átɔ̀ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ́ nábà Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌, 'àdʉ̀ kàbhà dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nábà.

11 Yàrí ní ndɨ àkǎkǎ ka'ù ɔtɛ:

Àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ì atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ kà mànà dhu tí, ní àlɛ̌ kokoya átɔ̀ atdíkpá ípìrɔ̌nga ɔ̌ kà mànà.

12 Àlɛ̌ kapɛ́ àpbɛ̀-dzi ɔ̀ndù atdíkpá kà mànà, ní àlɛ̌ kɔnyʉya idzi átɔ̀ atdíkpá kà mànà.

Àlɛ̌ kapɛ́ atɨna ɨnzá àlɛ̌ rʉ́nɨ ka, ní kǎdʉ̀ya àtɨ̀nà átɔ̀, ɨnzá ndì rʉ́nɨ àlɛ̌.

13 Ɨnzɨ̌ àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ní àbadhi ní yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ́ arí alɛ. Obhó tí, àbadhi ní ìnzɨ̌ rádʉ̀ vurò dhu ɔ̀nzì ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí kasʉtálɛ
(1Tì 1.3-7,18-20; Yàk 5.19-20)

14 Nyɨ nyàkǎ nyisè kɔ̌kɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ nyatɨ, abádhí ràkǎ nzá 'ɔ̀nzì anya ɔtɛ-tì t'ɔ́ngʉ̀ta dɔ̌. Obhó tí, ɨ agòta ɔ̀ ka kábàna ídzìnga rɨ̌'ì ìmbǎ. Pbɛ́tʉ̀, kǎrí ɨ dhu nírɨ rí alɛ tɔ́ a'uta àbhʉ̌ rùgolo ndɨ.

15 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̀nzì ɔbɨ nyɨtɛ̀ nyɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ ɨwà kùdhe, ndàdʉ̀ à'ùnà àkǎkǎ dhu tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nyìna rɨ̌wʉ kàbhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tí. Nyɨ nyàkǎ nyɨtɛ̀ nyɨ átɔ̀ Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rí otùna ɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí.

16 Nyɨ nyàkǎ nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ nyʉ́ ìmbǎ tɨ̌ya nà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ rí Kàgàwà-ɔvɔ̀ ɨ̀fʉ́ agòta rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ɨ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rɔ̌ngo ɔ̀wu angyi tí ɨnzá Kàgàwà ózè dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌.

17 Abádhí-ɔ̀tɛ̌ rɔ̌ngo ìndrǔ ìnza, àdhàdhì ɨ̀trɨtrɛ̀ otú náarí alɛ-ngbɔ̀ ìnzǎ dhu bhɛ̌yi. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Fìlɛtɔ̀ nà.

18 Abádhí índrɨ̌ wà ì ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌ ɨwà Kàgàwà rʉ́ngbɛ àlɛ̌ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí arí atdídhená alɛ tó a'uta ìnzǎ.

19 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ódì tsùkpɔ̌na ɨdza náaríde pɔ́tsɔ́ pfɔ̌na dɔ̌. Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ kà-rɔ̌ ka kándɨ̌ ize tí dhu: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ́nɨ wà pbìndà alɛ tí arí'ì alɛ.» Ndɨrɔ̀ ngǎtsi andítá ní: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè rí alɛ, nákǎ ndìndà ndì nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀.»

20 Ádrʉ̀ngbǎ ɨdza ɔ̌ ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ ɔrɔ̀ mà, ɔrʉ́ odzìya nà ngʉ̌kpà sʉma-tɨdɔ̀ mànà nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nótù. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ òtùnà átɔ̀ ní, ɨtsu nɨ̌ màtí, ndɨrɔ̀ anzɨ nɨ̌ màtí ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu. Angyɨnǎ rɔ̀ rí'ì tsí nɨ̌ ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ olùnǎ rɔ̀ rí'ì tsí nɨ̌, ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ kórɔ́ ngʉ̌kpà ɨdhɔ ɔ̌.

21 Nírɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndù'ɔ̌ ndɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̌ rɔ̀, ní rǎdʉ̀ ndɨ̀lɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌ ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ wɨ̀tʉ̀ bhɛ̌yi. Ndɨ wɨ̀tʉ̀ ní yà ɨdza-àbadhi ɔ́pì fɨ̌ndà ndɨ̀lɨ igi, kà dzʉ̀nà ɔ̀nzì rǎdʉ̀, ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ìdyìnà ndɔ̀nzì kórɔ́ ídzì kasʉ nɨ̌ wɨ̀tʉ̀.

22 Nyɨ nyàkǎ nyɔkʉ̀ yà zàdhà-atdyú arí'ì dɔ̀yá nzɛ́rɛ dhu-tsʉ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ nyí dhu nónè. Nyɨ nyàkǎ nyɨ'ì a'uta nà, àzè nà, nyadʉ̀ àdɨ màrʉ̀ngà ɔ̌ kǎkà ɨ̀lɨ̌lǎ afíya nà arí 'ɨ̀tsɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌ alɛ mànà.

23 Nyɨ nyàkǎ nyɔdhɔ̀ ìmbǎ tɨ̌ya nà ndɨrɔ̀ ìmbǎ ídzì dhu mà arí'ì ɔ̀yà agòta. Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, kà rarí anya ìbho.

24 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨnɔ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ anya ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndì'ì ɨyɔ̀ arádɨ kórɔ́ alɛ mànà alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu ùdhe rádʉ̀ ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ ìndrǔ tɔ́ dhu-dzi òndù alɛ tí.

25 Kà rǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨyɔ̀nga ɔ̌ ndì ndʉ́nɔna dhu àgò rí alɛ tɔ̀. Obhó tí, ngǎtsi nɨ̌ Kàgàwà rǎdʉ̀ abádhí àbhʉ rʉ̀gèrɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ndínɨ̌ abádhí ʉnɨ tí obhónga.

26 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí rɨ̌ 'àdǔ fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta ɔ̀, 'àdʉ̀ ùvò yà ì átsɨ ɔ̀nà Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌tsì abádhí ndínɨ̌ ongó tí ndì ndòzè dhu ɔ̀nzì.

3

Ìndrǔ rǎbàna tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo rɔ̀ àpbɛ̀
(Tit 1.10-16; 2Pé 2.1-22; Yud 1-3)

1 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu, tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrǔ rʉ̌da ɔ̀yá ɨdhɔ* ràrɨ̌ àpbɛ̀ tó.

2 Obhó tí, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ìndrǔ rɔ̌ngo a'itálɛ tí, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà nózè alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ì tírɔ̀ arí 'ɨ̀fʉ́ alɛ tí, ndɨrɔ̀ 'ɨdzɨ arí alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo átɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ì nódhì alɛ-tsʉ̌ dhu ìrɨ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ìnzɨ arí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ arí Kàgàwà ɨ̀fʉ́ alɛ tí.

3 Abádhí rɔ̌ngo ìmbǎ arí'ì àzè nà atdí alɛ nà màtí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí dhu ʉ̀ba ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ìndrǔ ʉ̀dhʉ̌ arí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ ɨtsína arí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ɔ̀rɔ̀rʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ídzì dhu nɔ́ndrɔ̀ alɛ tí.

4 Abádhí rɔ̌ngo ɔdhɨ́ya ìpfɔ̌ arí 'ABHʉ ɔ̀mvǔ tɔ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá 'ìrɛ̀ nga rɔ́rɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo 'ɨdzɨ arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arí ìndrǔ-ɨdhɛ̀ ɨ̀kǎ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ nózè Kàgàwà òzè 'àmbɛ̀nà rɔ̀ alɛ tí.

5 Abádhí rɨ̌ 'ʉ̀lɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ Kàgàwà ózè dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ná'ù. Ní nyɨ nyàkǎ nyɨndà nyɨ ɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

6 Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɔ̌wu ùtsʉ̌ rɔ̌ ìndrǔ-ɨdzà ɔ̀, 'àdʉ̀ ivíví fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nà vèbhálɛ nótsì fɨyɔ́ àdà ɔ̀. Ɨ vèbhálɛ ní kǎkà atdídɔ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-ɔbì ósè, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òho arí.

7 Abádhí òzè kudhe dhu fɨ́yɔ̀ bìlɨ̌ngànà, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ ɔ̀wu ùvò obhónga nʉ́nɨ̌ ì 'í akɛkpá màtí dhu ɔ̀.

8 Kɔ̌kɔ̀ ìndrǔ-dzà ɔ̀ rɔ̌wu ùtsʉ̌ rɔ̌ màlímó rɔ̌wu 'àgò rɔ̌ obhónga nà àdhàdhì Yǎnì mà Yàmbʉrɛ̀ mànà náagò ì Músà nà dhu bhɛ̌yi. Abádhí ní ɨwà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ínza ì, ndɨrɔ̀ ɨwà fɨyɔ́ a'uta óngò ivíví alɛ.

---

* **3:1 3.1** Tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrǔ rʉ̌da ɔ̀yá ɨdhɔ tí Pɔlɔ̀ rǎtina ní yà Yɛ̌sù írà wɛmbɛrɛ̀ tí yà adzɨ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌ rɔ̀ ndì nópè ɨdhɔ, ràrà àhʉ kà rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

9 Pbɛ́tʉ̀ abádhí rɨ̌ nzɨ̌ òndri angyi tdítdɔ̀, kórɔ́ alɛ rɨ̌ abádhí rɔ̌nzɨna àrɨ̌ nʉ́nɨ̌, àdhàdhì
ka kʉ́nɨ Yǎnì mà Yàmbʉ́rɛ̀[†] mànà rɔ̌nzɨna àrɨ̌ dhu bhěyi nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràpbǎ afína fíndà ka kúdhe dhu rɔ̌ dhu

10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyírì wà ìndrǔ tɔ̀ ma múdhěna dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyála wà
ma mí'ì nà mʉ̀tsɔ. Nyɨ nyʉ́nɨ wà ma múdhe ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí dhu, nyadʉ̀ pbàkà a'uta
àla. Nyɨ nyála wà ma móndù dhu-dzi tí dhu, ma mí'ì àzè nà tí dhu, ndɨrɔ̀ ma mápbǎ
afídu pbàkà kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌ tí dhu.

11 Nyɨ nyʉ́nɨ wà rùdú ka kávu tí, ndɨrɔ̀ ma mábà àpbɛ̀ tí Àtìyòkiyà mà, Ìkòniyò mà,
Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mábà ɨ àpbɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ràdʉ̀ mɨgʉ ɔ̀yá rɔ̀
kórɔ́.

12 Obhó tí, yà Kàgàwà ózè dhu bhěyi ɨ̀ nózè 'òkò Yěsù Krístɔ̀ nà ɨ̀ úngbò ɨ̀ dhu-otù ɔ̌
kórɔ́ alɛ-rɔ̌ ka kávu àvǔ.

13 Pbɛ́tʉ̀, nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ìndrǔ ʉ̀trǎ arí alɛ mànà rǒko 'àmbɛ òwu dɔ̌ angyi
tí ɨ nzérɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌. Abádhí rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀trǎ, ìndrǔ ràdʉ̀ 'ʉ̀tra átɔ̀.

14 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyapbǎ nyɨ yà ɨndʉ̀ ka kúdhe, ndɨrɔ̀ yà nyɨ nyá'ù obhó dhu tí
dhu rɔ̌. Obhó tí, nyɨ nyʉ̀nɨ wà ɨ dhu núdhe ɨndʉ̀ alɛ.

15 Ndɨrɔ̀, rɔ̀pè ndì ɨndʉ́ ngbángba ɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyʉ́nɨ wà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ Andítá. Ɨ Andítá
rɨ̌ nyabhʉ̌ nyʉ́nɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta, ndínɨ̌ nyadʉ̀ tí ɔ̀gʉ̀ Yěsù Krístɔ̀ nyɨ nyá'ù dhu-otù ɔ̌.

16 Kàgàwà ʉ́nda ndɨ kórɔ́ pbìndà Andítá nandí alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ Andítá tɔ́ ídzìnga ní:
ndùdhe obhó dhu ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ ìndrǔ bhà afátá nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀. Kà rɨ̌ nzérɛ dhu ɔ̀sɔ̀
ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ Kàgàwà ózè dhu bhěyi ka kóko dhu ùdhe ìndrǔ tɔ̀ átɔ̀.

17 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà rɨ̌ pbìndà dhu tí rí'ì alɛ ɔ̀nzɨ, rɨ'ì dòtsí ndì nóbhɔ̀lɔ̀
kórɔ́ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ alɛ tí.

4

Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta dɔ̌ ʉyátá

1 Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨ Yěsù Krístɔ̀ ní
ndɨ ípìrɔ̌ rɔ̀ rí 'òtù alɛ mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mànà ànyǎ nɨtdɨya, yà adzɨ ɔ̌ ndì ndírà, ndàdʉ̀
pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɨ̀dɨ̀ rɔ̀.

2 Ma mʉ́yǎna dhu ní: Nyɨ ràkǎ nyongò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀. Nyɨ nyàkǎ
nyongò kʉ̀nɔ̀ bìlǐngana, àkǎkǎ kàsʉmɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kàsʉmɨ ɔ̌ màtí. Ìndrǔ tɔ̀ nyɨ
nyí dhu ùdhě rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyongò ìndrǔ bhà afátá nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀, nyadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ nzérɛ
dhu nɔ̀nzɨ alɛ dɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nyongò dhu ɔvɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ rɔ̀nzɨ ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ
nyongò ɨ dhu ɔ̀nzɨ ìndrǔ tɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù nyɨ nyí rɔ́rɔ̀.

3 Obhó tí, kàsʉmɨ ɨ'ɨya ìnè yà ìndrǔ rɨ̌ 'ùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ 'ìrì fɨ́yɔ̀ ka kúdhěna obhónánga tɔ́ ɔtɛ
ɔ̀ná. Pbɛ́tʉ̀ abádhí owuya ɨ 'ɨ́ atdyúna òho dhu ɔ̀nzɨ rɔ̌, 'àdʉ̀ bɨ̌ya nɔ̀fɔ̀ dhu ùdhě rí fɨ́yɔ̀
màlímó-tsʉ̀ nándu.

4 Abádhí owuya 'ùvo rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀rì obhónga tɔ́ ɔtɛ, 'àdʉ̀ 'òzè 'ɨ̀rì tìtɔ̀ tɔ́ imbe kɛ̀lɛ̌.

5 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyɔtɔ̀ afínʉ kórɔ́ dhu ɔ̌, nyadʉ̀ àpbɛ̀-dzi nóndù. Nyɨ nyàkǎ
nyʉnɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, nyadʉ̀ fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ ngʉ̌kpà kasʉ ɔ̀nzɨ mběyi
kórɔ́.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

6 Ɨma nàndà dhu nɨ̌, ma mà'ù wà mabhʉ pbàkà ípìrɔ̌nga Kàgàwà tɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀
pɛrɛ̀ tí. Ndɨrɔ̀, ma mɔ́vɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ níndù wà ndɨ̀.

7 Ma mùgyè ídzì ɨla. Ma mʉ̀tsà wà pbàkà ɔngʉ. Ma mɔ́dɔ̀ pbàkà a'uta.

8 Rɔ̀pè ndì kòmbí, ka kɨ̀lɨ wà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ idù. Ndɨ mʉ̀kàkʉ́ ní obhónánga
ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ́, yà obhónánga dɔ̌ arí ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ níibhoya idù, yà adzɨ
ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ndì ndí nínganí. Ndɨrɔ̀, kʉ̌bhoya nzɨ̌ ka idù tí, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌bhɔ̀ya ka átɔ̀ kórɔ́
alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ ní kǎkà kà rǐngo dhu nózè 'àla alɛ.

Pɔlɔ̀ òzè Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɨ̀rà tɨna ɔ̀ dhu

9 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ɔ́nzɨ ɔbɨ nyɨrà tsàkàtsàkà tɨdu ɔ̀.

10 Obhó tí, Dɛ̌mà nʉ́bhà wà ɨma atdírɔ̀, yà kòmbí arí adzɨ ɔ̌ dhu ndɨ̀ ndózè dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Ní, kàrà wà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Krɛ̌skɛ̀ àrà wà Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Titò ràdʉ̀
àrà Dàlmàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

11 Ní, Lukà rɨ̌'ì atdírɔ̀ tí tɨdú. Nírɔ̀, ídyì Mǎrkò nyɨ̌wʉ̌ mànà àzú, kà rɨ̌ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ
ɔ̀nzɨ abhɔ Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̌ nídhunɨ̌.

---

† **3:9 3.9** Yǎnì mà, Yàmbʉ́rɛ̀ mànà ní Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ'ì màzɨ́ tɔ́ ɔ́yɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀. Abádhí anzɨ̀ tìtɔ̀ tɔ́ wɨwì Músà mà, Fàrawʉ̀ mànà ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Fàrawʉ̀ ni'ì Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà (Uvt 7.11-22; 8.7-19).

12 Ma móvì Dòkíkò ràrà Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
13 Ní, àzú nyɨ nyɨ́rà rɔ̀, ìdyì nyídyì yà Kárpɔ̀ bhà ma mʉ́bhà Trɔwà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rùdú ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nyɨrà nà. Ɨrà nyɨ́rà pbàkà bhʉ̌kù nà átɔ̀, ròsè dòtsí ní yà ìzǎ-ndɨ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀kpɔ̀rɔ̀nà bhʉ̌kù.
14 Àlìsandʉrʉ̀, kyɛ̀kyɛ̀-àba, nɔ́nzì nzɛ́rɛ dhu abhɔ nyʉ́ rùdú. Ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ ndɨ àbadhi ùbhǒ rùdú kɔ̌nzì dhu-bvʉ rɔ̌.
15 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ kà rɔ̌rɔ̀ átɔ̀, kǎgò àlɛ̌ kúdhe dhu ɔbɨ nyʉ́ nà nɨ́dhunɨ̌.
16 Wɛmbɛrɛ̀ tí ma márà anya ʉ̀nɔ̀ níganí, atdí alɛ mà nídè nzá dzidu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ alɛ úbhà ma. Ní, Kàgàwà àkǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndɨ dhu afátá tí abádhí dɔ̌.
17 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ́nzì ndɨ dzʉ̀nàdu ndìbhò ɔbɨ idù, ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ marà ʉ̀tsànà, kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà ràdʉ̀ ìrìnà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌pfo ɨma àrì-li'ɔ̀ rɔ̀.
18 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ mipfɔ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ mɨgʉ ndàbhʉ ma motsù pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Kàkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

19 Òvì nyóvì Pèrèsílà mà Àkilà nà, ndɨrɔ̀ Ɔ̀nèsfɔrɔ̀ bhà ɨdzá-bhà mànà.
20 Rǎstɔ̀ ɔ̀dɨ̀ wà Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀bhà Tròfímò Mìlɛtɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀, andɨ nà kà rɨ̌'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
21 Nyɨ nyàkǎ nyɔnzɨ̀ ɔbɨ, nyɨrà àhʉ àzú angyɨnǎ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tó kàsʉmì tɔ̀.

Èyùbulò mà, Pudɛ̀ mà, Linò mà, Klòdiyà mà, Yěsù ná'ù àlɛ̌ t'ádɔ́na mànà kɔ́rɔ́, nóvì nyɨ atdídɔ̌.
22 Ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ ndì'ɨ̀ nyɨ nà! Kàkǎ ndìtɛ̀ pbìndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀!

Titò
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrɯwà
Yàrí bhàrɯwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní Pɔlɔ̀ andí Titò tɔ̀ bhàrɯwà, azà kumì dɔ̀ná ɨ̀bhɯ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kúgù dhu-dzidɔ̌. Ndɨ Titò nɨ'ì ìnzɨ̀ ní Mùyàhudì, pbɛ́tù kǎ'u Yěsù. Ndɨrɔ̀, kǒngónà Pɔlɔ̀ ùndà ibí-gùna nyɯ́ pbìndà abhi ɔ̌.

Ní yàrí bhàrɯwà Pɔlɔ̀ andí Titò tɔ̀ Krětɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀ kà rǐ'ì rɔ́rɔ̀. Pɔlɔ̀ ɯbhà ka ányì, ndínǐ pbàkùrǔ novó tí Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, ndùlì ányì kànísá dɔ̌.

Bhàrɯwà-nyìtì ka kóhù tí dhu:

- Bhàrɯwà-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Kànɨsà ɔ̌ àkǎ ndɨ'ì mùkùrǔ tí alɛ-tɨdɔ̀ (1.5-9).
- Pɔlɔ̀ rǐ Titò-nyìkpó ìtdyǔ tìtɔ̀ tɔ́ dhu ùdhě arí màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu (1.10-16).
- Pɔlɔ̀ rǐ dhu ɔ̀vɔ Titò tɔ̀ kàkǎ ndòngò dhu ùdhe kànɨsà ɔ̌ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mànà tɔ̀ tí dhu dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu (3.1-11).
- Bhàrɯwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ɯyátá mà, ovìta mànà (3.12-15).

Pɔlɔ̀ rǐ Titò nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà bhà ɨnɔ, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ, ma màndǐ ndɨ yàrí bhàrɯwà. Kàgàwà ívì ma ndínǐ ma mɔnzɨ tí yà ndì ndóvò fǐndà alɛ dzùnà rà'ù ndì, madù abádhí àbhɯ rùnɨ Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ okota-tɨdɔ̀ dɔ̌ obhónga.

2 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǐ dhu à'u àbà ì ràrǐ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga àbà, àdhàdhì yà ìnzɨ̀ arí tìtɔ̀ ùnɔ Kàgàwà náakɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀ mùhàngɯ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi.

3 Ndì ndàla àkǎkǎ dhu tí kàsɯmì ɔ̌, Kàgàwà ábhɯ ìndrǔ rùnɨ pbìndà ɔtɛ yà ma mɯ́nɔna ìndrǔ tɔ̀ pbìndà màkǔrù-otù ɔ̌. Ndɨ kasɯ ní yà Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ɔgùba níbhò fudú ndínǐ ma mongó tí ɔ̀nzìnà.

4 Ní ma màndǐ yàrí bhàrɯwà ɨndù Titǒ. Nyɨ ní idhùdu nyɯ́, óyɔ̌ rɔ̀ kórɔ́ àlɛ̌ ká'ù Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ɔgùba Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ, 'àdù nyabhɯ nyadɨ màrùngà ɔ̌.

Kànɨsà ɔ̌ àkǎ ndɨ'ì mùkùrǔ tí alɛ-tɨdɔ̀
(Tit 3.7; 1Pɛ́ 5.1-5)

5 Ma mɯ́bhà nyɨ Krětɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀, ndínǐ nyɨ nyohú tí ányì Kànɨsà ɔ̀nǎ ì nɯ́bhǎ dhu-nyìtì, ndɨrɔ̀ ndínǐ nyɨ nyovó tí pbàkùrǔ nyɯlì Kànɨsà ɔ̌ kórɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, àdhàdhì yà ɨma nyɯ́ ma mɔ́vɔ̀ ɨndù dhu bhěyi.

6 Mùkùrǔ tí nyɨ nyóvòna alɛ àkǎ ndì'ì ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózùna dhu rǐ'ì nyɯnatsì alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì atdí tí arí'ì tsìbhálɛ nà alɛ tí. Kàbhà inzo àkǎ ì'ì Yěsù ná'ù alɛ tí, ìnzɨ̀ ì'ì nzɛ́rɛ mùtsɔ dɔ̌, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ mùgàyì dɔ̌ ka karɔ́bhɯna alɛ tí.

7 Kànɨsà dɔ̌nga àndà arí ádrùngbǎlɛ nákǎ nzá nzɛ́rɛ dhu tí ka kózùna dhu rì'ì nyɯnatsì, ka ní Kàgàwà nyɯ́ ílì pbìndà kasɯ dɔ̌ ádrùngbǎlɛ nídhunǐ. Kàkǎ nzá ndì'ì ɔ̀tɛ̌na kèlɛ̌ nózè kirì alɛ tí, ndirɔ̀ kàkǎ nzá ndì'ì akyɛ arákɔ̌ alɛ tí. Kàkǎ nzá ndì'ì ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ kàkǎ nzá ndì'ì àrǐ dɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Kàkǎ nzá ndì'ì ɨnzá ákǎ otu ɔ̌ ka kóngyèna malì átdǔ afína alɛ tí.

8 Pbɛ́tù kàkǎ ndì'ì olo àkɔ̌ arí mběyi alɛ tí, ndɨrɔ̀ ídzìnga nózè ndɔ̀nzì ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì mběyi arí ɨnga ìrɛ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ afína ɔ̀tɔ̀ rádù alɛ tí.

9 Kànɨsà ùnda arí ádrùngbǎlɛ nákǎ ndà'ù obhónánga tɔ́ ɔtɛ atdyúna nyɯ́ nà yà fǐndà ka kúdhe ka dhu bhěyi. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rǎdù ìndrǔ dzùnà ɔ̀nzì mběyi nyɯ́, rìfɯ obhónánga tɔ́ ɔtɛ, ndàdù 'àgò rí ndì nà alɛ nábhɯ rùnɨ ì ka kútrǎ rɔ́ nga.

Pɔlɔ̀ rǐ dhu ùdhě tìtɔ̀ tɔ́ màlímó dɔ̌ dhu

10 Obhó tí, Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ìnzɨ̀ arí Kànɨsà tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rǔdhěna dhu ìfǔ alɛ rǐ'ì ìnè ibí nyɯ́. Abádhí rǐ ɨnzá àkǎ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀, 'àdù ìndrǔ àbhɯ rà'ù tìtɔ̀ tɔ́ ɔtɛ.

11 Ní, dhu àkǎ nyabhɯ abádhí rìnè, abádhí rǒwu ɨdzá alɛ nɯ́gɛrɛ rɔ̌ kórɔ́ ɨnzá àkǎ kudhe ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndínǐ 'ongyé tí malì ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ nídhunǐ.

12 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, abádhí tɔ́ atdí nabì nyɯ́ nóvɔ̀ dhu ndàtɨ: «Krětɛ̀ ɔ̌ bhà narí tìtɔ̀ ùnɔ arí alɛ. Abádhí arí 'ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rù ìzǎ bhěyi. Abádhí ózè nzá 'ɔ̀nzì atdí kasɯ mà, pbɛ́tù abádhí ózè ní ɔ̀nyù ɔ̀nyɯ ì'í dhu kèlɛ̌.»

13 Ní wɔ̀ alɛ ṵnɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, dhu àkǎ nyɔrʉ̀ ɔbɨ
nyʉ́ nà ɨ alɛ dɔ̌, ndínɨ̌ fɨyó a'uta ɨ'ɨ tí otùna ɔ̌,
14 ìnzɨ̌ ì nʉmbɛ̀ tí Pbàyàhúdí aráwɛ̌na angyinǎ rɔ̀ ʉ́dà dhu t'ífrɨta rɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̀ 'adʉ̀ tí
obhónga rɔ̌rɔ̀ úwɨ̌ alɛ tó ʉyátá nífʉ.
15 Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ílǎ alɛ tɔ̀, kóró dhu ɨ̀lǎ wà. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ótɨ alɛ mà,
yà ɨnzá ka ná'ù alɛ mànà tɔ̀, kóró dhu rɨ̌'ɨ ìndrʉ̀ ɨ̀tɨ̌ rí dhu tí, abádhí tó ɨnga t'ʉ́nɨta mà,
abádhí tó ɨnga t'írɛ̀ta mànà nɔ́tɨ̀ wà Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ nídhunɨ̌.
16 Abádhí arí 'àtɨ ɨwà ɨ ʉ́nɨ Kàgàwà dhu tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí-kàsʉ̌ nítɛ̀ wà dhu kpangba
ɨnzá abádhí rʉ́nɨ Kàgàwà. Abádhí ní kóró alɛ óndrɔ̀ alɛ. Abádhí arí nzɨ̌ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌,
ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna atdí ídzì dhu mà rɨ̌'ɨ mbǎ.

2

Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu
(Ɛfɛ 6.5-8; 1Tì 2.9-15; 1Pɛ́ 2.18-20; 3.1-6)

1 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyudhe obhónánga tó ɔtɛ ìndrʉ̀ tɔ̀.
2 Mʉ̀là-akpá tɔ̀ nyɨ nyúdhɛ̌na dhu ní, abádhí ràkǎ ɨ'ɨ afíya òtù rádʉ̀ alɛ tí, ɨfʉta nà
àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ídzì ɨrɛ̀ta nà alɛ tí. Abádhí ràkǎ ɨ'ɨ ɨwà ɔ́'ɔ̀ a'uta ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu-dzi
t'óndùta ɔ̌ alɛ tí.
3 Ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀ nyɨ nyúdhɛ̌na dhu ní, abádhí ràkǎ átɔ̀ ɨ'ɨ Kàgàwà-
nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi aróko alɛ tí. Abádhí ràkǎ nzá ɨ'ɨ alɛ-ngbɔ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí, abádhí
ràkǎ nzá ɨ'ɨ ɨwa ɔ̀mvʉ̀ arí 'òrì nɨ̌ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ ɨ'ɨ alɛ-afí rɨ̌ ɔbɨ òtsi nɨ̌ ídzì ɔtɛ
ɔ̀vɔ rí ìndrʉ̀ tɔ̀ alɛ tí.
4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu ùdhɛ̌ vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀, rɔ̀zè fɨyó kpabhálɛ mà
fɨyó nzónzo mànà.
5 Abádhí rɨ̌ dhu ùdhɛ̌ vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀ rɨ'ɨ ídzì ɨrɛ̀ta nà, rɔ̀dɔ̀ ɨ fɨyó kpabhálɛ tɔ̀ tí, rɔ̀dɔ̀
fɨyó ɨdza mbɛ̌yi, rɨ'ɨ ídzì mʉ̀tsɔ nà, ngǎtsi alɛ rɨ̀fʉ pbɨndà kpatsìbhálɛ. Wɔ̀ dhu ní ndɨ rí
dhu àbhʉ̌ ìnzɨ̌ kʉnɔ̀ nzɛ́rɛ dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌.
6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ìndrʉ̀-ɔwʉ́ tɔ̀ àkǎ nyudhe dhu ní: abádhí ràkǎ ɨ'ɨ ídzì ɨrɛ̀ta nà
7 kóró dhu-tsí ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ-tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ɨ ídzì ófɔ̀ tí, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kí
ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ nyúdhɛ̌na dhu àkǎ rɨ'ɨ obhó dhu nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀
ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu tí.
8 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ́nɔna dhu àkǎnà rɨ'ɨ obhó dhu nyʉ́, yà ìnzɨ̌ ka kí alɛ àgò dɔ̀ná tí, ndínɨ̌
'àgò rí ɨnyɨ nà alɛ-nyɨ̀ níɨwʉ tí, ɨ̀mbǎ ádʉ̀ ɨ'ɨ nzɛ́rɛ dhu tí ɨ ʉ́nɔna àlɛ̌ dɔ̌ dhu nà.
9 Dhu àkǎ ɨnɔ rɨ̀fʉ fɨyó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kóró dhu ɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí-nyɨ̀kpó ɔ̀fɔ̀ rí dhu nónzɨ̀.
Abádhí àkǎ nzá 'àgò ɨ fɨyó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà.
10 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá abádhí rùwɛ̌ fɨyó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tó dhu. Pbɛ́tʉ̀ kóró kàsʉmɨ̀ ɔ̌, dhu
àkǎ abádhí rɨ̀tɛ̀ ɨ ídzì alɛ tí, 'àdʉ̀ fɨyó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ kóró dhu nónzɨ̀, ndínɨ̌ kóró
dhu ɔ̌ abádhí rɔ̌nzɨna dhu abhʉ̀ tí kirɨ yà mǎ marúdhɛ̌na Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔgʉ̀ba dɔ̌ dhu.

Kàgàwà arí ìndrʉ̀ ɨgʉ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu

11 Obhó tí, Kàgàwà ítɛ̀ yà kóró alɛ ɨgʉ rádʉ̀ pbɨndà ídzìnga.
12 Ndɨ ídzìnga rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌, àlɛ̌ rʉ̀bhà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mà, alɛ-afí àtdu rádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu
mànà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tí òko dhu-ɔ̌nga t'óvòta nà, obhónánga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà t'ífʉta ɔ̌,
yà kòmbí rí'ɨ adzɨ ɔ̌.
13 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àmbɛ yà àlɛ̌ ká'ù ɨdhɔ, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎ Kàgàwà,
Ɔgʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ rɨ̌rà ɔ̀ná nódɔ̀ dɔ̌.
14 Ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ ndɨ̀ nabhʉ̀ ndɨ̀tírɔ̀ nyʉ́, ndɔ̀vɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndʉwʉ̀ tí
àlɛ̌ kóró nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ àlɛ̌ rònɡò pbɨndà alɛ nyʉ́ tí, yà ndɨ̀ ndú'o rɨ̀lǎ
nyɨ̀kpóna ɔ̌, ndɨrɔ̀ ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ rí ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ tí.
15 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe yà ɨndʉ̀ ma mávi dhu Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀.
Nyʉ́yǎ dhu abádhí tɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀. Atdí alɛ mà nákǎ nzá ìnzɨ̌
ndɨ̀fʉ nyɨ.

3

Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu
(Rɔm 16.17-18; Ɛfɛ 2.1-10; 1Pɛ́ 2.13-16)

1 Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ìsè rɔ̌ bìlǐngana Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀, abádhí ràkǎ ɨ̀fʉ pbìrì ɔ̌
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Abádhí àkǎ 'ɨfʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rʉ̌yǎna fɨ́yɔ̀
dhu, 'àdʉ̀ 'òzè 'ɔ̀nzɨ ídzìnga ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀.
2 Abádhí àkǎ nzá 'ʉ̀nɔ̀ dhu atdí alɛ nɨ̌ màtí. Abádhí àkǎ 'òkò màrʉ̀ngà ɔ̌ ɔdhíya mànà,
'àdʉ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ. Abádhí àkǎ 'òkò yɔrɔwà ɔ̌ kóró alɛ mànà.

3 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ nɨ́'ɨ̀ ɨ̀mbǎ dɔ̀ya nà alɛ, ɨnzá Kàgàwà nífʉ alɛ,
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ otu ɔ̌ arúbhi alɛ. Àlɛ̌ nɨ́'ɨ̀ dhèdhèrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu-atdyú mà, alɛ-dhɛ̀ ɨ̀kǎ arí
dhu-atdyú mànà dhu tó ɨnɔ. Àlɛ̌ kongónà òko nzɛ́rɛ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àlɛ̌ ràmbɛ ngʉ̌kpà alɛ-adhà
ɔ̀nzì dɔ̌. Àlɛ̌ ongónà òko tí dhu náabhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ rɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌
nzínzì ɔ̌ màtí.
4 Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba, níitdègu pbɨ̀ndà ídzìnga mà, pbɨ̀ndà àzè mànà nítɛ̀
ɨ̀ndrʉ̌ tɔ̀,
5 ní kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ɨ̀nzɨ́ ní ídzìnga àlɛ̌ kɔ́nzɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨzʉ ndɨ̀ ndábà àlɛ̌ dɔ̌ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. Kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ndìbhò Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rù'o àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá mà,
ɔwʉ́tána tó okota mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀.
6 Kàgàwà írǎ àlɛ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ ndɨ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ̌, àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
7 Kɔ̌nzɨ̀ ndɨ dhu ndínɨ̌ pbɨ̀ndà ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na
dhu rɨ̌'ɨ̀ nyʉyatsì alɛ tí rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ tí yà àlɛ̌ karɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga
nábà.
8 Wɔ̀rí ní ndɨ obhónánga tó ɔtɛ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyarà kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà ɨ̀ndrʉ̌
tɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà ná'ù alɛ náapbá tí ɨ̀ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌. Kɔ̀rí ní ɨ̀ àkǎkǎ kudhe ɨ̀ndrʉ̌
tɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu.
9 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyɨtsu nyɨ ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà agòta ɔ̀, rʉ̀gànda-tsʉ̀ dɔ̌ agòta ɔ̀, anya
ɔ̀, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʉyátá dɔ̌ ka kí alɛ àgò dhu ɔ̀. Obhó tí ɨ dhu ní ɨ̀nzɨ́ ka kí ídzìnga àbà
ɔ̀yà dhu, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu.
10 Nyɨ nyàkǎ nyɨsɔ̌ dhu atdí-gʉ̀na ɨ̀ndrʉ̌-ɔ̌nga àpà rí ndʉ̀ndɔ̀ alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na
nyɨ nyìsɔ̌ ka ɨ̀nzɨ́ kà ràdʉ̀ nyɨrɨ̀ rɔ̀, nyadʉ̀ kìpfo nyodì Yɛ̌sù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
11 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rí ndɔ̀nzɨ alɛ rʉ́bhà wà ídzì otu. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ kǎrʉ́fǎna
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɔ́tdɨ wà ànyǎna ndɨ̀tírɔ̀.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ʉyátá mà ovìta mànà
(1Kò 16.20-24)

12 Ma mí Àrtɛmà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Dòkíkò nóvì tɨnʉ ɔ̀. Nɨ́ tɨnʉ́ kà rǎrà àhʉ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ
nyɔnzì kɔ́rɔ́ ɔbɨ, nyɨrà motù Nìkòpolì tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀, ányɨ ma mòzè mʉdà ádrʉ̀ngbǎ
gìrì tó kàsʉmì nídhunɨ̌.
13 Ʉyátá tó atdí màlimò Zɛ̌nà tí kátɨna mà, Apɔlɔ̀ mànà rɨ̌ abhi ɔ̀pè Krɛ̌tɛ̀ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ
nyàkǎ nyɔnzì abádhí dzʉ̀nà fɨyɔ́ abhi tɔ̀ abádhí rɨ̌'ɨ̀ atdyúna nà dhu nɨ̌, akyɛ atdí dhu
mà arana ndɔ̀tdɨ abádhí rɔ̌ nɨ̌.
14 Àlɛ̌ tó alɛ nyʉ́ átɔ̀ nákǎ 'ʉ̀nɨ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta atdídɔ̌, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí òwu dhu ɔ̀tdɨ ɨ̀
rɔ̀yá alɛ dzʉ̀nà nónzì rɔ̌ nɨ̌, akyɛ ɨ̀ okona ɨ̀nzɨ́ 'ɔ̀nzì ɨ̀ndrʉ̌ dzʉ̀nà, ɨ̀mbǎ itsu-kpɔ̌ nà dɔ̀yá
itsu bhɛ̌yi nɨ̌.
15 Kǎkà atdíkpá mǎ mí'ɨ̀ mànà Yɛ̌sù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ. Òvì nyóvì mǎ nózè a'uta ɔ̌
arí'ɨ̀ alɛ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ́ kɔ́rɔ́.

Fìlìmonì
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Fìlìmonì, Kɔ̀lɔ̀sayì tó kígɔ̀ ɔ̌ alɛ ní'ì Pɔlɔ̀ t'ɔ́dhìnà. Ní Pɔlɔ̀ ʉnɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ ndí Ádrʉ̀ngbǎlɛ à'ù. Ndí Fìlìmonì í'ì Ɔnɛ̀sǐmò tí kátína atdí pbìndà ínɔ nà. Ní ndí Ɔnɛ̀sǐmò náakʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ídzá rɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tó kígɔ̀ ɔ̀. Ní ányì, abádhí àdʉ̀ òwu 'òtù Pɔlɔ̀ nà imbi ɔ̌, kǎrádí rɔ́. Ní, ndì ndʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Ɔnɛ̀sǐmò tɔ̀, rà'ù Yěsù dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kòzè ndàdu pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ Fìlìmonì-fɔ'ɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndí, Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà Fìlìmonì tɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí ka ndìtdɛ̀ ka ìtdɛ̀ tí ɔ̀ná, ndínǐ dhu nʉbà tí Ɔnɛ̀sǐmò tɔ̀, ndàdʉ̀ kàkɔ mběyi, ìnzí ní pbìndà ínɔ-akpà kɛ̀lɛ̌ bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnà nyʉ́ bhěyi, ndírɔ̀ adɔ̀nà bhěyi Krístɔ̀-nyʉtsì.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà rǐ Fìlìmonì òvì dhu (1-3).
- Pɔlɔ̀ rǐ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà, kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4-7).
- Pɔlɔ̀ rǐ ndìtsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínǐ Ɔnɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu (8-22).
- Bhàrʉwà rǐ́ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (23-25).

Pɔlɔ̀ mà rǐ Fìlìmonì mà òvì dhu
(2Tì 1.3-5; 3Yù 2,6)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ima Pɔlɔ̀, yà òsò ka kósò ma Yěsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ndírɔ̀ ní àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀. Mǎ màndǐ ka indʉ̀ adɔ̀kà Fìlìmonǐ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyí, ndírɔ̀ kasʉ tó ɔdhìkà tírɔ̀.

2 Ndírɔ̀ mǎ màndǐ ka àlɛ̌ tó dadánà Àpiyà mà, Àrkipò, yà ila ùgye arí atdíkpá àlɛ̌ mànà alɛ mà, ndírɔ̀ kɔ̌kɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ídzá ì nùndu kànísà ɔ̌ bhà mànà tɔ̀.

3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyǐ, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rǐ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà,
kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

4 Adɔ̀ Fìlìmonǐ, ma marí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀, pbàkà itsɔ̀ta ɔ̌ ma mí nyírè rɔ̀.

5 Obhó tí, ma mìrì wà ìndrǔ rǐ dhu àwɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyí nyá'ù nǐ a'uta dɔ̌ dhu, ndírɔ̀ nyí nyózè Kàgàwà bhà alɛ kórɔ́ dhu dɔ̌ dhu.

6 Ní, ma mí mítsɔ̀ Kàgàwà rɔ̀, ndínǐ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nà a'uta níí'í tí àkǎkǎ itse ɔ̀dhì rádʉ̀ a'uta tí, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ ídzìnga, yà àlɛ̌ karí'ì nà, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ tó ungbòta-otù ɔ̌ nʉ́ní.

7 Adɔ̀dú, pbʉ̀kʉ̀ àzè níka ídhèdu atdídɔ̌, ndàdʉ̀ afídu òpè, nyí nyábhʉ Kàgàwà bhà alɛ-afí rɔ̀tsì ɔbí nídhunǐ.

Pɔlɔ̀ rǐ ndìtsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínǐ Ɔnɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu
(1Kò 13.4-7; Kɔ̀l 4.7-9)

8 Nírɔ̀, Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ma mí'ì ìmbǎ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzǐ mʉyǎ dhu indʉ̀ nyí nyàkǎnà nyɔnzì dhu dɔ̌ atdí dhu nà màtí.

9 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè monzì atdí dhu fʉnʉ́ àlɛ̌ tó àzè-okú dɔ̀ rɔ̀. Íma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ima ní mʉ̀là-akpà, ndírɔ̀, kòmbí ma mí'ì Yěsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma rɔ́.

10 Ní, ma mìtdɛ̀ nyí ìtdɛ̀ tí pbànǐngba Ònɛ̀sǐmǒ-okú dɔ̀ rɔ̀, yà Yěsù Krístɔ̀ ndì ndá'ù fudú dhu-otù ɔ̌ óngò idhùdu tí, ìnè ma mí'ì imbi-dzà ɔ̌ rɔ́rɔ̀.

11 Angyi, àbadhi nyʉ́ níí'ì mbǎ indʉ̀ ndì ndónzina atdí dhu nà màtí, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rǐ dhu ɔ̀nzi ɔ̀nzi indʉ̀, ndírɔ̀ idù màtí átɔ̀.

12 Kòmbí, ma màdu wà ka tinʉ ɔ̀, ndírɔ̀ àbadhi ní afídu-mbi nyʉ́.

13 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní Ɔnɛ̀sǐmò ràdi tidú, ndínǐ ara tí dzʉ̀nàdu ɔ̀nzì rɔ̌ indʉ́ ngari ɔ̌, yà àdì ma màdì imbi-dzà ɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzènà nzá mɔnzì atdí dhu mà, inzá nyí nyà'ù rɔ́rɔ̀, akyɛ dhu arana ì'ì ʉ̀tʉ̌ tí ma mí nyʉtʉ̌ nyɔnzì ídzìnga idù dhu tí nǐ. Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní, nyɔnzì ka afínʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀.

15 Ngǎtsi nǐ, pbǎní nzǐ ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndi, Ɔnɛ̀sǐmò mà ʉ́bhǎ ì inyi mànà ákɛ̌ kàsʉmì tí nǐ, ndínǐ nyǐ nyongó tí òko tdítdɔ̌ atdíkpá ndì mànà bìlǐnganà.

16 Obhó tí, kòmbí ka ní nzɨ ɨnɔ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ròsè ɨnɔ dɔ̀nă, kŏngò wà yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè
àlɛ̌ t'ádɔ̀nà tí. Ɨma, ma mózè ka atdídɔ̌. Ní ɨnyɨ, nyɨ nyí kòzè atdídɔ̌ ròsè, ka ní ìndrŭ
nyʉ́, ndɨrɔ̀ ka ní Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù bhà alɛ átɔ̀ àlɛ̌'ɨ bhĕyi nídhunĭ.
17 Nírɔ̀, àdhàdhì nyɨ nyarí mɔzʉ̀ ɔdhìnʉ tí dhu bhĕyi, nyɨ nyàkă nyakɔ ka átɔ̀, àdhàdhì
nyɨ nyàmbènà makɔ̌, ɨma nyʉ́ tírɔ̀ dhu bhĕyi.
18 Dhu apɛ́ ì'ì kăfă dhu ɔnzìnʉ́ dhu tí, ndɨrɔ̀ ngătsi nĭ, dhu apɛ́ ì'ì kărí'ì pbʉ̀kʉ̀ wànzá
nà màtí dhu tí, ní ándĭ ndɨ pbʉ̀kʉ̀ wànzá dùdú.
19 Ɨma Pɔlɔ̀, ma màndĭ yàrí dhu ɔtsʉ́du nyʉ́ nĭ: ma mí ndɨ kùbhŏ ɨndʉ̀. Ma mòzè nzá
misè dhu dʉ̀nʉ́ matɨ, nyɨ ràrĭ'ì átɔ̀ pbàkà wànzá nà. Ndɨ wànzá ní pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga.
20 Obhó tí, adɔ̀dú, ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu wɔ̀rí otu ɔ̌ Ádrʉ̀ngbălɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, nyabhʉ afídu ròtsì
ɔbɨ.
21 Ɨndʉ̀ ma mí dhu àndĭ rɔ̀, ma mà'ù wà dhu, ìrɨ nyɨ ràrĭ ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ, ndɨrɔ̀
nyɨ ràrĭ ndɨ dhu ɔ̀nzɔnzɨ ròsè wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̀nă màtí.
22 Ndɨrɔ̀, atdíkpá wɔ̀rí dhu mànà, ɔ̀bhɔlɔ nyɔ́bhɔlɔ ɨdhɔ tɔ́ ngari ɨdù. Obhó tí, ma mà'ù
wà dhu, ka ràrĭ madŭ àdŭ tdítdɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀, fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀.

Bhàrʉwà rĭku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

23 Ɛ̌pafrà nóvì nyɨ. Ka ní ɔdhìdu yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mă mànà, Yĕsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Ndɨrɔ̀ ɔdhídu, yà atdíkpá mă marí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà Mărkɔ̀ mà, Àsìtarɨkɔ̀ mà, Dĕmà
mà, Lukà mànà, nóvì nyɨ.
25 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù Krístɔ̀ àkă ndàso nyĭ.

Pbàɛ̀brànɨyà
tɔ̀ ka kandí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí andítá àtɨ ka karí bhàrʉwà tí atdídɔ̌. Pbétʉ̀, ndɨ bhàrʉwà-dɔ̀kpa nítɛ̀ nzá ka nandí alɛ mà, ndɨrɔ̀ ka kandí ka fɨ́yɔ̀ alɛ mà. Kǎrí ndàlǎ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu bhěyi.

Dhu arí ndàlǎ ndɨ bhàrʉwà nandí alɛ ràrɨ̌ Mʉ̀yàhudì tɔ́ atdí mʉ̀krístɔ̀, kà rɨ̌ dhu àtɨ «àlɛ̌ t'ábhúna» tí nídhunɨ̀ (1.1). Kʉ̌nɨ Ungbòta-Ayí tɔ́ Andítá mběyi nyʉ́, pbétʉ̀ kʉ̌nɨ nzá Yěsù ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀. Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ navɔ̀ kà tɔ̀ ní kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tí ɨ'ì ndɨ Yěsù Krístɔ̀ bhà dhu tɔ́ ngàmbì tí alɛ (2.3).

Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rɨ̌ ndàlǎ ní ka nandí alɛ rʉnɨ wà ndɨ̀ ndàndɨ̌ dhu fɨ́yɔ̀ alɛ mběyi nyʉ́ dhu. Ndɨ bhàrʉwà-ɔvɔ̀ ní «Pbàɛ̀brànɨyà», yà angyí nyʉ́ ka kongónà Pbàyàhúdí ànzì rɔ̀ná ɔvɔ (Uvt 2.11). Kà rɨ̌ ndàlǎ mbɛ̀mbɛ̀ Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀tʉ̀ tɔ̀ ka kàndɨ̌ dhu bhěyi. Ɨ pbàkrístɔ̀ rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ndínɨ̌ ì adù tí ì fɨyɔ́ sɔmà tɔ́ angyè mànduʉ̀ ɔ̀.

Bìbìliyà dɔ̌ dhu nózʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ná'ù dhu yàrí bhàrʉwà nandí alɛ randí ka angyɨnǎ rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Bhàrʉwà nandí alɛ azè ndɔ̀vɔ̀ ní óyɔ̌ ɔtɛ-lùkpɔ̌. Kǎzè ndɨ̀tɛ̀ dhu, Kàgàwà rivi Idhùnà Yěsù Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ rì'ì àkǎkǎ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tí, ndɨrɔ̀ rì'ì àlɛ̀ tɔ́ nzɛ́rɛnga ʉ̀ba Kàgàwà rɨ̌ nɨ̌ àkǎkǎ pɛrɛ̀ tí. Yěsù-otù ɔ̌, Kàgàwà anzì Ungbòta-Ɔwʉ́tá àlɛ̀'ɨ mànà. Ndɨ Ungbòta-Ɔwʉ́tá nósè wà yà ayína tɔ́ tsí dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kʉ̀wʉ wà wɔ̀ ndɨ ayína tɔ́ tsí. Ndɨrɔ̀ kǎzè dhu ní ndàbhʉ ndɨ bhàrʉwà ɔ̀zʉ̀ rí alɛ-afí rɔ̀tsì ɔbɨ, ndínɨ̌ ikò tí pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ oko tí atdí ɨrɨta ɔ̌ tí nzínzìya ɔ̌.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ùngbò Kàgàwà mànà dhu (1.1–2.18).
- Krístɔ̀-otù ɔ̌, Yěsù ná'ù alɛ rɨ̌nɛ̀ 'ìndrì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ a'uta nà dhu (3.1–5.10).
- Yěsù ní àlɛ̀ tɔ́ obhóná Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu (5.11–10.39).
- Yěsù ní Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì dhòdhódhónga nà dhu (14.17-20).
- Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òko tí Kàgàwà mànà, ngʉ̌kpà alɛ mànà, angyìbhà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (11.1-14).

Kàgàwà avɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌ dhu
(Yùw 1.1-14; Fìl 2.6-11; Kɔ̀l 1.15-17; Ɛ̀br 10.12-14)

1 Angyi, Kàgàwà nóongónà dhu ɔ̀vɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ pbànábí-otù ɔ̌. Kǒngónà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ ibí-gʉ̀na ndɨrɔ̀ ibí ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

2 Kòmbí, yà yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu àlɛ̌ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌. Ndɨ Idhùnà-otù ɔ̌ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ yà adzɨ, ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ kǎdʉ̀ ɨdìnà rɔ̀nyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌.

3 Àbadhi ní ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ arí ndɨ̀tɛ̀ kpangba nyʉ̀natsì alɛ. Ndɨrɔ̀, àbadhi ní ndɨ Kàgàwà nyʉ́ arí'ì tí dhu nɨ̀tɛ̀. Kǎrí yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀dɔ Ɔtɛ̌na, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àbadhi níitdègu ìndrʉ̌ nú'ɔ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, ní kǎdʉ̀ ɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.

4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà t'ídhùnà náangò Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rɔ̀sè màlàyíká dɔ̀nǎ. Obhó tí, Kàgàwà abhʉ̀ kà tɔ̀ ɔvɔ ní abádhí-ɔvɔ̀ dɔ̀nǎ fɨndá ádrʉ̀ngbǎnga rɔ̌se ɔvɔ.

Kàgàwà t'ídhùnà ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè màlàyíká dɔ̀nǎ dhu
(Zàb 2.6-12; Ìsa 9.5)

5 Obhó tí, Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtí pbɨndà màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní Idhùdu.
Ndɨrɔ̀ indo ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma ní Àbanʉ*.»
Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ nzá dhu atdí màlàyikà mà nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ:
«Ɨma, ɨma nɨ'ɨya kà t'Ábanà,
ndɨrɔ̀ àbadhi nɨ'ɨya Idhùdu*.»

6 Ndɨrɔ̀, yà ndì ndivi Idhùnà pbɨndà sengba yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu tdítdɔ̌ ka nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ:

---

* **1:5 1.5** Zàb 2.7 * **1:5 1.5** 2Sà 7.14; 1 Ɨ nanzì 17.13

«Pbàkà màlàyíká kɔ́rɔ́ nákǎ wà ʼʉ̀lɛ̌ ka*.»
7 Màlàyíká nàndà dhu nɨ̌, kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ma mɔ́nzì ɨ pbàkà màlàyíká, pbàkà kasʉtálɛ,
rì'ì awɛ bhɛ̌yi ndɨrɔ̀, rì'ì ʉ̀la rʉ́la kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi*.»
8 Pbétʉ̀, Idhʉ̀nà tɔ̀ Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ɔ̀ɔ ɨnyɨ Kàgàwǎ, Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ tombi rɔ̌ngo àdɨ dhòdhódhónganà.
Nyɨ nyarí pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ idzi ʉ̀nda obhónánga tɔ́ mùgɔ̌ nɨ̌.
9 Nyɨ nyózè obhónánga tɔ́ dhu, nyadʉ̀ nzérɛ dhu nɔ́ndrɔ̀.
Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ɨma pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
ma mútri nyɨ nyɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà tí,
mɔdhɔ̀ dhɛ̀dhɛ àbhʉ̌ rí ɨndʉ̀ akyɛ dʉ̀nʉ-tsírɔ́,
madʉ̀ nyɨdzɨ ɔrʉ́, nyosè kɔ́rɔ́ ɔdhínʉ dɔ̀nǎ*.»
10 Kàgàwà náavɔ̀ dhu átɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ̀pè tí kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ ʼɔ̀pè rɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ yà adzɨ,
ndɨrɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔtsʉ́nʉ nɨ̌.
11 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ku ìkʉ̌,
pbétʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ sékʉ́.
Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ ʼɨngyɛ̌ ɨngyɛ̌ àdhàdhì alɛ-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ arí ʼɨngyɛ̌ dhu bhɛ̌yi.
12 Nyɨ nyí abádhí-ɔ́nga nákpɔrɔ ɔ̀dhàdhì ka karí ɔ̀bvùna ka kí ndɨ̀ nɨ̀ngyɛ̌ mʉ̀dzarʉ̀ àkpɔrɔ dhu bhɛ̌yi.
Nyɨ nyí abádhí ʉ̀wʉ̌ àdhàdhì ka karí alɛ-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀wʉ̌ dhu bhɛ̌yi.
Pbétʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ tí, ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̀nga rɨ̌ nzɨ̌ ìku*.»
13 Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtí pbɨ̀ndà màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádɨ̌ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̀ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.»
14 Nírɔ̀, màlàyíká ní àdhɨ mà? Abádhí kɔ́rɔ́ ní Kàgàwà bhà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ kɛ̀lɛ̌, kǎkà ɨ̀nzɨ̌ ka karí àlǎna alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɨ̌ alɛ. Kǎrí abádhí ùvɨ̌ rɔ̀wù ndɨ̀ ndàkǎ ndɨ̀gʉ̌ alɛ dzʉ̀nà nɔ́nzì.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɔnzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù íbhò Ɔ̀gʉ̀ tɔ́ Ɔtɛ gàyà dhu
(Ɛ̀br 4.1; 12.25)

1 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ*, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌-afí atdídɔ̌ yà àlɛ̌ kírɨ màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌, akyɛ àlɛ̌ kuwína nɨ̌.
2 Yà Kàgàwà avɔ̀ àlɛ̌ tʼábhúna tɔ̀ màlàyíká-otù ɔ̌ Ɔtɛ náavì ndɨ̀ àkǎkǎ kɨfʉ Ɔtɛ tí†. Ní, ɨnzá ka nɨrɨ, ɨ̀nzɨ̌ ʼàdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ alɛ tɔ̀ Kàgàwà abhʉ̀ màlɨpɔ̀ àkǎkǎnà abádhí ràbà dhu bhɛ̌yi.
3 Nírɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ kʉgʉ̀ya ɨngbà dhu bhɛ̌yi ndɨ màlɨpɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ádrʉ̀ngbǎ ɔ̀gʉ̀ nyʉ́ gàyà àlɛ̌ kɔ̀nzɨ̀ rɔ̀? Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ndɨ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ napɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ ɨndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu nɨrɨ alɛ náavɔ̀ dhu kpangba àlɛ̌ tɔ̀ ʼàtɨ, ndɨ Ɔtɛ ràrɨ̌ àkǎkǎ kɨfʉ Ɔtɛ.
4 Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́itɛ̀ dhu kpangba átɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu ràrɨ̌ obhó dhu. Ndɨ dhu kɨ̌tɛ̀ ize-otù ɔ̌, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ɨndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ wɨwì-tɨdɔ̀-otù ɔ̌. Kɨ̌tɛ̀ ka átɔ̀ yà ndɨ̀ ndòzè dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ ɨndrʉ̌ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.

Yɛ̌sù avɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tí dhu
(Gàl 4.4-5; Fìl 2.6-11; Ɛ̀br 4.15-16; 5.7-10)

5 Obhó tí, ɨ̀nzɨ̌ ní màlàyíká ɨ Kàgàwà ʉ̀lɨ ndínɨ̌ okoya tí kámá tí yà àlɛ̌ kɔ́tɛ dɔ̀ná ɨ̀rɨ̌raya dhu tí adzɨ ɔ̌.
6 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, atdí alɛ nɔ́vɔ̀ wà dhu kpangba atdí ngari ɔ̌, ndàtɨ:
«Kàgàwǎ, ɨndrʉ̌ ní àdhu ndínɨ̌ nyɨ nyɨrɛ̀ tí?
Yà adzɨ ɔ̌ alɛ ní àdhu ndínɨ̌ pbɨ̀ndà dhu ava tí tsɨ̀nʉ?
7 Nyɨ nyábhʉ ka rì'ì obvòbvonǎ rɔ̀ akɛ màlàyíká tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmì tí,
ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga mà ɨfʉta mànà nà.
8 Nyɨ nyílɨ ka rɔ̀nyʉ̀ ɨdzi yà nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌*.»

---

* **1:6 1.6** Tɔ̀r 32.43 * **1:7 1.7** Zàb 104.4 * **1:9 1.9** Zàb 45.7-8 * **1:12 1.12** Zàb 102.26-28 * **1:13 1.13** Zàb 110.1 * **2:1 2.1** «Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ» rí'ì ìnè kɔzʉ̀ átɔ̀ «Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè màlàyíká dɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» † **2:2 2.2** Ɔtɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Kàgàwà bhà Ʊyátá (Tɔ̀r 33.2). * **2:8 2.8** Zàb 8.5-7

Ní, Kàgàwà abhʉ̀ ka rɔ̀nyʉ̀ idzi yà ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí dɔ̌ dhu rǎtɨna, ìmbǎ ɨnzá kǎbhʉ kà rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀ná atdí dhu mà ràrɨ̌ɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí màtɨ́ àlɛ̌ kàla nzá dhu ɨwà Kàgàwà rábhʉ kórɔ́ dhu kà rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.

9 Àlɛ̌ kàla dhu ní, Kàgàwà rabhʉ̀ wà Yɛ̌sù rɨ̀ɨ̀ obvòbvonǎ rɔ̀ akɛ màlàyíká tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tí, ndínɨ̌ pbɨ̀ndà ídzìnga-otù ɔ̌, ndɨ̀ ndabhʉ̀ tí ka rìnè ɔvɛ-dzi kórɔ́ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ̀ kàbhà ɔvɛ-otù ɔ̌, kǎbhʉ wà ka rɨ̀ɨ̀ ádrùngbǎnga mà ɨfʉta mànà nà.

10 Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ndɨ̀ kórɔ́ dhu-tsí, ndɨrɔ̀ ɨ kórɔ́ dhu-tsí náarí'ɨ̀ kà tɔ̀ tɨ́. Ní, dhu afɔ̀ nga kà ràbhʉ Yɛ̌sù rɨ̀ɨ̀ àkǎkǎ alɛ tí yà ndɨ Yɛ̌sù abà àpbɛ̀-otù ɔ̌, ndínɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nabhʉ̀ tí rɨ̀ɨ̀ pbɨ̀ndà inzo tí, ràdʉ̀ òtsù pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀. Obhó tí, Yɛ̌sù ní ndɨ ìndrʉ̌ ʉ̀nda arí ndínɨ̌ Kàgàwà ɨgʉ́ tí alɛ.

11 Kǎrí ìndrʉ̌ ù'ɔ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ fɨyɔ́ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Yɛ̌sù, ìndrʉ̌ nù'o alɛ mà, kǎkà ù'ɔ̌ ndɨ̀ ndù'o rɨ̀lǎ alɛ mànà kórɔ́ ní atdí Àba bhà alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù-nyɨ rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ abádhí ànzi ndɨ̀ ndí àbanà bhà inzo tí rɔ̀.

12 Obhó tí, kà rǎtɨna:
«Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwǎ, ma mí ɔvɔ̀nʉ nígǎ adɔ́du nzínzì ɔ̌.
Ma mí nyɨ nífʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌*.»

13 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù rǎtɨna:
«Ɨma, ma mí atdyúdu ɨ̀lɨ́ dɔ̀ná ní Kàgàwà.»
Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna:
«Mǎ mí'ɨ̀ ɨrɔ́ atdíkpá yà idù Kàgàwà íbhò nzónzo mànà*.»

14 Ɨ nzónzo ní ìndrʉ̌ nyʉ́ kǎkà ìnè rí'ɨ̀ ngbùlʉ̌ya nà ndɨrɔ̀ azu mànà nyʉyatsì alɛ. Ní Yɛ̌sù idyi ndɨ ìndrʉ̌ tó ɔ́fɔ̀ átɔ̀. Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi ndínɨ̌ pbɨ̀ndà ɔvɛ-otù ɔ̌, ndɨ̀ ndɨtɔ̀ tí yà ɔvɛ t'íbhòta tó ɔbɨ nà ɨ'ɨ̀ Pfɔ̀mvɔ-ɔbɨ̀ atdídɔ̌,

15 ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉkɔlɔ tí yà ɔvɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ ɨ́ dhu náabhʉ̀ rɔ̀ngɔ̀ òko ɨnɔ bhɛ̌yi kórɔ́ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌ alɛ.

16 Obhó tí, dòtsí nyʉ́ kɨ̌ra nzá màlàyíká-dzʉ̀nà ndɨ̀ ndɔnzɨ tí, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra yà adzɨ ɔ̌ alɛ, Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ dzʉ̀nà ndɨ̀ ndɔnzɨ tí*.

17 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu aká àbadhi mà rɔ̀fɔ̀ ɨ àbanà bhà inzo mànà kórɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kǎdʉ̀na òngo Kàgàwà tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndu'o tí ìndrʉ̌ tó nzérɛnga. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanì ní yà pbɨ̀ndà kasʉ ɨ̀fʉ́ arí, ndàdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ìndrʉ̌ dɔ̌ ka kí ɨzʉ àbà nɨ̌ alɛ-afí nà alɛ.

18 Ndɨrɔ̀, àpbɛ̀ kǎbà ndàdʉ̀ ʉ̀da umvútá ɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɨ̌ɨ̀ ìnè ndɔ̀nzɨ umvútá ɔ̌ ɨ nòtù alɛ dzʉ̀nà.

3

Yɛ̌sù ní àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-kàmǎ, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdza ní àlɛ̌'ɨ dhu
(Ɔzt 12.7; Màt 21.33-38)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ ní yà nyɨ̌ nunzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ. Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌lɨ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta Yɛ̌sù dɔ̌ tí. Kà ní ndɨ Kàgàwà bhà uvitatálɛ, ndɨrɔ̀ yà àlɛ̌ karɔ́vɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ a'uta tó pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.

2 Ka nɨdì ndɨ kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ní Kàgàwà. Ní kɨ̌fʉ ndɨ kasʉ ɔ̀nzɨ ndì ndí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, àdhàdhì Músà nɨ́ifʉ kórɔ́ alɛ tɔ̀ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna Kàgàwà bhà ɨdzá kasʉ dhu bhɛ̌yi*.

3 Ní, Yɛ̌sù àkǎ kɨ̌fʉ atdídɔ̌ rɔ̀sè Músà dɔ̀nǎ. Obhó tí, ka karí ɨdza nɔ̀sì alɛ nífʉ̌ atdídɔ̌ rɔ̀sè ndɨ ɨdza nyʉ́ dɔ̀nǎ.

4 Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ ɨdza mà nósì arí ní ìndrʉ̌, pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu nanzì alɛ ní Kàgàwà.

5 Músà nɨ́ifʉ Kàgàwà bhà ɨdzá ndɨ̀ ndɔ́nzɨna kórɔ́ alɛ tɔ̀ kasʉ, ndínɨ̌ ndɨ kàsʉ̌na nɨ́ɨ'ɨya tí Kàgàwà rʉ̌nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ olùnǎ rɔ̀ dhu tó ngàmbì tí. Ka nɨ'ɨ̀ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌.

6 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ ɨ́fʉ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna kasʉ àdhàdhì àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-kàmǎ tí rí'ɨ̀ ɨngba tírɔ̀. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ ní ndɨ ndɨ ɨdza, àlɛ̌ kapɛ́ ìko pótsó mànzì tó alɛ-afí nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ yà àlɛ̌ kódɔna ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ dhèdhɛ nyʉ́ nà rɔ̀.

Ɨnzá dhu àkǎ kabhʉ alɛ-afí rɔ̀'ɔ̀ odú, ɨ̀nzɨ̌ kɨ̌fʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu dhu
(1Kò 10.1-12)

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, àdhàdhì Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí náavɔ̀ angyí dhu bhɛ̌yi:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ,

8 ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhì abhúkʉ náamvù Kàgàwà-afí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi.
Abádhí náanzì kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀fʉ.»

9 Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ: «Rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ abhúkʉ náamvù afídu,

---

* **2:12 2.12** Zàb 22.23 * **2:13 2.13** Ìsa 8.17-18 * **2:16 2.16** Ìsa 41.8-9 * **3:2 3.2** Ɔzt 12.7

àzèmbè ɨwà ì ala ìfɔ kumì atɔ ɔ̌ ma manzì fɨ́yɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀ tí.
10 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mɨ́'ì nàwí nà abádhí rɔ̌, matɨ:
‹Kàrɨ́ alɛ-afí arúwɨ̌ bìlɨ̌nganà.
Ndɨrɔ̀ abádhí arɨ́ nzɨ̌ pbàkà otu ʉ̀ngʉ̌.›
11 Ndɨrɔ̀, ma matsɔ̀ dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, màtɨ: abádhí rotsúya nzɨ̌ fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*!»
12 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyàndà nga mbɛ̌yi! Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɨ̀'ì nzɛ́rɛ afína nà, yà ndàbhʉ rádʉ̀ ndʉ̀bhà pbìndà a'uta, ndàdʉ̀ ndɨ̀ndà ɨtsɛ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ì dhòdhódhónganà alɛ rɔ̌ rɔ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ bìlɨ̌nganà nzínzìkʉ ɔ̌, yà àdì «indonga» tí ɬlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna ɨdhɔ àdì àlɛ̌ tɔ̀ màtí átɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌bhà nzɛ́rɛnga rʉ̀trǎ nyɨ̌, ndàbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, ìnzɨ̌ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu.
14 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì ìnè àlɛ̌ karɨ́'ì yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ì nà a'uta ɔ̀dɔ àlɛ̌ karɨ́ pɔ́tsɔ́, ràrà àhʉ àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ dhu tí, ní àlɛ̌ kádʉ̀ òko atdíkpá arí'ì Krístò mànà alɛ tí.
15 ɬlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ìrɨ,
ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhì abhúkʉ náanzì kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ìnzɨ̌ 'ìfʉ dhu bhɛ̌yi.
16 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu nɨrɨ 'àdʉ̀ gàyàna ɔ̀nzì ìnzɨ̌ ìfʉ? Tí nzɨ̌ yà Músà ʉnda rùvò Mísrì tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́?
17 Ndɨrɔ̀, ádhɨ mà ɨ Kàgàwà nabhʉ̀ ràkǒ ìfɔ kumì atɔ ɔ̌? Tí nzɨ̌ yà nzɛ́rɛnga nanzì, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'ʉ̀vɛ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́?
18 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà atsɔ̀ dhu okúya dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya yà fɨ́yɔ̀ ndì ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀? Tí nzɨ̌ yà ì nuvó ìnzɨ̌ 'ìrì kà-tsʉ̌ dhu alɛ*?»
19 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, mǎ màla dhu ní, abádhí ratsù nzá ndɨ asota tó ngari ɔ̀ ɨnzá ì à'ù Kàgàwà dhu-okú dɔ̀rɔ̀.

4

Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari pbìndà alɛ tɔ̀ dhu

1 Kàgàwà akɔ̀ wà ndɨ asota tó ngari ɔ̀ àlɛ̌ kótsù nɨ̌ dhu tó làká àlɛ̌ tɔ̀. Ní dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi, ndínɨ̌ ìmbǎ ìnzɨ̌ rɔ̌tsù ányì atdí alɛ mà níɨ'ì tí nzínzìkʉ ɔ̌.
2 Obhó tí, ka kʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ àlɛ̌ tɔ̀ àdhàdhì àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ ka kʉnɔ ka dhu bhɛ̌yi. Abádhí ɨrɨ ndɨ Ɔtɛ, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ràdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì fɨ́yɔ̀. Obhó tí, ka ì ìrì rɔ̀, abádhí adʉ̀ nzá kà'ù.
3 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí àlɛ̌, yà àlɛ̌ ká'ù ka rɔ̀, àlɛ̌ kótsù òtsù ndɨ asota tó ngari ɔ̀. Ndɨ asota tó ngari nàndà dhu nɨ̌, Kàgàwà avɔ̀ dhu àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀, ndàtɨ: ndì rɔ̀tsɔ̀ wà dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya akɛkpá màtí yà fɨ́yɔ̀ ndì ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*.
Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, àzèmbè ɨwà ndì ndɨtɔ̀ yà adzɨ ndì ndabhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ pbìndà kasʉ rɔ́rɔ̀.
4 Obhó tí, ɬlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ atdí ngari ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ rɨ̌ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ rí ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà náaso ndì, ɨwà ndì ndɨtɔ̀ pbìndà kasʉ kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀*.»
5 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎtɨna átɔ̀ ndɨ Andítá ɔ̀: «Abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ɔ̀tsù akɛkpá màtí fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀.»
6 Angyinǎ rɔ̀ ka kʉnɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ fɨ́yɔ̀ alɛ náatsù nzá ndɨ asota tó ngari ɔ̀, abádhí uvó ì ìnzɨ̌ 'ìrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ìnè màtí kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌'ì ìnè 'ɔ̀tsù ndɨ asota tó ngari ɔ̀.
7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ɨ́lɨ «Indonga» tí kátɨna ngǎtsi ɨdhɔ tdítdɔ̀. Àbadhi náavɔ̀ dhu ndɨ ɨdhɔ nàndà dhu nɨ̌ angyinǎ rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-otù ɔ̌, yà ɨwà ka kɔ̀vɔ̀ angyinǎ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kǎtɨ:
Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ìrɨ,
ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú.
8 Obhó tí, dhu í'ìyana gukyè ɨwà Yɛ̀sʉwà arà àhʉ ìndrʉ̌ nà asota tó ngari ɔ̀ dhu tí, ní Kàgàwà ɔ́vɔ̀yana nzɨ̌ dhu tdítdɔ̀ ndɨ dhu-dzidɔ̌ asota tó ngǎtsi ɨdhɔ dɔ̌*.

---

* **3:11 3.11** Zàb 9.7-11 * **3:18 3.18** Ɔzt 14.1-35; Zàb 95.11 * **4:3 4.3** Zàb 95.11 * **4:4 4.4** Ɔpt 2.2 * **4:8 4.8** Obhó tí, Yɛ̀sʉwà nyʉ́ náarà wà àhʉ ìndrʉ̌ nà Kànanà tó pbìrì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨrɔ́ ka kɔ̀zè kitè dhu ní, ndɨ Kànanà rɨ'ì yà obhóná asota tó ngari nyʉ́-sisì kɛ̀lɛ̌.

9 Nírɔ̀, Kàgàwà aródɔna pbìndà alɛ tɔ̀ sàbatʉ̀ nyʉ́ rɨ̌'ɨ̀ ìnè. Ndɨ ɨdhɔ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀dhàdhì yà kǎso ndì ɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ rí ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ bhěyi.
10 Obhó tí, wɔ̀ Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari ɔ̀ òtsù alɛ, náso wà ndì pbìndà kasʉ ɔ̌ rɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà náaso ndì pbìndà kasʉ ndì ndɨtɔ̀ dhu-dzidɔ̌ dhu bhěyi.
11 Nírɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔbɨ, àlɛ̌ rɔ̀tsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̀nzì dhu àlɛ̌ t'ábhúna náanzì dhu bhěyi.
12 Obhó tí, Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ɔbɨ nà, ndàdʉ̀ ndàkà rɔ̀sè yà ɔyɔyɔ kunàdɔ nɨ̌ rí dhu ʉ̀'à ɨla tɔ́ obhi-akpà dɔ̀nǎ. Kǎrótsù bhélébhélé alɛ-nyʉtsì, ndàrà òtsi alɛ-afí nyʉ́ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǎrí alɛ-kpa únzɨ̀ ɨ rɔ́ nga mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ, ndàdʉ̀ àrà òtsi alɛ-kpa ɔ̀ tɛ̀tɛ̀ mà rɔ̌. Kǎrí ìndrʉ̌ rɨ̌rɛ̀na afína ɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu nábhʉ̌ rʉ̀nɨ ndì kpangba.
13 Ɨmbǎ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ arí ndòru atdí dhu mà rɨ̌'ì. Kɔ́rɔ́ dhu arí'ɨ̀ kpangba kà tɔ̀. Kà-nyɨ̀kpɔ́ arí kɔ́rɔ́ dhu àlǎ. Ndɨrɔ̀ Àbadhi nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kɔvɔya àlɛ̌ kanzì kɔ́rɔ́ dhu ɔnzìná alɛ.

Yěsù nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nyʉ́ rɔ̀sè dhu

14 Àlɛ̌ kí'ì ìnè atdídɔ̌ ósè pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ atsù ndàrà àhʉ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ nà. Ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nɨ́ Yěsù, Kàgàwà t'ídhùnà. Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ yà ka àlɛ̌ ká'ù nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ a'uta ɔ̌.
15 Obhó tí, ndɨ àlɛ̌ kí'ì nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nɨ́ yà ànɔ̀ rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ ivívínga nánɔ̀ átɔ̀ alɛ. Pfɔ̀mvɔ Sìtanì umvú àbadhi-afí kɔ́rɔ́ otu ɔ̌, àdhàdhì ndì ndarí àlɛ̌-afí ùmvǔ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzì nzá nzɛ́rɛnga.
16 Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀ndrì a'uta nyʉ́ nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ'ɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ ídzìnga ɔ̀nzɨ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, kà rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨzʉ tɔ́ afína nà àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ídzìnga ɔ̀nzì rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌.

5

Yěsù nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Ɨngbàtí ìlɨ ndì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà nóvò ka karí ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ongó tí kasʉ ɔ̀nzì ìndrʉ̌-ɔvɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ kùhanì bhà kasʉ nɨ́ ndùbho ìnzɨ̌ ka kʉ́bɨna ʉ̀bɨ tí pɛrɛ̀ mà, ʉ̀bɨ tí ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mànà Kàgàwà tɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ́nzì nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Ndì nyʉ́ tírɔ̀ ka nɨ́ ivivi alɛ afína ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɨ̌'ɨ̀ ìnè yà ɨnzá ɨ̀ ɔ̀zè rɔ́rɔ̀ úwǐ ídzì otu rɔ̌ rɔ̀ alɛ tɔ́ dhu ràlʉ̌ dɔ̀na.
3 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndì nyʉ́ tírɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ivíví dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kàkǎ nzá ndùbho ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndùbho ka pbìndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí átɔ̀.
4 Ɨmbǎ ndɨtírɔ̀ arí ádrʉ̀ngbǎ kùhanì tɔ́ ɨfʉta àbhʉ̌ fíndà atdí alɛ mà náarí'ɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà arí ndɨ ìndrʉ̌ ànzi, ndìlɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanì tí, àdhàdhì kǎnzi Àrɔ̌nì, ndìlɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanì tí dhu bhěyi.
5 Ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ nzá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨtírɔ̀ fíndà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nɨ́ ndɨ ka nabhʉ̀ kà tɔ̀. Kǎtɨ kà nɨ̌: «Ɨnyɨ, ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu.
Ndɨrɔ̀, indo ndɨ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma nɨ́ Àbanʉ*.»
6 Ndɨ dhu bhěyi tí, kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ Yěsù nàndà dhu nɨ̌ ngǎtsi ngari ɔ̌ Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ nɨ́ kùhanì dhòdhódhónganà
àdhàdhì Mèlkìsèdekì ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌*.»
7 Yà adzɨ ɔ̌ Yěsù ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǐtsɔ̀ ndì Kàgàwà, yà ìnè ɨ'ɨ̀ ndɨgʉ̌ ndì ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀ alɛ-rɔ̌, ndàdʉ̀ kàtdɛ̀ ɔrʉ́-tʉ̌na nyʉ́ nà ndɨrɔ̀ nyìna-dha nà. Nɨ́ Kàgàwà ɨrɨ kàbhà ɨtsɔ̀ta, tsʉ̀ná dhu kǐfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Ìnè màtí ndì ndí'ì Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀, kʉ̌dhè Kàgàwà-tsʉ̌ dhu ìrɨ arí alɛ tí ndì ndí'ì dhu yà ndì ndabà àpbɛ̀-otù ɔ̌.
9 Kàgàwà itdègu kà-nyʉtsì ndì ndudhé kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ̌ ràkǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ òngo kɔ́rɔ́ alɛ yà tsʉ̀ná dhu ìrɨ rí nígʉ̌ rí, ndàbhʉ ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tí.
10 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Kàgàwà ɨdì ka rì'ì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ɨnzá dhu àkǎ kokò nzónzo tí a'uta ɔ̌ dhu
(1Kò 3.1-3)

---

* **5:5 5.5** Zàb 2.7 * **5:6 5.6** Ɔpt 14.17-20; Zàb 110.4; Ɛ̀br 7.1-17

11 Mèlkìsèdekì nàndà dhu nɨ̌, mǎ mí'ì ábhɔ̌ dhu nà fǔkʉ̀ mǎ mʉ́nɔna. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí ɨ dhu-tì àwɛ̌ tí fǔkʉ̀ dhu rɨ̌'ì odú, ìnzɨ̌ bɨ̌kʉ ari ɨnga ìri dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Obhó tí, yà nyɨ̌ nyʉ́dà kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyí'ì ìnè nyɔ̀ngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùdhɛ̌ arí ìndrǔ tɔ̀ màlímó tí. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyòko òko yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kapɛ̀ kudhe fǔkù dhu-atdyú òho nyɨ̌ nyarí kudhe tdítdɔ̌ fǔkʉ̀ rɔ́. Nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyɔ̀ngò màkyɨ̌ nózè 'ɔ̀mvʉ̀ ɨrɛ́-nzo bhɛ̌yi alɛ tí, àzèmbè ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà rɔ̀.
13 Obhó tí, ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà, yà màkyɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nózè ndɔ̀mvʉ̀ ní àdì àdì ɨrɛ́-ngba tí obhónánga tɔ́ ɔtɛ ɔ̌ alɛ. Ka ní ɨnzá ʉ́nɨ ídzì dhu t'ɔ́nzɨta mà, nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ.
14 Pbɛ́tʉ̀, ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ ní ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ. Ɨ alɛ ní kǎkà ì ɔ́nzɨna kórɔ́ dhu ɔ̌, ɨwà ʉ́nɨ ídzì dhu mà, nzɛ́rɛ dhu mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ.

6

1 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌'ì rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè àlɛ̌ tɔ̀ Krístɔ̀ dɔ̌ ɨsísɔ́ dhu-dɔ̀nǎ, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òwu dɔ̌ angyi yà ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe dhu-tɨdɔ̀ ʉ̀nɨ̌ àlɛ̌ kí dhu ɔ̌. Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌ tdítdɔ̌ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè àlɛ̌ tɔ̀ dhu t'ʉ́nɨta rɔ̌. Ɨ dhu ní: yà ɔvɛ ɔ̀ rádʉ̀ ìndrǔ ʉ̀ndà mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ka kí alɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ kʉbhà dhu mà, Kàgàwà à'u ka kí dhu mànà.
2 Ndɨrɔ̀ ní bàtizò dɔ̌ ka kí dhu ùdhɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ dhu mà, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̀ ka kí ìndrǔ dɔ̌ dhu mànà*. Ngʉ̌kpà dhu ní ìndrǔ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ ka kí dhu ùdhɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ dhu mà, Kàgàwà ɨtdìya ìndrǔ-ànyǎ dhu dɔ̌ ka kí dhu ùdhɛ̌ dhu mànà.
3 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi tí yà ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe dhu-tɨdɔ̀ t'ʉ́nɨta ɔ̌, Kàgàwà òzè ka nɨ̌.

A'uta ʉ̀bha ka kí dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga

4 Kìdyi pɛ́ yà ɨwà ì á'ù Kàgàwà rɔ́rɔ̀ ì nádu angyè fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀. Abádhí ála wà Kàgàwà bhà awáwʉ̀, abádhí ábà wà yà pbìndà alɛ tɔ̀ Kàgàwà arí àbhʉ̌na pɛrɛ̀ átɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ábhʉ wà abádhí ràbà pbìndà Ɨlɨ̀lǎ-Alafí.
5 Abádhí nínè wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ tɔ́ ídzìnga, 'àdʉ̀ yà ìrà rírà adzɨ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ìnè.
6 Pbɛ́tʉ̀, abádhí ádʉ̀ 'àdu fɨyɔ́ angyè mʉ̀tsɔ ɔ̀. Ní ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ àbhʉ̌ ka kí rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì tdítdɔ̌ rʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́. Obhó tí, abádhí rɨ̌'ì àdhàdhì Kàgàwà t'ídhùnà àbhʉ̌ rí kʉtɔ̌ tdítdɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rí ràmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ nyʉ́ Yɛ̌sù nɨ̌ alɛ bhɛ̌yi.
7 Ɨnga tí ka kòbhì adzɨ náapɛ́ àmbɛ dɔ̀ná rárà ìkɔ̌ rɔ̌ igye-dha ɔ̀mvʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ dɔ̀ná ka kòzò ɔ̀nyʉ̀ ì'ɔ ndì nabhì alɛ tɔ̀, ní ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu Kàgàwà ràso wà ndɨ adzɨ.
8 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ okpèna nà itsukpó-nzo mà nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ mànà ní'ɔ̌, ní ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu ndɨ adzɨ ràrɨ̌ mbǎ tɨ̌na nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ kòfù ɔ̀ná ɨdhɔ rìndù wà ndì. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà rárà dhu ʉ̀tsà kʉ̀bɨ ndì ndí kàzʉ nɨ̌ dhu rɔ̌.
9 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mí mbǎ ɔ̀tɛ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi màtí, mǎ mʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́ nyɨ̌ ràrɨ̌'ì ìnè ídzì otu ɔ̌. Ndɨ otu ní ɔ̀gʉ̀ tɔ́ otu.
10 Kàgàwà ní obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Ní kà rɨ̌ nzɨ̌ àdzo nyɨ̌ nyɔ̀nzì kasʉ rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, nyɨ̌ nyɔ́nzì kàbhà alɛ dzʉ̀nà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòko òko abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ́ tí. Ní ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu ɨwà nyɨ̌ rózè Kàgàwà.
11 Ndɨrɔ̀, mǎ mí atdyúna òho dhu ní, ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ràkǎ ndàmbɛ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì dɔ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ yà nyɨ̌ nyódɔna Kàgàwà rɔ̀nzì fǔkʉ̀ dhu àbà nɨ̌.
12 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì ngbɔ̌ya úyɨ̌ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀kò Kàgàwà ná'ù alɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ bhɛ̌yi. Ndɨ dhu bhɛ̌yi aróko alɛ ní ndɨ Kàgàwà ɔ̀kò fɨndá làká fɨ̌yɔ̀ dhu àbà arí.

Kàgàwà arí nzɨ̌ ndì ndɔ̀kɔ̀ làká ʉ̀wʉ̌ dhu
(Ɛbr 10.23-24,32-36)

13 Kàgàwà rɨ̌ làká ɔ̀kɔ̀ Àbràhamʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, kǎtsɔ̀ dhu ɔvɔ̀na rɔ̌ ndìtírɔ̀. Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi ìmbǎ ɔvɔ̀na rɔ̌ ndì ndádʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ ngǎtsi dɔ̀na nǎ ósè ádrʉ̀ngbǎlɛ ní'ì nídhunɨ̌.
14 Kǎtí: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu obhó nyʉ́, ma mí nyasɔ̌ àsɔ̌ atdídɔ̌, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-bvʉ níse atdídɔ̌ átɔ̀*.»
15 Ní, ìnzɨ̌ ndì ndí ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ ndì ndɔ̀dɔ̀ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fɨ̌ndà dhu rɔ̀, Àbràhamʉ̀ adʉ̀ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká fɨ̌ndà dhu àbà.

---

* **6:2 6.2** Ɨrɔ́, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̀ ka kí ìndrǔ dɔ̌ dhu-tì ní: Kàgàwà ònzi ka kí rìrǎ ndɨ alɛ Ɨlɨ̀lǎ Alafí nɨ̌ dhu.
* **6:14 6.14** Ɔpt 22.16-17

16 Obhó tí, ìndrǔ apɛ́ dhu ɔ̀tsɔ, nɨ́ abádhí arɨ́ ndɨ dhu ɔ̀tsɔ yà ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ rɨ́'ɨ̀ ròsè dɔ̀yanǎ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔ̀tsɔ abádhí ɔ̀tsɔ̀ dhu náarɨ́ kórɔ́ agɔ̀ta ɨ̀tɔ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀.

17 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tí, Kàgàwà azè ndɨ̀tɛ̀ dhu kpangba yà ndɨ̀ ndɔ̀kɔ̀ fɨ̀ndá làká dhu àbà rɨ́ alɛ tɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ̀ ràrǎdʉ̀ pbìndà ɔtɛ ʉ̀wʉ akɛ̀kpá màtɨ́. Nɨ́ kɨ̌tɛ̀ ndɨ làká tɔ́ obhónga dhu ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀ ndìsě ka nɨ̌ dhu-otù ɔ̌.

18 Nɨ́rɔ̀, ìnzɨ̌ arɨ́ 'ʉ̀wʉ̌ dhu yà ìnzɨ̌ Kàgàwà rǎdʉ̀ tìtɔ̀ ʉ̀nɔ̀ ɔ̀yá rɨ̌'ɨ̀ ɔyɔ. Ɨ dhu nɨ́ làká t'ɔ́kɔ̀ta mà dhu t'ɔ́tsɔta mànà. Nɨ́, yà kà-nyʉtsì àlɛ̌ kúrù àlɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌-afí nótsì wà ɔbɨ atdídɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kɔdɔ tɨ́ àlɛ̌ ràbà yà kɔ̌kɔ̀ fɨ̀ndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu àlɛ̌-atdyú nyʉ́ nà.

19 Ndɨ àlɛ̌ kódɔna àlɛ̌ ràbà dhu rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rìkò pótsɔ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, àdhàdhì nàngà náarɨ́ bàtɔ́ àbhʉ̌ rìdè pótsɔ́ atdí ngari ɔ̌ ɨdha dɔ̌ dhu bhěyi. Kǎbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rʉ̀dà àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ pàziyà ɔ̀nǎ, àlɛ̌ rɔ̀tsù atdídɔ̀ ɨ́lǎ ngari ɔ̀, yà Kàgàwà arádɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨ.

20 Yěsù atsù ndɨ angyi ányɨ àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ òngo pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɨ́ dhòdhódhónganà, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

7

Mèlkìsèdekì nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ dhu

1 Mèlkìsèdekì nɨ'ɨ̀ Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ɔrʉ́ alɛ bhà kùhanɨ̀. Nɨ́ atdíku, Àbràhamʉ̀ rɨ̌ ndàdǔ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà ndɨ̀ ndúgyè ɨla, ndàdʉ̀ abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzì dhu-dzidɔ̀ rɔ̀, Mèlkìsèdekì arà, 'ɔ̀wù 'ùsò kà mànà otu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàso.

2 Nɨ́ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀ ndàkɔ ɨla ɔ̌ dhu kórɔ́ tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ nábhʉ kà tɔ̀. Mèlkìsèdekì tɨ́ kátɨna ɔvɔ-tɨ̀ nɨ́ obhónánga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà*. Sàlɛmʉ̀-tɨ̀ nɨ́ màrʉ̀ngà.

3 Ka kʉ́nɨ nzá Mèlkìsèdekì t'ábanà mà, kà-tsánà mà ndɨrɔ̀ atdí kà t'ábhunà mà. Ndɨrɔ̀, ka kʉ́nɨ nzá ɨngbàngá ka kʉgʉ ka dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨngbàngá kǎdʉ̀ ɔ̀vè dhu mà. Kɔ̀fɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà nà ka nɨ́ kùhanɨ̀ dhòdhódhónga nà nɨ́dhunɨ̌.

4 Nɨ́rɔ̀, nyàndà pɛ́ wɔ̀ alɛ ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ tɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀! Àbràhamʉ̀, àlɛ̌ t'ábhunà-nzìnzì nyʉ́ mà, náabhʉ̀ ɨla ɔ̌ ndɨ̀ ndakɔ̀ kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ kà tɔ̀.

5 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ pbàkùhání nɨ'ɨ̀ Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ, ndɨ Lawì ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ. Nɨ́ Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉyá dhu pbàkùhání tɔ̀ ròngò adɔ́ya, Pbàìsràyélí, nónzì rùbho ɨ̀ àbà kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ́yɔ̀*.

6 Ndɨrɔ̀, Mèlkìsèdekì nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndàbà kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ kà tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ ndɨ Àbràhamʉ̀, yà Kàgàwà akɔ̀ làká fɨ̀ndà alɛ náso.

7 Ɨnzá ka kàgò alɛ dɔ̀ná rórɔ̀, ákɛ̌ alɛ àsɔ̌ arɨ́ narɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ.

8 Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ ɨ'ɨ̀ pbàkùhání tɨ́ alɛ, yà kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ tɔ́ pɛrɛ̀ núbho ka kongónà fɨ́yɔ̀ alɛ, nɨ'ɨ̀ ʉ̀vɛ̌ rádʉ̀ ʉ̀vɛ atdíku alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Mèlkìsèdekì, yà Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndàbà kórɔ́ dhu tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ̀ndà alɛ, nɨ́ dhòdhódhónga nà arɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà alɛ, àdhàdhì Ɨ̀lǐlǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi.

9 Nɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kínè àlɛ̌ ràtɨ, Lawì, yà pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ adɔ́ya Pbàìsràyélí nóongónà kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbho pɛrɛ̀ tɨ́ fɨ́yɔ̀ alɛ, nɨ́ rabhʉ̀ wà kórɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ átɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Mèlkìsèdekì tɔ̀ Àbràhamʉ̀-nyʉtsì.

10 Obhó tí, ɨnzá màtɨ́ ka kàpè ndʉ̀gʉ rórɔ̀, Lawì ɨ'ɨ̀ ìnè abhunà-nzìnzì Àbràhamʉ̀-nyʉtsì, Mèlkìsèdekì mànà ndɨ abhunà-nzìnzì mà rɨ̌ 'ùsò, ràdʉ̀ pɛrɛ̀ àbhʉ fɨ̀ndà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ Mèlkìsèdekì bhěyi ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀, Yěsù, ɨ̀lɨ̌ dhu

11 Pbàìsràyélí tɔ́ Ʊyátá ɔ̀, ka kongónà pbàkùhání òvò Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌. Abádhí nɨ'ɨ̀ pbàkùhání Àrɔ̌nì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ pbàkùhání tɨ́ abádhí ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nɨ'ɨ̀ ɨnzá àkǎ ɔ́fɔ̀. Àkǎ àkǎ dhu tɨ́ kɨ̌'ɨ̀ nánɨ̌, ka kahòna nzɨ̌ Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ kùhanɨ̀-atdyú tdítdɔ̀. Ndɨ dhu ɨ'ɨ̀na mbǎ tɨ̌na nà.

12 Obhó tí, kùhanɨ̀ tɔ́ kasʉ ʉ̀wʉ ndɨ̀ rɔ̀, Ʊyátá àkǎ wà ndʉ̀wʉ ndɨ̀ átɔ̀.

13 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ka kɔ̀tɛ̀ pbìndà dhu dɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ'ɨ̀ vurò alɛ-dhú-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kà mà tɔ́ dhu-dhú nzínzì ɔ̌, màzàbahʉ̀ dɔ̌ kùhanɨ̀ tɔ́ kasʉ nanzì atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨ̀mbǎ.

---

* **7:2 7.2** Ɔpt 14.17-20 * **7:5 7.5** Ɔzt 18.21

14 Obhó tí, dhu ʉ̀nɨ wà ndɨ̀ kpangba àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rahʉ̀ Yudhà-dhú nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
Ndɨ̀rɔ̀ ndɨ alɛ-dhú nàndà dhu nɩ̌, Músà náavɔ̀ nzá kùhanɨ̀ tɔ́ kasʉ tɔ́ dhu nàndà atdí ɔtɛ
mà.
15 Ndɨ̀rɔ̀, yàrí ní ndɨ ndɨ dhu nɩ̀tɛ̀ kpangba tdítdɔ̌ dhu: Mèlkìsèdekì nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ ngǎtsi
kùhanɨ̀ nítɔ̀ wà ndɨ̀.
16 Ndɨ kùhanɨ̀-tsí ka kɨlɨ nzá rɨ̀'ɨ̀ kùhanɨ̀ tí ìndrǔ tɔ́ màndʉ nónzì ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, ka kɨlɨ ka rɨ̀'ɨ̀ kùhanɨ̀ tí dhòdhódhónganà arádɨ ípìrɔ̌nga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ
nɩ̌.
17 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ ní dhòdhódhónganà arádɨ kùhanɨ̀
Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌* alɛ.»
18 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kàgàwà ahò angyè ʉyátá, ndɨ ʉyátá ɨ'ɨ̀ ivívínga nà ndɨ̀rɔ̀ kǎnzɨ̀
nzá ìndrǔ-dzʉ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ nzá ìndrǔ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ alɛ tí nyɨ̀kpɔ́na
ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà íbhò wà àlɛ̀ kádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà àlɛ̀ kabá tí atdídɔ̌ àkǎ dhu. Ndɨ dhu-otù
ɔ̌ nga ní ndɨ àlɛ̀ kí'ɨ̀ ìnè àlɛ̀ rɔ̀ndrì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ nɩ̌.
20 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, Yěsù ɨ̀lɩ̌ ndɨ̀ ndí ràdɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ tí rɔ̀, Kàgàwà atsɔ̀ pɛ́ dhu
angyi. Pbɛ́tʉ̀, Lawì bhà pbàdzʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ ʉ̀lɩ̌ ka kí kùhanɨ̀ tɔ́ kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ka katsɔ̀ nzá
dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi.
21 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɨlɨ Yěsù rɨ̀'ɨ̀ Kùhanɨ̀ tí yà ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌. Kǎtɨ kà nɩ̌:
«Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu,
ndɨ̀rɔ̀ ma mí nzɨ̌ madǔ tdítdɔ̌ ndɨ dhu dɔ̌:
nyɨ nyádɨ Kùhanɨ̀ tí dhòdhódhónganà*.»
22 Ndɨ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà ɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌, Yěsù ní ndɨ àlɛ̀ àbhʉ̌ rí àlɛ̀ rà'ù dhu ìnè
àlɛ̀ ràrɨ̌'ɨ̀ Kàgàwà mànà àlɛ̀ núngbò atdídɔ̌ àkǎ ungbòta ɔwʉ́tá nà alɛ.
23 Ndɨ̀rɔ̀ ngǎtsi dhu rɨ̌'ɨ̀ ìnè átɔ̀: ngʉ̌kpà pbàkùhání ní'ɨ̀ abhɔ rɔ̀. Ní abádhí owúnà ʉ̀vɛ
rɔ̌, kadʉ̀ 'ʉ̀wʉ pbàkùhání-ɔwʉ́tá nɩ̌. Ní ndɨ dhu aránà abádhí àbhʉ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀nzɨ̀ kùhanɨ̀
tɔ́ fɨyɔ́ kasʉ dhòdhódhónganà.
24 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù tɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ ndɨ dhu bhɛ̌yi: Kà rɨ̌'ɨ ípìrɔ̌nga nà dhòdhódhónganà,
ndɨ̀rɔ̀ kʉ̀wʉ̌ rí kùhanɨ̀ tɔ́ kàbhà kasʉ ɔ̌ rɔ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ.
25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kà rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀nè ndɨ̀gʉ̌ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ɨ̀wǔ otùna ɔ̌ alɛ atdídɔ̌. Obhó
tí, kà rɨ̌'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà dhòdhódhónganà, ndɨ̀rɔ̀ kǎrí ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀.
26 Nírɔ̀, Yěsù ní ndɨ àkǎkǎ àlɛ̀ tɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà. Ka ní Ɨlɨ̌lǎ alɛ
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ɨ̀mbǎ afátá nà alɛ, ndɨ̀rɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na atdí dhu mà
rɨ̌'ɨ̀ nyʉnatsì alɛ. Kàgàwà índà ka nzɛ́rɛngatálɛ rɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ kìdzɨ, ndɨ̀lɨ ɔrʉ́ ngari nyʉ́ ɔ̌
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
27 Kà rɨ̌ nzɨ̌ bìlǐnganà ndɨ̀ ndí pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu-atdyú òho, àdhàdhɨ̀ pbàkùhání
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ ngʉ̌kpà kámá nɔ́ɔnzínà ka bhɛ̌yi. Abádhí ubhónà pɛ́ pɛrɛ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga
nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨtírɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ ndɨ dhu-dzidɔ̌ 'ádʉ̀ kùbho ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
Obhó tí, Yěsù anzɨ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí, yà ndɨ̀ ndipfo ndɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀
dhu-otù ɔ̌.
28 Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ kʉlɨ ìnè nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̌'ɨ̀ nyʉyatsì alɛ
mà rɨ̀'ɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkùhání tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà atsɔ̀ dhu* nʉ́ʉwʉ̀ ndɨ Músà bhà Ʊyátá.
Wɔ̀ ndɨ kǎtsɔ̀ dhu nɩ̌, kɨ̌dɨ Idhùnà ràdɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí. Ndɨ kà
t'ídhùnà ní ndɨ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi rí pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɔ́ pbìndà kasʉ
ɔ̀nzɨ dhòdhódhónganà alɛ.

8

Yěsù ní àlɛ̌ tɔ́ obhóná pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà
Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu
(Ìsa 55.3; Ɛ̀br 9.6-12; 12.24)

1 Yàrí ní ndɨ wɔ̀ mǎ mòzè mʉ̌nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhu: àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà pbàkùhání
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí ní ndɨ Yěsù nyʉ́. Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀, kǎdɨ Kàgàwà bhà ɨfʉta tɔ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.
2 Kǎrí Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ tɔ́ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌ ɨ̀lǎ ngari ɔ̀ Kàgàwà arádɨ ɨ, kà-tɨ̀ ní,
kà rarí ndɨ kasʉ ɔ̀nzɨ obhóná hɛmɛ̌-dzà ɔ̌. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà ní wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
úpe, ɨ̀nzɨ ní ìndrǔ úpe.

---

* **7:17 7.17** Zàb 110.4 * **7:21 7.21** Zàb 110.4 * **7:28 7.28** Kàgàwà atsɔ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ 7.21 ɔ̀.

3 Ɨngbàtí ìli ndì ádrùngbǎ kùhanì mà ka kilínà ndínǐ ongó tí yà ùbi tí ka kúbina ìzǎ tó
pɛrɛ̀ mà ngǔkpà pɛrɛ̀-tidò mànà núbho Kàgàwà tò. Ní ndi pɛrɛ̀ nàndà dhu nǐ, dhu akána
Yěsù, àlɛ̀ tó pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̀ Kamà, rì'ì pɛrɛ̀ tí ndì ndábhǔna ìndrǔ-ɔvò rɔ̀
dhu nà.
4 Yà adzi ɔ̀ ndì ndi'ì nánǐ, kǐ'ìyana mbǎ kùhanì tí, ìnè Músà bhà Ʊyátá ávi dhu bhěyi
rí pɛrɛ̀ ùbhò Kàgàwà tò ngǔkpà pbàkùháni rǐ'ì nídhunǐ.
5 Ɨ pbàkùháni rɔ̀nzina Ɨlǐlǎ ngari ò kasu ni'ì yà òrù-akpà ò arí 'ònzi obhóná dhu tó ɔ́fò
kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, yà íkyèrɔ̀ Músà rǐ'ì ndínǐ ndì ndɔsí tí hɛmɛ̌-dzà ònà kàsumì ɔ̀, Kàgàwà
avò dhu kà tò ndàti: «Ándà yàrí dhu mběyi. Nyi nyí hɛmɛ̌-dzà ùpě yà pbìrì dɔ̀ rò ma
mitè indù idza tó ɔ́fò ɔ̀*.»
6 Ní kòmbí, Yěsù tò Kàgàwà ábhu kasu ní ídzì kasu nyú ròsè ngǔkpà pbàkùháni tó
kasu dònǎ. Obhó tí, kǐdè ìndrǔ nzínzì ɔ̀ Kàgàwà mànà, ndínǐ ndì ndungbò tí ìndrǔ fìndá
ídzìnga ósè angyè ungbòta tó ídzìnga dònǎ ungbòta nǐ. Ndi ungbòta ní yà Kàgàwà akò
fìndá làká ìndrǔ tò àkǎ àkǎ ungbòta.
7 Wɛmbɛrɛ̀ tó ungbòta† níi'ìyana gukyè iwà ìndrǔ nabhù rì'ì àkǎ àkǎ alɛ tí Kàgàwà-
nyìkpó ɔ̀ dhu tí, ní Kàgàwà ahòna nzǐ ngǎtsi ungbòta-atdyú ndɔ̀nzì pbìndà alɛ mànà.
8 Pbétù, yàrí ní ndi Kàgàwà arù pbìndà alɛ dɔ̀ tí dhu. Kǎti:
«Kànǐ idhɔ ìrà wà.
Ndi idhɔ ní yà mǎ mí mǔngbò ɔwútána tí Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̀ bhà mà,
Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ bhà mànà ònǎ idhɔ.
9 Ndi ungbòta rǐ mbǎ ì'ì àdhàdhì yà abádhí t'ábhúya mànà ma manzì ungbòta bhěyi,
yà ma mulú abádhí ɔtsúya rɔ̀,
mipfo Mísrì tó pbìrì ò rò ònǎ idhɔ ɔ̀ dhu bhěyi.
Ɨnzá abádhí akò 'òngò ndi ungbòta ìfu bìlínganà dhu-okú dò rò,
ima mà átò, ma madù abádhí ùbhà.»
10 Ndirò kǎti:
«Ndi idhɔ dzidɔ̀, yàrí ní ndi Ìsràyelì tó pbìrì ɔ̀ bhà mànà mǎ mungbòya mǎ nǐ ungbòta-
tidò.
Ma mabhùya abádhí rùni pbàkà Ʊyátá,
madù àndinà átò abádhí-afí ò.
Ma ni'ìya abádhí tó Kàgàwà,
ndirò abádhí ni'ìya pbàkà alɛ.
11 Atdí alɛ mà náaraya nzǐ dhu ùdhe rɔ̀ atdí ɔdhìnà tò màtí, ndirò adònà tò màtí, ndàti:
‹Nyi nyàkǎ nyuni Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà!›
Obhó tí, kórɔ́ alɛ núuniya ma,
rɔ̀pè ndì ákěkpá ngbángba ò rò, ràrà àhu abádhí nzínzì ɔ̀ ádrùngbǎlɛ ò.
12 Ma mubàya abádhí tó afátá,
ìnzǐ madù abádhí tó nzɛ́rɛnga ìrè*.»
13 Kàgàwà rɔ̀tɛ Ungbòta Ɔwútá dɔ̀ dhu náadù wɛmbɛrɛ̀ tó Ungbòta àbhu ròngò ayína
tí. Ndirò ayína tí òngò dhu, yà iwà ndì níngyɛ̌ dhu, ní íkyèrɔ̀ ɔ̀dì ndínǐ ndì ndawí tí dhu.

9

Ungbòta-ɔwútá tó ídzìnga núdà wà Ungbòta-ayí tó ídzìnga dhu
(Uvt 24.3-8; 25; 26; 40.17-33; Ɛ̀br 12.24)

1 Wɛmbɛrɛ̀ tó ungbòta ɔ̀, Kàgàwà rɔ̀ ìndrǔ arí 'ìtsò yà adzi dɔ̀ ònǎ rò ngari mà, abádhí
àkǎ 'ònzì sɔmà tí dhu mànà dɔ̀ ʊyátá níi'ì ìnè.
2 Ndi dhu bhěyi ní ndi, abádhí upe hɛmɛ̌-dzà. Ányì-dzá, wɛmbɛrɛ̀ tó kàluga-ɔvò ni'ì
«Ɨlǐlǎ Ngari». Ndi kàluga ɔ̀ ka kuli dhu ní àrùbhù ɔpbína nà ádrùngbǎ tarà-ba mà,
Kàgàwà tò ka kúbhǒna pɛrɛ̀ tí mùgatì ka kulínà dònǎ mizà mànà*.
3 Ndirò, ndi wɛmbɛrɛ̀ tó kàluga mà ɔyɔ rí kìsě kàluga mànà-ɔ̀nga ka kundɔ ádrùngbǎ
mbɛrù-ba nǐ. Wò ndi ɔyɔ rí kìsě kàluga-ɔvò ni'ì «Atdídɔ̀ Ɨlǎ Ngari.»
4 Ndi kàluga ò i'ì dhu ní ɔrò nǐ ka kóbhòlò màzàbahù-tidò, yà mběyi arɔ́ngu kàzu ò
ka kòbì ndì rò alindra-tidò tó pɛrɛ̀ ka kɔbínà dònǎ rò màzàbahù. Ngǎtsi dhu ni'ì ɔrò nǐ
ka kútri kórɔ́ ngbǒna sàndukù, yà «Ungbòta tó Sàndukù» tí ka kátina sàndukù. Ndi
sàndukù ò i'ì dhu ní, ɔrò nǐ ka kɔ́bhòlò kɔ́pà, yà mànà tí kátina mùgatì-tidò rǐ'ì ònà mà,

---

* **8:5 8.5** Uvt 25.40. † **8:7 8.7** Wɛmbɛrɛ̀ tó ungbòta ní yà Sìnayì tí kátina pbìrì-dɔ̀ rò Kàgàwà anzì pbìndà alɛ mànà ungbòta (Uvt 24.3-8). * **8:12 8.12** Yèr 31.31-34 * **9:2 9.2** Law 24.5-9

Àrɔ̌nì bhà mùgǒ, yà ɔpbína atà, ndàdʉ̀ ìpfǒ mànà*. Ndɨrɔ̀, kà’ɔ̀ ɨ’ì ngʉ̌kpà dhu ní ɔ́yɔ̌ odu-afǎ-nzo, yà ndì mànà ìndrǔ nùngbò Ʊyátá Kàgàwà andí dɔ̀yá*.

5 Ndɨ sàndukù dɔ̌ ka kʉlɨ dhu ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ìtɛ̀ rí àtsà ka kátsà màkèrubì tí kátɨna màlàyíká tó ɔ́yɔ̀ wɔyɔ̀. Ɨ màkèrubì nʉ́ʉngbɛ pékéléya, sɨsìya ràdʉ̀ ndìbvu yà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ kʉ̌bà tí ìndrǔ tó nzɛ́rɛnga ɨzǎ-azù nʉ́fʉ̀ ka kongónà ɔ̀ná ngari dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí rí’ì kàsʉmì ní nzɨ̌ yà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu àwɛ̌ ka kí ɔ̀ná atdátdírà ɔ̌ kàsʉmì.

6 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ka kahù kɔ̌kɔ̀ dhu-nyɨtì kɔ́rɔ́. Ní, pbàkùhání nóongónà òtsù bìlǐnganà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tó kàluga ɔ̀, fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ì í rɔ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ongónà òtsù wɔ̀ ɔyɔ rí kìsɛ̌ kàluga ɔ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí, yà atɔ náarí ɨrà dhu bhɛ̌yi. Àbadhi ongónà òtsù nà fɔná ányɨ dhu ní, yà pɛrɛ̀ tí ndì ndìpfo ndì nyʉ́ tírɔ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨzǎ-azù mà, yà ngʉ̌kpà alɛ ìpfo pɛrɛ̀ tí fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨzǎ-azù mànà*.

8 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̌, Ɨlǐlǎ-Alafí azè ndɨtɛ̀ dhu ní, «Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari» ɔ̀ ìndrǔ rɔ̌tsù Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ ɔ̀ná otu rɨ’ì ɨnzá ndɨ ndàpɛ̀ ndàngbɛ̌ rɔ́ dhu. Ndɨ dhu nɨ’ì àdì yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà àdì kasʉ ɔ̀nzɨ ndì ndí rɔ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu.

9 Wɔ̀rí ní ndɨ yà kòmbí arí ’ɔ̀nzɨ dhu nɨtɛ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ dhu nɨ’ì, Kàgàwà tɔ̀ ka kubhónà ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mà, ʉ̀bɨ tí ka kʉbínà ìzǎ tó pɛrɛ̀ mànà rongónà nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí alɛ àbhʉ rɨ’ì àkǎkǎ atdídɔ̌ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ kɔ̀nzɨ alɛ tí.

10 Kɔ̌kɔ̀ ʉyátá ní ɨ ìndrǔ ongónà ìfʉnà ì ɔ́nyʉna dhu mà, ì ɔ́mvʉ̀na dhu mà, ndɨrɔ̀ fɨyɔ́ sɔmà tó mànduʉ nózè dhu bhɛ̌yi ì í ’ù’ɔ̌ ’ìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu mànà nàndà dhu nɨ̌. Ɨ ʉyátá ɨ’ì ngari nà ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ʉ̀wʉ́, ròngò ɔwʉ́tána tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ ɨra pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí, ndínɨ̌ ndì ndibho tí yà ìnè àlɛ̌ kí’ì nà kòmbí màtí ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀. Kǎtsù ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ àkǎ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà ní nzɨ̌ yà ìndrǔ nyʉ́ núpe. Kà-tì ní, ka ní nzɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà.

12 Kǎtsù atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí ndɨ ɨdza ɔ̌ Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari ɔ̀. Kǎtsù nzá ányɨ ʉ̀bɨ tí ka kʉ́bɨna pɛrɛ̀ tí ìndrɨ̀-akpá-azù nà ndɨrɔ̀ ìkyì-akpá-nzo-azù nà, pbɛ́tʉ̀ kǎtsù ányɨ azùna nyʉ́ otù ɔ̌ ndìtírɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ otu ɔ̌ ní ndɨ, kʉ̌wʉ̀ àlɛ̌ dhòdhódhónganà àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.

13 Angyi ka kongónà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ ìndrɨ̀-akpá-azù mà, ìkyì-akpá-nzo-azù mà, kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bɨ ìkyì-ɨvá-nzo-ohù mànà nʉ́vɔ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tì alɛ dɔ̀, ndínɨ̌ abádhí nu’o tí rìlǎ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

14 Ní, dhu apɛ́ ɨ’ì ndɨ dhu bhɛ̌yi kɔ̌kɔ̀ ɨzǎ-azù nóongónà dhu ɔ̀nzì dhu tí, ní Krístɔ̀-azù nyʉ́ tí mbǎ àdʉ̀ ɨ’ì ɔbɨ nà atdídɔ̌ rɔ̀sè, ndù’o àlɛ̌, àlɛ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌? Obhó tí, Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arí’ì alɛ bhà Ɨlǐlǎ Alafí-otù ɔ̌, Krístɔ̀ níipfo ndì ndìtírɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzù núu’o àlɛ̌ tó ɨrɛ̀ta rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨnzá àkǎ mʉ̀tsɔ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔnzɨ tí Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí’ì dhòdhódhónganà alɛ bhà kasʉ.

15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Krístɔ̀ ní ìndrǔ nzínzì ɔ̌ arí ìde Kàgàwà mànà alɛ, ndɨ Kàgàwà ɔ́nzì ìndrǔ mànà ɔwʉ́tána tó ungbòta ɔ̌. Ndɨ dhu otù ɔ̌ ní ndɨ, kɔ̌kɔ̀ Kàgàwà únzì alɛ rɨ̌’ì ìnè ’àbà dhòdhódhónga nà rádɨ dhu, yà kǎkɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu. Kɔ́rɔ́ ɨ dhu rǎdʉ̀ àkǎ Krístɔ̀ náavè ndínɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tí kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tó ungbòta tó kàsʉmì ɔ̌ dhu nʉfá alɛ mà fɨyɔ́ afátá ɔ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

16 Ɔvè ndì ndɔ́vè rɔ́rɔ̀ ìndrǔ avɔ̀ dhu náapɛ ɨ’ì ìnè, ní dhu àkǎ wà kɨtɛ̀ dhu wɔ̀ ndɨ dhu navɔ̀ alɛ rɔ́vè wà, tdʉ̌ ka kɔnzɨ ndɨ alɛ ʉnɔ dhu rɔ̀.

17 Obhó tí, ɔvè ndì ndɔ́vè rɔ́rɔ̀ ìndrǔ ɔvɔ̀ dhu rɨ̌’ì tǐna nà ndɨ alɛ ɔvè dhu-dzidɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ mbǎ kà nà àdì ndɨ alɛ àdì ípìrɔ̌nga nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

18 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, wɛmbɛrɛ̀ tó Ungbòta mà Kàgàwà ɨlɨ nzá ɨnzá azu àpɛ̀ ndʉ̀fʉ rɔ́rɔ̀.

19 Obhó tí, wɛmbɛrɛ̀ tí Músà náavɔ̀ yà Kàgàwà abhʉ̀ fɔná Ʊyátá kɔ́rɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǐdyi ìkyì-akpá-nzo-azù mà ìndrɨ̀-akpá-azù mànà, ndàngbɔ̌ atdíkpá ɨdha nà. Ndɨrɔ̀, kǐdyi hìsɔpɔ̀ tí kátɨna itsu-dɔ̀ká, ndìsɔ̌ àlálà tàmà-ɨká nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ imbi nɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨ azu ʉ̀vɔ nɨ̌ Ʊyátá tɔ́ bhʉ̌kù-dɔ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀.

20 Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí ní ndɨ Kàgàwà ʉyá ndínɨ̌ nyɨ́ nyongó tí ìfʉnà Ungbòta ìtɛ̀ rí azu*.»

21 Músà nʉ́ʉvɔ ndɨ azu átɔ̀ Hɛmɛ̌-dzà dɔ̌ ndɨrɔ̀ kʉ̌vɔ ka sɔmà tó dhu-tsí dɔ̌ kɔ́rɔ́.

22 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá ka kàndà rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu ù’ɔ̌ arí rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu ní pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ ɨzǎ-azù ʉ̀fʉ̀ ndì dhu. Ndɨrɔ̀, ɨnzá azu ʉ̀fʉ ndì rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrǔ tó nzɛ́rɛnga nʉ́bà.

---

* **9:4 9.4** Ɔzt 17.9-15 * **9:4 9.4** Tɔr 10.3-5 * **9:7 9.7** Law 6.11,15 * **9:20 9.20** Uvt 24.8

23 Nírɔ̀, ndɨ̀ nàla dhu nɨ́ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨ̀tɛ̀ arɨ́ dhu nú'ɔ̌ ka rarɨ́ azu nɨ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, obhónga dɔ̌ ka kɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ dhu rɔ̌nzina nɨ́ yà atdídɔ̌ fɨ̀ndá ídzìnga ósè ɨ̀zǎ-azù tɔ́ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ pɛrɛ̀.

24 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ atsù ɔ̀nà Atdídɔ̌ ƗlǍ Ngari nɨ́ nzɨ̌ yà ìndrʉ̀-ɔtsʉ́ ósì ngari. Yà ìndrʉ̀-ɔtsʉ́ ósì ngari nɨ'ì yà obhóná Atdídɔ̌ ƗlǍ Ngari nyʉ́ tɔ́ ɔ́fɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nítɛ̀ rí ngari. Pbɛ́tʉ̀, kǎtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ yà Kàgàwà arádɨ ɨ, ndòngò àmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀.

25 Yà atɔ náarírà dhu bhɛ̌yi, Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nóongónà ɔ̀tsù atdí-gʉ̀na tɨ́ Atdídɔ̌ ƗlǍ Ngari ɔ̀. Kɔ̌ngónà ɔ̀tsù ányɨ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ̀ ndábhʉ̌na Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ-azù nà fɔ́ná. Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náatsù nzá Atdídɔ̌ ƗlǍ Ngari ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndongó tɨ́ ndàbhʉ ndɨ̀tírɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ ibí-gʉ̀na.

26 Kɨ̌'ìna gukyè ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní kǎkána ndàbà àpbɛ̀ ibí-gʉ̀na rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà adzɨ Kàgàwà anzìna dhu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndɔ̀dì ndì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Krístɔ̀ níítɛ̀ ndì atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga, yà ndì nyʉ́ tírɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ ndìpfɔ̌, ndàbhʉ ndɨ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.

27 Ɨngbàtɨ́ ílɨ ndɨ̀ alɛ mà rɔ̌dɔna dhu ní, ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́ dhu, ndɨ ɔvɛ-dzidɔ̌, Kàgàwà ràdʉ̀ ànyǎna ɔ̀tdɨ̀.

28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ átɔ̀, Krístɔ̀ níipfo ndɨ̀ ndɔ̀vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tɨ́ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ nzérɛnga. Ndɨrɔ̀ kɨ̌ngoya ìngo tdítdɔ̌. Nɨ́, kɨ̌ngoya nzɨ̌ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ngoya ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tɨ́ ndɔ̀dɔ arɨ́ alɛ.

10

Krístɔ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Ɛ̀br 9.7-15,23-28)

1 Músà bhà Ʊyátá nɨ'ì ɨ̀rà rírà ídzì dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨ̀tɛ̀ rɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ì nzɨ̌ ɨ dhu nyʉ́ ɨ̀tírɔ̀. Ndɨ Ʊyátá náazè nɨ́ kongò atdí pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ núbho Kàgàwà tɔ̀ yà atɔ náarí ɨ̀rà dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà nzɨ̌ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ríwu alɛ nábhʉ rɔ̌ rɨ'ì àkǎkǎ alɛ tɨ́.

2 Dhu ɨ'ìna gukyè wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ù'o 'ɨ̀lǎ dòtsí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ atdí-gʉ̀na tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ ɨ alɛ náawùna nzɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ rɔ̌ tdítdɔ̌ nzérɛngatálɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhàna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ ɨ ɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu atdídɔ̌.

3 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀-otù ɔ̌, ìndrʉ̌ owúnà fɨyó nzérɛnga nísè rɔ̌ yà atɔ náarírà rɔ̌.

4 Obhó tɨ́, ìkyì-akpá-azù mà ɨ̀ndrɨ̀-akpá-azù mànà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga ìndò akɛkpá màtɨ́.

5 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Krístɔ̀ ɨra yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu Kàgàwà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà, ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà kubho ɨndʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ní ngbɔ̌dʉ ndínɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ pɛrɛ̀ tɨ́ ɨndʉ̀.

6 Kàzʉ ɔ̀ ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà,
nzérɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ mànà
náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpónʉ.

7 Nɨ́, ma madʉ̀ àtìnà ɨnyɨ nɨ̌:
‹Kàgàwǎ, kànɨ̌ ma mìrà ma-tírɔ̀,
ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ nyɨ nyòzè dhu,
àdhàdhɨ okúdu dɔ̀ rɔ̀ ka kandí pbʉ̀kʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.›»

8 Àlɛ̌ kàla wà dhu, Krístɔ̀ ravɔ̀ dhu, ndàtɨ: «Nyɨ nyazè nzá, ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà, ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà nzérɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ mànà. Kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpónʉ.» Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi àzèmbè kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ pɛrɛ̀ núbhɔ̌ ka karɨ́ àdhàdhɨ Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀ tɨ́.

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà: «Kàgàwǎ, kànɨ̌ ma mìrà, ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ nyɨ nyòzè dhu.» Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà ìpfo kɔ̌kɔ̀ ɨ̀zǎ t'úbhota tɔ́ angyè pɛrɛ̀ kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà Krístɔ̀ nyʉ́ nɨ̌.

10 Ndɨ̀ Krístɔ̀ anzì Kàgàwà òzè dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ, àlɛ̌ kú'o wà àlɛ̌, àlɛ̌ rɨ̀lǎ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀, yà kɨ̌pfo ngbɔ̌na ndàbhʉ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́ dhu-otù ɔ̌.

11 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ìngbàtɨ́ ìlɨ ndɨ̀ kùhanì mà nóongónà ìde bìlǐnganà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀. Kɔ̌ngónà atdí pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ núbho ibí-gʉ̀na Kàgàwà tɔ̀, ìnzɨ̌ ɨ pɛrɛ̀ ràdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga ɨ̀tɔ̀ akɛkpá màtɨ́.

12 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ pɛrɛ̀ atdí tɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ pɛrɛ̀ nɨ'ì yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà rɨ́'ì, ndɨ̀tɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀, kǎrádɨ pɔ́tsɔ́ ɨfʉta tɔ́ ngari ɔ̌ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.

---

* **10:7 10.7** Zàb 40.7-8

13 Ányɨ̀, kà rɔ̌dɔna kòmbí dhu ní, Kàgàwà rɨ́ kɔ́rɔ́ kàbhà òmvʊ̌ àbhʉ̌ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya dhu.
14 Obhó tí, yà ndɨ ndabhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ atdí tí pɛrɛ̀-otù ɔ̌, kǎbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ndɨ ndú'o rɨ̀lǎ fɨyɔ́ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ'ɨ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhòdhódhónganà alɛ tí.
15 Ndɨrɔ̀, Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ́ ndɨ dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ átɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tí, kà rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
16 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
‹Kɔ̌kɔ̀rí ɨdhɔ dzidɔ̌, yàrí ní ndɨ mǎ mí mʊ̌ngbò abádhí mànà nɨ̌ ungbòta.
Ma mí pbàkà Ʊyátá nándɨ̀ abádhí-afí ɔ̀,
madʉ̀ àbhʉnà abádhí rʉ̀nɨ.›
17 Ɨma, ma mí nzɨ́ abádhí tó nzérɛnga mà, abádhí tó afátá mànà nírɛ̀ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí*.»
18 Kàgàwà ʉ̀bà ìndrʊ̌ tó nzérɛnga rɔ̀, ka kí mbǎ pɛrɛ̀ t'úbhota-atdyú nà ndínɨ̌ kʊ̌bà tí nzérɛnga.

Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ròwù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà dhu
(Ɛ̀fɛ 2.13,18; Ɛ̀br 4.4-16; 6.4-20; 12.25-29)
19 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ kà'ù wà dhu, Yɛ̌sù-azù-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràrɨ̌ òtsù òtsù Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari ɔ̀.
20 Àbadhi ángbɛ ípìrɔ̌nga-ɔwʊ́tá tó otu àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ ngari-tsʉ̀ ka kʊ́tɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀-ba-ɔ̌nga ndì ndábhʉ rʉ̀fà ndɨ dhu-otù ɔ̌. Kà-tɨ̀ ní, ndɨ dhu rɔ́nzɨ ndì yà kǎbhʉ ngbɔ̌na nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌.
21 Obhó tí, àlɛ̌ kí'ɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ rí'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kʊ̀hanɨ̀ nà.
22 Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ ròwù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà, ndɨrɔ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ a'uta nà. Yɛ̌sù núu'o àlɛ̌-afí azùna nɨ̌, rɨ̀lǎ atdídɔ̌ nzérɛ ɨrèta ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ ù'o ɨ̀lɨ̀lǎ ɨdha nɨ̌*.
23 Kàgàwà akɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ ndónzɨna dhu tó làká àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. Ní dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀vɔ̀ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ kódɔna ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí dhu kpangba ìnzɨ̌ àlɛ̌ kí àlɛ̌ ɨ̀ngyɛ̌ rórɔ̀.
24 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràndà àlɛ̌ dɔ̀ nga mbɛ̌yi àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu abhʉ̀ tí àlɛ̌ àlɛ̌ ròzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌.
25 Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀bhà atdíkpá àlɛ̌ kí àlɛ̌-tsʉ̀ ùndʊ̌ dhu, àdhàdhɨ atdídhená alɛ arónzɨna dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ròngò àlɛ̌-afí àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàla wà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ́ ndìndù dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
26 Obhó tí, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ nzérɛnga ɔ̀nzɨ dɔ̌ kìsí tí, ɨwà àlɛ̌ kʉ̀nɨ obhónga rórɔ̀, ní Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kádʉ̀ ùbhonà àlɛ̌ tó nzérɛnga kʊ̌bà tí ngǎtsi pɛrɛ̀ rɨ́ mbǎ tdítdɔ̌.
27 Pbɛ́tʉ̀, ndʉ̀bhà rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ní, àlɛ̌ ɔ̌ ɔdóna, àlɛ̌ kí Kàgàwà rɨ́ anya ɔ̀tdɨ̀ àlɛ̌ dɔ̌, ndɔ̀tdɨ̀ àlɛ̌'ɨ, rɔ̀ná òmvʊ̌-tsè atdídɔ̌ órʉ̀ kàzʉ nɨ̌ dhu ɔ̀dɔ dhu.
28 Angyi ka kongónà Músà bhà Ʊyátá nʉ̀kɔ̀ ìngbàtɨ ɨ̀lɨ ndì alɛ mà, nóhò ɨ̀mbǎ ɨzʉ tó alɛ-afí na, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ alɛ mà níkò kɔ̀nzɨ dhu tó ngàmbì tí rɔ̀*.
29 Nírɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà gàyà nɔ̀nzɨ alɛ tí nzɨ́ àdʉ̀ ododu màlɨpɔ̀ nyʉ́ nábà? Obhó tí, ndɨ alɛ nífʉ nzá yà ndɨ nú'o ndɨ̀lǎ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà t'ídhùnà-azù, yà ìndrʊ̌ nábhʉ rùngbò ɨ̀ Kàgàwà mànà azu. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu nzérɛ yà ìndrʊ̌ àbhʉ̌ arí rʉ̀nɨ Kàgàwà bhà ídzìnga kàbhà Ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí nɨ.
30 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà yàrí dhu navɔ̀ ìndrʊ̌ tɔ̀ alɛ. Kǎtɨ:
«Nzérɛ dhu ùbhɔ̌ ka kí nzérɛ dhu nɨ̌ dhu ní pbàkà kasʉ.
Ndɨrɔ̀ ɨma, ma mubhòya ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà ndɨ alɛ ɔ́nzɨ dhu-bvʉ rɔ̌.
Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɨtdɨya ndɨ pbàkà alɛ-ànyǎ*.»
31 Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ɨ̀ dhòdhódhónganà alɛ-fó ìndrʊ̌ rɨ̌sɨ̌ dhu ní ɔdɔ̀na àkǎ kɔnzɨ atdídɔ̌ dhu!
32 Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà angyi ndì nanzì rʉ̀kʉ́ dhu, yà Kàgàwà awʉ̀ nyɨ̀kʉ́ nga ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Nyɨ̌ nyabà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ìndrʊ̌-fó, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyandù ɨ àpbɛ̀-dzi kɔ́rɔ́.
33 Atdídhená kàsʉmì ɔ̌, ka kowúnà dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzérɛ nyɨ̌ nɨ̌, kadʉ̀ àvu rʉ̀kʉ́ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʊ̌kpà kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyowúnà nyǎpbò rɔ̌ atdíkpá kɔ̌kɔ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ mànà.
34 Nyɨ̌ nyabà ɨzʉ kɔ̌kɔ̀ imbi-dzà ɔ̀ ɨ'ɨ̀ alɛ dɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉkʉ́ dhu-tsí ʉ̀dhǎ ka kí dhu ná'ù dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, nyɨ̌ nyʉnɨ dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ɨ̀ ídzì dhu-tsí, yà mbɛ̌yi nyʉ́ rí'ɨ̀ ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà rádɨ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
35 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ a'uta, ndɨ a'uta rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ pɛrɛ̀ nyʉ́ nábhʉ̌ nyǎbà nídhunɨ̌.

---

* **10:17 10.17** Yɛ̀r 31.33-34 * **10:22 10.22** Uvt 29.4; Zɛ̀k 36.25; Ɛ̀fɛ 5.26 * **10:28 10.28** Tɔ̀r 19.15 * **10:30 10.30** Tɔ̀r 32.35-36

36 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌dɔ̀ afíkʉ obvò, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí Kàgàwà ózè dhu, kà ràdʉ̀ yà ndɨ̀
ndakɔ̀ fɨndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
37 Obhó tí, ɫlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kàsʉmì ʉ̀bhà ndì akɛkpá nyʉ́!
Ndɨ kàsʉmì ní yà àkǎkǎ ndìrà alɛ rɨ̌rà ɔ̀ná.
Kà rɨ̌ nzɨ̌ àdɨ ádzɨ̌ ɨnzá ndì ndìrà rɔ́rɔ̀*.
38 Obhónángatálɛ tí rí'ì nyìkpɔ́du ɔ̌ alɛ,
rǎdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga nà ɨma ndì ndà'ù dhu-otù ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndàdʉ̌ olù pbìndà a'uta ɔ̌,
ní afídu rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ì'ì dhɛ̀dhɛ nà kà dɔ̌*.»
39 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌'í na, àlɛ̌ ní nzɨ̌ olù rádʉ̀ 'àdu, 'àdʉ̀ ùwɨ̌ alɛ. Àlɛ̌ ní ɨwà Kàgàwà ná'ù alɛ,
ndínɨ̌ ndɨ a'uta nɔ́ɔdɔ tí àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga.

11

Pbàìsràyélí t'ábhúya nzínzì ɔ̌ Kàgàwà na'u alɛ
(Zàb 33.6,9; Yùw 8.56; 1Pɛ́ 1.8)

1 Kàgàwà à'u ìndrǔ rɨ̌ dhu-tì ní, ndɨ alɛ rà'ù dhu, àbà ndì ràrɨ̌ yà ndì ndɔ́dɔna Kàgàwà
abhʉ̀ tí fɨndà dhu nábà. Ndɨrɔ̀ kà-tì ní, ìnè rí'ì dhu tí ka kí ɨnzá ka kàpɛ̀ àlǎna dhu à'u
dhu.
2 Ndɨ a'uta-tɨdɔ̀ nà àlɛ̌ t'ábhúna ɨ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà awɛ ídzì dhu abádhí dɔ̌.
3 Kàgàwà àlɛ̌ ká'ù dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà ranzì ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà
ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ tí. Kà-tì ní, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ karálǎna kɔ́rɔ́ dhu-tsí Kàgàwà rabhɔ̀lɔ ɨ ɔ̀tɛ̌na, yà ìnzɨ̌
rí 'àlǎ dhu nɨ̌.
4 Àbɛ̌lì náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎbhʉ̀ ídzì pɛrɛ̀ nyʉ́ Kàgàwà tɔ̀, rɔ̀sè Kàyinà
àbhʉ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ. Ní kàbhà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí, ndì nyʉ́
tírɔ̀ ndì nda'u kàbhà pɛrɛ̀ ídzì dhu tí nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ a'uta-bvʉ rɔ̌, ɨwà màtí ndì
ndavɛ̀ rɔ́rɔ̀ Àbɛ̌lì arí'ì ìnè àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ ndarí dhu ɔ̀vɔ indo màtí rɔ́*.
5 Ɛ̌nɔkà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adyì ka yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
ɨnzá ɔvɛ-dzi nìnè rɔ́rɔ̀. Ka kala nzá ka tdítdɔ̌, Kàgàwà adyì ka, rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ɫlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ, tdʉ̌ Kàgàwà odyí ka, rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀,
Kàgàwà razʉ̀ ka nyìkpɔ́na nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí*.
6 Nírɔ̀, ìmbǎ a'utá na, ìndrǔ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì. Obhó tí, Kàgàwà-
tɨ'ɔ̀ ndì nòzè ndòndrì alɛ nákǎ ndà'ù dhu, ìnè kà rarí'ɨ, ndɨrɔ̀ kà rarí ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndɔ̀nɛ
rí ndínɨ̌ ì ala tí ndì alɛ tɔ̀.
7 Nʉwà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ yà ɨnzá ka kàpɛ̀ àlǎna
angyi dhu dɔ̌. Ní kǎ'u Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ fɨndà dhu obhó dhu tí, ndàdʉ̀ ì úgʉ ɔ̀nà atdíkpá pbì
ɨdzá-bhà mànà sàfinà nósì. Ndɨ dhu-otù ɔ̌, ndɨ Nʉwà abhʉ̀ Kàgàwà rɔ̀tdɨ anya yà adzɨ ɔ̌
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌, ndɨ Kàgàwà ràdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí kàbhà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̌fʉ Kàgàwà ànzì ndì dhu, ndìvà ndì ndàrà
yà Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká fɨndà, ndínɨ̌ ndì ndadì tí kàmǎna tí pbìrì ɔ̀. Kʉ̌bhà pbìndà
pbìrì nyʉ́, ndàdʉ̀ àrà ɨnzá ndì ndʉ̀nɨ ndì ndárà ɨ nga mà rɔ́rɔ̀.
9 Pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ̌ngónà àdɨ wɔ̀ fɨndá làká Kàgàwà akɔ̀ fɨndà pbìrì ɔ̌ àdhàdhì
olo bhɛ̌yi. Ányɨ kɔ̌ngónà àdɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌, àdhàdhì Ìsakà mà Yàkɔbhɔ̀ mànà náadʉ̀ ɔ̀ko
átɔ̀ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Abádhí tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ ndɨ làká átɔ̀.
10 Obhó tí, Àbràhamʉ̀ ambɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̌ ndàla dhu nɨ'ì, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ udhé,
ndàdʉ̀ ɔ̀sìnà pbanga, yà atdídɔ̌ kɔ̌rʉ̀ pfɔ̌na rìdzɔ̀ pbanga*.
11 Sárà nyʉ́ mà átɔ̀ náa'u Kàgàwà. Ní, ìnè kà rɨ̌'ì ìngò-àyi tí, ndɨrɔ̀ mʉ̀làyɨ̌-ngba nyʉ́
tí rɔ́rɔ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ràbà pbàdzʉkʉrʉ àbà kà rɨ̌ nɨ̌ onzi. Kǎbà ndɨ onzi, kǎ'u dhu
àbhʉ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ yà ndì ndakɔ̀ làká àbhʉ̌ ràkǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Àbràhamʉ̀, àzèmbè ɔvɛ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀dɔ rí alɛ bhà pbàdzʉkʉrʉ
níi'ì abhɔ nyʉ́ àdhàdhì yà ìnzɨ̌ rí 'ɔ̀zʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ alalɨ, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌
ɔsɔkpɔ́-bvʉ̀ tí.
13 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉvɛ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ɨnzá ì àbà yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká fɨyɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, abádhí ala ka ɨtsɛ rɔ̀, ɨdhɛ̀ya ràdʉ̀ ndìka nɨ̌. Abádhí avɔ̀ dhu kpangba 'àtɨ, yà adzɨ
ɔ̌ ì ràrɨ̌'ì àdhàdhì olo bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ abhɨ ɔ̌ rí'ì alɛ bhɛ̌yi.
14 Obhó tí, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ́tɛ alɛ rɨ̌tɛ̀na kpangba dhu ní, ì ràrɨ̌ fɨyɔ́ pbìrì nyʉ́ nɔ́nɛ.

---

* **10:37 10.37** Ìrà rírà dhu tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Màsiyà. * **10:38 10.38** Hàb 2.3-4 * **11:4 11.4** Ɔpt 4.4 * **11:5 11.5** Ɔpt 5.24 * **11:10 11.10** Ɛ̌br 12.22

15 Abádhí ɨrèna gukyè angyíta tí ì uvò ʼòwù fɨyó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu, ní abádhí ábàyana
àbà ányì ì í ʼàdǔ ɔ̀ná kàsʉmì.
16 Pbɛ́tʉ̀, abádhí-atdyú nyʉ́ níɨʼì yà mbɛ̌yi nyʉ́ rɨ̌ʼì atdídɔ̀ ròsè pbìrì dɔ̀. Ndɨ pbìrì ní
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà-nyì rɨ̌ nzɨ̌ ɨwʉ abádhí tó Kàgàwà tí ka kí
ndànzi rɔ̀, ɨwà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ pbanga abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.
17 Pbìndà aʼuta-okú dɔ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀ níipfo idhùnà Ìsakà, ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀
yà Kàgàwà amvù kàbhà aʼuta ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀. Kǎʼu, ndìpfo ndɨ atdí tí rɨ̌ʼì idhùnà, ndàbhʉ
pɛrɛ̀ tí, àzèmbè ɨwà Kàgàwà akɔ̀ làká fɨ̌ndà rɔ́rɔ̀.
18 Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ìsakà-otù ɔ̀ nga ní ndɨ nyɨ nyí pbʉ̀kʉ̀ dhu tí ka kátɨna
pbàdzʉkʉrʉ àbà nɨ̌*.»
19 Àbràhamʉ̀ náaʼu dhu Kàgàwà ràrɨ̌ʼì ìnè ndàbhʉ Ìsakà rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ
dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Kàgàwà adʉ̀ Ìsakà àdu tdítdɔ̀ kà-fɔ ɔ̀, àdhàdhì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì nìngbɛ̀
alɛ bhɛ̌yi.
20 Ìsakà náaʼu Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso idhúna Yàkɔbhɔ̀ mà Ɛ̀sawʉ̀ mànà, ndɔ̀vɔ̀
olùnǎ rɔ̀ ì nɔnzɨya abádhí rɔ̌ dhu abádhí tɔ̀.
21 Yàkɔbhɔ̀ náaʼu Kàgàwà. Ní, íkyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndɔvɛ́ tí rɔ́rɔ̀, kǎso idhùnà
Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà inzo atdátdírà ɔ̀, pbìndà mùgɔ̌-tsʉ̀dɔ̀ ndì ndàgǔ ndì, ndàmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ
dɔ̀ rɔ́rɔ̀.
22 Yɔ̀zɛfʉ̀ náaʼu Kàgàwà. Ní, íkyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndɔvɛ́ tí rɔ́rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu Mísrì
tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Pbàìsràyélí rǔvò ɔ̀ná kàsʉmì dɔ̀. Ndɨrɔ̀, kʉ̌yá dhu kpàna ka kɔnzɨya tí dhu
dɔ̀.
23 Músà tʼábanà mà kà-tsánà mànà náaʼu Kàgàwà. Ní Músà tó ngbángba íyànà ʉ̀gʉ̀
rɔ̀, abádhí anzì nzá Mísrì tó pbìrì ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ʉyátá ʉ̀kɔ̀ ì í dhu-ɔdɔ̀. Ní,
abádhí arù ndɨ ngbángba ràrà àhʉ ìbhʉ àbɨ̀ tí. Obhó tí, abádhí ala dhu ka ràrɨ̌ atdídɔ̀
áya ngbángba.
24 Músà náaʼu Kàgàwà. Ní kɨ̌tdègu òvi ndàhʉ ádrʉ̀ngbǎ, ní kǔvó ndì dòtsí ìnzɨ̌ kanzì
ndì Mísrì tó pbìrì ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tʼívànà bhà ɨngba tí.
25 Kǎzè dhu ní ʼòngò àpbɛ̀ àbà atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, ròsè Mísrì tó pbìrì ɔ̀
bhà tó nzérɛnga ɔ̀ ɨdhɛ̀na rɨ̌ ndìkǎ ídɔ̀ kàsʉmì ɔ̀ tí dhu dɔ̀nǎ.
26 Ndɨrɔ̀, Músà tɔ̀, ndɨ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzérɛ àdhàdhì Màsiyà nɨ̌ ka kʉnɔya dhu nzérɛ
dhu bhɛ̌yi dhu nɨʼì ídzì dhu, ròsè Mísrì tó pbìrì ɔ̀ ònzì àbà ndì ndí dhu dɔ̀nǎ. Obhó tí,
kǎmbɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̀ dhu ní, Kàgàwà ubhòya ndì nɨ̌ pɛrɛ̀.
27 Pbìndà aʼuta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎhʉ̀ Mísrì tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ ndɔ̀nzì ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà
nàwí-ɔdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdù nzá ndì olù yà ndì ndùdhě ndì ndɔnzɨ tí dhu ɔ̀, àdhàdhì àlǎ rí
Kàgàwà, yà ìnzɨ̌ ka karí àlǎna alɛ àlǎ alɛ bhɛ̌yi.
28 Ndɨ pbìndà aʼuta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎpɛ̀ Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀. Kʉ̌yá dhu Pbàìsràyélí tɔ̀, rʉ̀vɔ̌
ìzǎ-azù fɨyó tsǎtsʉ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ yà ìndrǔ-tsè ɔ̀tdì rí màlàyikà nɔ́ɔkyɛ tí nzɨ̌ abádhí tó senzo
tó kpabhá nzónzo.
29 Ɨ Pbàìsràyélí náaʼu Kàgàwà. Ní abádhí ʉdà Òlǒlù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nǎ àdhàdhì adzɨ-
kpa dɔ̀ ì ʉ́da dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, Mísrì ɔ̀ bhà níitdègu dhu àpà ʼɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní
ɨdha agbú ndì abádhí dɔ̀, tsɛ̌ya rɔ̀tdì ndì.
30 Pbàìsràyélí tó aʼuta-okú dɔ̀ rɔ̀, Yèrikò tó kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ odu tó kàlì núugòlò
ndì, ndìtsì obvò, àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ tí abádhí àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ̀.
31 Mʉ̀nyɔ̀nì tó atdí tsìbhálɛ, Ràhabà tí kátɨna náaʼu Kàgàwà. Ní, íyàdhíyà mà ka kakyɛ̀
nzá atdíkpá fɨyó kɨgɔ̀ ɔ̀ bhà kǎkà ì nuvó ìnzɨ̌ ʼòngò Kàgàwà-tsʉ̌ dhu nífʉ alɛ mànà,
íyàdhíyà akɔ̀ abhábhɔ màrʉ̀ngà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
32 Nírɔ̀, ma mí àdhu ʉ̀nɔ tdítdɔ̀? Obhó tí, kàsʉmì àbhʉ nzá ma mawɛ dhu Gìdìyonì
mà, Bàrakà mà, Sàmusonì mà, Yèfutà mà, Dàwudì mà, Sàmɔlɛ̀ mà pbànábí mànà nàndà
dhu dɔ̀.
33 Kàgàwà ì aʼu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ náanzì ádrɔ̀drɔ̌ kámá
tó pbìrì ɔ̀ alɛ lɛ̀mà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ɔbhónánga tó dhu ɔ̀nzì. Ngʉ̌kpà alɛ abà Kàgàwà
akɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu, ngʉ̌kpà alɛ ʉtsɨ àrì-tsʉ̀,
34 ngʉ̌kpà alɛ ɨvɛ́ atdídɔ̀ rórʉ̀ kàzʉ, ngʉ̌kpà alɛ ʉ̀gʉ ì àpà ka kí kɔkyɛ̀ ɨla tó ɨla tó obhi-
akpá nɨ́ dhu ɔ̀ rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ɨʼì mbǎ ɔbɨ nà, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ ɨ-tsí àbhʉ ròtsì ɔbɨ. Ɨla
tʼúgyeta ɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ɨtɛ̀ ì ɔbɨtálɛ tí, ʼàdʉ̀ ìnzɨ̌ ní fɨyó pbìrì ɔ̀ pbànówí lɛ̀mà ɔ̀nzì, ʼòdì
ròtsè.
35 Atdídhená vèbhálɛ náaʼu Kàgàwà. Ní abádhí ala ì tdítdɔ̀ nzínzìya ɔ̀ rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ
mànà, ɨwà Kàgàwà àbhʉ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rórɔ̀.

---

* **11:18 11.18** Ɔpt 21.12; 22.1-14

Ngʉ̌kpà alɛ-tsí rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌ ràla ɔvɛ-ngbɔ̀ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí uvó ɨ ìnzɨ́ kʉ̀kɔlɔ ɨ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ɨ ʉ̀vɛ dhu-dzidɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ya tí ʼʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ ídzì ípìrɔ̌nga nyʉ́ nábà.

36 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kɨngɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀vɨnà asé nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kusó àdrà-mbɨ̌ dɔ̌, kadʉ̀ ʉ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀.

37 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kakyɛ̀, kubvʉ̌ odu nɨ̌, ngʉ̌kpà alɛ-ɔ̌nga àzè kadʉ̀ isí nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kakyɛ̀ ɨla tó obhi-akpá nɨ̌. Ngʉ̌kpà ubhì ʼàmbɛ òri dɔ̌ akyɛ, tàmà-ndì mà, ndɨrɔ̀ ìndrɨ̀-ndì mà ɨ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rɔ̀. Abádhí rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu atdì ndì. Ndɨrɔ̀ ka kavù abádhí rɔ̌, kɔnzì nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ rɔ̀yá.

38 Kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náaká nzá ʼòkò ya nzɛ́rɛ adzɨ ɔ̌. Abádhí arì akyɛ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nă. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà òko odu ɔ̀ rí'ɨ̀ ibhu ɔ̀nă ndɨrɔ̀ adzɨ ɔ̀ rí'ɨ̀ ibhu ɔ̀nă.

39 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ náa'u Kàgàwà. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎwɛ ídzì dhu abádhí dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ náabà nzá yà kǎkɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu.

40 Kàgàwà ɨ'ì ɨwà ndì ndʉ̀dhe ídzì dhu nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎzè nzá ndɨ dhu ràkǎ abádhí tɔ̀ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀ ìmbǎ àlɛ̌'ɨ́ na.

12

Kàgàwà arɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ndínɨ̌ ídzìnga nibho tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu (1Kò 9.24-27; Fìl 3.11-14; 1Pɛ́ 2.21-24)

1 Àlɛ̌ nàndà dhu nɨ̌, kɔ̌kɔ̀ fɨyó a'uta nɨtɛ̀ kpangba alɛ tó ádrʉ̀ngbǎ ihé nyʉ́ nákpɔ̀rɔ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ átɔ̀. Nírɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà yà àlɛ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi a'uta ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà nzɛ́rɛnga yà ɨsɔ́ tɨ́ arɨ́ ndàpbǎ àlɛ̌-rɔ̌ dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òtse dɔ̌ yà Kàgàwà ávi àlɛ̌ ròtsè ɔ̀ná ɔngʉ̀ ɔ̌, ìnzɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.

2 Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dɨ̌ àlɛ̌-nyìkpɔ́ Yɛ̌sù-rɔ̌ tɨ́. Ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ tó a'uta apɛ̀ ndì dɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kàbhʉ̀ rádʉ̀ rì'ì àkǎkǎ a'uta tɨ́ alɛ. Obhó tí, kǎndù mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kɨ́ ndʉ̀tɔ̌ ndɔ̀vɛ̀ dhu-dzi, ìnzɨ̌ ndàbhʉ̀ nyɨna rɨwʉ̀ ndɨ ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌. Kǎnzì ndɨ dhu ɨwà ndì ndʉ̀nɨ olùnǎ rɔ̀ ndì ndábàna dhɛ̀dhɛ nídhunɨ̌. Nɨ́ kòmbí, kà rɨ'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndì ndàdɨ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tó tombi tó fangà dɔ̀ná rɔ̀ rɔ́.

3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ ka, yà nzɛ́rɛngatálɛ náandrɔ̀ ndì atdídɔ̌ dhu-dzi nandù alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ afíkʉ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìngyɛ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎdu olù.

4 Obhó tí, wɔ̀ nzɛ́rɛnga lɛ̀mà nyɨ̌ nyɔnzɨ tɨ́ nyɨ̌ nyúgyena ɨla ɔ̌, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá nyʉ̌gye ràrà àhʉ nyɨ̌ nyʉ́vɛ dhu ɔ̀.

5 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàdzo tɨ́ nzá wà yà pbìndà ɨnzo bhɛ̌yi Kàgàwà rɨ̌ afíkʉ àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ nɨ̌ ɔtɛ rɔ̌ rɔ̀? Kà rǎtɨna:

«Pbànɨ̌ngbá, àpé nyala Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyɨsɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu nzɛ́rɛ dhu tɨ́.
Ndɨrɔ̀, àpé nyabhʉ̀ afínʉ rìngyɛ̌ ndì dʉ̀nʉ́ kà rɔ̌rʉ̀ rɔ̀.

6 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arísɔ̀na màlɨpɔ̀ nɨ̌ alɛ nɨ́ òzè ndì ndózè alɛ.
Ndɨrɔ̀, àbadhi arɨ́ ìtɨ̌na alɛ nɨ́ pbìndà ɨnzo tɨ́ ndì ndʉ̀nɨ kɔ́rɔ́ alɛ*.»

7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù Kàgàwà rɨ̌ nyɨsɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu-dzi òndù tí, kǎrɨ́ dhu ɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́ pbìndà ɨnzo bhɛ̌yi nídhunɨ̌. Ádhɨ pbá ɨngba ndɨ ìnzɨ̌ àbanà arɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ fɨ́ndà màlɨpɔ̀ nɨ̌?

8 Ɨnzɨ̌ Kàgàwà apɛ́ àdʉ̀ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ fʉ̌kʉ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìndà ɨnzo ìsɔ̌ ndì ndarɨ́ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ kàbhà obhóná nzónzo, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nɨ́ ɨri nzónzo.

9 Ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ àlɛ̌ tʼábáya náarɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ 'ɨ̀fʉ. Nírɔ̀ dhu ɔ̀fɔ̀ tɨ́ nzá nga àlɛ̌ rɨ̀fʉ àlɛ̌ tʼÁbanà Kàgàwà, ndínɨ̌ àlɛ̌ nabhʉ̀ tɨ́ àlɛ̌ ràbà dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga?

10 Obhó tí, àlɛ̌ tʼábáya náarɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́, nyìkpóya nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arɨ́ kìsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ ndínɨ̌ ídzìnga nibho tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rì'ì ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tɨ́ ndì bhɛ̌yi.

11 Àlɛ̌ ìsɔ̌ ka kɨ́ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ karɨ́ nzɨ̌ ndɨ dhu àlǎ dhɛ̀dhɛ tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ karɨ́ kàlǎ ɨzʉ ìbho rɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ olùnǎ rɔ̀, ídzì dhu nàla ndɨ malɨpɔ̀-nyʉtsì alɛ náarɨ́ àbàna ɨtse tɨ́ dhu nɨ́ màrʉ̀ngà ɔ̌ afíya rɔ̌ko dhu mà, obhónánga tó dhu ɔ̀nzɨ ɨ ɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu mànà.

12 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǎbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ nìngyɛ̌ okùkʉ mà, kɔ̌kɔ̀ ìvɨ̌ rívi ɔtdyʉ̀kʉ mànà rìdzɔ̀.

13 Dhu àkǎ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ìkò otu pfɔ̌kʉ tɔ̀, ìnzɨ̌ ɔ̀tsótsù alɛ-pfɔ̀ nabhʉ̀ tɨ́ ràvɔ, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ abádhí nabhʉ̀ tɨ́ rʉ̀gʉ ʉ̀gʉ̌ tɨ́.

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrʉ̌ ròkò ìnzɨ̌ ɨ̀fʉ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu

---

* **12:6 12.6** Mbà 3.11-12

14 Dhu àkǎ nyɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà ɔ̀ nyɨ́ nyóko kɔ́rɔ́ alɛ mànà dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀
nyɨ́ nyóko ɨ̀lǎ nyɨ́ nyɨ̀lǎ rɔ́rɔ̀ dhu. Ɨmbǎ kɨ̀'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpa
àlǎ rí alɛ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ atdí màtí nzínzìkʉ ɔ̀.
15 Dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi ɨ̀nzɨ́ nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà ràsà Kàgàwà rɨ́ ndàsɔ̀ nɨ́
asota. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi átɔ̀, ɨ̀nzɨ́ nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà níí'ɨ tí ábhɔ̀ alɛ
ɨ̀nzǎ rí alɛ tí, àdhàdhì ògyògyè atdídhená ɨtsu-vɛ́ náarí dhu ɨ̀nzǎ dhu bhɛ̌yi.
16 Nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ́ arí Kàgàwà bhà
dhu-tsí ɨ̀fʉ̌ alɛ tí. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̀nzɨ dhu Ɛsawʉ̀ náanzɨ dhu bhɛ̌yi: kǎbhʉ̀ sengba tí
ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu tɔ́ pbɨ̀ndà obhónánga kodzɨ ákɛ̀ ɔ̀nyʉ̌-ngba rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
17 Àdhàdhì nyɨ́ nyʉ́nɨ dhu bhɛ̌yi, olùnǎ rɔ̀, kǎzè àbanà ràso ndɨ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà t'ábanà
adʉ̀ ndɨ dhu àsà àsa tí. Kǎmvù mbǎ ndɔ̀dzɨ ndínɨ̌ àbanà ʉgɛ̀rɛ̀ tí pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta, nɨ́ ndɨ
dhu aká nzá kà tɔ̀.
18 Obhó tí, nyɨ́ nyówù nzá ùvò yà ngbɔ̀na àpbala ka kádʉ̀ yà adzɨ ɔ̀ pbɨ̀rì-tɨ'ɔ̀, àdhàdhì
Pbàìsràyélí náawù ùvò Sìnayì tí kátɨna pbɨ̀rì-pfɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Abádhí ala ndɨ pbɨ̀rì dɔ̀
rórʉ̀ atdídɔ̀ kàzʉ, ndɨ pbɨ̀rì dɔ̀ ndɨ̀ nìbvʉ̌ mbìì ʉ̀tɨ ínɔ̀-íyà, ndɨrɔ̀ kà dɔ̀ rópili àpùpú.
19 Abádhí ɨrɨ wàndà-tù mà, Kàgàwà-tù mànà. Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ì ɨ̀rì rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ì Kàgàwà
rɔ̀ ɨ̀nzɨ́ ɔtɛ tí fɨ́yɔ̀ tdítdɔ̀.
20 Abádhí andù nzá fɨ́yɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu-dzi. Ndɨ Ʊyátá nɨ'ì: «Yàrí pbɨ̀rì-ngbɔ̀ àpbàlǎ rí
dhu kɔ́rɔ́ nɨ́ɨ'ɨna mbǎ ɨ̀zǎ màtí, nákǎ kubvʉ̌ odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀*.»
21 Ndɨrɔ̀, abádhí ala ndɔ̀nzɨ rí rɔ́ dhu nɨ'ì ɔdɔ àbhʉ̌ rí rɨ̀sɨ̀ atdídɔ̀ ɨ̀ndrʉ̌ ɔ̀ dhu. Nɨ́ Músà
adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí'ɨ ɔdɔ nà* ndɨrɔ̀ ma mívi ɨ̀vɨ̀ tí.»
22 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyówù ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̀ tɨ́ná nɨ́ Sàyunì tí kátɨna pbɨ̀rì, yà Kàgàwà,
dhòdhódhónganà arí'ɨ ípɨ̀rɔ̀nga nà alɛ bhà pbanga náarí'ɨ dɔ̀ná pbɨ̀rì. Ndɨ pbanga nɨ́
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀, yà màlàyíká tɔ́ lʉ́fʉ̀-tsʉ̀ náarí 'ùndʉ̌, 'ɔ̀nyʉ̀ mʉ̀hɛndʉ̀
ɔ̀ná pbanga.
23 Nyɨ́ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̀ Kàgàwà bhà senzo, yà ɨwà kʉ̀ndɨ̌ ɔvɔ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ alɛ tɔ́
mʉ̀tʉ̀-tí. Nyɨ́ nyòwù wà ùvò átɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ nɨtdìya alɛ-tí. Ndɨrɔ̀
nyɨ́ nyòwù wà ùvò kǎkà atdídɔ̀ àkǎ obhónángatálɛ-tí.
24 Nyɨ́ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̀ Yɛ̌sù, yà àlɛ̌ nungbò Kàgàwà mànà ɔwʉ́tána tɔ́ ungbòta
nɨ̀ alɛ-tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̀ yà ndì nʉ́fʉ kǎzù-tí. Ndɨ kǎzù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu
nɨ́ atdídɔ̀ ósè Àbɛ̌lì-azù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu dɔ̀nǎ dhu*.
25 Nírɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi. Dhu àkǎ nzá nyʉ̌vɔ̀ nyɨ́, ɨ̀nzɨ́ nyɨ̌rì wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rí dhu ɔ̀vɔ
Kàgàwà-tsʉ̌ dhu. Obhó tí, angyì ɨ̀ndrʉ̌ núuvó ì, ɨ̀nzɨ́ 'ɨ̀rì fɨ́yɔ̀ rí kàbhà ɔtɛ ɔ̀vɔ yà adzɨ dɔ̀
alɛ-tsʉ̌ dhu. Nɨ́ ɨ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ nzá Kàgàwà rǎbhʉ̌na fɨ́yɔ̀ màlɨpɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌'ɨ, yà àlɛ̌ karí
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ʉ̀gʉ ɨngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀nzɨ́
àlɛ̌ ràbà kàbhà màlɨpɔ̀?
26 Angyi kà-tù náabhʉ̀ yà adzɨ rìvi. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɔ̌kɔ̀ làká àlɛ̌ tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mabhʉ̀ya
yà adzɨ rìvi atdí-gʉ̀na tí tdítdɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mabhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà rìvi átɔ̀*.»
27 «Atdí-gʉ̀na tí tdítdɔ̀» tí kà rátɨna dhu-tɨ̀ nɨ́, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rivìya, 'àdʉ̀
ùwɨ̌, ndínɨ̌ kǎkà ɨ̀nzɨ́ rádʉ̀ ɨvi dhu-tsí náadʉ̀ tí ndɨ ɔ̀ko.
28 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, kɨ̌bhò yà ɨ̀nzɨ́ ɔ̀nánga rǎdʉ̀ ɨvi ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ idzi àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀lɛ̌ ka kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ ʉlɛ́tá nɨ̌, ɨfʉta nà,
ndɨrɔ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí rɔ́rɔ̀.
29 Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɨ́ kàzʉ arí dhu ʉ̀bɨ dhu bhɛ̌yi arí dhu ʉ̀bɨ alɛ.

13

Dhu àkǎ kɔnzɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɨ̀ndrʉ̌ nzínzì ɔ̀
(Màt 19.4-6; Rɔm 12.10,15; 1Tè 4.3-7; 1Tì 6.6-10)

1 Dhu àkǎ nyɔ̌zè nyɨ́ nzínzìkʉ ɔ̀ atdí àba bhà inzo bhɛ̌yi.
2 Dhu àkǎ nzá nyǎdzo olo t'ákɔta rɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ì í dhu ɔ̀nzɨ dhu náabhʉ̀
atdídhená alɛ ràkɔ màlàyíká ɨnzá ì ʉ̀nɨ rórɔ̀.
3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ imbi-dzà ɔ̀ ka kúsɔ̀ alɛ, àdhàdhì atdíkpá ka kúsɔ̀ nyɨ́ mànà alɛ bhɛ̌yi.
Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ, ɨnè nyɨ́ nyí'ɨ átɔ̀ rɔ̀yá ka kádʉ̀ àvu alɛ-ngbɔ̀ nà
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Dhu àkǎ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̀fʉ yà Kàgàwà ʉnɔ ʉmbátá-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Kpatsìbhálɛ mà pbɨ̀ndà
tsìbhálɛ mànà nákǎ 'ɔ̀dɔ̀ ì fɨ́yɔ̀ tí. Obhó tí, Kàgàwà nɨ́ítdìya mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arí alɛ-ànyǎ,
ɨ̀mbǎ rɨ̀'ɨ yà ɨwà ì nʉ́mbǎ alɛ mà ndɨrɔ̀ ɨnzá ì nʉ́mbǎ alɛ màtí.

---

* **12:20 12.20** Uvt 19.12-13 * **12:21 12.21** Tɔr 9.19 * **12:24 12.24** Ɔpt 4.10 * **12:26 12.26** Hàg 2.6

5 Dhu àkǎ nzá nyǒzè fù̀rangà atdídɔ̌. Dhu àkǎ ɨdhɛ̀kʉ̀ rɨ̀ka ndɨ̀ yà nyɨ́ nyí'ì nà fʉ̀kʉ́ dhu nɨ̌ tí. Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ma mí nzɨ̌ àdzo rʉ̀nʉ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mí nzɨ̌ nyʉbha akɛkpá màtí*.»

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ ràtɨ ɔbɨ nyʉ́ nà:

«Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ndɨ pbàkà Mʉ̀dzʉ̀nàba,
ní ma mí nzɨ̌ atdí dhu-ɔdɔ̀ mà ɔ̀nzɨ.
Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ àdhu ɔ̀nzɨ rʉ̀dú*?»

Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Pbàyàhúdí tó màndʉ-owù t'ʉ́ngʉta dhu

7 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ yà angyi nyɨ̌ nʉnda fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ɔtɛ navɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ. Dhu àkǎ nyǎndà ìngbà dhu bhěyi màtí abádhí awù fɨyó ípìrɔ̌nga ʉ̀tsà dhu, nyǎdʉ̀ ì'ì abádhí ɨ'ì nà a'uta-tɨdɔ̀ nà.

8 Yěsù Krístɔ̀ ní ìnzɨ arí ndʉ̀wʉ̀ alɛ. Kà rɨ̌'ì indo àdhàdhɨ yà inzì ndɨ ndí'ìná dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ kɨ̌'ɨya ndɨ dhu bhěyi tí dhòdhódhónganà.

9 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌ yà olo tí rí'ì fʉ̌kʉ̀ dhèdhèrɔ̀ dhu t'údheta-tɨdɔ̀ nɨ̌. Obhó tí, afíkʉ àkǎ rɔ̀tsì ɔbɨ Kàgàwà bhà ídzìnga-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ ní ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu ìfʉ̌ ka kí dhu-otù ɔ̌. Ɨ ʉyátá ɨfʉ̌ arí alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ akɛkpá màtí.

10 Hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ Pbàyàhúdí tó pbàkùhání nákǎ nzá 'ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tó màzàbahʉ̀ dɔ̌ ka kùbho pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu*.

11 Obhó tí, ndɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ongónà òtsù ɨzǎ-azù nà Atdídɔ̌ flǎ Ngari tí kátɨna ngari ɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tí Kàgàwà tɔ̀, rɨ'ì kà rɨ̌ nzɛ́rɛnga ʉ̀ba nɨ̌ pɛrɛ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ɨzǎ-ngbɔ̌na núbì ka kongónà àdʉ̀ ɔ̀wu kàzʉ nɨ̌ kórɔ́, igi pbanga rɔ̌ rɔ̀.

12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ka kahò Yěsù átɔ̀ igi kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ pbɨndà alɛ nu'o tí azùna nyʉ́ nɨ̌, rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨkpó ɔ̌.

13 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀ngʉ Pbàyàhúdí tó màndʉ-owù. Dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀wù àlɛ̌ ùsò Yěsù mànà, àzèmbè àlɛ̌ kí àlɛ̌-ɨtsì ɔ̀nzɨ ka kí dhu-dzi òndù yà kǎndù ɨtsìna ɔ̀nzɨ ka kí dhu-dzi dhu bhěyi rɔ́rɔ̀.

14 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kí'ì mbǎ ádzɨ̌ rádʉ̀ àdɨ pbanga nà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí ɔ̀nɛna pbanga ní yà ìrà ríràtsí.

15 Nírɔ̀, Yěsù-otù ɔ̌, dhu àkǎ àlɛ̌ rùbho pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu ní, kɔ̌vɔ̀ ìlè àlɛ̌ kí bìlǐnganà dhu. Kà-tì ní, dhu ràkǎ àlɛ̌ ròngò kɔ̌vɔ̀ ìlè kpangba.

16 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyǎdzo ídzìnga t'ɔ́nzɨta mà dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí nzínzìkʉ ɔ̌ dhu mànà rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu bhěyi pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ núbhɔ̌ nyɨ̌ nyí dhu ní ndɨ rádʉ̀ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ àbhʉ rɨ̀ka ndì.

17 Dhu àkǎ nyǒngò nyʉ̌nda arí alɛ-tsʉ̌ dhu ìrì, nyǎdʉ̀ abádhí ìfʉ. Abádhí arí ndɨ nyɔ̌dɔ, ì ùnɨ dhu ì rɔvɔya ndɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ì anzì kasʉ tó màkʉ̌rʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu dhu ní ndɨ rádʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀nzɨ fɨyó kasʉ dhèdhɛ nà, ìnzɨ̌ ì í 'ʉ̀hʉ̌ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, 'ʉ̀hʉ̌ ì í rɔ́rɔ̀ abádhí rɨ̌ fɨyó kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-nyʉtsì nyɨ̌ nyábàna ídzì dhu tí dhu rɨ̌'ì mbǎ.

18 Dhu àkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká. Mǎ mà'ù wà dhu mǎ ràrɨ̌'ì ìnè ídzì ɨrɛ̀ta nà, mǎ mózè mɨ̌'ì ídzì mʉ̀tsɔ nà kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌ nídhunɨ̌.

19 Ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ atdídɔ̌, dhu ràkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà-rɔ̌, ndínɨ̌ kǎbhʉ̀ tí ɨma madu mà tɨkʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà.

Ɨtsɔ̀ta
(Rɔm 15.30-32; Kɔ̀l 1.9-11; 1Pɛ́ 5.10-11)

20 Kàgàwà arí ndɨ màrʉ̀ngà ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ Yěsù ní ndì àlɛ̌ tó ádrʉ̀ngbǎ ʉndataba, àlɛ̌'ɨ pbɨndà tàmà tírɔ̀. Yà ndì nʉfʉ kǎzù-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ àlɛ̌ rùngbò àlɛ̌ ndì mànà dhòdhódhónga tó ungbòta nɨ̌.

21 Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyǒngò ídzì dhu ɔ̀nzì bìlǐnganà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzì tí kɔ̌zè dhu. Kàkǎ ndàbhʉ nyìkpóna nɔ̀fɔ̀ dhu ràkǎ àlɛ̌-nyʉtsì Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Yěsù àkǎ ilèta nà dhòdhódhónganà. Àmìnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ andítá mà ovìta mànà

22 Àbanɨ̌nzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tí, dhu àkǎ nyǒndù kɔ̌kɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma màndɨ̌ afíkʉ otsi tí ɔbɨ nɨ̌ ɔtɛ-dzi òndù tí, ma màndɨ̌ ka ídɔ̌ tí fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.

23 Ma mòzè mɔvɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ní, àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ka kìkɔ̀lɔ̀ wà imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu. Ní kǎpɛ́ ìrà àhʉ tɨdu ɔ̀ tsàkàtsàkà, ní mǎ mádʉ̀ ɔ̀wu atdíkpá àbadhi mànà, mǒwù ngbɔ̌kʉ àla.

---

* **13:5 13.5** Tɔ̀r 31.6,8; Yàk 1.5 * **13:6 13.6** Zàb 118.6 * **13:10 13.10** Kà-tì ní, Pbàyàhúdí tó sɔmà tó màndʉ ìfʉ̌ arí alɛ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àlɛ̌'ɨ pbàkrístɔ̀ tírɔ̀ àlɛ̌ kábàna Yěsù avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-nyʉtsì asota nábà.

24 Òvì nyòvì nyʉ̌nda arɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́, Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ìtàliyà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ́na nóvì nyɨ̌ átɔ̀.
25 Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!

Yàkɔbhɔ̀
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̀ dhu tí dhu

Dhu àla ndì kpangba yàrí bhàrʉwà nandí alɛ ràrǐ Yàkɔbhɔ̀ tí kátɨna alɛ. Ábhɔ̀ alɛ arí dhu ìrè ndɨ Yàkɔbhɔ̀ ràrǐ Yěsù t'ádɔ́na nzínzì ɔ̀ atdí alɛ (Mrk 6.3). Ka nɨ'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ kànɨsà ɔ̀ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ atdí alɛ (Kas 1.14; 12.17; 15.13; 21.18; Gàl 2.9).

Ka kárí dhu ìrè, kà randí yàrí bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̀, «ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̀ Yěsù ná'ù alɛ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀» (Kas 8.1).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fǐyɔ̀ ní «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» (1.1). Ungbòta-Ayí ɔ̀, ɨ «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» tí ka kátɨna alɛ ní kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí, yà Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̀ arɔ́ko Pbàyàhúdí mà, ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nǎ ì nífàlà-tsí mànà. Pbɛ́tʉ̀, Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kà-tì ní kɔ́rɔ́ pbàkrístɔ̀, Pbàyàhúdí mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà (Gàl 6.16).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fǐyɔ̀ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̀, ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ nɨ'ì nǎkʉ̀tálɛ. Atdídhená-tsí nóongónà kasʉ ɔ̀nzì ɔ̀nzɔ̀nzì Pbàyàhúdí tɔ́ ɨnga-abábá ɔ̀ (5.1-6). Ɨ alɛ-rɔ̀ ka kávu dhu náabhʉ̀ abádhí rɨfàlà ì yà adzɨ ɔ̀. Ní Yàkɔbhɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀, ndínǐ abádhí-afí nabhʉ̀ tí ròtsì ɔbɨ a'uta ɔ̀. Kǎtɨ: ìnzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ ìndrʉ̀ tɔ̀ a'uta ràrǐ ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta (2.26).

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1).
- Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̀ dhu (1.2-12).
- Ɨnzǐ Kàgàwà arí atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu dhu (1.13-18).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨrì, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu (1.19-27).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ì ìndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tó alɛ-afí nà dhu (2.1-13).
- Ɨnzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ a'uta ní ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta dhu (2.14-26).
- Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mbɛ̌yi dhu (3.1-12).
- Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó obhóná ɨrɛ̀ta (3.13-18).
- Yà adzɨ ɔ̀ dhu-tsí nòzè alɛ ní Kàgàwà rɔ̀ òmvʉ̌ dhu (4.1–5.6).
- Dhu-dzi òndù ka kí dhu mà ɨtsɔ̀ta mànà (5.7-20).

Yàkɔbhɔ̀ rǐ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Yàkɔbhɔ̀, Kàgàwà bhà, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà. Ma mòvì nyǐ kɔ́rɔ́, yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tírɔ̀ nyǐ nyífàlà nyǐ yà adzɨ ɔ̀ rɔ̀*.

Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̀ dhu
(Ɔpt 3.6; 4.7; Zèk 7.19; Màt 7.7-11)

2 Àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ yà nyǐ nyí dhèdhèrɔ̀ umvútá-tɨdɔ̀ nábà dhu rì'ì dhɛ̀dhɛ tí atdídɔ̀ fʉ̌kʉ̀.

3 Obhó tí, nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nyǐ rapɛ́ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̀ umvútá-ɔ̀nzǐ, ní ndɨ dhu ràrǐ dhu-dzi t'óndùta tó ɔbɨ nábhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.

4 Dhu àkǎ wà fʉ̀kʉ́ dhu-dzi t'óndùta rìtɛ̀ ndì kpangba, ndínǐ nyǐ nyɨ'ì tí àkǎkǎ alɛ nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɔ̀yá ndì nʉ̀bhà ndínǐ ì ɔnzɨ tí atdí dhu mà rǐ'ì alɛ tí.

5 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà nótù ndì ìmbǎ ndì'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎ ndɔ̀nzì ka Kàgàwà-fɔ́. Ní kà rǎdʉ̀ kàbhʉ àbhʉ̌ kà tɔ̀. Obhó tí, kǎrí dhu ùbhɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ìnzǐ ndì ndí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ndì ndí ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.

6 Ndɨrɔ̀, kàkǎ ndɔ̀nzì ka a'uta nà, ìnzǐ afína rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Obhó tí, afína rʉ̌guru alɛ, níli ndì yà rɛ̀rʉ̀ dɔ̀ rópili àpùpú rǎbhʉ̌na ràmbɛ ndàwà dɔ̀ mʉ̀kʉ̀rà tɔ́ ɨdha bhɛ̌yi.

7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nákǎ nzá ndɨrɛ̀ nga ndì ràrǎdʉ̀ atdí dhu mà nábà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-fɔ́,

8 ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní pbìndà ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ʉ́ndɔ̀ ndì alɛ, ndɨrɔ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ tí arí ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ pbìndà mʉ̀tsɔ ɔ̀ alɛ nídhunǐ.

Nǎkʉ̀tálɛ mà ɔ̀nzìtálɛ mànà nàndà dhu

9 Nǎkʉ̀ tí ndì nòtù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀krístɔ̀ nákǎ ndì'ì dhɛ̀dhɛ nà, Kàgàwà ìdzǐ ndì ɔrʉ́ nídhunǐ.

---

* **1:1 1.1** Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní pbàkrístɔ̀, ìmbǎ rì'ì Pbàyàhúdí màtí ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí màtí.

10 Ndɨrɔ̀, ɔ̀nzɨ̀tálɛ tɨ́ ndɨ̀ nɔ̀tù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀kɨ́stɔ̀ nákǎ ndɨ̀'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà, Kàgàwà ɨ̀fo ndɨ̀ obvò nɨ́dhunɨ̌. Obhó tɨ́, ɔ̀nzɨ̀tálɛ rǎdʉ̀ ʉ̀da akyɛ tɨ́ àdhàdhɨ̀ ɨ́rɨ́ ɔ̌ ɨ̀tsu-opfɔ̀ náarʉ́da akyɛ tɨ́ dhu bhɛ̌yi.
11 Adyɨ́fɔ̀ náarɨ́ ndɨ̀tɔ, ndàdʉ̀ ɨ̀tsu ɨ̀tdyu, ndɨ ɨ̀tsu-opfɔ̀ ràdʉ̀ 'àwà obvò, fɨ̀yɔ́ aya ràdʉ̀ ɨ̀ku. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ nɨ́ ndɨ, ɔ̀nzɨ̀tálɛ rǎdʉ̀ àrà ɔ̀vɛ̀ yà bɨ̀lɨ̌nganà ndɨ̀ ndarɔ́nzɨna pbɨ̀ndà kasʉ ʉ́mbɛ̀ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀.
12 Hirò nɔ́nzɨ̀ alɛ nɨ́, umvúta-dzi òndù arɨ́ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌ alɛ. Obhó tɨ́, ndɨ umvútá lɛ̀mà ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ abáya yà Kàgàwà akɔ̀ fɨ̀ndá làká ndɨ̀ nózè alɛ tɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípɨ̀rɔ̌nga tɔ́ mʉ̀kàkʉ́.

Ɨ̀nzɨ̌ Kàgàwà arɨ́ atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu dhu
(Yɔ̌b 29.12-13; Màt 7.21-27; Gàl 6.7-10; 1Pɛ́ 2.1-2)

13 Nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho rɨ́ ndɔ̀zɨ̀ alɛ nákǎ nzá ndàtɨ: Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ndɨ̀ nàbhʉ ndɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu. Obhó tɨ́, Kàgàwà arɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, kǎrɨ́ nzɨ̌ atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu.
14 Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nábhʉ̌ arɨ́ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu dhu nɨ́, yà ndɨ alɛ nyʉ́ rɨ̌ atdyúna òho ndɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu. Ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarɨ́ kɨ̀dha, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɨ̀nà.
15 Nɨ́, ndɨ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho ka kɨ́ dhu náapɛ́ ndɨ̀sɛ̌, náarɔ́dhɨna dhu nɨ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛnga náapɛ́ ɔ̀trɔ, náarɔ́dhɨna dhu nɨ́ ɔvɛ.
16 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌!
17 Àlɛ̌ rɔ̌ arɨ́ ndɔ̀nzɨ ídzì dhu kɔ́rɔ́, àlɛ̌ arɨ́ àbàna àkǎkǎ atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà náaríwu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ɨ dhu náaríwu yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ arɨ́ ɨnga náwʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nanzɨ̀ Àba Kàgàwà bhà rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndʉ̀wʉ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ ndʉ̀bhà nyɨ̌ ínɔ̀ ɔ̌ ɨ dhu-tsí bhɛ̌yi alɛ.
18 Ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndɔ̀zè ka dhu bhɛ̌yi, kɨ̌bho ípɨ̀rɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀, pbɨ̀ndà obhónga tɔ́ Ɔtɛ-otù ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ koko tɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ngari ɔ̌ yà ndɨ̀ ndanzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nzínzì ɔ̌.

Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨ̀rɨ, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ dhu
(Yùw 3.27)

19 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɛ̀ yàrɨ́ ɔtɛ: ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndɨ̀'ɨ̀ ɨsɔ́ rádʉ̀ dhu ɨ̀rɨ̀ alɛ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ɔtɛ ɔ̀rɨ̀ ɨsɔ́ tɨ́ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arákɔ̌ akyɛ alɛ tɨ́.
20 Obhó tɨ́, akyɛ arákɔ̌ alɛ náarɨ́ nzɨ̌ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
21 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà ɔ̀tɔ̌tɨ̀ dhu kɔ́rɔ́ ɨtsɛ nyʉkʉtsì rɔ̀, fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, yà ɨ̀sɛ̌ tɨ́ arɨ́ ndɨ̀sɛ̌ nyʉkʉtsì mànà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ yà nyʉkʉtsì ka kózò Ɔtɛ yɔrɔwà ɔ̌. Ndɨ Ɔtɛ nɨ́ yà nyɨ̌gʉ rádʉ̀ Ɔtɛ.
22 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ɨ̀ bɨ̌ya nɨ̌ tɨ́ arɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀rɨ alɛ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ndɨ Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ dhu ɨ'ɨ̀ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nyʉ̌trǎ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ dhu tɨ́.
23 Obhó tɨ́, fɨ́ndà ka kʉ́nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ ɨ̀rɨ arɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndɨ́ ndɨ Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ alɛ, nɨ́lɨ ndɨ̀ yà ndɨ̀ ka kadhɨ̀nà nyɨna-wɔ̀yɔ̌ àndà rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ kɨ̀yó ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi.
24 Nyɨna-wɔ̀yɔ̌ ndɨ̀ ndàndà ndàdʉ̀ àrà dhu-dzidɔ̌, kà rǎdʉ̀ àdzo ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ nyɨna-wɔ̀yɔ̌ ɨ̀'ɨ̀nà tɨ́ dhu rɔ̌ rɔ̀.
25 Pbɛ́tʉ̀, atdyúna nyʉ́ nà arɨ́ Kàgàwà bhà ʉyátá-ɔ̀nga àndà ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndʉnɨ tɨ́ alɛ náso Kàgàwà rǎdʉ̀ kà rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ ʉyátá nɨ́ àkǎkǎ atdídɔ̌ ʉyátá, ndɨrɔ̀ ɨndrʉ̌ àbhʉ rɨ́ rɨ̀fʉ Kàgàwà ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ̀ ʉ̀tʉ̌ tɨ́ rɔ́rɔ̀ ʉyátá. Kàkǎ ndàpbǎ ndɨ̀ ndɨ ʉyátá t'ɨ́fʉta rɔ̌, ndàrà kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ mbɛ̌yi ndɨ̀tɔ̀. Kàkǎ nzá ndàrà kɨ̀rɨ̀ rɔ̌ ɨ̀rɨ tɨ́, ràdʉ̀ àdzo ɔ̀na nǎ rɔ̀.
26 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndarɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ dhu tɨ́, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ tsʉ̀na ɔ̀dɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ rɨ́ ndʉ̀trǎ, ndɨrɔ̀ kǎrɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ nɨ̌ ʉlɛ́tá nɨ́ kɔkɔ́rɔ̀ dhu.
27 Àba Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ afátá na arɨ́ ndʉ̀lɛ̌ dhu tɨ́ alɛ nɨ́, yà ɨzʉ̌-nzo mà abvo-ayí mànà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arɨ́ fɨ̀yɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀dɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ɨ̀ ɨndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà dhu
(Law 19.15; Zàb 82.1-4)

1 Àbanɨ̌nzó, àdhàdhɨ̀ yà nyɨ̌ nyá'ù ɨlèta nà àkǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ɨ̀ ɨndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà.
2 Atdí ɔ́fɔ̀ nɨ́ yàrɨ́: Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ dhu, ɔ̀nzɨ̀ tɔ́ atdí alɛ, yà ɔrɔ̀ tɔ́ pɛtɛ̀ mà ídzì mʉ̀dzarʉ̀ mànà nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rɨtsù wà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀, wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ̀ nʉ́fa mbɛrʉ̀-fɨ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná nǎkʉ̀tálɛ ràdʉ̀ ɨ̀tsù átɔ̀ ányɨ-dza.
3 Nɨ́, nyɨ̌ nyárɨ́ ɨfʉta àbhʉ̌ atdídɔ̌ wɔ̀ mbɛ̌yi ndɨ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ tɔ̀, nyɨ̌tɛ̀ àyǎya ngari fɨ̌ndà nyǎtɨ: «Ádɨ ɨ́rɨ́ yà ídzì ngari ɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ nɨ̌: «Ɨnyɨ! Ídè ʉrɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ádɨ ɨ́rɨ́ obvò màtɨ́, yà pfɔ̌du ma mʉ̀lɨ rɔ́.»

4 Nɪ́, wɔ̀ dhu ɪ̀tɛ̀ tɪ́ nzá dhu nyɪ̌ rarɪ́ ìndrʊ̌-ɔ̌nga òvò, ndɪ̀rɔ̀ ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi nyɪ̌ nyónzɪ̀na dhu ɔ̌, nyʊ̌nda arí dhu ràrɪ̌ fʊ̀kʊ́ nzɛ́rɛ ɪ̀rɛ̀ta?
5 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɪ̌ rɔ̀ àbanɪ̌nzó, nyìrɪ̀ dhu! Kàgàwà náavò tɪ́ nzá nʌ̌kʊ̀tálɛ yà adzɪ̀ ɔ̌, ndínɪ̌ okoya tɪ́ ònzìtálɛ tɪ́ a'uta ɔ̌, 'àdʊ̀ òko yà ndì nózè alɛ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fɪ̀ndá làká Idzi-kàmʌ̌ tɪ́?
6 Pbɛ́tʊ̀ nyɪ̌, nyɪ̌ nyárɪ́ nʌ̌kʊ̀tálɛ-ɪ̀tsì ɔ̀nzɪ̀, nyʌ̌dʊ̀ àmbɛ ònzìtálɛ ɪ̀fʊ dɔ̌! Nɪ́ tɪ́ obhó ɪ̀ ònzìtálɛ ɪ̀ rʊ̀kʊ́ arávu, 'àdʊ̀ àmbɛ nyɔ̌bhʊ̀ dɔ̌ dhʊ̀wanì ɔ̌?
7 Ndɪ̀rɔ̀, tɪ́ obhó abádhí ɪ̀ yà pbàkrɪ́stɔ̀ tɪ́ ka karɪ́ nyʊ̌nzi nɪ̌ dʊ̀kʊ́ arɪ́'ì ídzì ɔvɔ nɪ̌ arɪ́ dhu ʊ̀nɔ nzɛ́rɛ?
8 Ɪ̀lɪ̀lʌ̀ Andítá rɪ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɪ̀: «Nyɪ̀ nyàkʌ̌ nyozè ɔdhìnʊ̀ àdhàdhì nyɪ̀ nyʊ́ nyɪ̀ nyózè nyɪ̀ nyɪ̀-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.» Wɔ̀rí nɪ́ ndɪ̀ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̌ Idzi tó Ʊyátá. Nɪ́, nyɪ̌ nyapɛ́ ndɪ̀ Ʊyátá ɪ̀fʊ̌, nɪ́ nyɪ̌ nyɔ̀nzì wà ídzì dhu.
9 Pbɛ́tʊ̀, nyɪ̌ nyapɛ́ dhu ɔ̀nzɪ̀ ìndrʊ̌-ɔ̌nga t'óvòta nà, nɪ́ nyɪ̌ nyɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga Ʊyátá nyɪ̌ nyàkɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɪ́ ndɪ̀ Ʊyátá rʌ̌dʊ̀ anya ɔ̀tdì dʊ̀kʊ́.
10 Obhó tɪ́, ndɪ̀ alɛ apɛ́ kórɔ́ Ʊyátá ɪ̀fʊ̌, pbɛ́tʊ̀ ndàdʊ̀ atdí Ʊyátá kɛ̀lɛ̌ nʊ́kɔ̀ ɪ̀ Ʊyátá nzínzì ɔ̌, nɪ́ ndɪ̀ alɛ ʊ̀kɔ̀ wà kórɔ́ Ʊyátá.
11 Obhó tɪ́, Kàgàwà rʌ̌tɪ̀na: «Dhu àkʌ̌ nzá nyɔnzì mʊ̀nyɔ̀nì.» Nɪ́ kàtɪ̀ wà átɔ̀: «Dhu àkʌ̌ nzá nyohò abvo.» Nírɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɪ̀nzá nyɪ̀ nyɔ̀nzì mʊ̀nyɔ̀nì dhu tɪ́, pbɛ́tʊ̀ nyadʊ̀ abvo òhò, nɪ́ nyɪ̀ nyʊ̀kɔ̀ wà Ʊyátá.
12 Nírɔ̀, nyɪ̌ nyàkʌ̌ nyʊ̌wù ɔ̀tɛ rɔ̌, nyʌ̌dʊ̀ dhu ɔ̀nzì àdhàdhì ànyʌ̌ya Kàgàwà ʊnɔya alɛ bhɛ̌yi. Ndɪ̀ anya kʌ̌nɔya rɔ̀fɔ̀ ndì yà ìndrʊ̌ àbhʊ̌ rɪ́ rìfʊ ndì ɪ̀nzá ka kʊ̀tʊ ndì ʊ̀tʊ̌ tɪ́ rórɔ̀ ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi.
13 Obhó tɪ́, ɪ̀zʊ ábà arɪ́ ngʊ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ rɪ̌ nzɪ̌ ádʊ̀ ànyʌ̌na ʊ̀nɔ Kàgàwà rɪ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzì. Pbɛ́tʊ̀, Kàgàwà náabáya nzɪ̌ ɪ̀zʊ yà ìnzɪ̌ arí ɪ̀zʊ ábà ngʊ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ dɔ̌.

A'uta mà kàsʊ̌na mànà
(Yɔ̌b 31.16-22; Gàl 5.6; Ɛ̀br 11.17,19,31)

14 Àbanɪ̌nzó, atdí alɛ rɪ̌'ì ìnè ndàtɪ̀: «Ma má'ù wà Kàgàwà,» pbɛ́tʊ̀, ìnzɪ̌ ndàdʊ̀ ndɪ̀ a'uta ɪ̀tɛ̀ pbìndà ídzì dhu ɔ̀nzɪ̀ ndì ndí ìndrʊ̌ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Nɪ́ ndɪ̀ dhu tó mʊ̀gàsʊ̀ nɪ́ àdhu? A'uta tɪ́ ádʊ̀ ndɪ̀ alɛ ɪ̀gʊ ɪ̀gʊ̌ wɔ̀rɪ́ ófɔ̀ ɔ̌?
15 Nyìrɛ̀ pɛ́ dhu atdí adɔ̀kʊ mà, ndɪ̀rɔ̀ ngʌ̌tsi nɪ̌, atdí awɛ̀kʊ mà ràrɪ̌'ì mbʌ̌ mʊ̀dzarʊ̀ nà, ndɪ̀rɔ̀ ngʌ̌tsi nɪ̌, kà ràrɪ̌'ì mbʌ̌ bìlɪ̌nganà ndì ndóngo ɔ̀nyʊ̀nà ɔ̀nyʊ̀ nà.
16 Nɪ́, atdí nzínzìkʊ ɔ̌ alɛ apɛ́ àdʊ̀ àtìnà kà nɪ̌: «Árà mbɛ̌yi, óvɔ kàzʊ, nyadʊ̀ dhu ɔ̀nyʊ̀ nyalè nɪ̌,» pbɛ́tʊ̀ ìnzɪ̌ ndàdʊ̀ ka dzʊ̀nà nónzì atdí dhu nɪ̌ màtɪ́, nɪ́ ndɪ̀ dhu tó mʊ̀gàsʊ̀ nádʊ̀ ì'ì àdhu?
17 Nɪ́ a'uta tɔ̀, kà rɪ̌'ì ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi tɪ́ átɔ̀. A'uta kɛ̀lɛ̌ nà ka kí'ì vɪ̌na dɔ̌ rɔ̀, ìnzɪ̌ kadʊ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ìndrʊ̌ tɔ̀ dhu nɪ́ ɪ̀wà óvɛ̀ atdídɔ̌ a'uta nà ka kí'ì dhu.
18 Pbɛ́tʊ̀, ìndrʊ̌ rɪ̌'ì ìnè ndàtɪ̀: «Ɪ̀nyɪ̀, nyɪ̀ nyí'ì a'uta nà, ndɪ̀rɔ̀ ɪ̀ma, ma márɪ́ ídzì dhu ɔ̀nzì ìndrʊ̌ tɔ̀.» Nɪ́, ma mádʊ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɪ̀: «Ɪ́tɛ̀ pɛ́ yà ìnzɪ̌ nyɪ̀ nyarɪ́ ídzì dhu ɔ̀nzì nɪ̌ ìndrʊ̌ tɔ̀ pbʊ̀kʊ̀ a'uta idù. Nɪ́ ɪ̀ma, ma mɪ́ dhu ɪ̀tɛ̀ ɪ̀ndʊ̀ yà ma marónzɪ̀na ìndrʊ̌ tɔ̀ ídzì dhu-otù ɔ̌, ìnè ma ràrɪ̌'ì a'uta nà.»
19 Nyɪ̀ nyá'ù tɪ́ nzá dhu, Kàgàwà rarɪ́'ì atdí tɪ́? Nɪ́ wɔ̀rɪ́ nɪ́ ídzì dhu! Pbɛ́tʊ̀, nyɪ̀ nyàkʌ̌ nyʊ̀nɪ̀ dhu pfɔ̀mvɔ nyʊ́ mà rá'ù wà ka átɔ̀, ngbɔ̌ya ràdʊ̀ àmbɛ ìvɪ̌ nyʊ́ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nɪ̌.
20 Ɪ̀nyɪ̀ nɪ́ mʊ̀dhɔmà! Nyɪ̀ nyòzè tɪ́ wà nyʊ̀nɪ̀ dhu ìnzɪ̌ ka kí Kàgàwà ózè ídzì dhu ɔ̀nzì rórɔ̀ ka kí'ì a'uta nà dhu ràrɪ̌ kɔkórɔ̀ dhu?
21 Kàgàwà azʊ̀ tɪ́ nzá àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʊ̀ obhónángatálɛ tɪ́, yà kɪ̌dyi idhùnà Ìsakà ndàbhʊ ràyi màzàbahʊ̀ dɔ̌, ndínɪ̌ ndʊ̀bì tɪ́ pɛrɛ̀ tɪ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
22 Nírɔ̀, nyɪ̀ nyàla wà dhu kàbhà a'uta mà ranzì kasʊ atdíkpá kʌ̌nzì ídzì dhu mànà. Ndɪ̀rɔ̀, ndɪ̀ kʌ̌nzì ídzì dhu abhʊ̀ kàbhà a'uta rì'ì àkʌ̌kʌ̌ a'uta tɪ́.
23 Ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɪ̀, yà Andítá rɔ̌vɔna dhu náadʊ̀ àkʌ̌. Ndɪ̀ Andítá rʌ̌tɪ̀na: «Àbràhamʊ̀ náa'u Kàgàwà, Kàgàwà ràdʊ̀ ndɔ̀zʊ̀ obhónángatálɛ tɪ́*.» Ndɪ̀rɔ̀, Kàgàwà adʊ̀ kànzì pbìndà olo tɪ́.
24 Nírɔ̀, nyɪ̌ nyàla wà dhu Kàgàwà rarɪ́ ìndrʊ̌ ɔ̀zʊ̀ obhónángatálɛ tɪ́ ndì ndózè ídzì dhu ɔ̀nzì ndɪ̀ alɛ rɪ̌ dhu-otù ɔ̌, ìnzɪ̌ nɪ́ ndɪ̀ alɛ bhà a'uta-otù ɔ̌ tɪ́.
25 Ndɪ̀ dhu ɪ̀'ì ndɪ̀ dhu bhɛ̌yi tɪ́ átɔ̀ Ràhabà tɪ́ kátɪ̀na mʊ̀nyɔ̀nì-àyi tɔ̀. Kàgàwà azʊ̀ ka obhónángatálɛ tɪ́ yà kʌ̌nzì ídzì dhu ndàkɔ abhábhɔ pbì ɪ̀dzá, ndàdʊ̀ àbhʊ̀nà rɔ̀tsè vurò otu ɔ̀nʌ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*.
26 Obhó tɪ́, àdhàdhì yà ìmbʌ̌ alɛ-ɪ̀hɛ̀ rɪ̌'ì ɔ̀nà alɛ-ngbɔ̀ narɪ́ ɪ̀wà óvɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ dhu bhɛ̌yi, yà ìnzɪ̌ ka karɪ́ ídzì dhu ɔ̀nzì nɪ̌ ìndrʊ̌ tɔ̀ a'uta nɪ́ ɪ̀wà óvɛ̀ a'uta.

---

* **2:8 2.8** Law 19.18 * **2:23 2.23** Ɔpt 15.6 * **2:25 2.25** Yàk 2.1-24

3

Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mbɛ̌yi dhu
(Mbà 10.10; Màt 12.33-37; 13.3; Rɔm 3.13-14)

1 Àbanǐnzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ɨ̀ ibí rɔ̀ kànɨsà ɔ̌ màlímó tí. Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, mǎ màlímó tírɔ̀, Kàgàwà rʉnɔya ànyǎka ɔ̀rʉ̀ nà atdídɔ̀ ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ ɔ̀tɛ̌ka-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Àlɛ̌'ɨ́ kóró, àlɛ̌ karí dhu ʉ̀fǎ abhɔ nyʉ́ àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̌. Ɨnzɨ́ arí dhu àfǎ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ alɛ ní ndɨ àkǎkǎ alɛ tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ. Ndirɔ̀ ndɨ alɛ ní ìnè rí'ɨ̀ ndɔ̀dɔ̀ kóró ngbɔ̌na ìnzɨ̌ ròtsù nzérɛnga ɔ̀ alɛ.

3 Kìdyi pɛ́ mʉ̀hàgʉ̀ tó ɔ́fɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ sʉma-dyɨ̌-ngba ùsò imbɨ nɨ̌ kà-tsʉ̀ rɔ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ kòzè dhu nɔnzɨ tí, ní ndɨ dhu arí kóró kà-ngbùlǔ nábhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ndà átɔ̀. 4 Nyàndà pɛ́ ɨdha dɔ̌ arúbhi bàtó átɔ̀. Ndɨ bàtó rɨ̌ ìmbǎ ɨ'ɨ̀ ìnè ádrʉ̀ngbǎ màtí, òpili rópili ɔbɨ nyʉ́ nà awɛ ràdʉ̀ àmbɛ ìdzìnà dɔ̌, ní kà-rɔ̌ ka kósò ɨdha-tsì ákɛ̌ ɨtsu-afǎ-ngba kɛ̀lɛ̌ rǎdʉ̀ kàbhʉ ʉ̀ndana rí alɛ ràrà dɔ̀na àtdya rɔ̌ ràrà ndɨ ndòzè ɨ.

5 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, alɛ-ɨdà ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ákɛ̌ dhú-ngba nyʉ́, pbɛ́tʉ̀, kǎrádʉ̀ ndɔ̀yɔ̀ ndɨ ndɔ̀nzɨ ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀.

Nyàndà pɛ́, ákɛ̌ kàzʉ́-ngba rǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɨrí-yà-ba nyʉ́ nóbɨ̀!

6 Ndirɔ̀, dhu rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna ɔtɛ tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndʉ̀bɨ̀ nga àdhàdhì kàzʉ arí nga ʉ̀bɨ dhu bhɛ̌yi. Obhó tí, àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndɔ̀nzɨ kóró nzérɛ dhu-tɨdɔ̀ ròsè àlɛ̌-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà ngarí-nzo dɔ̀nǎ. Ní àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna nzérɛ ɔtɛ náaríra pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà rɔ̀, ndirɔ̀ kǎrí àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga ìnzǎ.

7 Ìndrǔ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndìvǔ kóró ìzǎ-tɨdɔ̀ rònɡò dhu ɔ̀nzì ndɨ ndòzè dhu bhɛ̌yi. Obhó tí kǎrí ɨrí ɔ̌ ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, àrè-tɨdɔ̀ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, ndirɔ̀ ɨdha ɔ̌ aróko ìzǎ-tɨdɔ̀ mànà kóró nívǔ ìvǔ.

8 Pbɛ́tʉ̀, ɨdàna ìvu rádʉ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ. Obhó tí, alɛ-ɨdà ní ìnzɨ arí ndìngyɛ̌ nzérɛ dhu t'ʉ́nɔta nɨ̌ dhu, ndirɔ̀ àlè tí àlè ìndrǔ òhò rádʉ̀ ɨtsu nɨ̌ dhu.

9 Àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ àlɛ̌ karí Ádrʉ̀ngbǎlɛ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nílè, ndirɔ̀ àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ tí, àlɛ̌ karádʉ̀ yà wɔ̀yɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ kǎbhɔ̀lɔ̀ alɛ nófù.

10 Asota tó ɔtɛ mà ofúngá tó ɔtɛ mànà náarúvò atdí alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ tí. Àbanǐnzó, wɔ̀rí dhu àkǎnà nzá ndɨ'ɨ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

11 Òvǒvù ɨdha mà, ɨnzá óvù ɨdha mànà tí ádʉ̀ ùvò ùvò atdí ɨdha-bhu ɔ̀ rɔ̀ tí? Ɨnzɨ́ akɛkpá màtí!

12 Àbanǐnzó, mùtinì-kpɔ̌ ɨ'ɔ̌ arí ɨtsu tí àdʉ̀ mìzèyìtunì-kpɔ̌ ɨ'ɔ ɨ'ɔ̌? Ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ vǐnyò-kpa tí ádʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ ɨ'ɔ ɨ'ɔ̌? Ɨnzɨ́ akɛkpá màtí! Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnzá óvù ɨdha náaráhʉ ɔ̀nà rɔ̀ ɨdha-dɔ̀tɨ ní rɨ̌ nzɨ́ ádʉ̀ ɔ̀vǒvù ɨdha nípfo.

Dhu àkǎ kɨ'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nà dhu
(Rɔm 14.19; 1Kò 3.3; Ɛ̀fɛ 4.1-3; Fìl 2.3; 1Pɛ́ 3.4)

13 Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà nà arí'ɨ̀ atdí alɛ mà tí'ɨ̀ ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà rɨ̀tɛ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó pbìndà ɨrɛ̀ta pbìndà ídzì mʉ̀tsɔ mà, pbìndà ɨyɔ̀nga mànà-otù ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ atdídɔ̌ ógyè adha tó afíkʉ nà, ndirɔ̀ anya tó afíkʉ nà nzínzìkʉ ɔ̌, ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌dzɨ́ nyɨ̌, nyɔ̌zʉ̀ nyɨ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nzɨ dhu rǎdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ̌'ɨ̀ tìtɔ̀tálɛ tí.

15 Wɔ̀rí dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ní nzɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní yà adzɨ ɔ̌ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀. Ka ní ìndrǔ tó ɔ́fɔ̀ tó ɨrɛ̀ta, ndirɔ̀ ka ní nzérɛ-alafí bhà ɔ́fɔ̀ tó ɨrɛ̀ta.

16 Obhó tí, adha tó alɛ-afí mà anya tó alɛ-afí mànà rɨ̌'ɨ̀ ró rádʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu ní pbàdzangà tí ka kí dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, kóró nzérɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà.

17 Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ ní dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ. Ndɨ alɛ ní màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrǔ nzínzì ɔ̌ alɛ, ìyɔ̀nga t'álɛ, ndirɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nózè ndìfʉ alɛ. Ndɨ alɛ ní àlè tí álè ɨzʉ àbà ka kí ìndrǔ dɔ̌ nɨ̌ alɛ-afí mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí abádhí tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí mànà nɨ̌ alɛ. Ndirɔ̀ ka ní ɨnzɨ́ arí ìndrǔ-ɔ̌nga òvò, ìnzɨ́ ndàdʉ̀ ìndrǔ ʉ̀tra alɛ.

18 Ɨ aróko atdíkpá mànà alɛ àbhʉ̌ arí ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ, náarózòna dhu ní màrʉ̀ngà. Ní itse tí abádhí arádʉ̀ ògùnà dhu ní obhónánga tó dhu ɔ̀nzɨ ɨ alɛ rɨ̌ dhu.

4

Ɨnzá dhu àkǎ kozè yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí dhu
(Law 19.16; Zàb 66.18; Luk 18.13-14; 1Tì 2.8; 1Yù 2.15-17)

1 Yà nzínzìkʉ ɔ̌ arí'ɨ̀ angbʉrʉta mà anya mànà náarúvò àdhà rɔ̀? Abádhí náatí nzɨ́ ùvò yà nyɨ́ nyí atdyúya òho dhu-tsí, yà nyʉkʉtsìnǎ rɔ̀ arí anya ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ ɔ̀ rɔ̀?

2 Nyɨ̌ nyarí dhu-atdyú òho nyǎbà, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ ɨ dhu nábà. Nyɨ̌ nyarí'ì adha tɔ́ alɛ-afí na nyǎdʉ̀ nyǎpà nyɔ̀kyɛ̀ abvo, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nábà. Nyɨ̌ nyarí anya ɔ̀nzɨ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ àngbʉ̀rʉ dɔ̌. Nyɨ̌ nyarí nzɨ̌ nyɨ̌ nyí atdyúna ɔ̀ho dhu àbà, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyarí ndɨ dhu ɔ̀nzi Kàgàwà-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Dhu nyɨ̌ nyɔ̀nzì Kàgàwà-fɔ́ rɔ̀, nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ dhu àbà, nzɛ́rɛ nyɨ̌ nyárí ndɨ dhu ɔ̀nzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà-tì ní, nyɨ̌ nyarí dhu ɔ̀nzi ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ɨdhɛ̀kʉ ìkǎ rí nyɨ́-tírɔ̀ nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌.

4 Nyɨ̌, nyɨ̌ ní ìnzɨ̌ arí 'ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ! Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tí nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí ɔ̀zè ka kí dhu ràrɨ̌ Kàgàwà ɔ̀ndrɔ̀ ka kí dhu? Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí ná'u rí ndɔ̀zè alɛ ní ɨwà ndì nʉ̀gèrè ndìtírɔ̀ ndɔ̀ngò Kàgàwà rɔ̌ ɔ̀mvǔ tí alɛ.

5 Nyɨ̌ nyɨ̀rè tí nga kɔkɔ́rɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rarátɨna: Kàgàwà ózè dhu ràrɨ̌ àlɛ̌ rùbho àlɛ̌ fɨ̌ndà tí atdírɔ̀, yà àlɛ̌-nyʉtsì ongó tí àdɨ ndì ndɨlɨ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-okú dɔ̀ rɔ̀*?

6 Kàgàwà arí ìbhona àlɛ̌ tɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga nyʉ́. Ndɨ dhu okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá arátɨna: «Kàgàwà arí ndʉ̀gye yà 'ɨdzɨ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ nà, pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ pbɨ̀ndà ídzìnga ɨ̀tɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.»

7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu. Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɨ pfɔ̌kʉ Pfɔ̀mvɔ-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀kʉ́ rɔ̀.

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ngò Kàgàwà-tɨ'ɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ ìngo tɨkʉ ɔ̀. Nyɨ̌ nzɛ́rɛngatálɛ̌, yà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ʉ́ndɔ̀ ndɨ alɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̀'o ɔtsʉ́kʉ mà afíkʉ mànà rìlǎ!

9 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àpbɛ̀! Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀kò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ɔ̀ko nyɨ̀kʉ-dha ɔ̌! Fʉ̀kʉ́ ʉgbɔ́tá nákǎ ndʉ̀gèrè ndì ndɔ̀ngò ɔdzɨ tí, fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ ràdʉ̀ ndʉ̀gèrè ndɔ̀ngò ɨzʉ tí!

10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fo nyɨ̌ nyɨ́-tírɔ̀ obvò Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ nyɨ̌dzɨ ɔrʉ́.

Ɨnzá dhu àkǎ katì alɛ t'ɔ́dhɨ̀nà nzɛ́rɛ alɛ tí dhu
(Mbà 27.1; Luk 12.16-20)

11 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀tɛ̀ nzɛ́rɛ nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌. Ɔdhìnà nɨ̌ rɔ́tɛ nzɛ́rɛ alɛ, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔdhìnà àtɨ rí nzɛ́rɛ alɛ tí alɛ, nɔ́tɛ̀ wà nzɛ́rɛ yà àzè dɔ̀ rɔ́tɛ ʉyátá nɨ̌, ndirɔ̀ kàtì wà ndɨ ʉyátá nzɛ́rɛ ʉyátá tí*. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀, ɨnyɨ ní nzɨ̌ ʉyátá ɨfʉ́ arí alɛ, pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ ní ndɨ ʉyátá àtɨ arí nzɛ́rɛ ʉyátá tí alɛ.

12 Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ Ʉyátá ɨ̀dì arí alɛ, ndirɔ̀ ka atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ àtì rádʉ̀ ídzì alɛ tí ndirɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tí. Ndirɔ̀ ka kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ ɨ̀gʉ rádʉ̀, ndirɔ̀ ìndrǔ ɔ̀hò rádʉ̀ alɛ. Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ɔdhìnʉ àtɨ nyɨ nyarí nzɛ́rɛ alɛ tí rɔ̀, nyɨ nyarí nyɔzʉ̀ àdhɨ tí?

Ɨnzá dhu àkǎ kɨdzɨ̌ alɛ alɛ-tírɔ̀ ka kɔ̀zè kɔnzì dhu ùdhě ka kí rɔ̀ dhu

13 Nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna dhu kɔ̀mbí, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyarátɨna: «Indo, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ tsútsǎ, mǎ mowuna atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní mǎ móko ányì ràrà àhʉ atdí atɔ nyʉ́ tí. Mǎ mí mùtùruzì ɔ̀nzɨ, mǎdʉ̀ màgɔ̀wɛ̀† àbà ɔ̀nà rɔ̀.»

14 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nɨ́i'ɨna tsútsǎ dhu! Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ì àdhàdhì ɔ̀tò rótò ɨdha-ɨhɛ̀ bhɛ̌yi, yà ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí arí ndàlǎ, ndàdʉ̀ àwɨ̌ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.

15 Nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀zè ka nɨ̌, mǎ mɨ'ɨna ìnè ípìrɔ̌rɔ̀ nga nà. Ní mǎ mɔnzɨna yàrí dhu, mǎdʉ̀ ndǎgà-tsí nɔ́nzì.»

16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyáróko nyǎmbɛ nyɨ̌dzɨ dɔ̌ ɨdzɨ̌ tí, nyɨ̌ nyɔ̀zè nyɔ̀nzì dhu ùdhě nyɨ̌ nyí rɔ̀. Ní kɔ́rɔ́ kɔ̀rí ɨdzɨ́tá-tɨdɔ̀ ní nzɛ́rɛ.

17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, ídzìnga t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ rapɛ́ nzɨ̌ ndɨ ídzìnga ɔ̀nzɨ, ní ndɨ alɛ rɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga.

5

Ɔ̀nzìtálɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɨ̀tdyǔ ka kí dhu
(Yɔ̌b 20.5; Àmɔ 5.11-12; Màl 3.5)

1 Nyɨ̌ ɔ̀nzìtálɛ̌, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna kɔ̀mbí fʉ̌kʉ̀ dhu! Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dzì, nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ ɨzʉ nɨ̌, dʉ̀kʉ̀ ríràà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Fʉ̀kʉ́ ongyéngá nɔ́mɔ̀ wà, ndirɔ̀ rʉ̀kʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kereze nɔ́nyʉ̀ wà.

3 Fʉ̀kʉ́ ɔrɔ̀ mà fʉ̀kʉ́ fʉ̀rangà mànà kéngezé ɔ̀nyʉ̀ wà. Ndɨ kéngezé ní ndɨ nyɨ̌ nɔbhʉya, wɔ̀ nyɨ̌ nyarí kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tsʉ̀ ùndǔ fʉ̌kʉ̀ tí rɔ̀. Nyɨ̌ nyúndu ɨ ongyéngá-tsʉ̀ kɔkɔ́rɔ̀. Ní àdhàdhì kéngezé mà kàzʉ mànà náarí dhu ìnzǎ dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà nɨ́itdìya ànyǎkʉ ɔbɨ nyʉ́ nà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí.

---

* **4:5 4.5** Ɨrɔ́ rí'ì dhu ka kìdyì ɔ̀yà rɔ̀ ní Tɔ̀r 4.24 mà Ɔpt 6.3 mànà. * **4:6 4.6** Mbà 3.34 * **4:11 4.11** 2.8 † **4:13 4.13** Màgɔ̀wɛ̀ ní mùtùruzì ka kɔ̀nzì rɔ̀ arí ndisě dhu ka kódzì rɔ̀ná dhu-bʉ dɔ̌ dhu.

4 Kɔ̀nɨ̌, nyɨ̌ nyúvɔ̌ nyɨ̌ ìnzɨ̌ nyǔbho yà fùkú ɔnzɨ-bvʉ-abábá ɔ̌ kasʉ nɔ́nzì kasʉtálɛ tɔ́ mʉ̀kìmbà. Ní, abádhí rɨ̌ ʼʉ̀hʉ̌ dhu mà, abádhí rǔkǔ dhu mànà nárà wà òtsi yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-bɨ̀ ɔ̀!

5 Yà adzɨ ɔ̌, nyɨ̌ nyávu nyǒngò òko ònzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ ràtdǔ afíkʉ. Nyɨ̌ nyóngù nyɨ̌, nyʉ̌yɔ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ Kàgàwà rɔtdíya ɔ̀tdì ànyǎkʉ atdíku dhu rɔ́rɔ̀, àdhàdhì yà ɨnzá ʉ̀nɨ ì àze ka kí atdíku dhu rɔ́rɔ̀ rɔ́ko ɨzǎ bhɛ̌yi.

6 Nyɨ̌ nyábhʉ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ-ànyǎ kɨtdì, nyǎdʉ̀ àbhʉnà kɔkyɛ̀. Ɨ alɛ í'ì mbǎ nyɨ̌ mànà ì í àgò nɨ̌ ɔbɨ nà.

Dhu àkǎ kondù dhu-dzi ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀ dhu
(Màt 5.33-37; Ɛ̀br 6.12; 10.35-37; Yàk 1.12)

7 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒndù dhu-dzi, ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀. Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ɨnga òbhì rí alɛ náarí ɨnga ɔ̌ dhu náaraya ɔ̀'ɔ̀ dhu ɔ̀dɔ dhu. Ndɨ dhu ɔ̀'ɔ̀ dhu rǎdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀gàsʉ̀ tí kà tɔ̀. Kà rɨ́ dhu-dzi òndù ràrà àhʉ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ igye mà, kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ igye mànà nóowuya ìkɔ̌ dhu ɔ̀.

8 Ní nyɨ̌ mà átɔ̀, nyòndù dhu-dzi nyǎbhʉ afíkʉ rì'ì ɔbɨ nà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu rɨ̌'ì íkyɛ̀rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

9 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ nyɨ̌ nɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌, akyɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù arana ànyǎkʉ ɨ̀tdì nɨ̌. Nyàndà pɛ́, kɔ̀nɨ̌ kìdè wà tsǎtsʉ̀nǎ ànyǎkʉ ndɨ ndɨtdì tí!

10 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ kǎkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ owúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí náanzì dhu. Abádhí andù dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌. Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒdyì abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀.

11 Àlɛ̌ kárí ɨ alɛ ànzi hirò nɔ́nzì alɛ tí, abádhí andù dhu-dzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyírì wà Yǒbù tí kátɨna alɛ andù àpbɛ̀-dzi tí dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyírì wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nzì kà tɔ̀ olùnǎ rɔ̀ dhu. Obhó tí, ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní àlè tí álè ɨzʉ tɔ́ afína mà, ídzìnga mànà nɨ̌ alɛ.

12 Pbɛ́tʉ̀ àbanɨ̌nzó, ádrʉ̀ngbǎ dhu tí nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌tsɔ̀ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ílì ndì dhu t'ɔ́tsɔta tɔ́ ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí. Obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì obhó dhu tí. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ní obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì ìnzɨ̌ ní obhó dhu tí, akyɛ Kàgàwà arana ànyǎkʉ ɨ̀tdì nɨ̌.

Andɨ nà alɛ dɔ̌ dhu àkǎ kɨtsɔ̀ alɛ dhu

13 Àpbɛ̀ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndɨ̀tsɔ̀ ndì Kàgàwà rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́, dhɛ̀dhɛ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀yʉ ɨfʉta tɔ́ adyi.

14 Andɨ nà rí'ì atdí alɛ mà tí ì'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndùnzì kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌, ndínɨ̌ adʉ̀ tí ʼìtsɔ̀ dɔ̀ná, ʼàdʉ̀ ndùtri akyɛ nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌.

15 Abádhí ìtsɔ̀ ì a'uta nyʉ́ nà dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ nábhʉ rɔ̀gʉ̀, ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràdʉ̀ kà dzʉ̀nà ɔ̀nzì rìvà ndì tdítdɔ̌. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì ndɨ alɛ ónzì nzérɛnga dhu tí, ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdʉ̀ ndɨ nzérɛnga núbà ʉ̀bà kà tɔ̀.

16 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù fʉ̀kʉ́ nzérɛnga ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ɔ̀wu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ dʉ̀kʉ́, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ. Obhónángatálɛ bhà ɨtsɔ̀ta náarí kasʉ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà.

17 Nabì Ɛliyà nɨ'ì àlɛ̌'ɨ bhɛ̌yi alɛ kɛ̀lɛ̌. Ní, kɨ̌tsɔ̀ ndì atdyúna nyʉ́ nà ìnzɨ̌ igye nɨ́ikó tí. Ní, igye agyè nzá yà adzɨ ɔ̌, ràrà àhʉ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà tí.

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ tdítdɔ̌. Ní, igye adʉ̀ ìkɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, yà adzɨ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ì'ɔ.

Àwǎwɨ̌ ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀ alɛ nádǔ ka kí obhónga tɔ́ otu ɔ̀ dhu

19 Àbanɨ̌nzó, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rɨ̌'ì ìnè ndàwɨ́, ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ kàbhʉ ràdu ndì obhónga tɔ́ otu ɔ̀.

20 Ní nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, wɔ̀ ndɨ nzérɛngatálɛ dzʉ̀nà nɔ̀nzì ràdu ndì awítá tɔ́ otu ɔ̀ rɔ̀ alɛ, rìgʉ̌ wà ndɨ alɛ bhà ípìrɔ̌nga ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rʉ̀bà wà ndɨ alɛ bhà ábhɔ̌ nzérɛnga-íyà.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí alɛ ní Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ (1.1; 5.1), mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná ìmbò nà atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Uvitatálɛ tírɔ̀, abádhí ongónà ùbhi atdíkpá Yɛ̌sù mànà yà adzi dɔ̌ kɪ̌'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Yɛ̌sù ɔ́dzì ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àrà Ídzì-Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ (Kas 1–6; 9.32–12.19).

Ka karí dhu ìrɛ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ randí yàrí wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀ ndì ndí'ì rɔ́rɔ̀, Nɛrɔ̀ tí kátina Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ kamà náapɛ̀ ndàvu pbàkrístɔ̀ rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

Kǎndí ka fɪ̌yɔ̀ ní Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì tɔ́ mʉ́layí ɔ̀nǎ ì nífàlà alɛ. Kòmbí ka kárí kànzi Tùrùkiyà tí. Ɪ pbàkrístɔ̀ ni'ì Pbàyàhúdí mà ìnzɪ̌ ní Pbàyàhúdí mànà. Pɛ́tɛrʉ̀ rɪ̌ abádhí ati olo tí, pbàkrístɔ̀ tí abádhí rɪ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ abádhí mǎtíràbvʉ̀ nga nyʉ́ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nídhunɪ̌ (1.1; 2.11). Ɪnzɪ̌ ní pbàkrístɔ̀ tí ì nòtù alɛ nóongónà abádhí-itsì ɔ̀nzì ɔ̀nzi tí, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀bhʉ̀nà dɔ̌ tìtɔ̀ dɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí dhu kpàkrístɔ̀ tɔ̀, ndínɪ̌ abádhí tɔ́ a'uta nidì tí, ràdʉ̀ ɔbi àbhʉ abádhí-afí tɔ̀ rɔ̀kɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ bhɛ̌yi, ìnè màtí ka kí'ì abádhí rɔ̌ ka kávu ɔbi nyʉ́ nà rɔ́ rɔ́rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà ìgʉ́ àlɛ̌ dhu níse ka kí dhu (1.3-12).
- Ìndrʉ̌ àkǎ 'ɔ̀kɔ̀ ìlǎ ì ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu (1.13–2.10).
- Mʉ̀krístɔ̀ àkǎnà ndɔ̀nzì àpbɛ̀ ɔ̌ dhu (2.11–4.19).
- Yɔrɔwà nà mʉ̀krístɔ̀ àkǎ ndàdi dhu mà, kà-kàsʉ̌ mànà (5.1-11).
- Bhàrʉwà rɪ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (5.12-14).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɪ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu
(Rɔm 8.17-18; 16.25-26; 2Kò 4.17-18; Ɛ̀fɛ 2.4-8)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɪ̌ ní ima Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ma màndɪ̌ ndi bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, nyɪ̌ yà Kàgàwà óvò nyɪ̌ nyɪ̌'ì pbìndà alɛ tí rɔ̀. Nyɪ̌ nyífàlà nyɪ̌ yà adzi ɔ̌ olo tírɔ̀, nyǒngò òko Pɔtɔ̀ mà, Gàlàtiyà mà, Kàpàdòkiyà mà, Àziyà mà, Bìtìniyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

2 Àba Kàgàwà náavò nyɪ̌ rɔ̀pɛ̀ ndì angyinǎ rɔ̀ àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndudhé ka dhu bhɛ̌yi. Kǎbhʉ nyɪ̌ nyɪ̌'ì pbìndà alɛ tí pbìndà Ɩ̀lílǎ-Alafí-otù ɔ̌, ndínɪ̌ nyɪ̌ nyiri tí Yɛ̌sù Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu, ndirɔ̀ ndínɪ̌ Yɛ̌sù-azù yà ndì nʉfʉ náadʉ̀ tí nyʉ̌'o nyɪ̌lǎ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɪ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̀.

Kàgàwà ʉngbɛya àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu nákǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà dhu
(1Kò 2.6; Ɛ̀fɛ 5.1; 1Tè 5.8-9; Tit 2.11-14)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ t'Ábanà! Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ izʉ tɔ́ alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀, kɪ̌bhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀, yà ndì ndábhʉ ndi Yɛ̌sù Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ a'uta nyʉ́ nà ʉ̀ngbɛ̌ àlɛ̌ rʉngbɛya àlɛ̌ átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,

4 ndínɪ̌ àlɛ̌ kabá tí yà Kàgàwà ʉli angyangyi ndínɪ̌ àlɛ̌ kokoya tí kàmǎna tí dhu*. Ɪ dhu ní yà ìnzɪ̌ rádʉ̀ 'ìnza dhu, ìnzɪ̌ rádʉ̀ ɔ̀tì dhu, ndirɔ̀ ìnzɪ̌ fɪyɔ́ aya rádʉ̀ ìku dhu. Ndirɔ̀, Kàgàwà arí i dhu ɔ̀dɔ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

5 Nyɪ̌ yà Kàgàwà nyɪ̌ nyá'ù rɔ̀, kǎrí ngbɔ̌kʉ ɔ̀dɔ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nɪ̌, ndínɪ̌ ndì nditèya tí ndì ndígʉ̌ nyɪ̌ dhu kpangba yà adzi ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɪ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná idhɔ ɔ̌.

6 Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi nyɪ̌ nyí'ì dhɛ̀dhɛ nà, ìmbǎ dhu rɪ̌'ì kòmbí nyɪ̌ nyóko izʉ ɔ̌ yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ yà nyɪ̌ nyábàna dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ umvútá-tidɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu màtí.

7 Wɔ̀ i umvútá rɪ̌'ì rʉ̀kʉ́, ndínɪ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta-ɔbì nomvú tí. Ɔrɔ̀ ní ndìnza rádʉ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka karí kʉ̀da kàzʉ ɔ̀na nǎ, ndínɪ̌ ka kʉni tí ɔrɔ̀ nyʉ́ tí kà rɪ̌'ì dhu. Ní fʉ̀kʉ́ a'uta tɔ̀ kà rɪ̌'ì ndi dhu bhɛ̌yi tí. Ndi fʉ̀kʉ́ a'uta, yà atdídɔ̀ fìndá ídzìnga ósè ɔrɔ̀ bhà ídzìnga dɔ̀nǎ màtí, ní rǎdʉ̀ àkǎ komvù ɔbìna, ndínɪ̌ ka kʉni tí obhónga tɔ́ a'uta tí kà rɪ̌'ì dhu. Ndirɔ̀, fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ nyɪ̌ nyìkò pótsó dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, Kàgàwà ifʉya nyɪ̌, kɔ̌nziya siràkʉ ndàdʉ̀ nyɪ̌lè Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɪ̌tsi ìngo níganí.

8 Nyɪ̌ nyózè wà Yɛ̌sù, ìmbǎ dhu rɪ̌'ì inzá nyɪ̌ nyàpɛ̀ kàlǎ dhu màtí. Ndirɔ̀, nyɪ̌ nyá'ù wà ka, ìmbǎ dhu rɪ̌'ì ìnzɪ̌ nyɪ̌ nyí kàlǎ kòmbí dhu màtí. Ní, nyɪ̌ nyí'ì dhɛ̀dhɛ nà atdídɔ̀. Ndi dhɛ̀dhɛ ní ìnzɪ̌ rádʉ̀ ndàwɛ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ-tidɔ̀.

---

* **1:4 1.4** Ɪ dhu tí ka kátina irɔ́ ní Kàgàwà rɪ̌ ìndrʉ̌ ìgʉ̌ ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ fɪ̌yɔ̀ dhu.

9 Nyɨ̌ nyí'ì ndɨ dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà ígʉ̀ nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ Yɛ̌sù nyɨ̌ nyá'ù dhu tɔ́ pɛrɛ̀.
10 Wɔ̀ ndɨ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ìgʉ̀ dhu dɔ̌, pbànábí náanɛ̀ dhu abhɔ nyʉ́ 'ʉ̀nɨ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyɨ nyɨ̌ nyakána nyʉ̀bà ídzìnga dɔ̌.
11 Krístɔ̀ bhà Ɩ̀lɨ̀lʉ̀ Alafí níí'ì abádhí-nyʉtsì. Ní ndɨ Ɩ̀lɨ̀lʉ̀-Alafí náabhʉ̀ abádhí rɔ̀vɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀ náabáya àpbɛ̀ mà, kʉ̀dʉ̀ya àbànà olùnʉ̀ rɔ̀ ádrʉ̀ngbʉ̀nga tɔ́ awáwʉ̀ mànà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨ pbànábí náadzi ì, ndínɨ̌ ì ʉnɨ tí ìngbà kàsʉmì ɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí kɔ̀rí dhu nɔ́ɔnzɨya ì dhu.
12 Ní Kàgàwà nɨ́itɛ̀ dhu abádhí tɔ̀ rʉ̀nɨ dhu, wɔ̀ abádhí avɔ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̀rʉ̀ ní abádhí ravɔ̀ nzá fɨ́yɔ̀ ɨtírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ravɔ̀ ka fʉ̀kʉ̀. Ndɨrɔ̀, yà kòmbí arí kɔ̀vɔ fʉ̀kʉ̀ alɛ náarí kɔ̀vɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà ivi Ɩ̀lɨ̀lʉ̀-Alafí bhà ɔbɨ nyʉ́ nɨ̌. Ní màlàyíká nyʉ́ mà nózè 'ʉ̀nɨ wɔ̀ ndɨ dhu átɔ̀.

Dhu àkʉ̀ kokò Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílʉ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu
(1Kò 6.20)

13 Wɔ̀ Kàgàwà ɔ́nzì fʉ̀kʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ nóokú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyɨ̌'ì ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nɨ alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyʉ̀kò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, nyʉ̀dʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ɨ̀lɨ yà Yɛ̌sù rɨ̌ngo níganí nyɨ̌ nyabáya ídzìnga dɔ̌.
14 Àdhàdhì àbayà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ́ arí nzónzo bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkʉ̀ nzá nyʉ̀bhʉ nyɨ̌ yà ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̀rʉ̀ nʉ́nɨ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyongónà atdyúya òhò nzérɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌.
15 Ndɨrɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà yà nyɨ̌ nunzi nyɨ̌'ì pbìndà alɛ tí alɛ ní Ɩ̀lɨ̀lʉ̀ alɛ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyɨ̌'ì ɨ̀lɨ̀lʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ tí kɔ́rɔ́ fʉ̀kʉ́ mʉ̀tsɔ ɔ̌.
16 Obhó tí, Ɩ̀lɨ̀lʉ̀ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyɨ̌'ì ɨ̀lɨ̀lʉ̀ alɛ tí, ɨma ní Ɩ̀lɨ̀lʉ̀ alɛ nídhunɨ̌*.»
17 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyɨ̌ nyarí Kàgàwà ànzi Àbakʉ tí. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌'ì rɔ̀, nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyɔ̀ngò kàfʉ atdídɔ̀ yà òko nyɨ̌ nyòko olo tí yà adzi ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Obhó tí, kʉ̀rí ìndrʉ̌-ànyʉ̀ ɨtdì ndɨ alɛ nyʉ́ ɔ́nzì dhu-bvʉ rɔ̌, ìnzɨ ndì ndí ìndrʉ̌-ɔ̀nga òvò rɔ́rɔ̀.
18 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà ʉwʉ̀ nyɨ̌, nyʉ̀vò yà abhúkʉ-nyʉtsì rɔ̀ nyɨ̌ nyabà àkyʉ̀kyɛ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̌ rɔ̀ dhu. Kʉ̀wʉ̀ nzá nyɨ̌ kʉ̀kà 'ìnza rádʉ̀ fʉ̀rangà tí kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, ɔrɔ̀ mànà dhu bhɛ̌yi dhu nɨ̌.
19 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̀wʉ̀ nyɨ̌ nɨ̌ ní Krístɔ̀-azù, yà atdídɔ̀ fɨndá ídzìnga ósè azu. Ndɨ Krístɔ̀ níí'ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀ tí tàmʉ̀-ngba bhɛ̌yi, yà ìmbʉ̀ rí'ì atdí otsu nà màtí, ndɨrɔ̀ ìmbʉ̀ rí'ì ngʉ̀tsi nzérɛ dhu nà màtí tàmʉ̀-ngba.
20 Kàgàwà náapì ka angyɨnʉ̀ rɔ̀, ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí kʉ̀dʉ̀ kɨ̀tɛ̀ kpangba fʉ̀kʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndínɨ̌ ndì ndara tí ndɔ̀dì ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̌. Kɔ̌nzì ndɨ dhu ndínɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tí fʉ̀kʉ̀.
21 Krístɔ̀-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyá'ù Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ádrʉ̀ngbʉ̀nga tɔ́ awáwʉ̀ àbhʉ kà tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyá'ù Kàgàwà nyʉ̀dʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ɨ̀lɨ kà-fɔ́ nyɨ̌ nyɔ́dɔna nyʉ̀bà dhu dɔ̌.
22 Obhónga tɔ́ Ɔtɛ nyɨ̌ nyífʉ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyóngò wà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílʉ̀ alɛ tí, nyʉ̀dʉ̀ adɔ́kʉ ɔ̀zè ìmbʉ̀ ɔ̀ná ʉtrátá nà àzè nɨ. Nírɔ̀ nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyɔ̀zè nyɨ̌ atdí afíkʉ nyʉ́ nà nzínzìkʉ ɔ̌.
23 Obhó tí, Kàgàwà ábhʉ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̀kʉ̀ pbìndà Ɔtɛ-otù ɔ̌. Ndɨ Ɔtɛ rɨ̌'ì mbʉ̀ àdhàdhì ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ itse bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ka ní ìnzɨ arómɔ̀ itse. Ndɨ Ɔtɛ ní ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɔtɛ, ndɨrɔ̀ ka ní dhɔ̀dhódhónga nà arádɨ Ɔtɛ.
24 Obhó tí, ndɨ Ɔtɛ rʉ̀tɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌'ì àdhàdhì ɨrí-bɨ̌ bhɛ̌yi.
Ndɨrɔ̀ abádhí tó aya rɨ̌'ì àdhàdhì itsu-opfɔ̀ tó aya bhɛ̌yi.
Ɨrí-bɨ̌ rʉ̀dʉ̀ ɔ̀tdyù, itsu-opfɔ̀ ràdʉ̀ ndìpbà obvɔ̀.
25 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ arádɨ dhɔ̀dhódhónga nà*.»
Ndɨrɔ̀, ndɨ Ɔtɛ ní Ídzì Màkʉ̀rʉ̀ yà fʉ̀kʉ̀ ka kʉnɔ.

2

Dhu àkʉ̀ kongù alɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌ dhu
(Màt 21.42-44; Kas 4.11-12; Rɔm 9.24-26; Ɛfɛ 2.20-22)

1 Kàgàwà ábhʉ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̀kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkʉ̀ nyʉ̀wà kɔ́rɔ́ ɔ̀rʉ̀-tɨdɔ̀ mà, ìndrʉ̌ t'ʉ́trátá mà, ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kí'ì dhu mà, ngʉ̀tsi alɛ-fɔ́ dhu dɔ̌ ka kí alɛ-afí ɨ̀lɨ dhu mà, ìndrʉ̌ t'ʉ́dhʉ́tá tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà.

---

* **1:16 1.16** Law 19.2 * **1:25 1.25** Ìsa 40.6-8

2 Àdhàdhì ɨrɛ́-nzo náarɨ́ màkyǐ-atdyú òho dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒhò yà ɨnzá ndɨ̀ nàngbɔ̌ ngǎtsi dhu nà màkyǐ-atdyú, kà-tɨ̀ nɨ́, nyɨ̀ ràkǎ nyǒhò Kàgàwà bhà Ɔtɛ-atdyú. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̀ nyádʉ̀ àmbɛ òvi dɔ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà ígʉ̌ nyɨ̀ dhu tɔ́ dhèdhɛ rǎkǎ dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

3 Àdhàdhì ɬlǐlǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi: «Nyɨ̀ nyínè wà Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ídzìnga-dzi*.»

Yɛ̌sù mà ndɨ̀ ná'ù alɛ mànà narɨ́ ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ɨ̀ nyʉyatsì odu bhɛ̌yi alɛ dhu

4 Nɨ́ nyɨ̀ nyàkǎ nyǐndrì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Àbadhi nɨ́ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ odu, yà ìndrʉ̌ adʉ̀ òbvùnà igi odu. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ kòvò, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ odu tɨ́.

5 Nɨ́ nyɨ̀ mà átɔ̀, àdhàdhì ípìrɔ̌nga nà rɨ́'ɨ̀ nyʉyatsì odu bhɛ̌yi, nyɨ̀ nyàkǎ nyǎbà ngari Kàgàwà rɨ̀ pbìndà ɬlǐlǎ Alafí rǎdɨ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀sì nyɨ̀ nɨ̀ odu nzínzì ɔ̌. Nɨ́ ányɨ-dzá, nyɨ̀ nádʉ̀ ɨ'ɨ̀ kàbhà pbàkùhání, ndɨ́nɨ̀ nyɨ̀ nyongó tɨ́ pɛrɛ̀ ùbho kà tɔ̀ ɬlǐlǎ Alafí òzè dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ Kàgàwà rǎdʉ̀ ɨ pɛrɛ̀ à'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.

6 Obhó tɨ́, ɬlǐlǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kànɨ̀ ma mɔ̀pì atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè odu.
Nɨ́ ma mɨ́ kìlɨ̌ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rì'ì ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rɨ́ odu tɨ́.
Ndɨrɔ̀, ndɨ odu dɔ̌ rɨ́ pbìndà a'uta nósì alɛ-nyì rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ*.»

7 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀, ndɨ odu nɨ́ Kàgàwà àbhʉ̌ rɨ́ rìfʉ nyɨ̀ odu.
Pbɛ́tʉ̀, kǎkà ɨnzá ka ná'ù alɛ tɔ̀,
«yà ɨdza ɔ̀sì arɨ́ alɛ náabvù igi odu
nádʉ̀ òngo kòmbí ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ odu tɨ́*.»

8 Ndɨrɔ̀, ka kándɨ̌ dhu átɔ̀ ɨ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ katɨ:
«Ndɨ odu nɨ́ ìndrʉ̌-pfɔ̀-dɔ nʉ́bɛ̌ rɨ́ odu,
yà abádhí àbhʉ̌ rɨ́ ràwà ì bhalabhala tɔ́ odu*.»
Dhu ʉ́bɛ̌ abádhí-pfɔ̀-dɔ, ɨnzá abádhí á'ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Kàgàwà udhé abádhí tɔ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu.

9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̀, nyɨ̀ nɨ́ yà Kàgàwà apì fɨndà rʉ̀gànda ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̀ nɨ́ kamà-ɨdzà ɔ̌ pbàkùhání tɔ́ mʉ̀tʉ̀. Nyɨ̀ nɨ́ Kàgàwà ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀yá alɛ, kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ́lǎ alɛ, ndɨrɔ̀ kʉ̌wʉ rì'ì pbìndà alɛ nyʉ́ tɨ́ alɛ. Kʉ̌nzì nyɨ̀ nyʉ̌vò atdídɔ̌ ʉ̀tì mbìì ínɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ nyɨ̀tsu ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ húwé ráwʉ̀ awáwʉ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̀ nyɨ̀ nyɔvɔ tɨ́ yà ndì ndanzì ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kasʉ ìndrʉ̌ tɔ̀*.

10 Angyi nyɨ̀ nɨ'ɨ̀ ìnzɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyɨ̀ nyóngò wà kàbhà alɛ tɨ́. Angyi Kàgàwà ɨ'ɨ̀ mbǎ ɨzʉ tɔ́ afína nà dʉ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ ìnè ɨzʉ tɔ́ afína nà dʉ̀kʉ́*.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà 'òkò yà ɨnzá ka ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ tɨ́ dhu
(Rɔm 13.1-8; Ɛfɛ 6.5-8; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 3.14-18)

11 Ɔdhídhʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̀ rɔ̀, ma mìtdɛ̀ nyɨ̀ ìtdɛ̀ tɨ́ àdhàdhì olo tɨ́ arí'ì, ndɨrɔ̀ abhi ɔ̌ arí'ì yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi. Nyɨ̀ nyàkǎ nyǐndà nyɨ̀ ɨtsɛ yà alɛ-ngbɔ̀ ózè kɔnzì nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu nɨ́ yà alɛ-afí ózè kɔnzì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu nà arɨ́ 'ùgye dhu.

12 Nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ́ ídzì mʉ̀tsɔ nà yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-nzínzì ɔ̌, ndɨ́nɨ̀ nyɨ̀ mà abádhí ʉ̀dhʉ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̀ nyárí dhu tɨ́ rɔ̀, abádhí adʉ̀ tɨ́ nyɨ̀ nyónzɨna ídzì dhu nála, 'àdʉ̀ Kàgàwà nílè yà kà rɨ̌rà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

13 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌rì ádrɔ̀drɔ̌nga ɔ̌ arí'ì kórɔ́ alɛ-tsʉ̌ dhu: nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌rì ádrʉ̀ngbǎ kamà-tsʉ̌ dhu, kórɔ́ alɛ dɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ kamà tɨ́ nídhunɨ̌.

14 Ndɨrɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌rì pbàlìwálí-tsʉ̌ dhu, ádrʉ̀ngbǎ kamà ʉ́lɨ ndɨ abádhí, ndɨ́nɨ̀ ongó tɨ́ anya ɔ̀tdì nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ dɔ̌, 'àdʉ̀ ídzì dhu nɔ̀nzì alɛ tsɛmɛrà nónzì nídhunɨ̌.

15 Obhó tɨ́, Kàgàwà ózè dhu nɨ́: mbɛ̌yi nyɨ̀ nyɔ́nzɨna dhu-otù ɔ̌ nyǒwù pbàdhómá, yà ɨnzá nga nʉ́nɨ alɛ-tsʉ̀ nʉ́tsì rɔ̌ ìnzɨ̌ rɔ̀tɛ̀.

16 Nyɨ̀ nyàkǎ nyǒkò àdhàdhì dɔ̀yá arí'ì ɨtírɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nzá nyɨ̌dyì wɔ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̀ nyarí'ì nyɨ̀-tírɔ̀ dhu rì'ì fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ dhu-dɔ̌nga ɔ̀fʉ̀ rɨ́ dhu tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̀ nyàkǎ nyǒkò àdhàdhì Kàgàwà bhà ɨnɔ tɨ́ arí'ì alɛ bhɛ̌yi.

17 Nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌fʉ kórɔ́ alɛ. Nyɨ̀ nyàkǎ nyǒzè a'uta nà ɔdhíkʉ. Nyɨ̀ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà-ɔdɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̀ nyàkǎ nyɨ̌fʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà.

Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà àpbɛ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀

---

* **2:3 2.3** Zàb 34.9 * **2:6 2.6** Ìsa 28.16 * **2:7 2.7** Zàb 118.22 * **2:8 2.8** Ìsa 8.14 * **2:9 2.9** Uvt 19.5-6; Tɔ̀r 4.20; 7.6; Ìsa 9.1; 43.20-21 * **2:10 2.10** Ɔsɛ 1.6,9; 2.1,23,25

18 Nyɨ̌ kasʉ́tálɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ fʉ̀kʉ́ kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨ́fʉta nábhʉ fɨ́yɔ̀, ɨ̀nzɨ́ ní nyɨ̌rɨ̀ kǎkà ídzì alɛ tí ndɨ̀rɔ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí arí'ɨ̀-tsí-tsʉ̌ dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ kǎkà ɔ̀rʉ̀ arɔ́rʉ̀-tsí-tsʉ̌ dhu mà átɔ̀.

19 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀nzá nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎbà àpbɛ̀-dzi nóndù Kàgàwà nyɨ̌ nyɨ̀ɨ́fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà kà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu.

20 Nzɛ́rɛ dhu nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɨ́ nyɔ̌vì dhu-dzi nyɨ̌ nyòndù rɔ̀, ɨ́ngbà ɨ́fʉta ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ àbànà? Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ àpbɛ̀-dzi òndù ídzìnga nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ dhu rǎdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ́fɔ̀.

21 Ndɨ dhu tɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà núunzi nyɨ̌ nɨ̌. Obhó tí, Krístɔ̀ náabà àpbɛ̀ átɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, rɨ'ɨ̀ ídzì ɔ́fɔ̀ tí fʉ̌kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀ngʉ tí owùna.

22 Àbadhi náanzì nzá nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ ʉ̀trátá tɔ́ ɔtɛ mà náahʉ̀ nzá kà-li'ɔ̀ rɔ̀.

23 Ìndrʉ̌ ʉ̀nɔ̀ dhu ndɨ̀ nɨ̌ rɔ̀, kʉ̌nɔ nzá dhu ɨ alɛ nɨ̌. Àpbɛ̀ àbà ndì ndí ìndrʉ̌-fɔ́ rɔ̀, kɨ̌và nzá dhu ɨ alɛ rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌bhà ndì Kàgàwà, yà obhónánga dɔ̌ arí ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì alɛ-fɔ́.

24 Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ náanɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ tʉ̌tánga ngbɔ̌na rɔ̌, àpbɛ̀ ndì ndabà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nzɛ́rɛnga tɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí ɨwà ʉ́vɛ alɛ bhɛ̌yi, àlɛ̌ ràdʉ̀ òko àlɛ̌ ròngò obhónánga tɔ́ dhu nɔ́nzì àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌ngа ɔ̌. Kǎbà otú dhu náabhʉ̀ ndɨ nyɨ̌ Kàgàwà rɨ̀gʉ̌ nyɨ̌.

25 Obhó tí, angyi nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ àdhàdhì ùwʉ̌wɨ̀ tàmà bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyɨ̌ nyíngò wà nyɔ̌dɔ arí ndàdʉ̀ dʉ̀kʉ́-nga àndà alɛ-tɨ'ɔ̀*.

3

Vèbhálɛ mà fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà nákǎ 'òkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.22-23; Kɔ̀l 3.18-19; 1Tì 2.9-11)

1 Nyɨ̌ mà átɔ̀ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu. Ní, ɨ̀nzá màtí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ná'ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̀, fʉ̀kʉ́ ídzì mʉ̀tsɔ nɨ̌, nyɨ̌ nyádʉ̀ abádhí ɨ̀dhà, nyǎbhʉ rà'ù ndɨ Ɔtɛ, ɨ̀nzá màtí nyɨ̌ nyɔ̀vɔ̀ dhu fɨ́yɔ̀ rɔ́rɔ̀.

2 Abádhí ɨ̀dhà rádʉ̀ rà'ù ndɨ Ɔtɛ dhu ní, fʉ̀kʉ́ ídzì ndɨrɔ̀ ɨ́fʉta tɔ́ mʉ̀tsɔ nálǎ ɨ̀ í dhu.

3 Fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tí ka kálǎna dhu tí, àdhàdhì alɛ-dɔ̀ká ɔ̀kyɛ̀ ka kɨ́ dhu mà, ɔrɔ̀ tɔ́ lɛ̀ngɛ̀tʉ̌ mà pɛtɛ̀ mànà ʉ̀fɔ̌ ka kɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɔrʉ́ odzìna nà mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀fɔ̌ ka kɨ́ dhu mànà bhɛ̌yi.

4 Pbɛ́tʉ̀, fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ rɨ'ɨ̀ alɛ-afí-ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kɨ́ alɛ tɔrɔ̀ nónzɨ nɨ̌ ɨzɔ, yà ɨ̀nzɨ rádʉ̀ ndɨ̀nza tí. Ndɨ ɨzɔ àkǎ rɨ'ɨ̀ màrʉ̀ngà tɔ́ ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ àhʉ ɨzɔ tí. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨzɔ-tɨdɔ̀ nózʉ̀ Kàgàwà arí ɔrʉ́ odzìna nà ɨzɔ tí.

5 Angyi, Kàgàwà nà'ù vèbhálɛ, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúya ɨ̀lɨ dɔ̀ná, nóongónà tɔrɔ̀ya ɔ̀nzì, 'àdʉ̀ òko ɨ́fʉta ɔ̌ fɨyɔ́ kpabhálɛ-ɔ̀nzɨ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

6 Atdí ɔ́fɔ̀ ní, Sárà ongónà pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ Àbràhamʉ̀-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ, ndòngò ànzìnà ádrʉ̀ngbǎlɛ tí*. Ní, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àdhàdhì kàbhà vèbhínzo bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyapɛ́ ídzìnga ɔ̀nzɨ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ́ nyí ɔdɔ ɨ̀dɔ̀ rí ɨndrʉ̌ ɔ̀ atdí dhu mà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀.

7 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kpabhálɛ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ mànà ɨrɨta ɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ abádhí ràrɨ̌ ivivi alɛ, ròsè dʉ̀kʉ nǎ. Nyɨ̌ nyàkǎ átɔ̀ nyǎbhʉ ɨ́fʉta abádhí tɔ̀, abádhí nábà wà ípìrɔ̌ngа tɔ́ ídzìnga atdíkpá nyɨ̌ mànà nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, akyɛ dhu arana fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ nɨ̌.

Obhónánga ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɨ́ àpbɛ̀ àbà dhu
(Màt 10.24-31; Rɔm 6.3-4; 12.14-21; Ɛ̀br 11.7; 1Pɛ́ 2.12,19-20,21-24)

8 Kʉ̀tsa ma mí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ nyɨ̌ atdí dhu dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ɔdhíya rɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɨzʉ ʉ̀ndɔ arí atdíkpá abádhí mànà alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ɨzʉ tɔ́ afíya nà alɛ tí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí nzínzìkʉ ɔ̌.

9 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ dhu nyɨ̌ nɨ̌ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù Kàgàwà ɔ̀nzì rɔ̌ ràso ɨ dhu nɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́ alɛ. Obhó tí, yà ndì ndunzi nyɨ̌ owùna nyɨ̌ nyʉngʉ tí rɔ̀, Kàgàwà náakɔ̀ làká fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, ndɨ̀ ràrɨ̌ nyǎsɔ̌.

10 Obhó tí, ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna:
«Ndɨ̀ nózè ndɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌ngа nà ndàdʉ̀ hirò ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà ɨdhɔ ɔ̌ alɛ,
nákǎ ndɔ̀dɔ̀ ɨdàna nzɛ́rɛ ɔtɛ ɔ̀tɛ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀.
11 Kàkǎ ndɨ̀ndà ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ídzì dhu ɔ̀nzì.
Kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà, ndàdʉ̀ owùna ʉ̀ngʉ atdídɔ̌.

---

* **2:25 2.25** Ìsa 53.4-9 * **3:6 3.6** Ɔpt 6.8-12

12 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpó rɨ̌'ì obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, kà-bì rɨ̌'ì abádhí tó ɨtsɔ̀ta ɨ̀rɨ ndì ndí rɔ́.
Pbɛ́tʉ̀, kǎrí dzinà-dɔ nʉ́gɛ̀rɛ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀*.»

13 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì rádʉ̀ rʉ̀kʉ́ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí atdyúya nyʉ́ nà alɛ tí nyɨ̌ nyɨ̀'ì rɔ̀?
14 Nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà hirò dhu apɛ́ ì'ì obhónánga nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà dhu tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì ìndrʉ̌-ɔdɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ dʉ̀kʉ rìnza ndì.
15 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ Krístɔ̀ afíkʉ ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Tsʉ̀kʉ́ ka kìvʉ̌ dhu kà-rɔ̌ nyɨ̌ nyápbǎ afíkʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ndɨ alɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̌na ndɨ dhu dɔ̌ dhu nà.
16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ndɨ dhu ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨfʉta ɔ̌, ídzì afíkʉ nà nyɨ̌ nyí'ì rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kǎkà nyʉ̌dhʉ̌ rí 'àdʉ̀ àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌ pbàkrístɔ̀ tí nyɨ̌ nyí'ì nyǎdʉ̀ ì'ì ídzì mʉ̀tsɔ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-nyì rǎdʉ̀ ɨ̀wʉ.
17 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà, ndɨ dhu ràdʉ̀ ɨ̀'ì, Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu tí dhu ní ídzì dhu nyʉ́, rɔ̀sè nzɛ́rɛ dhu ka kɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̀nǎ.

Krístɔ̀ ɔ́nyʉ̀ idzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ kórɔ́ dhu-tsí dɔ̌ dhu

18 Krístɔ̀ nyʉ́ náabà àpbɛ̀ atdí-gʉ̀na tí ìndrʉ̌ anzì nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Ka nɨ'ì obhónángatálɛ. Ní kǎvɛ̀ nzɛ́rɛ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tí nyɨ̌ nyɔ̌wù ùvò Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ka kahò ka, rɔ̀vɛ̀ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí adʉ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ kà tɔ̀ tdítdɔ̌.
19 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ ɔvɛ-bvʉ̀ ka kúsɔ̀ rɔ́ ɨ̀ nòtù ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀*.
20 Ɨ alɛ nɨ'ì kǎkà angyɨnǎ rɔ̀ ɨ̀ nuvó ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu alɛ, yà Kàgàwà andù fɨyó dhu-dzi Nʉwà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ bàtɔ́-íyà-ba nóbhɔlɔ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ní, ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌, kà-tì ní àrʉ̀ alɛ náatsù ndɨ bàtɔ́-íyà-ba ɔ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀gʉ ɨdha rɨ̌ tsɛ̌ya ɔ̀tdì dhu ɔ̌ rɔ̀*.
21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu rɨ̌tɛ̀na ní bàtizò tó ɔ́fɔ̀, yà kòmbí arí nyɨ̌gʉ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ bàtizò-tì ní nzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ andrɨta nú'ɔ̌ ka kí ɨdha nɨ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka ní alɛ àbhʉ̌ ka kí Kàgàwà tɔ̀ ídzì alɛ-afí na dhu. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀ nyɨ̌gʉ ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Kʉ̌pò wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó ngari ɔ̌ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nyʉ̀ idzi màlàyíká mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga mà, ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mànà nà dhu-tsí dɔ̌.

4

Krístɔ̀ ná'ʉ̀ alɛ náabáya dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga fɨyó àpbɛ̀ dzidɔ̌ dhu (Rɔm 6.6-13; Ɛ̌fɛ 4.17-24)

1 Krístɔ̀ náabà àpbɛ̀ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀. Nírɔ̀ nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌dhɛ̌ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌ nyábàna àpbɛ̀-dzi t'óndùta tɔ̀. Obhó tí, ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ rí àpbɛ̀-dzi nóndù alɛ rɨ̌tɛ̀na dhu ní ndì rɔ̀zè ndʉ̀bhà nzɛ́rɛnga t'ónzɨta.
2 Ní kòmbí, yà ɔnzì̀kʉ́ ndì nʉ̀bhà ndínɨ̌ nyɨ̌ nyoko tí yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌kò tdítdɔ̌ yà nyɨ̌ nyádʉ̀ atdyúya òhò nzɛ́rɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì Kàgàwà-afí ózè dhu bhɛ̌yi.
3 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́dà ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nyɔ̌ngò dhu ɔ̀nzì àdhàdhì ɨnzá Kàgàwà ná'ʉ̀ alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyávu nyɔ̌ngò òko mʉ̀nyɔ̀nì tó ɔ́fɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota mà, ɨwa t'órita mà, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̌ nyí wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́ dhu mà, ɨwa ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyí bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ dhu mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ nyɨ̌ nyí dhu mànà dhu tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ɨdhɔ rǎrà kɔ̌kɔ̀ ɨnzá Kàgàwà ná'ʉ̀ alɛ ʉ̀kɔ rɔ̌ ʉ̀kɔ̌ tí, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyʉ̌ngbò atdíkpá ɨ̀ mànà tdítdɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ dhu t'ónzɨta ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí rɔ̌wu dhu ʉ̀nɔ rɔ̌ ʉ̀nɔ tí nyɨ̌ nɨ̌.
5 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ náawɛya ɨ̀ anzì dhu ɨ̀tírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Kàgàwà rɔ̌dɔna ní ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà ípìrɔ̌ rɔ̀ rí'ì alɛ mànà-ànyǎ nítdì ndì ndí dhu.
6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ka kʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ átɔ̀*. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì abádhí ʉvɛ̀ kórɔ́ alɛ-ànyǎ ka kɨtdì ròngò ʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu màtí, ní abádhí rɨ̌ ípìrɔ̌nga àbà àbà dhòdhódhónganà Ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí-otù ɔ̌ Kàgàwà arí'ì nà dhu bhɛ̌yi.

---

* **3:12 3.12** Zàb 34.13-17 * **3:19 3.19** Atdídhená alɛ arí ɨ̀rɛ̀na dhu ní Yɛ̌sù rarà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà alɛ-tsí arírɛ̀na ní kà rarà pbìndà mʉ̀lɛ̀mà tó dhu ɔ̀vɔ ányì. * **3:20 3.20** Ɔpt 6.1–7.24 * **4:6 4.6** Ɛ̌vʉ̌vɛ̀ alɛ tí ka kírɛ̀na ɨrɔ́ ní, kǎkà ɨwà ɨ̀ ɨrì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ.

Kàgàwà arí dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ ùbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀
kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí dhu
(Luk 21.34-36; Rɔm 12.5-11; Gàl 6.10)

7 Kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ
nyɨ̌'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò nyìkpɔ́kʉ nà, ndínɨ̌ nyǎmbɛ̀ tí
nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌.
8 Ndɨrɔ̀ ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ atdídɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̀, àzè náarí ábhɔ̀
nzɛ́rɛnga-dɔ̌nga nɔ́fʉ̀ nídhunɨ̌.
9 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù nyǎkɔ rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̀, ìnzɨ nyɨ̌ nyónu nyɨ̌ nɨ̌ rɔ́rɔ̀.
10 Nzínzìkʉ ɔ̀ ìngbàtí ílì ndì alɛ mà nákǎ ndɔ̀nzì kasʉ yà pbìndà ídzìnga-otù ɔ̀ Kàgàwà
ábhʉ fɔ́ná pɛrɛ̀ nɨ̌, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nádʉ̀
ì'ì mbɛ̌yi arí kasʉ ɔ̀nzɨ fɔ́yá Kàgàwà úbhɔ ábhɔ̌ dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ̌ kasʉtálɛ.
11 Ɔtɛ ɔ̀vɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rí'ì alɛ, nákǎ ndɔ̀vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kí kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rí'ì alɛ, nákǎ ndɔ̀nzì ka yà Kàgàwà ábhʉ fɨ́ndà
ɔbɨ nɨ̌, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ilè tí Kàgàwà-ɔvɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì. Ilèta nákǎ kabhʉ
kà tɔ̀ tí, ndɨrɔ̀ kǎrí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dhòdhódhónga nà. Àmìnà.

Àpbɛ̀ àbà arí Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ nɔ́ɔnzɨya hirò dhu
(Màt 5.10-12; Kas 5.41; 14.22; 2Tɛ̀ 1.4-12)

12 Adɔ́dʉ̌, yà atdídɔ̀ ma mɔ́zè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ yà ododu àpbɛ̀ tɔ́
umvútá rɨ̌ nyǎbà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌zʉ̀ ndɨ dhu rì'ì olo tí fʉ̌kʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɛ̀kʉ àkǎ ndìka ndì Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ kàbhà àpbɛ̀-otù ɔ̀ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ ndìtɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nínganí, ɨdhɛ̀kʉ níikaya
ndì atdídɔ̀ nyʉ́ rɔ̀sè.
14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ hirò nɔ́nzì alɛ tí yà ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nyɨ̌ nɨ̌ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀
rɔ̀. Obhó tí, ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà
arí'ì alɛ rarí àdɨ nyʉkʉtsì.
15 Nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàbà àpbɛ̀ abvo ɔ̀kyɛ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ogbo ɔ̀nzɨ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nɨ̌, ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ dhu ɔ̀ ndì ndarí ndìtsʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ àpbɛ̀ àbà mʉ̀krístɔ̀ tí ndì ndí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nákǎ nzá nyìna
rìwʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndìlè Kàgàwà, Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɨ̌'ì dɔ̀ná nídhunɨ̌.
17 Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndɨ anya t'ítdìta
nɔ́pɛ̀ àlɛ̌'ì pbìndà alɛ nyʉ́ rɔ̌ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ì'ì àlɛ̌-rɔ̌ rɔ̀ ndɨ anya t'ítdìta rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ dhu tí,
ní yà ì núvɔ̌ ìnzɨ 'à'ù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ alɛ-rɔ̌ dhu rɔ̌lo ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?
18 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
«Dhu apɛ́ ì'ì obhónángatálɛ nyʉ́ náarógʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̀ ndì ndʉ̀dà rɔ́rɔ̀ dhu tí,
ní nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ-rɔ̌ dhu nóoloya ìngbà dhu bhɛ̌yi?»
19 Nírɔ̀, yà àpbɛ̀ àbà arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nákǎ 'ùbhɔ ì
Kàgàwà yà ì nanzì alɛ tɔ̀ ídzì dhu ɔ̀nzɨ ì í rɔ́rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ arí
alɛ.

5

Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbàkrístɔ̀ mànà
tɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kas 20.28; Ɛ̌fɛ 6.10,18; 1Tɛ̀ 5.6-8; 1Tì 3.1-7; Yàk 4.6,10)

1 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kǎkà nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ matɨ: ɨma mà átɔ̀ ma ràrɨ̌
mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà. Ɨma ní Krístɔ̀ bhà àpbɛ̀ tɔ́ ngàmbì, ndɨrɔ̀ ròsè wɔ̀rí dɔ̀nǎ, ma mɨ'ɨya ìnè
ngari nà átɔ̀ wɔ̀ rírà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌.
2 Ní nyɨ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ wɔ̀ Kàgàwà ábhʉ fʉkʉ́ pbìndà alɛ mbɛ̌yi,
àdhàdhì tàmà t'ʉ́ndatatálɛ náarí pbìndà tàmà tɔ́ màhò ɔ̀dɔ dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì
ka ìnzɨ ní ʉ̀tʉ̌ tí ka kí nyʉ̌tʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka ídzì afíkʉ́ na,
Kàgàwà nózè ka dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì ndɨ kasʉ ongyéngá nyɨ̌ nyabá tí ɔ̀nà,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka nyɨ̌ nyúbhɔ nyɨ̌ ndɨ kasʉ t'ónzɨta tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nyʉ̀ idzi ɔbɨ nà kɔ̌kɔ̀ ɨ Kàgàwà ábhʉ fʉkʉ́ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ
nyɨ̌'ì ídzì ófɔ̀ tí abádhí tɔ̀.
4 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, yà ìnzɨ fɨ́ndá aya rǎdʉ̀
ìku, Ádrʉ̀ngbǎ Ʊndataba Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌rà nínganí.
5 Nyɨ̌ mà átɔ̀ ìndrʉ̌-ɔwʉ́ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ kɔ̀rí pbàkʉ̀rʉ̌. Nyɨ̌'ɨ abádhí mànà kɔ́rɔ́,
nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò yɔrɔwà nà nzínzìkʉ ɔ̌. Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arí

ndùgye yà ʼìdzǐ arí ìtírɔ̀ alɛ nà, pbɛ́tù kǎrádù pbìndà ídzìnga ìtɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.»

6 Nírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǒkò yɔrɔwà nà Kàgàwà, yà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ-ɔ̀nzǐ, ndínǐ kǎdùya tí nyǐdzɨ ɔrú àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌.

7 Nyǐ nyàkǎ nyǎbhʉ kɔ́rɔ́ fùkú mùhɛtù kà-fɔ́, Àbadhi rǐ'ì ìnè nyɔ̀dɔ ndì ndí rɔ́ nídhunǐ.

8 Nyǐ nyàkǎ nyǐ'ì afíya ɔ̀tɔ̀ rádù alɛ tí, nyǎdù nga àndà mběyi. Obhó tí, fùkú òmvǔ Pfɔ̀mvɔ rǐ'ì ìnè ngbɔ̀kʉ ɔ̀rì ndì ndí rɔ́, ndàmbɛ òndru dɔ̌ òhònà ndì ndarana ndà'à alɛ ɔ̀mɛ rí àrì bhěyi.

9 Ní, nyǐ nyàkǎ nyɔ̀dì pfɔ̀kʉ kɔ̀nzǐ, nyǐkò pɔ́tsɔ́ fùkú a'uta ɔ̌. Nyǐ nyùnɨ wà dhu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌, Yěsù ná'ù ɔdhíkʉ rarí wɔ̀rí àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nábà átɔ̀.

10 Nyǐ nyí àpbɛ̀ àbà àbà ákɛ̌ kàsʉmì tí. Pbɛ́tù, Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ ídzìnga-tɨdɔ̀ ìbho arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ, núnzì nyǐ ndínǐ nyǐ nyabá tí ngari pbìndà dhòdhódhónga nà arádɨ ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù ɔ̀, Krístɔ̀ mànà nyǐ nyúngbò nyǐ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ àbà nyǐ nyí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kà rǐ nyǎbhǔ nyǐ'ì àkǎkǎ alɛ tí, ndàdù fùkú a'uta nábhʉ ròtsì ɔbɨ. Ndɨrɔ̀ kà rǐ nyǎbhǔ nyǒtsì ɔbɨ, ndàdù nyǎbhʉ nyǐkò pɔ́tsɔ́ ìnzǐ ùkúnga rǐvi rɔ́rɔ̀.

11 Àbadhi ní ndɨ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà àkǎ ndì'ì dhòdhódhónga nà alɛ. Àmìnà.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(1Tè 5.23-28)

12 Ma màbhʉ ràndǐ yà ídǒ bhàrʉwǎ-ngba fǔkù ní Sílà*. Ma márí àbadhi ɔ̀zù adɔ̀du yà ɨfʉta nà àkǎ alɛ nyú tí. Ma màndǐ ka ndínǐ nyǐ nabhù tí nyǒtsì ɔbɨ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdù dhu ùnɨ Kàgàwà bhà ídzìnga nyú ràrǐ ndɨ wɔ̀ nyǐ nyùpbǎ nyǐ rɔ̀ná.

13 Bàbelì† tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ì Kànisà, yà Kàgàwà ɔ́pì fǐndà àdhàdhì ndì ndapì nyǐ átɔ̀ dhu bhěyi, nóvì nyǐ. Ndɨrɔ̀ Mǎrkɔ̀, pbànǐngba a'uta ɔ̌, nóvì nyǐ‡.

14 Àtsɛ nyàtsɛ nyǐ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè tɔ́ dhɛ̀dhɛ nyú nà atdí àba bhà alɛ bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyǐ Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ kɔ́rɔ́, Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyǐ nyǒkò màrùngà ɔ̌.

---

* **5:5 5.5** Mbà 3.34 * **5:12 5.12** Pbàrɔ́má t'ávàna ɔ̌, ka kí Sílà nánzi átɔ̀ Sìlìvanù tí (Kas 15.22,27,40; 1Tè 1.1; 2Tè 1.1). † **5:13 5.13** Bàbelì tí Pɛ́tɛrù ìpbě ɨrɔ́ ní Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀. ‡ **5:13 5.13** Mǎrkɔ̀ ní yà Kàgàwà bhà Ídzì Màkǔrù nandí ìfɔ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ ndɨrɔ̀ kàbhà uvitatálɛ (1.1). Kǎndí ka azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ pbìndà bhàrʉwà kórɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɨrɛ̀ tí yà fɨ̌yɔ̀ ndɨ̀ ndúdhe dhu (1.12).

Kǎzè dhu ní abádhí rùgyè ɨ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó mà nà abádhí tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mànà (2.1-22).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà ɨ alɛ àkǎ ɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (1.3-15).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu (1.16-21).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨrì tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhena dhu dhu (2.1-22).
- Ìngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù níingoya dhu (3.1-18).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Sìmìyonì Pɛ́tɛrʉ̀. Ɨma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ ɨma ní kàbhà uvitatálɛ. Nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ àdhàdhɨ̀ mǎ má'ù ka átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ a'uta rɨ̌'ì ábhɔ̌ ídzìnga nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀, àdhàdhì kà rɨ̌'ì ábhɔ̌ ídzìnga nà fǎkà átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Yɛ̌sù Krístɔ̀ ábhʉ àlɛ̌ rɨ'ì ndɨ a'uta nà, obhónángatálɛ tí ndɨ̀ ndí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àbadhi ní Kàgàwà ndɨrɔ̀ ka ní àlɛ̌ tɔ́ Ɔgʉ̀ba.

2 Ní, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ̀ mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyʉ́nɨ atdídɔ̌ dhu-otù ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà a'uta ɔ̌ dhu àkǎ kɔ'ɔ̀ dhu mànà dhu
(Yùw 17.2-3; 2Tì 3.16; Tìt 2.11-14; Fìl 1.9-11; 3.8-14; Ɛ̀br 6.11-12; 1Pɛ́ 1.10-12)

3 Kàgàwà tɔ́ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù íbhò kórɔ́ dhu-tsí yà àlɛ̌ kí atdyúya òho àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ koko tí Kàgàwà-rɔ̀ àlɛ̌ kàpbǎ àlɛ̌-afí rɔ́rɔ̀. Obhó tí, kǎbhʉ àlɛ̌'ɨ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ndɨ Kàgàwà, yà àlɛ̌ nunzi ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà pbìndà ídzìnga mànà alɛ.

4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kàgàwà íbhò yà ndɨ ndakɔ̀ fɨndá làká ɔrʉ́ odzìya nà ádrɔ̀drɔ̌ dhu àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ làká nyɨ̌ nyábà nídhunɨ̌, nyɨ̌ nyí'ì ìnè nyɔ̌tsè yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho nyɨ̌ nyí dhu-tsʉ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ yà Kàgàwà bhà alɛ tí rí nyɨ̌tɛ̀ ɔ́fɔ̀ nódyì.

5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ɔbɨ nyɨ̌sɛ̌ fʉ̌kʉ́ a'uta dɔ̌ dhu ní ídzìnga t'ónzɨta. Ídzìnga t'ónzɨta dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu.

6 Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní dhu-dzi t'óndùta. Dhu-dzi t'óndùta dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ ní Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu.

7 Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí nyɔ̌zè dhu. Ndɨrɔ̀, atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí nyɔ̌zè dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní kórɔ́ alɛ òzè nyɨ̌ nyí dhu.

8 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ì kɔ̀rí mʉ̀tsɔ nà abhɔ nyʉ́, ní nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kasʉ rǎdʉ̀ ábhɔ̌ itse nyʉ́ nódhì, nyǎdʉ̀ àmbɛ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nʉ́nɨ dɔ̌ mbɛ̌yi nyʉ́.

9 Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ arí'ì kɔ̌kɔ̀ mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ nà alɛ ní ndùmùndúmú, yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɨnga àla alɛ. Ndɨ alɛ ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨwà ndɨ̀ ndú'o ndɨ̀ ndɨ̀lǎ yà angyi ɨ'ì pbìndà nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu nádzo wà.

10 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà óvò nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyʉ̌nzì dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ɔbɨ atdídɔ̌ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyoko tí àkǎkǎ alɛ tí wɔ̀ ndɨ otu ɔ̌. Nyɨ̌ nyapɛ́ kɔ̀rí dhu ɔ̀nzɨ, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ nyǎwà akɛkpá màtí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀.

11 Obhó tí, ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ rʉsà àbà atdídɔ̌, nyɔ̌tsù nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔgʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà dhòdhódhónga tɔ́ Idzi ɔ̀.

12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mádɨ mongò àmbɛ ɨ dhu ìsè dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ bìlǐnganá, ɨwà màtí nyɨ̌ nyʉ́nɨ ɨ dhu, nyǎdʉ̀ ìko pótsó yà nyɨ̌ nyábà obhónga ɔ̌ rɔ́rɔ̀.

13 Ní, ma màla dhu mbɛ̌yi nyʉ́ marà fʉ̌kʉ́ ɨrɛ̀ta nángbɛ rɔ̌, misè ɨ dhu fʉ̌kʉ̀ yà àdɨ ma màdɨ nyìkpɔ́du nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

14 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu, ma móvè ɔ̀ná ɨdhɔ rìndù wà ndɨ̀, àdhàdhɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ítɛ̀ ka kpangba idù dhu bhɛ̌yi.

15 Ní, ma mí ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̀ mɨtɛ̀ nyɨ́ nyóngo ɨ dhu ɨ̀rɛ̀ bìlǐnganà ɨwà ma móvɛ̀ rɔ́rɔ̀ màtí ɔ̀ná otu fʉ̌kʉ̀.

Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu

16 Obhó tí, yà mǎ móvɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨraya ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà dhu tó màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, mǎ móvɔ̀ nzá ka yà ìndrʉ̌ ɨ́tsɔ̀ tɨ̀tɔ̀ tó imbe ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mála wà kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyɨ̀kpɔ́ka nyʉ́ nɨ̌.

17 Obhó tí, kǎbà ɨfʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ mànà Àbanà Kàgàwà-fɔ́, yà ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà arí'ì Kàgàwà-tù nɨ́ɨrɨ ndì níngani. Ndɨ alɛ-tù atɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̀ ma mózè alɛ. Kǎrí nyɨ̀kpódu nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ*.»

18 Mǎ'ɨ nyʉ́ mǎ-tírɔ̀, mǎ mɨrɨ wɔ̀rí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà rɔ́, yà atdíkpá mǎ mɨ'ì kà mànà ɨ̀lǐlǎ pbìrì dɔ̌ rɔ̀.

19 Ndɨrɔ̀, mǎ má'ù wà yà pbànábí nʉ́ʉnɔ angyangyɨ ɔtɛ atdídɔ̀. Ní nyɨ́, nyɨ́ nyónzì dhu mbɛ̌yi nyǎpbǎ afíkʉ ndɨ ɔtɛ rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ abádhí avɔ̀ dhu rǐ'ì àdhàdhì tarà bhɛ̌yi, yà ínɔ̀ ɔ̀ rádʉ̀ ɨnga àwʉ̀, ràrà àhʉ ɨnga rʉ̌bho dhu ɔ̀, ràdʉ̀ àrà àhʉ kútsingá nga tó alalɨ† rǐ afíkʉ-ɔ̀nga àtdye ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.

20 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ angyi kórɔ́ dhu tɔ̀ dhu ní, pbànábí avɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ angyangyɨ ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ rí'ì dhu, ní abádhí ravɔ̀ nzá ràhʉ dɔ̀ya ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀tírɔ̀.

21 Obhó tí, ɨ pbànábí avɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu náahʉ̀ nzá ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ Alafí ní ndɨ abádhí àbhʉ ongónà rɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fǐyɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨrì tɨ̀tɔ̀ tó màlímó rʉ̌dhena dhu dhu
(Kas 20.29-30; 2Tì 3.1-9; Yud 3-16; Upf 2.14,15)

1 Angyí, tɨ̀tɔ̀ tó pbànábí nʉ́ʉnyà ɨ̀ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, tɨ̀tɔ̀ tó màlímó nʉ́ʉnyàya ɨ̀ ʉ̀nyà nzínzìkʉ ɔ̌ átɔ̀. Ɨ alɛ níitsuya tɨ̀tɔ̀ tó nzérɛ dhu t'údheta-tɨdɔ̀ nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɨnzá nyɨ́ nyʉ̀nɨ rórɔ̀, 'ádʉ̀ yà ɨ̀ nʉwʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nyʉ́ mà nódhɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí nɨ́idhaya Kàgàwà rǐ tsɛ̌ya ɔ̀tdì kòmbómbí dhu ɨ̀tírɔ̀ dɔ̀yà.

2 Ábhɔ̀ alɛ nʉ́ʉngʉya abádhí-owù fɨyɔ́ nzérɛ mʉ̀tsɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kowuya dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzérɛ Kàgàwà bhà obhóná otu nɨ̌.

3 Ndɨrɔ̀, atdídɔ̀ ɨ̀ í ongyéngá-atdyú nóho 'àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowuya nyʉ̌tra rɔ̌ ɨ̀tsɔ̌ ɨ̀ ɨ́tsɔ̌ tɨ̀tɔ̀ tó ɔtɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rǐ abádhí-ànyǎ ɨ̀tdì, ndàdʉ̀ abádhí-tsè ɔ̀tdì ɔ̀ná ɨdhɔ rǐ'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌.

4 Obhó tí, Kàgàwà náabà nzá ɨzʉ kǎkà nzérɛnga nanzì màlàyíká dɔ̌ màtí*. Pbɛ́tʉ̀, kǎwà abádhí ìnzɨ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Kǎrí abádhí ɔ̀dɔ atdídɔ̀ ʉ̀tì mbìì ínɔ̌-ya-ba ɔ̌, ɨwà ka kusó àdrà-mbí dɔ̌ rórɔ̀, ròngò àmbɛ ànyǎya ɨ̀tdì ndì ndaraya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.

5 Kàgàwà náabà nzá ɨzʉ yà angyinǎ rɔ̀ nzérɛnga nanzì yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌ màtí átɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndì ndàbhʉ ɨdha ròtù, ràwìlǐ nzérɛ alɛ tó yàrí adzɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎdɔ̀ Nʉwà mà ngbɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ndɨ Nʉwà nɨ'ɨ yà obhónánga tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉnónà alɛ*.

6 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náatdì Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ-ànyǎ, ndɔ̀tdì tsɛ̌ya kàzʉ nɨ̌*. Kǎnzì ndɨ dhu ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí atdí ófɔ̀ tí kórɔ́ alɛ yà adzɨ ɔ̌ arí nzérɛnga ɔ̀nzɨ tɔ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌gʉ́ obhónángatálɛ, Lotì, yà atdídɔ̀ akó kɔ̌kɔ̀ nzérɛ alɛ tó nzérɛ mʉ̀tsɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ.

8 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ obhónángatálɛ nóongónà àdɨ ɨ nzérɛ alɛ nzínzì ɔ̌, ndàmbɛ abádhí rɔ̌nzɨna nzérɛ dhu àndà dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ abádhí rʉ̌nɔna nzérɛ dhu ɨ̀rì dɔ̌ bìlǐnganà. Ní ndɨ dhu ongónà àdʉ̀ kà-afí ɨ̀nza atdídɔ̀.

9 Ní wɔ̀ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràrǐ'ì ɨ̀nè ndɨgʉ́ yà ndì ndózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ umvútá ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǐ'ì ɨ̀nè ndɔ̀dɔ̀ nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀ya tí ràbà àpbɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdì ndì ndí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

10 Ndɨrɔ̀, kɨ̌tdìya ànyǎya atdídɔ̀ ròsè alɛ ní kǎkà ngbɔ̌ya rǐ atdyúya òho nzérɛ dhu ɔ̌ tí aróko, 'ádʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga gàyà ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ.

Kɔ̌kɔ̀ ɨ tɨ̀tɔ̀ tó màlímó ní 'ɨ̀dzɨ́ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ, 'ɔ̀yɔ̀ arí alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ́ arí ɔdɔ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nà arí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí nɨ̌ ɨ ɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzérɛ rɔ̀ alɛ.

11 Yà abádhí nyʉ́ nʉ́dà ɔbɨ nɨ̌, 'ádʉ̀ ɨ'ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà màlàyíká mà náarí nzɨ́ abádhí ɔ̀bhʉ, 'àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nɨ̌ nzérɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ́.

---

* **1:17 1.17** Ìsa 42.1; Màt 17.5; Mrk 9.7; Luk 9.35 † **1:19 1.19** Ɔzt 24.17; Luk 1.78; Upf 2.18; 22.16 * **2:4 2.4** Ɔpt 6.1-2; Yud 6 * **2:5 2.5** Ɔpt 6.1–7.24 * **2:6 2.6** Ɔpt 19.24-29

12 Ɨ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó arí dhu ɔ̀nzɨ àdhàdhì ɨrí ɔ̌ ìzǎ arí dhu ɔ̀nzɨ ìmbǎ ɨrɛ̀tá na dhu bhɛ̌yi, ʼàmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨnzá ì ʉ̀nɨ dhu nɨ̌ màtí. Ɨrí ɔ̌ ìzǎ núpɛ̌ ka karí ràtsɨ àzèmbè ì álǎna àdà ɔ̀, kadʉ̀ ɔ̀kyɛ̀nà. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó-tsɛ̀ nɔ́ɔtdíya ndì tsɛ̀kɛ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨ ɨrí ɔ̌ ìzǎ bhɛ̌yi.

13 Kàgàwà abhʉ̀ya abádhí ràbà àpbɛ̀ àdhàdhì abádhí arí ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ̌ ràbà àpbɛ̀ fɔyá dhu bhɛ̌yi. Abádhí-ɨdhɛ̀ náarí ndʉ̀kǎ ɨ̀kǎ tí yà ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ ì í adyi-panga rɔ̀. Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyí'ì atdíkpá abádhí mànà rɔ̀, abádhí-ɨdhɛ̀ arí ndʉ̀kǎ ɨ̀kǎ tí nyʉ̌trǎ ì í rɔ̀. Ní mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ abádhí rɨ̌'ì dhu náarádʉ̀ ɨnzɛ ɨnzɛ̌ tí rʉ̀kʉ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyɨ̀kʉ àbhʉ rɨ̀wʉ̀.

14 Abádhí-nyɨ̀kpɔ́ arɔ́nɛna alɛ ní mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ ì í nà vèbhálɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ abádhí náarí nzɨ̌ ʼɨngyɛ̌ nzɛ́rɛnga tʼɔ́nzɨta nɨ̌. Abádhí náarí kǎkà ivíví aʼuta nà alɛ nídha rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga tʼɔ́nzɨta ɔ̀. Abádhí ábhʉ ongyéngá ɔ̀nɛ ì í dhu ràtdʉ̀ afíya atdídɔ̌. Ɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà ófù alɛ!

15 Abádhí ʉ́bhà obhónga tɔ́ otu, ʼàdʉ̀ ɔ̀wu igi Bàlamà, Bèorì* tʼídhùnà núubhì ɔ̀ná otu ɔ̌. Ndɨ Bàlamà azè dhu ní ndòngyɛ̀ malì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu-otù ɔ̌.

16 Ní Kàgàwà arʉ̀ kà dɔ̌ ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀: kǎbhʉ̀ kayinò, yà ɨnzɨ̌ arɔ́tɛ ɨzǎ nyʉ́ rɔ̀tɛ̀ ìndrǔ bhɛ̌yi kà tɔ̀, rɨsɔ̌ wɔ̀ kà rǎpàna ndɔ̀nzì ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu.

17 Kɔ̌kɔ̀ ɨ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rɨ̌'ì àdhàdhì yà ɨ̀mbǎ ɨdha arí'ì ɔ̀yà ɨdha-bhu bhɛ̌yi. Abádhí rɨ̌'ì àdhàdhì yà àpùpú rɔ̌pilina àpbù bhɛ̌yi. Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ngari abádhí tɔ̀ atdídɔ̌ ʉ́tì mbìì ínɔ̀ ɔ̌.

18 Abádhí arí 'ìdzɨ̌ 'àmbɛ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí arí yà ɨwà ì nútù nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rɔ̌ rɔ̀ alɛ nídha tɨya ɔ̀, ndínɨ̌ ì nadù tí tdítdɔ̌ 'àmbɛ yà ngbɔ̌ya rɨ̌ atdyúya òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

19 Abádhí arí làká ɔ̀kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ 'àtɨ, ɨ alɛ ràrɔ̌ko dɔ̀yá ɨtírɔ̀, tàmànyà pbání ì nyʉ́ ɨtírɔ̀ ní ìndrǔ àbhʉ̌ arí rɨ̀nza ì dhu tɔ́ ɨnɔ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, atdí dhu náapé ìndrǔ àgyɛ, ní ndɨ alɛ ní wɔ̀ ndɨ ndì nágyɛ̀ dhu bhà ɨnɔ.

20 Obhó tí, atdídhená alɛ nʉ́bhà wà yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu tʼɔ́nzɨta, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ ʉ́nɨ fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ndɨrɔ̀ Ɔ̀gʉ̀ba tí dhu-otù ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí apɛ́ 'àdʉ̀ ɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀ tdítdɔ̌, ɨ dhu ràdʉ̀ 'àgyɛ̀, ní abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ɨ'ì nzɛ́rɛ nyʉ́ rɔ̀sè angyi abádhí arí'ì nà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ.

21 Abádhí ʉ́nɨ wà obhónánga tɔ́ otu, pbɛ́tʉ̀ abádhí ádʉ̀ yà fɨ̌yɔ̀ ka kavɔ̀ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ Ʊyátá nʉ́bhà ɨnzɨ̌ 'ɨfʉ. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kɨ̌'ɨna rɔ̀, dhu akána ɨnzɨ̌ abádhí rʉ̀nɨ ndɨ obhónánga tɔ́ otu.

22 Wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ nákɔ wà ndì kǎkà mbàyì ɔ̌ ka kɔ̀vɔ̀ dhu nà kpangba. Ɨ mbàyì rǎtɨna: «Ìtsɛ̀ nádu wà ndì, ndɔ̀nyʉ̀ yà ndì ndàdyɔ ɔ̀nà rɔ̀ dhu tdítdɔ̌*.» Ndɨrɔ̀: «Ɨwà ndì nùʼo mbɛ̌yi àdʉ̀-íyà-ba nángbɔ̌ wà ndì tdítdɔ̌, ndàmbɛ ndàhà dɔ̌ ɔtdɔ ɔ̌.»

3

Ìngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù núingoya dhu

(Ìsa 51.6; 65.17; Màt 24.37-38; Luk 21.34-36; 1Tɛ̀ 5.1-10; 2Tɛ̀ 1.7-10; Yud 17-19; Upf 20.11; 21.1)

1 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ ɔdhídǔ, yàrí ní ɔyɔ rí kìsɛ̌ bhàrʉwà yà ma màndɨ̌ fʉ̌kʉ̀. Kɔ̌kɔ̀ ɔyɔ ma màndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà ɔ̌, ma mózè misè fʉ̌kʉ̀ dhu ní ɨwà nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌rɛ̀ ɨ dhu tdítdɔ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi.

2 Ma mòzè nyɨ̌rɛ̀ yà angyangyɨ ɨ̀lɨ̌lǎ pbànábí nʉ́ʉnɔ ɔtɛ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔ̀gʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ʊyátá, yà kàbhà uvitatálɛ núudhè fʉ̌kʉ̀ mànà.

3 Ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, kàrí ɨdhɔ, yà yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndɔ̀dì ndì ɔ̀yá ɔ̌ rí'ì alɛ ràrɨ̌ afíya òzè dhu bhɛ̌yi tí ì nózè 'ɔ̀kɔ̀ alɛ. Abádhí nóowuna nyʉ̌gbɔ rɔ̌,

4 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yɛ̌sù akɔ̀ làká ndàtɨ, ìngo ndì ràrɨ̌ ìngo! Ní kòmbí kà rɨ̌'ì ngbɔrɔ́? Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndì yà àlɛ̌ tʼábhúna nʉ́ʉvɛ̀na rɔ̀*, kɔ́rɔ́ dhu náarí'ì ìnè àdhàdhì yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀na yà adzɨ rɔ̀ ì ɨ'ì dhu bhɛ̌yi tí!»

5 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ì í rɔ̀, abádhí ɔ̀nǎ rɔ̀ arana àdzo rɔ̌ dhu ní: mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rabhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà ɔtɛ̌na nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà rabhɔ̀lɔ̀ yà adzɨ ràhʉ ɨdha ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ adzɨ-kpa mà-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ ɨdha mànà.

6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔtɛ-ɔbɨ̀ nɨ̌ tí, yà angyi ɨ'ì adzɨ nɨnza ní ɔ̀tɔ̀tù, rùpìlɨ̌ ndì ɨdha*.

---

* **2:15 2.15** Ɔzt 22.4-35 * **2:22 2.22** Mbà 26.11 * **3:4 3.4** Ábhɔ̀ alɛ rɨ̌rɛ̀na dhu ní, «Àlɛ̌ tʼábhúna» tí ka kátina ɨrɔ́ alɛ ràrɨ̌ kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tí Yɛ̌sù Krístɔ̀ naʼu alɛ. * **3:6 3.6** Ɔpt 1.6-9; 7.11-23

7 Nɪ́, wɔ̀ ndɪ ɔtɛ-ɔbɪ̀ nɪ̌ tɪ́, Kàgàwà ʉ́lɪ wà yà kòmbí rɪ́'ɪ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà mà adzɪ mànà tsɛ̌na tɪ́, ndínɪ̌ ndì ndʉbìya tí kàzʉ ɔ̀. Kǎrí abádhí ɔ̀dɔ wɔ̀ ndɪ ìndrǔ-ànyǎ ndì ndʉnɔya, ndàdʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ-tsè ɔ̀tdì ɔ̀ná ɪdhɔ tɔ̀.

8 Pbɛ́tʉ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɪ̌ rɔ̀ ɔdhídǔ, atdí dhu rɪ̌'ɪ̀ ìnè yà ɪnzá àkǎ ndàdzo ʉ̀kʉnǎ rɔ̀. Ndɪ dhu nɪ́: Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɪ̀kpó ɔ̌, atdí ɪdhɔ rɪ̌'ɪ̀ ɪ̀dhàdhì atdí lʉfʉ̀ atɔ bhɛ̌yi, ndɪrɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɪ̌'ɪ̀ àdhàdhì atdí ɪdhɔ bhɛ̌yi*.

9 Ádrʉ̀ngbǎlɛ nádzo nzá yà ndì ndakɔ̀ pbìndà làká nábhʉ̌ ndì ndí ràkǎ dhu rɔ̌ rɔ̀, àdhàdhì yà atdídhená alɛ náarírɛ̀na dhu bhɛ̌yi. Obhó tí, kǎrí dzìkʉ ɔ̀ndù, ɪnzá ndì ndózè atdí alɛ mà ràwɪ̌, pbɛ́tʉ̀ ndì ndózè kórɔ́ alɛ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɪ̀ 'ʉ̀bhà fɪ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga nɪ́dhunɪ̌.

10 Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɪdhɔ nɪ́ɪsɪ́ya àdhàdhì ogbotálɛ rɪ̌rà ɔ̀ná ɪdhɔ náarɪ́ ɪ̀sɪ̌ ɪnzá ka kʉ̀nɪ rɔ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɪ nínganí, ɔ̀rʉ̀-akpà náawíya gìrìtɪ̌na rʉ̌va rɔ́rɔ̀. Ndɪrɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí, yà ɪnga àwʉ̀ arí ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɪ̀-rɔ̌ dhu-tsí, nɪ́ɪdhɔya ɪ̀ kórɔ́ kàzʉ-fɔ́. Yà adzɪ, ɔ̀ná arí'ɪ̀ kórɔ́ dhu-tsí mànà núuwíya kórɔ́ átɔ̀.

11 Nɪ́rɔ̀, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi kórɔ́ dhu nɪ́ɪnzaya ɪ̀ rɔ̀, nyɪ̌ nyàkǎ nyǒkò ɪ̀lɪ̌lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ Kàgàwà-nyɪ̀kpó ɔ̌, nyǎdʉ̀ afíkʉ àpba kɔ̌zè dhu ɔ̀nzɪ nyɪ̌ nyí dhu rɔ̌.

12 Nyɪ̌ nyàkǎ nyǒkò ndɪ dhu bhɛ̌yi yà Kàgàwà bhà ɪdhɔ ɔ̀dɔ nyɪ̌ nyí atdyúkʉ nyʉ́ nà ràkǎ tsàkàtsàkà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ndɪ ɪdhɔ ɔ̌, Kàgàwà ʉbìya ɔ̀rʉ̀-akpà kàzʉ nɪ̌, yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɪ̀ rɔ̌ arí ɪnga àwù dhu ràdʉ̀ 'ɪ̀dhɔ̀ ndɪ kàzʉ bhà igbétá nɪ̌.

13 Àdhàdhì yà Kàgàwà akɔ̀ làká-bvʉ rɔ̌, àlɛ̌ kɔ́dɔna dhu nɪ́ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà, adzɪ-ɔwʉ́tá mànà rʉ̌vò dhu. Ndɪ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɪ-ɔwʉ́tá mànà ɔ̌ róko alɛ rǒngo ɔ̀nzɪ̀nà dhu nɪ́ obhónánga tó dhu kɛ̀lɛ̌.

14 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɪ̌ rɔ̀ ɔdhídǔ, wɔ̀ ndɪ ɪdhɔ ɔ̀dɔ nyɪ̌ nyí ɔ̀nanǎ, nyɪ̌ nyàkǎ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ Kàgàwà nà. Nyɪ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɪ ɔbɪ nyǒkò ɪ̀lǎ nyɪ̌ nyɪ̀lǎ kà-nyɪ̀kpó ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɪrɔ̀ ɪ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdí dhu mà rɪ̌'ɪ̀ nyʉkʉtsì rɔ́rɔ̀.

15 Nyɪ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɪ dhu nɪ́, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdɪ ɪ̀nzɪ̌ ndàmbɛ ìngo dɔ̌ dhu ràrɪ̌ ndɪ otu nʉ̀bhà fʉ̀kʉ́ ndínɪ̌ nyɪ̌ nyʉgʉ̀ tí. Ndɪ dhu rɪ̌'ɪ̀ àdhàdhì yà àlɛ̌ t'ádɔ̀nà ndɪrɔ̀ àlɛ̌ t'ɔ́dhìnà Pɔlɔ̀ ándɪ̌ fʉ̌kʉ̀ yà Kàgàwà ábhʉ fɪ̌ndà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɪrɛ̀ta-bvʉ rɔ̌ dhu bhɛ̌yi.

16 Kórɔ́ pbìndà bhàrʉwà ùndɪ̌ ndì ndí rɔ̀, kǎrí ɔ̀tɛ ɪ dhu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɪ bhàrʉwà ɔ̀, ngʉ̌kpà dhu rɪ̌ alɛ-dɔ àlʉ̌ dhu náarí'ɪ̀ ɔbɪ tí. Nɪ́ kǎkà ɪnzá nga nʉ́nɪ, ndɪrɔ̀ ìnzɪ̌ 'ádʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ, náarádʉ̀ ɪ dhu-tì ʉ̀lɛ ávàya dɔ̀, àdhàdhì ɪ̀ arí ɪ̀lɪ̌lǎ Andítá ɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tì ʉ̀lɛ̌ dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɪ̀ ɪ́ dhu ɔ̀nzɪ rɔ̀, abádhí arí 'ɪ̀nzǎ ɪ̀tɪ́rɔ̀.

17 Nɪ́rɔ̀ nyɪ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɪ̌ rɔ̀ ɔdhídǔ, kɔ̀nɪ̌ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu angyangyɪ fʉ̌kʉ̀. Nɪ́ nyɪ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɪ̌ mbɛ̌yi, akyɛ nyɪ̌ nyowuna kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tó nzɛ́rɛnga àbhʉ rùwɪ̌ nyɪ̌, ɪnzɪ̌ nyǎdʉ̀ ìko pótsó fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ nɪ̌.

18 Pbɛ́tʉ̀ nyɪ̌ nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀'ɔ̀ dɔ̌ ídzìnga ɔ̌, ndɪrɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔgʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ ʉ̀nɪ̌ nyɪ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu mànà dhu ɔ̌. Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ kà tɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɪ kòmbí, ndɪrɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmìnà.

---

* **3:8 3.8** Zàb 90.4

Yùwanì
andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà yà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ Yùwanì núundí ìbhʉ bhàrʉwà nzínzì ɔ̌. Kǔndí abádhí mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí yà ɔvɔ̀na arí'ì dɔ̀ná Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mà átɔ̀. Ndírɔ̀ ka kírɛ̀ nga kà randí ndí Upfòta tɔ́ bhʉ̌kù.

Yà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà nɔ́fɔ̀ ndì Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nà. Yùwanì náandí ka Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì, yà Tùrùkiyà tí ka karí àtína kòmbí ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ɨ pbàkrístɔ̀ níírí nzá ì nzínzìya ɔ̌ ndí màkʉ̌rʉ̀ àlʉ̌ dɔ̀ya tí dhu dɔ̌. Ní atdídhená alɛ núuvò fɨ̃yɔ́ kànìsà ɔ̀ rɔ̀ 'òwù. Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òngo tìtɔ̀ tɔ́ màlímó tí, 'àmbɛ pbàkrístɔ̀ àbhʉ dɔ̌ tsìya ràva ì nzínzìya ɔ̌. Ɨ màlímó nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ 'à'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ angò ìndrʉ̌ tí dhu. Ndírɔ̀, abádhí nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ ka Kàgàwà t'Ídhùnà tí (2.22; 4.2-3; 5.10). Abádhí náagò nzɛ́rɛngatálɛ tí ì í'ì dhu (1.8; 3.7-10), ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ àzè nítɛ̀ fɨ̃yɔ̀ nzínzìya ɔ̌ (2.9-11; 3.14-15; 4.20-21).

Yùwanì azè ndɔ̀vɔ̀ ìbhʉ dhu pbìndà bhàrʉwà ɔ̀: kǎzè ndàbhʉ pbàkrístɔ̀ mà nzínzì ɔ̌ rí'ì Kàgàwà Àba mànà ìrìta ràbà ɔbí. Ndírɔ̀ kǎzè pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ rí'ì tsí ràbà ka átɔ̀. Kǎzè átɔ̀ dhu ní, ndàbhʉ sedzà pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ròkò yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ndìtírɔ̀ nyʉ́ nala, 'àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu nyʉ́ nírì alɛ rʉ̌dhěna fɨ̃yɔ̀ dhu ìfʉ̌ ì í ró tí.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.4).
- Awáwʉ̀ mà ínɔ̀ mànà (1.5–2.29).
- Kàgàwà bhà inzo mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà-tsí mànà nzínzì-ɔ̌nga nútu dhu (3.1-24).
- Obhóná pbànábí mà tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà (4.1-6).
- Ìndrʉ̌ àkǎ 'ozè ì òzè tí nzínzìya ɔ̌, Kàgàwà ózè ì atdídɔ̌ nídhunɨ̌ (4.7-21).
- Mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ a'uta (5.1-21).

Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ
(Yùw 1.1-14; 1Yù 5.11-13)

1 Ma mí yà dhu nándɨ̌ fʉ̌kʉ̀, Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndí Ɔtɛ níí'ì ìnè kɔ́rɔ́ dhu-tsí rɨ̌ 'ɔ̀pè rɔ̀. Ndí Ɔtɛ mǎ mírí ngʉ̌kpà ɔdhídu uvitatálɛ mànà, mǎdʉ̀ àlanà nyìkpɔ́ka nyʉ́ nɨ̌. Ndírɔ̀ mǎ mandà ka, mǎdʉ̀ ngbɔ̌na ʉ̀lʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌.

2 Obhó tí, ndí Ípìrɔ̌nga náavì ndì ìndrʉ̌ tɔ̀, mǎdʉ̀ àlanà. Ní ndí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ ní ndí dhu tɔ́ ngàmbì, ndírɔ̀ mǎ mí dhòdhódhónga tɔ́ Ípìrɔ̌nga, yà Àba Kàgàwà-tí'ɔ̀ í'ì ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀. Ndí Ípìrɔ̌nga ní ndí yà ndì nítɛ̀ fǎkà.

3 Ní wɔ̀ mǎ mala, mǎdʉ̀ ìrìnà dhu ɔ̀vɔ mǎ mí átɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kungbò tí àlɛ̌ atdíkpá nyɨ̌ mànà. Wɔ̀ ndí àlɛ̌ tɔ́ ungbòta rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rì'ì atdíkpá Àba Kàgàwà mà Idhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà.

4 Ní, mǎ mí wɔ̀ dhu àndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ dhɛ̀dhɛ náaká tí bhʉ̌nà ɔ̌.

Kàgàwà ní Awáwʉ̀ dhu
(Zàb 32.1-5; Mbà 28.13; Ɛ̀fɛ 5.8-14; Tit 2.14)

5 Kànɨ̌ yà Yɛ̌sù Krístɔ̀-tsʉ̌ mǎ mírí dhu. Ndí dhu ní ndí yà mǎ mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀. Kǎtí: «Kàgàwà ní awáwʉ̀. Ní ínɔ̀ arí'ì mbǎ akɛkpá màtí kà-nyʉtsì.»

6 Àlɛ̌ kapɛ́ àtína ìwà àlɛ̌ rùngbò àlɛ̌ Kàgàwà mànà, àlɛ̌ ràdʉ̀ ì'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kúbhi rɔ́, ní àlɛ̌ ní tìtɔ̀tálɛ, ndírɔ̀ àlɛ̌ kónzina dhu ní nzɨ̌ obhónga.

7 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ awáwʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì Kàgàwà narí awáwʉ̀ ɔ̌ arádí alɛ dhu bhɛ̌yi, ní àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Ndírɔ̀ ndí Kàgàwà t'Ídhùnà, Yɛ̌sù-azù nú'o wà àlɛ̌ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌.

8 Àlɛ̌ kapɛ́ àtína ìmbǎ àlɛ̌ ràrɨ̌'ì nzɛ́rɛnga nà, ní àlɛ̌ kʉ̀trǎ wà àlɛ̌ àlɛ̌tírɔ̀, ndírɔ̀ obhónga rɨ̌'ì mbǎ àlɛ̌-nyʉtsì.

9 Àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀vɔ kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ù'o àlɛ̌ rìlǎ nyìkpóna ɔ̌. Obhó tí, àbadhi ní yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nífʉ̌ arí alɛ, ndírɔ̀ ka ní Obhónángatálɛ.

10 Àlɛ̌ kapɛ́ àtína ìnzá àlɛ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛnga, ní àlɛ̌ kɔ̀zʉ̀ wà Kàgàwà tìtɔ̀-ba tí, ndírɔ̀ kàbhà ɔtɛ rɨ̌'ì ìmbǎ àlɛ̌-afí ɔ̀.

2

Yĕsù ní ndɨ àlɛ̌ dɔ̀ arí ndùgye àvʉ̀kǎ dhu
(Yùw 13.34-35; 14.21-24; 15.12-14)

1 Pbànǐnzó, ma màndǐ yà dhu fʉ̌kʉ̀ ìnzǐ nyɨ́ nyɔnzɨ tí nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà
náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, ní àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ dɔ̀ rí ndùgye àvʉ̀kǎ nà, Àba Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ
alɛ ní Yĕsù Krístɔ̀, Obhónángatálɛ.
2 Ndɨrɔ̀, àbadhi abhʉ̀ ndì ndɨ̀tírɔ̀, ndɔ̀vɛ̀ pɛrɛ̀ tí, ndínǐ Kàgàwà ʉbà tí àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga.
Kǎvɛ̀ nzá àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kǎvɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ alɛ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀
rɔ̀ átɔ̀.
3 Àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌, ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà Kàgàwà.
4 Atdí alɛ náapɛ́ àtɨna: «Ɨwà ma mʉ́nɨ Kàgàwà», pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ ndàdʉ̀ kàbhà Ʊyátá nífʉ,
ní ndɨ alɛ ní tìtɔ̀-ba. Ndɨrɔ̀ obhónga rǐ'ì mbǎ kà-nyʉtsì.
5 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ nódɔ arí mbĕyi afína ɔ̀ alɛ ní ndɨ Kàgàwà nózè àkǎkǎ dhu
bhĕyi alɛ. Wɔ̀rí ní ndɨ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà mànà àlɛ̌ kùngbò àlɛ̌ dhu ʉ̀nɨ rɔ̀ná dhu.
6 Ndɨ alɛ náapɛ́ àtɨna ɨwà ì rúngbò ì Kàgàwà nà, ní ndɨ alɛ àkǎ ndùbhi yà Yĕsù ubhì
dhu bhĕyi.

Ʊyátá ɔwʉ́tá
(Màt 6.24; Rɔm 12.2; Yàk 4.4)

7 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ́ rɔ̀, yà ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ ʉyátá ní nzǐ ʉyátá-ɔwʉ́tá.
Pbɛ́tʉ̀, ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ dhu ní ʉyátá-ayí. Ka ní yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyabà, ndɨrɔ̀ yà
ɨwà nyɨ́ nyɨrɨ Kàgàwà bhà ɔtɛ.
8 Ngǎtsi otu ɔ̌, yà ma mándǐna ʉyátá rǐ'ì àdhàdhì ʉyátá-ɔwʉ́tá bhĕyi. Ndɨ ʉyátá tó
obhónga návi ndɨ Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ nyʉkʉtsì màtí átɔ̀. Obhó tí, kòmbí ínɔ̀ rǐ'ì
ʉ̀da ndì ndʉ́da ró, awáwʉ̀ nyʉ́ ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwʉ̀ nga.
9 Atdí alɛ náapɛ́ ndàtɨ awáwʉ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ì'ì ìnè ɔdhìnà ndì ndɔ́ndrɔ̀
ró, ní ndɨ alɛ rǐ'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ kòmbí màtí.
10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rǐ'ì awáwʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu rǐ'ì ìmbǎ
kà-nyʉtsì.
11 Pbɛ́tʉ̀, ɔdhìnà nɔ̀ndrɔ̀ alɛ rǐ'ì ínɔ̀ ɔ̌. Kǎrúbhi ínɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ndì
ndárà dhu, ínɔ̀ ìtɨ kà-nyǐnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà ʉ́bà wà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga Yĕsù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀
rɔ̀ nídhunǐ.
13 Abádǔ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí rǐ
'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyónzì wɔ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-
akpà lɛ̀mà nídhunǐ.
14 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ Àba Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádǔ,
ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ dhu rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɔbɨ nà nyɨ́ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: Kàgàwà
bhà ɔtɛ rǐ'ì afíkʉ ɔ̀, nyǎdʉ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà lɛ̀mà nónzì.
15 Nírɔ̀, àpɛ́ nyòzè yà adzɨ, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòzè kà ɔ̌ rí'ì dhu-tsí. Ndɨ alɛ náapɛ́ yà adzɨ
òzè, ní ndɨ alɛ nózè nzá Àba Kàgàwà.
16 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ rí'ì kórɔ́ dhu-tsí núvò nzá Àba Kàgàwà bhà rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu-tsí
núvò yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu-tsí ní, alɛ-ngbɔ̀ òzè dhu-atdyú òho ka kí atdídɔ̌ dhu, àlǎ ka kàla
dhu-atdyú òho ka kí kabà dhu, ndɨrɔ̀ ongyéngá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀yɔ̀ dhu.
17 Yà adzɨ mà, ɔ̀ná kórɔ́ dhu-tsí yà ìndrǔ arí atdyúya òho mànà rʉ̌da ʉ̀da. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarádɨ dhòdhódhónganà.

Nyɔ̀dɔ nyɨ́ Krístɔ̀ bhà òmvǔ rɔ̌ rɔ̀
(Yùw 1.12-13; 16.13-15; Rɔm 8.14-19; 1Yù 4.1-6; 5.18)

18 Pbànǐnzó, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ níndù wà ndì. Nyɨ́ nyɨrɨ wà dhu,
Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrǐ'ì ìrà ndì ndírà ró. Ní kɔ̀nǐ Krístɔ̀ bhà òmvǔ nʉ́nyà wà ì abhɔ nyʉ́
kòmbí. Ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, kàrí ɨdhɔ ràrǐ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nyʉ́ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀yá ɨdhɔ.
19 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ núvò àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ní'ì nzǐ àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́. Obhó tí,
abádhí ní'ìyana gukyè àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́ tí, ní abádhí ókòyana atdíkpá àlɛ̌ mànà. Abádhí
ʉ́bhà àlɛ̌, ndínǐ dhu nɨtɛ̀ tí kpangba ìnzǐ ràrǐ ì àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ.
20 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, nyɨ́ nyábà wà Krístɔ̀ ábhʉ fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí. Ní nyɨ́ kórɔ́, nyɨ́
nyʉ̀nɨ wà obhónga.
21 Ma màndǐ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ɨnzá nyɨ́ nyʉ̀nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ma màndǐ
dhu fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, ìnzǐ tìtɔ̀ tó
atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ àhʉ obhónga ɔ̀ rɔ̀.

22 Tìtɔ̀-ba ní àdhi? Tìtɔ̀-ba ní yà Yěsù àgò arí ndàtì ìnzǐ ní Krístɔ̀ tí alɛ. Kɔ̀nǐ ndi alɛ ní
ndi Krístɔ̀ bhà òmvǔ. Kǎrí Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yěsù mànà nágò.
23 Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà nása rí ìngbàtí íli ndì alɛ mà, násà wà Àba Kàgàwà átɔ̀.
Ndirɔ̀, ndi Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù alɛ, ná'ù wà Àba Kàgàwà átɔ̀.
24 Nírɔ̀, yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyiri ɔtɛ nákǎ ndàdi afíku ɔ̀. Wɔ̀ ndi dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ
nyiri ɔtɛ náapɛ́ àdi afíku ɔ̀, ní nyǐ átɔ̀ nyǐ nyóko òko Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yěsù mànà
ɔ̀.
25 Ndirɔ̀, kànǐ àlě tɔ̀ Krístɔ̀ akɔ̀ làká: ndi làká ní dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga.
26 Ma màndí wɔ̀ dhu fǔkù kɔ̌kɔ̀ nyǐ nózè 'ùtrǎ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Pbɛ́tù nyǐ, yà Krístɔ̀ irá nyǐ nǐ Ɨlílǎ-Alafí rǐ'ì ìnè ùkù. Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyǐ nyí'ì
mbǎ ùdhě tí ka kí dhu ùdhě fǔkù dhu-atdyú nà. Obhó tí, Kàgàwà bhà Ɨlílǎ-Alafí arí kɔ́rɔ́
dhu ùdhě fǔkù. Ní wɔ̀ kǎrúdhěna fǔkù dhu ní obhó dhu, ìnzǐ ní tìtɔ̀. Ní, dhu àkǎ nyǒkò
Krístɔ̀ mànà nyǐ nyúngbò nyǐ rórɔ̀, àdhàdhì Ɨlílǎ-Alafí núdhe ka fǔkù dhu bhěyi.
28 Ní kòmbí pbànǐnzó, dhu àkǎ nyǒkò Krístɔ̀ mànà nyǐ nyúngbò nyǐ rórɔ̀, ndínǐ Kà
rǐtsi ìngo níganí, àlě ki'iya tí mànzì nà, ndirɔ̀ ìnzǐ àlě-nyì adùya tí ìwu Kɔ̌nzì-tsu ɔ̌.
29 Nyǐ nyapɛ́ dhu ùnǐ Krístɔ̀ ràrǐ obhónángatálɛ, ní nyǐ nyàkǎ nyǔni dhu ní, obhónánga
ɔ̀nzi arí ìngbàtí íli ndì alɛ mà ní ràrǐ Kàgàwà bhà ingba.

3

Kàgàwà bhà inzo

1 Ìgyò! Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bvùtí àzè nǐ màtí Àba Kàgàwà náazè àlě dhu. Kàrǐ àlě
ànzi pbìndà inzo tí. Ní àlě ní obhó tí, kà bhà inzo. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yàrí adzi núni nzá
àlě, inzá kǔni Kàgàwà nídhunǐ.
2 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyǐ rɔ̀, kòmbí àlě ní Kàgàwà bhà inzo. Ndirɔ̀ olùnǎ rɔ̀ àlě
ki'iya tí dhu nápè nzá ndàvǐ kpangba. Pbɛ́tù, àlě kùni dhu ní, Krístɔ̀ rǐtsi ìngo níganí,
àlě kuliya àlě kà bhěyi, àlě kalaya ka yà ka nyú arí'ì dhu bhěyi nídhunǐ.
3 Ní, Krístɔ̀ ndì ndalaya dhu nà'ù alɛ, nákǎ ndù'o ndì ndìtírɔ̀ ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌,
àdhàdhì Krístɔ̀ ílǎ kà-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu bhěyi.
4 Ìndrǔ náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi, ní ndi alɛ nífu nzá Kàgàwà bhà Ʊyátá. Obhó tí, nzɛ́rɛnga
ní ìnzǐ ka kí Kàgàwà bhà Ʊyátá nífǔ dhu.
5 Ní nyǐ nyùni wà dhu, Yěsù Krístɔ̀ rira ndínǐ ndì ndu'o tí ìndrǔ tó nzɛ́rɛnga. Ndirɔ̀,
kà-nyutsì nzɛ́rɛnga rǐ'ì mbǎ akɛkpá màtí.
6 Yěsù ɔ̀ rádi ìngbàtí íli ndì alɛ mà, náarí nzǐ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi. Pbɛ́tù ìngbàtí íli ndì alɛ
mà náapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, ní ndi dhu ìtè dhu ní, ndi alɛ rála nzá Yěsù, ndirɔ̀ kà
rúni nzá ka.
7 Pbànǐnzó, àpɛ́ nyàbhu atdí alɛ mà rùtrǎ nyǐ. Obhónánga ɔ̀nzi arí alɛ ní ndì nyú tírɔ̀
obhónángatálɛ, àdhàdhì Yěsù Krístɔ̀ ní obhónángatálɛ dhu bhěyi.
8 Nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi arí alɛ ní Pfɔ̀mvɔ bhà alɛ, ndi Pfɔ̀mvɔ náapè ndɔ̀nzì nzɛ́rɛnga dɔ̀na-
kpa ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rǐ 'ɔ̀pè ɔ̀ná kàsumì ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní Kàgàwà t'Ídhùnà níira
ndínǐ ndì ndugolo tí pfɔ̀mvɔ bhà kasu.
9 Ìngbàtí íli ndì alɛ mà Kàgàwà bhà ingba tí rí'ì, ní rǐ nzǐ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi, Kàgàwà bhà
ɔtɛ rǐ'ì kà-afí ɔ̀ itse bhěyi nídhunǐ. Ndirɔ̀, ndi alɛ rǐ nzǐ àdù àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌,
Kàgàwà bhà ingba tí ndì ndí'ì nídhunǐ.
10 Yà dhu bhěyi ní ndi ka kádù Kàgàwà bhà inzo mà Pfɔ̀mvɔ bhà inzo mànà núni:
ìngbàtí íli ndì alɛ mà, ìnzǐ arí obhónánga ɔ̀nzi, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ inzá ɔdhìnà nózè, ní nzǐ
Kàgàwà bhà ingba.

Dhu àkǎ ìndrǔ ròzè ì nzínzìya ɔ̌ dhu
(Yùw 15.12-21; 1Yù 4.7-8,16-21)

11 Obhó tí, kɔ̀nǐ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyírì ɔtɛ: dhu àkǎ àlě ròzè àlě àlě nzínzì ɔ̌.
12 Dhu àkǎ nzá àlě rɔ̀nzì dhu Kàyinà bhěyi, ka ni'ì Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà bhà alɛ, ndirɔ̀ kǎhò
adɔ̀nà. Ádhu kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀? Kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, kàbhà kasu níi'ì nzɛ́rɛ,
pbɛ́tù kà t'ádɔ̀nà bhà tsí ràdù ì'ì mběyi.
13 Adɔ́dǔ, àpɛ́ nyàbhu idhɔ rùkɔ nyǐ yà adzi ɔ̌ alɛ rǐ nyɔ̌ndrɔ̀ rɔ̀.
14 Àlě nyú àlě kùni wà dhu iwà àlě rùvò ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀, àlě ràdà ípìrɔ̌nga ɔ̀, àlě t'ádɔ́na àlě
kózè nídhunǐ. Obhó tí, inzá ɔdhína nózè alɛ nádì àdì ɔvɛ ɔ̌.
15 Adɔ̀nà nɔ́ndrɔ̀ ìngbàtí íli ndi alɛ mà ní abvo ɔ̀kyɛ arí alɛ. Ndirɔ̀ nyǐ nyùni wà dhu,
abvo ɔ̀kyɛ arí ìngbàtí íli ndì alɛ mà, ní ràrǐ'ì mbǎ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nà nyunatsì.
16 Yàrí ní ndi àlě kùni àzè rɔ̀ná otu: Yěsù Krístɔ̀ adzì pbìndà ípìrɔ̌nga àlě-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ní àlě mà átɔ̀, àlě kàkǎ àlě ràdzi àlě tó ípìrɔ̌nga àlě t'ádɔ́na-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ mà náapɛ́ ì'ì yà adzɨ ɔ̀ ongyéngá nà, ndàdʉ̀ adɔ̀nà nála mʉ̀hɛtʉ̀
ɔ̀ rí'ì rɔ́, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀tsì ìnzɨ̌ ndɔ̀nzì ndɨ ɔdhìnà dzʉ̀nà, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ àtìnà
ìngbà dhu bhɛ̌yi, ɨwà ndì rózè Kàgàwà?
18 Pbànɨ̌nzó, àpɛ́ kì'ì àzè nà àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̀ tí, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdà dɔ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìtɛ̀ àzè
àlɛ̌ kàsʉ̌ ɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga dɔ̌.

Kàgàwà-nyʉtsì ka kóko dhu nʉ́nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu

19 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̀ ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ obhóngatálɛ tí àlɛ̌ kí'ì dhu nʉ́nɨ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-afí rǎdʉ̀
ndɔ̀pè Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
20 Obhó tí, àlɛ̌-afí apɛ́ àlɛ̌ ɔ̀bhʉ, ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga rɔ̀sè
wà àlɛ̌-afí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kà rʉ̀nɨ wà kórɔ́ dhu.
21 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ìnzì àlɛ̌-afí náapɛ́ àlɛ̌ ɔ̀bhʉ, ní àlɛ̌ kí mbǎ àdʉ̀ ì'ì
ɔdɔ nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
22 Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì dhu mà kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì, nábà àlɛ̌ kádʉ̀ àbà, kàbhà ʉyátá àlɛ̌
kìfʉ, àlɛ̌ ràdʉ̀ kà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kàbhà ʉyátá: Dhu àkǎ àlɛ̌ rà'ù kà t'Ídhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌
òzè àlɛ̌ nzínzì ɔ̀, àdhàdhì ndɨ Krístɔ̀ nʉ́ʉyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
24 Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ rí alɛ ní rɨ̌'ì Kàgàwà-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì ndɨ alɛ-nyʉtsì
átɔ̀. Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-nyʉtsì dhu ʉ̀nɨ rɔ̀ná dhu: kɨ̌bho pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí àlɛ̌ tɔ̀.

4

Kàgàwà bhà Alafí mà Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà alɛ-afí mànà
nʉ́nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Tɔ̀r 13.1-4; Yùw 2.18-25; 2Yù 7-11)

1 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎ'ù Kàgàwà bhà Alafí rɨ̌'ì
nyʉnatsì dhu tí rí ndàtɨ ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà rʉ̀nɔna dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ pɛ́ nyǎndà ɨ
alɛ rʉ̀nɔna dhu-ɔ̀nga mbɛ̌yi, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ìnè Kàgàwà bhà Alafí rɨ̌'ì abádhí-nyʉtsì
dhu. Obhó tí, tʉ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí nʉ́nyà wà ì ibí nyʉ́ yà adzɨ ɔ̀.
2 Ní, kànɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu: Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ yà
kpangba rí dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rírà yà adzɨ ɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀, ní Kàgàwà bhà
Alafí rɨ̌ nyʉnatsì alɛ.
3 Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ mà yà ɨnzá Yɛ̌sù nʉ́nɨ, rɨ̌'ì mbǎ Kàgàwà bhà Alafí nà nyʉnatsì,
pbɛ́tʉ̀ kà-nyʉtsì rí'ì ní Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà alɛ-afí. Nyɨ̌ nyírì dhu Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrɨ̌
ìrà. Ní kònɨ̌, kòmbí kìrà wà àhʉ yà adzɨ dɔ̌.
4 Pbànɨ̌nzó, nyɨ̌ ní Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyónzì wà tʉ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí lɛ̀mà. Obhó
tí, nyʉkʉtsì rí'ì Kàgàwà bhà Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nósè wà yà adzɨ ɔ̀ rí'ì Krístɔ̀
bhà òmvǔ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ dɔ̀nǎ.
5 Tʉ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí ní yà adzɨ ɔ̀ alɛ. Abádhí náarɔ́tɛ yà adzɨ ɔ̀ alɛ bhɛ̌yi, yà adzɨ ɔ̀ alɛ
ràdʉ̀ tsʉ̀yá dhu ìrì.
6 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ ní Kàgàwà bhà alɛ. Ní, ɨwà Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ rɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu ìrɨ ìrɨ.
Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ní Kàgàwà bhà alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu ìrɨ. Wɔ̀ dhu rɔ̌ ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ obhónga
tɔ́ Alafí mà, tʉ̀tɔ̀ tɔ́ alɛ-afí mànà nʉ́nɨ nɨ̌.

Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà àzè ìndrǔ tɔ̀ tí dhu
(Yùw 3.16-17; Rɔm 5.5-8; 1Yù 3.11-24)

7 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, kòzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̀, àzè ní Kàgàwà bhà dhu
nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, yà ìndrǔ nózè ní Kàgàwà bhà ɨngba, ndɨrɔ̀ kʉ̀nɨ
wà Kàgàwà.
8 Ɨnzá ìndrǔ nózè alɛ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà, Kàgàwà ní àzètálɛ nídhunɨ̌.
9 Kànɨ̌ Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà àzè àlɛ̌ tɔ̀ tí dhu: kɨ̌vi atdí tí arí'ì Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̀,
ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí ípìrɔ̌nga otùna ɔ̀.
10 Yàrí ní ndɨ àzè tí ka kátɨna dhu: ìnzɨ̌ ní àlɛ̌'ì ndɨ àlɛ̌ kazè Kàgàwà wɛmbɛrɛ̀ tí, pbɛ́tʉ̀,
ka ní ndɨ àlɛ̌ nazè. Kɨ̌vi Idhùnà rìrà ɔvɛ̀ pɛrɛ̀ tí àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndʉbà tí àlɛ̌ tɔ́
nzérɛnga otùna ɔ̀.
11 Ɔdhídǔ yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà náazè àlɛ̌ dhu
tí, ní dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ átɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̀.
12 Atdí alɛ mà nápè nzá Kàgàwà-nyìkpa àlǎ. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ òzè àlɛ̌ nzínzì ɔ̀, ní
Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè àlɛ̌-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ Kɔ̌zè nɨ̌ àzè návi wà ndì àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌-nyʉtsì.
13 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kòkò dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-nyʉtsì dhu nʉ́nɨ
rɔ̀ná dhu: Kɨ̌bhò pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àlɛ̌ tɔ̀.

14 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kála wà dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ ì'ì fɨndá ngàmbì tí: Àba Kàgàwà ívì Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ Ɔgʉ̀ba tí.

15 Ndɨ alɛ apɛ́ Yěsù ʉ̀nɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà tí, ní Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɨ alɛ-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌'ì ìnè Kàgàwà-nyʉtsì.

16 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà Kàgàwà ózè àlɛ̌ dhu. Kàgàwà ní àzètálɛ. Àzè nà arí'ì alɛ rɨ̌'ì Kàgàwà-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì ndɨ alɛ-nyʉtsì.

17 Kàgàwà àlɛ̌ kózè atdídɔ̌ dhu ìtɛ̀ rí dhu ní, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì ní́nganí, àlɛ̌ kɨ'ɨya ìmbǎ ɔdɔ nà, àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga yà adzɨ ɔ̌ nófɔ̀ ndì Yěsù ɨ'ì nà yà adzɨ dɔ̀ ípìrɔ̌nga nà nídhunɨ̌.

18 Àzè nà alɛ ɔ̀ ɔdɔ arí'ì ìmbǎ. Ndɨrɔ̀, àkǎkǎ àzè náarí ɔdɔ ìtɔ alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, anya ɔ̀dɔ rí dɔ̀ná ka kɔtdí tí alɛ, náarí ɔdɔ ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, ɔdɔ ɔ̀nzɨ rí alɛ-afí ɔ̀ àzè nápè nzá àkǎ bhʉ̀nà ɔ̌.

19 Ní, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kɨ́'ì àzè nà Kàgàwà náazè àlɛ̌'ɨ wɛmbɛrɛ̀ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

20 Atdí alɛ mà náapɛ́ àtɨna: «Ma mózè Kàgàwà», ndàdʉ̀ adɔ̀nà nɔ́ndrɔ̀, ní ndɨ alɛ ní tìtɔ̀-ba. Obhó tí, ɨnzá yà nyìkpɔ́na nyʉ́ ɔ̌ ndì ndálǎna adɔ̀nà nózè alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ yà ìnzɨ̌ ndì ndálǎna Kàgàwà nózè.

21 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ Krístɔ̀ ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ ʉyátá: «Kàgàwà nòzè alɛ nákǎ wà ndòzè adɔ̀nà átɔ̀.»

5

A'uta ní ndɨ yà adzɨ lɛ̀mà ɔ̀nzì ka kádʉ̀ ɔ̀ná otu
(Yùw 1.29-34; 3.36; 20.31; 2Yù 5-6)

1 Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, Yěsù nà'ù Krístɔ̀ tí, ní Kàgàwà bhà ɨngba. Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, inzo t'ábanà nózè, nózè wà kà bhà inzo átɔ̀.

2 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà bhà inzo àlɛ̌ kózè dhu nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu. Ɨ dhu ní: Kàgàwà òzè àlɛ̌ kí dhu mà, Kàbhà Ʊyátá nífʉ̌ àlɛ̌ kí dhu mànà.

3 Obhó tí, kànɨ̌ Kàgàwà ka kòzè dhu ìtɛ̀ rí dhu. Ndɨ dhu ní: Kàbhà Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí dhu. Ndɨrɔ̀, ɨ Kàbhà Ʊyátá rɨ̌'ì mbǎ ìtʉ̌,

4 Kàgàwà bhà inzo kórɔ́ nɔ́nzì wà yà adzɨ lɛ̀mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ yà adzɨ lɛ̀mà nɔ́nzì ɔ̀ná otu. Ndɨ otu ní àlɛ̌ tɔ́ a'uta.

5 Ádhɨ pbá alɛ yà adzɨ lɛ̀mà nɔ́nzì rádʉ̀? Ndɨ alɛ ní Yěsù ná'ù Kàgàwà t'Ídhùnà tí alɛ kɛ̀lɛ̌.

Yěsù Krístɔ̀ ìtɛ̀ rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu

6 Yěsù Krístɔ̀ ní ndɨ ɨdha mà azu mànà nà ɨra alɛ. Kɨ̌ra nzá ɨdha-vɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra ɨdha nà azu mànà. Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì, ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

7 Yěsù ìtɛ̀ rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu rɨ̌'ì ìbhʉ. Ɨ dhu ní:

8 Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí mà, ɨdha mà, azu mànà. Ní, kórɔ́ ɨ dhu rɨ̌ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ.

9 Ìndrʉ̌ òkò fɨndá ngàmbì tí atdí dhu ná'u àlɛ̌ karí à'u tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rǎdɨ atdí dhu tɔ́ ngàmbì tí dhu rɨ̌'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌. Obhó tí, kànɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ dhu. Ndɨ dhu ní Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ kʉ̌nɔ dhu.

10 Ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù alɛ, nʉ́nɨ wà Kàgàwà ʉnɔ dhu obhó dhu tí afína ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka ná'ù alɛ nábhʉ wà Kàgàwà ròngò tìtɔ̀-ba tí, ɨnzá kǎ'ù Kàgàwà ʉnɔ Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nídhunɨ̌.

11 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ Kàgàwà rɨ̌'ì fɨndá ngàmbì tí dhu: kɨ̌bho dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àlɛ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kábà ndɨ ípìrɔ̌nga kà t'Ídhùnà-otù ɔ̌.

12 Kàgàwà t'Ídhùnà nà rí'ì afína ɔ̀ alɛ, nábà wà ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ rí'ì Kà nà afína ɔ̀ alɛ, ní rɨ̌'ì mbǎ ípìrɔ̌nga nà.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
(Mrk 11.24; Yùw 15.7; 1Yù 3.6-9)

13 Nyɨ̌, yà Kàgàwà t'Ídhùnà nyɨ̌ nyá'ù rɔ̀, ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ì dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà.

14 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kɨ́'ì nà a'uta: àlɛ̌ kapɛ́ dhu ònzi kà-fɔ́ Àbadhi-afí nyʉ́ nózè dhu bhěyi, ní kà rǎdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nírì ìrɨ.

15 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu kà ràrɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nírɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀, kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì dhu rɔ̀, àlɛ̌ ràbà wà ndɨ dhu.

16 Atdí alɛ náapɛ́ ɔdhìnà àlǎ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ rí'ì rɔ́, ndɨ nzɛ́rɛnga ràdʉ̀ ì'ì ìnzɨ̌ rí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀, ní ndɨ alɛ àkǎ ndìtsɔ̀ ndì ndɨ ɔdhìnà dɔ̌. Ní, Kàgàwà rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ

wɔ̀ ɨ̀nzɨ́ rɨ́ ɨ̀ndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔvɛ ɨ̀bho rɨ́ nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ rɨ̌ʼɨ̀ ɨ̀nè, nɨ́ ma màtɨ nzá ka rɨ̀tsɔ̀ alɛ ndɨ tɨ̀nàdɔ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ dɔ̌.

17 Nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu nɨ́ nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ́ rɨ́ ɨ̀ndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ nzɛ́rɛnga rɨ̌ʼɨ̀ ɨ̀nè.

18 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà bhà ɨnzo rarɨ́ nzɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà tʼÍdhùnà náarɨ́ ndɨ abádhí-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ, ɨ̀nzɨ́ Nzɛ́rɛ alɛ ràdʉ̀ ngbɔ̌ya ʉ̀pbala.

19 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari nɨ́ rɨ̌ʼɨ̀ Nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɨ-tsìnǎ.

20 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, ɨwà Kàgàwà tʼÍdhùnà rɨ́rà, ndàdʉ̀ ɨnga tʼʉ́nɨta níbhò àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kʉnɨ tɨ́ Kàgàwà nyʉ́. Nɨ́, àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ ndɨ Kàgàwà nyʉ́ nà kà tʼÍdhùnà Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà nyʉ́, ndɨrɔ̀ Ka nɨ́ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga.

21 Nɨ́rɔ̀ pbànɨ̌nzó, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ sànamʉ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Yùwanì
andí ɔyɔ rí kìsɛ̌ nǐ bhàrɯwà
Yàrí bhàrɯwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nǐ Yùwanì andí bhàrɯwà nandí alɛ nɨtɛ̀ ndɨ «mùkùrǔ» tí. Dhu àla ndì kà ràrǐ mbɛ̀mbɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanì. Pbɛ́tù, kɔ̌rù ɔvɔ̀na òru tí. Ka kɨrɛ̀ nga Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkǔrù rɔ̌ òmvǔ-okú dɔ̀ rɔ̀ kà rarù ka.

Kǎndí ndɨ bhàrɯwà «Kàgàwà óvò tsìbhálɛ» tí ka kátɨna tsìbhálɛ tɔ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu ní kànɨsà-ɔvɔ̀ t'óruta tɔ́ atdí ɔ́fɔ̀. Kà rǐ pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òzè 'òzè tí nzínzìya ɔ̌ dhu ɔ̀vɔ abádhí tɔ̀. Kɔ̌vɔ̀ dhu átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ abádhí ràkǎ 'òkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, 'àdù 'ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi vurò dhu ùdhɛ̌ rí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkǔrù rɔ̌ rɔ̀ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrɯwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrɯwà-dɔ̀kpa (1-3).
- Dhu àkǎ kokò obhónga ɔ̌ dhu, kozè alɛ òzè tí alɛ nzínzì ɔ̌ dhu, kadù tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rǔdhɛ̌na dhu àsà àsa tí dhu (4-11).
- Bhàrɯwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (12-13).

Yùwanì rǐ ìndrǔ nóvì dhu

1 Ɨma, Mùkùrǔ-akpà tírɔ̀, ma màndǐ dhu fǔkù Iyá, yà Kàgàwà óvò nyǐ rɔ̀, pbùkù inzo yà obhónga dɔ̌ ma mózè mànà. Ɨnzǐ ní ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ nyǐ ma mózè, pbɛ́tù, obhónga nɯ́nɨ alɛ kórɔ́ nózè nyǐ átɔ̀.

2 Ma mózè nyǐ yà àlɛ̌-afí ɔ̀ arí'ì obhónga-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ obhónga rɔ̌ngo àdɨ àlɛ̌-afí ɔ̀ bìlǐnganà.

3 Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà, nákǎ 'àso àlɛ̌'ɨ, 'àbà ɨzɯ àlɛ̌ dɔ̌, 'àdù àlɛ̌ àbhɯ àlɛ̌ rɔ̀kò màrùngà ɔ̌, obhónga mà àzè mànà ɔ̌.

Obhónga mà àzè mànà
(Yùw 13.34-35; 1Yù 2.18-23; 4.1-16; 5.1-3)

4 Ɨdhɛ̀du íka ndì atdídɔ̌ atdídhená pbùkù inzo ma mótù obhónga ɔ̌ aróko, àdhàdhì yà àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nɯ́ɯyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̀.

5 Nírɔ̀ ɨ́yàdú, kòmbí ma mònzì dhu ní àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Yà ma màndǐ ɨndù dhu ní nzǐ Ʊyátá-ɔwɯ́tá. Pbɛ́tù, ndɨ Ʊyátá ní yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kabà.

6 Ndɨrɔ̀, kànǐ àzè tí ka kátɨna dhu: ndɨ dhu ní, kubhi Kàgàwà bhà Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyabà Ʊyátá ní, nyǐ ràkǎ nyɔ̌kò àzè ɔ̌.

7 Obhó tí, ɯtrátá tɔ́ ábhɔ̌ alɛ nyɯ́ nápfòlɔ̌ wà ì yà adzɨ ɔ̌. Abádhí á'ù nzá dhu, Yɛ̌sù Krístɔ̀ rírà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ ní ɯtrátába, ndɨrɔ̀ ka ní «Krístɔ̀ bhà òmvǔ» tí kátɨna alɛ.

8 Nírɔ̀, nyɔ̀dɔ nyǐ mbɛ̌yi nyǐ nyɯ́ tírɔ̀, akyɛ nyǐ nyowuna yà àlɛ̌ kanzì kasɯ tɔ́ itse níwi nǐ. Pbɛ́tù, nyɔ̀dɔ nyǐ mbɛ̌yi, ndínǐ nyǐ nyadùya tí àkǎkǎ mùkìmbà nábà.

9 Ndɨ alɛ náapɛ́ dɔ̀na ɔ̀ dhu nísɛ̌ yà Krístɔ̀ udhɛ̀ dhu dɔ̌, ní Kàgàwà rǐ'ì mbǎ ndɨ alɛ-afí ɔ̀. Pbɛ́tù, ndɨ alɛ apɛ́ Krístɔ̀ udhɛ̀ dhu ɨfǔ, ní Àba Kàgàwà mà, Idhùnà mànà rǐ'ì ìnè ndɨ alɛ-afí ɔ̀.

10 Atdí alɛ náapɛ́ ɨrà àhɯ tikɯ ɔ̀, ndàdù ngǎtsi dhu yà ìnzǐ rí ndàkɔ̌ Yɛ̌sù údhe fǔkù dhu nà núdhe fǔkù, ní nyǐ nyàkǎ nzá nyǎkɔ ndɨ alɛ fǔ-dzá, ndɨrɔ̀, nyǐ nyàkǎ nzá nyǐvǔ mùlɛ̀mbɛ̀ mà kà-tsǔ.

11 Obhó tí, mùlɛ̀mbɛ̀ nìvǔ kà-tsǔ alɛ nádù ì'ì ɨwà kǎrónzɨna nzɛ́rɛnga nɔ̀nzì átɔ̀.

Bhàrɯwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

12 Ma mí'ì fǔkù ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyɯ́ nà. Pbɛ́tù, ma mòzè nzá mandǐ ɨ dhu bhàrɯwà ɔ̌ fǔkù. Nírɔ̀, ma mòzè dhu ní, marà àhɯ fǔrábvù, madù dhu ɔ̀vɔ̀ fǔkù tsùdu-kpɔ̀ nyɯ́ nǐ, ndínǐ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ náadù tí ndìka atdídɔ̌.

13 Yà Kàgàwà óvò awènɯ bhà inzo* nóvì nyɨ átɔ̀.

---

* **1:13 1.13** Awènɯ bhà inzo tí ka kátɨna alɛ ní mbɛ̀mbɛ̀ yàrí bhàrɯwà nandí alɛ níí'ì ɔ̀ná kànɨsà ɔ̌ alɛ.

Yùwanì
andí ɨbhu rí kìsě nǐ bhàruwà
Yàrí bhàruwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ɨbhu rí kìsě nǐ Yùwanì andí bhàruwà nandí alɛ nɨtè ndì «mùkùrǔ» tí, ɔyɔ rí kìsě bhàruwà ɔ̀ ka kɔ̀zù dhu bhěyi. Ndɨ alɛ ní kànɨsà ùnda arí atdí alɛ. Dhu àla ndì kà ràrǐ mbèmbè Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanì. Pbɛ́tù, kǒrù ɔvɔ̀na òru tí. Ka kirè nga kà rónzì ka Ídzì Màkǔrù rɔ̌ òmvǔ-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kǎndí yàrí bhàruwà Gǎyò tí kátɨna atdí mùkrístɔ̀ tɔ̀. Ka nɨ'ì kànɨsà ùnda arí alɛ, ndàdù Ídzì Màkǔrù t'ʉ́nɔta tɔ̀ ɨ nípfo 'òngò ùbhi ùnɔ̀nà rɔ̌ alɛ dzùnà ɔ̀nzì, fɨyɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ abádhí òwù ùvò rɔ̀.

Bhàruwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàruwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yùwanì rǐ Gǎyò ìfǔ ka kí kàsǔna-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (3-8)
- Dìyɔ̀trěfɛ̀ mà Dèmètrǐyò mànà tó mùtsɔ (9-12).
- Bhàruwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (13-15).

Yùwanì rǐ Gǎyò nóvì dhu
(Màt 10.40-42)

1 Ɨma, Mùkùrǔ-akpà tírɔ̀, ma mí dhu àndǐ ɨndù Gǎyǒ, ɨnyɨ ɔdhìdu, yà atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ obhónga dɔ̌ ma mózè.
2 Ɔdhìdú, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀, dhu àkǎ kórɔ́ pbùkù dhu-tsí rùbhi mběyi. Dhu àkǎ ngbɔ̌nu rì'ì mběyi àdhàdhì nyɨ nyí'ì mběyi afínu ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu bhěyi.

Yùwanì rǐ Gǎyò ɨfǔ kàsǔna-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

3 Ɨdhèdu ìka ndì atdídɔ̌, àlě t'ádɔ́na níwǔ ùvò ɨrɔ́, 'àdù dhu àwɛ nyunutsì rí'ì obhónga dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarúbhi obhónga ɔ̌ tí dhu dɔ̌ rɔ̀.
4 Ɨdhèdu nìka ròsè dhu ní pbàkà inzo rǔbhi obhónga ɔ̌ dhu ma mìrì dhu.
5 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀ Gǎyǒ, nyɨ nyítè a'uta nà nyɨ nyí'ì dhu kpangba yà àlě t'ɔ́dhína pbàkrístɔ̀ dzùnà nyɨ nyónzì dhu-otù ɔ̌, ìmbǎ í'ì ɨnzá nyɨ nyúnɨ alɛ màtí.
6 Abádhí íwǔ fɨ̃yò nyɨ nyítè àzè nɔ́vɔ̀ kànɨsà-ɔ̀nzǐ. Ní ma mònzì nyɨ, nyɔnzì abádhí dzùnà fɨyɔ́ abhi ɔ̌, àdhàdhì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu bhěyi.
7 Obhó tí, abádhí ɔ́pè abhi Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ɨ rònzì atdí dhu mà ɨnzá Kàgàwà núnɨ alɛ-fɔ́.
8 Nírɔ̀ àlě nyú, dhu àkǎ àlě rɔ̀nzì kɔ̌kɔ̀ àlě t'ádɔ́na-tɨdɔ̀ dzùnà, ndínǐ àlě kɨ'ɨ tí ɨwà àlě kɔ̀nzì obhónga tó ɔtɛ t'ʉ́ndɔta tó kasu atdíkpá abádhí mànà dhu tí.

Dìyɔ̀trěfɛ̀ mà Dèmètrǐyò mànà tó mùtsɔ
(Mbà 22.1; Luk 20.46-47; 1Kò 4.18-21; 1Pé 2.12)

9 Ma mándǐ dhú-ngba kànɨsà tɔ̀. Pbɛ́tù, Dìyɔ̀trěfɛ̀, yà ndɨ kànɨsà ɔ̌ kórɔ́ dhu dɔ̌ ndì nózè ndì'ì ádrùngbǎlɛ tí alɛ, nádù nzá fɨ̃yɔ̀ ma mùyǎ dhu à'ù.
10 Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma márà àhu nínganí, ma mítsi yà kǎrónzɨna nzɛ́rɛ dhu núte kórɔ́. Kǎrí nzɛ́rɛ dhu náwɛ̌ dɔ̀ká ìndrǔ-ɔ̀nzǐ. Ròsè tdítdɔ̌, kǎrí ndùvǒ ìnzǐ ndàkɔ abhi ɔ̌ rí'ì ngǔkpà pbàkrístɔ̀. Ndirɔ̀, ɨ pbàkrístɔ̀ nòzè 'àkɔ alɛ-tsù núto kǎrí ìnzǐ ràkɔ abádhí, ndàdù àrà ɔ̀dìnà rɔ̌ kànɨsà ɔ̌ rɔ̀.
11 Ɔdhìdú, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyungu nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ-owù. Pbɛ́tù dhu àkǎ nyungu ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ-owù. Ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ ní Kàgàwà bhà alɛ. Pbɛ́tù, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ núnɨ nzá Kàgàwà.
12 Dèmètrǐyò-okú dɔ̀ rɔ̀, kórɔ́ alɛ rǐ ídzì dhu àwɛ̌. Ndirɔ̀, kàbhà obhónga rǐ kàbhà ídzìnga nítè ndìtírɔ̀. Ndirɔ̀ mǎ'ɨ mà, mǎ mí kàbhà ídzìnga nítè átɔ̀. Ndirɔ̀ nyɨ nyùnɨ wà dhu, yà ma maráwɛ̌na kà dɔ̌ dhu ràrǐ obhó dhu.

Bhàruwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

13 Ma mí'ì ɨndù ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyú nà. Pbɛ́tù, ma mòzè nzá mandǐ ɨ dhu bhàruwà ɔ̌ ɨndù.
14 Nírɔ̀, atdyúdu ní mala nyɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, àlě ràdù ɔ̀tɛ àlě-tsù nyú ɔ̌.
15 Dhu àkǎ nyadɨ màrùngà ɔ̌. Ɔdhínu òvì nyɨ mběyi. Ndirɔ̀, òvì nyóvì ɔdhídu kórɔ́, nyovì ngǎtsi alɛ ɔvɔ̀na nyú rɔ̌.

Yudhà
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ídǒ bhàrʉwà nandí ní «Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà» tí kátɨna alɛ (1). Ndɨ Yudhà mà adɔ̀nà Yàkɔbhɔ̀ mànà ɔ́yɔ̌rɔ̀ kórɔ́ nɨ'ɨ̀ Yěsù t'ádɔ́ná-nzo (Màt 13.55). Kǎndí ndɨ pbɨ̀ndà bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Ndɨ andítá rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ Yudhà rambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdí kànɨsà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ibí kànísá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kʉ̀nɨ nzá atdí kànɨsà mà abádhí nzínzì ɔ̌ náarí'ɨ̀ ɔ̀nà kɨgɔ̀. Pbɨ̀ndà bhàrʉwà ɔ̀, kɨ̌tsu átɔ̀ Ungbòta-Ayí ɔ̀ bhǔkù mà Pbàyàhúdí tó ngʉ̌kpà andítá mànà ɔ̀ arí'ɨ̀ ɨrɛ̀ta. Ní ka kɨ̀rɛ̀ dhu ní kǎndí dhu fíyɔ̀ ábhɔ̌ alɛ rɨ'ɨ̀ pbàkrístɔ̀ tí rí'ɨ̀ Pbàyàhúdí.

Yudhà ɨ'ɨ̀ nà ɨrɛ̀ta ní pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ndì ndí dhu àndɨ̌ Yěsù arí ìndrǔ ɨ̀gʉ̌ dhu dɔ̌ nɨ̌ ɨrɛ̀ta (3). Pbɛ́tʉ̀, kǎla dhu ní dhu ràkǎ ndìtdyu abádhí-nyìkpó tsàkàtsàkà nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̀ ɨ̀ nítsu pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀ (4). Ɨ alɛ owúnà 'àtɨ rɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ Kàgàwà nyʉ́ ná'ù. Ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ àvɨ̌ rùgyè ɨ̀, 'ɔ̀dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbɨ̀ndà dhu tí arí'ɨ̀ alɛ tɔ̀ a'uta mběyi (3-4).
- Yudhà rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɨtdɨ̀ya atdídɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀mbǎ 'àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ pbàkrístɔ̀ tí alɛ-ànyǎ tí dhu tó atdídhená ófɔ̀ nítɛ̀ dhu (5-19).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi ròwù angyi tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròngò ídzìnga ɔ̀nzɨ yà afíya arúguru Yěsù ɨ̀ á'ù dhu dɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu (20-23).
- Yudhà rɨ̌ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ndɨ ɔbɨ nɨ̌, Kàgàwà arí pbɨ̀ndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ nɨ́nɨ̌ oko tí rɔ̀ná ɨ̀ ápbǎ ɨ̀ rórɔ̀ tí (24-25).

Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Yudhà, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà, ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ yà Àba Kàgàwà únzì nyɨ̌, kɔ̌zè nyɨ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ nyɔ̌dɔ̀ dɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ rɔ̀.

2 Dhu àkǎ Kàgàwà bhà ɨzʉ mà, Kà bhà màrʉ̀ngà mà, Kà bhà àzè mànà rɨ'ɨ̀ abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀.

Tɨ̀tɔ̀ tó màlímó
(2Pɛ́ 2.1-17)

3 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ma múbhì dhu-atdyú òhò rɔ̌ atdídɔ̌, ndínɨ̌ ma mandí tí dhu fʉ̌kʉ̀ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà nyɨ̌ mànà ɔ̀gʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, ma mála dhu kà ràkǎ wà mandɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ɔbɨ, nyǎmbɛ nyʉ̌gyè dɔ̌ nɨ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbɨ̀ndà dhu tí arí'ɨ̀ alɛ tɔ̀ a'uta mběyi.

4 Obhó tí, atdídhená nzérɛ alɛ nítsù wà nzínzìkʉ ɔ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rórɔ̀. Ɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà náatdì ànyǎya angyangyɨ nyʉ́ alɛ. Abádhí ʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà bhà ɨzʉ tó ɔtɛ rɨ'ɨ̀ yà ɨ̀ ózè 'ɔ̀nzɨ nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ í ɔ̀ná otu tí. Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́dhɔ̀ wà Yěsù Krístɔ̀, yà atdí tí arí'ɨ̀ àlɛ̌ tó Màlimò, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ.

5 Ɨmbǎ dhu ɨ'ɨ ɨwà nyɨ̌ nyʉ́nɨ yà ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu angyangyɨ dhu màtí, ní ma mòzè misè fʉ̌kʉ̀ dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ɨgʉ́ pbɨ̀ndà alɛ Mísrì tó pbìrì ɔ̌ rɔ̀ dhu. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ̀ nùvǒ, ɨ̀nzɨ 'à'ù ndì alɛ-tsè nábhʉ rɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀.

6 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ atdídhená màlàyíká náanzɨ dhu: abádhí náadɔ̀ nzá fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga, pbɛ́tʉ̀ abádhí nʉ́ʉbhà yà ɨ̀ aróko ɔ̀ná ngari nyʉ́. Ní Kàgàwà arí abádhí ɔ̀dɔ ínɔ̀ ɔ̌ ùsǒ ndɨ̀ ndúsǒ dhòdhódhónga tó imbi ɔ̀ rórɔ̀, ròngò àmbɛ ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ndɨ̀ ndaraya ɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nódɔ̀ dɔ̌.

7 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ átɔ̀ nɨ́ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tó kɨgɔ̀, tɨyá arí'ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ kɨgɔ̀ mànà. Ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà náanzɨ nzérɛnga ndɨ dhu bhěyi tí. Abádhí níipfo ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ̀, 'ádʉ̀ àmbɛ ɨ̀nzɨ ìndrǔ nyʉ́ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna nzérɛnga-tɨdɔ̀ ɔ̀nɛ̀ dɔ̌ 'ɔ̀nzɨ. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà atdɨ wà abádhí-ànyǎ ròngò àpbɛ̀ àbà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀, ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí ìndrǔ-nyɨ̀kpó ɨ̀tdyu rádʉ̀ atdí ófɔ̀ tí.

8 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ɨ̀ nzérɛ alɛ náarí dhu ɔ̀nzɨ ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nóongónà dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi tí: abádhí rɨ̌rɛ̀na nzérɛ dhu náarí abádhí àbhʉ̌ rɨ̀tɨ ngbɔ̌ya, 'ádʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga gàyà nónzì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arí dhu ʉ̀nɔ nzérɛ nyʉ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ aróko ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̌ màlàyíká nɨ̌.

9 Pbétʉ̀, yà Músà-abvò dɔ̌ ì í ʼàtɔ̀, ʼàmbɛ ʼàgò dɔ̌ Pfɔ̀mvɔ nà rɔ̀, Mʉ̀kǎlì, Kàgàwà bhà màlàyíká ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, náamvù nzá ndɔ̀tdì anya kà-dɔ̌, ndʉ̀nɔ̀ dhu kà nɨ̌ ɔ̀ná. Pbétʉ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ nyabà àpbɛ̀.»

10 Pbétʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ nzɛ́rɛ alɛ náarí dhu ʉ̀nɔ ɨnzá ì ʉ̀nɨ dhu nɨ̌ màtí. Ndɨrɔ̀ ìzǎ, yà ìmbǎ arí'ì ɨnga t'ʉ́nɨta nà, ní bhà ɨrɛ̀ta tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ abádhí ʉ́nɨ dhu náarádʉ̀ abádhí àbhʉ rùwǐ ùwǐ tí.

11 Ní, abádhí rǐ'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Abádhí ótsù Kàyinà náatsù ɔ̀ná otu ɔ̌. Abádhí ʉnɔ tìtɔ̀ Bàlamà bhɛ̌yi fʉ̀rangà-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí ʉvɛ̀, Kɔrà bhɛ̌yi ì ívà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

12 Ndɨrɔ̀, abádhí mànà nyɨ̌ nyóko, nyǎmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ atdíkpá atdí ɔdhɨ bhɛ̌yi dhu náarádʉ̀ nyɨ̌ ìtɨ̌ ìtɨ̌ tí. Obhó tí, abádhí arí dhu ɔ̀nyʉ 'ùlè nɨ̌ abhɔ nyʉ́ ìnzɨ̌ nyìya rǐwʉ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ ì kɛ̀lɛ̌ nírè dɔ̌ ìtírɔ̀. Abádhí ʉ́lɨ ì awɛ rǐrà nà àpbù, yà ìnzɨ̌ rí ígye àbhʉ̌ rìkɔ̌ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉ́lɨ ì átɔ̀ yà ìnzɨ̌ arádʉ̀ ɨtsu-kpɔ̌ ì'ɔ, yà ì àkǎnà 'ɔ̀'ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ɨtsu bhɛ̌yi. Tdítdɔ̌, abádhí ʉ́lɨ ì yà ɨvɛ́na ka kangbɛ̀, ràdʉ̀ òtdyù dòtsí ɨtsu bhɛ̌yi.

13 Abádhí ʉ́lɨ ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ rí 'ʉ̀pbɨ ɔbɨ nyʉ́ nà mʉ̀kʉrà bhɛ̌yi, alɛ-nyì rǐwʉ nɨ̌ fìyó mʉ̀tsɔ ràdʉ̀ 'ʉ̀lɨ yà ɨdha rʉ̌dzìlǐna ɨdha-gì dɔ̀ mùselele bhɛ̌yi. Abádhí ʉ́lɨ ì átɔ̀, yà dhòdhódhónga nà ì óngo òko ɔ̀ná atdídɔ̌ ʉ́tì ínɔ̀-íyà tó ngari Kàgàwà ɔ́pì fǐyɔ̀ akyɛ rúbhi alalɨ bhɛ̌yi.

14 Ɛnɔkà náavɔ̀ dhu angyangyɨ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Ɛnɔkà nɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀ rí rʉ̀gànda ìsɛ̌ Àdamʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ ndì nɔ̀pɛ̀ rʉ̀gànda ɔ̌ atdí alɛ. Ní kǎtɨ: «Kànɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǐrà pbìndà pbǎfe lʉfʉ̀-tsʉ̀ ìlǐlǎ màlàyíká nà.

15 Kà rǐrà ndínɨ̌ ndì ndʉnɔ tí yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ. Kà rɨ̌ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ ìtdì, rɔ̀ná abádhí anzì kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̌ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ-ànyǎ nítdɨ yà abádhí ʉnɔ ndì nɨ̌ ododu ɔtɛ-abábá-okú dɔ̀ rɔ̀.»

16 Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ náarí nzɨ̌ ndìkǎ akɛkpá màtí, 'àdʉ̀ àmbɛ ònu dɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi yà afíya nyʉ́ nózè ìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi, 'àdʉ̀ àmbɛ ɨdzítá tó ɔtɛ-abábá ɔ̀tɛ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arífʉ̌na alɛ ní dhu àbà ì ádʉ̀ fɔyá alɛ.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ ka kí sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kɔ̀l 2.6-7; 2Tɛ̀ 3.3-5; Yàk 5.19-20; 2Pɛ́ 3.17-18)

17 Nyɨ̌'ína ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nʉ́ʉnɔ angyí fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ.

18 Abádhí atɨ nyɨ̌ nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ 'ɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì rɨ̌ 'ìndù rɔ̀, nyǐngɔ̀ rí atdídhená alɛ nɨ́ɨ'iya ìnè, 'àdʉ̀ àmbɛ ùbhi dɔ̌ afíya nyʉ́ ózè dhu bhɛ̌yi, ɨtsɛ nyʉ́ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀.»

19 Abádhí ní ndɨ ìndrǔ-ɔ̀nga àbhʉ̌ arí rʉ̀ndɔ̀ ì alɛ. Abádhí arí yà adzɨ ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ nírè. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ'ì mbǎ abádhí-nyʉtsì.

20 Pbétʉ̀ nyɨ̌ ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌sì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ nyɨ̌ nyí'ì nà atdídɔ̌ ìlǎ a'uta dɔ̌, nyǎdʉ̀ nyɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌.

21 Dhu àkǎ nyɔ̌kò Kàgàwà ózè nyɨ̌ nɨ̌ àzè ɔ̌, nyǎmbɛ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rǐbhona fʉ̌kʉ̀ pbìndà ídzìnga ɔ̌ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nódɔ̀ dɔ̌.

22 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kɔ̌kɔ̀ afíya arúguru Yɛ̌sù ì á'ù dhu dɔ̌ atdídhená alɛ-ɨzʉ̀.

23 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌gʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, nyʉ̌dhǎ kàzʉ ɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ídzìnga ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔdɔ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí rɔ́rɔ̀, nyǎdʉ̀ abádhí rɔ̌nzɨna nzɛ́rɛ dhu ábhʉ rɔ̀tì mbɛrʉ̀ mà nódhɔ̀.

Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè ka kí dhu

24 Kàgàwà ní nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎwà nyɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ̌kò ìmbǎ nzɛ́rɛ dhú na nyʉkʉtsì, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ alɛ.

25 Ndɨ Kàgàwà, yà atdírɔ̀ tí arí'ì àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba tí, Yɛ̌sù Krístɔ̀, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ-otù ɔ̌ alɛ, nákǎ ɨfʉta nà, ádrʉ̀ngbǎnga nà, ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ dhu ʉ̀yǎ ka kí ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ ɔbɨ nà, rɔ̀pɛ̀ ndɨ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Upfòta
tɔ́ bhǔkù
Yàrí bhǔkù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Dhu àla ndì Upfòta tɔ́ yàrí bhǔkù nandí alɛ ràrǐ Yùwanì, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì nɨ'ì Rɔmà kámá dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì nzínzì ɔ̌ atdí pbìrì. Ní ndɨ kamà náazè kongò ndʉ̀lɛ mʉ̌ngʉ́-ngba bhěyi. Yà ì nùvǒ ìnzǐ 'ʉ̀lɛ̌ ka pbàkrístɔ̀ núso ka kongónà, kadʉ̀ àbhʉnà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ka kasò Yùwanì, kowù ʉ̀bhànà Pàtɛmʉ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ (1.9), Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ kǎrí ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yùwanì andí yàrí bhǔkù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí ka ndínǐ ndì ndabhʉ̀ tí pbàkrístɔ̀-afí ròtsì ɔbɨ nǐ, ròkò Yěsù Krístɔ̀-rɔ̌ tí ɨ̀ àpbǎ afíya rɔ́, àzèmbè ì í àpbɛ̀ nábà rɔ́rɔ̀ màtí. Kǎzè dhu ní abádhí rɔ̀dɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ dhu atdyúya nyʉ́ nà (22.7).

Upfòta tɔ́ bhǔkù ní pbànábí tɔ́ bhǔkù bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ bhǔkù (22.7,10,18,19). Kà-ɔ̀ ka kálǎna dhu ní Ungbòta-Ayí ɔ̀ ábhɔ̌ bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ dhu dɔ̀yá dhu. Ngʉ̌kpǎkà dhu-tsí ní ùru tí tǐya úrù ì dhu. Ɨ ɔ́fɔ̀ ní: «Mʉ̀nyɔ̀nì», «Bàbelì», ndɨrɔ̀ «Ɔzʉ́-bvʉ» (ɨ̀fɔ, àrʉ̀bhʉ̀, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà).

Bhǔkù-nyɨ̀tì ka kóhù tí dhu

- Yùwanì rǐ ndàtɨ Yěsù Krístɔ̀ ívì alɛ tí dhu mà, Yěsù rǐ kàvǐ rùndǐ bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá tɔ̀ dhu mànà dhu (1.1–3.22).
- Yùwanì rǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ dhu àlǎ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ àwɛnà kɔ́rɔ́ dhu (4–20).
- Kàgàwà rǐ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà dhu nɔ́bhɔlɔ dhu (21–22).

Bhǔkù-dɔ̀kpa
(Àmɔ 3.7; Upf 22.6-10)

1 Yàrí bhǔkù ɔ̀ rí'ì dhu ní Yěsù Krístɔ̀ abhʉ̀ kʉnɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu. Kàgàwà abhʉ̀ Yěsù rʉ̀nɨ ɨ dhu, ndínǐ kǐtɛ̀ tí pbìndà alɛ tɔ̀. Ní Yěsù Krístɔ̀ avì pbìndà màlàyikà rìrà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ɨma Yùwanì kàbhà ɨnɔ-akpà.

2 Ní ma mavɔ̀ ma mala dhu ìndrǔ tɔ̀ kɔ́rɔ́. Ma matɨ ɨ dhu ràrǐ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nyʉ́ ndɨrɔ̀ Yěsù ràrǐ ɨ dhu tɔ́ ngàmbì.

3 Hirò nónzɨ rí alɛ ní wɔ̀ ndɨ pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kandí ɔtɛ nózʉ̀ rí ìndrǔ tɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ní ɨ ɔtɛ ɨ̀rɨ rí 'àdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀ alɛ. Obhó tí, ɨ ɨ̀ nandí ɔtɛ rǎkǎ ɔ̀ná kàsʉmì ìndù wà ndì.

Yùwanì rǐ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá ɔ̌ bhà nóvì dhu
(Màt 24.30-31; Upf 5.8-13)

4 Ɨma ní Yùwanì yà ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rí'ì àrʉ̀bhʉ̀ kànísá ɔ̌ bhà tírɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà, yà ì'ì ɨ'ì, yà ì'ì arí'ì, ndɨrɔ̀ yà ìrà ɨraya alɛ nákǎ ndàso nyǐ, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ kàbhà tombɨ-ɔ̀nzɨ arí'ì kàbhà àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nákǎ 'àso nyǐ, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

5 Ndɨrɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ nákǎ ndàso nyǐ, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ átɔ̀. Ka ní obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ̀nɔ arí ngàmbì, wɛmbɛrɛ̀ tí ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̀ kamà*. Kɔ̌zè àlɛ̌, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀wʉ azùna nǐ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ-tsìnǎ rɔ̀.

6 Kǎbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rì'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ bhà tí, ndɨrɔ̀ ndɨ Àbanà tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ pbàkùhání tí*. Ní ilèta mà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nákǎ kà nà tí dhòdhódhónganà! Àmìnà.

7 Ándà, kɔ̀nǐ kà rǐrà àpbù ɔ̌*!

Ní kɔ́rɔ́ alɛ rǐ kàlǎ,
ìmbǎ rì'ì kɔ̌ngɔ̀-kpa mà nadù àlǐ nǐ alɛ màtí.
Ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ rǐ 'ʉ̀hʉ̌ ɨzʉ nǐ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀*. Obhó tí, kà rǐ'ì ndɨ dhu bhěyi! Àmìnà.

---

* **1:4 1.4** Àrʉ̀bhʉ̀ Alafí tí ka kátina ɨrɔ́ dhu ní àrʉ̀bhʉ̀ kànísá tɔ̀ Ɨlílǎ Alafí rǐ dhu ɔ̀vɔ dhu. Àrʉ̀bhʉ̀ rǐtèna ní atdídɔ̀ àkǎ bhǔna ɔ̌ dhu. * **1:5 1.5** Zàb 89.28 * **1:6 1.6** Uvt 19.6 * **1:7 1.7** Dàn 7.13 * **1:7 1.7** Zàk 12.10,14

8 Yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna: «Ɨma, Ɨma
ní Álúfà ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà[†].» Ka ní yà ì'ì ì'ì, yà ì'ì arí'ì, ndɨrɔ̀ yà ìrà ɨraya alɛ.

Yùwanì rǐ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlǎ ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ̌dzì dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu
(Dàn 10.5-12)

9 Ɨma ní adɔ̀kʉ Yùwanì. Yɛ̌sù nà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kí'ì atdíkpá kàbhà
ádrùngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌, àlɛ̌ kí àpbɛ̀ àbà atdíkpá, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kí dhu-dzi òndù atdíkpá. Ɨma,
ma mí'ì òsò ka kósò ma kowù mʉbhà Pàtɛmʉ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ rɔ́, Kàgàwà bhà Ɔtɛ
ʉ̀nɔ ma márí ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù bhà ngàmbì tí ma mí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ka kí ɔ̀nà atdí yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɨlǐlǎ-Alafí níírá ma, madʉ̀
wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu bhɛ̌yi rǐ ndɨri ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ-tù ìrì dzidu dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà rɔ́.

11 Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nyálǎna dhu àkǎ nyandǐ bhǔkù ɔ̀, nyadʉ̀ ɔ̀vìnà
àrʉ̀bhʉ̀ kígɔ́ ɔ̌ rí'ì kànísá tɔ̀. Ɨ kígɔ́ ní: Ɛ̌fɛsɔ̀, Sìmurunà, Pɛ̀rgamʉ̀, Tùwàtɛrà, Sardì,
Fìlàdèlìfiyà, ndɨrɔ̀ Làwɔ̀dìkiyà.»

12 Ní ma magɛ́rɛ́ ma ndínǐ ma mala tí wɔ̀ idù rí dhu ɔ̀vɔ alɛ. Nírɔ̀ ní ndɨ ma mala
ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína dɔ̌ ka karí tarà ʉ̀lǐ dhu. 13 Ndirɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀
dhu-ɔpbí nzínzì ɔ̌, ma mala Ìndrǔ t'Ídhùnà* bhɛ̌yi rólo alɛ. Ndɨ alɛ náafɔ́ pfɔ̌na ɔ̀ nyʉ́
rárà àhʉ ádzǐ kanzʉ̀-akpà rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ìsonà ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kùkyɛ̌ nǐ odrùna dɔ̌ rɔ̀.

14 Kà-dɔ̀ká náawʉ̀ tdyé ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tàmà-ká bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ mbìlìkàkù bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ kà-nyìkpɔ́
náambɛ́nà ʉ̀mbɨlì dɔ̌ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi.

15 Kà-pfɔ̀ nʉ́ʉmbìlì álì tɔ́ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlǎ pɛ́ɛ́ mʉ̀lingà tɔ́ sʉma bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ kà-tù
ambɛ́nà ndɨ̀rì dɔ̌ àdhàdhì ábhɔ̌ ɨdha rǎwa dhu rǐ ndɨ̀rɨ dhu bhɛ̌yi.

16 Kǐ'ì àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ* ndì ndʉ̀lʉ́ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nǐ rɔ́. Kà-li'ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̌ ní
ɔ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ kunàdɔ rǐ ndàkà obhi-akpà. Ndirɔ̀, kà-nyì ambɛ́nà ʉ̀mbɨlì dɔ̌ atdídɔ̌, àdhàdhì
atdídɔ̌ nyʉ́ ríka ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà adyifɔ̀ bhɛ̌yi.

17 Ma mitdègu kàlǎ, ní ma mɨtsɨ obvò kɔ̀nzǐ àdhàdhì ɨwà ɔ̀vè alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀
fanga tɔ́ ɔtsʉ́na ìlì dùdú ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nzɔ̌nzì ɔdɔ! Ɨma, ɨma ní kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná
rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.

18 Ɨma ní ípìrɔ̀nga t'álɛ. Ma mavɛ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mí'ì ípìrɔ̀ rɔ̀ nyìkpɔ́du nà
dhòdhódhónganà. Ma mí'ì ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ɔvɛ dɔ̌ ndɨrɔ̀ òyì ɔ̀ nga dɔ̌.

19 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyandǐ nyɨ nyálǎna dhu. Ɨ dhu ní ì'ì rí'ì kòmbí dhu mà, olù rówu
'ʉ̀nyà dhu mànà.

20 Yàrí ní ndɨ yà fanga tɔ́ ɔtsʉ́du-tsírɔ́ nyɨ nyala àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ mà, wɔ̀ ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína dɔ̌ ka karí tarà ʉ̀lǐ mànà-tì: kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ rǐtɛ̀na ní àrʉ̀bhʉ̀
kànísá tɔ́ màlàyíká, ndɨrɔ̀ tarà ʉ̀lǐ ka karí dɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ dhu-ɔpbí rǐtɛ̀na ní ɨ àrʉ̀bhʉ̀
kànísá.»

2

Yɛ̌sù rǐ Yùwanì àvǐ ràndǐ bhàrʉwà Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Kas 20.17,28-31; Ɛ̌fɛ 1.15-16; 5.2; Ɛ̌br 6.10-12)

1 Tdítdɔ̌, yà idù rúbhi dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ alɛ náatɨ: «Ándǐ dhu Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ́
màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ nʉ̀lʉ́ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nǐ alɛ, ndɨrɔ̀
yà ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ tarà nzínzì ɔ̌ rúbhi alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀.

2 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ, nyɨ nyarí adyɔ ìvɔ̀ owùdu ʉ̀ngʉ̌ nyɨ nyí rɔ̀ tí
dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí dhu-dzi òndù tí dhu mà. Ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ rarí nzǐ nzérɛ dhu
ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ́ dhu-dzi òndù. Nyɨ nyómvù wà uvitatálɛ tí arí 'àtɨ alɛ-afí, tàmànyà pbání
ìnzǐ ní ì uvitatálɛ rɔ́rɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀ abádhí ràrǐ tìtɔ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ.

3 Ɨnyɨ ní dhu-dzi t'óndùta t'álɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ nyábà àpbɛ̀ ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ afínʉ
ràdʉ̀ ndìngyɛ rùdú rɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, ma mí'ì ìnè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna atdí dhu nà. Ndɨ dhu ní: ɨnyɨ, nyɨ nyárí
mbǎ àzè nà idù kòmbí àdhàdhì nyɨ nyɨ'ì kà nà angyi dhu bhɛ̌yi.

5 Nírɔ̀, írè pɛ́ nyɨ nyɨtsɨ rɔ́ nga, nyadʉ̀ nyʉgèrè nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga, nyadu nyɨ
wɛmbɛrè tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̀. Ɨnzǐ nyɨ nyapɛ́ nyʉgèrè nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga, ní ma
mírà tɨnʉ ɔ̀, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tarà ìpfo fɨndá ngari ɔ̌ rɔ̀.

6 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí'ì ìnè yàrí ídzì dhu nà nyʉnʉtsì: nyɨ nyóndrɔ̀ Pbànìkɔ̀láyí* tɔ́ mʉ̀tsɔ
àdhàdhì ma mɔ́ndrɔ̀ ka átɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí.

---

† **1:8 1.8** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌ Álúfà ní wɛmbɛrè tɔ́ bhàrʉwà-nyìkpɔ́, ndirɔ̀ Ɔ́mégà ní kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ bhàrʉwà-nyìkpɔ́. Kà-tì ní, Yɛ̌sù ràrǐ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. * **1:13 1.13** 2.18 * **1:16 1.16** 1.20 * **2:6 2.6** Pbànìkɔ̀láyí ní'ì mǔngʉ̌-nzo ʉ̀lɛ arí, 'àdʉ̀ àmbɛ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ. Ndirɔ̀, abádhí ongónà àdʉ̀ ìndrǔ ʉ̀dhɔ ɨ dhu t'ɔ́nzita rɔ̌ átɔ̀.

7 Ɨnga t′írɨta tɔ́ bɨ̌na nà arí′ì alɛ nákǎ ndìrì wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi!
Dhu lèmà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ ma mabhʊ̀ya yà Kàgàwà bhà ɨnga ɔ̌ rí′ì ípìrɔ̌nga tɔ́ itsu-kpɔ̌*,
ndɨ alɛ rɔ̀tɔ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʊwà Sìmurunà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Màt 5.10-12; Yàk 1.12)

8 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Sìmurunà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀,
nyatɨ yàrí màkʊ̌rʊ̀ ràhʊ yà kórɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu ikùya dɔ̀ná rɔ̀
alɛ-li′ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ náavɛ̀ wà, pbɛ́tʊ̀ kòmbí kà rɨ̌′ì ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà.

9 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʊ̀nɨ wà pbʊ̀kʊ̀ àpbɛ̀ mà pbʊ̀kʊ̀ nǎkʊ̀ mànà. Pbɛ́tʊ̀ngàtí, ɨnyɨ ní
ɔ̀nzìtálɛ! Ndɨrɔ̀ ma mʊ̀nɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Pbàyàhúdí tí arí ′atɨ alɛ náarí dhu ʊ̀nɔ
nyɨ nɨ̌ dhu átɔ̀, tàmànyà pbání ìnzɨ̌ ní ì Kàgàwà bhà obhóná alɛ rórɔ̀. Abádhí ní pfɔ̀mvɔ
Sìtanì ʊ̀lɛ̌ arí alɛ tɔ́ mʊ̀tʊ̀!

10 Ní, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔnzì nyɨ nyábàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʊnɨ dhu ní, Pfɔ̀mvɔ
ràrɨ̌ afíkʊ ùmvʊ̌ ùmvʊ̌, ɨmbɨ-dzà ɔ̀ ndì ndí nzínzìkʊ ɔ̌ atdídhená alɛ àbhʊ̌ kusɔ̌ dhu-otù
ɔ̌. Ní nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà ràrà àhʊ ɨdrɛ̀ ɨdhɔ† tí. Pbɛ́tʊ̀, nyɨ nyàkǎ nyondù dhu-dzi, ìmbǎ
rì′ì nyɨ nyóvɛ̀ dhu màtí. Ní ma madʊ̀ya ípìrɔ̌nga tɔ́ mʊ̀kàkʊ́ àbhʊ nyafɔ̌.

11 Ɨnga t′írɨta tɔ́ bɨ̌na nà arí′ì alɛ nákǎ ndìrì wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi!
Dhu lèmà ɔ̀nzɨ rí alɛ nɔ́ɔvɛ́ya nzɨ̌ ɔyɔ-gʊ̀na ɔvɛ nɨ̌*.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʊwà Pɛ̀rgamʊ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Ìsa 11.4; Yud 3-4,11)

12 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Pɛ̀rgamʊ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀,
nyatɨ yàrí màkʊ̌rʊ̀ ràhʊ yà óyɔ̌ kórɔ́ kunàdɔ rɨ̌ ndàkà obhi-akpà nà rɨ̌′ì alɛ-li′ɔ̀ rɔ̀.

13 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʊ̀nɨ wà nyɨ nyarádɨ ɔ̀ná ngari. Ndɨ ngari ní pfɔ̀mvɔ Sìtanì ɔ́nyʊ̀
ɨdzi ɔ̀ná ngari. Pbɛ́tʊ̀ngàtí, nyɨ nyínè ɔvɔ̀du rɔ̌ nyí nyápbǎ nyɨ rɔ́ tí. Ma mʊ̀nɨ wà Àtìpasì
yà pótsɔ́ ídè pbàkà ngàmbì tí ìndrʊ̌-ɔ̀nzɨ alɛ-rɔ́ ndì nɔ́nzì dhu átɔ̀. Ɨmbǎ dhu rɨ̌′ì ka kóhò
ka fʊ̌rábvʊ̌, yà pfɔ̀mvɔ Sìtanì arádɨ ɔ̀ná pbanga ɔ̌ dhu màtí, ní nyɨ nyʊ́bhà nzá ɨma nyɨ
nyá′ù nɨ̌ pbʊ̀kʊ̀ a′uta.

14 Pbɛ́tʊ̀, ma mí′ì ìnè okúnʊ dɔ̀ rɔ̀ ma mʊ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu ní: nyɨ nyí′ì nà alɛ
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɨ̌′ì ìnè, yà Bàlamà tí kátɨna alɛ udhè dhu nífʊ̌ arí. Ndɨ Bàlamà
ní ndɨ dhu nudhè Bàlakà tɔ̀, ndínɨ̌ Pbàìsràyélí nabhʊ̀ tí rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀, rà′à sànamʊ̀
tɔ̀ ka kʊ̀bì pɛrɛ̀ tí ìzǎ, ′àdʊ̀ mʊ̀nyɔ̀nì nɔ́nzì‡.

15 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, wɔ̀ nyɨ nyí′ìnà alɛ nzínzì ɔ̌, Pbànìkɔ̀láyí* rʊ̌dhěna dhu nífʊ̌
arí alɛ rɨ̌′ì ìnè átɔ̀.

16 Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyʊgɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʊbhà pbʊ̀kʊ̀ nzɛ́rɛnga. Obhó tí, ìmbǎ kǎpɛ́ ì′ì ndɨ
dhu bhɛ̌yi, ní ma mírà àhʊ tɨnʊ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, madʊ̀ ɨla ùgyè kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ nà lidu ɔ̀ rɔ̀
ráhʊ obhi-akpà nɨ̌.

17 Ɨnga t′írɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí′ì alɛ, nákǎ ndìrì yà Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi!
Dhu lèmà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ ma mabhʊ̀ya yà òru ka kórù mànà§. Ndɨrɔ̀, ma mabhʊ̀ya ɔ̀wɔ̌wʊ̀
odú-ngba* kà tɔ̀. Ndɨ odú-ngba ní, yà ɔvɔ-ɔwʊ́tá* ka kándɨ̌ dɔ̀ná odu. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-
ɔwʊ́tá ní yà ɨnzá atdí alɛ mà nʊ́nɨ ɔvɔ, ɨnzá ní ndɨ odu ka kàbhʊ fɨ̌ndà alɛ kɛ̀lɛ̌ nʊ́nɨ ka
rɔ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʊwà Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Kas 15.28-29; 1Kò 10.8,19-22; 1Tɛ̀ 1.2-3)

18 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀,
nyatɨ yàrí màkʊ̌rʊ̀ ràhʊ Kàgàwà t′ídhùnà-li′ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ kà t′ídhùnà ní yà nyɨ̀kpɔ́na arí
ʊ̀mbɨlɨ kàzʊ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi, pfɔ̌na ràdʊ̀ ʊ̀mbɨlɨ átɔ̀ álì tɔ́ kàzʊ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlǎ pɛ́ɛ́ mʊ̀lɨngà
tɔ́ sʊma bhɛ̌yi alɛ.

19 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʊ̀nɨ wà nyɨ nyarí ɔ̀nzɨna kasʊ, nyɨ nyózè ngʊ̌kpà alɛ dhu, nyɨ nyá′ù
ma dhu, nyɨ nyarí ngʊ̌kpà alɛ-dzʊ̀nà ɔ̀nzì dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí dhu-dzi ɔ̀ndù dhu. Ndɨrɔ̀
ma mʊ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarí kasʊ ɔ̀nzɨ kòmbí rɔ̀sè yà angyi nyɨ nyongónà kɔ̀nzì tí dhu
dɔ̀nǎ.

20 Pbɛ́tʊ̀, ma mí′ì ìnè okúnʊ dɔ̀ rɔ̀ ma mʊ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu ní: nyɨ nyʊ́bhà
Yèzèbelì* bhɛ̌yi rí dhu ɔ̀nzì atdí tsìbhálɛ, yà Kàgàwà bhà nabì tí arí ndàtɨ tsìbhálɛ, rɔ̀ngɔ̀

---

* **2:7 2.7** Ɔpt 2.9 † **2:10 2.10** Ɨdrɛ̀ ɨdhɔ tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu-tì ní ngúfe ɨdhɔ́-nzo. * **2:11 2.11** Upf 20.6,14; 21.8
‡ **2:14 2.14** Ɔzt 25.1-2; 31.16. Mʊ̀nyɔ̀nì rɨ̌nè ndì′ì mʊ̀nyɔ̀nì kɛ̀lɛ̌ tí, ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá ka kɔ̀dɔ alɛ Kàgàwà tɔ̀ tí dhu tí.
* **2:15 2.15** Upf 2.6 § **2:17 2.17** Manà tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̌ ɔ̀nyʊ̀ (Yùw 6.31,49-50). * **2:17 2.17**
Ɔwɔ̌wʊ̀ odú-ngba ní Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu tɔ́ rʊsà ʊ̀fà rí dhu. * **2:17 2.17** Upf 3.12; 14.1 * **2:20 2.20**
1Ká 18.4; 2Ká 9.21

àmbɛ pbàkà alɛ ʉ̀tra dɔ̌. Kǎbhʉ abádhí rùwǐ, ndàmbɛ mʉ̀nyɔ̀nì t′ɔ́nzɨta mà sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bì pɛrɛ̀ tí ìzǎ mànà dhu t′á′ata ùdhe dɔ̌ fǐyɔ̀.

21 Ní, ma mʉ̀bhà wà kàsʉmì kà tɔ̀ ndínǐ ndì nʉgɛ̀rɛ̀ tí ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga. Pbétʉ̀, kòzè nzá ndʉ̀bhà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nì t′ɔ́nzɨta.

22 Ní ándà nga mbɛ̌yi! Ma mí kà-ɔ̌nga ìbvǔ àpbɛ̀ tɔ́ ara dɔ̌, madʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ àbhʉ átɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà mànà arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ alɛ ràbà, yà ní ɨnzá abádhí ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì ′ʉ̀bhà ndɨ fǐyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nǐ.

23 Ndɨ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, ma mí kɔ̌wù nʉ́ngʉ alɛ ɔ̀kyɛ ɔ̀kyɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ kórɔ́ kànísá rǐ dhu ʉ̀nǐ ɨma ràrǐ ndɨ ìndrǔ-afí mà, ìndrǔ tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà ɔ̀ rí′ì dhu àndà arí alɛ. Ndɨrɔ̀ ma mí nzínzìkʉ ɔ̀ ìngbàtí ì̀lì ndì alɛ mà bhà pɛrɛ̀ núbhɔ̌ ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.

24 Pbétʉ̀ nyǐ Tùwàtɛrà tɔ́ kànìsà ɔ̌ ngʉ̌kpà pbàkrístɔ̀, nyǐ nyarí ìnzì Yèzèbelì rǔdhěna dhu-owù ʉ̀ngʉ̌, ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ̀nɨ nzá pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà Órù ɔ̀ dhu tí ka kátɨna dhu. Ní ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzǐ ngǎtsi ànɔ̀ à′ɛ̌ dʉ̀kʉ́.

25 Pbétʉ̀, ma mònzì fʉkʉ́ dhu ní, nyǐ ràkǎ nyɔ̀dɔ̀ wɔ̀ nyǐ nyí′ì nà ídzì ɔ́fɔ̀ mbɛ̌yi, ràrà àhʉ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

26 Ndɨrɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ, yà ma mózè dhu ɔ̀nzɨ rí ràrà àhʉ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ alɛ, ní tɔ̀ ma mabhʉ̀ya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, rɔ̀nyʉ̀ idzi kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ dɔ̌.

27 Kʉ̌ndaya ɨ alɛ tsʉmà tɔ́ mùgɔ̌ nǐ, ndɨrɔ̀ kʉ̌kɔya abádhí-ɔ̌nga yà anzɨ nǐ ka kórʉ̀ wìtʉ̀-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̌ ka karí dhu bhɛ̌yi*.

28 Kà-tì ní, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ Àbadu ibho idù ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu-dɔ̀nǎ, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ kútsingá nga tɔ́ alalɨ* ndɨ alɛ tɔ̀, kɔ̀nzì mʉ̀lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tí.

29 Ɨnga t′ɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rí′ì alɛ nákǎ ndìrì wɔ̀ ɪ̀lǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi!›»

3

Yɛ̌sù rǐ Yùwanì àvǐ ràndǐ bhàrʉwà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Màt 7.21-23; 24.42-51; Yàk 2.14)

1 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nǐ: «Ándǐ dhu Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nà rí′ì, ndàdʉ̀ ì′ì àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ* nà fɔ́ná átɔ̀ alɛ-li′ɔ̀ rɔ̀. Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Obhó tí, ìndrǔ arí nyalǎ ìnè rí′ì ípìrɔ̌nga nà alɛ bhɛ̌yi, pbétʉ̀ nyadʉ̀ ì′ì ɨwà ɔ́vɛ̀ alɛ.

2 Ní, ɨ́kyɛ! Ábhʉ̌ ɔbɨ wɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ ɔ̀dì ndínǐ ndì ndɔvɛ́ tí nyʉnʉtsì rɔ̀ dhu tɔ̀, ma màla wà dhu pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ràrǐ′ì mbǎ àkǎkǎ dhu tí pbàkà Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ nídhunǐ.

3 Nírɔ̀, ɨ́rɛ̀ ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu mà, nyɨ nyírì ndɨ dhu tí dhu mànà. Nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ ka, nyadʉ̀ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga. Ɨnzì nyɨ nyapɛ́ ɨnga àndà mbɛ̌yi, ní ma mɨ́rà àhʉ tɨnʉ́ ɨnzá nyɨ nyʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌ àdhàdhì ogbotálɛ náarírà dhu bhɛ̌yi.

4 Pbétʉ̀, nyɨ nyàdì àdì ngʉ́fe alɛ nà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, yà ɨnzá àpɛ̀ rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ɨ̀tǐ alɛ. Ɨ alɛ ní ɨ atdíkpá mǎ mubhìya mànà ɔ̀wɔ̌wʉ mbɛrʉ̀ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rórɔ̀, abádhí ní ɨ àkǎkǎ alɛ nídhunǐ.

5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ ka kʉfóya ɔ̀wɔ̌wʉ mbɛrʉ̀ nǐ. Ndɨrɔ̀, ma mohoya nzǐ ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ̀. Ma mɔvɔya dhu kpangba Àbadu mà pbìndà màlàyíká mànà-ɔ̀nzǐ, matɨ ndɨ alɛ ràrǐ pbàkà alɛ nyʉ́.

6 Ɨnga t′ɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rí alɛ, nákǎ ndìrì ɪ̀lǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi!›»

Yɛ̌sù rǐ Yùwanì àvǐ ràndǐ bhàrʉwà Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí′ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(2Pɛ́ 1.10-11; 2.9)

7 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nǐ: «Ándǐ dhu Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ ɪ̀lǐlǎ alɛ, ndàdʉ̀ ì′ì Obhóngatálɛ tí alɛ-li′ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ rǐ′ì ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà idzi ɔ̀ rí ìndrǔ àbhʉ̌ rɔ̀tsù fʉ̀ngʉlà nà fɔ́ná. Kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpfo, ní kàpbǐ rí alɛ arí mbǎ, ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpbǐ, ní kàpfo rí alɛ arí mbǎ.

8 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Nírɔ̀ kànǐ ma màpfò wà tsǎtsʉ̀ ɨndʉ̀, yà ɨ̀nzì atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àpbinà tsǎtsʉ̀. Ma mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarí′ì mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà abhɔ, pbétʉ̀ nyɨ rífʉ wà pbàkà ɔtɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ rásà nzá ɔvɔ̀du.

9 Ní, kànǐ ma mí pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ ɔ̀nzɨ tí dhu. Ɨ alɛ ní tɨ̀tɔ̀ t′ʉ́nɔta t′álɛ, ndɨrɔ̀ abádhí arí ′àtɨ Pbàyàhúdí tí, ìmbǎ ì í′ì Kàgàwà bhà alɛ nyʉ́ tí rórɔ̀. Ní ma mí abádhí ʉ̀tʉ̌ rɔ̀wù ′ʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ ɔnzìnʉ́, ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ ɨwà ma rɔ̀zè nyɨ.

---

* **2:27 2.27** Zàb 2.8-9 * **2:28 2.28** Upf 22.16 * **3:1 3.1** Kàgàwà-ɔ̀nzǐ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí rǐtɛ̀na dhu ní kàbhà ɪ̀lǐlǎ Alafí. * **3:1 3.1** 1.20

10 Àdhàdhì nyɨ nyɔ́dɔ̀ nyɨ, nyongò dhu-dzi òndù yà ɨndʉ̀ ma mʉ́yǎ ka dhu bhěyi, nɨ́ ɨma mà átɔ̀, ma mɨ́ nyɔdɔ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rɨ́rà àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ rɨ̌rà ndɨ́nɨ̌ ndì ndomvú tɨ́ yà adzɨ ɔ̌ arɨ́'ì alɛ-afí.

11 Ma mɨ́rà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Nɨ́ dhu àkǎ nyɔdɔ̀ wɔ̀ nyɨ nyɨ́'ì nà ídzì ɔ́fɔ̀ mběyi, ndɨ́nɨ̌ ìngbàtɨ́ ɨ̀lì ndì alɛ mà nɨ́idhá tɨ́ nzɨ̌ mʉ̀lèmà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀kàkʉ́.

12 Dhu lèmà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ ma mabhʉ̀ya rì'ì pbàkà Kàgàwà bhà-dzá átsʉ̀ta tɨ́. Ndɨ alɛ ahʉ̀ya nzɨ̌ ányì-dza rɔ̀ akɛkpá màtɨ́. Ndirɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu-dɔ̀nǎ, ma mandíya pbàkà Kàgàwà-ɔvɔ̀ mà, ndɨ pbàkà Kàgàwà bhà kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ mànà ndɨ alɛ-rɔ̌. Ndɨ kɨgɔ̀ nɨ́ Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́fo, pbàkà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ kɨgɔ̀. Ma mandíya ɔvɔ̀du-ɔwʉ́tá átɔ̀ ndɨ alɛ-rɔ̌.

13 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ì alɛ, nákǎ ndìrì wɔ̀ ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mběyi!›»

Yěsù rɨ̌ Yùwanì àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Làwòdìkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Luk 14.34-35)

14 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Làwòdìkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Àmìnà tɨ́ kátɨna alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ́ ndì Kàgàwà ɔ́nzì dhu tɔ́ obhóná ngàmbì, obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arɨ́ alɛ, ndirɔ̀ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu apè ì dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.

15 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ: nyɨ nyíre nzá ndirɔ̀ nyɨ nyígbě nzá. Àkǎ àmbènà àkǎ dhu nɨ́ nyire ìrě tɨ́, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, nyigbě ìgbě tɨ́†.

16 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ nyɔ́'ɔ lílílí: nyɨ nyíre nzá ìrě tɨ́, ndirɔ̀ nyɨ nyígbě nzá ìgbě tɨ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́ nyadyɔ̌ àdyɔ̌ tɨ́.

17 Nyɨ nyarɨ́ nyatɨ ɔ̀nzìtálɛ tɨ́, kɔ́rɔ́ dhu nà arɨ́'ì alɛ tɨ́, ndirɔ̀ ìmbǎ arɨ́'ì atdí dhu-atdyú nà màtɨ́ alɛ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyʉ̀nɨ nzá dhu, nyɨ ràrɨ̌ ìmbǎ dhu arɨ́'ì fɔ̀ná alɛ, ɨzʉ̀na arɔ́'ɔ alɛ, nǎkʉ̀tálɛ, ndùmùndúmú, ndirɔ̀ nzìnzɨ́ rɔ̀ arɨ́'ì alɛ.

18 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mònzì nyɨ nyodzì kàzʉ nɨ̌ ka kú'o rìlǎ ɔrɔ̀ fudú, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɨ'ì tɨ́ ɔ̀nzìtálɛ tɨ́. Ndɨ dhu bhěyi tɨ́ átɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyafɔ́ tɨ́ rʉ̀nʉ́, akyɛ ka kalana wɔ̀ alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ nzìnzínga nɨ̌. Ndirɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì nyìkpónʉ ɔ̀ nyɨ nyʉ́tdɛ̌na pbabɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyala tɨ́ nga tdɨ́tdɔ̌‡.

19 Ɨma, ma marɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ yà ma mózè tɔ́ afátá ìtè ɨ alɛ tɔ̀, madʉ̀ ɨ dhu ɔ̀sɔ̀ fɨ́yɔ̀. Nɨ́rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyʉ̀gèrè nyɨ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.

20 Kànɨ̌, ma mìdè tsǎtsʉ̀nǎ mambɛ hɔ̌dhi ɔ̀pbì dɔ̌. Nɨ́, ndɨ alɛ apɛ́ tǔdu ìrɨ, ndàdʉ̀ tsǎtsʉ̀ àpfò idù, nɨ́ ma mádʉ̀ òtsù kàbhà ɨdza, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá kà mànà.

21 Dhu lèmà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ ndɨ, ma mɨliya ràdɨ íkyèrɔ̌ tɨdú ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ pbàkà tombi dɔ̌, àdhàdhì ɨma, ma manzì dhu lèmà madʉ̀ àdɨ íkyèrɔ̌ Àbadu-tɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ kàbhà tombi dɔ̌ dhu bhěyi.

22 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ì alɛ, nákǎ ndìrì wɔ̀ ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mběyi.›»

4

Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ka kɨ́ adyi nɨ̌ pbìndà tombi dɔ̌ àdɨ rɔ́rɔ̀ dhu
(Ìsa 6.1-4; Zèk 1)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨma Yùwanì, ma mala ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì dùdù ngǎtsi dhu. Nɨ́ ndɨ ɔnyʉ ɔ̌, ma mala atdí tsǎtsʉ̀ kpangba ndì nàpfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ́. Nɨ́ yà ɨwà ma mɨ́rì angyi, ràmbɛ ɔ̀'ɔ dɔ̌ wàndà rɔ̌ngò dhu bhěyi alɛ-tù, náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Úpò àzú! Nɨ́, ma mɨ́ olùnǎ rɔ̀ rɨ́ 'ɔ̀nzɨ tdɨ́tdɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ ɨndʉ̀.»

2 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɨrá ma. Nɨ́ ma mala ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ka kìlɨ ràdɨ rɔ́, atdí alɛ ràdʉ̀ ì'ì ndɨ tombi dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́.

3 Ndɨ alɛ ambénà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ atdídɔ̌ àdhàdhì ɔrʉ́ odzìya nà odu, yǎspì mà sardì mànà tɨ́ kátɨna náarʉ́mbɨlɨ dhu bhěyi. Ndɨ tombi nɨ́i'ì zùmàridì tɨ́ kátɨna odu bhěyi rʉ́mbɨlɨ angɔ àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́*.

4 Ndirɔ̀, kɨ̌'ì ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà ngʉ̌kpà tombi àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́. Ndirɔ̀, ɨ tombi dɔ̌ ɨ̀ ɔ̀kò rɔ́ ɨ'ì alɛ nɨ́, ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌*. Abádhí ɨ'ì ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀ ì ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́, ndirɔ̀ abádhí-dɔ rɔ̌ ɨ'ì nɨ́ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̀kàkʉ́.

---

† **3:15 3.15** Làwòdìkiyà-tɨ́ ɨ'ì kyèrɔ̀kyèrɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ idha nɨ'ì atdídɔ̌ írè idha, ndàdʉ̀ ɨ'ì mběyi nyʉ́ ɔmvʉ́ tɔ̀. Ndirɔ̀ Hìyèràpolì tɔ́ kɨgɔ̀ ɨ'ì átɔ̀ kyèrɔ̀kyèrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀-tɨ́, ɔ̀ná idha ràdʉ̀ ìgbě tɨ́ ìgbě. Pbɛ́tʉ̀, Làwòdìkiyà ɔ̌ idha-tsí náadʉ̀ ì'ì lílílí, ìnzɨ̀ ràdʉ̀ ɔ̀vù. ‡ **3:18 3.18** Làwòdìkiyà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ rɔ̀tɔ̀ ndì atdídɔ̌ dhu nɨ'ì furangà t'úlita tɔ́ bǎkì nà kɨ̌'ì dhu, ndirɔ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya mbɛrʉ̀ mà alɛ-nyìkpɔ́ tɔ́ pbabɨ̌ mànà dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kongónà kà-ɔ̌ dhu. * **4:3 4.3** Zèk 1.26-28 * **4:4 4.4** Kɔ̌kò ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌ nɨ'ì Kàgàwà bhà alɛ ìtè arɨ́ kɔ̀nzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ bhà.

5 Ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ɨnga ʉmbìlì, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndì, ɔvɔ ràdʉ̀ ʉ̀tă. Ndɨ tombi-ɔ̀nzɨ̌ ɨ'ì dhu ní kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀lɛ. Ɨ mʉ̀lɛ nɨ'ì Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí†.

6 Ndɨrɔ̀, ndɨ tombi-ɔnzɨ̀-tsʉ̌ nga náala ndì ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ bhɛ̌yi. Kà-ɔ̀ nga náambɛ́nà àwʉ̀ dɔ̌ atdídɔ̀ ɨ̀dhàdhì kìràwulì-ɔ̌ nga náarí àwʉ̀ dhu bhɛ̌yi.

Ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí‡ náakpɔrɔ ndɨ ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi-ngbɔ̀, 'ɨ̀lɨ átsɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɨ'ì angyɨnă rɔ̀ màtɨ́ ndɨrɔ̀ abádhí-dzidɔ̀nă rɔ̀ màtɨ́.

7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ dhu níɨlɨ ndì àrì bhɛ̌yi, ɔyɔ rí kìsɛ̌ dhu ràdʉ̀ ndɨ̀lɨ ìkyì-akpă-ngba bhɛ̌yi. Ɨbhʉ rí kìsɛ̌-tsí-nyì níɨlɨ ndì ìndrʉ̌-nyɨ bhɛ̌yi, ɨ̀fɔ rí kìsɛ̌ ràdʉ̀ ndɨ̀lɨ yà ɔrʉ́ arángɨlɨ sàmbà bhɛ̌yi.

8 Ndɨrɔ̀, ɨ ɨ̀fɔ dhu níɨ'ì pékéléya nà azàzá, nyɨ̀kpɔ́ya ràdʉ̀ ùle ngbɔ̌ya-rɔ̌ màtɨ́ ndɨrɔ̀ pékéléya-tsìnă màtɨ́. Abádhí owúnà adyi ʉ̀yʉ rɔ̌ adyíbhengá ndɨrɔ̀ kúbhingá màtɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ɨ́ ɨ́ ɨngyɛ̌ rɔ́rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:

«Ɨ̀lɨ̀lă alɛ, Ɨ̀lɨ̀lă alɛ, Ɨ̀lɨ̀lă alɛ ní àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbằlɛ, yà ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ, Kàgàwà*!

Ka ní ì'ì ɨ'ì, ì'ì arɨ́'ì, ndɨrɔ̀ ɨ̀rà ɨraya alɛ.»

9 Ndɨrɔ̀, abádhí owúnà adyi ʉ̀yʉ rɔ̌, 'ìlè pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ nɨ̌. Abádhí owúnà kɨ̀fʉ rɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ dɔ̌ fíndà.

10 Abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌ nóowúnà 'ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ wɔ̀ pbɨ̀ndà tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ɨ alɛ owúnà kʉ̀lɛ rɔ̌, 'ʉ̀wà dɔ̀ya-rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́, 'ʉ̀lɨ obvò kàbhà tombi-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà:

11 «Fàká Ádrʉ̀ngbằlɛ, fàká Kàgàwǎ, nyɨ nyàkǎ ilèta nà, ɨfʉta nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ nà.

Obhó tí, nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu.

Nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ɨ dhu, nyɨ nyazè ndɨ abádhí rɨ̀'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

5

Àkǎkǎ ndʉ̀ngbɛ Kàgàwà bhà kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ alɛ
(Rɔm 11.33-34; Fìl 2.5-6; Upf 1.5-6; 7.9-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu ní àkpɔrɔ ka kákpɔ̀rɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ tɔ́ fanga tɔ́ kɔ̌tsʉ́-tsíró. Ndɨ kàràtasì nɨ'ì ɔyɔyɔ kɔ́rɔ́ ka kándí dɔ̀ná nga kàràtasì, kadʉ̀ tsʉ̀na nʉ́pba àrʉ̀bhʉ̀ ngari ɔ̌ rɔ̀ andɔ nɨ̌ kàsɛ́ tí, ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà náanga tɨ́.

2 Ní, ma mala ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì màlàyikà, ràmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ àkǎkǎ ndʉ̀ngbɛ wɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ ka kʉ̀pbǎ andɔ, ndàdʉ̀ ndɨ kàràtasì nánga?»

3 Pbɛ́tʉ̀, àkǎkǎ ndànga ndɨ kàràtasì, ndàdʉ̀ ɔ̀nà nga àndà alɛ níɨ'ì mbǎ atdí màtɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́.

4 Ní, ma madzì atdídɔ̌, àkǎkǎ ndàngbɛ ndɨ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀, ndàndà ɔ̀nà dhu, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ rɨ̌ mbǎ atdí màtɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

5 Nírɔ̀ ní ndɨ pbàkʉ̀rʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Nzɔ̌dzɨ! Ándà, kànɨ̌, Yudhà-dhú-bvʉ̌ àrì*, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ, nɔ́nzì wà dhu lɛ̀mà. Kà ní ndɨ àkǎ àkǎ ndʉ̀ngbɛ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ngari ɔ̌ ka kʉ̀pbǎ kàràtasì-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ, ndànga ka, ndàdʉ̀ ɔ̀nà dhu ɔ̀zʉ̀ alɛ.»

6 Ní, ma mala Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nzínzì ɔ̌ ìdè ró. Kɨ̌lɨ ndì òho ka kòhò dhu bhɛ̌yi. Kɔ̌tdyʉ́ ɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀, kà-nyɨ̀kpɔ́ ràdʉ̀ ɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀ átɔ̀. Ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ rɨ̌tɛ̀na ní Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí*, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nă kʉ̌vɨ̌.

7 Ní, ndɨ Tàmǎ-ngba indrí ndì ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ tɨ-ɔ̀, ndàkɔ wɔ̀ àkpɔrɔ ka kàkpɔ̀rɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba fangà tɔ́ kɔ̌tsʉ́-tsíró rɔ̀.

8 Kɨ̌tdègu ndɨ kàràtasì àkɔ̌, ní kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌. Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ níɨ'ì dʉ̀mʉ̀ mà ndrùù rɔ́ngʉ màrasì àlè ɔ̀nà ɔrɔ̀ tɔ́ kɔ́pà mànà fɔná. Ɨ màrasì rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta.

9 Abádhí ambɛ́nà yàrɨ adyi-ɔwʉ́tá nʉ́yʉ̀ dɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:

---

† **4:5 4.5** Ɔzʉ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndǐ dhu 3.1 ɔ̀. ‡ **4:6 4.6** Zèk 1.4-24. Ɔzʉ́-bvʉ ɔ̌, ɨ̀fɔ rɨ̌tɛ̀na Upfòta tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ní yà adzɨ ɔ̌ arí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí. * **4:8 4.8** Ìsa 6.2-3 * **5:5 5.5** Ɔpt 49.9 * **5:6 5.6** Ɔzʉ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndǐ dhu 3.1 ɔ̀.

«Nyɨ nyàkǎ ndɨ nyakɔ yàrí kàràtasɨ̀,
nyadʉ̀ kà-tsʉ̀ ka kʉ́pbǎ nɨ̌ andɔ ʉ̀ngbɛ.
Obhó tí, ka kahò nyɨ. Ní wɔ̀ azùnʉ ʉfʉ ndɨ̀ dhu-otù ɔ̌,
nyɨ nyadzì kórɔ́ rʉ̀ganda-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà,
kórɔ́ alávà-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kórɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà Kàgàwà tɔ̀.
10 Nyɨ nyʉ́lɨ abádhí rɨ̀'ɨ̀ pbàkùháni tí, ndínɨ̌ kasʉ nɔnzɨ tí àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ abádhí rɨ̀'ɨ̀ kàbhà idzi ɔ̌ bhà tí, ndínɨ̌ abádhí ɔnyʉ tí idzi yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, abádhí ɔnyʉya idzi ɔ̀nyʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌*.»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mandà nga tdítdɔ̌, ní ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ̀ ábhɔ̌ màlàyíká-tù mà, ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí-tù mà, pbàkʉ̀rʉ̌-tù mànà. Abádhí-bvʉ nɨ'ɨ̀ mìlìyonì-tsʉ̀, ndirɔ̀ mìlìyonì-tsʉ̀, lʉfù-tsʉ̀, ndirɔ̀ lʉfù-tsʉ̀.
12 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Àho ka kahò Tàmǎ-ngba nákǎ ndɨ
ndàbà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà,
ònzì mà, dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta mà, ɔbɨ mà,
ɨfʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, ilèta mànà!»
13 Ndɨrɔ̀ ma mɨrɨ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, yà adzɨ-tsì, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ kórɔ́ dhu-tù. Abádhí kórɔ́ náambɛ́nà adyi ʉ̀yʉ̀ dɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, ɨfʉta, ilèta, ɔbɨ mànà nákǎ dhòdhódhónganà,
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ, Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɔ̀!»
14 Ní, kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí náadʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌, 'àtɨ: «Àmìnà.» Ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ 'ʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, 'ʉ̀lɛ̌ wɔ̀ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ mà, Tàmǎ-ngba mànà.

6

Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ rɨ̌ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ nʉ́ngbɛ̌ dhu
(Zèk 14.21; Zàk 1.8-10; 6.1-7; Màt 24.6-8; Luk 18.7-8; Upf 7.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu ní: Tàmǎ-ngba angbɛ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ andɔ yà kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ ka kʉ̀pbǎ àrʉ̀bhʉ̀ andɔ nzínzì ɔ̌ dhu. Ní, ma mɨrɨ kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu, dhu ɔ̀vɔ rí àdhàdhì ɔvɔ àtà dhu bhɛ̌yi rí ndɨ̀rɨ tǔna nɨ̌, ndàtɨ: «Áhʉ̌!»
2 Ní ma mandà nga, madʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdí mʉ̀hàgʉ̀ àla ndɨ̀ nɨ̀tɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ* ɨ'ɨ̀ ɔsʉ nà fɔná, kadʉ̀ mʉ̀kàkʉ́ àbhʉ fǐndà. Kǎdʉ̀ àhʉ mʉ̀lɛ̀màtálɛ tírɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndara tí dhu lɛ̀mà ɔ̀nzì tdítdɔ̌.
3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Tàmǎ-ngba angbɛ ɔyɔ rí kìsɛ̌ andɔ. Ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà ɔyɔ rí kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!»
4 Ní kàzʉ bhɛ̌yi ngbɔ̌na ìlù ngǎtsi mʉ̀hàgʉ̀ níitɔ ndɨ̀. Ní kà-dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ɨ̀ alɛ-fɔ́ ka kabhʉ̀ ádzɨ̌ obhi-akpà. Ka kadʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ kà rɨ̌ màrʉ̀ngà ɨ̀tɔ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbhʉ kà tɔ̀ átɔ̀. Kà-tɨ̀ ní, kà rabhʉ̀ya ìndrǔ rɔ̀kyɛ̀ ɨ̀ nzínzìya ɔ̌.
5 Tàmǎ-ngba itdègu ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!» Ní ma mʉ̀bɛ̀ nga mandà rɔ̀, ma mala ɔ̀tɔ̌tɨ̀ mʉ̀hàgʉ̀ rɨ̀tɔ̀ ndɨ̀. Ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ɨ̀ alɛ níi'ɨ̀ kìlo nà fɔná.
6 Ní ma mɨrɨ alɛ-tù bhɛ̌yi rí ndɨ̀rɨ dhu ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Nganʉ̀-ra tɔ́ atdí kìlo-odzì ní atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà nyʉ́, ndɨrɔ̀ sàyirì-ra tɔ́ ɨ̀bhʉ kìlo-odzì ní atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà nyʉ́ átɔ̀! Pbɛ́tʉ̀, akyɛ mà dìvayì mànà nàndà dhu nɨ̌, nyɨ nyàkǎ nzá nyɨdzɨ̌ ɨ-tsí-odzì.»
7 Tàmǎ-ngba níitdègu ɨ̀fɔ rí kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ rí kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!»
8 Ní, ma mandà nga, madʉ̀ ɨrí́bìta tɔ́ ɨkána nà mʉ̀hàgʉ̀ àla rɨ̀tɔ̀ ndɨ̀. Kà-dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ɨ̀ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Ɔvɛ. Ndɨrɔ̀, kǒwù ɔ̌ ɨ'ɨ̀ ní Òyǐ ɔ̀ nga tí kátɨna alɛ. Abádhí tɔ̀ ka kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, ndínɨ̌ yà adzɨ tɔ́ atdí nga ɨ̀fɔ dɔ̌ ɔ̌ alɛ nɔkyɛ tí obhi-akpà nɨ̌, àwù nɨ̌, kórɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ɨrɨ ɔ̌ ìzǎ nɨ̌.
9 Tàmǎ-ngba itdègu imbo rí kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, ní màzàbahʉ̀-tsìnǎ, ma mala Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ Ɔtɛ tɔ́ ídzì ngàmbì tí ɨ ɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ.
10 Ní, ɨ alɛ ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, nyɨ ní ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ ndɨrɔ̀ Obhóngatálɛ. Nyɨ nyádɨ, nyambɛ ɨnga ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ ràrà àhʉ ɨ̀ngbà kàsʉmì ɔ̀,

---

* **5:10 5.10** 2.26-27; 20.4; 22.5 * **6:2 6.2** Mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò, 'òkò ɨ̀fɔ alɛ rɨ̌tèna dhu ní Kàgàwà arí màlipɔ̀ àbhʉ̌ nzɛ́rɛ alɛ tɔ̀ dhu (Zàk 6.1-8).

ndɪ́nɪ̌ nyɪ nyɪtdì tɪ́ anya yà adzɪ ɔ̌ alɛ dɔ̌, nyʉtsɛ̀ rɔ̀ká dhu, yà azùka nʉ́fʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀?»

11 Ɪngbàtɪ́ ɪ̀lɪ ndɪ̀ alɛ mà kɔ̌kɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ tɔ̀, ka kabhʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀. Ndɪrɔ̀ ka katɪ abádhí nɪ̌: «Nyɪ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ adɔ́kʉ, yà Kàgàwà-owù ʉ̀ngʉ̌ arí alɛ. Ka kí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ɔ̀kyɛ yà nyɪ̌ ka kɔ́kyɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ɪ ɔ̀kyɛ ka kɔ́kyɛna alɛ-bvʉ rǎkǎ rɔ̀ nga nɪ́ ndɪ Kàgàwà adʉ̀ya rʉ̀kʉ́ dhu ʉ̀tsɛ̀ nɪ̌.»

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mala dhu nɪ́, Tàmǎ-ngba rɪ̌ aza rɪ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌ dhu. Nɪ́, yà adzɪ níívì atdídɔ̌, adyifɔ̀ ʉgɛ̀rɛ̀ ndɪ̀ ndɔ̀tì ɪnyɪ tɔ́ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi, àbɪ̌ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɔ̀lù azu bhɛ̌yi.

13 Ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɪ rɔ̌ alalɪ náawà ì yà adzɪkpa dɔ̌, àdhàdhì itsu-kpɔ̌ náarɪ́ ʼàwà kázùrɔ̌ rɔ̀, ɔbɪ nà rópili àpùpú rɪ̌ kpàna-ɔ̌nga ʉ̀yǎ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu bhɛ̌yi.

14 Ɔ̀rʉ̀-akpà nɪ́ídhá ndì, ndàmbɛ ndàduru dɔ̌, àkpɔrɔ ka kákpɔrɔna kàràtasɪ̌-yà-ba náarɪ́ ndàdùrǔ dhu bhɛ̌yi. Kɔ́rɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà mànà nʉ́ʉngbɛ ì fɪyɔ́ ngarɪ ɔ̌ rɔ̀, ʼòwù.

15 Yà adzɪ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ɔ̀nzìtálɛ mà, ɔbɪtálɛ mà, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mà, yà ɪnɔ tɪ́ arɪ́ʼì mà, dɔ̀yá arɪ́ʼì ɪ̀tɪ́rɔ̀ alɛ mànà náatsè, ʼòwù ʼùrù odu-tsì arɪ́ʼì ibhu ɔ̀nǎ màtɪ́, ndɪrɔ̀ pbìrì-rɔ̌ arɪ́ʼì odu nzínzì ɔ̌ màtɪ́.

16 Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbìrì mà odu mànà tɔ̀, ʼàmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌: «Nyàwà nyɪ̌ dɔ̀ká, nyǎdʉ̀ mŭrù ɪtsɛ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɪ alɛ-rɔ̌ rɔ̀, ndɪrɔ̀ Tàmǎ-ngba bhà nàwí rɔ̌ rɔ̀.

17 Obhó tɪ́, abádhí tɔ́ nàwí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ɪdhɔ ɪ̀rà wà. Nɪ́ ádhɪ pbá alɛ ndɪ ìnè rɪ́ʼì ndàdɪ pbìndà ípìrɔ̌nga nà tdɪ́tdɔ̌?»

7

Kàgàwà bhà alɛ-nyɪ̀ndri rɔ̌ ka kí kàsɛ́ ʉ̀pbɪ ndɪ́nɪ̌ abádhí nɔdɔ tɪ́ kàbhà nàwí rɔ̌rɔ̀ dhu
(Yùw 10.16; Rɔm 11.25-26; Upf 14.1-5; 21.3-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɪ̀fɔ màlàyíká, ìkìkò ɪ̀fɔ yà adzɪ-pbɪdɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ́. Abádhí ʉtɔ̀ awɛ-tsù ɪ adzɪ pbɪdɔ̀ ɔ̀nǎ, ìnzɪ̌ opili tɪ́ yà adzɪ dɔ̌ màtɪ́, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ màtɪ́, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ itsu-tɪdɔ̀ dɔ̌ màtɪ́.

2 Ndɪrɔ̀, ka kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ abádhí tɔ̀, ndɪ́nɪ̌ abádhí ɪnza tɪ́ yà adzɪ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mànà nɪ̌. Nɪ́, ma mala ngǎtsi màlàyikà adyifɔ̀ arɪ́ ndɪ̀tɔ ɪ̀nǎ rɔ̀ rúpo rɔ́, ndàdʉ̀ ɪ̀ʼì Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɪ́ʼì alɛ bhà kàsɛ́ nà fɔná. Kǎdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà kɔ̌kɔ̀ ɪ̀fɔ màlàyíká tɔ̀, ndàtɪ:

3 «Ɪ̀nzɪ̌ nyɪ̀nza yà adzɪ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, itsu mànà, ràrà àhʉ kàsɛ́ ùdu àlɛ̌ kí àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà alɛ-nyɪ̀ndri-rɔ̌ dhu ɔ̀.»

4 Nɪ́, ma mɪrɪ Kàgàwà bhà kàsɛ́ ka kùdù nyɪ̀ya-ndri rɔ̌ alɛ-bvʉ. Abádhí-bvʉ nɪʼɪ̀, atdí mɪyà dɔ̀ná ɪ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ*, yà kàsɛ́ ka kùdù rɔ̀yá. Ɪ alɛ nɪʼɪ̀ yà Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́† nzínzì ɔ̌ rɔ̀ úvò alɛ.

5 Yudhà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ alɛ, yà kàsɛ́ ka kudu nyɪ̀ya-ndri rɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Rʉ̀bɛnì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Gǎdì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.

6 Àserì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Nàfʉ̀talì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Mànasì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.

7 Sìmìyonì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Lawì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Isàkàrà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.

8 Zàbʉ̀lɔnà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Ndɪrɔ̀, Bɛ̀nyàmɪnì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɪʼɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.

Kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ anduta

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mandà nga, nɪ́ ma mala ìnzɪ̌ ɔ̀ná alɛ-bvʉ rɪ̌ ndɔ̀zʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀tʉ̀-ba. Ndɪ mʉ̀tʉ̀ ɔ̌ ɪʼɪ̀ alɛ nɪʼɪ̀: kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ, kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda-tɪdɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tɪdɔ̀, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́

---

* **7:4 7.4** Atdídhená alɛ arí ìrɛ̀na dhu nɪ́, atdí mɪyà, ɪ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ-bvʉ nìbhò dhu ràrɪ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-bvʉ ka kìtrɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-bvʉ gʉ̀na, kadʉ̀ ɪ̀trɔnà tdítdɔ̌ atdí lʉfʉ̀ gʉ̀na dhu. Ndɪ atdí lʉfʉ̀ rɪ̀tɛ̀na dhu nɪ́ abhɔ nyʉ́ ìndrʉ̌-bvʉ rɪ̌ʼì dhu kɛ̀lɛ̌! Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rɪ̀tɛ̀na átɔ̀ dhu nɪ́ Kàgàwà bhà alɛ. † **7:4 7.4** Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́ tɪ́ ka kátina ɪrɔ́ nɪ́ Kàgàwà bhà alɛ tɪ́ arɪ́ʼì alɛ kɔ́rɔ́, ìnzɪ̌ nɪ́ Ungbòta-Ayɪ́ kɛ̀lɛ̌ ɔ̌.

alávà-tɨdɔ̀ t’álɛ̀ mànà. Abádhí ɨ’ì ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌ ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba-ɔ̀nzɨ̌ ì ìkò rɔ́, ’àdʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá, ndɨrɔ̀ ’àdʉ̀ ngazɨ-kpa-dɔ̀ká ʉ̀lʉ fɔ̀yá.

10 Ndɨrɔ̀, abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ tɔ́ ɔ̀gʉ̀ ɨ̀rà wà àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba bhà rɔ̀!»

11 Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ màlàyíká nɨ́ɨ’ì ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mànà-ngbɔ̀ ɨ̀ àkpɔ̀rɔ̀ rɔ́. Nɨ́ abádhí kɔ́rɔ́ núugú-nyɨ̀ya ràpbǎ adzɨkpa-ngbɔ̀ nyʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌, ’àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ dɔ̌.

12 Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Àmɨ̀nà! Ilèta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, dhu-ɔ̌nga t’óvòta mà, ɔ̀tsɔ̀ t’ábhʉta mà, ɨ́fʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, ɔbɨ mànà nákǎ kabhʉ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmɨ̀nà!»

13 Nɨ́, pbàkʉ̀rʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ivú dhu tsʉ̀dú, ndàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ nɨ́ àdhɨ mà? Ndɨrɔ̀, abádhí ìwǔ àdhà rɔ̀?»

14 Nɨ́ ma madʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ́nyɨ nɨ́ ndɨ nyɨ nyʉ̀nɨ ka.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀ alɛ nɨ́ ábhɔ̌ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ ùvɔ̀ alɛ. Abádhí ù’o rɔ̀yá kanzʉ̀ rɔ̀wʉ̀ tdyé Tàmǎ-ngba-azù nɨ̌.

15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, abádhí ìkò Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ kà tɔ̀ kàbhà ɨdza ɔ̌ adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-dɔ̌ àdɨ Kàgàwà rɨ̌ pbìndà hɛmɛ̀-ɨdzà ùpɛ̌ abádhí dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ongó tɨ́ abádhí ɔ̀dɔ̀.

16 Àwù rɨ̌ nzɨ̌ abádhí òho tdɨ́tdɔ̌, ɨdha-atdyú mà rɨ̌ nzɨ̌ abádhí òho tdɨ́tdɔ̌, adyifɔ̀ mà rɨ̌ nzɨ̌ abádhí ɔ̀bɨ tdɨ́tdɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ nzɨ̌ igbétá ìnè tdɨ́tdɔ̌.

17 Obhó tɨ́, Tàmǎ-ngba, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi nzínzì ɔ̌ rɨ́’ì alɛ, rɨ̌ abádhí ʉ̀nda pbìndà tàmà bhɛ̌yi, ndàdʉ̀ àrà abádhí nà ípìrɔ̀nga tɔ́ ɨdha-dɔ̀tɨ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ abádhí-nyɨ̀dha ùndǒ kɔ́rɔ́.»

8

Tàmǎ-ngba tɨ́ kátɨna alɛ rɨ̌ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌
àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌ dhu
(Upf 5.8)

1 Tàmǎ-ngba níitdègu àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga níimbè bhìì ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ atdí adyifɔ̀-sisɨ̀-go tɨ́.

2 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ arɨ́ ìkò àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká, kadʉ̀ àrʉ̀bhʉ̀ wàndà àbhʉ fɔ̀yá.

3 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi màlàyikà ɨra, ndìdè ɨ́kyɛ̀rɔ̀ màzàbahʉ̀-tɨ́. Kɨ̌’ì ndrùù rɔ́ngʉ alɨndra bhɛ̌yi sɔbɨ̌ ʉ̀bɨ ka karɨ́ dɔ̀ná ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ nà fɔ̀ná. Kà-fɔ́ ka kabhʉ̀ ndɨ sɔbɨ̌ abhɔ nyʉ́, ndɨ́nɨ̌ kǎbhʉ̀ tɨ́ pɛrɛ̀ tɨ́ atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ tɔ́ ɨtsɔ̀ta mànà ɔrɔ̀ tɔ́ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌. Ndɨ màzàbahʉ̀ ɨ’ì Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌.

4 Ndɨ sɔbɨ̌-ɨkɔ̀ núupò ndɨ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ atdíkpá ndɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta mànà.

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ màlàyikà idyi wɔ̀ ndrùù rɔ́ngʉ sɔbɨ̌ ʉ̀bɨ ka karɨ́ dɔ̀ná dhu, ndɨ̀rǎ màzàbahʉ̀-dɔ̌ rɔ̀ ndì ndìdyì kàzʉ nɨ̌, ndàdʉ̀ ìbvùnà yà adzɨ dɔ̌. Nɨ́rɔ̀, ɔvɔ ʉtá, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndì, ɨnga ʉmbìlì, yà adzɨ ràdʉ̀ ìvi.

Àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ rɨ́rà àpbɛ̀ ɨtɛ̀ rɨ́ wàndà ʉ̀mɨ dhu
(Uvt 7.19-21; 9.22-25; 10.21-23)

6 Kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká, fɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ wàndà nà náabhɔ̀lɔ̀ ɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ʉmɨ tɨ́ ɨ wàndà.

7 Nɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náamɨ pbìndà wàndà, kadʉ̀ azu nà ɨ̀ nàngbǒ ɨ́fɔ mà kàzʉ mànà níbvù yà adzɨ dɔ̌. Yà adzɨ tɔ́ atdínga ɨ̀bhʉ dɔ̌ náagbè, itsu tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ ògbe átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨrɨ́ agbè kɔ́rɔ́.

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà náamɨ pbìndà wàndà. Nɨ́, kàzʉ rǒgbe rɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ pbìrì nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ atdí dhu ka kibvu ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ndɨ rɛ̀rʉ̀ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò azu tɨ́.

9 Ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ aróko Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ dhu-tsí tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ nʉ́ʉvɛ̀, bàtɔ́ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ ’ìnza.

10 Ɨbhʉ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà-tsí náamɨ pbìndà wàndà. Nɨ́, mʉ̀lɛ-rɔ̌ kàzʉ bhɛ̌yi rɔ́rʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ alalɨ-ba nɨ́ɨtsɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ɨdha-apká tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ nɨ́ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨdha-dɔ̀tɨ dɔ̌.

11 Ndɨ alalɨ-ɔvɔ̀ nɨ’ì «Ogú». Nɨ́ wɔ̀ dhu ɨ̀tsì dɔ̀yá ɨdha-apká tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ náadʉ̀ ògyè tɨ́ ògyè. Ndɨrɔ̀ ɨ ɨdha nʉ̀mvʉ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ʉ̀vɛ, ògyè tɨ́ ɨ ɨdha ògyè nídhunɨ̌.

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨ́fɔ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà amɨ pbìndà wàndà. Nɨ́ adyifɔ̀ mà, àbɨ̀ mà, alalɨ mànà tɔ́ awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ náavɛ̀, ndòngò ɨ́nɔ̀ tɨ́. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ,

atdíku ùbhɔ nga ɔ̌, awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̀ náavɛ̀, kúbhingá nga tɔ́ ràdʉ̀ àvɛ ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀.

13 Ndɨrɔ̀, ma mandà nga tdɨ́tdɔ̌, ní ma mala atdí sàmbà ɔrʉ́ nyʉ́ rángɨlɨ awɛ ɔ̌ rɔ́. Ní kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ yà adzɨ óvò nyɨ̌ rɔ̀, yà ìbhʉ ì nʉ̀bhà ngʉ̌kpà màlàyíká rʉ̌mɨna tdɨ́tdɔ̌ wàndà-tù ìrɨ nyɨ́ nyí rɔ̀!»

9

(Zèk 5.5-11; Yɔ̀w 2.1-11; Upf 16.10-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, imbo rí kìsɛ̌ màlàyikà náamɨ̀ pbìndà wàndà. Ní ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìtsì atdí alalɨ yà adzɨ dɔ̀. Kà-fɔ́ ka kabhʉ̀ òyɨ̌ tí kátɨna ádzɨ̌ ibhu-akpà-tsʉ̀ t'ápfota tɔ́ fʉ̀ngʉlà.

2 Ní, ndɨ alalɨ náapfo ndɨ ibhu-akpà-tsʉ̀, ádrʉ̀ngbǎ furù ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ bhěyi ndì nʉ̀lɨ ɨkɔ ràdʉ̀ ùpo ndɨ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ɨkɔ náabhʉ̀ adyifɔ̀-nyɨ̀kpɔ́ dɔ̀ nga mà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ nga mànà rʉ̀tì.

3 Ní ífɛ̀ núuvò ndɨ ɨkɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ìfàlà yà adzɨ dɔ̀. Ní ka kabhʉ̀ yà áwìna nɨ̌ arí ìndrǔ ʉ̀bɨ̌ àwǔ-tɨdɔ̀ bhà ɔbɨ-tɨdɔ̀ abádhí tɔ̀.

4 Ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ìnzɨ̌ abádhí rìnza ìngbàtí ìlɨ ndì ɨrí-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, itsu-tɨdɔ̀ mà, ndirɔ̀ ìnga tí arí ìnga dhu-tɨdɔ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràvu ìmbǎ rí Kàgàwà bhà kàsɛ́ nà nyìya-ndrìnǎ alɛ rɔ̌ tí.

5 Ɨ ífɛ̀ tɔ̀ ka kʉyá dhu ní, àpɛ́ abádhí rɔ̀kyɛ ɨ alɛ ɔ̀kyɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ 'àvu àvǔ tí ɨ alɛ rɔ̌, ràrà àhʉ imbò àbɨ̌ tí. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎbhʉ̌na ìndrǔ rìnè rɔ̀yá ándɨ dhu, náaraya ì'ì rɔ̌ àdhàdhì áwìna nɨ̌ arí ìndrǔ ʉ̀bɨ̌ àwǔ-tɨdɔ̀ nɔ́bì alɛ arí ìnèna rɔ̀ná ándɨ rɔ́ dhu bhěyi.

6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrǔ owuya ɔvɛ ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ fɨ̌yɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ àbànà. Abádhí owuya 'òzè rɔ̌ 'ʉ̀vɛ, pbɛ́tʉ̀ ɔvɛ ràdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀yá rɔ̀.

7 Ɨ ífɛ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ní'ì àdhàdhì ɨla t'úgyeta tɔ̀ ka kɔ̀nzì tɔrɔ̀na mʉ̀hàgʉ̀ bhěyi. Abádhí dɔ̀-tsírɔ́ ɨ'ì dhu ní ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nà ndì nɔ̀fɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ abádhí-nyì afɔ̀ ndì ìndrǔ-nyì nà.

8 Abádhí-dɔ̀ká ɨ'ì vèbhálɛ-dɔ̀ká bhěyi, kǔya ràdʉ̀ ì'ì àrì-kù bhěyi.

9 Ndɨrɔ̀, abádhí-odrùdɔ dɔ̀ ɨ'ì làtú ní sʉma tɔ́ làtú. Ndɨrɔ̀, abádhí-pékélé rɔ̀nzɨna wɔ̀gɔ̀ ní'ì àdhàdhì ɨla ùgyè ka kótse nà ábhɔ̌ mʉ̀hàgʉ̀ rǎdhana gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ tɔ́ wɔ̀gɔ̀ bhěyi.

10 Abádhí-áwì ní'ì àdhàdhì yà áwìna nɨ̌ arí ìndrǔ ʉ̀bɨ̌ àwǔ-tɨdɔ̀-áwì bhěyi. Abádhí tɔ́ ɔbɨ, yà abádhí rǎvu nɨ̌ ìndrǔ-rɔ̌ imbò àbɨ̌ tí, ní'ì ɨ abádhí-áwì ɔ̀.

11 Ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ'ì òyɨ̌ ɔ̌ màlàyikà. Pbàɛ̀brànɨyà t'ávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Àbàdonì. Ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, ka nɨ'ì Àpòlìyonì*.

12 Wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ àpbɛ̀ ʉ̀dà wà. Ndɨrɔ̀ olù rí 'ìpɛ tdɨ́tdɔ̌ ní ɔ́yɔ̀ ngʉ̌kpà àpbɛ̀.

13 Ní, aza rí kìsɛ̌ màlàyikà náamɨ̀ pbìndà wàndà, madʉ̀ atdí alɛ-tù ìrì, rìtɔ̀ ndì yà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rí'ì ɔrɔ̀ tɔ́ màzàbahʉ̀ tɔ́ ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ ɔ̀nǎ rɔ̀.

14 Ndɨ alɛ-tù avɔ̀ dhu wɔ̀ aza rí kìsɛ̌ màlàyikà, ndàdʉ̀ ɨ'ì wàndà nà fɔná tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́kɔ̀lɔ̌ Fùratì tɔ́ ɨdha-akpà-bɨdɔ̌ ka kúsɔ̌ ìfɔ màlàyíká.»

15 Ní kǎdʉ̀ ɨ màlàyíká ʉ̀kɔlɔ, ndínɨ̌ yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̀ nɔkyɛ tí. Kàgàwà ʉlɨ abádhí angyangyɨ ndɨ ɔkyɛta tɔ́ adyifɔ̀-sɨsì tɔ̀, ɨdhɔ tɔ̀, àbɨ̌ tɔ̀ ndɨrɔ̀ atɔ tɔ̀.

16 Ma mɨrɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̀ arúbhi abádhí tɔ́ pbànówí tɔ́ mʉ̀tʉ̀-bvʉ. Abádhí-bvʉ ní'ì ɔ́yɔ̀ mɨyà mìlìyonì alɛ.

17 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì dùdù dhu ɔ̀, ma mala ɨ mʉ̀hàgʉ̀ mà dɔ̀yá ùpò 'ɔ̀kɔ̀ pbànówí mànà. Ɨ pbànówí tɔ́ làtú nɨ'ì kàzʉ bhěyi ílù làtú. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà tɔ́ làtú nɨ'ì kɛnɛkɛ̀ tɔ́ ndɨrɔ̀ áwùse tɔ́. Ɨ mʉ̀hàgʉ̀-dɔ nʉ́ʉlɨ ì àrì-dɔ bhěyi. Ndɨrɔ̀, abádhí-lɨ'ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̀ dhu ní kàzʉ mà, ɨkɔ mà, atdídɔ̀ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà.

18 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ àpbɛ̀, kɔ̌kɔ̀ mʉ̀hàgʉ̀-lɨ'ɔ̀ rɔ̀ rúvò kàzʉ mà, ɨkɔ mà, atdídɔ̀ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà náakyɛ̀ yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̀.

19 Obhó tí, kɔ̌kɔ̀ ɨ mʉ̀hàgʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní'ì abádhí-lɨ'ɔ̀ ndɨrɔ̀ abádhí-áwì ɔ̀. Abádhí-áwì ní'ì àdhàdhì osu-dɔ bhěyi, 'àdʉ̀ òwu nzére dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀ ìndrǔ rɔ̌ ɨ áwìya nɨ̌.

20 Ɨ nʉbhà ìnzɨ̌ 'ʉ̀vɛ kɔ̌kɔ̀ àpbɛ̀ nɨ̌ alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ì 'ʉ̀bhà yà ɔtsʉ́ya nyʉ́ nɨ̌ ì ɔ́bhɔ̀lɔ̀ sànamʉ̀ t'ʉ́lɛ́tá. Abádhí akò 'ɔ̀ngò àmbɛ nzére-alafí mà ɨ sànamʉ̀ mànà ʉ̀lɛ dɔ̀. Ɨ sànamʉ̀ abádhí abhɔ̀lɔ̀ ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà tí kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, mʉ̀lingà mà, odu mà, ndɨrɔ̀ itsu mà nɨ̌. Ɨ dhu-tsí nɨ'ì ìnzɨ̌ rí ɨnga mà àlǎ, ìnzɨ̌ rí ɨnga mà ìrɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ rí ùbhɨ̌ tí màtí ùbhi dhu.

---

* **9:11 9.11** Àpòlìyonì-tì ní Dhu-tsè ɔ̀tdì arí alɛ.

21 Ndɨrɔ̀, abádhí ʉgèrɛ̀ nzá ɨ ’ʉ̀bhà ìndrǔ t’ɔ́kyɛta mà, òndrù t’óndrùta mà, mʉ̀nyɔ̀nì t’ɔ́nzɨta mà, ogbo t’ɔ́nzɨta mànà tɔ́ fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.

10

Yùwanì rǐ kàràtasǐ-ngba ákɔ̌ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ ndàdʉ̀ ʉ̀kanà, ndɔ̀tɔ̀ dhu
(Zèk 2.8–3.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ngǎtsi màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kǐ’ì àpbù ìbvǔ ndì dɔ̀ná, angɔ-sɨsì ràdʉ̀ ndàkpɔ̀rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ rɔ́. Kà-nyì ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀-nyìkpa náarʉ́mbɨlɨ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, kà-pfɔ̀ nɨ́ilɨ ndì kàzʉ tɔ́ átsʉ̀ta bhɛ̌yi.

2 Kǐ’ì àngǎ ka kànga ɔ̀nánga kàràtasǐ-ngba nà fɔná. Nɨ́, kǐdè ndìlɨ fangà tɔ́ pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ígù tɔ́ pfɔ̌na ìlɨ adzɨ-kpa dɔ̌.

3 Kǎdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà àdhàdhì àrì rǐ tǔna-ɔ̌nga ìdho dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, kɔ̀kù rɔ̀, ma mɨrɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu nádu kà tɔ̀ dhu.

4 Ndɨrɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu nɨ́itdègu ndìrɨ, nɨ́ ma madʉ̀ mɔbhɔ̀lɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu t’ándítá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ idù rɔ́, ndàtɨ: «Ɔ́dɔ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ nánɔ̀ ɨndʉ̀ dhu ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀. Àpɛ́ nyandí ka.»

5 Nɨ́, wɔ̀ ma màlanà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, adzɨ-kpa mànà dɔ̌ ìdè rɔ́ màlàyikà náava fangà tɔ́ ɔtsʉ́na ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

6 Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɨ́’ì alɛ, yà ɔ̀rʉ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, ɔ̀yá arɨ́’ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà nanzì alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ndɨ nʉ̀bhà kàsʉmì rǐ’ì tdítdɔ̌!

7 Àrʉ̀bhʉ̀ rí kɨsɛ̌ màlàyikà rǐ wàndà ɔ̀mɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà rǐ yà ndɨ ndarù ròngò òko órù ɔ̀ dhu àbhʉ̌ ràkǎ, àdhàdhì pbìndà ɨnɔ-akpá, pbànábí-otù ɔ̌ ndɨ ndavɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-bvʉ rɔ̌.»

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nɔ̀vɔ̀nà idù alɛ-tù, rɔ̀vɔ̀ dhu tdítdɔ̌ idù, ndàtɨ: «Árà nyakɔ̀ wɔ̀ àngbɛ̌ ka kàngbɛ rɔ́rɔ̀ rí’ì kàràtasǐ-ngba yà ka nàlʉ̌ fɔná màlàyikà-fɔ́ rɔ̀. Ka nɨ́ yà ìdìdè ndìlɨ atdí pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi pfɔ̌na ìlɨ adzɨ-kpa dɔ̌ màlàyikà.»

9 Nɨ́, ma madʉ̀ àrà ndɨ màlàyikà-tɨ’ɔ̀, madʉ̀ kònzì rìbhò ndɨ kàràtasǐ-ngba fudu ɔ̀. Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɨ: «Ákɔ̌ ka, nyadʉ̀ ʉ̀kanà, nyɔtɔ̀. Kà rɔ̌gyè ògyè fɨnʉ-tsʉ̀ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ linʉ́ kà rɔ̌kye ɨtɨ-dha bhɛ̌yi.»

10 Nɨ́, ma makɔ̀ wɔ̀rí kàràtasǐ-ngba ndɨ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀, madʉ̀ ʉ̀ka nà. Nɨ́, kǎkyè lidú, rɔ̀’ɔ̀ ɨtɨ-dha bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, ma mitdègu kɔ̀tɔ, nɨ́ kǎdʉ̀ ògyè tí ògyè fɨdu-tsʉ̀ ɔ̀.

11 Nɨ́, ka kavɔ̀ dhu idù, katɨ: «Dhu àkǎ nyɔvɔ̀ dhu tdítdɔ̌ nabì bhɛ̌yi ábhɔ̌ alɛ-tɨdɔ̀ mà, ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ mà, dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ tɔ́ ábhɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.»

11

Kàgàwà arí pbìkì ngàmbì àbhʉ̌ rùvò àpbè ɔ̀ rɔ̀ tí dhu
(Uvt 7–10; 1Ká 17.1; Luk 21.24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kibho dhu ùdhɛ̌ ka karí nǐ itsukpó bhɛ̌yi ndì nìlɨ ízò fudú, kadʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nǐ: «Ɨ́và nyɨ, nyudhe* Kàgàwà bhà ɨdza mà màzàbahʉ̀ mànà, nyadʉ̀ ányì-dzá rɔ̀ arí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ-bvʉ nɔ́zʉ̀.

2 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ irinǎ rɔ̀ rí’ì kà tɔ̀ odhó nákǎ nyʉbhà ìnzǐ nyudhe. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ-tsí ka kàbhʉ wà yà ɨnzá àpè Kàgàwà ʉ̀nǐ alɛ, kǎkà ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbǐ† tí rí ɨ̀lɨ̀lǎ kɨgɔ̀-tsidɔ̀‡ ɔ̀bɛ̀ alɛ tɔ̀.

3 Ndɨrɔ̀, ma mí ɔ́yɔ̌ pbàkà ngàmbì§ ɔ̀vì ròwù dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, gɔ̀níyà ɨ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɨnyɨ tɔ́ mbɛrʉ̀ tí rɔ́rɔ̀. Nɨ́, abádhí rǐ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhɛ̌yi ràrà àhʉ atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɨyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ* tí.»

4 Kɔ̌kɔ̀ ɨ ɔ́yɔ̌ ngàmbì nɨ́ ɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ mìzèyìtunì-tsǔ-kpa*, ndɨrɔ̀ abádhí nɨ́ ɨ tarà ʉ̀lɨ̌ ka karí dɔ̀yá mʉ̀narà*, kǎkà yà adzɨ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzǐ aríko alɛ.

---

* **11:1 11.1** Udheta-tì ní Kàgàwà ràrǐ pbìndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ (Zàk 2.5-9; 4). † **11:2 11.2** Ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbǐ nɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà nà. Atdídhená alɛ arí ìrɛ̀na dhu nɨ́, ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbǐ tí ka kátɨna dhu-tì ràrǐ Kàgàwà rɔ́tdì wà pbìndà alɛ abáya àpbè ɔ̀ná ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌. ‡ **11:2 11.2** Ɨ̀lɨ̀lǎ kɨgɔ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɨtɛ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ. § **11:3 11.3** Ɔyɔ̌ ngàmbì tí ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Yɛ̌sù ná’ù alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀, àdhàdhì Músà mà Ɛliyà mànà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. * **11:3 11.3** Atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɨyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ nɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ wɔ̀ 11.2 ɔ̀ rí’ì ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbǐ nà. * **11:4 11.4** Zàk 4.3,11-14 * **11:4 11.4** Zàk 4.2; Upf 1.12,20

5 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zè ndɔ̀nzɨ̀ abádhí nzɛ́rɛ, nɨ́ kàzʉ rǎdʉ̀ àhʉ abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ɨ abádhí tɔ́ òmvǔ nʉ́bì*. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ nɨ́ ndɨ, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì alɛ mà yà abádhí nòzè ndɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ nɨ́ rǎdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.

6 Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, 'ʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀*, ìnzɨ̌ igye nɨ́ɨkɔ́ tɨ́ yà ìndrǔ tɔ̀ abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ pbànábí bhɛ̌yi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀. Abádhí rɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà átɔ̀, 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨdha ròngò azu tɨ́*, 'àdʉ̀ ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì àpbɛ̀-tɨdɔ̀ mà nábhʉ yà adzɨ ɔ̀ alɛ ràbà, ɨ̀ òzè ka dhu bhɛ̌yi.

7 Abádhí rɨ̌ wɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ì arɔ́vɔna pbànábí bhɛ̌yi dhu t'ɔ́vɔta ìtɔ rɔ̀, òyɨ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ† núugyeya ɨla abádhí nà. Kɔ̌nzɨya abádhí-lèmà, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀kyɛ̀.

8 Nɨ́, abádhí-abvò nóokoya ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀, yà abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔ̀ná kɨgɔ̀ tɔ́ ngʉdhà ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ nɨ́ ndɨ ka karɨ́ ìpbɛ̌na kanzì Sɔ̀dɔmɔ̀* tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Mísrì* tɨ́.

9 Nɨ́, ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̀ alɛ mà, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̀ alɛ mà, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ nzínzì ɔ̀ alɛ mà, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì pbìrì ɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ alɛ mànà náandáya kɔ̀rɨ́ abvo ìbhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà tɨ́‡, ndɨrɔ̀ abádhí a'uya nzɨ̌ kʉtdʉ̌ ɨ abvo.

10 Kɔ̌kɔ̀ ɨ yà adzɨ óvò alɛ-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨkaya ndì ɨ̀kǎ tɨ́ abádhí ʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨkaya ndì, 'ádʉ̀ àmbɛ pɛrɛ̀ mà núbho dɔ̌ fɨ̌yɔ̀ nzínzìya ɔ̀, atdídɔ̀ nyʉ́ kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̀ pbànábí náabhʉ̀ ì 'àbà àpbɛ̀ nídhunɨ̌.

11 Kɔ̀rɨ́ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà dzidɔ̀, Kàgàwà bhà rɔ̀ ɨ̀rà ípìrɔ̌nga tɔ́ alɛ-ɨhɛ̀ náatsù abádhí-abvò ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ 'ɨ̀và, 'ìkò pfɔ̌ya dɔ̌. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ abádhí àndà rɔ̌ rúbhi alɛ ɔ̀.

12 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ ɔ́yɔ̀ pbànábí nɨ́ɨrɨ ɔrʉ́-tǔna nà rɨ́ dhu ɔ̀vɔ fɨ̌yɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Nyùpò àzú!» Nɨ́ abádhí upò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ àpbù ɔ̀, àzèmbɛ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ abádhí tɔ́ òmvǔ rǎndàna rɔ́rɔ̀.

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀ tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́ɨsɨ́, kɨgɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ ràdʉ̀ ndùgòlò. Àrʉ̀bhʉ̀ lʉfʉ̀ alɛ náadʉ̀ ʉ̀vɛ wɔ̀ ndɨ mùtìtì ɔ̀. Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nyʉ́ nɨ́ɨsɨ́ ɔ̀dɔ̀dì alɛ-go ɔ̀, ràdʉ̀ Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì alɛ nílè.

14 Dhu ìnzǎ rɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ dhu nʉ́dà wà, ndɨrɔ̀ ìbhʉ rɨ́ kìsɛ̌ rɨ̌ nzɨ̌ àpɛrɛ, ɨnzá ndì ndɨ̀tɔ̀ ndì rɔ́rɔ̀!

Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu
(Zàb 98; Upf 12.10; 19.6)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà náamì pbìndà wàndà. Nɨ́ ábhɔ̀ alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ:

«Kòmbí yà adzɨ ɔ̀ idzi nʉ́dà wà atdídɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà mà-fɔ ɔ̀, yà kʉ̌tri fɨ̌ndà alɛ, Krístɔ̀ mànà.
Nɨ́, ndɨ idzi rǎdɨ dhòdhódhónganà!»

16 Ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̀ kumì ɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌, yà fɨyɔ́ kámá tɔ́ tombi dɔ̌ aróko Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, núugú ɨ̀, nyɨya ràpbǎ adzɨkpa-ngbɔ̀ nyʉ́, 'ʉ̀lɛ̌ Kàgàwà.

17 Abádhí ambɛ́nà àtɨnà dɔ̌:

«Mǎ màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ ɨndʉ̀, fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́!
Nyɨ nyarɨ́'ì ìnè, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè.
Obhó tɨ́, nyɨ nyónzì kasʉ pbʉ̀kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌,
nyɨdì pbʉ̀kʉ̀ Idzi.

18 Ɨnzɨ̌ arɨ́ nyɨfʉ̌ alɛ nɨ́ɨ'ì nàwí nà rʉ̀nʉ́,
pbɛ́tʉ̀ kòmbí, pbʉ̀kʉ̀ nàwí nítè ndɨ ndì abádhí-rɔ̌.
Ndɨ kàsʉmì nɨ́, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ ɨtdì nyɨ nyɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì.
Ndɨrɔ̀ ka nɨ́, yà ɨndʉ̀ kasʉ nanzì alɛ, pbʉ̀kʉ̀ pbànábí mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɔvɔ̀nʉ ɨ̀fʉ̌ arɨ́ mànà tɔ̀ nyɨ nyɨ́ mʉ̀kìmbà ùbhɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì,
ɨ̀mbǎ rɨ'ì ìndrǔ arɨ́ ɨfʉ̌na alɛ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnzɨ̌ ìndrǔ arɨ́ ɨfʉ̌na alɛ màtɨ́.
Ndɨ kàsʉmì nɨ́ kǎkà yà adzɨ ɨnzǎ arɨ́ alɛ-tsè ɔ̀tdì nyɨ nyɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì!»

---

* **11:5 11.5** 2Ká 1.9-10 * **11:6 11.6** 1Ká 17.1 * **11:6 11.6** Uvt 7.17-21 † **11:7 11.7** Òyɨ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ àtɨ atdídhená alɛ arɨ́ Krístɔ̀ bhà ɔ̀mvǔ tɨ́: 1Yù 2.18. Ngʉ̌kpà alɛ arɨ́ kàtɨ Dànyɛlɛ̀ tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kítɛ̀ ìzǎ tɨ́: Dàn 7.7,23-27. Ngʉ̌kpà alɛ-tsɨ́ arɨ́ kàtɨ yà adzɨ ɔ̀ alɛ nʉ́nda arɨ́ Kàgàwà nà arɨ́ ndùgye fɨyɔ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta nɨ̌ alɛ tɨ́. * **11:8 11.8** Ɔpt 18.20–19.29 * **11:8 11.8** Uvt 1.8-14 ‡ **11:9 11.9** Atdídhená alɛ arɨ́ ɨrɛ̀na dhu nɨ́, ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà tɨ́ ka kátɨna dhu-tù ràrɨ̌ Kàgàwà rɔ́tdì wà pbìndà alɛ-abvò ɔnzɨya ngʉdhà ɔ̀ ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌, ìnzɨ̌ tsànzà nɔnzɨ tɨ́ dhu.

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà bhà ɨdza-li'ɔ̀ náapfo ndì, Kàgàwà mànà ìndrǔ ùngbò ì dhu ìtè rí Sàndukù ràdù ndàla ɔ̀nà. Ní ɨnga nʉ́umbìlì, alɛ-tù mà, ɔvɔ rʉ̌tǎ dhu mànà ràdù 'ìrì. Ndirɔ̀, yà adzɨ níivì, ɨfɔ ràdù ìkɔ̀ atdídɔ̀.

12

Kàgàwà rɨ̌ ɔ̀na nà tsìbhálɛ ɔ̀dɔ ádrùngbǎ osu-akpà-ba rɔ̀ rɔ̀ dhu*
(Ɔpt 3.15; Dàn 12.1; Luk 10.18; 1Pɛ́ 5.8; Upf 2.26-27)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrùngbǎ ize náavì ndì ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ndɨ ize nɨ'ì adyifɔ̀ nàfɔ̀ rɔ̀ná mbɛrù bhɛ̌yi atdí tsìbhálɛ, àbɨ̀ ràdù ì'ì pfɔ̌na-tsìnǎ. Ndirɔ̀ kà-dɔ rɔ̀ ɨ'ì mʉ̀kàkʉ́ ní atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà alalɨ rɨ̌'ì rɔ̀ná mʉ̀kàkʉ́*.

2 Wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ níɨ'ì ari nà. Ní, kǎmbɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ndʉ̀gʉ ndì ndí rɔ̀, ndì ndí àpbɛ̀ àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi ize náavì ndì ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ndɨ dhu nɨ'ì kàzʉ bhɛ̌yi ìlù ádrùngbǎ osu-akpà-ba. Ndɨ osu-akpà-ba-dɔ ɨ'ì àrʉ̀bhù, ɔtdyʉ́na ràdù ì'ì ɨdrɛ. Ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-dɔ rɔ̌, mʉ̀kàkʉ́ níɨ'ì atdátdí.

4 Ní, kɨ̌dhá ɔ̀rù-akpà rɔ̌ alalɨ tɔ́ atdínga ìbhʉ dɔ̌ áwìna nɨ̌, ndɨvɔ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ní wɔ̀ osu níidè, wɔ̀ íkyèrɔ̌ ɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndʉgʉ tí ndì tsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndɔtɔna tí kà rʉ̌gʉna ngbángba ányɨrɔ̀ rɔ̀ tí.

5 Ní wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ nʉ́ʉgʉ kpatsìbhá ngbángba, yà kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀ndà* róngo tsʉmà tɔ́ mùgɔ̌† nɨ̌ ngbángba. Pbɛ́tʉ̀, ka kadù ndɨ kàbhà ɨngba òdyì, kowù nà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀, yà ndɨ Kàgàwà bhà ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ'ɔ̀.

6 Ndirɔ̀, wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ adù ɔ̀kʉ rùngù‡ ɔ̀, yà Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ fɨ̌ndà ngari ɔ̀, ndínɨ̌ ka kɔdɔ tí ndì mbɛ̌yi ányɨ, ràrà àhʉ atdí lʉfù, ɔ́yɔ̀ mɨyà dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ tí*.

7 Ní, ɨla níɨtsɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀, ádrùngbǎ màlàyikà Mùkǎlì mà pbìndà màlàyíká mànà rùgyè ì wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba mà pbìndà màlàyíká§ mànà nà. Ní wɔ̀ ndɨ osu mà pbìndà màlàyíká mànà núugye ì átɔ̀ abádhí mànà.

8 Pbɛ́tʉ̀ kǎnzì nzá dhu lɛ̀mà, ndirɔ̀ ngari adù ì'ì mbǎ abádhí tɔ̀ tdítdɔ̌ ɔ̀rù-akpà ɔ̀, pbìndà màlàyíká mànà.

9 Ní, ka kibvu wɔ̀ ndɨ ádrùngbǎ osu-akpà-ba obvò. Àbadhi ní ndɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ɨ'ì osu*, yà Nzɛ́rɛ Alɛ tí, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Pfɔ̀mvɔ tí ka karánzina, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀trǎ arí Alɛ. Ní ka kibvu ka yà adzɨ ɔ̌ pbìndà màlàyíká mànà.

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mirɨ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà rí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ràmbɛ àtìnà dɔ̌: «Kòmbí ɔ̀gʉ̀ mà, ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, àlɛ̌ tɔ́ ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi mà, yà kʉ̌tri fɨ̌ndà alɛ, Krístɔ̀ bhà ádrùngbǎnga mànà níwǔ wà ùvò! Obhó tí, wɔ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ̀bhʉ̀ rɔ̌ arúbhi kúbhingá màtí ndirɔ̀ adyíbhengá màtí àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ alɛ, ka kìbvù wà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀.

11 Ɨ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ́nzì kà lɛ̀mà Tàmǎ-ngba-azù-ɔbì nɨ̌, ndirɔ̀, abádhí ɔ́nzì kà lɛ̀mà, yà ì arɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌. Abádhí náadzi fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga, ràrà àhʉ ì ʉ́vɛ dhu ɔ̀ màtí.

12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨnyɨ ɔ̀rù-akpǎ, yà ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌lè nyɨ̌! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ ndirɔ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyáróko rɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, wɔ̀ ndɨ Pfɔ̀mvɔ nófɔ̀ wà dʉ̀kʉ́ nídhunɨ̌. Ndirɔ̀, kàlè àlè tí nàwí nɨ̌, kʉ̀nɨ dhu yà fɨ̌ndà ndì nʉ̀bhà kàsʉmɨ̌-ngba ràrɨ̌'ì akɛkpá nídhunɨ̌.»

13 Wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba níitdègu ndì ka kìbvù yà adzɨ ɔ̀ dhu àlǎ, ní kǎdù ndɔ̀pɛ̀, ndɔ̀nɛ̀ yà kpatsìbhá ngbángba nʉgʉ tsìbhálɛ, ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí nzɛ́rɛ.

14 Pbɛ́tʉ̀, ka kadù sàmbà-pékélé nà ndì nɔ̀fɔ̀ ɔ́yɔ̀ pékéléna àbhʉ wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ tɔ̀, ndínɨ̌ kǎdù tí ndɔ̀bɛ̀ nɨ̌, ndàrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ yà fɨ̌ndà ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba rɔ̌ rɔ̀ ngari ɔ̀. Ányɨ ka kadɔ̀ ka mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà* nà tí.

15 Ní, wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba náadyɔ ɨdha abhɔ nyʉ́ lina ɔ̀ rɔ̀, rìlɨ ndì bhʉ̀na ɔ̌ rɔ́kʉ ɨdha-akpà bhɛ̌yi ndɨ tsìbhálɛ-owù ɔ̌, ndínɨ̌ ɨ́yàdhíyà natdú tí ndàrà nà.

---

* **12: 12.0** Tsìbhálɛ tí ka kátina ɨrɔ́ alɛ ní nzɨ̌ Màriyà, Yɛ̌sù tsánà, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌tɛ̀na ní Pbàìsràyélí, Kàgàwà bhà alɛ, yà Yɛ̌sù Màsiyà ahʉ̀ nyʉyatsì rɔ̀ alɛ (Ɔpt 3.14-16; Ìsa 54.1-8; 66.7-8). * **12:1 12.1** Ɔpt 37.9 * **12:5 12.5** Zàb 2.9 † **12:5 12.5** Sʉma tɔ́ mùgɔ̌ nɨ̌ ní ndɨ tàmà ʉ̀ndà arí alɛ nóongónà fɨyɔ́ tàmà-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀. ‡ **12:6 12.6** Rʉ̀ngù ní òmvǔ-tsʉ̌ rɔ̀ ka karí ɔ̀tse, kowù alɛ ùrù ɔ̀na ngari (Uvt 2.15; 16). Ndirɔ̀ ka ní átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu arí'ì ɔ̀na ngari (Màt 4.23). * **12:6 12.6** 11.2,3 § **12:7 12.7** Osu-akpà-ba bhà màlàyíká ní nzɛ́rɛ màlàyíká. Ndirɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí tí ka karí àtina ní abádhí kɛ̀lɛ̀ átɔ̀. * **12:9 12.9** Ɔpt 3.1 * **12:14 12.14** Ɨbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̀ atdí lʉfù, ɔ́yɔ̀ mɨyà dɔ̀ná azà kumì ɨdhɔ nà nà (12.6).

16 Pbɛ́tʉ̀, adzɨ-kpa adʉ̀ ndɨ wɔ̀ tsìbhálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì: kǎngbɛ lina'ɔ̀, ndɔ̀tɔ̀ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba àdyɔ lina ɔ̀ rɔ̀ ɨdha-akpà.
17 Ní, wɔ̀ osu-akpà-ba náakó atdídɔ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ɨla ɔ̀nzì kàbhà ngʉ̌kpà inzo mànà. Ɨ alɛ ní kǎkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ìfʉ̌ arí alɛ, 'ádʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉnɔ fíyɔ̀ dhu nífʉ alɛ.
18 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba naadʉ̀ àrà ìde ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ ɔsɔkpɔ́ dɔ̌.

13

Osu-akpà-ba tɔ̀ rí kasʉ ɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ ɔ́yɔ̀ ɨzǎ
(Dàn 7.19-25; Upf 14.9-11; 17.3,7-17; 19.20)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀ ma mala atdí ɨzǎ, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kà-dɔ ɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ì'ì ɨdrɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ kɔ̌tdyʉ́ rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ níɨ'ì ìnè, ndɨrɔ̀ ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-dɔ rɔ̌, ka kundí ɔvɔ nɨ'ì Kàgàwà nǐ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ ɔ̀ná ɔvɔ.
2 Wɔ̀ ndɨ ma mala ɨzǎ níɨlɨ ndì atdáta bhɛ̌yi. Kà-pfɔ̀ mà, kà-pfɔ̀-ɔdzɛ̀kɛ́lɛ́ mànà níɨ'ì tsamangɛ̀rɛ̌ bhà bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ kà-tsʉ̀ náadʉ̀ ndìlɨ àrì-tsʉ̀ bhɛ̌yi. Ní osu-akpà-ba náabhʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga mànà-rɔrɔ̀ kà tɔ̀.
3 Wɔ̀ ndɨ ɨzǎ-dɔ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ-dɔ náambɛ́nà òlo dɔ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ otú nàbà dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndɨ otú náadʉ̀ ɔgʉ̀ ɔ̀gʉ̀ tí. Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ yà adzɨ óvò alɛ atdídɔ̀ kɔ́rɔ́ ndɨ ɨzǎ-okú dɔ̀ rɔ̀, 'ádʉ̀ kɔ̌wù nʉ́ngʉ.
4 Ní abádhí ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, 'ʉ̀lɛ̌ wɔ̀ osu-akpà-ba, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-rɔrɔ̀ kàbhʉ wɔ̀ ndɨ ɨzǎ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí nʉ́ʉkɔ ì 'ʉ̀lɛ̌ ka, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yàrí ɨzǎ bhɛ̌yi pbìndà ɔbɨ rǐ'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ ndùgyè rádʉ̀ kà nà, ndàdʉ̀ kà lɛ̀mà ɔ̀nzì?»
5 Ní, wɔ̀ ɨzǎ tɔ̀ ka kabhʉ̀ alɛ-tsʉ̀ ní alɛ ɨdzǐ ka kí nǐ ɔtɛ t'ɔ́tɛta mà, Kàgàwà nǐ ka kí dhu ʉ̀nɔ nǐ mànà tɔ́ alɛ-tsʉ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ ɨfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà àbǐ* tí ndì ndí wɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ nǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábà.
6 Ní wɔ̀rí ɨzǎ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu Kàgàwà nǐ: ndʉ̀nɔ̀ dhu kɔ̌vɔ̀ nǐ, ndʉ̀nɔ̀ dhu kǎrádɨ rɔ́nga nǐ, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ aróko ngʉ̌kpà alɛ nǐ átɔ̀.
7 Ka kʉfà rʉsà kà tɔ̀ ndínǐ ɨla nugye tí Kàgàwà bhà alɛ mànà, ndɔ̀nzì lɛ̀màya. Ndɨrɔ̀, ka kabhʉ̀ ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ìngbàtí íli ndì rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ dɔ̌, ìngbàtí íli ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ dɔ̌, ìngbàtí íli ndì alávà-tɨdɔ̀ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìngbàtí íli ndɨ pbìrì dɔ̌.
8 Yà adzɨ óvò alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉléya ka. Ɨ alɛ ní, kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà, yà adzɨ ka kanzìna rɔ̀, ɨnzá ka kandí ɔvɔ̀ya yà àho ka kahò Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ bhà ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ alɛ.
9 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bǐna nà arí'ì alɛ, nákǎ ndɨrì nga mbɛ̌yi!
10 Nyǐ Kàgàwà bhà alɛ́, nyǐ nyàkǎ nyǐ'ì dhu-dzi òndù arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̀dɔ arí alɛ tí. Kàgàwà ɨ'ɨya gukyè imbi ɔ̀ ka kosóya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, ní ka kosóya ndɨ alɛ imbi ɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǐ'ɨya gukyè ɨla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nǐ ka kohoya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, ní ka kohoya ndɨ alɛ obhi-akpà nǐ.
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɨzǎ, adzɨ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kɔ̌tdyʉ́ ɨ'ì ɔyɔ, ɨ ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ 'ʉ̀lɨ tàmǎ-ngba-ɔtdyʉ́ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ kǎránà ɔ̀tɛ rɔ̌ osu-akpà-ba bhɛ̌yi.
12 Kǎránà kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ yà angyɨnǎ rɔ̀ ì'ì fíndà ɨzǎ-fɔ́ ndì ndábà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ kɔ́rɔ́ ndɨ ɨzǎ-ɔ̀nzǐ. Kǎránà yà adzɨ mà ɔ̀ná aróko ndì ndóvò alɛ mànà nábhʉ rɔ̌ rʉ̀lɛ̌ wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨzǎ, yà ndɨ natsú ndòhò otú-bhu rǐ'ì dɔ̀na rɔ̌ ɨzǎ.
13 Wɔ̀ ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɨzǎ, náanzì ádrɔ̀drɔ̀ wɨwì. Obhó tí, kǎránà kàzʉ mà nábhʉ rɔ̌ rìfɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.
14 Kǎbà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨzǎ-ɔ̀nzǐ ndì ndí wɨwì ɔ̀nzɨ nǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. Ní, kǎránà yà adzɨ óvò alɛ àbhʉ rɔ̌ rùwǐ ndì wɨwì-otù ɔ̌, ndɔ̀vɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ abádhí ràkǎ 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɨzǎ-wɔ̀yɔ̌. Ndɨ ɨzǎ ní ndɨ ɨla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nǐ ka kalʉ́ ngbɔ̌na ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ràdʉ̀ ɨkyɛ.
15 Ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɨzǎ náabà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní, wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨzǎ-wɔ̀yɔ̌ tɔ̀ ndì ndí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ nǐ, ndínǐ ɔpɛ́ tí ndɔ̀tɛ̀, ndàdʉ̀ kǎkà 'ùvɔ̀ rí ìnzǐ 'ʉ̀kɔ ì, 'ʉ̀lɛ̌ ndì alɛ nɔ́kyɛ̀.
16 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ ɨzǎ náadʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀tʉ, ìndrǔ arí ɨfʉ̌na alɛ mà, ìnzǐ ìndrǔ arí ɨfʉ̌na alɛ mànà, ɔ̀nzìtálɛ mà nǎkʉ̀tálɛ mànà, dɔ̀yá arí'ì ɨtírɔ̀ alɛ mà ɨnɔ tí arí'ì alɛ mànà, ndínǐ ka kʉlɨ tí ize fangà tɔ́ ɔtsʉ́ya rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ nyìya-ndri rɔ̌ màtí.

---

* **13:5 13.5** Atdídhená alɛ arí ɨrɛ̀na dhu ní, ɨfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà àbǐ tí ka kátɨna dhu-tì ràrǐ Kàgàwà rɔ́tdì wà wɔ̀ ɨzǎ rǐ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌.

17 Dhu òdzi ka kí, ndɨrɔ̀ dhu ùdzǐ ka kí dhu tɔ́ otu níɨ'ì mbǎ atdí alɛ tɔ̀ màtí, ìmbǎ ndɨ alɛ ì'ì ndɨ ize nà rɔ̀. Ndɨ ize nɨ'ì wɔ̀ ndɨ ìzǎ-ɔvɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔvɔ nà ndì nàkɔ ɔzʋ́-bvʋ†.
18 Ɨrɔ́ dhu àkǎnà kɨ'ì dhu-ǒnga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà. Ní, ɨnga t'ʋ́nɨta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà arí'ì alɛ, nákǎ ndʋ̀pɨ̌ wɔ̀ ndɨ ìzǎ bhà lìmɔ̀rɔ̀. Obhó tí, ndɨ lìmɔ̀rɔ̀ ní atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ lìmɔ̀rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní azà mɨyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà‡.

14

Tàmǎ-ngba ʋ́wʋ alɛ rɨ̌ adyi-ɔwʋ́tá nʋ́yʋ dhu
(Ɛbr 12.22-24; Upf 7.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mandà nga, ní ma mala Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ ìdè rɔ́. Kɨ̌'ì atdíkpá atdí mɨyà, ɨ̀fɔ kumì, dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʋ̀fʋ̀ alɛ mànà, ndɨrɔ̀, ɨ alɛ-nyìndri rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ì kɔ̌vɔ̀ mà kà t'Ábanà-ɔvɔ̀ mànà.
2 Ní, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʋ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríràà, ràmbɛ àwa dɔ̌ àdhàdhì ábhɔ̌ ɨdhá-yà-ba rɨ̌ ndìsɔlɔ dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀, atdídɔ̀ rʋ́tǎ ɔvɔ-tù bhɛ̌yi. Ndɨ alɛ-tù ní̱ɨrɨ ndì átɔ̀ ràmbɛ ɔ̀'ɔ dɔ̌ dʋ̀mʋ̀ ɔ̀tɨ rí alɛ rɨ̌ fɨyɔ́ dʋ̀mʋ̀ ɔ̀tɨ dhu bhɛ̌yi.
3 Ní kɔ̌kɔ̀ atdí mɨyà, ɨ̀fɔ kumì, dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʋ̀fʋ̀ alɛ náambɛ́nà adyi-ɔwʋ́tá ʋ̀yʋ dɔ̌ Kàgàwà bhà ádrʋ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà, pbàkʋ̀rʋ̌ mànà-ɔ̀nzɨ̌. Atdí alɛ mà wɔ̀ ndɨ adyi ùdhe rádʋ̀ ndʋ̀nɨ níɨ'ì ɨ̀mbǎ, ɨnzá ní kɔ̌kɔ̀ atdí mɨyà, ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʋ̀fʋ̀ alɛ, kǎkà yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ Tàmǎ-ngba ʋ́wʋ kɛ̀lɛ̌ núdhe ka 'ʋ̀nɨ rɔ̀.
4 Ɨ alɛ ní ì nɔ́dɔ̀ atdídɔ̀, 'ɔ̀kò ɨ̀látá ɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ, yà ɨnzá ì níti vèbhálɛ nà ì úbhi dhu-otù ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi Tàmǎ-ngba-owù ɔ̌, yà kà rʋ̌bhi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Obhó tí, abádhí ní ɨ ka kʋwʋ̀ ngʋ̌kpà alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, rì'ì àdhàdhì wɛmbɛrɛ̀ tí ka kúbhɔ̌na Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɔ̀ pɛrɛ̀ bhɛ̌yi.
5 Abádhí ní ɨnzá àpè tʋ̀tɔ̀ ʋ̀nɔ atdí-gʋ̀na màtí alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʋ̀na dhu rɨ̌'ì nyʋyatsì alɛ.

Ɨbhʋ màlàyíká rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ anya ɨtdì yà adzɨ óvò alɛ dɔ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Kas 17.30-31; Upf 18; 19.19-20)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà ɔrʋ́ nyʋ́ rɔ́kʋ awɛ ɔ̌ rɔ́, ndàdʋ̀ ì'ì yà adzɨ óvò alɛ tɔ̀ ndì ndɔ́vɔna dhòdhódhónga tɔ́ Ídzì Màkʋ̌rʋ̀ nà. Ɨ alɛ ní ɨ̀ngbàtí ì̀lɨ ndì pbìrì ɔ̌ alɛ mà, ɨ̀ngbàtí ì̀lɨ ndì rʋ̀gànda-tɨdɔ̀ mà, ɨ̀ngbàtí ì̀lɨ ndì alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ì̀lɨ ndì alɛ-tɨdɔ̀ mànà.
7 Ní kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ dɔ̌ ɔrʋ́ tʋ̌na nyʋ́ nà, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ Kàgàwà ɔdɔ̀, nyǎdʋ̀ ìlènà! Obhó tí, kàbhà kàsʋmì yà ìndrʋ̌-ànyǎ ɨtdì kà rɨ̌ ɔ̀ná nákǎ wà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʋ̌lɛ̌ wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʋ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʋ̀ngbǎ rɛ̀rʋ̀ mà, ɨdha-dɔ̀tí-nzo mànà nanzì alɛ!»
8 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadʋ̀ ɨ̀rà wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́-tsí dzidɔ̌, ndàdʋ̀ ɔ̀kù, ndàtɨ: «Ɩ́yàdhíyà ɨ̀tsì wà! Bàbelì tɔ́ ádrʋ̀ngbǎ kɨgɔ̀* ɨ̀tsì wà! Kǎbhʋ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rɔ̀mvʋ̀ Kàgàwà bhà ádrʋ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨ̀vayì, yà abádhí ndì ndábhʋ rɔ̀tsù pbìndà mʋ̀nyɔ̀nì ɔ̀ dhu-otù ɔ̌.»
9 Ɨbhʋ rí kìsɛ̌ màlàyikà níɨra kɔ̌kɔ̀ angyi ì̀wʋ̌ ɔ́yɔ̌ màlàyíká dzidɔ̌. Ní, kǎvɔ̀ dhu ɔrʋ́ tʋ̌na nyʋ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ yà wɔ̀yɔ̀na ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɨ̀zǎ mà ndɨ kà-wɔ̀yɔ̀ mà ʋ̀lɛ̌ rí, kadʋ̀ ndɨ ɨ̀zǎ bhà ize àpba nyìna-ndri rɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔtsʋ́na rɔ̌ màtí alɛ,
10 ní rɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʋ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨ̀vayì nɔ́mvʋ̀ átɔ̀. Obhó tí, ndɨ dɨ̀vayì ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ kɨsɨ̌ ɨdha ɔ̀nà, kadʋ̀ ɔ̀dhɔ̀nà kàbhà nàwí tɔ́ kɔ́pà ɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ náabáya àpbɛ̀ kàzʋ ɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí abáya ka yà atdídɔ̀ arʋ́la ɔ̀gbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra ɔ̀, ì̀lɨ̌lǎ màlàyíká mà, Tàmǎ-ngba mànà-ɔ̀nzɨ̌.
11 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ àpbɛ̀ tɔ́ kàzʋ-ɨkɔ̀ náarúpo ɔrʋ̀ dhòdhódhónga nà. Kɔ̌kɔ̀ ndɨ ɨ̀zǎ mà, wɔ̀yɔ̀na mànà nʋ́lɛ ongónà alɛ, yà kɔ̌vɔ̀ tɔ́ ize ka kʋpbá rɔ̀yá alɛ kɔ́rɔ́, náarí nzɨ̌ 'ásɔ̌ atdíku màtí kúbhingá, ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtí àpbɛ̀ ɔ̀ rɔ̀.»
12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà bhà alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʋ̌ arí, 'àdʋ̀ Yɛ̌sù à'ù alɛ, nákǎ ì'ì dhu-dzi ɔ̀ndù arí alɛ tí.
13 Ndɨrɔ̀, ma mɨrɨ alɛ-tù ɔ̀rʋ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Ándɨ̌ yàrí dhu: ‹Hirò nɔ̀nzì ní yà kɔ̀mbí ndì nɔ̀pɛ̀ rɔ̀ rʋ́vɛ Ádrʋ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ì á'ù rórɔ̀ alɛ!› Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rǎtɨna:

---

† **13:17 13.17** Pbàgìríkí mà Pbàyàhúdí mànà t'ávàna ɔ̌, kɔ́rɔ́ andítá-nyɨ̀kpɔ́ níɨ'ì ndì nà ndì nàkɔ ɔzʋ́-bvʋ nà. Ní atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ-tsí ka kʋnɨ tí, dhu akána kʋpɨ̌ ndɨ ɔvɔ ɔ̀ rí'ì andítá-nyɨ̀kpɔ́-nzo nà ndì nàkɔ ɔzʋ́-bvʋ kɔ́rɔ́, kadʋ̀ àngbònà atdíkpá. ‡ **13:18 13.18** Azà dhu tí kátɨna andítá rɨ̌tɛ̀na dhu ní ɨnzá àkǎ bhʋ̀na ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ àrʋ̀bhʋ̀ dhu tí kátɨna-tsí ní atdídɔ̀ àkǎ bhʋ̀na ɔ̌ dhu. Ɨzǎ-rɔ̌ rí'ì azà mɨyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà tɔ́ lìmɔ̀rɔ rɨ̌tɛ̀na dhu ní, kà ràrɨ̌'ì ɨnzá àkǎ bhʋ̀na ɔ̌ ɨrɛ̀ta nà dhu, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ kà rɨ̌ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ akɛkpá màtí dhu. * **14:8 14.8** Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà nà rí ndʋ̀gye ádrʋ̀ngbǎnga-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́. Atdí ndɨ ɔ́fɔ̀ nɨ'ì Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ (Upf 17-18).

‹Obhó dhu ní ndɨ! Ɨ alɛ rɨ̌ ʼàsɔ̀ fɨyɔ́ ododu kasʉ ɔ̀ rɔ̀, abádhí anzɨ̀ ídzì dhu nɔ́dhɔ̀ wà ɨ̀, ʼòwù abádhí-owù ɔ̀ nídhunɨ̌.›»

Yà adzɨ ɔ̀ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ka kí dhu
(Ìsa 63.1-8; Yɔ̀w 4.12-14; Màt 13.37)

14 Ma mandà nga tdítdɔ̀, ní, ma mala ɔ̀wɔ̀wʉ̀ àpbù, ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̀ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ́ ɨʼɨ̀ alɛ ní Ìndrǔ tʼÍdhùnà nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ alɛ†. Kà-dɔ rɔ̀ ɨʼɨ̀ ní ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, ndɨrɔ̀ kà-fɔ́ ɨʼɨ̀ dhu ní ɨnga ɔ̀ dhu òtse ka karí nɨ̌ atdídɔ̀ ndɨ̀ nákà obhi-tɨdɔ̀.

15 Ní, atdí màlàyikà náahʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ʼɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀, ndòkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ndàtɨ wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̀ àdɨ alɛ nɨ̌: «Ídyì pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyɔpè nyogù ɨnga ɔ̀ dhu nɨ̌. Obhó tí, yà adzɨ àdɨ wà tʉ̀mbà tí, ɔ̀ná dhu ka kogu tí, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔnzɨ-bvʉ̌ dhu ògu ka kí ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ àkǎ wà!»

16 Ní, wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̀ àdɨ alɛ nʉ́ʉdà pbìndà obhi yà adzɨ ɔ̀, ndòtsè kà ɔ̀ dhu nɨ̌.

17 Ngǎtsi màlàyikà náadʉ̀ àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ʼɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀, ndɨ mà átɔ̀ ndàdʉ̀ ɨʼɨ̀ ɨnga ɔ̀ dhu ògu ka karí nɨ̌ ndɨ̀ nakàní obhi nà fɔná.

18 Ngǎtsi màlàyikà níí ʼɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà màzàbahʉ̀-dɔ̀ arí ʼɨ̀ kàzʉ dɔ̀*. Ní ndɨ-tsí náahʉ̀ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà wɔ̀ atdídɔ̀ ndɨ̀ nàkà obhi rɨ̌ʼɨ̀ fɔná màlàyikà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ídyì wɔ̀ atdídɔ̀ ndɨ̀ nàkà pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyazè yà adzɨ ɔ̀ rí ʼɨ̀ vǐnyò-kpɔ̀ nɨ̌, ɨwà ndɨ vǐnyò-kpɔ̀ nɔ́ʼɔ̀ nídhunɨ̌.»

19 Ní, wɔ̀ màlàyikà nʉ́ʉdà pbìndà obhi yà adzɨ dɔ̀, ndàzè yà adzɨ ɔ̀ vǐnyò-kpɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò-kpɔ̀ àwà kʉ̀zʉ̌ ka karí ɔ̀nà ádrʉ̀ngbǎ ibhu-ba ɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà nàwí. 20 Ka kaha ndɨ vǐnyò-kpɔ̀ bhǔna ɔ̀, irinǎ rɔ̀ kɨgɔ̀ tɔ̀. Ní, azu* ɨsɔ̀lɔ̀ ndɨ̀ abhɔ nyʉ́ ndɨ kà-bhu ɔ̀ rɔ̀, gʉ̀gʉ̌na rùpò, ndàrà àhʉ mʉ̀hàgʉ̀-tsʉ̀ rɔ̀ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ azu adʉ̀ ɔ̀kʉ, ndàrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ mɨyà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí‡.

15

Músà bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mànà nʉ́yʉ ka kí dhu
(Upf 11.19; 16.1; 19.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ mà ʉ̀kɔ̀ atdídɔ̀ nɨ̌ ize ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̀. Ndɨ dhu nɨʼɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá. Kɔ̌kɔ̀ ɨ àpbɛ̀ nɨʼɨ̀ ndɨ kà rɨ̌ku dɔ̀yá rɔ̀ àpbɛ̀, abádhí rɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ pbìndà nàwí ɨ̀tɔ nídhunɨ̌.

2 Tdítdɔ̀, ma mala kìràwulì bhɛ̌yi ɔ̀ná nga rǎwʉ̀, ndàdʉ̀ ɨʼɨ̀ kàzʉ nà ɔ̀ná átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀. Ndɨrɔ̀, ma mala ɨ̀zǎ lɛ̀mà nɔ́nzɨ alɛ, yà ɨnzá kà-wɔ̀yɔ̀ nʉ́lɛ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀ núvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ kʉpbì kɔ̌vɔ̀ nà ndɨ nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ nyɨ̀ya-ndrìnǎ alɛ. Abádhí ìkò ndɨ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̀, ʼàdʉ̀ Kàgàwà bhà dʉ̀mʉ̀ ʉ̀lʉ fɔyá.

3 Ní, abádhí ambɛ́nà Músà, Kàgàwà bhà kasʉtálɛ bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mànà, nʉ́yʉ̀ dɔ̀*. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̀:

«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀ arí ʼɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ́,
kàsʉ̌nʉ ní ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̀ nɨ̌ kasʉ!
Ɨnyɨ, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀ alɛ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ,
pbʉ̀kʉ̀ kasʉ ní obhónánga tɔ́, ndɨrɔ̀ ka ní obhónga tɔ́ kasʉ!
4 Ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔdɔ̀nʉ ɔ̀nzì?
Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔvɔ̀nʉ ìlè?
Obhó tí, ɨnyɨ atdírɔ̀ ní ndɨ ɨ̀lɨ̌lá alɛ!
Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀ alɛ rǒngo ìwu ʼʉ̀kɔ ɔnzìnʉ́, ʼʉ̀lɛ̌ nyɨ,
pbʉ̀kʉ̀ obhónánga tɔ́ kasʉ nála wà ndɨ̀ kpangba abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌!»

Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌ʼɨ̀ ɔ̀yà àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà

5 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala Kàgàwà bhà ɨdza-liʼɔ̀ ndàngbɛ̌ rí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ́. Kà-ɔ̀ ɨʼɨ̀ ní Kàgàwà bhà Ʊyátá rɨ̌ʼɨ̀ ɔ̀nà sàndukù rɨ̌ʼɨ̀ ɔ̀nà hɛmɛ̌-dza. Ányì ɨʼɨ̀ dhu ní, yà Kàgàwà arí ndɨ̀tɛ̀ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀ hɛmɛ̌-dza.

6 Ndɨrɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká núuvò wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀. Abádhí ʉfɔ́ mbɛrʉ̀ nɨʼɨ̀ ɔ̀wɔ̀wʉ̀ tdyé mbɛrʉ̀, ʼàdʉ̀ odrùya-dɔ ìso ɔrɔ̀ tɔ́ kùkyě nɨ̌.

---

† **14:14 14.14** Ìndrǔ tʼÍdhùnà ní Yěsù Krístɔ̀, Màsiyà (Upf 1.13; Dàn 7.13). * **14:18 14.18** 8.5 * **14:20 14.20** Ìsa 63.1-6 ‡ **14:20 14.20** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndɨtɛ̀ Kàgàwà ɨtdìya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ dhu. * **15:3 15.3** Uvt 15.1-18

7 Ndɨrɔ̀, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu núubhò ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà, kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká-fɔ́. Ɨ kɔ́pà núulè ùlè tí Kàgàwà, yà dhòdhódhónga nà arádɨ alɛ bhà nàwí nɨ̌.

8 Ní, wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza náalè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ányɨ rótsù atdí alɛ mà níɨ'ì ìmbǎ, ràrà àhʉ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rɨ̌bhona àrʉ̀bhʉ̀ àpbɛ̀ rɔ̌wu ìku dhu ɔ̀.

16

Àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rɨ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì
Kàgàwà bhà nàwí ʉ̀dhɔ̌ yà adzɨ dɔ̌ dhu
(Uvt 7–10; Upf 8.6–9.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ nà ka kí dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká* tɔ̀ dhu. Ka katɨ: «Nyòwu nyʉ̌dhɔ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí yà adzɨ dɔ̌!»

2 Ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ nàwí yà adzɨ dɔ̌. Ní nzérɛ otú-tɨdɔ̀, yà atdídɔ̌ rándɨ otú, náahʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨzǎ tɔ́ kàsɛ́ nà rí'ì rɔ̀yá, 'àdʉ̀ ambɛ kà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ dɔ̌ alɛ rɔ̀*.

3 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. Ní ɨdha ʉgɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò ɔ̀vɛ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ azu bhɛ̌yi, ndɨ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ ì nòtù ípìrɔ̌nga nà arí'ì ɨdha ɔ̌ dhu-tsí ràdʉ̀ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́.

4 Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí ɨdha-akpá mà, ɨdha-dɔ̀tí-nzo mànà ɔ̀, ɔ̀yá ɨdha ràdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀, 'òngò azu tí átɔ̀.

5 Ní ma mɨrɨ yà ɨdha dɔ̌nga àndà arí màlàyikà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu, ndàtɨ: «Ɨnyɨ Ɨlɨ̌lǎ alɛ́, nyɨ nyarí'ì ìnè ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè. Nyɨ nyótdì kɔ̀rí anya obhónánga dɔ̌.

6 Obhó tí, ìndrǔ nʉ́ufʉ pbʉ̀kʉ̀ pbànábí mà ngʉ̌kpà pbʉ̀kʉ̀ alɛ mànà-azù. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kòmbí nyɨ nyàbhʉ wà abádhí rɔ̀mvʉ̀ azu átɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ abádhí àkǎnà 'àbà dhu!»

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ alɛ-tù màzàbahʉ̀ dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Obhóngàtí, ɨnyɨ fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́, nyɨ nyɔ̀tdì wɔ̀ anya obhónga dɔ̌ ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌!»

8 Ɨfɔ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí adyifɔ̀ dɔ̌. Ní ndɨ adyifɔ̀ náabà ìndrǔ ʉ̀bɨ ndì ndí ɔ̀nà rɔ̀ ráhʉ kàzʉ nɨ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.

9 Ní, ìndrǔ náagbè wɔ̀ ndɨ atdídɔ̌ ìgbɛ̌ kàzʉ nɨ̌, ràrà àhʉ ì í dhu ʉ̀nɔ wɔ̀ ndɨ àpbɛ̀ t'íbhòta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ, Kàgàwà-ɔvɔ̀ nɨ̌ dhu ɔ̀. Abádhí uvó ì ìnzɨ̌ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzérɛnga, ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ 'ʉ̀vo átɔ̀ ìnzɨ̌ 'ìlè ka.

10 Imbo rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ɨzǎ* bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Ní, ínɔ̀ níibvú ndì kɔ̌nyʉ̀ ɨdzi dɔ̀ná pbìrì dɔ̌. Ní, ìndrǔ apɛ̀ 'à'à ɨdàya ì ábàna àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Abádhí nʉ́unɔ dhu Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ nɨ̌, rɔ̀yá rí otu rǎndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ì, ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzérɛ mʉ̀tsɔ.

12 Aza rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí Fùratì tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ ɨdha-akpà ɔ̀. Ní ndɨ ɨdha-bhʉ̀ ɔ̌ ɨdha atdyù ndɨ́nɨ̌ otu nʉbhà tí adyifɔ̀ arí ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀ arí ìwu ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ̀.

13 Nírɔ̀ ní ndɨ ma mala àngbɛ̀ bhɛ̌yi ì nʉ̀lɨ ìbhʉ nzérɛ-alafí: atdí náahʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba-li'ɔ̀ rɔ̀, ngǎtsi náahʉ̀ ɨzǎ-li'ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ràdʉ̀ àhʉ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɨzǎ, yà tìtɔ tɔ́ nabì tí kátɨna-li'ɔ̀ rɔ̀.

14 Abádhí nɨ'ì ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rí nzérɛ-alafí. Ndɨrɔ̀, abádhí ní ɨ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̀yanǎ ubhìya, 'ùndu abádhí-tsʉ̀ alafí, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, nugye tí kàbhà Ádrʉ̀ngbǎ Ɨdhɔ ɔ̌.

15 Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Kànɨ̌ ma mírà ogbotálɛ náarírà dhu bhɛ̌yi, yà ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌. Hirò ɔ̀nzɨ rí alɛ ní nyɨkpóna nà rádɨ ndàdʉ̀ pbìndà mbɛrʉ̀ ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi rɔ̀ná ìnzɨ̌ ndʉ̀wà alɛ, akyɛ ndì ndarana ɨla ɔ̀ nzìnzí rɔ̀, nyìna ràdʉ̀ àmbɛ ɨ̀wʉ dɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ nɨ̌.»

16 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨbhʉ nzérɛ-alafí núundu kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-tsʉ̀ yà Hàrmàgèdonì* tí ka kátɨna Pbàɛ̀brànɨyà t'ávàna ɔ̌ atdí ngari ɔ̌.

---

* **16:1 16.1** 15.1,6-7 * **16:2 16.2** 14.9 * **16:10 16.10** 13.1-2; 15.2 * **16:16 16.16** Hàrmàgèdonì-tì ní Mègidò tí ka kátɨna kígò ɔ̌ pbìrì. Ndɨ ngari ní Kàgàwà mà pbìndà alɛ mànà nugyeya òmvǔ núunduya ì tdɨ̌ Yɛ̌sù Krístò ɨra rɔ̀ ɔ̀ná ngari (Zɔ̌z 5.19; 2Ká 23.29).

17 Àrùbhʉ́ rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí awɛ ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ atdí ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ níírɨ ndɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza, yà ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi rǐ'ì ɨ rɔ̀, ndàtɨ: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ wà ndɨ!»

18 Ní, ɨnga ʉmbìlì, ɔvɔ ʉtá, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndì, yà ɨnzá apɛ̀na ìsǐ angyi yà ìndrǔ apɛ̀na 'ɔ̀ngɔ̀ ɔ̀ko yà adzɨ dɔ̌ rɔ̀ ádrʉ̀ngbă mùtìtì ràdʉ̀ ìsǐ. Obhó tí, ndɨ mùtìtì nɨ'ì ádrʉ̀ngbă mùtìtì nyʉ́!

19 Ní, kʉ̌golo ádrʉ̀ngbă kɨgɔ̀ Bàbelì*, ndàbhʉ ɔ̀nánga rʉ̀ndɔ̀ ndì ɨ̀bhʉ, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ràdʉ̀ 'ùgolo átɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ ndɨ ádrʉ̀ngbă kɨgɔ̀ náadzò nzá Kàgàwà ɔ̀nă rɔ̀, kăbhʉ̀ ka rɔ̀mvʉ̀ atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀ pbìndà nàwí tɔ́ dɨvayì átɔ̀ nídhunǐ.

20 Kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà núuwí, ìnzǐ pbìrì ràdʉ̀ 'àla tdítdɔ̌.

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kpɔ̌na nà ɨfɔ nà igye níikó ìndrǔ dɔ̌. Ɨ ɨfɔkpɔ̀ ɨ'ì ádrɔ̀drɔ̌ nyʉ́, fɨyɔ́ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀sè ɨfɔ kumì kìlo dɔ̀nă. Ní ìndrǔ nʉ́unɔ dhu Kàgàwà nǐ wɔ̀ ndɨ ɨfɔ nà igye rǎbhʉ̌na fɨyɔ̀ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ ɨfɔ nà igye níinza dhu abhɔ nyʉ́ atdídɔ̌.

17

Atdídɔ̌ arí mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ atdí tsìbhálɛ tɔ́ mbólí
(Upf 16.19; 18)

1 Nírɔ̀ ní ndɨ yà Kàgàwà bhà nàwí tɔ́ kɔ́pà nà ɨ'ìnà fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà níira dhu ɔ̀vɔ̀ idù. Kǎtɨ: «Ɨ́rà ndínǐ ma mɨtɛ̀ tí ìngbà dhu bhěyi màtí Kàgàwà rǐ anya ɔ̀tdì yà atdídɔ̌ arí mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ tsìbhálɛ dɔ̌ dhu ɨndʉ̀. Ndɨ tsìbhálɛ ní yà ádrɔ̀drɔ̌ ɨdha-bɨdɔ̌* ka kasɨ ádrʉ̀ngbă kɨgɔ̀.

2 Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nóongónà mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzì kà mànà, yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òri kàbhà mʉ̀nyɔ̀nɨ tɔ́ dɨvayì nǐ.»

3 Ní, Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí níirá ma, màlàyikà ràdʉ̀ modyì, ndàrà ma nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Ní ányì, ma mala atdí tsìbhálɛ ɔ̀lǒlù atdí ɨzǎ* dɔ̌ àdɨ rɔ́. Ndɨ ɨ̀zǎ rɔ̌ ka kadʉ̀ ùndinà ɔvɔ ní Kàgàwà nǐ ka kí dhu ʉ̀nɔ nǐ ɔvɔ. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨ̀zǎ-dɔ ɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ɨ'ì ɨdrɛ.

4 Wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ ʉfɔ́ nɨ'ì ɨ̀tǐtì ɔ̀lǒlùnga mà ngbó ólù mbɛrʉ̀ mànà, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nʉ́yɔ̀ ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɨdɔ̀ mà yɔ̀kpó mànà nǐ. Ndɨrɔ̀ kǎlʉ́ fɔná dhu nɨ'ì ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ yà àlè tí àlè íyàdhíyà bhà mʉ̀nyɔ̀nɨ tɔ́ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ mʉ̀tsɔ, yà ɨnzá ílǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ dhu nǐ kɔ́pà.

5 Kà-nyì rɔ̌ ka kandí ɔvɔ nɨ'ì, òru tí ka kórù tǐna ɔvɔ. Ndɨ ɔvɔ nɨ'ì: Bàbelì*, Ádrʉ̀ngbă kɨgɔ̀, mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arí vèbhálɛ-tsánà ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arí 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu-tsánà.

6 Ndɨrɔ̀, ma mala dhu ní wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ ɔ̀rì Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù bhà ngàmbì tí ɨ akò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyɛ̀ alɛ-azù nǐ dhu.

Ní, íyàdhíyà ma màla rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ma atdídɔ̌.

7 Nírɔ̀ ní ndɨ màlàyikà náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Ádhu ɨdhɔ ʉ̀kɔ nyɨ nǐ? Ɨma, ma mí wɔ̀ tsìbhálɛ-nyʉtsì ndì nòrù dhu-tì àwě ɨndʉ̀. Ndɨrɔ̀, ma mí wɔ̀ ka nànɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dɔ̀na nà, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ɨ'ì ɨdrɛ ɨ̀zǎ-nyʉtsì ndì nòrù dhu-tì àwě átɔ̀ ɨndʉ̀.

8 Wɔ̀ nyɨ nyàla ɨ̀zǎ níi'ì ɨ̀nè angyi, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rǐ mbǎ ɨ'ì. Ní, kà rʉ̌po ùpo, òyǐ ɔ̀ rɔ̀, ndínǐ ɔ̀tɛ̌na íkù tí atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ aróko alɛ, kǎkà ɨnzá ka kundí ɔvɔ̀ya ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀, rɔ̀pè ndì yà adzɨ Kàgàwà anzìna rɔ̀ alɛ, ní ɨdhɔ ʉkɔya wɔ̀ ndɨ ɨ̀zǎ àlǎ ɨ ɨ́ rɔ̀. Obhó tí, ndɨ ɨ̀zǎ níi'ì ɨ̀nè angyi, pbɛ́tʉ̀ kǎrí'ì mbǎ kòmbí, ndɨrɔ̀ kǎraya ndìtɔ̀ ɨ̀tɔ tdítdɔ̌!

9 Ɨrɔ́ dhu àkǎnà kɨ'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà ndínǐ ɨ dhu alʉ́ tí alɛ-dɔ mběyi! Kɔ̀rí ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ ndɨ ɨ̀zǎ-dɔ ní ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ pbìrì-akpá, yà wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ náarádɨ dɔ̀yá. Kɔ̀rí ɨ kà-dɔ ní átɔ̀ ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá.

10 Abádhí nzínzì ɔ̌ imbò alɛ tɔ́ idzi-tsʉ̀ ɔ̀dì wà ì. Atdí-tsí nádì àdɨ idzi ndì ndɔ́nyʉ̀ rɔ́, yà ɨnzá ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ rí kìsě-tsí nápɛ̀ ɨ̀rà àhʉ ɔ̀nanǎ. Ní, kà rǐrà àhʉ rɔ̀, kǎdìya ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lě tí.

11 Wɔ̀ ndɨ ɨ̀nè ɨ'ì angyi ɨ̀zǎ, pbɛ́tʉ̀ yà ɨ̀mbǎ arí'ì tdítdɔ̌ kòmbí, nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ní àrʉ̀ rí kìsě ádrʉ̀ngbă kamà. Ka ní atdí alɛ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndínǐ ɔ̀tɛ̌na ikù tí atdídɔ̌.

12 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ɨ̀zǎ-ɔtdyʉ́ ní ɨdrɛ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, yà ɨnzá àpɛ̀ idzi ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbà, 'ɔ̀nyʉ̀ idzi atdíkpá wɔ̀rí ndɨ ɨ̀zǎ mànà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lě tí.

13 Ɨ ɨdrɛ̀ kámá kɔ́rɔ́ rǐ'ì nà dhu ní atdí ɨrɛ̀ta kɛ̀lě, 'àngbò fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga mànà wɔ̀ ndɨ ɨ̀zǎ dzʉ̀nà ɨ ɔnzɨ tí nǐ.

---

* **16:19 16.19** 14.8 * **17:1 17.1** 17.15 * **17:3 17.3** Ndɨ ɔ̀lǒlù ɨ̀zǎ ní yà 13.1 ɔ̀ ka kɨ̀tɛ̀ ɨ̀zǎ. * **17:5 17.5** 14.8

14 Abádhí rɨ̌ Tàmă-ngba tí kátɨna alɛ ùgye atdíkpá, pbɛ́tʊ̀ ndɨ Tàmă-ngba náadʊ̀ya
abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ tí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʊ̀ngbʊ̀lɛ tí kà rɨ̌'ì, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌
Ádrʊ̀ngbʊ̀ Kamà tí kà rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà únzì ndàdʊ̀ òvònà fɨ̌ndà alɛ, kʊ̀kà atdí
afíya nà arí kʊ̌wù ʊ̀ngʊ̌ alɛ, náadʊ̀ya dhu-lɛ̀mà ɔ̀nzì atdíkpá ndɨ Tàmă-ngba mànà.»
15 Wɔ̀ ndɨ màlàyikà náadʊ̀ àtɨnà ɨma nɨ̌ tdítdɔ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyàla yà mʊ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ
àdɨ bɨya dɔ̌ ɨdha ní dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mà, dhèdhèrɔ̀ ihé yà mà, dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ alɛ mà,
ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mànà.
16 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ɨzǎ-ɔtdyʊ́, ndɨ ɨzǎ nyʊ́ mànà, rɨ̌ wɔ̀ mʊ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ
nóndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tí. Abádhí rɨ̌ kʊ̀rí'ì nà dhu ʊ̀dhʊ̌ kɔ́rɔ́ kà-fɔ́ rɔ̀, 'àdʊ̀ kʊ̀bhà tírɔ̌rɔ̀. Ndɨrɔ̀
abádhí rɨ̌ kà-zʊ̌ à'a, 'àdʊ̀ ndì nʊ̀bhà ka-go ʊ̀bì kàzʊ ɔ̀.
17 Obhó tí, Kàgàwà níli wà abádhí ɨtʊ̀ rí rɔ̀nzì ndì ndùdhɛ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ ɨrɛ̀ta abádhí-afí
ɔ̀. Abádhí rɨ̌ 'ìrɨ atdí ɔtɛ dɔ̌, 'àdʊ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ádrʊ̀ngbʊ̀nga àngbò atdíkpá ndɨ
ìzǎ dzʊ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ̀, ràrà àhʊ ʊnɔ ɔtɛ rʊ̌kʊ̌ dhu ɔ̀.
18 Wɔ̀ nyɨ nyàla ndɨ tsìbhálɛ ní ádrʊ̀ngbʊ̀ kɨgɔ̀, yà yàrí adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ idzi
nónyʊ̀ ádrʊ̀ngbʊ̀ kɨgɔ̀.»

18

Màlàyikà rɨ̌ Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʊ̀kɔ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Ìsa 13; 47; Yɛ̀r 50–51)

1 Kɔ̀rí dhu-dzidɔ̌, ma mala ngʊ̌tsɨ màlàyikà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Àbadhɨ ɨ'ì ádrʊ̀ngbʊ̀
ádrʊ̀ngbʊ̀nga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ-ɔ̌nga kɔ́rɔ́ náawʊ̀ kàbhà ádrʊ̀ngbʊ̀nga tɔ́ awáwʊ̀
nɨ̌.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ kʊ̀kù ɔrʊ́ tʊ̌na nyʊ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ́yàdhíyà ɨ̀tsɨ̀ wà, Bàbelì tɔ́ ádrʊ̀ngbʊ̀ kɨgɔ̌
ɨ̀tsɨ̀ wà! Nɨ̀mbí kòngò wà pfɔ̀mvɔ aróko rɔ́ nga tí, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ aróko
rɔ́ nga tí. Kòngò wà yà ìndrʊ̌ ɔ́ndrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ àrɛ̀-tɨdɔ̀ mà ɨzǎ-tɨdɔ̀ mànà
náaróko rɔ́ nga tí.
3 Obhó tí, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nómvʊ̀ Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbʊ̀ nàwí tɔ́ dɨ̀vayì, yà kʊ̌bhʊ
abádhí rɔ̀tsù pbìndà mʊ̀nyɔ̀nì ɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nónzì mʊ̀nyɔ̀nì
ɨ́yàdhíyà nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ nónzì kàbhà ábhɔ̌ ɔ̀nzì-okú dɔ̀ rɔ̀.»
4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mɨrɨ ngʊ̌tsɨ alɛ-tù ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Pbàkà alɛ́,
nyùvò wɔ̀rí kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuna òtsù kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀, nyʊ̌dʊ̀ kà rʊ̌bàna àpbɛ̀
àbà átɔ̀ nɨ̌.
5 Obhó tí, kàbhà nzɛ́rɛnga núpò wà atdídɔ̌, ràrà àhʊ ɔ̀rʊ̀-akpà nyʊ́ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ atdídɔ̌
kʊ̌fʊ̌ dhu tɔ́ dhu nárà wà ìse Kàgàwà ɔ̌.
6 Dhu àkʊ̌ kɔnzì dhu kà-rɔ̌ àdhàdhɨ yà ngʊ̌kpà alɛ-rɔ̌ kʊ̌nzì dhu dhu bhɛ̌yi. Dhu àkʊ̌
kubho ngʊ̌kpà alɛ-rɔ̌ kʊ̌nzì dhu ɔyɔ-gʊ̀na rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀ yà ngʊ̌kpà alɛ tɔ̀ kʊ̌rí dɨ̀vayì ùngbɔ̌
ɔ̀ná kɔ́pà ɔ̀, dhu àkʊ̌ kungbɔ̌ dɨ̀vayì kà tɔ̀ fɨ̌ndá ɔ̀gyè rɔ̀sè ɔyɔ-gʊ̀na.
7 Ndɨrɔ̀ àdhàdhì kɔ̌ngónà ndɔ̀zè ndàdɨ ádrʊ̀ngbʊ̀ ilɛ̀ta mà ɔ̀nzì mànà ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ní
dhu àkʊ̌ kabhʊ ka ràdɨ àpbɛ̀ mà ɔvɛ tɔ́ ɨzʊ mànà ɔ̌. Obhó tí, afína ɔ̀ kʊ̌rátɨna: ‹Ɨma, ma
marádɨ ádrʊ̀ngbʊ̀ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ tsìbhá ádrʊ̀ngbʊ̀ kamà bhɛ̌yi, ma ní nzɨ̌ abvo-àyi,
ndɨrɔ̀ ma mí nzɨ̌ adɨ ɔvɛ tɔ́ ɨzʊ ɔ̌ akɛkpá màtí!›
8 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, atdí ɨdhɔ ɔ̌ tí kà rɨ̌ pɛ́ kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ mà, ɔvɛ tɔ́ ɨzʊ mà àwù
mànà tɔ́ àpbɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, kàzʊ rɨ̌ kʊ̀bɨ rɔ̀gbè atdídɔ̌, kà-dɔ̌ anya nɔ̀tdɨ alɛ, Ádrʊ̀ngbʊ̀lɛ
Kàgàwà ní ádrʊ̀ngbʊ̀nga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ nídhunɨ̌.»
9 Yà ɨ́yàdhíyà mànà mʊ̀nyɔ̀nì nanzɨ yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, 'àdʊ̀ òko ònzì ɔ̌ kà mànà,
náambèya ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʊ̀ ɔtsʊ́ya ʊ̀lɨ ngàngàya-rɔ̌, ɨ́yàdhíyà rɔ̌gbe nɨ̌ kàzʊ-ɨkɔ̀ àlʊ̌ ì í́ rɔ̀.
10 Abádhí níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ àpbɛ̀-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì í́ rɔ̀, 'àdʊ̀ àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Nyɨ nyí'ì àpbɛ̀
ɔ̌! Nyɨ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, ɨnyɨ Bàbelì tɔ́ ádrʊ̀ngbʊ̀ kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ ádrʊ̀ngbʊ̀nga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì kɨgɔ̀!
Obhó tí, Kàgàwà ɔ̀tdì wà anya dʊ̀nʊ́ atdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌ tí!»
11 Yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ rɔ̌dzɨ, 'àdʊ̀ òko ɨzʊ ɔ̌ ɨ́yàdhíyà-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀mbʊ̌ odzi rɔ̌ ì ìwʊ̌
nà dhu òdzi rí atdí alɛ mà rɨ̌'ì nídhunɨ̌.
12 Ɨ dhu-tsí ní: ɔrɔ̀ mà, fʊ̀rangà tɔ́ sʊma-tɨdɔ̀ mà, ɔrʊ́ odzìya nà atdídɔ̌ ʊ́ya odu-tɨdɔ̀
mà, yɔ̀kpɔ́ mànà. Ndɨrɔ̀ ní ʊ̀yʊ̀ya uzì nɨ̌ ka kódyù mbɛrʊ̀ mà, ɨ̀tɨ̌tì òlɔ̌lùnga tɔ́ mbɛrʊ̀
mà, sʊ̀wá tɔ́ mbɛrʊ̀ mà, òlɔ̌lù ngbó mbɛrʊ̀ mànà. Ngʊ̌kpà dhu ní mbɛ̌yi arɔ́ngʊ kɔ́rɔ́
itsukpó-tɨdɔ̀ mà, ɔyʊ-kù nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, àtsà tí ka kátsà ɔrʊ́ odzìya nà
itsukpó nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, ndɨrɔ̀ mʊ̀lingà tɔ́ sʊma-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtí, tsʊmà nɨ̌
màtí, àtsà ka kátsà odu nɨ̌ màtí ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu mànà.
13 Ngʊ̌kpà dhu ní ndrùù ɨkòya arɔ́ngʊ ʊ̀bɨ ka kʊ̀bɨ rɔ̀ itsu-ndì-tɨdɔ̀ mà sɔbɨ̌ mànà,
màrasì mà, mànɛ̀manɛ̀ mà alɨndra-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ ní dɨ̀vayì mà, akyɛ mà, awɨ́lí rɔ́'ɔ
idyi-ra mà nganʊ̀-kpɔ̀ mànà, ìkyì-akpá mà tàmà mànà, mʊ̀hàgʊ̀ mà abádhí arádhana
gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ mànà, ɨnɔ tí arí'ì alɛ mà ndɨrɔ̀ ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ mànà.

14 Ndɨrɔ̀ ka kátɨna ndɨ kɨgɔ̀ nɨ̌: «Yà nyɨ nyazè atdídɔ̌ nyabà kɔ̌kɔ̀ ídzì dhu-tɨdɔ̀ kɔ́ró núwǐ wà fʉnʉ́ rɔ̀! Ndɨrɔ̀, ɔ̀nzì tɔ́ kɔ́ró pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mà, nyabhʉ ongónà nyaya atdídɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mànà kɔ́ró núwǐ wà! Nyɨ nyí ìnzɨ̌ ɨ dhu-tsí àlǎ tdítdɔ̌ akɛ̀kpá màtí!»

15 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ínzɨ̌ mùtùruzìtálɛ níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ rǎbàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì í rɔ̀. Abádhí ambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, ʼàdʉ̀ òko ɨzʉ ɔ̌,

16 ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ǐyàdhíyà rɨ̌ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rɨ̌ʼì àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀! Kʉ̌fɔ̌ ndɨ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya mbɛrʉ̀ nɨ̌, fɨndá òlù ítì ìtì tí mbɛrʉ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀ òlǒlù ngbó mbɛrʉ̀ nɨ̌. Kʉ̌yɔ̀ ngbɔ̌na ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìya nà odu-tɨdɔ̀ mà, yɔ̀kpɔ́ mànà nɨ̌!

17 Ní atdí adyifɔ̀-sisì ɔ̌ tí wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ábhɔ̀ ɔ̀nzì-ǐyà nínza wà ì!»

Bàtɔ́-dɔ ʉ̀tdyǎ arí alɛ mà, ɨ bàtɔ́ ɔ̌ arúbhi alɛ mànà, bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ mà, kɔ́ró alɛ kǎkà yà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ì arónzɨna kasʉ náarí fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ mànà níikò ɨtsɛ.

18 Ní, wɔ̀ kɨgɔ̀ nʉ̀bì kàzʉ-ɨkɔ̀ àlǎ ì í rɔ̀, abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ʼàtɨ: «Ǐngbà kɨgɔ̀ ndɨ yàrí ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nà ndɨ nɔ̀fɔ̀?»

19 Ní abádhí ambɛ́nà àhʉ̀ ʉ̀trɔ dɔ̌ dɔ̀ya ɔ̀ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ǐyàdhíyà rɨ̌ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rɨ̌ʼì àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀! Yà bàtɔ́ nà arí'ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ alɛ kɔ́ró nínzì ní kà-ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀, atdí adyifɔ̀-sisì ɔ̌ tí, kɔ̀dì wà mʉ̀táyángá.»

20 Ɨnyɨ ɔ̀rʉ̀-akpǎ, ábhʉ̌ ɨdhɛ̀nʉ rìka ndì ndɨ kɨgɔ̀ núgolo ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ́, nyɨ̌ uvitatálɛ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà bhà pbànábí, ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rìka ndì átɔ̀! Obhó tí, Kàgàwà ɔ̀tdì wà anya kà-dɔ̌ rʉ̀kʉ́ kǎnzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdídɔ̌ rí'ì ɔbɨ nà atdí màlàyikà níitdu dhu ɔ̀'ù ka karí dɔ̀ná odu bhɛ̌yi rólo ádrʉ̀ngbǎ odu-ba, ndìdɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ka kí Bàbelì, ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nídɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ndàla akɛ̀kpá màtí tdítdɔ̌.

22 Dʉ̀mʉ̀-tù mà, adyi ʉ̀yʉ rí alɛ-tù mà, rʉ̀gɛ̌-tù mà, wàndà-tù mànà, rɨ̌ ìnzɨ̌ ʼìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛ̀kpá màtí tdítdɔ̌. Dhèdhèrɔ̀ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ rɨ̌ ìnzɨ̌ ʼàlǎ ʉ̀nʉ́ tdítdɔ̌ akɛ̀kpá màtí. Ndɨrɔ̀ dhu tʼɔ́ʼùta tɔ́ odu-gìrìtǐ mà rɨ̌ ìnzɨ̌ ndìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛ̀kpá màtí tdítdɔ̌.

23 Tarà tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ ìnzɨ̌ ɨnga àwʉ̀ ʉ̀nʉ́ akɛ̀kpá màtí tdítdɔ̌. Ndɨrɔ̀ àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá mà pbìndà kpatsìbhálɛ mànà-tù rɨ̌ nzɨ̌ ʼìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛ̀kpá màtí tdítdɔ̌. Kɔ́ró kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ ʼɔ̀nzɨ ʉ̀nʉ́ mùtùruzìtálɛ náarí ʼɔ̀zʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́ró ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ ɔ̀nzì-dɔ̀nǎ fɨyɔ́ ɔ̀nzì ósè alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyarí kɔ́ró pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀trǎ pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀ndrù nɨ̌.

24 Ʊ̀nʉ́ nga ní ndɨ ka kótù pbànábí-azù, Kàgàwà bhà alɛ-azù, yà adzɨ ɔ̌ ka kakyɛ̀ kɔ́ró ngʉ̌kpà alɛ-azù mànà nɨ̌.»

19

Kàgàwà ɔ̀nzì mʉ̀lɛ̀mà dhu tɔ́ adyi ʉ̀yʉ ka kí dhu

1 Tdítdɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhɛ̌yi rɔ́ʼɔ ɔrʉ́ tʉ̀na nyʉ́ ɔ̌ rí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Kǎrí ndɨ àlɛ̌ ɨgʉ̌! Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà ní kàbhà dhu!

2 Obhó tí, kǎrí ìndrʉ̌-ànyǎ ɨtdì obhónga dɔ̌ ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌. Kɔ̀tdì wà anya wɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà tsìbhálɛ* dɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ níti ongónà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nɨ̌ tsìbhálɛ. Kàgàwà nʉ́tsɛ̀ wà yà kʉ̌fʉ pbɨ̀kɨ alɛ-azù ǐyàdhíyà rɔ̀!»

3 Ɔyɔ rí kìsɛ̀ nɨ̌ ndɨ alɛ-tù náavɔ̀ dhu ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ ʉ̀bɨ rí kàzʉ-ɨkɔ̀ rǒngo ambɛ ùpo dɔ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí dhòdhódhónga nà!»

4 Ɔyɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨfɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌-akpá mà, yà ípìrɔ̌nga nà ɨfɔ dhu-tsí mànà náadʉ̀ ʼʉ̀kɔ ɔtdʉ̀ya dɔ̌, ì rʉ̀lɛ̌ fɨndá ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ Kàgàwà, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àmìnà! Kàgàwà àkǎ ilèta nà!»

5 Ndɨrɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀ atdí alɛ-tù náavɔ̀ dhu, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyɨ̌fʉ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà, nyɨ̌ kɔ́ró kàbhà alɛ́, yà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ̀, ìndrʉ̌ arí ìfʉ̌na, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ arí ìfʉ̌na alɛ́!»

Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ bhà ndʉwà tɔ́ dhu ɔ̀vɔ ka kí dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhɛ̌yi rɔ́ʼɔ atdí alɛ-tù. Kǎmbɛ́nà ndɨrɨ dɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̀ ɨdha rɨ̌ ndòbvù dhu bhɛ̌yi ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ rʉ́tǎ ɔvɔ bhɛ̌yi. Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àwa dɔ̌ atdídɔ̌, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́ró dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, nídì wà pbìndà idzi!

---

* **19:2 19.2** 17.1-7

7 Nɪ́, kàbhʉ ɑ̀lɛ̌-ɨdhɛ̀ rɪ̀ka ndɪ̀, ɑ̀lɛ̌ ràmbɛ ùkǔ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ nà, ndɨrɔ̀ ɑ̀lɛ̌ ràdʉ̀ ɑ̀mbɛ kɪ̀lè dɔ̌. Obhó tí, Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ kàsʉmɪ̀ ɑ̀kǎ wà, ndɨrɔ̀ kàbhà tsìbhálɛ* nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ndɪ̀.

8 Ndɨ tsìbhálɛ tɔ̀ ka kàbhʉ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɪ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀ ndínɪ̌ kǎfɔ́ tí. Ndɨ mbɛrʉ̀ nɪ́ átɔ̀ ʉ̀mbɨlɨ rúmbɨlɨ, ndàdʉ̀ ɪ̀lǎ mbɛrʉ̀.» Ndɨ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɪ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀ rɪ̌tɛ̀na nɪ́ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ obhónánga tɔ́ mʉ̀tsɔ.

9 Nírɔ̀ nɪ́ ndɨ màlàyikà náadʉ̀ ɑ̀tɪ̀nà ɨma nɪ̌: «Ándɪ̌ yàrɪ́ ɔtɛ: Hirò nɔ̀nzì alɛ nɪ́ yà Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ka kùnzì rɪ̀wǔ alɛ!» Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ɑ̀tɪ̀nà tdítdɔ̌: «Kɔ̌kɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mɔ̀vɔ̀ ɔtɛ nɪ́ Kàgàwà bhà ɔtɛ nyʉ́.»

10 Nɪ́, ma mibvú ma kɔ̀nzɪ̌ ɔtdyʉ̀du dɔ̌, ndínɪ̌ ma mʉlɛ́ tí ka. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ɑ̀tɪ̀nà ɨma nɪ̌: «Ìnzě! Nzɔ̀nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhěyi! Ɨma nɪ́ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɨnyɨ bhěyi, ndɨrɔ̀ adɔ́nʉ bhěyi. Kàgàwà nɪ́ ndɨ nyɨ nyàkǎ nyʉkɔ nyɨ ɔtdyʉ̀nʉ dɔ̌ ɔnzɪ̀ná nyʉlɛ̌ alɛ!» Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ ɑ̀lɛ̌ kábà yà Yěsù ɨra nà obhónga tɔ́ ɔtɛ. Obhó tí, atdí Ɨlɪ̌lǎ Alafí kɛ̀lɛ̌ rɪ̌ ndɔtɛ yà Yěsù ʉnɔ ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀ ndɨrɔ̀ wɔ̀ pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí'ɨ̀ yàrɪ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀.

Ɔwɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ, Yěsù rɪ̌ mʉ̀lɛ̀mà ɔ̀nzɨ dhu
(Zàb 45.4-8; Ìsa 11.4; 63.1-6; 2Tɛ̀ 2.8; Yud 1-15)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndɪ̀ nàngbɛ rɔ́, ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ ràdʉ̀ ndɪ̀tɔ̀ ɔ̀nà rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ɨ̀ alɛ-ɔvɔ̀ nɪ'ɨ̀ atdídɔ̌ ka kɪ́'ɨ̀ a'uta nà ɔ̀nà alɛ, ndɨrɔ̀ obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arɪ́ alɛ. Obhó tí, kǎrɪ́ ɪ̀ndrʉ̀-ànyǎ ʉ̀nɔ, ndàdʉ̀ ɨla ùgyè obhónánga dɔ̌.

12 Kà-nyɪ̀kpɔ́ náambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ ɑ̀dhàdhɪ̀ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi, ndɨrɔ̀ kà-dɔ rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ nɪí'ɨ̀ abhɔ nyʉ́. Kɪ̌'ɨ̀ rɔ̀ná ka kándɪ̌ atdí ɔvɔ, yà ɨnzá atdí alɛ mà ʉ́nɨ ɔvɔ nà, pbɛ́tʉ̀ yà ka kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɨ atdírɔ̀ ɔvɔ.

13 Kɪ̌'ɨ̀ azu òwì ndɪ̀ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀ ndɪ̀ ndàfɔ̌ rɔ̀ná rɔ́. Ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ nɪ'ɨ̀ «Kàgàwà bhà Ɔtɛ.»

14 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɪ̀kɔ̀ náambɛ́nà ɔ̀wu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ 'ɨ̀ 'ɔ̀kɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí ʉfɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya 'ɑ̀dʉ̀ ɪ̀lǎ mbɛrʉ̀.

15 Atdídɔ̌ ndɪ̀ nàkà ɨla tɔ́ obhi-akpà náadʉ̀ ɑ̀hʉ kà-li'ɔ̀ rɔ̀, ndínɪ̌ kɔ̌nzɨ tí kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ lɛ̀mà nɪ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɪ̌ idzi ɔ̀nyʉ, ndʉ̀ndà ɪ̀ndrʉ̀ tsʉmà tɔ́ mùgǒ nɪ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɪ̌ ɨ alɛ-ɔ̌nga ɔ̀bɛ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɪ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ tɔ́ ɔbɨ nà alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɪ̀vayì náha ka karɪ́ ɔ̀ná ibhu ɔ̀.

16 Kà-dzo ɔ̀nǎ rɔ̀, ka kándɪ̌ kàbhà mbɛrʉ̀-rɔ̌ ɔvɔ nɪ́: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, ndɨrɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà adyifɔ̀ ɔ̀ ɪ̀dè rɔ́. Kǎkù ɔrʉ́ tʉ̀na nyʉ́ nà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ rángɨlɨ kɔ́rɔ́ ɑ̀rɛ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyìwǔ nyàndu nyɪ̌ atdíkpá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀.

18 Nyìwǔ ndínɪ̌ nyɪ̌ nya'a tí ádrɔ̀drɔ̌ kámá-abvò mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-abvò mà, ɔbɨ nà arɪ́'ɨ̀ alɛ-abvò mà, mʉ̀hàgʉ̀-abvò mà, kǎkà abádhí-dɔ̌ ùpò 'ɔ̀kò alɛ-abvò mànà. Nyìwǔ ndínɪ̌ nyɪ̌ nya'a tí kɔ́rɔ́ alɛ-abvò: kǎkà dɔ̀yá arɪ́'ɨ̀ ɪ̀tírɔ̀ alɛ-abvò, ɨnɔ tí arɪ́'ɨ̀ alɛ-abvò, ɪ̀ndrʉ̀ arɪ́ ɨfʉ̌na alɛ-abvò, ndɨrɔ̀ ɪ̀nzɨ ɪ̀ndrʉ̀ arɪ́ ɨfʉ̌na alɛ-abvò.»

19 Tdítdɔ̌, ma mala ɪ̀zǎ* mà atdíkpá yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, fɨyɔ́ pbànówí tɔ́ pɪ̀kɔ̀ mànà ɨwà ɪ̀ nùndu atdíkpá, ndínɪ̌ ɪ̀ ugye tɪ́ ɪ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ɑ̀dɨ alɛ mà, pbɪ̀ndà pbànówí tɔ́ pɪ̀kɔ̀ mànà nà.

20 Nɪ́ ka kʉlʉ́ ndɨ ɪ̀zǎ mà yà kɔ̀nzɨ arúbhi wɨwì ɔ̀nzɨ rɔ̌ tɪ̀tɔ̀ tɔ́ nabì* mànà. Ndɨ wɨwɪ̀-otù ɔ̌, ndɨ nabì aránà wɔ̀ ndɨ ɪ̀zǎ bhà kàsɛ́ ka kʉ́pbɪ̀ rɔ̀yá alɛ, yà kà-wɔ̀yɔ̌ ʉ̀lɛ̌ arɪ́ alɛ núwi rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ ɪ̀zǎ mà atdíkpá ndɨ tɪ̀tɔ̀ tɔ́ nabì mànà ka kawà ípìrɔ̌rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ ɔ̀.

21 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ̀dɔ̀dɪ̀ alɛ-go nakyɛ̀ nɪ́ wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ɑ̀dɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨla tɔ́ obhi-akpà, kɔ́rɔ́ ɑ̀rɛ̀ ràdʉ̀ abvòya ná'à 'ùlè nɪ̌.

20

Osu-akpà-ba nósò màlàyikà rɪ̌ atdí lʉfʉ̀ atɔ tɪ́ dhu
(Dàn 7.22,27; Upf 5.9-10)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kɪ̌'ɨ̀ ɔ̀yɪ̌-tsʉ̀ tɔ́ fʉ̀ngʉlà mà, ádrʉ̀ngbǎ ɑ̀drà-mbɪ̌-ba mànà nà fɔ́ná.

2 Nɪ́, kǎlʉ́ wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba, yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ɨ'ɨ̀ osu, Pfɔ̀mvɔ, ndàdʉ̀ ɔ̀sɔ̀nà atdí lʉfʉ̀ atɔ tí.

---

* **19:7 19.7** Tàmǎ-ngba bhà tsìbhálɛ tí ka kátɨna alɛ nɪ́ kànisà, Yěsù ná'ù alɛ (Ɛ̌fɛ 5.25-32; 2Kò 11.2). * **19:19 19.19** 13.1; 17.8 * **19:20 19.20** 16.15

3 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ màlàyikà náabvù ka ndɨ òyǐ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ibhu-akpà-li'ɔ̀ nápbi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ kàsɛ́ ìdù kà-tsʉ̀ rɔ̀. Kǎnzì ka ndɨ dhu bhěyi tséngbá wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba náàhʉ̀na, ndʉ̀trǎ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rùwǐ nǐ, ràrà àhʉ wɔ̀ atdí lʉ́fʉ̀ atɔ rǐku dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, dhu akáya kɨkɔ̀lɔ̀ ka ákě kàsʉmì tí.

4 Ndɨrɔ̀, ma mala pbàkámá tɔ́ tombi, ɨ tombi dɔ̀ òkò alɛ tɔ̀ Kàgàwà ràdʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdì abádhí rǒngo nǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbhʉ. Ma mala átɔ̀ dhu nɨ'ì yà Yěsù bhà ngàmbì tí ì í'ì dhu mà, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ì ʉnɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyè alɛ. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨnzá ì nʉkɔ ɨ̀zǎ-ɔ̀nzǐ màtí, ndɨrɔ̀ kà-wɔ̀yɔ̌-ɔ̀nzǐ màtí, 'ʉ̀lɛ̌ ka alɛ. Ndɨrɔ̀, ka kʉpbɨ nzá ndɨ ɨ̀zǎ bhà kàsɛ́ abádhí-nyìndri rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ abádhí-ɔtsʉ́ rɔ̌ màtí. Ní, abádhí nʉ́ʉngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà atdí lʉ́fʉ̀ atɔ tí.

5 Wɔ̀rí ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta. Yà ɔ̀dɔ̀dɨ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ-go náadʉ̀ nzá 'ʉngbɛ, ràrà àhʉ wɔ̀ atdí lʉ́fʉ̀ atɔ rákǎ dhu ɔ̀.

6 Hirò ɔ̀nzɨ rí alɛ ní kǎkà ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta ɔ̌ rí 'ʉngbɛ̌ alɛ! Abádhí ní Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ ɔyɔ rí kìsě ɔvɛ rǐ mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà abádhí-dɔ̌. Abádhí nɨ'ɨya Kàgàwà bhà ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ bhà pbàkùhání. Ndɨrɔ̀ abádhí nɔ́ɔnyʉya idzi atdíkpá Krístɔ̀ mànà atdí lʉ́fʉ̀ atɔ tí.

Pfɔ̀mvɔ ɔ̀tɛ̌ rǐku atdídɔ̌ dhu
(Zèk 38–39)

7 Wɔ̀ ndɨ atdí lʉ́fʉ̀ atɔ rǐku rɔ̀, ka kɨkɔ̀lɔ̀ya pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ ràhʉ pbìndà imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀.

8 Ní kǎdʉ̀ya àrà ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ arí'ì pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ ʉ̀tra rùwǐ. Ɨ pbìrì ní Gǒgì mà Màgǒgì mànà*. Kǎnduya abádhí-tsʉ̀, ndínǐ 'ì nugye tí Kàgàwà bhà alɛ mànà. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ́ɨ'ɨya abhɔ nyʉ́ àdhàdhì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpɔ́ bvʉ̀tí.

9 Abádhí náadʉ̀ya 'ɨ́fàlà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ pbanga, yà atdídɔ̀ kǒzè kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kàzʉ nɨ́isíya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀bì abádhí.

10 Ní Pfɔ̀mvɔ, yà abádhí nʉtrá alɛ, ní ka kobvúya yà atdídɔ̀ rɔ́rʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀, yà ɨ̀zǎ mà, tìtɔ tɔ́ nabì mànà rǐ'ì ɨ. Ní abádhí abáya àpbɛ̀ adyíbhengá màtí ndirɔ̀ kúbhingá màtí, dhòdhódhónga nà.

Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ anya t'ɨ́tdɨ̀ta
(Yùw 5.26-29; Kas 17.30-31; 2Pɛ́ 3.7-12)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tombi-ba atdíkpá kà-dɔ̌ àdɨ alɛ mànà. Yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà náatsè ɨtsɛ nyʉ́ àbadhi-ɔ̀nzǐ rɔ̀, ɨ̀nzǐ 'àdʉ̀ 'àla tdɨ́tdɔ̌.

12 Ndɨrɔ̀, ma mala ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ, ìndrǔ arí ɨ́fʉ̌na alɛ mà ɨ̀nzǐ ìndrǔ arí ɨ́fʉ̌na alɛ mànà wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzǐ ìkò rɔ́. Ní ka kʉngbɛ ibí bhǔkù, ndɨrɔ̀ ka kangbɛ ngǎtsi bhǔkù átɔ̀. Wɔ̀ ndɨ-tsí nɨ'ì ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù. Ní ka kɨtdì kɔ̌kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ àdhàdhì ɨ ibí bhǔkù ɔ̀ ka kundí yà abádhí anzì dhu-bvʉ rɔ̌.

13 Obhó tí, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ níipfo yà ɔ̀nà ʉvɛ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɔvɛ mà ɔvɛ-bvʉ̀nga mànà níipfo ɔ̀yà ɨ'ì ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ átɔ̀. Ɨngbàtí ɨ̀lì ndì alɛ mà-ànyǎ ka kɨtdì àdhàdhì ndɨ alɛ anzì dhu-bvʉ rɔ̌.

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ka kawà ɔvɛ mà ɔvɛ-bvʉ̀nga mànà yà ɨ̀nzǐ aráve ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàzʉ ɔ̀ ka kí ìndrǔ ɔ̀bvù dhu ní ndɨ ɔyɔ rí kìsě ɔvɛ nǐ ka kɔ́vè dhu.

15 Ndɨrɔ̀, ɨnzá ka kɔ̀tù ɨwà ka kándǐ ɔvɔ̀na ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ́ alɛ, ní ka kabvù wɔ̀ ndɨ kàzʉ́-yà-ba ɔ̀.

21

Ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà
(Rɔm 8.17-18; 2Pɛ́ 3.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ ɔwʉ́tá mànà. Obhó tí, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɔ̀rʉ̀-akpà mà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ adzɨ mànà nɨ́ɨ'ì ɨwà ì úwǐ rɔ́, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ náadʉ̀ ɨ'ì ɨ̀mbǎ tdɨ́tdɔ̌.

2 Ndɨrɔ̀, ma mala Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀, Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, ndɨ Kàgàwà bhà rɔ̀ rɔ́. Kǐ'ì ɨwà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ àdhàdhì tɔrɔ̀na ka kɔ̀nzì ndínǐ owu tí 'ɔ̀tù pbɨndà kpatsìbhálɛ nà àdhɨ̀ngbǎ bhěyi rɔ́.

3 Ní ma mɨrɨ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rí dhu ɔ̀vɔ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ atdí alɛ-tù, ràmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kòmbí, Kàgàwà arádɨ rɔ́ nga rǐ'ì ìndrǔ nzínzì ɔ̌! Kà rǒngo àdɨ atdíkpá abádhí mànà, ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ɨya kàbhà alɛ. Kàgàwà nyʉ́ ndɨtírɔ̀ nɨ́ɨ'ɨya atdíkpá abádhí mànà, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà.

4 Kǔndoya abádhí-nyɨ̀dha kɔ́rɔ́. Ɔvɛ nɨ́ɨ'ɨya ɨ̀mbǎ tdɨ́tdɔ̌, ndɨrɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mà, ʉhʉ́tá mà, àpbɛ̀ mànà nɨ́ɨ'ɨya ɨ̀mbǎ tdɨ́tdɔ̌. Obhó tí, yà angyi ɨ'ì dhu-tsí nɨ́ɨ'ɨya ɨwà ì úwǐ rɔ́.»

---

* **20:8 20.8** Zèk 38–39 rǐ Gǒgì mà Màgǒgì mànà nátɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ òmvǔ tí.

5 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tó tombɨ dɔ̌ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ́ ɨ̀ʼɨ̀ alɛ náavɔ̀ dhu átɔ̀ ndàtɨ̀: «Kànɨ̌ ma mí kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɨ ròngò ɔwʉ́tána tí.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: «Ándɨ̌ yàrí ɔtɛ. Obhó tí, ndɨ ɔtɛ ní obhóná ɔtɛ, yà ɨ̀mbà tìtɔ̀ rɨ̌ʼɨ̀ ɔ̀nà ɔtɛ.»

6 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu àkǎ wà! Ɨma ní Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà, kà-tɨ̀ ní kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀na rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. Ɨdha-atdyú nà rí'ɨ̀ alɛ tɔ̀, ɨma, ma mí ípìrɔ̌nga tó ɨdha-dɔ̀tɨ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨdha àbhʉ̌ kà rɔ̀mvʉ̀ tírɔ̌rɔ̀.

7 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ, náabáya fudú rɔ̀ ní kɔ̌kɔ̀ rí dhu. Ndɨrɔ̀, ɨma nɨ'ɨya kàbhà Kàgàwà ndɨrɔ̀ kà nɨ'ɨya pbàkà ɨngba.

8 Pbɛ́tʉ̀ ɔdɔtálɛ mà, ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ mà, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ìndrʉ̌ ɔ̀kyɛ arí alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, òndrù ɔ̀ndrù arí alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ, tìtɔ̀ ʉ̀nɔ arí mànà, nɨ́ tó ngari nɨ́ɨ'ɨya áwùse tó dhu-ra tó ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ɔ̀gbe ndógbe rɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɔvɛ.»

Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, Tàmǎ-ngba bhà tsìbhálɛ
(Ìsa 60; Zèk 48.30-35; Ɛ̀br 11.10,16)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí màlàyikà níindri tɨdu ɔ̀. Ndɨ màlàyikà nɨ'ɨ̀ yà Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌ku dɔ̀yá rɔ̀ àpbɛ̀ núlè ɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ kópà nʉ̀lʉ̌nà fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà*. Nɨ́ kǎtɨ ma nɨ̌: «Ɨ́rà kòwu atdíkpá, ndínɨ̌ ma mɨtɛ̀ tí àdhìngbǎ, Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ bhà tsìbhálɛ ɨndʉ̀.»

10 Nɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ́ɨrá ma, ndɨ màlàyikà ràdʉ̀ modyì ndàrà ma nà ádrʉ̀ngbǎ ndɨrɔ̀ ádzɨ̌ atdí pbìrì-akpà dɔ̀. Nɨ́ kɨ̌tɛ̀ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lǎ kɨgɔ̀, Yèrùsàlɛmà idù. Ndɨ kɨgɔ̀ ambɛ́nà ɨ̀fo dɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ ndɨ Kàgàwà bhà rɔ̀.

11 Ndɨ kɨgɔ̀ ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàbhà awáwʉ̀ nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhì yà kìyó bhɛ̌yi arʉ́mbɨlɨ yǎspì tí kátɨna ɔrʉ́ odzìna nà odu bhà awáwʉ̀ bhɛ̌yi.

12 Kà-ngbɔ̀ ka kakpɔrɔ nɨ̌ lubhà nɨ'ɨ̀ odu nɨ̌ ka kórʉ̀, mbɛ̀mbɛ̌na nà ndɨrɔ̀ ádzɨ̌ kunatɨ̀ nà lubhà. Ndɨ lubhà tó tsǎtsʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà màlàyíká ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨ tsǎtsʉ̀ rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Pbàìsràyélí tó rʉ̀gànda-tsʉ̀-ɔvɔ̀.

13 Adyifɔ̀ arí ndɨtɔ ɨnǎ rɔ̀, kà-rɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨ̀bhʉ, adyifɔ̀ arótsù ɨnǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨ̀bhʉ. Mʉ́layí dɔ̀nǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨ̀bhʉ, ndɨrɔ̀ mùsùngú-dɔ̀ nǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨ̀bhʉ.

14 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ádrɔ̀drɔ̀ odu ka kʉ́lɨ tsìnà, ndínɨ̌ ka nabhʉ̀ tí rìdzɔ̀ lubhà. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ ɨ odu rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ̀ Tǎmǎ-ngba bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀.

15 Wɔ̀ ndɨ idù ubhínà dhu àwɛ rɔ̌ màlàyikà nɨ́ɨ'ɨ̀ dhu ùdhɛ̌ ka karí nɨ̌ dhu nà fɔná: ndɨ dhu nɨ'ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kóbhɔ̀lɔ̀-ngbɔ̌na ízò. Kǎlʉ́ ndɨ dhu ndínɨ̌ ndì ndudhè tí ndɨ kɨgɔ̀ nɨ̌ kɔ́rɔ́, kɔ́rɔ́ kà tó tsǎtsʉ̀ mà, kà-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ lubhà-ɔngɔ̀-kpa mànà.

16 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ka kasɨ igìnadɔ rɨ'ɨ̀ ɨ̀fɔ àdhàdhì: kà tó ádzɨ̌nga mà kà tó íhǔnga mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhì. Nɨ́, màlàyikà núudhè kɔ́rɔ́ ndɨ kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-kpa wɔ̀rí ízò nɨ̌. Ɨ kɔ̌ngɔ̀-kpa tó ádzɨ̌nga, íhǔnga, kɨ̌vɛ̀ mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhì* mbɛ̀mbɛ̀ óyɔ̀ lʉfʉ̀ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí†.

17 Màlàyikà núudhè lubhà átɔ̀ ìndrʉ̀ arí dhu ùdhɛ̌ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, kɔ̌ngɔ̀-kpa-ɨvɛ̀ nóowúnà ɨ'ɨ̀ rɔ̌ mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí‡.

18 Kɔ̌ngɔ̀-kpa nɨ'ɨ̀ yǎspì tí kátɨna ɔrʉ́ odzìna nà odu nɨ̌ ka kósì. Ndɨrɔ̀, ndɨ kɨgɔ̀ nɨ'ɨ̀ vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rí'ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kósì, kadʉ̀ àmbɛ alɛ-sɨsì àla dɔ̌ ɔ̀nà kìyó ɔ̌ dhu bhɛ̌yi kɨgɔ̀.

19 Ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà-pfɔ̀-ngbɔ̀ tɔrɔ̀ ka kanzì nɨ̌ nɨ'ɨ̀ ɔrʉ́ odzìya nà dhèdhèrɔ̀ odu-tɨdɔ̀. Kà-pfɔ̀ ka karʉ̀ nɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tó odu nɨ'ɨ̀ yǎspì tí kátɨna odu, ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ sàfilò, ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ kàlèdonì, ɨ̀fɔ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ zùmàridì,

20 imbo rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ sàdònikì, azà rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ àkikì, àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ krìsòlitè, àrʉ̀ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ bèlulò, arʉ̀gyètdí rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ tɔ̀pazɔ̀, ɨdrɛ rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ krìsɔ̀parazɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná atdí na rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ hàyìkitò, ndɨrɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rí kìsɛ̌ nɨ'ɨ̀ àmàzìsitò*.

21 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà tsǎtsʉ̀ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà yɔ̀kpó tó odu. Ɨngbàtí ɨlɨ ndɨ tsǎtsʉ̀ mà ka kabhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ nɨ'ɨ̀ atdí yɔ̀kpó. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ ngʉdhà nɨ'ɨ̀ vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rí'ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kóbhɔ̀lɔ̀, ràdʉ̀ àmbɛ alɛ-sɨsì àbhʉ dɔ̌ ràla ndɨ kìyó ɔ̌ dhu bhɛ̌yi ngʉdhà.

22 Ma mala nzá Kàgàwà bhà ɨdza wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà alɛ mà, Tàmǎ-ngba mànà nɨ́ ndɨ kàbhà ɨdza.

---

* **21:9 21.9** 15.1; 16.1; 17.1 * **21:16 21.16** Kàgàwà bhà ɨdzá atdídɔ̌ ílǎ ngari-ɔngɔ̀-kpa tó ádzɨ̌nga, íhǔnga, kɨ̌vɛ̀ mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhì Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá tó kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-kpa tó ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi (1Ká 6.19-20). † **21:16 21.16** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndìtè dhu nɨ́ ndɨ kɨgɔ̀ ràrɨ̌ atdídɔ̌ àkǎ kɨgɔ̀. ‡ **21:17 21.17** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndìtè dhu nɨ́ ndɨ lubhà ràrɨ̌ atdídɔ̌ àkǎ lubhà. * **21:20 21.20** Uvt 28.15-21

23 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ arɨ́'ɨ̀ ìmbă adyifɔ̀ mà àbĭ mànà atdyú nà ndɨ́nɨ̌ ɔ̀nánga nawʉ̀ tɨ́. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ awáwʉ̀ náarɨ́ ndɨ kà-ɔ̌nga àwʉ̀, ndɨrɔ̀ Tàmă-ngba nɨ́ ndɨ kà-ɔ̌ tarà.

24 Ndɨ dhu bhĕyi nɨ́ ndɨ, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nóokoya kàbhà awáwʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá níiwúya fɨyɔ́ ɔ̀nzì nà kà ɔ̀.

25 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ nɨ́ ka kupbíya nzɨ̌ atdí ɨdhɔ ɔ̌ màtɨ́, ìmbă kúbhingá nga nɨ'ɨya ányì nídhunɨ̌.

26 Kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya fɨyɔ́ ɨfʉta mà fɨyɔ́ ɔ̀nzì mànà nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀.

27 Ányì, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ atdí dhu mà nóotsúya nzɨ̌. Ndɨrɔ̀ yà ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arɨ́ alɛ mànà nóotsúya nzɨ̌ ányì átɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà-ɔ̀ otsúya alɛ nɨ́ yà Tàmă-ngba bhà ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kándĭ ɔvɔ̀ya alɛ kɛ̀lɛ̌.

22

(Zèk 47.1-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà nɨ́ɨtɛ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɨdha-akpà idù. Ndɨ ɨdha nɨ'ɨ̀ kɨ̀ràwulì ɔ̌ nga bhĕyi alɛ-nyɨ̀kpɔ́ rɨ̌ ndɔ̀tɔ ɔ̀na nă, ràdʉ̀ àmbɛ àhʉ dɔ̌ Kàgàwà bhà ndɨrɔ̀ Tàmă-ngba tɨ́ kátɨna alɛ bhà ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi ɔ̀ rɔ̀.

2 Wɔ̀ ndɨ ɨdha náambɛ́nà ɔ̀kʉ dɔ̌ átsɨ̌ Kàgàwà bhà kɨgɔ̀ ɔ̌ ngʉdhà ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔyɔyɔ ndɨ ɨdha-bɨdɔ̌ ɨ'ɨ̀ dhu nɨ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rɨ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu. Ndɨ ɨtsu aránà ɔ'ɔ̀ rɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌nà-gʉ̀na, atdí atɔ rɔ̌, kà-tɨ̀ nɨ́, kà raránà ɔ'ɔ̀ rɔ̌ atdí-gʉ̀na atdí àbĭ rɔ̌. Ndɨ ɨtsu-bɨ̌ nɔ́nzì rɔ̌ ka kowúnà pbabɨ̌ tɨ́, kɨgʉ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɨ̌.

3 Kàgàwà ófù dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà nɨ́ɨ'ɨya ìmbă tdítdɔ̌. Kàgàwà mà Tàmă-ngba mànà tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi nɨ́ɨ'ɨya wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ nʉ́ʉlɛ́ya ka.

4 Abádhí náalaya Kàgàwà-nyɨ̀kpa, ndɨrɔ̀ ka kandíya kɔ̌vɔ̀ abádhí-nyɨ̀ndri rɔ̌.

5 Kúbhingá nga nɨ́ɨ'ɨya ìmbă tdítdɔ̌, ndɨrɔ̀ ka kɨ'ɨya ìmbă tarà mà adyifɔ̀ mànà tɔ́ awáwʉ̀-atdyú nà. Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà náawʉ̀ya ndɨ abádhí-dɔ̌nga, ndɨrɔ̀ abádhí ɔnyʉya idzi dhòdhódhónga nà.

(Màt 16.27; Gàl 6.7-8; Upf 1.1-3,7-8)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀rɨ́ màlàyikà náadʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: «Yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ ɔtɛ nɨ́ obhóná ɔtɛ, yà ìmbă tɨ̀tɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɔtɛ. Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà, yà pbànábí ʉ̀nda arɨ́ pbìndà ɬlĭlă-Alafí-otù ɔ̌ alɛ, nívì ɨma, pbìndà màlàyikà ndɨ́nɨ̌ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌ rɨ́ 'ɔ̀nzɨ dhu mɨtɛ̀ tɨ́ pbìndà kasʉtálɛ tɔ̀.»

Yĕsù rĭngo dhu

7 Yĕsù rătɨna: «Kànɨ̌ ma mírà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌! Hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ nɨ́fʉ̌ rɨ́ alɛ!»

8 Ɨma Yùwanì nɨ́ ndɨ ma mɨrɨ ndɨ dhu, madʉ̀ àlanà. Nɨ́, ɨ dhu ma mìrì, madʉ̀ àlanà rɔ̀, ma mɨtsɨ wɔ̀ ɨ dhu nɨ̀tɛ̀ idù màlàyikà-ɔ̀nzɨ, mʉlɛ̌ ka.

9 Pbɛ́tʉ̀ kădʉ̀ àtìnà ma nɨ̌: «Ìnzɛ̌! Nzɔ̀nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhĕyi! Ɨma nɨ́ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɨnyɨ bhĕyi, adónʉ pbànábí bhĕyi, ndɨrɔ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ ɔtɛ nɨ́fʉ̌ arɨ́ alɛ bhĕyi! Kàgàwà nɨ́ ndɨ nyɨ nyádʉ̀ àkă nyʉkɔ nyɨ ɔnzìná alɛ!»

10 Tdítdɔ̌, kădʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: «Àpɛ́ nyɔdɔ yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀, ɨ dhu ràkă ɔ̀ná kàsʉmì nídhunɨ̌.

11 Nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nákă ndòngò nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ alɛ nákă ndòngò ndɨ̀tɨ ndɨ dhu bhĕyi tɨ́. Ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nákă ndòngò ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílă alɛ nákă ndòngò ndɨ̀ kɛ̀lɛ̌ ù'o ndɨ̀lă Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

12 Yĕsù rătɨna: «Kànɨ̌ ma mírà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌! Nɨ́, ma mírà mʉ̀kìmbà nà fudú, ndɨ́nɨ̌ ma mubhò tɨ́ ìngbàtɨ́ ìlɨ ndɨ̀ alɛ mà ndɨ alɛ anzì kasʉ-bvʉ rɔ̌.

13 Ɨma nɨ́ Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔ̀mégà, kà-tɨ̀ nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu apè ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rĭku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.»

14 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́ kăkà rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ù'ŏ rɨ́ rɨ̀lă alɛ. Abádhí nɨ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ otsúya ndɨ kɨgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, 'àdʉ̀ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu-kpɔ̌ ɔ̀tɔ̀.

15 Pbɛ́tʉ̀, irină rɔ̀ okoya alɛ nɨ́ ìtsĕ, yà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, ɔ̀ndrù ɔ̀ndrù arɨ́ alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, ìndrǔ ɔ̀kyɛ arɨ́ alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ nózè 'àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ alɛ mànà.

16 Yĕsù rătɨna: «Ɨma, ma mòvì pbàkà màlàyikà ndɨ́nɨ̌ adì tɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ kànísá ɔ̌. Ɨma nɨ́ Ádrʉ̀ngbă kamà Dàwudì-dhú tɔ́ mʉ̀dzʉkʉrʉ, yà kútsingánà arʉ́mbɨlɨ alalɨ.»

17 Ndɨrɔ̀ Ɬlĭlă-Alafí mà Àdhìngbă mànà rătɨna: «Ɨ́rà!»

Ndɨrɔ̀, yà dhu ìrɨ rɨ́ alɛ nákă ndàtɨ átɔ̀: «Ɨ́rà!»

Ɨdha-atdyú nà rí'ì alɛ nákǎ ndìrà, ndɨrɔ̀ ípìrɔ̀nga tɔ́ ɨdha nòzè alɛ àkǎ ndìrà kàkɔ tírɔ̀rɔ̀.

Dhu rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ɔtɛ

18 Ɨma Yùwanì, ma mí yàrí dhu ɔ̀vɔ kpangba yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ rí'ì yàrí bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ìrɨ rí alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́: ndɨ alɛ apɛ́ dhu ìsě yàrí bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ dhu dɔ̀, ní ndɨ alɛ rǎbàna àpbɛ̀ dɔ̀, Kàgàwà iséya yà yàrí bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ àpbɛ̀ ìsě tí.

19 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ atdí dhu mà nípfǒ wɔ̀ ndɨ pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ ka kándǐ yàrí bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɔ̀ rɔ̀, ní Kàgàwà níipfoya ndɨ alɛ àmbɛ̀nà àbàna yà ndɨ bhǔkù ɔ̀ ndɨ ndɔ́kɔ̀ fɨndá làká ndɨ alɛ tɔ̀ dhu-dɔ̀ngadhu-dɔ̀nga. Ndɨ alɛ otsúya nzɨ̌ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̀tɔya nzɨ̌ yà ípìrɔ̀nga àbhʉ̌ arí ìndrǔ tɔ̀ itsu-kpɔ̀.

20 Wɔ̀rí dhu tɔ́ obhónga ɨ̀tɛ̀ rí alɛ rǎtɨna: «Kànɨ̌ ma mírà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̀!»

Àmìnà! Ɨrà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsǔ!

21 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!